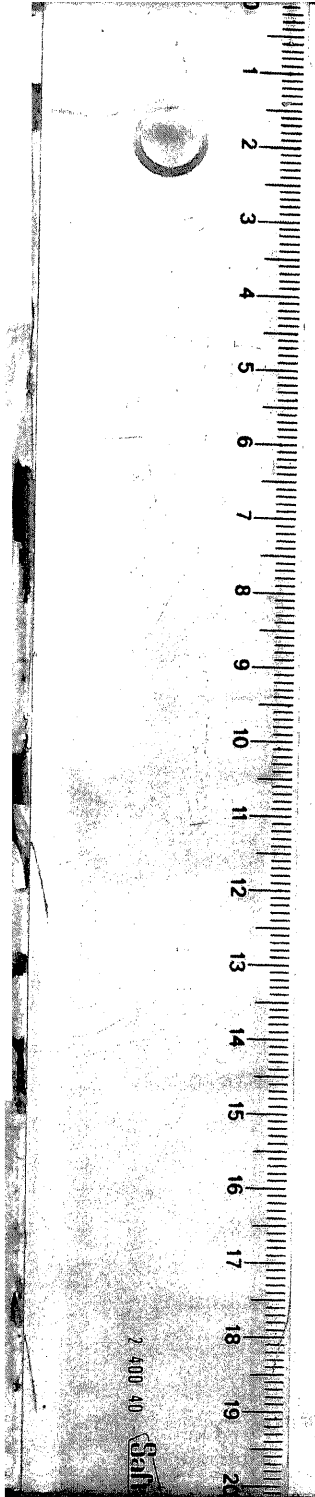
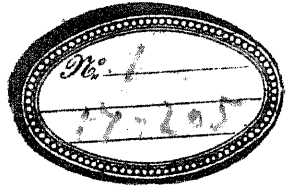

182

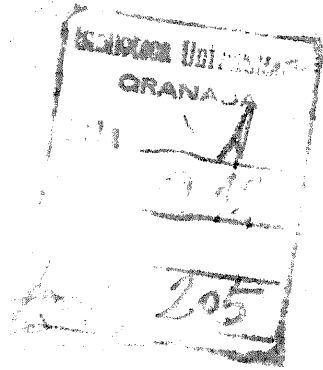
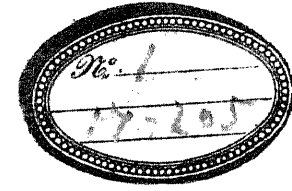
3-1-51

RECEIVED
 GRANADA
 1951
 205

182

8-1-51

Del Coll^o della Comp^{ia} de i b^{ri} de Granada

B^{id}

DE NUMERO TESTIVM
IN TESTAMENTIS
REQUISITO, R. 4018

Tàm in foro fori Ciuili, & Canonico, quàm
in foro poli, & conscientiaè,

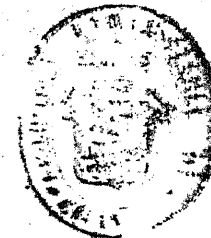
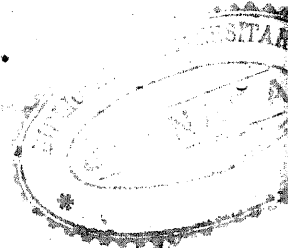
PETRO DOMINICO
MAGDALENO CAPIFERREO, I. C.
PATRICIO ROMANO AVTHORE,

Tractatus,

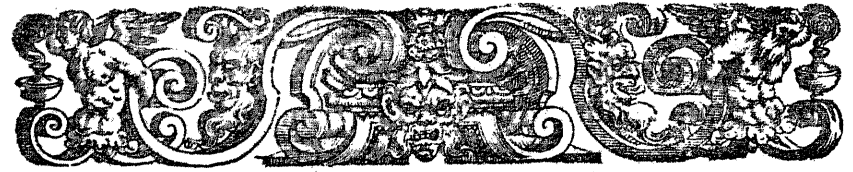
*Varijs questionibus non inutilibus ad materiam ipsam accommo-
datis, ac duplici locupletissimo Indice exornatus.*

Omnibus tàm iuris Cæsarei, & Pontificij, quàm sacrae paginae
professoribus apprimè vtilis.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, apud Guerræos fratres, sumptibus Io. Andrea Celetani,
& Cæsaris Rasini, bibliopolarum Romæ. M D LXXXVI.

PETRVS DOMINICVS
MAGDALENVS CAPIFERREVS,
PATRICIVS ROMANVS, I. C.

Sanctissimo ac Beatissimo

D. N. D. X Y S T O V.
P O N T. O P T. M A X.

Felicitatem summam precatur.

ATVRAE humanæ præstantia (Pater
Sanctissime iuris, & legis Diuinæ mo-
derator & interpret) unumquemq;
tacitis stimulis ad decus, & gloriam
excitat, ne abieciſſe magis quàm ex-
coluiſſe ingenium videatur. Sed alius
aliò curas, & cogitationes intendit, cum noſtræ volun-
tates non ſint vniuſmodi, quia ex animo, quaſi ex typo

effinguntur. Hic uero cum varie afficiatur, fit ut multiformes & uariæ in diuersis insint uoluntates, quoniam non omnes unum probant, non idem primum habent. uerum cum ex ijs, quæ appetuntur, excellat aliquid, & præstet, sit necesse, ut inter multa expetenda, unum sit cum maxime expetendum, de multis optabilibus unum optabilius existat; quid tamen illud sit, apud uarios uarie iactatur; Ego sic iudico, illud & laudabile maxime, & optabile, & expetendum, quod cum excellentia naturæ nostræ congruat, ingenij Diuinitati consonum sit, ac consentaneum. Hoc sane doctrinæ nomine continetur, quæ tantum habet in se dignitatis & splendoris, ut infra res aliæ omnes constituentur. At quoniam is locus, in quo laus insistit, maximis difficultatibus est circumseptus, perueniendi facultas multis eripitur, uoluntas quamplurimis inest; qui quo intendit, accessit, est uere fortunatus. Huc aspirarunt maiores nostri uiri omni laude dignissimi, ut inter eos, & illos, qui voluptates, & inania fortunæ ludibria sequebantur, tantum interfit, ut illos sapere, hos insanire iure possimus affirmare. Et quoniam ab hac Vrbe plures fortasse sunt egressi, quàm ex multis, & amplis prouincijs, quorum contentio ad unam uirtutem spectarit, illorum exempla me ciuem Rom. per se incitassent, nisi mea sponte in doctrinæ studium incubuissem. Nec longe aut extra domesticos limites mihi petenda erant incitamenta, cū præter Prosperum de Sancta Cruce, & Io. Baptistam Castaneum ob eorum spectatæ uitæ præclara merita ad Cardinalatus apicem euectos; eiusq; Sac. Sancti Sena-

tus

tus splendor & decus, cognatos meos, præterea Cardd. eo gradu dignissimos Dominicum & Christophorum Iacobatos duces habuerim, quorum alter matris patruus, alter mihi esset auunculus, addo etiã fratrem amicum Marcellum Crescentium in omni doctrinæ genere eximium, Hieronymum Verallum in eodem gradu matri coniunctum, quorum uestigijs inhærentem, facile erat ad decus peruenire, cum scirem illos ideo tantum laboris & industriæ in uita suscepisse, quia longius, quàm uitæ termini præscribant, spe, atque animo in posterum præsensisse, ut nihil nisi sempiternum cogitasse uideantur, quorum industria in Rep. Christiana optata cum laude floruit, & hodie uiget cum eorum magnorum patrum nominibus sit insertum, animus cœlesti contubernio, ut speramus perfruitur. Nam alia quæ nos bona numeramus, animum non explent, uitam beatam non complent, & quantumque fiant accessiones bonorum, paruæ tamen sunt, & exiguæ, ut quemadmodum stellæ radijs Solis, sic uirtutis splendore ista non cernantur. Ad hæc cum animum rerulisssem, nihil non effeci ut utriusque iuris cognitione animum excolerem & exornarem. Et quia non solum nobis nati sumus, ad ciuium meorum utilitatem, & omnis generis hominum conferrem. Nec solum præstandum officium consulentibus iudicaui, sed etiam ultro omnibus proferendum quo limites æquitatis sint producendi, & intra repagula utriusque iuris coercendi. Et quia non decet, quæ commoda aliis putes & utilia futura, illa abdita & inclusa retinere; tenebrarum & parietum custodijs tege-

re,

re, diuulgandas lucubrationes hasce meas cum statuissem, in tuo sanctissimo nomine exire, & apparere uolui Pater Beatissime, ut quoniam tu iuris es rector, moderator, interpres, te auctore publice proponantur, quæ recte sentiri, & probari possint. Cuius enim patrocinio foueantur commodius de iure præscripta, quam illius cuius auctoritas ius amplectitur, leges præscribit, modum æquitaris statuit, uitam placitis sanctissimis informat? Ad tua igitur genua prouolutus supplex, & demissus ad pedes, lucubrationes hasce meas offero, precorq; auctoritatem istam tuam amplissimam, infra quam omnes sunt potestates, ut animum offerentis, non munus per se expendas; excipias studij, & laboris mei perexiguum indicium, ut fructum vberimum me consecutum putem, si tuo comprobentur iudicio summo, ut uoluntas egregia tua laudabilis contentionis firmum afferat testimonium. Te interea diu, & multum Deus nobis, & toti Reip. Christianæ saluum, & incolumem conseruet, ut quasi aurea sæcula iterum mundus sentiat, Vrbs hæc tua, instar Orbis, benignitate tua, æquitate, prudentia, perfruatur.

PETRI DOMINICI
MAGDALENI CAPIFERREI,
PATRICII ROMANI, I. C.

De Numero Testium in Testamentis requisito, tam in foro fori Ciuili, & Canonico, quàm in foro Conscientiæ, opus tripartitum.

Cuius prima pars versatur circa Numerum Testium in Testamentis requisitum ex Iur. Ciuili dispositione. Secunda continet quid in hoc concludendum sit attenda Iur. Canonici dispositione. Tertia quid in foro Conscientiæ sit definiendum.

In qualibet autem ipsarum parte quæstiones materiam ipsam respicientes non inutiliter accommodantur.

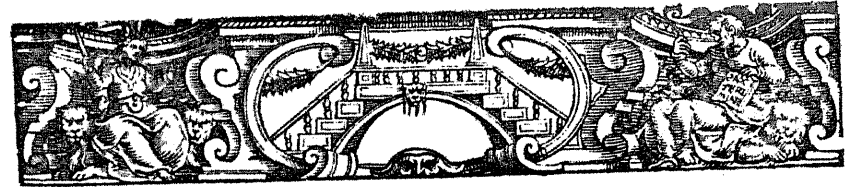
Prima uero pars in xxxj. Cap. hoc ordine distinguitur. Primo quidem in princ. Tract. generaliter discutitur quid in alterando numerum duorum testium de Iure Naturali, & Diuino requisitum Ius Ciuile statuere potuerit.

Secundo firmatur regula Iur. Ciuili circa numerum septem Testium in Testamentis requisitum, ubi particulariter de ratione & validitate huius dispositionis Iur. Ciuili tam in foro iudiciario, quàm conscientiæ. Tertio regula prædicta duodecim ampliationibus, ac sexdecim limita-

mitationibus exornatur.

In Secunda circa Iur. Canonici dispositionem examinatur quid in testamentis ad pias causas, quid item in testamentis ad causas prophanas statutum reperiat, ubi Deo fauente verus intellectus. c. Relatum. 1. & c. cum esses. de testam. cum questionibus ad materiam pertinentibus explanabitur.

In Tertia autem parte, quæ versatur circa forum conscientie, An & quid in hoc differat à foro Iudiciario, Casareo, & Pontificio, latissime discutitur; cuius forte prolixitas non iniucundis, & perutilibus certe articulis, & questionibus recompensabitur, prout ex Indice Capitum, præter alium materiarum locupletissimum, in seq. pag. facile apparet:

INDEX OMNIUM CAPITVM,

quæ in Prima huius Tractatus parte
continentur.

- Caput 1. **Q**UOD ius civile potest ex iuxta causas ultra duos, vel tres testes de iure Divino, & Naturali requisitos, maiorem numerum exigere. pag. 1.
- Cap. 2. Quod de iure Civili regulariter in testamentis septem testes requiruntur, & de eius ratione. pag. 10.
- Cap. 3. De validitate dispositionis iuris civilis circa numerum septenarium testium in testamentis adhibendum. pag. 21.
- Cap. 4. Quod numerus septem testium in testamento requisitus est de eius forma, & solemnitate substantiali. pag. 43.
- Cap. 5. Quod numerus septem testium est non solum de forma substantiali, sed etiam de forma probatoria testamenti. pag. 53.

b Quod

- Cap. 6. *Quod testator non potest disponere, quod valeat amplia. 3. testamentum, & quod possit probari heredis institutio absque solenni numero testium.* pag. 59.
- Cap. 7. *Quod testator non potest etiam cum iuramento renunciare solenni numero septem testium ita amplia. 4. quod absque eo valeat testamentum.* pag. 68.
- Cap. 8. *Quod ubicunque testamentum est imperfectum de amplia. 5. factu solennitatis numeri testium, non potest deferri iuramentum in supplementum plena probationis.* pag. 76.
- Cap. 9. *Quod testamentum minus solenne ex defectu numeri septem testium nihil valet, etiam quod de eo constet per confessionem ipsarum partium etiam iuratum.* pag. 82.
- Cap. 10. *Quod etiam propter necessitatem non valet testamentum amplia. 7. absque solenni numero septem testium.* pag. 89.
- Cap. 11. *Quod testamentum etiam tempore pestis conditum amplia. 8. cum minori numero septem testium non valet.* pag. 127.
- Cap. 12. *Quod non valet testamentum absque solenni numero amplia. 9. testium, etiam ad pias causas conditum.* pag. 139.
- Cap. 13. *Quod non valet testamentum absque solenni numero ampl. 10. septem testium, etiam si ex privilegio Principis sit concessa facultas libere testandi.* pag. 147.
- Cap. 14. *Quod non valet testamentum absque solenni numero ampl. 11. septem testium, etiam si per iuris ignorantiam omissus fuerit.* pag. 154.
- Cap. 15. *Quod non solum pro solennitate, & probatione ampl. 12. testamenti, sed etiam coniecturarum ex testamento resultan. requiritur solennis numerus septem testium.* pag. 156.
- Cap. 16. *Testamentum inter liberos non requirit solennem limit. 1. numerum septem testium, sed in eo duo tantum sufficiunt.* pag. 159.
- Cap. 17. *Testamentum in quo sunt instituti uenientes ab in-*
limit. 2. *testato*

- testato licet non sint de liberis, non requirit solennem numerum septem testium, sed quinque sufficiunt.* pag. 232.
- Cap. 18. *Testamentum militis non requirit solennem numerum septem testium, sed in eo duo tantum sufficiunt.* pag. 237.
- Cap. 19. *Testamentum conditum in loco hostili, & flagranti bello non requirit solennem numerum septem testium, sed duo tantum sufficiunt.* pag. 250.
- Cap. 20. *Testamentum conditum tempore pestis in loco pestifero ab his, qui ibi remaneat pro curandis infirmis, & alias pro salute, & seruitio R. P. non indiget solenni numero septem testium, sed duo tantum sufficiunt.* pag. 270.
- Cap. 21. *Testamentum Rusticorum Ruri testatum valet absque solenni numero septem testium, dummodo quinque modis omnibus adhibeantur.* pag. 273.
- Cap. 22. *Testamentum non requirit solennem numerum septem testium, sed duo tantum sufficiunt, ubicunque per legem Principis, seu Statuta particularia, & consuetudinem Civitatum esset in eo remissa iuris solennitas.* pag. 281.
- Cap. 23. *Testamentum factum coram Principe non requirit solennem numerum septem testium, sed in eo duo tantum sufficiunt.* pag. 307.
- Cap. 24. *Testamentum Principis non requirit solennem numerum testium.* pag. 313.
- Cap. 25. *Testamentum factum apud acta Iudicij valet absque solenni numero testium.* pag. 315.
- Cap. 26. *Testamentum factum in publico Consilio, & coram Populo, seu alias notorium, valet absque solenni numero testium.* pag. 318.
- Cap. 27. *Ultima voluntas in qua est electa fides heredis non expostulat solennem numerum septem testium.* pag. 321.
- b 2 Testa-

- Cap. 28. *Testamentum cuius scriptura est deperdita potest
lim. 13. probari duobus testibus, quamvis septem haberi
non possint.* pag. 328.
- Cap. 29. *Testamentum in publicam scripturam redactum
lim. 14. probatur absque depositione testium.* pag. 331.
- Cap. 30. *Testamentum non requirit solennem numerum te-
lim. 15. stium ad probandam voluntatem declaratoriam
testatoris, sed duo tantum sufficiunt.* pag. 333.
- Cap. 31. *Solennis numerus septem testium non requiritur
limit. 16. sed duorum sufficit ad probandum solennita-
tem testamenti, vel aliam illius qualitatem.* pag. 337.

Index Capitulorum Secundæ Partis.

- Cap. 1. *QVOD de iure canonico duo, vel tres tantum
testes requiruntur in testamentis ad pias causas.* pag. 341.
- Cap. 2. *Relicta ad pias causas, que dicantur.* pag. 348.
- Cap. 3. *Testamentum ad pias causas valet cum duobus tan-
tum testibus, & absque ulla solennitate iuris po-
sitiui, & in eo solum attenditur ius naturale
& gentium.* pag. 369.
- Cap. 4. *In testamento ad pias causas est remissa quacun-
que inhabilitas, tam circa efficaciam dispositio-
nis, quam personam testatoris proueniens à iu-
re positivo, non autem à iure naturali, & gen-
tium.* pag. 389.
- Cap. 5. *Quod testamentum imperfectum imperfectione
voluntatis incompletæ non valet etiam ad pias
causas.* pag. 411.
- Cap. 6. *Quod in testamento ad pias causas seruandum est
ius canonicum, tam in foro Ecclesiastico, quam
seculari etiam in terris Imperij.* pag. 419.
- Testa-

- Cap. 7. *Testamentum minus solenne ad pias causas condi-
tum ex priuilegio .c. relatum. 1. de testamen. an
prosit alijs quoque in eo dispositis etiam ad non
pias causas.* pag. 425.
- Cap. 8. *Quod in testamento ad causas prophanas, de iure
canonico duo, vel tres testes tantum cum inter-
uentu presbyteri parochialis sufficiunt ex dispo-
sitione .c. cum effes. de testam.* pag. 435.
- Cap. 9. *Quod per tex. c. cum effes. de testam. non est de-
rogatum dispositioni iuris civilis in testamentis lai-
corum in terris Imperij.* pag. 445.

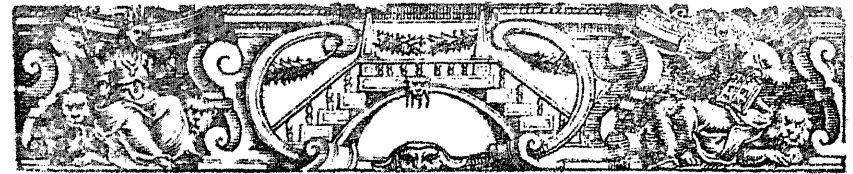
Index Capitulorum Tertię Partis.

- Cap. 1. *QVOD in foro Conscientiæ valet testamentum
absque ulla solennitate introducta de iure posi-
tuo Ciuili, aut Canonico ex sola simplici, &
nuda voluntate testatoris.* pag. 463.
- Cap. 2. *Quod ex testamento minus solenni de iure positi-
uo valido tantum de iure Naturali, & gentium
oritur naturalis obligatio.* pag. 476.
- Cap. 3. *Quod ex huiusmodi testamento minus solenni de
iure positivo ex defectu numeri testium licita est
retentio, tam in foro fori, quam in foro poli,
& conscientiæ.* pag. 501.

Finis Capitulorum Tertię, & vltimæ Partis.

*Errores Indicis, qui sunt emendandi, sunt infra scripti
videlicet.*

car. 2. col. 2. li. 37.	79. & 80.	179. & 180.		
car. 3. c. 4. li. 5.	50.	51.	Et li. 13. q.	9.
car. 4. c. 1. li. 38.	8.	9.	Et col. 2. li. 37. 364.	363.
car. 5. c. 4. li. 12.	220.	200		
car. 8. c. 2. li. ult.	566.	556.		
car. 9. c. 2. li. 2.	104.	194.		
ca. car. 9. c. 1. li. 37.	19.	119.		
car. 12. c. 2. li. 8.	156.	153.	Et col. 4. lib. 39. 100.	110.
car. 13. c. 1. li. 21.	199.	299.	Et col. 4. li. 47. 77.	177.
car. 14. c. 4. li. 26.	seq. &	adde pag.		
car. 17. c. 2. li. 37.	nu. 28.	nume. 8.	Et. c. 3. li. 43. quomodo	quæstio
car. 18. c. 3. li. 47.	cap. 19.	cap. 10.	Et. c. 4. li. 4 c 19.	c. 10.
car. 20. c. 1. li. 30.	28.	78.	Et li. 31. 8.	80.
car. 31. c. 1. li. 1.	46.	45.	Et li. 39. 365.	375.
ca. car. 21. c. 4. li. 23.	& 11.	pag. 11.	Et li. 32. utrum	uerumq.
car. 22. c. 2. li. 44.	391.	301.		
cap. 24. c. 3. li. 13.	136.	236.	Et col. 4. li. 38. debito	delicto.
ca. car. 24. c. 3. li. 47.	contractus	adde fecus		
car. 11. c. 3. li. 26.	superioris	adde cap. 2.		
car. 33. c. 3. li. 30.	139.	136.		
car. 32. c. 4. li. 25.	211	311		
car. 35. c. 4. li. 27.	nu. 22.	nu. 72.		
car. 39. c. 3. li. 48.	seq.	adde. p. 125		
car. 41. c. 4. li. 9.	339.	399.		
car. 43. c. 1. li. 23.	nu. 36.	nu. 136.		
car. 48. c. 3. li. 25.	cap.	adde. 3. nu.		

INDEX LOCUPLETISSIMVS RERVM AC VERBORVM OMNIVM,

quæ hoc in opere continentur, serie alphabetica optime digestus.

A

- A** B B A S etiam deposito officio tenet primum locum in choro & conuentu post nouum Abbatē, in memoriā pristinæ dignitatis. cap. 18. sub nu. 54. pag. 247
- A** bsolutio à peccatis, & ab excommunicatione, an tempore necessitatis à laico impendi possit. cap. 10. nu. 9. & 66. 94. & 109
- A** bsolutio à peccatis competit solis sacerdotibus, quibus tantum commissæ fuerunt clauæ ecclesiæ. cap. 10. nu. 65. & 66. 109
- A** bsolutio à peccatis non potest laico, aut quouis alio non habenti clauem ordinis, etiam autoritatem summi Pontificis demandari. cap. 10. nu. 67. in fi. 110
- A** bsolutio uero ab excommunicatione potest à Papa laico delegari. ibid. 110
- A** bsolutio à peccatis est actus iurisdictionis fori pœnitentialis. cap. 10. nu. 72. cum seq. 111
- A** bsolutio à peccatis est de essentia, & ut forma sacramenti pœnitentiæ. cap. 10. nu. 73. 111
- A** bsolutio à peccatis pertinet ad clauem ordinis. cap. 9. nu. 62. in fi. 459
- A** bsolutio uero ab excommunicatione pertinet ad clauem non ordinis, sed iurisdictionis d. nu. 62. ibid.
- A** bsolutio ab excommunicatione pertinet ad iurisdictionem spiritualem, quamuis non sacerdotalem. par. 1. cap. 10. sub nu. 67. & par. 2. cap. 9. nu. 62. cum alijs seqq. 110. & 459
- A** ccessorium, an & quando sequatur naturam principalis. cap. 7. nume. 23. pag. 431
- A** ccessorium ualere non potest, ubi principale non subsistit. cap. 7. nu. 32. 433
- A** ccessorium dicitur inseparabile à suo principali. cap. 7. nu. 33. ibid.
- A** ccessoria an sint legata ad institutionem hæredis. cap. 7. nu. 24. cum seqq. pag. 432
- A** ccidentia extra subiectum intelligi non possunt. cap. 26. nu. 14. 320
- A** ccidentia sine subiecto stare non possunt. cap. 26. nu. 16. ibidem.
- A** cquisitio bonorum multiplex. cap. 3. nu. 132. 552
- A** cquisitio bonorum ex dispositione iuris humani licita in foro conscientie. cap. 3. nu. 133. ibid.
- A** cquisitio vigore præscriptionis, in uer. Præscriptio.
- A** cta facta inter certas personas, an inter alias probent, saltem quo ad factum. cap. 5. nu. 23. & 24. 57

- 1 Acta iudicij dicuntur notoria. cap. 25. nu. 3. 316
- 1 Acta iudicij, & alia gesta in iudicio non requirunt testes. c. 25. nu. 7. ibidem. & declaratur nu. 10. & 11. 317
- 1 Acta iudicialia, quæ propriæ dicantur. cap. 25. nu. 10. 317
- 2 Actum & c. appositum in instrumento, quid importent. cap. 5. nu. 18. 417
- 1 Actus bonus, uel malus ex fine iudicatur. cap. 3. nu. 58. 37
- 1 Actus redditur nullus ex defectu numeri, uel qualitatis tertium pro solemnitate requisitorum. cap. 4. nu. 15. 46
- 1 Actus est nullus forma non seruata. cap. 4. nu. 28. 48
- 1 Actus nullus ex defectu formæ omiffæ, non ualeat etiam eo modo, quo ualere potest. cap. 4. nu. 29. pag. 48. & confirmatur & declaratur. cap. 6. nu. 13. & 14. cum alijs seqq. 62
- 1 Actus nugatorius. cap. 5. nu. 7. & cap. 19. nu. 26. 54. & 257
- 1 Actus ut subſtineatur impropriantur uerba. cap. 6. nu. 23. 64
- 1 Actus peccans in forma ſuſtinetur, ubi conſtat, quem uelle illum ualere omni meliori modo, quo potest. cap. 6. nu. 32. & 33. 66
- 1 Et ubi in eo est appositum iuramentum. cap. 7. nu. 6. 70
- 1 Actus qui deficit ratione ſolennitatis probatoriæ, uel ſolennitatis formalis, an ualideatur iuramento. cap. 7. nu. 3. nu. 7. & nu. 32. 69. 70. 74
- 1 Actus principalis ubicunque probari non potest ob defectum ſolennitatis probatoriæ nec iuramentum in eo appositum. cap. 7. nu. 22. 73
- 1 Actus, qui requirant ſcripturam ad eorum ualiditatem, & qui ad efficaciam probationis, & de effectu. cap. 9. nu. 32. & ſeqq. 88
- 1 Actus ualeat tempore neceſſitatis omiffa forma iuris. cap. 10. nu. 12. & alijs ſeqq. pag. 95. & latiffime declaratur. nu. 132. & pluribus ſeqq. 121
- 1 Actus annullatio, an & quando dicatur pœna late. cap. 10. nu. 60. 108
- 1 Actus geſtus contra legis prohibitio-
- nem, eſt ipſo iure nullus. cap. 10. nu. 100. 115
- Et declaratur. nu. 102. & alijs ſeqq. & nu. 140. 116. 124
- 1 Actus unus & idem poteſt eſſe nullus & ualidus diuerſo reſpectu. cap. 10. nu. me. 106. 116
- 1 Actus nullus de iure poſitiuo, ualidus de iure naturali, quid operetur. cap. 10. nu. 125. 120
- 1 Actus, qui muto interdicti. cap. 10. nu. 128. & 130. 120. & ſeqq.
- 1 Actus expediendus cum conſilio tertij, ſi conſilium haberi non poteſt, an ualeat ſine illo latiffime. cap. 10. nu. 134. & pluribus ſeqq. 121
- 1 Actus omnis humanus perficitur uoluntate, & potentia. cap. 16. nu. 241. 225
- 1 Actus facilius confirmatur, quàm quod de nouo fiat. cap. 19. nu. 27. 258
- 1 Actus ſi perueniat ad eum caſum, à quo non poterat inchoari, an & quando uitiatur. cap. 19. nu. 16. 17. & 37. & 38. & 66. 255. 260. 267
- 1 Actus quem Princeps facit ex certa ſcientia habet uim clauſulæ non obſtante, & de plenitudine poteſtatis. cap. 23. nu. 5. 308
- 1 Actus geſtus coram Principe, in publico parlamento, & in conſpectu Populi dicitur notorius, & non requirit teſtes. cap. 23. nu. 10. 12. 13. 308. & ſeqq.
- 1 Actus iudicarij ſunt fortiores extraiudicialibus. cap. 25. nu. 2. 316
- 1 Actus prophani ſacris miſceri prohibentur. & an in eccleſia licite gerantur, & an geſti teneant. cap. 26. nu. 5. 6. 7. & 8. 319
- 2 Actus qui ſolo conſenſu perficiuntur uerba non requirunt. c. 3. nu. 12. 374
- 2 Actus ſeruiſi rite prudenter, & religioſe geſti, an teneant. cap. 4. nu. 87. 89. & 90. cum alijs ſeqq. 406
- 2 Actus de quo ordinatum fuit, ut fieret inſtrumentum, an dicatur perfectus ante confectionem inſtrumenti latiffime diſcutitur. cap. 5. nu. 12. 14. 15. 16. & 21. 414. & ſeqq.
- 2 Actus perfectio ex quibus arguatur. c. 5. nu. 17. 18. 19. & 20. 416. & ſeqq. Actus

- 3 Actus ualeat in foro conſcientiæ ex ſolo conſenſu actum agentis omiffa forma uis poſitiui. cap. 1. nu. 45. 47. & 48. cum ſeqq. 473. & ſeqq.
- 3 Actus poteſt eſſe ualidus in foro poli de iure naturali, & nullus in foro fori. de iure poſitiuo. cap. 1. nu. 51. 475
- 3 Actus agentium non operantur ultra eorum intentionem. cap. 2. nu. 49. 489
- 3 Actus nullus ex defectu formæ omiffæ, an producat naturalem obligationem. cap. 2. nu. 48. & 51. ibidem.
- 3 Actus, cui lex reſiſtit, an pariat naturalem obligationem. latiffime declaratur. cap. 2. nume. 24. 55. 59. 68. & 69. pag. 483. 491. 492. 494. & ſeqq.
- 3 Actus nullus ex defectu ſolennitatis arctat in foro conſcientiæ, ubi in eo adeſt liber conſenſus actum gerentis. cap. 3. nu. 105. & 106. 540. & ſeqq.
- 3 Actus facilius impeditur, ne fiat, quàm iam factus tollatur. cap. 3. nu. 142. 556
- 1 Aditio hereditatis eſt neceſſaria, tam in cauſa teſtati, quàm inteſtati. c. 17. nu. 13. & 14. 234
- 2 Aditio hereditatis, an ſit neceſſaria in teſtamento ad pijs cauſas. latiffime. cap. 3. nu. 31. uſque 40. 378
- 2 Aditio hereditatis eſt ſolennitas introducta de iure poſitiuo. cap. 3. nu. 36. pag. 380
- 1 Adulterium quæ neceſſitas excuſat. cap. 10. nu. 55. cum ſeqq. 106
- 3 Adulterium reputatur inter coniunctos contra iuris canonici prohibitionem. cap. 3. nu. 202. 570
- 1 Aduocati & doctores non excuſantur prætextu iuris ignorantia. cap. 18. nume. 19. 241
- 1 Alex. in l. omnium nu. 4. in ſi. & in leg. ſi. nume. 6. C. de teſtamento reprobat. cap. 25. nu. 9. 317
- 1 Alienatio prohibita permittitur ex cauſa neceſſaria. cap. 10. nu. 5. 94
- 2 Alimenta quando dicantur relicta ad pijs cauſas. cap. 2. nu. 52. 53. & 54. 362
- 2 Alimenta, & dos æquiparantur. cap. 2. nu. 54. ibid.
- 3 Alimenta iure naturæ debita, tam deſcendentibus, quàm aſcendentibus. cap. 3. nu. 163. 186. & 189. 562. & 567
- 1 Ambigua uoluntas teſtatoris per quæ, & quomodo declarari poſſit. cap. 30. nu. 14. cum cæteris ſequentibus. 336
- 1 Ambiguum dici non poteſt id de quo habemus communem opinionem. c. 4. nu. 41. 51
- 1 Amor parentum erga liberos. cap. 16. nu. 25. 172
- 1 Ancha. in clem. uni. nu. 9. de homicid. in aduertentia. c. 10. ſub nu. 56. 106
- 1 M. Angelus Pientinus à Corſiniano ordinis Prædicatorum laudatur. cap. 3. nu. 85. & cap. 10. nu. 93. 41. & 113
- 1 Angelus in auth. omnes peregrini. C. comm. de ſucceſſ. cum ſequacibus reprobat. cap. 13. nu. 6. 149
- 1 Anima filijs, & cunctis mundi rebus præferenda. cap. 12. nu. 3. 140
- 3 Anima hæredis non ligatur ex contractu & iuramento deſuncti. cap. 3. num. 177. cum ſeqq. 565
- 3 Anima quæ peccauerit ipſa morietur. cap. 3. nu. 179. ibidem.
- 1 Annullatio actus, an & quando ſit pœna. late cap. 10. nu. 60. 108
- 3 Antidotalis obligatio, quæ & cuius eſt defectus. cap. 2. numero 13. cum ſeqq. pag. 480. & ſeqq.
- 2 Antiqui doctores modernis præferuntur. cap. 9. nu. 33. 454
- Et tamen moderni tanquam perſpicaciores laudantur. nu. 36. & 37. 455
- 3 Antonius Galleſius Rom. cur. olim procurator primarius. cap. 3. nu. 178. 565
- 1 Appellatione parentum & liberorum qui comprehendantur. cap. 16. nu. 79. & 80. 211
- 1 Aquilæ exemplum incondendo teſtamento tempore peſtis. cap. 10. nu. 38. & cap. 11. nu. 30. 101. 135
- 1 Arbitrium iudicis locum habet in caſibus à iure non determinatis. cap. 19. nu. 75. 270
- 3 Archidiaconus ſuper ſexto omnibus præfertur, & an communi opin. cap. 3. nu. 194. 568
- 3 Archid. in cap. ſi pater. de teſtam. lib. 6. communiter reſellitur. cap. 3. nu. 195. ibid.

- 1 Aret. in l. hæredes palam in princ. ff. de testam. declaratur. cap. 9. sub num. 12. & 13. 85
- 1 Argumentum à speciali. cap. 10. nu. 42. pag. 103.
- 1 Argumentum ab effectu eorum, quæ simul adesse requiruntur. cap. 10. nu. 44. ibidem.
- 1 Argumentum à tempore belli ad tempus pestis, & è contra. cap. 11. nu. 17. & seqq. 132
- 1 Argumentum ab æquiparatis, quando procedat. cap. 11. nume. 19. & 23. pag. 133. & seq.
- 1 Argumentum à verbis narratiuis legis, an ualidum. cap. 12. nu. 29. 145
- 1 Argumentum ab autoritate maiorū, quando ualidum. cap. 16. nu. 12. 13. 14. 15. 16. 169. & seq.
- 1 Argumentum à testamento inter liberos ad testamentum militis, & è contra. cap. 16. nu. 19. cum seq. 171
- 1 Argumentum à consequenti. cap. 16. nume. 111. 193
- 1 Argumentum à correlatiuis. cap. 16. nume. 186. 213
- 1 Argumentum de toto ad partem. cap. 16. nu. 243. 226
- 1 Argumentum à contrario sensu, (ubi adest dictio plerunque) non procedit. cap. 19. nu. 56. 264
- 2 Argumentum ab identitate rationis in correctorijs, & limitatorijs, an procedat. c. 1. nu. 8. 10. 11. 19. & 21. pag. 343. 345. & seq.
- 2 Argumentum ab ecclesia ad alia loca pia, & è contra. c. 1. nu. 24. & 25. 347
- 3 Argumentum à uerbis prolatis gratia frequentioris vsus an procedat. cap. 1. nu. 30. ibid.
- 2 Argumentum ab alimentis ad dotem. cap. 2. nu. 55. 363
- 2 Argumentum à libertate ad piam causam. cap. 2. nu. 62. 364
- 3 Argumentum à causa dotis, & studij. cap. 2. nu. 70. 366
- 2 Argumentum à fisco ad piam causam. cap. 4. nu. 9. 393
- 2 Argumentum à Prodigio ad Pupillum, & ad furiosum. cap. 4. nu. 98. 408

- 2 Argumentum à testamento inter liberos & ad piam causam. cap. 7. nu. 14. 429
- 3 Argumentum à contractibus ad ultimas uoluntates, & è contra. cap. 2. nu. 21. 482
- 3 Argumentum ab effectu optimum. cap. 2. nu. 27. 484
- 3 Argumentum de Prælo ad tutorem. cap. 3. sub nu. 123. 548
- 3 Arma prohibita quando quis deferre possit absq; peccato in foro conscientie. cap. 3. 118. 544
- 3 Armorum delatio, an & quo respectu pertineant ad ius naturale. cap. 3. nume. 117. ibid.
- 1 Attendi debet illud, quod principaliter agitur. cap. 3. nu. 22. 28
- 2 D. Augustinus relatus in c. fi. 17. q. 4. declaratur. cap. 3. nu. 49. & par. 3. cap. 3. nu. 184. 381. & 567
- 2 D. Augustinus se retractauit. cap. 9. nume. 44. 456
- 1 Auth. ut cum de appella. cogno. in §. aliud quoque cap. intellectus notabilis ab authore noue elucidatur. cap. 16. nu. 108. 110. 193
- 1 Auth. omnes peregrini. C. com. de success. cap. 13. nu. 8. 149
- 2 Auth. ex causa. C. de lib. præ. latissime explanatur. cap. 3. nu. 91. cum seqq. usque 100. 383
- 2 Auth. quod sine. C. de testa. declaratur. cap. 7. nu. 22. 431
- 3 Auth. de iureiu. à mori pres. declaratur. cap. 3. nu. 176. cum seq. 565
- 1 Autoritas Bart. & aliorum doctorum est tantum probabilis non necessaria. cap. 11. nu. 25. & cap. 16. nu. 13. pag. 134. & 170. Sed & quandoq; est necessaria. nu. 14. 15. & 16. ibid.
- 1 Autoritas Doc. an, & quando sufficiat ad decis. causarum. cap. 16. nu. 12. cum quattuor seqq. 169. & seq.
- 2 Autoritas Doc. antiquorum præponderat autoritati Modernorum. c. 9. nu. 33. pag. 454. Moderni uero perspicaciores. nu. 37. 455
- 3 Authoris protestatio. cap. 3. nume. 269. pag. 584

Bal.

B

- 1 **B**al. in l. codicillis. §. ff. ff. de leg. 2. reprobatur. c. 6. nu. 34. & 35. cum seq. 67
- 1 **B**al. in l. si. C. de testa. reprobatur. cap. 10. nu. 51. 105
- 1 **B**ald. in l. si quis hæredem. C. de insti. & substi. reprobatur. cap. 19. nu. 29. 258
- 1 **B**al. in l. si non speciali. C. de testam. reprobatur. cap. 22. nu. 72. 301
- 1 **B**al. in l. fancimus. nu. 4. C. de testa. cum sequacibus reprobatur. c. 25. nu. 9. 317
- 1 **B**al. in l. errore nu. 4. C. de testam. & sequaces reprobantur. c. 30. nu. 13. 335
- 3 **B**al. Couar. & Fernan. Valq. error. cap. 2. nu. 20. 481
- 3 **B**ald. error & deceptio. cap. 3. nume. 77. pag. 498
- 2 **B**anditi deportati & similes, an testari possint. cap. 4. nume. 105. usque 110. pag. 408. & seq.
- 3 **B**anditi stante statuto, an in foro conscientie absq; peccato occidi possint. c. 3. sub nu. 40. 519
- 1 **B**aptismus in casu necessitatis licite à laico confertur. cap. 10. sub nu. 9. 95
- 1 **B**ar. & **B**alm. ciuili duo magna lumina. cap. 4. nu. 7. 44
- 1 **B**ar. in l. si ff. de bon. poss. ex testam. mili. declaratur. c. 11. sub nu. 23. 134
- 1 **B**ar. opi. in l. admonendi sub nu. 39. ff. de iureiu. communiter reiicitur. cap. 8. nu. 6. & 7. 78
- 1 **B**ar. autoritas, & aliorum doctorum est probabilis non necessaria. c. 11. nu. 25. & cap. 16. nu. 13. 134. & 170
- 1 **B**ar. opi. in repet. l. j. nume. 12. C. de sac. eccl. communiter damnatur. cap. 12. nume. 32. 146
- 1 **B**ar. & **B**al. uarietas in l. i. C. de sac. eccl. cap. 13. nu. 16. 151
- 2 **B**ar. in l. in testamento. ff. de fideicommiss. lib. cum sequacibus reprobatur communiter. cap. 5. nu. 3. 413
- 3 **B**ar. distinctio in l. cum lex. & in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. communiter refellitur. cap. 2. nu. 61. 492

- 1 **B**arones, & Principes possunt tollere solennitates introductas de iure positivo. cap. 22. nume. 3. & 4. & nume. 11. pag. 283. 284. & 287
- 1 **B**arones & Principes non recognoscetes superiorem, qui. cap. 22. nu. 6. & 7. pag. 284. & hi tantam potestatem habent in territorio suo, quantum Imperator in Imperio suo. nu. 8. 285
- Et an potuerint de iure præscribere hanc superioritatem, & iura Imperij. nume. 9. & 10. 286. & seq.
- 1 **B**arones obtinentes merum, & mixtum Imperium, qui non ligantur legibus in eorum territorio, nec subiacent solennitatibus iuris positui. cap. 24. nume. 5. 6. & 7. 314. & seq.
- 1 **B**ellam. in cons. i. reprobatur. cap. 23. nume. 20. & cap. 24. nu. 7. 312. & 315
- 1 **B**ellum & pestis æquiparantur. cap. 11. nu. 17. 133
- 1 **B**ellum Dei. cap. 11. nu. 18. ibid.
- 1 **B**eneficium Principis latissime interpretandum. cap. 13. nu. 1. 148
- Et declaratur nu. 13. cum seq. & nu. 29. 150. & 154
- 1 **B**eneficium & priuilegium, quid inter se differant. cap. 13. nu. 14. 151
- 1 **B**eneficium Principis etiam motu proprio non censetur concessum cum præiudicio tertij. cap. 13. nu. 29. 154
- 1 **B**oer. decis. 228. nu. 12. reprobatur. c. 19. nu. 31. 259
- 1 **B**ona alienari prohibita possunt necessitatis causa licite alienari. c. 10. nu. 5. 94
- 1 **B**ona omnia sunt communia tempore necessitatis, latissime declaratur. cap. 10. nu. 59. 107
- 2 **B**ona ecclesiarum, uasa sacra, & huiusmodi possunt alienari in redemptione captiuorum, & incarceratorum. cap. 2. nu. 48. 361
- 2 **B**ona ubi sunt confiscata, uel aliter ratione delicti, uel seruitutis adempta, an quis testari possit. cap. 4. nu. 105. & 107. 408. & seq.
- 3 **B**ona ecclesiarum minorum, & mulierum alienata non seruata forma iuris & statutorum, an repeti possint in foro conscientie. c. 3. nu. 105. & 106. 540. & seq.

b 3 Bona

- 3 Bona iure humano quæſita licite in foro
conſcientiæ retinētur. c. 3. nu. 133. 552
- 3 Bona ex præſcriptione quæſita, in foro
fori, & foro poli licite retinētur, etiam
ſi poſtea innotefcat præſcribenti illa
fuiffe aliena. cap. 3. nu. 134. ibidem.
- 3 Bonus uir idem, quod conſcientia. cap. 10.
num. 9. 466
- 1 Breuitas laudatur, & ſuperflua reiſciun-
tur. cap. 3. ſub nu. 14. 26
- 2 Bulla PP. nõ requirit teſtes. c. 23. n. 8. 308
- C**
- ACC**IDENTALV. in l. admonendi
nu. 88. ff. de iure iur. reprobatur.
cap. 8. nume. 17. & 18. cum
ſeq. 79. & ſeq.
- 2 Calices uafa ſacra, & huiuſmodi bona Ec-
cleſiarum, qua ex cauſa alienari poſ-
ſint. cap. 2. nu. 48. 361
- 1 Calor iudicij multũ opatur. c. 25. n. 2. 316
- 3 Canones emanarunt inſtinctu ſpiritus ſan-
cti, nihil approbāt, nec præcipiunt cum
peccato, & ſeruari debent in foro con-
ſcientiæ. cap. 3. nu. 127. 128. 551
- 1 Cap. quia propter de elec. declaratur. c. 57.
10. nu. 110. 111. & 114. 117. & ſeq.
- 1 c. quæ contra ius. de reg. iur. lib. 6. decla-
ratur. cap. 10. nu. 140. 124
- 1 c. ſtatuiſmus de offi. de leg. lib. 6. explana-
tur. cap. 10. nu. 141. 124
- 1 c. rainurius. de teſtam. elucidatur. cap. 16.
nu. 69. 70. 184
- 2 c. relatum. i. de teſtam. procedit in diſtin-
ctæ in omnibus relictis ad pias cauſas.
cap. 1. nu. 4. 342
Et an ſit correctorium vel limitatoriũ
iur. ciuiliſ. nu. 7. 8. 9. 343
Et derogat iur. ciuili tam in numero
teſtium, quàm circa alias ſolemnitatis.
num. 14. 344
Et reducit ad primæuum ius natura-
le, & ad regulam iur. com. nu. 20. 346
Et illius compendium. c. 7. nu. 39. 434
- 2 c. cum tibi de teſtam. uerus & commu-
nis intellectus. cap. 2. nu. 82. 368
- 2 c. ſi. 17. q. 4. declaratur. c. 3. nu. 49. 381
- 2 c. ſunt qui opes. 17. q. 4. declaratur. cap. 4.
nume. 97. 407
- 2 c. quanquam. de uſu. lib. 6. declaratur re-
miſſiue. cap. 4. nu. 111. 410
- 2 c. licet de ſepul. lib. 6. communis intelle-
ctus approbatur. cap. 4. nu. 50. 400
- 2 c. cum eſſes. de teſtam. latiſſime explana-
tur. cap. 8. & cap. 9. 436. & 447
- 2 c. cum eſſes. de teſtam. primus intelle-
ctus gl. cõiter reprobatur. c. 8. nu. 3. 437
- 2 Secundus communiter approbatur ab
antiquis tertius à modernis cum qui-
bus tandem author tranſit. cap. 9. nu. 8.
q. 34. & cæteris ſeqq. 448. & 454
- 2 c. cum eſſes. de teſtam. quæ teſtamenta
comprehendat. cap. 8. nu. 3. cum cæte-
ris ſeqq. 437
- 2 c. cum eſſes. de teſtam. procedit in terris
de temporalis iuriſdictione eccleſiæ. c.
8. nu. 17. 439
- 2 c. cum eſſes. de teſtam. an ſit correcto-
rium iur. ciuiliſ. latiſſime. cap. 9. nu. 8.
34. & aliis ſeqq. 449. & 454
- 3 c. eſt probanda. & c. non ſatis. diſtin. 86.
declaranur. cap. 3. nu. 14. 512
- 3 c. Rainaldus. de teſtam. declaratur. cap.
3. num. 153. 558
- 3 c. gaudemus. de diuor. explanatur. c. 3.
nu. 264. 583
- 3 c. ex parte. el. 2. de conuer. coniuga. elu-
cidatur. cap. 3. nu. 267. 268. ibidem.
- 1 Capitanei & alij milites temporis ho-
dierni an gaudeant priuilegijs militari-
bus. cap. 18. nume. 24. 38. & aliis ſeqq.
pag. 242. 244
- 2 Captatoria diſpoſitio quæ & quotuplex.
cap. 4. nu. 18. 22. 395
Et an ualeat ad pias cauſas. nu. 23. 26.
pag. 396. & 397
Et an ſtatuto & conſuetudine permit-
ti poſſit nu. 27. ibidem.
Et an in contractibus permiſſa ſit nu.
28. ibidem.
Et an in teſtamẽto militis. nu. 30. ibid.
- 2 Carcerati pro maleficio an ſubueniendi.
cap. 2. nu. 49. 50. 51. 362
Cardinalis de Iacobatijs ſen. & Iun. au-
thoris cognati celebrantur. cap. 33. nu-
me. 86. 41
- 1 Cardinalis Creſcentius authoris agnatus
laudatur. cap. 16. nu. 29. 174

- 1 Caſtrum & Villa an poſſint ſtatuta con-
dere. cap. 22. nu. 83. 304
- 1 Caſus legis reddit rem de indubitabili.
cap. 4. nu. 6. 44
- 3 Caſus in materia uſurarum, decimarum,
uotijuramenti, matrimonij & ſimi-
lium an ad Theologos, vel Canonillas
potius ſpectent. cap. 1. nu. 1. 465
- 3 Cauillatio pro deſenſione iuris ſui licita.
cap. 3. ſub nu. 56. 525
- 3 Cauſa propter quàm ius naturale per ius
poſitiuum alterari poſſit, debet re-
ſpicere bonum publicum. cap. 1. nu. 33.
& cap. 3. nu. 1. 8. & 23
Et declaratur. c. 7. nu. 19. 20. 21. 172
- 3 Cauſa propter quàm ius poſitiuum po-
ruit augere numerum duorum teſtiũ
eſt ſufficiens, ut poſſit illum minuere.
cap. 1. nu. 37. 9
- 3 Cauſa introducendi numerum ſeptem te-
ſtium in teſtamentorum confectione
quæ. cap. 2. nu. 4. 13. 11. & 13
- 1 Et cur potius ſeptem, quàm ſex uel
oſto. cap. 3. nu. 23. 24. & 29. 18. & 30
- 1 Cauſa uitandæ fraudis propter quàm lex
ſtatuit ſeptem teſtes in teſtamentis cõ-
dendis eſſe, an ſit finalis, uel impulſiua
latiſſime. c. 2. nu. 20. 28. 29. 30. 14. & 17
- 1 Cauſa & ratio, an differant. c. 2. nu. 23. 15
- 1 Cauſa impulſiua quæ ſit, & ex quibus colligat.
c. 2. n. 21. & c. 2. n. 14. p. 14. & 276
- 1 Cauſa finalis dicitur quæ mouit legis la-
torem, ex parte ante, & ex parte poſt.
cap. 2. nu. 28. 17
Et quæ reſpicit ſolemnitatem ſubſtan-
tiale. nu. 29. ibidem.
Et quæ reſultat ex præmio diſpoſitio-
nis. c. 11. nu. 8. & c. 2. n. 15. 130. & 276
Et quæ eſt expreſſa. c. 18. nu. 11. 240
Et quæ diſponit de lege & eſt genera-
lior diſpoſitione legis. cap. 2. n. 12. 13.
& 14. 276
Et generaliter, quod cauſa ſit finalis,
uel impulſiua, quomodo cognoſca-
tur. cap. 2. nu. 34. & cap. 2. n. 12. & in
ſeqq. pag. 18. & 276.
- 1 Cauſa impulſiua ceſſante non ceſſat diſpo-
ſitio, ſecus ceſſante cauſa finali. cap. 2.
nu. 22. & 34. 15. & 17
- 3 Et hæc eſt communis diſtinctio. cap. 3.
nu. 77. par. 3. 538
- 1 Et declaratur par. 1. cap. 2. nu. 29. 30. 31. 17
- 1 Cauſa legis in caſu particulari ceſſante,
an ceſſet legis diſpoſitio. cap. 2. nu. 32.
33. 34. 17. & 18
- 3 Et par. 3. c. 3. nu. 67. cum pluribus ſeqq.
pag. 529. & ſeq.
- 3 Et quid in foro conſcientiæ. ibid. & nu.
79. uſq. 104. 532. & ſeq.
- 1 Cauſa finali ceſſante ceſſat effectus. c. 19.
nu. 9. 10. 253
Fallit ubi effectus eſt conſumatus late
nume. 50. 263
Quod & latiſſime declaratur nu. 62.
68. 69. 70. 266. & ſeqq.
Fallit rursus, ubi remanent reliquiæ. c.
18. nu. 55. 248
Et quando lex ultra procedit, annul-
lando. cap. 2. nu. 31. 17
- 1 Cauſa fauoris ceſſante ceſſat diſpoſitio
ob fauorem inducta. c. 16. nu. 63. 182
- 1 Cauſa priuilegij & ſpecialitatis ceſſante
ceſſat priuilegium. c. 19. nu. 5. 6. 7. 253
Et declaratur nu. 50. & alijs ſeqq. 263
- 1 Cauſa neceſſitatis ceſſante ceſſat legis di-
ſpoſitio, ob neceſſitatem inducta. c. 19.
num. 18. 255
- 1.2 Cauſa pia, an liberorum fauorabilior. c.
12. nu. 2. 3. 25. & par. 2. cap. 3. nu. 48. 49.
pag. 140. 144. & 381
- 1 Cauſa, an præſumatur in Principe, quãdo
cauſa in eo requiritur. c. 2. nu. 81. 303
- 2 Cauſa dotis, an proprie ſit cauſa pia. cap.
2. nu. 59. 364
- 2 Cauſa dotis & alimentorum æquiparan-
tur. cap. 2. nu. 55. 364
- 2 Cauſa dotis & ſtudij, æquiparantur. cap.
2. nu. 70. 366
- 2 Cauſa libertatis & piæ cauſæ æquiparan-
tur. cap. 2. nu. 62. 364
- 2 Cauſæ ſicel, & piæ cauſæ æquiparantur. c.
4. nu. 9. 393
Cætera in uer. Argumentum.
- 2 Cauſa relictorum ad pias cauſas eſt mixti
fori. cap. 6. nu. 5. 421
Et quaſi ſpiritualis, & eccleſiaſtica. nu-
me. 9. ibid.
- 2 Cauſa limitata limitatum producit effe-
ctum. cap. 7. nu. 11. 428

- 3 *Causa per effectum cognoscitur.* cap. 2. numc. 27. 484
- 3 *Causa sufficiens impediendi, & irritum reddendi uotum professionis.* cap. 3. nu. 209. 210. 571
- 3 *Causa sufficiens dispensandi cum religioso in matrimonio contrahendo.* c. 3. nu. 213. 572
- 3 *Causa sufficiens dispensandi contra ius naturale, an detur.* cap. 3. nu. 227. 228. pag. 575.
- 3 *Causa sufficiens irritandum matrimonium contra prohibitionem.* PP. contractum. cap. 3. nu. 230. ibidem.
- 3 *Causa sufficiens dispensandi cum relicta fratris.* c. 3. n. 233. 238. 240. p. 576. & 578
- 3 *Causa sufficiens dispensandi quoad uinculum matrimonij non consummati.* c. 3. nu. 241. ibidem.
- 3 *Causa sufficiens nulla dispensandi in vinculo matrimonij carnis copula consummati.* cap. 3. nu. 244. 245. 579
- 3 *Causa sufficiens dissoluendi matrimonium non consummatum per ingressum religionis, secus si sit carnali copula consummatum.* cap. 3. nu. 262. 582
- 3 *Causa sufficiens impediendi matrimonium contrahi, & dirimendi post contractum, per sacri ordinis susceptionem.* cap. 3. sub nu. 262. ibidem.
- 1 *Causæ plures ubi in aliqua dispositione considerantur, an omnes simul concurrere debeant, ut locum habeat dispositio.* c. 21. nu. 4. 16. 17. 264. 276. & seq.
- 1 *Causæ plures finales ubi in dispositione continentur sufficit unam ad esse, ut locum habeat dispositio.* cap. 23. numc. 27. 311
- 1 *Cautela, ut testes examinentur ad perpetuam rei memoriam de testamento de quo non est confectum publicum instrumentum.* cap. 8. nu. 22. 80
- 1 *Cautela ut de testamento in scriptis semper rogetur notarius.* c. 29. nu. 7. 332
- 1 *Ceremonialia præcepta.* l. veteris pro, ut & iudicialia per Christi aduentum expirant. cap. 1. nu. 27. 6
Et an denuo uiuificari & introduci possint. nu. 29. 7
- 1 *Ceremonialia & iudicialia præcepta l. veteris in quo differant.* c. 1. nu. 29. 7
- 1 *Ceremonialia & iudicialia præcepta.* l. veteris inter Iudæos etiam hodie obseruantur. cap. 1. nu. 30. ibidem.
- 1 *Certitudo non est in omni materia, pariter exquirenda.* cap. 1. nu. 15. 4
- 1 *Certitudo in actibus humanis unde assequatur.* cap. 1. sub nu. 15. ibidem.
- 1 *Certum esse per se, uel per relationem ad aliud, an & quando sufficiat.* cap. 27. num. 17. 325
- 3 *Certus quando quis dicatur de uoluntate testatoris in foro conscientie ad effectum retinendi bona absq; peccato latissime declaratur.* cap. 3. nu. 19. 20. 21. 22. 38. 39. 513. 514. & 518
- 3 *Certus de uoluntate testatoris peccat mortaliter illi contrahendo, sub prætextu omisse solennitatis iur. positui latissime.* c. 3. nu. 47. 49. 522. & seq. Et contra eum potest procedi per uia euangelicæ denunciationis. nu. me. 50. pag. 523.
Et declaratur sub nu. 56. uersi. postremo. 526
- 2 *Charitas ordinata incipit a se ipso, & a suis.* cap. 2. nu. 40. 359
- 3 *Et declaratur par.* 3. c. 3. numc. 14. 15. 16. 17. 512. & seq.
- 2 *Christianus per excommunicationem separatur a communione fidelium, & a corpore Christi.* cap. 9. nu. 67.
Et in eo Diabolus exercet potestatem quasi in pecore suo ibid. 460
- 1 *Christophorus Cardinalis iun. & Dom. sen. de Iacobatijs Authoris cognati.* laudantur. cap. 3. nu. 86. 41
- 1 *Christus contra Iudæos argumentando probat duorum testimonium uerum esse.* cap. 1. nu. 4. 3
- 1 *Christus in Vrbe Roma suam sanctam sedem collocauit.* cap. 3. nu. 83. 41
- 1 *Christus institutor confessionis sacramentalis, & ubi.* cap. 10. nu. 64. 109.
- 1 *Christus dedit potestatem absoluendi a peccatis solis sacerdotibus & eis tantum commisit Claues Ecclesie.* c. 10. num. 65. 66. 109
- 3 *Christus solus institutor omnium sacramentorum, & ipse solus potest illa immutare.* c. 3. nu. 252. 254. 580. & seq.

- 1 *Citatio facta die feriata pro non feriata, an ualeat.* cap. 19. sub nu. 15. 254
- 3 *Ciuilis scientia est rex sanctissima, & donum Dei.* cap. 3. sub nu. 42. 520
- 1 *Ciuis Ruri testatus, an gaudeat privilegio.* l. si. C. de testam. cap. 10. nu. 35. cap. 21. nu. 5. 6. 100. & 275
- 1 *Ciuitas que libet potest statuta condere, & consuetudinem introducere.* c. 22. nu. 19. 46. 289. & 295
Et ei competit regia potestas de iure naturali ab exordio mundi numc. 20. pag. 289
- 1 *Claues Ecclesie non laicis, sed sacerdotibus tantum commisse fuerunt.* c. 10. num. 66. 109
- 1 *Clausula codicillaris operatur, ut debeantur legata ex testamento minus solenni.* cap. 5. nu. 12. 56
- 1 *Clausula codicillaris, & clausula omni meliori modo, an sint paris efficacie.* cap. 6. numc. 27. 28. cap. 16. numc. 75. pag. 65. & 186.
- 1 *Clausula codicillaris & clausula omni meliori modo sub intelligitur in testamento inter liberos.* cap. 16. nu. 73. 82. 184. & 188
- 1 *Clausula codicillaris operatur tam respectu nullitatis ex defectu solennitatis, quam præteritionis.* cap. 16. nu. 74. pag. 185
- 1 *Clausula codicillaris an operetur respectu tituli institutionis in testamento omisi.* cap. 16. nu. 77. 186
- 1 *Clausula codicillaris operatur indirecta institutio trahatur ad fideicommissariam.* cap. 16. nu. 79. 186
- 1 *Clausula codicillaris, & omni meliori modo fortius operatur quam præsumptio validitatis actus.* cap. 16. num. 101. pag. 191
- 1 *Clausula codicillaris, & omni meliori modo in testamento omisa, an possint per not. suppleri.* cap. 16. nu. 128. 199.
- 1 *Clausula codicillaris, & omni meliori modo, & similes appositæ ex consuetudine Notariorum an operentur.* cap. 16. nu. 131. 132. 200
- 1 *Clausula omni meliori modo, æquipollet clausula codicillaris, & fortius operatur.* cap. 6. nu. 27. & 28. 65
- 1 *Clausula omni meliori modo substatinet actum nullum ex defectu forme omisissæ.* ibid.
- 1 *Clausula omni meliori modo æquipollet clausula si non ualeat, quod ago, ut ago.* cap. 6. nu. 29. 66
- 1 *Clausula omni meliori modo operatur titulum institutionis in testamento omisissum.* cap. 16. nu. 81. 187
- 1 *Clausula omni meliori modo operatur, ut quis non censeatur uelle se restringere ad expressa tantum.* cap. 16. numc. 98. 190
- 1 *Clausula omni meliori modo expressa fortius separatur, quam tacite tantum sub intellecta.* cap. 16. numc. 99. 100. 101. 191
- 1 *Clausula motus proprii non operatur in præiudicium tertij.* cap. 13. in fi. 154
- 1 *Clausula non obstante, & de plenitudine potestatis non requiritur in actu quem Princeps facit ex certa scientia.* cap. 23. nu. 5. 308
- 1 *Clausula ex certa scientia supplet omnem defectum.* cap. 23. nu. 4. 307
- 1 *Clausula ex certa scientia æquipollet clausula non obstante, & de plenitudine potestatis.* cap. 23. nu. 5. 308
- 1 *Clausula solitæ apponi habentur pro appositis, & not. 5. censeatur rogatus eas apponere.* cap. 16. nu. 127. 198
Et si fuerint omisissæ potest eas apponere. nu. 128. 199
Et declaratur. numc. 133. 134. 135. pag. 201. & seq.
- 1 *Clausula, que de consuetudine Notariorum apponuntur, an operentur.* cap. 16. nu. 131. 132. 200
- 1 *Clerici dicuntur milites celestis militie.* cap. 18. nu. 20. 241
- 1 *Clerici an gaudeant privilegijs militibus.* cap. 18. nu. 21. ibidem.
- 2 *Clerici contra ius canonicum statuerenon possunt, laici sic.* c. 8. nu. 28. 29. 441
- 1 *Possunt tamen clerici contra ius canonicum consuetudinem inducere.* numc. 30. ibid.
- 2 *Clerici non subsunt potestati seculari.* ne-

- negligantur legibus, & statutis laicorum. cap. 8. nu. 36. 38. 39. 442. & seqq.
- 1 Clerici sunt exempti à potestate seculari de iure diuino. cap. 6. nu. 16. 422
- 2 Clericus contrahens cum laico tenetur solennitates per statuta laicorum requisitas alias cōtractus non tenet. c. 8. nu. 43. 444
- 1 Codicillus, & quilibet vltima voluntas præter testamentum ualet cum quinque testibus. cap. 6. nu. 14. 62
- 1 Codicillū, uel testamentum, quod quis facere uoluerit unde cōiici possit. c. 6. nu. 15. 16. & sub nu. 22. & 23. 62. & 64
- 1 Codicillus large de testamentum. cap. 6. nu. 22. 64
- 1 in Codicillis hæres institui non potest. cap. 6. nu. 16. 62
- 1 Codicillus ex testamento uires sumit non e contra. cap. 16. nu. 77. 186
- 1 Collegia confraternitates, & uniuersitates quando reputentur seculares, uel ecclesiastica. cap. 13. nu. 21. 152
- 2 Collegia licita, & approbata ratione religionis ac pietatis. & que. c. 2. nu. 24.
- 2 Collegia disciplinatoriū, & huiusmodi an dicātur secularia, uel religiosa. c. 2. num. 28. & 30. ibidem. 25. 26. 30. & 32. pag. 355. & seqq.
- 2 Collegia disciplinatorum, & huiusmodi laicorum, an teneantur soluere quartam episcopalem, & canonicam portione. cap. 2. nu. 29. 31. ibidem.
- 1 Comites, & alij domini habentes perpetuam iurisdictionem, an habeant potestatem legis condendæ. c. 22. nume. 11. 287
Et an ligentur lege Imperiali. c. 24. nu. 6. 7. 314. & seqq.
Cætera in uer. Barones.
- 1 Communis opin. quando possit allegari pro scriptura authentica, ad decisionem causarum. cap. 16. nu. 16. 170
- 1 Communis opin. in decisionē causarum sequenda, & ab illa non est recedendum. cap. 16. nu. 50. fallit nume. 51. 52. pag. 178. & seqq.
- 2 Communis opin. potest ex tempore uariari, ut quæ prius erat cōmunis, nunc sit cōis illi contraria. c. 9. nu. 35. 455
- 3 Communis opi. an necessario sequenda in foro conscientia. cap. 3. nume. 59. pag. 526
- 1 Concilium Trid. de sacramento penitentia quid diffinierit. cap. 10. nu. 64. pag. 109
- 1 Concilium Tridentinum de iurisd. in sacramento penitentia necessaria. c. 10. nu. 72. III
- 2 Concilium Trid. de refor. matrimo. sessio. 24. cap. 1. declaratur. c. 8. nu. 11. & remissiuæ par. 3. cap. 3. nume. 220. pag. 438. & 570
- 3 Concilium Triden. circa impedimenta matrimonium dirimentia quid diffinierit. cap. 3. nu. 199. 200. 569. & seqq.
- 3 Concilium Triden. annullat matrimonia absque interuentu Parochi, & duorum, aut trium testium contractu. cap. 3. nu. 200. & 208. 570. & seqq.
- 3 Concilium Trid. anathematizat eos, qui negant in sacramento matrimonij gratiam conferri, & illud esse unū ex septem sacramentis nouæ legis. cap. 3. nu. 253. 581
- 3 Concilium Triden. damnat eos, qui negant matrimonium ratum non consummatum solui per solennem religionis professionem. cap. 3. sub nu. 262. 582
- 1 Conditio inducit formam, & debet adimpleri in forma specifica. cap. 27. nume. 20. 326
- 1 Conditio in qua est consideratus effectus potest adimpleri per æquipollens. cap. 27. nu. 21. ibidem.
- 1 Conditiones plures ubi in aliqua dispositione requiruntur, an omnes concurrere debeant, ut locum habeat dispositio. cap. 21. nume. 4. 274
- 1 Confessio uenientium ab intestato, quod testamentum minus solenne fuerit absque dolo confectum tollit omnem fraudis suspicionem. c. 2. nu. 25. 16
Sed an talis confessio profit, & sufficiat ad obtinendum hæredi scripto latissime. nu. 26. & cæteris seqq. ibidem.
- 1 Confessio partis superat omne genus probationis. cap. 4. nume. 19. & cap. 9. nu. 1. 46. & 83
- 1 Confessio partis de uoluntate testatoris,

- in qua non fuit adhibitus solennis numerus testium non præiudicat. cap. 4. nu. 20. & 21. & cap. 9. nu. 12. 46. & 85
Quod declaratur latissime eo. cap. 9. nu. 14. cum cæteris seqq. 85
- 4 Confessio partis, an sufficiat ubi pro forma testes, aut scriptura requiruntur. cap. 4. 24. & latius declaratur. cap. 9. nu. 32. 33. & 34. 47. & 88
- 4 Confessio dicitur releuatio ab onere probandi. cap. 9. nu. 2. 83
- 1 Confessio admittitur contra præsumptionē iuris & de iure. c. 9. nu. 3. ibid.
- 1 Confessio & iuramentum à pari procedunt in materia probationis. cap. 9. nu. 7. 84
- 1 Confessio in his, quæ sunt iuris, & quæ non dependet à potestate confitentis, an præiudicet latissime declaratur. c. 9. nu. 15. & pluribus seqq. 84. & seqq.
- 1 Confessio dispositionem nõ inducit, sed illam probat. cap. 9. nu. 20. 86
- 1 Confessio non respicit ius, sed probationem. cap. 9. nu. 23. ibidem.
- 1 Confessio erronea quomodo probetur. cap. 9. nu. 25. ibidem.
- 1 Confessio eliditur prout iuris præsumptio per probationem contrarij. c. 9. nu. 26. 87
- 1 Confessio sacramentalis fienda semel in anno proprio sacerdoti sub præcepto peccati mortalis. cap. 10. nu. 6. 94
- 1 Confessio sacramentalis an tempore necessitatis fieri laico possit. c. 10. nu. 7. pag. 84.
- 1 Confessio sacramentalis ore proprio fieri debet, non per scripturam. cap. 10. nu. 19. 97
Facta tamen per scripturam ualet, & est uera confessio sacramentalis. c. 10. nu. 19. & nu. 92. 113
- 1 Confessio sacramentalis à mutuo, quomodo fienda. cap. 10. sub nu. 19. 97
Et an mutus de necessitate nutu, signis, aut scriptura confiteri teneatur. ibidem.
- 1 Confessio facta laico tempore necessitatis non est uera, & sacramentalis. & ad quid profit. late declaratur. cap. 10. nu. 61. cum pluribus seqq. 109
- 1 Confessio sacramentalis instituta à D. N. Iesu Christo, & ubi. cap. 10. nu. 64. pag. 109.
- 1 Confessio facta à laico tempore necessitatis, an illa cessante sit iteranda. c. 10. nu. 68. 110
- 1 Confessio facta laico tempore necessitatis, an sit de præcepto, uel de consilio. cap. 10. nu. 69. ibidem.
- 1 Confessio quæ fit laico tempore necessitatis an cadat sub sigillo. cap. 10. nume. 71. 111
- 1 Confessio sacramentalis debet esse secreta. cap. 10. nu. 76. 111
Nec debet reuelari etiam si Papa id præciperet sub pena excommunicacionis late sententia. ibidem. nume. 80. pag. 112
- 1 Confiteri laico quis potest tempore necessitatis. cap. 10. nu. 7. 94
Sed de præcepto non tenetur, sed tantum de consilio. ibid. nu. 69. 110
- 1 Confiteri per scripturam, aut interpretem nemo tenetur. cap. 10. nu. 74. & pluribus seqq. 111
Et tamen confessio sic facta ualet, & est uere sacramentalis confessio. ibid. nu. 19. & 92. 97. & 113
- 1 Confraternitates, collegia & uniuersitates quando reputentur seculares, uel ecclesiastica. cap. 13. nu. 21. 152
- 2 Confraternitates disciplinatorum, & huiusmodi plurime in urbe reperiuntur cap. 2. nu. 24. cum seqq.
Et sunt confraternitates, atque collegia licita & approbata. nu. 26.
Et illis relicta dicuntur relicta ad pias causas. nu. 27. & 30.
Et an de talib. relictis debeatur quarta Episcopalis. numero 29. & 31. pag. 355. & seqq.
- 2 Confraternitates huiusmodi laicorum an sint collegia pia, & religiosa, an mere secularia & profana. cap. 2. num. 28. & 30. ibidem.
- 1 Coniectura est minus quam semiplena probatio, & inducitur ex dicto unius testis. cap. 15. nu. 2.
Quod latius declaratur. nu. 12. pag. 157. & seqq.

- 1 Cōiecturæ cessant in claris. c. 6. nu. 30. 66
 1 Cōiecturæ de voluntate testatoris quot testibus probentur. cap. 15. nu. 3. 157
 1 Cōiugium in ver. matrimonium.
 1 Cōsanguinei à statuto requisiti in testamentum mulieris si tempore pestis haberi non possint an absque eorum interuentu testamentum ualeat. cap. 10. nu. 15. 96
 1 Cōsanguinei à statuto ut supra requisiti intelligitur si reperiantur tempore actus celebrati, ut interuenire possint ibidem.
 2 Cōsanguinei pauperes ex debito ordinatæ charitatis primum subueniendi cap. 2. nu. 40. cum seq. 359
 2 Cōsanguinei si sint pauperes an eis relictum conseatur ex affectu naturali, uel amore Dei. cap. 2. nu. 41. 360
 2 Cōsanguinei pauperes subueniendi in quantum exposcuntur eorum necessitas attento statu, & qualitate personarum cap. 2. sub nu. 41. uerfi. & hæc uerba & nu. 42. & 58. 360. & 363
 3 Cōscientia Forus in uer. Forus.
 3 Cōscientia non ligat, quos natura non obligat. cap. 1. nu. 5. 466
 3 Cōscientia idē quod bonus uir. & quod non conuenit bono uiro neque etiam in conscientia. cap. 1. nu. 9. ibidem.
 3 Cōscientia est quid intrinsecus in mente latens, & secretum secretorum. cap. 1. nu. 13. & 14. 467
 3 Cōscientia erronea sequenda, & qui contra eam agit edificat ad Gehennā. cap. 1. nu. 19. & nu. 37. 469. & 471. Quod rursus not. declaratur nu. 40. & 43. 472. & seq.
 3 Cōscientia erronea deponi debet ad consilium peritorum. c. 1. nu. 27. 470 Et sufficit quod deponatur affectu & voluntate licet intellectus repugnet, ut not. declaratur nu. 38. cum seq. 472
 3 Cōscientia dicitur lex intellectus nostri & rationale iudicatoriū. c. 1. nu. 33. 470
 3 Cōscientia, intellectus lex naturalis, & synderisis differunt & cōueniunt. cap. 1. nu. 34. ibid.
 3 Cōscientia dicitur lex naturalis scripta instinctu spiritus sancti in cordibus ho-
 minum. cap. 1. nu. 35. 471
 3 Cōscientia multiplex. c. 1. nu. 36. ibid.
 3 Cōscientia quando liget ad facien. & quando ad deponendum late. cap. 1. sub nu. 36. & 37. cum al. js seqq. ibid.
 3 Cōscientia aliud, & aliud timor conscientiæ. cap. 1. nu. 40. 472
 3 Cōscientia scrupulosa & erronea quid differant, & an agens contra scrupulum conscientiæ peccet, pro ut agens contra erroneam conscientiam. cap. 1. sub nu. 40. ibidem.
 3 Cōscientia alia practica, alia speculatiua. cap. 1. nu. 41. cum seqq. ibidem.
 3 Cōscientia erronea quando obliget ad peccatum mortale, & quando ad ueniale cap. 1. nu. 44. 473
 3 Cōscientia debet conformari cum dispositione legis. cap. 3. nu. 39. 518
 3 Cōscientia dubia an obliget ad peccatum prout conscientia erronea. cap. 3. sub nu. 27. & seqq. 516
 1 Cōsensus cōsanguineorum à statuto requisitus si haberi non potest ualet actus absque eorum consensu, & intellectus statutum si cōsanguinei extant tempore actus celebrati. cap. 10. nu. 15. 96
 1 Cōsensus siue consilium in aliquo actu requisitus si haberi non potest, an actus absq; eo expediri possit latissime declaratur. cap. 10. num. 134. & pluribus seqq. 121
 1 Cōsensus siue consilium in actu requisitus, an sit de forma substantiali. cap. 10. nu. 135. 122
 1 Cōsensus solus absq; uerbis etiam ab his, qui dari possunt qualitercunq; collectus sufficit ad ualiditatem matrimonij. cap. 10. nu. 95. 96. 113. & seqq.
 3 Cōsensus solus requiritur ad essentiā, & integritatem sacramenti matrimonij. cap. 3. nu. 197. & nu. 247. cum seqq. pag. 568. & 580. Et declaratur ibidem sub num. 202. & nu. 203. cum seqq. 570
 3 Cōsensus in sacramento matrimonij quid significet, quid item copula coniugalis. cap. 3. nu. 246. & nu. 260. cum seqq. 580. & 582
 Con-

- 1 Cōsequens qui uult, uidetur nelle omne suum necessarium antecedens ad illud cap. 16. nu. 111.
 Cōsiliū in aliquo actu requisitū sup. consensus, siue consilium.
 2 Cōsiliū D. Angustini reletum in c. fi. 17. q. 4. declaratur. cap. 3. nu. 49. & par. 3. cap. 3. nu. 184. 381. & 567
 1 Cōstantinus à Beato Siluestro miraculose à sepra mundatus primus omnium Imperatorum ab eodem baptizatus fuit. cap. 12. nu. 19. 143
 1 Cōstantinus immensam donationem S. R. E. plurimāq; priuilegia Christianis Ecclesijs, alijsq; pijs locis contulit, & concessit. cap. 12. nu. 20. ibid.
 1 Cōstitutio ad obuiandum fraudibus est iuncta & rationabilis, & multum priuilegiata, & respicit publicam utilitatem. c. 2. nu. 14. 15. 16. & 17. 13. & seq.
 1 Cōstitutio exigens superfluas probationes tanquam irrationabilis non ualet. cap. 3. nu. 14. 25
 1 Cōstitutio qua reducitur ad regulam iuris communis, & ad pristinum ius gentium & naturale reputatur fauorabilis & amplianda. cap. 19. nu. 40. & c. 22. nu. 31. 261
 2 Et ampliatur etiam in materia correctoria. cap. 1. nu. 21. 346
 1 Et è conuerso omnis recessus à iure communi odiosus. d. c. 19. nu. 43. 261
 1 Cōstitutio ualidas probationem de iure inualidam, & è conuerso, an ualida. c. 22. nu. 29. & 34. 290. & seq.
 1 Cōstitutio inuitans ad delinquen. præbensq; occasionem peccandi est ipso iure nulla. c. 22. n. 32. & 76. 291. & 301.
 2 Etiam respectu solius peccati uenialis cap. 9. nu. 14. & 15. 449
 1 Cōstitutio contra ius commune an iudicanda irrationabilis. latissime. cap. 22. nu. 33. & 35. cum multis etiam seqq. & nu. 44. 45. & 46. 291. 294. & seq.
 1 Cōstitutio irrationabilis, an sit ipso iure nulla. cap. 22. nu. 36. & 53. cum seqq. 292. & 297
 Cōstitutio carens ratione, & contra rationem, an ualida. cap. 22. nu. 52. 53. 54. 297
 1 Cōstitutio adhibens plenam fidem unico testi, aut priuatæ scripturæ an ualida. cap. 22. nu. 55. nu. 73. 74. cum alijs seqq. usq; 81. 297. & 301
 1 Cōstitutiones pro tempore iustissime mutantur & uariantur. cap. 22. nu. 39. & 40. 41. 293
 1 Cōstitutiones duo contrariæ attento diuerso fine possunt simul esse uere, & rationabiles. cap. 22. nu. 42. ibid. Reliqua in ver. dispositio.
 1 Cōsuetudo dicitur ius ciuile, & ius non scriptum habens eundem uigorē prout lex scripta. cap. 22. nu. 16. & nu. 47. pag. 288. & 295.
 1 Cōsuetudo ciuitatis quoad ipsos ciues præualet iuri communi, & derogat legi generali. c. 22. nu. 17. & 45. ibid.
 1 Cōsuetudo minuens numerum septem testium in testamentis requisiti an fauorabilis necne. cap. 22. nu. 30. 37. 38. pag. 290. 292
 1 Cōsuetudo & statutum an possint probationem de iure inualidam ualidare, & è conuerso. cap. 22. nume. 29. & 34. pag. 290. & seq.
 1 Cōsuetudo præbens occasionem delinquendi est irrationabilis, & nulla ipso iure. cap. 22. nu. 32. & 76. 291. & 301
 2 Et ampliatur etiam respectu peccati uenialis. cap. 9. nu. 15. 449
 1 Cōsuetudo contra ius commune an iudicanda irrationabilis. latissime. c. 22. n. 33. 35. 44. 45. & 48. 291. 294. & seq.
 1 Cōsuetudo quod ualeat testamentum cum duobus testibus à PP. approbatur, & contraria reprobat. cap. 22. nu. 43. pag. 294
 1 Cōsuetudo carens ratione, & etiam contra rationem an ualida. cap. 22. nu. 52. & 53. cum seqq. 297
 1 Cōsuetudo adhibens plenam fidem dicto unius testis, uel scripturæ priuatæ an ualida. cap. 22. nu. 55. & nu. 73. cum pluribus seqq. 297. & 301.
 1 Cōsuetudo diminutiua numeri septem testium in testamentis requisiti an sit reprobata ex dispositionem l. fi. C. de testa. c. 22. nu. 57. & nu. 60. cum seqq. 298. & seq.

- 1 Consuetudo per legem reprobata, an censeatur reprobata, tam præterita, quam futura. cap. 2. 2. num. 58. 63. cum seq. *ibid.*
- 1 Consuetudo & statuta rusticorum, ac Villæ, & Castri an subsistant cap. 2. 2. nu. 65. & nu. 83. 300. & 304
- 1 Consuetudo an per vnam familiam, & progeniem induci possit. cap. 2. 2. num. 84. 304
- 1 Consuetudo semel reprobata an possit denuo introduci. cap. 2. 2. num. 66. 67. 71. 300
- 1 Consuetudo immemorabilis cuius effectus, & uirtutis. cap. 2. 2. nu. 68. 69. 70. pag. 300.
- 1 Consuetudo & statutum circa solemnitates in testamentis adhibendas ad quas personas & bona porrigantur. c. 2. 2. nu. 85. & 86. 304
- 2 Consuetudo Anglicana contra libertatem ecclesiasticam quantumuis diuturna nihil valet. c. 6. nu. 15. 422
- 2 Consuetudo imitativa, & dispositiva quæ. cap. 9. nu. 22. 450.
- 2 Consuetudo conformis iuri communi, an censeatur sublata sublato iure communi, & è contra. cap. 9. nu. 22. 29. *ibidem.* & pag. 453
- 2 Consuetudo non inducitur ex iuris communis obseruantia etiam mille annorum. cap. 9. nu. 26. 452
- 2 Consuetudo non inducitur ex actibus meræ facultatis. c. 9. nu. 27. *ibidem.*
- 2 Consuetudo an sit iuris, vel facti. cap. 9. nu. 31. 453
- 1 Contractus, qui requirant scripturam. cap. 9. nu. 33. 88
- 1 Contractus siue testamentum mulieris, uel minoris omiſſa forma statuti ex causa necessitatis, uel tempore peltis an valeat. cap. 10. nu. 14. 15. 96
- 1 Contractus, qui fiunt cum Monialibus ad cratem ferream. cap. 11. nu. 33. 136
- 1 Contractus inter patrem, & filiam an requirant solemnitates à statuto in contractibus mulierum requisitas. cap. 16. nu. 26. 28. 29. 173. & seq.
- 1 Contractus non requirit instrumentum ad validitatem, sed ad faciliorem probationem. cap. 2. 2. nu. 88. 305
- 1 Contractus potest esse ualidus licet instrumentum sit nullum, & quo tunc sit agendum. cap. 2. 2. nu. 90. cum ceteris seqq. 305. & seq.
- 1 Contractus & instrumentum sunt diuersa. c. 2. 2. nu. 91. 92. *ibidem.*
- 1 Contractus testamenta, & sim. an licite in ecclesia celebrentur & ualeant. cap. 2. 6. nu. 5. 6. 7. 8. 319
- 1 Contractus possunt fieri in testamento. cap. 2. 7. nu. 25. 327
- 1 Contractus facti in testamento an teneant naturam contractus etiam reuocato testamento. cap. 2. 7. nu. 26. 328
- 2 Contractus in testamento ziferis, & notis inusitatis scripta non valent. cap. 3. nu. 15. fallit ad pias causas. nu. 16. 374
- 2 Contractus & testamentum præualet, quod fauet piz causæ. c. 4. nu. 10. 393
- 2 Contractus an dicatur perfectus ante perfectum instrumentum à partibus requisitum. cap. 5. nu. 14. 15. cum seq. pag. 415. & seq.
- Et ex quibus contractus perfectio arguatur. nu. 17. 18. cum seqq. 416. & seq.
- 3 Contractus potest esse ualidus de iure naturali licet sit nullus de iure positivo. cap. 1. nu. 51. 475
- 3 Contractus minus solennis & inutilis de iure positio an producat naturalem obligationem. cap. 2. nu. 23. 482
- 3 Contractus & alius actus cui lex resistit an producat naturalem obligationem latissime. cap. 2. nume. 24. 59. 60. 61. pag. 483. & 492.
- Et latissime declaratur. nu. 68. 69. 70. cum seqq. 494. & seq.
- 3 Contractus & alij actus nulli & inuolidi de iure positio an propterea dicantur à iure reprobati. cap. 2. nu. 55. 56. cum seq. 491
- 3 Contractus nulli ex defectu solemnitatis iuris positui an sint nulli in foro etiam conscientie. cap. 3. num. 105. 106. pag. 540. & seq.
- 3 Contractus minorum mulierum & Ecclesie non seruata forma statutorum an obligent, & ardeant in foro conscientie. cap. 3. nu. 106. 541

Con-

- 3 Contractus qui beneficio restitutionis in integrum rescindi potest an teneat in foro conscientie. cap. 3. nu. 110. 542
- 3 Contractus matrimonij an subſit determinationi iuris positui. cap. 3. nu. 222. 223. & 265. cum seq. 574. & 583
- 3 Contractus matrimonij consideratur, ut contractus, & ut sacramentum. c. 3. nu. 256. 581
- 3 Contractus matrimonij uerus inter infideles non tamen ut sacramentum. c. 3. nu. 257. *ibid.*
- 3 Contractus matrimonij sanctius, & nobiliius ceteris mundi contractibus. c. 3. sub nu. 257. *ibid.*
- Cætera in uer. Matrimonij.
- 3 Contrahentes contra præceptum superioris an peccent. cap. 2. nu. 63. 493
- Et an teneantur seruire contractum in foro conscientie. *ibid.*
- 3 Contrahentes an licite se decipiant, tam in foro fori, quam in foro politissime. c. 3. nu. 102. 103. 537 & seqq.
- 3 Contrahentes an possint in conscientia retinere rem minus iusto pretio bona fide quaesitam, si postea innotescat uerus rei ualor. cap. 3. nu. 144. 145. pag. 556. & seq.
- 1 Contraria simul in eodem subiecto stare non possunt. cap. 6. sub nu. 6. 61
- 1 Contraria duo possunt simul esse uera diuerso sine attento. cap. 2. 2. nume. 42. pag. 293.
- 1 Contrarietas uitanda per multipliciter actuum. cap. 9. nu. 27. 28. 87
- 1 Contrarium in iure nihil. cap. 5. nu. 20. pag. 56.
- 2 Conuersi Templarij, Hospitalarij, fratres tertij ordinis, Heremite & similes, qui, & an gaudeant privilegio Clericorum, & Religiosorum, & an eis relicte dicantur ad pias causas. cap. 2. nu. 32. & 33. 356. & 358
- 1 Copula requirit concursum utriusque copulati. cap. 2. 1. nu. 16. 286
- 3 Copula carnalis an sit de integritate & essentia sacramenti matrimonij. c. 3. nu. 249. 580
- 3 Copula carnalis quid addat ad sacramentum matrimonij. c. 3. nu. 263. 582
- 3 Copula coniugalis in sacramento matrimonij quid significant. cap. 3. nume. 246. 261. 580. & 582
- 1 Corn. reprobatur. cap. 8. nume. 17. 18. cap. 19. nu. 31. c. 24. nu. 7. 80. 259. 315
- 2 Correcta si sit ratio legis, an lex ipsa correctio censeatur. c. 9. nu. 23. 450
- 1 Correctio iniurium est uitanda. cap. 16. nu. 65. 183
- 1 Couarr. in c. cum tibi. nu. 2. de testa. reprobatur. cap. 4. nu. 18. in fi. 395
- 3 Couarr. Bald. & Fernan. Valq. error. c. 2. nu. 20. 481
- 3 Couarr. opi. in c. cum esses. sub nu. 10. de testam. contra communem Theologo. Cano. legist. reprobatur. cap. 3. nu. 11. 512
- 3 Couarr. error & deceptio. cap. 3. nu. 45. pag. 522
- 3 Couarr. & Dom. Soto opi. contra communem reprobatur. cap. 3. nu. 60. 61. cum seqq. 526. & seq.
- 1 Credo, dictio, & forte, in doctore stat assertiue, non autem dubitatiue. c. 16. nu. 83. 188
- 2 Criminosi, & existentes in peccato mortali an subueniendi. cap. 2. nume. 49. 50. 51. 362
- 2 Criminosi & existentes in peccato mortali, infideles, hæretici excommunicati & similes an testari possint. cap. 4. nume. 110. 112. 113. 409. & seq.
- 1 Cur. iun. in l. admonendi. nu. 54. ff. de iureiur. reprobatur. cap. 8. nume. 17. 18. pag. 79. & seq.

- 2 **D**AMNATI ad mortem ad perpetuum carcerem banditi. & similes an testari possint cap. 4. nume. 105. usque 110. pag. 408. & seq.
- 1 De duobus malis minus est eligendum. cap. 3. nu. 54. 36
- 1.3 Debilius est ius quaerendum quam ius quaesitum, & facilius tollitur & illi præiudicatur. par. 1. c. 19. nu. 64. & par. 3. c. 3. nu. 143. 173. 266. 566. & 564
- Debita

I N D E X.

- 1 Debita dicitur hæreditas liberis de iure naturali diuino & humano. cap. 16. nu. 187. 188. 213
- 2 Non tamen est proprie debita, sed quasi. par. 2. cap. 3. nu. 51. 382
- 2 Debita an sit legitima filio, & an in ea dicatur filius tractare de lucro, uel de damno latissime. cap. 3. nu. 51. 52. usque 58. 382. & seq.
- 2 Debita legalia non sunt ita fortia sicut debita ex contractu. cap. 3. nu. 54. 382
- 3 Debita ex voluntate testatoris in minus solenni uoluntate an licite perlegatarios, & hæredes scriptos retineri possint, tam in foro fori, quam in foro conscientiæ latissime. cap. 3. nu. 1. usque 40. pag. 509. & seqq.
- Et an è contra licite per uenientes abintestato contra dispositionem testatoris peti, & retineri possint. latissime quoque; nu. 40. usque 60. 519. & seqq.
- 3 Debita ex dispositione legali contra testatoris uoluntatem, ut Falcidia, Trebellianica, & legitima, an licite in foro conscientiæ peti, & retineri possint. cap. 3. nume. 146. usque 192. pag. 557. & seqq.
- 1 Dec. distinctio inter statutum & consuetudinem rejicitur. cap. 22. nu. 51. 297
- 3 Deceptio negotiatiua an licita in foro ciuili canonico & conscientiæ. cap. 3. nu. 102. 103. 144. 537. 539. 556
- 1 Declarans nihil de nouo facit. cap. 30. nu. me. 3. 334
- 1 Declaratio retrahitur ad principalem dispositionem, & fingitur una & eadem dispositio cum ipsa. cap. 30. nu. 4. ibid.
- 1 Declaratio uera & propria, & quæ impropria. c. 30. nu. 6. 11. 12. 334. & seq.
- 1 Declaratio uoluntatis testatoris ad quæ pertineat, & quomodo fienda. cap. 30. nu. 14. 15. 16. 17. 336. & seq.
- 1 Declaratio uoluntatis est personalissima, & an ad hæredem transeat. cap. 30. nume. 16. 17. 337
- 1 Declaratio uoluntatis dubiæ an per testes fieri possit. cap. 30. nu. 17. ibid.
- 1 Declaratio dispositio testatoris quot testes requiratur. cap. 30. nu. 1. 333
- 1 Declaratoria dispositio non requirit eas solennitates, quas ipsa principalis dispositio. cap. 30. nu. 2.
- Et declaratur latissime. nu. 6. cum cæteris seqq. 334
- 1 Defectus iurisdictionis est defectus essentialis in confessione sacramentali. c. 10. nu. 72. 111
- 1 Defectus maior in forma, quam in materia. cap. 16. nu. 94. 113
- 2 Defectus imperfectionis uoluntatis est defectus iuris naturalis in quo non cadit dispensatio. cap. 4. nu. 60. 61. 62. 63. pag. 401. & seq.
- 2 Defectus imperfectionis uoluntatis uitiatur testamentum etiã ad pias causas. cap. 5. nu. 1. 412
- Et an quoad perfecte disposita. nu. 7. pag. 413.
- 2 Defectus imperfectionis uoluntatis quando adesse dicatur & ex quibus arguatur latissime declaratur. cap. 5. num. 2. & 8. cum cæteris seqq. 412. & seq.
- Denunciatio euangelica in uer. Euangelica denunciatio
- 1 Depositio testis per scripturam non ualeat. cap. 10. nu. 16. 96
- Fallit in uero nu. 17. & in aliis casibus remissiuè citatis. nume. 103. ibidem. & pag. 116.
- Et declaratur conclusio. num. 99. 104. 106. 115. & seq.
- 1 Depositio testis potest dici nulla quoad effectum probationis, & ualida quoad actum ipsum. c. 10. nu. 104. & 107. 116
- 1 Determinatio respiciens plura determinabilia debet pariformiter determinari. cap. 13. nu. 24. 153
- 3 Detractio quartarum Falcidiæ & Trebellianicæ an dicatur fieri contra uoluntatem testatoris latissime declaratur. cap. 3. nume. 146. 151. 152. 153. 154. pag. 557. & seqq.
- Et an sit naturaliter debita. num. 147. 156. ibidem, & pag. 560
- Et an sit licita in foro conscientiæ. nu. me. 148. 149. 150. 558
- Et an sit permissa de iure canonico. nu. me. 149. ibid.
- Et an sit cõtra naturalem æquitatem. nu. 155. 559

Detra-

I N D E X.

- Detractio legitimæ in uer. legitima.
- 1 Deus & natura nihil frustra operantur. cap. 3. nu. 14. 25
- 1 Deus non potest facere quod factum nõ sit factum, & ea, quæ implicant contradictionem. cap. 6. nu. 6. 61
- 2 Deus facit oriri solem super bonos, & malos. cap. 2. nu. 50. 362
- 2 Deus in Romana Ecclesia ubique representatur. cap. 3. nu. 24. 377
- 2 Deus eximit clericos à potestate seculari. cap. 6. nu. 16. 422
- 2 Deus immutabilis suam quandoque dicitur mutare sententiam. c. 9. nu. 40. 455
- 3 Deus est ueritas qui nec fallit, nec fallitur. cap. 1. nu. 11. 467
- 3 Deus iudicat hominem secundum cuiusque propriam conscientiam. cap. 1. sub nu. 11. ibidem.
- 3 Deus secretorum cognitor & iudex. c. 1. nume. 15. ibidem.
- 3 Deus noluit condemnare peccata sodomæ antequàm ea uera esse probaret. cap. 1. nu. 17. ibidem.
- 3 Deus pro utilitate uniuersi dedit Principibus potestatem in temporalibus. cap. 3. nu. 42. 520
- 2 Diabolus habet potestatem in excommunicatum quasi in pecus suum. cap. 9. nume. 67. 459
- 1 Dicitio forte denotat causam impulsiuam. cap. 2. nu. 21. 14
- 1 Dicitio forte, & credo, in Doctore stat assertiue nõ dubitatiue. c. 16. n. 83. 188
- 1 Dicitio item, pariter, & similiter, est repositiua qualitatum præcedentium. cap. 16. nume. 19. 196
- 1 Dicitio libere quid importet. cap. 13. nu. me. 12. 150
- 1 Dicitio negatiua præposita uerbo potest, inducit necessitatem præcisam. cap. 10. nume. 101. 115
- 1 Dicitio plerumque quid importet. cap. 19. nu. 55. 56. 264
- 1 Dicitio plures & complures an, & quid differant. cap. 12. nu. 28. 145
- 1 Dicitio, quasi, est nota improprietatis. cap. 17. nu. 8. 233
- 1 Dicitio solus omnes alios excludit. cap. 16. nu. 182. 212
- Et an excludat casus, & personas similes. nu. 104. 215
- 1 Dicitio uniuersalis, modis omnibus, & nullo modo cuius sit uirtutis. cap. 10. nume. 39. 101
- 1 Dicitio uniuersalis restringitur de habilitate. cap. 12. nu. 30. 148
- Et an ubi agitur de fauore publico, & piæ causæ. nu. 31. 32. 146
- 1 Dicitum Doctoris intelligitur secundum legem, quam allegat. c. 19. nu. 63. 266
- 1 Dicitum unius testis in quibus casibus plene probet remissiuè. cap. 1. num. 36. & cap. 22. nu. 77. 9. & 302
- 1 Dicitum unius testis regulariter, quàm probationem faciat. c. 15. nu. 1. 2. 157
- 2 Dicitum gratia frequentioris usus non importat iuris ministerium. cap. 1. nu. 30. pag. 347.
- Nec ab eo sumitur argumentum à contrario sensu. par. 1. cap. 19. nu. 56. 264
- 2 Dicitum gratia exempli non excludit casus similes. cap. 1. nu. 30. 347
- 3 Dicitum unius probi iuri an iustam inducat credulitatem late declaratur. cap. 3. sub nume. 21. 514
- 3 Dicitum partis in animæ iudicio an probet. cap. 3. nu. 55. 524
- 3 Dicitum determinatur secundum suam causam. cap. 3. nu. 71. 531
- Didacus Couarr. in uer. Couar.
- 1 Differentia inter præcepta iudicialia legis ueteris, & moralia decalogi. cap. 1. nu. 25. & 26. 6
- 1 Differentia inter præcepta cõemonialia & iudicialia legis ueteris. c. 1. nu. 29. 7
- 1 Differentia inter præcepta negatiua, & affirmatiua. cap. 1. nu. 32. 8
- 1 Differentia inter finem iur. ciuilis & canonici. cap. 3. nu. 45. & 46. 34
- 1 Differentia inter testamentum & codicillum. cap. 6. nu. 14. 16. 62
- 1 Differentia inter clausulam codicillarem & omni meliori modo. cap. 6. nu. 28. & cap. 16. nu. 75. 65. & 186
- 1 Differentia an scriptura requiratur ad probationem, uel ad substantiam actus. cap. 9. nu. 32. 33. 34. 88
- 1 Differentia inter perpetuam & temporalem causam prohibitionis. c. 10. nu. 102. 116

c Et

I N D E X.

- 3 Et latissime declaratur. par. 3. cap. 3. nu-
me. 250. 575
- Differentia inter verbum, plures, & com-
plures. cap. 12. nu. 28. 145
- 1 Differentia inter clausulam, omni melio-
ri modo expressam, & tacite tantum
subintellectam. cap. 16. nu. 99. cum plu-
ribus seqq. 191
- 1 Differentia inter tacita & expressa. cap.
16. nu. 100. 101. ibidem.
- 1 Differentia inter legitimationem & di-
spensationem, & quoad filios illegiti-
mos. cap. 16. nu. 223. 221
- 1 Differentia an declaratio respiciat sub-
stantialia, uel accidentalia & circum-
stantias actus reijcitur contra Bal. & se-
quaces. cap. 30. nu. 13. 335
- 2 Differentia inter dispositionem correcto-
riam & limitatoriam. cap. 1. nu. 9. 343
- 2 Differentia inter testamenta ad pias cau-
sas & prophanas de iure canonico, &
quæ cap. 8. nu. 4. 437
- 2 Differentia inter dispositionem iuris ci-
uilibis & canonici quando reperitur que
seruanda latissime tam in terris de tẽ-
porali iurisdictione ecclesie. c. 8. nu. 18.
quàm de terris Imperij. c. 9. nu. 4. 5. 6.
cum seq. 439. & 447
- 2 Differentia inter præparatoria iudicij, &
decisoria. cap. 9. nu. 5. 447
- 3 Differentia Bar. inter prohibitionem in
rem, uel in personam reprobatur. cap.
2. nu. 61. 492
- 3 Differentia inter causam finalem & im-
pulsuam. cap. 3. nu. 77. 530
- 3 Differentia inter forum fori, & forum cõ-
scientiæ in indicando latissime. cap. 1. à
nu. 12. usque nu. 36. 467. & seqq.
- 3 Differentia inter forum fori, & forum cõ-
scientiæ in deceptione negotiatua. .
cap. 3. nu. 102. & 103. 537. & 539
- 3 Differentia inter forum fori, & fori cõ-
scientiæ ratione diuersi finis. c. 3. sub nu.
122. versi. Nec obstat dum subdit. 547
- 3 Differentia inter ius questuum, & ius quæ-
rendum. cap. 3. nu. 143. 556
- 3 Differentia inter approbationem præseri-
ptionis, & emptionis læsuri. cap. 3. nu-
me. 145. 557
- 3 Differentia nulla inter forum fori, & fo-
rum conscientiæ quoad vinculum ma-
trimonij. cap. 3. nu. 201. 570
- 3 Differentia inter religionem, & sacramẽ-
ta. cap. 3. nu. 211. cum seqq. 572
- 3 Differentia inter Theolos & Iuristas in
materia dispensationis, quæ & cõcilian-
tur. cap. 3. nu. 228. 575
- 3 Differentia inter dispensationem matri-
monij consummati & nõ consummati. cap.
3. num. 241. 578
- 3 Differentiæ plures circa matrimonium
consummati, & non cõsumatum. c. 3. nu.
260. 261. 263. & alijs seqq. 582. & seq.
- 1 Diffinitio ponit substantiam rei diffinitõ-
cap. 4. nu. 3. 6. 50
Et ab ea sumitur propria rei significa-
tio. cap. 16. nu. 214. 219
- 1 Diffinitio testamanti. tradita à I. C. in l. 1.
ff. de testam. explanatur. c. 16. nu. 213.
cum seqq. 219
- 1 Diffinitio sufficit, quod uerificetur se-
cundũ regulã iuris. c. 16. nu. 247. 227
- 3 Diffinitio matrimonij. c. 3. nu. 205. 570
- 1 Dispensatio non est necessaria ubi cessat
legis dispositio. cap. 2. nu. 33. 17
- 1 Dispensatio super sigillo confessionis sa-
cramentalis minime admittitur. c. 10.
nume. 79. 112
- 1 Dispensatio prolis illegitiæ quid dif-
ferat à legitimatione. cap. 16. nu. 223.
pag. 221.
- 2 Dispensatio non admittitur contra defe-
ctum pronientem ex iure diuino &
naturali. cap. 4. nu. 65. 402
- 3 Dispensatio an admittatur contra ius di-
uinũ, & naturale latissime declaratur.
cap. 3. nu. 225. cum seqq. 574
- 3 Dispensatio non cadit in sacramentis. c.
3. nu. 212. 572
- 3 Dispensatio an admittatur cum Monaco
seu Religioso, ut possit contrahere ma-
trimonium. cap. 3. nu. 213. ibidem.
- 3 Dispensatio stricte & proprie quæ cap. 3.
nu. 226. cum seqq. 574. & seq.
- 3 Dispensatio impropria declaratiua, & in-
terprætiua. cap. 3. nu. 228. 575
- 3 Dispensare an possit Papa quod uinculũ
matrimonij latissime. c. 3. nu. 241. usq;
246. 578. & seqq.
- 3 Dispensare non potest Papa con legem
Euan-

I N D E X:

- Euangelicam. cap. 3. nu. 245. 579
- 2 Dispositio iuris ciuilibis requirens plures
testes duobus in materia testamentõ-
rum ualida iusta & salubris. c. 1. nu. 16.
cum pluribus seqq. & cap. 2. nu. 3. cum
seqq. & c. 3. nu. 1. 2. 4. 11. & 23
- 1 Dispositio iuris ciuilibis exigens ex aliqua
iusta causa plures quàm duos testes non
contrariatur iuri diuino & naturali. c.
1. nu. 17. cum alijs seqq. 5
- 1 Dispositio iuris postiuu contra ius diui-
num & naturale statuere non potest, sed
bene illud supplere distinguere limita-
re & declarare. cap. 1. nu. 10. 5
Et declaratur ibidem nu. 33. & cap. 7.
nu. 19. cum seqq. 8. & 172
- 2 Et an contra illud dispensare latissime
declaratur. c. 3. nu. 225. & tribus seqq.
par. 3. 574. & seq.
- 2 Dispositio honorum collata post mortẽ,
quo tempore quis non est amplius il-
lorum dominus, qua ratione sustine-
ri possit. cap. 2. nu. 8. 12
- 2 Dispositio correctoria odiosa, & pœnalis
quando amplianda. c. 2. nu. 17. & par. 2.
cap. 1. nu. 17. & 19. 14. & 345
- 1 Dispositio ad obuiandum fraudibus est
iusta, & salubris & multum priuilegia-
ta concernens publicam utilitatem. c.
2. nu. 14. 15. 16. & 17. 13. & seq.
- 3 Dispositio legis peccati nutritiua, & præ-
bẽs occasionem prædicãdi est nulla etiã
ratione peccati uenialis tantum. cap. 3.
nu. 12. & c. 2. nu. 32. & 76. & par. 2. c. 9.
nu. 14. 15. 25. 29. 308. & 449
- 1 Dispositio iuris ciuilibis de septem testibus
in testamento adhibendis quibus in lo-
cis & in quo foro seruanda sit. c. 3. nu.
81. & latissime par. 2. cap. 9. num. 1. cum
pluribus sequentibus. 41. & 446
- 1 Dispositio specialis ampliatur à ratione
generale, & è contra. c. 10. nu. 31. 99
- 1 Dispositio legis an & quando cesset cau-
sa legis cessante tam in cõmuni, quàm
in particulari latissime declaratur. cap.
2. nume. 22. & num. 29. cum alijs seqq.
usque 35. & par. 3. cap. 3. à nu. 67. usque
79. 15. 17. & 529. & seqq.
Et quid in foro conscientiæ d. num. 79.
cum seqq.
- 1 Dispositio legis non cessat causa impuls-
ua cessante, secus cessante causa finali.
cap. 2. nu. 22. iuncto nu. 34. 15. & 17.
- 3 Et hæc est communis distinctio. cap. 3.
nu. 77. in 3. par. 531
- 1 Dispositio legis nõ cessat cessante etiam
causa finali ubicumque aliquid datum
est pro forma, uel lex ultra procedit
annullando. cap. 2. num. 29. cum seqq.
pag. 17.
- 1.3 Dispositio legis an cessat tam in foro fo-
ri, quàm in foro poli, quando causa le-
gis cessat solum in casu particulari la-
tissime. c. 2. nu. 32. cum seqq. & par. 3.
cap. 3. nu. 67. cum pluribus seqq. usque
82. 17. 529. cum seqq.
- 1 Dispositio testatoris tamquam Regina pri-
mum locum obtinet & in omnibus do-
minatur. cap. 3. nu. 38. 32
Et declaratur. cap. 6. nu. 10. 62
- 1 Dispositio repugnans & sibi contraria ni-
hil ualet. cap. 6. nu. 6. 61
- 1 Dispositio peccans in forma non ualet e-
tiam eo modo, quo ualere potest. cap. 6.
nume. 13. cum seqq. 62
- 1 Dispositio testatoris quæ non potest uale-
re ut testamentum, an & quando ualeat
leat in uim codicillorum latissime de-
claratur. cap. 6. nume. 14. cum pluribus
seqq. ibidem.
- 1 Dispositio testatoris quam ipse dixit esse
suum testamentum, si ut testamentum
ualere non potest an ualeat in uim codi-
cillorum, & econuerso. cap. 6. nume. 21.
& pluribus etiam seqq. 64
- 1 Dispositio testatoris in qua est facta hære-
dis institutio adhibitis quinque tantum
testibus an & quando ualeat in uim codi-
cillorum late quoque declaratur. ca.
6. sub nume. 25. uersi. & hinc quoque in-
fertur in nu. 26. cum multis quoque se-
quentibus. 65
- 1 Dispositio testatoris qui uult suum testa-
mentum ualere non obitante defectu
solennitatis dicitur continere repugnan-
tiam & nihil ualet. cap. 6. nu. 37. 67
- 1 Dispositio testatoris in qua fuit ceptum
seruari forma testandi in scriptis si
non potest ualere, ut testamentum
in scriptis, an ualeat ut nuncupatum
late

- I N D E X.
- late declaratur cap.6.num.20. 63
- 1 Dispositio non habet locum nisi omnia in ea requisita simul concurrant. cap.21.num.4. Et declaratur num. 16. & 17. cum seqq. pag.274.276. & seqq.
- 1 Dispositio cessat ubi uerba dispositi deficiunt. c.10. nu. 114. & 148. 118. & 126
- 1 Dispositio legis non habet locum ubi pre-suppositum legis uerificari non potest. cap.10.nu.249. 126
- 1 Dispositio specialis tantum operatur in sua specie, quantum generalis in suo genere. cap.16.nu.242. 226
- 1 Dispositio facta tempore inhabili & collata in tempus habile, & e contra an subsistat. cap.19.nu.14. & 15. 254
- 1 Dispositio generalis an comprehendat casus priuilegiatos. cap.11.nu.28. 135
- 1 Dispositio quolibet interpretari debet ne sit superflua. cap.13.num.5. 148
- 1 Dispositio fauorabilis, uel odiosa ex fine indicatur par.1.cap.16. nume. 165. pag.208.
- 1 Dispositio testatoris ablatiua & dispositiua. cap.17.nu.23. 236
- 1 Dispositio ut locum habeat sufficit quod una ex pluribus causis finalibus adsit. cap.21.nu.18. 277
- 1 Dispositio per quam reducimur ad ius commune est fauorabilis & amplianda cap.19.nu.40. & cap.22.nu.31. etiam in materia correctoria par.2.cap.1.nu.21. pag.261.290. & 346. Et e contra omnis recessus a iure communi odiosus d. cap.19.nu.43. 262
- 1 Dispositio testatoris ad certam scripturam relatiua an teneat etiam respectu testamenti quod dixit contineri in tali scriptura latissime. cap.27.num.9. cum pluribus seqq. 323
- 1 Dispositio testatoris declaratoria non requirit solennem numerum testium ca.30.num.1. & declaratur num. 11. 12. 13. & 14. 333-335. & seqq.
- 1 Dispositio declaratoria non requirit solennitatem qua requiritur in ipsa principali dispositione declarata. cap.30.nu.2. 334
- 1 Dispositio dubia testatoris per quem de-
- claretur. cap.30.nu.14. 336
- 2 Dispositio correctoria & limitatoria quae cap.1.nu.9. 343
- 2 Dispositio testatoris, qui committit omnia bona sua dispositioni talis an teneat & quid importet. cap.2. num.82. pag.368.
- 2 Dispositio testatoris derelicto facto ad aliquem pium usum, qua ex causa ad alium pium usum commutari possit. cap.3.nu.22. cum seqq. 376. & seqq.
- 2 Dispositio testatoris imperfecta defectu imperfectae uoluntatis non ualeat etiam ad pias causas, quod exemplis latissime declaratur. cap.5. nu. 1.2. & 8. cum ceteris seqq. Etiam quoad perfecte disposita. ibid. nume.7. Et ex quibus imperfectio uoluntatis arguatur. nu.8. & pluribus seqq. Et ex quibus perfectio. nu.17. & tribus seqq. 412.413. & seqq.
- 2 Dispositio testatoris scripta per Notarium non tamen lecta nec publicata coram testibus an dicatur imperfecta solum defectu solennitatis, uel etiam uoluntatis, latissime discutitur. cap.5. num.21. 417
- 2 Dispositio iuris canonici in testamentis ad pias causas praeuallet dispositioni iuris ciuili. & ubique etiam in terris Iurij in quocunque foro est seruanda. ca.6.nu.2.3. cum seqq. 420
- 2 Dispositio iuris ciuili. contra ius canonicum in concernentibus relicta ad pias causas, & spiritalia nihil ualeat. cap.6. nu.10. cum seqq. 421. & seqq.
- 2 Dispositio generalis non comprehendit illicita nec casum in quo specialiter disponi non potest. c.6. nu.20. 423
- 2 Dispositio ob fauorem inducta cessat fauoris causa cessante. cap.7. numer. 12. pag.429.
- 2 Dispositio priuilegiatiua respectu certae personae an ad alias in ead. dispositione contentas porrigatur. cap.7. nu. 13. pag.429.
- 2 Dispositio iuris ciuili. quae non contrariatur iuri canonico ubique est seruanda. cap.8.nu.14. 438

Dispositio-

- 1 Dispositio. c. cum esses de testam. in quibus locis sibi locum uendicer. cap.8. nume.17.18. & 19. cum pluribus seqq. pag.439. & seqq.
- 2 Dispositio iur. ciuili. & iuris canonici ubi discordant canon struatur in terris de temporali iurisdictione Ecclesiae etiam in foro seculari. cap.8.nu.18. 439
- 3 Et quid in terris Imperij & Papae non subiectis latissime declaratur. c.9. nume.4.5.6. cum seqq. 446. & seqq.
- 2 Dispositio iuris ciuili non iuris canonici ex speciali iurisdictionum dispositione Romanae seruari debet. cap.8.26. 441
- 2 Dispositio principalis si non tenet ex defectu potestatis nec etiam potestatis adiectio. cap.9.nu.72. 461
- 3 Dispositio legis procedens per uiam praesumptionis non habet locum in foro conscientiae. cap.2.nu.73. 496
- 3 Dispositio libera testatoris potior de iure naturali quam successio filiorum. cap.3. nu.17. 513
- 3 Dispositio iuris ciuili seruanda est in foro conscientiae latissime. cap.3. nu.44. fallit in casibus de quibus ibi remissive in fi. 521
- Dispositio legis Mosaicae in uer. lex Mosaica.
- Dispositio incerta in uer. incertitudo.
- Dispositio captatoria in uer. captatoria.
- 1 Distinctio inter uarias opi. doct. sequenda. cap.16. nu.149. 205
- 2 Distributio facienda pauperibus an unius tantum fieri possit. & e contra latissime. c.2. nu.43. cum seqq. 360. & seqq.
- 1 Diues an, & quando teneatur ad elemosinas & oblationes necessario pauperibus erogandas. c.10 sub nu.59. 107
- 1 Diuisio orbis in plures partes hic enumeratas, & unde ortum habuit. c.21. nume.33. & 34. 279. & seqq.
- 1 Diuina officia prophana colloqui impediri prohibentur. c.26. nu.6. 319
- 1 Doctor loquens per uerbum forte & per uerbum credo, intelligitur loqui asseritue non dubitatiue. c.16. nu.83. 188
- 1 Doctor intelligitur secundum legem quam allegat. cap.19. nu.63. 266
- 1.3 Doctor Nauarra laudatur. cap.21. num. 35. & par.3. c.3. nu.242. 280. & 579
- 1 Doctores septem requiruntur in doctorando scholarem. cap.3. nu.21. 27
- 1 Doct. opi. magistrales sunt probabiles non necessarii. cap.16. sub nu.13. & declaratur latissime. ibid. nu.14.15. & 16. 170
- 2 Doctores antiqui Modernis praefertuntur. cap.9. nu.33. 454 Sed & moderni perspicaciores. nu.37. pag.455.
- 2 Docuatiatio & opi. mutatio an licita. c.9. nu.45. cum seqq. 456
- 3 Dominia rerum de iure naturali ex sola uoluntate domini de uno in alium transferuntur. cap.3. nu.13. 512
- 3 Dominiorum translatio de iure ciuili licita in foro conscientiae. cap.3. nu.133. pag.552.
- 1 Dominicus Card. Iscobatius sen. Christophorus Iun. authoris cognati laudantur. cap.3. nu.86. 41
- 3 Dominicus Soto de iust. & iu. lib.4. q.5. art.3. reprobatur. cap.3. num.60. cum pluribus seqq. 526. & seqq.
- 3 Dominici Soto inaduertentia. cap.3. nu.108. cum seqq. 541. cum seqq.
- 1 Donatio non insinuata an praesumatur fraude, uel dolo confecta. cap.2. nume.37. 18
- 1 Donatio non insinuata confirmatur iuramento. cap.2. nu.38. ibidem.
- 1 Donatio Constantini. cap.12. nu.20. 143
- 1 Donatio inter coniunctas personas an requirit solennitatem insinuationis. c.16. num.30. 174
- 1 Dos relicta filiae censetur relicta iure institutionis. cap.16. nu.122. 197
- 1 Dos maior si fuerit data per patrem uni filiae, an altera possit perire supplementum, & equalitatem maioris dotis. cap.16. nu.156. 207
- 1 Dos restituta uxori ob uergentiam iuri ad inopiam an cessante inopia & auctis facultatibus sit retrodanda uiro. cap.19. nu.70. 268
- 2 Dos & alimenta aequiparantur & de una ad aliud argui potest. c.2. nu.55. 363
- 2 Dos an sit propria pia causa. cap.2. nume.59. 364
- 1 Dubia uoluntas testatoris quomodo, &

- per quem daclarari possit. c. 30. nu. 14. pag. 336.
- 1 Dubium dici non potest id de quo habemus communem opi. doc. cap. 4. nu. 41. pag. 51.
 - 3 Dubium practicum & speculativum. cap. 1. nu. 41. 42. 472
 - 3 Dubius de sincera uoluntate testatoris an possit tuto retinere bona in foro conscientia ex eius testamento minus solenni. cap. 3. sub nume. 25. & pluribus seqq. 515
 - 3 Dubius & ignorans æquiparantur. cap. 3. num. 26. ibidem.
 - 3 Dubius in conscientia agens contra dubium conscientia an peccet. cap. 3. sub num. 27. 516
 - 3 Dubius in conscientia non dicitur facere contra conscientiam donec sibi innotuerit ueritas. cap. 3. nu. 31. ibidem.
 - 3 Dubitatio an inducat malam fidem nec ne. cap. 3. nu. 30. ibidem.
 - 1 Duo testes regulariter ad rei probationem sufficiunt cap. 1. nu. 1. 2
 - 1 Duo testes sufficiunt ad probandum uoluntatem testatoris quoad omnia per eum disposita citra tamen hæredis uniuersalis institutionem. c. 5. nume. 32. & 33. 58
 - 1 Duo testes sufficiunt ad proband. uoluntatem testatoris declaratoriam. cap. 30. num. 1. 333
 - 1 Duo testes etiam non testamentarij possunt declarare dubiam uoluntatem testatoris. cap. 30. nu. 15. 337
 - 1 Duo etiam testes non testamentarij sufficiunt ad proband. solennia testamenti & alias qualitates etiam substantiales, quod exemplis declaratur. cap. 31. nu. 1. 2. 3. cum cæteris seqq. 338. & seq.
 - 2 Duo testes sufficiunt de iure canonico in testamentis ad pias causas. cap. 1. nu. 6. pag. 342.
 - 2 Duo testamenta diuersa eodem tempore confecta si non apparet quod prius uel posterius neutrum ualet. cap. 4. num. 2. & 3. 392
 - Fallit & declaratur respectu piæ causæ fisci & possessoris latissime. nu. 5. 8. 9. 10. 11. 12. 13. cum seqq. 393

- A** quæ concordant in uno & eodem fine non possunt ut aduersa iudicari. c. 3. nu. 22. 28
- Ea quæ non sunt iuræ determinata renuntiantur Iudicis arbitrio. cap. 19. nu. 75. 270
- 1 Eadem poena imponitur ei, qui facit fraudem legi prout qui facit contra uerba expressa legis. cap. 2. nu. 18. 14
 - 1 Ecclesia Romana omnium domina & de illius laudibus excellentia superioritate late. cap. 3. nume. 83. & num. 88. cum seq. 41. & seq.
 - Et qui illius superioritatem negat hæreticus censetur. ibid. nu. 89.
 - 1 In Ecclesia an contractus testamta & sim. licite celebrantur. c. 26. n. 5. 6. 7. & 8. 319
 - 1 In Ecclesia non debeat diuina prophanis colloquijs perturbari. c. 26. nu. 6. ibid.
 - 2 Ecclesia dicitur locus pius. c. 1. num. 22. pag. 346.
 - Et eius appellatione ueniunt Monasteria, & alia loca pia nu. 23. ibid.
 - Et priuilegia ei concessa porriguntur ad alia loca pia nu. 24. ibid.
 - Et ualet argumentum ab ecclesia ad alia pia loca nu. 25. 347
 - Et ei relicta dicuntur relicta ad pias causas nu. 26. ibidem.
 - Et dicuntur relicta Deo pro salute animæ & è cõuerso. nu. 27. cum seq. ibid.
 - 2 Ecclesia Romana Deum dicitur representare. cap. 3. nu. 24. 377
 - 2 Ecclesia cultrix iustitiæ nihil præterdit cum damno tertij, sed omnibus prodesse desiderat. c. 3. nu. 58. & 59. 383
 - 2 Ecclesia ab existentibus in peccato mortali & in statu damnationis an oblationes recipere, & pro eis orare debeat. cap. 4. nu. 112. 410
 - 2 Ecclesia, fiscus, & dos, æquiparantur. cap. 4. nu. 9. cum seq. 393
 - 3 Ecclesia non iudicat de occultis. c. 1. nu. 16. 467
 - 1 Efficacia & ius numeri septennarii. cap. 3. num. 29. 30
 - 1 Efficacia & ius iuramenti maxima. cap. 7. nume. 203

- nume. 4. cum seqq. 70
- 1 Effectus ubi principaliter consideratur non curamus de modo nec refert quid ex æquipollentibus fiat. cap. 16. nu. 170 & c. 27. nu. 19. cum seqq. 210. & 326
- 1 Effectus potius attendi debet, quam sonus uerborum. cap. 16. nu. 256. 229
- 3 Effectus causam demonstrat, & ab effectu recte arguitur cap. 2. nu. 27. 484
- 3 Effectus prouenientes ex obligatione naturali qui. cap. 2. nu. 28. ibidem.
- 3 Effectus naturalis obligationis an per legem prohiberi possint. c. 2. nu. 69. & 72. pag. 495.
- 1 Egidius Gonzales Illustris. societatis Iesu laudatur. cap. 10. nu. 93. 113
- 1 Egidius Bellam. in consilio uno reprobatur. c. 23. n. 20. & c. 24. nu. 7. 310. & 315
- 1 Electio prelati non seruata forma. c. quia propter. de elec. quando valida. cap. 10. nu. 110. cum tribus seqq. 117
- 1 Electio prelati antiquo tempore nullâ iuris solennitate requirebat. c. 10. n. 112. ibid.
- 1 Electio prelati ubi duo tati de Collegio reperitur quo fienda. c. 10. nu. 13. 118
- 1 Elemosina quando fit in præcepto. cap. 10. sub nu. 59. 107
- 2 Elemosina debito modo & ordine distribuenda & eroganda. cap. 2. nu. 40. & 42. pag. 359. & seq.
- 2 Elemosina propinquis indigentibus potius quâ extraneis debetur. c. 2. nu. 40. ibid.
- 3 Emptio læsua an sit licita in foro ciuili canonico & conscientia latissime. cap. 3. nu. 102. & 144. 537. & 556
- 2 Episcopus in quibus casibus habeat iurisdictionem in laicos. c. 6. nu. 6. 7. 8. 421
- 1 AEqualitas si nõ sit inter liberos seruata an priuilegium testandi minus solenni ter in testamento inter liberos locum habeat latissime discutitur. c. 16. a nu. 137. usque 166. 202
- 1 AEqualitas inter liberos seruanda que est nutritiua concordia & affectionis prout è conuerso inæqualitas causa odij, discordiæ, & contentionis. c. 16. nu. 138. 139. 140. 141. cum seq. 202. & seq.
- 1 AEqualitas in dubio præsumitur per parentes inter descendentes seruata. cap. 16. sub nu. 143. 203
- 1 AEqualitas si non sit inter liberos seruata, an præsumatur fraus in testamento. cap. 16. nu. 146. 204
- 1 AEqualitas licet sit bonum, ut inter liberos seruetur, tamen ad illam seruandam pater non tenetur, sed potest relinquere plus uni, quàm alteri late. c. 16. nu. 156. cum pluribus seqq. 206
- 1 AEqualitas inter liberos seruanda est de consilio non de præcepto. cap. 16. num. 161. cum seq. 208
- 1 AEqualitas si nõ sit inter liberos seruata an dispositio huiusmodi sit in dubio iudicanda odiosa nec ne. cap. 16. nu. 164. & 165. ibidem.
- 1 AEquiparatio facta à lege censetur facta in omnibus & quoad omnia. c. 16. nume. 236. 222.
- 3 Equitas iuris naturalis quod duplex, & quos effectus producat. c. 2. nu. 26. 483
- 3 Equitas in iure non scripta non attenditur. cap. 3. nu. 12. 512
- 1 Equites Sancti Petri. S. Pauli, liliij & similes an gaudeant priuilegijs militariibus. cap. 18. nu. 32. 243
- 1 Equites Maltæ succedunt loco equitum Rodis. cap. 18. nu. 40. 244
- 2 Eremitæ, Templarij, Hospitalarij, fratres de penitentia, Conuersi, & similes dicuntur Deo deuoti, & per sanctam sedem apostolicam approbati. c. 2. nu. 32. & 33. 356. & 358.
- Et an sint personæ ecclesiasticæ & religiose, uel seculares sub d. nu. 32. ad fi. pag. 357.
- 1 Error confessionis quomodo probetur. cap. 9. nu. 25. 87
- 1 Error & imperitia Notarij partibus non nocet. cap. 16. nu. 121. 196
- 1 Error & ignorantia iuris non excusat in his, quæ sunt inducta pro forma & ad rigorè iuris cõseruandû. c. 14. nu. 1. 155
- 1 Error & ignorantia iuris non excusat quâdo quis potest consulere peritiores. c. 18. nu. 16. nec eos contra quos militat præsumptio scientia nec doctores, nec aduocatos. nu. 18. & 19. 240. & seq.
- 1 Error iuris & imperitia regulariter non præsumitur, sed iuris scientia. c. 24. nu. 8. pag. 315.

- 1 Fallit in militibus. cap. 18. nu. 10. 240
 1 Et in Rusticis. cap. 21. nu. 23. 278
 An autem in Rustico sagaci. ibidem. nume. 27.
 1 Error & imperitia iuris an cadat in Principe. cap. 23. nume. 21. 22. & 23. & nume. 28. cum seq. 310. & seq.
 1 Error testamenti quot testibus probetur. cap. 31. nu. 13.
 1 Erronea conscientia in ver. conscientia.
 3 Error excludit consensum. cap. 2. nu. 76. pag. 497
 1 Erubescimus cum sine lege loquimur. cap. 16. nu. 4. 167
 2 Aes alienum præfertur legitimæ filiorum. cap. 3. nu. 53. 382
 1 Essentialis forma sacramenti penitentia in quo consistat. cap. 10. nu. 73. 111
 1 Essentialis forma testamenti stat in ultimo puncto indivisibili. cap. 16. nu. 262. pag. 231
 3 Euangelica denunciatio contra quos cõpetat, & in quibus casibus locum habeat late. cap. 2. nu. 67. & cap. 3. & nu. 50. 51. & nu. 103. p. 494. & 523. & 539
 Et ad effectum obtinendi in hoc remedio quid sit probandum. ibi. nu. 54
 Et in eo remedio statur dicto solius denunciati. ibid. nu. 55.
 3 Euangelica prohibitio, quos Dens coniunxit homo non sepatet, declaratur. cap. 3. nu. 264. 583
 1 Ex duobus malis minimum eligendum est late. cap. 3. nu. 54. 36
 1 Excellentia, superioritas, & prerogativa urbis Romæ, & S. R. E. late. cap. 3. nume. 83. cum seq. 41
 1 Exceptio firmat regulam in casibus non exceptuatis. cap. 10. nu. 29. 98
 1 Exceptio quomodo dicatur esse de regula. cap. 16. nu. 248. cum seq. 227
 1 Exceptio declarat regulam in quibus terminis procedat. c. 16. sub nu. 349. ibid.
 3 Exceptio. S. C. Macedoniani, & Velleiani an licita in foro conscientia. c. 3. nu. 157. & nu. 158. 560. & seq.
 1, 2 Excommunicatio non incurritur absq; peccato mortali, & non debet imponi pro leuibus delictis. cap. 3. nu. 11. & par. 2. cap. 9. nu. 69. 25. & 460
- 1, 2 Excommunicatio tam iuris, quàm hominis non afficit nisi subditos excommunicanti. cap. 3. nu. 80. etiam si sit excommunicatio Papalis. cap. 9. nu. 70. & alijs seqq. par. 2. 40. & 460
 2 Excommunicatio pertinet ad clauem iurisdictionis non ordinis. cap. 9. nu. 62. pag. 459
 1 Excommunicatio potest ex priuilegio & ex delegatione Papæ competere laico & per eum infligi. cap. 10. nu. 67. in finon tam absolutio à peccatis. ibidem. pag. 110
 1, 2 Excommunicatio pertinet ad iurisdictionem spiritualem. cap. 10. nu. 67. & par. 2. cap. 9. nu. 64. 109. & 459
 2 Excommunicatio est maxima pœna quæ reperiatur in Ecclesia Dei. c. 9. nu. 67. pag. 459. est tamen hæc medicinalis. ibidem.
 2 Excommunicatio cum sit grauissima pœna supponit maximam culpam. cap. 9. nu. 69. 460
 3 Excommunicatio lata per Concilium Tridentinum contra negantes ecclesiam posse inducere impedimenta matrimonium dirimentia. cap. 3. sub numero 199.
 Et contra negantes in sacramento matrimonij gratiam conferri sub nu. 253
 Et contra negantes matrimonium ratum non consummatum dirimi per solennem religionis professionem. sub nu. 262. 569. 581. & seq.
 1 Excommunicatus non potest exercere officium tabellionatus, nec de testamento rogari. cap. 31. nu. 10. 339
 2 Excommunicatus an habeat testamenti factionem. cap. 4. nu. 100. 409
 2 Excommunicatus dicitur tradi diabolo, qui eo utitur tanquam pecore suo. & separatio à communione fideium, & à corpore Christi. c. 9. nu. 67. 460
 2 Executio ultimarum uoluntatum ad quæ spectet. cap. 6. nu. 7. & 8. 421
 1 Executor testamenti potest declarare dubiam uoluntatem defuncti. cap. 30. sub nu. 14. 336
 2 Executor deputatus ad distribuenda bona inter pauperes an possit eligere personas

- personas sibi cõiunctas, & an proprios filios. cap. 2. nu. 40. in fin. 360
 2 Executor deputatus ad distribuenda bona inter pauperes in plurali, an possit unum tantum eligere, & econuerso. cap. 2. nu. 43. 44. & 45.
 Et quibus pauperibus distribuere teneatur. nu. 46. 360. & seq.
 2 Exemptio clericorum à potestate seculari est de iure diuino. c. 6. nu. 16. 422
 1 Exemplum D. Aquilæ quæ fecit se exportare extra domum in uiam publicã pro condendo testamento. cap. 10. nu. 38. & cap. 11. nu. 30. 101. & 135
 1 Exemplum D. Lucie, & Lucretie Romanæ. cap. 10. nu. 56. 106
 1 Expofitio Ripæ ad l. duo sunt Titij. ff. de testam. tut. reijcitur. c. 4. nu. 16. 46
 1 Expressa sunt maioris uirtutis, quàm tacita. cap. 16. nume. 100. & cap. 22. nu. 64. pag. 191. & 199
 1 Expressio triplex generalis, specialis, & singularis. cap. 27. nu. 10. 324
 1 Expressio per relationem ad aliud an sit uera, & propria. cap. 27. nu. 11. ibid.
 Et an sufficiat ubi expressio requiritur pro forma. nu. 12. ibidem.
 1 Expressio nominis hæredis an sit de forma testamenti, & an sufficiat illius expressio per relationem. cap. 27. nu. 12. cum pluribus seqq. ibidem.
 1 Expressum dicitur id, quod ex uerbis deduci, & colligi potest. cap. 16. nu. 115. pag. 194
 Et quod ex mente, & cõiecturis. ibid.
 2 Et quod sequitur ex aliquo expresso. cap. 1. nu. 18. par. 2. 345
 1 Extensio fit etiam in materia correctoria odiosa, & pœnali fauore reipublicæ ad uitandas fraudes. par. 1. cap. 2. nume. 17. 14
 1 Extensio in correctorijs regulariter non admittitur etiam ex identitate, & maioritate rationis. c. 1. nu. 8. 343
 Fallit ubi ratio est expressa. ibi. nu. 11. & latissime. par. 1. c. 10. nu. 142. 124
 Item fauore publico cause piæ & ratione uitandi peccatum & sim. d. par. 2. cap. 1. nu. 19. 345
 Item quando per eam fit reductio ad
 primæuum ius cõe. ibid. nu. 21. 346
 1 Extensio proprie fieri non dicitur quando ratio est expressa, sed lex ipsa dicitur loqui. cap. 10. nu. 143. 125
 1 Extensio fit in æquiparatis etiam in materia alias non extendibili. cap. 11. nume. 19. 133
 2 Extensio in limitatorijs ex identitate rationis admittitur. cap. 3. nu. 10. 343
 1 Extensionis mã. difficilis distusa & periculosa. cap. 11. nu. 41. 137
- ✿ F ✿
- 1 ACIENS scienter acti de iure nullum uidetur nugari latissime. cap. 5. num. 7. & 8. pag. 54. & seq.
 3 Et an in foro conscientia latissime quoque par. 3. cap. 3. nu. 32. & 33. cum seqq. 517
 1, 3 Facilius tollitur ius quærendum, quàm ius quæsitum, & facilius illi, quàm isti præiudicatur. par. 1. cap. 19. num. 64. & par. 3. cap. 3. nu. 143. 266. & 556
 3 Facilius præscribitur iuri quærendo, quàm iuri quæsito. c. 3. nu. 173. 564
 3 Facilius aliquid fieri impeditur quàm factum tollatur. cap. 3. nu. 142. 556
 1 Factum non dicitur quod legitime factum non est. cap. 9. nu. 9. 84
 1 Facultas legis condendæ quibus competat. cap. 22. nu. 11. 287
 1 Facultas legis condendæ & consuetudine introducendæ an competat Castris, Villis, & Rusticis. cap. 22. nu. 83. 304
 Et an uni familiaris & progenici. nu. 84. ibidem.
 Cætera in ver. Potestas.
 Falcidia in uer. Quarta.
 1 Falsum an dicatur committere Notarius, qui non adhibet debitas solennitates in testamento. c. 2. nu. 43. & 43. p. 20
 1 Falsum non dicitur instrumentum, & testamentum in quo non sunt adhibitæ debita solennitates. c. 2. nu. 44. & 45. p. 21
 1 Falsum an dicatur committere, qui uertur lege abrogata. c. 22. nu. 50. 296
 1 Familia seu progenies an possit consuetudinem,

- indinem, & statuta inducere. cap. 22. nu. 84. 304
- 1 Famis necessitas excusat à furto non tamé à peccato fornicationis latissime. cap. 10. nu. 3. & 4. & nu. 59. 93. & 107
- 1 Fautor piæ causæ an filiorum præponderans, & fauorabilior. c. 12. nu. 3. & nume. 25. & par. 2. cap. 3. nume. 48. & 49. pag. 140. 144. & 381
- 1 Fautor liberorum fundatur in iure naturalis, & de eo plura. c. 16. nu. 23. & 25. nu. 187. cum alijs seqq. 172. & 213
- 1 Favorabilis reductio ad ius commune, & è conuerso omnis recessus à iure communi odiosus late. cap. 19. nu. 40. & 43. 261
- 1 Favorabilis, uel odiosa dispositio ex fine iudicari debet. c. 16. nu. 165. 208
- 1 Fautori publico an possit renunciari latissime. cap. 7. nu. 8. 9. & 10. 70
- 1 Fautoris causa cessante cessat dispositio ob fauorem inducta. c. 16. nu. 63. 182
- 2 Fœmina non potest esse testis in testamento etiam de iure canonico. cap. 8. nu. 13. 438
- Fallit in testamento inter liberos. c. 16. nu. 21. 171
- 2 Et in testamento ad piæ causas. cap. 3. nu. 4. 372
- 3 Fernan. Vasq. error notatur. c. 2. nu. 20. & alter. cap. 3. nu. 23. 481. & 514
- 1 Fictiones plures circa idem an possint cõcurrere remissive. c. 16. n. 102. 192
- 3 Fictio & præsumptio nõ habet locum in foro conscientiæ. p. 3. c. 2. nu. 73. 496
- 1 Fideicommissa particularia possunt fieri in codicillis absq; testamento, & quot testes ad illorum probationem requirantur. cap. 5. nu. 30. cum seqq. 58
- 1 Fideicommissa particularia relicta in testamento quot testibus probari possint. cap. 5. nu. 33. & 34. ibid.
- 3 Fideiussor potest accedere mali obligationi, & pro quocunq; debito etiam largo & abusive. cap. 2. nu. 42. 487
- 1 Fides quando adhibenda dicto unius testis. cap. 1. nu. 36. cum tribus seqq. 9
- 3 Fides quæ adhibenda dicto unius probi iuri. cap. 3. sub nu. 21. 514
- 3 Fides an adhiberi possit in foro conscientie minus solenni testamento ex defectu testium. latissime. c. 3. nu. 22. cum pluribus seqq. ibidem, & seqq. Et an de necessitate sit illi fides adhibenda latissime quoque. nu. 38. & 39. cum alijs etiam seqq. 518
- 3 Fides an sit adhibenda matri per filium asserenti eum natum ex adulterio. cap. 3. sub nu. 39. ibid.
- 3 Fides adhibenda in animæ iudicio dicto partis in his quæ ab eius animo dependent. cap. 3. nu. 55. 524
- 1 Filia contrahens cum patre an teneatur adhibere solennitates à statuto in contractibus mulierum requisitas. cap. 16. nu. 26. cum seq. usque 34. 173
- 1 Filia quæ minorem dotem habuit an possit petere supplementum, & æqualitate maioris dotis, quam habuit altera filia. cap. 16. nu. 156. 207
- 1 Filiorum amor & affectus incomparabilis. cap. 16. nu. 25. 172
- Filiorum causa an piæ causæ fauorabilior. supra fauor.
- 1 Filijsfam. in quibus casibus testari possint. cap. 16. nu. 181. 212
- 2 Filijsfam. an testari possint de iure canonico ad piæ causas patre cõsentiente. cap. 4. nu. 51. 400
- 1 Filij succedunt parentibus de iure diuino, naturali, & positio. c. 16. nu. 187. pag. 213.
- 3 Filij tenentur ad alimenta parentibus de iure naturæ prout parentes liberis. cap. 3. nu. 189. 567
- 1 Filius ergo hæres. cap. 16. nu. 190. 214
- 1 Filius est hæres necessarius patri licet habeat beneficium abstinendi. cap. 16. nu. 191. ibid.
- Et an hæres patris in dubio præsumatur. nu. 192. ibid.
- 1 Filius etiam in uita patris reputatur dominus minus bonorum. cap. 16. nu. 193. ibid.
- 1 Filius & pater una & eadem persona reputantur. cap. 16. nu. 195. 215
- Fallit in spiritualibus, & in his, quæ ligant animam. par. 2. c. 3. nu. 77. 565
- Filius spurius an institui possit sub conditione si legitimabitur. c. 19. sub nu. 15. pag. 254

- 2 Filius in legitima an dicatur habere titulum lucratium, uel onerosum. Et an præferatur creditoribus, & legatarijs latissime. cap. 3. nu. 51. cum pluribus seqq. 382
- 2 Filius Ecclesiæ pia causa, & dos æquiparantur. cap. 4. nu. 9. & 10. 393
- 3 Filius an teneatur stare dicto matris suæ asserentis eum natum ex adulterio. cap. 3. sub num. 39. 518
- 3 Filius potest detrahere legitimam etiam contra expressam patris dispositionem etiam de iure canonico, & in foro etiam conscientiæ. cap. 3. nu. 159. 160. & 169. 561. & 563
- Et tamé hæres scriptus, qui habet profese uoluntatem paternam põt in foro conscientiæ aduersus filium illam retinere latissime. ibid. nu. 170. 171. cum seqq. usque 192.
- 3 Filius an habeat bona patris hypothecata pro legitima sibi debita. cap. 3. nume. 174. 564
- 3 Filius non relinquens legitimam parenti suo dicitur crudeli, & an peccet. cap. 3. nu. 189. & seqq. 567. & seqq.
- 3 Filiusfam. an licite in conscientia possit se tueri exceptione S. C. Macedoniani, & mulier Velleiani. cap. 3. nu. 157. & 158. 560. & seqq.
- 1 Finis principalis iur. ciuilibus introducentis numerum septem testium intestamentis adhiben. quis fuerit. c. 2. nu. 13. p. 13
- 1 Finis iuris ciuilibus, & iur. canonici quis sit, & an inter eos sit differentia & in quo latissime. cap. 3. nu. 44. 45. & 46. 34
- 1 Finis attenditur in actu ut iudicetur bonus, siue malus. cap. 3. nu. 58. 37
- 1 Finis licet sit ultimus in executione est tamen primus in intentione. cap. 3. nume. 22. & cap. 7. nu. 10. 28. & 37
- 1 Fiscus utitur iure communi in casibus in quibus non reperitur specialiter priuilegiatus. cap. 12. nu. 8. 141
- 1 Forma substantialis testamenti an sit numerus septem testium latissime. c. 4. nu. 8. & nu. 11. ubi opi. contrariæ recitantur. 44. & seqq.
- 3 Forma & solennitas an, & in quo differant. cap. 4. nu. 3. cum seqq. 44

- 1 Forma substantialis quæ, & unde cognoscatur latissime. cap. 4. nu. 13. & nu. 23. & 34. 45. 47. & 50
- 1 Forma non potest impleri per æquipollens. cap. 4. nu. 25. & latissime declaratur. cap. 27. num. 13. iuncto nu. 17. cum alijs seqq. 47. & 325
- 1 Fallit tpe necessitatis. c. 10. nu. 11. 95
- 1 Item quando forma est introducta ad aliquem effectum. d. cap. 27. nume. 19. cum seqq. 326
- 1 Forma legalis alterari non potest, & illi nihil addi, uel detrahi. cap. 4. nu. 26. & cap. 8. nu. 25. 47. & 81
- 1 Forma dat esse rei. cap. 4. nu. 27. 48
- 1 Forma non seruata est actus ipso iure nullus. cap. 4. nu. 28. ibid.
- 1 Et non ualeat etiam eo modo quo ualere potest. nu. 29. & cap. 6. nu. 13. & seqq. ibid. 62
- 1 Forma est de genere indiuisibilium latissime. c. 8. nu. 23. & 24. cū alijs seqq. 80
- 1 Forma etiam si in parte tantum omittatur totum corrumpitur. cap. 8. nu. 25. 81
- 1 Forma ex integritate consistit, & diuisio ne corrumpitur. cap. 8. nu. 26. ibid.
- 1 Forma omitti potest tempore necessitatis. c. 10. nu. 12. & pluribus seqq. 95
- 1 Et an actus sit ualidus forma non seruata propter necessitatem late distinguitur & declaratur. ibid. nu. 13. cum pluribus etiam seqq. 121
- 1 Forma sacramenti penitentia: in quo cõsistat. cap. 10. nu. 73. 111
- 1 Forma. c. quia propter de elec. si de facto seruari non potest an electio sit nulla, uel ualida. cap. 10. nu. 110. & 111. cum seqq. 117
- 1 Forma statuti ubi seruari non potest an actus ualeat ex dispõne iur. cõis. c. 10. nu. 115. & 116. cum seqq. 118
- 1 Forma rescripti nõ seruata an proccedus sit nullus nec distinguitur. cap. 10. nume. 133. 121
- 1 Forma consilij seu consensus in actu requisiti an dicatur substantialis, & an illa omisa actus ualeat ubi consilium, uel consensus haberi non potest. c. 10. numero 134. 135. & pluribus seqq. pag. 121. & seqq.

I N D E X.

- 6 **Generalis dispositio restringitur ad limites potestatis disponentis, nec porrigitur ad non subditos, etiam si emanaverit sub pœna excommunicationis.** cap.9.nu.75. 462
- 1 **Genus prout comprehendit omnes suas species, ita ratio in statuto expressa comprehendit omnes casus in quibus illa ratio uiget.** cap.10.nu.143. 125
- 1 **Genus tantum operatur in suo genere, quantum species in sua specie & econtra.** cap.16.nu.242. 226
- 3 **Gen. cap.2. in fi. relinquet homo patrem, & matrem &c. declaratur.** c.3. nu.218. pag.573.
- 1 **Gesta coram Principe censentur notoria, & non requirunt testes.** cap.23.nu.10. cum pluribus seqq. 308. & seq.
- 1 **Gesta in iudicio sunt fortiora quam extraiudicium celebrata.** c.25.nu.1. & 2. pag.316.
- 1 **Gesta in iudicio censentur notoria, nec in eis subest timor falsitatis.** cap.25.nu.3. & seqq. 316
- 1 **Gesta in iudicio non requirunt testes.** cap.25. nu.7. cum cæteris seqq. ibid.
- 1 **Gesta in iudicio, quæ proprie dicantur de actis iudicij.** cap.25.nu.10. 317
- 1 **Gesta coram populo in publico consilio & publico parlamento non requirunt testes.** cap.26.nu.1.2. & 3. 319
- 1 **Gesta in Ecclesia quando diuina celebrantur an requirant testes.** c.2.6. nu.4. ibidem.
- 1 **Gesta in Ecclesia prout contractus instrumenta, & testamenta, sim. an sint licita & an teneant.** cap.26.nu.5.6.7. & 8. ibidem.
- 1 **Gesta in foro publico non requirunt testes.** cap.26.nu.9. & 10. cum alijs seqq. ibidem.
- 1 **Glo. in auct. omnes peregrini. C.com. de success. approbatur contra Ang. & sequaces.** cap.13.nu.6. in fi. & seqq. 149
- 1 **Gl. in l. cohæredi. §. cum filio. ff. de vul. & pup. dilucidatur.** c.16.nu.90. 189
- 3 **Glo. in c. cum ecclesia de simo. quæ uult gratiam non conferri in sacramento matrimonij, & concordantes communitate damnatæ.** cap.3.nu.253. 581

- 3 **Glo. autoritas, excellentia, & prærogatiua.** cap.2.nu.87. 500
- 1 **Gradus probationum remissiuæ.** cap.15.nu.2. 157
- 3 **Gradus, qui prohibet de iure naturali, & diuino in sacramento matrimonij latissime.** cap.3. nume. 217. usque 222. pag.573
In quibus non cadit dispensatio. nume.225. 574
- 3 **Gradus in matrimonio prohibiti iure ueteris testamenti Leuiti.** cap.18. an omnes et sint prohibiti de iure naturæ, & iure euangelico. cap.3. nu.234. 577
- 1 **Gratia Principis intelligitur sine præiudicio tertij.** cap.13.nu.29. 154
- 3 **Gratia in sacramento matrimonij quando conferatur.** cap.3. nu.247. 580
- 3 **Gratia confertur in sacramento matrimonij, etiam non conuati.** cap.3. nume.251. cum seqq. & glo. opin. contraria reprobatur. nu.253. ibidem. & seq.
- 2 **Gratianus compilator decretorum non habuit potestatem legis condendæ, nec leges per eum in uolumine decretorum inter se censentur canonizatae nisi alias reperiantur per Pontificem approbatæ.** cap.6. nume.22.24. & seqq. 424
- 2 **Gratianus ordinis S. Benedicti vir religiosissimus, & eruditissimus in sacris, & diuinis scripturis.** cap.6. nu.27. ibid.
- 2 **Gratianus in multis reprobatur.** cap.6. nu.28. ibid.
- 2 **Gratianus à Martino Glossa. expresse, ut mendax notatur.** cap.6. nu.29. ibid.
- 3 **Grauaen uni impositum, quando alium grauet.** cap.2. nu.45. 488
- 3 **Grauaen non potest à testatore imponi ei, quem non honorauit.** cap.2. num.46. ibid.
Et an in foro conscientiæ. ibid.

H

Ab illo quilibet reputatur ad testandum, nisi quis specialiter prohibitus reperitur. cap.13. nu.18. 152

- 2 **Piores autem prohibentur de quibus latissime**

- latissime. par.2. cap.4. nu.44.50. & cæteris seqq. 400
- 3 **Habilis quis quoad ætatem ad emittendum uotum professionis.** cap.3. nume.209.210. 571
- 3 **Habilis quilibet ad matrimonium contrahendum de iure naturæ præter patrem, & filiam filium, & matrem.** c.3. nu.217.218. cum seqq. 573
De cæteris uero ascendentibus, & descendentibus, & de transuersalibus in primo gradu remissiuæ. nu.220. & 221. ibidem.
- 1 **Habilitas terminorum præsupponitur ubi de aliquo disputatur.** cap.16. nume.70. 184
- 2 **Habilitas personarum in omnibus ante omnia spectanda.** cap.4. nu.43. 399
- 3 **Habilitas personarum requiritur in matrimonio contrahendo.** cap.3. nu.204. pag.570.
Et Papa potest ex causa eas inhabilis reddere, tam in matrimonio carnali, quam spirituali. nume.206.208.209. ibidem. & seq.
- 1 **Hæreditas, est, caput, & forma substantialis totius testamenti.** c.5. nu.27. 57
- 1 **Hæreditas dari, & adimi non potest nisi in testamento.** cap.6. nu.16. 62
Non autem in codicillis, etiam quoad filios. cap.16. nu.259. ad med. 230
- 1 **Hæreditas nuda dari non potest, etiam in testamento inter liberos, & in testamento militis.** c.16. nu.205. & seqq. 218
Fallit de æquitate canonica in testamento ad pias causas. par.2. cap.3. nume.10. 373
- 1 **Hæreditas debetur liberis de iure naturali diuino, & humano.** cap.16. nu.187. 188
- 1 **Hæreditas uiuentis nullo iure, nec re, nec spe, deberi potest.** c.19. nu.67. p.267
- 1 **Hæreditas defertur uenientibus ab intestato ex tacito iudicio testatoris.** c.17. nume.21. 235
- 3 **Hæreditas & legata an possint retineri ex testamento minus solenni in foro fori.** cap.3. nu.1.2. & 3. & 4. cum alijs seqq. 509. & seq.
Et an in foro poli. nume.9. & 10. cum

- seqq. usque 38. 511. & seq.
- 1 **Hæreditatis additio necessaria tam in successione testati, quam intestati.** c.17. nu.13.14. 234
- 2 **Hæreditatis additio est solennitas introducta de iure ciuili.** cap.3. nu.31. 378
Et an sit necessaria in testamento militis, & ad pias causas latissime. nu.32.33. & 34. usque 40. ibidem.
- 1 **Hæres non sciens inuentarium præsumitur subtraxisse res hæreditarias.** cap.2. nu.40. 19
- 1 **Hæres non sciens inuentarium, an teneatur ultra vires hæreditarias, & an in foro conscientiæ.** ibid.
- 1 **Hæres scriptus in minus solenni testamento an possit in foro conscientiæ retinere hæreditatem.** cap.3. nu.9. pag.25. & par.3. cap.3. nume.18. usque 38. pag.513. & seqq.
- 1 **Hæres soluens relicta in minus solenni testamento an ea repetere possit.** cap.4. nu.49.50. 52
- 1 **Hæres eiusq; institutio est caput, & basis, & forma perfectiua & substantialis testamenti.** cap.5. nu.27. 57
- 1 **Hæres in testamento tantum institui potest, non in codicillis.** cap.6. nu.16.25. pag.63. & 65
- 1 **Hæres ore proprio testatoris nuncupari, uel eius propria manu scribi debet.** cap.15. nu.7. 158
- 1 **Hæres sufficit, quod per relationem ad certam scripturam declaretur.** latissime. cap.17. num.9. & 10. cum pluribus seqq. 323. & seq.
- 1 **Hæres cuius fides electa est à testatore ad soluendum legata, & alia in minus solenni testamento relicta, an & quomodo ad illa soluenda de iure compelli possit latissime.** cap.27. nume.7. & 8. & nume.23. cum seqq. pag.322.323.327.
- 1 **Hæres promittens testatori soluere relicta in eius testamento dicitur teneri ex contractu.** cap.27. nume.23. & cum seqq. 327
- 1 **Hæres an possit declarare dubiam uoluntatem defuncti.** cap.30. sub. nu.14. pag.336.

Hæres

- nu. 198. & nu. 208. 569. & 571
 Imperator Constantinus, in uer. Constan-
 tinus.
- 1 Imperator & Papa sunt Principes supre-
 mi, & orbis duo magna luminaria. cap.
 22. nu. 3. & nu. 56. 283. 297
- 1 Imperator an sit Iominus totius orbis la-
 te. cap. 22. sub nu. 9. 286
- 2 Imperator non potest statuere contra ius
 canonicum super relictis ad pias cau-
 sas. cap. 6. nu. 10. cum seq. 421. & seq.
 Neque in spiritualibus, neque in con-
 cernentibus animam & peccatū nu. 12.
 Neque quicquam disponere in præiu-
 dicium libertatis ecclesiasticæ. nu. 13.
 cum pluribus seqq. 422
- 2 Imperator in concernentibus animam &
 peccatum est subiectus Papæ. cap. 9. nu.
 10. 11. & 12. 448
- 3 Imperator & alij suppremi Principes de-
 bent iudicare sola facti ueritate inspe-
 cta iuxta eorum priuatam scientiam &
 conscientiam. cap. 1. nu. 23. 469
- 1 Imperatores Romani ante Constantinū
 omnes fuerunt infidelis. cap. 12. nu. 18.
 pag. 143.
 Ipse autē miracolose per manus beati
 Siluestri à lepra mūdatus primus om-
 niū ad fidē cōuersus plurima S.R.E. cō-
 tulit, & largitus fuit nu. 19. & 20. ibid.
- 2 Imperfectio uoluntatis est defectus pro-
 ueniens à iure naturali in quo non ca-
 dit dispensatio. cap. 4. nu. 65. & 66. cum
 pluribus seqq. 402
- 2 Imperfectio uoluntatis testatoris quando
 adesse dicatur & ex quibus arguatur
 latissime. cap. 5. nu. 2. & 8. cum cæteris
 seqq. 412. & 414.
- 2 Imperfectio uoluntatis, uel solennitatis
 tantum an dicatur quando scriptura
 testamenti per Notarium confecta nō
 fuit coram testatore, & testibus lecta,
 & publicato quomodo difficilis, & con-
 trouersa. cap. 5. nume. 21. cum seqq.
 pag. 417.
- 2 Imperfecta uoluntas an subsistatur sal-
 tem quoad perfecte disposita ad pias
 causas. cap. 5. nu. 7. 413
- Imperitia iuris sup. ignorantia.
- 2 Incertitudo circa personas & res uiciat
- testamentum. cap. 3. nu. 17. & 21. pag.
 375. & seq.
 Fallit in testamento ad pias causas nu.
 18. 19. 20. & 21. cum seqq. ibid.
- 1 In claris cessant iuris præsumptiones. cap.
 6. nu. 30. & cap. 9. nu. 26. 66. 87
- 1 Indefinita æquipollet uniuersali. cap. 10.
 nu. 49. 105
- 1 Indicia & coniecturæ de uoluntate testa-
 toris, quod testibus probentur. cap. 15.
 nume. 3. 157
- 1 Indicium & coniectura oritur ex dicto
 unius testis. cap. 15. nu. 2. ibidem.
- 3 Indissolubilitas matrimonij est de iure di-
 uino. c. 3. nu. 245. & 255. 579. & 581
 Et regulariter à natura & significato,
 quod in eo sacramento representatur.
 nu. 259. cum seqq. 582
- 1 Indiuisibilis est forma & solennitas. cap.
 8. nu. 23. & seq. 80
- 1 Indiuisibilia partem non recipiunt, nec
 in partes scindi possunt. cap. 8. num. 28.
 pag. 81.
- 1 In dubio pro testamēto est iudicandum.
 cap. 3. nu. 39. 33
- 2 Propria causa, pro fisco, pro Dote, &
 pro possessore. cap. 4. nu. 7. 8. 10. 11. &
 12. par. 2. 393
- 1 Inducta ad fauorem non debent in odiū
 retorqueri. cap. 16. nu. 66. 183
- 1 Inæqualitas inter liberos est odiosa, &
 contra naturalem æquitatem & à iure
 detestata, & ex ea oriuntur inuidia di-
 scordia, rixæ & odium quandoque mor-
 tale. cap. 16. nu. 43. 44. 45. & nu. 13. 8. &
 139. cum seqq. 176. 202. & seqq.
 Prout è contra æqualitas est causa cō-
 cordiæ & affectionis latissime. sup. ubi
 de materia, in uer. æqualitas.
- 1 Inæqualitas inter liberos inducit præsum-
 ptionem fraudis & falsitatis. cap. 16.
 nume. 146. 204
- 1 Infirmitas intellectus dicitur querere le-
 gem, ubi habemus certitudinem ra-
 tionis naturalis. cap. 16. nu. 8. 168
- 1 Iniure nihil superfluum, & nihil con-
 trarium cap. 3. nu. 14. & cap. 5. num. 20.
 pag. 25. & 56.
- 3 Inno. in c. quod sicut de elec. limitatur
 & declaratur. cap. 3. sub nu. 126. 550

In

- 1 In ore duorum, uel trium testium stat
 omne uerbum. cap. 1. nume. 1. & 3.
 pag. 2.
 Et est regula probata non solum iure
 humano & diuino noui & ueteris tes-
 tamenti, sed etiam iure naturali quia
 est fundata in lumine rationis natura-
 lis ibid. nu. 2. cum alijs seqq. usque 8.
 Et declaratur. nu. 8. 9. 13. & 14. pag. 3.
 & seq.
- 1 Insinuatio in donatione cur requisita, &
 an absque ea præsumatur donatio do-
 lo & fraude confecta. cap. 2. nume. 37.
 pag. 18.
- 1 Insinuatio si fuerit omissa an donatio fir-
 metur iuramento. cap. 2. nu. 38. ibid.
- 1 Insinuatio in donatione requisita an dic-
 atur respicere utilitatem publicam,
 uel priuatam. cap. 7. nu. 13. 71
- 1 Insinuatio requiritur etiam inter patrem
 & filium, & alias coniunctas personas.
 cap. 16. nu. 30. 174
- 1 Insinuatio quid sit, & quo tempore ad-
 hibenda. cap. 25. nu. 12. 13. 318
- 2 Insinuatio potest à quolibet interesse præ-
 tendente adhiberi. cap. 8. nume. 41.
 pag. 443.
- 1 Institutio hæredis est forma substantialis,
 & perfectiua testamenti. cap. 5. nu. 27.
 pag. 57.
- 1 Institutio hæredis non potest fieri nisi in
 testamento, non etiam in codicillis.
 cap. 6. nu. 16. & 25. 63. & 65
- 1 Institutio hæredis nutu fieri non potest
 etiam in testamento inter liberos. cap.
 16. nu. 205. 218
- Fallit in testamento ad pias causas, &
 de æquitate canonica ibid. nume. 208.
 & par. 2. cap. 3. nu. 10. 373
- 1 Institutio hæredis an possit fieri per rela-
 tionem ad certam scripturam. cap. 27.
 nu. 12. & decem seqq. paginis. 324. &
 seqq.
- 1 Institutio Confessionis sacramentalis à
 Christo Iesu, & ubi. cap. 10. nume. 64.
 pag. 109.
- 2 Institutio de Ecclesia, uel pauperibus
 in genere facta ualet, & de quibus fa-
 cta intelligatur. cap. 3. nu. 19. 20. 375
- Institutio Captatoria, in uer. Captatoria.
- 1 Instrumentum non solenne non probat.
 cap. 2. nu. 44. 21
- 1 Instrumentum non solenne an præsumatur
 falsum. cap. 2. nu. 45. ibidem.
- 1 Instrumentum non est de substantia con-
 tractus, sed ad faciliorem eius proba-
 tionem. cap. 22. nu. 88. 305
- 1 Instrumentum publicum requirit ad sui
 ualiditatem descriptionem testium.
 cap. 22. nu. 89. 305
- 1 Fallit in instrumento facto coram Prin-
 cipe, & in publico parlamento. cap. 23.
 nume. 15. 309
- 1 Instrumentum si est nullum & contractus
 ualidus an ex eo agi possit. cap. 22. nu-
 me. 90. 305
- 1 Instrumentum, & contractus sunt diuer-
 sa. cap. 22. nu. 91. 92. ibidem. & seq.
- 1 Instrumentum publicum de generali cō-
 suetudine ex forma statutorum habet
 executionem paratam. cap. 22. nu. 93.
 pag. 306.
- 1 Instrumentum publicum an probet testa-
 mentum absque depositione testium.
 cap. 29. nu. 3. & 4. cum alijs seqq. 331
- 1 Instrumentum publicum habet uim tot
 testium, quot sunt in eo descripti ad
 illius ualiditatem. cap. 29. nu. 5. 332
- 2 Instrumentum scriptum ziferis, & notis
 inuitatis an teneat. cap. 3. num. 15. 16.
 pag. 374.
- 2 Instrumentum si non fuit perfectum, quā-
 do actum fuit, ut de contractu, uel testa-
 mento fieret instrumentum an contra-
 ctus, uel testamentum dicatur imperfe-
 ctum imperfectione solennitatis tantū,
 uel etiam uoluntatis latissime. c. 5. nu.
 8. usque 16. & nu. 21. cum cæteris seqq.
 pag. 414. & 417.
- 2 Instrumentum quando dicatur perfectū,
 uel imperfectū, & ex quibus perfectio,
 uel imperfectio arguatur late. cap. 5.
 nu. 16. 17. 18. 19. 20. 416. & seq.
- 1 Intellectus ubi in aliqua lege est uarius &
 dubius non potest super ea fieri funda-
 mentum. cap. 4. nu. 38. 50
- 1 Intellectus ad tex. si peccauerit Matthæi.
 18. relat. in c. nouit de iud. c. 1. nu. 9. 3
- 1 Intellectus ad tex. Deutero. cap. 17. & 19.
 explanatur. c. 1. sub nu. 13. & nu. 14. 4

d 2 Intellectus

- 1 Intellectus ad tex. Io. 20. & Matt. 16. declaratur. cap. 10. nu. 64. 109
- 3 Intellectus ad tex. Gen. cap. 2. in fi. declaratur. cap. 3. nu. 218. 573
- 3 Intellectus ad tex. Leuiti. 18. declaratur. cap. 3. nu. 234. 236. 577
- 3 Intellectus ad tex. Gen. 38. & Deutero. 25. explanatur. cap. 3. nu. 236. ibid.
- 3 Intellectus ad tex. Matth. 22. Mar. 12. & Luc. 20. explanatur. ibidem.
- 3 Intellectus ad tex. Mat. 19. & Mar. 10. quos Deus coniunxit homo non separet, declaratur. cap. 3. nu. 264. 583
- 1 Intellectus Bal. & Pau. de Cas. ad l. codicilis. §. fi. de leg. 2. reprobatur, & uerus ab authore explanatur. cap. 6. num. 34. 35. cum seqq. 66. & seq.
- 1 Intellectus Ias. Dec. & Rip. ad §. codicilli in l. conficiuntur de iur. codicil. reijciuntur. cap. 10. nu. 37. 101
- 1 Intellectus Ias. ad l. casus. C. de testam. late confutatur. cap. 11. nu. 15. 131
- 1 Intellectus glo. ad auth. omnes peregrini C. com. de success. approbatur contra Ang. & sequaces. c. 13. nu. 6. & 7. 149
- 1 Intellectus ad glo. in l. cohæredi §. cum filio. de uulg. & pup. c. 16. nu. 90. 189
- 1 Intellectus ad l. fi. C. de fideicom. & inst. de fideicom. hæ. explanatur. cap. 27. nu. 6. cum seqq. 322
- 2 Intellectus cõis ad tex. c. cū tibi de testa. explanatur, & approbat. c. 2. n. 82. 368
- Intellectus ad alios quāplures tex. iur. civil. & canonici, vide in ver. auth. l. & c.
- 3 Interdictum PP. an matrimonium irritū reddat declaratur. c. 3. nu. 230. 575
- 1 Inuentarium quis dicatur. cap. 4. nu. 53. 52
- 1 Inuentarium ubi non est confectum hæres præsumitur subtraxisse res hereditarios cap. 2. nu. 40. 19
- 1 Inuentarium si ab hærede confectum nõ fuerit tenetur ultra uires hereditarias in foro fori, non autem in foro conscientie cap. 2. nu. 40. ibidem.
- 1 Ioan. 20. declaratur. cap. 10. nu. 64. 109
- 1 Index potest cogere testem ad deponendum uia uoce. cap. 19. nu. 99. 115
- 1 Index potest supplere in notarijs ex facti euidencia. cap. 10. nu. 117. 119
- 1 Index non seruans formam rescripti an

- reddat processum nullum. cap. 10. num. 133. 121
- 1 Index an, & quis teneatur ferre sententiam in loco maiorit. c. 19. nu. 144. 125
- 1 Index an possit ferre sententiam super Turri ratione imminentis periculi. ca. 10. nu. 34. 136
- 1 Index ubicunque interuenit cessat suspitio fraudis & falsitatis. c. 25. nu. 5. 316
- 1 Index habet, arbitrium in his, quæ non sunt à iure determinata. c. 19. n. 75. 270
- 1 Index potest declarare dubiam uoluntatem defuncti. cap. 30. sub nu. 14. 336
- 2 Index quis competens ubi agitur de pia causa, & de executione ultimarum uoluntatum. cap. 6. nu. 5. 6. 7. & 8. 421
- 2 Index in decisorijs debet attendere ad statuta litigantium. c. 8. nu. 45. 444
- 2 Secus in ordinatorijs, & præparatorijs iudicij, in quibus attendi debet forus, in quo causa agitatur. c. 9. nu. 5. 447
- 3 Index in iudicando debet attendere acta, & probata, non autem eius propriam scientiam, & conscientiam latissime. cap. 1. nu. 18. 468
- Fallit ratione conscientie erroneæ. nu. 19. 469
- Et in supremo Principe. nu. 22. 23. ibid.
- 3 Index est minister legis, nec debet esse clementior lege. cap. 1. nu. 24. 469
- 3 Index iudicans secundum acta, & probata contra propriam scientiam non peccat. cap. 1. nu. 25. 470
- 3 Index in iudicando representat personam publicam. cap. 1. nu. 26. ibidem.
- 3 Index in iudicando debet deponere conscientiam erroneam remordentem. cap. 1. nu. 27. ibidem.
- 3 Index, qui unum scit in conscientia, & aliud ut index per acta iudicij, quid agere debeat ad effectum non peccandi in criminalibus, & ubi agitur de uita hominis. cap. 3. sub nu. 12. in uers. quinta ratio. 548
- 1 Iudæi an debeant obseruare legem Moisaicam, uel leges ciuiles. c. 1. nu. 30. 7
- 1 Iudicialia præcepta legis ueteris, & moralia in quo differant, & in quo iudicialia à cæremonialibus. cap. 1. nume. 26. & 29. 6. & seq.

Indi-

- 1 Iudicialia, & cæremonialia præcepta. l. ueteris per aduentum nouæ legis Euagelice extincta fuerunt. c. 1. nu. 27. 6
- 1 Iudicialia tantū possunt denno uiuificari, non autē cæremonialia ibid. nu. 29. 7
- 1 Iudicialia sunt fortiora extra iudicialibus. cap. 25. nu. 2. 316
- 1 Iustus & efficacia maxima. c. 7. nu. 4. 70
- 1 Iuramentum supplet defectum inuentionis. cap. 2. nu. 38. 18
- 1 Iuramentum est uinculum arctissimum, quo obligamur Deo, & proximo ad obseruantiam promissorum. c. 7. nu. 5. 70
- 1 Iurum sustinet actū peccatē in forma oī meliori modo, quo ualere pōt. c. 7. nu. 6. & nu. 33. cū seq. ibid. & pag. 74. & seq.
- 1 Iurum nõ sustinet actū nullū ex defectu solennitatis probatorie. c. 7. nu. 7. 70
- 1 Iuramentum non operatur in his, quæ sunt introducta ob publicam utilitatē. cap. 7. nu. 8. & 9. quod not. declaratur. nu. 10. ibidem, & seq.
- 1 Iuramentum non probatur ex instrumento nullo defectu solennitatis probatorio. cap. 7. nu. 22. & seqq. 73
- 1 Iuramentum licet confirmet contractū inefficacem ex defectu probationis nõ tamen confirmat probationem ipsius contractus. cap. 7. nu. 23. ibidem.
- 1 Iuramentum licet ex instrumento nullo probari non possit, tamen si aliunde probetur, compellitur iurans ad illius obseruationem. cap. 7. nu. 28. 74
- 1 Iuramentum non confirmat testamentum nullum ex defectu solennitatis probatorie licet de iuramento aliunde constet. cap. 7. nu. 29. ibidem.
- 1 Iuramentū testatoris non ualidat testm minus solenne in præiudiciū uenientiū ab intestato. cap. 7. nu. 30. ibid.
- 1 Iuramentum non operatur in præiudiciū tertij. cap. 7. nu. 31. ibidem.
- 1 Iurum nõ confirmat actū nullū ex defectu solennitatis formalis. c. 7. nu. 32. ibid.
- Et declaratur. nu. 33. ibidem.
- 1 Iuramentum habet uim clausulæ oī meliori modo. cap. 7. nu. 34. 75
- 1 Iuramentū appositū in testamēto minus solenni, quid operetur. c. 7. nu. 35. ibid.
- 1 Iuramentum non operatur ultra confensum. cap. 7. nu. 36. ibidem.

- 1 Iuramentum in supplementū piæ probationis an deferendum, ubi testamentum deficit ex defectu numeri testium. cap. 8. nu. 5. & per totum. 77. & seqq.
- 1 Iuramentum suppletiuū non deferitur ubi cunque certus numerus testium pro forma statutus reperitur. c. 8. nu. 7. 78
- 1 Iuramentum suppletiuum non deferitur ubicunque probatio fieri debet per scripturam. cap. 8. nu. 15. 79
- 1 Iuramentum suppletiuū non deferitur ubi testes debent esse rogati. c. 8. nu. 30. 81
- 1 Iuramentum non supplet defectum rogatus testium. cap. 8. nu. 31. ibidem.
- 1 Iuramentum suppletiuum non deferitur ubi cunque testes sunt examinati ad perpetuam rei memoriam. c. 8. nu. 33. 82
- 1 Iurum prout partis confessio dicitur reuatio ab onere probandi. c. 9. nu. 7. 84
- 1 Iuramentum requirit formalitatem uerborum. cap. 10. nu. 18. 97
- 1 Iuramentum nutu, & signis præstitum, an & quando ualeat. ibidem.
- 1 Iuramentū supplet titulū institutionis in testamēto omīssū. c. 16. nu. 125. 198
- 2 Iuramentum quod inuitat ad peccatum etiam ueniale tantum non tenet. cap. 9. sub nu. 15. 449
- 2 Iuramentum non debet esse uinculum iniquitatis. ibidem.
- 3 Iuramentum, an & quando, & qua ratione prohibetur. cap. 3. nu. 120.
- 3 Iuramentum an ex se sit bonum, & licitū nec ne. cap. 3. nu. 121.
- 1 Iura ciuilia orta sunt Romæ, & hinc ad alios populos defluerunt. c. 3. nu. 90. 42
- 1 Iura spalia nõ cadūt in laicū. c. 10. n. 8. 94
- 1.2.3 Iura naturalia sunt immutabilia, & in despensabilia par. 1. cap. 1. nu. 20. par. 2. cap. 4. nu. 65. & par. 3. c. 3. nu. 216. 225. pag. 5. 402. & 573. cum seqq. Et declaratur ibidem nu. 227. & 228.
- 3 Iura defuncti actiua, & passiuua omnia trāseunt in heredem. cap. 3. nu. 176. 565
- Fallit in his quæ respiciunt animam & peccatum. nu. 177. ibidem.
- 1 Iuri publico an renūtiari possit et cū iuramēto latissime. c. 7. n. 8. 9. 10. 70. & seq.
- 2 I. C. de Papiniani, & Vlpiani laus. c. 9. nume. 42. 48. 456
- 2 Iurisconsulti etiam uariant, & mutant

- sententiam. cap. 9. nu. 43. ibidem.
- 1 Iurisdicção in confessione sacramentali est essentialis. cap. 10. nu. 72. 111
- 1 Iurisdicção tributa iudici sub certa forma, ea non seruata, an processus sit nullus distinguitur. c. 10. nu. 133. 121
- 2 Iurisdicção PP. in temporalibus & spiritualibus. cap. 8. nu. 21. 440
- 2 Iurisdicção PP. & Imp. distincta. c. 9. n. 56. 457
- 2 Iurisdicção nō potest exerceri in non subditum. cap. 9. nu. 70. 460
- 1 Ius diuinum & naturale simul conueniunt, & specificè distinguuntur. c. 1. nu. 5. 3
- 1 Ius diuinum & naturale potest per ius posituum suppleri, distingui, limitari & declarari. cap. 1. nu. 20. 5
Et quæ causa requiratur. ibid. nu. 33. & cap. 7. nu. 19. & 21. 8. & 172
- 2 Non tamen in illis cadit dispensatio, nec per quæcūque uerba intelligitur in illis dispensatū. par. 2. c. 4. nu. 65. 402
- 3 Et latius declaratur par. 3. cap. 3. num. 216. 225. 227. 228. 573. & seqq.
- 2 Ius diuinū & naturale attenditur in testamento ad pias causas. c. 3. n. 2. & 3. 372
- 3 Ius diuinū & naturale immutabile, & indispensabile, quod not. declaratur. c. 3. nu. 216. 225. 227. & 228. 573. & seqq.
- 1 Ius diuinum nō prohibet ampliorem numerum, quam duorum testium, sed minorem uetat. cap. 1. nu. 13. 4
- 1 Ius naturale est participatio legis æternæ. cap. 1. sub nu. 5. 3
- 1 Ius naturale & ius ciuile an sint iura distincta, & in quo conueniant, & differant. cap. 3. nu. 16. & 17. 27
- 1 Ius naturale persuadet firmiora testimonia in dispositione morientium, quam uiuentium, & cur. cap. 3. nu. 2. 23
- 3 Ius naturale attenditur in foro conscientie. cap. 1. nu. 6. 466
- 3 Ius naturale semper est bonū, & æquum, & oīa illi aduersa iniqua. c. 1. nu. 7. ibid.
- 3 Ius naturale dignius, & antiquius quacūque lege humana. cap. 3. nu. 88. 534
Cætera in uer. Iura naturalia, & uer. Ius diuinum, & naturale.
- 1 Ius canonicum nihil disponit cum peccato. cap. 3. nu. 32. 30
- 2 Ius canonicum in testamentis ad pias causas duos tantum requirit testes. cap. 1.

- nume. 2. & 6. 342
- 2 In testamentis uero ad causas prophanas duos testes cum interuentu Parrochi. cap. 8. nu. 2. 436
- 2 Ius canonicum ubique & in quocunque foro seruandum est in testamentis ad pias causas. cap. 6. nu. 1. 2. & 3. 420
- 2 Ius canonicum in terris de temporali iurisdictione ecclesie in utroque foro seruandum est. cap. 8. nu. 18. 439
Etiam in illis, quæ sunt sub feudo Ecclesie tantum. nu. 23. 440
- 3 Ius canonicum an theologia præferri debeat in materia usurarum, voti iuramenti, matrimonij, & simili. c. 1. nu. 1. 465
- 3 Ius canonicū an semper seruandū in foro conscientie. c. 3. n. 104. & 130. 539. & 551
- 1 Ius ciuile exigens in certo casu plures testes duobus, an dicatur contra ius diuinū, uel naturale. c. 1. nu. 17. cū seqq. 5
- 1 Ius ciuile in testamentis requirit septem testes. cap. 2. nu. 1. 11
Et tam in testamento in scriptis, quam nuncupatio. nu. 2. ibidem.
Et qua ratione id statuerit. nu. 4. ibid.
Et cur potius septem quàm sex, uel octo. c. 3. nu. 26. cū alijs seqq. pag. 29. & seqq. Ampliatur & limitatur per omnia. cc. seqq.
- 1 Ius ciuile non prohibet oīa uitia & peccata, sed magis ius canonicū. c. 3. n. 78. 40
- 1 Ius ciuile Romæ præualet iuri canonico, inter ciues, incolas, & districtuales. cap. 3. nu. 91. 42
- 1 Ius ciuile, an reprobet testamentum minus solēne ex defectu numeri septem testium nec ne. cap. 3. nu. 67. 39
- 1 Ius ciuile plurima specialia introduxit ad fauorem piæ causæ. cap. 12. nu. 1. 140
- 1 Ius ciuile non supplet defectus iuris naturalis. cap. 13. nu. 27. 153
- 1 Ius ciuile per aliud ius ciuile tolli potest. cap. 22. nu. 15. 288
- 3 Ius ciuile & statuta secularia contra ius canonicū in concernētibus piā causā, spiritualia, animā, & peccatū nihil ualent. c. 6. nu. 10. 11. & 12. pag. 421. & seqq.
- 2 Ius ciuile, quod non contrariatur iuri canonico seruandum est in utroque foro. cap. 8. nu. 14. 438
- 2 Ius ciuile de generali consuetudine seruatur

L

- uatur in testamentorum confessione etiā in terris de temporali iurisdictione ecclesie. cap. 8. nu. 19. 440
- 3 Ius ciuile seruandum in foro conscientie. cap. 3. nu. 44. 521
- 3 Ius ciuile & canonicum fouens lucrum odiosum non seruatur in foro conscientie. cap. 3. nu. 104. 539
Cætera in uer. lex, & leges.
- 1 Ius commune fortius est, quàm ius speciale. cap. 19. nu. 38. 260
- 2 Ius commune si sit correctum, an censeatur correctum statutum illi conforme. cap. 9. nu. 22. 450
- 1 Ius publicum pactu priuatorum, an tolli, & illi renuntiare possit etiam cum iuramento late declaratur. cap. 7. num. 8. 9. 10. cum alijs seqq. 70. & seqq.
- 1 Ius publicum quando dicatur principaliter respicere utilitatē publicā uel secundario, late quoque declaratur. d. c. 7. nu. 12. cū pluribus seqq. pa. 71. & seqq.
- 2 Ius accrescendi qua ratione inductum. cap. 3. nu. 71. & 72. 385
- 2 Ius accrescendi locum non habet in testamento ad pias causas nec in testamento militari. cap. 4. nu. 39. 40. 399
- 3 Ius accrescendi cessat ubi dispositio sustinetur saltem de iure naturali. cap. 2. nu. 28. 498
Fallit. nu. 8. ibidem.
- 3 Ius accrescendi est à iure introductum ex tacito iudicio testatoris. cap. 2. nume. 80. ibidem.
- 1 Ius in hereditate uiuentis non potest cōpetere, nec re, nec spe. c. 19. nu. 67. 267
- 3 Ius quærendum debilius est, quàm ius quæsitum, & facilius illi præiudicatur. cap. 3. nu. 143. 556
- 3 Ius quærendū præscribitur etiā à sciente tam de iure ciuili, & canonico, quàm in foro conscientie. c. 3. nu. 173. 564
- 1 Ius quæsitum ex facto superuenienti non tollitur, secus ius quærendum. cap. 19. nume. 64. 266
- 1 Ius quæsitum ex facto tertij an nobis iniuris auferri & illi præiudicari possit late. cap. 9. nu. 65. ibidem.
- 1 Ius speciale debilius est, & facilius tollitur, quàm ius commune. cap. 19. nume. 38. 260

- 2 ABEO I. C. uariis suam mutas sententiā. c. 19. nu. 43. 456
- 1 Laicus tempore necessitatis potest audire confessionē penitentis, & baptizare. c. 10. nu. 7. & 9. 94
An uero talis confessio sit uera & sacramentalis, & ad quid proficit. nu. 61. cum alijs seqq. 109
- 1 Laicus non habet clauēs ecclesie unde non potest absoluerē a peccatis neque ab excommunicatione, etiam in casu necessitatis. cap. 10. nu. 66. & 67. 109
- 1 Laicus auctoritate PP. potest excommunicare & absoluerē ab excommunicatione, non tamen ab soluere a peccatis. cap. 10. sub nu. 67. ibidem.
- 1 Laicus non est capax iurū spiritualium. cap. 10. nu. 8. 94
- 2 Laici in personas ecclesiasticas nullam habent iurisdictionem. c. 6. nu. 15. 422
- 2 Laici super dispositionibus ad pias causas, & in concernentibus animā, & peccatū, & spiritualia, nihil statuerē possunt. c. 6. nu. 12. cū pluribus seqq. ibid.
- 2 Laici an possint statuere contra ius canonicū, & an clerici. c. 8. nu. 28. 29. 424
- 2 Laici in contrahēdo cū clericis, quod ius seruare debeant. c. 8. nu. 43. 444
- 1 Lapsus allegatione 81. declaratur. cap. 25. nu. 10. & 11. 317
Legalia pcepta. l. veteris, i. uer. Iudicialia.
- 3 Legalis scientia res sanctissima & donum Dei. cap. 3. nu. 42. 520
- 1 Legata, & fideicommissa particularia possunt relinqui in codicillis, absq; testamento. cap. 5. nu. 30. 58
- 1 Legata, & alia disposita, tam in codicillis, quàm in testamento citra hæredis institutionem probantur per duos testes. cap. 5. nu. 32. 33. 34. ibidem.
- 1 Legata nutu relinqui possunt, non hereditas. cap. 15. nu. 6. & 7. 158
- 1 Legata relicta extraneis in testamento minus solēni inter liberos condito nō ualent, & liberis accrescunt. c. 16. n. 19. 7. 215
Quod declaratur. nu. 198. 217
- 2 Quid uero in testamento minus solēni ad pias causas latissime. par. 2. c. 7. nu. 19. usque 30. 429. & seqq.

- 2 Legata ad pias causas, quæ latissime. c. 2. per totum & infra legatum.
- 2 Legata pia an, & quæ præferantur legitimæ liberorum, & e contra. cap. 2. nu. 74. 75. & cap. 3. nume. 48. 49. 56. 57. pag. 366. 381. & 383.
- 2 Legata pia relicta in aliquod certum opus an commutari possint. c. 3. nu. 22. 23. 24. 376. & seq.
- 2 Legata pia an soluenda pendente termino ad adeundum, & ad conficiendum inventarium. cap. 3. nu. 40. 380
- 2 Legata pia an debeantur filio ignoranter præterito latissime. cap. 3. nu. 93. usq; 100. 388. & seq.
- 2 Legata an sint accessoria ad hæredis institutionem. cap. 7. nu. 23. cum seqq. pag. 431. & seq.
- 2 Legata relicta in testamento minus solenni in quo est instituta pia causa an ualeant latissime examinatur. c. 7. nu. 19. usque 26. 429. & seqq. Et an accrescant piæ causæ, uel uadant ad uenientes ab intestato latissime quoque à d. nu. 26. usq; 30. 432 Et quid e contra in legatis ad pias causas relictis in testamento minus solenni inter extraneos latissime e discuti à nu. 30. cū ceteris seqq. p. 433. & seq.
- 3 Legata in minus solenni testamento posita sunt in foro fori per legatarios retineri non hæreditas, & de ratione diuersitatis. c. 3. nu. 2. & 3. usq; 9. p. 509. & 510 Et tamen in foro poli, tã legata, quam hæreditas retineri possunt. nu. 10. cum seq. 511. & seq.
- 3 Legatarij, & alij an possint retinere bona ex testamento minus solenni, tam in foro fori, quam in foro conscientie late. ca. 3. nu. 2. 3. & 10. cum alijs seqq. pag. 509. & seq. Et quid ubi probabiliter dubitant de libera uoluntate testatoris latissime. ibid. à nu. 25. usque 37. 515. & seq. Et quid si habeant conscientiam remordentem. d. nu. 37. 518
- 2 Legatum factum Ecclesijs, Monasterijs, & alijs locis pijs dicitur, ad pias causas. cap. 2. nu. 1. 350 Item hospitalibus ubi curantur infirmi, & exercentur alia opera pietatis

- latissime nu. 2. usq; 13. 351. & seq. Item Horatorijs, Altaribus, & Capellis, tã sacris, q̄ prophanis. d. nu. 13. 353
- 2 Legatum factū imagini Saluatoris, B. Mariæ Virginis, uel alicuius sancti dicitur ad pias causas. cap. 2. nu. 16. 353
- 2 Legatum factum imagini depictæ in Domino, uel muro priuato cui cedat. cap. 2. nu. 17. 18. & 19. 354
- 2 Legatum factum pro conficienda imagine, uel pictura Dei, & Sanctorum dicitur ad pias causas. c. 2. nu. 20. 354
- 2 Legatum factum pro construendo Hospitali, & alijs locis pijs, dicitur ad pias causas. cap. 2. nu. 21. ibid.
- 2 Legatum factum pro fabrica Ecclesiæ, pro illius ornamentis luminaribus, & sim. dicitur ad pias causas. cap. 2. nu. 22. ibid.
- 2 Legatū pro cōstructione Monumēti, pro sepelliēdis mortuis, & funeris impēsa dicitur ad pias causas. c. 2. nu. 23. 355
- 2 Legatum Confraternitatibus, tam religiosis, quam prophanis, & secularibus dicitur ad pias causas latissime. c. 2. nu. 24. usque 32. ibidem. Et an de illo debeatur quanta episcopalis. nu. 29. ibid.
- 2 Legatum, Templarijs, Hospitalarijs, fratribus de penitentia, Iesuatis, Conuersis, & Eremitis dicitur ad pias causas. cap. 2. nu. 32. & 33. 356. 358 Et an dictæ personæ dicantur religiosæ, uel seculares. ibid.
- 2 Legatum pro maritandis puellis, pro redemptionem captiuorum, & incarcerationum pro pauperibus, & alijs humano auxilio destitutis dicitur ad piam causam. cap. 2. nu. 34. 358
- 2 Legatum diuiti, quæ testator putabat pauperem an dicat ad piã cãm. c. 2. nu. 35. ibid.
- 2 Legatum ratione amicitie uel consanguinitatis non dicitur ad piam causam licet testator dicat se legare pro anima, uel amore Dei. cap. 2. nu. 37. 38. ibid. Fallit quando coniuncta persona uere esset pauper. nu. 40. 359
- 2 Legatū cōsanguineo pauperi an in dubio censeatur factū ex affectu naturali, uel amore Dei, & pro aia. c. 2. nu. 41. 360
- 2 Legatum pauperibus in plurali an unitantum solui possit, & e contra latissime.

- me. cap. 2. nu. 43. 46. 360. & seq.
- 2 Legatum in redemptionem captiuorum & incarcerationum dicitur ad piam causam late declaratur. cap. 2. nu. 47. 48. & 49. cum seqq. 361. & seq.
- 2 Legatum meretrici quando dicatur ad piam causam. cap. 2. nu. 54. 362
- 2 Legatū pro alimentis dicitur ad piã cãm, & late declaratur. c. 2. nu. 52. 53. cum seq. Item pro dote late quoque. nu. 56. usque 60. 362. & seq.
- 2 Legatū personis religiosis dicitur ad piã causam, & declaratur. c. 2. nu. 60. 364
- 2 Legatū libertatis an dicatur ad piã cãm latissime. nu. 61. usque 66. ibid. & seq.
- 2 Legatum ad constructionem, & refectonem Pontij, uiarum, murorum, & pro fortificatione patriæ & sim. an dicatur ad piã cãm late. nu. 66. 67. & 68. c. 2. 365
- 2 Legatum causa studij an dicatur ad piam cãm. c. 2. nu. 69. 70. 71. 72. p. 365. & seq.
- 2 Legatum pro incertis, & male ablatis dicitur ad piam causam. c. 2. nu. 73. p. 366 Et est potentius quibuscunque alijs legatis ad pias causas. nu. 74. & 75. ibid. Et debetur ut æs alienum & potius iure debiti, quam iure legati. nu. 76. 367 Et declaratur. nu. 77. & 78. ibid. Et per quem restitutio male ablatorum fieri debeat. nu. 79. ibid.
- 2 Legatū oē factum pro aia & remissione peccatorum, & amore Dei dicitur ad piã causam. c. 2. nu. 80. cū seqq. 367. & seq. Item ubicunque quis committit omnia bona sua dispositioni talis latissime. nu. 82. cum seqq. 368. & seq.
- 2 Legatum ad pias causas ratione incertitudinis non uitiatur latissime. c. 3. nu. 18. 19. cum alijs seqq. 365. & seq.
- 2 Legatum Ecclesiæ, & pauperibus in genere de quib. intelligat. c. 2. nu. 20. 375
- 2 Legatum rei alienæ an & quando ualeat tam de iure ciuili, quam canonico latissime. c. 4. nu. 3. usq; 38. 398
- 1 Legitima relinqui debet filio titulo instituto e de iure canonico. c. 16. n. 57. 180 Et an in testamento inter ipsos liberos cõdito latissime examinatur à nu. 60. usque 137. 181. & seqq. Et an in testamento ad piã causas latissime quoque discutitur. par. 2. c. 3.

- à nu. 41. usque 100. 380. & seqq.
- 1 Legitima quod relinquatur titulo institutionis est solennitas iuris positui, quæ contrario statuto & consuetudine potest tolli. cap. 16. nu. 58. 180 Et quæ fuerit eius ratio. nu. 59. 181
- 1 Legitima quod sit relicta titulo institutione sufficit, quod tacite colligatur ex clausula omni meliori modo, & ex alijs coniecturis licet titulus institutionis non sit formaliter expressus, & quæ sint coniecturæ exemplificatur, & declaratur. cap. 16. nume. 81. 110. & 112. usque 126. 187. 193. & seqq.
- 1 Legitima quod sit relicta titulo institutionis duobus testibus probari potest. cap. 31. nu. 8. 339
- 2 Legitima est fauorabilior pia causa. c. 3. nu. 48. 49. 381
- 2 Legitima nõ est proprie debita, sed quasi debita. cap. 3. nu. 51. 382 Et an in ea filius dicatur tractare de lucro, uel de damno latissime. nu. 52. usque 58. ibidem & seq.
- 2 Legitima non debetur nisi deducto ære alieno. cap. 3. nu. 53. ibid.
- 2 Legitima non minuitur per legata pia, sed e contra. cap. 3. nu. 57. 383
- 2 Legitima eiusq; supplementum peti potest, etiam contra dispositionem paternam, etiam de iure canonico, & in foro e de conscientia. cap. 3. nu. 159. 160. & 169. pag. 561. & 563. Et an licite in conscientia retineri possit aduersus filium ab hærede, qui habet pro se uoluntate defuncti latissime. ibidem. nu. 170. usque 192.
- 3 Legitima dicitur quarta debita de iure naturæ. cap. 3. nu. 161. 562
- 3 Legitima an sit debita liberis de iure naturæ. cap. 3. nu. 161. 162. 163. ibidem.
- 3 Legitima respectu quotæ dicitur de iure positio, sed quatenus subrogatur loco alimētorum de iure naturali. c. 3. n. 163. ibid.
- 3 Legitima est inducta de iure positio naturali ratione suadente. c. 3. nu. 164. ibid.
- 3 Legitima an statuto tollit aut minui possit remissive. cap. 3. nu. 165. ibid.
- 3 Legitima integra si filio non relinquatur an sit peccatū latissime. cap. 3. nu. 166. 167. 180. 185. 563. 565. & 567 Legiti-

- 3 Legitima ipso iure debetur si petatur. cap. 3. nu. 171. 563
- 3 Legitima præscribitur et scienter tam in foro fori, quam in foro conscientie. cap. 3. nu. 172. ibid.
- 3 Legitima debita ascendentibus, non minus quam descendentibus latissime. cap. 3. nu. 186. usque 192. 567. & seq.
- 3 Legitima priuatur mater in bonis filij à pupillariter substituto in testamento paterno tam in foro fori, quam in foro poli. cap. 3. nu. 192. usque 197. 568 Licet contraria opi. Arch. & sequaciu saluetur respù alimétorù. n. 196. 569
- 1 Legitimati an dicantur uere legitimi. cap. 16. nu. 200. 216
Et an in eis vindicet sibi locum dispositio. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. cum sim. nu. 201. 217
- 1 Legitimi per subsequens matrimoniu nõ differunt à lte natis. c. 16. nu. 202. ibid.
- 1 Legitimatio proprie quæ dicatur, & quid differat à dispensatione. c. 16. n. 223. 221
- 1 Leuis febricula nõ excusat. c. 20. n. 9. 273
- 1 Lex tam ciuilis, quam canonica in pluribus casibus plures quam duos testes requirit. c. 1. nu. 11. & nu. 21. pag. 3. & 5.
- 1 Lex ex causa potest plures quam duo testes in materia probationis exigere & et minuire. c. 1. n. 16. & nu. 37. p. 4. & 9
- 1 Lex exigens plures quam duos testes an contrarietur iuri Diuino & naturali. cap. 1. nu. 17. & nu. 22. 5
- 1 Lex humana contra ius diuinu & naturale statueri non potest, sed bene illud sup plere, distinguere, limitare, declarare, & interpretare. c. 1. n. 20. & c. 3. n. 1. 5. & 23
- 3 Et an possit contra illud dispensare latissime declaratur. par. 3. cap. 3. nu. mc. 225. usque 230. 574. & seq.
- 1 Lex uetus adueniente noua Christi lege euauit, quod & late declaratur. c. 1. nu. 27. cum seqq. 6. & seqq.
- 1 Lex Mosaiica inter ipsos Iudæos hucusque etiam obseruatur. cap. 1. nu. 30. 7
- 1 Lex in pluribus casibus unico tantum testi fidem adhibet. cap. 1. nu. 36. 9
- 1 Lex facta ad obuiandum fraudibus est fauorabilis, & multum priuilegiata, & dicitur respicere publicam utilitatē. cap. 2. nu. 14. 15. 16. & 17. 13. & seq.
- 1.2 Lex correctoria odio a, & pœnalis extenditur, & ampliatur, ubi tendit ad fauorem Reipub. & pie causæ. cap. 2. nu. 17. & par. 2. c. 1. nu. 19. 14. & 345
- 1 Lex annullat testm absq; numero septem testium conditum. c. 2. nu. 30. pag. 17. & cap. 4. nu. 14. & 15. & pag. 46
- 1 Lex ubi procedit annullando cessante cā finali non cessat effectus. c. 2. nu. 31. 17
- 1 Lex quis dura seruanda est. c. 3. nu. 28. p. 29
- 1 Lex præbens occasionem peccandi etiam uenialiter est nulla & reijcienda. c. 3. nu. 12. & late. cap. 22. & nu. 32. & 76. pag. 25. 291. & 301.
- 2 Et ampliatur, & declaratur. par. 2. c. 9. nu. 14. & 15. 449
- 1 Lex requirens superfluas probationes est nulla, & irrationabilis. c. 3. nu. 14. 25
Et declaratur. nu. 34. 31
- 1 Lex nihil frustra, aut ociosum admittit. cap. 3. sub nu. 14. 25
- 1 Lex in testamento requirit septem testes, & quæ fuerit rō. c. 2. nu. 1. 2. 3. 4. & 11.
- 1 Et cur septem potius quæ sex, uel octo latissime. c. 3. 24. 25. 26. 29. pag. 28. 29. & 30
- 1 Lex in causis grauibis requirit septem testes. cap. 3. nu. 20. 27
- 1 Lex in addoctorando scholarem requirit septem doctores. cap. 3. nu. 21. 27
- 1 Lex in his quæ sunt de iustitia positua dicitur iusta eo ipso, quod opinatus est legislator. & in his sufficit pro ratione uoluntas late. cap. 3. nu. 24. 28
Secus in his, quæ consistunt in iustitia naturali, ibidem. nu. 25. 29
- 1 Lex carens rōne an ualida. c. 3. nu. 30. 30
- 1 Lex irrationabilis, & dolo condita, an ualida. cap. 3. nu. 31. 30
- 1 Et an statutum, & consuetudo latissime. cap. 22. nu. 36. & nu. 52. usque 57. pag. 292. & 297
- 1 Lex quantum potest iubet seruari uoluntatem testatoris, & de hoc plura. c. 3. nu. 37. usque 42. 31
- 1.3 Lex iudicat ipse agere, quæ recusat adimplere uoluntatē testōris, ut minus solēne, & pie agere qui illā adimplent. c. 3. nu. 41. & par. 3. c. 2. nu. 25. p. 33. & 483
- 1 Lex tā ciuilis, quam canonica, quæ finē respiciant, latissime. c. 3. n. 44. 45. 46. 34
- 1 Lex debet habere respectum ad bonum com-

- commune, non ad casus particulares. c. 3. nu. 44. & 50. ibidem, & seq. 167
- 3 Applicator tamen ad actus particulares. par. 3. cap. 3. nu. 68. 530
- 1 Lex sufficit quod sit iusta in communi, & utiliter. cap. 3. nu. 56. 37
- 1 Lex adaptatur ad ea quæ frequenter, nõ quæ raro accidunt. c. 3. nu. 57. ibid.
- 1 Lex non reprobat testamenta cum minori numero septem testium cōdita, sed potius non approbat, & quid inde. c. 3. nu. 65. cum pluribus seqq. 39
- 1 Lex testamento minus solenni ex defectu septem testium non resistit, sed nõ assistit. cap. 3. nu. 67. ibid.
- 1 Lex ciuilis non prohibet omnia uitia & peccata, sed hoc magis pertinet ad ius canonicum. cap. 3. nu. 78. 40
- 1 Lex ciuilis de septem testibus in testamentis adhibendis seruari debet in terris Imperij, & ubique locorum ubi seruatur ius ciuile. cap. 3. nu. 81. 41
- 1 Et etiam Romæ ex speciali statutorū dispositione. nu. 82. & 91. ibid. & seq.
- 2 Immo in cæteris terris Ro. Eccl. de cōsuetudine generali. par. 2. c. 8. nu. 19. 440
- 1 Lex annullans actum aliter factum cense setur inducere formam. c. 4. nu. 23. 47
- 1 Lex habens uarios intellectus non est al legabilis ad decisionem causarum. cap. 4. nu. 38. 50
- 1 Lex loquens indistincte intelligi debet. cap. 10. nu. 33. 100
- 1 Lex cessat & non obligat in casu necessitatis. cap. 10. nu. 1. 92
Et ualet actus omiffa forma à lege requinta. nu. 12. 95
- 1 Lex dēt esse possibilis. c. 10. n. 21. & seq. 97
- 1 Lex non habet locum, ubi non habent locum uerba legis. cap. 10. n. 14. & 148. 118. & 126
- 1 Lex loquens cū aliquo præsupposito non habet locum ubi præsuppositum locū habere nõ potest. c. 10. nu. 149. 126
- 1 Lex quæ cōtinet plures causas copulatiue nõ habet locū nisi oēs simul concurrāt late. c. 21. nu. 4. & 16. 274. & 275
- 1 Secus si disunctiue d. c. 21. nu. 17. 277
- 1 Lex una aliā declarat. c. 11. nu. 44. 137
- 1 Lex non debet esse de casu indubitabili. cap. 14. nu. 4. 156
- 1 Lex quod non dicit, nec nos dicamus. cap. 16. nu. 3. cum seqq. 167
- 1 Lex ubi deficit, sufficit ratio naturalis latissime. c. 16. nu. 5. usque 12. 167. & seq.
Et doct. autoritas quod et latissime declar. d. nu. 12. usque 17. 169. & seq.
- 1 Lex imitatur naturam. cap. 16. nu. 7. 168
- 1 Legem quærere ubi habemus rationem naturalem, dicitur infirmitas intellectus. cap. 16. nu. 8. ibidem.
- 1 Lex est quicquid in ratione consistit. cap. 16. nu. 10. ibidem.
- 1 Legis correctio uitanda nisi expresse correcta reperiat. cap. 16. nu. 65. 183
- 1 Lex præsumit pro ualiditate actus, & quæ quis uelit illi ualere oī meliori modo, quo pot. c. 16. nu. 84. & 86. 188. & seq.
Et talis præsumptio est cæteris efficacior. nu. 87. ibidem.
Et an operetur ubi actus peccat in forma. nu. 88. ibidem.
- 1 Et an ubi qualitas dispositionis est in contrarium. cap. 6. nu. 39. 67
- 1 Lex detestatur inæqualitatē inter filios, & æqualitatem hortatur, & de his plura. c. 16. nu. 138. usque 144. 202. & seq.
- 1 Lex cōsilij non obligat. c. 16. nu. 161. 268
- 1 Lex declaratur ex titulo sub quo situata reperitur. cap. 16. nu. 252. 229
- 1 Lex tollitur per non usum, & non receptā in usū nõ ligat. c. 18. nu. 45. 245
- 1 Lex quando trahatur ad præterita. c. 19. nu. 57. & 60. 264. & seq.
- 1 Lex ex loco & tempore uariatur. cap. 22. nu. 40. 293
- 1 Legum mutatio utilis, & necessaria. c. 22. nu. 41. ibid.
- 1 Legem condere ad quos spectet. cap. 22. nu. 11. 287
- 1 Lex correcta non potest allegari sub pœna falsi. cap. 22. nu. 50. 296
- 1 Lex, statutum, & consuetudo an dispone re possit, quod unico testi plena fides adhibentur latissime. cap. 22. nu. mc. 74. usque 81. 391. & seq.
- 1 Lex, statutum, & consuetudo dispone re potest, quod ualeat testamentum absque ullo teste. cap. 22. nu. 82. 303
- 1 Lex, statutum, & consuetudo, an possint à uilla, & à castro induci. c. 22. nu. 83. & an ab una familia. nu. 84. 304
Lex

- 1 Lex statutum, & consuetudo an comprehendat forenses in loco statuendum, & bona extra eorum territorium sita. cap. 22. nu. 85. cum seqq. 304. & seq.
- 1 Lex Imperialis non ligat Duces & alios habentes merum, & mixtum imperium & supremam iurisdictionem. cap. 24. nu. 6. 314
- 2 Lex Imperialis super relictis ad pias causas & spiritualibus non tenet. cap. 6. nu. 10. 11. 12. 421. & seq. Etiam quod reperitur in uol. Decret. per Gratianum inserta. nu. 22. 424
- 1 Leges in volumine Decretorum inserte an censentur canonizate & approbate. cap. 6. nu. 22. 424
- 2 Lex civilis in materia indifferenti si non contradicit Canonis seruanda est in utroque foro. cap. 8. nu. 14. 438 Et qd si canonis contrariet. nu. 18. 439
- 2 Lex Imperialis non ligat subditos Papæ, nec personas ecclesiasticas. cap. 8. nume. 36. 39. 443
- 2 Lex civilis seruanda est quando laicus cōtrahit cū clerico alias cōtractus est nullus cū ex parte clerici. c. 8. nu. 43. 444
- 2 Leges statuta litigantium in decisorijs attendi debent. cap. 8. nu. 45. ibid.
- 2 Lex si sit correcta an censetur, correctū statutū, & consuetudo illi cōformis, & quid e conuerso. cap. 9. nu. 22. 29. 30. pag. 450. 453
- 2 Lex an correctā censetur ubi eius ratio correctā reperitur. cap. 9. nu. 23. 451
- 3 Lex naturalis seruanda in foro conscientie. cap. 1. nu. 6. 466
- 3 Lex duplex publica & priuata quæ. ca. 1. nu. 30. 470
- 3 Lex naturalis cōscientiæ, & synderesis differūt, & conueniunt. c. 1. nu. 34. 470
- 3 Lex naturalis impressa à Deo in cordibus hominum. cap. 1. nu. 35. 471
- 3 Lex positua introducens aliquā solennitatem in actu gerendo non attenditur in foro conscientie, ubi constat de libera uoluntate actū gerentis & cessat causa propter quam solennitas illa introducta fuit. c. 1. nu. 47. 48. 49. 50. & c. 3. nu. 105. 106. pag. 474. 475. & 540. & seq.
- 3 Lex ubi actui fiendo resistit an ex eo naturalis obligatio oriatur. cap. 2. nu. 55. & nu. 59. cum seqq. Et declaratur. nume. 68. & alij seqq. pag. 491. 492. 494. & seqq.
- 3 Lex positua licet non possit impedire naturalē obligationē pōt tamen impedire effectus ex ea prouenientes, & declaratur. c. 2. nu. 69. & 70. cum seqq. 495
- 3 Lex fundata in p̄sumptione non attenditur in foro conscientie. c. 2. nu. 73. 496
- 3 Legis auctoritas excusat à peccato. c. 13. sub nu. 40. 519
- 3 Leges diuinitus per ora Principū promulgatæ. cap. 3. nu. 41. 42. & 43. ubi de hoc plura. 520
- 3 Leges sunt seruandæ in foro cōscientie. cap. 3. nu. 44. fallit ibi in fine. & in nume. 104. 521. & 539
- 3 Lex magis seruari debet secundum eius intentionem, quam secundum literā. cap. 3. nu. 63. cum seqq. 527. & seq.
- 3 Lex nālis dignior est, & antiquior quacūque lege humana. c. 3. sub nu. 88. 534
- 3 Lex quælibet humana in quantum iusti continet in tantum à lege æterna deriuatur. cap. 3. nu. 90. ibid.
- 3 Lex Dei æterna iusta & immaculata tam in cōi, q̄ in particulari. c. 3. n. 95. 535
- 3 Lex tã civilis, q̄ canonica permittit contrahentibus nuicem se decipere infra dimidiã iusti pretij. c. 3. nu. 102. 537 Sed non est permisso in foro cōscientie. ibid. & nu. 103. 539
- 3 Lex fouens lucrum odiosum cōtra naturalem æquitatem non est seruanda in foro conscientie. cap. 3. nu. 104. 539
- 3 Lex ieiunij continet in se plura bona, & ubi instituta. c. 3. nu. 114. cū seqq. 543
- 3 Leges circa translationē dominiorū licite in foro conscientie. c. 3. nu. 133. 552
- 3 Leges de p̄scriptione loquentes an sint licite in foro conscientie latissime. c. 3. nu. 134. & 135. cum quinque seqq. ibidem. & seqq.
- 3 Leges detractionem falcidie & trebellianicæ permittentes tenent etiam in foro conscientie, quod tamen latissime declaratur. cap. 3. nu. 146. & 149. cum septem seqq. 557. & seqq.
- 3 Leges introducentes exceptionem. S. C. Maced. & Velleiani an licite in foro cōscientie. c. 3. nu. 157. & 158. p. 560. & seq. Lex

- 3 Lex positua canonica & civilis an & quādo obliget ad peccatum mortale. cap. 3. nu. 181. cum seqq. 565. & seq.
- 2 Leges posituæ sunt determinationes iuris naturalis. cap. 3. nu. 229. 575 Leges loquentes de detractione legitime in uer. legitima de detractione falcidie & trebellianicæ. in uer. detractione. Legis causa, & ratione cessante, an cesset legis dispositio. in uer. Dispositio legis. Cetera ad legē Naturālē diuinā, canonicā & civilē pertinentia, in uer. Ius.
- 1 L. iubemus. C. de testam. declaratur. c. 2. nu. 42. 43. 20
- 1 L. prospexit. ff. qui & à quibus intellectus remissiuæ. cap. 3. nu. 28. 29
- 1 L. fin. ff. de reb. eo. cum concord. in quibus terminis procedat. c. 5. nu. 34. 58
- 1 L. codicillis. §. si ff. de leg. 2. reiecto intellecto Bal. & Pau. de Cast. latissime enucleatur. cap. 6. nu. 32. 33. 34. 35. pag. 66. & seq.
- 1 L. testiu. C. de testa. declarat. c. 8. n. 14. 79
- 1 L. Casus. C. de testa. c. 10. nu. 30. cū seqq. & cap. 11. nu. 45. declaratur. 99. & 138
- 1 L. Conficiuntur in §. Codicillis. ff. de iur. codicill. latissime elucidatur. cap. 10. nu. 34. & 35. cum seqq. 100
- 1 L. fin. C. de testam. latissime explanatur cap. 10. nume. 45. & 46. & cap. 21. nu. 3. cum pluribus seqq. & c. 22. nu. 57. 58. 59. & 60. pag. 103. 274. & 298
- 1 L. si quis dolo. ff. si quis aliquem testam. prohi. declaratur. c. 10. nu. 46. in uer. quinto. & nu. 47. 48. 104
- 1 L. Non dubium. C. de leg. declaratur. cap. 10. nu. 102. & 140. 116. & 124
- 1 L. fin. ff. de milita. testam. & l. 1. ff. de bon. poss. ex testamento milit. declarantur. cap. 11. nu. 22. 133
- 1 L. generali. C. de sac. eccle. explanatur. cap. 12. nu. 10. 141
- 1 L. 1. C. de sac. ecclesie explanatur. cap. 12. nume. 16. & pluribus seqq. & num. 32. pag. 142. & 146
- 1 L. si quando. C. de inoff. testam. declaratur. cap. 12. nu. 22. cap. 13. num. 4. & nume. 15. & alij seqq. p. 143. 146. & 151
- 1 L. si hoc iure. ff. de uulga. & pupil. subit. declaratur. cap. 13. nume. 22. 152
- 1 L. C. de testa. latissime explanatur. c. 16. Et primo quod non habet locum ubi pater non testatur in fauorem omnium. nume. 49. 54. Et quando non est relictum filio titulo institutionis. nu. 55. usque 137. Et an quando pater inter filios non seruauit æqualitatem. nu. 137. usq; 166. pag. 177. 179. 180. & 202 Et procedit tam in testamento in scriptis, quam in nuncupatio. nu. 175. 219 Et quoad omēs descendentes & ascendentes in infinitum. 178. & 180. 211 Et an in testamento condito à literis ad fauorem parentum. nu. 184. 212 Et an quoad alias personas extraneas in eo mixtas. nu. 196. & seqq. 215 Et an quo ad filios emancipatos nume. 199. 216 Et an in spurij, aut in nālib. tātū. ibid. Et an in legitimatis 200. 201. & 202. ibid. & seq. Et an in filiabus exclusis à successione ab intestato statuto, uel renunciatione. nu. 203. 217 Et an in filijs adoptiuis. nu. 204. 218
- 1 L. omni modo. C. de inoff. testam. declaratur. cap. 16. nu. 159. 207
- 1 L. i. ff. de testam. explanatur. cap. 16. nu. 213. & seq. 219
- 1 L. licet. C. de pac. explicatur remissiuæ. cap. 16. nu. 220. nu. 255. 220. & 229
- 1 L. 2. §. i. ff. quemad. testa. ape. declaratur. cap. 16. nu. 245. 227
- 1 L. hac consultissima in §. si quis auth. C. de testam. declaratur latissime. cap. 17. nu. 15. 16. 17. & 18. 234. & seq.
- 1 L. pluribus. §. & si placeat. ff. uerb. obl. declaratur. cap. 19. nume. 16. 17. & 66. pag. 255. & 267.
- 1 L. qui ex liberis §. testō. ff. de bon. poss. se cūdū tab. explanatur. c. 19. nu. 28. 258
- 1 L. 2. C. quemadmodum. testa. ape. inducitur. cap. 22. nu. 21. cum seqq. 289
- 1 L. si non speciali. C. de testa. declaratur. cap. 22. nu. 24. 290
- 1 L. omnium. C. de testam. latissime declaratur. cap. 23. num. 20. cum alijs seqq. Et cap. 24. nu. 7. 219. & 315 L. fin.

- 1 L. fin. C. de fideicom. & inst. de fideicom. hær. §. fin. latissime explanatur. cap. 27. nume. 7. cum pluribus seqq. pag. 322. & seqq.
- 1 L. duo sunt Titij de testam. tut. declaratur. cap. 30. nume. 7. cum alijs seqq. pag. 335
- 2 L. ius nostrum. ff. de reg. iur. declaratur. cap. 3. nu. 72. 385
- 2 L. in testamento de fideicom. lib. declaratur. cap. 5. nu. 5. & 7. 413
- 2 L. muliere & Titio. ff. de cond. & demon. declaratur. cap. 7. nu. 28. 432
- 3 L. si post diuisionem. C. de iu. & fac. igno. late explanatur. cap. 2. nume. 75. cum seqq. 497
- 3 L. si ueritas. C. de fideicom. declaratur. cap. 2. nu. 81. 499
- 3 L. hæredem. ff. de reg. iur. declaratur. c. 3. nu. 176. cum seq. 565
- 3 Libellus procedit in actione reali in quo quis dicit aduersarium esse obligatum ad restituendum sibi bona sua. cap. 2. nu. 41. 487
- 1 Liberi uerbum, & libere quid importet. cap. 13. nu. 10. 11. & latissime & remissi ue. nu. 12. 149. & seq.
- 2 Liber Decreti an sit authenticus. cap. 6. nu. 23. 424
- 1.2 Liberi an pia causa fauorabiliores, uel e contra latissime. c. 12. nu. 3. & nu. 25. & par. 2. cap. 3. nume. 48. & 49. pag. 140. 144. & 381
- 1 Liberi cum parentibus contrahentes an teneantur adhibere solennitates statutarias. cap. 16. nume. 26. 28. & 29. pag. 173. & seq.
- 1 Liberi in potestate parentum constituti, quibus casibus testari possint. c. 16. nu. 181. 212
- 3 Liberi omnes de iure naturali. cap. 2. nume. 6. 480
- 2 Liberalitas etiam regulanda & moderanda. cap. 2. nu. 42. 360
- 1 Liberorum appellatione, qui comprehenduntur. cap. 16. nu. 179. & 180. 211
- 2 Libertas, & pia causa æquiparantur. c. 2. nu. 62. 364
- 2 Libertas ecclesiastica per statuta secularia violari non potest. c. 6. nu. 13. & 14.

- Nec contra eam ualet præscriptio aut consuetudo etiam temporis immemorabilis. nu. 15. 422
- 2 Libertas ecclesiastica est de iure diuino. cap. 6. nu. 16. ibidem
- 3 Et quæ dicantur contra libertatem ecclesiasticam. nu. 14. ibid.
- 3 Liberum arbitrium testatoris potentius, & fauorabilius, de iure naturali quam filiorum successio. c. 3. nu. 17. 513
- 3 Licitum an sit contrahentibus inuicem se decipere in foro ciuili canonico, & conscientie latissime. cap. 3. nu. 102. & 103. & nu. 144. & 145. pag. 537. 539. & 556. cum seq.
- 2 Limitata dispositio limitatum producit effectum. cap. 7. nu. 11. 428
- 1 Limitatio iuris diuini ex causa per ius positium licita. cap. 1. nume. 20. & 33. pag. 5. & 8.
- 1 Et quæ sit causa sufficiens. ca. 7. nu. 19. cum seqq. 172
- 3 Et an licita dispensatio latissime declaratur. par. 3. cap. 3. nu. 225. 227. cum seq. 574. & seq.
- 1 Lingua est organum intellectus. cap. 10. nu. 88. 113
- 3 Littera occidit, spiritus autem uiuificat. 2. Cor. 3. declaratur. cap. 3. nu. 60. 528
- 1 Lites excreantur. cap. 3. nu. 48. 35
- 1 Lites amputare respicit publicam utilitatem. cap. 3. nu. 49. ibid.
- 1 Loca omnia respicientia distinctionem orbis enumerata. cap. 21. nu. 33. 279
- 1 Loca sacra & diuina officia prophanis colloquijs perturbari non debent. cap. 26. nu. 6. 319
- 2 Loca de patrimonio beati Petri, & de ortu ecclesie Rom. quæ. cap. 8. nu. 20. 21. 440
- 1 D. Lucie & Lucretie Romanæ exemplum. cap. 10. nu. 56. 106
- 1 Ludouicus Zun. in respon. pro vxo. nu. 573. reprobatur & de inaduertentia notatur. cap. 16. nu. 103. 192

MAIOR

- 1 MAIOR numerus quam duorum testium non solum in testamento, sed etiam in alijs casibus ex causa statui & requiri potest. cap. 1. nu. 21. pag. 5
- 1 Maior pars trahit ad se totum. cap. 13. nu. 21. 152
- 1 Maior solennitas quam sit necessaria nõ inducit maiorem perfectionem. cap. 16. nu. 235. & seqq. 224. & seq.
- 1 Maiora pericula falsitatum uersantur in dispositionibus morientium, quam uiuentium. cap. 1. nu. 16. 4
- 1 Maius periculum ubi uertitur, ibi cautius est agendum. cap. 1. sub nume. 16. ibidem.
- 2 Mali peccatores an sint subueniendi. c. 2. nu. 48. 49. 50. 51. 361. & seq.
- 1 Malitia, & prauitas hominum fuit in causa, ut leges scripte emanarent. cap. 2. nu. 11. 13
- 2 Malitia supplere ætatem quid importet. cap. 4. nu. 81. cum seq. 405
- 1 Malum ex duobus minimum est eligendum. cap. 3. nu. 54. 36
- 1 Marcellus Cardinalis Crescētius auctoris frater amittinus laudatur. cap. 16. nu. 29. 174
- 1 Marchio, Dux, & obtinentes supremam iurisdictionem non ligantur legibus in eorum territorio. cap. 24. nu. 6. cum seqq. 314. & seq.
- 3 Marcus. 10. & Mattheus 19. declaratur. cap. 3. nu. 264. 583
- 3 Martinus ab Azepliqueta. uer. Nauarra. cap. 4. nu. 81. cum seq. 405
- 3 Mater afferens filio se natum ex adulterio, an credendum in foro conscientie. cap. 3. sub nu. 39. 518
- 3 Mater an excludatur a legitima sibi debita in bonis filij per pupillare substitutionem tam in foro fori, quam in foro poli. c. 3. nu. 192. & 193. usque 197. pag. 568. & seq.
- 3 Matera usurarum Decimarum Simonie iuramenti uoti, matrimonij & sim. an spectet potius ad Theologos, uel

- canonitas. cap. 1. nu. 1. 465
- 3 Matera in sacramento matrimonij que. cap. 3. nu. 207. 571
- 1 Matriculati in aliquo Collegio non gaudent priuilegijs si non exercent se in professione illius Collegij. cap. 18. nu. me. 28. 242
- 1 Matrimonium nutu, & signis contrahi potest non solum amuto, sed etiam ab iis, qui dari possunt & sola etiã tacitate, quod latissime declaratur. cap. 10. nu. 95. & 96. 113. & seq.
- 3 Matrimonium solo consensu perficitur. cap. 3. nu. 197. 569
- 3 Matrimonij impedimenta plurima. c. 3. nu. 198. ibidem. Et quomodo inducta. nu. 208. 271
- 3 Matrimonium ualidum de iure naturali nullum propter impedimenta iuris positini. cap. 3. nu. 199. 569
- 3 Matrimonium absque interuentu Parrochi, & testium, nullum est ex dispositione Concilij Trid. cap. 3. nume. 200. pag. 570
- 3 Matrimonium nullum in foro fori, nullum quoque est in foro poli. cap. 3. nume. 201. ibidem.
- 3 Matrimonium contractum contra iuris canonici dispositionem, ut adulteriũ separatur. cap. 3. nu. 202. ibid.
- 3 Matrimonium requirit personas esse legitimas, ad illud contrahen. cap. 3. nume. 204. ibidem.
- 3 Matrimonij definitio. c. 3. nu. 205. ibid.
- 3 Matrimonium an contrahi possit à Monacho ex dispensatione Pontificis. cap. 3. sub nu. 213. 572
- 3 Matrimonium an irritum reddatur ex interdico, & prohibitione PP. cap. 3. nu. 230. 575
- 3 Matrimonium est nunculu fortius, quam interdictum PP. cap. 3. nu. 215. 573
- 3 Matrimonium inter patrem, & filiam filium & matrem iuræ naturæ prohibitum. cap. 3. nu. 217. cum seqq. An autem in ulteriori gradu ascendētium & descendētium, & primo lineæ transuersalium remissioe. ibid. nu. 220. cum seqq. 573
- 3 Matrimonium ut sacramentum non subest

- est iudicio ecclesie secus in quantum contractus. cap. 3. nu. 222. & 223. 574
- 3 Matrimonium non consumatum maxime subest auctoritati Papæ. cap. 3. nume. 231. & 266. 576. & 583.
- 3 Matrimonium cum relicta fratris prohibitum iure diuino veteris testamenti. cap. 3. nu. 232. 576
Et an Papa possit in eo dispensare ibidem latissime à nu. 233. usque 241.
Et permillum immo præceptum eod. iure veteris testamenti ad semen fratris sui suscitandum. ibidem. nu. 236.
- 3 Matrimonium carnali copula nõ consumatum & consumatum an dissolui possit ex dispensatione Papæ latissime. c. 3. nu. 241. usque 246. 578. & seq.
- 3 Matrimonium carnis copula consumati itemq; non consumati indissolubilitas de iure diuino. cap. 3. num. 245. & 255. 579. & 581
- 3 Matrimonij consumati, & non consumati sacramentum eiusq; significatum. cap. 3. nu. 246. 260. & 261. 580. 582
- 3 Matrimonium quo ad essentiam sacramenti & gratiam qua in eo confertur non requirit carnis copulam. cap. 3. nu. 247. cum seq. 580
Sed & carnis copula plus roboris addit. nu. 263. 583
- 3 Matrimonium verum fuit inter Ioseph, & Beatam Virginem, & utrum coniugij sacramentum. cap. 3. nu. 250. 580
- 3 Matrimonium etiam non consumatum est vere sacramentum gratiam conferens reprobata opin. Glo. contraria. cap. 3. nu. 251. 252. & 253. ibid. & seq.
- 3 Matrimonij sacramentum regulatur à natura rei significatæ. cap. 3. nu. 259. cum seqq. 582
- 3 Matrimonium consideratur, ut sacramentum, & ut contractus, & ut tale subest determinationi iuris positiui, secus ut sacramentum. cap. 3. nu. 223. 256. cum seq. 574. & 581
- 3 Matrimonium inter infideles uerum ut contractus ut sacramentum. cap. 3. nume. 257. ibidem.
- 3 Matrimonium an soluatur per ingressum religionis, & an per susceptionem or-

- dinis sacri latissime. c. 3. nu. 262. 582
- 3 Matrimonium consumatum fortius quam non consumatum. cap. 3. nu. 263. 583
- 3 Matrimonium non consumatum fortitur naturam ex constitutione ecclesie quoad ratificationem. cap. 3. nu. 265. ibidem.
- 1 Matthæus 16. & Ioan. 20. declarantur. cap. 10. nu. 64. cum seq. 109
- 1 Matthæi 19. & Marc. 10. declarantur. cap. 3. nu. 264. 583
- 1 Medici, & alij officiales, qui remanent in loco peste affecto pro seruitio Reipublicæ gaudent priuilegio militum in testando. cap. 20. nu. 2. & 3. 271
- 1 Mens & uoluntas testatoris in omnibus dominatur, & primum locum obtinet, & pro lege habetur, & de hoc plura cap. 3. nu. 38. 32
Cætera in ver. Voluntas.
- 3 Mens legis potius quam uerba attendenda. c. 3. nu. 63. cum seqq. 527. & seq.
- 2 Meretrices, & alij existentes in peccato mortali an testari possint. cap. 4. nu. 11. pag. 410
- 2 Meretrici pro dote relicta an dicantur ad pias causas. cap. 2. nu. 54. 362
- 1 Metus reuerentialis erga parentes, & similes. cap. 16. nu. 32. 174
- 1 Metus causa cessante, cessat dispositio ratione metus inducta. c. 19. nu. 6. 253
- 1 Metus mortis, & corporis cruciatus an reddat actum inuoluntarium. cap. 10. nu. 57. in fi. cum seq. 107
Et an excuset à culpa & pœna peccati, & transgressionis legis. d. nu. 57. in fi. 58. & seq. ibid.
- 1 Militum priuilegia plurima. cap. 18. nume. 1. & 2. 238
- 1 Milites in eorum testamentis non tenentur seruare aliquos solennitates iur. positiui, & eorum testamenta sunt redacta ad meros terminos iuris naturalis & gentium. cap. 18. nu. 3. cum aliis multis seqq. 239
- 1 Milites armis, non legibus vacare oportet, & merito in eis præsumitur iuris ignorantia. cap. 18. nu. 9. & 10. 240
- 1 Milites, qui possunt consulere peritiores, & hi contra quos militat præsumptio

- ptio scientiæ, an gaudeant priuilegijs militaribus. c. 18. nu. 16. & tribus seqq. ibidem. & seq.
- 1 Milites caelestis militiæ, qui, & an gaudeant priuilegijs militaribus. cap. 18. nu. 20. & 21. 241
- 1 Milites ad effectum, ut gaudeant militaribus priuilegijs sufficit esse in castris licet non in conflictu belli. cap. 18. nume. 23. 241
- 1 Milites domi degentes non gaudent priuilegijs militaribus. c. 18. nu. 22. ibid.
- 1 Milites qui non uacant armis, sed spatiantur per Plateas, & qui uacant mercantijs, & alijs exercitijs non gaudent priuilegijs militaribus. c. 18. nu. 24. & 25. pag. 242.
- 1 Milites prohibentur à quibusuis negotiationibus præter militaribus. cap. 18. nume. 20. ibidem.
- 1 Milites, qui non exercent se in militia nõ gaudent priuilegijs militaribus, licet sint descripti in matricula militum. c. 18. nu. 27. cum seqq. ibidem. & seq.
- 1 Milites laureati Sancti Iacobi de spara, & similes creati à Principe, & milites Ilij, Sancti Petri, Sancti Pauli, & sim. qui Romæ emunt tale officium, an gaudeant priuilegijs militaribus. cap. 18. nu. 29. 30. & 32. 243
- 1 Milites gaudentes, qui. c. 18. nu. 31. ibid.
- 1 Milites nomẽ generale. c. 18. nu. 33. ibid.
- 1 Militat in filius catulus. c. 18. nu. 34. ibid.
- 1 Milites, ut gaudeant priuilegijs militaribus sex requisita habere debent. cap. 18. nu. 35. & nu. 46. 243. & 246
- 1 Milites hodierni an gaudeant priuilegijs militaribus latissime cap. 18. nu. 36. & pluribus seqq. 244
- 1 Milites non matriculati censentur ut priuati, non milites. cap. 18. nu. 37. ibid.
- 1 Milites tam equestris, quam pedestres, etiam nauales, quàm terrestres gaudet priuilegijs militaribus. cap. 18. nu. 50. pag. 247.
- 1 Milites uigiles, qui, & an gaudeant priuilegijs militaribus. cap. 18. nume. 51. ibidem.
- 1 Milites aduentitij non gaudent priuilegijs militaribus. cap. 18. nu. 52. ibid.

- 1 Milites ueterani an gaudeant priuilegijs militaribus. cap. 18. nu. 53. cum multis seqq. ibidem. & seq.
- 1 Militum ueteris, & hodierni temporis differentia. cap. 18. nu. 65. 249
- 1 Militum desertorum pœna. cap. 18. nume. 66. 250
- 1 Militum priuilegia an competant bella officialibus, ut scriniarijs, & similibus. cap. 18. nu. 67. 250
Et an alijs non militibus, qui in loco hostili testantur, latissime declaratur cap. 19. nu. 2. 3. 4. 252
- 1 Militis testamentum, an rumpatur agnatione posthumi late cap. 19. nume. 23. cum seqq. 257
- 3 Minores, mulieres, ecclesia & similes contrahentes non seruata forma iuris & statutorum aut contra illorum prohibitionem, an obligentur in foro conscientie. c. 3. nu. 105. 106. 540. & seq.
- 3 Minores annis 14. olim, & hodie 16. non obligantur uoto professionis. cap. 3. nu. 209. 210. 571
- 2 Moderni doc. antiquis cedunt & postponuntur. cap. 9. sub nu. 33. 454
Et tamen moderni uti perspicaciores laudantur. nu. 36. & 37. 455
- 2 Modus habendus in liberalitate, & in distributione elemosinarum. cap. 2. num. 42. & 43. 360
- 2 Monachi & Religiosi incapaces bonorum testari non possunt, etiam ad pias causas. cap. 4. nu. 114. 411
- 3 Monachus & Religionis robur & efficacia unde. cap. 3. nu. 213. 572
- 3 Monachus an possit ex dispensatione PP. matrimonium contrahere. cap. 3. sub nu. 213. ibidem.
- 3 Monachus auctoritate PP. effici potest non monachus, & à monachatu absolui. cap. 3. nu. 213. ibidem.
- 1 Monasterium ingressurus an testari possit non seruata iuris solennitate. c. 13. nu. 28. 154
- 2 Monasteria, & alia loca pia an ueniant appellatione ecclesie. cap. 1. nume. 23. pag. 346.
Et an gaudeant priuilegijs ecclesie concessis. nu. 24. ibidem.

- 2 Monasteria monialiu reputatur magis pie
monasterijs uirorum.c.4.nu.15. 395
- 1 Moniales ad cratem ferream an ualide
contrahant.cap.11.nu.33. 136
- 2 Moniales tertij ordinis an a sede Apосто
lica approbatae. cap.2.nu.33. 358
- 1 Mora ubi est periculum allatura, recedit
a forma iuris. cap.10.nu.138. 123
Et possunt recipi testes lite non conte
stata.nu.139. ibidem.
- 1 Moralia praecepta, quid differant a prae
ceptis iudicialibus. l. ueteris. cap. 1. nu.
me. 25. & seq. 6
- 1 Moralia praecepta Decalogi immutabi
lia, & indispensabilia. c. 1. nu. 26. ibid.
- 1 Morbus leuis & leuis febriculæ non excu
sat. c. 29. nu. 9. 273
- 1 Motus proprius non operatur in praeiu
diciu tertij. c. 13. sub nu. 29. 154
- 1 Mulieres & Rustici non excusantur prae
textu iuris ignorantia nisi in casibus
expressis. cap. 14. nu. 3. 155
- 3 Mulieres minores, ecclesia & sim. contra
hentes nõ seruata forma iuris, & statu
torum, & contra illorum prohibitio
nem, an obligentur in foro conscien
tia. cap. 3. nu. 105. 106. 540. & seq.
- 1 Mutatio legum & statutorum utilis & ne
cessaria. cap. 2. nu. 4. 1. 293
- 2 Mutatio, & uariatio opi. an permessa latif
sime. cap. 9. nu. 38. 39. 40. usque 46. pag.
455. & seq.
- 1 Mutus an possit testificari per scripturã,
& an matrimonium contrahere. c. 10.
nume. 18. 96
- 1 Mutus nutu & signis inrare potest. cap. 10.
nu. 17. 97
- 1 Mutus potest nutu signis & per scripturã
confiteri, & an ad id sit obligatus. ca. p.
10. nu. 19. & 74. ibidem. & pag. 111
- 1 Mutus quæ sacramenta tractare non pos
sit. cap. 19. nume. 97. 108. 130. pag. 115.
117. & 121.
- 1 Mutus stipulationem contrahere non po
test. cap. 10. nu. 128. cum seq. 120
- 1 Mutus intelligens ad motum laborum
an possit stipulari. cap. 10. nume. 129
ibidem.
- 1 Mutus nutu & signis an cõtrahere possit.
ibidem.
- 1 Muto est interdictus omnis actus, in quo
uerba sunt de substantia. c. 10. nu. 130.
pag. 121.

N

- N**ATVRA causæ impulsuæ est,
ut ea cessante, nõ cesset legis
dispositio, secus cessante cau
sa finali. cap. 2. nu. 22. & 34. &
par. 3. cap. 3. nu. 77. 15. 17. & 531
- 1 Et declaratur. par. 1. cap. 2. nume. 29. &
alijs seqq. 17
- 1 Natura causæ finalis est, ut per ipsam re
ltringatur dispositio non e contra. cap.
21. nu. 12. 13. cum seq. 276
Cætera in uer. Causa.
- 1 Natura & Deus nihil frustra operantur.
cap. 3. nu. 14. 25
- 1 Natura dicitur optimus. l. clipeus, & lex
illam imitatur. cap. 16. nu. 7. 168
- 1 Naturalis ratio sufficit ad decis. causarũ,
absque alia iuris authoritate, & de na
turali ratione plura. cap. 16. nu. 5. & plu
ribus seqq. 167. & seq.
- 3 Naturalis ratio dicitur ut adimpleatur vo
luntas testatoris licet minus solennis.
cap. 2. nu. 19. 481
- 3 Naturalis obligatio an oriat ex testamen
to minus solenni, tam respectu hæredi
tatis, quam legatorum latissime. cap. 2.
nu. 1. 2. 3. iuncto nu. 85. 86. cum cæteris
seqq. pag. 478. 479. & 499. & seq.
482
- 3 Naturalis obligatio ex testameto minus
solenni, an oriatur respectu personæ he
redis scripti, uel respectu bonorum, &
dicatur personalis, uel realis latissime
quoque. cap. 2. nu. 38. 40. 43. cum seqq.
pag. 486. & seqq.
- 3 Naturalis obligatio oritur ex pacto nu
do. cap. 2. nu. 5. 480
- 3 Naturalis obligatio oritur ex omni actu
valido de iure naturali, licet inualido
de iure positio, quod exemplis decla
ratur. cap. 2. nu. 23. 482
- 3 Naturalis obligatio oritur ex stipulatio
ne alteri facta. cap. 2. nu. 23. & 56. cum
seqq. ibidem. & pag. 491
- 3 Naturalis obligatio oritur ex contractu
inito

- inito per seruum & per pupillum abs
que tutoris authoritate. cap. 2. sub nu.
me. 23. 482
- 3 Naturalis obligatio an oriatur ex actu
nullo ex defectu formæ omisit latissi
me. cap. 2. nu. 48. 50. 51. 489
- 3 Naturalis obligatio an oriatur ex actu
cui lex resistit latissime quoque decla
ratur. cap. 2. nu. 55. 59. usque 70. pag.
491. & seq.
- 3 Naturalis obligatio in seruum cadit. cap.
2. nu. 7. 480
- 3 Naturalis obligatio multiplex, & quotu
plex. cap. 2. nu. 8. & alijs seqq. ibidem.
- 3 Naturalis obligatio quæ dicitur Antido
nalis, & cuius sit effectus. cap. 2. nu. 13.
cum seqq. ibidem. & seq.
- 3 Naturalis obligatio quos effectus produ
cat. cap. 2. nu. 28. 484
- 3 Naturalis obligatio non impeditur legis
prohibitione, sed bene eius effectus.
cap. 2. nu. 69. 495
Et declaratur. ibidẽ & nu. 70. 71. & 72.
- 3 Naturalis obligatio an impediatur ius ac
crescendi. cap. 2. nu. 78. 498
- 3 Naturalis obligatio non est potens ad a
gendum, sed ad excipiendum. c. 3. nu. 1.
pag. 509.
- 3 Naturalis obligatio non meretur execu
tionem in foro fori, secus in foro con
sciẽtiæ ratione peccati per uiam denũ
ciationis euangelicæ. c. 3. nu. 5. 1. 523
- 3 Naturalis obligatio statuto prohiberi nõ
potest. cap. 3. nu. 52. 524
- 3 Naturali iure omnes liberi nascuntur.
cap. 2. nu. 6. 480
- 3 Naturali iure rerum dominia, quomodo
de uno in alium transferantur. cap. 3.
nu. 13. 512
- 3 Naturali iure non differt probatio con
tractuum, & vlt. voluntatum. cap. 3. nu.
me. 24. 515
Reliqua in uer. Ius naturale. & Lex na
turalis.
1. 3. Nauarra ab Abzpilueta laudatur. cap.
21. nu. 35. & par. 3. cap. 3. nu. 242. pag.
280. & 579.
- 1 Necessitas non habet legem, sed ipsa si
bi legem facit. cap. 10. nu. 1. 92
Et facit licitum, quod alias esset illi
citur. nu. 2. 93
Et excusat ab obseruantia legis, furto,
uoto, iuramento, ieiunio, & sim. nu. 3.
ibidem.
Et etiam a peccato. nu. 4. & 57. quod
declaratur latissime nu. 33. cum pluri
bus seqq. ibidem. & pag. 106
- 1 Necessitas facit quod bona prohibita
alienari, licite alienari possint. cap. 10.
nu. 5. 94
- 1 Necessitatis tempore quis laico licite cõ
fiteatur. cap. 10. nu. 7. & 9. ibidem.
Et an eo tempore laicus possit absol
uere a peccatis, & ab excommunicatio
ne. nu. 9. & latissime nu. 67. & pluribus
seqq. ibidem. & pag. 110.
Et an licite eo quoque tempore bap
tizare possit. sub d. nu. 9. 95
- 1 Necessitatis tempore omnia sunt com
munia. cap. 10. nu. 59. 107
- 1 Necessitatis tempore forma potest im
pleri per equipollens. c. 10. nu. 11. 95
Et ualet actus omitta omnino forma a
iure requisita. nu. 12. & alijs seqq. ibi d.
Et latissime declaratur. nu. 109. cõ plu
ribus seqq. & 132. & 133. 117. & 121
- 1 Necessitatis tempore ualet sententia la
ta a iudice non sedente pro tribunali
in loco maiorum. cap. 10. nu. 13. 95
Et declaratur nu. 144. cum seqq. 125
- 1 Necessitatis tempore ualet contractus, &
& testameto, minoris, & mulieris absq;
solennitate statuti. cap. 10. nu. 14. & nu.
me. 20. 96. & seq.
- 1 Necessitas operatur, quod quis possit nu
tu, signis, & per scripturã ualide testifi
cari matrimonium contrahere, iurare,
& sacramentaliter confiteri. cap. 10. nu.
17. 18. 19. 96. & seq.
An autem ad sic constitendum teneat
ur. d. nu. 19. 74. & 75. 97. & 111
- 1 Necessitas suspendit ad tempus, sed non
relaxat in totum iuris solennitatem.
cap. 10. nu. 32. 99
- 1 Necessitas non potest facere, quod ualeat
testamentum absque numero septem
testium. c. 10. nu. 36. & 50. 100. & 105
- 1 Necessitas præcisa, & necessitas causati
ua quæ, & quæ inter unã & aliam disse
rãtia. c. 10. nu. 54. usque 59. 106. & seq.

- 1 Necessitas an, & quæ reddat actum inuoluntarium. cap. 10. nu. 57. & 58. ibid.
- 1 Necessitas præcisâ excusat ab omni culpa, & pœna peccati, & transgressionis legis, secus necessitas causatua. cap. 10. nu. 55. 56. 57. 58. ibidem.
- 1 Necessitas præcisâ excusat etiam à peccato adulterij, & fornicationis, num. 56. cum seq. ibidem.
- 1 Necessitas causatua non excusat à toto, sed à quanto. cap. 10. nu. 57. ibid.
- 1 Necessitatis tempore omnia communia. cap. 10. nu. 59. 107
- 1 Necessitatis tempore laicus an, & quæ spiritalia tractare possit. cap. 10. num. 9. pag. 94.
- 1 Necessitas excusat ab obseruatiâ formæ. c. quia propter, de elec. cap. 10. nu. 111. pag. 117.
- 1 Necessitas excusat magis quàm notoriū, etiam ex rei euidentiâ. cap. 10. nu. 119. pag. 119.
- 1 Necessitate cessante cessat quod propter eam statutum fuit. cap. 19. nume. 18. pag. 255.
- 1 Negatiua fortius negat, quàm affirmatiua affirmet. cap. 1. nu. 31. 8.
- 1 Negatiua præcepta obligant semper & ad semper; Affirmatiua semper, sed nō ad semper. cap. 1. nu. 32. ibid.
- 1 Negatiua præposita uerbo, potest, inducit necessitatem præcisam. cap. 10. nu. 101. pag. 115.
- 1 Nemo potest facere quòd leges in suo testamento locum non habeant. cap. 6. nu. 1. 61
- 1 Nemo potest iuri publico pacto, aut iuramento derogare, nec illi renuntiare latissime declaratur. cap. 7. nu. 8. 9. 10. pag. 70. & seq.
- 1 Nemo censetur eligere uiam per quam suo iudicia subuertantur, sed uelle ualere actum, quem facit omni meliori modo. cap. 16. num. 84. 85. 86. pag. 188. & seq.
- 1 Fallit quando scienter quis facit actū nullum. cap. 5. nume. 7. & 8. pag. 54. & seq.
- 3 Et quid in foro conscientie latissime par. 3. cap. 3. nu. 32. 33. 34. 35. 517
- Et de præsumptione ualiditatis actu late in uer. præsumptio.
- 1 Neuiza. in conf. 26. nume. 31. reprobat. cap. 8. num. 17. ad fi. cum seq. pag. 79. & seq.
- 1 Nigrum dubium recipit declarationem à rubro claro. cap. 16. nu. 253. 229
- 1 Nihil contrarium in iure. cap. 5. num. 20. pag. 56.
- 1 Nihil frustra. cap. 3. nu. 14. 26
- 1 Nihil fecisse uidetur, qui partem indiuidui fecit. cap. 8. nu. 27. 81
- 1 Nomen hæredis ore proprio testatoris exprimi debet. cap. 15. nu. 7. 158
- Et sufficit quod exprimat per relationem ad certam scripturam latissime. cap. 27. num. 9. cum pluribus seqq. pag. 323. & seq.
- Et quouis alio modo dūmodo de corpore constet. nu. 14. 16. 325
- 1 Nomina locorum respicientia diuisionē & distinctionē orbis. c. 21. nu. 33. 279
- 2 Nomina uerborum illorum disputatio pertinacibus est relinquenda. cap. 4. nume. 20. 395
- 1 Non est proprie tale, quod non est simpliciter tale. cap. 16. nu. 215. 219
- 1 Notarius non adhibens in testamentis solennitates de iure requisitas punitur pœna falsi. cap. 2. nu. 42. 43. 20
- Et an tale instrumentum carens solennitatibus requisitis præsumatur falsū. d. nu. 43. 44. 45. & cap. 9. nu. 30. pag. 20. & pag. 88.
- 1 Notarij error & imperitia partibus non nocet. cap. 16. nu. 121. 196
- 1 Notarius cōsetur rogatus apponere clausulas consuetas, & illas potest apponere etiam si à partibus fuerint omisæ. c. 16. nu. 127. 128. 198. & seq.
- 1 Notarius an possit apponere titulum institutionis in testamento omisum. cap. 16. nume. 129. & 135. pag. 200. & 202.
- 1 Notarius apponens clausulas consuetas, an censetur illas apponere potius ex quodam stilo, quàm ex deliberata partium uoluntate, nec ne. & an tales clausule operentur. cap. 16. num. 131. 132. 200

Notarius

- 1 Notarius quicquid scribit in instrumento censetur scribere de ordine, & uoluntate partium. cap. 16. nu. 132. ad fi. 201
- 1 Notarius an possit supplere clausulas substantiales. cap. 16. nu. 134. ibid.
- 1 Notarius an & quando computetur in numero testium. cap. 29. nu. 8. 332
- 1 Notarius excommunicatus an possit conficere instrumentum de testamento rogari. cap. 31. nu. 10. 339
- 2 Notarius si fuit uocatus pro conficiendo testamento, & scriptura perfecta non fuit uel de eo se rogare non potuit, an testamentum dicatur imperfectum ratione imperfectæ uoluntatis, uel solennitatis tantum latissime discutitur. & opinioni contrarie fœdere distinctionis conciliantur. cap. 5. nu. 8. cum ceteris seqq. præsertim nu. 21. 414. 417
- Et quid in contractibus nu. 54. 415
- 2 Notarius de instrumento rogatus tenetur illud legere, coram parte, & testibus alias instrumentum non dicitur perfectum & absolutum. cap. 5. nu. 16. pag. 416.
- Et non præsumitur illud legisse nec de eo se rogatum licet illud scripserit nisi ex signi appositione, uel ex clausula Actū, &c. id colligatur d. nu. 16. 17. 18. ibidem & seq.
- 2 Notarius rogatus in dubio an præsumatur. cap. 5. nu. 16. cum seqq. ibidem.
- 2 Notarij signum in instrumento quid importet. cap. 5. nu. 17. ibidem.
- 2 Notarij clausula Actum, &c. in instrumento quid operetur. 5. nu. 18. 417
- 1 Notorium ex facti euidentiâ potest per iudicem suppleri. cap. 10. nu. 117. 119
- 1 Notorietas an excuset ab obseruatiâ formæ. cap. 10. nu. 118. ibidem.
- 1 Notorietas minus operatur, quàm necessitas. cap. 10. nu. 119. ibidem.
- 1 Notorium quid dicatur. cap. 26. num. 10. pag. 319.
- 1 Notorium facti permanentis, & facti transeuntis & de differentia. cap. 26. nu. 11. & 12. 320
- 1 Notorium an sit probandum, & quod testibus probetur. ibidem.
- 1 Notorium per testes, qualiter probetur. cap. 26. nume. 13. ibidem.
- 1 Notorium an possit probari per eum, qui nō uidit factum. c. 26. nu. 15. ibidem.
- 1 Notorium est qualitas, quæ non potest stare sine subiecto. cap. 26. nu. 14. cum seqq. ibidem.
- 1 Notorium quid esse probari non potest nisi prius constito de eo, quod allegatur notorium. cap. 26. nu. 17. ibidem.
- 1 Nullitas actus an sit pœna latissime. cap. 10. nu. 60. 108
- 1 Nullum quod est nec nomen habere metetur. cap. 4. nu. 47. 51
- 3 Nullum est maius mentis nostræ testimonium, quàm qualitas inspecta uerborum. cap. 2. nu. 34. 485
- Et de hoc plura ibidem.
- Et de hoc plura ibi latissime à nu. 31. usque 37. & par. 1. cap. 10. num. 89. cum seq. 113
- 1 Nullus testis requiritur ad ualiditatem dispositionis de iure naturali, & gentium, sed solum de iure positio. cap. 16. nu. 166. 209
- An autem aliquis requiratur ad probationem ueritatis nu. 167. ibid.
- 1 Nullus testis requiritur ad ualiditatem, nec etiam ad probationem testamenti inter liberos, militum, & sim. in quibus remissa est solennitas iuris positio latissime. cap. 16. nu. 167. usque 174. ibidem, & seq.
- 1 Numerus duorum testium regulariter sufficit ad rei probationem tam iure humano canonico, & ciuili quàm iure diuino, naturali, & gentium. latissime. cap. 1. nume. 1. 2. & pluribus seqq. pag. 2. & seq.
- Et tamen ab hac regula plures casus excipiuntur. nu. 11. 3
- 1 Numerus septuaginta duorum testium quo casu requisitus. cap. 1. sub num. 11. ibidem.
- 1 Numerus duorum testium est de necessitate probationis. c. 1. nu. 34. cū seq. 9
- Et tamen unicus testis quandoque sufficit nu. 36. cum seqq. ibidem.
- 1 Numerus septem testium requisitus de iure ciuili in testamento tam in scriptis, quàm nuncupatio. cap. 2. nu. 1. 2. 11

- Et qua ratione hoc inductum nu. 3. 4. & nu. 13. ibidem. & pag. 13.
- 1 Numerus septē testium in testamētis requi- situs ob publicā vtilitatē ad fraudes ui- tidas. c. 2. n. 13. & pluribus seqq. ibid. Et an dicta ratio uitandæ fraudis sit fi- nalis, uel impulsua nu. 20. cum aliis pluribus seqq. 14. & seq.
- 1 Numerus septem testium in testamentis an respiciat publicam utilitatem prin- cipaliter uel secundario latissime. cap. 7. à nu. 11. usque 22. 71. & seq.
- 1 Numerus septem testium in testamentis de iure ciuili requisitus reprobatu à iure canonico tamquā nimis excessi- uus, & alienum à iure diuino. cap. 3. nu. 4. cum pluribus seqq. 24
- Et tamen iur. ciuilis dispositio ualida est, & latissime defenditur nu. 16. cū ceteris seqq. 27. & seqq.
- 1 Numerus septem testium requiritur in causis grauib; etiam de iure diuino. cap. 3. nu. 20. 27
- 1 Numerus septem testium requiritur in doctorando scholarem. c. 3. nu. 21. 27
- 1 Numerus septem testium in testamentis cur potius, quam aliquis alius requi- ratur. c. 3. nu. 26. 27. 28. cum seq. 29
- 1 Numerus septennarius celebratus. cap. 3. nu. 29. 30
- 1 Numerus septem testium in testamentis an sit de forma substantiali, uel proba- toria tantum latissime discutitur. cap. 4. per totum. 44
- 1 Et quod sit de forma substantiali latif- sime probatur ibidem. nu. 11. & 13. cū pluribus seqq. 45
- Et quod sit de forma etiam probatoria latissime quoque. cap. 5. nu. 1. cum cæ- teris seqq. 54
- 1 Numerus septem testium requiritur quo- ad ualiditatem testamenti, & quoad probationem uoluntatis testatoris. c. 5. nu. 3. cum seqq. ibid.
- 3 Quid uero in foro conscientie latissi- me declaratur par. 3. c. 3. nu. 22. 23. 24. 25. 38. 39. 40. 514. 515. 518. & seq.
- 1 Numerus septē testium an sit præcise ne- cessarius ad probationē uoluntatis testa- toris latissime examinatur, & declara-

- tur. c. 5. n. 9. cū cæteris seqq. 55. & seq.
- 1 Numerus septem testium, uel duo tan- tum sufficiat ad probandum nudam & minus solennem uoluntatem testa- toris. c. 5. nu. 21. cū aliis seqq. 56. & seq.
- 1 Numerus septem testium necessarius ad probationē institutionis, & hereditatis uniuersalis. c. 5. nu. 27. cum seqq. 57
- Secus quoad alia in testamento dispo- sita. nu. 30. cum pluribus seqq. 58
- 1 Numerus septem testium dicitur nume- rus solennitatis iuris positiuū. Nume- rus uero duorum numerus ueritatis iuris naturalis. cap. 3. nu. 38. 59
- 1 Numerus septem testium nō potest à te- statore remitti etiam cū iuramento la- tissime. c. 6. & 7. per totum. 60. & 69
- 1 Numerus septem testium in testamento ad eo est necessarius, ut si unus defi- ciat reliqui nihil probent, nec plene, nec semiplene. cap. 8. nu. 4. 77
- Nec est locus iuramento in supplemē- tum plenæ probationis contra Bar. la- tissime d. nu. 4. cum cæteris seqq.
- 1 Numerus septē testium in testamento est solēnitas indiuisibilis. c. 8. nu. 23. 80
- 1 Numerus septem testium an sit necessarius ubi adest partis confessio latissime. c. 9. nu. 4. & 5. cum cæteris seqq. 83
- 1 Numerus septē testium nō potest omitti; etiā causa necessitatis. c. 10. n. 50. 105
- 1 Numerus septem testium in testamento an sit necessarius tēpore pestis quæstio inter doc. satis controuersa, & pro ne- gatiua recitantur doc. c. 11. nu. 2. 128
- Affirmatiua opi. uerior & magis com- munis ab auctore probata nu. 29. cum cæteris seqq. 135
- 1 Numerus septem testium requiritur de iure ciuili etiam in testamento ad pias causas. cap. 12. nu. 5. 140
- Secus de iure canonico quod præualeat nu. 3. cum cæteris seqq. 146
- 1 Numerus septem testium requiritur etiā, quod sit concessa libera testandi facul- tas. cap. 13. nu. 2. & 3. 148
- Et declaratur nu. 4. & 5. 15. 16. & 17. cum cæteris seqq. ibid. & pag. 151
- 1 Numerus septem testium an requiratur in testamento ab his, qui deuotionis cau-

- causa peregrinantur latissime. cap. 13. nu. 6. 7. 8. cum pluribus seqq. 149
- 2 Numerus septem testium si omittatur iu- ris ignoratia nō excusat. c. 14. n. 1. 155
- 1 Numerus septem testium an sit necessa- rius in testamento rusticorū mulierū, & minorū. c. 14. nu. 2. 3. 6. ibid. & seq.
- 2 Numerus septem testium requiritur ad proban. coniecturas uoluntatis testato- ris. cap. 15. nu. 3. 157
- Et declaratur nu. 13. 159
- 1 Numerus septem testium requiritur ad probandum uoluntatem testatoris, e- tiam tacitam. cap. 15. nu. 5. 157
- 2 Numerus septem testium est una de qua duplici perfectione testamēti. cap. 16. nu. 211. 219
- 2 Numerus septem testium nō requiritur in testamēto inter liberos, in quo duo tantum sufficiunt. cap. 16. nu. 2. 166
- Et de rōne n. 25. 37. 48. p. 172. 175. 177
- Et declaratur nu. 29. 137. 147. 175. 178. 196. & 199. cum aliis seqq. ibidem. & pag. 202. 204. 210. 211. 215. & seqq.
- 3 Numerus septem testium nō requiritur in testamento in quo sunt instituti ue- niētes ab intestato. c. 17. per totū. 233
- 1 Numerus septē testium nō requiritur in testamēto militu latissime. c. 18. 238
- 1 Nec in testamento condito in loco ho- stili etiam à non milite. c. 19. 252
- 1 Nec in aliis pluribus de quibus. cap. 20. & nouem seqq. 271. & seqq.
- 1 Numerus septem testium non requiritur ad proban. uoluntatē testatoris decla- ratoriam, sed duo tantum sufficiunt la- tissime. c. 30. nu. 1. cū cæteris seqq. 333
- 1 Numerus septem testium non requiritur ad proban. solennia testamēti, sed duo tantum sufficiunt. cap. 31. nu. 1. 338
- 2 Numerus septem testium non requiritur ad proban. quod numerus septem tes- tium in testamēto interuenit, sed duo tantum sufficiunt etiam non rogati. cap. 31. nume. 3. ibidem.
- 5 Numerus septem testium nō requiritur ad proban. ea, quæ sunt extrinseca à uo- luntate testatoris licet sint de substan- tialibus. cap. 31. nu. 4. ibidem.
- 1 Numerus septē testium nō requiritur ad

- probandum rogatū ipsorum testium, qui in testamēto inter fuerunt, sed duo tantum sufficiunt etiam non rogati. c. 31. nu. 5. & 6. ibidem.
- 1 Numerus septem testium non requiritur ad proban. quod legitima fuerit relicta tit. institutionis. c. 31. nu. 7. & 8. 339
- 1 Numerus septem testium non requiritur ad proban. habilitatem personarum, Notarij, testatoris, & hæredis instruti. cap. 31. nu. 11. & 12. ibid.
- 1 Numerus septem testium non requiritur ad probandum testamentum fuisse factum, sed ad proban. sic fuisse factum. cap. 31. nu. 14. 340
- 1 Numerus 7. testium an requiritur ad probā- dum errorē in testō. c. 31. nu. 13. 339
- 2 Numerus septem testium nō requiritur de iure canonico in testamēto ad pias cau- sas, sed duo sufficiunt ex dispositione. c. relatū. 1. de testa. c. 1. nu. 2. & nu. 6. 342
- 2 Cuius dispositio præualeat dispositioni iur. ciuilis etiā in terris imperij in utro- que foro. cap. 6. nu. 2. & 3. 420
- 2 Numerus septē testium nō requiritur de iu- re canonico etiā in testamētis ad cau- sas prophanas, sed duo tantū sufficiunt cū interuentu Parrochi ex dispositione. c. cū esles. de testam. c. 8. nu. 1. & 2. 436
- Et declaratur nu. 5. 9. 10. 437
- Et talis dispositio seruanda est de iure in terris de temporalī iurisd. ecclesie immediate, uel mediate. PP. subiectis nu. 17. 20. 21. 23. 439. & seq.
- Secus de cōsuetudine generali, & di- spositione statutorum, qua etiā in ter- ris Rom. ecclesie & in urbe seruatur di- spositio iuris ciuilis in testamētis laico- rum nu. 19. 24. cū plurib; seqq. ibid. & seq.
- Quid uero seruandū quoad personas ecclesiasticas late declaratur nu. 36. cū cæteris seqq. 442. & seq.
- 2 An autē in terris Imperij quoad laicos de iure seruāda sit dispositio iur. ciu- lis, uel iur. canonici latissime examina- tur. d. par. 2. cap. 9. per totum. 446
- 3 Numerus septē testium non requiritur in foro conscientie, nec ad ualiditatem, nec ad probationē testamēti. cap. 1. nu. 45. 46. cū cæteris seqq. 473. & seq.

- Quod latissime explanatur d. par. 3. cap. 3. num. 19. usque 38. & nume. 38. usque 60. 513. & 518
- 1 Numerus quinque testium requisitus in codicillis. cap. 5. nu. 14. 56
- 1 Numerus testium, & illorum signacula sunt diuersæ solennitates, & diuerso iure introductæ. cap. 4. nu. 44. 51
- 2 Numerus pluralis uerificatur in singulari, & è contra. cap. 2. nu. 44. 45. 36
- 1 Nutu testamentum fieri non potest, nec hæres institui, etiam inter liberos. cap. 16. nu. 205. 218
- 2 Fallit in testamento ad pias causas. par. 2. cap. 3. nu. 9. & 10. 373
- Nutu matrimonium contrahi potest etiam ab his, qui dari possunt. in uer. matrimonium.
- 1 Nutu & per scripturam confessio sacramentalis, an fieri possit. cap. 10. nume. 19. 97
- Et an sic facta sit uera & ualida. nu. 92. cum seq. 113
- Et an ad sic confitendum quis teneatur etiam si fieri non possit. nume. 74. & 75. 111
- 1 Nutu & per scripturam an quis testificari possit, & an mutus. cap. 10. nu. 16. 17. pag. 96.
- 1 Nutu & per scripturam an iuramentum præstari possit. cap. 10. nu. 18. 97
- 1 Oblationes & elemosinæ quando sint de præcepto. cap. 10. sub nu. 59. 107
- 2 Oblationes an recipiendæ ab his, qui stant in peccato mortali. cap. 4. sub nu. mc. 112. 410
- 2 Obsides, qui & an testari possint. cap. 4. nu. 103. 104. 408
- 3 Occisio banditorum ex forma statuti an licita in foro conscientiæ. cap. 3. sub nu. 40. 519
- 1 Odiosa, uel fauorabilis dispositio ex fine iudicari debet. cap. 16. nume. 165. pag. 208
- 1 Odiosus omnis recessus à iure communi, & è conuerso fauorabilis reductio ad ius commune. cap. 19. nu. 40. & nume. 43. 261
- 1 Officia diuina secularibus actibus, & prophanis colloquiis impediri, & turbari prohibitum. cap. 26. nu. 6. 319
- 1 Officiales urbis, ut milites Sancti Petri, Sancti Pauli, Iulij, & sim. an gaudeant priuilegijs militaribus. cap. 18. nume. 32. 243
- 1 Officiales belli, non milites an gaudeant priuilegijs militaribus. cap. 18. nu. 67. pag. 250
- 1 Officiales, Medici, Aduocati, & sim. qui tempore pestis remanent in ciuitate pro seruitio Reipublicæ, an gaudeant priuilegijs militaribus in testando. c. 20. nu. 2. cum cæteris seqq. 271
- 1 Omnia communia tempore necessitatis, declaratur. cap. 10. nu. 59. 107
- 1 Omnis regula patitur exceptionem. cap. 16. nu. 1. 166
- Fallit par. 3. cap. 2. sub nu. 76. 497
- 1 Omnis præsumitur uelle facere actum validum omni meliori modo, quo potest. cap. 16. nu. 84. 85. 86. 188. & seq.
- 1 Et talis præsumptio est cæteris efficacior. nu. 87. 189
- 1 Quæ tamen fallit ibidem. nu. 88. & ea. par. 1. cap. 5. nu. 7. & cap. 6. nume. 39. pag. 54. & 67.
- 3 Et quid in foro conscientiæ latissime. par. 3. c. 3. nu. 32. 33. cum seqq. 517
- 1 Omnis præsumitur scire iura. cap. 24. nume. 8. 315
- 1 Omnis recessus à iure communi odiosus &

BLIGATIO ciuilis non oritur ex testamento in quo deficit numerus septem testium sed naturalis tantum. cap. 4. nu. 48. 49. & 50. 52

Obligatio naturalis in ver. Naturalis obligatio.

2 Obedere an quis teneatur Papæ præcipienti sub pena excommunicationis in materia prophana, qui non est de illius temporali iurisdictione. cap. 9. nume. 70. 460

3 Obedere tenemur superioribus sub præcepto peccati mortalis. cap. 2. nu. 63. & 64. & cap. 3. sub nu. 43. 493. & 521

- & reductio, ad illud fauorabilis. nu. 40. 43. 261
- 3 Omnis potestas à Deo est. cap. 3. nu. 43. pag. 520
- 1 Opera misericordiæ corporalia de dando elemosinas, & oblationes quando de præcepto. cap. 10. sub nu. 59. 107
- 2 Et an exercenda in criminosos, meretrices, & alios peccatores. par. 2. c. 2. nu. 49. 50. 51. & nu. 54. 362
- 1 Opin. Bar. quod numerus septem testium non sit de forma substantiali testamenti reprobatur & contraria Bart. opin. communis & approbatur latissime. cap. 4. nu. 8. & nu. 11. & 12. & 13. cum alijs sequentibus. 44. & seq.
- 1 Opi. Bar. quod duo testes in materia testamenti faciant semiplenam probationem, & quod sit locus iuramento suppletiuo cõiter reijcitur. c. 8. nu. 6. 78
- Et quamuis doc. uno casu illam sequantur tamen & eo casu ab authore reprobatur. nu. 17. & 18. cum cæteris seqq. 79. & seq.
- 1 Opi. Nico. de Matta. Bal. & sequacium, quod testamentum absque numero septem testium ualeat tempore pestis recitatur, & confutatur latissime. c. 11. nu. 2. usque 29. 128. & seqq.
- Et contraria opin. uerior & communis latissime quoque recitatur, & approbatur d. nume. 29. cum cæteris seqq. pag. 135. & seqq.
- 3 Opi. Pet. de Bellaper. Cyn. & sequacium, quod ex testamento nõ solenni ex defectu numeri septem testium nõ oriatur naturalis obligatio recitatur reprobatur, & contraria uerior, & communis approbatur latissime. cap. 2. nu. 2. & 3. usque 85. 478. & seqq.
- Et declaratur d. n. 85. & 86. cum cæteris seqq. 499. 500. & seqq.
- 1 Opi. Abb. in nostra. nu. 8. de procu. reprobatur. cap. 18. nu. 36. 41. & 42. cum pluribus seqq. 244
- 1 Opi. Alex. in Lomniũ nu. 4. & in l. si. nu. 6. C. de testa. reprobatur. c. 13. nu. 6. & 7. cū alijs seqq. & c. 25. nu. 9. 149. & 317
- 1 Opi. Alex. in conf. 103. nu. 11. mol. 1. reprobatur. c. 18. nu. 36. 41. & alijs seqq. 244
- 1 Opi. Ang. in auth. omnes peregrini. C. de comm. de success. reprobatur. cap. 13. nu. 6. & 7. cum alijs seqq. 149
- 1 Opi. Aret. in consi. 12. nu. 1. in fi. reprobatur. c. 18. nu. 36. 41. cū alijs seqq. 244
- 3 Opi. Archid. super 6. omnes alias antecessor. lit. & an præferat cõi. c. 3. nu. 194. p. 568
- 3 Opi. Archid. in c. si pater. de testam. lib. 6. cõiter reprobatur. cap. 3. nu. 195. ibid.
- 1 Opi. Bar. in tractatu de questio. in fi. & in l. militem. C. de procur. reprobatur. cap. 18. nu. 36. 41. & alijs seqq. 244
- 1 Opi. Bar. in l. 1. lec. 1. nu. 5. & seq. lec. 2. nume. 73. & seq. C. de fac. eccl. latissime confutatur. cap. 12. nu. 15. cū alijs seqq. & nu. 32. pag. 142. & seqq. & pag. 146
- 1 Opi. Bar. in l. 1. lec. 2. sub nu. 54. C. de fac. eccl. contra Bal. ibidem. & Iason ab authore latissime defenditur, & approbatur. ca. 13. nu. 16. & 17. cum alijs seqq. pag. 151. & seqq.
- 2 Opi. Bar. in l. in testamento. ff. de fideicõ. lib. late reijcitur. cap. 5. sub nume. 2. & nu. 3. cum alijs seqq. 413
- 3 Opi. Bar. in l. cum lex nu. 4. & in l. si quis pro. co. nu. 9. ff. de fideiuss. & sequacium communiter reprobatur. c. 2. nu. 61. & 62. cum alijs seqq. 492. & seqq.
- 1 Opi. Bal. & Pau. de Cast. in l. codicillis. §. ff. de leg. 2. reprobatur. cap. 6. nu. 34. 35. 36. & 37. 67
- 1 Opi. Bal. in l. fi. C. de testa. & in conf. 284. & 285. mol. 3. reprobatur. c. 10. n. 51. 105
- 1 Opi. Bal. in l. 1. lec. 2. in 3. oppo. C. de fac. eccl. latissime resellitur, & contraria Bar. approbatur. cap. 13. num. 16. & 17. cum alijs seqq. 151. & seqq.
- 1 Opi. Bal. in l. si quis hæredem ante nu. 3. C. de inst. & subst. & sequacium latissime reprobatur. c. 19. nu. 29. cum alijs seqq. 258. & seqq.
- 1 Opi. Bal. in l. si nõ speciali. nu. 3. & Pau. de Cast. nu. 2. C. de testa. reprobatur. cap. 22. nu. 72. 301
- 1 Opi. Bal. in l. fancimus. nu. 4. C. de testa. & alibi cū sequacibus ab authore reijcitur. cap. 25. nu. 9. cum cæteris seqq. 317
- 1 Opi. Bal. in l. errore. nu. 4. C. de testa. & sequacium ab authore resellitur. c. 30. nu. 13. 335

- 1 Opi. Bellam. conf. i. cum sequacibus repro-
batur. cap. 23. nu. 20. 310
- 1 Opi. Boer. decif. 228. nu. 12. reprobatur.
cap. 19. nu. 31. 259
- 1 Opi. Caccialup. in l. admonendi. nu. 88. &
Cur. in. nu. 54. & Ptolom. nu. 30. ff. de
iureiu. & sequacium latissime ab au-
thore reijcitur. cap. 8. nu. 17. & 18. cum
ceteris feqq. 79. & feq.
- 1 Opi. Com. in l. 2. in fi. C. de bon. pot. fecu-
dum tabulam, & alibi reprobatur. c. 8.
nu. 17. & 18. cap. 19. nu. 31. & cap. 23.
nu. 20. ibid. & pag. 259. & 310
- 3 Opi. Couarr. in c. cum esse sub nu. 10.
contra communem Theolo. Cano. &
legistarū latissime reprobatur. c. 3. nu.
60. & 61. cū plurib. feqq. p. 526. feqq.
- Opi. doc. infra.
- 3 Opi. Dom. Soto reprobatur. c. 3. nu. 60.
& pluribus feq. ibid.
- 1 Opi. Glo. in auct. omnes peregrini. C.
commu. de success. approbatur contra
Ang. & sequaces. cap. 13. nu. 7. 149
- 3 Opi. Glo. quæ ubique tenuit in sacramen-
to matrimonij gratiam non conferri
communiter dānata. c. 3. nu. 253. 581
- 3 Opi. Glo. omnes alias antecellit & de il-
lius excellentia & prærogativa. c. 2. nu.
me. 87. 500
- 1 Opi. Iaf. super intellectu. §. codicilli in l.
conficiuntur de iu. codicil. reprobatur.
c. 10. sub nu. 36. & 37. 100. & feq.
- 1 Opi. Iaf. super intellectu. l. casu. C. de te-
sta. latissime refellit. c. 11. nu. 15. p. 131
- 1 Opi. Iaf. in l. 1. lec. 2. nu. 21. C. de fac. eccl.
reprobatur. cap. 13. sub nume. 16. & 17.
cum alijs feqq. 151
- 1 Opi. Neniz. conf. 26. nume. 31. reijcitur.
cap. 8. nu. 17. in fi. & nume. 18. cum alijs
feqq. 79. & feq.
- 1 Opi. Pau. de Cast. super intellectu. l. Cod-
icillis. §. fi. de leg. 2. reprobatur latif-
sime. cap. 6. nu. 34. 35. 36. 37. 67
- 1 Opi. Pau. de Cast. in l. nutritioribus. nu. 4.
C. commu. de success. reprobatur. c. 13.
nu. 6. cum alijs feqq. 149
- 3 Opi. Paris. in conf. 16. nu. 61. uol. 2. contra
cōmunem reijcitur. c. 3. nu. 150. p. 558
- 1 Opi. Ptolom. in l. admonendi. nu. 30. de iu-
reiu. late refellit. cap. 8. nu. 17. & 18.
cum alijs feqq. 79. & feq.
- 1 Opi. Rip. reprobatur. cap. 11. nume. 15. &
cap. 19. nu. 31. 131. & 259
- 1 Opi. Sarnen. in cap. 1. nu. 137. de constitu-
lib. 6. reprobatur. cap. 23. nu. 20. 310
- 1 Opi. Soc. sen. in c. fi. de iureiu. cum sequa-
cibus latissime ab authore reijcitur.
c. 8. nu. 17. 18. cū alijs feqq. p. 79. & feq.
- 1 Opi. Soc. iun. in conf. 138. nu. 4. uol. 1. re-
probatur. cap. 23. nu. 20. 310
- 1 Opi. Spec. & Jo. And. ad eum in titulo de
procu. §. i. ueritatē, quod est miles cum
sequacibus latissime reprobatur. c. 18.
nu. 36. 41. & 42. cū pluribus feqq. 244
- 1 Opi. doc. l. deficiente an sufficiant ad defi-
cisi. causarum latissime declaratur.
cap. 16. nu. 12. usque 17. 169
- 1 Opi. doc. sunt probabiles tantum non ne-
cessariæ, & declaratur. cap. 16. nu. 13.
14. 15. & 16. 170
- 1 Opi. doc. distinguens sequenda. cap. 16.
149. 205
- 1 Opi. doc. antiquorum præfertur opi. mo-
dernorum. cap. 9. nu. 33. 454
- 2 Opi. doc. perfunctoria loquen. non atten-
denda, sed quæ maturæ examinatur.
cap. 9. nu. 46. 47. 456
- 2 Opi. Rotæ pro tempore uariatur, & mu-
tatur. cap. 5. nu. 21. ad fi. & 22. & cap. 9.
nu. 35. 419. & 455
- 2 Opi. Rotæ quædoq; rotat. c. 5. n. 22. p. 419
- 2 Opi. uariatio an permiffa latissime. c. 9.
nu. 38. & 39. usque 46. 455. & feq.
- 2 Opin. uno tempore communis, & alio
tempore illi contraria. c. 9. nu. 35. ibid.
- 1 Opi. ultima censetur approbata. cap. 16.
nu. 219. 220
- 1 Opi. pro testamēto sequēda. c. 3. n. 39. 33
- 2 Pro pia causā. par. 2. c. 4. nu. 7. 393
- Pro fisco. ibidem. nu. 8.
- Pro dote. ibidem. nu. 10.
- Pro possessore. ibidem. nu. 11. & 12.
- 3 Opi. ubi sunt uarie in actibus moralibus,
quæ sequenda tā in foro fori, quā in fo-
ro consciētia. c. 3. nu. 57. 58. 59. 526
- Opi. communis in uer. communis opi.
- 1 Orationes & diuina officia in ecclesijs
perturbari prohibetur. c. 26. nu. 6. 319

Ora-

- 2 Orationes pro publicis peccatoribus, pro
Infidelibus, & existentibus in itatu
damnationis an fiendæ.
Et an oblationes ab eis recipiendæ.
cap. 4. sub nu. 112. 410
- Et an illis subueniendum. cap. 2. nu-
me. 49. 3051. 362
- 1 Orbis distinctio. cap. 21. nu. 33. 279
- 1 Orbis dmissio de iuregēti. c. 21. n. 34. 280
- 2 Ordo habendus in liberalitate, & in di-
stributione elemosinarum. cap. 2. nu-
me. 42. 43. 360
- 2 Ordo de penitentia. S. Francisci approba-
tus. cap. 2. nu. 32. & 33. 356. & 358
- 3 Ordo monachatus & Religionum unde
authoritatem & substantiam sumptē-
rit. cap. 3. nu. 213. 572
- 3 Ordo sacer, an dissoluat matrimonium
iam contractū, uel impediatur contra-
hendū, & an ingressus Religionis la-
tissime. cap. 3. nu. 262. 582
- 3 Ordinarium remedium excludit extra-
ordinarium. cap. 3. nu. 53. 524
- 2 Ordinata charitas incipit à suis, & à se
ipso. c. 2. nu. 40. c. 3. nu. 97. 359. & 388
- 3 Et declarat. p. 3. c. 3. nu. 14. 15. 16. 512
- P**
- 1 **P**APA sanctam sedem Apосто-
licam à Roma alio transferre
non potest. cap. 3. nu. 87. 41
- 1 Papa non potest dispensare su-
per sigillo confessionis sacramentalis.
cap. 10. nu. 79. 112
- 1 Papa non potest præcipere sacerdoti, quod
reuelet confessionem penitētis, et sub
pœna excōionis. cap. 10. nu. 80. ibid.
- 1 Papa potest dare layco facultatem excō-
municandi, & absoluendi ab excom-
municatione. cap. 10. sub nu. 67. 110
- 1 Papa non potest dare layco, aut alio non
sacerdoti facultatem absoluendi à pec-
catis. cap. 10. nu. 67. ibidem in fi.
- 1 Papa non potest sibi eligere successorē.
cap. 19. sub nu. 15. 254
- 1 Papa & Imperator Principes supremi.
cap. 22. nu. 3. 283
- Et duo orbis magna luminaria. nu. 56.
pag. 297.
- 1 Papa approbat, quod testamentum ualcat
cum duobus testibus. & reprobat iur.
ciuilis dispositionem, & consuetudinē
contrariam. cap. 2. nu. 43. 294
- 2 An uero in hoc standum sit dispositio-
ni iur. canonici uel iur. ciuilis tam in
terris Papæ subiectis, quā in terris
Imperii latissime. cap. 6. 8. & 9. par. 2.
pag. 420. 436. & 446.
- 1 Papa in Bullis & Priuilegijs non apponit
testes. cap. 23. nu. 8. 308
- 1 Papa eo ipso quod est Papa est doctor u-
triusque iuris autoritate nō scientia.
cap. 23. nu. 24. 311
- 2 Papa in terris de temporali iurisdictione
ecclesiæ utrunque gladium temporalē
& spiritualē exercet. c. 8. nu. 21. 440
- 2 Papa in terris Imperii temporalem iurif-
dictionem non exercet, nec legibus
derogat. cap. 9. nu. 56. 457
- Fallit ratione peccati nu. 12. 449
- 2 Papa & Imperator distinctas habent iu-
risdictiones. cap. 9. nu. 56. 457
- 2 Papa solus habet potestatem in concernēti
bus animā & peccatū, & Imperator in
his est Papæ subiectus. c. 9. nu. 11. 448
- 2 Papa in spiritualibus est supremus Prin-
ceps quoad omnes Christi fideles. c. 9.
nu. 65. 459
- 2 Papa in materia prophana contra laycos
sibi in temporalibus non subiectos sta-
tuere non potest etiā sub pœna excom-
municationis ita quod illi non parēdo
non peccant nec in excommunicatione
incurrūt. c. 9. nu. 70. 73. 460. & feq.
- 3 Papa Imperator & alij supremi Principes
debent iudicare sola facti ueritate in-
specta. cap. 1. nu. 22. & 23. 469
- 3 Papa potest ex causa psonas aliquas red-
dere inhables ad matrimonium con-
trahendum. cap. 3. nu. 206. 570
- 3 Papa plus potest in uoto Religionis, quā
in sacramento matrimonij, & alijs sa-
cramentis. c. 3. nu. 211. cum feqq. 572
- 3 Papa nihil potest immutare circa sacra-
menta à Christo instituta. c. 3. nu. 212.
254. ibidem.
- 3 Papa an possit cum Monacho dispensare
in matrimonio cōtrahēdo. c. 3. nu. 213.
ibidem.

Papa

- 3 Papa potest ex causa absolueri Monachis, & Religiosum à monachatu & religione. cap. 3. sub nu. 213. ibidem.
- 3 Papa an possit matrimonium impedire, ita ut contra eius prohibitionem contractum sit nullum late declaratur. c. 3. nu. 230. 575
- 3 Papa in sacramento matrimonij, ut sacramentum, nihil potest sed in quantum contractus subest eius determinationi. cap. 38. nu. 222. 223. 256. cum pluribus seqq. 574. & 581
- 3 Papa an possit contra ius diuinum, & naturale statuere, uel dispensare latissime declaratur. c. 3. nu. 225. usque 230. pag. 574. & seqq.
- 3 Papa an possit dispensare cum relicta fratris latissime. cap. 3. nume. 232. & 233. usque 241. 576. & seqq.
- 3 Papa contra legem euangelicam dispensare non potest. cap. 3. nu. 245. 579
- 3 Paulus Papa Tertius & Pius Quartus pluries dispensarunt in matrimonio non consummato. cap. 3. nu. 243. ibid.
- 3 Papæ potestas in matrimonio non consummato amplissima, etiam quoad dissolutionem uinculi matrimonialis latissime. cap. 3. nume. 231. 241. 265. 266. pag. 576. 578. & 583.
- Secus in matrimonio consummato. nume. 244. 579
- 1 Pactum futuræ successione de quo in l. licet. C. de pac. an sit testamentum. c. 16. nu. 255. 229
- 3 Pactum nudum producit naturalem obligationem. cap. 2. nu. 5. 480
- 3 Pactum nudum non obseruans peccat mortaliter. cap. 2. nu. 66. 493
Et pro illius obseruatione cõpetit uia denunciationis Euangelicæ. nu. 67. & cap. 3. nu. 51. 494. & 523
- 2 Papiniani I. C. laus. cap. 9. nu. 42. 456
- 2 Papinianus I. C. suam mutat sententiam. cap. 9. nu. 43. ibidem.
- 1 Parentum erga liberos affectus & amor. cap. 16. nu. 25. & 27. 172. & seqq.
- 1 Parentum hæreditas de iure naturæ, diuino, & humano liberis debetur. cap. 16. nu. 25. 187. & 188. ibid. & pag. 213
- 2 Non tamen est uere debita, sed quasi
- par. 2. cap. 3. nu. 51. 382
- Parentum metus, & reuerentialis. cap. 16. nu. 32. 174
- 1 Parentum honor, & reuerentia de iure naturali & diuino. c. 16. nu. 46. 177
- 1 Parentum appellatione, qui ueniunt. cap. 16. 179. 180. 211
Cætera in uer. Pater.
- 1 Paria sunt aliquid fieri tempore licito, uel tempore prohibito, & conferre in tempus licitum, & è contra. cap. 19. nu. 15. 254
- 3 Paria sunt promittere, & soluere. cap. 2. nu. 83. 499
- 3 Paris. in conf. 16. nu. 61. vol. 2. reprobatur. cap. 3. nu. 150. 558
- 1 Pars non cadit in indiuiduis late. cap. 8. nu. 26. cum seqq. 81
Et qui partem indiuidui fecit nihil fecisse uideri nu. 27. ibidem.
- 1 Pars una aliã declarat. c. 11. nu. 44. 137
- 2 Parrochus requiritur in testamentorum confectione ad causas prophanas de iure canonico quod & latissime declaratur. cap. 8. nume. 1. & 2. usque. 12. pag. 436. & seqq.
- 2 Parrochus dicitur pater spiritualis, & iudex animarum. cap. 8. nu. 6. & 8. 437
- 2 Parrochus in testamento non requiritur ut testis, sed solus eius interuentus sufficit. cap. 8. nu. 11. 438
- 2 Parrochus an possit, ut notarius rogari de testamento. cap. 8. sub nu. 11. ibid.
- 2 Parrochus uim duorum testium obtinet in testamento. cap. 8. nu. 10. 437
- 1 Parrochi præsentia remouet suspicionem falsitatis. cap. 3. nu. 15. 26
- 2 Partes contrahentes si conueniant, ut de contractu fiat instrumentum, an ante illud perfectum, contractus possit dici perfectus latissime discutitur & declaratur. cap. 5. nu. 14. & 15. 415
- 2 Partes quando uideantur habere actum pro perfecto. cap. 5. nu. 20. 417
- 1 Pater pro puella præsentem & non contradicente matrimonium contrahit. cap. 10. nu. 96. 114
- 1 Pater in testamento inter liberos non tenetur adhibere septem testes, sed duo tantum sufficiunt. cap. 16. nu. 2. 166

Et

- Et in eo testamento est remissa omnis iuris solennitas, & redactum ad termini nominis naturalis, & gentium. nu. 17. 18. 171
- Et ualet absq; ullo teste dummodo de uoluntate cõstare possit, latissime. ibid. nu. 166. 167. 168. 169. 209
- Quæ uero fuerit huius rei rō latissime. ibid. nu. 22. cum alijs seqq. 172
- Cætera in uer. Testamentum inter liberos.
- 1 Pater contrahens cum filijs an teneatur adhibere solennitates statutorum. c. 16. nu. 26. 28. 29. 173. & seqq.
- 1 Pater in donatione facta filio an teneatur adhibere solennitates insinuationis. cap. 16. nu. 30. 174
- 1 Pater tenetur relinquere filijs legitimam titulo institutionis. cap. 16. nu. 57. 180
Et quæ sit ratio. nu. 59. 181
Et an in testamento inter ipsos liberos condito. nu. 60. ibid.
Et an sufficiat relinquere omni meliori modo. nu. 81. 187
Et an sufficiat aliunde & ex coniecturis constare, quod pater eo iure relinquere uoluerit.
Et unde latissime. nu. 112. 116. usque 126. 194. & seqq.
- Pater an teneatur seruare æqualitatem inter liberos, & de hoc plura sup. uer. æqualitas.
- 1 Pater non debet facere unum filium legitimum, & alium bastardum. cap. 16. nu. 143. 203
- 1 Pater in testamento potest uni liberorū totam substantiam relinquere dante men salua sit alijs eorum legitima. cap. 16. nu. 153. 154. 206. & seqq.
- 1 Pater potest de suis bonis ad libitum disponere etiam in mari proijciendo reseruata filijs legitima. cap. 16. nu. 155. pag. 207.
- 1 Pater an possit maiorem dotem uni ex filiabus, quam alteri constituere. c. 16. nu. 156. ibid.
- 1 Pater si non relinquat filijs integram legitimam, an testamentum sit nullum. cap. 16. nu. 158. cum seqq. ibid.
- 2 Pater & filius una & eadem persona cen-
- sentur. cap. 16. nu. 195. 215
- 3 Fallit in spiritualibus, & in his, quæ ligant animam. par. 3. c. 3. nu. 177. 565
- 3 Pater fraudans filium integra legitima peccat mortaliter. cap. 3. nume. 166. & 185. 563. & 567
- 3 Pater non relinquens filijs integram legitimam dicitur agere contra officium pietatis. cap. 3. nu. 167. 563
Sed an peccet latissime declaratur. nu. 180. usque 186. 565. & seqq.
Et quid respectu legitimæ ascendentium. d. nu. 186. usque 190. 567
- 2 Patrimonium beati Petri, & loca de orto S. R. E. quæ. c. 8. nu. 20. & 21. 440
- 2 Patrimonium beati Petri est sub utroque gladio Pontificis. cap. 8. nume. 21. ibidem.
- 1 Pauca & plura accipiuntur secundum subiectam materiam. cap. 12. nume. 27. pag. 145.
- 3 Paulus 2. ad Corin. 3. declaratur. cap. 3. nu. 64. 528
- Pau. de Cast. in uer. opi. Pau. de Cast.
- 1 Pauper quando possit cogere diuitem ad elemosinam. cap. 10. sub nu. 59. 107
- 2 Pauper quis dicatur. cap. 2. nu. 36. 358
- 2 Pauperibus legatum in plurali an uni tantum distribui possit, & è contra. cap. 2. nu. 43. 45. 360. & seqq.
- 2 Pauperibus in genere legatum, quibus pauperibus debeatur. cap. 2. nume. 46. pag. 361.
- 1 Peccatum mortale est non seruare uoluntatem rationabilem defuncti, & illam oppugnare sub prætextu omittæ solennitatis. cap. 3. nu. 8. cum seqq. 25
- 3 Et declaratur latissime. par. 3. c. 3. nume. 47. 48. 49. 50. cum seqq. pag. 522. & seqq.
- 1 Peccatum quale, & qualis necessitas excuset. cap. 10. nu. 55. usque 60. pag. 106. & seqq.
- 1 Peccatum non est nisi uoluntarium. cap. 10. nu. 57. ibidem.
- 1 Peccatum est tentare Deum. cap. 20. nume. 7. 272
- 1 Peccatum an sit in ecclesia testari, contra here, & alia prophana tractare. cap. 26. nu. 5. 6. 7. 8. 319

Pecca-

- 1 Peccatum an sit diuina officia prophanis colloquijs perturbari. c. 26. nu. 6. ibid.
- 2 Peccatum an committat laicus non subditus Papę in temporalibus si in materia prophana aliquid statuenti, uel præcipienti etiam sub pena excoicatio nis illi non obediet. cap. 9. nu. 73. 461
- 3 Peccatum agere contra conscientiam quando, & quando non, latissime. c. 1. nu. 36. usque 45. 471. & seqq.
- 3 Peccatum an sit agere contra conscientiam erroneam propter bonum obedientię. cap. 1. nu. 38. 472
- 3 Peccatum an sit agere contra timorem conscientię. cap. 1. nu. 40. ibidem.
- 3 Peccatum nõ est agere contra conscientiam speculatiuam, & contra conscientiam generalem, quando quis est certus in conscientia practica, & particulari, ut not. declaratur. cap. 1. num. 41. 42. 43. ibidem, & seq.
- 3 Peccatum mortale, quando, & quando ueniale agere contra conscientiam erroneam. cap. 1. nu. 44. 473
- 3 Peccatum est agere contra præceptum superioris. nu. 63. & 64. & cap. 3. sub nume. 43. 493. & 521
- 3 Peccatum non incurrit qui peccat legis autoritate, quod declaratur cap. 3. sub nu. 40. 519
- 3 Peccatum an incurrat occidens banditũ ex forma statutorum. ibidem.
- 3 Peccatum non est inter uarias doc. opiniones vnã eligere, licet postea appareat esse falsam. cap. 3. nu. 58. 526
- 3 Peccatum an incurrat contraueniens legis præcepto, & non fini præcepti. c. 3. nu. 80. cum seqq. 532. & seq.
- 3 Peccatum mortale, aut ueniale quando non incurrat transgrediens præceptũ ieiunij. cap. 3. nu. 81. 533
- 3 Peccatum quando, & quando non incurrat deferens arma prohibita contra præceptum superioris. c. 3. n. 118. 544
- 3 Peccatum an sit fraudare filium integra legitima sibi debita. ca. 3. nu. 166. cum seq. & 185. 563. & 567
- 3 Peccatum an sit non relinquere filijs integram legitimam latissime. cap. 3. nu. me. 180. usque 186. 565. & seqq.
- Et quid econtra respectu legitimæ ascendentibus debita d. nu. 186. usque 190. 567
- 2 Peccatores publici vsurarij, meretrices, infideles, hæretici, & alij publice existentes in statu damnationis an testari possint. c. 4. nu. 111. 112. cũ seqq. 419
- Et an excommunicati. nu. 110. 409
- 2 Peccatores an subueniendi. cap. 2. nu. 49. 50. 51. 362
- 1 Pœna eadem contra eum qui fraudat legem, quæ contra eum, qui facit contra uerba expressa legis. cap. 2. nu. 18. 14
- 2 Quot uero modis fiat fraus legis. nume. 19. ibid.
- 1 Pœna falsi contra notarium, qui non adhibet in testamento & instrumentis solemnitates à iure requisitas. cap. 2. nu. me. 42. 43. 29
- 1 Et an tale testamētum minus solenne præsumatur falsum latissime. ibid. nume. 25. 35. & 45. & cap. 9. nume. 30. pag. 16. 18. 21. & 88. 21
- 1 Et an alia infra d. c. 2. nu. 44. 45. 21
- 1 Pœna falsi punitur, qui utitur lege abrogata. cap. 2. nu. 50. 296
- 1 Pœna an sit nullitas, seu annullatio actus latissime. cap. 10. nu. 60. 108
- 1 Pœna statuta contra reuelantem confessionem an locum habeat contra reuelantem confessionem factam laico tẽpore necessitatis. cap. 10. nu. 70. 111
- 2 Pœna statuta contra uirum rapientem uirginẽ rapientẽ uirum. c. 1. sub nu. 10. 348
- 2 Pœna & culpa sunt relatiua. cap. 9. nume. 68. 460
- 2 Pœna est commensuranda debito. cap. 9. nu. 69. ibidem.
- 2 Pœna nulla tenetur, qui non obseruat legem non sui superioris. c. 9. nu. 71. 461
- 2 Pœna adiecta principali dispositioni inualidẽ ex defectu potestatis non tenet. cap. 9. nu. 72. ibid.
- 1 Pœna excommunicationis supponit peccatum mortale. cap. 3. nu. 11. 25
- 1 Pœna excommunicationis tam iuris, quàm hominis non afficit non subditos excommunicanti. c. 3. nu. 80. 40
- 2 Etiam si sit excommunicatio Papalis latissime.

- latissime. par. 1. cap. 9. nu. 61. usque 74. pag. 458. & alijs seqq.
- 2 Pœna excommunicationis est maior pœna, quæ reperiri possit in ecclesia Dei. cap. 9. nu. 67. 459
- 2 Pœna excommunicationis non debet imponi pro leuibus delictis, sed solum pro maxima culpa peccati mortalis. cap. 9. nu. 69. 460
- 2 Pœna excommunicationis dicitur pœna medicinalis. c. 9. sub nu. 67. in fi. ibid.
- Cætera in uer. Excommunicatio.
- 3 Pœna nulla in eo quod sit iure permitte-ntis. cap. 3. sub nu. 40. 519
- 1 Pœnitens, qui à Confessario diuersi idiomatis non intelligitur an teneatur confiteri per interpretem. cap. 10. nume. 75. 111
- 1 Pœnitens qui ore proprio confiteri non potest an teneatur confiteri per scripturam. cap. 10. nu. 74. ibid.
- Et an confessio sic facta per scripturam & interpretem sit uera & sacramentalis necne. nu. 92. 113
- 1 Pœnitens, qui non habet copiam sacerdotis an possit confiteri laico. cap. 10. nume. 7. 94
- Et an talis confessio sit uera, & sacramentalis, & ad quid profit latissime. nu. 61. 62. 67. 109
- Cætera in uer. Cõfessio sacramentalis.
- 2 Perfectus an dicatur contractus ante perfectum instrumentum quando partes uoluerunt quod de cõtractu fieret publicum instrumentum. cap. 5. num. 14. cum seq. 415
- 2 Perfectio actus & instrumenti ex quibus arguatur. cap. 5. nume. 17. 18. 19. 20. pag. 416. & seq.
- 2 Perfectum instrumentum non dicitur antequam per Notarium fuerit coram partibus & testibus lectum & publicatum. cap. 5. nu. 16. ibidem.
- Perfectum, uel imperfectum testamentum tam ratione uoluntatis, quàm solemnitatis, in uer. Testamentum. 2.
- 1 Periculum falsitatis committendæ maius in dispositione morientium, quàm uiuentium. cap. 1. nu. 16. 4
- 1 Periculum maius ubi uertitur, ibi cauti-
tius est agendum. cap. 1. sub nu. 16. 4
- 1 Periculo & metu cessante cessat priuilegium ratione periculi & metus concessum. cap. 19. nu. 5. & 6. 253
- 1 Persona extrinseca non debet subaudiri. cap. 2. nu. 28. 290
- 2 Persona coniuncta primum subuenienda ex debito charitatis. cap. 2. nu. 40. pag. 359
- 2 Persona coniunctæ relictum quando dicitur ad pias causas, & quando præsumatur relictum ex affectu naturali, nel ratione paupertatis amore Dei. cap. 2. nu. 40. & 41. ibidem & seq.
- 2 Personæ habilitas in primis spectanda. cap. 4. nu. 43. 399
- 2 Personæ plures de iure testari prohibentur. cap. 4. nu. 44. & quę nu. 50. cum cæteris seqq. ibidem. & alijs seqq.
- 2 Persona priuilegiata quando trahat ad se non priuilegiatam. cap. 7. nu. 5. & 13. pag. 427. 429.
- 2 Personæ ecclesiasticæ non ligantur legibus & statutis laycorum. c. 8. nu. 36. 37. 38. 39. 442. & seq.
- 2 Personæ ecclesiasticæ libertas est de iure diuino. cap. 6. nu. 16. 422
- 3 Personæ debent esse habiles, & legitime in contractu matrimonij. c. 3. nu. 204. pag. 570.
- Et potest Papa ex causa illas inhabiles reddere. nu. 206. ibidem.
- 3 Personæ sunt ut materia in sacramento matrimonij. cap. 3. nu. 207. 571
- 3 Personę quę legitime, & quę illegitime de iure naturæ in contractu matrimonij. cap. 3. nume. 217. usque 222. pag. 573
- Pestis tempore an ualeat testamentum absque solenni numero septem testium doc. opi. contrarię recitantur. cap. 11. nu. 2. & nu. 29. 128. & 135
- Et negatiua ut uerior & magis communis ab auctore approbatur latissime d. nu. 29. cum cæteris seqq.
- Pestis tempore receditur à regulis iuris communis. cap. 11. nu. 26. 134
- 1 Pestis & belli tempus æquiparantur. cap. 11. nu. 17. 132
- 1 Pestis dicitur bellũ Dei. c. 11. nu. 18. ibid. Pestis

- 1 Pestis privilegia non sunt multiplicanda & trahenda ad consequentiam. c. 11. nu. 27. 135
- 1 Pestis est morbus contagiosus terrorem iuste incuriens. cap. 11. nu. 45. 138
- 1 Pestis est fugienda. cap. 20. nu. 6. 272
- 1 Pestis maxime sequitur temporibus, de quibus. cap. 20. nu. 8. ibid.
- 1 Pestis leuis an sit in consideratione. cap. 20. nu. 9. 273
- 3 Philosophia legalis donum Dei, & res sanctissima. cap. 3. sub nu. 42. 520
- 1 Pia causa plurimis privilegijs à iure civili decorata. cap. 12. nu. 1. 140
- 1.2 Pia causa an filiorum fauorabilior latissime. cap. 12. nu. 3. & 25. & par. 2. cap. 3. nu. 48. & 49. 140. 144. & 381
- 1 Pia causa in dubio vitur iure communi nec est privilegiata nisi in casibus iure expressis. cap. 12. nu. 6. & 7. 141
- 1 Pia causa & fiscus æquiparantur, & de uno ad aliud valet argumentum. c. 4. nu. 9. 393
- 2 Pia causa præsumitur potior & anterior in casu dubio latissime. & not. declaratur. c. 4. nu. 5. usque 16. ibid. & seq.
- Pia causa, quæ dicitur, & quæ relicta ad piam causam, &c. in ver. Legata ad pias causas.
- 2 Pietas non stat in uudo nomine pietatis, sed in substantia charitatis. cap. 2. nume. 38. 358
- 2 Pietas uersatur in adimplendo ultimas defunctorum uoluntates. cap. 6. nume. 7. & 8. 421
Et pro illorum exequitione Episcopus habet iurisdictionem etiam in laicos. ibid. & nu. 6.
- 3 Pium est adimplere uoluntatem testatoris etiam non solemnem, & contrarium impium. cap. 2. nu. 25. 483
- 2 Pictura alicuius sancti depicta in loco priuato, & profano an dicatur res sacra, & religiosa. cap. 2. nu. 17. 354
Et illi relicta cui cedant. nu. 18. & 19. ibidem.
- 1 Placen. doctor. iur. civilis celeberrimus, & antiquissimus. cap. 18. nu. 2. 238
- 1 Plerunque dictio cuius sit uirtutis & effectus. cap. 19. nu. 55. 56. 264

- 1 Plura & pauca accipiuntur secundum subiectam materiam. cap. 12. nu. 27. 145
- 1 Plura & complura quid inter se distent. cap. 12. nu. 28. ibidem.
- 1 Plura specialia & præsumptiones simul concurrere non debent. cap. 16. nume. 102. 192
- 1 Plura ubi simul requiruntur non habet locum dispositio nisi omnia requisita concurrant. cap. 21. nume. 4. & nu. 16. pag. 274. & 276
- 1 Plures rationes finales ubi in aliqua dispositione continentur sufficiunt unam militare, ut locum habeat dispositio. cap. 23. nu. 27. 211
- 1 Pontifex in uer. Papa.
- 2 Portio canonica an debeatur de relictis. Confraternitatibus laicorum. cap. 2. nu. 29. 355
Portio legitimæ, in uer. legitima.
Portio falcidiæ, & trebellianicæ, in uer. Quarta.
- 1 Possè fieri dicitur quod commodè fieri potest, & declaratur. c. 19. nu. 74. 270
- 1 Possessor in pari causa est præferendus. cap. 4. nu. 11. & 12. 393
- 2 Possessor non præfertur piæ causæ, sed econtra. cap. 4. nu. 13. 394
- 3 Possessor bonorum potest dici realiter obligatus ratione rei. c. 2. nu. 40. 487
Et procedit libellus in quo dicitur illum esse obligatum ad restituend. bona. nu. 41. ibidem.
Et huic reali obligationi potest accedere fideiusor. nu. 42. ibid.
Et talis possessor non minus est obligatus, quam qui tenetur ratione promissionis. nu. 43. 488
- 1 Potestas absoluedi à peccatis fuit concessa à domino nostro Iesu Christo solis sacerdotibus non autem laicis, & ubi. cap. 10. nu. 64. cum seqq. 109
- 1 Potestas absoluedi à peccatis in foro penitentiali non potest à Papa laico demandari. cap. 10. nu. 67. in fi. 100
- 1 Potestas excommunicandi & ab excommunicatione absoluedi non competit laicis, etiam in casu necessitatis. cap. 10. nu. 67. ad fi. ibidem.
Potest tamen eis competere ex delegatione

- gatione Papæ. ibidem.
- 1 Potestas condendi leges & statuta, quibus competat. cap. 22. nu. 11. & cap. 24. nu. 5. & 6. 287. & 314
- 1 Et an competat uillis & castris & uni familie seu progeniei. d. cap. 22. nume. 83. 84. 304
- 2 Potestas excommunicandi pertinet ad clauem iurisdictionis non ordinis. c. 9. nu. 62. 459
Et ad clauem iurisdictionis spiritualis nu. 64. ibidem.
- 3 Potestas nulla nisi à Deo. c. 3. nu. 43. 520
- Potestas iuris positui in iure diuino & naturali in uer. ius diuinum.
Potestas Papæ in sacramento matrimonij, & alijs sacramentis, & in uoto Religionis late in uer. Papa.
- 1 Præcepta iudicialia. l. ueteris ad quid tendant. cap. 1. nu. 24. 6
- 1 Præcepta iudicialia l. ueteris quid differant à moralibus Decalogi. cap. 1. nu. 25. & 26. ibidem.
Quid itè à ceremonialibus nu. 29. 7
- 1 Præcepta l. ueteris per nouam Christi legem euauerunt. cap. 1. nu. 27. 6
Et an resurgere, & uiuificari possint. nume. 29. 7
- 1 Præcepta l. ueteris inter iudæos hodie quoque obseruantur. c. 1. nu. 30. ibid.
Sed & iura quoque civilia & canonica eorum constitutionibus non aduersantia. ibidem.
- 1 Præcepta negatiua fortiora quam affirmatiua. cap. 1. nu. 31. cum seqq. 8
- 1 Præcepta affirmatiua obligant semper sed non ad semper, negatiua semper & semper. cap. 1. nu. 32. ibidem.
- 1 Præceptum confessionis sacramentalis non adeo obliget prout sigillum confessio nis. cap. 10. nu. 82. 112
- 1 Præceptum non reuelandi confessionem sacramentalem obligat semper, & ad semper etiã post mortem. c. 10. 83. ibid.
- 1.3 Præceptum continens perpetuam causam prohibitionis, uel temporalem, quid referat. cap. 10. nu. 102. & par. 3. cap. 3. nu. 230. 116. & 575
- 2 Præceptum superioris continens peccatū, uel, quod inuitat ad peccatum, etiam ad ueniale tantum nullius est. momen

- ti. cap. 9. nu. 14. & nu. 15. 449
Prout & de iuramento, & de lege civilis. ibidem.
- 3 Præceptum emanans fauore prohibiti resoluitur in consuetudinem. c. 2. nu. 64. 493
- 3 Præceptum superioris obligat contranentem ad peccatum. c. 1. nu. 63. cum seqq. ibidem.
- 3 Et de lege canonica & civilis quando obliget ad peccatum mortale latissime. c. 3. nu. 181. cū seqq. 565. & seq.
- 3 Præceptum legis transgrediens non tamen fieri legis an peccet. cap. 3. nu. 80. 532
- 3 Præceptum ieiunij transgrediens, quando non peccet mortaliter. c. 3. nu. 81. 533
- 3 Præceptum ieiunij celebrat. c. 3. nu. 111. 542
- 3 Præceptum ieiunij cadit sub præcepto legis naturæ. cap. 3. nu. 115. 543
- 3 Præceptum ieiunij fuit primum præceptum traditum à Deo in paradiso uoluptatis. cap. 3. nu. 116. ibidem.
- 3 Præceptum de non ducendo relictam fratris sui prædefuncti Leuiti. 18. an sit per Papam dispensabile latissime. c. 3. nu. 232. & 233. usq; 241. 576. cum seqq.
Et opi. affirmatiua, pro qua tadem per Clem. VII. Pont. Max. de consensu omnium Cardinalium in Cōsistorio publico sententiatus fuit, recitatus. d. nu. 233. sed & opi. negatiua recitatur nu. 240.
- 3 Præceptum de ducendo fratrislam ad semet fratris sui suscitandum multum & figuratiuum. c. 3. nu. 236. 239. 577. & seq.
- 3 Præcepta iuris diuini, iuris naturalis, & iuris positui in uer. ius. & in uer. lex.
- 1 Prælati electio olim, & hodie quomodo fieda. c. 10. nu. 112. & 114. 117. & seq.
- 3 Prælati habens conscientiam læsam de rebus ecclesiæ quo ab eo possidentur, quid agere debeat. c. 3. nu. 123. 549
- 3 Prælati non tenentur procurare utilitatē ecclesiæ cū periculo suę cōscientiæ. ibid.
- 3 Prælati & tutor an æquiparentur. ibid.
Presbyter parochialis in uer. Parochus.
- 1 Præscriptio urbis statutaria habet locū et incontractu & instrumeto iurato etiã cum obligatione in for. cam. cap. 7. nu. 24. 25. & 27. 73. & seq.
- 1 Præscriptio urbis statutaria aufert uim probationis instrumēt. o. c. 7. nu. 27. 74

- 1 Præscriptio statutaria regulariter non habet locum contra instrumentum iuratum. cap. 7. nu. 26. 73
- 1 Præscriptio an procedat contra supremam potestatem Imperatoris late. cap. 22. nu. 9. 286
- 1 Præscriptio an procedat contra regalia, & iura Imperij, & alia reservata in signum supremæ iurisdictionis. cap. 22. nu. 10. 287
- 1 Præscriptio & consuetudo etiam temporis immemorabilis nõ procedit in his, quæ sunt contra libertatem ecclesiasticam. cap. 6. nu. 15. 422
Et quæ dicantur contra libertatem Ecclesiasticam. ibidem nu. 14.
- 2 Præscriptio & consuetudo non inducitur ex actibus meræ facultatis. c. 9. nu. 27. pag. 452.
- 3 Præscriptio licita in foro conscientiæ etiam si postea appareat, quod res erat aliena. cap. 3. nu. 134. 552
Et declaratur latissime nu. 135. usque 141. 553. & seq.
- 3 Præscriptio longiss. temporis cum mala fide præscribentis permittitur de iure civili. cap. 3. nu. 135. ibidem.
Sed improbat de iure canonico, quod prævalet ratione peccati nu. 139. 554
- 3 Præscriptio uero cum bona fide est omnino iure civili canonico & diuino approbata. cap. 3. nu. 137. cum seqq. ibidem.
- 3 Præscriptio an sit contra naturalem equitatem nec ne. cap. 3. nu. 140. ibidem.
- 3 Præscriptio contra ius petendi leg. timam, & eius supplementum procedit etiam cum scientia præscribentis, tam in foro fori, quam in foro conscientiæ. cap. 3. nu. 172. 563
- 3 Præscriptio contra ius quærendum generaliter procedit cum scientia præscribentis in foro civili canonico & conscientiæ. cap. 3. nu. 173. 564
- 1 Præsentia Principis supplet omnem defectum iuris positivi. cap. 23. nu. 3. 307
- 1 Præsentia Principis excludit omnem fraudis suspicionem, & falsitatis. cap. 23. nu. me. 9. 308
- 1 Itæ præsentia iudicis. c. 25. nu. 5. 316
- 1 Item præsentia Presbyteri Parrochialis. cap. 3. nu. 15. 26

- 1 Præsumptio contra heredem non conficietur inuentarium, quod subtraxerit res hereditarias. cap. 2. nu. 40. 19
Sed non in foro Conscientiæ. ibidem.
- 1 Præsumptio cessat in casu claro. & ubi constat de ueritate in contrarium. cap. 6. nu. 30. & cap. 9. nu. 26. 66. & 87.
- 1 Præsumptio oriens ex qualitate dispositionis præualet præsumptioni ualiditatis actus. cap. 6. nu. 39. 67
- 1 Præsumptio una aliam tollit, & fortior minus fortem. cap. 6. nu. 40. ibidem.
- 1 Præsumptio in specie tollit præsumptionem in genere. cap. 6. nu. 41. 68
- 1 Præsumptio quod sint duo testamenta ad effectum uitandæ contrarietatis. cap. 9. nu. 27. 87
Et declaratur nu. 28. & 29. ibidem.
- 1 Præsumptio minusquã semiplena probatio, & quã unus testis. c. 15. nu. 2. 157
- 1 Præsumptio ualiditatis actus est præsumptio iuris, & generaliter procedens in qualibet dispositione. cap. 16. nu. 84. 85. 86. 188. & seq.
- 1 Præsumptio ualiditatis actus est cæteris præsumptionibus efficacior. cap. 16. nu. 81. 189
- 1 Et tamẽ uincitur à præsumptione oriens ex qualitate dispositionis. cap. 6. nu. me. 39. 67
- 1 Præsumptio ualiditatis actus an sustineat actum nullum ex defectu forme omiffæ. c. 15. nu. 88. c. 11. nu. 31. 189
- 1 Præsumptio ualiditatis actus non est tantum efficaciam, ac clausula omni meliori modo in dispositione expressa. c. 16. nu. 98. & 99. c. pluribus seqq. pag. 190. & seq.
- 1 Præsumptio quod quilibet præsumatur scire iura. cap. 24. nu. 8. 315
- 1 Præsumptio iuris & de iure nõ admittit probationem in contrarium nisi per confessionem partis. cap. 23. nu. 31. 312
Admittitur tantum per indirectum. nu. me. 32. 313
- Præsumptio fraudis & falsitatis cessat in actu gesto coram Iudice coram Principe, coram parrocho in uer. Præsentia. Præsumptio fraudis & falsitatis an militet contra testamentum in quo non sunt ad-

- adhibiti seprẽ testes in uer. testamentum. Præsumptio fraudis, & falsitatis an militet contra donationem non insinuatam in uer. donatio.
- 1 Præsumptio fraudis & falsitatis an militet contra instrumentum carens solennitatibus debitis in uer. Instrumentum.
- 1 Præsumptiones & coniecturæ uoluntatis testatoris quod testibus probetur. cap. 15. nu. 3. 157
- 1 Præsumptiones & fictiones plures circa idem concurrere non debent. cap. 16. nu. 102. 192
- 3 Præsumptiones iuris non habent locum in foro conscientiæ ubi constat de ueritate in contrarium. c. 2. nu. 73. 496
- 3 Secus ubi quis non est certus de contrario ut not. declaratur. cap. 3. nu. 27. & 39. pag. 516. & 518
- 1 Præsuppositum legis ubi deficit ibi quoque deficit legis dispositio. cap. 10. nu. me. 149. 126
- 2 Præteritus dicitur filius, qui neque institutus neque nominatus est exheredatus. cap. 3. nu. 60. 383
Quod tamen latissime declaratur ibidem. nu. 79. usque 88. 386. & seq.
- 2 Præteritus uere is dicitur de quo nulla facta mentio. cap. 3. nu. 83. ibidem.
- 2 Præterito, uerbi significatio ex humanarum literarum professoribus. c. 3. nu. me. 85. ibidem.
- 2 Prima charitas incipit à suis, & à se ipso. c. 2. nu. 40. & c. 3. nu. 97. 98. 359. & 388
- 3 Et declaratur par. 3. cap. 3. nu. 14. 15. 16. pag. 512.
- 1 Primatus superioritas & excellentia urbis Romæ & S. R. E. latissime. cap. 3. nu. 82. cum cæteris seqq. 41. & seq.
- 1 Princeps contra ius diuumum & naturale statuere non potest, sed bene illud suppleri distinguere, & declarare & limitare. cap. 1. nu. 20. 5
- 1 Et declaratur ibidem. nu. 33. & cap. 7. nu. 19. cum seqq. 8. & 172
- 3 Et an contra illud dispensare latissime. c. 3. par. 3. nu. 225. u. q; 230. pag. 574. & seq.
- 1 Princeps nõ cõsetur uelle in dubio de rogare solennitatibus de iure requisitis in testamtorum cõfessione. c. 13. nu. 3. 148

- 1 Princeps est supra ius posituum. cap. 22. nume. 4. 284
Et potest tollere omnes solennitates introductas de iure positio etiam sine causa. ibid.
- 1 Princeps an possit statuere, quod uni testis plena fides adhibeatur. cap. 22. nu. 74. & 77. cum alijs seqq. 301. & seq.
- 1 Princeps procedens ex certa scientia uidetur tollere omne ostaculum, & uti plenitudine potestatis, ut actus ualeat cap. 23. nu. 4. 307
Et eius scia hêt vim clausulæ nõ obstantis, & de plenitudine potestatis. nu. 5. 308
- 1 Princeps præsumitur habere penes se multitudinem nobilium, & probatarum personarum. cap. 23. nu. 6. ibid.
Et coram eo nihil occultum fieri præsumitur nu. 7. ibidem.
Et actus coram eo factus censetur Notorius nu. 10. ibidem.
Et declaratur. nu. 19. & 20. 310
- 1 Princeps dicitur habere omnia iura in scrinio pectoris, & quomodo. cap. 23. nu. 21. 29. 30. ibid. & seq.
Et an in eo cadat iuris ignorantia latissime. c. 23. nu. 23. & 24. 28. 29. 30. 311
- 1 Princeps in quantum homo errare potest. cap. 23. nu. 23. & 28. ibidem.
- 1 Princeps dicitur lex animata in terris. cap. 24. nu. 2. 314
- 1 Princeps est solutus legibus nec tenetur seruare in actu, quem facit solennitates legem. cap. 24. nu. 3. & 4. ibidem.
- 2 Princeps dispensare possit cum furdo & muto simul à natura, ut testari possit. pap. 4. nu. 59. 60. 401
- 2 Princeps an dispensare possit cū pupillo doli capace, ut testari possit. c. 4. nu. 73. pag. 403.
- 2 Princeps an dispensare possit cū seruis in bello captis ad testandum. c. 4. n. 101. 408
- 2 Princeps secularis statuere nõ potest contra dispositionem iuris canonici super relictis ad pias causas. cap. 6. nu. 10. & 11. pag. 421. & seq.
- 2 Princeps secularis nihil potest in his, qui sunt spiritualia, & in cõcernentibus animam, & peccatum, & sim. cap. 6. nu. 12. cum alijs seqq. 422

- 2 Princeps secularis statuere non potest contra libertatem ecclesiasticam cuius constitutio etiam de iure civili improbat. cap. 6. nu. 13. ibidem. Et quæ dicantur contra libertatem ecclesiasticam. nu. 14. ibidem.
- 3 Princeps secularis dicitur Dei Vicarius in temporalibus. cap. 3. nu. 42. 520
- 1 Princeps supremi PP. & Imperator. cap. 22. nu. 3. 283.
- 1 Principes non recognoscunt superiorem & habentes iura Imperij qui. cap. 22. nu. 6. & 7. 284. & seqq. Et hi tantam habent potestatem in regnis, & locis suis, quantum Imperator in imperio suo nu. 8. 285. Et an potuerint præscribere superioritatem, ne sub sint Imperatori nu. 9. pag. 286. Et an regula & alia reservata in signum supremæ iurisdictionis. nu. 10. 287
- 3 Principes supremi debent iudicare sola facti veritate inspecta secundum quod Dei iudicaturus esset, & secundum propriam conscientiam potius quam secundum acta & probata alias peccant. cap. 1. nu. 21. 22. 23. Secus iudices inferiores. nu. 24. 25. 26. pag. 469. & seqq.
- 1 Principis certis scientia habet vim clausulæ non obstant. & de plenitudine potestatis. cap. 23. nu. 5. 308. Principis presentia, iudicis, & Parrochi excludit omnem fraudis suspicionem in ver. presentia.
- 1 Principis testamentum non requiritur numerum septem testium. cap. 24. nu. 1. 314.
- 2 Principale an & quando trahat ad se accessoria & dependetia. cap. 7. nu. 23. 431
- 2 Principale si est nullum accessoria valere non possunt. cap. 7. nu. 32. 433
- 2 Principalis dispositio si non tenet, nec etiam pœna illi adiecta. cap. 9. nu. 72. 461
- 1 Principalis & finis intentio in quolibet actu attendi debet. cap. 3. nu. 22. & 58. pag. 28. & 37.
- 1.2 Privilegium liberorum an pax causæ favorabilius. cap. 12. nu. 3. & nu. 25. & par. 2. nu. 48. 49. pag. 140. 144. & 381.
- 1 Privilegium liberorum in favorabilius privilegio militum. cap. 16. nu. 20. 171
- 1 Privilegium concedens liberam testamenti factionem non tollit solemnem numerum septem testium de iure communi requisitum. cap. 13. nume. 2. & 3. pag. 148. Et declaratur nu. 4. & nu. 15. ibidem & pag. 151.
- 1 Privilegium Principis interpretari debet ne sit superfluum & serviat de uero. cap. 13. nu. 5. 148
- 1 Privilegium libere testandi quid importet & operetur. cap. 13. nume. 10. cum alijs seqq. 149
- 1 Privilegium Principis restringi debet, ut minus ledat ius commune, quam sit possibile, & in illo non sit extensio de persona ad personam, nec de casu ad casum. cap. 13. nu. 13. 150.
- 1 Privilegium & beneficium differunt & in quo. cap. 13. nu. 14. ibidem.
- 1 Privilegium Principis etiam motu proprio concessum non intelligitur cum præiudicio tertij. cap. 13. nu. 29. 154.
- 1 Privilegium eius qui est ingressurus monasterium in testando. cap. 13. nu. 28. ibid.
- 1 Privilegia concessa testamento inter liberos non habent locum quando pater non testatur in favorem omnium. cap. 16. nu. 49. 54. 177. 179. Et quando non est relictum filio in institutionis quod latissime declaratur. nu. 55. usque 137. pag. 180. & seqq. Et an quando inter eos non est servata equalitas latissime quoque; d. nu. 137. usque 166. 202. & seqq. Et habeat locum tam in testamento in scriptis, quam nuncupatio. nu. 175. pag. 210. Et quoad omnes descendentes, & ascendentes in infinitum. nu. 178. cum seqq. pag. 211. Et an in testamento condito à liberis ad favorè parentum. nu. 184. 212. Et an quoad personas extraneas in committas. nu. 196. cum seqq. 215. Et an quoad filios emancipatos. nu. 199. pag. 216. Et an quoad naturales, & Bastardos eo. nu. 199. ibidem.
- Et

- Et an quod legitimatos. nu. 200. cum seqq. ibidem.
- Et an quoad filias exclusas à successione statuto, vel renunciatione. nu. 203. pag. 217.
- Et an quoad filios adoptivos. nu. 204. pag. 218.
- Cetera de privilegijs huius testamenti inter liberos, in ver. Testamentum inter liberos.
- Privilegia militum plurima & quæ, & quibus competat &c. in ver. Militum, & milites
- 1 Privilegium immunitatis ob numerum liberorum, an extinguatur per mortem unius ex eis. cap. 19. nu. 45. 262
- 1 Privilegium concessum rusticis per. l. si. de testam. non habet locum in rustico, qui in civitate testatur, nec in civitate Ruri testante. cap. 21. nu. 7. 276. Et an sit concessum loco, vel personis nu. 6. ibidem. Et qua ratione fuerit concessum latissime nu. 8. cum pluribus seqq. ibid. Et an competat rustico sagaci, aut squadrato nu. 27. 277. Et ad quæ loca porrigatur latissime nu. 28. usque 37. 278. Et habet locum tam in testamento in scriptis, quam in nuncupatio. nu. 38. pag. 280.
- 2 Privilegia concessa ecclesijs censentur concessa alijs etiam locis pijs. cap. 1. nu. 24. 346
- Privilegia concessa relictis ad pias causas & de materia latissime in ver. Legata Legatum.
- 2 Privilegium fisci, ecclesiæ & pax causæ equiparatur. cap. 4. nu. 9. 393
- 1 Privilegium pax causæ prævalet privilegio possessoris. cap. 4. nu. 13. 394. Et an privilegio liberorum, sup. privilegium liberorum.
- 2 Privilegiatus non utitur privilegio contra pariter privilegiatum. secus ubi alterum ex privilegijs, est favorabilius. cap. 3. nu. 50. & cap. 4. nu. 14. & 15. pag. 382. 394. & seqq.
- 2 Privilegiatus quando trahat ad se non privilegiatum in ead. dispositione contentum. cap. 7. nu. 5. & nu. 13. 427. & 429
- 1 Privilegii causa cessante cessat privilegium. cap. 19. nu. 5. 6. & 7. 253. Quod & latissime declaratur nu. 50. & multis seqq. 263. & seqq.
- 1 Probatio levior requiritur in causis summarijs & levioris præiudicij. cap. 3. nume. 33. 30
- 1 Probatio eadem est superflua in una causa, quæ in alia est necessaria. ibidem.
- 1 Probatio quæ sufficiens ad probandum voluntatem testatoris tam respectu institutionis, quam aliorum in testamento contentorum in foro fori latissime. cap. 5. nu. 21. usque 35. 56. & seqq.
- 3 Et quæ sufficiens in foro conscientie latissime quoque par. 3. cap. 3. nu. 19. usque 40. 513. & seqq.
- 1 Probatio in testamento componitur ex duabus probationibus iuris naturalis & iuris positivi. cap. 8. nu. 12. 79
- 1 Probatio testamenti non potest suppleri per iuramentum, quod & latissime declaratur. cap. 8. nu. 5. & 7. cum ceteris seqq. 77. & seqq.
- 1 Nec per confessionem partis etiam iuratum. cap. 9. nu. 6. 84
- 1 Probatio debet concludere de necessitate. cap. 9. nu. 10. ibidem.
- 1 Probatio ubicunque fieri debet per scripturam an sufficiat partis confessio. cap. 9. nu. 32. 33. 34. 88
- 1 Probatio per testes est efficacior & dignior quacunque probatione instrumentali. cap. 10. nu. 105. 116
- 1 Probationum gradus remissive. cap. 15. nume. 2. 157
- 1 Probatio coniecturarij, & præsumptionum ex testamento resulant. quot testes requiratur. cap. 15. nu. 3. ibidem.
- 1 Probatio eadem & fortior requiritur in probanda voluntate tacita testatoris prout in expressa. cap. 15. nu. 5. ibid.
- 1 Probatio solemnitatis testamenti quot testes requirit. cap. 15. nu. 14. & latissime cap. 31. per totum. pag. 159. & 338
- 1 Probatio plena, quæ sit, & ex quibus resultat. cap. 16. nume. 173. pag. 210.
- 1 Probatio de iure in valida an statuto, & consuetudine invalidari possit. f 3. Et

- Et è contra. cap.22.nu.29.& num.34. pag.290. & seq.
- 1 Probatio an & quæ requiratur in notarijs. cap.26.nu.11.& 12. 320
- 1 Probatio uoluntariæ declaratoris testatoris non requirit numerum septem testium. cap.30.nu.1. 333
Et declaratur latissime. nu.6. & cæteris seqq. 334. & seqq.
- 1 Probatio respiciens solennitates testamenti, & alias qualitates extrinsecas à uoluntate testatoris duos tantum testes exoptulatur, quod exemplis latissime declaratur. cap.31.nu.1. cum cæteris seqq. 338
- 1 Probatio circa errorem testamenti an requirat septem testes nec ne. cap.31.nu.13. 339
Cætera & de probatione duorum testium, & septè testiū in uer. Numerus.
- 1 Processus iudicis non seruata forma scripti, quando nullus. cap.10.nu.133. & pluribus etiam seqq. 121. & seqq.
- 2 Prodigus, pupillus, & furiosus equiparantur. cap.4.nu.98. 408
- 2 Prodigus an testari possit etiam ad pias causas. cap.4.nu.99. ibidem.
- 1 Præmium denotat causam finalem dispositionis. cap.11.nu.9. 130
- 3 Professio facta non seruata forma regulæ an ualida in foro conscientie. cap.1.nu.49. 475
- 3 Professio facta à minoribus annis, olim quatuordecim, hodie sexdecim, non tenet. cap.3.nu.209.210. 571
- 3 Professio facilius per ecclesiam irritari potest quam matrimonij sacramentū, & ordo sacer. cap.3.nu.2. 572
- 3 Prohibitio in rem, uel in personam idem operatur contra Bar. & sequaces. cap.2.nu.61. cum seqq. pag.492. & seq.
- 3 Prohibitio legis positivæ an impediatur ortum naturalis obligationis latissime. cap.2.nu.55. & 59. 68. & 69. pag.491.492. & 494. & seq.
Et an effectus ex naturali obligatione prouenientes. nume.69. & 70. cum seqq. ibidem.
- 3 Prohibitio PP. an matrimonium irritum reddat. cap.3.nu.230. ubi not. declaratur. 575
- 3 Prohibitio euangelica, (quos Deus coniunxit homo non separet) explanatur. cap.3.nu.264. 583
- 1 Promissio hæredis facta in testamento de soluendo legata, & alia per testatorem disposita ualeat, & quid operetur latissime. cap.27.nu.23. cum cæteris seqq. pag.327.
- 3 Promittere & soluere paria sunt. cap.2.nu.83. 499
Promissio facta pacto nudo, supra uer. Pactum.
- 1 Proprie tale non est, quod non est simpliciter tale. cap.16.nu.215. 219
- 3 Protestatio auctoris. cap.3. nume.269. pag.584.
- 1 Prouisio ad obuiandum fraudibus est multum priuilegiata concernens publicam utilitatem late. cap.2.nu.14. 15.16. & 17. pag.13. & seq.
- 2 Pupillus doli capax an possit condere testamentum latissime. cap.4. nume.69. usque 85. 402. & seqq.
- 2 Pupillus doli capax naturaliter obligatur. cap.4.nu.22. 403
Et etiam ex delicto, & ex iuramento. ibidem.
- 2 Pupillos doli capax potest ex dispensatione Principis habilitari ad testandum. cap.4.nu.73. ibidem.
- 2 Pupillus doli capax, & proximus pubertati, quis. cap.4.nu.75. 404
- 2 Pupillus doli capax an dicatur habere integrum iudicium late declaratur. cap.4.nu.77. & 78. usque 85. 405
- 2 Pupillus, prodigus, & furiosus equiparantur. cap.4.nu.98. 408
- 3 Pupillaris substitutio excludit matrem à legitima debita in bonis filii in foro fori. cap.3.nu.192. 568
An autem illam excludat in foro poli latissime. nu.193. usque 197. ibidem.
Publica utilitas, in uer. Utilitas.

Qua-

- 1 VALITAS sufficit, quod adfit tempore requisito, licet postea cesset. cap.19.nu.44. 262
Et declaratur. nu.48. 263
- 1 Qualitas sint subiecto stare non potest. cap.26. nu.16. 320
- 1 Qualitas extrinsecæ testamenti etiam substantialia duobus tantum testibus probantur Quod exemplis latissime declaratur. cap.15.nu.13. & 14. & cap.31.nu.1. cum cæteris seqq. 159. & 338
- 2 Quarta episcopalis an debeatur de relictis confraternitatibus laicorum. cap.2.nu.29. 355
- 3 Quarta trebellianica & falcidia an detrahatur contra uel secundum uoluntatem testatoris tam olim, quam hodie latissime. cap.3.nu.146. & 151. cum quinque seqq. 557. & seqq.
Et an sit naturaliter debita. nu.147. & 156. ibidem & 560
Et an sit licita in foro conscientie. nume.148. & 149. 558
Et an de iure canonico. d.nu.149. ibid.
Et an sit contra naturalem æquitatem nec ne. nu.155. 559
- 1 Quarta iure naturæ debita, in uer. Legitima. 233
- 1 Quasi, dictio, est nota improprietas. cap.17.nu.8. 233
- 2 Qui nimis emungit elicit sanguinem. cap.3.nu.5. 24
- 1 Qui negat superioritatem Rom. Pon. & S. R. E. habetur pro heretico. cap.3. nu.89. 42
- 1 Qui partem indiuidui fecit, nihil fecisse uidetur. cap.8. nu.27. 81
- 1 Qui uult consequens uidetur uelle omnem necessarium antecedens, & econtra. cap.16. nu.111. 193
- 1 Qui declarat nihil de nouo facit. cap.30. nu.3. 334
- 3 Qui spiritu Dei ducuntur non sunt sub lege. cap.1.nu.32. 470
- 3 Qui peccat legis autoritate, non peccat. cap.3. sub nu.40. 519
- 3 Qui certus est de uoluntate libera testatoris, & illam oppugnat, & adimplere recusat illi quæ contrahentibus sub pre-textu non seruatur solennitatis, ac nullitatis de iure positio peccat mortaliter latissime. c.3. nu.47.48.49. & 50. pag.522. & seq.
Et contra eum potest procedi per uiam euangelicæ denunciationis. d. num.50. pag.523.
Et declaratur sub nu.56. in uerf. Postremo. 526
Et quædo quis quoad hoc certus dicitur in foro conscientie latissime declaratur nu.19. usque 40. 513. cum seqq.
- 3 Qui uia iuris sua recuperare non potest, an possit in conscientia ea uel tantumdem subtrahere. cap.3. nu.56. 525
- 3 Qui habet bonum ius in causa principali an possit uti cauillationibus pro illius defensione. ibidem.
- 1 Quilibet præsumitur uelle facere actum ualidum omni meliori modo, quo potest. c.16. nu.84. cum seqq. 188. & seq.
Et talis præsumptio est cæteris efficacior. ibid. nu.87.
Et tamen non substat actum peccatum in forma latissime. nu.88. cum alijs seqq. ibidem.
Et non est tantæ efficacie prout clausula omni meliori modo expressa latissime quoque nu.98. cum alijs pluribus seqq. 190. & seq.
Et prout præsumptio oriens ex qualitate dispositionis ea. par.1. c.6. nu.39. pag.67.
- 1 Quilibet præsumitur scire iura. cap.24. nu.8. 315
- 1 Quinque testes requiruntur in codicillis. cap.5. nu.14. 56
- 1 Quinque tantum testes sufficiunt in testamento rusticorum. c.2.1. nu.2. 274
- 2 Quis non potest decedere pro parte reitatus, & pro parte interitus. cap.3. nu.72. 385
Fallit in testamento ad pias causas, & in pluribus alijs late ea. par.2. cap.4. nu.39. & 40. 399
- 2 Quis multoties per alium consequitur, quod per se consequi non potest. cap.7. f 4 nume-

- nume.4. & seq. pag.427
 Et declaratur ibid. nu. 15. 429
 3 Quis an possit adhibere fidem testamen-
 to minus solenni in foro conscientia
 latissime. cap. 3. nu. 19. 20. 21. & 22. cum
 alijs seqq. 513. & seqq.
 Et an sit obligatus in dicto foro illi fi-
 dem adhibere latissime quoque ibid.
 nu. 38. & 39. cum alijs etiam seqq. pag.
 518. & seqq.
 3 Quis debet cōformare conscientiam suā
 cum dispositione iuris nec illam fabri-
 care ex suo ingenio. cap. 3. nu. 39. 518
 3 Quis non debet cum periculo suā con-
 scientia attendere commodis alienis
 ratione officij sibi incumbentis. cap. 3.
 sub nu. 123. 549
 1 Quod est de iure diuino, illud etiam est
 de iure naturali. cap. 1. nu. 5. 3
 1 Quod multipliciter intelligitur eius ue-
 ritas ignoratur. cap. 4. nu. 39. 51
 1 Quod nullum est habetur pro non facto,
 nec nomen habere meretur. cap. 4. nu-
 me. 47. 51
 1 Quod lex non dicit, nec nos dicere debe-
 mus. cap. 16. nu. 3. 167
 1 Quod operatur propositum in proposito,
 operatur oppositum in opposito. cap.
 18. nu. 63. 249
 3 Quod fit iure permittente nullam poenā
 meretur. cap. 3. sub nu. 40. 519
 1 Quot modis fiat fraus legi remissive.
 cap. 2. nu. 19. 14
 1 Quot testes requirantur in actibus ho-
 minum, latissime in uer. Numerus.
- R**
- 1 **R**atio naturalis suadet ut fir-
 miora testimonia requirantur
 ob mortalium fidem depraua-
 tam. cap. 1. nu. 18. 5
 1 Ratio propter quam ius ciuile statuit sep-
 tem testes in testamentis adhibere esse,
 quæ fuerit. cap. 2. nu. 3. & 4. & nu. 13. &
 cap. 3. nu. 19. 20. & 21. 11. & 27
 1 Et cur potius septem, quam sex uel
 octo requisierit. eo. cap. 3. nu. 23. cum
 seqq. & nu. 29. 28. & 30

Ratio

- 1 Ratio ubi est expressa fit extensio etiam
 in correctorijs, & alias extendi prohi-
 bitis. cap. 10. nu. 42. 124
 2 Et etiam si non sit expressa, sed colligi-
 tur ex expressis. par. 2. cap. 1. nume. 17.
 pag. 345
 1 Ratio ubi est expressa non dicitur fieri
 extensio, sed comprehendit omnes ca-
 sus in quibus illa ratio uiget, prout ge-
 nus comprehendit omnes eius spe-
 cies. cap. 10. nu. 143. 125
 2 Et ita disponit prout disponunt ip-
 sa uerba legis. par. 2. cap. 9. nume. 24.
 pag. 451
 1 Ratio eadem ubi militat debet milita-
 re eadem iuris dispositio. cap. 11. nu-
 me. 3. 129
 1 Ratio priuilegij concessi Rusticis in te-
 stando, quæ fuerit. cap. 11. nu. 6. cum
 pluribus seqq. 130
 1 Ratio naturalis sufficit ad decisionem
 causarum, & habetur pro lege, & de
 ea latissime. cap. 16. nume. 5. uique 12.
 pag. 167. & seqq.
 1 Ratio propter quam est remissa iuris so-
 lennitas in testamento inter liberos la-
 tissime discutitur. cap. 16. nu. 22. cum
 pluribus seqq. pag. 172
 1 Ratio in arbitrarijs est sola uoluntas le-
 gislatoris. cap. 3. nume. 24. cum seqq.
 pag. 28
 1 Ratio an sit de substantia legis, statuti,
 & consuetudinis. cap. 22. nu. 52. cum
 seqq. 297
 2 Ratio non debet esse eadem cum dicto.
 cap. 1. nu. 16. 344
 2 Ratio, quæ colligitur ex uerbis dispositi-
 uis habetur pro expressa. cap. 1. nu. 17.
 ibidem.
 2 Ratio legis si sit correctæ à legis disposi-
 tio correctæ censeatur. cap. 9. num. 23.
 pag. 451
 3 Ratio naturalis dicitur seruandam esse uo-
 luntatem testatoris licet minus solen-
 nem de iure positio. cap. 1. nu. 55. &
 c. 2. nu. 19. & 25. pag. 476. 482. & 483
 3 Ratio unica habetur pro expressa etiam,
 ad iurium correctionem. cap. 3. sub nu-
 me. 70. 530
 1 Rationes plures finales, ubi in dispositio-
 ne assignantur, sufficit unam adesse,
 ut locum habeat dispositio. cap. 23. nu-
 me. 27. 311
 Ratio si cesset tam in communi, quam in
 particulari an cesset legis dispositio, &
 cetera ad rationem pertinentia sup-
 in uer. Causa.
 1 Recessus omnis à iure communi est odio-
 sus. cap. 19. nu. 43. 261. & e contra.
 1 Reductio ad ius commune est fauorabi-
 lis, & amplianda. ibidem. nu. 40.
 1 Reges & alij Principes non recognoscent
 superiores qui. cap. 22. nu. 6. cum
 seqq. 284. & seqq.
 1 Rex Franciæ est super omnes Reges &
 de eius prerogatiua & superioritate.
 cap. 22. nu. 7. ibid.
 1 Regalia, iura Imperij, & alia reserua-
 ta in signum supremæ iurisdictionis an
 præscribi possint. cap. 23. nu. 10. 287
 Et an libertas à subiectione Imperato-
 ris. nu. 9. 286
 1 Regia potestas competit ciuitatibus de
 iure naturali, & gentium ab exordio
 mundi. cap. 22. nu. 20. 289
 1 Regula in ore duorum, aut trium testiu
 stat omne uerbum comprobatur iure
 humano, diuino, & naturali. cap. 1. nu.
 1. & 2. & 7. 2. & 3
 Et declaratur. n. 8. 9. 13. & 14. ibid. & seqq.
 1 Regula prædicta duorum testium in plu-
 ribus casibus limitatur. c. 1. nu. 11. 3.
 Et declaratur nu. 36. cū ceteris seqq. 9.
 1 Regula prædicta duorum testium est præ-
 ceptum legis veteris iudiciale non mo-
 rale. cap. 1. nu. 24. 6
 1 Regula prædicta duorum testium licet in
 quantum præceptū legis ueteris eua-
 nuerit, tamē quatenus de nouo fuit ap-
 probatum per legem euangelicam, ca-
 nonicam, & ciuilem, seruandum est. c. 1.
 nu. 28. 7
 1 Regula prædicta duorum testium in totū
 tolli non potest, sed ex causa limitari.
 cap. 1. nu. 38. 9
 1 Regula si non ualeat quod ago, ut ago, an
 ualeat ut ualere potest, quando proce-
 dat, & quando non. cap. 4. nu. 29. cap. 6.
 nu. 13. cum pluribus seqq. & c. 16. nu.
 88. pag. 48. 62. & 189
 Regula

- 1 Regula iuris seruanda & illi inhærendo prout Bononienses carotio. cap. 10. nume. 24. cum seqq. 98
Et qui habet regulam pro se, dicitur habere intentionem fundatam. ibid.
- 1 Regulæ iuris sunt tenaciter seruandæ nisi in contrarium appareat dispositio specialis. ibid.
- 1 Regula iuris an comprehendat casus & personas priuilegiatas. c. 10. n. 27. ibid.
- 1 Regula. l. non dubium. C. de leg. declaratur. cap. 10. nu. 102. 116
- 1 Regula factum legitimæ de reg. iu. lib. 6. declaratur. cap. 19. nu. 33. 37. 38. 58. & seq. pag. 259. 260. 265
- 1 Regula. l. pluribus. §. & si placeat. ff. de uer. obl. declaratur. c. 19. n. 16. 17. 255
- 1 Regula quod quilibet præsumatur uelle facere actum ualidū procedit in quilibet dispositione.
Et declaratur latissime sup. in uer. Quilibet.
- 2 Regula ius nostrum de reg. iu. declaratur. cap. 4. nu. 38. 39. & 40. 399
- 2 Regula quod quis per alium consequitur, quod per se consequi non potest, quando procedat. cap. 7. nu. 4. & 5. iuncto nu. 15. 427. & seq.
- 2 Regula quod una & eadem res non debet diuerso iure censi declaratur. cap. 7. nu. 9. 427
- 2 Regula quod quamdiu potest succedi ex testamento non est locus successioni ab intestato. cap. 7. nu. 27. 432
- 2 Regula utile per inutile uitiatur, & econtra declaratur. cap. 7. nume. 33. & 37. pag. 433. & seqq.
- 2 Regula cum principalis. ff. de reg. iu. cap. 7. nu. 38. ibid.
- 3 Regula celebris Inno. in c. quod sicut de elec. latissime comprobatur. cap. 1. nu. 48. cum seqq. 474
- 3 Regula quod facilius aliquid fieri impeditur, quam quod factum tollatur. cap. 3. nu. 142. 556
- 3 Regula. l. hæredem. ff. de reg. iur. declaratur. cap. 3. nu. 176. cum seqq. 565
- 1 Relatio ad aliquod certū dicit propria, & uera expressio. c. 27. nu. 11. p. 324
Et an sufficiat ubi requiritur formalis

- expressio, ut respectu iuramenti, & causæ exprimentæ in appellatione ab interlocutoria, & respectu institutionis hæredis latissime declaratur. ibid. nu. 12. cum decem seqq.
- 2 Relegati, deportati, banditi nostri temporis, & sim. an testari possint latissime. c. 4. nu. 105. usq; 110. 408. & seq.
- 1 Relicta in minus solenni testamento non debentur nisi per testatorem fuerint repetita ab intestato. cap. 5. nu. 10. 56
- 3 An uero debeantur in foro conscientie latissime declaratur. par. 3. cap. 3. nu. 45. cum pluribus seqq. 522. & seq.
- 1 Relicta extraneis in testamento minus solenni inter liberos condito non ualent, sed liberis accrescunt, & declaratur. cap. 16. nu. 196. cum seqq. 215. & seq.
- 2 An autem idem procedat quoad relicta extraneis in testamento condito minus soleniter ad pias causas latissime discutitur & declaratur. par. 2. cap. 7. nu. 19. cum cæteris seqq. 429. & seqq.
- 2 Relicta in testamento ad pias causas ualent de iure canonico cum duobus testibus tantum. cap. 1. nu. 6. 342
- 2 Immo & absq; ullo teste ut latissime declaratur d. par. 2. cap. 3. nume. 6. cum seqq. 373
- Etiam nõ rogatis siue masculis, siue et feminis. d. par. 2. cap. 3. nu. 4. 372
- Et in tali testamento ad pias causas est relaxata omnis solennitas iuris positui & redactum ad meros terminos iuris naturalis, & iuris gentium. ibidem. nu. 2. cum plurib. seqq.
Et iudicatur iure diuino nõ humano. ibidem. nu. 3.
Et ualent nutu etiam & signis conditum latissime. nume. 10. cum quatuor seqq. 373. & seq.
Et signis insolitis ac ziferis etiam scriptum. nu. 16. 374
- Et non uitiatur ratione incertitudinis latissime. nu. 17. usq; 25. 375. & seq.
Et in eo non requiritur hæredis institutio, ut declaratur. ibid. nu. 27. cum seq. 377
- Et an requiratur, quod ex eo adeatur hæreditas, latissime declaratur, & op. aduersæ

- aduersæ distinctionis fœdere conciliantur. ibid. à nu. 29. usque 40.
Et an requiratur, quod in eo relinquatur filio legitima titulo institutionis latissime discutitur à nu. 41. cum cæteris seqq. 380
- 2 Relicta ad pias causas pertinent ad salutem animarum, & consentur spirituality. cap. 1. nu. 13. 344
- 2 Relicta ad pias causas, quæ dicantur, & ad illa spectantia latissime. cap. 2. per totum. & sup. uer. Legatum.
- 2 Relicta imagini depictæ in domo, seu loco prophano cui cedant. ca. 2. nu. 17. cum seqq. 354
- 2 Relicta pauperibus & Ecclesie in genere ualent, & quibus relicta dicantur. c. 3. nu. 19. & 20. 375
- 2 Relicta ad pias causas an soluenda ante detractionem legitimæ, & an illi præferenda, uel econtra latissime. cap. 2. nu. 74. cum seqq. & cap. 3. num. 48. 49. 56. & 57. 366. 381. & 383
- 2 Relicta in aliquam certam piam causam, an & quando in alium pium usum conuerti possint. cap. 3. nume. 22. 23. 24. pag. 376. & seq.
- 2 Relicta ad pias causas an soluenda pendente termino ad adeundum hæreditatem, & conficien. Inuentarium. c. 3. nu. 40. 380
- 2 Relicta ad pias causas an debeantur filio ignoranter præterito latissime. cap. 3. nu. 93. usque 100. 388
- 2 Relicta nominatim ab uno, an & quando ab alio repetita intelligantur. cap. 4. nu. 31. & 32. 397
- 2 Relicta ad pias causas sunt mixti fori. c. 6. nu. 5. 421
- 2 Relictum, & relinquo, an sit uerbum obliquum, uel commune, & an comprehendat etiam institutionem hæredis. cap. 7. nu. 2. & 3. 426
- 2 Relictum pauperibus in plurali an uni tantum solui possit, & econtra latissime. cap. 2. nu. 43. 45. 360. & seq.
Relictum pro incertis, & male ablatis, in her. Legatum pro incertis.
- 3 Religio an sit sacramentum, & an in eo imprimatur character. c. 3. n. 211. 572

- 3 Religio & Monachatus ex autoritate summi Pont. substantiam sumpsit. cap. 3. nu. 213. ibidem.
- 3 Religionis ingressus an dissoluat matrimonium. cap. 3. nu. 262.
- 2 Religiosi proprie, qui. cap. 2. nu. 32. in fi. pag. 357.
- 3 Remedium ordinarium facit cessare extraordinarium. cap. 3. nu. 53. 524
- Remedium Euangelicæ denunciationis sup. uer. Euangelica denunciatio.
- 1 Renunciatio contra ius publicum an teneat latissime. cap. 7. nume. 8. 9. & 10. pag. 70. & seq.
- 3 Repetitio eius, quod solutum est ex minus solenni testamento an competat. cap. 2. nu. 82. 499
- 1 Reprobatio consuetudinis an porrigatur tam ad præteritam, quam ad futuram. cap. 22. nu. 58. & 63. 298. & seq.
- 1 Reprobatio expressa fortius operatur, quam tacita. cap. 22. nu. 64. 299
- 1 Reprobata semel consuetudo an ulterius introduci possit. cap. 22. nume. 66. 67. & 71. 300
- 1 Repugnancia non admittenda. cap. 6. nume. 6. 61
- 1 Res de facili reuertitur ad naturam suam. cap. 19. nu. 40. 261
- 2 Res aliena legari an possit tam de iure civili, quam canonico late. cap. 4. nu. 33. cum quatuor seqq. 398
- 3 Res & bona iure humano quæ sita licite in foro conscientie retinentur. c. 3. nu. me. 133. 552
Cætera in uer. Bona.
- 1 Rescriptum tribuens iurisdictionem cõ certa forma si illa non seruetur an processus sit nullus latissime declaratur. cap. 10. nume. 133. cum pluribus seqq. pag. 121. & seq.
- 2 Restitutio male ablatorum ad quem spectet, & quibus fieri debeat. cap. 2. nume. 77. cum seqq. 367
- 1 Restitutio de habilitate an facienda in uerbis uniuersalibus. ca. 12. nu. 30. cum seqq. 145. & seq.
- 3 Reuentio an competat ex testamento minus solenni tam respectu legatorum, quam hæreditatis in foro fori latissime. me.

- me. nu. 2. & 3. cum alijs feqq. usq; 9. cap. 3. 509. & feq.
 Et an in foro poli latissime quoq; ibidem. nu. 9. & 10. cum pluribus etiam feqq. 511
 Retentio quartarum falcidiae, & trebellicianae, in uer. Detractio.
 Retentio legitime in uer. Legitima.
 1 Renelans confessionem, quae fit laico tempore necessitatis an incurrat poenas statutas in c. omnis utriusque sexus de poeniten. & remiss. cap. 10. nume. 70. pag. 110.
 1 Reuelari non debet confessio sacramentalis etiam ad praecipuum Papae sub poena excommunicationis late sententiae. cap. 10. nume. 80. 112
 Quin & mortem sacerdos pati debet prius quam illam reuelare. nume. 81. ibidem.
 1 Reuerentia erga parentes de iure gentium, Naturali & Diuino, & est primum praecipuum secundae Tabulae inter praecipua Decalogi. cap. 16. nu. 46. pag. 177
 1 Reuocatio testamenti solennis de iure speciali an per aliud minus solenne de iure speciale admittatur, & fiat latissime. cap. 16. nu. 230. & 231. cum pluribus feqq. 223. & feq.
 1 Reuocatio testamenti ex sola poenitentia testatoris, qui noluit suum testamentum ualere, an sufficiat, declaratur. c. 17. nu. 21. 22. & 23. p. 235. & feq.
 1 Ripae opi. reprobatur. cap. 11. nume. 13. & cap. 19. nu. 31. 131. & 259
 1 Ripae distinctio reprobatur. cap. 21. nu. 19. pag. 277
 1 Rogitus testium est de solennitate substantiali testamenti. cap. 31. nume. 5. pag. 338
 1 Rogitus testium probatur duobus tantum testibus etiam non testamentarijs. cap. 31. nu. 6. ibidem.
 1 Roma sub utroque gladio Pontificis in qua Christus Iesus suam sanctam sedem collocauit omnium nationum, caput, de cuius & S. R. E. primatu excellentia, ac superioritate late. cap. 3. nu. 82. 83. & 84. cum caeteris feqq. 41
- 2 Roma cum toto eius territorio & alia loca de ortu Rom. Ecclesiae, & patrimonio Beati Petri sub utroque gladio Pontificis. cap. 8. nu. 20. cum feqq. 440
 1 Romana Ecclesia aliarum domina & magistra, & de illius excellentia, & praerogatiua latissime. c. 3. nu. 88. & 89. p. 42
 2 Romana Ecclesia Deum representat. cap. 3. nu. 24. 377
 2 Rota rotat. cap. 5. nu. 22. 419
 2 Rota pro tempore uariat, & mutat opi. cap. 5. nu. 21. in fi. cum feq. & cap. 9. nu. me. 35. ibidem. & pag. 455
 1 Rubrica declarat nigrum dubium. ca. 16. nu. 253. 229
 2 Rubrica iuris ciuilibus ac canonicis, & statutorum an possint allegari ad decis. causarum, & habeantur pro lege. cap. 6. nu. 30. cum feqq. 424. & feq.
 2 Rubrica Decreti an sint authenticae & a quo fuerint compilatae. cap. 6. nu. 32. pag. 425
 2 Rubrica Decreti dicuntur apochryphae. cap. 6. nu. 33. ibidem.
 1 Rustici & mulieres non excusantur praetextu iuris ignorantiae nisi in casibus in iure expressis. cap. 14. nu. 3. 155
 1 Rustici ruri testari possunt cum quinque testibus tantum. cap. 21. nu. 2. 274
 Et ad effectum sic testandi plura, & quae requirantur. ibid. nu. 3. & nu. 21. cum caeteris feqq. 278
 1 Rustici regulariter praesumuntur iura ignorare. cap. 21. nu. 23. & feq. ibid.
 1 Rustici in proposito qui. cap. 21. nu. 26. ibidem.
 1 Rustici quadrati an gaudeant privilegijs ob rusticitatem concessis. cap. 21. nume. 27. ibid.
 1 Rus, qui locus sit. cap. 21. nu. 32. ibid.

3 S 3

Sacerdos tantum non laicus recipit a Christo potestatem absoluedi a peccatis. cap. 10. nu. 66. 109
 1 Sacerdos non debet reuelare confessionem etiam si id Papa praeciperet sub poena

- poena excommunicationis late sententiae, qui potius mori debet, quam illam reuelare. c. 10. nu. 80. cum feq. 112
 1 Sacra prophana colloquijs, & saecularibus negotijs perturbari, & impediri prohibentur. cap. 26. nu. 6. 319
 2 Sacra uasa, & alia bona ecclesiarum, quae ex causa alienari possint. cap. 2. nu. 48. pag. 361
 1 Sacramentum poenitentiae a Christo institutum & ubi. cap. 10. nu. 64. 109
 1 Sacramentum poenitentiae an de necessitate requiratur uerba ex parte confitentis, & cur institutum, ut ore proprio non scriptura & signis quis confiteri debet latissime & not. declaratur. cap. 10. nu. 86. usque 94. p. 112. & feq.
 1 Sacramenti poenitentiae forma essentialis absolutio a peccatis. cap. 10. nume. 80. cum feq. ibidem.
 1.3 Sacramenta instituta a D. N. Iesu Christo cum certa forma uerborum quae omnia nihil in esse produci potest. ca. 10. nu. 131. & par. 3. cap. 3. nume. 254. pag. 121. & 581
 3 Sacramenti matrimonij materia, quae. cap. 3. nu. 207. 571
 3 Sacramenta non possunt per Papam, nec per totam ecclesiam immutari, nec ritari. c. 3. nu. 212. & 254. p. 572. & 581
 3 Sacramenta instituta a D. N. Iesu Christo eiusque, tantum determinationi subsunt. cap. 3. nu. 254. & uirtute passionis ad eius latere profluerunt. nume. 252. 580. & feq.
 1 Sacramentum matrimonij, in uer. Matrimonium. cap. 3. nu. 5. 24
 1 Sapiens ubi testator commisit eius consilium suum testamentum extendi, quae addere & supplere possit. cap. 16. nume. 123. 197
 1 Sapiens, quae possit in instrumento addere, & supplere. ibid.
 2 Sapiens est mutare consilium. cap. 9. nu. 39. 455
 2 F. Sarmienti olim Rotae Auditoris inaduerentia. cap. 4. nu. 19. 395
 1 Sarnen. cap. 1. nu. 137. de constitu. lib. 6. reprobatur. cap. 23. num. 20. & cap. 24. nu. 7. 310. & 314
 1 Scientia Principis supplet omnem defectum iuris positium & tollit omne obstaculum. cap. 23. nu. 3. & 4.
 Et habet uim clausulae non obstant. & de plenitudine potestatis. nume. 5. pag. 307. & feq.
 1 Scientia iuris praesumitur. cap. 24. nu. 8. pag. 315
 3 Scientia legalis est res sanctissima, & donum Dei cap. 3. nu. 42. 520
 1 Scire est rem per causam cognoscere. cap. 11. nu. 46. 138
 1 Scriptura quando requiratur ad substantiam actus, & quando ad substantiam probationis, & quid hoc referat. cap. 9. nu. 32. cum feqq. 88
 1 Scriptura quando requiratur ad substantiam actus non ualet actus nisi de eo fuerit confecta scriptura. cap. 9. nu. 32. ibidem.
 1 Scriptura quando requiratur ad substantiam actus tali scripturae nihil addi, uel detrahi potest. cap. 9. numero 33. ibidem.
 1 Scriptura est necessaria ad ualiditatem sententiae contractuum qui fiunt cum communi per cedulas contractus emphiteotici, & in alijs pluribus casibus. cap. 9. nu. 33. ibid.
 1 Scriptura quando requiratur ad substantiam probationis an sufficiat partis confessio. cap. 9. nu. 34. ibid.
 1 Scriptura testis an testificari possit. c. 10. nu. 16. & 17. & nu. 98. & 103. cum pluribus feqq. 96. 111. & feq.
 1 Scriptura an confiteri teneatur, qui fieri non potest. c. 10. nu. 74. cum feq. 111
 1 Scriptura sui natura est manifesta, licet per accidens possit esse secreta. cap. 10. nu. 85. 112
 1 Scriptura facta sacramentalis confessio, aut per interpretem ac uerba & signis an ualida. cap. 10. nu. 92. 113
 1 Scriptura testamenti casu amissa, potest testamentum probari per duos testes. cap. 28. nu. 2. 329
 1 Scriptura ubi requiratur ad probationem actus si casu sit deperdita potest fieri

- fieri probatio per testes . cap. 28. nume. 3. *ibid.*
 Et quid testes in hoc casu deponere debeant. *ibid.* nu. 6. cum pluribus seqq.
- 1 Scriptura si est subtracta, uel deperdita dolo aduersarij statim iuramento partis de contentis in ea. cap. 28. num. 10. pag. 330.
- 1 Scriptura in dubio an præsumatur deperdita casu fortuito, uel dolo aduersarij. cap. 28. nu. 11. *ibid.*
- 2 Scriptura ziferis, & notis insolitis confecta an teneat. cap. 3. nume. 15. & 16. pag. 374
- 2 Scriptura testamenti, quam testator per Notarium, ut moris est, adhiberi uoluit si non sequatur, an & quando ex hoc arguatur imperfectio uoluntatis latissime declaratur. cap. 5. nu. 8. cum alijs seqq. usque 16. 414
- 2 Scriptura testamenti si non fuerit per Notarium lecta & publicata an testamentum dicatur imperfectum ratione solennitatis tantum, uel etiam uoluntatis latissime quoque examinatur. cap. 5. nu. 16. & nu. 21. 416. & seq.
- 3 Scrupulus proprie quid, contra quem agendum est. cap. 1. nu. 40. 472
 Et deponi debet saltem uoluntate & affectu licet intellectus repugnet. *ibid.* nu. 38. cum seqq.
- 3 Scrupulosa, & erronea conscientia, in uer. Conscientia.
- 3 Secretorum solus Deus cognitor & iudex est. cap. 1. nu. 15. 467
 Secretum confessionis sacramentalis, in uer. Sigillum.
- 1 Sedes Romani Pontificis ex Christi institutione Romæ collocata fuit, & de illius excellentia, & superioritate latissime. cap. 3. nume. 83. cum pluribus seqq. nec potest alibi transferri. *ibid.* nu. 87. 41
- 1 Sententia ad sui ualiditatem requirit scripturam. cap. 9. nu. 33. 88
- 1 Sententia lata à Iudice non sedente pro tribunali an, & quando ualeat latissime. cap. 10. nu. 144. in fi. cum seqq. & cap. 11. nu. 34. *ibid.* & pag. 136
- 1 Sententia lata à Iudice non sedente, sed æquitate non ualet. cap. 10. num. 146. pag. 126.
- 1 Sententia lata contra regulam iuris est ipso iure nulla. cap. 10. nu. 28. 98
- 1 Sententia lata contra legem habentem narios intellectus ualida. cap. 16. nume. 72. 184
- 1 Sententia an per Notarium, legi, & recitari possit. cap. 28. nu. 13. 330
- 1 Septem testes in testamentis in iure civili requiruntur tam in testamento in scriptis, quam nuncupatiuo. cap. 2. nu. 1. & 2. 11
 Et de ratione latissime. *ibid.* nu. 3. cum pluribus seqq.
- 1 Et cur potius septem, quam sex uel octo. cap. 3. nu. 26. & 29. 29. & seqq.
 Et de numero testium in testamentis adhiben. latissime sup. uer. Numerus.
- 1 Septem testes requiri solent in causis grauius, & magni momenti. cap. 3. nu. 20. pag. 27.
- 1 Septem Doctores requiruntur in doctorando, & approbando scholare. c. 3. nu. 21. *ibid.*
- 1 Septenarij numeri uis & efficacia. cap. 3. nu. 29. 30
- 1 Septuaginta duo testes ad rei probationem quando requisiti. cap. 1. nu. 11. p. 3
- 1 Sermones circa generalia sunt faciliores circa particularia ueriores. cap. 11. nume. 1. 128
- 2 Serui in bello capti testari non possunt etiam ex dispensatione Principis, & nec etiam ad pias causas. ca. 4. nu. 100. cum seqq. 408
- 2 Serui poenæ, qui & an ipsi testari possint. cap. 4. nume. 105. cum alijs usq; 110. *ibid.* & seqq.
- 3 Seruitus incognita de iure naturali. c. 2. nu. 6. 480
- 3 Seruus naturaliter obligat & obligatur. cap. 2. nu. 7. *ibid.*
- 1 Sic uolo, sic in beo sit pro ratione uoluntas quando procedat. cap. 22. nu. 48. & 49. pag. 296
- 1 Sigillum confessionis est secretissimum secretorum. cap. 10. nume. 77. & 84. pag. 112
 Et est secretum de iure Diuino, Naturali,

- rali & humano. *ibid.* nu. 78.
 Et est indispensabile. nu. 79. *ibid.*
- Et fortius obligat, quam præceptum confessionis, seu confitendi. *ibid.* nume. 82.
 Et durat etiam post mortem. num. 83. *ibid.*
- Et non potest à sacerdote referuari etiam si id Papa præciperet sub poena excommunicationis latæ sententiæ. nu. 80. *ibid.*
 Et potius mortem pati debet, quam illud referuare. nu. 81. *ibid.*
- 1 Sigillum confessionis an habeat locum in confessione facta laico tempore necessitatis. cap. 10. nu. 71. 111
- 1 Signum testium, & testium numerus sunt solennitates diuersæ. cap. 4. nume. 44. 51
- 1 Signum, quod aliquid de forma substantiali unde colligatur. cap. 4. nu. 23. & 34. 47. & 50
- 1 Signis & nutu matrimonium contrahi potest, & sola etiam taciturnitate. c. 10. nu. 95. & 96. 113. & seqq.
- 2 Signum tabellionis in instrumento appositum denotat actum perfectum. c. 5. nu. 17. 416
- 3 Significatum sacramenti matrimonij consummati & non consummati. c. 3. nu. 246. & 260. cum seqq. 580. & 582
- 1 Sillaba, nedum uerbum ullum, non debet censei superfluo apposita. cap. 3. sub nu. 14. 26
- 1 Similitudo inducta à lege censetur facta in omnibus, & quo ad omnia. cap. 16. nu. 226. 222
- 3 Synderesis an differat à conscientia. c. 1. nu. 34. 470
- Societates seu Confraternitates, in uer. Confraternitates.
- Solennitas septem testium, & alia in testamentis requisita, in uer. Numerus.
- 1 Solennitas, & ueritas in simul requiruntur ad testamenti ualiditatem. cap. 2. nu. 24. 15
- 1 Solennitas ob publicam utilitatem inducta non potest pacto priuatorum, aut iuramento tolli. cap. 7. nu. 8. 70
- 1 Solennitas substantialis denotat causam
- finalem dispositionis. cap. 2. nu. 29. 17
- 1 Solennitas an differat à forma & substantialia. cap. 4. nu. 3. cum seqq. 44
- 1 Solennitas proprie, quæ dicatur. cap. 4. nume. 5. *ibid.*
- 1 Solennitas substantialis, quæ dicatur. c. 4. nu. 13. 34. & 43. 45. 50. & seqq.
- 1 Solennitas intrinseca & extrinseca testamenti quæ. cap. 4. nu. 37. 50
- 1 Solennitas per statutum in testamento, seu contractu mulierum & minorum requisita an tempore necessitatis præmitti possit. cap. 10. nu. 14. 15. & nu. 20. cum seqq. 96. & seqq.
 Et declaratur latissime sub nu. 114. in uer. sed redeundo & nu. 115. cum pluribus seqq. 118
- 3 Et quid in foro conscientia latissime. par. 3. cap. 3. nu. 105. & 106. cum quatuor seqq. 540. & seqq.
- 1 Solennitas iuris ob necessitatem suspenditur ad tempus, sed non relaxatur. cap. 10. nu. 32. 99
- 1 Solennitas statutaria an sit necessaria, quando filia contrahit cum patre latissime. cap. 16. nume. 26. cum decem seqq. 173. & seqq.
- 1 Solennitas insinuationis an requiratur inter coniunctas personas inter parentes & liberos. cap. 16. nu. 30. 174
- 1 Solennitas tituli institutionis est de iure positio & contrario statuto & consuetudine tolli potest. cap. 16. nume. 58. pag. 180
- 1 Solennitas maior, quam sit necessaria nõ inducit maiorem perfectionem. c. 16. nu. 235. cum seqq. 224. & seqq.
- 1 Solennitas requisita principali dispositione non est necessaria in eius declaratione. cap. 30. nume. 1. 2. & 3. pag. 333. & seqq.
 Et declaratur latissime. *ibid.* nume. 6. cum cæteris seqq.
- 1 Solennitas testamenti duobus tantum testibus probatur. cap. 31. nu. 1. & 2. cum cæteris seqq. 338
- 1 Solennitas rogatus testium duobus tantum testibus etiam non testamentarijs probatur. cap. 31. nu. 6. *ibid.*
- 1 Solennitas tituli institutionis duobus tantum

- tantum testibus probari potest. ca. 31. nu. 8. 339
- 2 Solennitas seruanda in testamento uirarij manifesti. cap. 4. nu. 111. 410
- 2 Solennitas scripturæ testamenti, quam testator de more adhiberi uoluit si nõ sequatur an, & quando arguat imperfectionem uoluntatis latissime. cap. 5. nume. 8. usque 16. & nume. 16. & 21. pag. 414. 416. & seq.
- 3 Solennitas iuris positui non attenditur in foro conscientia, quando cessat causa propter quam solennitas introducta fuit, quod latissime declaratur. cap. 1. nume. 47. & 48. cum seqq. 474. & seq.
- 1 Solennitas in testamento requisita per statuta municipalia & consuetudine tolli potest latissime. cap. 22. nu. 14. & cæteris seqq. usque 73. 287
Et late etiam declaratur. d. nu. 73. cū seqq. usque 86. inclusiue. 301
Et an statutum & consuetudo caltri, aut uillæ aut unius familiæ. d. nu. 83. cum seqq. 304
Et tale statutum & consuetudo, quas personas, & quæ bona comprehendat. nu. 85. & 86. ibid.
- 1 Solennitas testamentorum etiam substantialis extrinsecæ a uoluntate testatoris duobus testibus tantum probantur, & exemplis declaratur. cap. 31. nu. me. 9. cum cæteris. seqq. 339
- 3 Solutum ex minus solenni testamento an repeti possit. cap. 2. numero 82. pag. 499
- 3 Soluere, & promittere paria sunt. cap. 2. nu. 81. ibid.
- 1 Socii in conf. 138. nu. 4. & seq. uol. 1. reprobatur. cap. 23. nu. 20. & cap. 24. nu. 7. 310. & 314
- 1 Specialia plurima statuta contra regulas iuris ad fraudes uitandas. cap. 2. nu. 15. cum seqq. 14
- 1 Specialis dispositio per rationem generalem ampliatur, & e contra. cap. 10. nume. 318. 99
- 1 Specialia plurima contra regulas iuris ubi mora periculum est allatura. c. 10. nu. 139. 123
- 1 Specialia non sunt multiplicanda nec tractanda ad consequentiam. cap. 11. nume. 27. 135
- 1 Specialia plurima inducta per ius civile ad fauorem pia caute. cap. 12. nu. 1. pag. 140
- 1 Species probationum remissiuæ. cap. 15. nu. 2. 157
- 1 Specu. in titulo de procu. §. 1. uer. sitem quod est miles cum sequacibus reprobatur. cap. 18. nume. 41. cum piuribus seqq. 244
- 1 Spes legitima non habetur, nec ius ulli competere potest in hereditate iuuentis. cap. 19. nu. 67. 267
- Spiritualia a laico tractari non possunt, & cætera ad id spectantia late sup. uer. Laicus.
- 1 Statutum quamuis sit durum seruandū est. cap. 3. nu. 28. & 31. 29. & 30
- 1 Statutum Vrbs de præscriptione in nouis lib. 1. cap. 158. auferit fidem instrumentis, & tollit uim probationis. c. 7. nu. 14. 73
Et habet locum etiam contra instrumentum iuratum cum obligatione in for. Cam. nu. 25. ibidem.
- 1 Statutum requirens aliquam solennitatem in testamento mulieris, uel minoris non habet locum tempore petitis. cap. 10. nu. 14. & 15. 96
- 1 Statutum requirens præsentiam consanguineorum in contractu mulieris, uel minoris intelligitur si consanguinei extant & eorum cõsensu haberi possit. cap. 10. nu. 15. & nu. 20. ibid. & seq. Et declaratur ibidem nu. 116. 118
- 1 Statuti forma ubi seruari non potest an ualeat actus ex dispositione iuris communis. cap. 10. nu. 115. ibidem.
- 1 Statutum requirens præsentiam consanguineorum in contractu mulieris an locum habeat quando filia contrahit cum patre latissime. cap. 16. nu. 26. cū decem seqq. 98. & seq.
- 1 Statuta Vrbs lib. 1. cap. 149. & 151. in nouiter compilatis non habent locum quando filia contrahit cum patre. cap. 16. nu. 28. & 29. ibidem.
- 1 Statutum requirens aliquam solennitatem

- tem in testamentis mulierum, an comprehendat testamenta ante statutum alias legitime facta, & quid si mulier diu postea superuixerit latissime examinatur. c. 19. nu. 20. & nu. 51. cum pluribus seqq. 255. 263. & seq.
- 1 Statuta municipalia & quæ possunt tollere solennitates in testamento requisiti latissime. cap. 22. nu. 14. usque 73. & late declaratur d. nu. 83. usque 86. inclusiue. 287. & 301
Et ad quæ bona & personas tale statutum porrigitur. nu. 85. & 86. 304
- 1 Statuta municipalia, moresque ciuitatis dicuntur ius civile. cap. 22. nu. 16. cum seqq. 288.
Et præualent iuri communi in ciuitate, qua uigent. nu. 17. ibidem.
- 1 Statuta & consuetudo ciuitatis ualent & induci potest etiam Principe ignorante etiam absq; illius speciali approbatione. cap. 22. nu. 19. 289
- 1 Statuta condere, & potestas legis condendæ competit ciuitatibus ab exordio mundi. cap. 22. nu. 20. ibidem.
- 1 Statutum & consuetudo an possit facere ualidam probationem, quæ de iure cõmuni est inualida, & e contra. cap. 22. nu. 29. & 34. 290. & seq.
- 1 Statutum quod testamentum ualeat cū minori numero septem testium est fauorabile, & ampliandum, & præsumitur ex iusta causa introductum. cap. 22. nu. 30. 31. 37. & 38. ibid. & pag. 292
- 1 Statutum aut consuetudo præbens occasionem delinquendi non ualet. cap. 22. nu. 32. & 76. 289. & 301
- 2 Et ampliatur & declaratur. par. 2. cap. 9. nu. 14. & 15. 449
- 1 Statutum & consuetudo contra ius commune an in dubio præsumatur irritabilis. cap. 22. nume. 33. 35. & 44. pag. 291. & 294
- 1 Statutum iniustum, irrationabile, & dolo conditum, an sit ipso iure nullum. cap. 22. num. 36. & nume. 52. 53. & 54. pag. 292. & 297.
- 1 Statuta & leges pro loco & tempore uariantur & mutantur. cap. 22. nume. 39. cum seqq. 293
- Et eorum uariatio utilis & necessaria ibidem. nu. 40.
- 1 Statuta duo contraria an possint simul iudicari iusta & rationabilia. cap. 22. nume. 42. ibidem.
- 1 Statutum & consuetudo, quod testamentum ualeant cum duobus testibus tantum per Papam approbantur, & ius commune illi contrarium reprobatur. cap. 22. nu. 43. 294
- 1 Statutum in his, quæ sunt de iustitia positum non requirit rationem ad sui ualiditatem, sed sufficit sola autoritas statuentis, & in his procedit (sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas) latissime. cap. 22. nume. 48. 49. & nu. 52. cum seqq. 296. & seqq.
- 1 Statutum etiam contra rationem, & ratione, carens, dummodo nõ sit contra ius diuinum & bonos mores ualet, & late declaratur. c. 22. nu. 52. cum seqq. pag. 297.
- 1 Statutum & consuetudo, & lex imperialis aut Pontificia tribuens plenam fidem dicto unius testis, aut priuatæ scripturæ an ualeat latissime declaratur. cap. 22. nu. 74. usque 80. inclusiue. pag. 301.
- 1 Statutum & consuetudo an per Rusticanos induci possit. cap. 22. nume. 83. pag. 304.
- 1 Statutum et consuetudo an per unam progeniem, et familiam induci possit. cap. 22. nu. 84. ibidem.
- 1 Statutum et consuetudo unius ciuitatis an comprehendat forentes ibi contractantes, et an bona ciuium extra territorium sita, et de materia. cap. 22. nu. 85. et 86. ibidem.
- 2 Statuta laicorum et leges Imperiales nõ ualent contra dispositionem iuris canonici in relictis ad pias causas in spiritualibus, et in concernentibus animã et peccatum. cap. 6. num. 10. 11. et 12. pag. 421. et seq. Et quid in materia prophana ea. par. 2. cap. 8. nu. 29. 441
- 2 Statuta contra ius canonicum clerici condere non possunt, laici possunt. cap. 8. nu. 28. et 29. ibidem. Statuta

- 2 Statuta contra libertatem ecclesiasticam sunt ipso iure nulla, & quæ dicantur contra libertatem ecclesiasticam. cap. 6. nu. 13. cum seqq. 422
Nec ualet consuetudo etiam immemoralis in his, quæ sunt contra libertatem ecclesiasticam. ibid. nu. 15.
- 2 Statuta sub uerbis generalibus non comprehendunt casum contra libertatem ecclesiasticam, nec illi præiudiciale, neque testamenta aut relicta ad pias causas, nec casum in quo specialiter statui non potest latissime. cap. 6. nu. 18. & 20. 423
- 2 Statuta laicorum contra ius canonicum in materia indifferenti an ualeant. cap. 8. nu. 29. 441
- 2 Statutum & consuetudo contra dispositionem. cap. cum esset de testam. an & ex qua causa induci possit. cap. 8. nu. me. 33. 442
Quod tamen declaratur. nu. 40. & 41. cum seqq. ibidem.
- 2 Statuta litigantium in decisorijs attendi debet. cap. 8. nu. 45. & latissime. cap. 9. nu. 8. 444. & 447
Secus in præparatorijs, & ordinarijs iudiciorum. ibidem.
- 2 Statutum & consuetudo conformis iuri communi an dicatur correcta si sit, correcta iuris dispositio & conuersio latissime. c. 9. nu. 22. & nu. 30. 450. & 453
- 3 Statutum permittens bannitum occidere an ualidum etiam in foro conscientie. cap. 3. sub nu. 40. 519
- 1 Stipulatio est contractus inuentus de iure ciuili, qui uerbis contrahitur. c. 10. nu. 126. cum seqq. 120
- 1 Stipulatio à nudo contrahi non potest. cap. 10. nu. 128. cum seqq. ibidem.
- 1 Stipulatio nuda & signis contrahi non potest, ualet tamen tamquam contractus solo consensu celebratus. cap. 10. nu. me. 129. ibidem.
- 1 Stipulatio à nudo, qui intelligit ad motum laborum an contrahi possit. ibid.
- 3 Stipulatio per nunciū, uel epistolam in-
- uilis de iure ciuili an pariatur naturalē obligationem. c. 2. nu. 23. ad fi. 423
- 3 Stipulatio alteri facta an sit contra legē, & an pariatur naturalem obligationem. cap. 2. nu. 56. 57. & 58. 491. & seqq.
- 2 Substitutio directa post aditam hæreditatem fieri potest in testamento ad pias causas, & in testamento militis. cap. 4. nu. 42. 339
- 3 Substitutio pupillaris an excludat matrē à legitima filij tam in foro fori, quam in foro poli latissime. cap. 3. num. 192. cum quattuor seqq. 568
- 1 Successio filiorum est de iure diuino, naturali, & humano, de quo plura. cap. 16. nu. 187. cū sex seqq. 213. & seqq.
- 2 Non tamen est proprie debita, sed quasi. cap. 3. nu. 51. par. 2. 382
- 1 Successio parentum in bonis filiorum nõ ita debita prout successio filiorum in bonis parentum. cap. 16. nu. 187. 213
- 1 Successio ab intestato defertur ex tacito iudicio testatoris. cap. 17. nu. 21. 235
- 2 Successio ab intestato non habet locum quam diu succedi potest ex testamento. cap. 7. nu. 27. 432
- 3 Successio filiorum non est ita debita de iure naturali prout libera uoluntas testatoris. cap. 3. nu. 17. 375
- 1 Successor ab intestato in uer. Hæres ab intestato.
- 1 Sufficit pro ratione uoluntas in arbitrarijs. cap. 22. nu. 48. & 49. 296
- 1, 2 Superflua sunt referenda late. cap. 3. nu. 14. & par. 2. cap. 9. nu. 17. 25. & 450
- 1 Superflua probationes non admittendæ. cap. 3. nu. 14. & 34. 25. & 31
- 1 Superflui est præcibus impetrare, quod de iure communi conceditur. cap. 10. nu. 43. 103
- 1 Superioritas & excellentia Urbis Romæ, & S. R. E. cap. 3. nu. 83. 84. & 88. pag. 41. & seqq.
Et qui illam negat hæreticus reputatur. nu. 89. ibidem.
- 1 Supplementū cõgruē dotis an peti possit à filia, quæ minorem dotem habuit. c. 16. nu. 156. 207
- 2 Supplementum legitime in uer. Legitima.
- 2 Surdus simul & mutus an testari possit saltem

- saltem ad pias causas, & ex dispensatione Principis latissime. cap. 4. nu. 56. cum seqq. usque 65. 401. & seqq.
- 1 Suspicio fraudis & falsitatis cessat in actu coram iudice publice celebrato. cap. 25. nu. 5. 316
Et coram Principe. c. 23. nu. 9. 308
Et coram Parrocho. cap. 3. nu. 15. 26

T

ABELLIO in uer. Notarius.

- Tacita uoluntas testatoris casum probationes requirit prout expressa & etiam fortiores. cap. 15. nu. 5. & 9. 157. & seqq.
- 1 Tacita uoluntas est eiuſdem efficaciz prout expressa. cap. 15. nu. 10. 158
- 1 Tacita nõ sunt eius efficaciz sicut expressa, & declaratur. cap. 16. nu. 100. 101. & 103. & cap. 22. nu. 64. 191. & 299
- 1 Taciti & expressi an idem sit iudicium. cap. 16. nu. 100. cum seqq. 191
- 1 Taciturnitas sola puellæ an sufficiens ad matrimonium contrahendum. cap. 10. nu. 96. 114
- 1 Tale proprie non dicitur, quod non est simpliciter tale. cap. 16. nu. 215. 219
- 2 Templarij, Hospitalarij, fratres tertij ordinis, Eremitæ, conuersi, & Iesuati dicuntur Deo deuoti, & à sede Apostolica approbati. cap. 2. nu. 32. cum seqq. pag. 356 & 358.
- 1 Tempus necessitatis & cætera ad id spectantia, in uer. Necessitas.
- 1 Tempus belli & pestis æquiparantur. cap. 11. nu. 17. cum seqq. 132
- 1 Tempus in quod dispositio confertur nõ quo celebratur inspicere debet. cap. 19. nu. 14. 255
- 1 Tempus conditi testamenti inspicere debet & ad quid. cap. 19. nu. 32. 259
- 1 Tentare Deum est peccatum. cap. 20. nu. me. 7. 272
- 2 Terræ de temporali iurisdictione Ecclesie quæ. cap. 8. nu. 20. cum seqq. 440
- 2 Tertius ordo Monialium & uirorū approbatus. c. 2. sub n. 32. cū seqq. 356. & 358
- 1 Testamentū de iure ciuili regulariter septē testes requirit tam in scriptis quam

- nuncupatiue conditum, & quæ fuerit iuris ciuilis ratio latissime. cap. 2. nu. 1. 2. & 3. & pluribus seqq. 11
- 1 Testamentum de iure naturali & gentium duos tantum testes requirit. c. 2. nu. 9. & 10. 12. & 13
- 3 Et etiam in foro conscientie ut latissime declaratur. par. 3. cap. 1. nu. 45. cum cæteris seqq. 473. & seqq.
Cætera de numero testium in testamento requisito tam in foro fori, ciuili, & canonico, quam in foro poli & conscientie, latissime sup. uer. Numerus.
- 1 Testamentū quoad solennitatem est de iure ciuili, sed quoad sui originē & substantiam de iure naturali. c. 2. nu. 6. cū seqq. 12
- 1 Testamentum in quo non sunt adhibiti septē testes an presumatur fraudulentum. cap. 2. nu. 25. & nu. 35. cum cæteris seqq. & cap. 9. nu. 30. 16. 18. & 88
- 1 Testamentū minus solenne & falsum equi parantur. cap. 2. nu. 44. & cap. 9. nu. 30. pag. 21. & 88.
- 1 Testamentum minus solenne ex defectu numeri septem testium non ualet etiā quod in eo nulla fraus interuenierit. cap. 2. nu. 22. ad fi. cum seqq. 15
- 1 Testamentum minus solenne an dicatur contra legem, uel præter legem, & quis sit effectus latissime. cap. 3. nu. 65. cum pluribus seqq. 39
- 1 Testamentum absque solenni numero septem testium est ipso iure nullum. cap. 4. nu. 14. & 15. cum seqq. 46
- 1 Testamentum imperfectum & absque solenni numero septem testium an proprie possit dici testamentū necne latissime. cap. 4. nu. 45. cū seqq. & c. 16. nu. 212. cū cæteris etiā seqq. 51. & 219. cū seqq.
- 1 Testamentū solenne nõ renocatur per secundū minus solenne. c. 4. nu. 54. 52
- 1 Et declaratur. cap. 16. nu. 230. usq; 237. pag. 223. & seqq.
- 1 Testamentum uires recipit ab institutione hæredis, quæ est basis & forma perfectiua testamenti. cap. 5. nu. 27. 57
- 1 Testamentū, quod nõ potest ualere ut testamentum ex defectu solennitatis an subsistatur iure codicillorū latissime. cap. 6. nu. 14. 15. & 16. cum cæteris seqq.

- pag.62. & seqq.
- 1 Et quid sit in eo sit appositum iuramentum. cap.7. nu.35. 75
- 1 Testamentum in scriptis conditum, sed non perfecte an substineatur ut nuncupatum. cap.6. nu.20. 63
- 1 Testamentum minus solenne ex defectu numeri septem testium an probari, & sustineri possit uirtute iuramenti supplerui, aut per confessionem partium etiam iuratum latissime. cap.8. & 9. per totum. 77. & 83
- 1 Testamenta duo facta præsumuntur ad effectum uitandæ contrarietatis. cap.9. nu.27. cum. seqq. 87
- 2 Et limitatur & declaratur par.2. cap.4. nu.3. cum pluribus seqq. 392. & seqq.
- 1 Testamentum & contractus mulieris seu minoris absq; solennitatibus statuto requisitis, an tempore necessitatis ualeant. c.10. nu.14.15.20.21. & 22. 96. & seqq. Et declaratur latissime sub num.114. uers. sed redeundo, & nu.115. cum pluribus seqq. 118
- 3 Et quid in foro conscientia latissime quoque par.3. cap.3. nu.105. & 106. cū quattuor seqq. 540. & seqq.
- 1 Testamentum minus solenne de iure communi ex defectu numeri septem testium non ualeat etiam tempore necessitatis. cap.10. nu.50. 105
- 1 Et an tempore pestis latissime. cap.11. ubi opi. affirmatiua recitatur. num.2. & negatiua uerior, & communis. nu.29. pag.128. & 135.
- 1 Et declaratur latissime quoque. cap.20. per rotum. 271
- 1 Testamentum factum in carcere Tirani an ualeat absque solenni numero septem testium. cap.10. nu.41. & 51. 102. & 105
- 1 Testamentum minus solenne non ualeat etiam ad fauorē piæ causæ de iure civili. cap.12. nu.4. & 5. 140
Et an de iure canonico quod in his testamentis seruandum est nu.33. cum cæteris seqq. 146. & seqq.
- 1 Testamentum minus solenne non ualeat de iure civili etiam fauore libertatis. cap.12. nu.14. 142
- 1 Testamentum peregrinorū, qui deuotionis

- causa peregrinantur ad S.Sepulchrum & loca sim. minus solenne an ualidū latissime. cap.13. nu.6.7.8. cum pluribus seqq. 149
- 1 Testamentum eius, qui ingressurus est religionem an ualeat absque solennitatibus iuris. cap.13. nu.28. 154
- 1 Testamentum in quo per Principem est concessa libera testandi facultas an ualeat absque solennitatibus de iure requisitis latissime declaratur. cap.13. nu.2. cum cæteris seqq. 148
- 1 Testamentum minus solenne conditum à rusticis, minoribus, mulieribus, & sim. sub prætextu iuris ignorantia an ualidū. c.14. nu.1. cum cæteris seqq. 151
- 1 Testamentum inter liberos, & solum ab omnibus solennitatibus iuris positum & redactum ad metos terminos iur. naturalis & gentiū. c.16. nu.17. & 18. 171
- 1 Testamentum inter liberos & testamentum militis æquiparantur. cap.16. nume.19. ibidem.
Fauorabilius tamen est testamentum inter liberos. nu.20. ibidem.
Et de liberorum fauore. num.25. cum alijs seqq. 172. & seqq.
- 1 Testamentum inter liberos nō gaudet priuilegijs quādo non est cōditum in omnium fauorem. cap.16. nu.49. 177
Quod exemplis latissime declaratur. nu.54. usque 166. 179. & seqq.
- 1 Testamentum inter liberos an sit nullū uicio præteritionis. c.16. nu.54. ibid.
- 1 Testamentum inter liberos an sit nullum si non relinquatur legitima tit. institutionis latissime. c.16. nu.57. cū alijs seqq. pag.180.
Et an sufficiat, quod in eo sit apposita clausula codicillaris, & clausula omni meliori modo nu.77.78. & nu.81. cum pluribus seqq. 186. & seqq.
Et an sit de mente aliunde constet, quod testator eo iure & titulo quo debet relinquere uoluerit latissime exemplis declaratur. nume. 116.117. 118. usque 127. 195. & seqq.
- 2 Et an in testamento ad piæ causas latissime par.2. cap.3. nu.41.42.43. cum cæteris seqq. 380. & seqq.

Testa-

- Testamentum inter liberos censetur continere clausulam codicillarem & clausulam omni meliori modo licet non sint expresse. cap.16. nu.73. nume.82. pag.184. & 88.
- 1 Testamentum inter liberos nullum de iure communi an substineatur iure codicillorum. cap.16. nu.90.91. cum alijs seqq. pag 189. & seqq.
- 1 Testamentum inter liberos nullum ex defectu tituli institutionis ualeat, ut ult. uoluntas ab intestato & iure codicillorum. cap.16. nu.36. 202
- 1 Testamentum inter liberos an gaudeat priuilegijs, quando pater non seruat æqualitatem inter eos latissime. cap.16. num.137. usque 166. pag.201. & seqq.
- 1 Testamentum inter liberos non requirit testes nec ad ualiditatem nec ad illius probationem. cap.16. nume. 166.167. cum seqq. 209
- 1 Testamentum inter liberos tam inscriptis, quā nuncupatiuum gaudet priuilegijs huic testamento tributis. cap.16. nume.175. cum seqq. pag.210. & seqq.
- 1 Testamentum inter liberos quoad illius priuilegia comprehendit omnes descendentes in infinitum. c.16. nu.178. cum seqq. 211
Et an testamenta à liberis condita ad fauorem parentum. nu.184. cum seqq. pag.212
Et an personas extraneas in eo mixtas. nu.196. cum seqq. 215
Et an liberos emancipatos. nume.199. pag.216.
Et an bastardos & spurios. ibidem.
Et an legitimatos. nu.200. cum seqq. ibidem. & seqq.
Et an filias exclusas statuto uel renunciatione. nu.203. 217
Et an filios adoptiuos. nume.204. pag.218.
- 1 Testamentum nutu conditum non ualeat etiam inter liberos. cap.16. num.205. pag.218.
Et neque à milite conditum. nu.207. in subidem.

- Et an conditum ad piæ causas. nume. 208. & 209. & late par.2. cap.3. nume. 9. & 10. ibidem. & pag.373
- 1 Testamentum uere & proprie quod, & quod improprie & abusiue. cap.16. nu.212. & 245.246. 219. & 227
- 1 Testamentum per I. C. diffinitur ut. cap.16. nu.213. 219
- 1 Testamentum in quo deficit iuris solennitas dicitur potius ult. uoluntas quā testamentum. cap.16. nu.218. 220
- 1 Testamentum minus solenne inter liberos an sit proprie testamentum latissime. cap.16. nu.222. & 224. usque 260. pag.221. & seqq.
Et an ex eo succedatur ex testamento, uel ab intestato nu.229. 222
Et an ex eo reuocetur primum solenne de iure communi nu.230. cum alijs seqq. 223
- 1 Testamentum factum coram Principe cū duobus tantum testibus est uere & proprie testamentum. cap.16. nu.228. pag.222.
- 1 Testamentum primum solenne an reuocetur per secundum minus solenne ualidum de iure speciali latissime. cap.16. nu.230. & 231. usque 235. pag.223. & seqq.
- 1 Testamentum in quo sunt adhibiti uiginti testes an reuocetur per secundum in quo sunt adhibiti septem. cap.16. nume.236. 225
- 1 Testamentum inter liberos cum duobus tantum testibus ita est perfectum prout inter extraneos cum septem. cap.16. nu.237. ibidem.
- 1 Testamentum imperfectū defectu imperfectæ uoluntatis an inter liberos ualeat. cap.16. nume.260.263. cum seqq. pag.230. & seqq.
- 2 Et an ad piæ causas latissime par.2. cap.5. nume.1. & 2. cum cæteris seqq. pag.412.
- 2 Et an substineatur saltem quoad perfecte disposita nu.7. 413
- 2 Et quando uoluntas dicatur perfecta, uel imperfecta & unde arguitur latissime nume.8. cum cæteris seqq. pag.414.

- 1 Testamētum est quid indiuiduum & eius forma perfectiua stat in ult. puncto indiuisibili. c. 16. nu. 261. & 262. 231
- 1 Testamentum in quo sunt instituti uenietes ab intestato ualet absque numero septem testium cum quinque tantum. cap. 17. nu. 1. & 2. 233
- Et tollit primum solenne cum septem testibus. nu. 3. & 6. ibidem.
- Et an ualeat ut testamentū, uel ut ult. uoluntas in genere d. nu. 6. 7. & 8. ibid.
- Et procedit tā in testamēto inscriptis, quam nuncupatio. nu. 16. 234
- Et quando testamentum est factum ad fauorem omnium in eodē gradu existentium. nu. 17. 235
- Et latius declaratur ibidem. nume. 18. cum seqq.
- 1 Testamētum primum an tollatur ex eo, quod testator dixit nolle illud ualere, sed uelle decedere ab intestato. cap. 17. nu. 21. 235
- 1 Testamentum an reuocetur ex sola penitētia testatoris dicentis nolle illud ualere. cap. 17. nu. 22. & 23. 236
- 1 Testamentum militare est solum ab omni solennitate iuris positum, & in eo sola eius uoluntas attenditur secundum terminos iuris naturalis & gentium latissime. cap. 18. nu. 3. cum alijs seqq. 239
- Et qua ratione hoc inductum nu. 9. & alijs etiam seqq. 240
- Cetera de priuilegijs huius testamēti & quibus competant sup. uer. Milites.
- 1 Testamentum conditum in loco hostili & conflictu belli etiam a non milite gaudet priuilegijs militaribus. cap. 19. nu. 1. 252
- Et declaratur nu. 4. cum pluribus seqq. ibidem.
- 1 Testamentum non dicitur perfectum nisi post mortem. cap. 19. nu. 12. 254
- 1 Testamentum morte confirmatur. cap. 19. nu. 13. ibidem.
- 1 Testamentum rite conditum an irritetur ex statuto ante mortem testatoris superueniente. cap. 19. nu. 20. & nu. 51. pag. 255. & 263.
- Et quid si testator post statutum diu

- superuixit d. nu. 20. 21. & 51. cum alijs etiam seqq. pag. 255. 256. & 264. 257
- 1 Testamentum militis an rumpatur natiuitate posthumi ignoranter præteriti. cap. 19. nu. 23. cum seqq. 257
- 1 Testamentum Rustici conditū iux. formā l. fi. C. de testam. irritatur si Rusticus in ciuitate decedat. cap. 19. nu. 30. & cap. 21. nu. 5. 259. & 275
- Cetera in uer. Rustici.
- 1 Testamentum conditum tempore pestis ab his qui remanent in loco appellato procurandis infirmis & pro seruitio Reipublicæ ualet absque solenni numero septem testium. c. 20. nu. 2. 271
- Et declaratur. nu. 6. 272
- 1 Testamentum minus solenne de iure cōmuni ualet secundū formam statutorū & consuetudinē ciuitatis latissime. c. 22. nu. 2. 12. 13. & 14. pag. 283. & 287
- 1 Testamentum conditum in terris Turcarum, & Saracenorū, quas solennitates requirat. cap. 22. nu. 87. 305
- 1 Testamentum Iudæorum aliorumq; infidelium an requirat solennitates iuris ciuilibus. cap. 22. sub eo. nu. 87. ibidem.
- 1 Testamentum & contractus sunt diuersa ab instrumēto testamēti & contractus. cap. 22. nu. 92. 306
- 1 Testamentum minus solēne coram Principe conditum ualet, quia eius præsentia supplet omnes defectus. cap. 23. nu. 2. & 3. cum alijs seqq. 307
- 1 Testamentum Principis ualet ex eius sola simplici uoluntate absque ulla iuris solēnitate. c. 24. nu. 1. & 2. cū seqq. 314
- Et declaratur nu. 5. 6. & 7. ibidem.
- 1 Testamentum factū coram iudice in actis iudicij nõ requirit solennem numerū septē testium. c. 25. nu. 1. cū seqq. 316
- 1 Testamentum factum in actis iudicij censetur notorium propter multitudinē ibi assistantium. c. 25. nu. 3. cū seqq. ibid.
- Et in eo nullus alius testis requiritur nu. 6. cum seqq. ibidem.
- Et quando dicatur factum in actis iudicij declaratur nu. 10. & 11. 317
- 1 Testamentum factum in publico parlamento, & coram populo non requirit testes. cap. 26. nu. 1. 2. & 3. 319

Testa-

- 2 Testamentum factū in ecclesia quando diuina celebrantur an requirat testes. cap. 26. ibid. nu. 4.
- Et an sit peccatum in ecclesia eo tempore testari contrahere, & alia prophana & secularia agere nu. 5. 6. & 7. ibid.
- 1 Testamentum factum in foro publico & cōspectu populi siue maioris partis uiciniæ dicitur notoriū, & an requirat testes. c. 26. n. 10. cū alijs seqq. ibid. & seqq.
- 1 Testamentum notorium requirit duos testes & ad quid. cap. 26. nu. 13. 320
- 1 Testamentum in quo testator elegit fidem hæredis non requiritur testes. c. 27. nu. 3. 322
- 1 Testamentū conditū per relationem ad certā scripturam an teneat latissime. c. 27. nu. 9. usque 22. 323. & seqq.
- 1 Testamentum potest continere contractus, qui in testamento fieri possunt latissime. cap. 27. nu. 23. 24. 25. 327
- Et an contractus facti in testamento retineant naturā cōtractus. nu. 26. 328
- 1 Testamentum de quo est confectum publicum cum instrumēto, & casu deperditum quomodo probetur. cap. 28. nu. 2. & 3. cum seqq. 329
- Et an in dubio præsumatur deperditū casu fortuito, uel dolo aduersarij & cui incumbat onus probandi omissionem, & quomodo illa probetur & quomodo testes deponere debeant de tenore scripturæ nu. 11. 12. & 13. 330
- 1 Testamētū an probetur p publicū instrumētū absq; depositione testiu tam nūcupatiuum, quam in scriptis conditū late. c. 29. nu. 3. 4. & 6. 331. & 332
- Et an isto casu notarius computetur in numero testium nu. 8. ibid.
- 1 Testamentum respectu uoluntatis declaratorie testatoris non requirit solennē numerū septem testium, sed duo tantū sufficiunt. c. 30. nu. 1. cū seqq. 333
- Et declaratur latissime. nu. 6. cum cæteris seqq. 334. & seqq.
- 1 Testamentum respectu probationis solennitatum ipsius non requirit septem testes, sed duo tantum sufficiunt etiā non rogati late. cap. 31. num. 1. 2. 3. & 4. pag. 338.

- Et exemplis latissime declaratur nu. 5. cum cæteris seqq. ibidem.
- Et respectu erroris testamenti. nu. 13. pag. 339.
- 1 Testamentum, quod sit factum probatur per duos testes, sed sic factum per septem. cap. 31. nu. 14. 340
- 2 Testamentum ad pias causas de iure canonico non requirit septem testes, sed in eo duo sufficiunt. c. 1. nu. 9. 342
- 2 Testamentum quando dicitur ad pias causas latissime discutitur & exemplis elucidatur. cap. 2. per totum & sup. in uer. Legatum.
- 2 Testamentum ad pias causas de iure canonico non requirit aliquas iuris solennitates, sed est redactum ad terminos iuris naturalis & gentiu. c. 3. nu. 2. 372
- Et iudicatur iure diuino, non humano. nu. 3. ibidem.
- Et in eo non requiritur testes esse rogatos, nec quod sint masculi potiusquā foemina. nu. 4. ibidem.
- Et ualet etiam absque ullo teste si uoluntas aliunde constare possit quomodo. nu. 6. & 7. 373
- 2 Testamentum & contractus ziferis scripta non ualent. cap. 3. nu. 15. 374
- Valēt tamē ad pias causas nu. 16. ibid.
- 2 Testamentum uitiatur ratione incertitudinis tam personarum, quam rerum. c. 3. nu. 17. & 21. 375. & seqq.
- Fallit in testamento ad pias causas latissime. nu. 18. 19. 20. 21. & 22. ibid.
- 2 Testamentum in quo ecclesia, uel pauperes in genere sunt instituti, uel aliquid eis relictum ualet. cap. 3. nu. 19. ibid.
- Et cui ecclesiæ & pauperibus relictum intelligatur nu. 20. ibidem.
- 2 Testamentum ad pias causas absque hæredis institutione an ualidum. cap. 3. nu. 27. cum seqq. 377
- 2 Testamentum non ualet si ex eo non adeatur hæreditas. cap. 3. nu. 30. ibid.
- 2 Testamentum ad pias causas an teneat absque additione hæreditatis latissime discutitur. cap. 3. a nume. 31. usque 40. pag. 378. & seqq.
- 2 Testamentum ad pias causas in quo non est relicta legitima filio tit. institutio-

- nis an ualeat latissime. cap. 3. num. 43. cum pluribus seqq. 380
- 2 Testamentum ad pias causas an uideatur ratione præteritionis filiorum latissime discutitur & declaratur. c. 3. nu. 60. & 62. cū cæteris seqq. 383. & seq.
- 2 Testamentum duo eodem tempore confecta si nō apparet quod eorum sit prius uel posterius neutrum ualeat. cap. 4. num. 3. 392
- Fallit si alter ex institutis reperiar in possessione bonorum quia is præfertur nu. 11. & 12. 393
- Et in pia causa, quæ præfertur etiam possessori ibid. nu. 5. cū alijs & nu. 13. Et quid si in utroque esset instituta pia causa. nu. 14. & 15. 394. & seq.
- 2 Testamentum captatoria ad pias causas an teneat latissime declaratur. cap. 4. nu. 18. usque 31. 395. & seqq.
- 2 Testamentum ex certo tempore & usque ad certum tempus fieri non potest nisi sit testamentum militis & ad pias causas. cap. 4. nu. 41. 399
- 2 Testamentum, quod personæ facere prohibere remissive. cap. 4. nu. 44. ibidem.
- 2 Testamentum an condere possit filiusfam. ad pias causas latissime. cap. 4. num. 51. pag. 400.
- 2 Testamentum, ceci furdi, & muti an teneat etiam ad pias causas latissime. c. 4. nu. 54. cum pluribus seqq. 401
- 2 Testamentum ad pias causas non est solum quoad inhabilitatem prouenientem à iure naturali. cap. 4. num. 65. cum seqq. 402
- 2 Testamentum pupilli doli capax an ualeat ad pias causas latissime. cap. 4. num. 68. 69. & 72. usque 85. ibidem. & seq.
- Et an cum eo dispensari possit in testamento ibidem. nu. 73.
- Et quis dicatur pupillus doli capax & proximus pubertati. nu. 75. cum seqq. pag. 404.
- 2 Testamentum furiosi ad pias causas, & alij actus ab eo pie, rite, & recte gesti an teneant latissime. cap. 4. nu. 85. usque 98. pag. 406. & seq.
- 2 Testamentum cuiusdam furiosi à senatu approbatum ibid. nu. 90.
- 2 Testamentum prodigi cui bonis est interdixtum an teneat ad pias causas. c. 4. nu. 98. & 99. 408
- 2 Testamentum eius, qui nihil habet in bonis, & qui omnibus est priuatus ratione seruitutis, uel pœnæ confiscationis an ualeat, & an ad pias causas. c. 4. nu. 100. 105. & 107. cum seqq. ibid. & seq.
- 2 Testamentum obsidum an teneat ad pias causas ibidem. nu. 103.
- 2 Testamentum conditum à damnatis ad mortem, ad perpetuum carcerem, ad triremas, à relegatis à banditis & sim. an ualeat, & an ad pias causas. cap. 4. nu. 105. usque 110. ibidem.
- 2 Testamentum excommunicati an ualeat. cap. 4. nu. 110. 409
- 2 Testamentum vsurarij manifesti an, & quomodo ualeat. cap. 4. num. 111. pag. 410.
- 2 Testamentum notorij peccatoris meretricis & existentium notorie in peccato mortali, & in statu damnationis an teneat ad pias causas ibidem. nu. 112.
- 2 Testamentum infidelis, & hæretici an teneat ad nu. 112. & 113. ibidem.
- 2 Testamentum Religiosorum an teneat. cap. 4. nu. 114. 411
- 2 Testamentum nō perfectum an subsineatur quoad pfecte disposita. c. 5. nu. 7. 413.
- 2 Testamentum de quo testator iussit fieri publicum instrumentum an dicatur perfectum antequam notarius illud stipuletur latissime. cap. 5. nu. 8. cum cæteris seqq. 414
- Et quid in contractibus de quibus conuenit fuit ut fieret instrumentum nu. 14. cum seq. 415
- Et ex quibus perfectio & imperfectio arguatur latissime. num. 17. 18. 19. 20. pag. 416. & seq.
- 2 Testamentum ad pias causas iudicatur secundum dispositionem iuris canonici ubique etiam in terris Imperij, & in foro seculari. cap. 6. nu. 3. & nu. 11 pag. 420. & 422.
- 2 Testamentum minus solenne principaliter conditum ad fauorem personæ extraneæ an ualeat quoad relicta ad fauorem
- uorem pie conf. cap. 7. num. 30. & 34. pag. 423. & seq.
- 2 Testamentum personæ ecclesiasticæ iudicatur secundum dispositionem iuris canonici in quocumque loco & foro causa agitur. cap. 8. nu. 36. & 37. cum seqq. 443
- Et declaratur not. ibidem. nu. 40. & 41. cum seqq.
- 2 Testamentum clerici in quo laicus est institutus potest irritari ob defectum insinuationis, uel registrationis à statuto requisiti & è conuerso. ibidem. num. 40. cum cæteris seq.
- 3 Testamentum in foro conscientie ualidum absque vlla solennitate iuris positui. cap. 1. num. 45. 52. & seqq. pag. 473. 475. & seq.
- 3 Testamentum minus solenne de iure positum quos effectus pariat tam in foro fori, quam in foro conscientie. cap. 2. nu. 29. 484
- 3 Testamentum in foro conscientie, quæ probationem requirit latissime declaratur. cap. 3. à num. 19. usque 48. pag. 513. & seqq.
- 3 Testamentum minus solenne an ita prober uoluntatem defuncti, ut quis possit in foro conscientie illi fidem adhibere, & illud sequi latissime. cap. 3. num. 20. cum alijs seqq. usque 38. ibidem.
- Et an ut in eo foro quis sit necessario obligatus illi fidem adhibere latissime quoq; d. nu. 38. cum decem seqq. pag. 518. & seqq.
- 1 Testator quomodo de iure possit disponere de bonis post mortem quo tempore non est amplius dominus bonorum remissive. cap. 2. num. 8. pag. 12.
- 1 Testator si non facit testamentum cum solennitatibus requisitis dicitur intestatus decedere. cap. 4. nu. 51. & 53. pag. 52
- 1 Testator non adhibens in testamento solennitates de iure requisitas censetur nugari, & uelle facere actum elusorium. cap. 5. nu. 7. 54
- 3 Quod late & not. declaratur. par. 3. cap. 3. nu. 33. cum seqq. 517
- 1 Testator non potest facere quod leges in suo testamento locum non habeant, & quod eius testamentum ualeat absque solennitatibus de iure requisitis. cap. 6. nu. 1. 61
- Nec illi renunciare etiam cum iuramento. cap. 7. nu. 2. & 3. cum cæteris seqq. 69
- 1 Testator quod uoluerit suam dispositionem ualere iure testamenti, uel iure codicillorum unde colligatur latissime. cap. 6. num. 16. & num. 21. cum cæteris seqq. pag. 62. & 64. cum seq.
- 1 Testator dicens hoc esse suum testamentum, quod iure testamenti ualere non potest an subsineatur eius dispositio iure codicillorum, & è contra. cap. 6. nu. 21. 22. 23. 24. & 25. ibidem.
- 1 Testator non censetur eligere uiam ad impugnandum sua iudicia, sed uelle actum, quem facit ualere omni meliori modo latissime. cap. 16. nu. 84. 85. & 86. cum alijs seqq. pag. 188. & seq.
- 1 Fallit. cap. 5. num. 7. 54
- Et de presumptione ualiditatis actus sup. in uer. Præsumptio.
- 1 Testator an possit in codicillis declarare titulum institutionis in testamento omissum. cap. 16. sub numero 78. pag. 186
- 1 Testator relinquens filio pro sua legitima, uel pro parte sua uidetur illam relinquere titulo institutionis, & in alijs casibus sim. late enumeratis. cap. 16. nu. 117. & 118. cum septem seqq. pag. 195. & seqq.
- 1 Testator mandans suum testamentum extendi dictamine sapientis quid importet. cap. 16. nu. 123. 197
- 1 Testator, qui post testamentum conditum dicit nolle illud ualere an censetur uelle decedere intestatus, & an talis dispositio ualeat, & quid importet. cap. 17. nu. 21. 22. & 23. pag. 235. & seq.
- 1 Testator qui potuit & reficere testamentum cum debitis solennitatibus à statuto

- statute postea edito requisitis, & non fecit, an hoc sibi imputandum nec ne, latissime. cap. 19. nu. 19. 20. & 21. & nu. me. 51. cū cæteris seqq. pag. 255. 256. 263. & seq.
- 1 Testator, qui potuit reficere testamentum minus solenne & non fecit censetur uelle decedere eum eadem minus solenni uoluntate. c. 19. nu. 21. 256
- 1 Testator non præsumitur mutare uoluntatem, quàm à principio habuit. ibid. nu. 22.
- 1 Testator an possit condere testamentum per relationem ad certam scripturam latissime. cap. 27. nu. 9. cum pluribus seqq. 323. & seqq.
- 2 Testator qui committit bona sua distributioni talis censetur eum facere executorum ad distribuendum inter pauperes, & eum instituire hæredem nomine pauperum. c. 2. nu. 82. 368
- 2 Testator qui iussit fieri monasterium de bonis suis nullo instituto hærede uideatur tacite instituire Monasterium. c. 3. sub nu. 27. 377
- 1 Testator si iussit construi monasterium in certo loco, quo construi non possit uel pecunia, per eum ad id, uel ad aliū pñi usum relicta nõ sufficiat, uel monasteriũ, cui relicta est destruat, quid agendũ. c. 3. n. 22. cū seqq. p. 376. & seq.
- 2 Testator qui uoluntatem suam coram testibus explanauit & iussit uocari Notarium qui illam in publicam scripturam redigat non dicitur testator, sed se præparare ad testamentum, quod latissime declaratur. cap. 5. nume. 8. 9. & 10. cum seqq. usque 16. 414
- Et non dicitur tale testamentum perfectum nisi sequuto rogatu notarij. nu. me. 16. usque 21. 416. & 417
- Et an hoc casu dicatur imperfectum ratione solennitatis, uel etiam ratione uoluntatis latissime ubi opi. aduersæ conciliantur. ibid. nu. 21. usque ad fi.
- 2 Testator qui post explanatam uoluntatem licentiat testes uel diuertit se ad actus extraneos uidetur habere testamentum pro absoluto. ibid. nu. 19. & 20.
- 3 Testator non prohibendo detractionem
- quartarum uidetur illam permittere. cap. 3. nu. 152. 558
- 3 Testator censetur conformare dispositionem suam cum dispositione iuris communis. cap. 3. nu. 154. 359
- 2 Testator quis non potest pro parte decedere, & pro parte intestatus. cap. 3. nu. 72. 385
- 2 Fallit ad pias causas & in milite. c. 4. nu. 39. & 40. 399
- Testes quot requisiti in actibus hominũ, & in testamentis tam in foro ciuili & canonico, quàm in foro conscientie tam quo ad ualiditatem, quàm quoad probationem latissime sup. uer. Numerus.
- 1 Testis unus ex septem in testamento requisitis si deficiat cæteri nihil probant nec potest eo casu deferri iuramentũ in supplementum plenæ probationis latissime. cap. 8. nu. 4. 5. 6. cum cæteris seqq. 77. & seq.
- 1 Testes examinandi ad perpetuam rei memoriam pro testamento de quo non est confectum publicum instrumentum, cautela. cap. 8. nu. 22. 80
- 1 Testes in testamento debent esse rogati. cap. 8. nu. 29. 81
- Fallit in testamento inter liberos. cap. 16. nu. 21. 171
- 2 Et ad pias causas. par. 2. c. 3. nu. 4. 372
- 1 Testes ubi debent esse rogati, ibi non est locus iuramento in supplementum plenæ probationis. c. 8. nu. 30. 81
- 1 Testes quando sunt examinati ad perpetuam rei memoriam ibi quoque non est locus huic iuramento supplementario. cap. 8. nu. 33. 82
- 1 Testes ore proprio testificari debent non per scripturam. cap. 10. nu. 16. 96
- Fallit in muto, & in alijs pluribus casibus. ibid. nu. 17. & nu. 103. 116
- Et an testimonium in scriptis redditum sit ipso iure nullum & quo respectu. ibid. nu. 104. cum quatuor seqq.
- 1 Et an testis à iudice cogi possit ad deponendum uiua uoce, & cur ibidem. nu. me. 99. 115
- 1 Testium probatio dignior & efficacior quacunque probatione instrumentali. cap.

- cap. 10. nu. 105. 116
- 1 Testes in pluribus casibus nihil penitus probant, & tamen eorum testimonium ualidum. ibidem. nu. 107.
- 1 Testes recipi possunt lite non contestata ubi mora periculum est allatura. cap. 10. nu. 139. 123
- 1 Testis unus habet uim duarum præsumptionum. cap. 15. nu. 2. 157
- 1 Testis unus super coniecturis quàm probationem faciat. cap. 15. nu. 12. p. 158
- 1 Testes non requiruntur in Bullis & Priuilegijs. PP. cap. 23. nu. 8. 308
- 1 Testes non requiruntur in actis iudicij. cap. 25. nu. 7. 316
- Et declaratur. nu. 10. & 11. 317
- 1 Testes non requiruntur in notarijs & in actu publice coram populo gesto. cap. 26. nu. 3. & nu. 10. 319
- Et declaratur. ibidem. nu. 11. 12. & 13. pag. 320
- 1 Testes non requiruntur in testamento in quo testator eligit fidem hæredis. cap. 27. nu. 3. 322
- 1 Testes introducti ad probandum actum contentum in scriptura casu amissa quid testificari debeant. cap. 28. num. 6. & 7. 12. & 13. 329. & seq.
- 1 Testes deponentes de tenore scripturæ & actu in ea contento debent esse periti. cap. 28. nu. 9. ibidem.
- 1 Testes non requiruntur sed statim iuramento partis de actu contento in scriptura deperdita dolo partis aduersæ. cap. 28. nu. 10. 330
- 2 Testes duo habent uim Parrochi in terminis. c. cum esset de testam. cap. 8. nume. 10. 437
- 2 Testes in terminis. c. cum esset de testam. debent esse idonei prout de iure ciuili. cap. 8. nu. 12. & 13. 438
- 1 Tex. in Saliud quoque capitulum in authent. ut cum de appella. cogn. declaratur. cap. 16. nu. 110. 193
- 1 Tex. Matthæi. 18. cap. relat. in c. nouit. de iud. explanatur. cap. 1. nu. 9. 3
- 1 Tex. Deutero. 17. & 19. cap. declaratur. c. 1. nu. 13. & 14. 4
- 3 Tex. Ioan. 20. & Matthæi. 16. declaratur. cap. 10. nu. 64. & 65. 109
- 3 Tex. Leuit. 25. recitatur. cap. 3. nu. 138. pag. 554
- 3 Tex. Gen. cap. 2. in fi. declaratur. cap. 3. nu. 218. 573
- 3 Tex. Leuit. 18. declaratur. cap. 3. nu. 234. & 236. 577
- 3 Tex. Deutero. 25. & Gen. 38. declaratur. cap. 3. nu. 236. ibidem.
- 3 Tex. Matthæi 22. Marc. 12. & Luc. 20. explanatur. ibidem.
- 3 Tex. Matth. 19. & Marc. 10. (quos Deus coniunxit homo non separet) declaratur. cap. 3. nu. 264. 583
- Cætera ad declarationem tex. iuris ciuilis & canonici supra in uer. Aut. c. l.
- 1 Timor doli & fraudis fuit causa introducendi numerum septem testium in cõfectione testamentorum. cap. 2. nu. 4. & 13. pag. 11. & 13
- Et an fuerit causa finalis uel impulsua. ibidem. nu. 20. 28. 29. 14. & 17
- 1 Timor falsi an militet contra testamentum minus solenne & in quo non sunt adhibiti septem testes latissime. nu. 25. & alijs seqq. & cap. 9. nu. 30. 16. & 88.
- Et an contra donationem non insinuatam d. cap. 2. nu. 37. 18
- Et an contra instrumentum in quo nõ sunt adhibita iuris solennitates ibid. nu. 44. & 45. & cap. 9. nu. 29. & 30. pag. 21. & 88.
- 1 Timor fraudis, & falsitatis cessat in actu gesto coram presbytero parochiali. cap. 3. nu. 15. 26
- 1 Et coram Principe. cap. 23. nume. 9. pag. 308.
- 1 Et coram iudice. cap. 25. nu. 5. 316
- 1 Timor fraudis, & doli an militet inter coniunctas personas, & inter Patrem & filium. cap. 16. nu. 30. & 31. cum seqq. pag. 174.
- 1 Timor & metus mortis, & corporis cruciatus an reddat actum in uoluntariũ. cap. 10. nu. 57. in fi. cum seqq. 107
- Et an excuset à culpa & pœna peccati, & transgressionis legis. d. nu. 57. 58. 59. ibidem.
- 1 Timor reuerentialis erga parentes & similes. cap. 16. nu. 32. 174
- 3 Timor conscientie aliud, & aliud conscientia.

- scientia. cap. 1. nu. 40. 472
- Et an agens contra timorem conscientie peccet. ibid.
- 1 Timoris & metus causa cessante cessat dispositio ob id inducta. c. 19. nu. 6. 253
- 2 Tiraquell. error & inadvertentia. cap. 5. nu. 4. 413
- 1 Titulus declarat legem in eo situatam, & rubrum nigrum. cap. 16. nume. 252. 253. 229
- 1 Titulus institutionis dicitur utilior, & favorabilior quolibet alio titulo. c. 16. nu. 57. 180
- 1 Titulus institutionis est introductus de iure positivo & statuto, & consuetudine tolli potest. cap. 16. numero 58. ibidem.
- 1 Titulus institutionis in testamento omifus an possit in codicillis apponi, & declarari. cap. 16. sub nu. 78. 186
- Titulus institutionis in legitima filiorum apponendus, in uer. Legitima.
- 3 S. Tho. & eius doctrina communiter probata declaratur, & limitatur. cap. 3. nu. 104. 539
- 3 Translatio dominiorum ex dispositione iuris humani, licita in foro conscientie. cap. 3. nume. 132. 133. cum seq. pag. 552
- 3 Translatio dominij uigore prescriptionis an & quando licita latissime. cap. 3. nu. 134. usque 146. ibidem, & seqq. Trebellianica, in uer. Quarta.
- 3 Tutor & Prælatus habentes conscientiam læsam de re aliena quam pupillus, & ecclesia possidet, quid agere debeant ne damnum incurrant eam dimittendo, & ne peccet eam non dimittendo. ca. 3. sub nu. 122. uerf. Quinta ratio, & nu. 123. cum seqq. 548. & seqq.
- 3 Tutor non teneret cum periculo conscientie obuiare damno bonorum pupilli cap. 3. sub nu. 123. & nu. 125. 549. & seq.
- 3 Tutor & Prælatus an æquiparentur. cap. 3. nu. 123. ibid.

- 1 **V**ARIATIO legum & statutorum utilis, & necessaria. cap. 22. nu. 41. 293
- 2 Variatio opi. in doctoribus & alijs an permiffa latissime. cap. 9. nume. 38 usque 46. 455. & seqq.
- 2 Vasa sacra & alia bona ecclesiarum possunt alienari in redemptionem captiuorum & incarceratorum etiam pro maleficio & declaratur. cap. 2. nu. 48. 49. 50. & 51. 361. & seq.
- 1 Vbi maius periculum uertitur, ibi cautius est agendum. cap. 1. sub nu. 16. p. 4.
- 1 Vbi de aliquo disputatur præsupponitur habitas quo ad reliqua. cap. 16. nume. 70. 184
- 1 Veneratio erga parentes est de iure diuino naturali gentium, & primum præceptum secundæ tabulæ decalogi. cap. 16. nu. 46. 177
- 1 Venientes ab intestato possunt institui in testamento absque solenni numero septem testium cum quinque tantum. cap. 17. nu. 1. & 2. 233
- Et tale testamentum tollit primum solenne cum septem testibus. nu. 3. & 6. ibid.
- Et an ualeat ut testamentum, uel ut ultima voluntas in genere d. nu. 6. 7. & 8. ibidem.
- Et procedit tam in testamento in scriptis, quam nuncupatio. nu. 16. 234
- Et quando testamentum est factum ad fauorem omnium eiusdem gradus. nu. 17. 235
- Et latius declaratur. nu. 18. cum seqq. ibidem.
- Cætera deuenientibus ab intestato, in uer. Hæres ab intestato.
- 1 Verba non debent censeri superfluo apposita, nec syllaba quidem. cap. 3. sub nu. 14. 26
- 1 Verba impropriari debent ad hoc ut actus ualeat. cap. 6. nu. 23. 64
- 1 Verba (modis omnibus) & nullo modo, cuius efficaciam. cap. 10. nu. 39. 101
- 1 Verba geminata fortins operantur. c. 10. nu. 40. 102

Verba

- Verba debent intelligi secundum subiectam materiam. cap. 10. nu. 47. 104
- 1 Verba Saluatoris (quorum remisistis peccata &c.) fuerunt dicta sacerdotibus non laicis. cap. 10. num. 64. cum seqq. 109
- 3 Verba Saluatoris (quos Deus coniunxit homo non separet) declarantur. c. 3. nu. 264. 583
- 1 Verba an sint præcise necessaria in confessione sacramentali ex parte confitentis. cap. 10. nu. 9. & nu. 86. 91. & 92. pag. 97. 112. & seqq.
- Et an ex parte confessarij in absolutio ne à peccatis. nume. 108. 130. cum seq. pag. 117. & 121
- Et an in sacramento matrimonij in his, qui dari possunt. nume. 94. 95. 96. pag. 113. & seq.
- Et an in teste latissime. ibid. nu. 16. 17. & nu. 93. usque 108. 96. & 115
- Et an in iuramento. ibid. nu. 18. 97
- Et an in contractu stipulationis. ibid. nu. 127. cum seqq. 120
- Et an in sacramento baptismi & alijs. nu. 130. cum seq. 121
- 1 Verba ubi sunt de substantia actus mutus nihil agit. cap. 10. nu. 130. ibid.
- Et qui actus mutus sint interdicti, & qui permisi, in uer. Mutus.
- 1 Verba sunt de forma substantiali contractus stipulationis. cap. 10. nu. 127. 120
- Et an mutus intelligens ad motum labiorum possit stipulari. nu. 129. ibid.
- 1.3 Verba sunt earum, quæ sunt in animo passionum notæ, & nullum est maius metis nostræ testimonium, quam qualitas inspecta uerborum, & de his plura. cap. 10. nume. 87. 88. 89. 90. & par. 3. c. 2. nu. 32. 33. 34. 35. & 36. p. 113. & 485
- 1 Verba legis ubi deficient deficit legis dispositio. c. 10. n. 14. & 148. p. 118. & 126
- Et ubi deficit legis præsuppositum. nu. me. 149. ibid.
- 1 Verba narrativa legis non important iuris ministerium, nec ab illis arguitur. cap. 12. nu. 29. 145
- 1 Verba uniuersalia restringuntur de habitate. cap. 12. nu. 30. 145
- Et an restringantur ubi agitur de fauore

- re publico & pia cause. nume. 31. cum seq. 146
- 1 Verba Notarij in instrumento censentur uerba partium, & de earum ordine scripta. cap. 16. nu. 132. in fi. 201
- 1 Verba ubi sunt clara non est ab illis recedendum. nec admittitur uoluntatis questio. cap. 16. nu. 126. 198
- Et in claris non est opus coniecturis & præsuppositionibus. ibid. & cap. 6. nu. 30. pag. 66
- 2 Verba prolata gratia frequentioris usus non denotant iuris ministerium. cap. 1. nu. 30. 347
- 2 Verba non requiruntur in actu, qui solo consensu perficitur. cap. 3. nume. 12. cum seqq. 374
- 2 Verba generalia non comprehendunt casum illicitum, nec eum in quo quis specialiter disponere non potest. c. 6. nu. 20. 423
- 3 Verba ad quid homini data. ca. 2. nu. 32. pag. 485
- 3 Verba testamenti inspicienda ad deprehendendum testatoris uoluntatem. cap. 2. nu. 36. 486
- 3 Verba menti deseruiunt, & mens potius attendenda. cap. 3. num. 63. cum seqq. pag. 527. & seq.
- 1 Verbum (forte) adiectum in assignatione causæ denotat causam esse impulsivam. cap. 2. nu. 21. 14
- 1 Verbum (forte) & uerbum (credo) in doctore stat assertiue non dubitatiue. cap. 16. nu. 83. 188
- 1 Verbum (iuxta sententiæ) positum à I. C. in definitione testamenti expositum. cap. 4. nu. 35. & 42. 50. & seq.
- 1 Verbum (complures) quot comprehendat, & quæ differentia inter plures, & complures. cap. 12. nume. 26. & 28. pag. 145
- 1 Verbum (plura, & pauca) secundum subiectam materiam accipi debent. ibid. nu. 27.
- 1 Verbum (inconcussum) importat nulli resistenti actum esse subiectum. c. 13. nu. 10. 149
- 1 Verbum (libere) quid importet late & remissiue. cap. 13. nu. 12. 150

Verbum

- 1 Verbum parentes, & uerbi, liberi, quos comprehendat. cap. 16. num. 179. cum seq. 211
- 1 Verbum, sum es est, importat ueritatem & essentiam rei cui adiungitur. cap. 16. nu. 227. 222
- 1 Verbum, relinquo, adiectum uniuersitati bonorum importat institutionem hæredis. cap. 16. nu. 258. 230
- 1 Verbum, relinquo, an sit obliquum, uel commune. cap. 7. nu. 2. & 3. 426
- 1 Verbum, ciuitas, castrum, & aliorum locorum circa diuisionem orbis enumerata. cap. 21. nu. 33. 279
- 2 Verbum (Actum &c.) appositum in instrumeto, denotat actum perfectum prout & signum tabellionis. cap. 5. nume. 17. & 18. 416. & seq.
- 1 Veritas in generalibus principijs inconclusa, & indeterminata in specialibus conclusionibus specificè declaratur. cap. 3. nu. 18. 27
- 1 Veritas non sufficit in testamentis sine solennitatibus, cap. 2. nu. 24. & cap. 9. nu. 5. 15. & 83.
- 1 Veritas semper debet habere locum ubi de illa constat. cap. 9. nu. 21. 86.
- 1 Veritas omnia uincit, & plura de ueritate excellentia. cap. 16. nume. 11. pag. 168. & seq.
- 2 Veritas naturalis, iuris autoritate immutari non potest. cap. 3. nu. 87. 387
- 3 Veritas iuris naturalis attenditur in foro conscientia. cap. 1. nu. 6. 466
- 1 Viam quam quis elegit sibi patere debet. cap. 6. sub nu. 20. 64
- 1 Villa & castrum an possint statuta comede. cap. 22. nu. 83. 304
Et an una familia. ibidem. nu. 84.
- 3 Virtus legis in mente principaliter constitit. c. 3. nu. 63. cum seqq. 527. & seq.
- Virtus clausulæ codicillaris, & omni meliori modo, in uer. Clausula.
- 1 Vis & efficacia numeri septenarij. cap. 3. nu. 29. 30
- 1 Vis & efficacia iuramenti. cap. 7. nume. 4. pag. 70.
Cætera in uer. Iuramentum.
- 1 Vis & efficacia uix uocis. cap. 10. nume. 90. 113

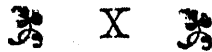
- 1 Vita hominis innumeris subiecta periculis. cap. 3. nu. 7. 24
- 2 Vipianus I. C. scientia admirabilis sibi tamen ipsi uariis prout & Labeo, & Papinianus. cap. nu. 9. nu. 42. & 43. 456
- 1 Vitima opi. censetur approbata. cap. 16. nu. 219. 220
- 1 Vitima uoluntas defuncti omnino est seruanda, nec omitti potest citra læsam conscientiam. cap. 3. nu. 8. 25
- 1 Vitima uoluntas est ambulatoria usque ad mortem. cap. 19. nu. 11. 253
- 2 Vitima uoluntas non debet committi in uoluntatem tertij, nec ab ea pendere. cap. 4. nu. 18. & nu. 21. 395
- 2 Vitima uoluntas per quem executioni demandetur. cap. 6. nu. 7. & 8. 421
Cætera, in uer. Testamentum.
- 1 Vna lex, & una pars legis, & una pars testamenti ex alia declaratur. cap. 11. nu. 44. 137
- 1 Vna determinatio respiciens plura determinabilia debet pariformiter determinare. cap. 13. nu. 24. 153
- 2 Vna & eadem res non debet diuerso iure censi & declarari. cap. 7. num. 9. pag. 427
- 1 Vnus testis regulariter nihil probat. cap. 1. nu. 34. cum seq. 9
- 1 Fallit in pluribus casibus de quibus remissiuè. nu. 36. ibid.
- 1 Et declaratur. nu. 37. 38. & 39. ibid.
- 1 Et an Princeps possit statuere, quod unico testi, uel priuata scripturæ plena fides adhibeatur latissime. cap. 22. nu. 74. usque 78. 301. & seq.
- 1 Et an consuetudine hoc induci possit d. nu. 78. & 79. ibid.
- 1 Vnus ex septem testibus in testamento requisitis si deficiat testamentum nihil ualet. cap. 2. nu. 12. 13
- 1 Et reliqui testes nihil probant nec plene, nec semiplene. cap. 8. nu. 4. 77
- 1 Et non potest hoc casu deferri iuramentum in supplementum plene probationis latissime. ibidem. nume. 5. & 6. cum cæteris seqq.
- 1 Vnus & idem actus potest esse nullus & ualidus, diuerso tamen respectu. c. 10. nu. 106. & 107. 116

- 1 Vnus testis facit semiplenam probationem, & habet uim duarum efficacium presumptionum. cap. 15. nume. 1. & 2. pag. 157
- 1 Vnus testis in probandis coiectionibus, quam probationem faciat. cap. 15. nume. 12. pag. 158
- 1 Vnus testis, & priuata scriptura an uigore statuti plene probet latissime declaratur. cap. 22. nume. 73. 77. cum seqq. pag. 301. & seq.
Cætera in uer. Numerus. & uer. Testes.
- 1 Vniuersalia uer. faciliora, particularia ueriora. cap. 11. nu. 1. 128
- 1 Vniuersalis negatiua præposita uerbo potest, inducit necessitatem præcisam. cap. 10. nu. 101. 115
- 1 Vniuersitas, confraternitas, & collegium, quando dicatur seculare uel ecclesiasticum. cap. 13. nu. 21. 152
Cætera in uer. Collegia, & uer. Confraternitates,
Voces sunt earum, quæ sunt in animo passionum notæ, & de his plura in uer. Verba.
- 1 Vocabula plura locorum circa diuisionem orbis enumerata. cap. 21. nu. 33. 279
- 1 Voluntas defuncti modis omnibus seruanda est, nec potest omitti citra læsam conscientiam. cap. 3. nu. 8. 25
- 1 Voluntas est pro ratione in arbitrijs, & in omnibus quæ sunt de iustitia positua. cap. 3. nu. 24. cum seq. & cap. 22. nume. 48. 28. 29. & 296
Et in his habet locum, sic uolo, sic iubeo, sit pro ratione uoluntas. d. cap. 22. nu. 49. 296
- 1.3 Voluntas potiusquam uerba spectanda. cap. 3. nu. 38. pag. 32. & par. 3. cap. 3. nu. 63. & seqq. 527
- 1 Voluntas testatoris pro lege habetur, & sup. omnia dominatur, & illa attendi debet etiam contra proprietatem uerborum. cap. 3. nu. 37. & 38. cum seqq. pag. 31. & 32.
- 1 Voluntas testatoris dicitur forma substantialis testamenti. cap. 4. nu. 8. 44
- 1 Voluntas testatoris probatur etiam ex testamento inualido minus solenni & imperfecto. cap. 5. nu. 9. 55

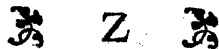
- Et latissime declaratur nu. 20. usq; 34. pag. 56. & seqq.
- 1 Voluntas testatoris licet inualida & minus solennis ad multa prodest tam in foro fori, quam in foro poli. cap. 5. nu. 35. & 36. 59
- 1 Voluntas testatoris, quod noluerit facere testamentum uel codicillos unde colligatur. cap. 6. nu. 15. 16. & 21. cum pluribus seqq. 62. 64. & seq.
- 1 Voluntas testatoris, quod uoluerit facere testamentum in scriptis, unde etiam colligatur. cap. 6. nu. 20. 63
- 1 Voluntas coacta uoluntas est. cap. 10. nu. 58. 107
- 1 Voluntas & mens ex uerbis colligitur & declaratur de quo plura. cap. 10. nu. 89. & 90. & par. 3. cap. 2. nu. 3. usq; 37. pag. 113. 484. & seqq.
- 1 Voluntas testatoris tacita fortiores probationes requirit, quam expressa. cap. 15. nu. 5. 157
- 1 Voluntas testatoris tacita idem operatur ac expressa. cap. 15. nu. 10. 158
- 1 Voluntas & potentia simul requiruntur ad perficiendum omnem actum humanum. cap. 16. nu. 24. 1. 225
- 1 Voluntas testatoris ablatiua & dispositiua quæ. cap. 17. nu. 23. 236
- 1 Voluntas est ambulatoria usque ad mortem. cap. 19. nu. 11. 253
- 1 Voluntas semper eadem durare præsumitur. cap. 19. nu. 22. 256
- 1 Voluntas testatoris per quem declarari possit latissime. cap. 30. nu. 14. 336
- 1 Voluntatis declaratio est personalissima & an transeat ad hæredem. cap. 30. nu. me. 16. 337
- 1 Voluntas imperfecta non ualet etiam inter liberos. cap. 16. nu. 260. 230
- 2 Neque ad pias causas par. 2. cap. 5. nume. 2. 412
- 2 Et quando uoluntas dicatur imperfecta & ex quibus arguatur latissime d. cap. 5. nu. 2. & nu. 8. cum cæteris seqq. ibidem. & pag. 414. & seqq.
- 2 Et ex quibus uoluntatis perfectæ arguatur eo. cap. 5. num. 17. 18. 19. & 20. pag. 416. & seq.

- Et an imperfecta uoluntas substineatur quoad perfecte disposita. co. cap. 5. nu. 7. 413
- 2 Voluntas nutu deprehendi potest. cap. 3. nu. 11. cum seqq. 374
- 3 Voluntas testatoris circa legata ad piam causam an commutari possit. cap. 3. nu. me. 22. cum seqq. 376. & seq. 374
- 3 Voluntas minus solennis de iure positio seruari an debeat in foro conscientiae. cap. 1. nu. 45. 473
- 3 Voluntas minus solennis de iure positio an producat naturalem obligationem. cap. 2. nu. 2. & 3. 478. & seq.
- 3 Voluntas libera testatoris de rebus suis disponentis potior de iure naturali, quam successio filiorum. cap. 3. nu. 17. 513
- 3 Voluntas testatoris in foro conscientiae quomodo probetur. cap. 3. nume. 22. cum seqq. 514
- Cætera in uer. Vltima uoluntas, & uer. Testamentum.
- 3 Votum professionis à minoribus olim annis 14. hodie 16. emissum non tenet. cap. 209. & 210. 571
- 3 Votum religionis facilius per Ecclesiam irritari potest, quam sacramenta in quibus imprimitur character. cap. 3. nu. 211. 572
- 1 Vox unius uox nullius. cap. 1. nu. 35. 9
- Uerbs in uer. Roma.
- 2 Usurarius manifestus & non manifestus an, & quomodo testetur. cap. 4. nu. 111. & 112. 410
- 1 Utilitas publica uersatur in ultimis uoluntatibus. cap. 3. nu. 40. 33
- 1 Et an principaliter, uel secundario. cap. 7. nu. 11. 12. & 13. 71
- 1 Utilitas publica præfertur priuatæ. cap. 3. nu. 55. 37
- 1 Utilitas publica, quæ principaliter, &

quæ secundario. cap. 7. nume. 12. & 13. pag. 71.

- 1 **X**ps Iesus argumentatur contra Iudæos ex eorum lege. cap. 1. nu. 4. 3
- 1 Xps Iesus duorum testimonium fidè approbavit. ibidem.
- 1 Xps Iesus Romæ suam sanctam sedem collocauit. cap. 3. nu. 83. 41
- 1 Xps Iesus institutor confessionis sacramentalis & ubi. cap. 10. nu. 64. 109
- 1 Xps Iesus dedit potestatem absoluedi à peccatis solis sacerdotibus, quibus tantum datæ fuerunt clauæ Ecclesiæ, non autem laicis. cap. 10. nu. 65. & 66. ibidem.
- 3 Xps Iesus institutor sacramentorum, quæ nec per Papam, nec per totam ecclesiam immutari possunt. cap. 3. nu. 254. pag. 581
- 2 Xpianus per excommunicationem separatur à communionem fidelium, & à corpore Christi, quo nihil formidabilius. cap. 9. sub nu. 67. 460
- Et in eo diabolus potestatem exercet, quasi in pecore suo. ibid.
- 1 Xpophorus Cardinalis Iacobatus iun. & Dominicus sen. Authoris cognati laudantur. cap. 3. nu. 86. 41

- 1 **Z**VN. in respon. pro uxo. nu. 573. reprobat, & de inaduertentia notatur. cap. 16. nume. 103. pag. 192

F I N I S.

PETRI DOMINICI
MAGDALENI CAPIFERREI.

I. C. PRAECLARISSIMI,

Patricii, & Aduocati Romani,

DE NUMERO TESTIVM
IN TESTAMENTIS REQUISITO.

Tractatus Pars Prima.

Quod Ius Ciuile potest ex iusta causa ultra duos, uel tres testes de Iure Diuino, & naturali requisitos, maiorem numerum exigere. Cap. I.

S V M M A R I V M.

- 1 In numero trium persona agentis comprehenditur.
- 10 Multoties ab hac regula receditur ob aliquam particularem rationem
- 1 Testes duo regulariter sufficiunt ad rei probationem.
- 11 In tantum quod aliquando etiam usque ad numerum septuaginta aduocantur.
- 2 Regula duorum testimonium comprobatur iure humano & Diuino.
- 12 Ius humanum mutabile est. Diuinum uero & naturale, sempiternum, & immutabile.
- 3 In ore duorum, uel trium testimonium fit omne uerbum.
- 13 Ius Diuinum ita probauit numerum duorum, ut uelut iniquum indicaret quempiam minus testimonio damnari.
- 4 Christus argumentatur contra Iudæos duorum hominum inquisiens testimonium uerum esse.
- 14 Illud uerbum duorum exponitur, id est non pauciorum.
- 5 Quod est de Iure Diuino, est de Iure naturali.
- 15 Certitudo non est in omni materia similiter exquirenda.
- 6 Regula præfata procedit de Iure Diuino, naturali, & gentium primo.
- 16 Lex Ciuilis iuste potuit recedere à regula duorum testimonium in materia testamentorum propter maiora pericula falsitatum qua
- 7 Et fundatur in lumine rationis naturalis.
- 8 Et regula ista in primo membro designat necessitatem in secundo abundantius complementum.

- qua in illis magis, quam in viuendum di-
spofitionibus versantur.
- 17 Lex humana exigens ex aliqua causa maio-
rem numerum duorum, uel trium te-
stium non est contra Ius Diuinum, uel na-
turale.
- 18 Fide, & iustitia mortalium deprauata Ius
naturale suadet, ut testimonium firmio-
ra requirantur.
- 19 Non est dubitandum de validitate legis re-
quirentis ex aliqua causa particulari pro
bono publico ampliore numerum, quam
duorum testimonium.
- 20 Ius naturale & Diuinum, potest ex ratio-
nabili causa per Ius posituum suppleri,
distingui, limitari & declarari non ta-
men contra illud statui, & dispensari.
- 21 Maior numerus quam duorum testimonium non
solum in testamentis, sed etiam in alijs
casibus, ex causa statuit, & requiri po-
test.
- 22 Ius Civile requirens plures testes duobus
non est irrationabile, sed potius approba-
tum per Ius Canonicum.
- 23 Consuetudo dicitur Ius non scriptum, & est
pars Iuris Ciuilijs.
- 24 Regula Iuris Diuini quod in ore duorum &c.
non est preceptum morale, sed iudiciale
pertinens ad iustitiam hominibus exhibi-
endam.
- 25 Differentia inter precepta iudicialia legis
ueteris & moralia.
- 26 Precepta iudicialia ex iusta causa mutari
possunt, moralia uero sunt immutabilia,
& prorsus indispensabilia.
- 27 Lex uetus adueniente noua Christi lege eua-
nuit.
- 28 Regula ista, quod in ore duorum &c. licet eua-
nerit, quatenus erat preceptum legis ue-
teris Testamenti, tamen quatenus de no-
uo emanauit, & fuit approbata per le-
gem Euangelicam, Canonicam, & Ciui-
lem, est obseruanda.
- 29 Differentia inter precepta ceremonialia, &
iudicialia legis ueteris.
- 30 Lex Moysaica inter ipsos Iudeos, usque huc
etiam obseruatur.
- 31 Negatiua fortius negat, quam affirmatiua
affirmet.
- 32 Precepta affirmatiua licet obligent semper,
non tamen ad semper, prout obligant ne-

- gatiua.
- 33 Ius Diuinum, uel naturale non potest nisi
iusta causa subsistente per Ius huma-
num alterari.
- 34 Testimonium unius in nullo casu regulari-
ter sufficit, nec de Iure Diuino naturali,
nec humano.
- 35 Vox unius, uox nullius.
- 36 Sed unicus testis, quandoque etiam suffi-
cit.
- 37 Ex qua causa Ius posituum potuit augere
numerum duorum testimonium, ex eadem po-
tuit illum minuere.
- 38 Regula duorum testimonium in totum tolli non
potest, sed ex iusta causa in casibus par-
ticularibus limitari potest.
- 39 Valet statutum, uel consuetudo inualidans
probationem, quia alias de iure communi
esset valida.

C A P. I.

- QVAM secundum
communem Iuris, & re-
gularem traditionem in
quocunque negotio duo
testes ad rei probatio-
nem sufficient uulg. l. ubi numerus. &
ibi glo. & doct. ff. de testib. cap. in omni
negotio. & c. licet uniuersis. extra
eo. Spec. eod. tit. §. restat. in princ. Abb.
confi. 16. in uerf. sed nunquid per di-
cta illorum testimonium uol. 1. quæ quidem
regula confirmatur, & probatur non
solum iure humano, sed etiam Diui-
no ueteris & noui Testamenti. iux. il-
lud Deuter. c. 19. in ore duorum, uel
trium testimonium stabit omne uerbum,
relatum in c. fin. 35. q. 6. quod Christus
D. N. Matthæi. 18. c. approbando cita-
uit, ut dicit Dom. Soto. de iust. & in lib.
5. q. 7. art. 2. circa princ. & habetur in c.
noui. de iud. & in d. c. in omni negotio.
& l. c. licet uniuersis. de test. & in c. cū
esses. ubi glo. in uer. scriptum. & c. seq.
in fi. de testam. & in Euangelio Ioan-
nis. S. c. ita legitur, Christum argumē-
tatum esse contra Iudeos, dum ait: In
lege

- 4 Lege uestra scriptum est, quoniam duo-
rum hominum testimonium uerum est &c.
& Paulus ad Corinthios, idemq; ad He-
bræos, quis præuaticans legem Moysi,
duobus aut tribus testibus conuictus,
sine misericordia lapidabitur, ut habe-
tur in c. 1. 2. q. 4. & trad. Bald. in confi.
284. in princ. lib. 3. & consequenter cū
illud quod est de iure Diuino, sit etiam
de iure naturali, ut in c. 1. distin. 1. ubi
glo. exponit naturali. i. Diuino, & ibi
not. declarant Archid. nu. 6. cum seq.
& Præpo. col. 2. in uer. not. ulterius. &
col. seq. in uerf. glo. 3. ubi latissime Ge-
min. in expo. tex. & in 1. & 2. oppo. &
col. pen. in uer. glo. super uer. naturali.
cui concordat tex. in c. fi. uerf. cum er-
go. ubi etiam not. Archid. distin. 9. &
lex naturalis sit legis æternæ participa-
tio, & lex Diuina reputetur, ut de-
clarat Summa Asten. lib. 1. titu. 3. art. 5.
q. 1. in princ. & q. 2. & autoritate Apo-
stoli late probat Alfonso. à Castro de l.
pena. lib. 1. c. 4. pag. 46. litera D. & dua-
bus seqq. quamuis lex naturalis à Diui-
ni specificè distinguatur, ut habetur
per doct. in d. c. 1. & late Card. à Turre-
Cremata. in c. seq. distin. 1. & bene de-
clarat Dom. Soto de iust. & iure lib. 1.
q. 3. ar. 1. idcirco regula ista, quæ proce-
dit de iure Diuino, procedit etiam de
iure naturali, & iure gentium primæ-
uo, ut probat Bar. in l. admonendi. sub
nu. 57. ff. de iureiu. & in l. 1. nu. 9. ff. de
cond. ind. & in l. 1. ad fi. ff. de mili. testa.
in l. cum quis. num. 9. C. de iu. & fact.
igno. in l. hac consultissima. §. ex imper-
fecto. in fi. C. de testa. & in l. milites. in
fi. ibiq; etiam Iaf. nu. 1. C. de testa. mi-
li. idemq; Bar. in l. filiusfam. parum sub
nu. 4. ff. de dona.
- 7 Stabilita & fundata in lumine ra-
tionis naturalis, ut doctè & eleganter
probat Dom. Soto. supra alleg. d. lib. 5.
q. 7. art. 2. col. 1. quo in loco exponit re-
gulam hanc, quæ sub distinctione pro-
- 8 cedit [in ore duorum uel trium] in
primo membro necessitatem & suffi-
cientiam designare, in posteriori uero
abundantius complementum; & de-
claratur ut per Bar. in d. l. admonendi.
sub d. nu. 57. ff. de iureiu. Ex cuius di-
9 ctis apparet, in numero trium etiam
personam agentis comprehendere, pro-
ut satis clare colligitur ex uerbis D. N.
Matth. 18. cap. Si peccauerit in te fra-
ter tuus, uade & corripe eum inter te
& ipsum solum &c. & subdit: Si autē nō
te audierit, adhibe tecum unum, uel
duos, ut in ore duorum, uel trium te-
stium stet omne uerbum, ut habetur
in d. c. nouit. de iud. & in d. c. in omni
negotio. & ibi late Abb. nu. 4. & Feli-
eo. nu. 4. cum seq. de testibus.
- 10 Quamuis igitur secundum regulā
hanc iure naturali Diuino, & humano
probatā, duo testes in quocunq; nego-
cio ad rei probationē requiruntur, ta-
men multoties attenda aliqua particu-
lari ratione, ab huiusmodi regulari ob-
seruantiā recedendum esse legumlato-
ribus uisum fuit, ita quidem ut in quā-
pluribus casibus pluresq; duo necessa-
11 rios esse disposuerint: nam quando-
que tres, quandoque quinquē, quan-
doque septem, quandoque octo. iux. glo.
ord. in d. l. ubi numerus. ff. de testibus.
& in d. c. licet uniuersis. eod. tit. quan-
doque etiam duodecim, quandoque uigin-
ti septem, quandoque sexaginta tres,
quandoque etiam usque ad septuaginta
duo, ut habetur in c. præsul. & c. fi. 2.
q. 4. & plene trad. Specu. de testib. d. §.
restat. nu. 1. & seq. Iacob. Butriga. inter
tract. Bar. circa materiam testimonium in c.
de nu. testimonium. & in terminis nostris
trad. Fortu. de uk. fi. nu. 172. & seq. Pa-
ris. alios cumulans in confi. 62. nu. 152
cum seq. uol. 4.
- Nec mirum hoc uideri debet, cum
etsi regula de duobus, uel tribus te-
stibus non solum iure humano, quod

12. mutabile est, sed etiam iure Diuino, & naturali, quod sempiternum est & immutabile, (ut in §. sed naturalia. inst. de iu. natu. gen. & ciui. & c. 1. in princ. 5. dist. & c. fi. §. his itaque respondetur. & ibi Alexand. 6. dist. cum simi. infra late adductis par. 3. cap. 3. nu. 216.) stabilita probetur; tamen non uetat quin plures ex aliqua iusta causa adhiberi possint, ut declarat Abb. in d. c. in omni negocio. col. fin. in uer. ult. oppo. Soto. d. lib. 5. q. 7. art. 2. col. 2. Fortu. ubi sup. nu. 176. & Couar. in c. cum esses. nu. 3. de testa. nam ut ibi inquit Couar. per illa uerba, In ore duorum uel trium & c. lex

13. Diuina ita probauit duorum numerum, ut uelut iniquum iudicaret regulariter unius testimonio quepiam dānari, non tamen uetat quin ex causa plures adhiberi possint, ut probatur in d. c. licet uniuersis. per Couar. allegatum, & est tex. expressus, in d. c. fi. 35. q. 6. & probatur aperte intellectus iste Deutero. cap. 17. dicente Domino, In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur, nemo occidatur uno contra se dicente testimonium. & rursus cap. 19. non stabit testis unus contra aliquem quicquid illud peccati, & facinoris fuerit, sed in ore duorum, aut trium testium stabit omne uerbum.

14. sicq; illud uerbum [duorum] exponitur i. non pauciorum, & sic affirmatiua exponitur per negatiuam, ut est glo. communiter approbata in d. c. licet uniuersis. & in d. c. in omni negocio. de testi. licet Abb. aliter interpretetur mentem illius autoritatis ibi. col. fin. ante nu. 6. sed & expositionem glo. ultra alios sequitur Henr. Boic. in cap. 1. nu. 7. de constituto. approbando ergo numerum, duorum uidetur reprobare minorem, non tamen inprobauit maiorem, ut ex prædictis autoritatibus manifeste liquet.

Et ratio huius conclusionis euiden-

15. tius inde fit manifesta, quod ut ex Aristot. j. Ethico. trad. Soto de iusti. & iu. lib. 5. q. 7. ar. 2. certitudo non est in omni materia similiter exquirenda, ob idque in actibus humanis, qui in caducis & contingentibus uersantur, non requiritur illa infallibilis certitudo, quæ in scientijs demonstrabilibus; sed ea sufficit, quæ ut plurimum ueritatem continet; raro autem deficit, quæ consistit (ut idem profequitur) in duobus uel tribus testibus, quæ omnia sumpsit ex Diuo Tho. 2. 2. q. 70. ar. 2. quamuis igitur naturali ratione attendita per duos uel tres testes uideatur haberi sufficiens certitudo in actibus humanis; tamen, cum (prout dictum est) ista non sit necessaria & infallibilis certitudo, propterea ex uarijs circumstantijs, & qualitate causæ inspecta, poterit ab ista communi regula recedi quoties legislatoribus id uisum fuerit expedire pro communi totius Reipublicæ status quiete & tranquillitate, prout in hac materia Testamentorum, de qua agit noster hic peculiaris Tractatus, potuit quidem lex ciuiliis propter maiora pericula falsitatum, quæ in morientium dispositionibus potius quam uiuentium committi possunt, ut not. Pau. de Cast. in l. hac cōsultissima. §. at cum humana fragilitas. nu. 5. C. qui testa. face. pos. iuste ab hac regulari certitudine recedere, & maiorem certitudinē exigere per ampliores numerum testium quam aliàs fuisset necessarium. iux. tex. in l. fin. C. de fideicom. ut bene trad. Bald. in c. 1. §. si quis. sub nu. 1. in ner. sed quero. si de inuest. inter do. & uasallis oria. & late idem Bal. in confi. 285. col. 1. lib. 3. & latius infra cap. seq. nu. 3. cum seq. ubi enim maius periculum uertitur, ibi cautius est agendum. lib. 1. ad fin. prin. ibi, nam & magis consulendum est ijs, quibus maius periculum intenditur. ff. de Carb. edic. c. quiescamus.

scamus. distin. 4. 2. c. ubi periculum. de elect. lib. 6. cum sim.

17. Ex quibus fit manifestum legem humanam quatenus plures duobus uel tribus ex aliqua causa sibi bene uisa exigit testes, non esse contra ius Diuinum, aut contra ius naturale Abb. in c. 2. nu. 6. in fi. de probatio. quauis enim (ut dicit Dom. Soto prox. allegatus) nisi hominum malitia excresceret, satis abundaret duorum, aut trium testimonium, Mortalium tamen fide & iustitia deprauata idem ius naturale persuadet, ut testimonia firmiter requirantur, præsertim ut ipse ait in testamentis, prout etiam in proposito multum bene trad. Bal. in d. confi. 285. lib. 3. & latius infra ostendetur.

19. Et per consequens non uidetur ambigendum esse de legis ualiditate requirendam ampliores numerum duorum testium ubicunque ex aliqua causa particulari id uisum fuerit pro bono publico expedire, prout in pluribus casibus id statutum fuisse uideri potest supra nu. 11. & seq. & præsertim in hac materia testamentorij, de qua particulariter infra cap. proximo tractandum est; quamuis enim iura humana contra ius Diuinum, & naturale statuere non possint. c. quo iure. in fi. & c. seq. 8. dist. nec contra illud dispensare. c. lites. ubi glo. ord. Abb. & ceteri cano. de restit. spolia. cum alijs latissime adductis infra par. 3. cap. 3. nume. 224. cum quinque seqq. potest tamen Ius Diuinum & pariter ius naturale (prout ibi latius declarauimus) per ius posituum suppleri, distingui, & limitari, ad trad. in terminis per Inno. & ceteros. in c. fin. ubi late Abb. sub nu. 3. de consuetu. & in cap. quæ in ecclesiaru. ubi late quoque Abb. nu. 8. cum seqq. Feli. 1. & Dec. 13. de constituto. & ita quoque late Bero. nume. 131. & 133. cum seq. ubi declarat, & in terminis

quoque Innoc. in cap. post translationem. in fi. de renuncia. Henr. Boic. in d. c. 1. nu. 5. de constituto. Abb. in repet. cap. cum esses. num. 14. ubi post alios Couar. num. 3. de testam. latissime Anchar. in regula possessor. col. 4. de reg. iur. lib. 6. & legist. omnes. in l. fin. ubi præcise quoq; Bal. nu. 2. cū seqq. C. si contra ius. & præcise quoq; bo. glo. in l. 1. in gl. fin. ubi etiam late Bar. ff. de constituto. princ. Bart. in j. constituto. fforum. nu. 6. in fi. & latius in l. omnes populi. in 3. q. principali. sub nume. 22. ibi, aut de iure Diuino. ff. de iust. & iu. & celeberrimus omni laude dignus doctor Nauar. in relec. rub. cap. nouit. de iudic. nu. 89. trad. Alexand. in confi. 1. num. 3. uol. 2. Gozad. in confi. 51. nu. 17. & 18. & latissime pluribus exemplis comprobatur Paris. confi. 68. nu. 120. cum seqq. iuncto num. 134. cum alijs usque 159. uolu. 4. Sozi. confi. 28. nu. 10. cum seq. uol. 1. ubi doc. præcise concludunt regulam istam Iuris Diuini & naturalis de numero duorum aut trium testium potuisse per ius posituum ex causa suppleri, & limitari, idem quoque latissime trad. Abba. in cap. 2. col. 2. de probat. ubi not. concludit non solum in testamentis, sed etiam in alijs casibus statui posse ut amplior numerus quam duorum aut trium testium requiratur, cum & ipse Deus hoc faceret casu adueniente, & in terminis idem quoque Abb. in d. c. in omni negocio. in fi. de testib. Dom. Soto. de iustit. & iu. lib. 3. q. 7. artic. 2. colum. 2. in uerf. emergit. & latissime M. Ant. Nata in repet. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. nu. 150. C. de testam. Fernan. Vafq. de success. crea. §. 2. nume. 7. & omnium latius Fortu. de ult. fi. nume. 170. cum sexdecim seqq. & bene Abb. in d. cap. licet uniuersis. nume. 3. de testibus. subdens per illum

22. tex. quod iura ciuilia requirentia plu-

res testes duobus non sunt irrationalia, sed potius approbata per ius Canonicum, & post Bald. Fely. ibidem ad fi. ubi ex hoc inferit secundum Imo. ibi, non esse correctas leges civiles loquentes de septem testibus in testamento adhibendis per .c. cum esses, & seq. de testam. & latissime comprobatur Fortu. ubi supra num. 171. & 172. cum seqq. de quo particulariter infra par. 2. cap. 9. loco suo proprio latius est discutendum. Et cum consuetudo dicatur ius non scriptum, & sit pars iuris civilis, ut in §. constat. & §. ex non scripto. inst. de iur. natu. gen. & civi. & eiusdem uigoris, & potestatis prout lex scripta. c. consuetudo. distinct. 1. cum latissime adductis infra loco suo quoque proprio cap. 22. num. 47. pari ratione idem concludendum est respectu consuetudinis inducentis maiorem numerum testium quam duorum in actibus humanis, quod ex causa id facere, & inducere possit, & ualeat, prout de lege scripta conclusum fuit, ut in terminis late tradid. cano. in c. 2. ubi late Abb. nu. 5. cum seqq. & ceteri de probatio. Bar. in l. de quibus. lec. 2. nu. 28. ff. de leg. & infra d. c. 2. latissime demonstrabitur.

24. Confirmantur premissa eo quod huiusmodi regula iuris diuini, qua cautum est in ore duorum uel trium testium stare omne uerbum, non est preceptum morale, sed iudiciale, pertinet ad iudicia, & iustitiam hominibus exhibendam, ad quod tendunt precepta iudicialia, ut per Couar. uaria. resolu. lib. j. cap. 17. in prin. & latissime Dom. Soto. de iust. & iur. lib. 2. quaest. 2. art. 2. in 3. conclu. & q. 6. artic. j. per totum, & Summa Asten. lib. 1. tit. 2. & praecise in his terminis Abb. in d. c. 2. col. 2. ad fi. de proba. quicquid alibi dixerit idem Abb. in c. cum esses. lec. 2. col. 3. de testam. nam. & ut in d. c. 2. de proba. di-

cit Abb. proxime allegatus, hoc preceptum est fundatum certa ratione, qua deficiente, puta propter malitiam qua creuit inter homines, ueritas nunc in duobus non reperitur, satis mutari potuit haec iuris dispositio, ut ibi latius per eum, & Fely. ubi latius comprobatur ibidem. nu. 5. Praecepta enim iudicialia non sunt ex sui natura simpliciter bona uel mala, prout sunt precepta moralia, praesertim Decalogi, sed ideo bona, quia precepta, & mala quia prohibita, ut bene explicat Dom. Soto. de iust. & iur. lib. 2. q. 2. artic. 2. in d. 3. conclu. ideoque huiusmodi precepta iudicialia legitima causa subsistente mutari possunt, quamuis precepta moralia Decalogi sint immutabilia prorsus, & indispensabilia, ut habetur in c. fi. §. his itaq; responderetur. dist. 6. Summa Asten. lib. 1. tit. 3. art. 5. & latissime Dom. Soto. de iust. & iur. lib. 2. q. 3. ar. 8. per totum, ubi quod nec ipse Deus in illis dispensare potest, ut ex mente S. Thomae ipse latius ibi declarat.

27. Quinimo cum precepta huiusmodi iudicialia, prout & ceremonialia, quae in lege ueteri continebantur, adueniente noua Christi lege euanuerint, quia translato sacerdotio, necesse est, ut & legis translatio fiat inquit Paulus ad Hebraeos. cap. 7. relatus. in cap. translato. de constitut. & habetur in c. 1. distin. 5. in cap. 2. in fi. 35. q. 1. & in c. 1. ubi omnes de purifica. post par. glo. & doct. in cap. ad audientiam. de sponsa. in c. fi. de diuor. & in c. fi. praesertim Abb. nu. 3. & Imo. nu. 7. & 8. de consuetu. Goza. consil. 51. nu. 28. Paris. consil. 68. nu. 92. & pluribus seqq. & nume. 313. uol. 4. Couar. d. c. 17. in princ. uaria. resolu. lib. 1. Dom. Soto. de iust. & iur. in d. lib. 2. q. 5. artic. 4. Thom. 1. 2. q. 103. artic. 3. & 4. & q. 104. artic. 3. Alexan. de Hales. in 3. par. sum. q. 59. membro. 2. & 3. Scot. in 4. senten. distin. 15. q. ult.

q. ult. in fi. Anto. 1. par. sum. tit. 14. c. 5. in prin. & cap. 6. in prin. in uerf. Tertio differunt. Scot. Pet. de Balu. alijque Theologi relati per Paris. proxime alleg. quum, & totius legis Moysae obligatio in uniuersum euanuerit, dicente nouo legislatore in Ara Crucis oblato, consummatum est, ut praeter ceteros explicat Dom. Soto. d. art. 4. in 1. & 2. conclu. Hinc fit quod huiusmodi preceptum, in ore duorum, &c. quatenus erat preceptum legis ueteris, quo ad uim obligandi euanuerit, sed quatenus de nouo approbatum fuit tam per legem Euangelicam quam canonicam, & civilem, ut supra in princ. ostensum fuit, idcirco obseruandum, cum & si precepta ceremonialia legis ueteris sic extincta fuerint, ut nullatenus iterato uiuificari, & resurgere possint, non sic iudicialia, quae & si euanuerint, iterato tamen statui, & noua constitutione approbari, & uiuificari possunt, ut ex nostris tradid. Imo. in l. stipulatio hoc modo concepta. sub nu. 5. ff. de uerb. oblig. & in l. 3. nu. 6. ibique Aret. col. 2. in uersic. 1. ratio. ff. de testam. idemque Aret. in l. fi. col. pen. uersic. 3. quod non ualet. C. de pact. Imo. quoque in c. fi. d. nu. 7. & 8. de consuetu. & in consil. 1. in fi. Alex. consil. 13. nu. 20. uol. 7. Bellam. consil. 28. col. 1. uersic. ad partem contrariam. Paris. d. consil. 68. nu. 105. cum seq. uol. 4. Ias. in l. qui se patris. nu. 25. C. un. de lib. Couar. d. c. 17. in uersic. Hinc non immerito. Tur. Crema. in c. coniunctiones. col. 1. 35. q. 2. cum latissime more suo cumulatis per Tiraq. in praef. retrac. lignia. nu. 8. & 9. & Theologi oēs Thom. 1. 2. q. 104. artic. 3. Alex. de Hales. Scot. Ant. proxime allegati, & Bonauē. Rich. Gabriel. Biel. Ang. Claua. Io. maior. & ceteri in locis à Tiraq. & Couar. specificè designatis, & praeter eos Asten. in summa lib. 1. tit. 2. in uersic. ad hoc nota. & Soto. d. art. 4. in 3. conclu.

prout, & ceremonialia quoque quae magis ad deuotionem quamdam, & pietatem ad ornatum cultus Diuini, & his similia quam ad futuri Messiae praefigurationem pertinebant iterato statui posse, & statuta fuisse satis clare constat ex c. 1. de consecr. distin. 1. & tradid. per Io. Driedo. de liber. Christiana pag. mihi. 81. & post Tho. & alios per eum relatos declarat Couar. d. cap. 17. loco proxime allegatos.

30. Quamuis inter ipsos iudaeos, ut hoc etiam obiter tangam, lex Moysae quo ad ritus ceremonias, & iudicia adhuc quoque obseruetur. c. qui sincera. uersic. iudaei. ubi Archi. Gemi. & Tur. Crema. distin. 45. c. iudei. el. 1. & c. sicut iudaeis. uersic. nullus. de iudae. Fely. in c. iudaei. el. 2. eo. tit. Praepo. in c. de infidelibus. nu. 4. de consang. & affi. Cald. consil. 10. tit. de constitut. consil. 2. de consuetu. & consil. 30. de testa. Alex. consil. 6. num. 2. cum seqq. uol. 6. & consil. 233. nu. 7. eo. uol. 6. Corn. consil. 150. nu. 7. 170. nu. 4. & 180. nu. 12. & 13. uol. 2. & consil. 123. uol. 3. Goza. consil. 24. nu. 10. latissime Barba. consil. 13. per totum uol. 4. & Ruy. consil. 4. uol. 2. Ias. in d. l. qui se patris. nu. me. 24. C. unde lib. & in l. 1. nu. 35. ff. si cer. pet. Cou. in epito. de sponta. par. 2. c. 6. §. 10. parum sub nu. 3. Campeg. de statu. exclu. foemi. q. 60. Lau. de Pala. eo. trac. nu. 253. & multis seqq. & latissime Brun. eo. quoque trac. art. 6. in 1. memb. plurali. q. 3. per totam, ubi latissime hac quaestio nem tractat, licet ipse contrariam opin. defendere nitatur nempe, quod lex civilis non Moysae inter eos seruanda sit, prout etiam facit Bero. in c. j. nu. 164. ubi pro prima nostra opi. attestatur de communi, & nu. 165. cum pluribus seqq. de constit. tametsi Iudaei sub Rom. Imperio degentes in pluribus iura Ciuium Romanorum retineant, ac proinde Romanis legibus, ac canonicis etiam constitutionibus eorum non ad-

uerfantibus ligantur, & cōprehenduntur. iux. l. iud. ai. 1. & 2. & l. nemo iudæorum. & l. die Sabbato. cum sim. C. de iud. c. postulasti. ubi no. Abb. & c. seq. extra eo. c. post miserabilem. ibiq; etiam Abb. de usu. c. constituit. 17. q. 4. c. sape. & ubiq; gl. & doct. 28. q. 1. glo. ord. in. c. ius quiritum. dist. 1. & bene Bal. in l. spadonem. §. iam autē. ff. de excu. tut. Abb. in c. 2. nu. 3. de conuer. infide. trad. Alexan. in consi. 71. nu. 2. uol. 2. & consi. 75. nu. 6. & 8. uol. 5. in consi. 99. nu. 3. cum cæteris seqq. uol. 6. & in consi. 13. nu. 3. & pluribus seqq. uol. 7. Paris. cons. 2. nu. me. 9. uol. 4. & cano. omnes in. c. 1. ubi Felyn. nu. 3. & latissime Bero. ubi supra. de constit. & præter Bero. & Fely. Cæpeg. Bru. Lau. de Palla. & alios quoque supra allegatos bene declarat Dec. in c. consuluit. el 3. de appell. ex his tandē colligere præceptum hoc in ore duorum, & c. per tempora mutari ac proinde ex causa ab eo recedi posse, prout in pluribus casibus recessum fuisse supra demonstrauimus, & infra suis locis proprijs latissime ostendemus.

Accedit quod huiusmodi regula sine præceptum est affirmatiuum, quod non ita arctat sicut negatiuum, quia, ut dici solet, negatiua fortius negat quam affirmatiua affirmet, iux. glo. in. c. cū dilectus. uer. à suspensio. de consuetu. & in l. hoc genus. quā ad hoc no. ibi Pau. de Cast. num. 3. ff. de cond. & dem. trad. Bar. in l. tutor. in prin. ff. de susp. tuto. bene Bald. in c. imperialem. in prin. sub nu. 19. in uersic. nota, quod plus operatur. ubi assignat rationem de proh. seu. alie. per Fede. Bald. in l. si Rufinus. nu. 2. ibiq; Alex. nu. 6. cum late in proposito adductis per Ias. nu. 2. & 2. & Dec. num. 7. & tribus seqq. C. de testa. mili. & idem Dec. in. c. nam concupiscentiam. lect. 1. in 3. notab. de constit. Cagno. in l. 1. sub nu. 8. ff. de reg. iu. Dec. in cōsi. 3. nu. 4. & 5. & consi. 490. nu. 6. 567. nu. 3.

cum seq. & 617. nu. 4. & idē in. c. ex parte. ad fi. in uers. & ad prædicta facit. de cōstit. Aym. in consi. 146. nu. 4. enim uero, ut dicūt doct. præcepta affirmatiua, licet obligent semper, nō tamē ad semper, prout obligant negatiua, Asten. d. lib. 1. tit. 2. uers. circa uero secundum. & lib. 2. tit. 67. art. 4. in uers. utrum frater docet S. Thom. 2. 2. q. 33. art. 2. & eo tacito Archid. in c. si peccauerit. & post eum Præpo. & Tur. Crem. nu. 13. 2. q. 2. idemq; Archid. in summa de poeniten. dist. 5. & post eum ibidem Nauar. in 3. par. glo. 6. idemq; Nauar. in Manua. consi. c. 8. sub nu. 7. uers. 6. & c. 11. sub nu. me. 6. in uers. 10. & in relec. c. nouit. de iud. notab. 6. nu. 77. Ant. de But. & cæteri in eo. c. nouit. ubi Abb. sub nu. 3. 4. & idem in. c. omnis utriusq; sexus. nu. 20. de poeniten. & Rota de consue. in ant. decif. 10. nu. 3. Dec. in d. l. si Rufinus. num. 10. & in d. c. nam concupiscentiam. & alijs in locis supra citatis, & per nos infra. c. 10. nu. 8. 2. in fi. & nu. 83. Itaque pro tempore tantū obligant utque quo aliud ex aliqua causa legislatori bene uisa statutum reperitur, sicq; præceptum hoc pro tempore loco, & causa mutari potest.

33 Nam quia ea, quæ sunt iuris Diuini aut naturalis non possunt nisi ex iusta causa bonum commune, & utilitate publicam concernen. per ius humanū alterari ad tradd. per Inno. & cano. oēs in. c. quæ in ecclesiis. ubi late Fely. col. 8. in 3. concl. & post alios latissime Bero. nu. 133. & 134. de cōstit. & legist. in d. l. si. ubi in his præcis terminis Bal. nu. 2. & seqq. C. si cōtra ius. trad. Bart. in l. quæcūq; in fi. C. de fi. instru. & iu. h. f. lib. 10. Pau. de Cast. in consi. 178. in fi. & 229. nu. 3. & 287. col. 2. in uers. nec obst. allegata. par. 1. Alex. in consi. 101. nu. 8. & 136. nu. 12. uol. 1. & consi. 190. nu. 13. uol. 2. & consi. 94. num. 18. uol. 5. Ias. in consi. 227. col. 10. in fi. in 13. fundamen-

damento. & consi. 233. col. 7. in fi. in 11. fundamento. & consi. 236. col. 1. uol. 2. idemq; Ias. in l. Barbarius. nu. 24. & alijs etiam seqq. ff. de offi. præto. & in l. quominus. num. 9. ff. de flumi. Dec. in consi. 361. col. pen. nu. 7. ad fin. cum seq. & consi. 576. nu. 9. Goza. consi. 5. num. 8. Aym. consi. 264. nu. 10. Cepha. cōf. 40. nu. 48. declarando, ut infra c. 7. nu. 19. cum seqq. idcirco lex positiua absq; iusta, & rationabili causa ampliolem numerum testiu exigens non subsisteret, sed tantum ex rationabili causa boni cōmunis, ut in terminis declarat Abb. in d. cap. 2. col. 2. ad fi. & late post alios Dec. nu. 6. & seq. de proba.

Ergo, ut ad institutum redeamus quemadmodum iure Diuino, naturali, & humano in ore duorum, uel trium stat oratio uerbum, quod ad necessariā sufficientiam, ita quoque eodem triplici iure infertur in nullo casu unius testimonium sufficere, ut expresse habetur in allegata autho. Deutero. c. 17. & 19. supra sub nu. 13. & in c. fi. 3. q. 6. & in c. admonere. ibi, quoniam nec Euangelium, nec ulla Diuina humanaq; lex unius testimonio etiam idoneo quempiam condemnat uel iustificat. 33. q. 2. eo quia lex Diuina approban. duorum testimonium minorem numerū reprobasse uidetur, ut sup. d. nu. 13. & seq. de iure quoque humano canonico, & ciuili expresse habetur in c. licet uniuersis. in fi. de testib. cap. ueniens. in fi. el j. eo. tit. l. iusiuran. in fi. C. eo. ubi Bal. no. illud nulgatū, uox unius, uox nullius, quod & ante ipsum adnotauit Specul. eo. tit. de testi. §. restat. nu. 7. & passim per doct. allegari solet, quos ad hoc cōgerit Zun. in respon. pro uxo. nu. 531.

Sed, & ab hac quoque regulari traditione plures casus excipiuntur, in quibus iura unicum tantum testem suffice re statuerunt, ut in l. Theopompus. ubi glo. & Bar. ff. de do. præle. quos ad lon-

gum prosequitur Spec. d. §. restat. nume. 8. usq; 12. ubi 30. casus enumerat, in quibus unicus tantum testis sufficit, 36 Summa Asten. lib. 1. tit. 37. art. 8. Abb. in c. 2. nu. 6. de proba. Fely. in c. ueniens. el 1. col. fi. de testib. Ias. in repet. l. admonendi. nu. 193. usq; 202. ff. de iureiu. & latissime Ant. Gab. com. concl. lib. 1. tit. de testib. conclu. 1. per totam.

Etenim cum prout ex causa potuit lex positiua duorum testimonium numerū augere, ita & eadem ratione iusta causa subsistente minuere potuit, ut per Abb. in d. c. 2. nu. 6. in fi. de prob. quia, ut ipse inquit, hoc nō est prorsus cōtra ius Diuinum, ex quo regula illa, in ore duorum, & c. procedit, nisi ex causa aliud inducatur; pot igitur ex causa induci, ut uni tantum testi credatur, ut etiam trad. Fely. in d. c. ueniens. el 1. nu. 20. in fi. de testib. quāuis enim in uniuersum hoc statui non posset, tamen in aliquibus causis hoc ex causa rationabili admittitur, ut per eundem Abb. in c. nuper nobis. nu. 1. de test. Ias. in repet. d. l. admonendi. sub nu. 191. & late Gabr. d. concl. 1. de test. nu. 7. usq; 12. nam in proposito uidemus, quod quemadmodum ualeat statutum, & consuetudo inualidans probationē, quæ alias de iure cōi esset ualida, exigens maiorem probationē quā ius cōe requirat, ad tradi. per oēs. in d. c. 2. ubi post alios Gabr. nu. 6. de probat. ita & è conuerso ualeat statutum, & consuetudo ualidans probationem de iure cōi, alias inualidam, Fely. ibi nu. 4. & num. 6. & seq. & Dec. ibid. nu. 9. & seq. & consequēter quod ualida sit probatio ex uno tantum teste, quæ alias esset inualida, ut late Gabr. proxime allegatus, & infra loco suo particulariter discutietur. c. 22. nu. 74. & pluribus seqq.

Verum quia noster hic particularis tractatus de numero testimonium nō in uniuersum circa oēs casus, sed tantum cir-

ca testamenta uerfarur; idcirco alijs omissis, de quibus ad plenum per Spec. in d. §. restat. per totū. cum alijs supra nu. 15. & seq. allegatis, descendendum est ad peculiarem huius tractatus materiam de numero testium in testamētis requisito, & quia circa hoc reperitur maxima diuersitas inter iuris ciuiliis, & iuris Canonici dispositionē, idcirco in hac prima parte tractandum erit de numero testium secundum iuris ciuiliis dispositionē in testamentis requisito. in secūda uero uidebimus quid circa hoc statutum reperiatur de iure Canonico. Tertio, & ultimo, disputabitur quid circa materiam hanc diffiniendum sit in foro conscientiae.

R E G V L A.

Quod de iure ciuili regulariter in testamentis septem testes requiruntur. & de eius ratione. C. II.

S V M M A R I V M.

- 1 Ius ciuile statuit septem testes adhibendos esse in testamentis.
- 2 Quod procedit tam in testamento in scriptis, quam in testamento nuncupatio.
- 3 In testamentorum confessione agitur de re maxima importanti, quia agitur de toto, & uniuersali cuiusque patrimonio.
- 4 Ius ciuile attēta causa grauitate in testamētis ampliore numerū testium requisit.
- 5 De iure gentium primo, antequam leges scriptae emanarent, testamenta cum duobus tantum testibus subsistebant.
- 6 Testamenti factio dicitur iuris ciuiliis, & iuris publici.
- 7 Testamentum quo ad substantiam, & originem recipit efficaciam de iure naturali, nam etiam ante ius ciuile, quis disponebat de bonis suis in ultima uoluntate.
- 8 An de iure quis disponere possit de bonis suis post mortem, quo tempore non est amplius illorum dominus remissus.
- 9 Antequam ius ciuile emanaret, ualebant testamenta absque sollemnitate coram duobus tantum testibus, secundum ius naturale condita.
- 10 Vbiunque in testamento sunt remissa sollem-

nitates iuris ciuiliis, & reducitur ad reuoluntatem iuris naturalis, & gentium, duo tantum testes sufficiunt.

- 11 Succrescente hominum malitia, superueniunt Leges scriptae auctoritate Diuina per ora Principum promulgata.
- 12 Testamentum ipso iure nullum corrueret si unus ex septem testibus deficeret.
- 13 Ratio uitanda fraudis fuit causa iuris ciuiliis inducitur numeri septem testium in testamentis adhibendi.
- 14 Lex facta ad obuiandum fraudibus dicitur iusta, & rationabilis.
- 15 Ob fraudem uitandam plurima statuta reperiuntur ultra communem iuris obseruantiam.
- 16 Prouisio facta ad fraudes uitandas uidetur respicere publicam utilitatem.
- 17 Et talis prouisio dicitur fauorabilis, & amplianda etiam in materia poenali.
- 18 Ita puniuntur, qui faciunt fraudem legi, prout qui facit contra uerba expressa legis.
- 19 Quot modis dicitur fieri fraus legi.
- 20 Ratio uitanda fraudis propter quam lex introduxit numerum septem testium in testamentis adhibendum est impulsua potius quam finalis.
- 21 Dicitio, forte, denotat causam impulsuam.
- 22 Natura causa impulsua est, ut ea cessante, non cesset legis dispositio. C. nu. 27.
- 23 Ratio, & causa licet inter se differant, tamen ut plurimum confunduntur, & pro eodem ponuntur.
- 24 Ad essentiam testamenti non sufficit ueritas sine sollemnitate.
- 25 Confessio partis tollit presumptionem fraudis.
- 26 Ad ualiditatem testamenti ueritas, & sollemnitas insimul requiruntur.
- 27 Cessante causa impulsua non cessat dispositio.
- 28 Ratio uitanda fraudis non solum mouit legislatores ex parte ante, sed etiam ex parte post.
- 29 Sollemnitas in testamentis requisita, est de forma substantiali.
- 30 Lex procedit annullando testamentum, in quo deficit sollemnitas numeri septem testium.
- 31 Cessante causa finali non cessat dispositio, quando lex ultra procedit annullando.

Et in

Sum aliter factum.

- 32 Cessante ratione legis in casu particulari, non cessat legis dispositio.
- 33 Dispensatio non est necessaria in casu, in quo cessat legis dispositio.
- 34 Cessante causa finali in casu particulari, an cesset legis dispositio.
- 35 Testamentum minus solenne ex defectu numeri testium non presumitur a iure fraudulentum.
- 36 Licet numerus iste fuerit introductus ad uitandas fraudes.
- 37 Donatio non presumitur ex hoc fraudulenta, quia in ea non fuerit adhibita insinuatio, quae tamen introducta fuit ad fraudes uitandas.
- 38 Donatio non insinuata confirmatur iuramento.
- 39 Ex testamento minus solenni ex defectu numeri testium oritur naturalis obligatio.
- 40 Lex praesumit subtractionem rerum hereditariam ex inuentarii omissione.
- 41 Ad hoc ut dispositio legis de numero testium locum sibi uendicat sufficit quod fraus interuenire possit licet non interuenierit.
- 42 Text. in l. subimus. in fi. C. de testam. expla. natur.
- 43 Notarius praetermittens in testamentorum confessione sollemnitas de iure requisitas puniuntur pro poenali falsi.
- 44 Testamentum falsum & minus solenne aequiparantur quo ad vim probationis.
- 45 Insinuatum carens debitis sollemnitatibus non est sine suspitione falsi.

C A P. I I.

INTER ceteros igitur casus, per l. ciuiliis dispositio nem ab illa communi, & regulari duorum testium traditione exceptuatos, primum locum obtinere uidetur casus testamenti, ut habetur in glo. d. l. ubi numerus. ff. de testib. & in d. c. licet uniuersis. extra eo. in quo ius ciuile, ex edicto Praetoris statuit septem testes adhibendos esse iux. rex. in l. de testa. in prin. §. si. & in l. hac consultissima. in princ. & §. per nuncupationem. C. eo. & habetur

in l. fi. eo. tit. & per Specu. tit. de test. §. restat. uer. in testamentis. Bald. de feu. titu. si de inuestitu. irriter dom. & uassal. lis oria. §. si quis. nu. 1. & in consil. 285. uolu. 3. Boer. decisi. 28. nu. 1. Marfi. sin. gu. 156. in prin. ubi dicit, quod non est prudens, qui hoc nesciat, & hoc de iure ciuili nullam habet difficultatem, ut attestatur Iul. Cla. lib. 3. sent. quæst. 57. in princip.

Firmatur igitur principalis nostra conclusio, quod de iure ciuili regulariter in testamento septem testes requiruntur, quæ quidem indistincte procedit tam in testamēto in scriptis, quam in testamento nuncupatio, nam de utroque loquitur tex. inst. & C. de test. proxime allegatus, & firmat Boer. d. decisi. 28. in prin. & Guliel. de Benedi. in c. raynuius. uer. testamentum. r. num. 9. & 10. de testam.

3 Nam cum in testamentorum confessione agatur de re maximæ importantiæ, tum quia agitur de toto, & uniuersali cuiusque patrimonio. l. propter litem. ff. de excu. tuto. & in §. item propter litem. & ibi Ang. Aret. num. 2. in l. fi. eo. tit. tum etiam quia agitur de summa hominis uoluntate, postquam iam aliud uelle non possunt, ut liber sit stilius, & licitum, quod iterum non redit arbitrium, ut est text. not. in l. r. ubi omnes. C. de sacr. Eccle. Tum quia agitur de probandum ueritate post mortem eius, qui ueritatem sciebat; propterea ius ciuile attēta causa grauitate, ne aliqua falsitas in eorum confessione interuenire possit, ampliorē numerum testium requisit, ut per plures testes perfectissima ueritas reueletur, ut no. inquit Imperator in l. fi. C. de fideicom. & trad. Bal. in d. consil. 285. lib. 3. & in d. tit. si de inuest. inter do. & uassal. lis oria. §. si quis. nu. 1. Nat. ta. in l. hac consultissima. §. ex imperfe. cto. nu. 150. C. de testam. & bene com pro-

probat Fernan: Vafq. de success. crea. lib. 1. §. 2. nu. 7. ad fin. & Fort. de ult. fi. nu. 170. Dom. Soto de iur. & iu. lib. 5. q. 7. ar. 2. col. 2. in uer. Emergit. & sup. c. proximo. nu. 16. & pluribus sequen. ostensum fuit.

- 5 Etenim, ut no. declarat Bal. antequā leges scriptæ emanarēt, quādo sola ueritas mortalib. iustitiā fanciebat, & sic de iure gentiū primario, testamenta cum duobus tantum testibus secundū regulam iuris naturalis sustinebātur, paulatim tamen hominum malitia sic crescēte necessariæ fuerunt leges scriptæ, quibus propter sinceritatē, testamētorū ne ulla fraus in eis committeretur pro bono publico, ut dixit Bald. introductæ fuerunt solennitates plurimæ in illis adhibendæ, de quibus inf. de testa. per totum. & in d. l. hac consultiſſima. per totum. C. eo. & per glo. & doct. in l. 3. & 4. ff. eo. est enim hic obiter animaduertendum, quod testamēti factio dicitur iuris ciuilib. & iuris publici quo ad solennitates per ius ciuile introductas, & quo ad formam testandi. d. l. 3. ff. de test. & habetur in l. 1. ubi glo. & doct. eo. tit. & latissime probat Ang. conf. 88. & conf. 126. per totum: Alex. conf. 209. nu. 6. lib. 2. & 119. nu. me. 17. lib. 6. & Dec. conf. 488. nu. 13. & conf. 494. nu. 1. idemq; Dec. conf. 357. nu. 5. 403. nu. 14. 455. n. 3. & seqq. 557. nu. 5. & 608. nu. 5. cū seqq. Paris. conf. 46. nu. 32. uol. 3. & ita procedit Bart. in l. ex hoc iure. col. 2. in uersic. ulterius. sub nu. 5. ff. de iur. & iu. sed, ut dicunt Alex. Dec. & Paris. quo ad substantiā, & originem recipit efficaciam de iure naturali, quia ē ante leges positiuas, & ante ius ciuile quis disponebat de bonis suis in ultima uoluntate, ut tradit Bar. in l. interdū. nu. 7. & ibid. Iaf. sub nu. 4. ff. de cond. ind. idem Iaf. in d. l. ex hoc iure. nu. 46. & seq. & in l. admonēdi. 2. lec. sub nu. 84. ff. de iure iu. & in l.

si testamētū. nu. 6. C. de testa. & idem late post Bart. & ceteros. in rubr. ff. de acq. hær. n. 14. & seqq. & in l. nemo pōt. lect. j. nu. 76. ff. de leg. j. Alex. conf. 2. nu. me. 7. uol. j. Couar. uaria. resol. lib. 3. c. 6. nu. 7. Iul. Clar. lib. 3. sent. q. 2. ubi attestatur de cōi latissime Gul. de Bened. c. Raynuius. uers. testamētū 1. nu. 2. & seqq. de testam. & latissime Natta in l. hac cōsultiſſima. §. ex imperfecto. nu. 16. & 17. C. de testam. ubi not. declarat, an, & quō quis possit disponere de bonis suis post mortē, quo tēpore nō est amplius dominus, sicq; dispositio uideatur cōferri in tēpū inhābile cōtra late no. p. nos infra c. 19. nu. 14. & 15. de quo habetur per gl. & doc. in l. illa. inst. ff. de hær. inst. & not. Pau. de Cast. in l. 3. nu. 5. ff. de testa. & in l. j. in prin. ff. ad l. Falc. & bene Abb. in rub. de testa. n. 2. & Christ. Por. & Iaf. ad eū inst. eo. §. j. & latius idē Iaf. & Dec. ad inuicē contrarij. C. qui test. fac. pos. & idem Dec. in l. eū qui. nu. 4. ff. de iurisd. om. iud. & Tiraq. de const. par. 3. limit. 2. nu. 5. cū alijs late cōgestis à Fernā. Vafq. de suc. ces. crea. §. j. sub nu. 1. in uers. 3. fuit opi. ubi aperte fatetur hanc esse opinionē cōm. cōtra quam iple subtiliter insurgit, tenendo quod ēt inuētiōe, & origine sit de iure positiuo, declarādo ut latius per eum à d. nu. 1. usque 6. super quo nunc latius non insisto, cum iste non sit locus suus.

Et per cōsequēs antequā ius ciuile emanaret, ualebāt testamēta absq; aliqua solennitate corā duobus tantū testibus iuxta regulā iuris naturalis condita, ut tr. d. Bal. per nos supra allegatus. nu. 5. & Bar. in l. j. nu. 9. ff. de cond. ind. & in l. cū quis. nu. etiā 9. C. de iu. & fac. igno. in l. j. ff. de mili. test. & in l. milites. ubi post alios Iaf. C. eo. ti. & idē Iaf. in aut. nouissima. nu. 17. C. de inof. test. & per oēs. in d. l. hac cōsultiſſima. §. ex imperfecto. ubi Bar. n. 3. Pau. de Cast. & Iaf.

& Iaf. 6. & ceteri. C. de testa. & late Abb. conf. 98. per totū. lib. 2. ubi doc. prædicti cōcludunt, quod ubicunq; in testamento sunt remissæ solennitates iuris ciuilib. & redactū ad terminos iuris naturalis & gentiū, prout in testamēto inter liberos, & in testamento militis, duo tantum testes sufficiunt, prout ēt Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 8. & nouissime Ludo. Zun. in suo respon. pro uxore. nu. 46. & infra latius suis proprijs & particularibus locis ostendetur.

- 11 Sed succrescente hominum malitia (ut dixi) superuenerunt leges scriptæ auctoritate Diuina per ora Principum promulgatæ, ut habetur in c. fi. 16. q. 3. l. fi. in uers. ideo. iuncta glo. in uers. Diuino, quæ allegat concordā. C. de præscript. long. temp. iux. illud Prouerb. 8. Per me Reges regnant, & legum conditores iuxta decernunt. & habetur in epistola inter claros. C. de sum. Trini. & Augustinus super Ioan. relatus in c. quo iure. distin. 8. inquit, quod ipsa iura humana per Imperatores & rectores seculi Deus distribuit humano generi, & alia plura in proposito cumalata reperies infra par. 3. cap. 3. nu. 41. & 42. cum seqq. per quas ne ulla falsitas committeretur in testamētorum confectiōe plures solennitates introductæ fuerunt, inter quas præcipue uoluerunt septem testes, & non minus interuenire debere per supra late adducta. nu. 1. iuncto nu. 3. cum seq. in tantum quod si unus ex septem deficeret, testamētum ipso iure corrueret. l. si unus. ubi doc. omnes. C. de testam. & infra c. 4. & c. 8. nu. 4. cum alijs seqq. latius ostendetur & comprobabitur.

- 13 Ergo ratio uitandæ fraudis fuit causa iuris ciuilib. inductiua numeri septē testium in testamētis adhibendis, ut est tex. ad literā (ut aiunt) in d. l. fi. uers. lex etenim. C. de fideicom. & probat tex. in laudemus. in princ. & fi. C. de re

stam. & in l. hac consultiſſima. etiam in fi. C. qui testa. fac. post. trad. optime Bal. in d. conf. 285. col. 1. lib. 3. Iaf. in l. 1. lec. 1. nu. 34. & lec. 2. nu. 72. C. de sum. Trinit. Et sic ex iusta causa lex mota fuit ad statuendum quod in testamētorum confectiōe duo testes non sufficiant iuxta communem regulam, sed requirantur septem; lex etenim facta ad obuiandum fraudibus dicitur iuxta & rationabilis Barān. d. l. 1. nu. 31. C. de sum. Trinit. late Dec. in c. 2. sub nu. 6. de probatio. & in terminis Couar. in c. cum esses. nu. 6. de testam. semper enim lex excogitauit quantum fieri potest fraudibus obuiare. cap. quanto. de priuic. si ciuitas. de sent. ex com. lib. 6. c. quanto. in fi. de diuor. l. §. imperator. ibi, existimo te huic fraudi recte occursum. ff. de suspect. tuto. l. 1. in princ. ff. si quis omis. cau. testa. l. 1. ad fi. prin. ibi, nam si aliter obseruetur. ff. de Carbo. edic. l. ordinata. in uers. sed si cū alijs. ff. de lib. cau. l. 1. §. 1. ibi, & quia potest fieri. ff. de litigio. l. qui sub prætextu. C. de fac. eccl. l. cum ij. §. tranfactiōnes. in fi. aliās. §. si cum lis. ff. de transac. l. illud. §. 1. in fi. ff. de tributo. act. l. sed Iulianus. §. mutui. ff. ad Maced. l. 1. §. editiones. ff. de eden. & probatur toto tit. ff. si quid in fraud. patro. & de his quæ in fraud. cred. præsertim in testamētorum confectiōe, ut est tex. in l. iubemus. in princ. C. de testa. & in d. l. fi. C. de fideic. Sozi. in l. si ita scripsero. col. 2. ibi aduerte. ff. de cond. & demon. post Aret. per eum ibi relatum. in l. hæredes palam. ff. de testam. & Paris. in conf. 19. nu. 28. uol. 3. Et in quibus cautius est agendum propter maiorem fraudis suspicionem, iux. glo. in l. qui testamētum. ff. de probatio. de cuius glo. conclu. ueritare uide per Bar. & reliquos in l. si is qui. ff. de uulg. & pup. & facit tex. in l. hac consultiſſima. §. ad cū humana fragilitas. & ibi Paul. de Cast. nu. 5.

nu. 5. C. qui testam. face. poss. & idem in d. l. iubemus. nu. 2. in fi. C. de testam. & latissime probat Fernan. Vasq. de success. crea. d. §. 2. nu. 7. ob quam uitandā plurima statuta reperuntur ultra communem iuris obseruantiam, ut habetur in l. data. C. de dona. & per Abb. in c. cum contingat. nu. 17. de iure in Pau. de Cast. conf. 345. nu. 9. & seqq. p. r. 1. & Dec. d. cap. 2. nu. 6. de probatio. prouiso enim facta ad fraudes uitandas uidetur respicere utilitatem publicam, ut per Pau. de Cast. & alios nunc allegatos, & bene Bal. in proposito nostro in sapius allegato cōfi. 285. circa prin. uol. 3. & Fort. de ult. ff. nu. 170. quod plenus declarat in fra. cap. 7. nu. 11. cum undecima seqq. usque nu. 22. & dicitur favorabilis & amplianda etiam in materia correctoria, odiosa, & poenali. sed Iulianus. §. mutui dationem. ff. ad Macedo. l. 1. in fin. cum duabus seqq. ff. de calumnia. opt. tex. in l. hoc modo. in fi. ff. de cond. & demon. d. c. quanto ad fi. de priui. & c. si ciuitas. de senten. excom. lib. 6. glo. fi. in c. fi. & ubiq; no. Gemi. & alij de usu. eo. lib. 6. & bo. glo. in Clem. 1. uer. sepelire. in fi. de sepul. tradd. omnes in l. non dubium. ubi Bal. num. 10. cum alijs ibi adductis per Iaf. sub nu. 45. uerf. inter alia. & nu. 46. C. de legib. Bal. in l. quod non ratione. ff. eo. Iaf. in princ. l. 1. sub nu. 14. uerf. secundo. & Ripa nu. 58. in fi. ff. de uerbo. oblig. idem Iaf. in auth. quas actiones. nu. 26. C. de fac. eccl. & Ripa in l. si constante nu. 73. ff. sol. mat. Abb. in c. si sub nu. 8. de præbend. Dec. in regula facti. §. in poenalibus. nu. 14. ff. de reg. iur. & idem in consi. 5. in fi. & consi. 196. nu. 2. & consi. 301. nu. 7. & 398. in fi. & 561. num. 5. & alibi sæpe Cepha. consi. 243. nume. 33. & seqq. Aym. de antiq. temp. 4. par. sectio. 1. nume. 136. idem Aym. in consi. 118. nu. 11. & consi. 122. nu. itid. 11. prout & generaliter ubicunque 2.

giture de fauore Reipublicæ, fidei salutis animarum piæ causæ, & sim. iux. late adducta infra par. 2. cap. 1. nu. 19. & 18. iccirco ita puniatur qui facit fraudem legi, prout qui facit contra uerba expressa legis. non dubium. in princ. ubi docto. omnes præsertim Iaf. post alios nu. 4. ubi allegat concordant. C. de leg. quamuis. n. facere. contra uerba expressa, & facere in fraudem, sunt diuerfa in facti qualitate, tamen quantum ad poenæ commisionem sunt æqualia, ut no. dicit Bal. in d. l. non dubium. nu. 9. in fi. & ratio est secundum eundem Bald. ibi nu. 1. quia uirtus legis pluraliter consistit in mente, quod late comprobatur ibi Iaf. proxime allegatus cū alijs latissime adductis infra par. 3. c. 3. nu. 63. quot uero modis dicatur fieri fraus legi declarat Bal. ibi nu. 10. & late Iaf. nu. 45. & seqq. post glo. in l. contra. ff. eo. titu. de leg. & in c. plerique. 14. q. 3. & in d. c. quanto. uer. in fraudem. ubi Abb. nu. 4. & alij de priui. late Host. in Summa de emp. & uend. §. si uer. illud autem non cum pluribus seqq. & Dyn. in c. fin. de reg. iur. lib. 6. ad quos lectorem remittimus, cum iste sit articulus à nostro instituto alienus.

20. Hæc autē ratio uitandæ fraudis, propter quā Ius ciuile statuit septē testes in testamentis esse adhibēdos, fuit quædam ratio impulsua, & occasio quædam ad id statuendum, non tamen est simpliciter, & absolute ratio finalis dispositionis, ut uoluit Aym. in consi. 192. sub nu. 21. in uerf. Quinto. Couar. in c. cum effes. sub nu. 9. de testam. Mantica de coniect. ult. uolun. lib. 2. tit. 14. sub nume. 15. in uerf. secundo. quod probat tex. in d. l. si. in prin. C. de fideicom. ubi in assignatione istius causæ utitur uerbo, forte, cuius natura est importare causam impulsuam, ut declarat Iaf. in l. si pecuniā. nu. 19. ff. si cer. pet. in l. in substitutione. nu. 6. ff. de uul. & pup. in l. si

Ist ex falsis. nu. 5. C. de transac. & in l. 1. §. si is qui. & ibi lem Ripa. nu. 7. ff. ad trebel. Fel. in c. accedens. 1. col. si uerf. primo quod ubi lex ut lit. non contet. not. Alex. in l. in ratione. l. 1. §. quod uulgo. nu. 13. ff. ad l. fal. Dec. in l. si quis Imperatorem. nu. 13. C. qui testa. face. pos. Couar. in c. 1. sub nu. 14. uerf. nec ratio ultima & pluralis. de testa. cum alijs adductis per Tiraq. in tract. cessan. cau. limit. 10. num. 1. iux. glo. ab omnibus alleg. in clem. 1. de appel. in gl. 1. quæ uult quod etiam si in aliquo casu cesset illa ratio, non tamen cesset legis dispositio propter dictionem, forte, ibi apposita, pro ut est de natura causæ impulsuæ, iux. l. primam. §. sexum. iuncta glo. & ibi Bart. & alij. ff. de postul. l. sed si mors. §. si. ff. de dona. inter ui. & ux. l. 2. §. fin. cum glo. quoque si. ubi Bart. & cæteri. ff. de dona. c. ex parte. el. 2. innecta glo. in uer. falsa sit causa. ubi Abb. sub nu. 8. de conuer. coniug. c. magnæ. ubi id not. Abb. in ul. fi. notab. de uoto. glo. in l. 1. in glo. magna in 5. oppo. ubi Ripa num. 30. C. de pact. & in l. si mulier. in glo. 1. ad med. ubi Bald. & alij not. C. de iur. dor. Bar. in l. demonstratio. §. quod autem. sub nu. 18. ff. de cond. & demonst. & in extranag. ad reprim. in uerf. ne ex eorum absentia. num. 12. & 13. Bal. in repet. l. iusiurandum. col. 27. in fi. sub uerf. de tertia igitur plurali questione. ff. de iure in. ubi dicit, quod ista est quinta causa, à qua non dependet effectus, quia non est substantialis, & nihil operatur, nisi ad bene esse. Fed. de Sen. in cōfi. 4. nu. 7. Ang. in consi. 124. ante nu. 3. Abb. in c. postulasti. ubi ponit. sing. fallē. per illum tex. sub nu. 1. de qua ibi etiam Dec. nu. 4. de rescrip. idemq; Abb. in c. cum infirmitas. in pen. notabili. de p. g. mten. & remiss. Fel. in cap. nonnulli. §. sunt & alij. col. 13. in princ. sub nu. 50. in uerf. pro ista opi. de rescrip. Ripa in Lex factio. sub nu. 14. uerf. uel aliter. ff.

de uulga. & pup. late Iaf. in consi. 63. col. 5. in uer. tertio pluraliter. uol. 3. Cepha. consi. 81. nu. 8. glo. passim. & communiter doc. qui distinguunt inter causam finalem, & cesset effectus, & impulsuam, & non cesset à nobis, late cum mulati infra par. 3. c. 3. nu. 77. ubi melius cadit, cum latissime congestis per Tiraq. cessan. cau. l. uni. 1. per totum, ubi ex professo materiam tractat.

Hinc est, quod licet in aliquo casu, in quo non fuissent in consecutione testamenti adhibiti septem testes, sed forte duo, tres, aut quattuor tantum, cessaret ratio ista aut causa falsitatis uitandæ per legem considerata. hæc enim duo, causa & rō, licet inter se proprie sumpta differant, tamen ut plurimum confunduntur, & pro eodē ponuntur, ut latissime post alios Tiraq. d. tract. prox. alleg. par. 1. in prin. nu. 2. cum seqq. usque 11. eo quia nulla falsitas interuenisset, & hoc constaret per confessionem partium, quia cōfiterentur testamentum uere & absque ulla fraude testamentum illud confecisse, non per hoc cessaret legis dispositio, & consequenter non magis ualeret testamentum postquam in eo non fuit adhibitus solennis numerus testium, non enim ad essentiam rei sufficit isto casu ueritas sine solemnitate, ut probat tex. in l. si ueritas. in prin. C. de fideicom. & uoluit Bal. in consi. 3. 7. uolum. 1. & expresse trad. Bal. in l. alia. nume. 4. C. de his quib. ut ind. prout etiā quādo confiteor me nudo pacto promississe, ut ibi per eum, & sequuntur Fely. in c. cum uenerabilis. col. 7. uerf. intelligi dupliciter, & Dec. sub nume. 26. ad fi. de except. Afflic. qui attestatur ita fuisse iudicatū per Dominos de consilio decif. 25. in 3. dub. num. 4. ad fi. & seqq. & præsupponunt communiter Doct. in l. 2. C. de bo. pos. secundum tabu. in questione disputata ibi

per glo. in uer. doceri potest. secundum opin. Mar. communiter approbata, ut per Bar. & Alex. ibid. nu. 4. & seq. Iaf. nu. 6. & Dec. sub eo. nu. 6. ad med. uerf. & retenta com. opin. & latissime Aym. de antiq. temp. par. 1. sectio. uiso de uerbis. nu. 39. & seq. & latissime loco suo proprio c. 9. num. 4. 5. & ceteris seqq. usque ad si. ostendimus, & declarauimus.

Et ex prefatis redditur dubitabile id quod Ripa trad. in l. 1. §. si is qui quadringenta. sub nu. 8. ff. ad Treb. ubi declarando tradita per doct. in d. l. 2. C. de bo. pos. secundum tabu. dixit, quod si uenientes ab intestato confiteantur testamentum minus solenne fuisse factum a testatore absque dolo, & fraude, quod haeres scriptus in eo, debet
37
obtinere eo, quia isto casu propter confessionem partis tollitur praesumptio fraudis, quam secundum ipsum ius praesumit in minus solenni testamento, ad trad. in simili per Bal. in l. filium que habentem. col. pen. uerf. ego breuiter. C. fam. her. idemq; uult Ripa in l. nemo potest, sub nu. 28. ibi, ex quo infero. ff. de leg. j. & in l. admonendi. sub nu. me. 186. in uerf. 2. obf. ff. de iureiur. ad quod faciunt trad. multum in proposito per Abb. in c. cum contingat. nu. 12. in fi. & nu. 13. cum seqq. de iureiur. & Paris. conf. 33. nu. 4. uol. 2. & quod testamentum minus solenne ex defectu numeri testium praesumatur a iure fraude, & dolo confectum, uoluit idem Ripa in d. l. nemo potest. num. 101. ff. de leg. j. & ante ipsum id quoque expresse uoluit Bart. in l. omnes populi. sub nu. 2. uer. aut de iure diuino. ff. de iust. & iur. & Bal. in l. cum quis. col. 3. in uerf. 7. C. de iur. & fac. igno. & nouissime Franc. Mantica, qui eos non allegat, de coniect. ult. uolun. lib. 2. tit. 14. num. 13. in fi. & nu. 14. & 15. pro quo Bar. & ceteri allegat opt. tex. l. i. uerbemus.

in fi. C. de testa. per quem ita generaliter determinauit Rich. Malum. quem refert Bart. in l. si post diuisionem. in j. oppos. & Bal. in 2. C. de iur. & fact. igno. quae uidetur praesumptio iuris, & de iure Cyn. & Ang. in d. l. uerbemus, & late Fely. ubi alios citat in c. ex literis. nu. 4. de fide instru. ut nouissime per Franc. Mantica de coniect. ult. uolun. lib. 2. tit. 13. nu. 1. nam instrumentum carens solennitate debita, non est sine suspitione falsi, ut not. Bar. in l. nulli. nu. 2. C. de numera. & actua. lib. 12. cum alijs ibi in apostil. per Alexan. adductis; quinimo praesumitur in eo dolus, & mala fides, ex quo solennitas fuit omissa, & ordo debitus non fuit seruatus. Bar. in l. j. in fi. C. de fide instru. lib. 10. & late Alcia. de praesumpt. reg. 3. praesumpt. 13. num. 12. ubi quod notarius omittens debitas solennitates, praesumitur in dolo, & punitur poena falsi. Aym. consil. 77. nu. 6. ut infra late nu. 43. de quo tamen infra latius num. 35. cum ceteris seqq. usque ad si.

Sed ad conclusionem Ripae redeundo, illa est dubitabilis, quin, & aperte falsa, nec enim uidetur posse de iure subsistere, postquam, ut ex praedictis patet, ut sufficit in testamento ueritas sine solennitate, & per consequens quod uenientes ab intestato confiteantur nullam fraudem subesse in testamento, in quo deficit iuris solennitas, ex quo ad illius ualiditatem ueritas, & solennitas insimul requiruntur, ut probat clare text. in d. l. si ueritas. C. de fideicom. ut sup. nu. 23. & seq. ubi etiam clare constat communem opin. & meo quidem iudicio ueriores stare contra Ripa, prout etiam infra. c. 9. nu. 4. & 5. cum ceteris seqq. latius ostendemus, & declarabimus, ubi in specie conclusionem Ripae uti falsam, late reprobauimus, nume. 30. 31. cum seqq. usque ad finem.

Nec

Nec obstat isto casu cessare praesumptionem fraudis ubi pars ipsa confiteatur nullam subesse fraudem in testamento, ad infra trad. c. 9. nu. 23. Tum quia, ut supra ostensum fuit, nu. 20. & seqq. ista non fuit causa finalis iuris ciuili introductis solennitatem numeri testium, sed impulsua tantum, qua cessante non cessat dispositio, ut sup. nu. 22. Tum etiam quia, & si haec fuisset, & dici posset ratio, & causa finalis iuris ciuili. Ex quo non solum mouit legislatorem ex parte ante, sed et ex parte post. i. non solum impulsus occasio-
27
naliter ad ita statuendum, sed et ad nullum aliud finem, & effectum id statutum fuit quam ad fraudes uitandas, & sic ista fuit principalis, & finalis causa ad trad. per Pau. de Cast. in conf. 14. nu. 2. & seqq. par. 1. & Tiraq. d. trac. cessan. cau. lim. 1. nu. 45. eo et, quae ista solennitas introducta in testamento ad fraudes uitandas est de forma substantiali, ut infra late c. 4. ostenditur, ex quo denotatur causa finalis, ut late Tiraq. d. limi. j. nu. 61. nihilominus cessante fraude, & sic causa finali propter quam ius ciuile introduxit istam solennitatem numeri septem testium, non tamen cessaret legis dispositio annullans testamentum aliter conditum, tum quia ista solennitas est introducta pro forma substanti-
29
ali, ut dixi, ad trad. per Bar. post Iaco. de But. in l. cum ij. §. eam transactione. ubi oes. & in §. si praetor. ff. de transac. & per Tiraq. in praedicto tract. limit. 37. Tum
30
quia lex ultra processit annullando testamenta absque praefinito numero testium condita in d. l. si unus. & l. hac consuetissima. §. ex imperfecto. & §. per nuncupatione. C. de testa. quo casu cessante etiam causa finali non cessat legis dispositio, ut in terminis respondet Dec. in l. 2. col. pen. in fi. uer. unde secundo generaliter, C. de bo. pos. secundum tab. Tum et quia cum lex in cois constituat non in particula-
31
ri. iura non in singulas. ff. de leg. idcirco
32
licet cessat ratio legis in certo casu par-

ticulari, non tamen cessare debet legis dispositio, ut uoluit clare Bal. in l. non dubium. sub nu. 7. ad med. C. de leg. in l. j. lect. j. col. j. uerf. in ea gl. ibi, sed impulsua. ubi nuncupatus loquitur et in ratione finali. ff. de ter. Alex. conf. 32. num. 6. ad med. uol. 7. Aret. l. 2. col. 5. in uerf. tu autem aduerte. ff. de uulg. & pup. quem refert, & sequitur Tiraq. cessan. cau. limit. 32. idem Tiraq. ibidem in 7. & 9. limita. & fuit opin. antiquorum, quos ultimo loco refert, & sequitur Inno. in c. quia plerique, in fi. de immu. eccl. ubi late per Abb. & alios quos ad longum refert Tiraq. d. trac. cessan. cau. par. j. nu. 169. & pluribus seqq. idemq; sup. nu. 160. & late probat Sarmien. Select. interpreta. lib. 3. c. 12. nu. 81. & uoluit Caieta. relatus a Nauar. in relec. c. nouit. de iud. in rub. sub nu. 70. uer. decimum octauum. in proprijs terminis nostris Couar. in c. cum esses. nu. 8. in fi. & seq. de testa. & Aym. d. conf. 192. nu. 2. ad fi. Fran. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 2. tit. 14. sub nu. 15. uerf. 2. Dom. Soto de iust. & iur. lib. 4. q. 5. arti. 3. in 2. arg. suae concl. ubi pluribus exemplis nititur hoc demonstrare, & uidetur opt. tex. in l. j. in fi. ff. de min. quo fit, ut in illo casu particulari licet cesset ratio legis, opus tamen est dispensatione, qua non opus esset si cessaret legis dispositio, ut idem probat Couar. in epit. de spons. par. 2. c. 6. §. 9. nu. 8. & Dom. Sot. de iust. & iur. lib. j. q. 7. art. 3. & Sarmien. proxime allegatus in uerf. & hoc manifeste apparet. licet aliter dicendum uideatur in foro conscientiae quicquid uoluerint etiam in hoc foro Couar. & Soto praesallegati, ut inf. par. 3. principali huius tract. c. 3. nu. 78. & 79. cum ceteris seqq. usque 104. late ostendemus; nec etiam in foro fori hoc uidetur posse procedere ubi ratio esset finalis, quia illa etiam in certo casu particulari cessante cessaret quoque legis dispositio
33
iux. naturam ipsius causae finalis. l. ita au-

B

tem.

tem. ff. de adm. tuto. l. Titia Seio. §. usufras. de leg. 2. l. adigere. §. quamuis. ff. de iu. patro. l. quod dictum. ff. de pact. l. generaliter. la. 2. C. de epi. & cle. l. 2. §. fin. cum ubiq; no. per glo. & doct. ff. de dona. c. post translationem. de renunciat. c. & si Christus. in uersicu. quemadmodum, de iureiur. ad sic. magne. in fi. de uoto. c. cum cessante. cum ubiq; etiam no. per glo. & can. & hic post alios Dec. de appell. Nico. Euerar. in locis lega. c. 2. r. 3. 5. per totam. plura adducit Ias. in l. j. nu. 61. ff. de offic. eius. cum infinitis sim. congestis per facundissimum Tiraquel. cessan. cau. in uer. legis causa. per totū, iuncta ibi r. limi. etiam per totam. quibus adde infra trad. c. 10. nu. 3. 1. & c. 2. r. nu. 1. 2. cum seqq. & in terminis par. 3. c. 3. nume. 70. & pluribus seqq. ubi latius hæc declarauimus, quicquid uoluerit Bal. in d. l. j. ff. de fer. de qua tamen materia extranea quid em à nostro principali instituto, an & quando causa dicatur finalis uel impulsua, & ex quibus id cognosci possit, & an & quando ea cessante cesset dispositio, remitto me ad latissime trad. per Tiraq. d. tract. limit. j. num. a. cum seqq. & nu. 2. r. usque ad fi. et per omnes seqq. limita. sed quantum attinet ad propositum, hæc obiter adnotauimus, quia siue causa ista uitandæ fraudis sit finalis, siue impulsua, ea cessante non tamen cessabit, ut dixi legis dispositio annullans testamentum absq; solenni numero testium condita.

Et ad argumentum Ripæ de præsumptione fraudis respondetur, quod quicquid ipse, & ceteri uoluerint supra allegati nu. 25. non uidetur uerum quod lex præsumat testamentum minus solenne ex defectu numeri testium fraudulentum, quia lex in hoc non procedit præsumptiue, sed firmiter statuendo, & annullando testimenta absque dicta solennitate condita, quia etsi in aliquo testamento minus solenni con-

tingat nullam fraudem subesse, possibile tamen fuit, & facile quod potuerit interuenire, & hoc modo lex mota fuit ad introducendam istam solennitatem numeri testium ad uitandas fraudes in testamentis, quia scilicet facile posset contingere, ut cum minori numero fraus interueniret, idcirco ad occuren. huic periculo fraudis, & hominum malitias, & materiz delinquendz, introduxit numerum septem testium, sed ex hoc non sequitur, quod aliter conditum præsumat fraudulentum, prout in proposito uidemus, quod insinuatio in donatione est iatroducta ad fraudes uitandas. l. data. C. de donatio. Abb. in d. c. cum contingat. sub nu. 17. de iureiur. & tamen si non adhibeatur insinuatio, non per hoc præsumitur à iure fraudulenta, & quod in ea fraus interueniret, ut ibi bene declarat Abb. & latius Imo. ibidem col. 89. in uersu. Item non ob. quarta rō. ubi dicunt, quod insinuatio licet sit inducta ad fraudes uitandas, tamen si non fuerit insinuata, donatio non præsumitur à iure firmiter de fraude suspecta, nisi aliter constet de fraude, quia talis solennitas fuit solum inducta occasionaliter, ut uitare tur fraus, & sequitur Alexan. consi. 21. col. 4. uersic. & respondet ad l. data. & col. pen. uersic. istam opinionem. lib. 3. & Dec. consi. 432. num. 23. qui uideantur. Vnde concludunt, quod talis donatio absque insinuatione confirmatur iuramento iux. communem, cuius Auriga fuit Io. And. ad Specu. de instr. edi. §. porro. in ult. addi. cum quo concordat. Fed. de Sen. in consi. 281. & Cald. in consi. 1. ad fi. in titu. de dona. & Ang. in consi. 94. col. fi. in prin. & Abb. in consi. 95. nu. 3. uol. 2. & consi. 107. sub nume. 2. eo. uol. 2. & probat. cano. omnes in c. cum contingat. ubi latissime Imo. respondens omnibus contrariis. sub nume. 90. de iureiur. & legit. communiter

ter in l. nemo potest. præsertim. Alex. nu. 1. qui de communi attestatur alia adducens. ff. de leg. j. & in cōsi. 4. nu. 10. cum lata apostil. uol. 1. in consi. 12. nume. 4. & consi. 53. & 157. in fi. uol. 2. & consi. 3. nu. 6. & consi. 125. nu. 11. eo. uol. 2. in contil. 2. nu. 4. idemq; latius in consi. 21. num. 11. cum cæteris seqq. uol. 3. & à qua dicit non esse recedendum in consi. 26. nu. 3. cum seq. uol. 7. & alibi sæpe, & de qua magis communitate etiam attestatur Ias. in consi. 51. nume. 3. uol. 1. & in consi. 118. nu. 2. & in consi. 169. nu. 9. uol. 4. & Dec. in consi. 239. col. 1. ad fi. uersu. præterea in casu isto. & consi. 432. nu. 17. & 18. in consi. 488. nu. 6. & in consi. 536. nu. 14. & alibi passim. Paris. in consi. 26. nu. 10. & in consi. 33. nu. 45. uol. 3. Ruy. cōsi. 107. nu. 2. uol. 1. in consi. 51. nu. 18. 125. nume. 8. 126. nu. 9. 172. in fi. 180. nu. 14. & 182. sub nu. 13. uersu. 3. eo. uol. 1. & in consi. 132. nu. 5. uol. 4. & in consi. 159. nu. 15. eo. uol. 4. dicens ab ea in iudicando non esset recedendum post Soz. per eundem relatum in consi. 77. uol. 1. Cur. Iuan. in consi. 34. col. j. & consi. 47. nu. 8. & 9. & consi. 81. nu. 6. & 141. nu. 22. & Aret. consi. 47. in fi. Aym. consi. 116. nume. 1. Ripa lib. 3. respon. c. 1. in fi. Cagno. in l. si quis obligatione. nu. 6. ff. de reg. iu. Cephal. consi. 154. nu. 4. & idem Cephal. consi. 61. nu. 18. & Gual. de testam. ord. caute. 10. nu. 3. cum alijs latissime congestis per Iul. Clar. in §. donatio. q. 18. in prin. & Ant. Gabr. com. con. clu. lib. 3. tit. de dona. concl. 1. nu. 66. & Tiraq. in præf. l. si unquā. nu. 143. C. de reuo. don. & moder. cōsulētes passim, quos referre non curo, quod non esset si in ea præsumeretur fraus iux. no. per eundem Abb. latissime in d. c. cum contingat. à nu. 70. cum seqq. de iureiur. & per eund. Abb. multū in proposito. d. consi. 95. num. 2. ad fi. cum seq. uol. 2. & per Ias. in auth. sacramenta puerum.

num. 84. & seq. C. si aduer. uendi. & ita quoq; dicendū est in proposito nostro, quod licet solennitas numeri testium in testamentis sit introducta, ut uiterentur fraudes, non tamen præsumitur à iure fraudem interuenisse, licet talis solennitas non interueniret, alias non diceret lex quod ex testamento non solēni etiam ex defectu numeri testium probatur uoluntas testatoris, iux. l. si. ff. de reb. eo. de quo late infra c. 5. nu. 9. & pluribus seqq. ubi latius explicauimus, & declarauimus; nec etiam ex tali testamento oriretur naturalis obligatio si fraus præsumeretur interuenisse, cū tamen ex eo oriatur naturalis obligatio, ut de communi attestatur Couar. in c. cum esses. nu. 5. de testa. & infra in 3. par. c. 2. latissime uidebitur, prout in terminis quoque nouissime Franc. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 2. tit. 13. nu. 2. cum seq.

Nec obit. simile quod Ripa adducit ex Bal. in d. l. filium quem habentem. supra alleg. nu. 25. Tum quia contra eū inclinatur Alex. in d. l. §. si is qui quadringenta. col. 1. ff. ad Trebel. ut & ibid. aduertit Ripa. sub nu. 6. & seq. & Couar. in c. 1. sub nu. 14. uersu. nec ratio ultima & principalis. de testa. Tum quia licet in terminis quæstionis Bald. lex præsumat ex inuētarij omissione subtractionem rerum hæreditariarū adeo quod obliget hæredem etiam ultra uires hæreditarias. §. hinc nobis. uersu. sanctimus. iuncto uersu. si uero nō fecerit. in auth. de hæ. & Fal. Bar. in l. in ratione. la. 1. §. quod uulgo. sub nu. 2. Pau. de Cast. col. fi. & ceteri. ff. ad l. Falc. Bald. in l. filium quem habentem. nu. 37. C. fam. hæred. trad. doc. in auth. sed cū testator. ubi Bar. sub nu. 8. & ceteri. C. ad l. Falc. Bal. in prin. l. si. nu. 9. C. de iu. delib. & Ias. in ea. l. si. §. & si præfatam. nu. 2. post Alex. ibidem nu. 3. idemq; Ias. in l. j. §. si is qui. cccc. num. 11. & 12. cum seqq. ff. ad

Trebell. & in l. lect. 2. nu. 9. C. de sacr. eccle. Imo. Alex. & late Iaf. in rub. ff. de acq. hær. nu. 23. Io. And. Ancha. nu. 9. & cæteri in c. quanquã. de usu. lib. 6. Abb. in c. 1. nu. 4. de solu. & in conf. 73. nu. 9. uol. 2. quod tamen non procedit in foro consuetudinum, quo legis præsumptio non attenditur, sed ueritas iux. late adducta infra. c. 2. in 3. par. nu. 73. prout in terminis concludit Host. in Summa de testam. in §. ad quid hères teneatur. uer. sic. quid si non sufficit. & Ioan. And. ad spec. de instr. edi. Summe uero aliqua. uer. sed an tenetur nu. 44. in addi. Iac. de Are. & idem Ioan. And. & post eum Anchar. in c. quanquam. nu. 9. & alij de usu. lib. 6. idemq; Ancha. in regula possessor. col. 7. & 8. ubi latissime disputat de reg. iu. eo. lib. 6. Bart. in l. lect. 2. nu. me. 45. C. de sacr. eccle. & in rubr. ff. de acq. hær. nu. 3. quem cæteri communiter sequuntur, ut ibi latissime per Alexan. nu. 5. 6. 7. & 8. & Iaf. nu. 23. cū cæteris seqq. quicquid ibi in contrarium attentaerit Pau. de Cast. post. Fede. de Sen. qui latissime hunc articulum discutit cōsi. conf. 2. in per totum, sed & priorem opi. ueriores, & magis communem firmanit Bal. in d. l. filium quē habentem. col. pen. uer. ego breuiter. C. fam. hær. & in l. fi. in prin. nu. 9. C. de iud. lib. Alex. in l. in ratione. la j. §. quod uulgo. nu. 14. ff. ad l. Falc. Abb. proxime allegatus in d. c. 1. nu. 4. de solu. & in d. conf. 73. nu. 9. uol. 2. & in c. Raynaldus nu. 14. de testam. & Abb. in c. tua nos. nu. 1. de usu. & Ruyn. conf. 20. nu. 6. uol. 4. & late Couar. qui alios allegat, in c. 1. nu. 16. de testam. ergo, ut repetimus licet ex inuentarij omissione lex præsumat subtractionem rerum hereditariarum, non sic præsumitur fraus ex omissione numeri septem testium in testamentis per supra deducta. Verū quia possibile est, & satis facile contingere potuisset, quod ubi pauciores te-

stes interueniunt, aliqua fraus committi possit propter humanam fragilitatē mortis præcipuæ cogitatione turbatā iux. tex. no. in d. l. hac consultißima. §. at cum humana fragilitas. C. qui testa. face. pos. idcirco lex ciuiliß ad occurrendum fraudibus, & malitijs hominum statuit non ualere testamenta, nisi septem testes adhibiti fuerint, ut per eos ueritas perfectissime reueletur, iux. d. l. fi. C. de fideicom. cū alijs supra allegatis; sufficit ergo ad hoc, ut legis huiusmodi dispositio sibi locum uendicet, quod ubi non fuit seruata istius legis solennitas fraus interuenire potuerit licet nō interuenierit, & hoc modo consideranda, & ponderanda uidetur ratio uitandę fraudis in materia de qua loquimur per ius ciuile considerata.

41 Neque obstat. text. in d. l. iubemus. in fi. C. de test. ubi punitur Tabellio poena falsi, qui non adhibuit solennitates requisitas in testamentorum confectione, inter quas præcipua est solennitas numeri septem testium quasi dolose (ut ibi inquit Imp.) in tam necessaria causa uerfatus, quem & alia ad hoc supra adduximus sub nu. 25. quia tex. ille iux. communem doct. sententiã procedit solū quo ad puniendū notarium, qui solennia in testamento prætermittit, non quo ad alia, ut tradd. Bar. in l. si post diuisionem. nu. 3. & Bal. nu. 2. in fi. cum seqq. & cæteri. C. de iud. & fac. ign. & doct. communiter in d. l. iubemus. ubi late declarat Bal. nu. 5. 9. & 10. Saly. Fulgo. & bene Pau. de Cast. nu. 8. & latrius Alex. nu. 5. 6. 7. & 8. & Iaf. nu. 8. ad fi. cum seqq. de quo etiam Bar. in l. si liberrarius. num. 7. ad fi. ff. de reg. iu. Ang. Aret. inst. de testa. in prin. nu. 8. & bene etiam Fely. in c. ex literis. col. 2. in prin. nu. 4. de fi. infr. Ant. Gabriel. com. conclu. lib. 6. tit. 44. de consuetu. conclu. 3. nu. 7. cum alijs late in proposito nostro adductis per Mantacam de coniect. ult.

uolunt

uolunt. lib. 2. tit. 13. sub. nu. 5. in uer. sed hoc sane intelligitur, & nu. 4. ubi declarat, & declarat etiam Iul. Cla. lib. 5. senten. in §. falsum. uer. pariter etiam not. quamuis etiam uerum sit, quod testamentum minus uerone, & falsum æquiparantur quo ad uim, & effectum probationis, ut dicit Bal. in l. super chirographariis. nu. 3. C. si cer. pet. nec caret suspitione falsi instrumenti, quod caret solennitatis requisitis, ut not. Bar. in d. l. nulli. C. de numer. & actua. lib. 12. & ita procedunt supra allegata nu. 25. & infra cap. 9. nu. 29. & 30.

De ualiditate dispositionis iuris ciuiliß circa numerum septenarium testium in testamentis adhibendum. Cap. III.

S V M M A R I V M.

- 1 Ex causa respiciente bonum commune, & utilitatem publicam lex Diuina & naturalis potest distingui, limitari, & declarari.
- 2 Ius Diuinum & naturale persuadet ut firmiter testimonia requirantur ad hoc, ut fraudibus occurratur, & ueritati consulatur.
- 3 Ius ciuile exigens pluresquã duos testes, nō contrariatur iuri diuino & naturali.
- 4 Exigens tamen septem testes uidetur nimis excedere regulam iuris diuini & sic contrariari.
- 5 Sanguinem elicit qui nimis emungit.
- 6 Pontifex approbavit causam motiuam iuris ciuiliß, reprobat tamen rigorositatem de numero septem testium.
- 7 Humana fragilitas innumeris reperiendis castus est subiecta.
- 8 Peccatum mortale est non exequi uoluntatem rationabilem defuncti.
- 9 Hæres scriptus in minus solemnitate testamento potest tunc a consuetudine retinere bona hereditaria, & uenientes ab intestato mortaliter peccant occupando bona hereditaria ubique sunt certi de uoluntate testatoris, etiam minus solemnitate.

- 10 Pontifex sub poena excommunicationis prohibet, ne quis audeat rescindere testamenta confecta coram duobus uel tribus testibus, & parochio.
- 11 Poena excommunicationis supponit peccatum mortale, & nu. 79.
- 12 Lex prohibens occasionem peccandi, etiam uenialiter tantum, tanquam &c. nulla reuocari debet.
- 13 Ius ciuile requirens in testamentis septem testes uidetur contrarium iuri diuino, & generali totius Ecclesie consuetudini.
- 14 Lex requirens superfluas probationes, uidetur irrationabilis.
- 15 Non est uerisimile, quod coram presbytero parochiali committatur aliqua fraus.
- 16 Ius naturale, & ciuile licet sint iura distincta, tamen una & eadem est eorum rectitudo.
- 17 Ius legale non addit aliam rectitudinem super ius naturale sed est quidam specificatio & pressura rectitudinis iuris naturalis.
- 18 In speculabilibus ueritas confusa & indeterminata est in generalibus principiis, sed postea in specialibus conclusionibus specificatur, & declaratur.
- 19 In testamentorum confectione agitur de re maxima importantia in qua cautiùs est agendum propter maiora pericula falsitatum, que in illis facile committi possunt.
- 20 In causis grauibus, & maximi momenti septem testes requiri solent.
- 21 In doctorando scholari septem Doctores illum approbantes requiruntur.
- 22 Arrèdi debet id quod principaliter agitur. Ea que conueniunt in eodem fine qui semper est principalis in intentione agentis, non possunt dici aduersa & contraria.
- 23 Ius ciuile potuit iusta causa inducere quem uoluit numerum testium in testamentorum confectione, cum in iure diuino, uel naturali non reperiatur prescriptus numerus certus testium, qui transgrediendo non possit.
- 24 Sufficit pro ratione uoluntas in arbitrariis.
- 25 Sed sacus est in his, que consistunt in iustitia naturali, in quibus &c. ratio reddi potest.

- 26 Sufficiens ratio reddi non potest, cur potius septem quam sex, uel octo testes in testamento adhibendis lex statuerit.
- 27 In arbitrariis, ubi agitur de iustitia positiua non est querenda à legislatore ratio, sed uoluntas.
- 28 Lex quamuis dura seruanda est.
- 29 Maxima uis, & efficacia numeri septenarij.
- 30 Pro legis ualiditate sufficit quodcumque motiuum.
- 31 Statutum licet durum & irrationabile, ualeat, dummodo non sit contra fidem nec contra ius Diuinum, aut naturale, nec praebeat occasionem peccandi, nec alias sit contra bonos mores.
- 32 Ius Canonicum nihil disponit cum peccato.
- 33 Attenta causarum qualitate quaedam probatio in una causa erit superflua quae in alia erit necessaria.
- 34 Statutum aut consuetudo exigens ultra plenam probationem, & legitimam probationem iuramentum partis, aut alios testes non ualeat.
- 35 Numerus septennarius testium in testamento requisitus non est reputandus superfluus excelsius & rigorosus cum agatur de maximo prauidicio.
- 36 Et talis numerus ob nihil aliud inductus fuit nisi ut clare, & uere constet de uoluntate testatoris.
- 37 Iura nihil tam instanter procurant, quam ut uoluntates defunctorum seruentur & executioni demandentur.
- 38 In ultimis uoluntatibus, uoluntas testatoris ante omnia est attendenda.
- 39 In dubio pro testamento est iudicandum, pro quo plura specialia statuta fuerunt.
- 40 Publica utilitas uertitur in substinendis testamentis & ultimis uoluntatibus.
- 41 Impie agere lex iudicat eos, qui recusant adimplere uoluntatem testatoris de iure minus ualidam sub pretextu ommissa solemnitate.
- 42 Uoluntas testatoris probari non potest, uinculo tantum teste deficiente.
- 43 Saepè dispositio testatoris non potest sortiri effectum ex defectu probationis, licet non ex defectu uoluntatis.
- 44 Finis & principale intentum iuris ciuilibus, est conseruatio ciuilibus societatis inter homines pro bono publico mundano.
- 45 Differentia est circa finem inter ius civile, & ius canonicum.
- 46 Finis iuris canonici est conseruatio boni publici aeterni, & salutis animarum.
- 47 Ciuilibus concordia fit procurando quietem, & pacificum statum Reipublicae, obuiando litibus & discordiis.
- 48 Ex litibus rixa oriri, & quietus Reipublicae perturbari solet.
- 49 Litibus obuiare dicitur pertinere ad publicam utilitatem.
- 50 Ius ciuile non potuit habere respectum ad bonum particulare in singulas personas, & cur.
- 51 Solemnia testamentorum dicuntur pertinere ad publicam utilitatem.
- 52 Dispositio iuris ciuilibus circa solemnitates testamentorum fuit iusta & salubris, nullum continens peccatum.
- 53 Non est recedendum à forma iuris propter casum particularem.
- 54 Ex duobus malis minimum est eligendum.
- 55 Utilitas publica preferenda est priuata.
- 56 Sufficit pro iustitia, & ualiditate legis, quod eius ratio in communi considerata sit iusta, & utilis Reip. licet in aliquo casu particulari illa ratio cessaret. et nu. 64.
- 57 Lex adaptari debet ad ea, quae frequentior, & ut in pluribus, non quae raro accidunt.
- 58 Actus siue bonus siue malus iudicari debet à fine & principali intentione.
- 59 Legis dispositio facta ad obuiandum fraudibus non potest dici peccati nutritiuum, licet postea accidant aliqui casus particulares in contrarium, praeter legis intentionem.
- 60 Lex facta causa uitandi fraudes & minuendarum litium non est contra ius naturale, in aliquo casu particulari per eam contrarietur uoluntati testatoris.
- 61 Quamuis in aliquo casu particulari cesset ratio motiua legis, non tamen cessat legis uinculum.
- 62 Lex cum sit tradita uniuersaliter, non sufficit causam in particulari cessare.
- 63 Qui certus est de uoluntate testatoris, peccat si recusat illam adimplere ob defectum numeri testium.
- 64 Lex sufficit, quod sit iusta uniuersaliter, & in com.

- in communi, nec respicit casus accidentarios.
- 82 Vrbs Roma est praecipua sub utroque gladio Pontificis.
- 83 Et in ea D.N. Iesus Christus suam sanctam Sedem collocauit.
- 84 Vrbs Roma excellentia & prerogatiua.
- 85 R.P. frater Angelus à Corfiniano oramius Sancti Dominici laudatur.
- 86 Cardinales de Iacobatis Sen. & Iun. Athobris cognati celebrantur.
- 87 Sedes Pontificis non potest à Roma alio transferri.
- 88 Primatus, Pralatio, & superioritas Sanctae Romanae Ecclesiae.
- 89 Quinegat Superioritatem Rom. Pont. & Sanctae Romanae Ecclesiae, hereticus est censendus.
- 90 In Vrbe Roma iura ciuilia orta auctaque sunt, & ex ea ad alios populos defluerunt.
- 91 Ius ciuile inter ciues, incolae, & districtuales Vrbes praeuaret iuri canonico, ex statutorum dispositione.
- 81 Lex ciuilibus disponens super numero testium in testamento adhibendo, non procedit per modum prohibitionis, seu reprobationis sed per modum non assistentiae & non approbationis.
- 82 Testamentum minus solemne ex defectu testium, dicitur nuda uoluntas legis auxilio destituta.
- 83 Lex enim non resistit sed uerius non assistit testamentis minus solemnibus.
- 84 Testamentum in quo non est seruata solemnitas iuris, potest dici hoc respectu contra legem.
- 85 Testamentum minus solemne, ex defectu numeri testium est ipso iure nullum.
- 86 Testamentum in quo deficit iuris solemnitas, non dicitur testamentum, quia non est iusta uoluntas.
- 87 Testamentum minus solemne remanet in prima naturali dispositione antequam leges scriptae emanarent.
- 88 Nuda uoluntas de iure naturali & in foro conscientiae seruari debet.
- 89 Lex ciuilibus hortatur & laudat adimplentes nudam uoluntatem defuncti tanquam pie agentes.
- 90 Contra non obseruantes uoluntates defunctorum, etiam minus solennes procedi potest per uiam denuntiationis euangelicae.
- 91 Pactum nullam licet de iure naturali in foro conscientiae seruari debeat, tamen de iure ciuili non meretur executionem.
- 92 Uoluntas minus solemnibus, non habet uestimentum iuris.
- 93 Lex denegans auxilium testamento minus solemnibus, est facta principaliter ad conseruationem boni communis.
- 94 Ad ius ciuile non pertinet omnia uitia, & peccata cohibere, sed magis ad ius canonicum.
- 95 Poena excommunicationis supponit peccatum mortale.
- 96 Excommunicatio tam iuris, quam hominis, non afficit neque ligat, nisi subditos ipsi statuenti & executione profertenti.
- 97 Dispositio iuris ciuilibus circa numerum septem testium in testamento adhibendum seruanda est in terris imperij, & in foro ciuili ubique ubi ius ciuile seruatur.

CAP. III.

STA igitur, & salubris fuit causa uitandi fraudes propter quam ius ciuile non contentum numero regulari duorum, uel triu testium statuit plures in testamento adhibendos esse, cum causa haec respiciat bonum commune, & utilitatem publicam, propter quam lex Diuina, & naturalis distingui, limitari, & declarari potest, ut per Cano. in c. quae in Ecclesiarum, ubi Abb. num. 8. & seqq. & Feli. num. 26. cum seq. de constit. & in terminis opt. Bal. in l. si. nu. 2. C. si contra ius uel uti. pub. & in saepe allegato consil. 285. col. 1. lib. 3. cum alijs latius adductis supra in prin. num. 20. iuncto num. 33. nec alia iustor causa considerari potuit, ut ab illa communi regula iuris Diuini, & naturalis recedi oportuerit, quam ut fraudibus occurratur, & ueritati consulatur, propter quam idem ius naturale, & Diuinum per sua det, ut testimonia firmiora requiratur, praesertim in defunctorum testamen-

tis, qui suas uoluntates post mortem asseuerare nequeunt, ut in proposito dicit Dom. Soto de iust. & iu. lib. 5. q. 7. art. 2. col. 2. in uerf. emergit, & bene Bal. in c. j. §. si quis. sub num. j. uer. sed quæro. si de inuestit. inter domi. & uafal. lis oria. & late etiam Natta in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. sub nu. 150. C. de testamen. & Fernan. Vasqu. de success. crea. §. 2. nu. 7. idcirco ualida est legis dispositio, & de illius ualiditate non est cur dubitetur, ut latissime ibi per Fernand. Vasq. ubi alios cumulat, & Fortu. de ult. fine. nu. 170. & pluribus seqq. usque. 186. quapropter non est contraria huius legis dispositio iuri naturali, aut Diuino, ino maxime consona, cū & ipse Deus hoc idem faceret casu adueniente. Abb. in c. 2. col. 2. de probat. & late supra ostēsum fuit in princ. num. 16. & pluribus seqq. nimirum ergo si de ualiditate iuris ciuilibus in hoc minime sit dubitandum per latius adducta in principio, ubi uidentur.

Verum & si in dubium uenire non debet, an plures quā duos testes lex ciuilibus ex causa uitandi fraudes exigēs & requirens ualida sit, tamen hoc non ita simpliciter & absolute uidetur admittendum, nam in quantum exigit septem testes in testamētis, in hoc uiderur nimis excessisse regulam illam iuris Diuini, quod in ore duorum, uel trium testium stat omne uerbum, absurdum enim uidetur tot testes requirere, & nimis alienum à iure Diuino, & naturali, ut habetur in c. cum esses. de testam. ubi not. dicit Abb. quod ius ciuile in tantum deuiando à iure Diuino, & naturali uidetur potius illud cōfundere, & destruere, quod distinguere, limitare & adiuuare: nam sanguinē elicit, qui nimis emungit, Prouerbio- rum cap. 30. in fi. & habetur in c. denique. 4. distin. ut per eum ibi in prima

lect. num. 4. ad fi. & in secunda nu. 13. & idcirco subdit postea Abb. quod licet Pontifex ibi approbauerit causam motiuam iuris ciuilibus, quæ fuit, ut fraudes uitentur, & propterea ultra duos, uel tres testes requirit præsentiam presbyteri parochialis coram quo non est præsumendum fraudem committi debere, nihilominus reprobauit rigorem illum de septem testibus adhibendis, cum in hoc dispositio iuris ciuilibus uideatur nimis rigorosa, prout etiam uidemus in materia præscriptionis, ut ibi latius per eum tam in prima, quā in secunda lec. prout etiam sequitur Roma. in authen. similiter. C. ad l. fal. relat. per Nattam in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. sub num. 49. C. de testamen.

Præterea, ut in eo. c. in 2. lec. profertur Abb. nume. 10. ex dispositione iuris ciuilibus requirentes septem testes facilliter potest contingere, quod contrahatur uoluntati testatori, qui forte propter temporis breuitatem aliquo repentino casu adueniente (quibus innumeris humana fragilitas est subiecta). inter antiquam. in prin. & l. seq. ad med. ubi, cum multæ innumerabiles causæ rebus incidant mortalium. C. de usufruc. & l. si. ibi, cum sortes humanae multæ sint, quæ nec dici, nec numerari possunt. C. de præscript. 30. uel 40. anno. non potuit tot testes conuocare, & adhibere facere, sed, ut potuit, uoluntatem suam coram paucioribus explanauit; nam si talis uoluntas, ut inualida à iure reiicitur uoluntati testatoris contraheretur, & uenientes ab intestato retinebunt bona contra dispositionem defuncti, & cum peccato, quia ut dicit Ant. de Butr. & post eum Abb. in repe. d. c. cum esses. col. 2. peccatum mortale est non exequi uoluntatem rationabilem defuncti, quem refert, & sequitur Ripa. in l. nemo potest.

test. nu. 10. ff. de leg. j. unde dicit Beatus Gregorius, quod ultima uoluntas defuncti modis omnibus seruari debet. c. ultima uoluntas. 13. q. 2. nec illa omitti potest citra læsam conscientiam, ut est text. melior de toto corpore iuris. in l. militis. cum glo. uer. conscientiam. ubi no. Bal. C. de religio.

Et hinc est quod in foro conscientie ubicunque constat de libera uoluntate defuncti, illa est omnino seruanda etiam quod in testamento non adfit numerus septem testium, & hæres in eo scriptus potest tota conscientia, & absque peccato retinere bona hæreditaria, & contra uenientes ab intestato mortaliter peccarent si sub tali prætextu huiusmodi solennitatis omiffæ contra uoluntatem testatoris occuparent bona hæreditaria ubicunque essent, alias certi de uoluntate testatoris, ut per Ripam in d. l. nemo potest. nu. 99. & 101. & attestatur de cōi. Couar. d. c. cum esses. nu. 4. & seq. & Dom. Soto de iust. & iu. lib. 4. q. 5. ar. 3. col. 1. licet ipsi contrariam sequatur sententiam, sed & eam sequitur Siluest. in sua Summa in uer. testamen. el. 1. q. 5. ad fi. uerf. quartum. & plures alios refert, & sequitur Lud. Zun. in respō. pro uxo. n. 41. & seq. & nos infra 3. par. c. 3. nu. 18. 19. iuncto num. 47. cum multis seqq. latissime comprobauimus. Quæ præter alia ut aperte probare text. in d. c. cum esses. quatenus ibi Pontifex sub pœnâ excommunicationis prohibet ne quis sub prætextu non seruatae solennitatis numeri septem testium au deat rescindere testamenta confecta cum duobus uel tribus testibus, & cū interuentu Parrochi, quæ quidem pœna supponit peccatum mortale. c. nemo Episcoporum. 11. q. 3. Summa Asten. lib. 7. tit. etiam 7. late Couar. in c. alma mater. par. j. §. 9. nu. 1. de senten. excom. lib. 6. post Thom. & alios Theologos, in 4. senten. distin. 8. quæ quidē

est regula consolationis plenissima, ut dicit Summa Nauar. cap. 27. nu. 9. & in proprijs terminis trad. Abb. in d. c. cum esses. lect. 2. num. 7. cum enim hæc sit maxima pœna in ecclesia Dei non debet imponi pro leuibus delictis. c. corripiantur. cum gl. in uer. maior. 24. q. 3. probat Alfonso Castro de l. pœna. lib. j. c. 6. in uerf. quod hæctenus. pag. 113. sed tantum pro peccato mortali, ut dictum est, & latissime comprobauimus infra par. 2. cap. 9. nu. 67. 68. & 69. ubi uidentur. & per consequens huius legis dispositio tanquam peccati nutritiua, & occasione peccandi præbens ut nulla reiici, & sperni debet etiam ratione solius peccati uenialis. Dec. post alios in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nu. 25. de consti. Sarnen. in c. 2. in prin. nu. 18. eo. tit. lib. 6. & i terminis per Felty. in c. 2. rum. 8. & post alios Dec. nume. 10. de prob. & infra per nos par. 2. c. 9. nu. 14. & seq. & latissime hac par. j. cap. 22. nu. 32. & nu. 76. quamuis contra id quod dictum est de peccato ueniali teneat Alciat. ut adnotauius. d. cap. 9. num. 15.

Accedit quod ius ciuile requirens in testamento septem testes ita deuiando, & se alienando à iure diuino, & à sanctorum Patrum institutis ac totius Ecclesiæ generali consuetudine, ut habetur in d. c. cum esses. ex hoc illis contrariari uidetur, ac propterea tanquam iuri diuino ac sanctorum Patrum institutis, & generali potius Ecclesiæ consuetudini aduersum non ualere, ut latissime deducit ibi Abb. in 2. lect. sub nu. 8. & seq. cuius dicta hic transcribere superfluum uideretur.

Confirmantur præmissa, quia lex exigens superfluas probationes prout uidetur ista quæ requirit septem testes uidetur irrationabilis, cū Deus, & natura nihil operentur frustra, iux. gl. nō. in clem. uni. uer. unigenitum. de Sum. Trini.

Trini. & idem nulla, & reiicienda ad tradi. in proposito per doc. in c. 2. ubi Abbas. nu. 2. & seq. & Fely. col. j. in uers. no. 2. & uers. 1. conclusio, & uers. limi. 2. & Dec. nu. 7. de prob. & in terminis propriis Abb. in 2. lec. d. c. cum effes. nu. 3. Iaf. in l. qui bis idem. num. 9. ff. de uerb. oblig. lex etenim quæ naturam imitatur, ut infra c. 16. nu. 7. nõ debet esse superuacua. l. postliminij ius in fin. uer. bis. ff. de capt. & postlim. reuer. nihil quoq; frustra superfluũ aut ociosum admittit. l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. ut leg. seu fideicom. nom. cauea. l. non cogen. dũ. §. si. & ubiq; gl. & doct. qui duo tex. semper ad hoc allegari solent, ut etiã no. ibi Pau. de Cast. ff. de procu. & simili huic. l. non distinguemus. §. iridem fin. in uers. an & satisfidare. ff. de arb. l. qui bis idem. ubi post alios Iaf. in 2. no. tabili nu. 7. cum seqq. ff. de uerb. oblig. glo. si. quæ allegat concordant. in c. 3. de maio. & obed. & facit opt. text. in l. si quando. ibi alioquin frustra. ff. de leg. 1. per quem omnes no. quod uerba non debet ceteri superfluo apposita. Imo nec sillaba quidem, ut no. glo. & Bal. in l. 1. in glo. 1. per illum tex. ff. quod mer. cau. cum mille sim. quæ (ne quoque à nobis superfluo hic transcribatur) cummulata reperies à Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 3. tit. 6. ubi agit de uitio superfluitatis fugiẽdo. Ergo superflua in iure nostro sunt rescanda. ut in §. quib. in princ. de nouo C. facien. quia frustra fit per plura, quæ possunt fieri per pauciora, iux. philosophum. j. phy sic. rela. à glo. in d. clem. 1. de Summa Trini. & bo. tex. ubi hoc no. Bal. in l. si. C. de adop. & est regula logicorum, ut dicit Iaf. in d. l. qui bis idem. nu. 8. unde dici solet, gaudet breuitate moderni gl. Bar. & Bal. in d. l. 1. ff. quod met. cau. & alibi inquit Paulus. I. C. quod non mutat substantiam rerum non ne cessaria uerborum multiplicatio. in l.

pediculis. §. labeo. ff. de au. & arg. leg. nõ ergo ratio uitandæ fraudis propter quam lex mota fuit ad introducendã solẽnitatem hanc numeri septẽ testiu uidetur sufficiens pro illius ualiditate, cũ huic fraudis suspicioni per pauciores testes occurri potuisset, puta p. duos testes adiũcto presbytero parochiali, ut statuit Pont. in d. c. cum effes. coram quo nõ est uerissimile quod committatur aliqua fraus, & sic per eius interuentum prouidetur huic timori falsitatis, ut per Spec. de instru. edi. §. compendiose. nu. 2. Host. & ceteros in d. c. cũ effes. ubi Abb. in 2. lect. nu. 12. Gemi. conf. 49. nu. 7. Soz. quem refert Dec. in conf. 284. parum post nu. 6. seu loco presbyteri cum duobus alijs testibus, & sic in totum quatuor, ut per Spec. Gem. & Abb. proxime allegatos Cald. conf. 8. tit. de testa. & latissime Dec. d. conf. 284. col. 3. in uers. sed tñ prædictis non obstant. cum aliis adductis per Couar. in d. c. cũ effes. nu. 13. & infra latius in 2. par. Tract. nostri. c. 8. nu. 1. & plurib. seqq. ostẽdimus. Ita que licet ratio uitandæ fraudis fuerit iusta causa ad statuẽdũ quod amplior numerus quã duorum testium in testamento confectione requiratur, & sic ad limitandum seu supplendum ius diuini, & ius naturale, quod duorum testimonio tñ contentantur, & prout anti quitus ante iuris ciuilibus dispositionẽ testamẽta cõdebantur, ut per Bal. not. d. sæpius allegato cõsil. 285. lib. 3. & supra late ostensum fuit; non tamen uidetur fuisse iusta causa ad requirendum numerum septẽ testium, cum (prout proxime dictũ fuit) potuerit per pauciores testes absque tanto excessu occurrere, & prouideri huic fraudis suspicioni prout iuste, & sancte arbitratus fuit Pontifex in d. c. cum effes. Et hæc in summa sunt, quæ multum uidentur oppugnare dispositionẽ iuris ciuilibus.

Pro

Pro uera igitur huius difficultatis resolutione, circũscripto tamen pro nõc intellectu d. c. cum effes. de quo particulariter loco suo infra in 8. & 9. cap. par. 2. latius differendum est; animaduertendum est, quod prout doctissime & no. trad. Io. And. in regula possessor. in 2. dubio de reg. iu. lib. 6. in merc. & sequitur ibidem Ancha. nu. 7. & seqq. omne ius siue naturale, siue legale consistit in rectitudine quadã, quæ iura licet sint distincta, tamẽ eorũ rectitudo una, & eadem est, aliter tñ, & aliter sumpta; quinimo inquantũ lex humana habet rectitudinis, & iustitiæ, quæ nihil aliud est quã rectitudo quadã, ut dicit Io. And. in tantum deriuatur à lege naturali, quæ semper est iusta, & recta, ut late trad. Dom. Soto, de ult. si. nu. 7. & 8. & post alios Neuiza. in Silua nupt. li. 5. sub nu. 69. in uers. dicit tñ burgos. & nos infra par. 3. c. 3. nu. 87. & 88. cum seqq. nam ius legale nõ addit super ius naturale aliam rectitudinẽ, sed est quædam specificatio expressiua rectitudinis iuris naturalis, quia illa rectitudo naturalis, quæ uersatur circa uniuersalia, confusa & indeterminate specificatur postea per ius legale applicando illam ad particularia per congruos modos, uel illam declarando iuxta uarias circumstantias casuum determinabiliũ sicut aiunt in speculabilibus, in quibus ueritas confusa & indeterminata in generalibus principiis, in specialibus conclusionibus postea specificatur, & declaratur, ut per plura exempla prosequitur, & declarat Io. And. in d. regula possessor. & ibi quoq; latissime probat Ancha. colum. 4. per totam. idem in effecta uidetur concludere Dom. Soto. d. lib. 1. qõ. 5. art. 1. & 2. ubi late post Thom. quo libet. 2. q. 4. art. 8. & alibi; late etiam tradit Sarmien. olim Rotæ Auditor præstantissimus Selec. inter-

pre. lib. 2. c. 14. nu. 1. 2. & 3. cum seqq. & lib. 1. cap. 8. sub num. 17.

In proposito igitur nostro, quãuis ius naturale p. ueritate allequẽda in actibus humanis gñali consulo quodam nõ duorum testimoniu recte stabilierit, ius tñ legale per applicationem ad particularia magis specificẽ procedendo iuxta uarias circumstantias declarauit ampliorem numerũ in hoc uel in illo casu exquirendũ esse; unus tñ est finis utriusq; iuris & eadem rectitudo (ut ueritas consequatur) quia, ut supra proximo capite late ostensum fuit, in testamentorum confectione agitur de re maximæ importantiæ, & in qua propter maiora pericula falsitatu, quæ in illis facile committi possunt, cautius est agendum. c. ubi periculum. de electio. lib. 6. idcirco stauit nõ duos, aut tres, uel quattuor, sed septem testes adhibendos esse, prout & in aliis causis maximi momenti fieri solet, ut in cõdem natione subdiaconi, & aliorum in minoribus ordinibus constitutorum habetur in c. præsul. in fi. 2. q. 4. & in purgatione rustici accusati de pace uiolata in tit. de pace tenen. §. si rusticus. in uers. si miles. el. 1. in uis. seu. & in snã diuortij ob impotentiam coeũdi in c. fi. in fi. de frigi. & maleficia. & in pace iniuncta inter Abraham, & Abimelech. septem agnos in testimonium federis statutos fuisse uidemus Gen. 21. Et in doctorando Scholarem (quia res est magni momenti) requiruntur septem doctores, qui illum approbent tãquã testes de eius doctrina, & sufficientia, iux. l. si quis. C. de profess. & med. lib. 10. & no. glo. Bart. Ang. & ceteri in l. magistros. eo. tit. Abb. in c. prudentiam. num. 9. de offic. deleg. & in c. proposuisti. nu. 8. cũ seqq. de proba. & comprobat Ant. Maria Cora. de communi opi. lib. 1. tit. 3. nu. 24. & seq. ita quod iuris ciuilibus dispositio requirens septem testes in materia

teria tam graui, & importanti testamentorum non debet iudicari nimis excessiua, & aliena à iure diuino, & naturali aut illi aduersa, ut dicebat Abb. sup. allegatus nu. 4. & seqq. & nu. 13. Tū quia cum unus sit finis, & intentio principalis utriusque iuris, uidelicet affectio, (ut ita dicam) ueritatis, non dicitur unū ab alio deuiare, quia semper attendi debet, quod principaliter agitur. l. nauis aduersa. ff. ad l. Rho. de iac. l. quamuis. ff. de aur. & arg. leg. bo. tex. in l. 1. in princ. ff. de autho. tuto. l. si quis nec causam. quæ passim ad hoc allegari solet, & ibi Bar. & ceteri præferunt Ias. hanc regulam latissime exornans. ff. si cert. pet. & l. rogasti. ubi bene Bal. in uers. nota distinctionem. eod. tit. l. si quis donationis. in fi. iuncta glos. ff. de contrah. empt. l. si sponsus. §. circa. ff. de don. inter ui. & uxo. no. Bar. & ceteri post eum in l. qui exceptionem. ff. de cond. indeb. & bo. glo. in c. quāuis. in glos. fin. quam ibi not. Gemi. de pac. lib. 6. optima glo. in l. non uero dicitur. & ibi bene Bal. in utraque lect. ff. quib. ex cau. maio. qua in proposito not. Ias. in consi. 147. col. 5. in uers. 6. principaliter. uol. 2. & in consi. 74. col. 2. uers. 2. principaliter. & uers. confirmo. uol. 3. latissime Alex. plura cumulans in consi. 1. num. 26. & pluribus seq. uol. 3. & Tiraq. in l. si unquam. in uers. donatione largitus. nu. 4. C. de reuocan. dona. & idē latius de retrac. lignia. §. 30. gl. 1. nu. 4. 5. & 6. actus enim agentium à fine, & à principali proposito, & intentione diiudicare debent. Tiraq. d. nu. 4. cum alijs per nos infra late adductis. nu. 58. ita quod ea quæ conueniunt in uno, & eodē fine, qui semper est principalis in intentione agentis, licet sit ultimus in executione. ut dicit Bald. in lauia. ad fin. C. de iur. dor. & bene, & no. declarat Bar. in l. ambitiosa. nu. 19. ff. de decre. ab ord. facien. & in 1. cōsti.

C. nu. 5. & post eum Ripa in l. 1. n. 114. ff. sol. mat. non possunt dici aduersa, & contraria, & licet respectu illius regulæ (quod in ore duorum, uel trium stat omne uerbum) uideatur deuiare à iure naturali, tamen quia lex ciuiliis mota fuit ad adiuuandum aliam regulam iuris naturalis, quæ est, ut fraus, & dolus ab actibus hominum remoueatur, & tollatur, & ueritas propter quam testes adhibentur semper locum habeat, idcirco inspecto hoc ultimo fine non debet dici contra ius naturale, sed illi maxime concors, ut post Ioā. Andr. & Ancha. in d. regula possessor. in terminis quoq; deducit, & declarat Natta in d. l. hac consultiissima. §. ex imperfecto. nu. 150. C. de testam. & Fortu. de ultimo fine. nu. 171. in fi. & pluribus seqq.

Tum etiam quia postquam ius ciuile (ut sæpius dictum est) potuit ex iusta causa uitandi fraudes in testamentis plures, quàm duos, aut tres testes exigere, & nullo iure diuino, aut naturali reperiatur præfinitus numerus certus qui transgredi nō possit, certe hoc totum positum est in arbitrio legislatoris, qui ex uarijs circumstantijs arbitrari debet, quot in uno potius quàm in alio casu testes adhiberi debeant, iuxta. l. 1. in fi. cum concordan. ibi per glo. allegatis. ubi omnes. ff. de iu. deliberā. prout factum esse comperimus, nam uidemus quod quandoque tres, aut quattuor, quandoque quinque, quandoque septem, quandoque plures, etiā usque ad septuaginta duo per uaria iura requiruntur, ut supra in prin. nu. 10. & seq. ostensum fuit; non ergo potest iudicari legis definitio in numero septenario rigorosa postquam in his arbitrarijs sufficit pro ratione uoluntas, & opinio legislatoris, qui opinatus est id esse bonum, & expediens pro quiete, & pacifico statu Reipublicæ Bald. in l. non omnium, in prin. ff. de leg. iuxta

tex. in l. §. initium. iuncta gl. no. in uer. ratus. ubi quoque no. Bald. in 2. notab. ff. de postu. & Paul. de Cast. na. 12. ubi cum glo. dicit hæc procedere in omnibus, quæ sunt de iustitia positua, prout dicit no. ibi glo. de usuc. & præscriptione, quare tanto tēpore, & non maiori uel minori fuerint inductæ, prout etiam dicit gl. no. in d. l. omnium. circa med. ff. de leg. & optima glo. in c. 2. in uer. uel quattuor. de rescrip. lib. 6. & in c. 1. in uer. octo dierum. ad med. ibi, sed quæres de except. lib. 6. in his enim omnibus sufficit pro ratione uoluntas. iuxta. l. quia poterat. ff. ad Treb. & sufficit sic statutum esse. iuxta. l. prospexit. ff. qui, & à quib. ut dicit Inno. in c. irrefragabili. in fi. de offi. ord. idemq; Inno. in c. cum ad monasterium. sub nu. 2. de sta. monacho. Specul. tit. de dispensat. §. nunc breuiter. col. si. uers. & no. quod nisi Papa. Bar. in l. relegati. num. 4. ff. de pœn. Bal. in l. impetrata. sub num. 5. in uers. sed contra. C. senten. rescind. non poss. ut etiam optime tradd. cano. in c. si quando. ubi Abb. sub num. 6. & late Fely. col. 8. uers. ubi uero agitur de iustitia positua. & seqq. & post alios Ripa nu. 26. de rescrip. Innoc. & ceteri in c. quæ in Ecclesiarum. ubi bene Abb. & late Dec. nu. 29. de constitu. Anch. in clem. 1. in prin. de elect. late quoque, & bene Fely. in c. ad audientiam. el. 2. col. 4. in uers. nihilominus attende bene. nu. 4. de rescrip. & in c. 1. nu. 23. ad med. in quarta fallen. de constitu. Ias. in l. si testamentum. num. 4. C. de testam. Goza. consi. 51. nu. 15. Cur. Iun. consi. 1. num. 18. cum seq. Paris. consi. 46. nu. 32. cum seqq. uol. 3. Aym. consi. 135. nu. 41. & consi. 266. col. 1. & idem latius de antiquit. tempo. par. 1. sectio. 1. nu. 38. cū pluribus seqq. & late Alcia. de p. g. i. umptio. reg. 3. præumpt. 8. per totum cū alijs late congeitis per Tiraquel. in præfa. retrac. lignia. num. 76. & in terminis

per nos infra. cap. 22. num. 4. & nu. 48. cum pluribus seqq. quamuis aliud sit in his quæ consistunt in iustitia naturali, in quibus quidē ratio reddi potest, ut per Abb. & Ripam. in d. c. si quando. nu. 28. de rescrip. ubi multum no. in simili de præscriptionibus. Abb. cōcludit, quod si quærat quare fuerit inducta usucapio, quæ uidetur contra ius naturale, redditur ratione dominia rerum sint in incerto, & ut sit litium finis propter bonum publicum; quare autem sit præfixi in usucapione triennium potius quàm biennium, aut aliud tempus, non potest reddi ratio sufficiens, sed quia sic uisum fuit Principi, prout etiā trad. Siluest. inst. de usucap. in princ. infiguratione casus.

Sic quoq; in proposito quamuis lex ciuilis ad effectum recedendi à regula iuris diuini, & naturalis de duobus rebus ex iusta & rationabili causa uitandi fraudes propter bonum publicum mota fuerit ad statuendum duos uel tres testes non satis esse, sed plures esse exhibendos, ut per ampliores homines perfectissima ueritas reueletur. ut inquit text. in l. si. C. de fideicom. & supra proximo cap. late offensum fuit; tamen quod septem potius quàm sex uel octo adhibendos esse statuerit, sufficiens ratio reddi non potest, nisi quia sic uisum fuit legislatoribus expedire, cum enim iustitiam numeri præfinitio sit de iustitia positua sufficit legislatorem ita ratum fuisse.

Ex quibus sequitur quod lex ciuilis requirens septem testes in testamentis ualida est, quia in his arbitrarijs, ubi agitur de iustitia positua non est à legislatore quæreda ratio, sed uoluntas, nec ratio est de substantia, sed sola auctoritas, ut infra late d. cap. 22. nu. 52. & seqq. nec lex potest tanquam nimis rigorosa impugnari eo, quia in his casibus lex quamuis dura seruanda est, &

30
 sufficit ita statutum fuisse, iux. l. prospexit. ff. qui, & à quib. ut bene declarat Bal. in d. l. non omnium. in princ. ff. de leg. de cuius legis intellectu plura ponit Fely. in d. c. si quando. col. 7. in uers. Sed uidetur mirabilis. de rescrip. quāuis etiam dici possit, quod non sine misterio, & absque consideratione penitus lex civilis in hac materia testamentorum tam importanti præfixerit numerum septenarium potius quam senarium aut alium, iux. late trad. in simili per Sarnen. in regula de trienna. q. 1. propter maiorem scilicet uim, & efficaciam quæ in hoc numero septenario ab omnibus mirifice celebrato potius quam in quouis alio numero reperitur, prout subtiliter & erudite latissime probat Macrobo. de Somni. Scipi. lib. 1. cap. 6. per totum, de cuius numeri laudibus cum non pertineat ad legalem, sed ad naturalem potius Philosophiam, idcirco ad ipsum qui latissime id pertractat, aliosq; naturales philosophos me remittit, & ex nostris Tiraquel. in l. si unquam uer. susceperit liberos. sub nu. 3. 10. C. de reuoc. don. & Ant. Mariam Cora. de cōmuni opin. d. lib. 1. tit. 3. nu. 20. ubi pluribus diuinis naturalibus, & humanis exemplis uim huius numeri septenarij ostendere nititur; sed hoc tantum hic attingisse uolui, ut ostenderem legem civilem non penitus absque ulla rationis consideratione in statuendo numero septenario potius quam alio in hac importanti materia testamentorum processisse, nam & sufficit quodcumque motiuum pro legis ualiditate, ut latius per Sarnen. proxime allegatum, licet non contineat aliam rationem, sed solū ita uentium uoluntatem, & auctoritatē, iux. Bald. in l. lege. ante nu. 2. C. de leg. hær. & plura in hoc congerit Tiraquel. in d. præfa. retrac. ligna. nu. 76. ubi demum subdit post Ioa. Fab. & alios per

31
 eum relatos ualere statutum irrationabile, & durum, dummodo non sit contra fidem, nec contra ius diuinum, aut naturalem, nec præbeat occasionem peccandi, aut alias contra bonos mores, est alijs ad hoc infra late adductis cap. 22. nu. 36. præsertim in istis arbitrarijs, in quibus, ut uisum est, sufficit pro ratione uoluntatis, & lex per quam dura sequenda est, iux. d. l. prospexit, & alia per Ripam allegata in d. c. si quando. nu. 26. & seq. de rescrip. & per nos supra nume. 24. cum seq. & infra d. c. 22. nu. 32. & 33. cum seq.

Et nihilominus attendenda causa grauitate, & maximo fraudum ac doli, & metus periculo quod in ultimis defunctorum dispositionibus uersari contingit, iux. latius supra adducta cap. proximo, non potest lex civilis argui de excessu numero testium, cum & alias in causis etiam minus grauib; & minoris præiudicij, nec ita periculosis, 32
 pluresq; septem testes ab ipso iure canonico (quod nihil tamen disponit cũ peccato) c. si. de præscrip. c. cum contingat, de iure iur. c. quamuis. & c. licet. de pac. lib. 6. & no. in cap. 1. præsertim Fely. col. 3. in uers. probatur ista communis opin. extra eo. late Cagn. in l. 2. nu. 24. ad fi. C. de rescin. l. uend. & Sarnen. in c. 2. in princ. nu. 16. cum seqq. de constitut. lib. 6. cum alijs in sup. adductis par. 3. cap. 3. nu. 128. & 149. etiam usq; ad numerum septuagintaduo requiruntur, ut in c. præsul. & seq. & 2. q. 4. cum sim. & hinc tollitur motiuum de superflua probatione, de quo supra nume. 14. & seq. quoniam attentis uarijs circumstantijs, & causarum qualitate inspecta, quædam probatio in una causa erit superflua, quæ in alia erit necessaria. Unde uidemus quod in causis summarijs, & leuoris præiudicij leuiores probationes requiruntur, quàm alias sit necessarium, iux. l. Theaurus.

quæ

quæ lex ad hoc semper allegari solet, ubi hoc no. doc. omnes præsertim Bal. ff. ad exhib. & late trad. Specu. in tit. de offi. om. iud. §. si uers. 6. nu. 16. & seq. & Bar. in l. 2. §. si. C. ubi in rem actio. & in l. 1. nu. 10. C. quo. bono. & in l. si quis à liberis. §. si quis ex his. nume. 3. ff. de lib. agno. & idem huius in repet. l. si cōstante. num. 8. & 9. cum seqq. ff. solu. mat. in l. §. fin. ff. de prato. stipu. & in tract. super constitu. ad reprim. in uers. summa rit. nu. 7. cum seqq. & in l. admonendi. nu. 52. & seqq. ubi Ias. in 2. lect. sub nume. 187. ff. de iure iur. trad. cano. oēs in c. ueniens. el. 2. præsertim Abb. nu. 9. & 10. & Fely. nu. 13. de testibus. Dec. in l. fin. nu. 2. C. de carbo. edic. & in consil. 252. col. 1. uers. reit. & in consil. 563. col. 1. Aym. consil. 158. num. 12. & idem plura congerit in consil. 182. nu. 15. per totum. & Cagno. in l. in pari. nu. 7. & 8. ff. de regu. iur. & latissime Beninten. de eis. 6. a. nu. 3. cum cæteris seqq. & cum mille sim. quæ allegari possent.

34
 Ad trad. ergo per cano. in cap. 2. de probatio. respondetur quod procedit prout loquuntur, quando in aliquo casu esset plene probatum per legitimas probationes, quod isto casu non ualeret statutum aut consuetudo, exigens ultra plenam & legitimam probationem iuramentum partis, aut alios testes, quia hoc bene esset superfluum, aut quando nulla legitima causa subsistente uellet inuvalidare legitimam probationem duorum testium, iux. l. ubi numerus. cum sim. ff. de testib. sed subsistente causa legitima non negant doc. quin id fieri possit, ut post Io. And. late trad. Abb. in d. c. 2. in 1. & 2. col. & post Fely. & alios Dec. nu. 6. & seqq. de proba. & infra in 7. fallen. cap. 22. particulariter loco suo latius ostendetur. Et per 35
 consequens cum in materia ultimarū uoluntatum agatur de maximo præiudicio, numerus septenarius testium nõ

est reputandus superfluus, nec ita excessiuus, & rigorosus, ut Abb. in d. cap. cum effes. existimauit, prout, & considerat, & respondet Fortu. de ultimo fine sub nume. 181. in uers. hinc etiam infertur. & uers. primum dubito.

36
 Ex præmissis quoque colligi potest responsio ad ea, quæ supra adducebantur ad probandum, quod lex civilis uideatur peccati intracta, & præbere occasionem ad infringendum uoluntatem defuncti, quod est peccatum mortale, & ideo nulla, & reijcienda, ut late supra sub nume. 6. in uers. præterea, & num. 8. cum seqq. quia postquam, ut supra latissime ostensum fuit, lex civilis ex iusta causa in hac materia testamentorum recessit ab illa communi regula duorum testium, per quos alias regulariter solet haberi certitudo rerum in actibus humanis, ut in princ. Tract. nume. 15. & seqq. latius ostensum fuit, & ad ipsam certitudinem uere habendam de uoluntate testatoris statuerit, prout facere potuit septem testes adhibendos esse, prout etiam supra ibidem nume. 15. & pluribus seqq. late ostensum fuit, utique dici non potest quod lex civilis in hoc tendat, uel præstet occasionem ad infringendum uoluntatem defuncti, cum talis solennitas numeri septem testium ob nihil aliud introducta fuerit, nisi ad effectum (ut dixi) quod de uoluntate testatoris clare, & uere constet, iuxta d. l. si. in uers. lex etenim. C. de fideicom. ad hoc, ut debitum suum sortiatur effectum, cum iura nihil aliud quærant, nihil tam instanter procurent, quàm ut illa seruetur, & executioni demandetur, ut in auth. de iure iur. a. morien. præsti. in prin. & nihil magis hominibus deberi (dicat Imperator) quàm supremæ uoluntatis postquam iam aliud uelle non possunt liber sit stultus, & licitum, quod iterum non reddit arbitrium in l. j. ubi omnes. C. de fac.

facr. eccle. in tantum, ut illam pro lege feruari uelit, disponat itaque unufquisque in suis, ut dignum est, & sit lex eius uoluntas, inquit Imperator in §. disponat. in auth. de nup. quinimo publice id expedire, ut suprema hominum iudicia exitum habeant, dicit Pau. Iuriconsul. in l. uel negare. ff. quemadmodum. testa. ape. cum aliis parum infra adductis. nume. 40. & hinc est quod in ultimis uoluntatibus iura clamant semper ante omnia inquirendam, & attendendam esse uoluntatem defuncti, etiam contra significationem uerborum, l. non aliter. ff. de leg. 3. l. 3. §. conditio. ibi, sed melius est sensum magis quam uerba amplecti. ff. de adim. leg. l. publius. §. Titia. ad fin. ibi, & uerba quidem uidentur representare fideicommissum. ff. de cond. & demonst. & l. pater seuerinam. in prin. ibi, cum in conditionibus testatorum uoluntatem potius quam uerba considerari oporteat. eod. titu. l. ubi pure. §. j. ubi bene Ripa. num. 4. & 5. & l. hæredes mei. §. cum ita. ibi, neptis quidem prima facie propter conditionis uerba admitti non uidebatur. & quæ sequuntur. ff. ad Treb. ubi quoque bene Ripa num. 3. 1. & alii seqq. & latissime Zanch. in j. editio. plura cumulans in j. notabili. num. 133. & pluribus seqq. opt. text. in l. cum delationis, in uersu. optimum ergo esse pedius ait non propriam uerborum significationem scrutari, sed in primis quid testator demonstrare uoluerit. ff. de fun. instruc. l. Pamphilo. in princ. ibi, non uideri quidem quantum ad uerba testatoris pertinet. & quæ sequuntur. ff. de lega. 3. l. cum proponebatur. in fi. ff. de leg. 2. l. fideicommissa. §. item si quis. ff. de leg. 3. & solam uoluntatem testatoris spectandam esse inquit Paulus in l. pen. ff. de leg. 1. l. quisquis ibi, uoluntatem præterea defuncti &c. ff. de lega. 3. l. si peticulum. §. uicario. ibi, nisi aduersetur

uoluntas testatoris. & rursus, Verba secundum uoluntatem testatoris exaudienda sunt. ff. de pecu. lega. optime quoque, Iabolenus in l. quisquis. ff. de uerbo. signific. inquit, mihi Labeo uideatur uerborum figuram sequi, Proculus mentem testantis, respondi non dubito quin Labeonis sententia uera non sit. l. pen. in princ. ibi, quia semper uestigia uoluntatis sequimur testatorum. C. de necess. ser. hæ. inst. ubi Bald. not. quod lex uadit post mentem testatoris, sicut uenator post leporem. l. quoniam indignum. ubi etiam Bald. C. de testam. l. 3. C. de lib. præte. ubi post alios Ias. nu. 1. post Bal. inquit, quod illam lex pedetentim sequitur, sicut uenator leporem, & uti Regina semper primum locum obtinet. l. in conditionibus primum locum. ff. de condi. & dem. l. cum quæstio. in fi. C. de leg. l. cum uirum. C. de fideicom. in uersu. sane, quoniam in fideicommissis uoluntas magis quam uerba plerumque intuenta est. ubi bene Bal. num. 19. cum seq. l. cum antiquitas. in fi. ibi, tunc etenim uoluntati testatoris per omnia obediendum est. C. de usufruc. totum ergo facit uoluntas defuncti inquit Vlpianus in l. ex facto proponebatur. in uersu. rerum autem Italicarum. ff. de hære. instit. & late per Ias. in consi. r. 2. col. penul. uol. 1. & consi. 140. col. 4. uersu. in primis. & rursus consi. seq. col. 7. in uersu. 3. & iterum consi. subsequen. nu. 2. uol. 2. conf. 228. col. 1. uersu. 4. eo. uol. 2. & consi. 154. col. pen. uol. 4. Sozi. Iun. in consi. 176. nu. 5. & seqq. uol. 2. & consi. 110. nu. 10. & pluribus seqq. uol. 3. & alibi passim. & est communis, & uerissima conclusio, ut attestatur Paris. consi. 41. nu. 15. uol. 2. & alia cumulans Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 76. Silua nuptia. lib. 6. num. 18. & seq. & nouissime Francif. Mantica d. lib. 2. tit. ult. uolunt. l. 3. tit. 3. nu. 1. cum seqq. usque 12. & usque ad nauſeam (ut dicitur solet)

folet) Tiraquel. in l. si unquam. uer. libertis. nu. 52. cum seq. C. de reuocan. don. & Zanch. sup. alleg. in d. l. hæredes mei. §. cum ita. num. 33. cum pluribus seqq. usque 147. in 1. editio. ff. ad Treb. quibus demum accedant quæ de mente legis attendenda in proposito late cumulauius infra par. 3. c. 3. num. 63. adeo quod in dubio pro ipso testamento sit iudicandum, pro quo, & pro defuncti uoluntate tuenda, plura & specialia statuta fuerunt tanquam pro causa pia, & fauorabili, ut probatur in l. si pars. ff. de inoff. testa. in c. si de re iud. Rom. in consi. 179. col. si in uersu. ultimo non potest negari. Ias. in l. Gallus. §. quid si is. sub nu. 14. ff. de lib. & post. & in l. hac consultiſſima. nu. 3. C. qui testa. fac. poss. Cephal. consi. 13. nu. 14. cum seq. uol. 1. latissime comprobans Franc. Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 2. tit. ult. nu. 6. cum pluribus seqq. & quæ in proposito latissime cumulat Antonius Maria Cora. de comuni opinione lib. 2. tit. 9. nu. 109. & hoc propter publicam utilitatem, quæ in sustinendis testamentis, & ultimis uoluntatibus uertitur iuxta. l. uel negare. ff. quemadmodum testa. ape. & glo. not. in l. 2. in prin. in uer. publicum. ubi id quoque notat Bald. num. 1. eo. tit. & alia glo. not. communiter approbata in l. Gallus. §. quid si is. in uer. utilitatem. ubi Bald. & Pau. de Cast. & Alex. nu. 6. & late Ias. in l. lect. nu. 14. & seq. ff. de lib. & posthu. Bal. in auth. ad hæc. nu. 14. C. de usu. in l. eman. cipata. in fin. C. qui adm. Sozi. in l. qui duos. §. cum in bello. sub num. 3. ff. de reb. dub. Dec. in l. in testamentis. nu. 1. & seq. ff. de reg. iu. Cephal. proxime allegatus, & Francif. Mantica d. lib. 2. tit. ultimo, nu. 5. & nu. 7. quod declara, ut infra latius cap. 7. num. 11. cum decem seqq. & ne diutius in re clarissima, & in dubia immoremur, uidendum est post alios latissime Lud. Zun. in respen. pro

uxo. a num. 1065. usque 1078. & Francif. Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 3. tit. 3. nu. 1. cum seqq. usque ad finem. ubi late id declarat.

Tantum ergo abest, quod lex statuendo solennia testamentorum, & præsertim numerum septem testium sit peccandi, & contraueniendi uoluntati testatoris occasio, ut nihil minus, ut in terminis trad. Imper. in auth. ut factæ nouæ constitut. §. ancimus. uersu. non enim uolumus deficietium infringi uoluntates, &c. & ita quoque declaræ, & respondet, licet non ita clare, & plene Natta in reper. l. hac consultiſſima. §. ex imperfecto. sub nu. 50. C. de testa. adeo quidem, ut impie agere lex iudicet eos qui recusant adimplere uoluntatem testatoris licet minus de iure ualidam. l. pœn. §. illo. ubi Pau. de Cast. & omnes no. C. de necess. ser. hæ. instit. & è contra pie agere, qui illa adimplent. l. in testamento. ff. de fideicom. lib. & trad. Anch. in regula possessor. nu. 15. de reg. iu. lib. 6. & comprobauimus infra par. 3. c. 2. num. 25. cum seq. uerum, quia pro maiori certitudine ueræ uoluntatis testatoris, ut dixi, assequenda lex statuit numerum septem testium necessarium esse ad hanc uoluntatem probandam, adeo quidem, ut uno deficiente probari non possit. l. si unus. & l. hac consultiſſima. §. per nuncupationem. C. de testa. trad. doc. in l. 2. C. de bo. post. secundum tab. saltem quo ad uim & efficaciam obtinendam, & quo ad probandam uoluntatem respectu uersalis hæreditatis, & institutionis hæredis, de quo est noster principalis sermo, licet quo ad cætera in testamento contenta duo testes tantum sufficientes ad probandam nudam, & inefficacem defuncti uoluntatem, ut infra c. 5. præsertim. nu. 21. & nu. 27. cum septem seqq. latius declaratur, ubi uidendum est, circa ubi quæque in foro fori, ut aunt,

374

De Numero Testium

& iudiciario tractandum est, nō potest dici quod de uoluntate testatoris clare, & ut dicam, certitudinaliter cōstet saltē quo ad iuris effectum, nisi iustificetur ex legitimo numero septem testium quicquid procedat in foro poli, & in iudicio animæ interiori, de quo Fernan. Vasqu. de success. crea. §. 2. nume. 7. 3. & 14. & per nos infra in 3. parte c. 3. nu. 19. cum cæteris seqq. uique 47. latissime uidēlum est. Quapropter ubicunque seprenarius iste numerus defuerit, non potest dici, quod lex contrahentia uoluntati testatoris, postquam de ea sibi clare, ut par est, non liquet, etiā quod uere illa esset uoluntas defuncti; spe enim uideamus, quod dispositio testatoris non potest fortiri effectum ex defectu probationis, & si non ex defectu uoluntatis. I. duo sunt Titij. ff. de testat. quæ ad id allegari passim solet, nempe quod eo casu non deficit ius, sed probatio. i. non deficit ueritas, sed ius iudiciorum bene deficit ex quo ueritas probari non potest, ut exponit Bald. in l. hac consultissima. nu. 4. C. qui testa. face. poss.

Præterea & principaliter tollitur obiectio uerissima responsione, est enim aduertendum, quod finis, & principale intentum iuris ciuile est conseruatio ciuile societatis inter homines pro bono publico mandandæ; omnis enim lex quo iusta, & ualida sit, debet habere respectum ad bonum commune, & non ad actus particulares. C. erit autē lex. 4. dist. 1. & iura non in singulas. ff. de leg. cum sim. Cagno. in rub. ff. de origi. iur. nu. 6. Fortu. de ultimo fine. nume. 8. 17. locet S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 1. Io. Driedo de liber. Christia. lib. 1. pag. 79. in 3. sententia. & late pariter ac doctē probat Dom. Soto de iust. & iur. li. j. q. 1. art. 2. licet, ut obiter hoc nō omit-

45 tam, differentia sit in hoc inter ius ciuile, & ius canonicum, quod principa-

lis finis iuris ciuile est, ut nunc dixi, conseruatio boni publici mundani, & tranquilla ac bona, & quietas mortalium uita temporalis, iuris uero Canonici publici æterni, & salutis animarum, & illarū uita æterna, & supernaturalis, ut dicit S. Tho. quo lib. 12. q. 16. art. 24. & late declarat Io. Driedo proxime allegatus. pag. 77. in uersic. discrimen. & late, & bene not. explicat Ioā. And. in d. regula possessor. in 3. principali quæst. & latius in regula peccati, col. 10. in uersic. ulterius est sciendum. de reg. iur. lib. 6. in mercu. Anch. in d. regula possessor. num. 3. & 4. cū seq. Abb. post Ant. de Butr. in c. si. sub num. 5. de consuetu. & rursus Abb. multum doctē, & subtiliter in proœm. decreta. in 4. q. principali parum sub nu. 16. idem Abb. in c. filius noster. in 3. notabili per illum tex. de testam. Cagno. in l. 2. nume. 23. & seq. C. de rescind. uend. & in d. rub. ff. de orig. iur. nu. 26. & 27. fortu. de ultimo fine. num. 187. doctissimus Nauar. in relectio. c. nouit. notabili 3. nu. 89. 90. & seq. de iud. & omnium latissime Sarnen. in c. 2. in princ. nu. 2. cū multis seqq. de constit. lib. 6. ubi nu. 21. declarat, duplicem finem iuris canonici, & num. 35. usque 40. ubi num. 38. & seq. declarat, an, & in quo consistat ista differentia finis iuris ciuile, & canonici, ubi opinionones contrarias fœlere distinctionis conciliat quicquid in contrarium tentauerit Fortu. in prin. tract. de ult. si. num. 2. & 3. & seq. uolens non discrepare, sed ad id prorsus tendere finem utriusque iuris ciuile, & Canonici, quod probauerunt Arret. & cæteri relati per Sarnen. in d. c. 2. in prin. nu. 3. de constit. lib. 6. ad quos me refero, cum id non pertineat ad principale nostrum institutum.

Igitur, ut ad rem nostrā redeamus, hoc bonum commune, quod principaliter intendit ius ciuile, habet nūmri,

& con-

& conseruari per legalem iustitiam, & ciuilem amicitia, quod maxime fit procurando quietum, & pacificum statum Reipub. obuiando litibus, & discordiis quæ est præcipua cura legislatoris, iux. i. quidam existimauerunt. in si. ubi glo. & doct. præsertim Iaf. & Dec. in ultimo notabili plura cumalantes. ff. si cer. pet. l. in summa. in princ. ff. de aqua plu. ar. cen. l. properandum. in princ. ibi ne lites fiant pene immortales. & lapertissimi. ibi ne lites in infinitum extendantur. C. de iud. l. litibus imponentes celeritatem. ubi in illarum detestationem plura cumulat Lucas de Penna. C. de agrico. & cens. lib. 11. & §. item uerborum, ubi propter celeritatem minuendam litium. in d. de inuti. stipu. c. constitutis. in si. de procu. cap. finem litibus. & cap. fin. de do. & contuma. capit. 2. de re iud. c. 1. in princ. de appella. lib. 6. clemen. dudum. ubi litigiorum anfractibus omnino subductis. de sepul. & in proœm. regula cancell. 3. in ordine, ut litibus finis celerius imponatur. & alibi sæpe. Ex litibus enim licet oriri, & quietus Reipu. status perturbari solet, prout etiam habetur in Silua nuptia. lib. 6. num. 8. cum seqq. ubi allegat illud quod reperitur sculpratum in lapide marmoreo penes scalas Palatii Mediolani, & quod habetur Matthæi 5. cap. si quis uoluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio tecum contendere, dimitte ei & pallium. 14. q. 1. cap. 1. & habetur in cap. præcipimus. de hom. unde peruersi sunt qui uiscitant lites, prouer. 16. cap. & Paulus reprobatur Epitocopum litigiosum ad Thim. 3. seruos enim Dei litigare non oportet. c. sicut sacerdotes. 2. q. 7. & in c. uni. ubi glo. allegat concordan. de syn. di. & interest nostra litibus non uexari. l. minoribus 25. annis. ff. de mino. laudabile ergo uotum est lites execrari. c. constitutionem. §. fin. ubi etiam bo. glo. de uerb. signif. lib. 6. & bene Gemi. in con-

fil. 129. num. 3. & 4. unde multi propter execrationem litium dimitunt ius suū indiscussum, quia potius uolunt re care re quā litigare, iux. l. item si res. in fin. ff. de alien. iud. mutan. cau. fac. cum concord. allegatis in proposito per Ripam. in l. 1. §. sublata. in ff. ad Treb. & per Tiraq. in l. si unquam. uer. donatione largitur. nu. 205. C. de reuocan. donatio. Abb. & post eum Fely. in c. nihil. in princ. de præscrip. Sylua nuptia. ubi supra nume. 11. & Sarnen. in regula de anna. q. 2. in tantum quod litibus obuiare pertinere dicitur ad publicam utilitatem, iux. glo. communiter approbatam in d. l. properandum. in prin. uers. trienni. C. de iud. & bene probat Bart. in 1. constitu. C. num. 4. & 5. & tradd. Bald. & cæteri in l. qui se patris. ubi post alios Dec. num. 25. C. unde lib. expediens ergo fuit, imo necessarium, leges in communi constituere habendo respectum ad bonum commune, quod est principale iuris ciuile intentum, non autem particulariter in singulas personas, quia hoc impossibile fuisset, cum infinita sint negotia, & uarii, & inopinati casus, & casuum circumstantiæ diuersæ iux. d. l. iura non in singulas. l. neque leges. & l. non possunt. ff. de leg. adeo quod ex modica uarietate facti totum ius subuerti dicatur. Vnde si lex uellet omnes casus singulatim, & in particularibus fiderare, ex hoc sæpe, & sæpius lites, & discordiæ orientur, ut quæ res exemplis patentior fiat, tolle exemplum in terminis de quibus est sermo, & principalis noster institutus; lex ad obuiandum fraudibus statuit in defunctorum testamentis septem testes adhibendos esse, ut uoluntates defunctorum libere, & absque ullo dolo, & fraudis suspicione suum sortiantur effectum. d. l. fin. cum sim. C. de fideicom. unde huiusmodi solennia testamentorum ad publicam utilitatem pertinere

51 dicuntur, quia introducta pluraliter propter bonum commune, ut habetur per glo. & doc. in l. nemo potest. ff. de leg. j. & sup. quoque latius ostensum fuit; hæc igitur ratio in communi considerata, & per consequens dispositio iuris ciuili-
 52 lis super hac ratione fundata fuit iusta, & salubris nullum cōtinens peccatum, sed in hoc concordat cum iure diuino, & naturali, quod libere, & absque fraude in act. bus humanis procedatur, ut supra sub num. 18. uersu. in proposito, & nu. 19. cum seqq. quamuis autem accideret aliquis casus particularis, in quo tot testes adhiberi non potuissent, & nihilominus res absq; aliqua fraude libere, & sincere secundum ueram uoluntatem testatoris procederet, cui cū forte tempus deesset ad tot testes conuocandum, coram duobus, uel tribus testibus suam explanasset uoluntatem, quæ secundum regulas iuris naturalis deberet executioni demandari, non tamen hoc fuisset expediens secundum finem boni communis in quem intendit
 53 ius ciuile, quod propter hunc casum particularem in quo fraus non interuenit, recedendum esset à forma per legem introducta, ita ut talis uoluntas in formis ex defectu solennitatis, licet nō ex defectu uoluntatis, seruanda esset, hoc enim esset præbere materiam litibus, & fraudibus ipsis, quibus lex ipsa obuia re intendit; ex hoc enim daretur ansa hominibus, & occasio committendi multas fraudes, quia conuocatis duobus, uel tribus testibus ipsis, amicis, uel facile corruptibilibus, attestarent sic, uel sic testatorem disposuisse, lites autem statim in medio prodirent, quia si hi ad quos res pertinet uellent se defendere in ualiditate testamenti ob defectum numeri testium, statim ex aduerso replicaretur, quod propter aliquod accidens tot testes adhiberi non potuerunt, & res sine fraude ulla proces-

sit, & super istis accidentibus ac de fraude, & falsitate esset uno quoque casu disputandum, & ita lites, & contentiones suscitarentur, ex quibus Respublica, ut dixi maxime lædatur. Minus ergo malū fuit secundum intentum, & finem principalem iuris ciuiliis, quod in aliquo casu particulari contraueniatur uoluntati alicuius testatoris, qui ex aliquo accidenti non potuit solennem numerum testium in suo testamento adhibere, quā propter huius casus particularem provisionem præbere in uniuersum materiam litibus, atque fraudes excogitandi, de duobus enim malis illud per quod Respublica ac ciuiliis societas, & communis utilitas minus læderetur eligendum fuit, ut est text. inultum no. in l. si ita uulneratus. uersu. quod si quis absurdum. ff. ad l. Aquil. & est communis regula. in c. duo mala. & c. nerui. ad fi. distin. 13. & habetur in c. consideret. 22. q. 1. in cap. iurauit David. 22. q. 4. in cap. hi qui. 26. q. 2. in c. si quod uerius. & ubique glo. 33. q. 2. Fortu. de ult. si. sub nume. 30. & late per Dom. Soto de iust. & iur. lib. 6. q. 1. artic. 5. col. pen. & si. in respon. ad argumenta, & eundem de ratio. tegan. & detegen. secre. membro 3. q. 2. & Couar. in epito. de sponsa. par. 2. cap. 7. §. 2. num. 9. & no. Abb. ubi hoc sing. ampliat, & declarat in c. requisit. per illum tex. num. 3. de sponsa. & idem post Host. in c. inter opera. num. 4. eo. titu. & bene quoque Couar. d. epito. de sponsa. par. 1. in prin. cap. 4. num. 7. & 8. in uersu. Ecclesia igitur. usque ad fi. & ita Moyses permisit iudeis, libellum repudii Deuter. 24. & habetur Matth. 5. ob duritiam cordis eorum ad peiora uitanda, ut Christus respondit iudeis Mar. 10. & Matth. 19. & trad. magister 4. sent. distin. 33. litera C. ubi & ceteri Theologi, & post alios latissime Dom. Soto q. 2. art. 2. Io. Lupi in tract. de matrimonio. par. 1. nu. 24. & 25. Ioan. Bosch. in tract.

tract. de iustis ac legi. nup. lib. 2. nu. 4. & latissime Couar. in epito. de sponsa. par. 2. c. 7. §. 4. nu. 4. & habetur per Io. And. in c. gaudemus. col. 2. in fin. & alios cano. de diuor. & Imo. in c. fi. num. 36. de consuetu. & in proposito auctoritate Chrost. & Hiero. latissime cōprobat Alion. a Cast. de l. p. ena. lib. 2. cap. 11. in 2. argum. Et ita quoque meretricis ab Ecclesia tolleratur, ut adulteria, & maiora mala uirē ur. iux. trad. per Host. & ceteros cano. præsertim Abb. in c. inter opera. nu. 4. de sponsa. & Couar. d. epito. pa. l. c. 4. in prin. nu. 7. & ex Augusti. post Thom. & alios idē comprobatur infra sub nu. 8. in d. uersu. Ecclesia igitur. usque ad fi. & late declarat Fely. in c. omnes leges. col. 4. in uersu. 2. conclusio distin. 1. quibus adde latissime trad. in proposito infra par. 3. c. 3. nu. 102. & seq. & nume. 145. igitur propter hunc
 55 uel illum casum particularem non debuit recedi à dispositione iuris ciuiliis ob bonum commune introducta, utilitas enim publica priuata est præferenda. l. uni. §. si. C. de caduc. toll. §. quia uero uerisimile. uersu. oportet, in auth. de non alienan. c. bone. el. 1. cum concor. ibi per gl. alleg. de postula. p. 2. & multum in proposito Summa Alten. lib. 1. tit. 18. nu. 10. in uersu. quid de iudice. ad med. ibi, iudex enim magis tenetur esse sollicitus. quamuis ergo ex iure isto propter bonum publicum introductū lædantur aliqui singulares, non tamen debet lex pro communi utilitate introducta uolari, sed seruari, ut in proposito multum no. tra. d. Anch. in d. c. possessor. col. 1. in uersu. sed antequam procedam ulterius. & seq. de reg. u. lib. 6.
 56 Sufficit ergo pro iustitia, & ualiditate legis ciuiliis, quod eius ratio, & dispositio in communi considerata sit iusta, & utilis reipublicæ, licet possint accidere aliqui casus particulares in quibus ratio illa cessaret, ut sing. Bald. in l.

non dub. un. nu. 7. C. de leg. quem sequitur Alex. consil. 32. sub nu. 6. lib. 7. idem Bal. in rub. de consuetudine. nume. 5. cum alijs nouissime relatis per Franc. Mantica. de conec. ult. uolun. lib. 9. tit. 13. nu. 14. quod & uoluit Tho. quem refert, & sequitur Fortu. de ult. sine. nu. 187. & late Io. Driedo. de liber. Christia. lib. 1. pag. 79. & seq. in 3. sentē. Cagno. in rub. ff. de origi. iur. nu. 6. nō enim ex hoc potest dici lex iniusta nec in terminis de quibus agimus peccati nutritiua si in aliquo casu particulari contraueniatur uoluntati testatoris, qui omni fraude cessante testatus est absq; solenni numero testium, tum quia lex, quo iusta sit, debet habere respectum ad bonum commune, & eius iustitia pensitari ex communi ciuium utilitate, ut probatur in c. erit autem. 4. dist. cum alijs, ut supra. nu. 44. & ad ea lex adaptari debet, quæ frequenter, & ut
 57 in pluribus non quæ raro accidunt. Liu. ra constituit. cum tribus seqq. ff. de leg. tum quia attenda principali intentione legislatoris, & sine legis introducens numerum septem testium ob uitandas fraudes in x. late sup. adducta. nume. 22. & à quo quidem sine, & principali intentione actus bonus, siue malus iudicari debet. l. uerum. la. 2. ubi late Bar. nu. 4. & seqq. & l. qui iniuriæ. in princ. ubi quod uoluntas, & propositū distinguunt maleficia. ff. de tur. bo. tex. in l. quod reipublicæ. ubi glo. allegat cōcordan. ff. de iniu. c. occidit ph. nees. & ibi glo. 23. o. 8. c. cum homo. 23. q. 5. c. 1. in fin. 15. q. 6. ubi quod non tantum attendenda sunt quæ sunt, quantum quo animo fiunt. c. cum dilecti. ibi, q. 2. ad bonum, & malum ualeat retorqueri, & c. de accusa. facit. l. non omnis. & l. si quis nec causam. ibi. exceptionem. cum ibi no. per Bar. quem ceteri sequuntur. ff. de cond. ind. cuius enim naturæ finis

est eiusdem sunt omnia, quæ tendunt ad finem, Bal. confi. 250. col. j. nol. j. Soz. in fi. rub. ff. de uer. obl. in fi. iustū est ergo oia à fine denominari iux. Aristotelem relati. à Bal. in cōf. 272. col. j. late Tiraq. de retract. lignia. §. r. glo. 7. nu. 45. bene Bal. in l. 1. col. 2. in uerf. 3. cognoscitur. ad med. ff. quod cuiusque uniuers. nom. quem in proposito refert Euerar. in locis lega. centu. ult. in prin. Capol. cau. 245. etiam in prin. Cald. confi. 14. tit. de uerb. sig. Gozad. confi. 5. nu. 6. Alex. cōf. fil. 8. nu. 1. 4. uol. 3. Aym. in cōf. 208. nu. me. 26. & late comprobat Tiraquel. de retract. lignia. §. 30. gl. 1. nu. 4. cum seqq. & latius Nauar. de fine huma. actu. in commento. c. cum minister. 23. q. 5. & ex Theologis latissime Magister sentē. lib. 2. distin. 40. per totam Tho. 1. 2. q. j. art. 3. & q. 18. artic. 6. quibus postremo accedant late in proposito quoque ad ducta infra c. 16. nu. 165. non potest dici huius. l. dispositio peccati nutritiua cum sit principaliter condita non ad nutriendum, sed ad uitandū, & obuiandum fraudibus, & peccatis, licet accidant aliqui casus particulares in contrarium præter tamen legis intentionem, ut etiam per Fortu. d. nu. 187.

60 Tum etiā quia licet in eo casu particulari habito respectu quod uenit contra uoluntatem illius particularis testatoris uideatur contrarius naturale, tamen attenda ratione uitadi fraudes de qua supra late cap. præced. & alia ratione minuendarum litium, de qua supra nu. 44. cum seqq. non potest dici contrarius naturale, imo uidetur condita ad adiuuandum, & fouendum ius naturale. quia per dictas duas regulas, quarum prima dicit fraudes uitandas esse, & altera finē litibus imponendū illisque obuiandum, reuocatur huius l. dispositio & reducitur ad ius naturale iux. trad. multū in proposito per Ioā. And. in d. regula possessor. 2. q. princ.

præsertim col. 6. uerf. existis autem de reg. iur. lib. 6. in mercu. qui, ut ibidem refert Anch. ea habuit à quodam Frat. Gerardo de Senis Theologo ordinis Bremitarum, quem ipse quoq; Anch. sequitur ibi nu. 7. cum seq. & Imo. uidem. in c. finali sub num. 43. cum sequenti, de consuetu.

61 Ex quibus finaliter apparet iuris ciuilibus dispositionem introducen. numerum septem testium in testamētorum confectione non esse nutritiuam peccati, nec peccatis occasionem præstare, & licet aliquis casus particularis contingere possit, in quo omni fraude cessante talis solennitas non fuerit adhibita, & sic in eo cessat causa & ratio legis propter quā mota fuit ad introducendam.

62 hunc numerum septem testium, nō tamen cessabit legis uinculum, quia cū lex sit tradita uersaliter, non sufficit causam in particulari cessare, ut per Bald. in d. l. non dubium. num. 77. C. de legi. & in proprijs terminis Couar. in c. cum essas. nu. 9. de testam. cum latissime adductis supra c. 21. nu. 32. cū seqq. de quo infra in 3. par. cap. 3. latius est discutien. à nume. 67. cum cæteris seqq. usque 100. inclusiue, ad ibi dictam refero, ubique ostendemus, quod quamuis ista iuste procedant in foro iudiciario, non tamen in foro interiori conscientie, & ibi de ratione differentie inter utruq; forum ubi uidendū est, quāuis ergo, ut concludamus in aliquo casu particulari, posset considerari peccatum quo ad eum qui certus esset de uoluntate defuncti, quam seruare nōllet ob solū defectum numeri testium, quod in foro conscientie non esset admittendum, ut in d. par. 3. c. 3. num. 47. cum pluribus seqq. latissime comprobauimus, non tamen propter istos casus accidentarios particulares lex dicitur iniusta, aut peccati nutritiua; cum

63 non respiciat casus accidentarios prout

in particulari, sed sufficit quod uniuersaliter, & prout in cōf. sit iuste posita. d. c. erit autem lex. 4. distin. ut supra latius ostensum fuit.

65 Postremo, & tertio principaliter respondetur, quod inquantam lex ciuilibus disponit super numero septem testium in testamentis adhibendum, non procedit per modum prohibitionis, seu reprobationis, sed per modum non assistentie, & non approbationis, non enim lex reprobat testamentum aliter facta, nec fieri prohibet, sed illis non assistit, nec aliter facta probat, & per consequens remanent nulla, quia non habent fomentum, nec iuris efficaciam, remanent ergo ut quædam nuda uoluntas legibus

66 non subnixæ, & legum solennitate destituta, ut probatur in l. non dubium. in fi. ibi, legibus non subnixæ. C. de testam. & in l. fi. ibi & solennitate legum huiusmodi dispositio fuerit destituta. C. fam. herc. lex enim non resistit, sed uerius non assistit huic minus solenni uoluntati, ut præcise trad. Bart. in l. sed & si lege. §. scire. sub nu. 4. ff. de pet. haz. &

67 post eum Abba. in c. grauis. sub nu. 17. de restit. spolia. iux. trad. per glo. & docto. in l. stipulatio ista. §. alteri. ubi post alios Ias. nu. 16. cum seqq. ff. de uerb. oblig. & Doct. in l. non dubium. ubi etiam Ias. numero 59. & seqq. C. de legi. & Sozi. in l. j. in prin. nu. 64. cum seqq. ff. ad l. falc. & in similit. Dec. in l. si donatione. nume. 25. ad fi. ubi unde non dicitur prohibita. C. de collat. & infra par. 3. c. 2. sub nu. 55. in uerf. Quia pro responsione; & nu. 56. 57. & sequen. latissime comprobauimus.

68 Et quamuis eo respectu, quo non est seruata solennitas iuris talis uoluntas dici posset contra legem iux. c. 2. in fi. & ibi Bal. de test. Dyn. in reg. quæ contra iura de reg. iur. lib. 6. Iaso. in d. l. non dubium. nume. 6. C. de legi. & ideo ipso iure nulla. Ias. ibidem nume. 2. & per

Cano. in d. c. 2. ubi post alios Dec. nume. 6. de test. & in terminis nostris, quod talis uoluntas minus solennis ex defectu numeri testium sit ipso iure nulla latissime infra cap. proximo ostendemus, & hoc eodem respectu quo deficiit in ea iuris solennitas non dicatur testamentum, quia non dicitur iuxta uoluntatem iuxta l. primam. iunctis ibi nota per Bar. nu. 3. ff. de testa. de quo etiam infra latius cap. 16. nume. 212. 213. cum decem seqq. non tamen dicitur uoluntas à iure reprobata, sed potius, ut supra ostensum fuit, non approbata, & idcirco remanet quædam nuda uoluntas pure naturalis. l. j. iuncta glo. in uerf. nuda uoluntas. ff. de mili. testam. eo quia

71 lex relinquit huiusmodi testamentum in primeua naturali dispositione antequam leges scriptæ emanarent, iux. trad. not. per Bald. in sypius allegato confi. 285. col. j. lib. 3. cum aliis supra cap. proximo. nu. 7. & seqq. allegatis.

72 Et consequenter licet talis nuda uoluntas de iure naturali, & in foro conscientie seruari debeat, ut latissime in 3. parte huius tract. cap. 1. nu. 45. & cæteris seqq. ostendemus, & lex ipsa ciuilibus hortetur laudetq; adimplentes hanc nudam defuncti uoluntatem tanquam pie agentes. l. in testamento. ff. de fideicom. lib. Anch. in regula possessor. nu. 15. de regu. iur. lib. 6. & supra num. 41. & procedi possit per uiam denunciationis Euangelicæ contra illam non obseruantes, quia non excusantur à peccato qui solo prætextu omittat solennitatis illam non obseruant, ut infra d. 3. par. cap. 3. nu. 47. & 49. cum seqq. late quoque ostendemus, non tamen sequitur quod mereri debeat executionem de iure ciuili in foro iudiciario, prout in simili uidemus in pacto nudo, quod licet de iure naturali in foro conscientie seruari debeat iux. infra trad. par. 3. cap. 2. nu. 66. & 67. & c. 3. nu. 51. tamen

de iure ciuili non producit actionem, nec meretur executionem. ut habetur in c. 1. ubi glo. & late Abb. & ceteri canonistæ de pac. & in l. iurifgentium. S. sed cum nulla uersicu. igitur nuda pacti. ff. eod. titu. ubi glo. & Bar. dicunt impossibile esse quod pactum nudum producat actionem, prout quod mulier sterilis pariat filium, & in propriis terminis trad. Imo. in cap. cum esset. col. 5. ad fi. de testamen. est enim, ut dixi, huiusmodi uoluntas nuda, & non uestita, ut ita dicam, legali solennitate, & fomento siue uestimento iuris, prout etiã in simili de pacto nudo trad. glo. Bart. & omnes in l. iurifgentium. S. quinimo. ff. de pact.

Itaque lex ciuilis non potest ex hoc dici peccati nutritiua, cum non contraueniat uoluntati defuncti, nec illam reprobatur, quinimo, ut dixi laudet hortetq; illius obseruantiam, sed tamen suum denegat illi auxilium atq; fomentum iusta de causa remouendi lites, & scandala pro conseruatione boni communis, & ciuilis amicitia quod est principale intentum, ut dixi, & finis precipuus iur. ciuilis ad quod non pertinet omnia uitia, & peccata cohibere. Summa Asten. lib. 1. tit. 46. artic. 5. sed hoc relinquit dispositioni iur. canonici. ad quod magis id pertinet, ut in simili proposito late ac docte simul probat & declarat Io. And. in d. regula possessor. 3. q. princ. coll. 7. in uersicu. sciendum. eum seq. & latissime in reg. peccatum. q. 5. princip. colum. 10. in uersic. ad euidenciam. & col. seq. de regu. iur. lib. 6. in mercu. & late trad. cano. omnes. ubi bene Præpo. & latissime Card. à Tur. Crema. in c. 2. 1. distin. cum aliis supra adductis. nume. 44. cum seqq. & infra in 3. par. cap. 3. num. 82. & multis seqq. latius comprobauimus.

Non obstat præterea poena excommunicationis apposta per Pontificem

in d. cap. cum esset. detesta. contra non obseruantes testamenta ob defectum numeri septem testium, quæ supponit peccatum mortale, ut supra nume. 10. & seq. quia omissis pro nunc pluribus, quæ dici possunt circa intellectum illius c. de quibus infra par. 2. c. 8. & seq. latissime loco suo proprio differendum est, ubi melius cadit; breuiter pro nunc, & uerissime respondetur quod eiusmodi excommunicationis poena tam iuris, quàm hominis non ligat, nec afficit, nisi subditos ipsi proferenti, aut statuenti; restringitur enim ad limites potestatis suæ prout restringitur sententia, aut cõstitutio in qua apponitur excommunicationis poena capit. à nobis. el. 1. ibiq; Abb. num. 4. de sent. excom. c. Romana. in uersic. porro. ubi tex. clarus, & ibi Ancha. num. 3. & ceteri eod. tit. de sen. excom. lib. 6. c. 2. §. statuto. ubi post alios bene Sarnen. num. 39. & seqq. de constitutio. eo. lib. 6. Hostien. in Summa tit. de senten. excom. in §. quis ualeat excommunicari. Summa Asten. lib. 7. titu. 6. in priu. Summa Nauar. c. 27. nu. 5. & 6. bene, & late declarat Couar. in cap. Alma mater. par. 1. §. 10. nu. 2. & 3. de senten. excomm. lib. 6. ideoq; motuum bene procedit quo ad subditos temporali iurisdictioni ipsius Pontificis, non autem quo ad ceteros illi temporaliter non subiectos prout in terminis uoluit, & declarat Fortu. de ult. si. nu. 180. & 181. & nos infra in d. 2. par. c. 9. nu. 61. & ceteris seqq. usq; ad fi. latius ostendimus, & declarauimus, ubi uidentum erit.

Ad duo postrema fundamenta nempe quod lex ciuilis uideatur nimis aliena à iure diuino, &c. ut habetur in d. c. cum esset. ac etiam exigere superfluas probationes, responsio patet ex his quæ supra latissime deducta sunt à num. 19. cum multis seqq. usque num. 35. inclusiue, quæ ne superfluo hic repetantur consulto omittimus.

Ex

Ex quibus tandem concluditur dispositionem iur. ciuilis circa numerum septenarium testium in testamentis adhiben. ualidam, & iustam esse, & perinde in foro ciuili de quo ad præsens loquimur in terris Imperij, & ubique locorum ubi ius ciuile seruatur sine dubio obseruandam, ut tradit Bal. licet sub dubius in d. consi. 285. col. fina. lib. 3. & in pract. obseruari, & de generali consuetudine roboratam esse trad. Cor. Betran. & ceteri quos refert, & sequitur Iul. Clar. d. lib. 3. sent. q. 7. uersic. quæ quidem conclusio, & Fortu. de ult. si. num. 172. in. si. & seq. & uolunt ceteri infra latissime adducti. par. 2. c. 9. nu. 34. & per consequens nimirum si etiam hic Roma obseruatur, quæ quamuis in præcipua sub utroque gladio spiritali, & temporalis ipsius Pontificis in qua D. N. Iesus Christus suam sanctam Sedem mirabiliter collocauit, per quã totius Orbis caput effecta primatum obtinuit potestatis, & quam Principes Apostolorum Petrus, & Paulus uno eodemq; die sub uno, & eodem persecutore glorioso cruore martyrii Christo Domino consecrarunt, ut habetur in c. fundamenta. ubi latissime Ioan. And. nu. 4. cum seqq. de elec. lib. 6. & cap. per uenerabilem. ubi Abb. nume. 18. qui fil. sint legi. unde in Hymno Apostolorum Petri, & Pauli merito decantatur.

O foelix Roma, quæ tãtorũ Principũ
Es purpurata pretioso sanguine,
Non laude tua, sed ipsorum meritis
Excellis oẽm mundi pulchritudinẽ.

Et de illius prærogatiua ultra allegata est tex. in c. rogamus & seq. 24. q. 1. in c. B. Petrus, & Paulus 2. q. 7. ubi dicitur, quod principatum, & caput obtinet nationum. & in auth. ut Eccle. Roma. in princ. ubi glo. singul. in uersic. anterior Roma, quæ ponit plura nomina, quæ ex speciali priuilegio Roma sortitur, ut anterior splendidissima, Aeterna, Re-

gia, & sim. & in l. 1. §. sed & si quæ leges. ubi appellatur, Caput orbis terrarum. C. de uete. iur. enuclean. & in l. uni. ibi, foelix Romanorum genus omnibus anteponi nationibus, omnibusq; gentibus dominari &c. C. de Iust. cod. confirman. & in l. nemini, cum concordant. ibi per gl. allegatis. C. de consue. lib. 1. 2. & late habetur in extrauag. seu bulla Sixti Papæ IV. posita post statuta Urbis sub rubr. de ædific. & no. ope. construend. in princ. bullæ ubi M. Antonius Bard. in 3. & 4. notabili, Alber. in l. iubemus. sub nu. 4. & seq. C. de sacr. eccles. ubi quod sicut Ecclesia Romana, ita Urbis ipsa super omnes obtinet principatum, & nouissime R. P. F. Angelus Pientinus à Corsiniano sacre Theologiæ professor Religionis Dominicanæ morum probitate, & literarum eruditione nulli secundus, plura ponit in tract. quem edidit de sacro Iubileo lib. 2. c. 8. & multo plura Dominicus Card. Senior Iacobatius tanto honore meritisissimus, illiusq; sacrosancti Senatus splendor, & ornamentum Patruus matris meæ mihi Auunculus magnus, cui postea in tanta Cardinalatus dignitate successit Christoforus Card. Iunior Iacobatius eius nepos, matris meæ frater dilectissimus, qui primo ad Carolum Quintum Imperatorem Augustum, postea totius Prouinciæ Vmbriæ legationis officio functus, Perusie diem obiit anno Domini 1540. Is inquam Dominicus Cardin. Iacob. Sen. de prærogatiua Urbis Romæ, quamplura ponit in suo doctissimo, & facundissimo tract. de concilio lib. 7. art. 1. pag. 423. col. 1. & lib. 8. art. 6. pag. 535. in uersic. & ad præmissa. & pluribus seqq. in tantum, quod prout ipse latissime ibi probat, non possit Sedes Pontificis alio transferri, ex quo mandato D. N. Iesu Christi de Antiochia Romam translata fuit, dum Petrum Urbem fugientem admonuit dicens,

dicens, uado Romam iterum crucifigi, ut habetur in cap. per uenerabilem. ubi not. Abb. num. 18. & ceteri. qui fil. sint legi. Abb. in cap. ego N. & ibidem Fely. colum. fina. uersicu. in tex. ibi Apostolorum. limita. de iure iur. Io. And. in d. cap. fundamenta. nume. 9. de elec. lib. 6. & latissime Petr. de Monte in sua monarchia. concilio. quaest. 1. nume. 14. & 15. ad quod bene Oldrad. consi. 85. non enim licet transgredi terminos antiquos. quos patres nostri posuerunt Prouerb. capit. 22. in fin. Hoc est ergo illud Tabernaculum. quod nequaquam transferri poterit. nec auferetur clavis eius in seipiternum. Esa. 33. & de dicta Sanctae Sedis. & Romanae Ecclesiae primatu. & superioritate ultra allegata est text. in cap. nolite. in fi. 1. distinct. in cap. quam. uis 21. distinct. in cap. sacrosancta. & c. omnes. 22. distinct. in cap. dudum. 3. q. 6. cap. beati. 2. q. 7. & in procem. lib. 6. & in c. unico. de Sum. Trini. eod. lib. 6. in c. non decet. 1. 2. distinct. & opt. text. in cap. antiqua. de priuileg. ubi dicitur quod disponente Domino super omnes alias ordinarias potestatis obtinet principatum. utpote Mater uniuersorum Christi fidelium. & magistra. & illi similis. in capitu. 2. in fin. de Summa Trinitate. ibi. quam Romana tenet Ecclesia. quae (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est. & magistra. & de iure civili. in epistola inter claras. C. de Summa Trinitate. & in l. decernimus. C. de sacrosanctae ecclesiae. & in d. auth. ut Eccles. Romana. in princ. latissime Alberic. in d. iubemus. num. 4. & 5. & nume. 8. & Ioan. And. in d. capitu. fundamenta. late Oldrad. consi. 62. num. 2. & Feder. de Sen. consil. 133. nume. item 2. & Petr. de Monte. d. q. 1. ubi supra nume. 10. 1. 1. & 12. cum seq. & Frater Angelus à Corfianis. ubi supra in sexta eius ratione. & latissime idem Card. Iacob. eod. tracta. lib. 6. artic. 7. per totum. & lib. 10.

artic. 7. pag. 660. colum. 2. in uersicu. 5. & pluribus seqq. & pag. 672. in uersicu. de isto primatu. usque ad fi. ubi latissime me probat superioritatem Roma. Pontifici. ad Concilium. ita quod qui eius superioritatem negaret. ut fidei uiolator hereticus esset censendus. ut est text. in d. cap. omnes. 22. distinct. opt. text. in d. capit. uni. de Summa Trinitate. lib. 6. glo. in cap. nulli. 19. distinct. & idem Card. Iacob. loco supra proximo allegato. & per consequens. cum prout dictum est. Vrbs ipsa praecipua sit de temporali iurisdictione Ecclesiae seruanda hic esset dispositio iur. canonici. iux. cap. si duobus. & ibi Abb. nume. 6. & post alios etiam Dec. nume. 6. de appel. & Abb. & post alios Fely. in c. Ecclesia Sanctae Mariae. nume. 44. cum seqq. de constituto. & in terminis Cald. consi. 8. in titu. de testam. & infra latissime par. 2. cap. 8. nume. 17. 18. 20. & 21. cum sequ. ubi uidentur est. nihilominus cum in ipsa Vrbe Roma iura ciuilia orta. auctaqs sint. & hinc ad alios populos defuxere. ut habetur in d. auth. ut Eccle. Roma. in princ. idcirco ex speciali dispositione statuti Urbis lib. 5. cap. 3. sub rubric. quod seruetur ius commune. ab ipsis Pontificibus confirmat. & in statutis nouiter compilatis. & in lucem editis lib. 1. cap. 42. sub rubric. de seruandis. & illis deficient. ius commune. inter ciues incolas. & districtuales. ius ciuile prauelet iuri canonico. & ita ubique locorum ubi seruatur ius ciuile obseruanda erit. ut dixi dispositio iuris ciuilis circa solemnitatem numeri septem testium. & de his etiam plene infra in dicta parte 2. capitu. 8. & 9. ubi de intellectu capitu. cum effes. de testam. est latissime disputandum. ubi melius cadit.

Ampliatio I. ad Regulam.

Quod numerus septem testium in testamento requisitus est de eius forma. & solemnitate substantiali. Cap. III.

S V M M A R I Y M.

- 1 Regula est quod de iure ciuili septem testes requiruntur in testamentis.
- 2 Et iste numerus septem testium est de forma & solemnitate substantiali testamenti.
- 3 Solemnitas proprie sumpta differt à forma & substantia.
- 4 Forma est praestantior & strictior obseruationis quam sit solemnitas.
- 5 Solemnitas proprie quae dicitur.
- 6 Vbi adest casus legis. casus ille dicitur de indubitabili.
- 7 Bart. & Bald. iuris ciuilis duo magnaluminaria.
- 8 Bart. & sequacium opi. quod numerus testium sit tantum de forma probatoria.
- 9 Forma est quae dicitur esse rei. & in. 27.
- 10 Solemnitas ista numeri testium dicitur solemnitas extrinseca.
- 11 Bart. contraria opi. quod imo numerus testium sit de forma substantiali & uerior.
- 12 Prima ampliatio ad regulam constituitur.
- 13 Id dicitur de forma substantiali sine quo actus non subsistit.
- 14 Testamentum sine praefinito numero septem testium non subsistit.
- 15 Vbiunque deficit numerus. vel qualitas testium pro solemnitate requisita actus corrumpit. & est ipso iure nullus.
- 16 Exceptio Ripae reuocatur.
- 17 In minus solenni testamento ex defectu testium uadum probatio. sed ius quoque deficit.
- 18 Omissio solius solemnitaris probatoria. non reddit actum nullum.
- 19 Nulla est maior probatio quam confessio partis qua superat omnes alias species probationum.
- 20 Confessio partis de uoluntate testatoris. in qua non fuit ahibitus solennis numerus testium. non sufficit.
- 21 Non sufficit ueritas sine solemnitate. & numero. 32.
- 22 Responsores data per Docto. ad fundamentum auctoritatis contra eos retorquentur.
- 23 Vbi lex procedit annullando. est maximum signum. quod id sit de forma substantiali.
- 24 Vbi testes pro forma requiruntur non sufficit partis confessio.
- 25 Forma non potest impleri per equipollens.
- 26 Forma legali nihil addi. vel detrahi potest.
- 27 Forma est. quae dicitur esse rei.
- 28 Actus est ipso iure nullus non seruata forma. quia deficit substantia. sine qua actus subsistere non potest.
- 29 Et hoc casu actus. non ualet etiam eo modo quo ualere posset.
- 30 Confessio partis per quam constituitur testamentum fuisse solenniter factum. non sufficit.
- 31 Et si pars fateatur testamentum fuisse factum absque fraude. licet minus solenniter. an hoc saltem sufficiat.
- 32 Inter terminis testamenti non sufficit ueritas sine solemnitate.
- 33 Si solemnitas septem testium non esset substantialis sed tantum probatoria. sufficeret iuramentum parti delatum.
- 34 Vbiunque solemnitas debet interuenire in confessione actus. tunc illa dicitur substantialis.
- 35 Verbum iuxta sententia positum in definitione testamenti exponitur id est solennis.
- 36 Definitio ponit substantiam rei definita.
- 37 Solemnitas intrinseca. & extrinseca testamenti qua dicitur.
- 38 Lex habens varios intellectus non est allegabilis.
- 39 Quod multipliciter intelligitur. eius ueritas ignoratur.
- 40 Lex indistincte loquens indistincte intelligi debet.
- 41 Ambiguum illud dici non potest. de quo habemus communem opinionem.
- 42 Verbum iuxta positum in definitione testamenti qua comprehendat.
- 43 Solemnitas substantialis est illa sine qua actus non nominatur talis.
- 44 Signacula testium & illorum numerus sunt solemnitates diuersae.
- 45 Testamentum imperfectum improprie &

- ab sine appellatur testamentum.*
- 46 *Inter testamenta non iure facta connumerantur etiam testamentum, in quo non est a dhibita solemnitas numeri testium.*
- 47 *Quod nullum est, nec nomen habere meretur.*
- 48 *Ex testamento in quo deficit solemnitas numeri testium non oritur civilis obligatio.*
- 49 *Heres sequutus uoluntatem defuncti, si soluerit re ista in minus solenni testamento ex defectu numeri testium, repetere non potest licet ad id cogi non potuisset.*
- 50 *Naturalis obligatio impedit solut. repetitionem.*
- 51 *Qui non adhibet solemnitatem numeri testium in sua ultima uoluntate, dicitur intestatus decedere.*
- 52 *Quod non iure factum est, habetur pro non factu, nec nomen habere meretur.*
- 53 *Intestatus ita dicitur qui nullum fecit testamentum sicut qui illud fecit sed nulliter & non solemniter.*
- 54 *Per testamentum secundum minus solenne, non reuocatur primum solenne.*
- 55 *Duo tantum testes sufficiunt ad probandum solemnitatem numeri septem testium in testamento fuisse adhibitam.*

CAP. IIII.

- R**EMANET igitur firma, & ab omnibus contrariis definita principalis nostra conclusio, quod de iure civili septem testes in testamento requiruntur, & ita regula constituitur, & firmamus; quæ in tantum procedit, ut si unus tantum ex illis deficiat, testamentum quoque ipso iure deficiat, ut est textus in l. si unus. C. de testam. Ex quo quidem oritur prima, & principalis eiusdem regulæ Ampliatio, scilicet quod numerus iste est de forma, & solemnitate substantiali, ut pro eodem accipiam formam, & solemnitatem substantialem, prout regulariter accipitur, ut per Paul. de Cas. in l. mancipia. C. de ser. fugi. cū tamē solemnitas proprie sumpta à substantia, & forma differre uideatur, ut not. declarat in proposito nostro Bal.

in repet. l. i. m. 4. C. de sac. eccle. & idē Bal. in l. etiam. m. 6. C. de execu. rei iud. & per Alex. in l. de pupillo. quam legit sub l. in prouinciali. §. qui nūciat. col. fi. uerf. ista opi. ff. de no. ope. nuncia. Alcia. in cap. cum contingat. num. 170. in fi. cum seqq. de iure iur. & idē late lib. 5. paradoxo. cap. 10. per totum. & Tiraquel. de retrac. conuen. §. 4. glo. 6. nu. 33. in fi. ubi dicit, quod forma est præstantior atque strictionis iuris, & obseruationis, quam sit solemnitas quæ non semper respicit substantiam actus, sed est quicquid præcipuum requiritur ultra consensus, & quicquid adijcitur formæ iuris gētium, ut not. trad. Bal. in l. & in epistola. nu. 7. C. de fideicom. & in d. l. etiam. ubi supra. C. de execu. rei iud. & omnium latius, ubi latissime de differentia formæ, & solemnitatis. Brun. in suo celebri trac. de forma. in primo, & secundo art. prin.

Quæ quidem ampliatio licet probetur per casum legis. in d. l. si unus. C. de testam. ut infra clare ostendemus, & consequenter posset dici de indubitabili. l. illam. ubi post alios Dec. nu. primo, & seqq. C. de colla. lancillæ. iuncta glo. in uer. quæstio; & ibi Bal. nu. 2. C. de fur. cum sim. tamen, quia circa hoc doct. satis inter se sunt controuersi, an numerus iste sit de solemnitate substantiali, uel probatoria tantum, in qua Bar. & Bal. iuris nostri duo magna luminaria, & cum eis quoque Iaf. sibi ipsi repertiuntur contrarij, idcirco res ista altius erit repetenda.

Bart. enim in l. j. num. 10. ad fi. ff. de cond. in l. & in l. cum quis. nu. 11. C. de iur. & fac. igno. expresse tenet, quod sit solum de forma probatoria, non autē substantiali, quæ secundum eum consistit in uoluntate testatoris. & ante ipsum Iac. But. in l. iulianus. ff. de cond. ind. qui hanc uoluntatē dicit esse formam substantialem testamenti; solemnem

nem uero numerum testium formam accidentalem, quem refert, & cum quo transit Ancha. in regula possessor. col. 11. ibi, cui accedat quod nota. Iac. Butr. de reg. iur. lib. 6. & probat Sozi. in d. l. j. sub nume. 5. ff. de condit. ind. & expresse quoque Bald. uiden. in Lad. exactionem. ubi à nemine quem uiderim allegatur ad fi. in uerf. si uero est alia solemnitas. C. de dot. promiss. idemque uoluit in l. 2. lect. ante nu. 5. uerf. aduersitatis. C. de sacros. eccle. concludens septem testes non esse de forma testamenti; quia inquit forma dat esse rei, & per consequens uult, quod non sint de esse, & sic de substantia testamenti. & idē Bald. in l. 1. §. eum qui. ff. de const. pecu. & sequitur Sozi. in l. 1. sub num. 11. ff. de lib. & posthu. & Iaf. in l. 2. num. 10. ad fi. ibi tene, idē quod primo. C. de bono. poss. secundum tabu. Aret. & moderni de Monteferra. quos refert Ripa. in l. nemo potest. num. 27. ff. de leg. j. quam opin. ipse quoque defendit, & subitantiorem esse opinatur ibi num. 35. in fi. & Franc. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 2. tit. 11. num. 2. cum seqq. quia, ut dicunt Bald. in d. l. ad exactionem. & in l. si uas. nume. 11. C. de fideicom. & Aret. ista solemnitas numeri testium dicitur solemnitas extrinseca, quæ non est tantæ efficaciz prout intrinseca.

Contrariam uero opi. tenet expresse Bart. sibi de directo contrarius in d. l. nemo potest. col. 1. & Bald. sibi quoque contrarius in d. l. cum quis. colum. 3. in uerf. quantum sic probatur. & uerf. 6. C. de iur. & fac. igno. & in l. 2. num. 6. C. de bo. poss. secundum tabu. & in l. si unus. nu. 1. C. de testam. Alex. in d. l. 1. nume. 8. & ibi quoque Iaf. sibi contrarius. col. 5. in fi. uerf. ego puto quod fundamentum; & col. seq. ff. de cond. ind. e. idemque Iaf. in d. l. cum quis. sub nu. 10. 11. & 12. C. de iur. & fac. igno. & latissime in d. l. nemo potest lect. 2. à nu. 13.

usque 18. iudicative, & in 2. num. 21. & sex seqq. & in l. admonendi. 2. lect. num. 186. & Alex. nu. 45. ff. de iure iur. Natta in l. hac consultissima. nu. 149. C. de testa. Dec. in l. 2. nu. 6. C. de bo. poss. secundum tabu. Iul. Clar. lib. 3. sen. q. 56. uerf. & scias. & omnium latissime Brun. in tract. de forma. in rub. quod duplex sit forma. col. 8. in fi. in uerf. itē ex prædictis. & duabus coll. seqq. cum aliis adductis per Couar. d. c. cum esses. nu. 8. de testa. qui omnes hanc esse communem attestatur. & quam nos quoque uti communē, & ueriores amplectimur, & ita ampliationem hanc primam constituimus, & firmamus, quod numerus septem testium est de forma, & solemnitate substantiali testamenti.

Quæ quidem opin. & prima nostra ampliatio pluribus fundamentis roboratur primo, & præcipue quia in proposito id dicitur de forma substantiali, sine qua actus non subsistit, ut est pretium in contractu emptionis, iuxta. l. pacta conuenta. ubi glo. & doct. ff. de contrah. empr. declarat Bart. in l. prolatam. num. 5. C. de senten. Bald. multum not. in auth. sed nouo iure. nu. 11. & in l. si ex pretio. in fin. ubi quotupliciter substantia accipitur declarat. C. si cer. pet. & in l. etiam. num. 6. cum seq. C. de execu. rei iud. & in rubr. C. de rescind. uend. & in l. uniuersa. sub nume. 2. C. de precib. imp. off. & in consil. 283. uol. 4. & consil. 250. ad med. uol. 6. Abb. in c. si ult. not. de condit. appo. & in c. tua nos. nu. 10. de sponsa. Ang. consil. 87. sub nume. 2. uerf. sic. confirmatur. Euerar. in locis lega. in loco à defec. formæ in prin. & in præcis terminis Dec. & Couar. supra proxime allegati, sub nu. 11. & Ripa. in d. l. nemo potest. sub num. 27. uerf. 2. arguitur. & in prin. l. 1. nu. 4. ff. de uerb. obl. & Brun. supra allegatus. d. rub. quod duplex est forma. col. 7. & aliis etiam seqq.

14 Testamentum autem sine præfinito numero septem testium non subsistere est tex. (vt aiunt) ad literam in l. si unus. C. de testa. & probatur in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. & §. per nuncupationem. eo. titu. instit. de hære. quæ ab intesta. dese. in prin. iuncta glo. in uer. non uere fecit. Iul. Clar. lib. 3. sent. q. 89. ubicunque enim deficit numerus, uel qualitas testium pro solennitate requirit. actus corrumpit, & est ipso iure nullus. cap. 1. & ibi no. Bal. num. 8. quid sit inuesti. & ita præcise arguit, & probat Ias. in d. l. 1. col. 6. in prin. uerfi. 2. & fortius stringe. ff. de condit. indeb. & in d. l. cum quis. sub nu. 1. 2. uerfi. i. em. ul. tra statuta; & in d. l. nemo potest. lect. j. nu. 17. & lect. 2. num. 25. ad si. uerfi. ego. ut dixi. quicquid ibi respõdeat Ripa sub nume. 27. in d. uerfi. 2. arguitur. dicens quod dici potest nullum quantum ad effectum eo quod probari non possit, iux. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tut. nam tex. iste probat oppositum, dum inquit, non ius deficit, sed probatio, tex. uero in d. l. si unus inquit, iure deficit testamentum, non enim probatio tantum, sed ius quoq; deficit in huiusmodi minus solenni testamento ex defectu numeri testium, & ideo est ipso iure nullum, ex quo non interuenit debita solennitas, ut trad. Iul. Clar. lib. 3. senten. quæst. 89.

Secundo igitur hinc arguit Bal. in d. l. cum quis. sub nume. 5. C. de iur. & fac. igno. & post eum Ias. in d. l. 2. sub nu. 10. C. de bo. pos. secundum tabu. & in d. l. nemo potest. 2. lect. num. 25. in uerfi. 2. mouetur. & Alex. in d. l. 1. sub nu. 8. ff. de cond. inde. si numerus testium esset solum de solennitate probatoria utique illorum omisso non redderet testamentum nullum, imo, ut dicunt Bal. & Alex. utraque obligatio ciuili & naturalis ex tali testamento oriretur, quia non deficeret ius, sed probatio, ut proba-

tur in d. l. duo sunt Titij. & rradit Bald. in l. j. ad fin. ff. de lib. & posthu. cuius tamen contrarium probat text. in d. l. si unus. C. de testa. cum aliis supra allegatis. nume. 14. & seqq. ex quo patet esse de forma substantiali. ut per Bald. nunc proxime allegatum.

Tercio hinc quoque arguitur, sunt enim hæc fundamenta, ut ita dicam colligata unum ab alio pendens, si talis solennitas numeri testium esset tantum ad probationem, non autem ad esse testamenti, certe ubicunque aliunde posset constare de uoluntate defuncti, puta per confessionem partis, non deberet attendi ista solennitas, quia ipsa confessio satis esset ad probationem absq; aliis testibus, cum nulla possit esse maior probatio, quàm confessio partis, quæ superat omnes alias species probationis, imo est releuatio ab onere probandi. l. cum te. l. 2. ubi late Ias. nu. 5. & seq. C. de transa. & optime in proposito declarat Bal. in auth. sed nouo iure. nume. 11. in si. cum seq. C. si cert. pet. cum aliis infra late adductis c. 9. in princ. & tamen in terminis nostris confessio partis de uoluntate testatoris, ubi non fuit adhibitus solennis numerus testium non sufficit, iux. gl. & communiter doc. in d. l. 2. C. de bon. pos. secundum tabu. quia non sufficit ueritas sine solennitate. ut in l. si ueritas. C. de fideicom. & infra amplia. 6. latius ostendetur, relinquatur ergo, quod sit de solennitate substantiali, ut in terminis arguit Alex. in d. l. 1. sub nu. 8. ff. de cond. indeb. & post alios Ripa. in d. l. nemo potest. sub nu. 27. uerfi. 3. fic arguitur.

Et quamuis doc. huic fundamento conentur pluribus modis respondere, ut per Aret. & post eum Ias. in d. l. cum quis. numero 1. de iur. & fac. igno. & in d. l. 1. sub nu. 17. ff. de cond. indeb. & in d. l. nemo potest. nu. 15. & ibidem Ripa nu. 27. ad si. cum seq. tamen nihil prorsus

22 sus eneruant uires argumenti, imo si recte aduertatur responsiones eorum cõtra ipsos retorquentur, & corroborat fundamentum istud; dum enim Aret. & Ias. respondent, quod in casu isto idcirco non sufficit confessio absque solennitate, non quia solennitas sit de substantia, sed quia lex ultra procedit annullando, non aduertunt quod ista implicat contradictionem, & quod tantum est dicere, quod lex procedit annullando actum, ubi non seruatur solennitas per eum statuta, quantum dicere quod solennitas ipsa est de forma substantiali, cum hoc sit præcipuũ signum quod aliquid sit de forma substantiali quando lex procedit ultra annullando, ut tradit Bal. in d. l. 1. ad si. ff. de lib. & posthum. quem sequuntur ibi Pau. de Cast. Alex. & ceteri, ut late post alios per Ias. ibi sub num. 8. & pluribus seqq. ubi Aret. & Ias. attestantur de cõmuni tradit. Alex. in l. hac consultissima sub nu. 4. Ias. 12. Dec. 19. C. qui testa. face. pos. Ias. in l. non dubium. sub nu. 17. C. de leg. Alex. in confi. 36. nu. 1. uol. 4. late Ias. in l. omnium. sub nu. 8. uerfi. & puro. C. de testa. Fely. in c. cum accessissent. col. 4. in uerfi. & ubi apponitur clausula, ubi etiam Dec. col. 3. in 3. fal. len. de constit. Paris. confi. 19. nu. 186. cum seq. uol. 4. Brun. de forma in rubr. quando aliqui censentur trad. pro forma col. 1. An. Gabriel. com. cõcl. lib. 6. tit. de clau. conclu. 3. in ultimo effect. nu. 7. & comprobatur Fely. in c. cum dilect. col. 7. uerfi. quantum signum. de rescript. quia, ut supra ostensum fuit in primo principali fundamento huius partis nu. 13. illud dicitur de subitatis, sine quo actus non subsistit.

24 Et pari modo tollitur secunda responsio Aret. & Ias. tum dicunt, quod idcirco non sufficit confessio partis, quia numerus iste est requisitus pro forma testamenti, quo casu non suffi-

cit confessio, allegando Bal. in rub. C. de proba. ubi non inuenio Bal. hoc dicentẽ, sed hoc bene sentit Bal. in cap. primo. qui testes sint necessarij ad proban. no. inue. nu. 6. & multum not. in proposito idem Bal. in cap. j. §. Item si uafallus. nu. 9. de contro. inue. & confirmo, quia forma non potest impleri per æquipollẽs iux. glo. in clem. j. uer. nominatum. de uita & honest. cle. & in cap. j. de bapris. Bal. in l. si infitorem. in si. ff. si cer. pet. Dec. in cap. consuluit. el. 2. nu. 4. de appella. Ias. in l. ubi autẽ. §. illud. col. 2. in uerfi. ego teneo contrarium. ff. de uerb. obl. & idem latissime in cõf. 97. col. pen. & si. uol. 4. Dec. conf. 466. nu. 19. Paris. confi. 61. nu. 16. uol. 3. tradd. omnes in l. hac consultissima. ubi Alex. nu. 4. & Ias. nu. 12. Dec. 19. C. qui testa. face. poss. Cagno. in l. si quis maior. sub nu. 217. uerfi. uideatur. C. si aduer. transac. Boer. decif. j. num. 44. cum seqq. cũ alijs late traditis post Bal. & alios per Alex. & Ias. in d. l. j. nu. 18. & pluribus seqq. ff. de lib. & posthu. & Feli. in d. cap. cum dilecta. col. 14. Amplia. 11. de rescript. Tiraquel. de retract. lignia. §. 1. glo. 2. sub nume. 11. i. l. eq; Tiraq. in l. si unquam. in uer. reuertatur. sub nu. 352. C. de reuocand. dona. & idem latius de. ll. connubia. l. 16. glo. 6. nu. 26. & glo. 7. nu. 99. & nu. 18. & omnium latius Brun. in trac. de forma. in rub. de implemen. & obseruan. for. col. 10. uerfi. ceterum. & quatuor coll. seqq. & per nos infra cap. 10. nu. etiam. 10. cum pluribus seqq. & cap. 27. nu. 13. & multis etiam seqq. ubi hoc latius declaratum inuenies, quia, ut in istis terminis dicit Ias. in d. l. j. nu. 25. ff. de lib. & posthu. formæ legali. nihil addi uel detrahi potest. post Bal. in l. si. nu. 4. C. de iur. & legi. & not. & latius in cap. 1. nu. 2. de mili. uafal. qui conrumax est. in ufi. feu. Boer. d. de cõf. 1. nu. 45. Dec. in confi. 77. num. 1. &

in cap. de appellationibus. parum sub nu. 7. de appell. Ias. in l. 3. nu. 4. ff. de leg. 1. Paris. conf. 19. nu. 188 uol. 2. Cagno. in l. si nihil. ff. de reg. iur. Tiraq. de retrac. conuen. §. 4. glo. 6. sub. nu. 3. Paris. d. conf. 61. nu. 15. cum seqq. uol. 3. & latissime comprobatur Bru. in d. trac. de forma in rub. de poten. & effect. for. col. j. in fi. in uers. secundus effectus. & col. seqq. & idem dixit Host. respectu formæ baptismi in summa de baptis. §. quæ sit eius forma. in uers. doctores tamen nostri. & Ioan. in cap. si non sanctificatur. uer. in gl. euacuatur. de consecra. distin. 4. & declarat Summa Asten. lib. 4. tit. 1. ar. 2. post S. Thom. in 4. senten. distin. 3. art. 2. q. 3. & ex sacra pagina comprobatur Deutero. cap. 12. in fi. (quod præcipio tibi hoc tantum facite Domino, nec addas quicquã nec minuas) & Apocalip. cap. ultimo. in fi. si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de uerbis prophetiæ libri huius, auferet Deus partem suam de libro uitæ, quæ tamẽ declarata ex infra trad. cap. 10. nu. 11. & pluribus seqq. & cap. 16. nu. 108. & pluribus etiam seqq. & cap. 27. nu. 13. cum seqq. usque 22.

Hæc inquam responsio peccat eodẽ morbo, & tollitur prout prima, quia cū solennitas ista sit introducta, ut ipse Aret. & Ias. dicunt, pro forma testamenti, necesse est etiam fateri, quod sit de substantia testamenti, quia forma est, quæ dat esse rei, uel gl. Iulianus. §. 1. ff. ad exhib. l. si is, qui quadringenta. §. quædam. qui tex. ad hoc sæpe allegatur, ut ibi dicit Alex. ff. ad l. Fal. late probat Tiraquel. de retrac. lignia. §. 3. 6. glo. 2. nu. 26. & bene declarat Bar. in l. si quis pro eo. nu. 14. ff. de fideiuss. Ias. in l. si unus. §. si acceptilatio. sub nu. 3. ff. de pac. Nico. Euerar. in locis lega. centu. 53. in prin. & post alios optime Ripa

in l. 1. §. si quis ita. nu. 23. ff. de uerb. oblig. Brun. in d. rub. de poten. & effect. for. col. 1. in j. effect. & Alcia. in c. cū contingat. nu. 161. in uers. septennis casus. de iureiu. & hinc est, quod prout ipsi dicunt, non seruata forma, actus est ipso iure nullus, quia deficit substantia, sine qua actus non potest subsistere, nec in esse produci etiam in materia pia, & fauorabili, ut tradd. plures ex doct. in locis proxime citati, nu. 24. 26. & 27. & præter eos de hoc est tex. qui de iure civili semper ad id allegari solet in l. cum ij. §. si prætor. ubi post alios Ias. in 1. notabili. ff. de transac. & de iure canonico in d. c. cum dilecta. ubi præter omnes latissime Fely. qui materiam hanc ex professo tractat in uers. gesta contra formã. per undecim coll. seqq. de rescript. in c. quia propter. ad fi. prin. de elec. in c. prudentiam. ubi gl. & doct. præsertim Dec. num. 4. de offi. deleg. c. si. ubi etiam cano. de rest. spolia. c. is qui. cum glo. in uer. præter. in fi. de elec. lib. 6. tradd. glo. Inno. & cano. omnes in d. c. 1. de baptis. Inno. in c. fin. in prin. & post eum Abb. nu. 3. & alij de sacra. non iteran. Bald. in l. non omnis. col. 2. uers. denuo oppo. ff. si cer. pet. in l. si. c. si mancip. ira sue. aliena. & in l. te stamer. tum. in 2. notabili. C. de testam. & in consi. 250. in uers. præterea iuri publico. uol. 5. Ias. in l. 1. §. sublata. lec. j. nu. 5. ff. ad Trebel. & in consi. 149. col. 2. in 3. principali fundamento. uolum. 2. idemq; Ias. consil. 191. & 213. col. 1. eo. uol. 2. & latius d. consi. 91. col. pen. & fi. uol. 4. Gozad. consil. 40. num. 3. Paris. d. consil. 19. nu. 183. & pluribus seqq. uolum. 2. & consi. 41. num. 15. uol. 4. & est regula communis, ut dicit Dec. consil. 53. 2. num. 3. Intantum quod isto casu actus non ualet etiã eo modo quo ualere potest. l. an inutilis. iux. lecturam quam glo. Bart. & Doct. communite sequuntur. ff. de acceptila. glo. Bart. Br

Pau.

Pau. de Cast. & post alios Ias. in l. si unus §. si acceptilatio. num. 3. ff. de pact. Euerar. in d. loco a defer. for. pag. 176. sub littera. B. & seq. Fern. Valq. de success. crea. §. 2. nu. 5. Mantica de conec. nit. uolum. lib. 12. tit. ult. nu. 14. Alcia. de præsumptio. regula 3. præsumptio. 34. num. 11. & est tex. in l. non codicillum. qui semper ad hoc allegari solet, ut ibi dicit Pau. de Cast. in prin. C. de testam. tradit Bar. & cæteri post eum in d. l. 1. §. si quis ita. ubi post alios Ripa. d. nu. 23. cum pluribus seqq. ff. de uerb. obl. ubi uidendum est, cum ille non iste sit locus suus proprius, & particularis, & infra etiam cap. 6. nu. 13. cum pluribus seqq. maius enim est peccatum in forma, quam in materia, ut per gloss. & Doct. proxime allega. quamuis inter hæc nullam constituat differentiam, Bald. in dicta l. non codicillum. in uers. nec distingo. cum in utroque sit defectus substantialis, ut ibi per eum.

Et quãuis Ripa in d. l. nemo potest 33 n. 28. non admittat responsonem Aret. & Ias. tanquã nimis acerbam, ut ipse dicit, quia secundum eum sequeretur, quod etiam si pars confiteretur testamentum fuisse factum solenniter, non tamen hoc sufficeret, quo nihil absurdum, quod qualiter, & quomodo procedat in sequenti Ampliatione latius declarabitur, ipse tamen Ripa ad hoc fundamentum conatur alio modo respondere, uidelicet, quod cum numerus iste testiuu requiratur ad fraudes submouendas, quod latissime supra cap. 2. ostensum fuit, idcirco non sufficit confessio partis, non quia ista solennitas sit de substantia, sed quia licet uenientes ab intestato confiteatur 31 testamentum fuisse factum, sed minus solenniter, non tamen faterentur, quod fuerit factum sine fraude, quod si id quoque confiterentur, uidelicet, testamentum factum fuisse absq; aliquo

fraude, licet minus solenniter abique solenni numero testiuu, confessio ista secundum Ripam sufficeret iure. trad. per Bald. in d. auth. sed non iure. C. si cer. pet. & ita ipse pertransit, uerũ quia consequens hoc est falsum, quia ut supra dicebamus nu. 20. & 21. in terminis istis non sufficit confessio de ueritate dispositionis abique solennitate, quia non sufficit ueritas sine solennitate, & in 6. Amplia. latius ostendetur. Ergo, eius antecedens pariter falsum erit. l. apud antiquos. C. de fur. l. 1. cum gl. fi. C. de delato. lib. 10. cum alijs loco suo proprio adductis per Euerar. in locis lega. centu. 97. & sic remanet istud fundamentum ab omnibus impugnationibus defensatum.

Quarto accedit, quod si talis solennitas septem testium non esset substantialis, sed tantum probatoria sufficeret iuramentum parti delatum in huiusmodi testamento minus solenni ex defectu numeri testium iux. l. ius iurandum, & ad pecunias. in prin. & Ias. ait prætor. & l. manifeste. ff. de iureiu. cum simul. uel iuramentum in defectum plenæ probationis iux. l. in bonæ fidei. & l. gen. ralter. C. de reb. cre. & iure iur. & per Bart. & cæteros in l. admonendi. ff. eo. quorum utrumq; in terminis nostris falsum est, quia hoc tantum reperitur specialiter statutum in terminis l. fi. C. de fideicom. & ita in contrarium est ius commune, ut arguit Alex. in d. l. j. sub d. nu. 8. ff. de cond. in reb. & infra c. 8. & seq. in 5. & 6. Ampliat. latissime declarabitur. & ita arg. Aret. & Ias. fundatum super d. l. fi. C. de fideic. adduct. pro contraria parte, ut per Ias. in d. l. nemo potest. lec. 1. parum sub nu. 16. uer. confirmatur. & lect. 2. nu. 22. in fi. ff. de leg. 1. & in d. l. cū quis sub nu. 12. C. de iur. & fac. igno. & in d. l. 1. sub nu. 12. uers. confirmatur. ff. de cond. ind. contra ipsos optime retorquetur.

D Quin-

34. Quinto ubicunque est talis solennitas, quæ debet interuenire in cōfectione actus, illa dicitur substantialis, sine qua actus est ipso iure nullus, prout est numerus testium in cōfectione ipsius testamenti requisitus iuxta hanc consultiſſimam in prin. & § per nuncupationē. C. de testam. secus si potest interuenire post actus celebrationem iuxta theoriam Bar. in terminis d. l. hac consultiſſima in l. uniuersa. ad med. & ibi etiam Ball. num. 2. & latissime Ias. nu. 8. & pluribus seqq. C. de precib. impe. offe. & optime Bald. in rub. C. de rescin. uend. nu. 3. trad. cano. in c. 2. ubi Abb. Arer. & late Fely. col. 2. in 3. restric. & ibidē Dec. nu. 12. & 13 de testab. & in c. quoniam frequenter in prin. ubi etiam late Fely. col. 3. in uers. tu uero attende. & seq. ut lite non contest. & Bran. d. trac. de forma in rub. quando aliquid censeat. trad. pro for. col. 1. in fi. & seq. & larius de poten. & effec. for. col. 46. in uers. 2. prædicta conclusio. & seqq. & ita arguit, & probat Ias. in d. l. nemo potest. lect. 1. num. 18. & lect. 2. num. 26. ff. de leg. 1.

Sexto probatur hæc nostra ampliatio ex definitione ipsius testamenti tradita ab Vlpiano in l. 1. ff. de testa. ubi dicitur uoluntatis nostræ iuxta sententiam & c. id est solennis; ut ibi exponit gl. communiter approbata in uerbo iuxta ubi formaliter dicit iuxta, id est solennis iuris solennitate subnixæ; de qua latissime Couar. in rubr. de testa. par. 1. nu. 3. cum seq. cum igitur numerus septem testium sit solennitas iuris civilis, ut inst. de testa. in prin. & in d. l. hac consultiſſima. C. 20. & in l. fi. ibi, lex etenim ne quid falsitatis. C. de fideicom. cum alij, supra adductis cap. 2. nu. 1. id quod apud omnes est indubitatum, ne esse fatendum est, quod numerus iste fit de substantia testamenti, eo quia definitio ponit substantialia rei diffini

te iux. glo. in l. omnis definitio. & ibi Dec. ff. de reg. iur. Bar. in l. omnes populi. nu. 59. ff. de iust. & iij. Abb. in rub. de senten. ex commu. sub nu. 3. Ripa in rubric. ff. solu. matrimo. nu. 42. & in terminis tradit Bar. in l. 1. nu. 2. ff. de testa. & prout præcise arguit, & probat Bald. in d. l. cum quis. col. 2. in uers. quintum sic probatur. C. de iur. & fac. ign. & Ias. in d. l. nemo potest. lect. 2. nu. 24. & seq. ff. de leg. 1. & nos infra cap. 16. nu. 213. & seq. quod declaratur, ut ibi sub nu. 246. in uers. prout etiam. & nume. 247. cum seqq.

Non obstat, quod (prout responderit Ripa in d. l. nemo potest sub num. 27.) interpretatio illius uerbi, iuxta, posita in definitione testamenti uideatur ambigua eo, quod possit intelligi de solennitate intrinseca, ut est institutio hæredis, non autem de extrinseca, ut est numerus testium; prout uoluit Arer. quæ referunt Ias. & Ripa in d. l. nemo potest proxime allegati, & cōsequenter super dicta definitione non possit fieri fundamentum, nec sit allegabilis, postquā ambigua, est eius interpretatio ad tradit per Bar. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. trad. Bart. & ceteri in l. cum prolatis ubi Alex. nu. 10. late Ias. nu. 12. & seqq. ff. de re iud. Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 99. ff. de acq. poss. & in l. admonendi. lect. 2. nu. 67. & seqq. ff. de iur. iur. & in l. captatorias. sub nu. 12. uers. sic. totum fundamentum. & ibidem Dec. nu. 19. ad finem. C. de testa. mili. late idem Ias. in l. 1. nu. 20. 21. & seqq. ff. de transactionibus. Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 32. & seqq. ff. de uerb. oblig. Vant. de nullita. sub rub. de nullita. ex defec. proces. nu. 118. in fi. cū seqq. Fely. in c. 1. col. si. uers. 3. no. de cōstiti. Sarnen. in c. 1. nu. 54. de iud. lib. 6. cum late congestis per eundem in c. 1. nu. 23. de cōstiti. eo. lib. 6. Sylua nuptia. plura ad propositum congerens.

37. 38. 39. 40. 41. 42.

lib. 5. nu. 33. ad ff. cum seq. & Contar. in l. uni limit. 9. nu. 50. cum pluribus seqq. C. si de momen. poi. fue. appel. & faciit latissime congesta ultra doct. in locis proxime allegatis per Gabr. com. opi. lib. 2. tit. de senten. conclu. 7. num. 196. cuius ratio est, quia quod multiplicitate intelligitur eius ueritas ignoratur teste Boetio, quem refert Bald. in l. scire leges. ff. de leg. & in consil. 218. in uers. unde dicit Boetius. & in consil. 228. in uers. cum igitur uol. 3. Ias. in d. §. nihil commune. nu. 99. Socy. in d. l. in ambiguo. nu. 3. Dec. in l. quoties idē sermo. nu. 4. ff. de reg. iur. & Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 34. ff. de uerb. oblig. Aym. consil. 9. nu. 33. Zun. in respō. pro uxo. nu. 422. quibus adde infra tra. di. cap. 16. num. 71. & seq.

Quia pro responsione est aduertendum, quod quicquid dicat Arer. circa illud uerbum, iuxta, distinguens, inter intrinsecam, & extrinsecam solennitatem, tamen glo. & doct. communiter exponendo illud uerbum, iuxta, id est solennis, indistincte loquuntur, & propterea indistincte de utraque solennitate intrinseca, & extrinseca intelligi debet, uulgo. l. de precio. ff. de publi. iur. actio. cum sim. late infra adductis. cap. 10. nu. 33. & per consequens non potest, dici ambiguum ex quo habemus communem opi. docto. indistincte loquen. Sarnen. d. c. 1. nu. 232. de constit. lib. 6. Ripa in l. 4. §. hoc autem iuditiū. num. 106. in fi. & seq. ff. de dam. infec. Contar. d. limit. 9. nu. 56. præter quod, ut dicit Ias. in d. l. nemo potest. 2. lect. nu. 25. sub illo uerbo, iuxta, comprehenditur non solum institutio hæredis, sed etiam solennitas numeri testium iuxta declarationem Barr. in d. l. 1. ff. de testam.

Septimo arguitur per Ias. in d. l. nemo potest. lect. 1. sub num. 16. uers. sic. idem Arer. & lect. 2. sub nu. 25. uers. sic.

pro ista ead. opi. post Are. cuius est arg. per eum relar. ex text. l. si quis legatū. ff. ad l. Corn. de fals. ubi secundum eum probatur, quod testamentum, in quo desinit signa septem testium, non dicitur testamentum, ex quo apparet, quod ista est solennitas substantialis postquā sine ea actus non nominatur talis, & quamuis ille text. non loquatur de testamento in quo deficiat numerus septem testium, quia de hoc ibi uerbum nullum, sed tantum ubi deficiat signacula testium, & istæ sunt diuersæ, & separata solennitates, ut bene inst. de testam. ord. in princ. Itaque text. in d. l. si quis legatum. loquens de solennitate signaculorum, non probat quo ad solennitatem numeri testium, tamen argumentum istud bene probatur in l. 2. §. 1. ff. quemad. testa. ape. ubi est text. quod testamenta imperfecta, irrita, aut non iure facta, improprie, & abusive appellantur testamenta, ergo non uere, & proprie, inter testamenta uero non iure facta, numeratur etiam testamentum in quo non est adhibita solennitas numeri testium, ut inst. de hære. quæ ab intestato dese. in prin. iuncta gl. in uer. non uere fecit. & in l. 1. in prin. iuncta etiam glo. in uer. solennis. ff. de iniust. testam. & per consequens testamentum in quo deficit, ut hæc solennitas non uere, sed abusive appellantur testamentum, quod enim nullum est, nec nomen habet. meretur. l. 4. §. condemnatum. ubi post alios Ias. & Ripa in j. notabil. ff. de re iud. l. statutis. C. de senten. ex breu. recitan. registrata in c. in primis. in fi. & c. seq. 2. q. 1. c. fin. de senten. & re iud. lib. 6. clem. pastoralis. ad si. uers. ut igitur. eo. tit. de re iud. & opt. tex. in l. à nullo. C. de fer. unde etiam imperfecta uoluntas non dicitur uoluntas, ut per Franc. Mantio. de coniec. ult. uolunt. lib. 3. tit. 20. num. 1. & in terminis testamenti supra sub num. 42. in

uerfic. 7. & infra num. 52. cum seqq. ex quo apparet iux. arg. Aret. quod est solennitas substantialis postquam sine ea testamentum, non nominatur uere testamentum, quicquid inaduerterter dicat Ias. in d.l. nemo potest. supra proxime allegatus.

Octauo, si ista non esset solennitas substantialis, sed probatoria tantum, certe ex huiusmodi testamento non solenni ex defectu numeri testium oritur non solum naturalis obligatio, sed etiam civilis, ut probant Bald. & Alex. supra allegati nu. 11. quod tamen falsum esse constat, cum ex huiusmodi testamento non oriatur civilis obligatio, quod probatur ex tex. in l. 1. & 2. & in l. si ueritas. C. de fideicom. in l. non dubium. in fin. secundum primam expositionem glo. C. de testam. & in l. fideicommissum. iuncta glo. 1. ff. de cond. ind. in quibus iuribus probatur, quod si haeres sequatur uoluntatem de iunctu soluerit relicta in minus solenni testamento ex defectu numeri testium iux. in dd. iur. notata. reperere non potest, quamuis ad id cogi non potuisset, ex quo apparet, quod orta fuerit naturalis obligatio, quae impedit soluti repetitione. l. naturalis obligationes. ff. de act. & oblig. l. fideiussor obligari. §. fideiussor. ff. de fideiuss. l. naturaliter. in prin. & si. l. si non sortem. §. libertus. l. quod pupillus. & l. si id quod. ff. de condi. ind. deb. gl. & doct. communiter in l. j. ut ibi per Ias. post alios. nu. 23. cum seq. eo. ti. & in l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. & in l. error. C. ad l. Falcid. & not. etiā gl. & cano. omnes in c. fi. ubi bene Abb. nu. 11. & seqq. de solutio non autē civilis, quia si etiam civilis orta fuisset, frustra ibi dubitaretur de soluti repetitione, quomodo uero possit constare de uoluntate defuncti in hoc minus solenni testamento inferri in seq. amplia. ubi melius cadit dicendum reuero.

Nono, quod numerus septem testium sit solennitas substantialis, ultra argumenta doct. ex eo apertissime conuincitur, quod qui non adhibuit istam solennitatem in eius ultima uoluntate, dicitur intestatus decedere, ut est text. in terminis inst. de hære. quæ ab intestato defe. in princ. iuncta glo. in uer. non iure fecit. perinde ac si omnino nullū fecisset testamentum, quod etiam probatur, licet non ita expresse, in l. 1. ff. de iniust. testa. in uer. non iure factū. Nam quod non iure, & sic nulliter factum est, habetur pro non facto, nec nomen habere meretur, ut supra. nume. 47. & ideo dicitur, ita decedere intestatus, qui nullum fecit testamentum, sicut qui fecit inualidum, & non solenne, ut in terminis per illum tex. no. Pau. de Cas. in l. si aut nullum. C. de leg. hæred. Ripa in l. 4. §. condemnatum. nu. 3. ff. de re iud. facit tex. in l. si cum, nulla. iuncta gl. eo. tit. & est text. clarus inst. de hæred. quæ ab intest. defe. in prin. & trad. Fern. Vasq. de succel. crea. lib. 1. §. 2. nu. 11. & propterea licet posteriore testamento reuocetur primum. §. posteriore. inst. quib. mo. testa. infer. l. l. Clar. lib. 3. sen. q. 94. non tamen quando posterius est minus solenne. d. l. 1. cum seq. ff. de iniust. testa. l. hac consultissima. §. si quis autē. C. de testa. l. si iure. ff. de leg. 3. Francisc. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 1. tit. 1. nu. 39. quod tamen recipit no. declarationem ex infra latissime tradid. c. 16. num. 230. & alijs seqq. usque 237. & cap. 17. nu. 2. l. cum seq.

Ex quibus concluditur hanc solennitatem numeri testium esse de substantia testamenti, & ita remanet firma, & stabilita hæc prima nostra ampliatio, quæ tamen sic intelligi, & declarari debet, quod licet solennitas numeri septem testium sit de substantia, tamen quod huiusmodi solennitas fuerit in testamento adhibita, & sic ad probandā solennitatem istam duo tantum testes

sufficiunt iux. trad. per Bart. in l. hæredes palam. in princ. num. 5. cum seq. ff. de testam. & tuit opi. Mar. & Guil. de qua per glo. & docto. communiter in l. 2. C. de bo. pos. secundum tabu. uerum quia circa huiusmodi declarationem plurima sunt discutienda, quæ proprius ad limitationem ultimam conuenire uidentur, idcirco ne bis idem repetamus, remitto me ad ea, quæ latius circa hoc inibi tractentur.

Ampliatio II.

Quod numerus septem testium est non solum de forma substantiali, sed etiam de forma probatoria testamento. Cap. V.

S V M M A R I V M.

- 1 Numerus septem testium non solum est de forma substantiali sed etiam de forma probatoria testamenti.
- 2 Numerus septem testium requiritur. ut per illos uoluntas testatoris uere & perfecte probari possit.
- 3 Non solum requiritur quod omnes septem testes intersine quo ad solennitatem. sed etiam quod per omnes septem probetur testatoris uoluntas.
- 4 Uoluntas testatoris nil aliud est quam ipsum testamentum.
- 5 Testamentum non potest probari paucioribus quam septem testibus.
- 6 Quilibet presumitur scire iura.
- 7 Qui non adhibet solennitates de iure requisitas uidetur negari, & uelle facere actum elusorium.
- 8 Quauis per duos testes probetur testatorem ita disposuisse, non tamen probatur quod in tali dispositione adsit plenus consensus testatoris.
- 9 Uoluntas testatoris probatur etiam ex testamento imperfecto. irrito & non solenni.
- 10 Relicta in minus solenni testamento non debentur nisi fuerint per testatorem repetita ab intestato.

- 11 Lex codicillis. §. ff. de leg. 2. not. & sing.
- 12 Clausula codicillaris operatur. ut debeatur legata ex testamento minus solenni.
- 13 Et tamen nihil operatur. ubi non concurrat uoluntas testatoris.
- 14 Quinque testes, & non minus requiruntur in codicillis.
- 15 Hæres sequutus uoluntatem testatoris solmens relicta legata in minus solenni testamento repetere non potest, quamuis ad soluendam cogi non potuisset.
- 16 Ex testamento minus solenni oritur naturalis obligatio, non tamen civilis.
- 17 Lex civilis iudicat pie agere qui adimpleo uoluntatem testatoris minus solennem, & impie agere qui illam adimplere recusat.
- 18 Relicta in minus solenni testamento ex defectu numeri testium debentur in foro conscientia.
- 19 Et mortaliter peccat, qui ta' a testamentum sub preterito huiusmodi solennitatis omisissā adimplere recusat.
- 20 In iure nihil debet esse contrarium.
- 21 Testes minus septem probant nudam uoluntatem & testamentum factum esse, licet minus solenne.
- 22 Sed tamen non probant quo ad effectus iuris ex testamento provenientes.
- 23 Acta facta inter certas personas. non probant quo ad alias quo ad effectum facti.
- 24 obant tamen factum ipsum quo ad omnes personas de mundo.
- 25 Lex non consistit de minori numero. quam septem testium ad probandum uoluntatem defuncti.
- 26 Forma est indiuisibilis.
- 27 Hæredis institutio est forma perfecta, & substantia is testamenti, in qua consistit summa totius testamenti.
- 28 Ratio uisanda fraudes in testamentis dupliciter considerari potest.
- 29 Communis conclusio docto. in l. 2. C. de bon. pos. secundum tabu. in quo casu procedat.
- 30 Legata, uel fideicommissa particularia, non sunt fieri in codicillis absque testamento.
- 31 Septem testes non sunt necessarii quo ad substantiam, & ualiditatem codicillorum, uel a teruis cuiuslibet uirtute uoluntatis, excepto testamento.

32. Duo testes sufficient ad probandum nuda voluntatem defuncti circa legata, & similia in codicillis relicta.
33. Et etiam sufficient ad probandam talem voluntatem circa legata relicta in testamento.
34. L. si ff. de reb. eo. cum concord. declaratur.
35. Voluntas testatoris utcumque inualida, & minus solennis, ad multa prodest, etiam in foro iudiciario.
36. Nuda voluntas minus solennis inducit naturalem obligationem.
37. Numerus septem testium non requiritur simpliciter ad probationem, sed etiam ad solennitatem testamenti.
38. Numerus septem testium in testamentis requisitus appellari potest numerus solennitatis, quia pertinet ad solennitatem iuris positivi; numerus vero duorum testium regulariter pertinet ad veritatis indaginem de iure naturali, & gentium; & dicitur numerus veritatis.

C A P. V.

Non solum autem numerus septem testium est de solennitate substantiali testamenti, prout in precedenti proxima ampliatate ostensum fuit, sed etiam de forma illius probatoria, prout istam hanc secundam ampliationem constituimus, quam clare probat textus in l. si in uer. cu. enim. & uerf. lex etenim. C. de fideicom. ubi habetur, quod numerus septem testium requiritur ad effectum, ut per illos voluntas testatoris uere, & perfecte probari possit, prout hanc conclusionem, quod iste numerus sit de forma probationis expresse concludit, & firmat Bar. in l. r. num. 10. in ff. de condi. indeb. & in l. cum quis. sub num. 11. C. de iu. & fac. ignorat. Sozin. in l. r. sub num. 11. ff. de lib. & posthu. Dec. in l. 2. sub nu. 4. in uerf. & circa questionem glo. cum seq. C. de bon. posses. secundum tabu. & alij. relati per Ripam in l.

nemo potest. nu. 27. ff. de lega. r. & per nos supra in precedenti amplia. nu. 8. & 9. & pro clario. hoc idem presupponunt ibi allegati. num. 11. qui licet omnes concludant, quod sit de forma substantiali, tamen ingenue fatentur, quod sit quoque de forma probationis, id quod apud omnes habetur pro indubitato, & à nemine, quem uiderim, indubium refricatur.

3. Et per consequens non solum requiritur, quod omnes septem testes interfint, quoad solennitatem, sed quod per omnes septem probetur uoluntas testatoris, ut bene declarat Pau. de Cast. in l. ad monendi. in si. quem sequitur ibi Alex. nume. 44. ad ff. de iu. iuran. nam prout inquit ibi Ripa. num. 187. ad fin. ratio fraudis propter quam requiritur hæc solennitas numeri septem testium excludit omnem probationem minoris numeri, & idcirco ubicunque agitur de probanda uoluntate testatoris,
4. quæ nil aliud est, quam ipsius testamentum. institui. de testam. in princ. de qua latissime Franc. Mantica de coniect. ult. uolun. lib. 1. tit. 4. per totum; requiritur quod per omnes septem probetur, ut dicit Paul. de Castr. proxime allegatus, nec potest paucioribus probari,
5. ut per glo. Bart. & docto. communiter. in l. 2. C. de bon. posses. secundum tabu. Bal. de seu. in c. 1. §. si quis nume. 1. si de inuest. inter domi. & uasal. lis oriatur.

Accedit quod ubiunque testator non adhibuit septem testes de iure requisitos, uideretur esse eius uoluntatis, ut non ualeat testamentum, quia cum quilibet presumatur scire iura. l. leges sacratissime. C. de leg. late Alci. de presumpt. reg. 3. presump. 3. r. idcirco faciens actum de iure nullum, uideretur nugari, & uelle facere actum elusorium, quia non uideretur in eo adesse uoluntas, & consensus. l. non solum. in fin. ff. de actio. & oblig. l. an inutilis. ff. de acce-

ptila.

ptila Ripa post alios in l. 1. §. si quis ita. nu. 29. ff. de uerbo. oblig. Fely. in c. cum super. col. penul. in prin. de offi. deleg. Alci. de presumptio. d. reg. 3. presump. prob. 3. 4. num. 12. in si. & ita in terminis probat Bal. in l. cum quis. col. 3. in uerf. sed ego impugno gloss. C. de iu. & fac. ignor. Dec. in d. l. 2. colum. fin. in prin. C. de bon. posses. secundum tabu. & no uissime Francif. Mantica de coniect. ult. uolun. lib. 2. tit. 14. num. 12. in uerf. quarto. & lib. 1. 2. titu. 17. nu. 14. ex quo sequitur, quod licet duo testes deponant, quod testator ita disposuit, non tamen ex hoc probatur testatorem uoluisse hanc dispositionem fortiri effectum, & in ea adesse consensum, & uoluntatem testatoris, quinimo contrarium postquam scit se facere actum nullum, an autem faciens actum nullum presumatur scire iura, & an & quando nugari, & uelle facere actum elusorium, quia hic non est locus suus, licet hic obiter tetigerim, remitto me ad docto. proxime allegatos, & omnino Alci. d. presumptio. 3. 1. nu. 4. & hæc uera in hoc foro iudiciario; in foro uero conscientie, uide quæ circa hoc late tradita sunt infra par. 3. cap. 3. num. 3. 2. & 33. cum seqq.

Sed tamen est aduertendum, quod licet ista sit communis Docto. conclusio, quod uoluntas testatoris non probatur nisi per septem testes, & à nemine, ut dixi, hoc indubium reuocetur, nihi lominus res ista non uideretur procedere absq; maxima difficultate, quia multum in contrarium facit alia communis conclusio, quod uoluntas testatoris probatur ex testamento imperfecto, irrito, & non solenni, iux. tex. in l. si. ff. de reb. eo. & l. in testamento. & ibi Bart. ff. de fideicom. lib. opt. tex. in l. qui à patre. in uerf. non iusto. iuncta glo. quæ dicit. i. non solenni, & ibi Bald. ff. de confir. tutor. l. 2. C. eo. l. filij. & l. si. C.

fam. herc. Bar. in l. 2. §. 1. nu. 2. ff. quem admodum testa. ap. e. & in l. gerit. numer. 18. in si. ff. de acq. hæ. & bene Bald. quem à nemine allegatum reperio, in l. si. nu. 17. C. de fideicom. & in l. si pater. per illum tex. ff. de testa. tute. Dec. conf. 176. sub nu. 2. uerf. nec obstat. & conf. 407. in si. Ruy. conf. 98. nu. 6. uolum. 3. Cur. Iu. conf. 134. sub nu. 3. Taf. conf. 227. col. 12. uerf. 16. uol. 2. & in l. dominus. sub nu. 2. ff. de cond. ind. Bar. qui dicit, quod ad multa sufficit talis uoluntas probata ex imperfecto testamento in l. si de commissis. §. quoties. ff. de leg. 3. quod & nos comprobauimus infra. nu. 35. optime Fernan. Vasq. de success. crea. §. 24. sub nu. 12. uerf. nam & erit. Aym. conf. 113. sub nu. 6. Paris. conf. 29. nu. 16. uol. 2. & in conf. 7. nu. 27. uol. 3. Boer. decis. 172. nu. 22. cum alijs adductis per Zun. in respon. pro uxo. nu. 882. & nouissime Francif. Mantica alios cumulans de coniect. ult. uolun. lib. 3. tit. 20. nu. 1. & nu. 2. ad si. & nu. 3. cum seqq. ubi late id declarat, & in proprijs, ac præcisjs terminis, quod probetur ex testamento non solenni ex defectu numeri testium, Bar. in l. gerit. col. 3. in uerf. 2. aduerte. ff. de acqu. hæ. & quod uoluntas testatoris probetur per duos testes Bald. quem ad hoc nemo allegat in l. 1. lect. 2. nu. 54. C. de sacr. eccle. & clare etiam Bar. in l. ad monendi. sub nu. 39. ff. de iure iur. dñ. concludit, quod duo testes non probant, non propter defectum dicti, sed propter defectum numeri testium, quia est relicta in minus solenni uoluntate, nam actus inutilis ita demonstrat uoluntatem testatoris sicut utilis. l. & si transferam. ff. de adim. lega. l. plane. in princ. ff. de lega. 1. Ripa in l. re coniuncti. nu. 136. ff. de leg. 3. & Bal. no. in conf. 265. in Damasco. ad med. uol. 4.

Et ultra ea, quæ communiter per docto. adduci solent, confirmatur prædi-

Ita conclusio ex tex. in l. ex testamen-
to. C. de fideicom. ubi habetur, quod
ex testamēto non solenni non debentur
ibi relicta, nisi fuerint per testatorē
repetita ab intestato, ex quo sequitur
de necessitate, quod ex dicto testa-
mēto minus solenni sufficēter probatur
uolūtas testatoris, alias nec ab inte-
stato quidem deberentur si de uoluntate
testatoris nō constaret, ut probat
bene tex. qui utrunque decidit in l. ex
ea scriptura, in prin. i. c. o. §. j. ff. de test.
 Id quod ēt probatur apertissime ex
 tex. notabili, & sing. i. l. codicillis. §. si. ff.
 de le. 2. ibi rōnem animi mei potius se-
 11 quitus, quā miferā, & nimīā diligē-
 tiā; & rursus pro iusto, & legitimo ha-
 beri dēt hoīs sām uolūtas &c. ex quo
 patet, qđ uolūtas testatoris colligitur
 ex testamēto non solēni ex defectu nu-
 meri testiū, ut ibi tradūt doct. adeo qđ
 licet non ualeat in uim testamenti, ua-
 let tamē iure codicillorū; quod non ef-
 fer si ex ea scriptura minus solenni nō
 probaretur uolūtas, ut infra dicetur.
 Et propterea p̄ illū tex. Bar. in l. j. nu.
 7. ff. de iur. cod. dixit, qđ clausula codi-
 12 cillaris operatur, quod debeatur lega-
 ta ex testamēto minus solenni iux. latif-
 sime trad. infra c. 16. nu. 74. quo fit de
 necessitate, ut ex eo probetur uolūtas
 13 testatoris, alias talis clausula nihil ope-
 raretur, ut ibi trad. Bart. nu. 8. quamuis
 huic postremo fundamēto responderi
 posset, illud tantū procedere ubicunq;
 uolūtas est talis, quā sufficit ad codicil-
 los, puta quia saltē fuerūt adhibiti quin
 14 que testes, & non minus, ut ibi Bart. &
 Bal. declarāt, non ergo mirū si eo casu
 uolūtas minus solēnis subtinētur per
 uim codicillorū, secluso tamen hoc ul-
 timo fundamēto remanet nihilominus
 firma cōclusio, quod uolūtas testatoris
 pōt probari per dispositionē minus so-
 lennem ex defectu numeri testium.
 Quæ ulterius cōfirmatur ex l. 2. & l.
 si ueritas. C. de fideic. & l. fideicomisū

iuncta gl. j. ff. de cond. ind. cū alijs supra
 trad. c. proximo nu. 48. & 49. ubi cōclu-
 15 ditur, quod si hāeres sequutus uolūtatē
 testatoris minus solennē soluerit lega-
 ta in ea relicta repetere ea non poterit
 quāuis ad ea soluēda cogi non potuif-
 set, & cōsequenter ex eo testamēto mi-
 nus solēni probatur uolūtas, adeo qđ
 16 licet nō oriatur ciuiliis, oriatur tamē na-
 turalis obligatio, ut ibi ostensum fuit,
 quæ quidē naturalis obligatio oritur ex
 cōsensu, & nuda uolūtate testatoris. l. j.
 in prin. ff. de const. pec. Dec. in l. cū am-
 plius. §. j. n. 2. ff. de reg. iu. cum latissime
 in proposito infra adductis par. 3. c. 2.
 nu. 5. & 10. cum seqq. & nu. 24.
 17 Et propterea lex ipsa ciuiliis iudicat
 pie agere eū, qui adimplet uoluntatem
 testatoris minus solennē, & ē contra
 impie agere, qui illā recusat adimple-
 re, ut supra c. 3. nu. 4. & hinc est, quod
 in foro conscientię debētur relicta in
 18 hmōi minus solenni uoluntate ex defe-
 ctu numeri septē testiū, adeo qđ mor-
 taliter peccaret, qui illā adimplere re-
 cusaret sub prætēto huius solēnitatis
 19 omiffa, ut d. c. 3. nu. 9. cū seqq. ostendi-
 mus, & infra in 3. par. c. 3. nu. 47. & 48.
 cū seqq. latius declarauimus, ex quibus
 clarissime constat uolūtatē testatoris
 probari posse in minus solēni testamen-
 to ex defectu numeri testiū, & sic per
 pauciores septē, cui uidetur de directo
 contra ire altera cōis conclusio supra
 per nos firmata nu. 3. cū pluribus seqq.
 20 Verū quia in iure nostrō nihil dēt ef-
 fe contrariū. l. uni. uerf. contrariū. C. de
 uete. iu. enucle. gl. in j. cōst. C. in §. qui-
 bus uerb. postquam propterea, ut oīs
 cōtrarietas tollatur, animaduerten. est
 primo, quod Bal. in l. si. nu. 17. C. de fi-
 deic. cōdere distinctionis conatus fuit
 conciliare has duas cōes cōclusiones,
 uidelicet, qđ aut nos querimus, an suf-
 21 ficiant testes pauciores puta sex tantū
 ad probādum nudā uolūtatē, & testa-
 mentum factū esse nō solenne, & dicē-
 dum

dū. est, quod sic per text. in d. l. fin. ff. de
reb. eo. & ita secundū Bal. procedit ista
cōis conclusio fundata in d. l. si. cū alijs
supra allegatis nu. 9. aut quantū ad sub-
stantiā cōferēda, uel adimēda hāredi-
 22 **tatis, & sic quātū ad effectus proueniē-**
tes de iure ciuili, & dicen. est quod nō
iux. no. 1. l. 2. per gl. & doc. C. de bo. pos.
secūdū tab. ut ibi per Bal. qui uideatur.
 Pro quo facit id quod in simili uide-
 mus, quod licet acta facta, & testes exa-
 23 minati inter certas personas nō probēt
 quo ad alios. c. iter dilectos. i. uerf. por-
 ro. & uer. nec attestaciones. de fin. i. l.
 sed etsi possessori. in fi. cū l. seqq. ff. de iur-
 reiu. l. sape. i. prin. ff. de re iu. l. 2. C. qui.
 res iu. nō nocet. & toto tit. C. res inter
 alios act. gl. & doc. in l. 2. ubi post alios
 Dec. n. 44. C. de edē. hoc tamē intelligi
 24 tur quo ad effectum facti, secus quo ad
 probandū ipsum factū, quia illud bene
 probāt quo ad oēs personas de mūdo,
 ut bene declarat Bar. in d. l. 2. num. 12.
 Bal. sub nu. 18. & post alios Ripa num.
 33. cum seqq. C. de eden.
 Scđo est aduerten. qđ ista resolutio
 Bal. nō plene satisficit, quia nō uidetur
 uera, nec de mēte doc. qđ per paucio-
 res testes quā septē probetur ipsa nu-
 da uolūtas defuncti, tū quia rō fraudis
 p̄ quā lex induxit istā solēnitatē nu-
 25 meri VII. testiū excludit oēm probatio-
 nē minoris numeri, ut dixit Ripa i d. l.
 admonēdi. nu. 183. ad fi. de iure iu. & su-
 pra n. 3. & sic lex nō cōfidit de minori
 numero ad proban. uolūtatē defuncti,
 & rē ita processisse, ut testes deponūt,
 ut bene uidetur probari i d. l. si. ibi, ut p̄
 ampliores hoies p̄fectissima ueritas re-
 uelatur. C. de fideic. ubi lex clare prae-
 supponit, qđ p̄ pauciores nō plene cō-
 stet de ueritate facti; tū ēt quia, cū pro-
 ur. doc. oēs nemine discrepare conclu-
 dūt, ista solēnitās sit iudicta nō solū pro
 substantia, & ual. dirate testamēti, sed ēt
 pro solēnitate, & forma probatoria, ut
 supra nu. 1. iccirco uno tantū deficiente

26 probari nō poterit, quia forma, & so-
 lenitas, est indiuisibilis, ut in terminis
 tradit Pau. de Cas. i d. l. admonēdi. in fi.
 ff. de iure iu. cū latissime cumulatis mo-
 re suo p̄ Tiraq. de retrac. lignia. §. 1. gi.
 21. nu. 12. & de retrac. conuen. §. 4. gl.
 6. nu. 32. & infra latius per nos cap. 8.
 num. 23. 24. & pluribus seqq.
 Quapropter aliter uidetur mihi hāc
 rē cōciliandā, & cōponendā esse, uide-
 licet, qđ aut nos loquimur inspecta di-
 spositione iuris ciuiliis, & uolūtate testa-
 toris i foro fori iudiciario respectu in-
 stitutionis hāredis, siue hāreditatis u-
 27 niuersalis, q̄ est caput, & forma p̄fecti-
 ua, & substantialis testamēti, & i qua cō-
 sistit sūma totius testamēti, §. ante hā-
 redis institutionē. inst. de lēl. proxime
 ad fi. i. uer. Calphurnius. quē ad hoc no-
 ibi Pa. de Cas. uiden. nu. 3. ff. de his q̄ in
 test. delen. l. j. in fi. ff. de uul. & pu. l. si. iū-
 cta gl. ff. de iu. codi. Bal. in l. j. i. prin. ff. de
 testa. Lud. Bolog. iter cōf. Alex. cōf. 53.
 n. 1. uol. 4. cui alij quoq; doc. se subscri-
 pserūt. Matic. de cōtec. ult. uolū. li. j. tit.
 6. n. 1. & li. 2. tit. 4. n. 2. & li. 4. tit. 1. n. 1. &
 hoc respectu uolūtas testōris non proba-
 tur p̄ pauciores testes numero septē
 ēt quo ad proban. nudā uolūtatē nō so-
 lennē, unde & si testes sex deponerēt,
 qđ testator instituit Seiū, tamē nō erit
 probata uolūtas testōris respectu eius,
 qđ testes deponunt, & nō adhibētur
 eis fides à iure de hoc facto rōne uitā-
 28 dæ fraudis dupliciter considerando tū
 ex parte ipsorū testium, qui falsum de-
 ponere possūt, prout uidetur cōsidera-
 re text. in d. l. si. C. de fideic. tū ex parte
 ipsius testatoris, qui nō ex aīo libero, &
 spōtaneo, sed fraude, & dolo adductus
 Seiū instituerit, ita qđ nō solū pauciores
 testes nō sufficiūt ad proban. uolūtatē
 quo ad substantiam transferendā, uel
 adimēda hāreditatis, ut loquitur Bal.
 supra nu. 20. allegatus, sed nec etiā ad
 probandā ipsam nudam, & non solen-
 nem uoluntatem, & sic factum ipsum
 &

- 10 Quod intelligitur respectu bonorum, de quibus ad libitum testator disponere potest, dummodo seruetur forma à iure tradita.
- 11 Testamentum non est non seruata forma iuris.
- 12 Dispositio repugnans, & sibi contraria non ualet.
- 13 Regula (si non ualet quod ago ut ago, nec ualet ut ualere potest) quando procedat.
- 14 Testamentum cum minori numero septem testium non ualet iure codicillorum, ubi in eo adest hæredis institutio, seu exheredatio.
- 15 Ex institutione uel exheredatione constat quod testator uoluit facere testamentum.
- 16 Institutio uel exheredatio non potest fieri in alia dispositione quam in testamento.
- 17 In dubio quando non constat quod testator uoluit facere testamentum, tunc dispositio eius debet ualere iure codicillorum prout ualere potest.
- 18 Non est presumendum, quod testator uelit eligere uiam ad impugnandum suum iudicium.
- 19 Presumptio ualiditatis actus solet ceteris presumptionibus iuris præponderare.
- 20 Testamentum, in quo est seruata forma testandi in scriptis, sed non perfecte an iustineatur ut nuncuparium. Vnquam quis elegit, sibi patere debet.
- 21 Testator si dixerit suam dispositionem esse suum ultimum testamentum, quod in uim testamenti ualere non potest, ualet in uim codicillo, um prout ualere potest.
- 22 Codicillus largo modo & abusus uenit appellatione testamenti.
- 23 Verba impropriari debent ad hoc, ut actus sustineatur.
- 24 Dispositio testatoris, quam ipse uoluit ualere iure codicillorum, si in uim codicillorum ualere non potest propter institutionem hæredis, ualet ut testamentum prout ualere potest.
- 25 Institutio hæredis in codicillis fieri non potest.
- 26 Clausula codicillaris operatur ut directa institutio trahatur ad fideicommissarij.
- 27 Clausula omni meliori modo aequipollet clausula codicillari.
- 28 Est maioris efficacia, quia sustinet actum peccantem in forma.

- 29 Clausula (si non ualet quod ago ut ago) aequipollet clausula omni meliori modo.
- 30 In claris non est locus coniecturis.
- 31 Testamentum in uim codicillorum ualet ubicumque ex uerbis tacite saltem colligi potest quod ista sit uoluntas testatoris.
- 32 Lex codicillis, §. ff. de leg. 2. declaratur.
- 33 Actus peccans in forma sustinetur ubicumque constat, quod quis uult eum ualere omni meliori modo quo potest.
- 34 Intellectus Pau. de Cast. & Bal. ad d. l. codicillis, §. ff. reprobat, & nu. 35. cum sequenti.
- 35 Verus intellectus ad illum text. enucleatur.
- 36 Leges nolunt ualere testamenta absque solemnitatibus de iure requisitis.
- 37 Dispositio testatoris qui uult ualere suum testamentum non obstante defectu solemnitatis tanquam continens repugnantiam uitiatur.
- 38 Generalis presumpcio est, quod quilibet presumitur uelle facere actum ualidum, & illum uelle ualere omni meliori modo quo potest.
- 39 Presumptio, quæ oritur ex qualitate dispositionis, est fortior presumptione ualiditatis actus.
- 40 Vna presumpcio tollit aliam, & fortior tollit minus fortem.
- 41 Presumpcio in specie tollit presumpcionem in genere.

CAP. VI.

EX duabus præcedentibus, in quibus ampliationibus, in quibus late ostensum fuit, quod numerus iste septem testium est de solemnitate substantiali, & etiam probatoria, oritur tertia ampliatio, quod etiam si testator uelit, tamen non potest disponere, quod testamentum eius ualeat absque præfinito, & solemnitate numero septem testium, & ita hanc tertiam ampliationem constituimus, nam postquam numerus iste, ut supra ostensum fuit est a lege requisitus pro solemnitate substantiali, idcirco testator disponere

- 1 nere non potest, quod ualeat testamentum absque huiusmodi solemnitate, quia nemo potest facere, quod leges in suo testamento locum non habeat. l. nemo potest. ubi glo. & doct. præcise exemplificantes in terminis solennitatis numeri testium. ff. de leg. 1. cum qua concordat opt. tex in l. testandi. C. de testam. ibi, mutare formam, uel iuri publico derogare, c. requisit. ibi, quia priuata dispositio testatoris non potest generalem constitutionem canonis immutare. extra eo. Pau. de Cast. in consil. 75. ad fi. par. 1. si quidem ista solemnitas dicitur de forma substantiali nedum probatoria testamenti, prout late habetur in prima nostra amplia. & est à iure ob publicam utilitatem inducta, ut tradit Bal. in cons. 285. circa princ. lib. 3. cum latissime adductis supra cap. 2. num. 3.
- 2 4. & seq. & propterea testamenti factio dicitur iuris publici quo ad solemnitatem, ut late supra cap. 2. num. 6. ideoque forma eius priuatorum dispositione non læditur prout etiam est text. expressus in l. 3. ff. de testam. & bonus tex. in l. quidam. ff. de admin. tuto. cum simili. ubi per glo. allegatis; & generaliter hoc uerum est, quod ius publicum priuatorum pactis mutari non potest. l. i. s. publici. ff. de pact. & later debitorum in fi. eo. tit. l. neratius. ad med. ibi, quia pacto hoc publicum ius infringi non possit. ff. de reh. l. 1. §. si præses. uer. 5. inter magistratus. ff. de magist. conu. l. quod de bonis. §. 1. ff. ad l. fal. l. cerdonem. in fi. ff. de ope. lib. l. si. de su. & leg. l. 2. in uer. us reipublica. ff. de admin. rer. ad ciui. pertinen. & d. l. testandi. ubi docto. C. de test. & habetur in reg. ii. nec ex priatorio. & in regula neque pignus. §. priuatorum conuentio iuri publico non derogat. & in c. si diligenti. ubi late cano. omnes præsertim Feliqui plura hinc de iur. & declarat de fo. conpet. cum sim. allegatis cap. seq.

nu. 8. & pluribus seqq. in quibus iure clare deciditur hæc nostra tertia ampliatio, quam pro clara, & indubitata firmant glo. Bar. & cæteri in d. l. nemo potest. & Iul. Clar. lib. 3. sentent. q. 56. uer. & scias.

- 5 Et per consequens licet testator dicat, & expresse disponat, quod uult suum testamentum ualere cum paucioribus, puta quinque, aut sex testibus, non tamen propter hoc ualet testamentum, & eiusmodi testatoris dispositio, & ultra iura clara accedit etiam ratio adducta per Bar. in d. l. nemo potest. circa princ. quia cum numerus septem testium sit de substantia testamenti, sine qua actus non subsistit, subducere ista de medio est facere quod non sit testamentum; quod ergo dicit testator, quod non interueniat numerus septem testium, & sit testamentum, idem est, ac si diceret, quod sit testamentum, & non sit testamentum, quod continet repugnantiam merito nihil ualet. l. scripturæ. C. de fi. instrum. l. 1. & ubique late Bal. C. de fur. c. sollicitudinem. in fi. ubi post alios Dec. num. 8. de appell. l. ubi repugnantia. & de reg. iu. cum ibi in eandem personam simul & libertas, & seruitus concurrant. C. de lat. liber. tol. l. ubi repugnancia. l. ius nostrum non patitur. ibi, earumque rerum naturaliter inter se pugna est, & ubique Dec. & Cagno. ff. de reg. iu. l. si titius. & ibi glo. & doct. ff. de condi. insti. l. titia si non nupserit. ubi Barto. & alij. ff. de condit. & demonst. duo enim contraria (secundum philosophum) in eodem subiecto simul stare non possunt, & not. in l. si ut certo. §. si duobus uerficulum. ff. commod. quin, & ipse Deus omnipotens non potest ea, quæ implicat contradictionem, ut quod uerum non sit uerum, & quod factum non sit factum, quod est impossibile, ut in authen. de æqualita. doct. in princ.

prin. uerfi. quæ igitur prius secundum philosophi, & Theologos ipsos relat. à Bal. in leam. quam. sub num. 3. uerfi. circa quintum. C. de fideicom. in lex his. uerbis. in fi. C. de mil. testa. & in l. fi. nu. 4. C. de lega. & late Alex. in cõf. 1. 5. nu. 6. uol. 3. & Ias. in l. 1. §. si uir uxori. in jnotabil. nu. 6. 7. & 8. ff. de acq. poss. & ratio est, quia, ut dicit Ias. hæc omnia implicat contradictionem, quod confirmat Hieronym. ad Eustochium relatus in c. si Paulus. ibi, audenter dicam. 3. 2. q. 5. & ibid. Arch. nu. 2. & late Sozy. in cõf. 1. 02. nu. 1. & 2. uol. j. ubi attestatur omnes philosophos, & theologos ita tenere, prout late tradd. & confirmat magister sentent. lib. 1. dif. 4. 2. & ceteri post eum, & habetur in compen. theolo. lib. j. c. 2. 7. faciunt postremo infra trad. par. 2. cap. 7. nu. 9.

7. Quamuis ergo dispositio testatoris tanquam Regina in testamento primū locum teneat, & in omnibus dominatur. l. in conditionibus primū locum. ff. de cond. & dem. & pro lege haberi debeat, ut in §. disponat. ibi, & sit lex eius uoluntas. in auth. de nup. cum ad publicam utilitatem pertineat suprema hominum iudicia exitum habere. l. uel negare. ff. quemad. testa. ape. cum alijs in proposito congestis supra. c. 3. nu. 3. 7. & 38. & seqq. hoc tamen intelligitur respectu bonorum, de quibus testator ad libitū disponere potest, dum tamen seruetur forma à iure tradita in confectione testamenti, prout hæc responsio colligitur ex tex. in d. l. testadi. C. de testa. & ex l. 2. uerfi. & nemo moriens. ibi, legitimam uoluntatem. C. cõ mu. de lega. & late declarat post alios Ripa in d. l. nemo potest. nu. 1. cū seq. ff. de leg. j. & nouissime Francif. Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 3. tit. 3. sub nu. 16. in uerfi. 6. nam alias cum non seruata forma non fit testamentum, ut probatur in l. 1. iuncta gl. & traditur ibi, per

docto. ff. de testam. idcirco testator non seruata forma uult testamentū ualere, uult per consequens, sit illud, quod non est testamentū, fit testamentum, & sic talis dispositio uti contraria non est recipienda, ut responder præcise Bar. in d. l. nemo potest. in prima op. po. ff. de lega. 1. ut supra nu. 5. & 6.

12. Confirmatur præmissa, quia tibi cõp. actus peccat in forma, tunc non potest aliquo modo ualere etiam eo quo ualere poterat, & procedit regula si nõ ualeat, quod ago ut ago, nec ualeat ut ualere potest, de propria ex l. an inutilis iux. communem intellectum glo. & doc. ff. de acceptila. tradd. doct. cõmuniter in l. 1. §. si quis ita. ubi Bar. & ceteri præsertim Ripa nu. 2. 3. ff. de uerb. oblig. & est text. in terminis in l. non codicillū. qui semper ad hoc allegari solet, ut ibi dicit Pau. de Cast. in prin. C. de testamen. Alcia. de præsumptio. regula 3. præsumptio. 3. 4. nu. 1. Fernan. Vaseq. de success. crea. §. 2. nu. 5. Euerar. in locis lega. cõ. tu. 5. 3. & ostendimus supra etiam c. 4. nu. 28. cū seq. ita, quod si testator uult facere testamentum non adhibitis septem testibus ad id requisitis, sed fortasse sex, aut quinque, qui sufficiunt ad codicillorum ualiditatem, ut habetur in l. fin. C. de codicill. & in cuiuslibet ultimæ uoluntatis præter testamentum; ut late per Paris. consil. 3. 2. nu. 3. 9. uol. 2. tamen hæc dispositio non ualet etiam in uim codicilli, quia peccat in forma testamenti, quod testator facere uoluit, quod consistere potest ex institutione, & ex hæredatione iux. tex. in d. l. non codicillum. ubi glo. & doc. C. de testam. & in l. illud §. 1. ff. de iur. codicil. Paris. consil. 3. 2. nu. 4. 2. uol. 2.

13. Quæ quidem conclusio ita declarari debet, ut procedat ubicunque clare cõstat testatorem uoluisse facere testamentum puta, ut diximus, ex institutione, seu ex hæredatione, quæ nõ

possunt fieri in alia dispositione, quam in testamento, ut est tex. in d. l. non codicillum. iuncta glo. ibiq. doct. omnes C. de testam. l. si dem in fi. & l. hæreditatem. C. de codicil. & in l. eo. §. codicilli. l. quod per manus. ff. eo. l. scæuola. ubi præcise ita declarat Pau. de Cast. nu. 4. ff. ad Trebel. Dec. in c. cum super. ad fi. uerfi. similiter in l. nec codicillum, extra de offi. leg. Ruy. consil. 3. 7. uim. 8. uol. 1. late Paris. consil. 3. 5. nu. 5. & seq. uol. 2. Sozy. Lun. in consil. 1. 1. nu. 5. 6. & 7. cum seq. uol. 1. & latius in consil. 69. nu. 5. & 6. & nu. 10. & 11. cum alijs seqq. uol. 4. & in eodem casu Alcia. in consil. 68. tomo 3. lib. 9. Mantica qui articulum hunc ex professo tractat de coniec. ult. uolun. lib. 2. tit. 3. nu. 1. cum ceteris seqq. secus autem in dubio, ubi non constat clare, quod testator uoluit facere testamentum, tunc enim talis dispositio debet ualere in uim codicillorum prout ualere potest, quia nõ est præsumen. quod testator elegerit uia testandi ad impugnand. sua iudicia. l. 3. ff. de mili. testa. sed illam, quæ facit actū ualere de iure, ut bene post alios declarat Ripa in d. §. si quis ita. nu. 26. & latissime Alcia. de præsumptio. reg. 3. præsumptio. 3. 5. etenim ista præsumptio, quæ fit pro ualiditate actus, est iuris præsumptio. l. quoties. la. 2. & l. 1. l. 1. est uerborū ambiguitas. ff. de reb. dub. l. quoties in stipulationibus. ubi late Ias. de uerb. obl. & l. in contrahenda. in 2. respon. & ibi late Dec. ff. de reg. iur. c. Abbate. ubi glo. allegat concordant. de uerb. sig. q. 1. ut dicunt doct. solet ceteris præsumptionibus præualere cum omnibus alijs. sit fortior, & efficacior, ut p. r. Dec. in d. l. in contrahenda. & in l. in testamento. la. 1. nu. 1. 2. C. de testa. mil. Alcia. d. iustissime de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 3. 4. cum alijs latissime adductis infra c. 16. nu. 8. 4. 8. 5. 8. 6. 8. 7. & multis seq. ubi fusius declarauimus.

20. Prout in simili quoque concludunt doct. de testamento in quo testator coepit seruare formam testadi in scriptis, sed non perfecit, si querimus an sufficiatur, ut nuncupaturum, quia aut sumus in dubio quid testator agere uoluerit, puta, quia totam uoluntatem suam coram testibus expressit, & nuncupauit, quod est signum nuncupatiui testamenti. §. si in. in fi. de testament. uerum testamentum ipsum in scripturam redactum clausis subscribitur, & à testibus subscribitur, & sigillatim recit iuxta formam testandi in scriptis. l. hac consultissima. in prin. C. eo. & hoc casu si non potest ualere ut testamentum in scriptis, quia forma illa non fuit perfecte seruata, ualebit ut nuncupatiui prout ualere potest, nam ex eo quod testator uoluntatem suam testibus nuncupauit præsumendum est, quod noluerit se restringere ad unum tantū genus testandi in scriptis ad impugnan. sua iudicia, sed potius utroque genere testandi usum fuisse, ut si non ualet ex uno, ualeat ex altero, iux. l. 3. ff. de mili. testa. cum hæc forma testandi non fiat aduersus, sed diuersæ, ut in terminis concludunt doct. omnes in d. l. hac consultissima. §. per nuncupationem. Cyn. Alberic. Fulgo. Pau. de Cast. Alex. Corn. Ias. & alij per eum ibi relati nu. 3. & Alex. in stipulatio hoc modo concepta. nu. 1. 5. ff. de uerb. obl. & in l. si ft. puler. in fi. eo. tit. Ias. in l. 1. §. si quis ita. sub nu. 1. 5. uerfi. confirmatio. eo. tit. Ruy. consil. 193. nu. 10. ad fi. uerfi. nec etiam prædictis ob. uol. 2. Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 1. tit. 7. nu. 2. & nu. 6. & ita procedat Goza. & a. tho. ad hoc per eum allegata in consil. 3. nu. 1. 1. Aut ex qualitate dispositionis clare cõstat, quod uoluit testari in scriptis, & non nuncupatiue, quia uoluntatem suam coram testibus non expressit, sed scripturam, sic ut supra clausam subscri

scriptam, & sigillatam dixit esse suum testamentum, & si non ualeat ut in scriptis, quia forma illa in aliquo defecit, nec ualebit ut nuncupatiuum, quod licet ualere possit per implicitam relationem ad illam scripturam iux. latissime trad. infra c. 27. nu. 9. tamen quia ex qualitate dispositionis, ut dictum est, uidetur clare constare de mente testandi in scriptis, uia quam elegit sibi patere debet. l. si mulier. in fin. ff. quod met. caus. l. habebat. in princ. de instit. act. l. quod in hærede. §. eligere. ff. de tributo. act. l. 1. in fi. C. si ser. extero. l. comiforie. C. de pac. inter emp. & uen. l. j. C. de fur. l. si. in prin. & ubiq; glo. & doct. C. de codicil. c. uni. in fin. ubi bo. tex. de postula. prælat. lib. 6. & illi similis in c. ut quis duas. & ubique bene. Anch. de elec. eo. li. 6. facit. J. nemo ex his. §. quoties. ubi bo. gl. ff. de reg. iur. Pau. de Cast. in cons. 75. in fi. par. 1. & in his terminis bene declarat distinguendo Pau. de Cast. in d. §. per nuncupationem. & in hæredes palam. in prin. nu. 5. ff. de testam. & in cons. 93. nu. 4. par. 1. Ruy. d. cons. 193. sub eo. num. 10. uerfi. sed ad istud respondetur. Mantica. d. tit. 7. sub nu. 7. in uerfi. sed aduertendum quicquid hoc casu uoluerit idem Pau. de Cast. in cons. 415. col. fi. uerfi. 2. potest defendi iunctis trad. ibi. col. 1. par. 2. & hæc uera nisi ex clausula omni mel. modo, uel ex alijs uerbis claris clare constet testatorem noluisse se restringere ad formam testandi in scriptis, ut per Alex. cons. 176. nu. 4. & quattuor seqq. uol. 1. Afflic. decis. 14. Mantica. d. titu. 7. nu. 4. & nos infra latius num. 26. & cæteris seqq. & ita in effectu procedat distin. Dyn. quam probat Bart. in l. 1. ff. de iur. codicil. & doct. omnes, Iul. Clar. lib. 3. sent. q. 4. uerfi. sed quæro.

¶ Hinc ex prædictis inferitur, quod si testator coram quinque tantum testibus dixerit illam suam dispositionem

esse suum testamentum nullo ibi instituto hærede, licet ut testamentum ualere non possit tum ex defectu numeri testium, tum ex defectu institutionis sine qua non est testamentum, ut supra cap. proximo nu. 27. tamen ualebit in 22 uim codicillorum prout ualere potest, cum large, & abusiue saltem codicillus comprehendatur appellatione testamenti, prout quælibet alia ultima uoluntas, quia dicitur testatio mentis; inst. de testam. in princ. cum glo. 1. ibi. & glo. in l. 1. quam ibi no. B. l. & Pau. de Cast. ad fi. ff. eo. bo. glo. in l. 3. uer. ex eo; ff. de iur. codicil. & in l. 2. uer. personales. C. com. de leg. & in l. ad fin. uer. ita omnes. C. de const. pecu. & in cap. si. in glo. fi. de usu. lib. 6. Bald. in l. si. nu. 3. in fi. C. de edic. di. adr. tol. Sozy. in l. 1. §. quamquam. nu. 2. ff. ad Trebel. late Iaf. in rub. ff. de leg. 1. nu. 15. & alijs seqq. & prout in proposito concludit Pau. de Cast. in l. proxime. num. 3. ff. de his, quæ in testam. delen. late Paris. consil. 32. nu. 46. uol. 2. & late Ripa in l. 1. §. si quis ita. nu. 26. ff. de uerb. obl. & Iaf. in d. l. non codicillum. nume. 1. ad med. in uerfi. quid si aliquis. & num. 2. C. de testam. qui tamen Pau. de Cast. & Iaf. loquuntur in fortioribus terminis quando fuerunt adhibiti septem testes, & quo uidebatur etiam colligi testes defuncti, quod uoluerit facere testamentum, & non codicillos, prout etiam in his terminis loquitur, & multum bene in proposito declarat Ripa in d. §. si quis ita. sub d. nu. 26. nam ad hoc, ut 23 actus ualeat, & sustineatur, uerba quoque impropriari debent, ut l. si tibi pecuniam, quæ semper ad hoc allegari solet, & ibi no. Bar. al. Pau. de Cast. & cæteri ubi latissime Iaf. per duas primas coll. ff. si cert. pet. l. sed, & si possessori. §. item si iurauero. ubi etiam doc. præferim Alex. & latissime etiam Iaf. nume. 15. usque nu. 28. ff. de iure iur. l. insulam.

¶ ubi hoc no. Bar. ff. de præscrip. uer. & no. Bar. in l. si olet. per illum text. C. loca. & glo. communiter recepta loquens in uerbis sententiæ in l. & puto. §. 1. in uerfi. non communicari. quam ibi præ cæteros no. Bar. ff. fam. hercisc. pro qua bonus tex. in c. in his. de uerfi. sign. & in proposito de uerbis testatoris bo. tex. in l. Titia cū testamento. §. j. ubi Bar. Bald. 1. au. de Cast. & cæteri. ff. de lega. 2. & tradd. no. Iac. Bur. Cyn. & Bal. in l. cum uirum. nume. 19. C. de fideicom. Fely. in c. auditis. nu. 3. de præscrip. tradit Alcia. d. præsumpt. 34. nume. 9. & seq. quibus idem uim suffragantur latissime tradd. per nos supra ca. 3. nu. 38. cum seqq. & infra par. 3. cap. 3. num. 63. & seqq. prout etiam è contra uidemus, quod si testator conuocatis septem testibus instituat hæredem, & 24 dicat hoc esse suum codicillum, uel illud ualere uelle iure codicillorum, ualebit tamen ut testamentum, quia in codicillis hæres institui non potest, ut dictum fuit, ut per Bald. in l. testam. per illum tex. C. de testam. in l. si nu. 23. C. de codicil. & per Alex. & Iaf. in d. l. non codicillum, & fuit quæstio disputata per Py. ut refert Io. Andr. in addi. ad Spec. de instru. edi. §. compendiose. num. 17. in fi. uer. codicillum. de qua late, & remissiuè Alex. in l. nemo potest. sub nu. 9. uerfi. quid è contra. ff. de lega. 1. idemq; Alex. in consil. 141. col. fi. uerfi. & in simili. uol. 1. & late cōprobat in consil. 53. nu. 7. uol. 7. idem quoq; Alex. in consil. 194. nu. 1. uol. 7. & latissime comprobat Soz. Iun. in consil. 69. uol. 4. & in eodem casu Alci. consil. 69. tom. 3. lib. 9. & noue & latissime Fran. Mantica. de coniec. ult. uolun. lib. 2. tit. 3. nu. 5. cū pluribus seqq. usq; ad fi. Et hinc quoq; inferitur, quod si testator coram quinque tantum testibus, qui sufficiunt, ut sæpius dixi, ad codicillos instituat hæredes, & in hac sua di-

positione apponat clausulam codicillarem uidelicet, si non ualeat iure testamenti ualeat iure codicillorum, uel aliam similem, certe talis dispositio cū non possit ualere iure testamenti, quia non fuit adhibitus solennis numerus septem testium, ualebit iure codicillorum quo ualere potest, iux. tex. in l. codicillis. §. si. qui in his terminis intelligi debet, ut ibi declarat Bar. ff. de lega. 2. & idem Bar. in d. l. nemo potest. col. 1. uerfi. sed cōtra. hæc enim clausula operatur, ut directa institutio, quæ iure directo ualere non potest, trahatur ad fideicommissariam, ut per Bar. in l. 1. nu. me. 2. & seq. ff. de iur. codic. Bal. & Pau. de Cast. in d. l. codicillis. §. si. nu. 2. ff. de lega. 2. cum alijs infra late adductis. c. 16. nu. 79. & operatur etiam in testamento, quod deficit ratione solennitatis omittit Bar. in d. l. 1. nu. 7. ff. de iur. codicil. cum latissime infra adductis. d. c. 16. nu. 74. & propterea idem erit si in huiusmodi dispositione retentis terminis prædictis fuerit apposita similis clausula, quod ualeat omni mel. modo, quæ æquipollet clausulæ codicillari. Bal. in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2. & in l. codicillis. §. si. ubi Pau. de Cast. & alij eo. tit. Fel. in c. cū super sub n. 1. uer. 4. effectus. de offi. deleg. Paris. consil. 62. nu. 16. uol. 2. Cur. Iu. cōsil. 71. sub nu. 12. & cōsil. 72. nu. 8. Dec. consil. 14. nu. 3. & seq. Mantica. de cōiec. ult. uolun. lib. 1. tit. 9. num. 11. & Gabr. com. conclu. lib. 4. tit. de testa. concl. 5. nu. 9. Dec. cōsil. 14. nu. 3. & seq. Cur. Iu. cōsil. 72. nu. 8. imo est maioris efficacitæ, quia iuuinet actum etiam peccantem in forma. Dec. consil. 71. nu. 4. Paris. consil. 90. n. 11. uol. 3. trad. Ripa in d. §. si quis ita. nu. 25. & patet ex late adductis per Cur. Iun. in cōsil. 169. nu. 5. & 6. cū seq. & in consil. 142. nu. 16 & cōsil. 71. nu. 12. & Couar. in c. Raynuitius. §. j. sub nu. 2. uerfi. præterea clausula iunctis trad. nu.

4. in fi. de testa. & per nos infra limit. 1. cap. 16. nu. 96. & seqq. quicquid circa hoc inaduerterent dixerit Euerar. in loco à defec. for. pag. 176. littera. B. qui mouetur per tex. in c. 1. de postu. præ. lib. 6. ad quem respondet Iaf. in d. §. si quis ita. Inb. nu. 13. & Ripa nu. 24. ad quos me remitto; & de illius effectu, & efficacia plene Fely. in c. cum super. nu. 1. 1. u. lq; ad fi. de offi. delega. cum late ibi adductis per Dec. nu. 12. & Hyp. po. de Marf. fing. 36. & 29. latissime alios cumulans Mantica de coniec. ult. uolum. lib. 3. tit. 14. nu. 11. cui æquipollet clausula, si non ualet, quod ago ut ago &c. idem Fely. ibi. num. 8. in fi. & trad. Bart. & ceteri post eum in d. §. si quis ita.

Quamuis enim ex eo, quod in hac minus solèni dispositione instituit hæredes dicatur euidenter cõstare, quod uoluit testari, & non codicillari. d. l. nō codicillum. ubi est tex. clarus, ut supra nu. 16. tamē intelligitur euidenter cõstare ex quadam iuris præsumptione, quæ cessat ubi sumus in claris, quod noluit se restringere ad solam speciē testamēti, sed clare, & expresse uoluit suam dispositionē ualere. om. mel. modo de iure fieri potest, prout ex clausulis prædictis expresse apparet, nā in claris non est opus coniecturis, & præsumptionibus. l. continuus. §. cum ita. in fi. ff. de uerb. obi. ubi fing. Bald. dixit, quod omittit sensum, & certitudinē & querere indicia est infirmitas intellectus. l. pediculis. §. auro. in uer. argenti. cum concordam. ubiq; per gl. allegatis. ff. de au. & arg. leg. & no. gl. per illū tex. in l. sed & si unius. §. filiof. in uerf. acturū. ff. de iniur. & in l. diuus. in uer. exultimari. ff. de resti. in int. & Bal. in l. j. in 2. notab. C. qui, & ad quos. & Sozi. in l. n. 3. ff. sol. mat. faciūt infra trad. multum in proposito c. 16. num. 98. & 126. & allegata c. 9. nu. 26. quia, tu

ibi ostendimus præsumptiones locum non habent ubi constat de ueritate in contrariū. Et ita in proposito bene declarat Dyn. & post eū Bart. in d. l. r. nu. 2. ff. de iur. codicil. Pau. de Cast. in l. 2. C. eo. & in fortioribus terminis Bald. in l. filij. nu. 7. ad med. ibi, sed sitabellio. C. sam. herc. & late cõprobat Mantica de coniec. ult. uolum. d. lib. 2. tit. 3. nu. 5.

Et non solum id procedit ubi per uerba clara constat, quod noluit se restringere ad formā seu actū testamēti apponēdo clausulas quas nos supra appoluimus, sed & si ex uerbis tacite cõstat quod ista sit eius uolūtas, ut per Bal. in d. l. cū pater. §. filius matrē. ff. de leg. 2. & hoc est, quod in terminis dicitur Bar. per illū tex. d. l. codicillis. §. si eo. tit. dum dicit, quod ideo ista dispositio licet minus solennis, in quo fuerat facta hæredis institutio; ualet iure codicillorū, cõtra d. l. non codicilli. C. de testa. eo quia fuerāt apposita certa uerba, quæ important, ac si dixisset, si non ualet iure testamēti, ualet iure codicillorū, ut etiam supra declarauimus sub nu. 24. uerf. & hinc quoq; cū seq. ubi, cumq; enim constat de uoluntate, sufficitur actus peccans in forma eo melioris modo quo ualere pōt, late Fern. Vasqu. in terminis nostris. de success. crea. §. 2. ubi nu. 5. uerf. ergo actus.

Et licet Bar. ibi non aperiat quæ fuerint illa uerba, tamē Bal. & Pau. de Cast. ibi expresse dicunt, quod uerba sunt ista, uolo testamēti ualere absq; iuris solennitate, uel uolo testamētum ualere iure testamēti non ob. defectu solennitatis, hæc enim uerba inquit ipsi operantur, ac si dixisset si non ualet iure testamēti, ualet iure codicillorū, & ideo institutio directa ibi trahitur ad fideicommissariam, quod est singulare secundum Pau. de Cast.

Sed est aduerter. quod ista intelligentia Bal. & Pau. de Cast. ad d. l. codicillis.

illis. §. si. nec in eo. tex. probatur, nec uideatur de iure substantialis, nō probatur in illo text. quia alia sunt uerba apposita in eo. tex. quàm ipsi referant, nā prout ex lectura cõstat, uerba fuerunt ista, hoc meū testamētum scripsi sine ullo iuris petito rationem potius animi mei secutus, quàm miseram, & nimia diligentia, & subdit, & si minus aliquid legitime minusue perfecte fecero pro iusto, & legitimo haberi debet hominis sani uoluntas, hæc sunt uerba in quibus se fundat iuriconsult. multum diuersa necdum in cortice, sed in sensu, & in substantia ab his, quæ exemplificat Bal. & Pau. de Cast. ibi, nā in his uerbis, ibi, rationem potius animi mei secutus, & rursus pro iusto, & legitimo haberi dēt hominis sani uoluntas, apparet, & euidenter colligitur, quod noluit solenniter testari, & iure testamēti ualere, cuius contrariū dicit Pau. de Cast. sed eo iure quo iuste, & legitime uoluntas eius minus solennis sustineri possit hæc importat in effectu uerba in eo. tex. apposita, & ideo ualet ibi in uim codicillorū, quia erat taliter facta, quod poterat eo iure ualere, & iste est intellectus Bar. & uerus ad illū tex. qui ex uerbis clare colligitur.

Minus quoq; uidetur de iure substantialis hæc Bal. & Pau. de Cast. intelligentia, quia cum leges nolint testamēta ualere absq; solenni numero testiu, & alijs de iure requisitis. l. hac cõsultissima. §. per nuncupationē, ibi nō alias ualere sancimus. C. de testa. cū alijs supra allegatis. c. 4. nu. 14. & seq. dicendo testator, quod testamētum suū uult ualere non ob. defectu solennitatis iux. hanc Bal. & Pau. de Cast. intelligentiā, in effectu idē est dicere, quod leges non habeant locū in suo testamēto contra d. l. nemo pōt. ff. de leg. j. & cū non sit testamēti absq; istis solennitatibus, idem est ac si diceret, quod

sit testamēti, & non sit testamēti, in quo quidē adest repugnantia considerata per Bar. ibidem in 1. oppo. & supra nu. 6. & cõsequenter ista intelligentia nō est ita simpliciter admittēda nisi concurrat alia uerba ex quibus clare, & expresse, aut tacite saltē colligatur, quod testator uelit suā uoluntate uale re omni alio iure, quo ualere potest, ut supra latius ostensum fuit.

Nec enim in terminis in quibus loquimur sufficit illa generalis præsumptio, qua quilibet præsumitur uelle facere actum de iure ualidū. l. 3. ff. de mili. testa. cum supra adductis nu. 18. cū seq. & uelle illū ualere om. mel. modo quo pōt, etiā si hoc non sit expressum, ut latissime per Dec. in c. cū super. cod. si. uerf. extra istos. casos. de off. deleg. loquimur enim in casu quo quis in minus solēni uoluntate instituit hæredē, ex qua institutione dicitur euidenter cõstare uoluisse facere testamēti, nō autē codicillos. d. l. non codicilli. C. de testa. & supra nu. 15. & 16. & hæc præsumptio, quæ oritur ex qualitate dispositionis, & fortior, quàm illa qua quis præsumitur actum suū uelle ualere, ut in terminis declarat Alc. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 3. 4. nu. 10. ad fi. uer. 4. post Corn. per eum relatu in d. l. nō codicillum. quos sequitur Mantica de cõsec. ult. uolum. li. 1. 2. tit. ult. nu. 13. in fi. cū seq. una enim præsumptio uincit alia, & fortior minus fortē. l. diuus. ff. de rest. in int. quidā in suo. ff. de cõ. dim. l. licet imperator. & ubiq; Bal. ff. deleg. 1. l. si qui adulterij. C. ad l. iul. de adul. c. transmissa. ubi no. glo. fi. in fi. qui filijs sint legi. c. literas. & ibi Abb. 1. 4. notab. de præsumptio. idē Abb. in c. illud. nu. 12. ad fi. eo. tit. no. Sozy. per illū tex. in l. qui duos. §. si Lucius. nu. 3. ff. de reb. dub. cum cõcordam. in id. adductis per Tiraquel. in l. 6. unquam. uer. donatione largitus. num. 156. C. de reuocan.

dona. & late cumulatim à Mantica. d. lib. 12. tit. ult. nu. 6. & 7. Aym. confi. 282. nu. 6. & idcirco illa generalis præsumptio, quod quilibet præsumatur uelle facere actum de iure ualidum uincitur ab alia præsumptione speciali oriētē, ex qualitate dispositionis, iux. d. l. non codicillū, quia præsumptio in specie tollit præsumptionē in genere. l. cū de indebito. & ibi Bar. & Bal. in prin. ff. de probatio. Bal. in l. siue possidetis. in nlr. oppo. C. eo. Alex. confi. 77. nu. 6. uol. 1. & confi. 28. nu. 10. in fin. uol. 2. & confi. 150. nume. 17. uol. 5. Dec. confi. 454. nu. 2. Paris. confi. 29. nu. 87. uol. 2. Ray. confi. 67. nume. 13. uol. 1. Aym. confi. 258. nu. 21. cum latius congestis per Mantica. ubi supra. nu. 17.

Ampliatio IIII.

Quod testator nō potest etiam cum iuramento renunciare solenni numero septem testium, ita quod absque eo ualeat testamentum. Cap. VII.

S Y M M A R I V M.

1. Ex duabus precedentibus ampliacionibus, tanquam ex patre, & matre cetera oriuntur.
2. Solemnitati numeri septem testium, non potest etiam cum iuramento per testatorem renunciari.
3. Vbicunque actus deficit ratione solemnitate probatoria, aut solemnitate formalis, non firmatur iuramento.
4. Iuramenti uis, & efficacia maxima.
5. Iuramentum est uinculum arctissimum quo obligamur Deo, & proximo ad obseruantiam promissorum.
6. Iuramentum sustinet actum peccantem in forma meliori modo quo ualere potest.
7. Et tamen ubi actus prohibetur ex defectu solemnitate probatoria, non firmatur iuramento.

8. Solemnitas introducta ob publicam utilitatem, non potest pacto aut iuramento priuatum tolli.
9. Iuri publico inducenti formam, uel solemnitatem in actibus hominum, non potest renunciari.
10. Declaratur ubi ius continet publicam utilitatem principaliter, secus si principaliter priuatum, secundario publicam.
11. Solemnitas septem testium, an dicatur continere principaliter uel secundario utilitatem publicam.
12. Vbi agitur de commodo patrimoniali, seu pecuniario, id uidetur respicere priuatum utilitatem principaliter, secundario publicam.
13. Insinuatio in donatione dicitur respicere principaliter utilitatem priuatum, secundario publicam, & iuramento tolli potest.
14. Principalis finis iuris civilis introducentis solemnitatem numeri septem testium, quis sit.
15. Solemnitas septem testium, respicit principaliter bonum publicum.
16. Finis licet sit ultimus in executione, est tamen primus in intentione.
17. Solemnitas numeri septem testium, quantum attendo uno sine uideatur respicere utilitatem priuatum principaliter, tamen alio sine attendo dicitur respicere etiam principaliter utilitatem publicam.
18. Causa propter quam fuit introducta solemnitas numeri testium, fuit sufficiens ad limitandam regulam iuris Diuini & naturalis secundum quam in ore duorum uel trium stat omne uerbum.
19. Iuri Diuino, & naturali derogari non potest nisi ex causa publica utilitatis.
20. Dicitur doctorum intelligitur secundum legem quam allegant.
21. Ea, quæ sunt iuris Diuini & naturalis, non possunt tolli aut limitari ex causa respiciente publicam utilitatem secundario.
22. Vbicunque actus principalis non potest probari ob defectum solemnitate probatoria, nec etiam iuramentum in eo appositum.
23. Iuramentum licet confirmet contractum in efficacem ex defectu solemnitate probatoria.

C A P. VII.

- via, non tamen confirmat probationem ipsius contractus.
24. Statutum Urbis de præscriptione aufere fidem instrumentis, & tollit vim probationis.
 25. Statutaria Urbis præscriptio habet locum etiam in debito & instrumento iurato etiam cum obligatione in forma Camera.
 26. Regula Urbis præscriptio statutaria non habet locum contra instrumentum iuratum.
 27. Ratio quare præscriptio Urbis statutaria uendit sibi locum in instrumento iurato.
 28. Vbicunque iuramentum potest probari per probationes extrinsecas compellitur in raris seruare iuramentum & in hoc casu non procedit quod dicitur est de statutaria Urbis præscriptione.
 29. Testamentum minus solenne ex defectu solemnitate probatoria non sustinetur uirtute iuramenti etiam quod de illo constare posset.
 30. Iuramentum testatoris non potest operari uel idare testamentum minus solenne in præiudicium uenientium ab intestato.
 31. Iuramentum non operatur in præiudicium tertii.
 32. Actus nullus ex defectu solemnitate formalis iuramento non confirmatur.
 33. Virtus iuramenti operatur ut actus qui non potest subsistere sub forma qua agitur, sustineatur sub omni alia qua subsistere potest.
 34. Iuramentum habet vim clausula omnimodiori modo.
 35. Testamentum, in quo est appositum iuramentum, si non potest ualere ut testamentum, ualeat in vim codicillarum.
 36. Iuramentum non operatur ultra consensum.
 37. Declaratio communis defenditur ab impugnatione Ripa.
 38. Vbi in testamento est appositum iuramentum, perinde est ac si in eo esset appositum clausula codicillaris, uel clausula omni meliori modo.
 39. In claris cessant iuris præsumptiones.

IX duabus primis principibusque ampliacionibus tanquam ex patre, & matre omnes alie oriuntur, & originem trahunt, cum enim in illis fuerit conclusum, quod solennis numerus testium est de forma substantiali, ac de forma probatoria testamenti, sequitur quod nedom testator simpliciter contra hoc disponere non potest, prout in proxima præcedenti ampliacione ostensum fuit, sed nec etiam cum iuramento potest huic solemnitati renunciare, ita quidem quod si testator in testamento disponat illud uelle ualere absque solenni numero testium, & cum iuramento ita affirmet, non ideo magis testamentum ualidum erit, aut probari poterit per testes pauciores, & ista erit quarta ampliatio, quæ uiuo fundamento stabilitur, & roboratur.

Vbicunque igitur actus prohibetur ratione solemnitate probatoria, aut ratione defectus solemnitate formalis prout utraque ratione prohibetur testamentum absque numero septem testium, ut in dictis duabus primis ampliacionibus ostensum fuit isto casu actus non firmatur iuramento, si in eo deficit talis solemnitas, ut concludit Bar. & docto. communiter sequuntur in l. si quis pro eo. nu. 13. cum seq. ff. de fideiuss. prout de communi attestatur Alcia. in c. cum contingat. nu. 150. in fi. cum seq. & sub nu. 162. uerfi. Septimus casus. & nume. 168. cum seq. de iureiu. ubi latissime q. 109. Abb. nu. 24. in fin. & nu. 25. & 26. cum seqq. Imo. & ceteri cano. ibid. Ang. in confi. 179. col. fi. in uerfi. quia igitur solemnitas. Alex. confi. 95. in fi. uol. j. Ruy. confi. 9. nu. 12. uol. 3. Goza. confi. 16.

nu. 14. & bene Bal. conf. 250. confide-
randum est. nol. 5. Alex. in conf. 95. in
fi. uol. 1. Goza. confil. 16. num. 14. cum
alijs adductis per Fern. Vasq. de succes.
crea. §. 29. num. 1. & nu. 3. ubi quoque
in utroque membro de comuni at-
testatur, quod ut clarius ostendamus
super utroque capite distincte discu-
tere intendimus.

4 De uirtute, & efficacia iuramenti
plena sunt uolumina, prout habetur
in c. omne 22. q. 1. c. debitores. c. etfi
Christus. & c. cum contingat. & per
totum. de iureiur. in c. licet. eo. tit. lib.
6. & in c. quamuis. de pac. eo. lib. 6. in
auth. sacramenta puberum. C. si ad-
uer. uendi. in l. si quis maior. & ubiq;
per docto. C. de transac. ubi Cagno.
nu. 6. inquit, quod iure diuino, huma-
no, ciuili, quin etiam pagano, iura-
mentum est uinculum arctissimū quo
5 ad obseruantiam promissorum Deo,
& proximo obligamur, & per eundē
ibi nu. 143. & 144. & per Gabr. com.
opi. lib. 2. sub tit. de iureiur. per totum,
& plene per Baue. in tract. specialiter
super hoc edito de uirtute iuramenti
per totum. & Fernan. Vasq. de succes.
crea. §. 28. 29. 30. cum alijs, quæ addu-
ci possent.

6 Quamuis autem, ut dixi, magna
sit uirtus iuramenti, ita ut sustineat a-
ctum peccantem in forma omni mel-
modo quo ualere potest, ut Bar. in d. l.
si quis pro eo. nu. 13. ff. de fideiuss. &
in l. 1. §. si quis ita. num. 6. quem doc.
communiter ibid. sequuntur, ut ibi la-
te per Iaf. nu. 24. ff. de uerb. obl. & in l.
si quis maior. nu. 9. ubi etiam commu-
niter scriben. & post alios Cagno. nu-
me. 144. C. de transac. & cano. com-
muniter sequuntur in d. c. cum contin-
gat. ubi Abb. num. 27. & 28. & post al-
ios Alcia. num. 161. in uers. septimus
casus. de iureiur. Cremen. fing. 41.
Mathesil. sing. 56. Io. dilec. de ar. testi.

tit. 10. cau. 1. nu. 5. Ang. conf. 94. nu. 4.
& latissime Fely. in c. cum super. nu. 9.
& Dec. nu. 11. de offi. deleg. & Iaf. plu-
ra ex hoc deducta in §. item si quis.
el. 2. nu. 14. inst. de actio. & in l. si con-
uenerit. num. 8. & pluribus seqq. ff. de
iur. om. iud. Cepha. conf. 41. nu. 15. cū
seqq. & cōf. 147. nu. 13. & 159. nu. 19.
& 192. nu. 36. Paris. conf. 14. nu. 19. &
conf. 109. nu. 1. uol. 1. & conf. 16. nu-
me. 119. uol. 2. Dec. conf. 404. num. 9.
Covar. in c. Raynaldus. §. 3. num. 10. &
in terminis nostris est tex. in l. cum pa-
ter. §. filius matrē, qui semper ad hoc
allegari solet, & ibi Bar. & ceteri. ff. de
legat. 2. quem in proposito ponderat
Ancha. in regula accessorium. num. 6.
ad med. in uers. aduerte tamen, quia
iuramentum. Ruy. conf. 9. sub nu. 12.
uers. est tamen aduerten. uol. 3. & Fern-
nan. Vasq. d. §. 28. nu. 1. & nu. 3. & §. 29.
nu. 2. & §. 2. sub nu. 5. ibi, quod procedit;
cum latissime adductis per Mantica-
m de coniec. ult. uolunt. lib. 1. tit. 9.
num. 12. cum seqq. cum habeat, prout
dicunt doct. uim clausulæ omni mel-
modo, ut infra late. num. 3. 4. nihilomi-
nus ubicunque aliquis actus prohibe-
tur, ut dixi, ex defectu solennitatis
probatoriæ, isto casu non firmatur iu-
ramento, ut tradit Bart. in d. l. si quis
pro eo. nu. 33. ff. de fideiuss. allegando
in terminis nostris tex. in d. l. nemo po-
test. ff. de lega. 1. cum alijs supra addu-
ctis. num. 3.

8 Et ratio est secundum Bart. & alios
proxime allegatos, quia istæ solennita-
tes sunt introductæ ob publicam uti-
litatem, quæ non possunt pacto, aut iu-
ramento priuatorum tolli. Ius publi-
cum. ff. de pact. ubi etiam Bart. nu. 8. &
Bal. qui optime in proposito nostro lo-
quitur de solennitate probatoria, quæ
censetur inducta propter utilitatē pu-
blicam; & idcirco partes illi renun-
ciare non possunt in l. super chirographa
riis.

rijs. in 1. notabili. C. si cer. pet. allegas
tex. in d. l. nemo potest. ff. de lega. 1. &
in l. codicillis. §. si ff. de lega. 2. idemque
Bal. in d. l. ius publicum. ubi no. decla-
rat, quod ius publicum potest uno mo-
do considerari prout inducit formam,
9 uel solennitatem in actibus hominū,
& non potest huic iuri renunciari, &
idem repetit in 2. & 3. lect. & sequitur
ibidem Iaf. nu. 1. in fi. & Fely. in c. si di-
ligenti. col. 2. in uersic. 2. fallit de foro
compe. Bar. in l. modelinu. nu. 9. ff. de
donatio. & Ang. confil. 88. sub num. 3.
uers. quinimo. & Pau. de Cast. confil.
75. ad fi. par. 1. & bene Bal. conf. 250.
uol. 5. iuxta latius etiam adducta supra
proximo cap. nu. 1. 2. 3. & 4.

10 Quamuis autem de hac nostra Am-
pliatione nemo unquam dubitauerit;
nec nobis dubitan. esse uideatur, nihi-
lominus, ut clara clariora reddantur,
utq; ea, quæ in contrarium facere ui-
dentur prorsus tollantur, est aduerten.
quod contra hoc primum fundamen-
tum plurimum obitare uidetur, quod
licet ius publicum pacto priuatorum
etiam cum iuramento tolli non possit,
ut proxime dictū fuit, tamen hoc com-
muniter intelligitur, & declaratur ubi-
cunq; tale ius est introductum ob pu-
blicam utilitatem principaliter, secus
uero si principaliter ob priuatā, secun-
dario publicam, ut declarat Bar. in d.
l. si quis pro eo. nu. 7. cum seq. ff. de fi-
deiuss. Pau. de Cast. in d. l. ius publi-
cum. & in l. iurifigentium. §. si pacifcar.
in prin. & Iaf. nu. 3. ff. de pact. Aret. cō-
fil. 2. nu. 17. ad fi. post Io. de Imo. in d. c.
cum contingat. de iureiur. ubi etiam
bene declarat Abb. col. 3. in uersic. un-
de formalius. & col. fi. in 9. casu, nu. 3 c.
& post alios Alcia. qui circa utrumq;
caput attestatur de communi ibi nu-
me. 83. & seq. iuncto nu. 90. & seq. &
num. 192. & seq. ubi attestatur, quod
ita quoque ceteri transeunt, Iaf. qui

bene declarat in l. 1. sub nu. 39. uersic.
3. adde. ff. sol. matr. & ibidem Ripa om-
nino uident. nu. 114. quicquid uoluerit
Bar. in d. l. ius publicum. in fi. relat. per
Aret. d. confil. 2. sub nu. 11. nam prima
opinio uerior, & communis, ut etiam
in utroque membro attestatur Fernā.
Vasq. in §. 28. num. 21. & num. 28. de
succes. crea.

11 Solemnitas autem ista numeri septē
testum licet sit introducta ad uitandas
fraudes ob utilitatem publicam, ut tra-
dit Bal. in confil. 285. col. 1. lib. 3. cum
alijs supra allegatis cap. 2. nu. 13. cum
pluribus seqq. tamen uidetur respice-
re per prius, & principaliter utilitatē
priuatam, & secundario publicā, quia
ubicunque agitur de commoditate pe-
cuniaria, seu patrimoniali uidetur in
dubio respicere priuatam utilitatem
12 principaliter, secundario uero publi-
cam. l. 2. ad fi. iuncta glo. in uer. nihil, &
ibi declarat Bart. nu. 7. ff. ad municipi. &
clare idem uoluit Bart. in l. 1. sub num.
23. cum quo ceteri indifferenter tran-
seunt. ff. solu. matrim. ubi pro declara-
tione uident. est Ripa d. nume. 114. &
tradit Aret. d. confil. 2. sub num. 18. ubi
materiam hanc declarant, & post alios
tradit Alcia. in d. c. cum contingat. sub
nu. 86. uers. sed dubium. & nu. 87. &
seq. de iureiur. & Fernan. Vasq. d. §. 28.
num. 24. & seqq. & per consequens ui-
detur, quod tolli possit cum iuramen-
to testatoris, prout quoque uidemus,
13 quod licet insinuatio in donatione sit
inuenta ad uitandas fraudes ob publi-
cam utilitatem, tamen dicitur respice-
re principaliter utilitatem priuatā, se-
cundario publicam, & ideo iuramento
tolli potest iux. supra adducta cap. 2.
nu. 38. prout in proposito optime de-
clarat Imo. in d. c. cum contingat. sub
nu. 90. col. 89. in uersic. Item non obft.
5. ratio. Abb. in confil. 107. sub num. 2.
in uersic. praterca certum est. uol. 2.

Alexand. confilio 21. numero 12. uolumine 3. & in consil. 167. numero 14. uolumine 7. late Aret. in consilio 2. numero 17. ad fi. cum seq. Dec. in consilio 432. nume. 22. & Cur. Jun. in consilio 34. colum. 1.

- Sed his non obstant. intrepide tenenda est hæc nostra ampliatio, & sustinendo hoc primum caput fundamenti, ad obiectum dum dicitur, quod ista solennitas numeri septem testium fuerit inducta ob publicam utilitatem secundario, non autem principaliter; primo respondere potest, quod imo attento fine iur. ciuil. ut uoluntates defunctorum, quæ post mortem per eos amplius asseuerari nequeunt, nec declarari, aut immutari, liberum absque ulla fraude suam sortiatur effectum, & ut obuietur fraudibus, & malitijs hominum, utq; ueritas perfectissime reueletur, propter quod est inducta huiusmodi solennitas iux. l. fi. C. de fideicom. cum latissime adductis supra c. 2. num. 3. 4. 5. & 13. cum quattuor seqq. hæc solennitas respicit publicam utilitatem, & bonum regimen uniuersale, & sic principaliter bonum publicum, quia propter hoc fuit inducta, ut clare uoluit Bal. in l. fi. nu. 2. C. si cont. a ius, uel utilitatem publicam. & in consil. 285. col. 1. uol. 3. & supra d. c. 2. ubi supra, & c. 3. num. 1. cum seqq. per nos latius ostensum fuit, in proposito autem utrum aliquid sit inductum ob publicam utilitatem principaliter, uel secundario, debet attendi finis iuris ciuilis, qui licet sit ultimus in executione, est tamen primus in intentione, ut dixit Bald. in l. asia. ad fi. C. de iud. & in terminis declarat Bar. in 1. consil. C. num. 5. & idem Bar. in l. ambitiosa. sub nume. 19. ff. de decre. ab ord. facien. & Ripa. uiden. in l. 1. num. 114. ff. solu. matrim. & consequenter a fine, & a principali intentione actus dijudicari de-

bēt iux. late adducta supra c. 3. nu. 22. & num. 58. & quamuis quando agitur de commoditate pecuniaria in dubio uideatur agi de utilitate priuata principaliter, tamen attento quoq; alio fine ad prouidendum uoluntatibus defunctorum, & ad obuiandum malitijs hominum uidetur agi de utilitate etiã publica principaliter, ut bene declarat Bart. in d. l. ambitiosa. proxime allegatus, ubi respondet ad tex. in l. 2. ad fi. cum ibi no. ff. ad municip. supra nume. 12. in contrarium allegatus, & sequitur Alcia. in d. cap. cum contingat. sub nu. 89. uerfi. fallit tertio.

- Et quod ista solennitas numeri septem testium sit inducta principaliter ad publicam utilitatem ex eo clarissime demonstratur, quod causa propter quam lex introduxit hanc solennitatem fuit legitima, & sufficiens ad limitandam regulam iuris diuini, & iuris naturalis secundum quam in ore duorum uel trium stat omne uerbum, ut late uidimus supra cap. 1. nume. 19. & seqq. & cap. 2. nume. 13. cum seqq. cum tamen id, quod est iuris diuini, & naturalis, limitari, nec derogari potest, nisi ex causa publicæ utilitatis, ut per Felyn. in cap. quæ in ecclesiarum. colum. 8. ad fi. uerfic. causa autem legitima de constitu. cum alijs supra adductis in princ. tracta. nume. 33. & intelligitur ex causa publicæ utilitatis principaliter, prout loquitur text. quæ ipse allegat in l. item si uerberatum. §. 1. de rei uenditio. ubi gloss. allegat concordan. in l. Lucius. ff. de euictio. dictum enim doctorum intelligitur secundum legem, quam allegant, ut tradit Bart. in l. non solum. §. si liberationis uerba. ff. de libe. lega. cum sim. infra adductis capit. 19. numero 62. nec enim sufficit causa, quæ respicit publicam utilitatem secundario ad tollendum siue limitandum ea, quæ sunt iuris

iuris diuini, & iuris naturalis, ut post Pau. de Castr. in consil. 178. in fin. uolumine primo, & alios per eum relatos declarat Aym. de antiqui. tempo. parte prima, sectio. 1. numero 51. & idem in consilio quinto, sub nume. 4. uerficulo, & quando princeps prout etiam uidemus respectu iuramenti in dicto cap. cum contingat. de iureiuran. & cap. quamuis. de pact. lib. 6. cum ubique not. per doct. & declarat Bartol. in dicta l. si quis pro eo. numero 7. cum seq. ff. de fideiuss. cum alijs supra allegatis per nos nume. 10. & in terminis istis præcisus credo hanc responsionem esse uerissimam, licet doct. non declarent.

- Præterea & secundo, dato millies sine ueri præiudicio, quod ista solennitas probatoria diceretur respicere principaliter utilitatem priuatam, secundario publicam, doct. respondent, quod ex quo non potest fieri probatio huiusmodi deficiente solennitate de ipso actu principali, ita nec de iuramento in eo apposito, & ita actus etiam cum iuramento non firmatur, non quia deficiat ius, sed probatio iuramenti, ut declarat Abb. in dicto cap. cum contingat. sub nume. 26. & post alios Alcia. sub nume. 153. uerficu. non obicit. & seq. ubi dicit, quod iuramentum est inefficax non ex se, sed ex defectu probationis, & licet confirmet contractum, non tamen probationes contractus, quæ sunt quod diuertum ab ipso contractu iux. late adducta infra cap. 22. numero 92. & deficiente tali solennitate non probatur, quod iuramentum fuerit in eo interpositum, ut in terminis trad. Ruyn. dicto consil. 9. sub numero 12. & numero 13. uolumine 3. & bene etiam declarat Ruyn. consil. 55. numero 9. uolumine 5. in consil. 60. nume. 4. uolumine 4. consil. 201.

numero 14. uolumine 1. Alexand. in consil. 125. columna secunda, in uersicul. unde attento. uolumine 1. Cagnol. in l. si librarius. numero 43. ff. de regu. iur. & alij relati per eum, & Gabr. libro 6. commu. opinio. sub titul. de statu. conclusio. 11. numero itidem 11. & Fernan. d. §. 29. nume. 1. de success. crea.

- Prout in simili etiam uidemus in terminis statuti urbis de præscriptione libro 4. capitulo 18. & in nouiter editis libro 1. capitulo 158. in quo disponitur, quod post decursam præscriptionem sexdecim annorum instrumentum nullam fidem faciat, & sic tollitur ius probationis, nam dicta statutaria urbis præscriptio habet locum etiam in debito, & instrumento iurato, imo etiam cum obligatione in for. cam. ut per Gall. in tracta. obliga. in for. cam. pagina 91. numero 13. ubi attestatur, ita uidisse seruari in Rota prout etiam attestantur nouissime moderni de statutaria urb. præscript. glo. 29. numero 2. quamuis enim alias præscriptio statutaria non habeat locum contra instrumentum iuratum ad not. per doct. & post alios Iaf. in l. nam postea. §. si is qui temporali. numero quarto, quinto, & seqq. ff. de iureiuran. Felyn. in capitulo fina. in tertia columna, limitatio. secunda, numero 7. de præscriptio. & iste est unus effectus maximus iuramenti, ut late per Hypolit. de Marsil. singu. 141. audiuiti. Cepol. caute. 20. si ex forma statuti. Cypella. Tholo. cum lata apostill. decisio. 220. Boer. decisio. 328. ad fi. uersicul. & similiter Palb. de præscriptio. quarta parte 6. partis princ. quæstione 2. numero tertio, & quarto, & latissime Gabriel. dicta conclu. 11. tamen hoc non procedit in terminis nostri statuti, eo quia statutum aufert

- 27 uim probationis instrumento itaque iuramentum per instrumentum probari non potest, & ideo eo non obstante intrat presumpcio iux. decis. Put. & Mohed. relati per moder. d. glo. 29. numero. 2. & aliam decis. Put. 508. ad med. lib. 2. & Gabr. supra allegatus, qui alios cumulat de statu. d. conclu. 11. nu. 1.
- 28 Et propterea dicitur doctores, quod si posset aliunde probari iuramentum per testes, uel confessionem partis iuxta trad. per Imo. in d. cap. cum contingat. de quo exclamat Fely. in c. 2. col. 5. in uers. 6. intellige. de probatio. Marfil. sing. 126. Gabr. com. opi. lib. 2. de iureiu. conclu. 5. nu. 4. compellendus esset iurans se uare iuramentum, ut dicit Abb. supra allegatus in d. c. cum contingat. sub nu. 26. ubi post alios Alcia. sub nu. 158. uers. 3. & nu. 159. & in terminis supradicti statuti, quod tunc haberet locum urbis prescriptio statutaria declarant moderni d. glo. 29. nu. 2. quod tamen in terminis nostris de quibus principalis est sermo noster, non potest procedere, quinimo licet de iuramento testatoris aliunde constaret, non ideo magis testamentum minus solenne ex defectu huiusmodi solennitatis probatoriæ ratione numeri testium sustineri posset, tum quia, ut supra ostensum fuit, ista solennitas est principaliter inducta ob fauorem publicum, cui etiam cum iuramento derogari non potest, ut late supra nu. 8. & 9. iuncto numero. 14. cum seqq. tum quia iuramentum testatoris non posset operari in preiudicium eorum, qui succederent ab intestato stante nullitate testamenti ex huiusmodi defectu numeri testium, & sic iuramentum testatoris non posset illud ualidare in preiudicium ueniens ab intestato, quia iuramentum non operatur in preiudicium tertij, ut est tex. in d. c. cum contingat. ubi Alcia. 4. notabili. & num. 86. de iureiu. & in

c. 2. in fi. de pac. lib. 6. l. 1. in prin. uers. alteri enim nec prodest, nec nocet iusiurandum inter alios factum. ff. si mulier uen. nomi. l. nam. & postea §. si cum l. seq. ff. de iureiu. no. Bal. in l. duobus. §. si. & Alex. ibid. eo. tit. Bald. in l. 1. nu. 5. C. de inoff. dona. Pau. de Cast. in consil. 449. nu. 3. par. 2. Alex. consil. 55. nu. 7. uol. 1. & consil. 16. nu. 6. & 8. uol. 3. & consil. 58. nu. 9. lib. 7. Ias. consil. 141. nu. 13. uol. 4. Dec. 246. sub nu. 1. Cur. Iun. 168. nu. 26. Aym. 229. sub num. 8. uers. 2. ratio. & nu. 7. Cepha. consil. 101. in fi. Tiraquel. in præfa. l. si unquam. sub nu. 92. C. de reuoc. dona. & in ea. l. Ripa. nu. 9. idemq. lib. 3. respon. c. 15. nu. 17. ad med. Tum etiam, quia ista solennitas numeri testium non solus est probatoria, sed etiam formalis, & intrinseca, & de substantia testamenti, quo casu iuramentum illud nullo pacto confirmare potest, ut infra proxime ostendemus.

Cum igitur solennitas ista, ut dixi, sit non solum probatoria, sed etiam formalis, & substantialis testamenti, ut latissime in prima nostra Amplia ostensum fuit, idcirco testator etiam cum iuramento non potest illi derogare, quia ubicunque actus prohibetur ratione defectus solennitatis formalis, iuramentum actum illum non confirmat, Bar. in d. l. si quis pro eo. num. 14. ff. de fideiuss. Ias. in l. 1. §. si quis ita. numero. 26. ff. de uerb. oblig. & trad. cano. in d. c. cum contingat. ubi Abb. nu. 27. & post alios Alcia. sub nu. 161. uers. 7. casus; quia ut dicit Alcia. forma est, quæ dat esse rei, ergo & ea deficiente actus subsistere non potest, ut late supra c. 4. nu. 27. & 28. quibus etiam accedit Fernan. Vafq. d. §. 29. nu. 3. & seq. & in hoc nulla est difficultas.

33 Sed tamen tanta est uis, & efficacia iuramenti, quod licet actus non possit subsistere sub ea forma qua agebatur, tamen

- tamen ualebit omni alio modo quo ualere potest, ut tradit Bar. proxime allegatus in d. l. si quis pro eo. sub nu. 13. & seq. Abb. & Alcia. supra allegati in d. c. cum contingat. & in præcis terminis nostris est tex. in l. cum pater. §. filius matrem, qui semper ad hoc allegatur, ut ibi dicit Pau. de Cast. ff. de lega. 2. cum alijs late supra adductis nu. 34. habet enim uim clausula omni mel. mod. ut ibi notat Bart. Bal. & ceteri, Bal. in l. eadem quam. nume. 13. in fi. & Ias. num. 17. C. de fideicom. Bal. in l. si iure. C. de testa. manumiss. & illum text. pro mirabili ad hoc no. Alex. in l. 4. in prin. ff. de dam. infec. Sozy. in l. si mihi, & tibi. §. in legatis. nu. 12. ff. de lega. 1. late Ias. in §. item si quis. el. 2. num. 14. in sili. de actio. & præcise quoque Co. uar. in c. Raynaldus. §. 3. nu. 10. de testam. & trad. omnes in l. 1. §. si quis ita. ubi Bart. nu. 6. cum lata apostil. cum alijs latissime ibi adductis per Alex. nu. 12. cum seq. Ias. nu. 24. & seq. & post alios Ripa nu. 27. ff. de uerb. oblig. Bar. in l. si quis maior. nu. 9. & ibi ceteri sequuntur, & post alios Cagno. nu. 144. C. de transac. Abb. in c. ueniens. nu. 7. in cap. quanto. sub nu. 2. & in d. c. cum contingat. nu. 27. in fi. de iureiu. & in c. si. sub num. 4. de eccl. g. d. fican. & in c. si diligenti. nu. 10. de foro compe. & latissime Fely. qui alia cumulat in c. cum super. col. 3. in uers. nota. etiam de offic. de lega. Cremen. singu. 41. Sozy. reg. 398. in 3. fallen. trad. Anchar. in regula accessorium. nu. 6. ad med. in uers. aduerte tamen, quia iuramentum. de reg. iur. lib. 6. supra relatus. nu. 6. Rom. consil. 517. col. 6. uers. huic tamen conclusioni. Aret. consil. 24. nu. 2. & nu. 5. Alex. consil. 42. num. 10. uol. 1. & consil. 37. nu. 26. uol. 2. Ruy. consil. 6. sub nu. 8. uol. 2. & consil. 123. num. 9. uol. 3. Paris. consil. 14. nu. 18. uol. 1. Cepha. consil. 41. nu. 17. Gabr. com. conclu. lib. 4. tit. de

- testam. conclu. 5. nu. 10. Tiraq. in præfa. l. si unquam. nu. 133. C. de reuocan. dona. & uolunt omnes supra in proposito adducti nu. 6. & nouissime Francif. Mantica de conec. ult. uolun. lib. 1. tit. 9. nu. 12. & pluribus seqq. usque ad si. ubi fusius declarat. Ita quod si in terminis nostris testator in minus solenni testamento ex defectu numeri testium apponeret iuramentum licet testamentum non posset ualere ut testamentum, ualere tamen in uim codicillorum iux. d. §. filius matrem; ubi omnes no. Fernan. Vafq. de success. crea. d. §. 28. nu. 1. & nu. 3. & §. 29. nu. 2. & §. 2. sub nu. 5. ibi, quod procedit. & late Franc. Mantica proxime allegatus, & sic iuramentum sustinet actum peccantem in forma, quia facit illum ualere omni meliori modo, quo melius ualere potest, ut supra nu. 6. Ex quibus patet uera ne sit nec ne differentia tradita per Hiero. Gabr. inter hanc clausulam, omni meliori modo, & iuramentum, in casu quo ipse consuluit in consil. 137. nu. 23. & 24. cum alijs seqq. usq. 30. uol. 1. Sed est aduertendum, quod contra hanc declarationem cum qua de ceto. communiter transeunt, insurgit Ripa in d. l. 1. §. si quis ita. num. 27. ad fi. cum seq. ff. de uerb. oblig. dicens, aut quod non est uera, aut realiter intellecta nihil seruit; mouetur hac ratione, aut partes agunt uelle facere actum certum, & limitatum puta uolunt facere stipulationem, & non pactum nudum, & sic eorum consensus est restrictus, & limitatus ad stipulationem, & isto casu propter iuramentum non ualebit in uim pacti, & non procedit regula d. §. filius matrem, quia iuramentum non operatur ultra consensum l. si. quæ passim ad id allegari solet. C. de non num. pecu. l. si libertus ita iurauerit. ff. de ope. liber. c. ueniens. c. ad nostram. el. 2. c. quinta uallis. & c. petitio. de iureiu. c. cum

cum inter.iuncta glo.j.cum sim. de renuncia.Io.And.& aliricano. in c.1. ubi post alios Abb.num.19.de commod. Bal.in l.1.col.2.q.2.C.eod.& in l.1.ad fi.C.de inof.donat.& in consil.250.in fi.uolum.5. & in proposito nostro bene declarat Barot.in d.l.fi quis pro eo.num.14.& 15.ff.de fideiusslo.quem sequitur Abb.in d.c.cum contingat.nu.28.& Imo.alia adducens.num.75.de iureiur.& Roma.in d. conf.517.col.6. in uerfi.huic tamen conclusioni. idēq; Bart.in l.2.sub nume.10. ubi post alios Cagno.num.93.ad fin.cum seqq.C.de rescind.uend.Bar. quem doct.communiter sequūtur in l.fed & si quis. §. quæ situm. ut ibi per Iaf.num.42. ff. fi quis cautio. Dec. in c. cum super. sub num. 11. de offic. delega. & in notabili quæstione late confirmat post alios Iaf. in l. fancimus. nume. 10. & quatuor seqq. C. de testam. & in l. si mihi. & tibi. §. in legatis. lec. 1. num. 15. & 4. etiam seqq. ubi etiā Sozi. nu. 12. ff. de leg. 1. & Co. uar. in rub. de testamento par. 2. nu. 12. & in alia disputabili quæstione post Bar. & alios latissime quoq; comprobat Ripa in l. si unquam. quæstione 3. per totam. C. de renocan. dona. & Tiraquel. in præfa. eiusd. l. nume. 148. cum seq. & nu. 170. & idem Tiraquel. de legib. connubia. in uerfi. express. glo. 7. num. 154. & 155. cum seqq. Dec. consi. 374. ad fi. uerfi. ultimo non ob. Ruy. consi. 134. num. 8. & seq. uol. 1. Ceph. consi. 207. nu. 67. Aym. consi. 102. sub nu. 7. uerfi. secundo respondeo. & uer. quinto. & consulentes alij passim. & faciunt plura cumulata per Gab. com. opi. lib. 2. sub tit. de iurem. conclu. 10. nu. 1. & 2. aut sumus in dubio. & isto casu ualebit actus eo modo quo melius ualere potest etiam sine iuramento prout trad. idem Ripa. ibi. num. 26. cū latissime per nos adductis in proxima præcedenti ampliatio. n. 17. & seqq.

Breuius ultra responsionem Iaso. quam ibi reprobatur Ripa. dicendum est quod ista declaratio realiter intellecta multum seruit. licet Ripa dicat quod nihil seruit & procedit ubicunque. nō constat clare quod partes uoluerint se restringere ad certum actum. nec sumus omnino in dubio; puta in terminis nostris testator in minus solenni uoluntate ex defectu numeri testium hæredem instituit. ex hac enim institutione præsumitur uoluisse facere testamentum iux. l. nō codicillum. C. de testam. & ideo cum non possit ualere ut testamentum. non ualebit in uim codicillorum. sed si apponatur iuramentum ualebit in uim codicillorum iux. d. l. cum pater. §. filius matrem. per inde ac si esset apposita clausula codicillaris. uel clausula omni meliori modo. quo casu clarum est quod ualebit iure codicillorum. & ut alias melius ualere potest. quia in claris cessant iuris præsumptiones iux. late trad. supra cap. proxime præcedenti. nume. 25. in uerfi. & hinc quoque. cum pluribus seqq. quæ hic pro repetitis haberi uolo. quod si clare constaret testatorem uoluisse facere tantum testamentum. iuramentum quoque eo casu restringeretur ad testamentum. & nihil operaretur. quia non ualidaret illud ex defectu numeri testium. nec ex eo probaretur uoluntas testatoris iux. latissime trad. supra cap. 5. & ita procedit hæc nostra quarta ampliatio.

Ampliatio V.

Quod ubicunque testamētum est imperfectum defectu solennitatis numeri testium. non potest deferri iuramentum in supplementum plenæ probationis.

Cap. VIII.

SVM-MARIVM.

- 1 Duo testes regulariter faciunt plenam probationem.
- 2 Vnus uero facit semiplenam.
- 3 Iuramentum in supplementum plena probationis regulariter desertur. ubi adest semiplena probatio.
- 4 Si ex septem testibus in testamento requisitis unus solus deficiat. reliqui nihil penitus probant. nec plene. nec semiplene.
- 5 Et consequenter non erit locus in hoc casu iuramento suppletiuo.
- 6 Bar. opi. quod in materia testamenti duo testes faciunt semiplenam probationem. communiter reprobat.
- 7 Forma est indiuisibilis. unde ubicunque pro forma requiritur certus numerus testium. nunquam est locus iuramento suppletiuo.
- 8 Duo testes sufficiunt ad probandum interuenisse in testamento septem testes.
- 9 Quamuis duo teste sufficiant ad probationem respectu legatorum. non tamen ad effectum ualiditatis dispositionis.
- 10 Opi. Bar. nullo respectu subsistari potest.
- 11 Iura adducta per Bar non probant eius opinionem.
- 12 Probatio qua fit in testamentis componitur ex probatione iuris naturalis. & solennitate iuris ciuicis.
- 13 Fundamentum Bar. de duobus solennitatibus pluribus modis resoluitur.
- 14 Tex. in l. testium. C. de testi. declaratur.
- 15 Vbicunque probatio fieri debet per scripturam. non est locus iuramento in d. factum probationis.
- 16 Vbicunque de testamento est facta scriptura & casu deperdita. tenor testamenti probatur per duos testes.
- 17 Bar. opi. in uno casu per doct. communiter seruatur.
- 18 Sed etiam in hoc casu doct. maxime decipiuntur.
- 19 Conuictura. & indicia de uoluntate testatoris debent probari per solennem numerum septem testium.
- 20 Forma non potest imperari per equipollens.
- 21 Necessitas non excusatur non obseruata forma.
- 22 Testes ad perpetuam rei memoriam ad probationem testamentum. cur. & quæ. 49

examinari debeant.

- 23 Solemnitas numeri septem testium est indiuisibilis.
- 24 Forma est de genere indiuisibilium.
- 25 Et illi nihil addi uel detrahi potest.
- 26 Diuisio formam corrumpit.
- 27 Qui partem indiuidui fecit. nihil fecisse uidetur.
- 28 Ea. quæ sunt indiuisibilia. non recipiunt partem.
- 29 Testes testamentarij omnes debent esse rogati.
- 30 Pars non potest subrogari loco testis rogati.
- 31 Iuramentum in supplementum plena probationis non potest supplere effectum rogatus.
- 32 Auctor obrinuit contra opi. Sox. & aliorum in quadam causa sua matris. in Curia Capitoli.
- 33 Vbicunque testes sunt examinari ad perpetuam rei memoriam. non est locus iuramento suppletiuo.

CAP. VIII.

ANTA est uis huius solennitatis numeri testium in testamētis requisita. quod licet alias regulariter ubi id est testes sufficiunt ad probandum actum iux. l. ubi numerus. ff. de testibus. & c. in omni negotio. & c. licet uniuersis. extra eo. cū similibus allegatis supra cap. 1. nu. 1. & seqq. qui duo faciunt plenam probationem. unus ex eis faciat semiplenam probationem. & iccirco eo casu fit locus iuramento in supplementum probationis. iux. materiam. l. admonendi. ubi Bar. & cæteri. ff. de iureiur. & in l. in bonæ fidei. C. eo. tamen in terminis nostris ubi septem testes requiruntur. adeo sunt præcise nece. sarij tam ad ualiditatem actus. quam ad effectum probationis. quod si unus tantum ex eis deficiat. nullam reliqui penitus faciunt probationem. nec plenam. nec semiplenam. ut infra proxime ostendimus. & idcirco non poterit hoc casu deferri iuramentum in supplementum. ut tradit Bal.

Bal. in l. 2. ad fi. C. de bon. pos. secundum tabu. & idem præcise uidentur in consi. 308. in fi. uol. 3. repetito in consi. 266. uol. 4. & in l. in bonæ fidei. nu. 4. ad fi. C. de reb. cred. cum alijs infra allegandis, & ista erit quinta nostra ampliatio.

- 6 Quamuis enim Bart. in d.l. admonendi. sub nu. 39. in ea fuit opi. quod in hac materia testamenti duo testes faciant semiplenam probationem, tamen in hoc communiter reprobat, ut attestatur ibi Ias. in l. lect. sub num. 92. col. 18. ad fi. ibi ista consideratio; & l. lect. sub nu. 184. & nu. 185. ad fi. seq. & Ripa sub nu. 187. ad fi. in uerf. 40. ubi dicit quod opi. Bar. in iudicandum non est admittenda, quia communis est in contrarium; & Cur. iun. nu. 53. dicens quod in hoc multum deficit ingenium Bar. & ideo communiter reprobat, & ratio est quia ubicunque prout in casu isto testes requiruntur non simpliciter ad probationem ueritatis, sed pro forma substantiali, uel ad solennitatem probationis nunquam minor numerus facit semiplenam probationem ad effectum quod fit locus iuramento in defectum plenæ probationis, quia forma est indiuisibilis, ut infra latissime nu. 23. & 24. cum multis seqq. unde non est locus iuramento suppletio, ut in proposito trad. Bal. in d.l. in bonæ fidei. nu. 4. in fi. C. de reb. cred. & in cap. 1. §. sacramentum. num. 14. ad fi. uerf. sed nunquid. de consueta. recti feu. & in c. 1. §. item si uas fallus. n. 9. de cõtro. in uerf. Ias. in l. 1. nu. 25. ff. de lib. & posthu. & in præcis terminis Bal. in consi. 308. in fi. uol. 3. & in consi. 266. uol. 4. supra alleg. nu. 5. & Pau. de Cast. qui reprobat Bar. in d.l. admonendi. in fi. & Alex. ibidem nu. 44. & seqq. & Ias. tam in 1. quam in 2. lect. supra proxime allegatus, & Bald. in d. l. 2. ad fi. C. de

bo. pos. secundum tabu. & Caccialup. de Sancto Seueri. in d. l. admonendi. nu. 88. cum seqq. & nu. 150. & Ias. in 2. lect. nu. 296. & Curt. sen. ibidem in re. petito. nu. 186. & nu. 218. in uer. 25. fallit. Lanfran. uident. in c. quoniam contra. uerbo. testium de positiones. nu. 28. de probat.

- 7 Est enim aduertendum, quod ea, quæ Bar. pro sua opi. adducit, parum uerget uidentur, nã ipse primo adducit. l. 2. cum ibi not. C. de bo. pos. secundum tabu. ubi licet doct. cum glo. concludant quod ad proban. adhibitam fuisse solennitatem numeri septem testium, duo testes sufficiant, non tamen ad proban. uoluntatem circa institutionem, & licet Bar. in l. admonendi. loquatur respectu legatorum ad quorum probationem uidentur sufficere duo testes iux. late trad. supra cap. 5. amplia. 2. nu. 32. & seqq. tamen ut ibi late ostensum fuit, non sufficiunt ad effectum ualiditatis dispositionis, & idcirco aduertendum est, quod in terminis in quibus loquitur Bar. uidelicet quando agitur de probatione legatorum, & quando duo testes deponunt etiam de solennitate, aut est dicendum quod isti testes plene probent eo quia sufficiunt ad probandam solennitatem, & etiam uoluntatem respectu legatorum, ut proxime dictum fuit, & non est tractandum de semiplena probatione, & iuramento in defectum plenæ probationis, aut si non plene probant, ut dicit Bar. nõ etiam probant semiplena, minusque erit locus iuramento suppletio per supra allegata, & idcirco ista opi. Bar. non uidetur aliquo pacto sustentabilis. an uero in casu isto probent, uel ad probent, infra latius erit discutiendum.

Adducit præterea Bart. pro hac sua opi. tex. in l. fi. C. fam. hercif. & in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam.

- 11 testam. quæ loquitur in casu speciali, ut ibi aduertit Ripa, & præterea ibi nullum uerbum de semiplena probatione, aut de iuramento suppletio, quinimo in eo casu duo testes plene probant testamentum speciali fauore liberorum, & ideo nullo pacto per illa iura probatur Bar. opi.

- 12 Quam præterea nititur probare per fundamentum in quo facit totum capitale, ut dicit Ias. in d. l. admonendi lect. 2. parum. sub nu. 184. considerat enim Bar. & fuit sua noua consideratio, quod probatio, quæ fit in testamentis, cõpõnitur ex duobus, uidelicet ex probatione, quæ est de iure naturali, uel gentium, secundum quod sufficit duo testes, & solennitate ciuili, secundum quæ septem testes sunt necessarij iux. trad. supra cap. 2. nume. 1. & pluribus seqq. & ex istis duabus solennitatibus iuris ciuili, & naturalis fit in testamentis plena probatio, ergo inquit Bart. sola solennitas iur. naturalis, quæ stat in duobus testibus, & est etiam potentior, facere debet semiplenam, quia si istæ duo solennitates faciunt plenam, ergo una facere debet semiplenam, prout in terminis arguunt ibi glo. & doct. cui tamen fundamento pluribus modis respondetur ibi per doct. ut per Pau. de Cast. Alex. Ias. Ripa, Curt. Iun. Curt. Sen. Caccialup. de sancto Seueri. supra allegatos, ad quos me remitto.

- 13 Postremo mouetur Bart. quia ubicunque probatur, quod solennis numerus testium adfuit, licet nunc haberi non possit, sufficere nunc debent isti duo ad iudicium, uel ad semiplenam probationem, arg. l. lectum. in fi. C. de testib. sed ille tex. parum urget, quia loquitur in casu speciali, in quo licet tractus in scriptis celebratus esset, & solutus debiti non posset nisi per scripturam, uel per quinque testes habentes uim scripturæ probari, tamẽ si per

duos testes probatur, quod scripturæ sit confecta de solutione debiti, & quod casu fuit deperdita, illi duo testes ibi faciunt plenam probationem, non autem semiplenam, & idcirco ibi non est opus iuramento suppletio, quinimo in terminis illius. text. in quo probatio debet fieri per scripturam, non potest esse locus huic iuramento in defectum plenæ probationis, ut bene trad. Bal. in auth. sed nouo iure. sub nu. 12. C. si cer. pet. Ias. in d. l. admonendi. lect. 2. sub num. 296. uerf. 2. 7. & sic ille tex. non probat opin. Bart. sed hoc tantum probat ille tex. quod si de testamento fuisset confecta scriptura, & casu deperdita, quod tunc tenor testamenti posset probari per duos testes, ut in specie ad hoc ponderat illu. tex. Bald. in ultimo notabili, & etiam Safy. & infra loco suo particulari latius ostendetur.

- 17 Et quamuis Bart. opin. indifferenter ab omnibus reproberetur, tamen in uno casu doct. admittunt opi. Bart. quando scilicet sex testes deponerent de tenore testamenti, & unus tantum deficeret, quia si ultra hoc etiam probaretur, quod istud testamentum fuit factu coram solenni numero septem testium, in casu isto, licet omnes septem haberi non possent, puta quia aliquis esset mortuus, uel absens, tamen illi sex saltem debent sufficere ad semiplenam probationem, licet ad plenam nõ sufficerent iux. l. si unus. C. de testam. & idcirco posset de ferri iuramentum in supplementum plenæ probationis iux. opin. Bart. in d. l. admonendi, quam in hoc casu saluant, & admittunt ibi Curt. Iun. nu. 54. Ptolom. nu. 30. & late Caccialup. nu. 88. & seqq. Corn. in d. l. 2. in fi. C. de bo. pos. secundum tabu. & Ne uiza. consil. 26. num. 31. freti doct. isti sola autoritate Maria. Socy. in c. si. extra de iure iur. quem ipsi allegant, quæ tamen.

tamen ego nullibi adhuc reperire potui licet maxima usus fuerim diligentia in eo inquirendo tam inter publicas libroriarum quam priuatas docto. bibliothecas.

- 18 Sed utrunq; sit ex prædictis, clarissime liquet ipsos etiam in hoc maxime deceptos fuisse, quia cum prout supra late ostensum fuit, iste numerus septem testium sit à iure requisitus non solum pro forma substantiali, sed etiam pro forma; & solennitate probatoria testamenti, & uoluntatis testatoris, idcirco ubi agitur de probanda tali uoluntate, necesse est, quod per omnes probetur, nec potest per pauciores probari, iux. no. per doct. in d. l. 2. C. de bo. pos. secundum tabu. Bar. in c. i. §. si quis. si de inuestitu. inter dom. & ual. sal. lis oriatur, in usi. feud. in tantum, quod etiam coniecturæ, & indicia de uoluntate testatoris debent per septem testes probari iux. glo. no. in l. cū proponebatur. & ibi Bal. circa prin. uerfi. no. ex glo. ista, & Pau. de Cast. nu. 6. ff. de lega. 2. & infra late amplia. ultima ostendemus; unde quemadmodum necesse est, quod omnes interueniant ad ualiditatem dispositionis, & uno deficiente nullum esset testamentum. d. l. si unus. C. de testam. nec iuramentum supplere possit istum defectum iuxta proximam præcedentem ampliatiōnem, ita quoque necesse est, quod per omnes septem probetur uoluntas, ut dicit Pau. de Cast. in d. l. admonendi. in fi. & uno deficiente, non potest ista probatio per iuramentum suppleri, quia forma non potest suppleri, aut impleri per æquipollens, ut per Bald. & ceteros in l. i. ubi latissime Ias. nu. 18. utque 27. ff. de lib. & posthu. & ultra omnes latissime Fel. in c. cum dilecta. col. 1. 4. uerfic. amplia. 11. & seq. de rescript. cum alijs supra late adductis. c. 4. num. 25. & seq. & in præcis terminis

nis Bal. in d. c. 1. §. ite m. si uassallus. in me. 9. de contro. inuestitu. & in d. consil. 308. in fi. uol. 3. & consil. 266. in fi. uol. 4. etiam propter necessitatē, quia necessitas non reddit actum ualidum prætermissa forma à iure requisita, nec excusatab obseruantia formæ, ut multum in terminis trad. Pau. de Cast. in l. fi. sub num. 3. C. de testam. & nos infra latissime amplia. 7. ubi an, & quomodo hoc procedat plene declarabitur, ubi ergo testes substantiales sunt mortui non superest facultas probandi testamentum, quādo de eo non est confectum instrumentum imputan. est enim hæredi, qui non fecit examinare testes ad perpetuam rei memoriam iux. l. publicati. & ubi doct. C. de testa. prout multum in proposito tradit Bal. qui uideatur in titulo, qui test. sint necess. ad proban. not. in uerfi. ante nu. 6. in usi. feudo. & idcirco nihil releuat, quod omnes septem simul adfuerint pro solennitate substantiali testamenti, postquam non adfuerint ad probandum uoluntatem testatoris, quæ per pauciores probari non potest, ut sæpius dictum fuit.

- Accedit, quod cū prout dicit Pau. de Cast. in d. l. admonendi. in fi. & Bal. in l. si ueritas. nu. 3. C. de fideicom. solennitas numeri testium sit indiuisibilis, & sit de forma probatoria, ut sæpius supra dictum fuit, quæ quidem forma, & solennitas est indiuisibilis, & irreparabilis, ut ibi dicit Bald. & in l. testamentum ante nu. 4. C. de testa. & in l. pedius lect. ultima circa prin. ff. de uerb. ubi dicit, quod forma est de genere indiuisibilium, idem Bal. post Iacob. Butr. & Alberic. in l. certi conditio. §. quoniam. col. 3. in uerfic. oppo. quod utile. ff. si cer. pet. & trad. Bar. in l. græce. §. illud. post Guil. de Cug. & Iac. Butr. in d. §. quoniam. per eum relatos. ff. de fideiuss. & doc. oēs

Ang.

- Ang. Imo. Alex. Ias. §. & ceteri, Bar. sequen. in l. 7. §. sed, & si mili. ff. de uer. oblig. & idem uoluit Bart. quem doct. sibi communiter sequuntur in l. stipulationes non diuiduntur. in 3. quaestione principali eo. tit. ff. de uer. obl. Alex. in l. si is qui quadringenta. §. quædam. nu. 3. ff. ad l. Falc. Brun. plura cumulans de poten. & effec. for. col. 2. in 4. effectu. Dec. consil. 532. nu. 5. cum late adductis per Tiraq. de retrac. lignia. §. 1. glo. 2. 1. nu. 12. & idem de retrac. conuentio. §. 4. glo. 6. sub nu. 3. 1. cui nihil addi uel detrahi potest etiam unum horum momentum, sed eius omisio etiam in quauis minima parte totam uitiat, qui ex integritate consistit, ut per Bal. Dec. & Tiraq. proxime allegatos, Bal. l. si. C. de suis, & legi. Ias. in l. 1. nu. 25. ff. de lib. & posthu. cū alijs supra allegatis c. 4. nu. 26. & diuisio formam corrumpit ipsam, ut dicit Bald. in l. si feruus ad med. uerfi. 3. quaeritur. ff. si quis can. iccirco cum ista solennitas sit indiuisibilis non potest diuidi in plenam, & semiplenam probationem, & sic non potest esse locus iuramento supplementio, quia qui partem indiuidui fecit, nihil fecisse uideretur, ut est rex. in d. l. si is, qui quadringenta. §. quædam. ff. ad l. Falc. l. dicere. in uerfi. sed si de pluribus. ibi, non uideretur dicta sententia. & l. quid tamen. ibi, nondum enim dixit sententiam. ff. de arb. glo. in l. furiosum. ubi Bar. & ceteri. C. qui testa. face. poss. Bald. in l. si is qui. in 1. no. ff. de testa. ea enim, quæ sunt indiuisibilia, prout est ista solennitas numeri testium, non recipiunt partem, nec in partem scindi possunt. l. pro parte. ff. de serui. l. si quis duas. §. si quis partem, & ubiq; no. ff. commu. præd. & consequenter ista solennis, & indiuidua probatio testamenti non potest in partem dimidiam scindi ad hoc ut sit locus iuramento in defectum al

terius dimidiæ semiplenæ probationis, iux. trad. per glo. & doct. in d. l. admonendi. per supra allegata.

Quæ ex eo confirmatur, quia ista solennitas numeri testium in testamento est qualificata, debent enim testes non solum esse numero septem, sed omnes septem debent esse rogati, ut est rex. in l. hæredes palam. §. in testamentis. & ibi Pau. de Cast. & alij ff. de testa. hac consultiſſima circa prin. ibi eamq; rogatis testibus, ubi post alios late Ias. nu. 2. C. eo in auth. rogati. C. de testib. Boer. decisi. 4. nu. 1. cum seq. Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 58. Franc. Mantica de coniec. ult. uolū. lib. 2. tit. 1. nu. 1. & iccirco in casu isto non potest esse locus iuramento in supplementum plenæ probationis, quia cum testes debeant esse rogati, & pars cui uenit deferendum istud iuramentum non possit rogari de testimonio, sequitur quod non possit subrogari loco testis rogati, ut in terminis trad. & probat Bal. in l. 2. in fi. C. de bo. pos. secundum tab. quem refert, & sequitur Ias. in d. l. admonendi. lect. 2. nu. 186. & in præcis terminis quando unus ex septem tantum deficeret Lanfran. in d. c. quoniam contra. uer. testium depositiones. nu. 38. licet ergo iuramentum in casu isto posset supplere defectum probationis, non tamen defectum rogatus per supra allegata.

Et cum istud dubium mihi in facto occurrerit in quadam causa Magnificæ D. Faustinae Iacobatæ de Magdalenis matris meæ obseruadissimæ, & colendissimæ contra DD. de Picchis in Cur. Capitolij corā Magnif. D. secundo college, & pars aduersa ad deferendum sibi iuramentum in defectum semiplenæ probationis supra prætenso eorum testamento in dicta opi. Maria. Sozy. & moder. faceret magnum capitale, nihilominus me incontrarium

F in

informante eum dicta optuiderat pa-
 ti maximas difficultates, & non posse
 de iure sustineri præsertim in casu illo
 agebatur de probando testamēto per
 testes examinatos ad perpetuam rei
 memoriam, quo casu non est locus
 huic iuramento in supplementum ple-
 næ probationis, ut per Bal. in l. cum te
 minore, nu. r. ad si uerf. qu. in loque
 allegatur ætas. C. de proba. & post eū
 Cur. Sen. in repet. d. l. admonendi. nu.
 218. in uerf. uigesimo quinto fallit; &
 ibidem Ias. lect. 2. ante nu. 297. uerf.
 uigesimo tertio, non habet locum; &
 contra præteritum testamentum mul-
 ta alia obstant dicto eorum funda-
 mento non obstante, sed eo maxime
 artento, ac causa pluries in pleno as-
 setamento uentilata tandem de uoto
 Dominorū his habito mater mea de
 anno 1576. sententiam fauorabilem
 reportauit, cuius uigore in possessio-
 nem bonorum iuxta formam senten-
 tiæ præfate immulla fuit.

Ampliatio VI.

Quod testamentum minus so-
 lenne ex defectu numeri septem
 testium nihil ualet, etiam quod
 de eo constat per confessionem
 ipsarum partium etiam iurata.

Cap. 9.

S V M M A R I V M.

Confessio partis superat omne genus proba-
 tionis.

Et est reuocatio ab onere probandi.

Contra presumptionem iuris & de iure non
 admittitur probatio nisi tantum per con-
 fessionem partis.

Confessio uenientium ab intestato de testa-
 mento facto per testatorem in quo non
 fuit adhibitus sollemnis numerus testium,
 nihil præiudicat.

- 5 Non sufficit constare de ueritate testamon-
 ii ubi sollemnitatis iuris deest.
- 6 Testamentum debet probari per testas sub-
 stantiales, ita quod per confessionem, aut
 iuramentum partis non potest suppleri.
- 7 Confessio partis & iuramentum eandem
 uim habet quo ad uim probandi.
 Forma substant. alii non potest impleri per
 aequipollens.
- 8 Quod legitime factum non est, pro non fa-
 cto habetur.
- 9 Qualibet probatio bona debet de necessita-
 tate concludere.
- 10 Quando lex procedit annullando, illud di-
 citur inductum pro forma.
- 11 Confessio partis circa confessionem testamē-
 ti an & quando nocet.
- 12 Vbi de aliquo disputatur, præsupponitur hi-
 bilitas quo ad reliqua.
- 13 Confessio quod testamentum sit uere, & so-
 lenniter factum illud probat.
- 14 Confessio in his qua sunt iuris, & qua non
 dependet à potestate partium, non præiud-
 icat.
- 15 Confessio circa sollemnitatem testamenti, nõ
 operatur eius ualiditatem, ubi in rei ma-
 ritate sollemnitatis deficit.
- 16 Et tamen statuitur confessioni donec probetur
 contrarium.
- 17 Confessio in his, qua sunt iuris licet non præ-
 iudicat quo ad ueritatem præiudicat ta-
 men quo ad presumptionem, donec probetur
 contrarium.
- 18 Confessio partis super consanguinitatē illā
 non inducit, neque tollit sed illā probat.
- 19 Confessio in his, qua non dependet à pote-
 state continentis, licet non inducat dispo-
 sitionem illam, tamen probat.
- 20 In his qua non dependet à potestate par-
 tium sed à ueritate naturali, semper est
 locus ueritati quando de illa constat.
- 21 Quando ualiditas actus non dependet à po-
 testate partium, sed à lege, confessio super
 ualiditate non præiudicat.
- 22 Confessio non respicit ius, sed probationem.
- 23 A quando deficit ius & non probatio, &
 e contra.
- 24 Error confessionis probatur, probando rem
 se aliter habere.
- 25 Ius præsumptio per probationem contra-
 riam eliditur.

- 26 Ad effectū uicanda contrarietas atri præsumi-
 tur testatorem fecisse duo testamenta
- 27 Ea tamen præsumptio in duobus casibus nõ
 procedit
- 28 Confessio partis quod testamentum sit ue-
 rum & solenne, præiudicat donec probe-
 tur contrarium.
- 29 Testamentum, in quo non est adhibitus so-
 lemnis numerus testium, non caret frau-
 dis suspitione.
- 30 Confessio quod testamentum fuerit uere, &
 absque fraude factum, sed non solenni-
 ter an præiudicat.
- 31 Quod scriptura requiritur ad substantiam
 actus, actus nihil ualet, nisi de eo fuerit
 facta scriptura.
- 32 Contractus emphyteoticus requirit scriptu-
 ram ad eius ualiditatem
- 33 Quando scriptura non requiritur ad sub-
 stantiam actus sed pro necessitate proba-
 tionis, an sufficiat partis confessio.
- 34 Testamentum absque solenni numero testium
 nõ ualet, etiam cum in eo nulla fraus
 interuenit.

C A P. VIII.

Q VAMVIS alias dici so-
 leat, quod confessio par-
 tis superat omne genus
 probationis, & est ma-
 ior quolibet publico instrumēto, &
 depositionibus testium iux. l. cum te.
 la. 2. cum ibi latissime trad. post alios
 per Ias. in 3. & Dec. in 4. notab. C. de
 transac. & c. 1. cum ibi no. per glo. &
 doc. de confess. lib. 6. Bal. in consil. 192.
 col. 2. ad si. uol. 2. Dec. in c. ar. si clerici.
 in prin. de iud. Paris. consil. 75. nu. 52.
 uol. 2. & consil. 112. nu. 42. uol. 1. Aym.
 in consil. 61. nu. 3. in consil. 175. nu. 1.
 & in cōsi. 217. nu. 9 & 10. adeo quod
 ubi adest cōfessio partis, ibi nulla alia
 requiritur probatio, quia ipsa confes-
 sio est releuatio ab onere probandi
 iux. no. per illum tex. in d. c. 1. ubi An-
 cha. in princ. de confess. lib. 6. & cano.
 omnes præsertim Abb. nu. 3. & post.

alios late Fely. nu. 6. & Dec. num. 8. in
 rub. de proba. & legist. pariter in rub.
 C. eo. præsertim Bal. sub nu. 5. & Pau.
 de Cast. nu. 9. in fi. idemq; Bald. in la-
 stor. nu. 3. eod. tit. & imaurh. sed nouo
 iure. nu. 12. C. si cer. pet. & in c. 1. ual-
 fallus. sub nu. 6. si de feu. fuerit con-
 tro. inter dom. & agna. uafal. Pau. de
 Cast. in l. publica. §. Titus. num. 4. ff. de
 po. & in l. 1. nu. 2. ff. de confess. Alex. in
 leum qui. in si. prin. ff. de iure iur. Ias.
 in d. l. cum te. nu. 9. cum seqq; & Dec.
 num. 8. C. de transac. & merito dixit
 Bal. in consil. 354. circa prin. uolum. 3.
 quod ubi confessio, ibi omnis relaxa-
 tio probationis; intantum quod licet
 contra præsumptionem iuris, & de iu-
 re nulla admittatur probatio testium
 uel instrumentorum, & si facta sit, ni-
 hil releuet, tamen admittitur bene
 confessio partis, Bart. & Bal. in auth.
 sed iam necesse. in uerf. 3. quæritur.
 C. de dona. ante nup. Bal. in rub. C. de
 probatio. col. 3. uerf. ego aliter pro-
 bo. Ias. in d. l. cum te. nu. 7. Aym. con-
 sil. 217. nu. 9. cum alijs infra late cu-
 mulatis. c. 23. nu. 31. nihilominus so-
 lennis numerus testium adeo præcise
 est de substantia testamenti, quod li-
 cet uenientes ab intestato confitean-
 tur testatorem fecisse testamentum,
 & Titium hæredem instituisse, sed nõ
 coram solenni numero testium, talis
 confessio nihil præiudicat iux. hanc nõ
 stram sextam amplia. quā probat tex.
 in l. si ueritas. in illa alternatiua, aut.
 C. de fideicom. ubi probatur, quod
 non sufficit constare de ueritate testa-
 menti ubi sollemnitatis iuris deest, non
 enim sufficit ueritas sine sollemnita-
 te, ut in terminis per illū tex. no. Bal.
 in l. alia. nu. 4. C. de his quibus, ut in-
 di. Afflict. decil. 25. nu. 5. uerf. ad istud
 dubium. & seq. & Fel. in c. cum uene-
 rabilis. col. 7. uerf. intellige dupliciter.
 & Dec. sub nu. 26. post med. ibi.

& in terminis huius conclusionis . de except. & late probat Bal. in cōl. 3. 1. 7. uol. 1. & post alios Aym. de antiquit. temp. par. 1. sectio uiso de uerbis. nume. 4. 1. & expresse quoq; firmat Alex. in l. 1. sub num. 8. ff. de cond. ind. trad. Ripa in l. nemo potest. sub nume. 2. 7. uers. 3. sic arguitur. ff. de leg. 1. & uolunt Bar. & ceteri in l. 2. C. de bo. poss. secundum tabu. in illa questione quando hæres ab intestato confitetur testamentum factum fuisse, sed minus solemniter, quot testes requirantur ad probandum solemnitatem, & sic clare uolunt, quod talis confessio non sufficit neque præiudicat, nisi probetur, quod testamentum fuerit factum eorum solemniter numero testium, ut & supra cap. 2. num. 24.

Et ratio colligitur ex prima, & secunda principali nostra amplia. ex quibus ceteræ quoque oriuntur, quia cū prout inibi ostensum fuit ista sit solennitas substantialis, & forma etiam probatoria testamenti, idcirco non sufficit confessio partis, quia per testes substantiales probari debet, nec talis probatio potest per confessionem, aut per iuramentum partis suppleri, ut per Aret. in l. hæres palam. ff. de testa. quem refert Ripa in d. l. nemo potest. nu. 27. ad si. & seq. & per Dec. in d. l. 2. nu. 4. ad si. uers. ad hoc respondetur, & seq. C. de bo. poss. secundum tabu. & in simili quoque trad. Bald. in cap. 7. s. item si uassallus. nume. 9. de con. iro. inuestitu. qui licet, non loquatur de confessione, sed de iuramento, & alijs extraneis coniecturis, tamen id. quod dicitur de iuramento, idem quoque dicendum est de confessione partis, quia à pari procedunt, & eandem uiam habere uidentur, cum utriusq; sit releuatio. ab onere probandi, ut per Bal. in rub. C. de proba. sub nu. 5. & in l. actor. num. 2. eum seq. eo. tit. tradit

eano. in rubr. extra eod. ubi latissime Dec. num. 11.

Præterea cum ista solennitas numeri testium non solum sit inducta ad probationem quo casu sufficit confessio partis, ut dicit Dec. in d. l. 2. C. de bo. poss. secundum tabu. nu. 4. ad si. sed etiam ad ualiditatem, & substantiam testamenti iux. late tradit supra c. 4. & 5. per totum. certe licet per confessionem partis possit constare de ueritate ipsius actus, non tamen ista confessio sufficit, quia actus testamenti sine solenni numero testium est ipso iure nullus, & cum ista sit forma substantialis non potest per æquipollens suppleri, ut per Bal. in d. s. ite si uassallus. nu. 9. cum late adductis supra c. 4. nu. 25. & istud est, quod uoluit Aret. relatus per Ripam, & Dec. proxime allegatum, & quia pro non facto habetur quod legitime factum est, ut in istis terminis trad. idem Bal. in c. qui testes sunt necessarii ad proban. no. inuestitu. sub num. 6. & in d. auth. sed nouo iure. nume. 2. C. si cer. per.

Et quamuis hoc argumentum uideatur Ripæ nimis acerbum, ut per eum in d. l. nemo potest. nu. 28. qui secundum eum, sequeretur, quod si uenientes ab intestato confiterentur testamentum fuisse solemniter conditum, quod etiam talis confessio non præiudicaret eis, nisi per hæredem ostenderetur testamentum solenne, quo nihil secundum eum absurdius, tamè quicquid dicat Ripa istud fundamentum recte intellectum nullam continet asperitatem, imo de necessitate concludit, prout qualibet bona probatio concludere debet. l. nō hoc. ubi glo. Bar. & doc. omnes, & post alios latissime Iaf. & Dec. C. unde legi. opt. tex. in l. multis. & ibi no. Bal. C. de lib. cau. l. neque natales. l. matrem. & l. ad probationem. l. 2. & ubique Bald. C.

de

de proba. c. in presentia. ubi cano. oēs præsertim Dec. in 13. notab. extra eo. Est igitur animaduertendum, quod fundamentum Aret. stat in hoc, quod ex quo numerus testium nō solum requiritur ad finem probandi, sed etiam ad ualiditatem, & substantiam ipsius testamenti, idcirco licet pars confiteatur testamentum uere factū esse, non tamen sufficit isto casu ueritas absque solennitate, quia solennitas ista est data pro forma, quod apparet ex eo, 11 quia lex ultra procedit annullando. l. hac consult. summa. §. ex imperfecto. C. de testa. iunctis no. per Bal. & ceteros in l. l. ff. de lib. & posth. cum alijs latissime supra cum ualidis. c. 4. nu. 23. & ita forma non potest suppleri per confessionem partis, quia nō nocet confessio, quod testamentum sit factum ubique in eo non fuit adhibita ista solennitas formalis septem testium. l. si ueritas. C. de fideicom. & l. si unus. C. de test. & ita in effectu declarat Aret. in d. l. hæres palam. in prin. col. 4. in uers. in eadem glo. ubi nemo. ff. de testam. quem refert Dec. in d. l. 2. sub nume. 4. in uers. ad hoc respondetur. C. de bo. poss. secundum tab. nam de confessione respectu ipsius testamenti. i. uoluntatis, & dispositionis defuncti loquimur, non autem de confessione solennitatis testamenti: nam in hac tota disputatione omnes doct. præsupponunt, quod non fuerit adhibitus solennis numerus testium in testamento, & hoc præsupposito intrat disputatione an confessio partis præiudicet, uidelicet respectu sic conditi testamenti, non autem respectu solennitatis, quæ præsupponitur adhibita non fuisse, quia, ut dicit solet, ubi de aliquo disputatur, præsupponitur habitus quo ad 13 reliqua. l. si quo, ramus cum sim. de test. & hanc credo fuisse mentē Aret. prout in istis terminis procedit hæc no-

stra sexta ampliatio.

14 Quod si uenientes ab intestato confiterentur non solum testamentū uere factum esse, sed etiam solemniter factum, certe nulli dubium, quod talis confessio esse noceret, ut uult Ripa in d. l. nemo potest. nu. 28. & probat multum in proposito Bal. qui nō fuit à Ripa allegatus in d. c. 1. nu. 6. qui testes iuncti necessarii ad proban. no. inuestitu. non quia ista forma possit suppleri per confessionem partis, & hoc est tantum, quod & bene uoluit Aret. 15 nam in his, quæ sunt iuris, & quæ nō dependent à potestate partium confessio non præiudicat quantum ad rei ueritatem, etenim in his non dat, neq; tollit confessio. l. ornamentorum. ff. de au. & argen. leg. l. si forte. ff. de Castren. pecu. l. assumptio. ff. ad municip. l. cum falsa. C. de iu. & facigno. in quibus habetur, quod propter nostrum negare, uel affirmare non immutatur rei ueritas, & substantia ueritatis, & alia allegat Tiraque. de retrac. lignia. §. 32. nu. 34. Aym. consil. 157. nu. 6. & sic 16 confessio circa solennitatem non operatur ualiditatem testamenti si in rei ueritate solennis numerus testium non fuit adhibitus, ut multum in terminis per Ruy. in consil. 3. num. 11. uol. 3. sed præiudicat eo respectu, quia statur confessioni partis donec probetur contrarium, & per huiusmodi confessionem altera pars releuatur ab onere probandi solennitate, ut trad. in proposito Bald. in d. c. 1. num. 6. qui testes sunt necess. ad proban. no. inuestitu. & hoc modo in his, quæ sunt iuris, & nō dependent à nostra potestate, licet confessio, ut dixi, non præiudicet quo ad 18 ueritatem, præiudicat tamen eo respectu, quia statur confessioni, ut per Bal. in l. cū falsa. nu. 7. C. de iu. & facigno. arg. l. publica. §. si. ff. de po. Iaf. in l. decem. num. 45. & seq. ff. de uer. oblig. Ruy. in

consil. 108. nu. 19. & 128. nu. 18. uol. 2.
Boer. decis. 211. nume. 24. cum seq. &
Bellam. decis. 664. ad med. & multum
in terminis Paris. consil. 33. nu. 44. uol. 2.
19 Prout etiā in similibus uideamus, quod
confessio partis super consanguinitate
illam non inducit neque tollit, sed
tantum illam probat. In epistolis. &
I. non nudis. C. de probatio. l. neq; pro
fessio. & ubique Bal. & doct. C. de tē
stam. bo. text. in l. Caius Seius ff. de iu.
patro. c. per tuas. & ibi glo. & docto.
& post alios Dec. num. 7. de probatio.
Ancha. in consil. 159. col. 2. uersic. uē
nio ad secundum. quia, ut ipse sub
dit nu. 3. hęc est regula, quod licet cō
fessio non inducat dispositionem in
20 his, quę non dependent à potestate
confitētis, tamen dispositionem pro
bant Alciat. de p̄sumptio. regula 3.
p̄sumptio. 21. nu. 9. & est comuni
nis opi. ut attestatur Tiraquel. de re
trac. lignia. §. 1. glo. 9. name. 274. cum
seq. & statur confessioni donec cōtra
rium probetur, ut per docto. in locis
21 p̄allegatis, in his enim, quę nō de
pendent à potestate partium, sed à na
turali ueritate semper est locus ueri
tati, quando de illa constat, ut bene di
xit Bal. in d. l. neque professio. per text.
in l. pen. §. mulier. ff. de proba. l. si for
te. ibi ueritatem enim spectamus. ff.
de Castren. pecu. cum alijs in proposi
tio infra adductis. nu. 26.

Ex quibus in proposito nostrę am
plia. concludendum est, quod confe
ssio uenientiu ab intestato nullo mo
do eis p̄iudicat ad effectum, quod
testamentum nullum ex defectu nu
meri testium conualescat, ut bene per
22 Ruy. consil. 3. nu. 11. uol. 3. quia eorū
confessio nō potest inducere, nec effi
cit dispositionem ualidam, ex quo ua
liditas non dependet à potestate par
tium, sed à potestate legali, cui partes
renunciare non possunt, prout late c.

6. per totum ostensum fuit, & cum
ista sit solennitas quę non consistit in
potestate partiu, confessio nihil p̄i
iudicat quo ad rei ueritatem & uali
ditatem ipsius testamenti, licet ueni
tes ab intestato confiteantur testa
mentum uerum & solenne, iux. supra
trad. nu. 15. & seqq. cōfessio enim nō
respicit ius, sed probationem, ut per
23 Cyn. & Bar. in d. l. cum falsa. C. de iur.
& fac. igno. & ibidem Bal. nu. 3. & be
ne Alcia. d. p̄sumptio. 21. nu. 8. cum
alijs sup. allegatis nu. 19. & seqq. unde
in isto casu quo ueniētes ab intestato
confitentur testamentum uerum &
solenne, quod uere est nullum & mi
nus solenne, potest dici quod deficit
ius, sed nō probatio, prout in casu cō
uerso dicimus, quod nō deficit ius,
24 sed probatio. I. duo sunt Titij. ff. de tē
sta. tut. cū sim. ad hoc allegatis per gl.
in c. cū dilecti. i. gl. ff. de accu. & ita in
specta ueritate cōfessio indistincte nō
p̄iudicat, & indistincte procedit hęc
nostra 6. ampli. & opi. Aret. quāuis Ri
pa illam nimis acerbam reputauerit,
Nec dātur quod ista sit uana &
frustratoria consideratio, ex quo licet
uere testamentum non sit solenne, ta
men confessio probat solennitatem,
quia standum est confessioni respectu
probationis, ut sup. num. 17. & 19. &
sic i effectū p̄iudicat, ut expresse ui
detur uelle Bal. in c. 1. nu. 6. qui testes
sūt necēss. ad prob. no. inuest. quia pro
responsione est animaduertendū, qđ
licet standū sit cōfessionis partis, etiam
in his quę sunt iuris & non dependēt
à potestate partis, tamen potest pro
bari contrarium, statur enim confes
sioni donec probetur cōtrarium, quia
semper dēt esse locus ueritati in his
quę ab ipsa ueritate & nō à cōfessio
ne partis dependēt, ut declarat Bal. in
d. l. neq; professio. C. de test. per l. pen.
25 §. mulier. ff. de proba. de hoc enim ca.

si probando rem se aliter habere, cō
fessio p̄sumitur facta per errorem
& nihil p̄iudicat etiam quoad pro
bationem. l. si post diuisionem. & ibi
Bal. Bar. Pau. de Cas. Iaf. & alij. C. de
iur. & fac. igno. ubi est tex. multum in
proposito de confessione emanata re
spectu testamenti, quod postea com
pertum fuit minus solenne. Bal. in d. l.
cum falsa. nu. 2. in si. uers. quinto. Paris.
consil. 89. num. 33. uol. 1. & multum in
proposito Ruy. d. consil. 3. nu. 7. & nu.
11. & consil. 10. nu. 15. in si. & 16. cum
seqq. uol. 3. & late Dec. consil. 408. col.
4. per totū. probato enim contrario,
confessio remanet elisa sicut eliditur
26 iuris p̄sumptio per probationem
contrarij, ut dicit not. Bal. in l. error.
nu. 12. C. de iur. & fac. igno. iux. l. nu
ptura. in si. ff. de iur. do. & l. generaliter,
§. si petittum. etiam in si. quas allegat
Bal. ff. de fid. lib. l. non est uerisimile. ff.
de eo quod met. cau. l. si chirographū.
ff. de proba. & in luxori. §. uxori. in si.
ff. de leg. 3. cap. ueritate. cum ceteris
seqq. distin. 8. cum sim. Dec. consil. 400.
nu. 8. Aym. consil. 35. nu. 5. & 146. n. 7.
idem de antiq. temp. pa. 3. sectio. 1. nu.
27. 28. & 29. & in terminis confessio
nis glo. ord. in l. 2. §. 1. in glo. 1. quam
ibi summe extollit Pau. de Cas. nu. 8.
& 9. cum latissime adductis ibi per
Alex. & Iaf. ff. si ex noxa. cau. aga. & in
cap. continebatur. quam ibi not. Abb.
& cano. omnes de despō. impub. trad.
latissime post Imo. & Rom. Alex. in l.
qui bona. §. qui damni. ff. de dam. in
fec. cum alijs copiosissime cumulatis
per Tiraq. de retrac. lignia. §. 4. glj. nu.
1. & pluribus seqq. ueritas enim oīa
uincit & super oīa p̄ualet, Elsdra 3.
c. 3. & 4. & infra late, ubi de ueritatis
p̄rogatiua & excellentia c. 16. n. 11.
Et si dicatur quod non uideatur pos
se dari casus, quod in terminis de qui
bus loquimur possit probari contra

rium eo, quia licet uenientes ab inte
stato qui confessi fuerunt testamentū
fuisse conditum solenniter, produce
rent testamentum minus solenne ex
defectu numeri testium, uel per alios
forte testes probarent, quod in testa
mento non fuerint adhibiti septem
testes, non tamen per hoc uideatur cō
cludenter probatum de contrario. eo
quia potest esse quod de alia uolunta
te confessi fuerunt uenientes ab inte
stato, de alia est facta probatio, & sic
non concludit de necessitate, ut p̄
cise arguit in proposito Bar. in l. hęc
des palam. in prin. nu. 6. ff. de testa. in l.
j. §. si quis neget. nu. 13. ff. quemad. tē
sta. ap. Bar. & ceteri in d. l. 2. C. de bo.
pos. secundum tabul. ubi late Iaf. sub
nu. 6. & 7. & seqq. & Dec. nu. 3. in si. &
seqq. quia, ut ipsi dicunt, ad effectum
uitandę cōtrarietatis p̄sumendū est
27 quod testator fecerit duo testamenta
unum solenne, & aliud non solenne.
c. cum tu. & ibi Abb. nu. 2. de test. c.
cum Ioannes, & ibi quoque Abb. nu.
6. de fid. instrum. cum alijs per Iaf. &
Dec. allegatis; ad hoc respondetur, ut
28 in terminis per Bar. & doct. p̄allega
tos, quod istud non procederet quan
do aliter constare posset de ueritate
actus, puta quia utraque pars confite
retur unicum tantum fuisse factum
testamentum, uel confessio uenientiu
ab intestato adeo coarctata loco &
tempore, quod de necessitate intelli
gi deberet de eodem testamento, de
quo postea est facta probatio, quia
tunc cessaret p̄sumptio multiplici
tatis actus, iux. tex. d. c. cum Ioannes.
in uers. uerum. & ibi Abb. sub d. nu. 6.
de si. instru.
29 Ex quibus tandē cōcluden. est quod
aut uenientes ab intestato confiten
tur testamentum esse uerum, & solen
ne, quod tamen uere minus solen
ne est ex defectu numeri testium, &

talis confessio eis præiudicat, ut per Bal. in d. c. 1. nu. 6. qui test. sunt necessarii ad proban. no. inuolutu. nisi postea probetur contrarium, ut supra latius declaratum fuit nu. 24. cum seq. aut confitentur testamentum uere factum esse, & sic per testatorem dispositum, sed non solenniter, & hæc confessio non præiudicat, quia in isto casu non sufficit ueritas sine solennitate. l. si ueritas. C. de fideicom. cū alijs supra allegatis. nu. 4. & 5. cum seq. & quia, ut dicit Ripa in d. l. nemo potest. nu. 28. licet uenientes ab intestato cōfiteantur testamentum sic factum fuisse, sed minus solenniter, non tamen confitetur illud factum esse sine fraude, unde talis confessio eis nō nocet; & Alcia. ibidem sub nu. 26. & uersific. sed quid si hæres. quem refert nouissime Franc. Mática de conec. ult. uolunt. lib. 1. tit. 13. nu. 5. non enim careret suspitione fraudis testamentum in quo solennis numerus testium nō reperitur adhibitus. arg. l. fin. C. de fideicom. & l. hac consultissima. in fi. C. qui testa. face. poss. & l. iubemus. in fi. C. de testa. Bar. in l. non nulli. nu. 2. C. de numeris. & actua. lib. 12. cum alijs ibi in apostil. per Alex. adductis, & per nos latius supra c. 2. num. 1. 3. & num. 2. 5. & num. 4. & num. 5.

31. Hinc infert Ripa in d. l. nemo potest. sub d. num. 28. ibi ex quo infero quod si uenientes ab intestato confitentur non solum testamentum sic factum, sed etiam pro ueritate factum esse absque fraude, licet non solenniter, talis confessio præiudicaret, allegat Bal. in d. aut. sed nouo iure. C. si cer. pet. & tex. in arg. in d. l. si. C. de fideicom. qui Bal. tantum abest quod probet opin. Ripæ quod imo totum contrarium probat; quia Bal. distinguendo dicit, quod ubi scriptura requiritur non solum ad probationem, sed

32. etiam ad substantiam ipsius actus, tūc scriptura adeo præcisè requiritur quod nisi interueniat nihil ualet quod agitur; ponens exemplum in sententia, & contractibus, quæ sunt cum communi per cedulas, quibus nihil addi uel detrahi potest, & prout etiam in contractu emphyteotico iux. l. j. iuncta glo. in uer. alienationis, & communè, de qua late per Ias. ibi nu. 61. & seqq. C. de iur. emph. Iul. Clar. in §. emphyteosis. q. 4. per totam. & in alijs casibus enumeratis per gl. in l. cōtrahitur & apostil. ad Bar. ibidem. ff. de pignō. & plenius per gl. in cap. 1. §. postquam. uer. in scriptis. de cens. lib. 6. & per Specu. de instrum. edi. §. restat. nu. 14. uer. primus est. cum 28. seqq. & Alber. in l. 3. nu. 4. C. si minor te. maior. dixit. Guid. PP. decif. 582. nu. 3. & Bal. in l. gesta. sub nu. 14. & 15. cum seqq. C. de re iud. & apostil. ad Bar. & Alex. in l. pactū. quod bona fide. C. de pac. aut inquit Bal. scriptura non requiritur ad substantiam actus, sed tantum pro necessitate probationis, & isto casu uult Bal. quod licet actus non possit probari nisi per scripturam, tamen sufficit partis confessio, quia est reuerentiam ab onere probandi; de quo etiam Ias. in d. l. j. sub nu. 62. uer. & si dicatur. cum seqq. C. de iur. emph. Cū igitur numerus testium in testamentis requiratur non tantum ad necessariam probationem, sed ad illius substantiam, & ualiditatem, ergo isto casu secundum doctr. Bal. non sufficit partis confessio quicquid inaduertenter dixerit Ripa. nec tex. in l. si. C. de fideicom. probat eius opin. quia licet probet quod numerus testium fuerit aduentus ad remouendas fraudes, nō tamen sequitur quod sit testamentum fuerit factum sine fraude quod ualeat absque solenni & præfinito numero testium, imo contrarium est uerius

33. 34. 35.

ut

ut late supra cap. 2. ostensum fuit. nu. 23. 23. cū seqq. usque ad fi. ergo quicquid dicat Ripa confessio uenientium ab intestato quod testamentum sit factum, & pro ueritate absque ulla fraude factum, sed minus solenniter, non potest eis nocere, quia in casu isto nō sufficit, ueritas sine solennitate, ut sapius dictum fuit.

Et cum ratio ista misiter etiā quod confessio partis sit iuramento uallata, quia semper uerum est dicere, quod non sufficit, quod per confessionem, & iuramentum partis conitet de ueritate testamenti ex quo non interuenit solennis numerus testium, idcirco hæc nostra sexta ampliatio procedit etiam in confessione iurata, prout illam constitutumus, & probauimus supra nu. 4. 5. & 6. com. seqq.

Ampliatio VII.

Quod etiam propter necessitatem non ualet testamentum absque solenni numero septem testium. Cap. X.

VM MARI VM.

- 1. Necessitas non habet legem sed ipsa sibi legem facit.
- 2. Et facit licitum, quod alias esset illicitum.
- 3. Et excusatur ab obseruatione legis furto, uoto, ieiunio, iuramento, & similibus.
- 4. Et reddit actum inuoluntarium, unde excusatur à peccato. & nu. 37.
- 5. Bona prohibita sub pena alienari, possunt ob necessitatem licite alienari.
- 6. Consuetudinem est proprio sacerdoti saltem semel in anno sub pena peccati mortalis ex dispositione cap. omnium uisus; sexus de poenitent. & remiss.
- 7. Et tamen tempore necessitatis potest quis licite etiam layco confiteri.
- 8. Laici non possunt tractare spiritualia.
- 9. Laici tempore necessitatis potest audire

- confessionem poenitentis absoluerit ab excommunicatione. & etiam baptizare, quæ inferius declarantur. nu. 61. & pluribus seqq.
- 10. Forma est præcisè seruanda, nec adimpletur per equipollens.
- 11. Fallit tempore necessitatis.
- 12. Quinimo tempore necessitatis ualet actus omissa omnino forma à iure requisita.
- 13. Sententia lata à iudice non sedente pro tribunali tempore necessitatis ualet.
- 14. Contractus minoris, uel mulieris absque solennitate statuti ualet tempore pestis.
- 15. Testamentum mulieris omissa forma statuti requiritur consensus duorum consanguineorum ualet, quando consensus eorum haberi non potest.
- 16. Depositiō testis per scripturam fieri non potest, quia ore proprio testificari debet.
- 17. Murus tamen potest testificari per scripturam & matrimonium contrahere etiā signis absque uerbis.
- 18. Iuramentum licet pro forma requirat uerba, potest tantum nutu, & signis præstari per eum, qui dari non potest.
- 19. Confessio sacramentalis an & quando per signa uel scripturam fieri possit.
- 20. Statutum requirens in contractu minoris, uel mulieris consensus duorum consanguineorum intelligitur sextens.
- 21. Lex cessat, ubi necessitas occurrit.
- 22. Lex quæ de facto seruari non potest, non astringit, quia debet esse possibilis.
- 23. Necessitas non potest conualidare testamentum absque numero solenni septem testium conditum. & nu. 36. & 30.
- 24. Inherendum est regula iuris sicut in herent Bononien. Carrotio.
- 25. Qui habet regulam pro se, dicitur habere intentionem fundatam & seruandam illam est pronuntiandum.
- 26. Regula iuris sunt tenaciter seruande, nisi in contrarium appareat dispositio specialis.
- 27. Regula iuris an & quando comprehendat personas & casus priuilegiatos.
- 28. Sententia lata contra regulam iuris est ipsa iure nulla.
- 29. Exceptio firmat regulam in casibus non exceptuatis.
- 30. Tex. in l. casus. C. de testa. declaratur.

Ratio

- 31 Ratio generalis extendit legem in casu speciali loquentem, & è contra.
- 32 Dispositio iuris circa solemnitatem testium propter necessitatem suspenditur ad tempus, sed in totum non relaxatur.
- 33 Lex generaliter & indistincte loquens, indistincte intelligi debet.
- 34 Tex. in l. conficiuntur. §. codicilli. ff. de iure codicill. declaratur.
- 35 Tex. in l. si. C. de testa. loquens de testamento rusticum non habet locum in testamento cuius rursus testantis.
- 36 Testamentum non potest fieri cum quinq; testibus, etiam propter necessitatem.
- 37 Intellectus las. Ripa, & Dec. ad tex. d. §. codicilli, reprobat.
- 38 Exemplum. D. Aquilia, qua fecit se exporcare extra domum in viam publicam, ut haberet testes pro conficiendo testamento.
- 39 Verba modis omnibus, & nullo modo sunt adeo precisa, quod non admittunt aliquam dispensationem in contrarium.
- 40 Verba geminata fortius operantur.
- 41 Testamentum factum in carcere tyranni uel tempore pestis, an ualeat cum minori numero septem testium, & nu. s. r.
- 42 Valer argumentum à speciali.
- 43 frustra à Principe impetratur, quod de iure communi conceditur.
- 44 Validum est argumentum ab effectu eorum, qua simul ad esse requiruntur.
- 45 Intellectus ad d. l. si. C. de testa. explanatur.
- 46 Dispositio, qua plura copulatiue requirit, non habet locum, nisi omnia requisita simul concurrant.
- 47 Verba intelligi debent secundum materiam subiectam.
- 48 Lex indistincte loquens, indistincte intelligi debet.
- 49 Indefinita equipollet uniuersali.
- 50 Testamentum propter necessitatem, & tempore pestis conditum, absque solenni numero testium, non ualeat, iux. communem.
- 51 Testamentum factum in carcere tyranni absque solenni numero testium non ualeat, contra Bal.
- 52 Non est recedendum à regula iuris, nisi in casibus expresse exceptuatis.
- 53 Necessitatem excusare à lege quatenus sit intelligendum.
- 54 Differentia inter necessitatem precisam, &

causatiuam.

- 55 In his qua de sui natura sunt mala necessitas precisa excusat à culpa & poena transgressionis legis.
- 56 Exemplum Beata Lucia, & Lucretia Romana.
- 57 Necessitas precisa excusat à peccato, quia non est peccatum nisi uoluntarium, secus in necessitate causatiua.
- 58 Voluntas coacta, uoluntas est.
- 59 Tempore necessitatis omnia sunt communia.
- 60 Annullatio actus an & quando dicatur poena, late declaratur.
- 61 Confessio tempore necessitatis facta à Layco excusat poenitentem à culpa & à poena precepti cap. omnis utriusque sexus.
- 62 Et prodest quo ad damnationem uitandam, sed non quo ad poenam purgatorii minuendam.
- 63 Confessio praedicta Layco tempore necessitatis, non est uera confessio sacramentalis.
- 64 Confessio sacramentalis instituta à D. N. Iesu Christo, & ubi.
- 65 Potestas remittendi peccata fuit data solum sacerdotibus, non etiam Laycis.
- 66 Laycus non potest absolueri à peccatis etiam tempore necessitatis.
- 67 Confessio facta Layco tempore necessitatis licet non ualeat in uim sacramentalis, ualeat tamen ad ostendendam fidem sacramenti ex ui contritionis.
- 68 Confessio facta Layco est iteranda proprio sacerdoti cessante necessitate.
- 69 Confessio praedicta non est de precepto, sed de consilio.
- 70 Reuelans confessionem factam Layco an incurrat poenas. c. omnis utriusque sexus. de poeniten.
- 71 Confessio facta tempore necessitatis Layco an cadat sub sigillo confessionis.
- 72 Defectus iurisdictionis in confessione sacramentali est defectus essentialis.
- 73 Essentia sacramenti poenitentiae consistit in absolutione qua à Layco impedi non potest.
- 74 Mutus qui loqui non potest non est obligatus confiteri per scripturam, sed est liber à precepto confessionis.
- 75 Poenitentis an sit obligatus confiteri per interpres quando à presbytero non intelligitur.
- 76 Vna de conditionibus necessariis ad confessionem sacramentalem est, quod sit secreta.

Sigillum

- 77 Sigillum confessionis est secretissimum quocumque secreto.
- 78 Et est sacramentum de iure naturali Diuino & humano.
- 79 Non potest super eo dispensari à Papa nec à uicaria Ecclesia.
- 80 Sacerdos non tenetur reuelare confessionem etiam si Papa ei hoc precipere sub poena excommunicationis lata sententia.
- 81 Et potius mortem debet pati, quam sigillum confessionis reuelare.
- 82 Sigillum confessionis fortius actat, quam preceptum confessionis.
- 83 Preceptum negatiuum obligat semper & ad semper, & durat etiam post mortem.
- 84 Sigillum confessionis dicitur secretum secretorum.
- 85 Scriptura est sui natura manifesta licet per accidens possit esse occulta.
- 86 Verba ex parte consentientis non dicuntur praecipue necessaria ad confessionem sacramentalem sed manifestatio peccatorum est necessaria.
- 87 Voces sunt notae earum qua sunt in anima passiones.
- 88 Lingua est organum intellectus.
- 89 Nullum est manus mentis nostra testimonium quam qualitas inspecta uerborum.
- 90 Verba ad demonstrandum uoluntatem sunt certiora quam scriptura uel alia signa.
- 91 Ratio institutionis in ore proprio quis consistere debeat, qua fuerit.
- 92 Confessio sacramentalis, licet uerbis fieri debeat, facta tamen nutu & signis aut per scripturam seu interpretem ualida est, nec est iteranda.
- 93 Magister Angelus Pientinus ordinis praedicatorum, & R. P. D. Egidius Gonzales Societatis Iesu, theologi celeberrimi laudantur.
- 94 Verba in matrimonio in ualentibus loqui, an sint necessaria.
- 95 Matrimonium ualeat etiam si signis uel nutu mutuis consensus colligatur.
- 96 Pater puella praesente tacente & non contra dicente sponsalia pro ea recte contrahit.
- 97 Mutus qua sacramenta tractare possit.
- 98 Verba an sint necessaria in teste.
- 99 Iudex potest cogere testem ad deponendum testimonium uiua uoce.
- 100 Actus gestus contra prohibitionem legis est ipso iure nullus, licet lex ultra non procedat annullando.
- 101 Negatiua praeposita uerbo potest induci ne cessitatem praesertim.
- Regula. l. non dubium. C. de legib. declaratur.
- 102 Testes in pluribus casibus potest testificari per scripturam.
- 103 Testimonium redditum in scriptis an ualeat ad effectum plena probationis.
- 104 Probatio per testes est dignior, & efficacior quamcunque probatione instrumentali.
- 105 Testimonium in scriptis, licet sit nullum quo ad effectum plena probationis, tamen quo ad essentiam actus est ualidum.
- 106 Testes singulares, criminosi, contrarii, inimici, & similes licet nihil probent, tamen eorum testimonium non est nullum.
- 107 Muto est interdicitus omnis actus in quo uerba sunt de substantia actus.
- 108 Distingue tempora, & concordabis scripturas.
- 109 Electio facta non seruata forma. c. quia propter. de elec. propter paucitatem eligentium, an sit ualida.
- 110 Necessitas excusat ab obseruantia forma. d. cap. quia propter.
- 111 Electio Praelati ante dispositionem. d. c. quis praecipit. ualebat secundum antiqua iura ex solo consensu eligentium.
- 112 Electio debet fieri more antiquo quando non reperiuntur nisi duo tantum de collegio.
- 113 Vbi deficiunt uerba legis, non habet locum legis dispositio.
- 114 Forma statuti ubi seruari non potest, ualeat actus omnia forma à statuto inroduita ex dispositione iuris communis.
- 115 Necessitas quomodo dicatur excusare ab obseruantia forma.
- 116 Iudex potest supplere in notoriis ex facti euidentia.
- 117 Notorietas sola non excusat ab obseruantia forma.
- 118 Necessitas plus excusat quam notorietas etiam ex facti euidentia.
- 119 Testamentum per lus civile fuit à principio introductum cum solenni numero septem testium.
- 120 Et absque dicto numero septem testium non est testamentum.

Testa-

- 122 Testamentum quo ad sui substantiam, & originem est de iure naturali, quo uero ad solemnitates & quo ad sui formam est de iure civili.
- 123 Forma dat esse rei.
- 124 Sola uoluntas testatoris est necessaria in testamento de iure natura.
- 125 Testamentum ualidum de iure naturali licet nullum sit, ob non adhibitas solemnitates, de iure positivo plurimum operatur.
- 126 Stipulatio est contractus inuentus de iure civili.
- 127 Verba in stipulatione sunt precise necessaria ex parte utriusque contrahentium.
- 128 Mutus stipulationem contrahere non potest.
- 129 Mutus intelligens ad motum labiorum, an stipulari possit.
- 130 Mutus etiam instante necessitate non potest baptizare, nec absolueri a peccatis, nec Sacramentum Sacrosancta Eucharistia conficere, nec alios actus facere, qui pro forma uerba requirunt.
- 131 Sacramenta, quae ab D. N. Iesu Christo instituta fuerunt cum certa forma uerborum, illa omissa non possunt in esse produci.
- 132 Actus forma non seruata propter necessitatem an sit ualidus distinguitur.
- 133 Processus factus per iudicem non seruata forma rescripti, an quando sit ualidus.
- 134 Vbi a principio apponitur forma in actu expediendo non ualet actus omissa forma etiam ex causa necessitatis.
- 135 Consilium simpliciter requisitum in certo actu an dicatur forma substantialis, uel accidentalis.
- 136 Consensus ex mandato superioris in certo actu requisitus in dubio censetur de forma substantialis.
- 137 Forma consilii in actu requisiti omissa an quando actus ualeat, uera distinctio ne eluciantur.
- 138 Vbi mora est periculum allatura, actus expediri potest absque consilio, uel consensu de iure requisito.
- 139 Testes possunt recipi licet non contestata ubi periculum est in mora; quo casu recedatur a regulis iuris communis.
- 140 Actus factus contra prohibitionem legis non est nullus ubicumque; lex procedit ueltra disponendo de remedio in casu contrariationis.

- 141 Intellectus ad c. statuimus, de offi. deleg. li. 6.
- 142 In correctoriis, & aliis prohibitis fit extensio ubi ratio est expressa.
- 143 Ratio ubi est expressa non dicitur proprie extensio sed lex ipsa dicitur loqui.
- 144 Iudex qui teneatur ferre sententiam in loco maiorum.
- 145 Ferre sententiam in loco maiorum an dicatur de forma, substantiali, uel accidentali.
- 146 Sententia lata a iudice non sedente, sed a quicquante propter pestem, uel potentiam paruum non ualet.
- 147 Legis haec consuetudina, C. de testa. dispositio requirit septem testes, praesupponit casum, quod tot testes reperiantur.
- 148 Legis dispositio non habet locum nisi si & quantum eius uerba adaptari possunt.
- 149 Praesuppositum legis ubi deficit, deficit etiam legis dispositio.
- 150 Testamentum in quo propter casum occurrentem iuris dispositio non habet locum, dicitur legis auxilio destitutum.
- 151 Forma statuti ubi ad plenum seruari non potest, sufficit quod seruetur eo quo potest.

C A P. V.

N ECESSITAS, ut dici solet, non habet legem, sed ipsa sibi legem facit, c. remissionem. in uerfi. sed notandum. i. q. i. c. sicut, de consecra. distinc. i. c. quanto, de consuetu. ubi latissima apostill. ad Abb. ubi nu. 12. in uer. tempore necessitatis, c. 2. in fin. de obserua. ieiunio. l. qui potuerunt, & ibi apostill. ff. de manu. testa. l. 1. & ibi no. Bar. in fi. ubi etiam Bal. cum latissima apostill. ad utrumque C. de ope. lib. idemque no. Bar. in l. si quis qui. §. si sub nu. 2. ff. de pigno. & in l. 1. in fi. C. de naufra. lib. 11. & Ancha. per illum tex. in clem. 1. num. 5. de baptif. optima glo. in l. 1. uer. expedire, quae declarat, & allegat concordan. & ibi Alberi. nu. 13. & alij. ff. de offi. consue. & in c. quae uiuit. uerfi. folus. in fi. de uerb. signi. c. de siracusane. §. ecce. hac autho-

thoritate, distinc. 28. & in cap. licet. in glo. 1. de peccatis. & remiss. & optima glo. in cap. quonia. a. 48. distinc. & ut etiam ibi dicit glo. facit licitum quod alias esset illicitum, cap. discipulos, de consecra. distinc. 5. c. quod non est licitum, ubi optima glo. & Abb. nu. 1. cum latissima apostill. de reg. iur. c. primo. §. his ita responderet. 3. §. q. 1. clem. 1. ubi Ancha. in 4. notab. de baptif. c. diacones. distinc. 93. c. ad limitum Beati Petri. 3. o. q. 1. c. bapuzandi. cap. constat. & duobus seqq. de consecra. distinc. 4. c. sanctum. ea. distinc. 4. l. 2. ubi etiam late Alber. C. de patrib. qui filios dicitra. ubi propter necessitatem famis permittitur patri filium uendere: quod alias esset illicitum, cuius legis intellectum, in proposito latissime explicat & exornat Couar. uaria. resolu. lib. 3. cap. 14. nu. 4. cum seqq. item ad propositum est tex. in c. 1. de pigno. & in cap. 2. de spon. impub. & in cap. regula. 2. §. distinc. glo. in c. quod quibitatem uer. fidei uer. quia summe not. Abb. & alij ibi de fidei uer. trad. glo. & Dyn. in regula in argumentum, de reg. iur. lib. 6. not. glo. magna. in fi. & ibidem Bar. in l. pro haerde. §. si quid tamen. ff. de acqui. her. trad. pulchre & not. Bal. in l. diuus. ff. de pet. her. Lucas de perma. in l. curiale. in princi. & ibi late de materia. C. de decurio. lib. x. doc. in l. principalibus. ubi Alex. & late Iaf. col. 2. uer. quarto limita. ff. si cer. pet. Cur. sen. in rep. l. admonendi. & late Iaf. plura cumulat in ea. repet. nu. 214. & pluribus seqq. ff. de iureiur. & Iaf. post alios in l. si ex toto. nu. 18. ff. deleg. primo. O. falc. in disputatio. posita post decif. nume. 2. Rom. cons. 219. col. 2. in uerfi. secundo probatur. & in pulchra quaestione. Cur. iun. in l. 1. nu. 44. & nu. 71. ff. de offi. eius. ubi etiam Dec. nu. 35. & nu. 80. cum sim. congestis. per Dec.

cum sua apostill. in l. quae propter necessitatem, de reg. iur. num. 1. Gerardus de Petra sancta sing. 100. quod est ultimum in ordine, ubi infinita ad propositum cumulat, prout etiam in materia latissime Tiraque. de retrac. signia. §. 26. glo. 1. nu. 19. 20. 21. cum pluribus seqq. quibus postremo addo Card. Iacob. de concil. lib. 6. ar. 7. pag. 374. in uerfi. sed in casu proposito unde excusatur ab obseruantia legis, a furto, a uoto, a ieiunio, a Iuramento, & similibus, ut excusatur David, qui comedit panes propositionis ob famis necessitatem. 1. Regum. 21. & eadem de causa D. N. Iesus Christus excusauit discipulos suos uelentes & edentes spicas in agro alieno in die Sabbati, Math. 12. in prin. & habetur in d. c. discipulos. de consecra. distinc. 5. & in c. deo. §. his ita responderet. 2. §. q. 1. iux. glo. in d. c. quod non est licitum. & in c. ficut fatius. 3. 2. q. 4. & in cap. quere lam. uer. non necessitate. ibiq. late Fel. in l. 1. & seq. de iureiur. & habetur per eundem Fel. in c. cum accessissent. nu. 20. 21. & 22. de consuetu. & in c. prater ea. num. 36. de sponsa. & Gerard. de Petra Sancta proxime allegatus. Abb. in c. titanos. nu. 6. de eccl. edifican. in cap. non minus. nu. 19. de immu. eccle. Fel. in cap. omnes leges. col. 1. in uerfi. adde alium casum. distinc. 1. & Couar. in relec. regulae peccatum. par. 2. §. 1. num. 3. cum seqq. ubi latissime de necessitatis ratione inter furtum & fornicationem, de reg. iur. lib. 6. de quo etiam Cagno. in d. l. quae propter necessitatem. nu. 5. ff. de reg. iur. & Ancha. in clem. uni. nume. 9. de homicid. & bene summa Natur. ca. 17. nu. 118. cum seq. necessitas enim reddidit actum inuoluntarium, & ideo excusatur etiam a peccato, ut per Abb. in d. c. quod non est licitum. quod infra declaratur. nume. 53. 54. cum pluribus

pluribus seqq. ubi recurre, & in terminis de quibus nunc agimus late Paris. consil. 52. num. 12. & seq. & consil. 33. nu. 23. & pluribus seqq. uol. 2.

Et hinc est, quod bona etiam prohibita sub pœnia, alienari possunt ob necessitatem licite alienari, iux. l. alienationes. ff. fam. l. tunc. l. diuus. ff. de pet. hær. l. 1. ff. de fun. dota. l. 3. §. ff. de reb. eo. l. 1. ubi no. Bar. C. de præd. mino. l. lex quæ tutores. & ibi not. Bald. C. de admittuto. c. placuit. cum glo. in uer. ne cessitate. & c. terrulas 12. q. 2. clem. 1. ibi, nisi necessitas & c. de reb. eccle. nō alie. facit d. c. tua nos. in fi. & ibi, no. Abb. num. 8. de eccle. ædifican. & tex. in l. peto. §. prædium. & in l. pater filium. in princ. & ubique not. Bart. ff. de leg. 3. & no. glo. & Bar. in l. quem ad modum. num. 6. C. de agrico. & censu. lib. 11. & late post alios Iaf. in l. filiusfam. §. diui. in 1. lect. nu. 18. & lect. 2. nume. 21. & 22. cum seqq. & ibid. Ripa num. 24. & alijs seqq. ff. deleg. 1. idemq; Iaf. in auth. res quæ. col. 2. in 1. limi. C. com. de lega. & latius idem Iaf. in l. principalibus. in 4. lim. ff. si cer. pet. Rom. d. consil. 219. col. 2. in uerf. 2. idem euidenter ostenditur. & in cōf. 107. uerf. 3. & idem late comprobās in consil. 280. quem refert, & sequitur Alex. in consil. 215. nu. 7. uol. 6. Dec. cōfil. 300. nu. 9. & late comprobatur Aym. consil. 215. nu. 3. 4. & 5. cum seqq. late Fely. in d. c. cum accessissent. nu. 22. de constituto. & in d. c. præterea. sub d. nu. 36. in uerf. facit. quod not. Archi. de sponsa. & licet unufquique teneatur sal. ē semel in anno sub præcepto peccati mortalis proprio sacerdoti confiteri. c. omnis utriusque sexus. de pœnitent. & remis. c. quæ pœnitent. dist. 1. tamen tempore necessitatis, ubi cop. a sacerdotis haberi non potest, licite layco quis confiterur, ut est tex. in d. c. quem pœnitent. & in c.

qui uult confiteri. de pœnit. dist. 6. gl. in summa. eadem dist. & in c. fi. in glo. fin. 24. q. 1. apostil. ad Abb. in d. c. quod non est licitum. latissime Abb. in d. c. omnis utriusq; sexus. nu. 16. & in c. quanto. nu. 12. de consuetu. & ubiq; latissime Sebastia. Sapia. in apostil. bene declarat Host. in summa de pœnitent. & remis. §. cui confitendum. uerf. 7. ubi dicit, quod etiam mulieri tunc licite confitetur. & gl. ordina. in c. pastoralis. §. præterea. ibiq; Abb. nu. 3. & latissime Fely. uidē dum sub nu. 3. uerf. licitum est confiteri layco. & seq. ubi declarat; & allegat concordant. de offi. ord. Gerar. de Petrasancta. d. sing. 100. in prin. & sic laycus, qui non potest spiritualia tractare, nec est spiritualium capax. c. decernimus. ubi glo. allegat concordant. ibiq; cano. oēs præfertim Abb. & latissime Dec. & Ripa plura ex hoc deducentes. de iud. c. sacrosancta. & c. massana. de elec. c. contingit. de arbit. c. nullus. de iure patro. c. causam. ubi late Abb. & ceteri de præscrip. c. ecclesia S. Marie. ubi quoque Abb. nu. 3. cū seqq. & alij post eū de constituto. c. 2. & ibi no. Abb. in 2. notabili de institutio. c. bene quidē. uerf. maximus. & uerf. Eulalius. c. cū aduerum. & seq. & c. si Imperator. dist. 96. c. 1. c. nullus laycorū. c. in noua. & duobus seqq. cū alijs pluribus, quæ allegari possent. 16. q. 7. tradd. scriben. in c. quato. de iud. & in rubr. ubi post alios late Ripa. nu. 8. & alijs seqq. eo. tit. & latissime quoq; Anch. in c. ea quæ. in 3. 4. & 5. q. n. 9. & alijs seqq. de reg. iur. li. 6. & Abb. in q. incip. augerio. nu. 3. & 4. cū seq. & Bero. in c. quæ in ecclesiariū. nu. 91. de constit. Ana. cōf. 57. col. j. uer. hoc præmissis. & faciūt infra tradit. par. 2. c. 6. nu. 12. potest tamen tempore necessitatis audire confessionē pœnitentis, & absolueri ab excoicatione iux. glo. & doc. in d. §. præterea. & in c. in se-

inferior. dist. 21. & in c. a nobis. el. 2. ubi late Abb. super gl. in uer. non potuerit. Fely. & ceteri, de sen. excom. Dec. in d. c. decernimus. nu. 23. de iud. Card. Iacob. de Conci. ubi supra pag. 376. littera A. & Ripa de priui. iud. caupel. num. 46. & seqq. & summa Asten. lib. 5. tit. 14. in uer. sed nota. magister sent. & ceteri Theologi post eum in 4. dist. 17. Ang. & Silue. in uer. absolutio. relati per Couar. qui latius utriusq; dictum explicat, & declarat in c. alma mater. par. 1. §. 11. nu. 9. de sen. excom. lib. 6. prout etiam declarat Nauar. in c. de pœnitent. 6. in prin. nu. 83. cū alijs seqq. & nos infra latius declarabimus. nu. 61. & pluribus seqq. & etiā baptizare, ut docet Augustinus, relatus in c. sanctum est baptismus, & in c. necessitate. de consecra. dist. 4. & habetur in c. constat. & seq. dist. ea. & c. diacones. ad fi. dist. 93. pulcher text. in c. ad lumina. 30. q. 1. tradd. magister in 4. sent. dist. 6. & Thom. ibid. dist. 5. q. 2. ar. 1. Palu. & Duran. ibid. & idē Durā. dist. 6. in prin. Alex. de Hales. in 4. par. summa. q. 16. memb. 1. ar. 1. & Thom. in 3. par. summa. q. 67. art. 3. & summa Asten. lib. 4. tit. 5. art. 1. late Dom. Soto in 4. sent. dist. 4. art. 2. Summa Nauar. c. 22. nu. 7. Syluestrina uer. baptismus. 3. Tabiena, & ceteri Summi in eo. uer. Baptismus. & ex nostratibus Summa Hostien. de Baptis. in §. quis possit. glo. ord. in c. 1. de cle. non ordi. ministran. Abb. in c. quanto. nu. 12. de consuetu. Dec. in c. decernimus. nu. 22. de iud. Card. Iacob. de concil. d. pag. 376. littera A. in fi.

Hinc est quoque, quod licet forma sit præcise, & ad unguem obseruanda, nec possit adimpleri per æquipollens, Bald. Alex. & Iaf. post alios latissime in l. 1. sub nume. 13. ibi ex scripta decisione, & numero 18. cum pluribus seqq. ff. de liber. & posthum.

& tradunt omnes in hac consulti summa, ubi late Alex. nu. 4. Iaf. num. 12. & Dec. 9. cū seqq. C. qui testa. face. poss. Dec. in c. consuluit. el. 2. nu. 3. ad fin. cū seqq. de appella. & latissime quoq; Fel. in c. cum dilecta. col. 14. in 10. amplia. de rescript. & omnium latius Brun. in trac. de forma in rub. de implemen. & obseruan. form. col. 10. in uerf. cæterum. & quattuor coll. seqq. Tiraquel. de ll. connubia. in l. 16. glo. 6. nu. 6. & glo. 7. nu. 99. & nu. 188. cum alijs per nos supra adductis. c. 4. nu. 25. & seq. & infra c. 27. nu. 13. & pluribus seqq. hoc latius declarauimus, tamen ubi imminet necessitas potest adimpleri per æquipollens, ut post Bal. trad. Alex. in d. l. 1. ante nu. 9. ff. de lib. & posthu. Ripa in prin. l. 1. nu. 38. ff. de uerb. oblig. Paris. d. consil. 33. num. 29. & nu. 31. uol. 2. & Fely. in d. c. cū dilecta. col. 18. in 7. limita. & Tiraquel. proxime allegatus. d. glo. 16. nu. 34. & latissime comprobatur Brun. d. rubr. de implemen. & obseruan. formæ coll. 17. in 3. fallen. quinimo necessitas facit ualere actū, omnia omnino forma, & solennitate à iure requisita, ut uoluit Io. Andr. in regula in toto. in prin. de reg. iur. lib. 6. in mercuria. quem refert, & sequitur in pulchro casu Abb. in consil. 25. sub nu. 2. uerf. 2. modus. uol. 2. late Rom. plura adducens in consil. 433. col. 1. per totum, & Paris. in præcis. nostris terminis d. consil. 33. nu. 24. cum seqq. & nu. 30. & 32. Aym. in consil. 12. nu. 2. 3. & seqq. & consil. 137. nu. 5. Iaf. in l. fi. nu. 7. C. de testa. ponēs exemplum in sententia lata à iudice non sedēte pro tribunali in loco maiorum metu periculi uitæ, uel ob aliam instantem necessitatem iux. glo. in l. 1. ubi doct. C. de sentē. ex breui. recitan. & Io. Andr. in c. fi. in glo. in uer. sedendo. de re iur. lib. 6. Specul. in tit. de senten. §. iuxta uerf. quid si pronunciat. & ibi quoque Io.

Io. Andr. in add. Host. in summa in tit. de senten. §. qualiter. uersi. quid si pronunciat. Ias. post alios in l. ius pluribus. nu. 2. ff. de iust. & iur. Lanfranc. in c. quoniam contra. in uers. interlocutoria, & appellationes. nume. 22. de proba. de quo etiā Maran. de ord. iud. in materia senten. nu. 83. & Ripa ubi declarat de priuileg. iud. cau. pef. nu. 52. Ias. in l. admonendi. 2. lect. nu. 218. ff. de iureiur.

Prout etiam in proposito, & fortioribus terminis dicunt doct. quod stante statuto, quod non ualeat contractus, seu testamentum minoris, uel mulieris nisi interueniant duo notarij, uel notarius matriculatus, ualebit tamen tempore pestis cum uno etiam non matriculato, ubi alij haberi non possunt, & sic ommissa forma à statuto requisita propter necessitatē Ang. quę referunt Alex. & Ias. in l. si. sub nu. 4. & nu. 18. C. de testa. Ias. in d. l. admonendi. 2. lect. nu. 216. ff. de iureiur. Paris. d. consi. 33. nu. 3. uol. 2. Dec. consi. 284. sub nu. 2. uers. & ad hoc bene facit, & nu. 3. cum alijs adductis per Ripam de priuileg. contrac. cau. pef. nu. 165. & seq. & Brun. supra allegatū. in d. 3. fallen. & in simili, quod testamentum mulieris ommissa forma statuti requirentis consensum duorum consanguineorum, ualeat quando consensus eorū haberi non potest tempore pestis ex causa necessitatis tradit Corn. quem refert, & sequitur Boer. decif. 228. nu. me. 11. ad si. Ripa proxime allegatus, & idem Ripa, qui declarat de priuilegijs ult. uolunt. cau. pef. nu. 25. & seq. & late Paris. d. consi. 33. nu. 3. uol. 2. intelligitur enim statutum si consanguinei extant tempore actus celebrandi, itaque eorum consensus interuenire possit, ut per Bald. in l. Turpia. §. si Turpæ. & ibi Alex. qui alios cumulat. nu. 7. ff. de leg. 1. & idem Alex. consi.

206. sub nu. 10. uol. 6. & de simili statuto requirente consensum uiri in contractibus uxoris, quod intelligitur si uir est presens, & eius consensus haberi possit, secus si diu est, quod se absentiauit, & nescitur ubi sit, Bal. uideh. consi. 487. uol. 1. & 394. uol. 5. Aym. d. consi. 12. nu. 4.

16 Et in simili quibque uideamus, quod licet non ualeat depositio testis per scripturam, quia pro forma uideatur traditum, quod ore proprio testificatur, ut habetur in c. relatum. y. q. 12. & c. testes. 3. q. 9. bo. tex. ubi id no. gl. To. And. Abb. & ceteri in c. 2. qui in matrimonio. accu. poss. & probat tex. in l. discrepatis. in fi. ubi Ias. nu. 9. C. qui testificari. poss. late Spec. & To. And. ad ipsam de test. §. nunc tractandum. uers. quid de muto. Host. in summa de test. in §. super quibus. uers. quid si testis scribat. Bald. in l. iurandi. num. 3. C. de test. & in l. in bonafidei. sub nu. 5. C. de reb. cred. Abb. & Fely. post alios in c. de testibus. num. 7. de test. Lanfranc. in c. quoniam contra. uers. testium de positiones. num. 7. cum lata apostill. in uers. scriptum. de proba. Boer. decif. num. 38. & seq. & Couar. uaria. resolu. lib. 2. c. 13. num. 6. ubi hanc asserit communem contra Bar. in l. Theopompus ff. de do. prelega. & plura in proposito adducit Ias. in d. l. admonendi. 2. lect. nu. 214. & seqq. tamen hoc uerū est si dari potest, secus in muto, qui ob necessitatem loquelæ potest per scripturam testificari. Spec. ubi supra in titulo de test. §. nunc tractandum. nu. 17. & seqq. Abb. in d. c. de testibus. nu. me. 10. & Fely. num. 9. de test. Ripa in prin. d. l. 1. num. 37. ff. de uer. oblig. & Alex. ibidem sub nu. 16. Tiraq. de leg. connubia. in l. 16. glo. 7. num. 19. prout etiam Specul. dicit de matrimonio, de quo habetur in c. tuæ, & ibi Abb. & ceteri de sponsa. & in l. ex facto. in prin.

18 princ. ibi, mutus duxit uxorem. ubi glo. & doct. præsertim Aret. & Ripa num. 1. cum seqq. ff. de uulg. & l. mutus. ff. de iud. Goza. in consi. 77. nu. 9. & sub num. 12. uersic. 7. & latissime Couar. in epito. de sponsa. par. 2. c. 4. in prin. nu. 1. & seq. & Summa Nauar. c. 22. sub nu. 20. uersic. 2. & Tiraq. proxime allegatus nu. 17. & infra nos latius. nu. 95. & seq. de iuramento. quod licet pro forma requiratur uerba. §. sed neq. qui tex. per doct. ad hoc passim allegatur, licet mihi non probet, in auth. de man. prin. gl. & Bar. in l. & per iurand. ff. de accept. Guilel. de cun. Bar. Alb. Saly. Fulg. Pau. de Cast. Alex. Ias. & oēs in l. qui iurasse. in prin. ff. de iureiur. Alex. in l. 1. in prin. nu. 16. ff. de uer. oblig. Ias. in l. ex ea parte. n. 9. eo. tit. Sotzi. in l. gallus. §. idem credendū. n. 4. ff. de libe. & posthu. nort. Ant. de But. Abb. & Imo. i. c. pen. de iureiur. & Ant. Gabr. com. concl. lib. 6. tit. de cōsuetu. concl. 3. nu. 24. ubi alios citat. possit tamen per eū qui dari non potest, nutui, & signis præstari. tradit Pau. de Cast. in d. l. qui iurasse. in prin. nu. 3. Alex. & Ias. nu. 11. ff. de iureiur. cum alijs, ut per Alex. in d. l. 1. in prin. nu. 16. ff. de uer. oblig. Tiraq. supra proxime allegatus nu. 18. licet secus in his, qui dari possunt, in quibus locū habent primo allegata iux. communem opi. quam late probat Io. de Selua in trac. de iuram. par. j. q. 2. & hanc esse communē doct. distinctionē attestatur Crot. in d. l. 1. in prin. nu. 15. 16. & 17. & Galia. ibid. col. fin. ff. de uer. oblig. & late Alcia. post Abb. & alios cano. in rubr. de iureiur. nu. 12. in fi. 13. & 14. & Couar. latissime in c. quamuis. in initio 1. par. nu. 4. de pac. lib. 6. cū alijs allegatis per Menoch. consi. 37. nu. 49. uol. 1. & de confessione sacramentali uideamus, quod licet ore proprio poenitens confiteri debeat peccata sua, non autem per si-

gna, uel scripturam. d. c. quę poenitet. de poenitē. dist. 1. Scot. in 4. sen. dist. 17. q. uni. c. 3. Pet. de Palud. ibidem. q. 2. & ceteri ea. dist. 17. Couar. uaria. resolu. lib. 2. c. 13. nu. 6. in uers. hinc obiter, & late probat Sūma Asten. lib. 5. tit. 18. col. 5. in uers. 7. confessio debet esse nuda. in 7. conditione confessionis per totum; tamen mutus ratione necessitatis potest per scripturam confiteri, ut per Ripā in d. l. 1. in prin. nu. 36. ff. de uer. oblig. & erit uera confessio sacramentalis, quāuis ad illam sic faciendā non sit obligatus, ut post Rich. & Hadr. d. dist. 17. & Caieta. per eū relatos declarat Couar. uaria. resolu. ubi supra, & bene trad. Sūma Naua. c. 21. nu. 36. & in c. quę poenitet. distin. 1. & in c. fratres. nu. 85. & seqq. de poenit. dist. 5. & per nos infra late nu. 74. & pluribus seqq. 20 Hinc quoque uideamus, quod stante statuto, quod non ualeat contractus minoris, uel mulieris nisi interuenierit consensus duorum consanguineorū, intelligitur si extant, alias si non extant ualebit ommissa forma statuti propter necessitatē, ut per Bald. Ang. & post alios Alex. in l. Turpia. nu. 7. ff. de leg. 1. Bal. in l. 1. in prin. nu. 2. C. unde uir, & uxo. Alex. in consi. 206. nu. 10. uol. 6. ubi enim occurrit necessitas ibi cessat lex, ut dicit gl. no. in d. l. j. ff. de offi. cōsue. & ratio prædictorum est, quia lex debet esse iusta, & possibilis. c. erit autē lex. 4. dist. ita quod iter alias cōditiones hæc est una, quod sit facta in casu possibili, & idcirco ubi de facto seruari non potest, lex non astringit, quia cōtineret impossibilitatē contra naturam ipsius legis, quod esse non dēt, ut in proposito tradit Bal. in l. diuus pius. in 2. notabili. ff. de pet. hæc. & Abb. in d. consi. 25. col. 2. uers. 2. modus. uol. 2. Ex prædictis & pluribus alijs, quæ ad propositum cōgeri possent, de quibus cum iste non sit locus suus, remit-

to me ad doctores in locis supra allegatis præsertim ad Sebast. Sapia in appo. ad Abb. in cap. quod non est licitum. de reg. iur. & Fely. in c. querelam. nu. 1. & seqq. de iure iur. apparet quanta sit uis necessitatis, & tamen tanta non est, nec tanta esse potest, quod faciat ualere testamentum absq; solenni numero septem testium iuxta hanc nostram septimam ampliationem. quam ita constituimus, & probamus.

23 Primò ex regula iuris cõis, de qua supra c. 2. nu. 1. & seq. cui inhærere de benignis in casibus non exceptuatis, ut Bonon. Carrotio iuxta glo. in l. ois distinctio. ubi post alios eã no. Cagno. 33. ff. de reg. iur. unde qui hæt regulam profert, dicitur habere intentionem fundatam, quia res dicitur certa pro eo, qui profert regulam hæt, cum nõ possit dici dubium ubi adest regula iuris, ut per Bart. in l. quoties. ff. si quis cau. & in l. ex quacungq; col. j. cõ ibi adductis per Ias. nu. 33. ff. si quis inuis uocã. & eund. Ias. in l. cetera. nu. 7. & 4. ff. de leg. j. Dec. in c. traslato. leq. 2. sub nu. 4. de cõstit. & in l. 1. nu. 5. ubi etiã Cagnalios adducẽs. nu. 1. ff. de reg. iur. Ripa in l. si. C. de re uoc. don. q. 5. r. sub nu. 170. Dec. in cõfil. 4. 7. nu. 3. & 49. 8. n. 5. & idcirco, ut ipse dicit secundum regulam pronunciamdum est, nisi contrarium probetur, cõ latissime in proposito adductis per Tiraq. de retrac. ligni. §. j. gl. 9. sub nu. 2. r. r. regula enim iuris sunt tenaciter seruanda, nisi in cõtrarium appareat dispositio specialis, ut inquit Bald. in l. si tutor. in fi. C. de seruo. pigno. dato. manum. in tantum, quod regula artemdi, & seruari dõt etiam contra personas, & casus alias priuilegiatos nisi appareat specialiter priuilegiati casu illo iux. opt. tex. in l. in fraudẽ. in fi. ff. de milite. & ibi no. Bal. & idẽ Bal. in Loes populi, ad fi. ff. de iust. & iur. Dec. in l. 1. nu. 5. in fi. & seqq. & Cagno. nu. 16. ff. de reg. iur. idẽ

Dec. in l. quo tutela. §. r. eo. tit. & in l. j. nu. 6. C. de edẽ. in l. 2. C. un. lib. in l. un. nu. 9. C. de sentẽ. quã pro eo quod interest, & in c. sedes. col. 4. uerfi. & intantum hoc procedit. de rescript. idẽ q. Dec. in cõfil. 5. nu. 1. in fi. cõ seq. in cõfil. 30. r. nu. 1. 2. & cõfil. 53. 6. col. 3. uerfi. 3. principaliter & alibi sæpe Gozad. cõfil. 97. sub nu. 7. Ripa in l. r. nu. 1. 5. ff. solu. mar. & in l. si. q. 5. r. sub nu. 170. uer. pro contraria sentẽtia. C. de reuoc. don. & latissime cõprobat Tiraq. de retrac. ligni. §. r. gl. 14. nu. 96. cõ plurib. seqq. & idcirco sententia lata contra regulam iuris est ipso iure nulla tanquam lata contra ius dato, quod in aliquibus casibus saluari possit iux. gl. no. in l. 2. in glo. ff. de appella. recipien. quã ad hoc allegat, & sequitur Alex. in l. rei iudic. §. si in iudicio. col. 3. in prin. ff. sol. mar. & Alex. in l. 4. §. si quis condemnatus. sub nu. 8. ff. de re iud. Mathesil. siag. 19. no. quod sententia cum latissima apostoli Fely. in c. r. nu. 7. de re iur. cum alijs adductis per Dec. in cõfil. 8. nu. 1. & Gabriel. lib. 2. cõm. opi. tit. de sentẽ. cõfil. 7. nu. 7. cõ igitur regula ista de numero septem testium in testamentis adhibendũ reperiatur solum in certis casibus particularibus limitata (de quibus infra sigillatim uidebimus), ergo in alijs firma stabit hæc nostra regula, quia exceptiones cõfirmant regulam in casibus non exceptuatis. l. quæstiu. §. deniq; Neratius. & ibi no. Bart. ff. de fidei. in l. in l. i. §. generali. §. uxori. ff. de u. fi. & usufruc. leg. & §. ut autẽ lex ubi etiam Bart. in auct. de noralienan. c. dominus. 3. 2. q. 7. c. 2. de coniu. lepro. no. in c. cum dilecta. de confir. uti. uel imiti. ubi Abb. & post eum; & alios late Dec. nu. 6. & seqq. & per Dyn. in rub. de reg. iur. lib. 6. ad fi. & Dec. in l. r. nu. 23. & Cagno. nu. 25. ff. eo. Bar. in l. Lucius. §. pluribus. in fi. ff. ad Treb. Bal. in l. 1. §. sed excipiuntur. in fi. ff. de fer. &

in litem uidendum §. quod si pro emptore. in fi. ff. de per. hær. & in Loes populi. sub nu. 23. uerfi. sed quæro statuto canetur. & seq. ff. de iust. & iur. late Roma. in cõfil. 33. 7. in 2. dub. cõ alijs adductis per Alex. cõfil. 4. nu. 1. uol. 4. & latissime Fely. ubi id postea late declarat in c. quoniam frequenter. col. 1. & seq. ut lit. nõ contel. & latius Euerar. in locis lega. centu. 3. & bene in proposito nostro Ias. in l. fin. col. 3. in prin. uerfi. pro ista opi. C. de testam. & cõsultentes passim.

30 Secũdo principaliter probatur hæc nostra ampliatio. in l. casus, & ibi in terminis Bar. & ceteri. C. de testa. ubi est tex. quod propter casum morbi contingentis in personã testium hoc tantum de iure relaxatur, quod pro tunc possunt testes disungi, & separari; non tamen remittitur solennitas numeri septẽ testium, & idcirco necesse est, quod illi iisdẽ statim redeant, uel alij loco deficientiũ subrogentur ita, ut modis omnibus septẽ testes sint testamento præsentẽs, ut ibi declarant gl. & doc. ecce quod propter necessitatẽ morbi contagiosi, ut est pestis, & morbi comitalis, ut doc. ferẽ oes exẽplifi cõt ibi, non remittitur solennitas numeri septẽ testium prout etiam in proposito illi text. adducit Ripa. in tract. de pest. tit. de priu. ult. uolun. nu. 7. quãuis autẽ tex. ibi particulariter loquatur de necessitate occurrẽte respectu morbi cõt agiosi, ratio tamẽ generalis ampliat. tex. etiam in casu speciali loquentẽ, & e contra. l. quod dictũ. ubi Bart. Bal. & post alios late Ias. in 1. & 2. notabili. ff. de pac. l. regula. §. fin. ubi not. Bar. ff. de iur. & fac. igno. l. 2. §. si mater. uerfi. quid si curatore. ff. ad S. C. Tertul. l. cõ pater. §. dulcissimis. ff. de le. 2. ubi Bar. Bal. Pau. de Cast. & ceteri no. l. adigere. §. quãuis. ff. de iur. patro. c. cõstitutionem. ubi late Anch. de regula.

lib. 6. no. glo. & doct. in l. hæc actio. ff. de calumniato. & in l. si is qui animo ff. de acq. poss. Bart. in l. pater filium. §. fundum. ff. de leg. 3. Bal. in d. l. quod dictum. in prin. ff. de pac. ubi dicit, quod eatenus extenditur dictum quatenus extenditur ratio, & quod ad hoc allegatur illa lex bene Abb. in c. 2. requir. in r. notabili per illum tex. de appella. Ang. cõfil. 22. r. sub num. 3. & in cõfil. 346. ubi id dicit procedere in qualibet dispositione, ut ibi per eum cõ alijs late, & bene in proposito adductis per Aym. in cõfil. 133. nu. 32. & latius in cõfil. 227. num. 3. & pluribus seqq. cum alijs pluribus more suo cumulatim per Tiraq. cessan. cau. par. 1. nu. 139. 140. iuncto num. 149. & seq. præsertim quando ratio est expressa, ut infra per nos latissime num. 142. & seq. & ad saturitatem uidendum erit apud Euerar. in locis lega. in loco a ratio. legis larga, &c. & loco præced. centu. 34. & 35. & amplia, & declara. ut supra c. 2. nu. 33. & infra par. 3. c. 3. nu. 70. & pluribus seqq. & propterea illum tex. in d. l. casus. in præcis terminis ita generaliter summant Barto. Bald. Pau. de Cast. Alex. Ias. & ceteri, quod propter necessitatẽ dispositio iuris suspenditur ad tempus, sed in totum non relaxatur. Et in individuo hoc expressẽ decidit Pau. de Cast. in fin. ubi per illum tex. concludit, quod licet propter casum non possint haberi plures, quàm sex, uel tres testes, nõ tamen propter necessitatẽ, quæ excusare solet, ualebit testamentum, quia, ut ipse inquit, non excusatur ab ommissione huius solennitatis numeri septẽ testium iux. l. si unus. & l. fin. C. eo. tit. de testa. & licet Ias. in d. l. si sub num. 5. in uerfi. pro ista sententia. conetur retorquerẽ tex. in d. l. casus. in partem contrariam ponderans, quod idcirco ibi solennitas numeri testium propter contagiosi

ragiosi morbi periculum non remittitur eo, quia uerisimiliter alij loco eorum, quibus morbus contingit, haberi, & subrogari possint; tamen text. ille non facit hanc distinctionem, an alij subrogari possint, nec ne, sed generaliter, & indistincte concludit, quod propter huiusmodi casum; licet sit aliqd relaxatū de iure respectu contentus, non tamen respectu huius solennitatis numeri testium, unde generaliter, & indistincte intelligi debet, siue alij subrogari possint, siue non possint in l. 3. in fi. ff. de offi. præf. l. Imperator. §. diuus. ff. de postu. l. metū. §. animaduertendum. ff. quod met. cau. l. si seruitus. ff. de ser. urb. præbe. l. 1. §. quod autē prætor. ubi gl. in uers. simpliciter eum tex. ad utrūq; trahit. ff. de alea. l. regula. §. fin. ibi, nam initium cōstitutionis generale est. ff. de iur. & fac. igno. l. in fraudē. §. fi. in fi. ibi, quia generalis est ista determinatio, & ibi bene Bal. ff. de mili. testa. l. hoc legatū. in prin. ff. de le ga. 3. l. si. ff. de pen. lega. l. i. uers. ait ergo prætor. ff. quæ in frau. cred. litem apud. §. ait prætor. uers. generaliter. ff. de iniu. l. 1. §. generaliter. de leg. præstan. l. de pretio. cum concordan. ubiq; per glo. allegatis. ff. de public. in rem act. l. si. in fi. ubi Bal. declarat. C. de hæc. uel act. uen. quod procedit etiam in odiosis, ut latissime per Tiraq. more suo cumulans infinita in præfatio. l. si unquam. nume. 118. & 119. C. de reuocan. dona.

34 Tertio fundatur hæc nostra conclusio in l. conficiuntur. §. codicilli. ubi not. Bart. ff. de iure codicill. ubi inquit text. quod id quod dicitur, quod is demum codicillari potest, qui habet testamenti factionem, non sic intelligendum est, quod tunc de facto testari possit, quid enim inquit text. si sufficientium testium copiam non habeat, sed quod de iure testari

possit, puta quod sit persona habilis ad testandum, iuxta l. si queramus. ubi glo. & docto. ff. de testa. ecce ibi text. apertus, quod si quis non habeat sufficientem numerum septem testium, qui requiruntur in testamento, non poterit ualide testari, sed bene codicillari cum quinque testibus tantum, & sic etiam data necessitate propter inopiam testium, non tamen ualebit testamentum cum minori numero, propter quem text. dicit ibi Barto. num. 1. quod si ciuis est in uilula, in qua deficit copia testium, & non potest habere nisi quinque, non potest facere testamentum, licet in rustico eo casu sit dispensatum, quod ualeat testamentum cum quinque testibus per l. fin. C. de testam. cum pluribus infra adductis loco suo proprio, capit. 21. numero 5. & 6. & sic singulariter uult Bart. quod non ualeat testamentum absque solenni numero testium, etiam propter necessitatem inopiæ testium, & sequitur Alexand. in d. l. si. nume. 2. & ibid. Ias. post alios per eum relatos colum. 1. in uers. 2. & fortius. ubi in fin. dicit, quod sola necessitas non sufficit, ut quis possit cum quinque testibus facere testamentum per illam l. & dicta l. conficiuntur. §. codicill. ff. de iu. codicill. & sequitur Afflict. qui attestatur de communi. decis. 25. & expresse Boer. decis. 228. etiam attestans de communi sub nu. 10. ubi dicit, quod omnes se fundant per d. §. codicill. & expresse etiam per istum tex. hoc decidit Gual. tit. de testa. cau. 2. nume. 1. cum alijs latius adductis infra nu. 50. Nec obstant, quod Ias. in dicta l. fina. columna secunda in fin. C. de testamen. conetur respondere ad d. §. codicilli, quod dum text. ponderat quem non habere facultatem testandi propter inopiam, & carentiam

(ut

(ut ita dicam) numeri testium, intelligatur respectu commoditatis, & cuiusdam opportunitatis actualis eo quod tunc in actu non aderant septem testes, non tamen negat quæ in potentia, & uerisimiliter plures haberi potuissent, prout etiam in effectu respondet ad illum tex. Ripa in d. uact. de pest. de priuileg. ult. uolun. sub nume. 8. & Dec. in dicto consil. 284. nume. 2. ad fi. in uers. non obstat. quia pro certo ista distinctio est contra illum tex. qui generaliter, & indistincte loquens, indistincte intelligi debet siue tunc in actu, siue etiam in potentia uerisimiliter plures testes haberi non possent tempore quo quis decedens condere uellet testamentum, unde Bart. & ceteri supra proxime allegati (qui omnes in eod. text. se fundant, ut dicit Boer. proxime allegatus) indistincte illum intelligunt, uolentes per illum tex. quod etiam propter necessitatem reperiendi sufficientem numerum testium, non tamen ualeat testamentum cum minori numero inferrentes ex eo tex. ad testamentum conditum tempore pestis, quo nec in actu, nec in potentia uerisimiliter tot testes haberi possunt, ponendo exemplum in Aquilia uxore.

38 D. Signo. de homod. quæ fecit se asportare extra domum in uiam publicam, ut haberet testes in numero sufficienti pro consecutione sui testamenti, ut late post alios per Boer. proxime allegatum dicta decis. 228. nume. 10. de quo tamen casu latissime tractatur ampliatio sequenti, text. ergo in d. §. codicilli. iuxta doct. intelligentiam bene probat hanc nostram septimam ampliationem, quicquid Ias. & Ripa proxime allegati respondere conentur.

Quarto igitur pro hac nostra ampliatione adducitur text. in l. fin. C. de

testam. multipliciter ponderando primo dum text. specialiter indulgendo rusticis ruri testantibus, ubi copia septem testium non adest, quod eorum testamenta ualeant cum quinque tantum (inquit) usque ad quinque modis omnibus testes adhiberi iubemus, minus autem nullo modo concedimus. ecce ergo text. clarus, quod licet in dicto casu particulari propter inopiam testium ualeat testamentum rustici cum quinque testibus, tamen cum minori numero nullo modo ualebit, & sic etiam propter necessitatem, ubi quinque haberi non possunt, ponderando uerba illa [modis omnibus] & illa uerba [nullo modo], quæ sunt uniuersalia, præsertim illa uniuersalis negatiua, [nullo modo] cuius uix est adeo tenax, & præcisa, ut non admittat dispensationem, nec interpretationem aliquam in contrarium iuxta glo. in clement. 2. in uers. concedatur. in fi. & in uers. nullo modo. de ætat. & qualita. omnes ibi sequuntur, & præterea Abb. in cap. qualiter. & quando. el. 2. numero 18. & ibidem Fely. colum. 3. in princ. de accu. idemq; Fely. in cap. Rodolphus. colum. 17. sub nume. 26. de rescript. & in cap. at si clerici. §. de adulterijs. sub nume. 4. uers. secundo limita. & Dec. num. 9. de iud. Roma. in consil. 325. col. 1. in fi. uers. 2. idem uidetur Ias. in consil. 166. nume. 2. in consil. 167. col. pen. uers. item illa uerba. & consil. 168. col. si uers. 2. ponderentur. uol. 2. in consil. 53. colum. 3. in uers. moueor in primis. uol. 3. & consil. 132. col. 3. uers. sed præmissis non obstantibus. uol. 4. idemque Ias. in l. si nume. 26. & præced. ff. de fer. in l. 1. §. sublata. lect. 2. numero 13. ff. ad Trebell. & in l. de p. pello. §. si quis forte. numero 4. ff. de no. oper. tradd. Alexand. & Iaso. post alios in l. fina.

G 3 sub

sub nu. 9. C. de testa. mili. & idē in terminis d. l. si. nu. 10. ad si. C. de testa. Ias. in l. 1. lect. 1. nu. 36. & lect. 2. num. 76. C. de sum. Trinit. Dec. in c. 2. col. 8. uerfic. 3. inducitur de proba. cum latissime congestis per Tiraq. doct. copiosissimum in l. si unquam. uerf. reuertatur. num. 92. 93. & seq. C. de reuocan. dona. prout etiam dicunt doct. præfati de dictione nullatenus, de qua latissime Corfetr. in sing. uer. nullatenus. & Tiraq. ubi supra num. 65. præfertur cum sint uerba geminata modis omnibus, & nullo modo, ut in terminis d. l. si. C. de testa. pōderat ibi Ias. sub d. num. 10. Aym. consi. 294. col. 4. in uerf. si uerba uniuersalia. uerborū enim geminatio, ut ipsi Ias. & Aym. dicunt, multum operari solet, & ex ea colligitur enixa, & deliberata mēs disponentis uulg. l. Balista. ff. ad Trebell. & in auth. de manda. princ. §. deinde. uerf. si quis autem. & in auth. ut nulli iud. in §. hoc uero. iuncta glo. in uerf. iussio. facit l. si mulier. la. 2. in si. cum glo. si. C. ad uelleia. & in c. si quis iratus. cum glo. quoque si. 2. q. 3. glo. in c. requisiisti. in uer. decens est. extra de testam. Bart. in l. cum scimus. in si. ubi latissime ad eum Alex. C. de agri. & cens. lib. 1. 1. & dicit Bal. in questione de schisma. posita sub rub. C. si quis ali. testa. prohibue. in §. sed in contrarium. nu. 15. quod ubi interuenit secunda consideratio, ibi præsumitur esse plena deliberatio. & idem Bal. in c. eam te. col. 2. de rescrip. tradd. cano. in c. si. in prin. ubi late Fely. qui declarat de offi. de leg. & Ias. in l. r. nu. 30. cum seqq. ff. de offi. eius. & in consi. 6. col. 4. in prin. in uerf. confirmatur optime uol. 3. cum alijs in proposito latissime adductis per Fely. in c. si cautio. nu. 39. & quinque seqq. de fide instr. & latius Euerar. in locis lega. cētū. 91. & doct. consulendo passim.

Nec dicatur, quod tex. ille l. si. C. de testa. prober contrarium eo, quod propter necessitatem testium permittatur ibi ualere testamentum cum minori numero septem testium à iure statuto, prout expresse illum text. ad hoc ibi ponderat Bald. ante nu. 2. ubi dicit, quod illud statuitur propter inopiam testium, quia propter necessitatem receditur à solennitate numeri septem testium, ex quo post Nico. de Matta. infert, quod testamentum factum in carcere tyranni, ubi meru tyranni non possunt haberi septem testes, ualebit cum quinque si plures haberi non possunt, & idē inquit Bal. si propter mortalitatem, uel alium repentinum casum plures haberi non possunt. Saly. & Rapha. Cum. relati per Alex. ibi, num. 3. inferentes etiam ad testamentum conditum tēpore pestis, quo copia testium haberi non potest, quod ualeat absque solenni numero septem testium, & sequitur ibidem Ias. nu. 5. cum seq. & alij relati per Ripam tract. de pest. rit. de priuileg. uolun. num. 1. quam opin. tanquam magis æquā ipse quoque sequitur ibi. sub nu. 12. cum seq. & Angel. Aret. in tract. de testam. glo. 5. in fin. de quo tamen ultimo tractandū est in sequēti ampliatio. ubi uidebimus contrariam opin. & magis communem, & ueriores esse.

Est enim pro responsione aduertendum, quod uis argumenti fiat in hoc, quod licet text. ibi permittat rusticis dum sunt in uilla, ubi non solet adesse copia testium, condere testamentum cum quinque tantū testibus, & sic licet illo casu particulari statutū sit ualere testamentum cum quinque testibus, nihilominus si quinque haberi non possunt, non tamen ualebit cum minori numero, ex quo pater, quod etiam propter necessitatem inopia testium non ualeat absque præfinito numero

mero à iure statuto, & sic quemadmodum ibi non ualeat etiam propter necessitatem absque numero quinque testium à iure statuto, ita quoque propter eandem necessitatem extra illū casum non ualebit absque septem testibus regulariter à iure requisitis, & licet in d. l. fin. propter huiusmodi necessitatem ualeat cum quinque si plures haberi non possunt, tamen illud speciale est fauore rusticorum, unde in cōtrarium est ius commune, ut ibi bene respondet Paul. de Cast. num. 3. in si.

Secundo igitur inducitur ille text. d. l. si. C. de testa. per locum à speciali, quod argu. ualidum est in iure nostro. l. quod uero contra. & lius singulare. ff. de leg. glo. in c. præfenti. in uer. specialiter. de præb. lib. 6. & post Pet. & alios tradit Pau. de Cast. in l. si tutor. C. in quibus cau. in integ. rest. non est neces. & plene Euerar. in locis lega. in loco à speciali centu. 68. cū enim specialiter sit inductum per d. l. fin. quod testamentum rustici ruri factum propter necessitatem inopie testium ualeat cum quinque testibus si plures haberi non possunt, ergo in contrarium est ius commune, ut in iure proxime allegatis, & tradit ibi Pau. de Cast. proxime allegatus. nu. 3. in fin. & Boer. in terminis d. l. si. decif. 228. parum post nu. 10. unde regulariter propter huiusmodi necessitatem inopie testium non ualebit testamentum absque solenni numero septem testium à iure requisito frustra enim Imperator, id specialiter statuisset in testamento rusticorum, ubi occurrit necessitas inopie testium si ipsa sola necessitas de iure communi, & regulari sufficeret ad ualiditatem testamenti cum minori numero, quia frustra, ut dicit solet, specialiter à Principi imperatur, quod de iure communi conceditur l. quæ sub conditione. §.

fi. ff. de cond. inst. l. cum interdicta. uerfic. quod autem. C. arb. tut. l. uni. ubi. Bar. Bal. & Ang. no. C. de thesa. lib. 10. l. in si. & ibi glo. quæ allegat concord. dan. & Bar. in si. no. ff. ad municip. gl. 1. & Inno. ibid. in prin. in c. 1. de rescrip. & prout etiam præcise arguit Ias. in d. l. si. num. 4. in si. uerfic. 2. pro ista parte C. de testa.

Tertio ergo probat ille text. argumento sumpto ab effectu eorum, quæ simul adesse requiruntur, quod itidē ualidum, & efficax est, & multum frequens, ut late habetur per Euerar. in dd. locis legal. in loco ab effect. eorum, quæ simul requiruntur, centu. 36. ad hoc enim, ut habeat locum dispositio. d. l. fin. plura requiruntur, primo, quod si is qui testatur sit rusticus, secundo, quod testetur in rure tertio, quod non adsit tunc ibi sufficiens copia testium, itaque si ex his alterū deficeret, non haberet locum illius l. dispositio, ut bene declarat ibi Pau. de Cast. Boer. d. decif. 228. post num. 10. Ang. Aret. in trac. de testa. glo. 5. nu. 7. & seq. quia quando plura copulatiue, prout ibi in dispositione aliqua enumerantur, non habet locum dispositio, nisi omnia simul concurrant. Fely. in c. ex parte. el. 1. num. 33. de rescrip. Ias. in l. dedi. la. 1. col. 1. ff. de cond. cau. da. & latius uidebimus infra limita. 6. ubi de illius text. intellectu particulariter est tractandum, unde si ciuis ruri testaretur, ubi non adesset sufficiens numerus testamentum, nō per hoc ualeret eius testamentum cum quinque tantū testibus iux. illius l. dispositionē, ut ibi concludunt Pau. de Cast. Alex. & doc. communiter, ut per Boer. proxime alleg. & Iul. Clar. qui de communi attestatur. lib. 3. sent. q. 56. uerfic. sed quid in testamentis, & latius nos d. limita. 6. ex quibus patet solam inopiam, & necessitatem testium non fiam esse ad

ualiditatem testamenti absque solenni numero testium, nisi etiam alia ibi requisita concurrant.

Quinto ergo & principaliter pro hac nostra 7. amplia. adducitur text. sing. in l. si quis dolo. in prin. ff. si quis aliquid in testa. prohibue. quem in proposito adducit Ripa in d. trac. de pest. de priuil. ult. uolum. parum sub nu. 10. ubi inquit text. quod si quis dolo malo fecerit, ut testes non ueniāt, & sic deficiat facultas testandi, dum enim text. loquitur indistincte, & indeterminate de testibus per illa uerba, ut testes non ueniāt, intelligitur de testibus 47 necessarijs ad testamenti factionem secundum subiectam materiam iux. l. si uno. quæ semper ad hoc allegatur. & ibi no. Bar. Bal. & ceteri. ff. loca. & l. si stipulatus. ubi etiam Bar. Bal. no. ff. de usu. l. insulam. quam præ ceteris no. Pau. de Cast. nume. 5. & late Iaf. ff. de præscript. uer. fact. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. l. si legati serui nomine. ubi Bar. Alex. & post eos, & alios late Iaf. nume. 3. & 4. cum seqq. ff. de leg. 1. l. 1. §. si quis sub conditione. ubi glo. allegat concordant. ff. ut lega. seu fideicom. nom. cauea. l. stipulatio ista. §. hi qui sunt. ubi post Bart. & alios id nor. Iaf. nume. 6. ff. de uerb. oblig. glo. in l. eas causas. quæ semper ad hoc allegatur, ut ibi dicit Pan. de Cast. in fin. ff. de condit. & demonst. tradd. Bart. in l. 1. nume. 1. C. de neg. gest. & in l. damni infecti quidam. in prin. ff. de damn. infect. Bald. in l. ea quidem. sub nume. 4. uersic. & adde. C. commo. & in l. à procuratore. C. man. & in rubr. C. de contrahen. emptio. quæstio. 9. Pau. de Cast. qui per hanc regulam decidit pulchram quæstionem in l. si præcario. numero 4. ff. commu. præd. Alex. in l. si constante. nume. 2. ff. solu. matrim. & late Iaf. in l. age. nume. 3. & 4. cum seqq. C. de

transact. & in l. sed, & si possessori. §. item si iurauero. nume. 3. 2. per illum. tex. ff. de iureiuran. & not. declarant. Imo. Pau. de Cast. & Alexan. in l. miles. §. decem. nume. 3. & Iaf. num. 11. ff. de re iudic. & late Dec. in l. quoties. idem sermo. ubi etiam Cagno. & alij scriben. ff. de reg. iur. tradd. cano. omnes in cap. nam concupiscenciam. præsertim Abb. & Fely. nume. 2. 3. & 4. & Dec. lectu. 1. colum. ff. de constitu. Abb. in cap. j. nume. 7. & cap. pen. in prin. de ui. & honest. cleric. & in cap. exhibita. nume. 2. de iud. & in cap. constitutus. nume. 2. 2. per illum. tex. de religio. dom. Alexan. consil. 33. nume. 10. & 11. uolum. 4. & consil. 21. nume. 9. uolum. 5. Dec. consil. 278. nume. 5. & consil. 388. numero 4. Paris. consilio 88. nume. 21. uolum. 1. Ruyn. consil. 109. numero 4. & consil. 111. sub nume. 2. ubi declarat uolum. 1. Goza. consil. 63. numero 19. Aym. consilio 9. numero 22. & consilio 245. numero 5. & 6. late Roma. consilio 509. colum. 1. & consulentes alij passim cum alijs adductis per Tiraquel. in l. si unquam. uersic. reuertatur. numero 37. & 38. C. de reuocand. donatio. & ex professo omnium latius tradit. Euerar. in locis leg. centu. 46. nam tunc perfecte enunciamus cum secundum subiectam materiam loquimur secundum Philosophum primo ethico. ab eo, & ante eum à Bald. relatum in l. data opera. ante. nume. 30. C. qui accu. non poss. ergo, & si unus de necessarijs, dicitur deficere facultas testandi, cum enim text. loquatur indistincte, ut testes non ueniāt, indistincte quoque intelligi debet, siue ut omnes septem testes non ueniāt, siue aliquis ex ipsis. l. de preio. ff. de publicia. cum sim. supra adductis nume. 33. quamuis ad hoc responderi posset, quod illa uer-

49 la uerba, ut testes non ueniāt, indefinite prolata æquipollent uniuersalibus. l. si pluribus. cum materia. ubi late, & bene Barto. communiter receptus. ff. de legat. 2. & l. si seruitus. ubi etiam Bartol. & bene Bald. & ceteri. ff. de seruit. urba. præd. cap. quia circa. ubi Abb. & alij de priuil. & tra. id. cano. in cap. ut circa. de electio. libro 6. & late tractat ibi glo. magistra. in uersic. aliarum. & late etiam Dyn. in rubric. de regu. iur. eo. l. libro 6. quæstione 2. & Anchar. ibidem quæstione 3. Bar. & ceteri scribentes in l. 1. ubi post alios late in Cagno. qui alios plures cumulat. nume. 7. & pluribus seqq. ff. eod. titu. de regul. iur. & omnium latius Cour. uaria. resolu. libro primo, capitulo 13. numero quinto, & ceteris seqq. sed, & ad illum text. in dicta l. si quis dolo. respondet Ripa supra proxime allegatus.

Postremo ne authoritate quoque careamus, hanc conclusionem, quod propter necessitatem non ualeat testamentum absque solenni, & præfinito numero testium firmant, Barto. Bald. Paul. de Cast. Alexan. Iaf. & alij in l. casus. C. de testa. prout supra retulimus. numero 30. & clare hoc sentit Barto. in l. prima ff. de bon. poss. ex testa. mili. prout illum inducit Iaf. in dicta l. fin. colum. 3. circa princ. uersic. & istud. C. de testa. & ibi etiam expresse Alexan. nume. 3. Guil. titulo de testa. or. li. cau. 2. numero 1. Iaf. Boer. Afflic. supra relati numero 36. & doct. omnes, qui tenent testamentum absque solenni numero septem testium tempore petitis conditum, quo testes sufficienti numero haberi non possent, non ualere, quos ad plenum refert Paris. dicto consil. 32. columna 1. uolumine 2. Jul. Clar. dicto libro 3. sentent. quæstio. 56. in

uersic. ul. & hæc quidem. ibi contrariam autem opin. & ibi attestatur de com. nuni. Ant. Gabr. com. opin. lib. 4. titu. de testa. conclu. 8. uersic. contrarium. de quo tamen articulo, quia est multum controuersus inter doct. particulariter tractandum, & uidentum erit in sequenti amplia.

51 Ex quibus constat non recte inferri à Bil. in d. l. fin. C. de testa. ad testamentum factum in carcere trāni absque solenni numero septem testium, uel propter mortalitatem, uel alium repentinum casum, quod ualeat cum quinque, si plures haberi non possunt propter necessitatem, & carentiam testium, quia ex supra dictis patet, quod sola necessitas ad hoc non sufficit, & contrarium uoluit ipsemet Bald. in consilio 284. & in consil. seq. quod est super eodem casu uolum. 3. & merito Alexand. in dicta l. si reprehendit ibidem Bal. post Ang. & Fulg. & Pau. de Cast. per eum relatos nu. 3.

Tota uis ergo stat in solutione eorum, quæ in contrarium adducta fuerunt, quæ & si maxime huic nostræ ampliationi obstare uideantur, tamen ab illa nullo pacto est recedendum cū sit fundata in regula iur. cōis, à qua recedendum non est, cum iste casus non reperiat expresse, & particulariter exceptuatus, ut supra nu. 24. cū pluribus seqq. a l. contraria ergo, quæ in necessitate fundantur, quæ cum legem non habeat, excusat ab obseruatione legis, à furto, ieiunio, periurio, homicidio, & similibus, ut late supra in princip. huius ampliationis. num. 1. & pluribus etiam seqq. responderetur non esse ad propositum eius de quo agimus, eo quia procedunt respectu culpæ, & pœnæ transgressionis legis, ut non obseruans legem propter necessitatem non incurrat culpam neque pœnam tanquam legis transgressor, quia necel-

necessitas, ut ibi offensum fuit, legem non habet, & facit licitum quod alias esset illicitum, & ita dicitur excusare à furto &c. prout loquitur tex. in cap. discipulos. de consecra. distin. 5. cum alijs per nos latius allegatis, qua in re est ulterius animaduertendum nõ ita absolute necessitatem excusare, sed distinguendum esse inter ea, quæ sui natura mala sunt, & diuina lege prohibita, ut fornicatio, homicidium, mendacium, periurium, & similia, & ea, quæ licet in se sint mala, tamen tempore necessitatis desinunt esse mala, ut furtum iux. distin. Abb. in c. quoniã. nu. 5. de simo. Præterea distinguendũ est inter necessitatẽ præcisam, & causatiuam, prout eam nostri appellat in l. gallus. in prin. ubi Bar. Bal. & cæteri. ff. de lib. & posth. quæ alibi à Theologis appellatur necessitas naturæ, & necessitas coactionis, ut post Bonauẽ. in 3. distin. 3. q. 1. art. 2. trad. Asten. in summa lib. 1. tit. 19. art. 1. uersi. sed nõ quid. & de utraque est opt. text. in c. presbyteros. distin. 5. o. & in c. sacris. & ibi glo. & doc. de his, quæ ni metus ue cau. fiunt. & in c. maiores. §. item quæritur in uersi. propter quod inter inuitum, & non inuitum. ubi Abb. & cæteri no. de baptis. & in c. cõtra Christianos, ubi Io. Andr. & alij de hæret. lib. 6. & glo. no. in c. ad eius uero concubitum. uer. inuita. distin. 5. in c. de iudæis. distin. 45. cum sim. & habetur per Bar. in extra. ad reprim. in uer. uidebitur. nu. 2. & Lucam de poen. in l. Curiales. C. de decurio. lib. 1. o. Pau. de Cast. in l. qui in aliena. §. celsus. nu. 4. ff. de acqui. hæret. in uersi. sed adhuc oppo. Dec. in l. uelle in uersic. ff. de reg. iu. Abb. in c. consultationi. in fi. de spons. & post Host. per eum relatam explicat Couar. in epito. de sponsa. parte 1. cap. 4. §. 1. num. 11. uersic. distinxit uero Hostien. & nume. 1. 2. & Mantica de

coniec. ult. uolun. lib. 1. tit. 3. nume. 13. 55 In his ergo, quæ in se sunt mala, ut adulterium, homicidium, periurium, & similia, aut occurrit necessitas præcisã, & excusat penitus ab omni culpa, & poena transgressionis legis prout habetur in c. 1. 3. 2. q. 5. de beata Lucia, quæ fertur dixisse Paschasio, si inuitam me feceris uiolare, castitas mihi duplicabitur ad coronam. & in c. proposito. ea. q. ubi refertur exemplum Lucretiæ Romanæ, quæ ui oppressa fuit à filio Tarquinij Regis, & in c. præcedendum. & ferè per totum ea. q. 5. & in d. c. presbyteros. in uersi. qui autem fugientes. distinc. 5. o. & in c. confat. 1. q. 1. glo. d. c. ad eius uero concubitum. supra allegata dist. 5. & declarat Sũma Asten. d. tit. 19. ubi supra post Bonauen. & alios per eum relatos, qua in re parum caute loquitur Ancha. in clem. uni. nu. 9. de homicid. dicens, quod necessitas præcisã non excusat à fornicatione, licet excuset ab irregularitate, & ab omni poena homicidij, & furti, quia ut uides excusat etiam à fornicatione. Etenim ista necessitas reddit actum inuoluntarium, unde excusat à peccato, ut dicit Abb. in c. quod non est licitum. de reg. iu. nam (ut & hoc obiter addam) peccatum usque adeo uoluntariũ est, ut non sit peccatum, si non sit uoluntarium secundum Augu. lib. 1. retrac. relatum in c. primo 15. q. 1. unde nemo peccat in eo, quod uitare non potest, ut ex eo. Aug. trad. Fortu. de ultimo fi. nu. 3. 17. Nauar. in suo Manua. Prælud. 7. nu. 11. & latius magister in 2. distin. 4. 1. litera D. & E. & ideo in tali necessitate dicitur quis potius pati, quàm agere, ut d. c. sacris. de his, quæ ui &c. & c. ita ne aliquem. & seq. 32. q. 5. & d. c. presbyteros. ubi supra, & Fortu. d. nu. 3. 17. aut uero occurrit necessitas causatiua, seu conditionalis, aut

aut ut dicunt Theologi, coactionis, & ista non excusat à toto, sed à quanto, quia uere non excusat à reatu peccati, & transgressionis legis, sed mitius punitur propter huiusmodi necessitatem, ut est tex. utrumq; distin. membrum probans in d. c. sacris. ibiq; Abb. & alij no. & in c. in primis. 2. q. 1. & c. fi. 1. r. q. 3. & probat Summa Asten. d. tit. 19. ubi supra. Hæc enim necessitas coactionis puta metus mortis, & corporis cruciatus, non reddit actum inuoluntarium simpliciter, & absolute, sed uoluntarium mixtum, quia etiam uoluntas coacta, uoluntas est, licet nõ libera, & spontanea, & ideo mixta. l. simulier. §. poen. ubi glo. Bart. Bald. & cæteri not. ff. quod met. cau. l. si priuatus. ff. qui, & à quib. c. merito. cum alijs ibi per glo. allegatis. 15. q. 1. & d. c. maiores. §. tem quæritur. ubi etiam glo. & doc. de baptis. & glo. in d. l. uelle. ubi latius Dec. & Cagno. declarant. ff. de reg. iu. & ex Arist. 3. Ethic. 1. post Tho. & alios per eum relatos diffusius explicat Couar. in epito. de sponsa. d. parte 1. c. 4. §. 1. sub num. 11. ubi supra, cũ seq. & Nauar. in d. suo Manua. Prælud. 6. & Tirac. de retrac. lignia. §. 3. 2. glo. 1. nu. 66. cum seqq. & late Mantica. d. lib. 1. tit. 3. nu. 11. cum seqq. 58 In his uero, ut propositam distinc. persequamur, quæ licet in se mala sint tamen tempore necessitatis efficiuntur non mala, ut est furtum, tunc nẽdum necessitas præcisã, sed etiã conditionalis, quæ maxima est, excusat ab omni culpa, & poena, quia ne quis fame pereat, licitum est furari, cum tunc temporis omnia efficiantur communia, id est communicanda, iux. text. in l. 2. in §. cum eadem naue. in fi. ubi hoc no. gl. ord. in uer. conferret. Bar. Bald. Angel. Pau. de Cast. & cæteri. ff. ad l. thod. l. de iac. & tex. in c. discipulos. &

ibi glo. de consecra. distin. 5. gl. in c. fecit. uer. commune 17. distin. & in cap. pasce. distin. 8. 6. & bona gl. in c. si quis propter necessitatẽ. de fur. ubi hoc idem not. Abb. Ana. & cæteri ibi scriben. Archi. in c. omnes leges. nu. 7. distin. 1. & Alberic. in l. 1. in fin. ff. de offi. consu. Abb. in c. 1. nu. 6. in fi. de empt. Fely. in c. omnes leges. col. fi. in uersi. adde alium casum. dist. 1. Jul. Cla. lib. 5. senten. §. furtum. uersic. quandoque etiam. & late Cagno. in d. regula. quæ propter necessitatẽ. num. 4. & seq. ff. de reg. iu. Couar. supra allegatus, in relec. regulæ peccatum. parte 2. §. 1. num. 3. cum cæteris seqq. & no. communiter cano. in c. quoniam. super glo. 1. præsertim Abb. nu. 5. Fely. & alij de simo. & declarat Fort. in l. §. ius naturale. nu. 2. r. ff. de iust. & iu. Dom. Soto. de iust. & iu. lib. 4. q. 7. art. 1. col. pen. & fi. & latius aduerius eum Nauar. in suo Manua. cap. 17. num. 61. & seqq. & rursum nu. 118. & seqq. quibus suffragatur latissime trad. per Couar. uaria. resolu. lib. 3. c. 14. nu. 3. & seqq. ubi & ex hoc cõprobat diuites teneri ad eleemosinas pauperibus largiẽdas tempore extremæ necessitatis. ut ibi latius explicatur. nu. 5. ubi plures glo. & doct. cano. & Theologos in id adducit, apud quẽ uidere licebit, quibus quoque Tho. addo in 4. distin. 15. q. 2. art. 1. & 2. q. 3. 2. art. 5. Abb. cum latissima apostil. in c. nouit. num. 37. de iud. Summa Asten. ubi id optime probatur, & declaratur lib. 5. tit. 26. ar. 3. & Summam Nauar. c. 24. nu. 5. & alijs etiam seqq. quibus potissimum adstipulatur Ambro. relatus in c. sicut ibi, esuriẽtium panis est quem tu detines. & ibi glo. distin. 47. & in c. non sati. & ibi late Præpo. & in c. pasce fame orientem. dist. 86. & suffragantur ea, quæ de oblationibus debitis in casum indigentiz uoluit gl. in c. omnis Christianus.

ftianus. de consecra. distin. 1. & tradd. cano. Inno. late Abb. & cæteri in rubr. de parochijs, & alie. parochia. Fely. in c. ueniens. el. 1. num. 3. de testib. Summa Asten. lib. 6. tit. 3. 2. in uersu. utrum necessario. & latissime explicat Dom. Soto de iust. & iu. lib. 9. q. 3. art. 1. Hostien. in summa de paroch. in rubr. in uersu. sed nunquid tenetur quis de necessitate. usque ad si. Card. à Turre Crema. in d. cap. omnis Christianus. & Thom. 2. 2. q. 86. art. 1. & tam de oblationibus, quàm de elemosina Maria. Socy. in tract. de oblatio. in 3. libello. nu. 7. & 8. sed hæc obiter dicta sint, de quibus me remitto ad doct. in locis proxime allegatis, cum hæc non sit propria eius materia. Hæc autem, ut dixi non sunt ad propositum nostræ ampliatio. quia aliud est quærere, an quis tempore necessitatis excusetur à culpa, & pœna ad effectum ne possit puniri tanquàm legis transgressor, & intrant ea, quæ in contrarium deducuntur, quæ supra traditam distin. aliud est quærere, an actus factus tempore necessitatis cõtra formam legis sit ualidus, uel nullus, & procedit hæc nostra ampliatio; prout multum in proposito de ignorantia probabili, quæ licet excuset quo ad culpam, & pœnam transgressionis legis, non tamen quo ad nullitatem actus gesti cõtra legis prohibitionem, trad. Fed. de Sen. in consil. 85. num. 4.

Nec obstat si actus est isto casu nullus iux. hanc nostram ampliacionem, ergo quis panitur tempore necessitatis, ut legis transgressor pœna annulationis actus. & sic intrant contraria eo, quia annullatio actus dicitur pœna cõdispensata. in si iuncta gl. in uersu. simili pœna. de rescript. lib. 6. cap. cupientes. in uersu. uel si personas. ibi si nudi pœna. & in c. religiosus. in si. princ. de elec. eo. lib. 6. l. fenatus. ff. de

contrahen. empt. l. non dubium; & ibi no. Bal. nu. 5. & Pau. de Cast. num. 6. & post alios Iaf. nu. 7. C. de leg. glo. in in c. docet. §. ordinarij. uersu. processus. de immunit. eccle. lib. 6. Dom. & Franch. in c. fi. de elec. eo. lib. 6. Abb. in c. si. nume. 18. de fer. Fely. in c. cum cæterum. col. 1. uersu. 3. quia irritatio. sub nu. 18. de rescrip. Cassad. dec. 6. ad fin. de præb. & idem super regulis cancel. dec. 3. nu. 3. & dec. 14. nu. 7. & in terminis annullationis eorum, quæ in testamento sunt scripta est text. in l. fin. in fi. & ibi not. Pau. de Cast. nu. 5. C. de posthu. hæc. inst. not. Bar. Bald. & cæteri in l. Turpia. in prin. ubi late Alex. & late Iaf. nu. 2. allegantes concordant. ff. de leg. j. Francif. Matica. de coniec. ult. uolun. lib. 2. tit. 15. nu. 4. Cur. Iun. in consil. 8. nu. 1. Boer. dec. 1. nu. 16. tradd. cano. in c. 2. ubi Abb. & late Fely. nu. 3. & Dec. nu. 5. & seq. de constitu. quia respondetur primo, quod annullatio actus nõ est propria pœna, ut dicit Bal. in l. nemo martyres. num. 3. C. de sacr. eccle. non est enim naturalis pœna, quod actus factus contra formam legis sit nullus, sed quando imponitur pœna pecuniaria, siue corporalis, ut dicit Inno. in c. si uere. de sen. excom. cum quo transit Fely. in d. c. 2. de constitu. præterea tollitur difficultas, quia tunc annullatio actus dicitur esse pœna quãdo annullatur in odium contrahentis, siue aliter disponentis contra prohibitionem legis sui superioris prout tex. loquitur in d. l. fenatus. ff. de contrahen. empt. & in d. l. non dubium. C. de leg. & in d. l. Turpia. in prin. ibi odio scribentis. ff. de lega. 1. secus uero si actus (prout in terminis de quibus est noster sermo) annullatur ratione omiffæ formæ & solennitatis à iure requisitæ, quia tunc non est pœna, ut post Io. Andr. in c. fi. de elec. l. 6. quem sequitur

quitur ibi Anch. in uersu. 4. quæro. traddit Bald. in d. l. non dubium. sub nu. 5. & sequitur ibi Iaf. nu. 2. & Alex. in d. l. turpia. sub nu. 2. & Abb. in d. c. 2. ante num. 6. de constitu. & idem Abb. in procem. decreta. Gregor. col. 2. ante nu. 16. Boer. d. dec. 1. nu. 17. Sarné. in cap. statutum. nu. 90. de rescrip. lib. 6. & ista est communis resolutio, præsertim quando actus propter omiffam formam irritatur secundum regulam iuris communis, ut præcisè contingit quando testamentum annullatur ob non adhibitam solennitatem de iure requisitam, prout concludit Dec. in d. cap. 2. in prima. lec. col. 3. uersu. in tertio casu. de constitu. & idcirco cessant ea quæ de necessitate excusante ab obseruantia legis respectu culpæ & pœnæ in contrarium adducta fuerunt.

Ad illud ergo quod tempore necessitatis potest quis layco cõfiteri, ut supra nu. 6. cum seqq. exprædictis potest colligi responsio uidelicet quod procedit ad effectum excusandi poenitentem à culpa & pœna transgressionis huius præcepti constitendi, ut uoluit Thom. in 4. sent. distin. 17. q. 3. ar. 3. relatus à Sebastiano Sapia in apostil. ad Abb. in c. omnis utriusq; sexus, sub nu. 16. litera D. de poenit. & sub nu. quimo uidetur prodesse tamen quo ad damnationem æternam uitandam, nõ quo ad minuendam pœnam purgatorij ut faceret confessio sacramentalis iux. eund. Thom. in 4. sent. distin. 20. q. 1. ar. 1. relatum per Fely. in cap. pastoralis. §. præterea. sub nu. 13. uersu. prima declaratio. de offi. ord. quãuis aliquid ualeat ad diminutionem pœnæ quæ fit per confessionis meritum & pœnam, sed non illam nec tantam quæ fit ex ui clauium idem Thom. in d. 4. sent. distin. 17. q. 3. artic. 3. & post eum summa Asten. lib. 5. tit. 13. in uersu. ad quid ualeat, hæc enim uere non est confessio

64 sacramentalis quæ fuit instituta à D. N. Iesu Christo per illa uerba quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt, Io. 20. & Matthæi. 16. cap. relati in cap. ut constitueretur. §. 0. distin. ut probant Theologi omnes, præsertim Scot. in 4. sent. distin. 17. q. 1. Richar. ibid. ar. 2. q. itid. 1. & Pet. de palud. q. 2. Adria. PP. eo. lib. 4. in trac. de summa Asten. lib. 5. tit. 10. ar. 2. & summa Nauar. c. 2. nu. 3. & præter omnes latissime Soto in 4. senten. distin. 18. q. 1. ar. 1. Alfons. à Castro aduersus hæreses lib. 4. uersu. confessio. & quotquot alij aduersus lutherum scripsere, ut per Couar. qui eos recenset in cap. alma mater. par. 1. §. j. conclu. 1. nu. 6. de sent. excom. lib. 6. & eruditissime Nauar. in summa de poenit. distin. 5. in prin. glo. per totum cõfutatata glo. opi. quæ placuit Abb. in c. omnis utriusque sexus. nu. 18. de poeniten. sed & hoc hodie docet & sub pœna anathematis diffiniuit Sac. Conc. Triden. Sessio. 6. c. 14. & sessio. 14. c. 1. & can. 3. & cano. 6. hæc enim uerba fuerunt dicta solis sacerdot. ut declarat Conc. Trid. d. sessi. 14. cano. 10. summa Aste. lib. 5. tit. 13. & tit. 38. per totum ubi tractat de ministris elauium, non autè laycis qui non habent clauis Ecclesiæ; quia Petro qui fuit sacerdos non laycis cõmissæ fuerunt. c. in nouo. distin. 2. optima glo. in cap. canonica. uersu. presbyter. de sen. excom. & in c. 2. in glo. si. de poeniten. li. 6. unde non possunt absolue, nec etiam tempore necessitatis absoluunt nec à peccatis, nec ab excommunicatione. c. bene quidem. uersu. Maximus Episcopus. distin. 96. cum aliis nunc allegandis; & ideo, ut dixi, confessio tunc eis facta non est uera, & sacramentalis, sed ualeat ad ostendendum sacramenti ex ui contritionis, ut sentit Augustinus in lib. de poeniten. rela-

relat. in d. cap. quem poenitet. de poenitent. distin. 6. Host. in summa de poenitent. & remis. §. cui confiten. in uers. septimo tempore necessitatis. cum seq. & post Thom. per eum relatum bene declarat summa Asten. d. lib. 5. tit. 13. uers. ad quid ualet. Soto post Magister sent. Thom. & ceteros in 4. distin. 18. q. 4. ar. 1. in 2. conclu. & est glo. ord. in c. pastoralis. §. praeterea. uers. praeterquam in mortis articulo, in fi. ubi cano. Abb. nu. 3. Imo. & post alios Feli. sub nu. 13. in uers. prima declaratio. de offi. ord. optima glo. in cap. 2. in glo. fi. ubi scriben. de poenit. & remis. lib. 6. & scriben. in c. a nobis. el. 2. ubi bene Abb. nu. 10. de sent. excom. & declarat Abb. in c. quanto. nu. 12. cum lata apostil. in uers. in §. praeterea. extra de consuetu. & in cap. ab excommunicato. nu. 6. de rescrip. Dec. in c. decernimus. sub nu. 23. de iud. Imo. in l. 2. nu. 3. ff. de pub. iud. late Couar. in c. alma mater. par. 1. §. 6. nu. 8. & latius ea. par. 1. §. 11. nu. 9. de sent. excom. lib. 6. & summa Nauar. c. 26. nu. 1. idem 26. & idem Nauar. post. alios latissime cano. & theologos communiter per eum relatos in c. 1. in prin. nu. 83. & pluribus seqq. & alijs et praeced. de poenit. distin. 6. Nam & absolutio ab excommunicatione prout de absoluteione a peccatis ostendimus supra nu. 65. 66. & 67. & infra nu. 72. & 73. & potestas excommunicandi requirit iurisdictionem spiritualem, licet non sacerdotalem, iux. late trad. ab Host. in summa de senten. excom. §. quis possit excommunicare. uers. nedum autem. nu. 5. & Abb. in c. transmissam. in primo notabili de elec. cum alijs latissime per nos adductis in fra par. 2. cap. 9. nu. 62. 63. & 64. cum seqq. & nu. 70. cuius quidem iurisdictionis laycus qui spiritua lia tractare non potest iuxta late supra adducta nu. 8. capax non est. cap. bene

quidem. uers. maximus episcopus. distin. 96. glo. in c. praeter hoc. §. ad hoc. uers. ducibus. distin. 32. & in c. canonica. uer. presbyter. de sen. excom. Abb. in c. ab excommunicato. nu. 5. in fi. cu seq. de rescrip. late Couar. in d. §. 11. nu. 3. summa Asten. lib. 7. tit. 4. uers. utrum laycus. & tradd. omnes in cap. decernimus. de iud. nisi forte ex delegatione summi Pont. c. mennam. cum glo. uers. arbitrio. 2. q. 5. & glo. ord. in d. c. praeter hoc. uers. ducibus. ubi supra distin. 32. & in d. c. bene quidem. uers. layco. distin. 96. Abb. in repet. c. Ecclesia S. Mariae. nu. 6. de confi. & in d. cap. ab excommunicato. de rescrip. nu. 6. idem Abb. & Feli. in d. cap. canonica. in fi. de sen. excom. Couar. d. §. 11. nu. 3. in fi. cu alijs adductis per Feli. in c. ex parte decani. col. 2. de rescrip. & tamen secus quo ad absoluteionem a peccatis quae layco & quouis alio non habenti clauem ordinis etiam a Papa delegari non poterit iux. communem de qua attestatur Couar. d. §. 11. sub nu. 9. ubi nec posset Papa. ergo ut diximus laycus etiam in casu necessitatis a peccatis non absoluit, & ob id euaso periculo necessitatis, talis confessio est iteranda proprio sacerdoti ex quo prima facta layco non fuit uera & sacramentalis, ut tradd. Thom. & omnes in 4. dist. 17. Host. & Feli. proxime allegati, & summa Nauar. d. c. 2. nu. 4. & hinc est quod talis confessio non dicitur esse de pracepto, sed tamen de consilio, summa Asten. lib. 5. tit. 14. in uer. sed nota. in fi. uerbis, & clare & bene probat tit. praeced. in uer. uerum in casu necessitatis, & summa Pifa. & alijs quos refert & sequitur. Feli. d. §. praeterea. n. 14. & post alios nouissimos firmat & probat Soto de ratio regen. & deteg. secre. me. ab. 3. q. 4. conclu. 4. car. 159. uers. de quo fit quarta conclusio. & uers. at confessionem. in tantum quod prout ipse probat

probat ex illius reuelatione non incur runtur poenae statuta contra reuelantes confessionem in d. c. omnis utriusque sexus. licet etiam ut ipse ibidem profectur post Thom. & alios in 4. distin. 21. talis confessio cadat sub sigillo, & latius declarat Nauar. ubi omnino uidetur est in suo Manua. confess. cap. 8. nu. 5. & nu. 7. cum ceteris seqq. & idem firmat in cap. primo. in prin. nu. 77. de poenit. distin. 6. & summa Asten. quae istud bene declarat in d. lib. 5. tit. 20. col. pen. in fi. in uers. utrum solus presbyter. & Feli. in c. intima. uer. sub nu. 6. de testib. & tradd. Inno. Host. Abb. & ceteri cano. in d. cap. omnis utriusque sexus. ex quibus clare constat quod necessitas non operatur ut haec confessio facta layco sit uera & sacramentalis, 71 & ualida confessio, quia in ea adest defectus iurisdictionis & potestatis quae est essentialis. 9. q. 2. c. 1. 2. & multis etiam seqq. cap. omnis utriusque sexus. uers. si quis autem alieno sacerdoti ubi glo. & doc. omnes. & quod autem de poenit. c. si episcopus. col. 1. 6. Alfonso. a Castro de iura haeretico. p. 1. lib. 2. ca. 2. Couar. uaria. resolu. lib. 1. cap. 10. nu. 11. summa Nauar. c. 9. nu. 5. idem late cap. 4. nu. 1. & docet Sac. Conc. Trident. sessio. 14. cap. 7. & tradd. theolog. in 4. distin. 16. & defectus absoluteionis, quae a layco impendi non potest, per late adducta supra nu. 66. & nu. 67. quae similiter est essentialis, eo quia essentia sacramenti poenitentiae consistit in absoluteione, quae est ut forma huius sacramenti, ut post Thom. in 3. par. summae. q. 84. ar. 2. Bona uen. Palud. & alios trad. summa Asten. d. lib. 5. tit. 2. ar. 2. summa Nauar. d. c. 2. nu. 1. in fi. & c. 2. nu. 1. in prin. iunctis tradd. in praesud. 10. sub nu. 3. & idcirco illatio & exemplum hoc de confessione nihil refragatur huic nostrae Amplia.

Et sequendo exemplum hoc de confessione, pariter non obstat quod in casu necessitatis potest quis confiteri sacerdoti peccata sua nutu, uel per scripturam prout contingit in mutuo qui loqui non potest, quamuis alias uerba sint necessaria ex parte confitentis ut supra. nu. 19. prout etiam de matrimonio diximus ubi nu. 17. quia pro responsione est aduertenti primo quod illud, per scripturam, non est ita simpliciter admittenda ut ille qui loqui non potest, teneatur de necessitate per scripturam confiteri, etiam si nutu uel signis non possent peccata sua innoscere confessario, esset enim isto casu liber a praepo confessionis, quia nemo est obligatus confiteri per scripturam ut d. num. 19. in fi. aduertimus & ostendimus, prout nec est obligatus confiteri per interpretem quando ipse poenitens a presbytero non intelligitur, ut si esset diuersi idiomatis prout uoluit Thom. quod lib. 1. ar. 10. & Palud. in 4. distin. 17. q. 2. & Adria. de Sacram. confess. q. 1. & post Richar. & Scot. in 4. sent. distin. 17. tradit & firmat summa Asten. lib. 5. tit. 18. in uers. sed quid de eo qui non intelligitur. & seq. hoc enim esset supererogationis non necessitatis, ut ipse ibi concludit, & post Palud. & Adrian. & alios summa Nauar. c. 2. nu. 36. qui bene declarat & omnino uideatur, tum quia ex hoc possent multa scandala, & pericula, & multa mala euenire si quis peccata sua in scriptis redigere teneretur, cum faciliter scriptura perdi possit, & ad alienas manus peruenire, & hac rationem assignat summa Asten. ubi supra, tum et quia scriptura uidetur repugnare conditioni confessionis sacramentalis, quae debet esse secreta, & ista est una de conditionibus necessariis ad ipsam confessionem, ut tradd. summae omnes, licet contrarium in hoc uideatur

uideatur firmare Summa Nauar. d. c. 2.1. num. 3. 6. & c. 2. sub num. 5. in uer. secreta. ubi id opt. declarat, in tatum, quod sigillum confessionis est secretissimum, & fortius, & arctius quocunque alio, quia est de iure naturali, & diuino, & humano, ut habetur in c. omnis utriusque sexus. ubi cano. omnes de poenit. & Fely. in c. 1. col. 1. in uerfic. amplia. ibi, quia confessor. de 78 except. & probant Theologi omnes in 4. senten. distin. 2. 1. Summa Asten. d. lib. 5. tit. 20. ubi particulariter tradit de sigillo confessionis, & post alios Theologos eruditissime Dom. Soto de ratio. regen. & deteg. secre. memb. 3. q. 4. in . conclus. & declara., ut per doct. proxime allegatos, & per Inno. quem alij communiter sequuntur in d. cap. omnis utriusque sexus. in fi. & Abb. in d. c. si sacerdos. nu. 7. & ceteros ibidem de offic. ord. & in c. qualiter. el. 2. in fi. de accusa. & in c. dilectus. nu. 4. & seq. de exce. prelati. in c. significasti. in ultima oppo. ubi etiam alij cano. de adul. & late Fely. post alios in c. intimaui. col. 3. nu. 5. & 6. de testib. unde est indispensabile in tantum, quod nec Papa, nec tota Ecclesia posset super eo dispensare, quod detegi, & referari posset, ut bene probat Palud. in 4. distin. 2. 1. q. 3. art. 3. & Duran. ibidem q. 4. art. 2. & Dom. Soto proxime allegatus in uerfic. ex quo sequitur. quinimo si Papa præciperet sub poena excommunicationis late 80 sententiæ, non teneretur sacerdos reuelare confessionem, seu peccata confessi, Tho. in 4. dist. 2. 1. q. 3. art. 1. Palu. proximo allegatus, & ceteri ibidem Summa Asten. d. tit. 20. uerfic. quid si præcipiat. & per alias rationes, quia scilicet illa scit, ut Deus; non ut homo, & quia in hoc est specialis Vicarius Iesu Christi, probat etiam cano. omnes in d. c. si sacerdos. de offi. ord.

81 glo. in c. sacerdos. de poenit. distin. 6. & late Abb. in d. c. dilectus. num. 4. de exce. prelati. quin potius mortē pati debet, quam sigillum istud referare, ut latissime pariter, & doctissime profequitur Soto d. memb. 3. q. 4. per quinque principales conclusiones, nā & fortius est uinculum sigilli confessionis, quam præcepti confessionis, unde de fortiori uinculo tenetur confessor ad celandum, quam poenitens ad cōfitemdum, ut post Richar. in 4. distin. 2. 1. art. 4. q. 2. & Scot. ibidem q. 2. in respon. ad argumenta. probat Summa Asten. d. tit. 20. libro 5. in 3. col. uerfic. quid si presbyter haberet aliquod peccatum. & post alios Soto referens oēs quos ipse uidit, & audiuit ita tenere in dict. quæst. 4. in 5. conclusi. princip. in secundo dubio car. 165. est enim hoc præceptum negatiuum, quod fortius arctat, quam præceptum affirmatiuum, ut est præceptum confitendi semel in anno iuxta supra tradit. in prin. trac. num. 3. 1. cum seq. nam, & ubi ibi ostendimus, cum hoc sit præceptum negatiuum, obligat semper, & ad semper adeo quod durat, & obligat etiā post mortem, ut post alios firmat Summa Nauar. d. c. 8. sub nu. 7. uerfic. 6. unde merito potest appellari secretum 84 secretorum, cui, ut dixi, repugnat scriptura, quæ suapte natura est manifesta, licet aliquando per accidēs possit esse occulta, & iccirco nemo tenetur per scripturam confiteri, licet si uellet posset, & esset uera sacramentalis confessio, per ea, quæ nunc infra proxime dicemus.

85 Est itaque ulterius animaduertendum, quod licet confessio debeat fieri nō per signa, & per scripturam, sed ore proprio, ut supra nu. 19. nō tamē 86 uerba ex parte confitentis sunt præcise, & absolute necessaria ad essentiam huius sacramenti, ut infra nu. 92. in d. catio

catio uero, & manifestatio peccatorū est de substantia, sed quia usitatio motus quo solemus manifestare actus nostros interiores, ut sunt peccata, est per propria uerba Tho. in 4. distin. 1. 7. q. 3. art. 4. in respon. ad tertium, & Richar. ibidem art. 2. q. 4. idcirco ore proprio quis confiteri debet peccata sua, quia 87 ut author est philosophus, uoces sunt notæ earum, quæ iunt in animo passio 88 num, unde lingua est organum intellectus, teste Bal. in tract. schisma. in prin. num. 27. & in l. de quibus. lect. 1. num. 41. ff. de leg. & ideo, ut ipse dicit in l. generaliter. num. 1. C. de non nume. pecu. & in l. ad recognoscendos. C. de inge. & manumif. & post eum Boer. decisio. 1. nume. 34. & alij nunc alle- 89 gandi, nullum est maius mentis nostræ testimonium, quam qualitas inspecta uerborum, quæ sunt data homini ad significan. per labia cor. & uoluntatem, & est certior modus illam indicandi, quam sint scripturæ, & alia signa, ut de his, & similibus habetur per Ias. in l. neque professio. nume. 6. & seq. C. de testa. Fely. in rubr. de fide instru. nu. 1. Zanch. in l. heredes mei. §. cum ita. num. 143. in 1. editio. ff. ad Trebel. late Aym. consi. 294. in uerfic. 2. cōsidero. Cur. Lun. in consil. 169. num. 2. cum seqq. Ias. in consil. 142. colum. 10. in princ. uolum. 2. cum plenissime congestis more suo per Tiraq. in l. si unquam. uer. libertis. num. 17. cum seq. C. de renocan. dona. & nouissime Zun- 90 tum in respon. pro uxore. nu. 542. & seq. & Franc. Mantica. de coniect. ult. uolum. lib. 3. tit. 4. nume. 1. cum pluribus seqq. & Boer. d. decis. 1. nu. 34. & 37. re- 91 fe. en. inter alia Diuum Hieronymum, qui in prologo Bibliæ hæc dicit: Habet 92 nescio quid latentis energiæ uix uocis actus, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat. & quæ sequuntur, & per nos infra par. 3.

cap. 2. nu. 3. 1. 3. 2. 3. 3. 4. 3. 5. & 3. 6. & hac ratione ordinatum est ore proprio, & uerbis proprijs fieri confessionem, non tamen ita ut uerba sint absolute 91 necessaria ad substantiam, & ualiditate ipsius confessionis ita ut nutu, & signis aut per scripturam, seu interpretem facta sit nulla, & iteranda, quinimo uera, & ualida erit, ut post Palud. & alios tradit Summa Nauar. c. 2. 1. nu. 3. 6. & in c. quem poenitet. nu. 4. de poenit. e. dist. 1. quod & uoluit Tho. quodlib. 1. art. 10. & Adria. Papæ de sacram. confess. q. 1. in uerfi. sed oritur ex hoc dubiū. dummodo sint talia signa per quæ plene peccata innotescant sacerdoti, & sic sub nomine uerborum ueniunt alia signa uerbis æquipollentia, ut proxime dicitur de matrimonio, ut proxime ostendemus, & uolui consulere super his duos præstantissimos Theologos alter est magister Angelus Pientinus à Corfiniano ordinis Prædicatorum eius ordinis celeberrimus, & maxime auctori- 93 tatis Theologus, de quo supra mentionem fecimus c. 3. nu. 85. alter R. P. D. Aegidius Gonzales Illustrissimæ societatis Iesu Prouinciæ Hispaniarum curæ tunc præpositus, & generali ordinis assistens inter omnes dictæ religionis doctrinæ, singularitate, & morum sanctitate primarius, & præstantissimus, in effectu ita mihi retulerunt adducen- 94 tes exemplum de matrimonio, in quo licet communiter dici soleat, quod in ualētibus loqui uerba sunt necessaria ad ostendendum mutuum cōsensum, ut habetur in c. tuæ, de sponsa. de quo supra oppositum fuit. sub nu. 17. nihilominus non sunt de substantia, & ualiditate illius, quia ualet matrimoniū 95 etiam si signis, uel nutu consensus colligatur nō solum in mutuo, sed in his etiā qui fari possunt iux. text. in c. cū apud. ubi id no. Abb. nu. 3. & ceteri de spōs. & gl. in c. sufficiat. 27. q. 2. & gl. no. in c.

fi. de despon. impub. & in c. pen. quam
 ibi summe no. Abb. num. 6. de spons. &
 gl. ord. & ibi doc. cōiter. in d. c. tuæ. ubi
 latissime Host. Io. And. Card. Zabarel.
 Ant. de Butr. Anch. & latissime Præpo.
 ad utramq; partem arguens, & late cō
 probat Abb. ubi etiam attestatur de
 communi eo. tit. de sponsa. & latissime
 quoq; Host. in summa de matrimo. in
 §. qualiter contrahatur. nu. 10. & 11. cū
 quo tandem transit summa Asten. late
 articulū discutiēs lib. 8. tit. 8. art. 1. q. 2.
 Abb. in c. ex parte. nu. 28. & ibidē Ant.
 Franc. & Sebastia. Sapia. in apostil. de
 rest. spolia. Card. à Turre Crema. in c.
 matrimonium nu. 2. q. 2. 27. q. 2. Alex.
 in l. si finita. §. meminisse. in si. ff. de no.
 ope nuncia. tradd. doct. in lex facto. in
 prin. ubi Ripa. nu. 1. attestatur de uerio
 ri, & magis communi. & ibi quoq; la
 te Aret. & moder. repeten. ff. de uul. &
 pup. Boer. qui etiam attestatur hāc esse
 ueram, & cōem opin. decis. 1. nu. 18. &
 late probat Aret. consi. 13. col. 1. & seq.
 Goza. consi. 77. nu. 1. & 2. iuncto infra.
 nu. 12. in uerfi. 7. Sozi. Iun. consi. 29. nu.
 3. uol. 2. Ioā. Crot. in repet. l. 1. in prin.
 nu. 9. Galia. nu. 75. & Iac. de Nigris la
 tissime nu. 3. 2. qui omnes attestatur de
 cōmuni. ff. de uer. oblig. quod, & uoluit
 ibid. Bal. recte intuenti in uerfi. tamen
 ego dico. quia alias ipse dicit matrimo
 nium non posse contrahi inter absen
 tes, quod est falsum, & idem sentit Bar.
 in l. nuptias. ff. de reg. iur. quia alias, ut
 ipse dicit non possit contrahi per aliū,
 & firmat ibi Cagn. nu. 7. ubi attestatur
 contrariam opi. esse cōmuniter repro
 batam, quinimo etiā ipso facto per an
 nulli immisionem iux. glo. & doct. in c.
 tenor. de re iud. & sola etiam taciturni
 tas sufficit, ut quando pater pro puel
 la præsentē tacente, & nō contradicē
 te sponsalia contrahit iux. cap. 1. §. fin.
 de despon. impub. lib. 6. glo. & Abb. in
 d. c. pen. de sponsa. & per doct. in lo

96

cis proxime allegatis, & ista est uera,
 & communis resolutio Theologorū,
 & canonistarum, ut late habetur per
 Couar. in epito. de sponsa. par. 2. cap. 4.
 in princ. num. 1. & pluribus seqq. Ioan.
 Brunel. in tract. de sponsa. & matrimo.
 conclu. 14. in 2. limita. & Summitt. om
 nes. in uer. matrimonium 2. ubi Ang.
 q. 4. Silue. q. 7. attestantur, quod ita te
 nent cōmuniter Theologi, & moder.
 cano. Tabie. ibidem. q. 8. & reliqui Ar
 chiepiscopus Floren. in 3. par. summe
 tit. 1. cap. 19. §. 1. magister senten. & cō
 muniter omnes Theologi. in 4. distin.
 27. ubi post Tho. & alios latissime Do
 mi. Soro q. 1. artic. 3. & licet Cald. infra
 allegan. & alij quidem allegent. Thom.
 contrarium. uelle in 4. distin. 27. ubi q.
 1. ar. 2. concludit uerba esse necessaria
 ad exprimendum consensum tamen
 postea idem Thom. ibi in responsione
 ad secundum uult sufficere signa di
 cens, quod nutus pro uerbis compu
 tantur, prout etiam bene declarat
 Petr. de Palud. dict. distinct. 27. quæst.
 2. articulo 3. & cæteri ibidem, & A
 drian. Papa de sacramen. matrimo.
 quæstio. 1. in uerfic. ad rationes in op
 positum. & postremo firmat Nauar.
 in suo Manua. capit. 22. sub nume. 20.
 uerfic. secundo præsuppono. quibus
 postremo accedant latissime tradd. in
 fra par. 3. cap. 3. numero 197. & 249.
 cum pluribus seqq. quicquid in con
 trarium uoluerit Ricard. in 4. senten.
 distinct. 27. artic. 1. quæstio. 3. & latif
 sime attentauerit. Ioan. Lupi. in tract.
 de matrimo. numero 47. & pluribus
 seqq. parte prima, iux. opin. Brixien.
 in cap. sit rector. in uer. opera. 43. di
 stinct. Innoc. in d. cap. tuæ. de sponsa.
 & aliorum antiquorum per eum rela
 ti, quam sequitur. glo. sing. de iu. ci
 uili. in l. cum notissimi. in princ. uer.
 solam. quam not. ibi Bald. numero 7.
 & alij. C. de præscrip. triginta, uel qua
 dra

draginta annorum, & clarius idē Bal.
 in l. ad recognoscendos. C. de inge. &
 manumil. & in consil. 165. uolum. 2. &
 late Cald. consil. 5. tit. de sponsa. & in
 d. cap. tuæ. extra eod. tit. & pro regu
 la constituit. Ioan. Brunel. proxime
 allegatus. in d. 14. conclu. in prin. sed,
 & signa uerbis æquivalent iux. com
 munem, ut supra. Ex quibus tandem
 patet uerba non esse de substantia hu
 ius sacramenti, prout, nec sacramen
 ti poenitentia: ex parte ipsius poeniten
 tis, quia si essent de substantia mutus
 illa tractare non posset, ut post Ioan.
 And. bene concludit Abb. in c. cum a
 pud. num. 5. de sponsa. & idcirco uide
 mus, quod mutus potest baptizari, sed
 non baptizare, potest suscipere Cor
 pus Christi, sed non conficere, ut ibi
 per eum, & latius Ripa uidendum in
 princ. l. 1. nu. 29. 30. & pluribus seqq.
 ff. de uerb. oblig.
 Ex his potest colligi responsio ad a
 liud exemplum de teste, quilibet de
 beat deponere uiua uoce, potest tamē
 ex causa necessitatis testificari per scri
 pturam, prout de muto, qui loqui nō
 potest Spec. in tit. de testib. §. nunc tra
 ctandum. uerfi. quid de muto. & supra
 98 latius. nu. 16. cum seqq. quia si uera est
 sententia Specul. ab Abb. Fely. & Ripa
 per nos ibi allegatis probata, ergo ne
 cesse est fateri uerba non esse de sub
 stantia testimonij, quia tunc mutus ta
 lem actum exercere non posset, ut be
 ne Abb. supra allegatus in cap. cum a
 pud. nume. 5. de sponsa. & quod imo
 testis possit deponere per scripturam,
 nisi iudex uellet ipsum cogere ad testi
 ficanda uiua uoce ad effectum, ut ui
 99 deat qua constantia, qua trepidatione,
 quo pallore, quo uultu loquatur iux.
 l. de minore. §. tormenta. ff. de quæst.
 concludit Bart. in l. Theopompus. nu.
 mero 12. ff. de do. præleg. Nellus de
 Sancto Gemin. inter tract. Bart. in tra

cta. de test. nume. 9. & sequitur Ale
 xand. in l. legata. inutiliter. sub num.
 7. ff. de leg. 1.
 Nec obstat, quod iura uideantur
 hoc prohibere in c. testes. 3. q. 9. loquē
 do per uerba prohibita, non ferant,
 quo casu actus factus contra prohibi
 tionem legis est ipso iure nullus, licet
 100 lex ultra non procedat annullando d.
 l. non dubium. ubi Bart. Bal. & post a
 lios Iaf. num. 17. C. de leg. l. certarum.
 cum seq. ff. de testam. tute. c. Imperiali.
 25. q. 2. cap. 2. in fin. ubi plene Abb. &
 Decan. ultimo notabili, & Fely. ponēs
 plures remis. colum. 1. de testib. c. quæ
 contra iura. ubi bo. glo. & bene Dyn. id
 expresse notans ad fi. de reg. iur. lib. 6.
 & glo. in clem. 1. uerfic. inhibentes. ad
 med. de iu. patro. Bart. in l. fin. ff. de di
 uor. & late Abb. in c. ad apostolicam.
 de regula. nume. 11. & Alex. in l. 1. nu.
 6. & Iaf. num. 10. ff. de libe. & posth. &
 plene tradd. Bar. & cæteri post eum in
 l. prator ait. in princ. ff. de no. ope. &
 rursus in c. relatum 5. q. 2. ibi nec te
 stimonium ullū per scripta posse pro
 101 ferri, quæ uniuersalis dictio negatiua
 præposita uerbo potest, importat om
 nem impossibilitatem priuat potentiam,
 & inducit necessitatē præcisam,
 ut l. nemo poterit. ff. de fur. & l. nemo
 potest. ff. de leg. 1. cū sim. allegatis per
 Bal. in l. 1. num. 46. C. qui adm. glo. ord.
 in c. 1. uer. non potest. de reg. iur. lib. 6.
 no. Bar. in l. fin. nume. 7. & post alios Iaf.
 nu. 24. ff. de fer. & Bar. in l. de his. nu. 4.
 ff. de transac. & in l. cū lex. sub nu. 6. ff.
 de fideiuss. & plenius in prin. l. Gallus.
 nu. 1. & 4. ubi Paul. de Cast. nu. titidē 4.
 & alij præsertim Iaf. ubi latissime. sub
 nu. 16. uerfi. 1. conclusio. & nu. 17. cum
 seqq. ff. de libe. & posthu. Bald. in l. 1.
 ff. de iniust. testam. Abb. in cap. 1. in ul
 timo notabili de cau. pos. & proprie,
 & in c. 1. in 2. notabili, de fianfr. idē q;
 Abb. & Fely. in cap. quanto. in princ.

ubi declarant de præsumptio. Dec. in l. pacta quæ contra. numero 10. C. de pact. Ias. ibid. numero 7. & in l. non dubium. numero 60. C. de leg. & in l. stipulatio ista. §. alteri. numero 17. ff. de uerbor. obligatio. & idem Ias. & Ripa in l. 1. in primo notabili, eo. tit. Alexan. in consil. 77. nume. 2. & 3. uolum. 3. Corsett. qui plura cumulat in singu. uersic. potest. & in proposito per eundem Ias. in dicta l. non dubium. numero 60. & in l. stipulatio ista. §. alteri. nume. 17. ff. de uerbo. obligatio. quia primo responderi potest regulam dictam l. non dubium. procedere ubi-
 102 cunque dispositio habet perpetuam causam prohibitionis ita, quod nullo casu reperitur permissum contrarium, secus si non continet (prout in casu de quo loquimur) perpetuam causam prohibitionis iux. glo. quæ ita præcise. l. illam declarat in clemen. 1. uersic. inhi-
 103 bentes. in fine de iu. patron. & in c. uides. 10. distin. & in c. tua. ubi Abb. numero 4. & Præpo. numero 3. de sponsa. duo. glo. & Dyn. in c. quæ contra ius. de regulis iuris libro 6. Abb. in cap. ad Apostolicam. numero 11. de regula. Alexan. in l. 1. numero 8. ff. de liber. & posthu. Abb. in cap. 2. nume. 5. & post alios Dec. numero 7. de testibus. & ita quoque dicta l. non dubium. declarat ibi Ias. nume. 18. in fi. & late Fely. in c. ex parte. colum. penult. in uersic. quartus casus. de constitu. quibus suffragantur, quæ de prohibitione matrimonio iulianus deduximus infra par. 3. cap. 3. numero 230. in pluribus enim casibus uidemus, quod testis potest per scripturam testificari, de quibus per Fely. in cap. de testibus eod. tit. & sic in casu isto non procedit regula. l. non dubium. ex quo ista dispositio non continet perpetuam causam prohibitionis per supra allegata.

Præterea quamuis testimonium in

scriptis redditum esset nullum iux. not. per Specul. & alios supra numero 16. cum seq. allegatos, hoc tamen intelligitur, & declaratur ad effectum plenæ probationis, quia tale testimonium non facit fidem, nec probationem in iudicio, qui quidem est finis principalis, & effectus immediatus ipsius testimonij propter quem est inuētus usus testimonij, ut habetur in l. 1. ff. de test. & in auth. eod. tit. in princ. & dicitur dignior, & efficacior probatio quacunque probatione instrumentali. ut in §. si uero tale aliquid. in auth. de instrum. cau. & fide tradd. Bal. Abb. & post alios Dec. & cæteri in rub. de test. licet alias parem uim obtinere dicantur testes, & instrumenta. in l. in exercendis. C. de fide instrum. inspecto ergo isto fine, & effectu testimonij, quo ad probationem testiū in scriptis dicitur nullum, quia non probat, sed tamen actus ipse in se non est nullus tanquam deficiens in substantialibus, quoad faciem ualidus, & ualeat saltem, quo ad faciendam præsumptionem, licet non quo ad plenam probationem, ut post alios per eum relatos tradit Fely. in d. cap. de testibus. nume. 8. de testibus. prout etiam in pluribus alijs casibus uidemus, quod testes non probant, nec plene, nec semiplene, nec ullam profus fidem faciunt, prout sunt testes singulares, & sibi ad inuicem contrarij, & non reddentes bonam causam dicti sui, & testes criminosi infames, & inimici, de quibus, & alijs pluribus habetur in Specul. de test. §. primo per totum. & in tract. Barto. & Iaco. Aegid. inter tract. ipsius Barto. de reprob. test. etiam per totum, & tamen non ex hoc, quod non probent potest dici testimonium nullum tanquam carens substantialibus suis si alias rite, & solenniter testimonium processit, sed tantum pro eo dicitur nullum, &

nihil

nihil ualere, & à iure reprobatum (ut passim uidere est apud doct.) quia est nullum, & nihil ualeat, & de iure improbat. respectu probationis, & ista, ut puto est uera declaratio huius articuli.

Postremo si tenemus simpliciter, & absolute cum Host. Specul. & alijs supra allegatis. num. 16. cum seq. quorū opin. uideretur communis, ut attestatur Ripa in princ. l. 1. nume. 37. ff. de uerb. oblig. uidelicet, quod tale testimonium in scriptis prolatum sit nullum ex defectu formæ substantialis uerborum necesse est negare aduersus Specul. Abb. Fely. & alios ibi allegatos, quod mutus possit per scripturam testificari ex quo mutus sunt ipso iure interdicti omnes actus, in quibus tale uerba de substantia prout est absolutio à peccatis, sacramentum baptismi, & sacramentæ Eucharistiæ, ut bene concludit Abb. in cap. cum apud. de sponsa. & supra. num. 97.

Ad id ergo quod magis urget, uide licet, quod propter necessitatem possit omitti forma, & ualeat actus omiffa forma à iure requisita, ut supra. num. 11. cum pluribus seqq. ubi multis exemplis hoc comprobauimus, respondetur distinguendo, nam prout in proposito dicit Abb. in cap. sacris. de his, quæ ui metus ue. cau. fiunt in primo notabili quidam sunt casus, qui absq; foedere distinctionis decidi non possunt, & propterea alibi dicitur distingue tempora, & concordabis scripturas glo. in l. apud antiquos. C. de fur. quibus accedat laxissime tradit. infra cap. 16. nume. 149. in proposito igitur est distinguendum, quod aut actus in quo est adhibenda solennitas, & certa forma, ante constitutionem formam istam requirendam fuisset ualidus de iure cōmuni, etiam nulla adhibita solennitate itaque à principio actus nō

fuit introductus cum huiusmodi solennitate, sed per nouam constitutionem forma certa illa postea statuta fuit, aut ab ipso initio actus cum dicta forma constitutus fuit, itaque nunquam fuit de iure ualidus absque dicta solennitate prout per exempla certior, & clarior demonstrabitur.

Primo casu procedunt ea, quæ extraordinario adducta fuerunt, exemplum est de electione iux. consil. Abb. 25. uolum. 2. post Io. Andr. supra allegatos. nume. 12. concludentes ualere electionem prælati non seruata forma cap. quia propter, de elect. ubicunque sunt duo tantum de collegio itaq; propter paucitatem eligentium forma illa de facto seruari non potest, nam forma statutum est ibi, quod tres de collegio secrete recipiant uota aliorū, & is eligatur in quem omnes, uel maior pars capituli consenserit, ut latius traditur in d. cap. quia propter. hæc enim sunt de forma substantiali ipsius electionis, ut late ibi trad. Abb. à nume. 12. usque ad fi. & tamen, ut dixi, ualeat electio forma prædicta non seruata, ubi propter paucitatem illorum de collegio illa adhiberi non potest, hoc enim casu ex quo propter necessitatem forma d. cap. quia propter. prætermiffa fuit necessitas excusat ab eius obseruantia, unde remanet electio in eo statu in quo fuisset ante dispositionem dict. cap. quia propter. & consequenter ualida de iure communi ex simplici, & solo consensu eligentium prout fuisset antequam emanaret illud cap. quia propter; quia antequam illud capit. emanaret non requirebatur in electione prælati aliqua forma substantialis eligendi, ut ibi not. Abb. sub numero 2. uersicu. & primo, ex prima parte, sed ualebat electio secundum antiqua iura ex solo cōsensu eligentium, ut trad. Inno. in c.

H 3 cum

cum in iure. col. 1. in uers. sed obijci-
tur. eo. tit. & consequenter ubi ex de-
fectu personarum non potest seruari
forma d. c. quia propter. cū forte non
113 reperiantur nisi duo tantum de capi-
tulo electio fieri dēt more antiquo,
ut dicit Goffred. & sequitur Abb. in c.
1. ante nu. 11. uersic. quæritur quin-
to eod. tit. de elect.

Quamuis ad istud exemplum de e-
lectione aliter etiā responderi potest,
uidelicet, quod ubi sunt duo tantum
de collegio non habet locum disposi-
tio d. c. quia propter. quia uerba, &
114 mens illius cap. in casu isto non uerifi-
cantur, imo uerba, & mens isto casu
deficiunt, ut expresse notat ibi Inno.
nu. 5. Lap. alleg 82. nu. 5. & bene de-
clarat Dec. in c. 1. num. 21. de elec. &
hoc est, quod uoluit Io. Andr. in d. re-
gula in toto. in mercu. dū dicit, quod
quando sunt duo tantum de collegio
non arctantur ad formam d. cap. quia
propter. quasi uelit dicere, quod eo
casu non habet locum illius c. disposi-
tio, prout ibi etiam no. Bal. quem re-
fert Tiraq. in l. si unquam. uer. libertis.
sub nu. 2. C. de reuocan. dona. & hoc
idem exēplum in proposito adducit
Fely. in c. nonnulli. col. 3. 1. in uersic.
ubi uerba legis. ibi, primo, quia licet
de substantialibus. de rescript. & fa-
ciunt infra trad. nu. 148. & 149.

Sed redeundo ad primū caput no-
stræ distinctionis, ex eo soluntur in
contrarium adducta supra num. 14. &
seq. ubi quod stante statuto, quod nō
ualeat contractus seu testamentū mu-
lieris, uel minoris nisi interueniant
duo notarij, uel nominatus matricu-
latus, uel absque consensu consangui-
neorum, uel absque consensu uiri, ua-
leat tamen tempore pestis, quo non
possunt haberi duo notarij, uel nota-
rius matriculatus, uel consensus pro-
pinquorum, qui forte propter pesti-

lentiam morbum aufugerunt, uel no-
lunt ad domos peste infectas acce-
dere, & quando uir diu se absentauit,
& nescitur ubi sit, ita quod eius con-
sensus haberi non potest, & sic pro-
pter necessitatem ualeat contractus, &
testamentum omiſſa forma à statutis
requisita, ex hoc enim primo capite di-
115 distinctionis colligitur inquam solutio,
quia cum forma statutorum in his ca-
sibus de facto propter pestem, uel a-
lium repentinum forte casum seruari
non possit, & sic necessitas excusat ab
obseruantia formæ remanet contra-
ctus, seu testamentum in eo statu in
quo fuisset ante dispositionem statu-
torum, & per consequens ualida de
iure communi perinde ac si nulla for-
ma de nouo per statuta introducta es-
sent, & hanc rationem in terminis bre-
uiter trad. Bal. in l. 1. nu. 2. C. unde uir
& uxor, & sequitur Alex. in l. Turpia.
nu. 7. ff. de leg. 1. & sentit Ias. licet non
ita explicet in d. l. si. parum post nu. 4.
ibi, tu clarius responde. C. de testam.
116 quod tamen declara nisi uir, aut pro-
pinqui, quorum cōsensus requiritur,
essent in breui reddituri, & periculū
non esset in mora, quia tunc essent
expectandi, ut declarant Pau. de Cast.
in l. cum antiquitas. nu. 4. & 5. Alex.
nu. 6. & 7. C. de testam. ex quibus ap-
paret, quod licet necessitas excuset
ab obseruatiā formæ, non tamen ipsa
necessitas facit, ut ualeat actus absque
forma requisita, sed ideo ualeat, quia
cum tempore necessitatis actus ille
non subiaceat dispositioni iuris, & sta-
tutorum requirendam formam illam
per late adducta supra num. 1. & seq.
merito actus ille, ut dixi, factus secun-
dum ius commune ualebit ex dispo-
sitione iuris antiqui, perinde ac si alia
forma de nouo introducta non fuisset,
ut uolunt Bald. & Alexan. pro-
xime allegati. & clare etiam Abb.
post

post Goffred. supra quoque relati-
num. 113.

Et secundum hoc primū caput di-
stinctionis procedunt no. per Bal. in l.
1. nu. 4. oppo. C. ut quæ defunt adno.
par. iud. suppl. Alex. in l. 1. nu. 8. in fi.
& seqq. ff. de lib. & posth. de statuto di-
sponente, quod non possit ferri con-
demnatoria super cicatrice nisi medi-
cis adhibitis, quod si cicatrix est noto-
ria, & medici non reperiuntur, qui ad-
117 hiberi possint eo casu iudex possit sup-
plere per euidentiā facti, & ferre con-
demnatoriam etiam medicis non ad-
hibitis cum ei sit permittum supplere
in notarijs ex facti euidentiā iux. glo.
primā. in l. 1. C. qui, & aduer. quos. de
purecto latissime Alex. qui declarat
in d. l. 1. C. ut quæ defunt aduo. col. 1.
& 2. per totum. & Ripa in l. 4. §. hoc
autem iudicium. num. 28. usque 36.
ff. de dam. infec. hoc enim procedit ex
eo, quia cum necessitas carentiæ (ut
ita dicam) medicorū excuset ab obser-
uantia formæ ex statuto requisitæ po-
terit iudex secundum ius commune
ferre condemnatoriam stante notorie
tate absque interuētū medicorum ex
quo medici non reperiuntur, & in istis
terminis recte procedit decis. Bald. a-
lias si medici reperirentur, & hoc da-
tum esset pro forma, quod medicis
adhibitis iudex deberet ferre con-
demnatoriam super cicatrice, pura,
quia annullaret sententiam aliter la-
tam certe eius decisio. non procede-
ret, quia non esset seruata forma,
quæ seruari poterat, à cuius obser-
118 uantia non excusat sola notorietas, ut
in terminis uoluit Alex. recte perpen-
sus in d. l. 1. sub nu. 8. ibi istud tamen,
quod dicit hic Bald. C. ut quæ defunt
aduo. & ita eū intelligit, & declarat Fe-
ly. in c. cū dilecta. col. 1. 5. in uers. hoc li-
mitat Mari. de rescript. ex quo patet, 120
119. quod plus potest, & fortius operatur

necessitas, quā notorietas etiā ex fa-
cti euidentiā cū illa excuset ab obser-
uantia formæ, hæc autem minime, excu-
sat ergo necessitas ab obseruantia
formæ requisitæ à statuto, unde actus
remanet ualidus ex dispositione iuris
antiqui prout si forma de nouo intro-
ducta non esset, & ita secundum istud
caput primum distinctionis soluan-
tur omnia, quæ supra adducta fuere
ad probandum, quod ex causa neces-
sitaris ualeat actus omiſſa forma de iu-
re requisita.

Quibus præterea unico uerbo re-
sponderi potest, uidelicet, quod statu-
ta tequirentia duos notarios, uel no-
tarium matriculatum, seu consensum
propinquorum, uel mariti, seu inter-
uentum medicorum, ut in exemplis
traditis per doct. de quibus supra. nu-
me. 14. 15. & 20. & 110. cum seqq. præ-
supponunt has personas adesse, & in-
teruenire posse, & ideo ubicunq; ta-
les personæ non reperiuntur, uel non
ad sunt, ut interuenire possint, non ha-
bent locum statuta Bar. & cæteri in l.
1. §. lex Falcidia. ff. ad l. Falc. quia in illis
casibus cessant uerba, & mens statuto-
rum, ergo statutorum dispositio. l. 4. §.
roties. & ibi Bar. & cæteri. ff. de dam.
infec. prout similiter exemplo electio-
nis supra respondimus, & declarauim-
us, nu. 114. non est ergo necessitas,
ut supra dixi, quæ in his casibus faciat
ualere actum omiſſa forma iuris statu-
torum, sed quia statuta non uendicāt
sibi locum in his casibus ubi de facto
forma illa adhiberi nō potest, & idcir-
co remanet actus ualidus de iure com-
muni, & antiquo prout si nulla alia for-
ma de nouo introducta fuisset, iuxta
hoc primū caput nostræ distinctionis.

At in secundo capite distinctionis,
uidelicet, quādo actus à principio fuit
introducatus cū certa forma, prout in
terminis testamenti, de quo est noster

principalis fermo, quod à principio per ius ciuile fuit introductum cū hac forma numeri septem testium, nec reperitur, quod unquam de iure ciuili fuerit ualidum absque solenni numero testium, quinimo absque eo non esset testamentum iux. l. 1. cum ibi not. per glo. & doct. ff. de testa. & late uide bimus infra limita. 1. numero 213. & seqq. quamuis enim quoad sui substantiam testamentum sit antiquius ipso iure ciuili, quia antequam leges emanarent erat ipsum testamentum de se simplex, & absque aliqua solennitate de iure naturali, seu iure gentium primo ualidum, tamen ista solennitas numeri septem testium, prout alia, quæ 121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

facere non potest, ut supra late declarauimus, attamen multum operatur etiam de iure ciuili, quo ad effectus resultantes ex ipso iure naturali, & gentium, & præsertim in foro conscientiarum, ut infra in 3. par. princ. latissime ostendemus cap. 1. num. 45. & ceteris seqq.

Et quod actus à principio per ius ciuile cum certa forma adinuentus, & institutus, non ualeat omiſſa forma iuris etiam quod sit omiſſa propter necessitatem, & quod sola necessitas actum nullum ex defectu formæ, non ualidet, probatur exemplo clarissimo stipulationis, qui quidem est contractus inuentus de iure ciuili, ut in §. de constituta. in fin. cum glo. fin. instit. de actio. glo. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. trad. doct. omnes in rubr. ff. de uer. oblig. ubi post Alex. & alios Ias. nume. 14. & Ripa num. 36. in quo pro forma eius substantiali requiruntur uerba utriusque contrahentium, & propterea dicitur uerbis contrahi. l. 1. in princ. ff. de uer. oblig. & instit. eod. tit. in prin. & in l. prima in uersic. uerbis autem, ff. de action. & obligatio. Ias. in §. in personam. numero 2. cum seqq. instit. de actio. uidemus etiam mutuum stipulationem contrahere non posse, quia uerba proferre non potest. dict. l. 1. in princ. ff. de uerbo. obligatio. & d. l. 1. ad si. uersic. mutuum. ff. de actio. & obligat. §. mutuum. instit. de inutil. stipul. & consequenter quamuis mutus necessitate naturæ excusetur à probatione uerborum, nõ tamen ista necessitas facit, ut ualeat stipulatio absque forma requisita uerborum quamuis nutu, & signis posset mutus consensum suum exprimere; & ualeret actus iste, uel contractus tanquam solo consensu absque stipulatione celebratus, ut declarat Barto. ponens exemplum in D. Nello de Gabriellis de Eugubio, qui intel-

intelligebat ad motum labiorum in l. 1. in princ. nume. 7. iunctis trad. per eundem in dicta l. 1. §. si quis. ita. numero itidem 7. cum seqq. ff. de uerbo. obliga. & ibidem Alex. in numero 28. uidemus enim omnes actus requirentes pro forma substantiali loquellam esse tuto interdictos adeo, ut nec etiam necessitate quauis instante possit aliquem baptizare, uel in confessione sacramentali à peccatis absolueret, uel sacrosanctæ Eucharistiæ Sacramentum conficere, & alios actus facere, qui pro forma uerba requirunt, ut supra numero 97. & 108. ratio est, quia à principio quo sacramenta huiusmodi à Domino Nostro Iesu Christo instituta fuerunt data sunt eis uerborum forma, qua non adhibita nihil inesse producit. iux. adducta infra par. 3. cap. 3. nume. 254.
Ergo, ut breuiter distinctionem repetamus, multum refert an actus à principio fuerit, cum certa forma introductus, uel forma à noua constitutione, fuit illi iniuncta, hoc enim casu, ubi propter necessitatem forma adhiberi non potest, ualebit actus illa prætermiſſa uigore iuris antiqui secundum, quod forma ista non requirebatur, & procedunt contraria iuxta primum caput nostræ distinctionis, ubi pluribus exemplis hoc demonstrauimus sub numero 109. & 110. & pluribus seqq. altero uero casu, licet forma propter necessitatem adhiberi non possit, non ideo magis ualere potest, & procedit hæc nostra principalis ampliatio iuxta secundum membrum huius nostræ distinct. quod etiam pluribus exemplis declarauimus, numero 120. cum multis etiam seqq. quæ quidem distinctio præter clara exempla probatur, & confirmatur auctoritate glo. not. & singu. quæ in proposito simili distinctione utitur in clementina pri-

ma in uersic. inhiſcentes. ad med. ibi, puto; quod cum diocæsanus. de iure patroni ubi not. concludit, quod aut confertur iurisdictione à principio cum certa forma, & non ualeat actus omiſſa forma ex defectu iurisdictionis, quæ à principio fuit, cum illa forma qualificata, aut de nouo fuit data forma procedendi, habenti alias auctoritatem, & iurisdictionem ordinariam, & poterit ualere processus omiſſa forma nouiter inducta ex u. primæ suæ ordinariæ iurisdictionis, & sequuntur ibi Cardina. Imol. & ceteri communiter, & gloss. pro notabili commendat, & sequitur Anchar. qui declarat in regula eâ, quæ. colum. quarta in princip. sub uersic. aliquando prohibetur, & seqq. de regulis iuris libro 6. & idem Anchar. in clementina prima; in fin. de sequest. possess. & fruc. & hanc theoreticam glo. in alijs similibus exemplis sequuntur, & probant sæpe doct. ut per Abb. in consilio 91. columna tertia, in uersicul. ad prædicta, uolumine primo, & disputatio quinto incipien. augerio. columna decima, in princip. uersic. secundo probatur, Roma. consilio 203. columna prima, uersic. secundo probatur ista conclusio. & per omnes in cap. ex parte. ubi Abb. sub nume. 5. cum alijs ibi late adductis per Felyn. colum. 3. in uersic. secunda limitatio. & Dec. nume. 6. ubi declarat, ad quorum dicta me refero, de constit. & Fely. in c. cum dilecta. col. 17. in uersic. limita. quarto. sub num. 13. de rescrip.
Et hinc est, quod ubicunq; mandatur alicui, ut actum expediat sub certa forma, puta cum consilio Titij, & Titius decedat, uel absens taliter sit, quod eius consilium haberi nõ possit, actus ille expediri non potest ex defectu formæ substantialis, quæ seruari nõ potest, & sic necessitas non facit, quod actus

actus expediri possit prætermissa forma requisita, ut post Lap. & Ioan. And. per eum relatos trad. Ancha. in c. 1. in octavo notabili, ne sede uacant. lib. 6. & tradunt omnes in d. cap. ex parte. ubi Abb. num. 3. & Fely. col. 3. in uers. alia declaratio. & late Dec. nu. 3. de constitutu. & licet ibi Dec. uideatur ab hac conclusionem recedere, ex quo consilium simpliciter requisitum non uidetur de forma substantiali, sed accidentali secundum Bald. per eum allegatum. in casu pro debilitate. de offi. de leg. & in l. si. necessitatem. nu. 16. C. de bo. que lib. tamen illam bene sequitur ubi consilium adhiben. esset de forma substantiali, in quibus terminis nos & doc. proxime allegati loquuntur, ut per Fely. proxime alleg. in d. uers. alia declaratio. puta secundum Dec. quando in mandato esset appositum decretum irritans, uel quando mandatum requisisset consensum, qui in dubio censetur de forma substantiali iux. Bal. proxime alleg. in d. §. necessitate. nu. 16.

137 Et est aduertendum quod prædicta conclusio bene procedit ubi mandatum, cum tali forma procedit ex dispositione hominis, secus autem dicuntur doc. ubi ex statuto, uel consuetudine forma consilii requireretur in actus expeditione, quia tunc si propter casum mortis uel absentiam consilium haberi non posset, & sic occurrente necessitate actus posset omitti forma consilii ex statuto, uel consuetudine requisiti expediri. iux. c. 1. §. si. ne sede uacant. lib. 6. ut post Io. And. Compostella. Ant. de Butr. & alios tradit Abb. in d. c. ex parte. col. 2. de constit. in cuius diuersitatis ratione licet doct. plurimum uariarint, ut patet ex trad. per Abb. in d. c. ex parte. de constitutu. tamen ex prædicta distinctione per nos supra tradita potest assignari ratio quã credo uerissimam, quia scilicet primo

casu quando ex dispositione hominis actus expediri debet certa forma seruata, puta cum consilio Titij, tunc à principio cum certa forma datur facultas, & sic facultas, & iurisdicatio est qualificata à principio ex forma mandati, potest poni exemplum in d. c. cum dilecta. de rescrip. unde licet forma propter necessitatem seruari non possit, non tamen actus poterit absque d. forma ualide esse, quia à principio cum dicta forma inductus fuerit iux. secundum caput nostræ distinctionis, secus quando ex statuto uel consuetudine adicitur certa forma actui expediendi, per eum qui uigore ordinariæ iurisdictionis poterat alias simpliciter actum expedire iux. d. c. 1. §. si. ne sede uacant. lib. 6. in quibus terminis doc. loquuntur, quia in isto casu si propter necessitatem actus cum forma ex statuto requisita non potest expediri, poterit tamen absque prædicta forma uigore ordinariæ iurisdictionis iux. primum caput nostræ distinctionis, unde intimius rem considerando non est nis an detur facultas uel introducatur actus ex dispositione hominis, uel ex dispositione legali, sed tota uis stat in hoc à principio fuerit inductus actus, uel data facultas, seu iurisdicatio cum certa substantifica forma substantiali, & non potest ualere actus omitta forma, etiam si omittatur ex causa necessitatis, an uero tantum sit forma de nouo introducta in actu, qui prius poterat absque illa forma ualide expediri ex dispositione iuris cõis, uel cõcessa facultas cum certa forma illi, cui prius simpliciter cõpetebat ex potestate ordinaria, & isto casu si forma propter instantem necessitatem adhiberi non potest poterit tunc actus simpliciter, & ualide absque illa forma ex dispositione iuris antiqui & ex facultate ordinaria prius competenti expediri, iuxta bimum-

membrum hanc nostram distinctionem siue loquamur in dispositione hominis siue in dispositione legali, data in paritate terminorum idem in utraque propter eandem rationem erit cõcludendum prout expresse loquitur, concludit, & declarat Fely. in d. c. ex parte. col. 3. in uers. secunda limitatio. de cõstitutu. iuxta doct. glo. sing. in d. clem. de iur. patro. ut ibi per eum, de qua materia particulariter recurrendum est ad doct. in d. c. ex parte. & Ancha. & alios in d. cap. primo. ne sede uacant. lib. 6. & plene etiam Bar. in l. 1. §. si plures. ff. de exercito. & in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ubi Alex. sub nu. 14. allegat quotas. ff. sol. matr. ad quos me refero cum iste non sit locus proprius huius disputationis.

138 Sed tamẽ, ut nihil omittatur in solutu quod huic nostræ principalis amplius aduersari uideatur, est aduertendum, quod in exemplo tradito per doct. in locis proxime allegatis, uidelicet, quãdo mandatum alicui, quod actum expediat cum consilio seu cõsensu tertij, puta Sempronij, & Sempronius, uel mortuus sit, uel nolit, uel nõ possit propter longam, & diurnam absentiam consilium, uel cõsensum præstare, licet isto casu regulariter etiam propter necessitatem non possit actus omitti forma consilij, uel consensus substantialiter requisiti ualide expediri, ut per doct. in d. c. ex parte. cum alijs supra allegatis nu. 134. & seq. tamen hæc recipiunt notabilem declarationem, uidelicet, ubicunq; mora in habendo seu expectando consilium, uel cõsensum, uel in differendo expeditionem actus esset periculum allaturum, quia tunc actus expediri posset cõsilio non habito, & sic prætermissa forma substantiali iux. tex. in d. c. 1. §. si. ne sede uacant. lib. 6. & ibi Anch. col. 3. in uers. circa tertium. referendo doct.

Bar. qui ante ipsum hoc trad. in d. l. 1. §. si plures. nu. 9. ff. de exercito. & concludunt communiter doct. in d. c. ex parte. de constitutu. ubi per Abb. nu. 4. & Dec. ante num. 5. uers. & ista secunda conclusio. & late Fely. col. 2. in uers. sic recipit prædicta conclusio. Abb. in c. cum in ueteris per illum tex. nu. 8. de elect. & sic propter necessitatem instantis periculi uideatur posse amitti forma à iure requisita, prout etiam habetur in c. quoniam frequenter. ut lit. non contest. de testibus, qui recipi possunt lite non contestata contra formam iuris ubicunq; mora est periculum allatura, quod declaratur ibi per Fely. qui alia in proposito adducit num. 7. quod & late trad. Bar. & Alex. ad eum in l. 2. num. 2. & seq. C. de naufr. lib. 1. hoc enim casu plura specialia contra regulam iuris statuta sunt, ut in l. 1. §. 1. ubi omnes præsertim Ias. 1. notabiliter fer. & in l. diuis. in si. prin. ff. de pet. hæc. & pulchre in l. si quis filio ex hæredato. §. hi autem omnes in si. ff. de iust. testa. & in ca. si. cum alijs ibi per glo. allegatis de pœnitent. & optimus tex. in l. de pupillo. §. quis riuos. ubi plura ad hoc cõgerit Ias. ff. de no. ope. nuncia. trad. Bar. & ceteri in l. 1. in prin. nu. 5. & late Ias. nu. 71. & alijs seq. ff. de off. eius. Marfil. singu. 258. & Menoch. de recuperan. pos. rened. 17. num. 40. cum seq. Ripa in l. ad monendi. nu. 192. & seq. ff. de iure iuri. & plura ad hoc ponderat Dec. in c. cum dilecta. ad fi. de confirmat. uti. uel inuti. & nouissime Lancellot. de atteta. par. 2. ca. 12. limita. 43. prout etiam plura ad hoc congerit, & adducit Rom. in suo cons. 433. col. prima, supra etiam per nos alleg. sub num. 12. & 13. ubi alios cumulauimus.

Ad prædicta enim & similia, quæ per doct. adduci solent, unico uerbo respondetur, uidelicet quod in casibus

bus prædictis ne mora periculum esset allatura lex ultra processit ita disponendo & fornam iuris relaxando, & sic lex ipsa est quod in casu hoc particulari facit ualere actum omnia forma iuris, specialiter super hoc prouidendo prout facit in d.c. i. §. si. per que doc. mouentur, ne sede uacan. lib. 6. & in d.c. quoniam frequenter. in prin. & in §. porro. ut lit. non contes. & in alijs iur. supra proxime allegatis, & in omnibus alijs casibus per Dec. & Fel. in d. cap. ex parte. & Rom. 2. d. conf. 433. & per nos supra adductis ut facile per iura ad id allegata inspicere licebit & prout in terminis præcise respondet Ancha. si bene aduertatur in c. statui- mus quem postea reperit, et 2. in 4. ubi iura enim post alleg. de offi. deleg. lib. 6. qui uideatur, & hoc nos non negamus, nec negari potest, quin lex, quæ formam inducit, possit in casu particulari sibi bene uiso illam relaxare, & sic per illo specialiter procedere, quod actus ualeat etiam forma nõ adhibita, sed quod sola necessitas absq; particulari. l. dispositione, non facit, ut actus ualeat omnia forma iuris iux. supra per nos latius deducta. quæ responsio in proposito comprobatur optimo simili, quod quamuis illud quod sit contra prohibitionem legis, sit ipso iure nullum. l. non dubium. C. de leg. c. quæ contra ius. de reg. iur. lib. 6. simil. supra adductis. num. 100. hoc tamen uerum est & procedit ubicunque lex simpliciter aliquid prohibet, secus si lex eadem seu alia ultra procedat disponendo de remedio in casu contrauentionis, ut exemplum est in d. i. §. biduum, & ibi Bar. ante num. 2. ff. quando appella. sit glo. & Dyn. qui bene declarat in d.c. quæ contra ius. ad fi. Bar. in d.l. non dubium. nu. 2. i. & ibidem Pau. de Cast. col. 4. in uers. recolligendo igitur hæc materiam; & Iaf. post alios, qui alle-

gat concordan. nu. 19. & alibi per doc. supra adductos. d. nu. 100.

Et ex his potest colligi responsio ad id quod dicitur de sententia lata à iudice nõ sedente in loco maiorum iux. formam iuris quod ualeat ratione metus instantis periculi, & necessitatis. iux. glo. in l. prima. C. de senten. ex breui. rec. i. & in c. fi. de re iud. lib. 6. cum si nil allegatis supra nu. 13. hoc enim ex eo procedit quia in casu isto lex ita ultra procedit disponendo circa ualiditatem sententia in c. statui mus. quem ad hoc doc. in proposito allegant. de offi. deleg. lib. 6. & quamuis textus loquatur in iudice delegato tam ex idéritate rationis ostendi potest etiam in iudice ordinario, præsertim ex quo ratio est expressa in d.c. statui mus. quæ casu etiam in correctorijs & alias prohibitis extendi fit. extensio de casu ad casum & de persona ad personam propter ratione expressam iux. glo. de rian. quer. eligatur. de elec. Pau. de Cast. & Imo. & latissime Rom. in l. si uero. §. de uiro. ff. sol. matr. Bal. Pau. de Cast. & ceteri in auth. quas actiones. ubi post alios Iaf. nume. 17. & 22. de sac. eccle. Alex. in l. si constante. sub nu. 5. in 3. limita. & latissime. post alios Ripa. nume. 63. & seq. ff. sol. matr. idemq; Alex. in l. si pecuniam. nu. 5. ff. si cer. per. & in confi. 50. nu. 9. & nu. 13. uol. 2. & confi. 17. sub nu. 15. uers. nec obstat. & nu. 16. & confi. 68. nu. 6. uers. & maxime. uol. 3. & confi. 89. nu. 4. uol. 6. & 171. num. etiam 4. uol. 7. Iaf. in l. parcellus. nu. 46. ff. ad rebel. & in l. cum quidam. nu. 14. & seq. ubi declarat. ff. de lib. & pos. & in §. sequens. nu. 9. in ff. de actio. Cur. iur. confi. 64. nu. 9. Aym. cõfi. 113. num. 3. Paris. in confi. 32. num. 19. cum seqq. uol. 2. & confi. 16. nu. 25. & num. 43. & confi. 47. nu. 20. iuncto nu. 89. cum seqq. ubi declarat uol. 3. bene Pau. de Cast. in confi. 83. nu. 4. par. 2. & mul-

multum in proposito Dec. in confi. 284. sub nu. 2. ibi, & cum ista ratio. & omnium latissime Tiraquel. cessan. cau. par. prima. num. 153. & seqq. quia ut dicunt doc. ubi ratio est expressa, non dicitur proprie extensio, sed lex ipsa dicitur loqui, & comprehendit, & includit omnes casus in quibus uiget illa ratio prout genus comprehendit omnes eius species. arg. l. his solis. ibi fatis tacite cautum putamus. quam Bal. ibi ad hoc not. C. de reuocan. do- 144 na. & est glo. quæ passim adhuc allegari solet in c. 1. uer. Italia. ubi Anchara. & alii de rep. ordi. lib. 6. & alia glo. in cap. si postquam. in uers. mente. de elec. eo. lib. 6. tradd. Pet. & Cyn. in l. iura non in singulas. & in l. quod uero. ubi etiã Bal. in j. lec. ff. de leg. & idé no. Bal. in repet. l. omnes populi. sub num. 25. in uers. secundo not. ff. de iust. & iur. & in auth. post fratres. lec. 2. in uer. ite frater C. de leg. hæc. & alibi sæpe Pau. de Cast. in confi. 441. nu. 19. par. 1. & confi. 83. sub nu. 4. & 5. & confi. 261. nu. 9. & 10. par. 2. Abb. in c. nihil. sub nu. 6. de elec. Alex. confi. 5. ad fi. & latius confi. 75. nu. 3. cū seq. uol. 5. & cõfil. 36. nu. 12. & conf. 89. nu. 6. uol. 6. la te Iaf. in l. à Titio. col. si. ff. de uer. obl. & in confi. 141. col. 6. in uers. in primis. ad med. uol. 2. & in confi. 63. col. 4. in uer. secundo principaliter pro eadé parte. uol. 3. Dec. confi. 227. num. 8. & d. confi. 284. sub nu. 2. & confi. 301. nu. 7. in fi. & nu. 8. & conf. 372. nu. 7. & in c. secundo requiris. in primo notabili de appella. Ripa. in d. l. si constante. sub num. 63. ff. sol. matr. late Aym. in conf. 183. nu. 3. & bene in proposito Paris. 145 cõfi. 32. num. 19. 20. & alijs seqq. uol. 2. cum alijs congestis per Tiraquel. de retrac. lignia. §. 20. nume. 2. & seq. & d. trac. cessan. cau. par. 1. nu. 152. & latius in l. si unquam. uer. libertis. num. 45. C. de reuocan. dbna. & habetur latissime

per Euerar. in suis locis leg. centu. 3. 3. præsertim car. 118. pag. 2. per totã, ad quos me remitto. & ita disponit ratio in lege expressa, prout uerba expressa legis, ut infra late par. 2. cap. 9. nu. 24. imo etiam si ratio non sit expressa, sed unica tantum, reddi possit, quæ pro expressa habetur, ut infra quoque par. 3. c. 3. sub nu. 70. etiam ad iurium correctionem, ut infra quoque late par. 2. cap. 1. numero 17.

Præterea responderetur, quod istud exemplum de sententia lata à iudice non sedente in loco maioru ratione metus nõ uidetur absolute, & indistincte procedere, sed solum in eo iudice qui nõ habet certam sedem, nec per se, nec per alium superiorem fuit sibi deputatus certus locus, prout in iudice delegato cui non est constituta certa sedes, & in Episcopo, qui potest in sua diocesi ubilibet ferre sententiam, non autem in ordinario, qui pro forma tenetur sententia in loco maiorum, iux. d. l. pen. ff. de ius. & iur. & ita intelligi debent glo. Host. Specul. & Io. And. supra allegati nu. 13. qui indistincte loquuntur, prout declarat, & distinguit Bart. in d. l. j. nu. 4. C. de sentē. ex breui. recitan. Iac. But. & Ang. quos refert & sequitur Lanfran. in c. quoniam contra. in uer. interlocutoria & appellatio nes. nu. 22. de proba. quicquid uoluerit Bal. Iaf. Rip. & Maran. supra etiam allegati. d. nu. 13. uel saluando opi. Bal. & aliorum tenentium indistincte, quod ualeat sententia lata à iudice sedente in alta turri, uel curru, uel domo propria, & non in solito tribunali, & loco maiorum propter necessitatem immunitatis periculi, uel metu partium, dici potest, quod locus maiorum non sit de forma substantiali, sed tantum accidentaliter, uerum ipsa sententia sit de substantia, ut late post alios Vant. de nullita. sub rub. de nulli. ex defec. process. nu. 84. &

§ 4. & ideo tēpore necessitatis, uel metus, & instantis periculi sufficit, quod fedeat, ubi pōt eligendo, sibi locū pro tribunali, ut per Bal. in d. l. r. C. de sent. ex breui. reci. dummodo fedeat. arg. d. c. statumus. de offi. de leg. lib. 6. & propterea si non federet, sed equitaret fugiendo forte, uel pestē, uel terribilitatem, & potentia partium nullo modo ualeret eius sententia, quia nō diceretur federe, sed baiulare, & ita tenet gl. in d. c. fi. in uersic. sedendo. de re iud. li. 6. Specul. tit. de sent. §. iuxta. nu. 10. cū seqq. de quo articulo uidēdū est latius per doc. allegatos supra nu. 13. & Vāt. proxime. d. nu. 84. & tribus præcedendum ad quos me remitto. Itaq; si omitteretur sollemnitas substantialis sola necessitas nō faceret ualere sententiam, ut ex prædictis patet. & not. expresse Bald. in l. casus. C. de testa.

Postremo ultra ea, quæ contra hanc nostrā principalem amplia. per doc. adducuntur unū est, quod uidetur plurimum aduersari, quod dum tex. in l. hac consultissima. in prin. & in §. per nuncupationem. C. de testa. cum sim. dādo formam testamētis disponit testes numero septem in eorū confectōne adhibendos esse præsupponit casum quo tot testes reperiatur, & ita intelligi debet si, & quatenus septē adhiberi possint, ita quod si propter pestē; uel aliū

148
150

repentinum casum, tot haberi nō possint cessare debet eius dispositio, quæ locum habere non potest nisi si, & quatenus uerba eius adaptari possunt l. 1. §. lex Falcid. in fi. & ibi Bar. inferens ad pulchram. q. ff. ad l. Falcid. & sequuntur ibidem Pau. de Cast. & Alexā. nu. 3. & seq. & idem Alex. consil. 81. nu. 11. uol. 6. Aym. consil. 12. sub nu. 5. uersic. similiter stante statuto. & seq. & quod trad. Bar. in l. Stichus. qui meus erit. num. 5. quem doct. communiter sequuntur, ut ibi per Alex. nume. 6. & seqq. & Iaf.

nu. 38. usque 42. & Ripa num. 36. ff. de leg. 1. Bal. in l. in coniunctione. num. 5. C. de nupt. cum enim lex præsupponet, quod septem testes adhiberi possint idcirco ubicunq; non potest habere locum legis præsuppositum pariter, nec ipsius legis dispositio. l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accusa. facit. l. ita autem. ubi hoc no. Bar. ff. de admin. tuto. Bar. & Alex. in l. 4. §. toties. quem legunt sub §. prætor ait. nu. 25. & 26. ff. de dam. infect. glo. & doct. in l. mancipia. C. de fer. fugi. Rom. singul. 489. Alex. in rubr. ff. sol. matr. nu. 22. Fely. in c. nonnulli. col. 3. uersic. ubi uerba. & uersic. amplia. de rescrip. Dec. in consil. 201. nu. 2. & consil. 259. nu. 6. & 644. ad fi. & alibi Cepha. cōsil. 90. nu. 51. & cū isto casu uerba legis deficiant, & nō possint uerificari, nec legis dispositio locum habebit d. l. 4. §. toties. ubi Bart. Alex. & alij. ff. de dam. infect. cum sim. late adductis per Fely. in c. nonnulli. col. 3. in uersic. ubi uerba de rescrip. & plenius Tiraquel. in l. si unquam. uer. l. bertis. num. 2. C. de reuoc. dona. & faciunt supra trad. num. 114.

Sed non recedēdo ab hac nostrā amplia. sed illi firmiter inhærendo ad argumentum, hoc respondetur, quod & si maxime uerum sit, quod ubi septē testes adhiberi non possunt cesset. l. dispositio requirens septem testes non per hoc sequitur, quod cum minori numero factum ualeat, cum ualere nō possit, nec in esse produci absque forma substantiali d. l. Iulianus. §. si quis. ff. de exhiben. cum latissime supra adductis cap. 4. nume. 27. & 28. sed bene sequitur, quod tale testamentum in quo propter casum occurrētem iuris dispositio locum non habet dicatur legis auxilio destitutum. l. si unus. C. de testa. quamuis ualidum remaneat de iure naturali, & gentium iux. 2. membrum nostræ distinctionis sup. nu. 120. cum

cum pluribus seqq. at in exemplo statuti requirentis in contractu consensum duorum consanguineorum, quod si duo non adsunt ualeat contractus cum consensu unius iux. trad. per Bar. in d. §. lex Falcid. cum sim. alleg. supra nu. 148. id procedit, quia cum forma statuti non possit ad plenum seruari sufficit, quod seruetur quantum fieri potest, ut in simili not. in c. constitutus. super glo. 1. de rescrip. Abb. in consil. 65. nu. 3. uol. 2. Aym. consil. 12. num. 2. in fi. ideo quia absque forma statuti contractus remanet ualidus ex dispositione iuris communis iux. primum membrum nostræ distinctionis, ut præcise etiam in terminis. d. statuti, & similibus supra latius responsum, & ostensum fuit, sed de his satis ex quibus tandē firma, & absoluta remanet hæc nostra principalis 7. ampliatio, quæ etiam propter necessitatem non ualet testamentum absque solenni numero septem testium in qua necessitas ipsa compulsi me aliquantulum longiorem esse unde par est, ut ad reliquas pergamus.

Ampliatio VIII.

Quod testamentum etiam tēpore pestis conditum cum minori numero septem testium non ualet. Cap. XI.

S V M M A R I V M.

- 1 Sermones circa uniuersalia faciliores circa particularia ueriores.
- 2 Doc. tenentes quod testamētū tēpore pestis ualeat absq; numero septē testiu recitatur.
- 3 Vbi militat eadem ratio, debet militare eadem iuris dispositio.
- 4 In his quæ sunt de forma actus, & quæ tenent ad rigorem iuris conseruandum rusticus non excusatur.
- 5 Rusticus non excusatur à sollemnitatibus in testamento requisiti.
- 6 Priuilegium concessum rusticis per. l. fi. C. de testa. quæ ratione sit inductum.
- 7 Dispositio. l. extenditur ad casum similem propter rationem in. l. expressam.
- 8 In limitariis licita est extensio de similibus ad similia.
- 9 Ratio finalis colligitur ex proemio dispositionis.
- 10 Duplex fuit ratio concedendi priuilegium rusticis in confectōne testamēti.
- 11 Vbi duplex ratio assignatur una ex illis non potest dici finalis.
- 12 Vbi plures causæ simul considerantur non habet locum. l. dispositio nisi omnes simul concurrant.
- 13 Opi. Ripa reprobat.
- 14 Sola rusticitas non excusat à solenni numero septem testium in testamentis adhiben. nec sola inopia testium, sed bene utraq; simul iuncta.
- 15 Opi. La. circa intellectum. l. casus. C. de testa. recitatur & reprobat.
- 16 Priuilegium concessum militibus testandi absque iuris sollemnitatibus porrigitur etiam ad non milites in loco hostili restantes & illic decedentes.
- 17 Tempus belli & pestis equiparatur.
- 18 Pestis dicitur bellum Dei.
- 19 In equiparatis sit extensio de uno casu ad alium, etiā in materia alia nō extēsbili.
- 20 Ratio priuilegii concessi in confectōne testamenti præstantibus pro salute Reipublicæ cessat in priuatis tēpore pestis.
- 21 Officiales medici & similes qui remanent in ciuitate tēpore pestis pro utilitate, & salute Reipublicæ gaudent priuilegio militari circa confectōnem testamēti.
- 22 Intellectus ad. l. fi. de mili. testa. & ad. l. primam ff. de bo. pos. ex testa. mili. explanatur.
- 23 Argumētū ab equiparatis nō procedit nisi in casu ubi specialiter est facta equiparatio.
- 24 In exorbitantibus à regula iuris communis, & in priuilegiis non debet fieri extensio nisi à iure facta reperiatur.
- 25 Auctoritas Bar. est tantum probabātis non necessaria.
- 26 Ratio pestis facit ut recedi solet à reg. in. communis.
- 27 Specialia non sunt multiplicanda.
- 28 Dispositio generalis includit casus priuilegiatos ubi in materia de qua agitur non reperiuntur particulariter priuilegiati.

- 29 *Doct. tenentes quod testamentū conditū tē-
pore pestis absque solenni numero testium
non ualeat recitantur, & eorum opi. tan-
quam uerior & magis communis per au-
ditorem approbatur.*
- 30 *D. Aquilia uxor Signo. de Homodeis tem-
pore pestis fecit se exportare extra domū
ut haberet testes numero sufficientes pro
condendo testamento.*
- 31 *Præsens ampliatio indistincte procedit siue
testamentum sit conditum ab eo qui non
est peste affectus siue ab appestato.*
- 32 *Maxima pestilentia sauit per totam sere Ita-
liam anno Domini. 1522.*
- 33 *Contractus qui feri solet cum Monialibus
ad Cratem ferream an ualeat.*
- 34 *Sententia lata à iudice super aliqua iurri-
ratione alicuius imminentis periculi an
ualeat.*
- 35 *Distinctio Rip. & Boer. circa materiam
istam reprobat.*
- 36 *Inherendum est regula in casibus expresse
non exceptuatis.*
- 37 *Qui habet regulam pro se, dicitur habere
rem certam.*
- 38 *Regula iuris sunt tenaciter seruanda ubi nō
apparet dispositio specialis in contra-
rium.*
- 39 *Extensio ex identitate rationis est permis-
sa in limitatoriis.*
- 40 *Vbi adest eadem ratio, non dicitur propria
extensio.*
- 41 *Materia extensionis, est ualde difficilis, dif-
fusa, & periculosa.*
- 42 *Ratio magis principalis in l. fin. C. de testa.
qua fuerit.*
- 43 *Morbis contagiosus contingens in persona te-
stium non sufficit ut remittatur solennitas
quo ad numerum testium, sed tantum quo
ad contestum testamenti.*
- 44 *Vna lex aliam declarat. Prout & una pars
legis, & una pars testamenti.*
- 45 *Intellectus ad l. casus. C. de test. explanatur.*
- 46 *Scire est rem per causas cognoscere.*

C A P. XI.

V A M V I S ex his quæ latissi-
me in præcedenti ampliati-
onibus tradita fuerunt, facile de-
cidi uideri possit præsens
octaua ampliatio, ex quo generaliter,

& indistincte firmauimus, & ostendi-
mus testamentum etiam propter ne-
cessitatem inopiæ testium absque so-
lenni numero à iure statuto non uale-
re, quæ quidem generalis conclusio uir-
tualiter decidit casum istum, in quo
propter pestem non potest copia tes-
tium in sufficienti numero adhiberi,
tamen quia super isto articulo particu-
lariter est inter doct. uarietas & con-
trouersia, ut ex infra deducendis appa-
rebit, & quia sermones circa gene-
ralia, & uniuersalia sunt faciliores,
sed circa particularia ueriores, teste
Philosopho relato per Aret. in consi.
13. nu. 1. in cōf. 29. sub nu. 20. in uerf.
his breuiter præmissis. & alibi sæpè per
Aymo. consi. 111. nu. 5. ad fi. & idem
de antiq. temp. par. 3. sectio. uidimus
in genere. nu. 1. Iaf. in cōf. 218. in prin-
uol. 2. idcirco operæpretium duximus
rem istam particulariter tractare, & su-
per ea particularem quoque ampliati-
onem constituimus.

Nam ut in innumeris iuris articulis
doc. inter se contrarij reperiri solent,
ita & in hoc maxime aduersi reperiu-
tur, siquidem quod testamentum tem-
pore pestis ualeat cum minori nume-
ro septem testium, cum plurium copia
haberi non potest, de directo contra
hanc nostram præsentem ampliatio-
nem tenuerunt in primis Nicola. de
Matta & post eum quem refert, & se-
quitur Bal. in l. fin. ante nu. 2. C. de testa.
dum inquit. Itē si haberi non possunt
plures propter mortalitatem. & ibidē
Iaf. latissime hunc articulum discutit,
& tandē licet dicat passum esse ualde
ambiguum, tamē refidet cum hac opi-
Bal. quam dicit magna æquitate niti,
quando pestis esset magna, & quam-
pluribus confirmat fundamentis, ut
ibi per eum nu. 5. & seqq. ubi Raphael.
Cuma. & Floria. de Sancto Petro idem
tenere

tenere refert, quam etiam opin. sequi-
tur Ang. Aret. in §. fin. nu. 3. in fi. de tes-
ta. & in tract. de testa. glo. 5. in fi. & sim-
pliciter Alex. in l. 1. sub nume. 9. uerfic.
faciunt in simili. ff. de libe. & posthu. &
latius in l. scriniarios. nume. 6. C. de
testa. mili. Ant. Fran. in apostil. ad Abb.
in c. quia plerique. sub num. 43. incip.
an ea, quæ sunt relicta. de immunita.
ecclē. Gual. tit. de testa. cau. 2. nume. 2.
Guid. Papa decisio. 543. in fi. ubi atte-
statur se uidisse testamenta facta tem-
pore pestis absque numero septem te-
stium tollerari, & seruari in illis dispo-
sitionem. c. cum esses. de testa. Dec.
in consi. 612. nume. 6. & idem latissi-
me Dec. attestans de communi in cō-
fil. 284. per 5. primas coll. & plenissi-
me quoque Paris. per 5. col. in consi.
32. & consil. seq. nume. 25. 26. & seqq.
uol. 2. ubi refert Barba. & Corn. & Al-
ber. Bru. & Cristo. Por. idem tenentes
quos late quoque refert Boer. decisio.
228. nume. 7. & seqq. & Guil. de Bene-
dic. c. Raynucius. uer. testamentum. i.
sub nume. 13. uerf. quarto fallit. & nu-
me. 14. & 15. de testam. Iul. Clar. lib. 3.
senten. q. 56. uerfic. & hæc quidem ubi
relatis hinc inde opin. tandem dicit,
quod ista opin. Bald. sibi semper magis
placuit, & quod omnes doct. qui te-
nent contra Bald. tamen fatentur hanc
opin. Bald. esse æquiorē, secundum
quam ipse dicit, quod intrepide consu-
leret, & iudicaret, quando pestis esset
magna, & testator peste infectus, in
quibus terminis illam etiam sequitur
Boer. d. decisio. 228. nume. 11. ad fi. ita
referens fuisse iudicatum per curiam
tempore quo uigebat magna pestis in
Ciuitate. & Rip. in tract. de pest. in tit.
de priui. ult. uolunt. cau. pest. nume. 10.
in fi. cum seqq. ubi à nume. 1. usque ad
18. articulum istum late disputat, &
pertractat, & plures alios pro hac Bal.
opin. cumulat Ant. Gabriel. lib. 4. cōm.

opi. tit. de testa. conclu. 8. num. 1. quos
aliter hic non refero cum ab omnibus
uideri possint.

Pro qua quidem opi. plura adducū-
tur primum, & principale fundamen-
tum, in quo doct. se fundant, est tex. in
d. l. fin. C. de testa. ubi statuitur, quod ru-
stici ruri degentes, ubi copia testium
haberi non potest, possint condere tes-
tamentum cum quinque tantum testi-
bus, ratio enim finalis illius dispositio-
nis secundum Bal. ibi est inopia testiū,
nam propter necessitatem aequaliter
receditur à solennitate iuris, unde ex
hoc infert Bald. idem esse, ubi propter
mortalitatem, quæ est tempore pestis
plures haberi non possunt, quasi uelit
dicere Bald. quod cum eadē ratio ino-
piæ testium, quæ est ratio finalis illius
legis, militet etiam tempore pestis, de-
bet militare eadem iuris dispositio. l.
illud. ff. ad lacqui. l. à Titio. ubi late
Iaf. nume. 6. ff. de uerb. oblig. cum sim.
ibi per glo. allegatis, & est tex. melior
qui reperitur in iure in l. his folis.
ibi, satis tacite cautum putamus. C. de
reuo. can. dona. si credimus Bal. qui hoc
dixit in rubr. C. de naut. foeno. & opt.
tex. à nemine forte citatus. in l. 1. ubi
glo. hoc no. ff. de bon. poss. ex testa. mi-
li. & glo. similis in l. 1. uer. itum est. per
illum text. ff. si à paren. quis manu-
miss. sue. & glo. ord. ubi Anchar. & alij
in cap. 1. uer. italia. de tempo. ordi. lib.
6. cum latissime adductis supra capit.
proximo, nume. 142. & 143. & quod
ista fuerit ratio finalis illius. l. compro-
bant Dec. & Paris. supra proxime al-
legati ex eo, quod in his, quæ sunt de
forma, & solennitate actus, & quæ
tendunt ad rigorem iuris conseruan-
dum rusticus non excusatur ratione
rusticitatis, ut trad. Bal. & multum in
proposito Alexan. nume. 4. & seqq. &
cæteri in l. iuris ignorantia. C. qui ad-
mi. cum alijs per Dec. & per nos infra

cap. 14. nume. 1. cum seq. latius allegatis. & in præcis terminis, quod rusticus nõ excusetur ab omissione solennitatis numeri septem testium, & similitum in testamentis requisitis, addo Euerar. quem inibi quoq; adduximus

6 centu. 53. car. mihi 177. littera. B. & seq. quod cum ita sit, dicendum est, quod priuilegium concessum rusticis condendi testamentum cum minori numero, per d.l. fin. non sit fundatum in rusticitate, sed in carentia, & inopia testium, ita quod tota uis stat in necessitate, propter quam solum solennitas numeri testium in testamentis requisita relaxatur, ut colligitur ibi in uersic.

7 ita autem in illo loco, &c. quæ ratio cum sit expressa in l. extendi debet ad similem casum pestis, in quo uiget eadem ratio inopie testium, hæc enim non est proprie extensio, ut late per Dec. d. consil. 284. nume. 2. Paris. consil. 32. numero 17. 18. & 19. cum seqq. uolum. 2. cum alijs allegatis supra amplia. præcedenti. nume. 142. & seq. & tanto magis, quia ut dicit Paris. ibi. nume. 24. sumus in materia limitatoria,

8 in qua licita est extensio de similibus ad similia, unde casus ibi exceptus trahi debet ad casum similem prout etiã per Dec. d. consil. 284. num. 4. iux. trad. in c. cum dilecta. ubi Abb. nume. 6. & seq. de confir. uti. uel inutil. cum sim. per nos infra late adductis par. 2. cap. 1. nume. 10.

Sed huic fundamento, quod totum stat in intellectu d.l. fin. C. de testa. de quo plene tractatur infra limita. 6. ubi est proprius locus, breuiter pro nunc respondetur negando, quod sola inopia testium fuit ratio finalis illius legis, quia imo principalior, & finalis ratio est simplicitas rusticalis, prout expresse colligitur ex princ. & prooemio. d. l. fin. iux. l. fi. quæ passim ad hoc allegatur, iuncta glo. uerb. modus. in fi. ubi

Bart. Bald. & cæteri. ff. de hered. inst. Bart. & Bald. in l. 1. in princ. per illum text. ff. ad Macedo. Bald. in l. 1. in princ. ff. de orig. iu. & ibi quoq; late Cagno. per illum tex. num. 36. & 37. & bonus tex. in l. regula. §. fi. ff. de iur. & fac. ign. & not. Bart. in extrauag. ad reprimen. in uer. ne ex eorum absentia. ad fi. nume. 17. & Bald. in prima constitu. C. §. quibus. & in l. ut liberis. ubique. nume. 1. C. de colla. & in l. nostram. col. j. in uersic. tu dic. C. de testa. Ang. Aret. in §. sed & si quis. nume. 3. inst. quibus mod. testa. infir. Rom. consil. 180. uol. 2. in uersic. præmissis. Alexan. consil. 7. numero 3. uolumine 2. in consil. 119. numero 10. uolum. 5. in consil. 143. numero 3. & 204. numero 9. uolum. 6. Dec. consil. 379. colum. 2. in uersic. ulterius. & consilio 600. numero 1. & sequen. & consil. 69. numero 13. & 675. numero 9. Cepha. consilio 5. numero 28. & consilio 48. numero 43. uolumine 1. Aym. consil. 192. numero 21. & consilio 135. numero 32. Cur. Iun. consilio 185. numero 2. & late Ias. consilio 1. sub numero 3. columna 5. in uersic. quod autem in ipso decreto. uolumine 1. & idem Ias. in l. si pacto quo poenam. sub num. 14. in uersic. tertia conclusio. C. de pact. Cur. Iun. in l. 1. num. 18. ff. si cert. pet. Paris. consil. 24. nume. 34. uolum. 2. & consil. 69. num. 5. uol. 4. Sarnien. in regula. de anna. q. 1. in prin. cum alijs late cumulatim per fozcundiss. Tiraquel. cessan. cau. limit. 1. num. 64. cum seqq. & Sarnien. olim Rotæ Auditor. Selec. interpreta. lib. 1. cap. 12. num. 2. Cepha. consil. 156. nume. 9. uol. 2. & doct. alibi passim, & ista ratio est iuncta simul cum inopia testium, & sic duplex est ratio propter quas fuit concessum ibi illud priuilegium adeo, quod sola necessitas, & inopia testium non sufficit, ut considerat, & declarat Iaso. ibi colum. 1.

82

& per consequens ipsa non potest dici ratio finalis dispositionis cum illa non sit sola ratio, ut post Cuma. trad. Tiraquel. in tract. cessan. cau. limit. uigesimasecunda, numero tertio, cum enim plures causæ ibi assignentur, & simul considerentur, omnes simul concurrere debent, ut locum habeat illius legis dispositio. Abb. in cap. quoniam frequenter. §. porro. in fin. ut lit. non contesta. Barro. uiden. in extra. ad reprimen. in uerbo ex eorum absentia. numero decimoquinto. late Iaso. in dict. l. dedi. la secunda, columna prima, de condit. cau. da. cum latissime cumulatis per Tiraquel. cessan. cau. limita. uigesimasecunda, numero duodecimo, & pluribus seqq. prout infra latius dicta limitatio. sexta, ostenditur, quicquid dicat Ripa dict. titu. de priuil. ult. uolunt. cau. pef. numero secundo, uersic. tu uero. dum inquit, quod solennitas scripturæ in testante, & testibus bene fuit remissa propter simplicitatem rusticalem, sed solennitas numeri testium fuit propter solam inopiam testium, quia ut ibi latius uidebimus in sua distinctio. nec sapit, nec iure probatur, quinimo utraque ratio simul ibi consideratur, quo ad omnia ibi disposita. ex quo etiam tollitur motiuum Dec. & Paris. quod propter rusticitatem non fuisset ibi relaxata solennitas numeri testium, cum in his, quæ sunt de forma actus, rusticitas non excuset, ut supra nume. 3. & seq. quia, ut dixi, uerum est, quod sola rusticitas non excusat, prout nec etiam sola inopia testium, sed bene utraque simul iuncta. ut expresse probatur in d. l. fin. & late ostendemus in d. limitatio. 6. ubi intellectus. d. l. fin. plenius explicabitur. Et propterea tantum abest, quod iste tex. probet istam opin. Bald. & sequacium quod imo aperte uidetur probare opi.

12

83

14

contrariam. eo quia si sola necessitas propter inopiam testium, quæ est tempore pestis sufficeret ad relaxandum istam solennitatem numeri testium, frustra requireret Imperator qualitatem rusticitatis, de qua toties facit in illo tex. specialem mentionem, prout ibi ponderat Ias. colum. 3. in uersic. 2. pro ista parte, & latius infra nos etiam pro hac nostra ampliat. illum tex. ponderamus, & adducimus. & rursus supra in præcedenti amplia. numero 38. & pluribus seqq.

15 Secundo pro opi. Bal. allegatur tex. in l. casus. C. de testa. prout illum ponderat Ias. in d. l. fi. eo. tit. sub numero 5. in uersic. pro ista sententia, ubi disponitur, quod si propter morbum contagiosum, prout est pestis, necesse sit interrumpere continuationem testamenti, quod nihilominus possit postea cum alijs testibus subrogatis proficere, prout ibi latius habetur, & sic in effectu propter necessarium impedimentum morbi contagiosi dispensatur super solennitate contextus testamenti, & tamen ibi non dispensatur in solennitate numeri testium, ratio diuersitatis inquit Iaso. hæc est, quia in isto casu ubi propter morbum contagiosum aliqui testes remouentur, possunt utique alij loco eorum haberi, & subrogari, ut ille text. uidetur considerare, & ideo cum possit huic solennitati facile prouideri non dispensatur in ea, ut cum minori numero ualeat testamentum, sed ubi necessitati, seu melius solennitati prouideri non potest, quia propter casum huiusmodi in personas testium, uel testatoris contingendum, fuit necesse interrumpere testamentum, tunc dispensatur in solennitate, quod testamentum debeat fieri unico contextu, ex quo fieri non potuit propter necessitatem casus morbi &c. & idcirco secundum Ias. idem

erit dicendum, quod dispēsetur in numero testium, ubi propter pestē non possent uerisimiliter haberi testes in numero sufficienti, hæc in effectu est ponderatio Ias. de illo tex. licet per alia uerba forte minus clara.

Sed certe iste tex. pariter contra ipsū retorquetur, & merito pro contraria opin. ille quoque tex. per doct. adduci solet. ut ibi dicit Ias. & per Ripa. d. tract. de prinil. ult. uolunt. cau. pef. nume. 7. & latius infra nume. 43. & seqq. & supra quoque amplia. proxime proced. nume. 30. & seqq. ubi in præposito de illius. l. intellectu latius differuimus. ubi ostendimus, quod ille text. aperte decidit pro hac parte, quod propter necessitatem morbi contagiosi, ut est pestis, non remittitur solennitas numeri testium, ut per Bart. Bald. & ceteros in dict. l. casus. quem in præcis terminis huius nostræ octauæ amplia. not. ibi Pau. de Cast. in fi. ut supra. amplia. proxime præceden. nume. 32. ostensum fuit, & infra nume. 45. ostendemus, nec obstant ponderatio Ias. quam ipse facit circa rationem diuersitatis, quam supra proxime retulimus, quia tollitur ex his, quæ supra amplia. proxime præcedenti tradidimus, sub numero 30. & seqq. uidelicet, quod cum text. generaliter, & indistincte uelit testes septem modis omnibus adhiberi indistincte, hoc est accipiendum, ut aliter testamentum nullo modo prosequi possit, & propterea si uenerit casus in quo propter morbi contagionem non possent postea reperiri integer numerus testium, non tamen in eo dispensaretur, prout ibi concludunt doct. & præcise Pau. de Cast. in fi. quicquid Ias. subtilizare conetur.

Tertio pro opinio. Bald. adducitur text. in argu. in l. fin. ff. de mili. testa. & in l. prima. ff. de bo. posses. ex testa. mili.

li. & glo. communiter approbata in l. scriniarios. C. de testa. mili. ubi habetur, quod priuilegium concessum militibus testan. abique aliqua iuris solennitate, porrigitur etiam ad omnes alios non milites, qui tamen in loco hostili uersantur, & illic decedentes testantur, de quo latissime infra loco suo proprio capit. 19. tractandum est, & ratio assignatur per iur. conf. in d. l. prima. ff. de bo. poss. ex testa. mili. qui enim in procinctu uersantur (inquit iur. conf.) cum eadem pericula experiantur iura eadem merito sibi uendicant. unde facit in arg. de testamento condito in loco mortalitatis tempore quo dicitur esse bellum inter Deum, & homines, ut ibi arguit Bart. & Alexan. in dict. l. fin. nume. 5. & Ias. sub numero 3. C. de testa. Dec. in consil. 284. parum sub nume. 3. uersic. & pro conclusione. Paris. d. consil. 32. nume. 25. uolumine 2. & post alios Boer. d. decisio. 228. numero 8. etenim, ut dicunt præfati doct. tempus belli, & pestis æquiparantur. Bart. in l. naturaliter, numero 23. ff. de usucap. quia eo tempore uidetur esse quoddam prælium, & hostilitas Dei fortior, quam sit hostilitas hominum, & ideo dispositum in uno casu uidetur habere locum in alio, & sic posse argui de uno casu ad alium, ut ibi facit Barto. & Bald. in l. cum notissimi. §. imo. sub numero 6. uersic. eadem æquitate. C. de præscript. triginta. uel quadraginta annorum. canon. in capit. ex transmissa. ubi Abb. numero 7. & Felyn. 3. & ceteri de præscript. Alexand. consilio 30. numero tertio, uolumine quinto, Balb. in tract. de præscript. 2. parte 6. partis. numero quinto. Ripa. in Præclud. tract. de pef. numero octauo, & nono, & ceteri proxime allegati sub numero 16.

Quod arg. eo fortius uidetur procedere,

dere, quia ut dicit Paris. d. consil. 32. nu. 26. nolumus hic in materia extensua, sed comprehensua propter rationem expressam. in d. l. 1. ff. de bo. pos. ex testa. mili. quo casu ex ipsa uidetur comprehendere omnes casus sub ratione ipsa comprehensos, prout genus comprehendit omnes species, iuxta late supra trad. amplia. proxime præcedenti. num. 142. & seqq. & confirmo, quia cū iste casus belli, & pestis æquipareur, fit extensio uirtute æquiparationis de uno casu ad alium etiam in materia alias non extensibili, quia hæc extensio dicitur fieri ab ipsa lege, non ab homine, iuxta glo. not. in l. quod uero contra. ff. de leg. Bart. in l. ut tantum. §. 1. ff. de ser. corrup. idem Bar. & Bal. & ceteri in l. si quis seruo. C. de fur. Bart. & post alios Ias. in l. Marcellus. in princ. nu. 27. ff. ad Trebel. idem Ias. in auth. quas actio. nume. 19. C. de sacrosanct. eccle. & in §. ex maleficijs. num. 39. in l. de actio. Bar. & ceteri in l. 2. ff. de lega. 1. & post alios Ripa in l. si constante. num. 69. & seqq. ff. solu. matrimo. & ibidem bene declarat Ias. sub num. 27. uersic. ad istud. & nume. 29. cum alijs allegatis per Euerar. centu. 36. car. mihi 120. in 2. fallen.

Sed huic fundamēto respondet Alexan. in d. l. fin. nu. 5. C. de testa. quod iccirco argumentum non potest procedere. de d. l. 1. ff. de bo. poss. ex testa. mili. cum alijs supra allegatis ad casum de quo agimus, quia negatur assumptū, quod militet eadem ratio, cum in casu d. l. fin. ff. de mili. testam. cum similib. illud priuilegium sit concessum præstantibus pro salute Reipublicæ dato: quod non sint milites, quæ ratio cessat in priuatis tempore pestis. at in casu Bart. in d. l. naturaliter. de usucap. cum alijs supra allegatis, nume. 17. & seqq. erat eadem ratio in suspendendo tempus præscriptionis tempore pe-

itis, prout tempore belli, quia utroque tempore iura reddi non solent in ciuitate, & excluditur utroque tempore negligentia ex qua caudatur præscriptio inferens, propterea Alexan. & sequitur Ias. in ea. leg. fin. nume. 4. C. de testa. quod si remanferent aliqui puta officiales, medici, & similes pro utilitate, & salute Reipublicæ tempore pestis, tunc posset habere locum opi. Bal. quia isto casu militaret eadem ratio, quæ militat in d. l. fin. ff. de testa. mili. cum sim. de quo tamen ultimo particulariter, & in indiuiduo est tractandum infra loco suo limitatio. §. c. 20.

Et est aduertendum, quod prout bene dicit Alexan. priuilegium illud conceditur solum illis personis, qui militant, dato quod non sint in numero militum redacti, quia conceditur illis, qui sunt in procinctu, & in acie belli. i. qui in prælio, & pugna hostili uersantur, unde istud priuilegium non competit, nisi militantibus, dato quod non sint milites, prout declarat Alexan. & etiam Curt. Iun. in l. licet. numero 8. C. de pac. isti enim, & si milites non sint, tamen eadem pericula, ut dicit Iuriconsul. experiuntur, merito eadem iura sibi uendicant, ita quod non sufficit eos esse in loco hostili, & degere in castris ad effectum de quo agitur, nisi sint in acie belli, & in conflictu pugnæ, quod secus est in militibus ipsis, quibus sufficit esse in castris, licet non in procinctu belli, ut infra limitatio. tertia, & quarta latius declaratur, ex qua declaratione tollitur motiuum Dec. & Paris qui impugnando solutionem Alexan. quæ mihi uidetur uerissima, dicunt illum text. in dict. l. prima. ff. de bo. posses. ex testam. mili. & l. fin. ff. de milit. testam. loqui uniuersaliter de omnibus personis, qui non sunt milites, & sic etiam in his, qui non militant, ut late

post Dec. trad. Parif. d. confi. 3 2. nume. 25; & feqq. uolum. 2. quia hoc est falsum, & conuincitur ex ratione ibi assignata, cum eadem pericula experiatur, quæ ratio non uidetur conuenire illis personis, qui non militant, dato quod in Castris degant prout latius d. limita. 4. ostendemus, & idcirco dato millies, quod ratio periculi ibi assignata militet in testamento condito tempore pestis, tamen in casu isto, ut dicit Alexan. cessat fauor Reipublicæ, qui principaliter consideratur in periculo eorum, qui pro Republica præstantur, & in acie belli decedunt, prout etiam considerat in proposito Ripa de priuif. ult. uolunt. cau. pef. nume. 15; & ideo cessat isto casu arg. ab æquiparatione belli, & pestis, quam faciunt Dec. 23 & Parif. post alios per eum allegatos, quia in ista materia, de qua nunc agimus, nullibi reperitur facta æquiparatio, quo casu argu. ab æquiparatis nõ procedit, iux. glo. in cap. 1. uer. declarauimus. ne cle. uel. mona. lib. 6. Iaf. in d. l. si constante. sub nume. 29. uersic. sed ad hoc, & nume. 30. & Ripa nume. 51. ff. solu. matrimo. & quod non ualeat argu. de testamento condito tempore belli iuxta tex. d. l. 1. ff. de bo. pos. ex testam. mili. & tempore pestis, inde quoque clarissime demonstratur, quia sequeretur, quod testamento conditum tempore pestis, ualere deberet, etiam cum duobus tantum testibus, prout ualeat in condito tempore belli, ut late uidebimus infra limitat. 2. & 3. cuius tamen contrarium uolumus communiter doct. & Bald. & eius sequaces concludentes, quod in testamento condito tempore pestis saltem quinque testes ad eius ualiditatem omnino requiruntur, ut bene declarat Boer. d. decis. 228. nume. 9. & Iul. Clar. d. lib. 3. senten. quæst. 56. uersic. & hæc quidem in fin. & Ant. Gabr. com.

opi. tit. de testa. d. conclu. 8. nu. 2. in fin. uersif. tenendo etiam primam opi. Nec obstat, quod Bar. in d. l. 1. ff. de bo. pos. ex testa. milit. uidetur arguere de illo text. ad testamentum conditum tempore pestis, quia præter quod recte intuendo Bart. sentit contrarium, dum inquit, quod bonum esset super hoc prouidere, quod ualere ultimarum uoluntates tempore pestilentiarum minus solenniter factæ, sentiens quod absque legali prouisione desuper faciendæ nõ ualere, considerauit enim Bar. quod licet hoc esset bonum prouidere, tamẽ cum nulla sit lex, quæ hoc disponat, interim standum est regulæ iuris, ut bene declarat Iaf. in l. fin. nume. 4. ad fin. uersif. & istud est, quod in proposito. C. de testa. in exorbitantibus enim à reg. iur. communis, & in priuilegijs non est nostrum legem extendere auctoritate nostra magistrati, sed lex ipsa potest facere hanc extensionem auctoritate legali. Iaf. in d. l. si constante. numero 29. ff. solu. matrimo. & hoc uerifimilius est uoluisse Bar. quàm quod uoluerit bonum esse prouideri ad remouendam omnem dubitationem, ut dicit Dec. d. consil. 284. parum sub nume. 4. uersic. non obstat, quod Bart. & Ripa in d. tit. de priuif. ult. uolunt. cau. pef. sub nume. 7. uersic. sed certe, præterea quicquid uoluerit Bart. auctoritas sua est magistralis, & probabilis tantum non necessaria iuxta glo. ord. in c. 1. uer. interpretatur. ibique Abb. sub nume. 23. in uersic. quarta species. de postula. præla. glo. & Barto. in l. 1. C. de leg. & late Euerar. cenru. 48. ubi uidentum est, cum alijs infra adductis cap. 16. nume. 13. 26 Quarto principaliter pro opi. Bald. & sequacium multum facit, quia uidemus, quod propter imminentiam, & sæuitiam pestis recedi solet à regul. iur. ut dicit Iaf. in dict. l. fin. nume. 6. C. de tẽ-

de testa. iux. tex. iuncta glo. in c. ad sup. plicationem. de renuncia. glo. & doc. in l. de ætate, quam doct. legunt sub l. recusare. §. si quis alio. ubi post Bart. & alios Alex. nu. 6. in fi. cum seq. ff. ad Trebel. cano. in c. ex transmissa. ubi post alios Fely. num. 3. de præscrip. cum sim. allega. per Ripa de priuif. iudicio. cau. pef. num. 1. & seq. & in duobus tit. præcedent. & in terminis per Parif. d. consil. 3 2. nume. 8. uolum. 2. sed ad hæc omnia facilis est solutio. non enim ualeat ista consequentia, plura sunt specialiter statuta contra regulas iuris causa pestis, ergo & istud, specialia enim nõ sunt multiplicanda, nec trahenda ad consequentiam l. quod uero contra. ff. de leg. c. quæ à iure. de reg. iur. lib. 6. cum similibus alleg. per Euerar. centu. 68. in princ. hinc est, quod dispositio generalis includit casus alias priuilegiatos, ubi in casu de quo agitur non reperiuntur particulariter, & præcise priuilegiati, ut l. in fraudem. in fi. ubi hoc no. Bal. ff. de mili. testa. late per Dec. consil. 5. col. 1. in uersif. sed tamen his non obstat. Ripa in l. 1. num. 15. ff. solu. matrimo. & in l. si. q. 1. sub nume. 170. C. de reuocan. dona. Dec. in l. 1. nume. 6. cum seq. ff. de reg. iur. cum alijs adductis ibi per Cagno. nu. 16. & per nos supra latius cap. proximo, nume. 27. cum seq. Postremo pro Bal. accedant omnia ea, quæ de necessitate excusante à forma legis latissime supra amplia. proxime præcedenti tradita fuerunt à nu. 1. usq; 21. ubi in specie ostendimus ualere contractum, & testamentum conditum tempore pestis omnia forma iuris, & solennitatis alias ex forma statuti requisita, ut ibi nume. 14. sed ad omnia prædicta ibi quoque late respondi mus à nu. 5 2. usq; ad fin. ubi in specie quoque ad istud, quod ualeat testamentum tempore pestis omnia forma statutorum, respondimus sub nu. 114. in uer-

fic. sed redeundo, cum pluribus seqq. idcirco ad ibi dicta pro responsione me refero ne superfluo bis ea repetamus.

29 Contrarium igitur opi. uidelicet, quod non ualeat testamentum conditum tempore pestis absque solenni numero septem testium iuxta hanc nostram octauam ampliam. uti ueriorẽ sequuntur, magis cõter doct. nam illam sequi uidetur Bar. in l. 1. ff. de bo. pos. ex testa. mili. quem ad hoc in proposito allegat Pau. de Cas. Alex. & Iaf. in l. fi. C. de testa. quæ supra iduximus sub nu. 23. in uersif. nec obstat. & feqq. & illa firmat, & probant Fulgo. Pau. de Cas. Alex. & Corn. nu. 8. in l. fi. C. de testam. Cuma. Aret. Roma. & alii ibidẽ relati per Iaf. col. 2. in uersif. contrariã opi. Alex. attestans de communi in consil. 70. nu. 16. & 177. nu. 8. uol. 2. Afflict. decis. 25. nu. 2. & seq. Ang. Barba. Firmia. Corn. Bertran. & alii relati per Boer. decis. 228. num. 10. & seq. & per Ripam. d. trac. de pef. in tit. de priuif. ult. uolunt. cau. pef. sub. num. 7. uersif. contrariam opi. Ruy. in cõf. 120. nu. 9. uol. 5. Guil. de Benedic. qui alios refert. d. c. Raynuntius. uersif. testamentum. 1. sub nu. 15. in uersif. & aduertatis. Socin. Crot. Baue. Alexandri. & alii plures relati per Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 56. in uersif. & hæc quidem. ibi contrariam autem opin. & latissime per Ant. Gabr. d. tit. de testam. conclu. 8. in uersif. contrarium. adeo quod ut dicit Iul. Clar. si computentur auctoritates, proculdubio apparebit istam esse magis communem opin. prout de communi doc. proxime allegati maxima ex parte attestantur, adducentes exemplum D. Aquilæ uxoris D. Signo. de Homod. quæ cum esset peste affecta tempore mortalitatis, non habens testes numero sufficientes pro condendo testamento, fecit se asportare extra domum in uiam publicam, ut haberet testes

audientes suam uoluntatem, & hoc modo testata fuit.

31 Ex quo exemplo adducto per doc. clare constat hanc communem opin. indistincte procedere siue testamentum tempore pestis sit conditum ab eo qui non est peste affectus, siue ab appetato, prout erat ista D. Aquilia, nam nullo casu reperitur dispositum contra regulam iuris, in qua fundatur communis. opi. prout etiam attestatur Boer. in d. decif. 228. sub nu. 10. contigisse etiam tempore suo, quo erat magna pestis in loco Dominæ de Alta faya, anno Domini, 1522. quo tempore etiam Romæ, & per totam ferè Italianam maxime sæuebat, ut est notissimum, ubi de uisu attestatur, qd̄ quidam Ioannes della Garigne peste affectus ordinauit suum testamentum in uia publica in præsentia notarii & septem testium, parum ab eo distantium, & ibi quoque refert ita etiam eo tempore soluere fieri, quod testatores ponunt se in aliqua fenestra, & testes stant inferius, ut audiant eorum uoluntates, arg. l. est differentia. in sibi per fenestram. ff. in quib. cau. pig. tacci. contraha. & quod not. ibi Bald. in lect. ant. in fi. de contractibus

33 qui fiunt cum istis monialibus ad eam ferream, prout etiam dicunt doc. de sententia lata à iudice super aliqua turri, & partes stant inferius ob metum alicuius imminentis periculi, iux. glo. pen. in cap. si. de re iud. lib. 6. cum alijs supra adductis in proxima præcedenti amplia. nu. 13. ex quo etiam exemplo per Boer. adducto apparet, quod hæc communis opi. procedit etiam tempore magnæ pestis, prout erat de dicto tempore anno. 1522. quo erat maxima, & uniuersalis, ut dixi, quia tunc etiam stat firma

35 regula iuris, quæ nullo casu reperitur limitata, quicquid distinguendo uolue-

rit Ripa. d. tit. de priuile. ult. uolun. nu. 10. ad fi. uerfi. quid tenendum. cum seqq. & ipse Boer. d. decif. 228. num. 11. per totum.

Hæc igitur communis opi. fundatur primo in solido, & stabili fundamento, quod est regula iuris communis, de qua supra cap. 2. per totum, cui inherere debemus in casibus expresse non exceptuatis, tanquam Bononienses carrotio iux. glo. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. etiam in casibus priuilegiatis, ut est casus pestis, ubi in materia de qua agitur, non reperitur specialiter priuilegiatus iux. tex. in l. in fraudem. in fi. ubi not. Bal. ff. de mili. testa. cum alijs supra allegatis. nu. 28. qui enim habet regulam pro se, dicitur habere intentionem fundatam, quia dicitur habere pro se rem certam. Dec. in l. i. nu. 5. ff. de reg. iur. ita quod cum in casu pestis non reperiatur expresse limitata regula iuris requirens in testamentis numerum septem testium, standum est regulæ prædictæ, quæ est tenaciter obseruanda, ex quo in contrarium non apparet dispositio specialis iux. Bald. in l. si tutor. in fi. C. de ser. pig. dato manumiss. prout in terminis arguit Ias. in l. si. col. 3. in princ. uerfi. pro ista opi. facit C. de testa. quo argumento deuictus Bart. in l. prima. ff. de bo. pos. ex testam. mili. dixit bonum esse, quod super isto casu particulariter prouideretur per statuta terrarum, ut bene ponderat Ias. supra proxime allegatus, ad cuius argumenti comprobationem adduci possunt ea, quæ adducta fuerunt in proposito supra proxima præcedenti ampliatio. ubi hoc eodem argumento usi fuimus ad illius comprobationem à numero 24. usque 30. ubi (ne bis idem repetamus) uideri potest.

Nec ad hoc arg. ualet responsio Ripæ de priuile. ult. uolun. cau. pef. num. 9. dicen-

dicentes, quod imo regula iuris de septem testibus reperitur specialiter limitata in d. l. si. C. de testa. propter inopiam testium, quæ ratio cum militet etiam tempore pestis, iccirco sit fienda extensio ad hunc quoque casum, cum simus in materia limitatoria, in qua extensio est permessa ex identitate rationis, ut tradunt Bart. & cæteri in l. si constante. ibique latissime idem Ripa numero 78. & seqq. ff. solu. matrim. Paris. in consil. 32. numero 24. & in consil. 83. numero 40. uolum. secundo, cum adductis per Tiraquel. in l. si unquam. uerfi. libertis. numero 44. C. de reuocan. dona. cum alijs infra adductis parte secunda, capit. primo, numero decimo, prout etiam ita quoque respondet Paris. dicto consil. 32. numero 24. uol. secundo confirmans, ex eo, quod ratio ista inopie testium, est expressa in d. l. si. C. de testam. quo casu etiam in correctorijs licita, est extensio, quia proprie non est extensio, sed dispositio comprehensionis omnium casuum uirtute rationis expressæ, ut per eum ibi. num. 19. cum seqq. & cum alijs per nos supra adductis ampliat. proxime præceden. numero 142. & seqq. quia ommissis pro nunc multis, quæ dici possunt super hac materia extensionis ualde difficili diffusa, & periculosa, ut dicit Alex. in d. l. si constante. sub num. 6. in uerfi. reliqua. ubi ponit multas remissiones, & quam Ripa ibi. num. 57. dicit esse lausissimam, & profundissimam, & ipse latissime pertractat per quinque coll. à d. num. 57. usque 89. & usque ad nauisam, ut dici solet Euerar. in locis, lega. centu. 35. uera solutio est, quod ista ratio inopie testium non est ratio finalis d. l. si. C. de testam. saltim per se simpliciter, & absolute considerata,

42 sed copulatiua iuncta, cum simplicitate rusticali, quæ est prior, & prin-

cipalis ratio, quæ colligitur ex proœmio illius. l. fin. ita quod sola inopia testium non sufficit, nec ab ea sola argui potest, ut per Ias. ibi col. prima, & late ostensum fuit supra numero 9. cum seqq. quinimo nec uerum est, quod ratio inopie testium sit expressa in d. l. fin. quia dum id dicitur, sin autem in illo loco minime inuenti fuerint septem testes usque ad quinque modis omnibus adhiberi censemus, hæc est expressio per modum conditionis, non autem per modum rationis, licet inde tacite possit colligi ratio inopie testium, quæ tamen per se sola, ut dixi, non est sufficiens.

Secundo principaliter adduco textum qui generaliter, & indistincte loquens, uidetur in indiuiduo casum istum decidere in l. casus. cum ibi not. per glo. & doct. C. de testam. ubi habetur, quod propter casum morbi contingentis in personam testis, etiam si sit morbus contagiosus, qui testes detertere solet timore contagionis &c. non remittitur solennitas quo ad numerum septem testium, licet aliquid de iure sit relaxatum respectu contextus testamenti. ecce ergo quod propter necessitatem morbi contagiosi, ut est pestis, non remittitur solennitas numeri testium licet ad tempus tantum iuris dispositio suspendatur, ut ibi doct. omnes not. Et quamuis Paul. de Cast. Alexand. & Iaso. exemplificent ibi tex. in morbo caduco, seu comitiali, de quo expresse loquitur. l. cū antiquitas. eod. titu. quæ loquitur in eisdem terminis, & una, lex itemque una pars legis per aliam declaratur. l. utrum. quæ ad id passim allegatur, ubi oēs not. ff. de pet. hæc. cui concinit §. capite tertio. in fi. in it. ad l. Aquil. & in simili de una parte testamenti habetur in l. qui sibiabus. in prin. in l. si feruus plurimus. §. si. & ubiq. gl. & doc. & late

late post alios Ias. C. de leg. 1. l. 1. & ibi doc. præsertim Sozi. in 1. notabili. ff. de reb. dub. in l. hæredes pali. §. 1. uer. sed & si notam. ff. de testam. l. numerus. ff. de leg. 3. l. qui non militabat. §. Lucio. ff. de hæ. inst. not. scriben. in l. cohæredi. §. qui discretas. p. illū tex. ut ibi per Ias. in 1. notabili. ff. de uul. & pup. facit. l. legatorum petitio. §. si. ibiq; Bald. ff. de leg. 2. l. si cum fundū. ff. de uer. sig. & l. quoties. C. fam. her. & in notabili quæstione Io. And. ad Specu. in rub. de de po. ad med. Roma. in consi. 438. col. pen. uerfi. secundo, quia & si cessaret & consulentes alii passim, & late Mantica de cōiect. ult. uolū. li. 6. tit. 13. uerfi. uero tamē tex. in d. l. casus. loquitur

45 generaliter, & indistincte de morbo contagioso, imo de tali contagione, quæ testes deterrere solet, hæc certe est contagio pestis, quæ ob sui propriā innatam naturam maligne contagionis omnibus timorem incutit; non sic est in morbo comitali, seu caduco, qui non solet timore cōtagionis testes deterrere, cum non sit contagiosus, unde tex. d. l. casus. non de hoc, sed de morbo pestifero loqui uidetur, ut considerat præcisa declarat Ripa. d. tit. de priu. ult. uolū. cau. pef. sub. nu. 7. & propterea doc. ibi generaliter summant illū tex. qd̄ pp̄ necessitatē iuris dispositio ad tēpus suspēditur. sed in totū nō tollitur quoad numerū testium, & sic sub ista generalitate necessitatis comprehenditur etiam casus, pestis quo tempore propter timorem contagionis testes de raro reperiri solent in numero sufficienti ad confectionem testamenti, ut dicunt doc. & ipsa experientia rerum magistra docemus.

Tertio & ultimo, omissis superfluis hæc communis opinio præsensque nostra ampliatio concludentissime probatur ex proxima præcedenti, ampli. quæ in uniuersam concludit, quod e-

tiam propter necessitatem non ualet testamentum absque solenni numero septem testium, qui enim asserunt cum Bald. quod tempore pestis ualet testamentum, cum minori numero fundat se in ratione necessitatis, eo quod tunc temporis difficile sit reperire testes numero sufficientes, & propterea necessitas excuset à solenni numero, & ualet testamentum ratione istius necessitatis inopia testium absque illorum solēni numero, ex quo necessitas non subiaceret legi, & multa ob necessitatē mittantur cōtra regulas iuris ad hoc in summa tradunt omnia fundamenta quæ pro opi. Bal. & sequacium adduci solent, quæ supra late per nos explicata, & resoluta fuerunt, ex præcedenti namque ampli. constat ista fundamenta fundata in necessitate ad effectum indiuiduū, de quo agitur minime subsistere, cum in ea generaliter firmatum & concludētissime probatum sit quod etiam propter necessitatem non ualet testamentum absque solenni numero testium, ex qua tanquam ex fonte & principio quodam uniuersali oriuntur riuuli casum particularium, & illorum decisio tanquam effectus ex sua causa, quia tunc rem scire arbitramur quando primas causas, & prima principia intelligimus, etenim scire est rem per causam cognoscere secundū philosophum relat. per Bart. in l. admonendi. nu. 17. ff. de iureiu. & in l. puillus. num. 1. ff. de acq. hæ. & per Ias. post alios per eum relatos in l. in suis. sub nu. 33. uerfi. extra glo. & num. 34. ff. de lib. & post. Ex quibus absoluta remanet hæc nostra octaua ampli. (quod testamentum etiā tempore pestis conditum cum minori numero septem testium non ualet) quæ generaliter ut posita est procedit siue pestis sit parua siue magna, siue testamentum sit conditum ab homine peste non infecto, siue infecto,

infecto ut supra. nu. 3. 4. in fi. & 35. ni si forte essemus in testō conditō ab eo qui remansisset in loco ubi uiget pestis pro salute, & utilitate publica pro ut sunt medici, & officiales, & similes ut supra. nu. 25. & infra latissime limitatio. 5. per totum ostendetur, ubi de hoc particulariter, est tractandum.

Ampliatio IX.

Quod non ualet testamentum absque solenni numero testium etiam ad pias causas conditum.

Cap. XII.

S V M M A R I V M.

- 1 Plurima specialia sunt inducta ad fauorem pia causa per ius ciuile.
- 2 Excepta legitima pia causa præponderat fauori filiorum.
- 3 Anima filii, & cunctis rebus mundanis est preferenda.
- 4 Testamentum tamen absque solenni numero testium, non ualet de iure ciuili, etiam ad fauorem piæ causæ.
- 5 Et hanc conclusionem Doc. omnes sequuntur, qui hic ad longum recitantur.
- 6 Pia causa in dubio utitur iure communi.
- 7 Nec est priuilegiata, nisi in casibus expressis.
- 8 Fiscus utitur iure communi in casibus, in quibus non reperitur specialiter priuilegiatus.
- 9 Fiscus & pia causa æquiparantur.
- 10 Intellectus ad l. generali. C. de sacr. eccle. explanatur.
- 11 Testamenta ad pias causas non iudicantur secundum leges ciuiles, sed secundum statuta canonica ex dispositione c. relatum. el primo de testam.
- 12 Legatum libertatis dicitur pium, quia continet actum pietatis.
- 13 Valet argumentum de libertate ad pias causas.
- 14 Testamentum absque solemnitatibus de iure requisitis non ualet fauore libertatis.
- 15 Verbum (liber) importat, quod actus nulli reuocioni sit subiectus.

- 16 Intellectus ad l. 1. C. de sacr. sanct. eccle. d. scutitur.
- 17 Ante dispositionem. d. l. 1. prohibitum erat relinqui Collegio Christianorum Ecclesiis, & aliis locis piis.
- 18 Ante Constantinum ceteri Rom Imperatores fuerunt infideles, & Christi nominis persecutores.
- 19 Constantinus Diuino miraculo per manus Beati Siluestri à lepra mundatus fuit, & primus omnium Imperatorum baptizatus, & ad fidem Christianam conuersus.
- 20 Donatio facta per Constantinum S. R. E. & plurima priuilegia per eum Christianis, ecclesiis, & piis locis concessa.
- 21 Priuilegium libere testandi per l. 1. C. de sacrosan. eccle. intelligitur seruata solennitate iuris ciuilis.
- 22 Lex si quando. C. de inoff. testa explanatur.
- 23 Milites dicuntur persona habiles ad testandum, ex quo prohibiti non reperuntur.
- 24 Ratio propter quam in testamento militari remittitur solennitas iuris ciuilis, qua fuerit.
- 25 Causa filiorum an sit indistincte fauorabilior pia causa.
- 26 Verbum (quampluribus) in quibus uerificatur.
- 27 Verba hæc (plura, & pauca) accipiuntur secundum substantiam materiam.
- 28 Differentia inter uerbum (pluribus, & com pluribus) qua.
- 29 Non est licitum arguere à uerbis narratiuis legis, quia non denotant iuris ministerium.
- 30 Verba uniuersalia restringuntur ad personas habiles.
- 31 Fallit fauore publico, & pia causa.
- 32 Et tamen in terminis. l. 1. C. de sacrosan. eccle. uerba uniuersalia restringuntur ad habiles tantum contra Bar. communiter reprobatur.
- 33 Hodie ex dispositione iuris Canonici ualet testamentum ad pias causas cum duobus testibus, nulla iuris ciuilis solennitate attenda.
- 34 Dispositio iuris Canonici circa testamenta ad pias causas seruanda, est in terris Imperii, & ubicunque eorum, etiam in foro seculari.

- 35 *Testamentum ad pias causas ualet de aequitate canonica, etiam nutu conditum.*
 36 *Legis ciuiliis dispositio quo ad testamenta ad pias causas, per ius canonicum corrigitur.*

CAP. XII.

VAMVIS multa ac penè innumera specialia reperiantur per ius ciuile, (de quo nunc est sermo) statuta ad fauorem piæ causæ, de quibus latissime habetur per Rom. in authen. similiter. C. ad l. falcid. & Euerar. in locis lega. centu. 23. per totum. & Sozin. in tract. fallen. regula 310. per totum, ubi enumerat 62. priuilegia piæ cau. & alios in id citat Paris. in consil. 74. num. 17. & 18. uolum. 3. de quibus amplum, & particularem tracta. edidit foecundissimus Tiraquel. de priu. piæ cau. in tantum, quod excepta legitima fauor piæ cau. præponderare uideatur fauori filiorum, quia tractatur de anima, quæ filijs, & cunctis rebus mundanis est præferenda, ut no. Bald. & post alios Ias. per illum tex. in auth. si qua mulier. in sexto notabili. C. de sacrosan. eccle. Bart. in repet. l. 1. nume. 74. & ibidem quoque Ias. in 1. lect. nume. 20. & in 2. nu. 18. eo. tit. tradit Alexan. in l. pactum, quod dotali. col. 2. C. de pact. & late comprobat Ias. in l. licet nu. 5. ad fi. cum seqq. & Dec. num. 4. & seq. eo. tit. & idem Ias. in l. tale pactum. §. si. sub num. 11. ff. eo. tit. de pac. & in l. si cui legetur. §. hoc autem. nu. 11. ff. de leg. 1. & in l. generaliter. §. cum autem. col. 2. C. de inst. & subst. Neuiza. in Silua nuptia. lib. 6. tub num. 47. in uersic. item limita, ut procedat quantum sit pro legitima. Alexan. consil. 92. num. 8. uol. 3. Aret. consil. 12. num. 5. Ias. consil. 212. col. 3. in uersic. nec prædictis habet obstare. uol. 2. Cur. Lun. consil. 35.

parum sub num. 7. Dec. consil. 529. sub nu. 6. in uersic. sed reponderi potest, & idem late comprobans in consil. 426. nume. 4. 5. & 6. cum seqq. late etiam comprobat Fely. in c. in præsentia. col. 20. q. 4. nume. 43. per totum de probatio. Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 5. tit. 15. num. 36. Couar. in cap. relatum. el. 1. sub nu. 10. uersic. ego à priori sententia non discedo. de testam. cum latissime adductis per Tiraquel. in l. si unquam. uer. libertis. sub nume. 83. ibi, imo uero. C. de reuocan. dona. & late comprobat idem Tiraquel. attestans de communi in ea. l. si unquam. uer. donatione largitus. num. 226. & seqq. & bene probat Pau. de Cast. per illud Euangel. nisi quis reliquerit patrem, matrem, filios, &c. in consil. 456. num. 1. par. 1. & idem Tiraq. de priu. piæ cau. priu. 17. quamuis secus quo ad legitimæ portionem, in qua sine dubio fauorabilior est causa filiorum, ut infra par. 2. cap. 3. num. 48. cum seq. quamuis etiam non desint quamplures non cõtensionæ authoritatis tenentes causam filiorum esse indistincte fauorabiliorem, quos infra citauimus. num. 25.

4 non tamen iure ciuili ualet testamentum absque solenni numero septem testium, etiam ad pias causas conditum iuxta præsentem nonam amplia.
 5 Quam quidem opin. de iure ciuili, de quo, ut dixi, ad præsens loquimur, omnes doct. tenent concludentes non ualere testamentum etiam ad pias causas de iure ciuili absque solennitatibus de iure requisitis. iux. glo. communiter approbatam in d. l. 1. in uer. cassa. C. de sacrosan. eccle. quam in effectu sequitur ibi Bar. in 1. lect. in fin. ubi dicit, quod licet contraria opi. disputando, sustineri posset, tamen minime sunt mutanda, quæ interpretationem certam semper habuerunt, licet idem potest in repet. disputando contrariam opi.

opi. defendat. nu. 73. & seqq. prout & illa tuerit, & sequitur Guliel. de Bene dict. c. Raynuius. uer. testamentum. 1. nu. 57. & seq. de testa. per tex. in l. si pater. §. quædam. ff. de fideicom. liber. ubi etiam dicit, quod ita tenent Bar. & Bal. & cæteri legistæ. in d. l. 1. C. de sacr. eccle. sed tamen quicquid ipse dicat ueritas est, quod cum glo. & communi tenent ibi Bal. in præcis terminis. nu. 9. lec. 1. & in 2. lec. nu. 54. & ibi quoq; la re Ias. lec. 1. n. 19. & seqq. & in 2. nu. 17. & nu. 22. cum seqq. late etiam Boer. de cis. 93. in prin. Jul. Clar. lib. 3. senten. q. 6. in prin. bene Bal. consil. 20. in prin. lib. 5. Ang. in consil. 133. num. 4. ubi dicit, quod opin. Bar. in repet. d. l. 1. est communiter reprobata tã in iudiciis, quã in scholis. & late probat in præcis terminis huius nostræ amplia. Abb. in c. relatum. el. 1. nu. 3. de testa. & de communi contra Bar. nouissime attestatur Fran. Mant. de coniec. ult. uolunt. lib. 6. titu. 3. numero 4.

6 Et primo hæc communis opi. simul que hæc præsens nostra amplia. probatur, quia Ecclesia, & sic pia causa in dubio uiruit iure communi, quando non reperitur specialiter priuilegata, ut dicit Salyc. in d. l. 1. C. de sacr. eccle. refert & sequitur Alexand. in consil. 182. circa princ. uolu. 5. Ias. in d. l. 1. lec. 1. sub nu. 10. C. de sacr. eccle. & in 2. lec. nu. 16. nec est priuilegiata, nisi in casibus expressis. Cur. Inn. in l. pactu quod dotali. num. 10. C. de pac. Paris. d. con. 74. nu. 19. & 20. uol. 3. cum igitur inter priuilegia cõcessa per ius ciuile piæ causæ non reperiat, quod ualeat testamentum absque solennitate legali qui nimo contrarium uideatur expresse statutum per l. generali. C. de sacr. eccle. ut proxime ostendemus, merito circa hoc firma stabit regula iuris de qua supra cap. 2. nu. 1. & seqq. ut in proposito trad. Fede. in consil. 298. col. 1. in uersic.

item non obstant iura. Pro quo facit in simili quod dicimus de fisco, qui indubie utitur iure communi ubi non reperitur specialiter priuilegiatus. I. ite ueniunt. §. ait Senatus. ubi glo. ord. ff. de pet. hæc. & l. 1. iuncta glo. C. eod. cum concordant. adductis per Euerar. centu. 26. car. 94. littera. E. fisco enim & Ecclesia seu pia causa in hoc æquiparantur. l. si. C. de sacr. eccle. & latissime Euerar. d. centu. 26. per totum, unde idem dicendum est in pia causa quod in fisco, ut per Ias. sub dict. nume. 10. proxime alleg. ratione æquiparationis, de qua infra latissime par. 2. cap. 4. numero nono.

Secundo principaliter pro hac communi opi. est textus apertus qui, ut dicitur solet, falcem ponit ad radicem. in d. l. generali. ibi, quod tamen omni alia iuris ratione munitam sit. C. de sacr. eccle. ubi in effectu expresse disponitur, quod quælibet persona etiam religiosa possit libere in suo testamento Ecclesijs, & alijs pijs locis ibi enumeratis, bona sua per uiam institutionis, substitutionis, uel fideicommissi relinquere, dum tamen testamentum omni alia ratione iuris munitum sit, quem tex. pro fundamento huius opi. adducit gl. in l. 1. C. de sacr. eccle. & licet Bar. conatus fuerit pluribus modis ad illum tex. respondere, & dicit Iaso. in d. l. 1. in 2. lec. sub num. 21. C. de sacr. eccle. quod Bart. æstuaui ad extremos fadores in responsione illius terribilis text. tamen eius solutiones nihil sunt, ut per eundem Ias. in prima lec. sub numero 20. ibi in uersic. secundo, contra opin. Bart. sunt enim diuinationes, quæ non sunt admittendæ.

Tertio probatur hæc communis opin. inuicibiliter in d. c. relatum. el. 1. de testam. ubi in præcis terminis huius nostræ ampliatio. de solenni numero septem testium loquens sumus.

11 summus Pontifex dicit, quod super relictis factis Ecclesia non secundum leges ciuiles, sed secundum decretorum statuta est iudicandum duobus aut tribus testibus tantum requisitis. ubi clare, & luce clarius præsupponit ibi Papa, quod secundum leges ciuiles requiruntur etiam in relictis factis Ecclesie, & sic ad piam causam septem testes, prout clarius explicat in cap. præcedenti, per quæ duo cap. simul iuncta hanc opi. Bart. tanquam falsam firmat Ang. in d. consi. 233, nu. 4. & bene probat, & deducit Abb. per illum tex. in d. c. relatum. nu. 3.

Postremo omissis superfluis, arguit Ias. in d. l. prima, num. 2. i. & lec. 2. nu. 26. C. de Sacr. Eccle. de legato libertatis, quod est pium, dicitur enim actus pietatis. l. prima, & ibi not. Bald. C. de com. ser. manumif. & ualet arg. de libertate ad piam causam. Bar. in l. proxime. in fi. cum lata apostil. quæ allegat concordant. ff. de his, quæ in testam. de len. & in l. si unus. & ibi quoque late Ias. nu. 8. C. de testam. & ultra omnes latissime Euerar. centu. 23. per totam. & Tiraquel. in præfa. trac. de priu. pi. cau. uerfi. item. legatum libertatis. & per nos infra par. 2. cap. 2. num. 60. & pluribus seqq. sed fauore libertatis nõ ualet testamentum absque solemnitatibus requisitis. l. non dubium. ibi seu libertates. C. de testa. ergo nec fauore piæ causæ, ut latius per Ias. proxime allegatum ante nu. 12. Nec obstat tex. in d. l. prima. quem Bart. pro contraria opin. adducit C. de sac. eccle. dum dicit liber sit filius. i. ordo liber ab omni solemnitate iuris ciuilis, ut ibi per Bart. in prima lec. num. 5. & seq. & in 2. lec. num. 73. & seq. nam illud uerbum, liber, hoc importat, quod nulli rescissioni testamentum sit subiectum. Bald. in l. si filium. in 4. not. & Ias. numero octauo. C. de inof. testa. & quod

ultra ius commune aliquid censeatur indultum Aret. consi. 76. numero 3. Ias. in d. l. 1. lec. prima nu. 14. C. de sac. eccle. & infra amplia. seq. latius ostendemus num. 10. & seqq. pro ut etiam inquit Bar. in milicibus, quibus pariter permittitur libere testari quomodo uelint, & quomodo possint; nam per hæc uerba censeatur remissa omnis solemnitas iuris ciuilis. l. 1. & ibi Bar. not. ff. de mili. restam. & infra late uidebimus capit. 18. limita. 3. & confirmat Bart. quia priuilegium dist. l. 1. C. de sac. eccle. est generale respectu personarum quibus permittitur libere testari ad pias causas, ibi habeat unusquisque, & sic comprehendit non solum habiles, sed etiam inhabiles ad testandum, ut late confirmat Ias. cuius fundamenta non transcribo, quia uideri potest in d. l. 1. lec. prima. nu. 11. 12. & 13. C. de sac. eccle. & latissime in 2. lec. num. 11. & pluribus seqq. licet in hoc ult. communis opinio sit in contrarium, ut ibidem attestatur Ias. sub num. 12. uerfi. circa primam. & num. 15. ad si uerfi. quid tenendum. & in 1. lec. num. 10. Iul. Clar. lrb. 3. senten. q. 5. uerfi. sed quia, & idcirco tenendo opin. hanc contra communem intelligitur concessa libera facultas respectu solemnitatis iuris ciuilis, quia alias priuilegium respectu habilium nihil operatur, & esset superfluum, quod non est dicendum, ut per Bart. in d. l. 1. C. de sac. eccle. proxime alleg. hoc modo limitando. l. si quando. ubi glo. & doc. C. de inof. testam. & late etiam confirmat Ias. in d. l. 1. lec. prima. numero 14. usque 19. C. de sac. eccle.

17 Quia pro responsione est animaduertendum quod prout dicunt doc. ante dispositionem. d. l. 1. C. de sac. eccle. erat prohibitum, & interdictum relinquere collegio christianorum Ecclesijs & alijs locis pijs, eo quia ante Constantinum,

stantinum, cuius fuit hæc lex edita ad Populum Romanum, ut patet ex superscriptione, ceteri Romani Imperatores erant infideles, & Christi nominis impijssimi persecutores, Constantinus auté Diuino miraculo per manus Beati Siluestri à lepra qua percussus erat mundatus per lauacrum regenerationis ad fidem D. N. Iesu Christi primus omnium Imperatorum conuersus fuit. ut habetur in c. futuram. 12. q. 1. & in l. diui. iuncta gloss. C. de natu. libe. imensa denaria. S. R. E. contulit licentiam omnibus dedit fabricandi Ecclesias & Christianos fieri, ut late habetur in d. c. futuram. & in c. Constantinus. distin. 96. & in c. fundamenta. de elec. l. 6. cuius donationem ueram & ualidam fuisse, aduersus contra eam lastrantes efficaciter probat. Card. Iacobatus Sen. de Concilio in fi. trac. sub rub. de donatio. Constanti. qui & inter alia per hanc. l. 1. C. de sac. eccle. generaliter statuit, quod unusquisque possit libere iux. cuiusque libitum catholico Christianorum concilio ecclesijs & alijs locis pijs in suo testamento bona sua relinquere, & sic tollit prohibitionem præambulam, qua ut dixi interdictum erat relinquere huiusmodi locis pijs licentiam relinquendi præbens ac licitum reddens quod prius erat illicitum ut bene etiã declarat Bal. in d. l. 1. lec. 2. sub nu. 2. in uerfi. or Domini aduertatis, & Ias. pariter in 2. lec. nume. 1. in fi. ibi & tu debes aduertere. & nu. 2. C. de sac. eccle. & idem Ias. in l. prima. §. nunciatio. nu. 7. ff. de no. ope. nuncia. & Iul. Clar. attestans omnes ita tenere lib. 3. senten. q. 5. in prin.

21 Ex quibus colligitur responsio clara ad supra in contrarium adducta nu. 15. uidelicet quod cũ. d. l. 1. C. de sac. eccle. tollat prohibitionem relinquendi locis pijs, & quoad hoc multum operetur, prout supra proxime ostensum

fuit. certe per huiusmodi concessionem libere testandi ad fauore piæ causæ non censeatur remissa solemnitas iuris in testando, sed solum habitata collegia Christianorum, & huiusmodi loca pia, ut possint capere ex testamento, quæ alias erant incapacia, & quod unusquisque possit relinquere huiusmodi locis pijs cum antea nullus illis relinquere posset. iux. tex. sing. & particularem in hac materia, in l. si quando. & ibi glo. & doc. C. de inof. testa. ubi habetur, quod si quando per Principem concedatur libera facultas testandi, intelligitur solum concessio facta legitimo & consueto modo, neque enim subdit tex. credendum est Rom. Principem, qui iura tuetur hoc uerbo totam obseruationem restamentorum multis uigilijs excogitatum atque inuentam uelle euertere, quem tex. glo. & doct. omnes intelligunt procedere ubi cunq; priuilegium potest alias aliquid operari absque eo, quod censeatur remissa solemnitas iuris, puta si concedatur persona alias inhabili ad testandum, quia tunc tale priuilegium præstat habilitatem testandi, & satis operatur absque eo quod iuris ordo censeatur relaxatus, ut ibi declarat glo. communiter approbata, de qua latissime tractatur infra cap. proxime sequenti, cui est similis glo. in authen. omnes peregrini. in uer. liberum. C. com. de successio. & in l. si mirus. & ibi bene declarat Bald. uidend. ff. de testam. sic ergo in proposito, cum per d. l. 1. C. de sacrosanc. eccles. sit concessa libera facultas testandi ad fauorem piæ causæ, quæ prius erat inhabilis, & incapax factionis testamenti passiuæ, idcirco non censeatur per huiusmodi priuilegium remissus ordo iuris, quia satis operatur priuilegium in concedendo habilitatem, ut supra, & reddendo personas habiles ad testandum ad fauorem piæ causæ.

Vnde

stru. & iu. hastæ fisco. lib. 10. optima glo. quæ ponit plura exempla in l. f. C. sine censu. uel reli. & facit bon. tex. iuncta glo. in l. pen. in uerf. aliam rationem. C. qui adm. trad. Bar. in repet. l. omnes populi. sub num. 5. uerf. ter. tio casu. ff. de ius. & iu. idemque Bar. & doc. omnes per illâ tex. iuncta glo. in l. 2. §. prætor ait. in fi. cû latissime cumulatis ibi per Alex. & las. ff. qui satisf. da. cogan. & opt. glo. cõmuniter per doct. approbata aduersus Nico. de Matta. & Bar. ibi in l. 1. ubi post. Bald. Alb. Fulgõ. Pau. de cast. & alios late

31 Ias. col. ff. de eo quod cer. l. qco. fallit tamen fauore publico, & piæ causæ. l. si quamuis in graui. §. utru. uerf. si quoq. ubi Bar. & cõteri. ff. ad sylla. Bar. in repet. d. l. omnes populi. ubi supra. tradit. cõmuniter doc. in l. 1. §. nunciatio. ubi plene Bar. post Iac. de Arët. & Oldr. num. 21. cum seq. usque 26. & post alios Ias. nu. 5. 6. & 7. ff. de no. ope. & in l. si filiusfamil. ubi late Ias. & Dec. num. 3. & seq. ff. si cert. pet. quod tamen declara. ut not. per Bald. omnino uiden. in rub. C. de ijs. qui accusare non possunt. num. 10. prout in terminis per hoc, & alia plura fundamenta ita in terminis firmat, ut dixi. Bar. in repet. d. l. 1. C. de sac. eccle. & comprobat late Ias. ibidem lec. 1. nume. 11. usque 19. & lec. 2. col. 2. in uerf. circa primam conclusionem. & col. sequenti.

32 Quibus tamen fundamentis non obstant. sententia Bar. in hoc est cõmuniter reprobata, quod imo ille tex. in per. unusquisque. restringatur ad personas. alias habiles ad testandum iux. glo. ibi notab. quam sequitur ibi Bar. sibi met. contrarius in lec. in prima oppo. & in d. §. nunciatio. nu. 22. & 25. Alex. attestans de communi in confi. 18. 2. in fi. uol. 5. & late Ias. post Salyc. & alios idem attestans in d. l. 1.

lec. 1. nu. 10. & lec. 2. num. 15. ad fi. uerf. quid tenendum. cum seq. C. de sac. eccle. & in d. §. nunciatio. col. 4. in uerf. secundo. contra limitatio. Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 5. uerf. sed quia. cum alijs adductis per Tiraquel. de pri. ui. piæ cau. priui. 79. uerf. sed contra. rium. cum quibus & nos transeamus, nam & ad principale. fundamentum pro opi. Bar. adductum, quod uerba generalia ratione publici. fauoris & animæ non restringantur ad habiles tantum, responder. ipsemet Bar. in d. §. nunciatio. sub nu. 2. 2. & aliter quoque Dec. in d. l. si filiusfamil. nu. 3. in fi. cum seq. ff. si cert. pet.

33 Verum quia respectu testamenti ad piæ causas. hodie. per ius canonicum. reperitur. clare. determinatum ualere testamentum cum duobus tantum testibus, nulla iuris solennitate attenda. per cap. relatum. el primo de testa. Iul. Clar. latissime lib. 3. senten. q. 6. per totam. & Franc. Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 6. tit. 3. nume. 4. cum alijs per nos allegatis loco suo

34 infra par. 2. cap. 1. nu. 6. cuius dispositio seruanda est, ubique etiam in foro Casareo, & in terris Imperij, ut per cano. in d. cap. relatum. ubi post alios latissime Couar. num. 1. & seq. Bald. in proposito in d. l. 1. lec. 1. nu. 9. C. de sac. eccle. & ibidem latissime Bar. lec. 2. nume. 80. cum seqq. usque ad fi. Ias. lec. 1. sub nu. 21. ibi sed in hoc articulo. & in 2. nume. 28. & seq. Iul. Clar. d. q. 6. in fi. prin. cum alijs adductis per Mantica. proxime allegatum. d. nume. 4. & late tradidimus infra d. par. 2. capit. 6. ubi uidentum est; quinimo ualeat huiusmodi testamentum ad piæ causas de æquitate canonica etiam nutu conditum contra omnia iura ciuilia. iux. glo. communiter approbatam in capit. cum tibi. ubi post alios late Couar.

Couar. num. 6. de testa. Ias. in l. licet. num. 7. C. de pac. Alex. in liubemus. nume. 1. C. de testa. & infra cap. 16. num. 208. & latius d. par. 2. cap. 3. nu. 10. & sic in testamentis ad piæ causas correctæ est dispositio iuris ciuilis, & penitus per ius canonicum abrogata, cui in hoc standum est, ut latissime uidebimus infra in d. 2. par. prin. huius tract. capit. 6. ubi hoc plenissime tractatur, idcirco, prout etiam dicit Ias. proxime allegatus super huiusmodi articulo; respectu dispositionis iuris ciuilis non est ulterius insitendum.

Ampliatio X.

Quod non ualeat testamentum absque solenni numero septem testium, etiã si ex priuilegio Principis sit concessa facultas libere testandi. Cap. X. III.

S Y M M A R I V M.

- 1 Beneficium Principis est latissime interpretandum.
- 2 Priuilegium concedens liberam testamenti factionem non operatur ut ualeat testamentum absque solenni numero testium.
- 3 Princeps non censetur uelle tollere obseruationem iuris communis circa testamentorum constitutionem.
- 4 Dispositio. l. si quando. C. de inof. testa. in quibus terminis procedat.
- 5 Priuilegium Principis est interpretandum ne sit superfluum, & ne seruiat de uento.
- 6 Testamentum peregrinorum, qui de uotio. nis causa peregrinãtur, aualeat absque numero septem testium.
- 7 Intellectus glo. ad auth. omnes peregrini. C. comm. de success. meritor. contra Ang. & sequaces.

- 8 Tex. in d. auth. omnes peregrini. declaratur.
- 9 Ratio concedendi priuilegium libere testandi in terminis d. auth. omnes peregrini. qua furit.
- 10 Liberã facultas testandi importat ut testamentum nulli rescissioni sit subiectum.
- 11 Et operatur aliquid ultra ius commune.
- 12 Verbum (libere) quid importet remissionem.
- 13 Priuilegium, ubi aliquid operatum est ultra ius commune, debet restringi ut minus illud ladat, quam sit possibile.
- 14 Differentia inter beneficium, & priuilegium.
- 15 Declayatio ad l. si quando. C. de inof. testa. & ad auth. omnes peregrini. C. comm. de success. & ad l. 1. C. de sac. eccle. super libera facultate testandi.
- 16 Varietas opi. inter Bar. & Bal. in l. 1. C. de sac. eccle.
- 17 Bar. opi. approbatur contra Bal. & Ias. eius sequacem.
- 18 Quilibet presumitur habilis ad testandum, nisi specialiter prohibitus reperiatur.
- 19 Regula iuris reddit rem certam.
- 20 Ad ea, quæ de raro contingunt, non est habenda consideratio.
- 21 Collegia, uniuersitates, & confraternitates iudicantur ecclesiastica uel secularia, secundum quod regulariu. plures clerici uel layci in eis reperiuntur.
- 22 Inhabilis an. & quando trahat ad se habitilem.
- 23 Arg. Bal. & Ias. contra eos retorquetur.
- 24 Vbi sunt plura determinabilia, uniformis omnium debet esse determinatio.
- 25 Distinctio Autho. is pro intelligentia ampliationis.
- 26 Sublato obstaculo inhabilitatis persona, censentur sublata inhabilitas proueniens a iure positio, non autem a iure naturali.
- 27 Ius ciuile non potest supplere defectus iuris naturalis.
- 28 Is qui ingressurus est monasterium an testari possit non seruata iuris solennitate.
- 29 Priuilegium Principis non censetur concessum cum damno & praiudicio tertii.

C A P. XIII.

I si alias beneficia Principis sint latissime interpretanda, præsertim quando nulli adferunt præiudicium, sed solum fauorem, & priuilegium illis quibus conceduntur, ut habetur in l. si ubi gl. & doct. & post alios Ias. nu. 19. & seq. & rúm. 3. ff. de consti. prin. in cap. cum dilecti. in si. ibi; Innoc. & ceteri cano. de dona. c. olim. de uerb. signif. c. quia circa. de priui. cum sim. late adductis per Oldr. in suo eleganti consil. 300. num. 1. & alijs seqq. ubi latissime hanc conclusionem firmat, & late etiam comprobat. Fely. in cap. causam quæ, colum. 13. in uersa. tertia declaratione. numero 12. cum alijs etiam seqq. de rescript. nihilominus numerus septem testium in tantum est de substantia testamenti, quod etiam si Principes speciali priuilegio concedant liberam testamenti factionem, non tamen ualebit testamentum absque solenni numero septem testium, eo quia per huiusmodi priuilegiū nihil aliud uidetur cōcedere Princeps, quam ut legitimam, & consuetam habeat testamenti factionem, neque enim credendum est Romanum Principem, qui iura tuetur hoc unico uerbo totam obseruantiam testamentorum multis uigilijs excogitaram atq; inuentam uelle euerti, ut inquit Imperator in l. si quando. quæ est text. principalis in hac nostra ampliatione, & semper allegatur. C. de inoffic. testam. super quo text. fundatur hæc præsens nostra ampliatio, & idcirco recipit omnes declarationes quas recipit text. dict. l. si quando. in quo fundatur.

Declaratur ergo, ut procedat ubi-

4 **4** cinque priuilegium istud conceditur personis alias inhabilibus ad testandum, de quibus plene habetur per glo. in l. si quæramus. ff. de testa. & Ioan. dilect. de arte testam. tit. 1. & Iul. Clar. dict. lib. 3. senten. quæstio. 18. & pluribus seqq. cum alijs infra late adductis parte 2. cap. 4. numero 44. iuncto numero 50. cum cæteris seqq. usque ad finem. hoc enim casu priuilegium satis operatur in eo, quod redit personis habiles cum essent inhabiles, & idcirco censetur habitate ad testandum seruato ordine iuris, & procedit dispositio dict. l. si quando. & l. generali. ibi quod tamen alia omni iuris ratione munitum sit. iuncta l. prima. C. de sacr. eccles. prout etiam declarauimus supra capit. proximo sub numero decimo, & numero uigesimo primo, & uigesimo secundo, cum seqq. & probat optime tex. in auth. omnes peregrini. iuncta glo. in uer. liberam. C. com. de success. secus autem si priuilegium concedatur personis alias habilibus, quia tunc istud priuilegium, per quod conceditur libera testamenti factio, uel libera testandi facultas, importat ut censeatur remissa omnis iuris ciuiliis solennitas, quia alias esset superfluum, & nihil operaretur, & seruaret deuentio cum possent iure communi testari, quod non est dicendum. cap. si Papa. de priuileg. libro sexto, cap. in iis, extra eod. l. prima. in fin. ubi gloss. & docto. ff. ad municipa. l. si quando. in princip. cum sim. ff. de legat. primo, prout ita præcise declarat gloss. communiter approbata. in dict. l. si quando. & ibi Bar. Bal. Pau. de Cast. Ias. & ceteri. C. de inoffic. testa. & Bald. omnino uidendum in l. si mutus. ff. de testa.

Ex quibus inferitur ad testamentum cōditum per aduenas, & peregrinos qui

qui deuotionis causa peregrinantur ad limina Beatorum Petri, & Pauli, uel ad S. Iacobum, uel ad Sepulchrū D. N. Iesu Christi, & ad similia, quibus cum concessa sit libera facultas testandi per d. auth. omnes peregrini. uidebatur quod possint testari quacunque iuris solennitate omissa prout ibi determinant Ang. quem refert, & sequitur ibi Pau. de Cast. qui legit illam auth. sub l. nutritoribus. num. 4. uersic. item no. C. com. de success. & plene Alexan. in l. si. nume. 6. & Ias. num. 9. C. de testa. idem Ias. in l. hac consultissima. numero 4. in si. eod. tit. cuius tamen contrarium tenet glo. in d. authen. omnes peregrini. in uer. liberam, quam simpliciter refert, & sequitur Ias. in d. l. si quando. in princ. C. de inoff. testa. cuius opin. est uerior contra Ang. & eius sequaces, quæ inuitabiliter probatur ex doct. glo. in dict. l. si quando. C. de inoffic. testam. communiter recepta, ut supra numero 4. & seqq. quæ declarat. d. l. si quando. procedere ubicunque priuilegium libere testandi conceditur, prout in terminis d. auth. omnes peregrini, personæ alias inhabili, quia ut supra ostensum fuit, per huiusmodi priuilegium persona censetur tantum habitata, ut possit testari, non tamen censetur remissa iuris solennitas iuxta dispositionem dict. l. si quando. & in his terminis procedit etiam tex. d. auth. omnes peregrini. ut glo. quoque ibi in uer. liberam. declarat, & dicit, quod priuilegium ibi multum operatur, absque eo, quod censeatur remissa iuris solennitas, eo quia tollit statuta, & consuetudines, quibus ante d. auth. aduenæ, & peregrini in peregrinatione testari prohibebantur, & sic d. auth. concedendo peregrinis liberam facultatem testandi non tollit iuris solennitatem, sed tantum ipsos

habilitat, nō obstante statuto aliquo, aut consuetudine, seu priuilegio, quæ hactenus contrarium inducebant, & testari eos prohibebant, ut ibi expresse habetur ibi, non obstantē statuto aliquo, aut consuetudine & c. prout in simili quoque probatur in l. 1. iuncta l. generali. C. de sacr. eccle. ut late supra declarauimus ampliatio. proxime præceden. a num. 17. cum seqq. usque 23. ad ibi dicta me refero.

9 **9** Nec obstat in terminis d. auth. omnes peregrini. ratio pietatis, quæ pro eis adduci potest, dum deuotionis causa, ac pro salute animæ, & remissione peccatorum, ac pro indulgētis assequendis ad limina Beatorum Petri, & Pauli, & similia loca sancta peregrinant. in itinere decedentes testatur, quam rationem considerant Alexan. num. 6. & Ias. num. 9. in l. si. C. de testa. quia responderetur, quod etiam ad pias causas non ualet de iure ciuili testamentum absque iuris solennitate conditum iux. proximā præcedentem ampliationē per ibi adducta, quæ hic non sunt superfluo repetenda.

10 **10** Prout nec obstat uerba d. authen. omnes peregrini. ibi, liberam facultatem. & ibi inconcussa seruentur, quæ important, ut testamentum nulli rescissioni sit subiectum Bal. Saly. & Ias. post alios in l. si filiam. nu. 8. C. de inof. testa. Abb. in c. quia nos. nu. 4. & post alios Couar. nu. 6. de testa. & important etiam, quod ultra ius cōe aliquid cōseatur indultum iux. d. c. si Papa. de priuileg. lib. 6. Bal. in auth. habita. nu. 4. C. ne fil. pro patre. & no. p. Host. & ceteros cōter. in c. 1. ubi late Fely. nu. 4. & seq. de rescrip. Aret. in consil. 76. nu. 3. & propius ad rē nostram Ias. in l. lect. 1. nu. 14. C. de sacr. eccle. & quod imo solum sit ab omni obseruatione iuris ciuili, ut supra c. proximo præcedēti nu. 15. & 16. & de hoc

uer. libere. habetur in infinitis prope locis præsertim iuris canonici in c. de multa. ubi doc. præsertim Abb. n. 3. de præb. in c. statuumus. ubi quoq; Abb. nume. 2. de regula. in c. cum plures. & ibi glo. & doc. de offi. deleg. lib. 6. & in c. ordinarij. & c. cum episcopus. & ubiq; etiam glo. uer. libere. de offi. ordi. eo. lib. 6. & in clem. fin. & ibi etiam glo. eo. uer. libere. de sepul. & in alijs pluribus sim. & ultra supra allegatos doct. habetur per Bald. in consil. 288. uol. 4. Dec. in c. reprehensibilis. nu. 5. de appella. Cur. Iun. consil. 2. nume. 3. Ruyn. consil. 219. num. 3. uol. 1. Aym. consil. 122. num. 4. & 5. Barba. latissime in c. 1. de offi. ord. Præpo. in c. per uenerabilem. num. 8. qui filij sunt legi. & Io. Andr. in c. cum quid. de reg. iur. lib. 6. in mercu. late Ias. in d. l. 1. lec. 2. num. 27. C. de sacr. eccle. ubi ponit plures remiss. ut ibi per eum. & Alex. in consil. 14. nume. 3. & late consil. 12. num. 1. cum latissima apostil. in uer. libere. uol. 2. cum alijs. ut per Tiraquel. in l. si unquam. uer. reuertatur. nume. 134. & 135. cum seqq. C. de reuocant. dona. sed hæc obiter adnotata sint, ad rem autem redeūdo uerba hæc in d. auth. omnes peregrini. non obit. ut dixi, quia ex præmissis colligitur responsio, quod cum priuilegiū istud libere testandi cōcedatur peregrinis personis alias inhabilibus ad testandū ut supra. num. 8. iccirco per illud uerbum, liberam, non censetur relaxatus ordo iuris, quia priuilegium satis operatur habilitando personas inhabiles, & tollendam prohibitionem, & obstaculum consuetudinis, & statuti prout d. nume. 8. ostensum fuit iux. doct. glo. cōmuniter recept. in d. l. si quando. C. de inof. testam. & in terminis d. auth. omnes peregrini. glo. ibi in uer. liberam. & probat text. in l. generali. ibi quod tamen omni alia iuris ratio-

ne munitum sit. iuncta l. 1. C. de sacr. eccle. ut supra etiam ostendimus. nume. 6. quibus addo opt. tex. in c. eos. in fi. ibi, alias tamen canonice liberam concedimus facultatem. de tempo. ordi. lib. 6. ubi in proposito no. Domi. quod data alicui libera facultate faciendi actum quem prius facere non poterat, debet tamē in eo seruare formam canonicam, & in terminis etiā super hoc uer. libere. ita declarant cano. & præsertim Fely. latissime in d. c. 1. de rescrip. col. 6. in secunda declaratio. uerfic. 2. declara. cum seqq. & in præcis terminis Abb. omnino uidentur, qui optime declarat in c. certificari. nu. 10. de sepul. ubi adducit text. in d. l. si quando. C. de inof. testa. quia, ut in proposito inquit Fely. proxime allegatus in d. c. 1. de rescrip. & ibidē quoque Dec. col. 4. in uerfic. secundo limitatur. ubicunque priuilegium est aliquid operatum ultra ius cōmune, debet restringi, ut minus lædat ius commune, quam sit possibile; neque extenditur de persona ad personam, nec de casu ad casum, sed restringitur quantum fieri potest, ne lædat ius commune. c. hinc est etiam. 16. q. 1. & opt. tex. in c. sane. de priuileg. l. quod uero contra. ff. de leg. & ibi glo. quæ plura exempla ponit, Bart. & cæteri in l. si uero. §. de uiro. ff. solu. mat. & in l. 1. in fi. C. de iur. & fac. igno. Bal. in l. quæ. ex relationibus. in prin. C. de leg. facit text. in l. 1. in fi. ubi Ias. adducit concord. dan. num. 1. ff. de const. prin. Ripa. de priuileg. ult. uolun. nu. 6. & Dec. qui latissime declarat in l. in omnibus causis. la secunda. num. 6. cum pluribus seqq. ff. de reg. iur.

14 Ex quibus patet non ob stare, quod beneficia Principis sint latissime interpretanda, ut habetur in l. si. ff. de consti. prin. cum alijs, ut supra nu. 1. quia id uerū est in beneficio proprie sum-

pto

pto, quod est præter, uel secundū ius cōmune, secus est in priuilegio, quod est contra ius commune, ut post Bar. & cæteros bene, & late declarat. Ias. in d. l. si. nu. 25. cū seqq. iunctis trad. infra nu. 3. 1. 3. 2. & 33. de constit. prin. trad. glo. & canon. omnes in d. c. olim. præsertim Abb. num. 7. de uerb. sig. & late Fely. in d. cap. causam quæ. de rescrip. Dec. in consil. 392. nu. 6. & 453. nume. 4. & 5. & prout in terminis his de quibus ad præsens loquimur declarat idem Ias. ibi in d. l. si. num. 33. allegan. tex. in dict. l. si quando. C. de inof. testa. & ita præcise ad hoc arg. respondet Bar. in d. l. si quando. num. 1.

15 Postremo pro declaratione dict. l. si quando, in qua, ut dixi, fundatur hæc præsens nostra ampliatio, est aduertendum, quod doct. & distinc. glo. communiter approbate in d. l. si quando. de qua supra. nu. 4. cum seq. procedit ubique; priuilegium libere testandi conceditur uni personæ tantū, quæ sit habilis, uel sit inhabilis, & pariter quando concederetur pluribus, qui omnes essent habiles, uel omnes inhabiles, ut in terminis d. auth. oēs peregrini. iux. supra trad. sub num. 7. & seq. & in terminis d. l. 1. C. de sacr. eccle. iux. sup. trad. ampli. proxima. nu. 17. usque 23. sed ubique; priuilegium istud conceditur pluribus quorum aliqui possunt esse habiles, aliqui inhabiles, ut si concedatur alicui nobili familiæ, aut collegio, seu alicui uniuersitati libera testandi facultas, inter quos plures habiles, plures quoq; inhabiles, ut filij familias, & similes reperiiri possunt, isto casu fuit uarietas inter Bar. & Bal. in d. l. 1. C. de sacr. eccle. Bar. n. ibi in 2. lect. sub nume. 54. uoluit quod isto casu non procedat dispositio. d. l. si quando, sed quod intelligatur concessa libera facultas testandi absq; aliqua iuris solennitate exem-

16 plo militum quibus cōcessum est priuilegium libere testandi. per d. l. 1. ff. de mili. testa. cum sim. nā cum inter eos plures sint habiles ad testandum de iure communi, & aliqui etiā inhabiles, ut filijfam. muti, surdi, & similes, per huiusmodi priuilegium nō solū cense tur dispensatū quo ad habilitatē personarū inhabilium. iux. l. iure militari. & lex militari. per totā. ff. de mili. test. sed etiam quo ad iuris solennitatē, ut per Bar. proxime allegatum. d. l. 1. C. de sacr. eccle. quem refert, & explicat Ias. lect. 2. sub nu. 2. & comprobatur, quia alias istud priuilegium respectu habilium esset frustratorium, & nihil operaretur contra cap. si Papa. de priuileg. lib. 6. ut late supra num. 5.

17 Contrarium uoluit Bal. in ea. l. 1. & secunda lect. in tertia oppo. sub num. 2. & num. 3. C. de sacr. eccle. ubi reprehendendo Bar. retorquet eius arg. eo, quia quando pluribus conceditur priuilegium quorum aliqui possunt esse habiles, & aliqui inhabiles, tunc illa dispositio, & concessio uniuersalis, est uniformiter accipienda, quo casu inhabilis trahit ad se habilem, nō è contra. l. iam hoc iure. uerfic. sed si aliter. ff. de uulg. & pupill. & cum Bald. contra Bart. tenet Ias. in ead. secunda lect. d. l. 1. C. de sacr. eccle. sub num. 21. dicens, quod istud priuilegium in casu isto uidetur principaliter concessum propter inhabiles habilitandos, unde non debet ultra operari, ut etiam intelligantur remissæ solennitates iuris ciuiliis, & infra sub num. 23. in uerfic. non obstat arg. inquit, quod limitatio Bar. est falsa.

18 Sed tamen quicquid in hoc dicant Bal. & Ias. sequor opin. Bar. quam credo uerissimam. & ultra supra proxime adducta nu. 16. comprobo illam ualidissimo fundamento, quia cū regulariter quilibet habeat testamenti

factionem & sit habilis ad testandum, nisi qui specialiter prohibetur, iux. glo. in l. si quæramus. ff. de testa. Spec. de instru. ed. s. compendiose. num. 1. quamuis plures prohibiti reperiatur ut infra latissime part. 2. c. 4. nu. 44. & nu. 50. cum cæteris seqq. iccirco tale privilegium libere testandi concessum alicui familiæ, collegio, uniuersitati, & similibus, iudicari debet, ut de privilegio concessio personis habilibus, ex quo omnes iux. regulam iuris dicitur habiles, licet inter eos possent aliqui inhabiles reperiri, tum quia qui habet regulam pro se dicitur habere rem certam, & intentionem fundatâ, Dec. in l. 1. num. 5. ff. de reg. iu. cum uulg. ut late supra c. 10. nu. 25. cum seqq. tum quia quod inter habiles alii qui reperiuntur inhabiles, tanquam de raro contingen. cum regula sit in contrarium non est habenda consideratio. l. nam ad ea, & l. seq. ff. de leg. cum sim. prout in proposito uideamus, quod huiusmodi collegia, uniuersitates, & confraternitates iudicantur ecclesiastica uel secularia secundum quod regulariter plures clerici & layci in eis reperiuntur. ita quod si regulariter pro maiori parte sunt layci, puta in istis confraternitatibus disciplinatorum, & in collegio doctorum, & uniuersitate scholarium, quâuis inter eos sint aliqui clerici, nihilominus tota confraternitas, collegium, & uniuersitas dicitur & reputatur laycorum, nec illorum clericorum habetur consideratio, & cõuerso, eo quia maior pars trahit ad se totum, ut not. in proposito trad. Bar. in l. si. nu. 15. ff. de colleg. illiciti. Bald. in auth. habita. sub nu. 41. C. ne filius pro patre. Socin. in l. cum senatus. nu. 10. ff. de reb. dub. Anchar. in c. ea quæ. num. 21. de reg. iu. lib. 6. Abb. per gl. sing. ibi in c. 1. num. 32. ubi bene declarat de loca.

& in cap. ex literis. num. 4. ubi etiam Dec. num. 4. cum ibi late congestis per Fely. sub num. 2. uerfi. & uniuersitas scholarium. de constituto. 22 Non obstat arg. Bal. quod inhabilis trahit ad se habilem, arg. l. iam hoc iure. ff. de uulg. & pupilla. Tum quia termini sunt diuersi, ex quo arg. procedit prout loquitur tex. d. l. iam hoc iure: quando dispositio pariter respicit unum habilem, & alium inhabilem, sed nos loquimur quando dispositio respicit unam uniuersitatem, seu familiam, aut collegium, quod totum reputatur habile, licet aliqui inter eos de uniuersitate, familia, aut collegio possent reperiri inhabiles, quod non debet attendi cum maior pars præponderet ad effectum de quo agitur arg. l. quod maior. ff. ad municipa. ut supra proxime ostensum fuit, tum quia in terminis. d. l. iam hoc iure. dispositio illa operatur quo ad omnes tam respectu puberis quàm impuberis respectu uulgaris substitutionis, & licet quo ad impuberem potuisset etiam operari pupillarem, tamen quia respectu puberis non poterat illam comprehendere, iccirco ut generalis & indiffinita dispositio ad plures relata uniformiter quo ad omnes operetur, restringitur ad solam uulgarem, & sic talis dispositio uniformiter accepta quo ad omnes tam puberes quàm impuberes satis operatur respectu uulgaris, at in terminis nostris si facultas libere testandi operaretur solum habilitatem personarum, non autem remissionem solennitatis iuris communis in testando, utique respectu habilium talis facultas esset penitus frustratoria, & nihil operaretur contra cap. si papa. de priui. lib. 6. cum aliis allegatis supra numero 5.

Nec

Nec obstat dum dicit Ias. supra allegatus. in d. l. 1. 2. lec. sub nu. 21. C. de sacr. eccle. quod talis facultas uidetur principaliter concessa propter inhabiles, quia hoc est falsum, quinimo in terminis, in quibus loquimur, uidetur principaliter concessa propter habiles nulla habita consideratione inhabilium, cum omnes habiles præsumantur, & saltem pro maiori parte omnes sint habiles, itaque omnes habiles reputantur, & sic dispositio censetur collata in habiles, non autem in inhabiles, ut supra num. 17. & 18. & pluribus seqq. latius ostensum fuit, ideo quæ arg. Bald. & Ias. retorquetur contra eos, quia cum talis facultas, ut dixi, censetur principaliter concessa propter habiles, per consequens censetur remissa solennitas iuris iux. doctr. glo. communiter approbatam in d. l. si quando. C. de inof. testa. non solum quo ad habiles, sed etiam quo ad inhabiles, ad hoc, ut respectu omnium uniformis sit determinatio, per d. l. iam hoc iure. cum sim. ff. de uulg. & pup. licet respectu inhabilium in antecedens necessarium censetur etiã concessa habilitas testandi iux. declarationem Barto. quam uti uerissimam sequor, & in casu isto non procederet hæc nostra ampliatio, sed bene procedit limitatio septima de qua infra loco suo proprio uideri potest. 25 Et idcirco pro intelligentiâ ampliæ. distingui oportet, aut concessio libere testandi respicit personam, aut modum, & ordinem, aut ipsius actus testandi substantiam. primo casu aut conceditur personæ habili seu alicui uniuersitati, familiæ, aut collegio, quorum pro maiori parte omnes sunt & reputantur habiles, & intelligitur remissa iuris solennitas ad hoc, ut privilegium non sit superfluum & fru-

stratorium, arg. c. si Papa, de priui. lib. 6. cum sim. supra allegatis; aut conceditur personæ seu personis inhabilibus, & operatur tantum habilitatē personæ, quia reddit ipsam habilem ad testandum, quæ alias erat inhabilis, idcirco non operatur remissionē solennitatis, sed tantum ut dixi habilitatē testandi modo tamen legitimo & consueto iux. tex. d. l. si quando. C. de inof. testa. & in his terminis habet locū & procedit hæc præsens nostra ampliatio; & declaratur ut intelligatur concessa habilitas & sublatū obstaculū inhabilitatis proceden. à iure ciuili, exemplum in filiis fam. mutis & surdis & similibus qui sunt inhabiles ex iuris ciuilis dispositione iux. l. qui in potestate in prin. & §. 1. iun. c. l. seq. & ibi glo. & Bald. ff. de testa. secus ubi inhabilitas prouenit ex iure naturali & gentium, ut in furioso, pupillo, & similibus, qui carent iudicio intellectus. iux. l. si filiusfam. aut pupillus. eo tit. & l. furiosum. cum ibi not. per glo. & doc. C. qui testa. face. pos. nam defectum iuris naturalis ius ciuile supplere non potest, arg. §. sed naturalia. inst. de iu. natu. & §. distin. cap. 1. cum glo. & trad. omnes in c. quæ in ecclesiarum de constituto. ut in proposito latissime ostendimus & comprobauimus infra par. 2. cap. 4. à nu. 60. usque. 100. secundo casu, quando concessio respicit modū intelligitur remissa iuris solennitas. tertio uero casu, quādo respicit substantiam actus, tunc talis concessio nõ operatur habilitatē personæ, nec remissionem solennitatis, sed tantum actus prius prohibiti concessionē, ut tradit magistraliter Bal. in d. l. 1. lec. 2. sub nu. 3. ad med. C. de sacr. eccle. tu uero circa hanc distin. considera, quod iste tertius casus in effectu reddit ad primum, & simul confunduntur.

Et

28 Et ex prædictis inferri potest ad de-
 cif. quaestio de eo qui ingressurus
 est monasterium, an testari possit non
 seruata iuris solennitate, ex quo Imp.
 pmitit sibi de bonis suis quo modo
 uoluerit disponere in auth. de mona.
 §. si quis autem. in uers. illud. per quē
 tex. & simile de milite armata militie
 Bar. pro hac parte determinauit in re-
 per. l. 1. num. 40. C. de sacr. eccle. & in
 auth. si qua mulier. sub num. 7. eo. tit.
 quem sequitur ibid. Pau. de Cast. ubi
 post alios late Ias. nu. 22. cum tribus
 seqq. & Abb. in c. in præsentia. nu. 49.
 de proba. & in cap. quia nos. nu. 4. ubi
 hoc extēdit ad clericos seculares per
 illum tex. de testam. sequitur Dec. in
 cons. 31. parum. sub num. 3. ibi & ista
 præsertim, quis in libro meo corru-
 ptus habetur, & Claud. quæ attestatur
 de communi in Lintra cætera. nu. 12.
 & seq. ff. de lib. & pos. Iul. Clar. lib. 3.
 fenten. q. 28. uers. in primo. & q. 33.
 uers. item quæro. & M. Ant. Cuc. in
 trac. de legi. quem edidit super repet.
 auth. nouissima. C. de inof. tes. in uers.
 quoquo relictū titulo. nu. 29. car. 83.
 Sed contrarium & meo quidem iudi-
 cio uerius firmat Dec. qui responderet
 fundamentis. Bar. in d. auth. si qua mu-
 lier. num. 40. & in d. cap. in præsentia.
 numero. 60.

Postremo ubique dictum est re-
 missam esse iuris solennitatem intelli-
 gitur de solennitate quæ non tangit
 ius tertij, ut est numerus testium, ro-
 gitus, & illorum qualitas, uidelicet
 quod sint masculi, & similia; secus si
 solennitas tangit ius tertij, ut est præ-
 teritio, aut exheredatio liberorum si
 ne causa, nam talis solennitas non in-
 telligitur remissa, priuilegia. n. Prin-
 cipis nunquam intelligantur conces-
 sa cum damno tertij, sed iure tertij,
 semper saluo, iux. l. nec auus. C. de e-
 man. lib. & l. 2. §. merito. & §. si quis à

Principe. ff. ne quid in loco publ. &
 opt. tex. in proposito in l. impuberi. &
 & ibi Bar. nu. 2. ff. de adm. tut. & in l.
 cum filius. ubi not. Bal. ff. de mili. te-
 stam. & l. ex facto. ubi doc. ff. de uulg.
 & pup. c. super eo. de offi. deleg. c. li-
 cet. & ubique glo. & doc. de offi. ord.
 cap. quamuis. in fi. ubi Ancha. & alij
 de recrip. lib. 6. & habetur in cap. ex
 tuarum. in fi. per glo. & doc. de autho.
 & usu. pal. & in c. si. ubi late Abb. nu.
 22. & seq. de transla. Epif. & per Bar.
 & cæteros, in l. gallus. §. & quid si tan-
 tum. ff. de lib. & posth. & in l. quomi-
 nus. ff. de flumi. Alex. consi. 125. col.
 1. uol. 2. Ruy. consi. 29. nu. 2. uol. 1. cū
 sim. late trad. per Ias. uiden. in l. si. nu.
 19. & 20. cum quatuor seqq. ff. de
 constitu. prin. & Fely. in d. c. super eo.
 col. si. & ibi latissime Dec. in 2. notabi-
 li de offi. deleg. & Bero. in c. quæ in ec-
 clesiarum. nu. 135. de constitutio. &
 ut ipsi dicunt si fuerint concessa mo-
 tu proprio iux. Host. Ant. de but. &
 cæteros in c. causam. quæ. el. 2. de tes-
 tib. cum latissime ad id cumularis
 per Gabr. com. conclu. lib. 6. titu. de
 clau. conclu. 2. num. §. ad quos me re-
 mitto, & in terminis declarat idem
 Ias. in d. l. si quando. in prin. nu. 3. C. de
 inof. testa. ubi est locus proprius; ex
 quibus remanet absoluta hæc deci-
 ma nostra Ampliatio.

Ampliatio XI.

Quod non ualeat testamentum
 absque solenni numero septem
 testium, etiam si per iuris ignoran-
 tiam omissus fuerit. Cap. XIII.

S V M M A R I V M.

Iuris ignorantia in his qua sunt introducta
 pro forma uel ad rigorem iuris obseruan.
 non excusat mulieres, rusticos, & simi-
 les

- les quos alias excusare solet.
 2 Rusticus non excusatur à solenni numero
 septem testium sub prætextu iuris igno-
 rantia.
 3 Mulieres, & Rustici non excusantur præ-
 textu iuris ignorantia nisi in casibus à
 iure expressis.
 4 Lex non debet esse de casu indubitabili.
 5 Ratio concedendi priuilegium rusticis circa
 testamenti, factionem non fuit sola iuris
 ignorantia, nec sola inopia testium, sed
 utraque simul iuncta.
 6 Mulieres minores & similes propter iuris
 ignorantiam non gaudent priuilegio. l. si.
 C. de testa. nec excusantur à solenni nume-
 ro septem testium in testamentis adhi-
 bendo.
 7 Iuris ignorantia quando excuset, uel sit ius-
 ta causa restitutionis in integrum re-
 missiua.

C A P. XIV.

CUM solennis numerus
 septem testium sit indu-
 ctus pro forma testa-
 menti substantiali, ut la-
 te supra cap. 4. amplia.
 prima ostensum fuit, idcirco etiam si
 mulier, uel rusticus, aut minor, & si-
 milis personæ, quibus ex iuris igno-
 rantia subueniri solet, per ignorantiam
 iuris illum omiserint, non tamen uale-
 bit testamentum eo, quia in his, quæ
 sunt introducta pro forma actus, uel
 ad rigorem iuris conferuandum, mu-
 lieres, rustici, & similes ex iuris igno-
 rantia non excusantur, ut est tex. in l.
 si. C. de testa. prout infra proxime o-
 stendam, & bonus tex. in §. si. in uers.
 non autem excipimus. ad fi. ibi & in
 omni persona. & ibi communem nã-
 que omnibus hominibus. in auth. de
 hæred. & falc. quem ad hoc expendit
 Bar. in consil. 154. uol. 1. glo. in l. iuris
 ignorantia. la. 2. ibi, item in secunda
 parte. ff. de iur. & fac. igno. ea. glo. in
 summa distin. 38. & similis gl. in cap.

turbatur. uers. notandum. in glo. 1. in
 fi. 1. q. 4. Bar. in l. cum quis. col. si. & alij
 C. de iur. & fac. igno. & in terminis no-
 trad. Bal. in l. iuris ignorantia. in fi. quæ
 omnes ibi sequuntur. C. qui adm. ubi
 in terminis nostris hoc not. Pau. de
 Cast. in fi. & late Alex. nume. 4. & seq.
 Ias. num. 7. cum seq. & Dec. num. 14.
 idem Bal. in prin. l. si. num. 7. C. de iur.
 delib. hoc idem uoluit Bart. in l. 1. nu.
 9. C. de iur. & fac. igno. ubi attestatur
 glo. ibi contrarium tenentem esse cõ-
 muniter reprobata, idem firmat
 Bar. & post eum Alex. in l. 1. §. nuncia-
 tio. nume. 3. §. ff. de no. ope. nuncia. &
 Alex. consi. 14. nume. 1. uol. 2. & idem
 late in consil. 165. nu. 6. & seq. uol. 6.
 & consi. 7. num. 19. uol. 7. Ias. in consi.
 28. col. 1. in uers. præterea. uol. 3. be-
 ne in proposito Paris. consi. 3. nu. 17.
 & 18. uol. 2. & in terminis quoq; Dec.
 in consi. 284. nu. 2. Enerar. in locis le-
 ga. centu. 53. in uers. postremo. uolo
 te scire. cum late congestis per Tira-
 quel. de retrac. conuen. §. 4. glo. 7. nu.
 5. & seqq. usque ad fi. in quibus locis
 præcise concludunt doct. quod rusticus
 si omittat in testamento solennē
 numerum septem testium, non excu-
 satur prætextu iuris ignorantia iuxta
 hanc nostram præsentē ampliatiōē.
 3 Accedat quod mulieres, & rustici
 non excusantur prætextu iuris igno-
 rantia nisi in casibus à iure expressis.
 l. si. & ibi Bar. & post alios Ias. nu. 1. &
 seq. C. de iur. & fac. igno. Bal. proxime
 allegatus in d. l. si. C. de iur. delib. Alex.
 qui alios cumulat in l. si quis id quod.
 sub nu. 10. ff. de iurisd. om. iud. & ibi
 late trad. Dec. sub nume. 34. in uers.
 ultimo notat. est. idem Dec. in d. l. iur-
 is ignorantia. nume. 15. C. qui adm.
 Alex. d. consi. 14. num. 1. uol. 2. Ias. in l.
 2. num. 183. C. de iur. emphy. & Tiraq.
 alios cumulans d. glo. 7. ubi supra nu.
 13. & Dec. in proprijs nostris termi-
 nis

nis d. consil. 284. nume. 2. quare cum non reperiatur iure cautum, quod testamentum rusticorum, uel mulierum, & similibus, ualeat cum minori numero septem testium sub prætextu iuris ignorantia merito, &c.

Postremo pro hac amplia. est text. clarus in l. fi. C. de testa. multipliciter inducendo, primo, quia ex eo constat quod ante illius dispositionem rusticitas, & simplicitas rusticalis sub prætextu iuris ignorantia non excusabat ab obseruantia solennitatis numeri septem testium, quia si iuris ignorantia excusasset, frustratoria, & de indubitabili fuisset illius. l. dispositio, contra l. i. in fi. ff. ad munic. & l. quod La-beo. ff. de carbo. edic. l. domitius. ibi, plus enim, quam ridiculum est dubitare. ff. de testam. l. ancillæ. C. de fur. cū sim. secundo, quia si iuris ignorantia testamentum rustici cum minori numero septem testium iux. d. l. fi. dispositionem, plura requiruntur, uidelicet, quod sit rusticus, & ruri testetur, & quod non adfit ibi copia septem testium, ita quod si alterum istorum deficiat, lex illa non procedit, & sic sola impericia rusticalis non sufficit, ut supra amplia. 7. cap. 10. nu. 45. & seq. late ostensum fuit. tertio quia ratio finalis non fuit sola simplicitas, & imperitia rusticalis, sed etiam inopia testium, & sic sola iuris ignorantia non excusatur, prout nec etiam sola inopia testium, sed utraque ratio, & causa simul iuncta, ut etiam supra amplia. 8. cap. 11. latius ostensum fuit num. 10. cum pluribus seqq. quarto, quia cum in casu illo particulari, uidelicet in testamento rustici ruri testantis, ubi copia septem testium haberi non potest, specialiter sit statutum ualere testamentum cum quinque testibus tantum, ergo in contrarium est ius commune, & per consequens mulieres

6 minores, & similes propter solam iuris ignorantiam non gaudebunt priuilegio. d. l. fi. & sic non ualebit eorum testamentum absque solenni numero septem testium. ultimo text. ille expresse disponit, quod etiam in terminis de quibus ibi non ualeat testamentum cum minori numero quinque testium ibi præfinito, ibi usque ad quinque modis omnibus testes adhiberi iubemus, minus autem nullo modo concedimus, ex quibus patet, quod iuris ignorantia non excusatur ab obseruantia solennis numeri testium à iure statuti, prout etiam d. cap. 10. numero 39. & pluribus seqq. latius demonstrauimus, ubi de intellectu d. l. fi. late tractauimus.

7 Sed an & quando iuris ignorantia excuset, uel sit saltem iusta causa restitutionis in integrum, uidendum est late per Alex. Iaf. & Dec. in iuris ignorantia. C. qui adm. cum alijs supra allegatis nume. 1.

Ampliatio XI I. & ultima.

Quod non solum pro solennitate & probatione testamenti sed etiam coniecturarum ex testamento resultan: requiritur solennis numerus septem testium.

Cap. XV.

S Y M M A R I U M.

- 1 Unus testis regulariter facit semiplenam probationem.
- 2 Indicium & coniectura est minus quam semiplena probatio.
- 3 Coniectura ex testamento resultantes. per quas probatur uoluntas testatoris. debent probari per solennem numerum septem testium.
- 4 Idem numerus testium requiritur in probandis indiis, qui requiruntur in probanda ueritate.

Eadem

- 5 Eadem probatio est necessaria ad probandam uoluntatem testatoris tacitam prout expressam.
- 6 Legatus & fideicomissa particularia possunt relinqui uisum, non tamen hereditas uniuersalis.
- 7 Nomen heredis ore proprio testatoris exprimi debet, uel eius manu scribi.
- 8 Heredis institutio dicitur summa summa rursus totius testamenti.
- 9 Vbi uoluntas testatoris non est expressa, sed ex coniecturis colligi debet, ibi cautius est agendum.
- 10 Uoluntas testatoris tacita idem operatur, prout expressa.
- 11 Testamenti diffinitio in l. i. ff. de testa. habet locum non solum ubi dispositio testatoris est expressa uerbis, sed etiam si ex coniecturis colligatur.
- 12 Unicus testis circa proban. indicia, an & quando faciat semiplenam probationem, uel indicium, & coniecturam.
- 13 Numerus septem testium non est necessarius ad probandum qualitates extrinsecas respectu dispositionis testatoris.
- 14 Quod septem testes interuenerint in testamento, uel quod testes fuerint rogati, uel quod relictum filio fuerit relictum iure institutionis, & similia non est necessarius numerus septem testium, sed duotantum sufficiunt.

C A P. XV.

- 1 **V**ALMVIS regulariter dici solet, quod unicus testis facit semiplenam probationem, & fortius indicium, coniecturam, & præsumptionem, quæ est minus, quam semiplena probatio, ut habetur per glo. & doct. in l. 3. C. ad l. Iul. Maie. & in l. maritus, & ibi late Bar. ff. de quaestio. unde unus testis plus probat, quam una præsumptio, quinimo habet uim duarum efficacium præsumptionum, ut per Aym. in consil. 145. nume. 11. in fi. & 178. num. 9. de quibus indiis, coniecturis, præsumptionibus, & alijs gra-
- 2
- 3
- 4

dibus probationum habetur late, & distincte per Bart. in l. admonendi. ff. de iureiu. & Bal. uidentes in l. ea quidē. per quinque coll. à nu. r. usq; 35. C. de accusa. tamen ad probandam uoluntatem testatoris per coniecturas, & ad probandas ipsas coniecturas ex testamento resultan. ex quibus in effectu probatur ipsa uoluntas testatoris requiritur solennis numerus septem testium, prout requiritur ad probandum ipsum testamentum iux. glo. per doct. omnes receptam in l. cum proponebatur. ubi no. Bar. nume. 3. Bald. col. i. uerf. no. ex glo. ista Pau. de Cast. num. 7. & ceteri. ff. de leg. 2. & habetur nouissime per Franc. Mantice. de coniec. ult. uolunt. lib. 1. tit. 16. nu. 9. & 10. cum seqq. ita quod prout, & bene dicunt Bart. & Bald. & alij ad proban. coniecturas in testamento inter extraneos requiruntur septem testes, in codicillis quinque iux. l. fi. C. de codicill. in testamento inter liberos duo iux. l. fi. & ibi glo. q. similis glo. ab omnibus approbata, ubi Bar. dicit, quod hoc dictum nunquam exeat de mente tua. num. 2. & Bald. num. 7. C. famer. idem ergo numerus testium requiritur in probandis indiis, qui requiritur in directa probatione ueritatis, ut dicit Bald. in d. l. cum proponebatur proxime allegatus.

Nec mirum uideri debet, quod uoluntas testatoris per coniecturas probanda, uel coniectures ipsa, ex quibus uoluntas ipsa resultat probari debeat. per solennem numerum septem testium, quia si tot testes sunt necessarij ad probandam uoluntatem expressam testatoris, & ea quæ sunt expressa in testamento, quæ sunt clara, & aperte patent, multo magis hoc erit dicendum respectu uoluntatis, quæ non est expressa, nec ita clare patet, sed tacite ex coniecturis deprehēdi, & colligi oportet.

oportet, in qua maior probatio uide-
tur requirenda, arg. tex. in l. hæredes
palam. ff. de testam. & in l. iubemus;
& ibi no. Bal. num. 1. & seq. & Pau. de
Cast. & Alex. num. 2. & post alios Ias.
nu. 1. cum seqq. usq. 5. C. de testa. & l.
hac consultissima. per totū. & ibi Pau.
de Cast. in §. at cum humana. nu. 6. 7.
& seq. C. qui testam. fac. pos. & quod
trahit gl. & Bal. in l. & in epistola. nu-
me. 2. C. de fideicom. & quod habetur
6 in l. nutu. ff. de lega. 3. ubi habetur qd
licet nutu, & signis possint relinqui le-
gata & fideicommissa, tamen hæredi-
tas uniuersalis titulo institutionis nu-
tu & signis relinqui nō potest, sed ne-
cesse est quod nomina hæredum ui-
ua uoce exprimantur, uel manu pro-
7 pria testatoris scribantur, ut post Bal.
Pau. de Cast. Alex. & Ias. proxime alle-
gatos tradd. et Couarr. in c. cum tibi,
nume. 3. cum seq. de testam. & nouis-
sime Franc. Mantica de coniec. ult. uo-
lunt. lib. 4. tit. 4. nu. 6. cum plurib. seqq.
iunctis infra tradd. lib. 8. tit. 1. nume. 2.
& num. 19. & nos etiam infra ca. seq.
nume. 205. 206. & alii seqq. & par. 2.
8 cap. 3. nu. 9. cum seq. ratio quia ut no-
dicit Bal. in d.l. iubemus. in princi. in
his quæ sunt summa summatarum, ut
est hæredis institutio nihil est ita pro-
priū sicut claritas, & idcirco lex quan-
tum potuit ordinauit, quod fieret pa-
tenter clare, & aperte, ad hoc ut om-
nis suspicio falsitatis cessare debeat,
& sic ubi uoluntas testatoris non est
9 ita clara & patens, ut est expressa, sed
est ex coniecturis elicienda, tunc cau-
tius est agendum, & maior numerus
testium uidetur requirendus, ut om-
nis fraudis suspicio penitus tollatur,
& amoueat, iux. tex. in d.l. hac con-
sultissima. in fi. C. qui testa. fac. pos. &
habetur per Mantica. proxime allega-
tum. d. lib. 4. tit. 4. nu. 6.

Præterea cum ista tacita uoluntas,

quæ ex coniecturis ex testamento ip-
10 so resultantibus colligitur sit eiusdē
uirtutis, & idem operetur prout ex-
pressa. d. l. cū proponebatur. & l. unū
ex familia. §. pen. & fi. de lega. 2. l. cum
uirum. ubi doc. C. de fideicom. l. licet
imperator. & ibi Bar. nu. 2. & cæteri.
ff. de leg. 1. cum sim. ut per Dec. in l. j.
sub nu. 4. C. de collat. & in conf. 584.
nu. 2. Paris. consil. 25. nu. 3. 4. & seq. uo-
lunt. 3. & consil. 53. nu. 13. 14. & 15.
cum seqq. & consil. 68. nume. 33. 34.
& 35. cum seqq. eo. uol. 3. Franc. Man-
tica. de coniec. ult. uolunt. lib. 3. tit. 3.
nume. 10. cum latissime adductis per
Zachum. in l. hæredes mei. §. cum ita.
nume. 133. iuncto num. 233. ff. ad tre-
bell. & est communis regula, ut atte-
statur Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 76. ic-
circo quemadmodum ad proban. uo-
luntatem expressam requiruntur se-
ptem testes, ita & hanc ex coniectu-
ris expressis collectam, quæ pro ex-
pressa habetur.

11 Rursus cum testamentum sit testa-
tio mentis de eo quod quis post mor-
tem suam fieri uoluit. l. 1. ff. de testa.
& instit. eo. in prin. & sic testamentū
consistit in his, quæ sunt per ipsum te-
statores disposita; nō solum si dispo-
sicio sit uerbis expressa, sed etiam si
prout dixi, ex coniecturis, & aliis ex-
pressis colligatur, iccirco cum solen-
nis numerus septem testium sit de
forma, & solennitate substantiali ip-
sius testamenti, ut latissime ampliatio.
j. cap. 4. ostensum fuit, merito id
locum habebit nedum respectu eorū
quæ in testamento expressa sunt, sed
etiam eorum, quæ ex expressis colli-
gantur, & tam uoluntatis expressæ
quàm etiam tacitæ, & ex coniecturis
collectæ, quæ prout proxime osten-
sum fuit pro expressa habetur.

12 Nec obstat quod unicus tantum te-
stis facit indicium coniecturam, imo

&

& semiplenam probationē ut supra.
nume. 1. & seq. quia respondetur il-
lud procedere quando unicus testis
deponit de ueritate facti, uel imme-
diate super facto de quo agitur, ex di-
spositione enim unius istius testis re-
sultat indicium coniectura, & semiple-
na probatio, circa factum ipsum prin-
cipale de quo agitur iux. no. per doc.
omnes in l. admonendi. ff. de iur. iur.
& supra d. nume. 1. & seq. secus uero
ubi agitur de probandis ipsis indicis
ex quibus resultat uoluntas & dispo-
sicio, uel quod in idē recidit de pro-
banda ipsa dispositione per coniectu-
ras iux. no. in d.l. cum proponebatur.
quia tūc idē numerus testium requi-
ritur, qui requiritur ad directam pro-
bationem dispositionis expressæ, ut
declarant Bar. Bal. & cæteri in d. l. cū
proponebatur. & in d. l. si. C. fam. her.

13 Quod tamen procedit ubi indicia
respicunt ipsam principalem dispo-
sitionem, secus ubi certa est dispo-
sicio, sed agitur solum de probanda
aliqua qualitate extrinseca iux. tex. in
l. hæredes palam. §. sed & si notam. ff.
de testa. quia tunc non requiritur so-
lennis numerus septem testium; sed
sufficiunt duo tantum, ut declarant
idem Bar. & Paul. de Cast. in d.l. cum
proponebatur. & Bald. late & not. in
l. 2. ubi Alexan. Ias. & cæteri. C. de bo.
pos. secundum tabu. ubi ex hoc infe-
runt quod licet ad probandam uolun-
tatem, & principalem dispositionē te-
statoris solennis numerus septem te-
14 stium requiratur, tamen ad probandā
istam qualitatem, quod septem te-
stes internenerint in testamento, uel
quod testes fuerint rogati, uel quod
relictum filio fuerit relictum iure in-
stitutionis, & similia, sufficiunt duo te-
stes iux. regulam l. ubi numerus. ff. de
test. ut per Bal. in d.l. 2. num. 2. & seq.
Alexan. nume. 5. in fin. cum seq. Iaso.

13. & Dec. 7. & seq. C. de bo. pos. se-
cundum tabu. & late etiam Iaso. post
alios. in l. errore. nume. 7. & seqq. C.
de testa. & latius, infra in ultima limi-
tatio. ubi est locus suus particularis
ostendemus, ad quas, ampliationibus
omnibus his Deo dante expeditis, est
deueniendum.

Limitatio ad Regulam.

Testamentum inter liberos
non requirit solennem nume-
rum septem testium, sed in
eo duo tantum sufficiunt.

Cap. XVI.

S V M M A R I V M.

- 1 Omnia regula patitur exceptionem.
- 2 In testamento inter liberos condito duo testes sufficiunt.
- 3 Quod lex non dicit, nec nos dicere debemus.
- 4 Erubescimus cum sine lege loquimur.
- 5 Deficiente lege sufficit allegare rationem naturalem ad decem. causarum.
- 6 Virtus legis consistit in ratione naturali.
- 7 Ratio est optimus. legis clipeus.
- 8 Quærere legem ubi habemus rationem est infirmitas intellectus.
- 9 Licitum est arguere per rationem naturalem absque adlegatione iurium.
- 10 Lex est quicquid in ratione consistit.
- 11 Veritas omnia vincit.
- 12 Vbi deficit. ex. sufficit doc. auctoritas.
- 13 Auctoritas docto. est probabilis, non necessaria.
- 14 Arg. ab auctoritate docto. non concludit de necessitate, nisi sit sulcita ratione concludenti.
- 15 Declaratio ad conclusionem proximam precedentem.
- 16 Communi opi. standum est in decem. causarum. C. nu. 10. cum seqq.
- 17 In testamento inter liberos est remissa omnis solennitas iuris ciuiliis.

- 18 Et est redactum ad meros terminos iuris gentium.
- 19 Valet arg. de testamento militis ad testamentum inter liberos.
- 20 Potentius est privilegium liberorum fundatum in iure naturali, quam privilegium militis fundatum in iure positivo.
- 21 In testamento inter liberos sufficientes non testes etiam non rogati, sine masculis, sine femina, licet regulariter contra.
- 22 Quae fuerit ratio remittendi solemnitates iuris civilis in testamento inter liberos varia fuerunt doct. opiniones.
- 23 Bal. opi. quod fauor liberorum fuerit in causa remittendi solemnita testamtorum, fundatur in aequitate naturali.
- 44 Timor vero falsitatis curanda propter quem l. induxit solemnita testamtorum, fundatur in rigore quodam iuris civilis.
- 25 Maximus, & incomparabilis affectus, & amor parentum erga liberos.
- 26 Statutum requirens in contractu mulierum praesentiam duorum consanguineorum, non habet locum quando filia contrahit cum patre. & seq.
- 27 Nullus amor vincit paternum.
- 28 Statutum verbi lib. 5. capitu. 19. sub titulo de pactis, & donatio. non valitur; quod hodie in nouiter editis habetur libro 1. cap. 151. & aliud simile eodem libro 1. cap. 149. non habent locum in filia contrahente cum patre prout in Rota sapius resolutum fuit, & nu. 29.
- 29 Marcellus ben. memo. Cardinalis Crescentius laudatur.
- 30 Insinuatio introducta ad fraudes evitandas habet locum in donationibus factis inter personas coniunctas, etiam inter patrem, & filium.
- 31 Statuta requirentia consensum propinquorum in contractibus minorum, & mulierum sunt maxima aequitate fundata.
- 32 Metus reuerentialis praesumitur in liberis erga parentes, prout in uxore erga maritum, & in libertis erga patronos.
- 33 Maius periculum considerari potest quato

- do filia contrahit cum patre, quam cum extraneis.
- 34 In testamento inter liberos cessat praesumptio falsitatis fraudis, & deceptionis.
- 35 Prima causa successione ab intestato est filiorum.
- 36 Non est praesumendum quod aliqua fraudis fuerit adhibita per liberos in testamento paterno, cum ex eo nihil commodi, aut lucri sunt reportaturi.
- 37 Secunda ratio principalis cur in testamento inter liberos sit remissa solemnitas iuris civilis est, quia causa intestati fouet causam testati, & e contra.
- 38 Vbi cessat legis ratio, cessat etiam legis dispositio.
- 39 Ratio falsitatis vitanda propter quam sunt inducta solemnita testamtorum non est finalis, sed impulsiva.
- 40 Dicitio forte denotat occasionem, & causam impulsivam.
- 41 Testamentum minus solenne ex defectu numeri testium nihil valet etiam si partes fateantur in eo nullam fraudem interuenisse.
- 42 Cessante causa impulsiva, non cessat legis dispositio.
- 43 Inaequalitas inter liberos est odiosa, & contra naturalem aequitatem.
- 44 Lex hortatur parentes ad seruandam aequalitatem inter filios.
- 45 Pater non debet facere unum filium legitimum, & alium bastardum, & num. 143.
- 46 Honor & reuerentia debetur parentibus iure naturali & Diuino, & est primum praeceptum secunda tabula inter praepa decalogi.
- 47 Testamentum minus solenne inter liberos conditum non seruatur quoad legata extraneis relicta.
- 48 Ratio fauoris filiorum est communis ab auctore approbata.
- 49 Privilegia concessa parentibus testantibus inter liberos locum habent ubicunque pater testatur ad fauorem filiorum, secus si in odium eorum, vel alicuius eorum.
- 50 A communi opi. in dubio non est recedendum.

51 Com-

- 51 Communis opi. sperni potest ubi conuincitur aliqua concludenti ratione qua discreti iudicis arbitrio committitur, & numero 105.
- 52 Item quando communis est nimis rigorosa & contraria aequior.
- 53 In his qua sunt de iustitia positua sufficit quolibet motuum legis actoris pro legis ualiditate.
- 54 Testamentum inter liberos annullatur nullo prateritio.
- 55 Dispositio l. hac consultissima. s. ex imperfecto. de testam. procedit solum ubi testamentum deicit ratione solemnitatis probatorie non autem iure prateritio.
- 56 Vitium prateritio respicit defectum iuris naturalis qui non est relaxatus in testamento inter liberos.
- 57 Legitima reliqui debet filio iur. institutio nis. etiam de iure canonico. Et an sufficiat iure substitutionis & iure fideicommissi uniuersalis, infra nu. 154.
- 58 Solemnitas tituli institutionis est introducta de iure positivo ad commodum filiorum. Et contrario statuto & consuetudine tolli potest.
- 59 Titulus institutionis dicitur honorabilior & utilior quolibet alio.
- 60 In testamento inter liberos non est remissa solemnitas tituli institutionis, ex quo respicit fauorem ipsorum liberorum.
- 61 Lex generaliter loquens, generaliter intelligi debet.
- 62 Lex disponens testamentum imperfectum ualere inter liberos, non procedit ubicumque conditio liberorum efficeretur deterior.
- 63 Cessante causa fauoris, cessat l. dispositio ob fauorem introducta.
- 64 Prateritus dicitur qui non est expresse institutus uel exheredatus, licet de eo sit facta aliter mentio in testamento, uel alio iur. quam titulo institutionis honoratus.
- 65 Legis correctio est uisanda ubi expresse non reperitur facta correctio, & num. 57.
- 66 Inducta ad fauorem non debent in odium retorqueri.
- 67 In testamento ad pias causas non est necesse relinquere, filio titulo institutionis iuxta communem.
- 68 Filius magis dolet de inaequalitate in testa-

- mento condito inter ipsos filios, quam in testamento condito ad pias causas.
- 69 Intellectus, & ratio de testa. expiat. atq.
- 70 Vbi de aliquo queritur, praesupponitur habitas quo ad reliqua.
- 71 Lex habens uarios intellectus non potest, al legere ad deos. causam.
- 72 Sententia lata contra legem habentem uarios intellectus, uero iure ualeet.
- 73 In testamento inter liberos subintelligitur clausula codicillaris, & clausula omni meliori modo, etiam si non exprimatur, & numero 12.
- 74 Clausula codicillaris operatur etiam ubi testamentum est nullum ex defectu solemnitatis & etiam defectu prateritio.
- 75 Clausula codicillaris, & clausula omni meliori modo, an eadem uim obtineant, & que sit inter eas differentia.
- 76 Institutio heredis in codicillis fieri non pot.
- 77 Clausula codicillaris non pot. si habere maiorem effectum, quam habeat codicillus ipse nec potest operari titulum institutionis.
- Et an in codicillis titulus institutionis in testa. omissus suppleri & declarari possit, ibid.
- 78 Testamentum recipit uires ex institutione heredis nec ex codicillis confirmari potest.
- 79 Virtus clausula codicillaris in quo consistat.
- 80 Clausula codicillaris tacite in testamento subintellecta, non est ita efficax sicut expressa & nu. 99. cum pluribus seqq.
- 81 Clausula omni meliori modo, operatur ualeat aditatem testamenti nulli ex defectu tituli institutionis.
- 82 Clausula praedicta semper subintelligitur in testamento inter liberos.
- 83 Dicitio, credo, & dicitio, forte in dolore, non stant dubitatione, sed asseruone.
- 84 Regula quod quis uelit ualere actum quem facit omni meliori modo generaliter procedit in quolibet dispositione.
- 85 Ex qua d. promittitur auctore regula generalis neminem uideri elegisse uiam per quam sua iudicia subuertantur.
- 86 Lex praesumit quod quilibet uelit facere actum ualeat non autem inutilem.
- 87 Praesumptio ualiditatis actus ceteris praesumptionibus efficitur.
- 88 Hac tamen praesumptio non sufficit ad ual.

L. ludi.

- 105 *ludatatem actus nulli ex defectu forma omiſſa, quia ſolum ſuſtinet actum quatenus ualere poteſt ſub ea forma qua geſtus reperitur.*
- 89 *Teſtamentum militis nullum de iure communi defectu ſolemnitatis omiſſa ſuſtinetur de iure militari.*
- 90 *Intellectus ad glo. in l. coharedi. §. cum filio. ff. de uul. & pup. ſubſtitui.*
- 91 *Teſtamentum patris inter liberos nullum de iure communi ex defectu ſolemnitatis omiſſa ualet in uim codicillorum, uel ut ultima uoluntas in genere de iure ſpeciali.*
- 92 *Et tamen non ſuſtinetur etiam de iure ſpeciali ubi eſt nullum ex defectu tituli inſtitutionis; ubi de ratione.*
- 93 *Si non ualet quod ago ut ago ex defectu omiſſe forma, nec etiam ualet ut ualere poteſt.*
- 94 *Maius peccatum eſt in forma quam in materia.*
- 95 *Preſumptio ualiditatis actus uincitur à preſumptione ſurgente ex natura actus.*
- 96 *Claufuſa omni meliori modo ſuſtinet actum peccantem in forma.*
- 97 *Regula ſi non ualet quod ago ut ago, in quo caſu procedat.*
- 98 *Teſtator apponendo in teſtamento clauſulam omni meliori modo, non uult ſe reſtringere ad formam expreſſam; ſed quod ualet teſtamentum etiam iure inſtitutionis, licet id non ſit expreſſum.*
- 99 *Differentia ratio quando clauſula omni meliori modo eſt expreſſa, & quando tacite tantum eſt ſubintellecta.*
- 100 *Expreſſa fortius operantur & ſunt maioris uirtutis & efficacia, quam tacita, praefertim quando tacitum conſequitur ſolum ex legis preſumptione.*
- 101 *Preſumptio ualiditatis actus ſurgens ex legis preſumptione non tantum operatur quantum ſi expreſſa eſſet clauſula omni meliori modo, uel clauſula codicillaris.*
- 102 *Preſumptiones duo, & duo ſpecialia circa idem ſimul concurrere non debent.*
- 103 *Ludauici Zun. opi. reprobat, & de inauertentia notatur.*
- 104 *Authoritates doc. ſunt probabiles, non autem neceſſariae.*
- 105 *Communis opi. eſt ſequenda quando poteſt conuinci aliqua probabili ratione.*
- 106 *Teſtamentum patris inter liberos non eſt nullum ubi deficit titulus inſtitutionis iuxta communem, non obſtan. quod clauſula omni meliori modo in eo tacite ſubintellecta.*
- 107 *Et tamen ſuſtinetur ubi clauſula praedicta in eo eſt expreſſa.*
- 108 *Tex. in §. aliud quoque capitulum. in auth. ut cum de appella. cogno. declaratur. & numero 110.*
- 109 *Signum maximum quod aliquid ſit inductum pro forma quando alias eo omiſſo actus annuſſatur.*
- 110 *Tex. in d. §. aliud quoque capitulum. non requirit ſpecificam mentionem tituli inſtitutionis, ſed bene reicit expreſſionem a terius tituli particularis.*
- 111 *Qui uult conſequens, cenſetur uelle omnia neceſſaria antecedens ad illud.*
- 112 *Satis eſt quod ex quibuscumque uerbis uel coniecturis conſtat quod teſtator uoluerit relinquere tit. inſtitutionis, licet ſeruatiter hoc non expreſſerit.*
- 113 *Non omnis teſtator, nec omnis tabellio ſciſt proferre titulum inſtitutionis.*
- 114 *Imperiti & illiterati neſciunt uulgarizare aliud uerbum, quam relinquere.*
- 115 *Expreſſum illud dicitur quod ex uerbis expreſſis & ex mente colligitur.*
- 116 *Teſtamentum, in quo eſt omiſſus titulus inſtitutionis, ualet ubicumque; ex aliquibus coniecturis conſtat teſtatorum uelle relinquere filio eo iure quo debet.*
- 117 *Exempla ſunt quando eſſet relictum filio pro ſua legitima, pro ſalcidia pro parte ſibi debita.*
- 118 *Teſtator relinquendo filio pro ſua legitima, uidetur relinquere eo iure quo de iure relinqui debet; & idem ſi pro ſua pecunia.*
- 119 *Dicitio item eſt reperitiua omnium qualitarum praecedentium, prout eſt dicitio patris, & ſimilis et.*
- 120 *Relictum filio iure reſtitutionis, cum dicitur debet iure inſtitutionis, non uitiatur.*
- 121 *Imperiti in notarii partibus non obſtat.*
- 122 *Relictum filio pro dote, cenſetur relictum iure inſtitutionis.*

- 123 *Teſtator mandans teſtamentum extendi ad conſilium ſapientis, uidetur uelle relinquere filio iure inſtitutionis.*
- 124 *Sapiens qua in ſtrumento ſupplere poſſit ibid.*
- 125 *Relictum filio iure benedictionis, & de ſimilibus caſibus remiſſiue.*
- 126 *Iuramentum appoſitum in teſtamento inter liberos; in quo eſt omiſſus titulus inſtitutionis, illud ſuſtinet perinde ac clauſula omni meliori modo.*
- 127 *Inclaris non eſt locus coniecturae.*
- 128 *Notarius cenſetur rogatus apponere clauſulas conſuetas.*
- 129 *Claufuſa conſuetae apponi, licet ſint omiſſae, poſſunt poſtea per notarium apponi.*
- 130 *Titulus inſtitutionis in teſtamento omiſſus, an poſſit poſtea per notarium ſuppleri. & nu. 235.*
- 131 *Differentia eſt quod clauſula omni meliori modo tacite ſubintellectatur ex iuris praſumptione, uel quod ex ui conſuetudinis habeatur pro appoſita.*
- 132 *Claufuſa codicillaris, & ſimiles, qua de conſuetudine notarii apponi ſolent, non cenſentur appoſitae ex deliberata mente partium, & nihil operatur iuxta opi. Bar. & ſequacium.*
- 133 *Contraria tamen opi. uerior & magis communis. Quicquid per notarium in ſtrumento ſcriptum reperitur, cenſetur ſcriptum de uoluntate ipſarum partium. ibid. in ff.*
- 134 *Notarius quando & quo tempore poſſit apponere clauſulas conſuetas, an tantum quando inſtrumentum eſt in fieri uel etiam poſtea.*
- 135 *Claufuſa conſuetae apponi, ſi ſint omiſſae, non poſſunt poſtea apponi ubicumque reſpiciunt ſubſtantialia actus.*
- 136 *Claufuſa omni meliori modo, & titulus inſtitutionis an in teſtamento poſſit per notarium ſu pleri.*
- 137 *Teſtamentum inter liberos nullum ex defectu tituli inſtitutionis ſuſtinetur iure codicillorum uel officio iudicis tanquam uoluntas inſtituti & iure diuiſionis paterna.*
- 138 *Diſpoſitio §. ex imperfecto. in l. hac conſultiſſima. C. de teſtam. non procedit ubi*
- 139 *quin & poteſt uni filiorum totum*
- 140 *cinque pater inter filios inaequaliter teſtatur. contra tamen nu. 147.*
- 141 *Inaequalitas inter liberos eſt contra naturalem aequitatem, & à iure deteſtatur.*
- 142 *Ex inaequalitate iſta oriuntur inuidia, letes, & diſſenſiones inter ipſos liberos & interdum odium mortale.*
- 143 *Frater aequiori animo tolerat ut extraneis etiam ſibi inimicus plus ſeruat de bonis paternis, quam quod alter frater habeat plus eo unum iota.*
- 144 *Sicut inaequalitas eſt nutritiua diſcordia ita aequalitas eſt nutritiua concordia & affectionis.*
- 145 *Lex laborat quantum poteſt ut inter filios ſeruetur aequalitas.*
- 146 *Pater non debet facere unum filium legitimum, & alium baſtardum.*
- 147 *Privilegium conſeſſum teſtamento inter liberos & inter uenientes ab inſtituto ceſſat ubi non eſt ſeruata aequalitas inter eos.*
- 148 *Vbi pater inaequaliter teſtatur inter liberos, cauſa inſtituti, non poteſt fouere cauſam inſtituti.*
- 149 *Et in iſto caſu ſubeſt cauſa timoris falſitatis & ſuſpicionis & fraudis, propter quam introducta ſunt ſolennia teſtamentorum, & ceſſat fauor liberorum propter quem remiſſa fuerunt.*
- 150 *Contraria opi. quod imo non obſtante inaequalitate procedat diſpoſitio d. §. ex imperfecto.*
- 151 *Media opi. Cur, iun qui diſtinguendo concordat opi. contrarias.*
- 152 *Inter uarias opi. doc. ſtandum eſt doc. diſtinguenti tanquam magis appropinquanti ueritati.*
- 153 *Et nihilominus hac poſtrema opi. de qua nu. 147. indiſtincte ab authore approbatur.*
- 154 *Standum eſt regula in caſibus expreſſe non exceptiuatis.*
- 155 *Vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus.*
- 156 *Pater dummodo legitimam liberis relinquat, in reliquo poteſt ad libitum diſponere nec tenetur ulterius inter eos aequalitatem ſeruare.*
- 157 *Quin & poteſt uni filiorum totum*

patrimonium donare legitima tantum
ceteris seruata.

155 Et potest omnia bona in mari proicere
& de suo patrimonio ad libitum dispo-
nere etiam in extraneos.

156 Quamuis obtinuum sit inter liberos aqua-
litate seruata, hoc tamen non est de
necessitate ualiditatis testamenti.

157 Legum correctio induci non debet, nisi in
casu expresso.

158 Testamentum non uitiatur, etiam data
magna inaequalitate inter liberos, dum
modo aliquid minimum sit relictum pro
legitima, sed solum agi potest ad eius
supplementum.

159 Lex omnino de C. de inof. tes. non immuta-
tur, quando pater testatur minus so-
lemni.

160 Testamentum inter liberos minus solemne,
non irritatur etiam data magna inaequa-
litate bonorum, dummodo seruetur aqua-
litas respectu ritus institutionis.

161 Aequalitas inter liberos, est de consilio, non
de precepto.

162 Et licet in dubio sit seruanda, non tamen
quando constat de contraria patris uoluntate.

163 Iniuriosa inaequalitas, qua dicitur.

164 Inaequalitas inter liberos, an sit iudicanda
fauorabilis, uel odiosa, inspicendum est
quo fine pater metetur ad sic testan-
dum, & nu. 165.

165 Dispositio fauorabilis, uel odiosa ex fine
iudicari debet.

166 Ad ualiditatem dispositionis, non requi-
runtur testes de iure naturali, & gen-
tium, sed solum de iure positivo.

167 Nullus testis requiritur in testamento in-
ter liberos pro solemnitate, & ualidi-
tate, sed solum ad probationem.

168 Testamentum inter liberos de quo constat
per confessionem partium ualidum est
absque ullo teste.

169 Voluntas paterna sufficit quibusuis iudicis elu-
cescat, etiam si nullus testis interfuerit.

170 Vbi habemur effectus, non curamus de modo.

171 Testamentum minimum, & alia in quibus remis-
sa est solemnitas iuris positum non requi-
runt testes pro eorum ualiditate.

172 Probatio ex quibus assequatur & perficitur.

173 Probatio plena quid sit, & in quo consistat.

174 Diuersa sunt species probationum.

175 Dispositio, & ex imperfecto, hanc consultissi-

ma C. de testa. procedit, tam in testa-
mento in scriptis, quam in nuncupatio.

176 Et tam in uno quam in altero nullus testis
requiritur, quo ad ualiditatem.

177 Vterque tamen casus suas proprias exposi-
tat probationes.

178 Dispositio d. S. ex imperfecto procedit gene-
raliter, quo ad omnes descendentes, &
ascendentes utriusque sexus, in infini-
tum, & num. 179. & 180.

179 Appellatione liberorum, & parentum ueni-
unt descendentes omnes, & ascenden-
tes in infinitum.

180 Dispositio d. S. ex imperfecto, comprehendit
omnes ascendentes, & descendentes, tam
masculinam, quam femininam, & tam ex
linea masculina, quam feminina.

181 Liberi in potestate parentum, in quibus ca-
sibus testari possunt.

182 Dicitur solus omnes aetas personas exclusis,
quod declaratur nu. 194.

183 Persona extranea in materia testamenti
inter liberos, quod dicitur.

184 Textus in d. S. ex imperfecto, non habet locum
in testamento condito per liberos, ad fa-
uorem parentum iuxta communem reie-
ctam Curia opii.

185 Substitutio exemplaris non potest fieri per
filios eorum partibus uentre capitis,
sed solum per parentes uentre liberis.

186 Argumentum a correlatiuis ualidum,
si a non habet locum, ubi non est eadem
ratio.

187 Magis est debita hereditas parentum e-
rum liberis, quam e contra.

188 Prima causa successione ab intestato est
liberorum.

189 Filius & pater sunt in uno, & eodem
gradu sibi ipsis coniuncti.

190 Si filius, ergo haeres.

191 Filius est haeres suus, & necessarius patri,
licet habeat beneficium abstrahendi.

192 Filius in dubio praesumitur haeres, & suc-
cessor patris.

193 Filius etiam in uita patris aestimatur qua-
si domini bonorum.

194 Dicitio solus, & similes dictiones taxati-
uae, & exclusiue non exc. uadunt casus si-
miles, & ubi imitatur eadem ratio.

195 Pater & filius una, & eadem persona
reputantur.

196 Priuilegium testamenti inter liberos non
porrigitur ad personas extraneas in eo
mixtas.

197 Legata relicta extraneis in testamento mi-
nus solenni inter liberos condito liberis
accrescunt.

198 Quod declaratur uerum esse in testamento
nuncupatio, secus in testamento in-
scriptis.

199 Textus in d. S. ex imperfecto, loquens de libe-
ris, de quibus liberis intelligatur late
declaratur, & seqq.

200 Filii naturales legitimitati dicuntur uere
legitimi, & naturales.

201 Et in eis quoque obtinet dispositio d. S. ex
imperfecto.

202 Legitimitati per subsequens matrimonium
in nullo differunt a uere legitime natis.

203 Dispositio d. S. ex imperfecto, an obtineat
in filiabus per statuta, uel per renun-
tiationem exclusis.

204 Et an in filiis adoptiuis.

205 Testamentum nutu conditum etiam in-
ter liberos non ualeat iuxta communem.

206 Legata licet nutu dari possint, non tamen
hereditas.

207 Claritas & expressio est necessaria in here-
dis institutione.

208 Testamentum ad pias causas conditum,
& de aequitate canonica nutu factum
ualeat.

209 Iure naturali & gentium non reperitur pro-
hibitum testamentum nutu fieri posse.

210 Testamentum minus solenne inter liberos
ualeat de iure speciali.

211 Solennis numerus septem testium est una
de quadruplici perfectione testamenti.

212 Testamentum proprie dicitur quod iure
perfectum est, cetera uero abusiue.

213 Diffinitio testamenti tradita per l. 3. in l. 1.
ff. de testamen. explanatur.

214 Diffinitio demonstrat essentiam, & pro-
prietatem rei diffinita.

215 Non est proprie tale, quod non est simpli-
citer tale.

216 Ex testamento inter liberos minus solenni
dicitur succedi ab intestato.

217 Quando in locis successioni ex testamen-
to, non potest succedi ab intestato.

218 Testamentum in quo deficiunt solennia
iur. ciuili dicitur potius ultima uolun-

tas quam testamentum.

219 Vbi plures opi. recitantur, uelima censetur
approbata.

220 Textus in l. licet, C. de pac. declaratur.

221 Valeret arg. de testamento m. iuris ad testa-
mentum inter liberos.

222 Testamentum inter liberos minus solenne,
an sit proprie testamentum, & mul-
tis seqq.

223 Legitimitas & dispensatio quid inter se
dissent.

224 Testamentum minus solenne inter liberos
est uere testamentum, & ex eo succedi-
tur tanquam ex testamento, & non ab
intestato iuxta ueram & communem
opi. ab auctore probatam.

225 Testamentum militis, licet minus solenne,
ualeat tamen iure testamenti.

226 Vbi duo a lege aequiparantur, aequiparatio
censetur facta in omnibus, & per om-
nia.

227 Verbum, est, importat ueritatem, & essen-
tiam rei cui adiungitur.

228 Testamentum factum coram Principe, li-
cet minus solenniter est uere & proprie
testamentum.

229 Ex testamento inter liberos minus solenni
succeditur ex testamento, non autem ab
intestato iuxta communem.

230 Ex hoc iudicium testamento reuocatur pri-
mum ualidum, & perfectum de iure
communi.

231 Secundum testamentum minus solenne ua-
lidum de iure speciali tollit primum
ualidum de iure communi, etiam quod
in utroque sine liberi instituti.

232 Testamentum minus solenne ad pias cau-
sas reuocat primum solenne etiam ad
pias causas conditum.

233 Idem quoque in testamento minus solenni in
quo sunt instituti u. n. res ab intestato.

234 Tantam uim habet testamentum ualidum
de iure speciali ad tollendum primum,
quantum ualidum de iure communi.

235 Maior solennitas non inducit maiorem
perfectionem ubique, ac uis habet sua
perfectionem necessariam.

236 Septem testes sufficient in secundo testa-
mento ad tollendum primum, in quo es-
sent adhibiti uiginti.

237 Testamentum cum duobus testibus inter
liberos

- liberos ita est perfectum, prout inter extraneos cum septem.
- 238 Ius civile satis habuit testamentum inter liberos perfectum esse iux. simplices terminos iuris naturalis & gentium, eique tribuit omnia iuris fomentum & robur.
- 239 Testamentum minus solenne inter liberos vere & proprie est testamentum de iure naturali & civili saltem per approbationem.
- 240 Merito nostro facimus quibus auctoritatem nostram impartimur.
- 241 Omnis actus humanus perficitur voluntate & potentia.
- 242 Tantum valet dispositio specialis in sua specie, quantum generalis in suo genere.
- 243 Quod iuris est de toto quo ad totum, idem iuris est de parte quo ad partem.
- 244 Testamentum minus solenne inter liberos non dicitur absolute imperfectum, sed respectu.
- 245 Tex. in l. 2. §. 1. ff. quemad. i. i. ape. declaratur.
- 246 Vna pars legis alteram declarat.
- 247 Sufficit diffinitionem veram esse secundum regulam iuris.
- 248 Exceptio quomodo comprehendatur, uel non comprehendatur, in regula declaratur.
- 249 Exceptio dicitur esse de genere regulae.
- 250 Testamentum minus solenne inter liberos an comprehendatur, in diffinitione testamenti trad. per. l. C. in l. 1. ff. de testam.
- 251 Testamentum inter liberos est favorabilius testamento militum.
- 252 Lex declaratur ex titulo sub quo situata reperitur.
- 253 Nigrum dubium recipit declarationem de rubro claro.
- 254 Militis testamentum sola perficitur voluntate.
- 255 Tex. in l. licet. C. de pac. declaratur.
- 256 Effectus potius attendi debet quam simplex sonus uerborum.
- 257 Testamentum inter liberos cum duobus testibus est vere & proprie testamentum de iure speciali, quod latius declaratur per auctorem & num. 259.
- 258 Verbum relinquo adiectum uniuersitatibus

- norum quando importet heredis institutionem.
- Testamentum minus solenne inter liberos quod non sit proprie testamentum iux. opi. contrariam quo casu procedat.
- Testamentum imperfectum inter liberos ratione ommissa solennitatis licet ualeat, non tamen quando est imperfectum ratione incompleta uoluntatis.
- Qui partem individui fecit, nihil fecisse uidetur.
- Testamentum est quid individuum & ultimo puncto indiuisibile fiat forma essentialis testamenti.
- Testamentum imperfectum ratione incompleta uoluntatis an sustineatur inter liberos, & ad piam causam saltem quo ad perfecte disposita.
- Testamentum quando dicitur imperfectum ratione imperfecta uoluntatis remissiuum.

C A P. XVI.

QVA MVIS regulariter in testamento requiratur solennis numerus septem testium, iux. regulam supra firmatam cap. 3. & 12. ampliationibus ampliata, tamen cum omnis regula patitur exceptionem iuxta. l. regula. in prin. ff. de iur. & fac.igno. l. 1. ff. de reg. cat. & in auth. de non omnis alienan. §. ut autem lex. c. quoniam frequenter in prin. quem tex. ad hoc ponderat Abb. in primo notabili, ut li. non contes. cap. pen. de re iud. cum sim. glo. ord. in rub. de reg. iur. lib. 6. & in l. omnis diffinitio. ff. eo. & not. Dec. in l. 1. num. 15. eo. tit. & alibi doc. passim. hanc quoque regulam in quampluribus casibus fallit, ut per Boer. decif. 228. per totum & ex limitationibus quas hic ordinatum describendas diximus, latius apparebit.

Inter ceteros uero casus, in quibus hac regula fallit, praeceptum loci sibi

sibi uendicat testamentum conditum inter liberos, in quo duo tantum testes sufficiunt, iux. glof. in auth. de trien. & semif. §. & qd saepe. in uerb. subscribere. & in auth. de testa. imperfec. in prin. uer. derelinquant. & in l. si ad si. in uer. excepto. C. de codicil. & in auth. quod sine. & ibi Bal. ante nu. 2. C. de testa. tradunt omnes in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. ubi Bar. nu. 3. Pau. de Cast. nu. 2. Alex. 5. Iaf. 6. eo. tit. Iaf. in auth. nouissima. num. 17. C. de inof. testa. Bal. in confi. 196. uol. 5. Ang. confi. 275. nu. 3. Ant. de But. in confi. 25. nu. 3. Abb. confi. 98. uol. 2. Alex. confi. 4. nu. 6. uol. 7. & confi. 176. nu. 2. uol. 5. confi. 104. nu. 4. uol. 2. & 128. sub nu. 2. uol. 7. Iaf. confi. 223. colu. 1. uerfic. prima. uol. 2. Dec. confi. 610. nu. 2. Bero. q. 36. sub nu. 4. & 5. latissime Sozi. in confi. 144. num. 31. & seq. uol. 2. Natta confi. 423. nu. 3. & seqq. Port. confi. 12. nu. 8. & multis seqq. Boer. decif. 228. nu. 4. & decif. 240. nu. 1. & nu. 2. Guid. Papa decif. 538. nu. 2. Gual. tit. 2. cau. 2. nu. 8. Iul. Clar. attestans de communi lib. 3. fenten. q. 8. uerf. hinc infertur. Couar. in cap. relatum. el. 1. nu. 4. & nu. 5. de test. & nouissime Lud. Zun. in respon. pro uxo. nu. 45. & seq. ubi etiam attestatur de communi Francif. Mantica de conie. ult. uolunt. lib. 6. tit. 2. nu. 1. cum seqq. & omnium latissime Fernan. Vasq. de success. crea. §. 2. r. num. 58. 59. & 72. usque 82. ubi plures ex hoc deducit illationes.

Quae communis conclusio licet nulla expresse lege probetur, cum nullibi expresse cautum reperiat, quod duo tantum testes sufficiant in testamento condito inter liberos, ideo quod lex non dicit, nec nos dicere debemus. l. si seruum. §. praetor ait. uerf. non dixit praetor. ff. de acqui. hære. l. dissentientis. ibi nulla iuris praecipit

constitutio. C. de repud. cap. illa. ibi, cum nusquam cautum reperiat in iure. ne sede uacan. c. is qui. ibi, cum id no sit expressum in iure. de sent. ex com. lib. 6. & ita arguit Bald. in confi. 228. uerf. primo tamē arguitur. uol. 3. & confi. 101. col. prima. uol. 4. & alibi saepe, & Barba. qui plura cumulat inter confi. Alex. confi. 52. nu. 12. uol. 4. cum alijs latius congestis per Tiraquel. in l. si unquam. uer. libertis. sub nu. 4. C. de reuocan. dona. nam ut dixit Imperator in §. consideremus. in auth. de trien. & semif. & in l. illam. C. de colla. erubescimus cum sine. l. loquimur; profit ibi nott Bar. & ceteri & plene Iaf. nume. 5. & 6. cum seqq. probatur tamen, ut inquit Bar. in d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. nu. 3. C. de testa. concludenti ratione; quae sola sufficit, & idcirco deficiente lege, allegari potest ad causarum decisionem iux. tex. not. in l. scire oportet. §. consequens. uerf. sufficit. ibi tam & si sufficit firmare ex ipsa naturali iustitia. & ibi Bald. post Cyn. & alios per eum relatos. ff. de excu. tuto. & in l. cum ratio. in prin. ibi, quasi lex quaedam. ff. de portio. quae liber. damna. conce. l. in rebus. §. possunt. ibi, naturali etiam ratione ad eum pertinent. ff. commo. & glo. not. in c. consuetudo. uer. ratione. distin. prima. & in c. ego solus. per illu tex. ibi uel probabiles rationes. & c. fi. in prin. distin. 9. & in c. ex eo. uer. rationis. per illu tex. de elec. lib. 6. & facit tex. in c. secundo requiris. in fi. & ibi Abb. & Dec. in ult. notabili de appella. & cap. frustra. distin. 8. & inst. de iur. natu. §. 1. in uerf. quod uer. naturalis ratio. quod & per illum tex. adnotauit Specu. tit. de test. §. nunc tractandum. uerf. habeo. tamē. nu. 18. bene Bal. in confi. 38. ad fi. uol. 1. & optime Bal. uide. in l. nemo. nu. 1. & seq. C. de sentē.

& interlo. om. iud. Iaf. in l. quauis. num. 6. cum seqq. ff. de in ius uocan. & idem latissime in l. dedi. §. si liber. in §. notab. ff. de cond. cau. da. & in auth. si qua mulier. num. 11. C. de sacr. ecclie. & in l. illam. num. 10. C. de collatio. Ripa. in l. 1. num. 78. ff. si cer. pet. Cur. Iun. in consi. 57. num. 12. & consi. 58. nume. 5. in fi. & seq. Iaf. in consil. 126. col. pen. circa prin. uol. 4. Cagnol. in regula in ambiguis. §. quoties æquitatem. nume. 3. ff. de reg. iur. idemque Cagno. in regula qui in alterius. nume. 2. ff. de regu. iur. & in l. uni. num. 62. C. quan. non peten. par. Nico. Euerar. in locis lega. in præambulis in quinto præmissio. & idem infra centu. 64. littera E. & F. Cassa. decis. uni. de mut. petitio. nu. 7. Mantica de coniect. ult. uolun. lib. 6. ti. 14. nume. 8. quibus addo Iaf. qui ita arguit in l. quoties. num. 24. in fi. & seq. C. de rei uend. cum aliis latissime adductis per Fel. in c. tua nos. el primo. per illu. tex. ibi ratione. & Lateranen. Concilij autoritate iuuetur de iure iur. ubi fortius pōderat quod tex. præmittit rationem ipsam authoritati Canonis, quia uirtus legis consistit in ratione naturali à qua deriuatur, ut late supra cap. 3. nu. 16. & latius infra par. 3. cap. 3. num. 87. & 88. cum seqq. unde lex specularur se in natura, & illa imitatur, ut dicit Bald. in l. quoties. circa prin. C. de su. & legi. §. minorē. ibi, adoptio naturam imitatur. infra de adoptio. l. adoptio. ff. eo. trad. Bar. i. l. si is q. pro emptore. nu. 22. cū aliis, ut ibi Iaf. p. nu. 213. & quatuor se 79. ff. de usucap. & illa est optimus legis clypeus, ut dicit idem Bal. in l. uni. §. in primo. in prin. C. de ca. l. tol. & hinc est quod ut dicit Philosophus, quæ re legem ubi habemus rationem, nõ est aliud nisi infirmitas. mentis & intellectus, quem refert Bald. in rub. ff.

de re. diui. sub nume. 32. & in l. actor. ante nu. 3. C. de proba. & in l. testiu. ante nu. 22. C. de testib. & in l. executor. col. pen. C. de execu. rei iud. & Ang. in consi. 275. col. si. Iaf. in d. l. quoties. nume. 25. C. de rei uend. & in d. auth. si qua mulier. nume. 11. & in l. cum filiofam. nume. 56. ff. de leg. 1. & in d. consi. 126. col. pen. in prin. uol. 4. Cagnol. in d. §. æquitatem. nu. etiam 4. Cur. Iun. d. consi. 57. nu. 12. & consi. seq. num. 6. & iterum d. consi. 163. ubi supra Nic. Euerar. d. centu. 64. littera F. Silua nuptia. alios in id quod; adducens lib. 5. sub nume. 21. licitum est ergo arguere per rationem naturalem absque allegatione iurium. c. ratio nulla. ubi no. Abb. in prin. de præben. & idem no. Abb. in ca. cum sint. nume. 4. de decim. cum aliis per Fel. adductis in d. c. tua nos. el primo, nume. 3. de iure iur. & per nos sup. nu. 5. & omnium latissime Tiraq. alia plura cum latis in trac. cessan. cau. limi. §. nume. 68. & decem seqq. & in notabili casu Pau. de Cast. qui in proposito not. loquitur in l. Clodius. nu. 6. & 7. ff. de acqui. hære. & in præcisiss. terminis Fernan. Vafq. de success. crea. §. 21. nu. 72. cum seqq. nam & lex est quicquid in ratione consistit. d. ca. consuetudo. distin. 1. & d. l. cum ratio. ibi ratio naturalis quasi lex quædam. ff. de portio. quælib. damna. cōce. Abb. in d. c. ratio nulla. in primo notabili, de præb. Dec. in d. c. secūdo requiris. èt notabili 1. de appel. Ripa. in d. l. 1. nu. 78. ff. si cer. pet. & latissime per Fel. in. & Tiraq. proxime allegatos, quibus postremo addo Siluam nuptia. di. libro 5. nu. 21. 22. & 23. ubi post Bald. not. dicit, quod ratio continet necessitatem ueritatis; Veritas autem super omnia præualet, & omnia uincit. Efdre. 3. c. 3. & 4. c. ueritate. & c. consuetudo. distin. 8. & refert Bal. in l. executor.

torum. col. pen. C. de execu. rei iudi. & late Bal. in consi. 343. col. 2. ad fi. in uers. nã ueritas. uol. 1. & in consi. 284. in prin. uol. 3. Pau. de Cast. in consi. 19. nume. 5. uolumi. 1. & de qua late per Dec. in ca. quoniam contra. nume. 5. de proba. cum aliis pluribus in proposito adductis per Cephal. in consil. 454. nume. 58. & pluribus etiam seqq. uol. 4. Paris de Puteo in tracta. sindica. in §. restat unum aliud. sub nume. 7. in uers. & aduertent. & nume. 8. cum cæteris seqq. Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 12. titu. ult. num. 5. Silua nuptia. omnium latius lib. 5. nume. 112. & quampluribus etiã seqq. & super omnia amanda est. l. uni. in fin. C. de lati. liber. tol. cum aliis allegatis à Mantica eo. tract. lib. 8. tit. 18. nu. 18. quam & ipse Deus super omnia diligit. Ecce enim, inquit Psalmista, ueritatem dilexisti. psal. 50. & alibi, ut dicit Bal. in consi. 158. uolu. 1. pro qua assequenda iudex tanquam Dei minister in terris omni conatu laborare debet, ut tradd. doc. præallegati. c. indicantem. 30. q. 5. c. illi qui. 5. q. 5. facit. c. afferte. ubi præter alios id not. Abb. in 2. notabi. & Felin. in primo. de præsumptio. & l. 2. ibique Bal. nu. 3. Iaf. 8. & post alios late Dec. nume. 11. & Ripa. nume. 13. C. de eden. & bene quoque Pau. de Cast. in consil. 380. col. 1. par. 1. Cum & Saluator noster in hoc natum se esse dicat, & ad hoc uenisse in mundum, ut testimonium perhibeat ueritati. Ioan. 18. c. iux. illud prophetę, Veritas de terra orta est, psal. 84. Spiritus enim est qui testificatur, quoniam Christus est ueritas. Io. epistola. 1. c. 5. & ipse quoque hoc attestatur, ait quippe, Ego sum uia, ueritas, & uita, Io. c. 14. c. Saluator. de consecra. distin. 5. ca. si consuetudinem. & seq. distin. 8. c. abiit Iudas. 9. q. 3. Soci in consi. 102. sub num. 2.

uol. 1. & idem quoque de Spiritu sancto testificatur dum ait, Cum autem uenerit ille spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem, Io. 16. & alibi dicitur, quod Deus est ipsa ueritas, quæ nec fallit, nec fallitur. c. à nobis. el secundo. circa princip. de senten. excommuni. cum aliis infra adductis par. 3. c. 1. nu. 11. & alibi in sacris litteris habetur, Veritas Domini manet in æternum, psal. 116. Ergo pariter ratio naturalis ab ipsa æterna & infallibili ueritate procedens, super omnia præualebit, ut per Tiraquel. & Siluam nuptia. in locis proxime allegatis, ubi tandem dicit, quod homo sine ratione est una bestia; ad quorū dicta me refero.

Prout etiam ad rem redeundo, deiciente lege posset sufficere ad firman. hanc nostram limit. adducere, & allegare auctoritatem maiorū, de quibus sup. nume. 2. ut habetur in c. sunt nonnulli. ante medi. libi tantorū. Igitur patrum instituti exemplis. 16. q. 1. & c. 1. ibi, non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum inolitam. ubi Anto. de But. & Abb. nume. 6. de decim. c. 2. ibi, dictorum patrum sententiam tenens. de presb. non baptiza. c. in nomine Domini. ibi, si per spectis diuersorum patris regulis. distin. 23. c. relatum. ibi non secundum traditionem patrum. distin. 37. c. de liguribus. 23. q. 5. not. Ang. per illum tex. in l. si idem cum eodem. in princ. ubi etiam Cur. iun. in princ. & Dec. nu. 13. ff. de iurisdic. om. iud. Felin. in cap. 1. col. pen. in uersicu. nono fallit. de constit. Iaf. in d. l. illam. sub nume. 11. ibi item pro diffinitione. & Dec. num. 7. de colla. cum aliis adductis per Neui. 22. in Silua nuptia. lib. 5. nume. 24. & latius Anto. Mariam Cora. de com. opi. lib. 2. titu. 8. nume. 22. 23. & 24. quibus postremo addo Sac. Concil. Trident.

Trident. sess. 25. in prin. ibi. & antiqua patrum traditione. nam & doctrinā, quæ per traditionem etiam sine scriptis habetur, non minus quàm quæ in scripturis authenticis continetur, eadem Sancta Sinodus suscipit, & ueneratur in decreto de canonicis scripturis sessio. 4. Et licet Decius in d.l. si idē cum eadem. ff. de iur. om. iud. & in d. l. illam. C. de colla. uideatur ab hoc recedere eo, quia autoritas doctoris quantumcunque famosissimi est solū probabilis nō necessaria. c. ego solis. in uer. alios autem. distin. 9. cum aliis in proposito allegatis per Archi. in c. nolite timere. nume. 5. l. 1. q. 3. glo. in l. si de interpretatione. ff. de leg. & in l. 1. ubi etiam Bart. & alij. C. eod. & de autoritate Bar. supra firmauimus capi. 1. 1. nume. 25. & ut de lecturis Inn. & aliorum tradidit Bar. & ceteri in l. 1. ubi post alios Ripa nume. 77. ff. si cer. peta. & glo. ord. in c. 1. uer. interpretatus. ubi Abb. sub nu. 23. uer. quarta specie. de postula. præl. ubi etiam Decius nu. 40. & alij cano. & uoluit Inn. in cap. per tuas. el. secundo, ad fin. loquens de opi. Papæ, ubi etiam Felin. ad fin. de simo. & declarat latissime Euerar. in locis lega. cent. 4. in loco suo proprio ab autho. seu exēplo maio. & Sylua nuptia. d. lib. 5. nume. 24. cum seqq. nihilominus in terminis huius nostræ limita. sufficit maiorum autoritas, tum quia est fulcita concludenti ratione, ut supra nu. 5. cū seqq. iunctis infra tradidit. nu. 17. & pluribus seqq. quo casu arg. ab autoritate maiorum nedum est probabile, sed necessarium, & illi standū est ex uiratio nis, quæ de necessitate concludit, ut se declarat Bart. quem ceteri sequuntur in d. l. 1. sub nu. 23. ff. si cer. peta. ubi expresse dicit de istis autoritatibus docto. quæ dicuntur magistrales probationes, & ita passim nūcupantur

quod illis non est standū nisi probentur per rationem, & nisi quatenus nē cessario concluderent, & in hoc cum Bar. ceteri communiter transeunt, ut attestatur ibi Cur. iu. nu. 47. & declarat ibi Rip. post alios, nu. 77. & 78. & latissime Euerar. d. sua centu. 48. per totam præsertim pag. 162. littera D. ibi quædam autem sunt scripturæ, tū etiam quia illa communis conclusio, quod autoritas doc. quantumcunque famosissimi est solū probabilis non necessaria, declaratur procedere respectu autoritatis, & opi. unius, uel aliquorū sing. doc. prout in terminis his loquuntur Bar. & ceteri in d. l. 1. ff. si cer. pet. gl. & Abb. in c. 1. de postula. præl. cum sim. latius allegatis per Euerar. d. centu. 48. & latius ita declarat Sylua nuptia. d. lib. 5. nu. 75. cum seqq. ubi singulatim loquitur de opi. gl. Inn. Bar. & aliorum, qui ibi recententur, secus ubicūq; super aliquo articulo prout in isto, de quo ad præsens loquimur habemus communem doc. opi. quia illi standū est i decisionibus causarum etiam si nec legē, nec rationem, nec authenticam scripturam habeamus. quia communis doc. opifatis dicitur authentica scriptura, & pro lege seruanda est, unde in isto casu sufficit doct. autoritas iux. l. 1. ibi, & sanē crebrior apud ueteres opinio est. & ibi no. Bal. ff. de offi. quæsto. & l. athletas. in prin. ibi, & sanē omnes ita opinantur. ff. de his qui no. in fa. & c. sunt nonnulli. ibi tantorū igitur patrum instituti exemplis, quibus periculosissimū est refragari. 16. q. 1. cum aliis plurib. cumulatis infra nume. 50. cum seqq. ubi uidendum est, quam nostram declarationem, & distin. probat opt. tex. in cap. relatum. in prin. non secundum traditionem patrum, sed iuxta suum sensum docere noscuntur. & infra dist. 37. unde tantō

to magis ista procederent in terminis huius nostræ limita. quam non solum communitur, sed ab omnibus doc. quotquot sunt qui de hac re loquuntur nemine discrepante approbatam reperies.

Et probatur, ut dixi, concludenti ratione, eo quia, ut dicit Bar in d. l. hac consultiissima. §. ex imperfecto. nu. 3. C. de testa. in d. testamento inter liberos remota est omnis solennitas iuris ciuiliis per illū tex. in §. ex imperfecto. qui est claus in hac materia, ut dicit Iul. Cla. d. lib. 3. senten. q. 8. in prin. qui loquitur de imperfectione respectu solennitatis iuris ciuiliis, nam uenit continuatiue ad tex. d. l. hac consultiissima. qui loquitur de solennitatibus adhibendis in testamento ex dispositione iuris ciuiliis. & est etiam tex. clarus in l. si. & ibi trad. gl. in uer. impletum. & doc. C. fam. hercif. & per consequens, ut dicit Bar. in d. §. ex imperfecto est remissa ista solennitas numeri septem testium, quæ est de iure ciuili, & redacta hæc dispositio ad ius naturale gentium, secundum quod in ore duorum uel trium stat omne uerbum, cum quo transeunt ibi Bald. Pau. de Cast. nume. 2. & Ias. nume. 6. & seq. & ceteri omnes. Bald. in auth. quod sine. nu. 2. eo. tit. C. de testa. Alex. in consi. 104. nume. 4. & seq. uol. 2. Ant. de But. in consi. 25. nume. 3. Natta consi. 423. num. 3. & seqq. Sozi. in consi. 144. nume. 31. & 32. uol. 2. Ias. in auth. nouissima. nu. 17. C. de inof. test. Iul. Cla. d. lib. 3. sent. q. 8. in prin. cū aliis adductis per Zun. d. respō. pro uxo. nu. 45. cū seqq. quàm plures alij ex supra relatis. nu. 2. & prout in terminis istis arguit; & probat Bart. in l. filiusfam. num. 4. ff. de dona. & in simili de testamento militis idem Bar. in l. 1. ff. de testa. mili. & in l. 1. nume. 9. ff. de cond. ind. Bar.

& omnes in l. milites. ubi post alios Dec. num. 9. cum seqq. C. de testa. mili. cum aliis late adductis infra limitatio ne. 3. nume. 5. cum seq. ualet enim in hac specie arg. de testamento militis ad testamentū inter liberos, ut ibi diximus, & prout arguit Bald. in l. filii. sub nume. 5. C. fam. hercif. quia in hac, de qua agitur uoluntate, miles, & pater æquiparantur. ut latissime deducit Zun. d. respō. pro uxo. num. 650. & 651. & 654. cum seqq. usque 659. quinimo procedit arg. à fortiori cum potentius sit priuilegium liberorum fundatum in iure naturali, quàm priuilegium militum fundatum in iure positiuo, ut bene i proposito dicit, & declarat Pau. de Cast. in auth. hoc inter liberos. num. 2. C. de testa. & in d. §. ex imperfecto. num. 2. & Ias. ibidem. num. 7. & in d. auth. hoc inter liberos. num. 4. & est communis opi. ut nouissime attestatur Zun. d. respō. pro uxo. num. 647. ubi alios refert, & in simili quoque testamento ad pias causas de iure canonico infra par. 2. c. 3. nu. 1. & 2. cum seqq. & cum hac ratione Bar. in terminis huius nostræ limitationis transeant cōiter omnes doctores, quos supra retulimus. nu. 2. & nu. 17. & 18. quæ ut in dubia à nobis quoque recipitur & approbatur.

Ex qua ratione legibus & auctoritatibus cōprobata deducitur in hoc testamento inter liberos sufficere hos duos testes etiam non rogatos, & siue masculos siue foeminas quamuis alias iux. regulam iuris ciuiliis in testamētis testes debent esse rogati masculi, non foemina. l. heredes palam. §. in testamento. & l. qui testamento. la. 2. §. mulier. ff. de testa. ut deducunt omnes, & post alios Iaso. in d. §. ex imperfecto. nume. 6. & seq. & in d. auth. nouissima. num. 17. Pau. de Cast. consi. 456. sub num. 7. par. 1. Guid. Pap. decil.

decif. 538. num. 2. Lud. Zun. proxime allegatus. nu. 63. 64. & 65. ubi plures cumulat attestates de communi Iul. Clar. etiam proxime allegatus. d. q. 8. per totam. ubi plura alia correlaria hinc deducit post doct. omnes in d. S. ex imperfecto. Bal. & alios in d. auth. quod sine. C. de testa. ad quos me refero; cum principalis noster hic sermo uersetur tantum circa testium numerum; sed quod de rogatum dictum est, declaratur. ut per Ruyn. in simili. in consil. 204. numero 9. in fin. & sequen. uol. 2. & uide, quæ in simili de testamento ad pias causas adduximus infra par. 2. cap. 3. num. 1. 2. 3. & nu. 4.

22. Quæ uero sit ratio cur in testamento inter liberos sit remissa solennitas iuris ciuilibus, & redactum ad metas iuris naturalis, & gentium uarii uaria sentiunt, ut nouissime attestatur Ludo. Zun. in d. respons. pro uxo. nume. 47.

23. Bal. in l. hac consultiissima. ante nu. 2. C. qui testa. face. pos. sentit hoc statutum fuisse fauore liberorum, quorum fauor dicit Bal. esse de iure naturali. & fundatur in ueritate, & æquitate, timor uero ne falsitas committatur, propter quem lex induxit solennia testamentorum iux. l. iubemus. C. de testa. l. si. C. de fideicom. & late supra ca. 2. ostensum fuit, fundatur in fictione, & rigore quodam iuris ciuilibus. & sic in effectu Bald. ault. licet in alio proposito, quod liberorum fauor fuerit ratio huius dispositionis, & specialitatis, in qua fundatur hæc prima nostra limitatio, ut etiam ad hoc eum ponderat, & sequitur ibi Decius nume. 36. & in terminis hanc rationem

sequitur, & probat Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 8. in fi. prin. ubi licet de Bal. nullam faciat mentionem, tamen attestatur, quod ita tenent communiter doct. prout etiam attestatur Natta. per eum relatus in d. S. ex imperfecto. nume. 30.

25. Fauor ergo liberorum, quibus naturæ simul, & parentum communi uoto debetur hereditas. l. scripto. in fin. ff. unde lib. l. cum ratio. ff. de bo. damnal. de emancipatis. uers. cum enim & pater. C. de leg. hæ. l. nam & si parentibus. ubi opt. glo. ff. de inoffic. testa. & opt. tex. in l. nihil interest. in uers. si. facilius; suspicio. ibi, cum omnia, quæ nostra sunt, liberis nostris ex uoto paremus. ff. de bo. lib. iux. illud Euâ geli, Et mea omnia tua sunt; & tua mea sunt; Ioan. 17. cap. & Luc. 15. Filii tu mecum semper es, & omnia mea tua sunt. l. cum in adoptiuis. in uers. omnia igitur. ibi, & ab eo naturalia debita percipere. C. de adopt. l. uni. ibi debitum naturale persoluitur. C. de impto. lucra. descript. lib. 10. & in auth. de trien. & semis. circa prin. uers. frequenter. ubi bo. glof. quæ allegat concordant. Ias. in l. in suis. nume. 42. ff. de libe. & post. cum sim. allegatis à M. Antonio Cuccho in tract. de legi. in rationibus dubitan. num. 1. & pluribus seqq. & per nos. infra late nume. 187. cum seqq. usque 194. fuit causa, & ratio propter quam fuit remissa ista solennitas numeri septem testium in hoc testamento inter liberos, & hanc rationem ante Bal. & cæteros uidetur sensisse glo. no. à nemine, quem uiderim ponderata in l. 1. in glo. 1. ad med. ibi item si dat tutorem. C. de testa. tut. de cuius liberorum fauore. ob maximum, & incomparabilem affectum, & amorem paternum erga liberos est tex. in l. isti quidem. in fi. ubi gl. no. ff. de eo quod met.

met. cau. in l. si. in prin. C. de cura. furio. & in l. nec in ea. ad fi. ff. ad l. Iul. de adul. glo. in l. quidam cum filium. ff. de hæ. inst. in glo. 1. quæ dicit filium non habere meliorem amicum quam patrem. & per eam Bald. consil. 143. uers. & præmitto, uolu. 2. dicit quod inter eos est amicitia qua non reperitur maior. & pulchre Bal. in auth. ex cautela. nume. 26. C. de lib. præ. quem ferè de uerbo ad uerbum refert Francis. Mantica de comest. ulti. uolunta. lib. 4. ritu. ultimo. nume. 40. in fi. & sequen. & not. Ias. in consil. 8. colum. 1. in uers. Item pater. uolu. 3. Dec. consil. 611. nume. 8. Aym. consil. 1. num. 2. Cepha. consil. 94. num. 13. uolum. 1. & r. 4. num. 2. 1. & seqq. uol. 2. cum aliis nouissime cumulatis per Zuntum in respon. pro uxo. nu. 43. 9. & alii quoque proxime allegandi. num. 26. & 27. & omnium latissime more suo trad. Tiraquel. in præfa. l. si unquam. ante nume. 3. & 7. cum seqq. usque 37. C. de reuocan. dona. & Alcia. de præsumptio. regula prima, præsumptio prima, & secunda, quos uidere potes. quamuis, ut hoc quoque obiter non omittam, filios propter beneficia maxima, quæ à patre receperunt, quæ non pater à filiis, maiori etiam uinculo obligationis teneri ad diligendum patrem illique subueniend. quam patrem filios iux. S. Thom. 2. 2. q. 26. ar. 9. & comprobatur Alfon. à Castro de lege poena. lib. 2. q. 26. in uers. hoc igitur iacto fundamento.

26. Hinc multum in proposito no. dicit Bal. in l. pactum. nume. 16. C. de colla. quod statutum requirens in contractu mulierum præsentiam duorum consanguineorum, & quod non ualeat earum contractus, etiam cum iuramento absque consensu dictorum consanguineorum non habet locum, quando filia contrahit cum patre, quia

propter naturalem affectum inquit Bal. plurimum patri uidetur esse concessum per multa iura per eum allegata, & Ias. ibi nume. 5. & post alios Dec. nume. 19. & seq. & sequitur Roma. & Alex. post eum in l. si quis mihi bona. §. si. nume. 8. ff. de acqui. hæred. & idem Alexan. in consil. 19. num. 1. 2. uol. 3. Ias. in consil. 63. col. 2. in uers. 2. principaliter. ibi, hinc est quod statutum. uolumi. 3. Ripa. lib. 3. respon. capi. 10. num. 1. & seq. etenim, ut dicunt doct. propter naturalem affectum parentum in liberos lex multum confidit de patre, nullus enim amor uincit paternum. l. fin. C. de cura. furio. unde inter eos cessat suspicio, & timor falsitatis, propter qua sunt inuentæ huiusmodi solennitates, ut etiã per Dec. consil. 26. nume. 2. & in consil. 180. in prin. & 611. nume. 8. Aym. consil. 44. nu. 4. Ias. in l. transactionem. ad med. uers. con. Saly. & in l. petens. sub nume. 4. in uers. ego ultra omnes. C. de transac. Alcia. de præsump. regula prima, præsumptio. secunda. num. 6. bene Paris. consil. 106. nume. 50. uol. 1. cum aliis congestis per Tiraq. de ll. connubia. in l. 16. glof. 5. nume. 3. 3. & eund. Tiraq. d. præfa. l. si unquam. nume. 26. & Gabr. commu. opi. lib. 6. ritu. de statu. conclu. 2. nu. 1. & licet non desint quamplurimi, qui contrarium tenuerint. quos recenset Tiraq. in d. præfa. l. si unquam. nume. 27. & de ll. connubia. ubi supra num. 3. 4. & Gabr. proxime allegatus. nume. 3. & seq. tamen ut ipse Gabr. attestatur hæc est magis communis opi. quam in terminis nostri statuti Urbis in statutis antiquis libro 5. cap. 19. sub tit. de pac. & dona. non ualituris, quod est in nouiter compilatis lib. 1. ca. 151. Rota sequuta fuit in una Rom. doti. pro Curio, & fratribus de Mathais coram Thoma. de Ianis sub die. 24. Iunii. 1542. & ita definitum

cifum fuisse refert Sarnen. decif. 100. lib. 1. & Anto. Aug. in lib. epit. titu. de dona. nume. 4. & in alio simili statuto
 29 urbis lib. 4. cap. 22. quod est in nouiter compilatis lib. 1. cap. 149. sub titulo de dona. inter uiuos, & cau. mor. fuit resolutum coram bona memoria Marcello Crescentio fratre meo amitino, tunc Rotæ Auditore primario, postea à Fe. Re. Paulo III. ad Cardinalatus dignitatē sublimato in eodemque Sacrosancto Senatu auctoritate eminentissimo, demum à Fel. Re. Iulio III. Sacrosancti Conc. Tridēt. ac Bononiæ simul legationis munere decorato, Veronæ diem functo anno Domini 1552. ita inquam fuit coram eo resolutum in una Rom. Parapherni. sub die decima Februarii 1533. ut habetur in eius decif. 188. & refert Sarnen. decif. 99. lib. 1. & Anto. Aug. proxime allegatus sub titu. de dona. nu. 2.

Et quamuis contra prædictā Bal. opi. quam, ut dixi, Rota sequuta fuit, & pro opi. contraria multum faciat tex. in l. donationes quas parentes. C. de dona. inter ui. & uxo. & in l. data. C. de dona. ubi expresse deciditur
 30 quod solennitas insinuationis inducta ad fraudes uitandas debet maxime adhiberi in donationibus factis inter coniunctas personas, & inter patrē & filium ratione maioris præsumptionis fraudis, quæ inter ipsos militat, quem tex. ad hoc not. ibi Bal. & Paul. de Cast. in consil. 90. sub nu. 1. par. 2. Aret. consil. 2. sub nu. 5. uers. confirmatur ista conclusio. & in consil. 17. nu. 7. Dec. consil. 426. num. 10. Iaf. per illum tex. & alia in corroboracionem adducens in d. l. pactum. ubi supra. C. de colla. cum aliis adductis per Gabr. commu. opi. lib. 3. titu. de dona. conclu. 1. nu. 3. & de fraude præsumenda ratione coniunctionis personarum,

est tex. etiam in l. non solum. in prin. & ibi not. Bart. ff. de ritu nuptia. trad. Bar. in l. post contractum. col. 2. in secunda præsumptio. ff. de dona. Aym. consil. 82. num. 5. unde æquissima sunt
 31 statuta requirentia consensum propinquorum in contractibus minorū, & mulierum, ne minis, uel blanditiis, propter ipsarum fragilitatem facile decipiantur, ut per Bal. in l. 2. q. C. de rescin. uend. & in l. 2. C. de adop. quæ ratio, ut dicit Iaf. in d. l. pactum. sub nume. 5. C. de colla. magis militat
 32 in patre qui facilius potest filiam seducere, quàm in aliis extraneis, unde præsumitur in liberis erga parentes reuerentialis metus, prout in uxore erga maritum, & in libertis erga patrem nos iux. no. per Bar. in l. 1. §. quæ one randæ. ff. qua. re. actio non datur. ut per Bal. Saly. & alios in l. interpositas. C. de transact. & late per Felin. in capi. causam matrimonij. de offi. delega. quapropter, ut idem Iaf. in d. l. pactum. subiunxit, eo magis uidetur habere
 33 locum huiusmodi statutum requirere consensum propinquorum, quando filia contrahit cum patre, quo maius periculum in hoc casu considerari potest, quàm si cum aliis contrahat, argu. c. quiescamus. 42. distin. & c. ubi periculum. de elect. lib. 6. cum sim. ut latius per Iaf. proxime allegatum in d. l. pactum. qui propter hæc, & alia quæ adducit multum dicit se dubitare de opi. Bal. à qua, ut superius dixi multi recesserunt.

Tamen his non obstantibus sequor sententiam Bal. communiter approbatam, & quam, ut dixi, Rota sæpius sequuta fuit; nam & ad fundamētā Iaf. contra Bal. proxime relatum singulatum responderi potest, ut per Dec. in ea. l. pactum. num. 19. & seq. C. de colla. & post eum plenius Tiraquel. de ll. connubia. in l. 16. glo. 5. num. 34. cum
 seqq.

seqq. usque 45. & ulterius ad principale fundamentum de fraudis præsumptione in contractibus geren. inter patrem, & liberis fundatum in d. l. data. C. de dona. à quo cætera quæque fundamenta dimanant, respõdetur, quod quicquid sit in cõr actu, & aliis actibus, de quibus ad præsens, non est nostra disputatio, tamen in
 34 materia testamenti, de qua nunc agimus, non uidetur præsumenda falsitas, fraus, circumuentionio, aut deceptio quando pater testatur inter liberos, eo quia etiam absque testamento filii sunt successuri patri ab intestato, quorum prima est causa in auth. de hæc. ab inst. in prin. inst. eo. ti. §. 1. & in auth. in successione. C. de su. & legi. Dec. consil. 628. in fi. unde cum nihil commodi, aut lucri sint reportaturi
 36 ex testamenti cõfectione non est præsumendum, quod aliqua fraus, aut deceptio, siue falsitas, & circumuentionio interuenerit in huiusmodi testamento in fauorem ipsorum liberorū condito iux. trad. post Bald. & alios. per Aym. in consil. 18. nume. 22. & consil. 75. nume. 17. & magis in terminis istis præcis. Pau. de Cast. in l. hac consultissima. §. at cum humana fragilitas. nume. 9. in fi. & Iaf. num. 4. C. qui testa. face. pos. Ceph. consil. 280. num. 24. & consil. 72. nu. 6.
 37 Hinc depromitur secunda ratio principalis, quæ per docto. communiter assignari solet ad hanc primam nostram principalem limit. fundatam in d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. uidelicet, quod ex quo filii etiam absque testamento sunt successuri patri ab intestato, & sic causa intestati fouet causam testati, & è cõtra, cessat suspicio, & timor falsitatis, quia non est præsumendum, quod per circumuentionem inducantur parentes ad testandum in fauorem liberorū

rum, qui omnino absque testamento sunt ei successuri, & sic cum cesset
 38 ratio falsitatis euitandæ, propter quæ sunt inuentæ huiusmodi solennitates in testamentorum cõfectione. iux. l. fin. cum sim. C. de fideicom. cessare quoque debet. l. dispositio. l. quod dictum. ubi Bar. & omnes. ff. de pac. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de lega. 2. l. adigere. §. quamuis. ff. de iu. patro. & late tractat Euerar. in locis lega. à cessatione rationis centu. 85. & uide infra nume. 63. cum concordan. late adductis per Tiraq. cessan. cau. par. 1. nume. 125. cum seqq. & per nos supra cap. 10. nu. 31. & infra cap. 21. nu. me. 12. & quod generaliter diffiniuimus supra ca. 2. num. 33. & latius declarauimus infra par. 3. cap. 3. nu. 70. & pluribus etiam seqq. & in terminis hanc rationem cur in testamentis inter liberos sit remissa hæc solennitas numeri septem testium cum cæteris aliis adducit Pau. de Cast. in d. §. at cum humana fragilitas. num. 9. in fin. in l. hac consultissima. quem refert, & sequitur Dec. ibi nu. 36. C. qui testa. face. pos. & ibidem Iaf. nu. 4. & illam probat Cur. iun. attestans de communi. in d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. nume. 3. ad med. ibi, quod ista opi. C. de testa. prout, & hoc idē ibi attestatur Natta nu. 127. uidelicet hæc esse rationem, quæ per doc. communiter assignari solet, prout etiam refert Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 8. in prin. & late Cepha. d. consil. 280. nume. 23. 24. & seq. & Iaf. in l. 1. lec. 2. sub nume. 27. in uers. non ob. ultimum. C. de sacr. eccl. Francif. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 6. tit. 2. nume. 9.

Sed tamen ipse Natta, & Iul. Clar. hanc rationem non probant, eo quia ut dicit Iul. Clar. ea attentata sequeretur quod idem dicendum esset, ubi-
 cunque

cunque alii quoque succedentes ab intestato essent instituti, quod tamen non est uerum nisi in solis liberis. ut est tex. in d. §. ex imperfecto. ibi inter solos liberos. & rursus ibi, extranea mihi persona. nā in proposito, extraneus dicitur omnis, qui non est de liberis, Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 10. in prin. & infra quoque proxime latius uidebimus. Et præter eos est aduertendum, quod ista ratio euitandæ fraudis, & suspicio falsitatis propter quam, ut dixi, inuentæ sunt huiusmodi solennitates iuris ciuilibus, non potest dici ratio finalis, licet bene fuerit occasio quædam ad ita statuendū, quam nos causam impulsuam, & motiuam appellamus, ut probat tex. in d. l. si. C. de si. teicom. in uer. forte. ibi ne per duos forte testes aliquid falsitatis incurrat; ex quo uerbo, forte, denotatur, quod illa non sit ratio finalis, sed tantum occasio quædam, & causa motiua ita statuendi, itaque ea cessante, non tamen cesset legis dispositio iux. gl. quam omnes ad hoc not. in clemen. prima, in gl. 1. de appella. & declarat Iaf. in l. si pecuniam. nu. 19. ff. de condi. cau. da. cum aliis in præcis terminis per nos adductis supra cap. 2. nu. 20. & pluribus seqq. ubi hoc late comprobauimus, in tantum, quod etiam si uere constaret tanta per confessionem partium nullam fraudem interuenisse in huiusmodi testamento minus solenni ex defectu numeri testium, nihilominus testamētum remaneret nullum prout ibi late ostendimus num. 25. ad fi. & seqq. & per consequens ista ratio, quæ communiter solet per docto. allegari ad hanc nostram limitationem de testamento condito inter liberos, non uidetur bona, nec concludens, postquam non est finalis, sed impulsua tantum, quæ cessante, non tamen ces-

sat legis dispositio, gl. in l. 1. §. sexum. in uer. causam. & ibi Bar. & omnes. ff. de postulan. l. 2. §. si. ubi glo. Bar. & Pau. de Cas. & cæteri. ff. de dona. Dec. in c. cum cessante. num. 1. de appella. cum latissime congestis per Tiraquel. cessan. cau. limit. 1. per totam. & limit. 13. & supra precise ostendimus. d. c. 2. nu. 20. 21. & seqq.

Et per hanc quoque uiam Natta in d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. nu. 30. C. de testa. & in consi. 423. & 622. per totū, reprobatur etiam primam rationem de fauore liberorum per nos supra adductam num. 18. & seqq. quæ ut idemmet Natta asserit est communis, quia illa attenditur, inquit Natta, sequeretur, quod ubicunque in testamento condito à patre inter liberos cessaret ipsorum fauor, puta quia liberi essent inæqualiter instituti, quæ quidem inæqualitas redundat in odium ipsorum, & iudicari debet odiosa tanquam contra naturalem æquitatem, ut per illum tex. cum gl. not. Bald. in l. inter filios. C. fam. her. Alex. consi. 163. nu. 8. in fi. uol. 7. & est opt. tex. in §. illud quoque. in auth. de nup. ubi lex hortatur quantum potest parentes ad seruandam æqualitatem inter filios, ubi not. dicit Angel. quod probatur illud uulgare, quod pater non debet facere unum filium priuilegiatum, seu unum legitimum, & alium bastardum, & late Dec. in l. 1. nume. 2. C. unde lib. & in l. ut liberis. nume. 3. C. de colla. cum aliis late infra allegatis. nu. 13. & plurib. seqq. sequeretur inquam, quod isto casu testamento inter liberos conditum absque solenni numero testium non deberet ualere, quia cessaret ratio fauoris, prout ita firmat Rom. & post eum Decius proxime allegatus, cuius tamen contrarium uerius est, ut late per Nattam supra proxime allegatum

atum attestan. de communi, prout infra quoque latius ostendemus, ex quibus uideretur cōcludendum, quod ista ratio fauoris liberorum, non sit bona, & concludens postquam non est finalis, sed impulsua, quæ cessante non cessat legis dispositio, prout etiā in præcedenti ratione cōclusum fuit.

Quare his, & cæteris aliis rationibus per Nattam supra allegatarum ad plenum relatis, & illis reiectis, & confutatis, probat ipse non fauore liberorum, sed fauore parentum remissam esse hanc, & cæteras solennitates iuris ciuilibus in hoc testamento inter liberos, eo quod dispositio. d. §. ex imperfecto. sit fundata in quadam reuerentia debita à liberis eorum parentibus, propter quam noluit legislator, quod liberi rescinderent paternū iudicium in eo, quod ad ipsos liberos pertinet, sed quaecumque esset illud amplecterentur. noluit enim, inquit Natta, lex se mediam facere inter, tā coniunctas personas cum illa rigore solennitate testamētorum, sed recte habere uisum est, si inter eas ex mera iuris gentiū æquitate ageretur. hæc formaliter Natta in d. §. ex imperfecto. prout etiam ipsum refert & sequitur nouissime Ludo. Zun. in respō. pro uxo. nu. 47. cōcludens hæc esse ueram, & germanam, ut ipse ait illius dispositionis rationē, & late cōprobat idem Natta consi. 423. nu. 11. & 622. nu. 4. quam quidem rationem ante ipsum probauit Pau. de Cast. con si. 362. nu. 2. par. 2. & nouissime sequitur, & confirmat Fran. Manti. de coniect. ult. uolun. lib. 6. tit. 2. nu. 12. uers. tercio. & infra in uers. quod autē. quæ ex eo cōprobari potest, quod honor, & reuerentia debita parentibus. est nō solum de iure gētū. l. ueluti. ff. de ius. & ius. sed et de iure ipso naturali, & diuino, est enim primū præceptū secun-

dæ tabulæ inter præcepta decalogi, honora patrem tuū, & matrem tuā, ut sis longeuus super terrā, quā Dominus Deus dabit tibi, Exo. 20. & Deut. 5. c. & post Thom. & alios Theologos Sūma Asten. lib. 1. ti. 24. per totum, & hanc quoque rationē uideretur probare Dec. i. d. l. ut liberis. sub. nu. 3. in uers. si tamē cōtingerit casus. C. de collat.

Sed hæc ratio ex eo manifeste refellitur, quia ea attēta sequeretur quæ testamentum istud, seu potius hæc nuda, & simplex uolūtas paterna seruari deberet ab ipsis liberis, quo ad oīa per eorum parentes disposita non solum concernen. ipsos liberos, sed et extraneos, cū utrobique militet ratio ista honoris, & reuerentiæ considerata per Nattā, & alios proxime allegatos, quod tamen est contra tex. in d. §. ex imperfecto. & in l. si. C. fam. hercis. & infra late no. nu. 196. & seq. ubi apparet, quod huiusmodi testamētū minus solenne conditum inter liberos non seruetur quo ad legata extraneis relicta, quicquid ipse Natta huic obiectioni respondere nitatur.

Ipse ego, ut tandem meam interponam sententiā, cōcludo non esse recedendū à prima ratione per nos supra deducta de fauore filiorū, quæ est cōis, ut post Natt. attestatur Iul. Clar. qui eam sequitur lib. 3. sent. q. 8. in si. prin. cum aliis sup. adductis. nu. 23. & seqq. quo fit, ut hoc, & alia priuilegia quæcunq; concessa parentibus testatibus inter liberos per d. §. ex imperfecto. & l. si. C. fam. her. tunc demum uendicent sibi locum ubicunq; pater testatur in fauore filiorū, secus si in odium, uel in fauorem alicuius, & in odium aliorum, ut dicit Rom. in consi. 179. col. 3. in fi. uers. non aduersatur; & con si. 385. in uers. secundo principaliter. refert, & sequitur Cur. iun. in d. §. ex imperfecto. nu. 3. Dec. i. cōf. 105. nu. 6.

Tiraquel. de iu. primoge. q. 4. nu. 4. Cephal. conf. 280. nu. 9. & seq. uol. 2. Ripa. in l. Ceturio. sub nu. 86. ff. de uul. & pup. Paris. conf. 34. nu. 10. uolu. 2. Boer. decif. 240. nu. 8. & infra proxime particularibus exemplis rem ipsam declarabimus, & comprobabimus.

Non obstat contra hanc rationem arg. Nattæ relatam supra sub nu. 42. in uerf. & per hanc quoque uiam; & nu. 43. cum seqq. nempe quod illa attemptata sequeretur, quod ubi essent filij inæqualiter instituti, tale testamentum minus solenne non deberet ualere; quod est contra cõem opi. per ibi, & infra latius adducta, à qua in dubio non est recedendum. l. 1. ibi, & sanè crebrior apud ueteres opin. ff. de off. quæsto. l. athletas. in princ. ibi, & sanè omnes ita opinantur. ff. de his qui notan. in fam. C. de indicis. ibi, i quo plurimi concordant, & ibi gl. 3. q. 3. c. nouimus, ibi opi. à plurib. approbata. de uer. sig. ubi gl. & Abb. nu. 1. c. fi. iuncta gl. 1. de peniten. dist. 1. c. in canonicis. ibi proponat eas quas plures grauiioresq; accipiunt. ubi melior tex. de toto corpore iuris. 19. dist. nam & facilius inuenitur, quod à pluribus senioribus quæritur inquit tex. in c. fi. 20. dist. & idcirco integrum est iudicium quod plurimorum testimonio comprobatur. c. extra conscientia. dist. 64. c. prudentiam. in fin. prin. ubi Abb. & Dec. in tertio notabili. de off. del. quia per ampliores homines perfectissima ueritas reuelatur inquit Imp. in l. fi. in uerf. lex etenim. C. de fideicom. & alibi in l. 3. ibi, si cum peritioribus tractatum habuisset. C. de inge. manumif. ca. per hoc. in uerf. uerum. de hære. lib. 6. cum sim. tradd. Bar. & cæteri. in l. 2. C. de poena iud. cano. omnes. in cap. 1. ubi Abb. nume. 15. & latissime Felin. nume. 54. de constitu. Ias. in l. sciendum. §. si. nu. 7. ff. qui fatid. cog.

& in conf. 155. in si. uol. 4. Alex. in cõ. fi. 95. sub nu. 5. uerf. à qua communè & seq. uol. 2. & in conf. 7. nu. 10. uolu. mi. 4. Paris. in conf. 73. num. 3. cum pluribus seqq. & in conf. 110. nu. 27. uol. 1. & conf. 62. nu. 23. uol. 4. & alibi sæpe Soci. in l. 1. nu. 65. ff. quis & à quo appel. Corfet. in suis fing. uer. opinio. late & bene Ferrat. caut. 3. manifestum est. Alexan. in l. cum prolatis. nu. 23. ff. de re iud. Ias. in l. 2. nu. 16. ff. de iureiu. Rebus. in l. uni. gl. 1. nu. 10. & gl. in omnib. nu. 5. C. de senten. que pro eo, quod interest profe. Cepha. conf. 244. nu. 20. cum late congestis per Bero. in d. c. 1. nu. 268. cum seqq. & Mantua nu. 109. de constit. & Alicia. cum add. ad ipsum de præsumpt. regula prima. præsumptio. 5. 1. per totam. Franc. Mantica de conec. ult. uolunt. lib. 2. tit. ult. nu. 10. iuncto nu. præced. & lib. 6. ti. 6. nu. 11. latissime Sylua nuptia. ubi est recurrendum lib. 5. nu. 1. & seqq. per totum. & nouissime Zun. in respon. pro uxo. num. 43. ubi alios cumulat, & omnium latius Anto. Maria Corra. de communi opi. libro 2. titu. 8. nu. 16. quibus postremò addo Nauar. doct. toto orbi terrarum notorium celeberrimum in suo Manua. c. 27. nu. 286. cum seqq. & nume. 289. Sarmien. olim Rotæ Auditor selecta. interpret. lib. 1. cap. 6. pag. 64. ubi declarat. & per nos supra nu. 16. & infra par. 2. c. 4. nu. 74. & parte 3. c. 3. nu. 59. hæc inquam non obstant, tum, quia plures sunt non contemnendæ authoritates doct. qui ualidioribus fundamentis adducti tenent contra hanc opi. communem, contra quam teneri potest ubicunq; potest cõuinci aliqua meliori ratione, quod discreti iudicis arbitrio cõmittitur. Abb. in cap. capellanus. nume. 3. ubi bonus tex. de fer. & in cap. cum sint, etiam, nume. 3. de deci. in c. ex literis.

nu. 2.

nu. 2. de sponsa. in cap. tua nos. nu. 9. de usu. & in c. nouimus. nu. 1. de uer. signi. & alibi sæpe relatus per Ias. eū sequē. in conf. 130. nu. 5. uol. 4. Alex. in l. cum prolatis. nu. 23. ff. de re iudi. Ioan. And. & cæteri in ca. 1. ubi Abb. not. nu. 15. cum alijs ibi adductis per Felin. nu. 54. uerf. secundo limito. & Dec. nu. 29. & ibidem latius Bero. & Mantua sup. allegati de constit. idē Dec. conf. 23. col. si. uerf. non obstat si dicatur. & conf. 284. nu. 16. & 366. nu. 7. & 455. nu. 9. & 481. nu. 12. & 560. nu. 7. & 576. nu. 11. & conf. 630. nu. 9. & alibi passim. & Cepha. conf. 32. sub nu. 6. post med. & idem conf. 166. nu. 16. Cur. iun. in conf. 63. nu. 3. idemq; Cur. iun. conf. 160. nu. 11. & latissime Cora. d. lib. 2. tit. 9. num. 87. iuncto nu. 93. latissime quoque Neui za. in sua Sylua nuptia. lib. 5. nu. 67. & ita in his terminis multum in proposito respondet Ias. in auth. nouissima. ante nu. 23. C. de inof. testa. Zun. in respõ. pro uxo. nu. 546. prout èt quado, prout in casu isto, opi. communis est nimis rigorosa, & cõtraria est æquior. Sylua nuptia. ibi num. 68. Alex. in d. l. cum prolatis. ubi supra. ibi item addatis. Cepha. d. conf. 166. nu. 18. Paris. conf. 6. in si. uol. 3. cum alijs adductis per Zun. in d. respon. pro uxo. nume. 566. de quo tamen latius Cora. d. tit. 9. nu. 100. cum seqq. Tum quia licet ratio æqualitatis seruandæ inter filios sit fauorabilis, non tamen subinde infertur, ut infra proxime ostendemus, quod contraria patris dispositio sit odiosa, uel in odium filiorum tendat, ut supra dicebatur. nume. 43. & seqq. Tum & postremò, quia licet concederetur, quod fauor liberorū non esset ratio finalis remittendæ solennitatis in hoc testamento inter liberos iux. dispositionem. d. §. ex imperfecto. tamen satis est quod fuerit

occasio, & causa motiua ad id statuendum, prout è conuerso ratio falsitatis uitandæ, licet non fuerit finalis, tamen fuit occasio, & causa motiua ad introducendum huiusmodi solennitates in testamentorum confectione iux. l. iubemus. in princip. C. de testa. & l. fin. C. de fideicom. prout latissime ostendimus supra capi. secundo, numero 20. & seqq. usque ad fin. nam in his, quæ sunt de iustitia positua, sufficit quodlibet motiuum legislatoris pro ratione, & utilitate legis. iux. l. prima, in §. initium. iuncta glos. in uer. ratus. & ibi not. Bald. ff. de postu. & obtinet. l. non omnium. ubi etiam Bald. ff. de lega. cum sim. adductis per Dec. in cap. quæ in Ecclesiarum. numero 29. de constitu. & Felin. in cap. ad audientiam. el secundo, numero quarto, de rescript. & Tiraquel. in præfa. retrac. lignia. nu. 76. cum alijs supra adductis. c. 3. nu. 24. & pluribus seqq. & in præcis terminis infra limita. 7. c. 22. latius ostendimus, & comprobauimus. nume. 48. & seqq. usque 55.

Ex hac igitur ratione fauoris liberorum, quæ per doct. communiter approbatur quam, & nos etiam sequimur, infertur generaliter dispositionem. d. §. ex imperfecto. & d. l. si. C. fam. her. tunc demum locum obtinere, ubi testamentum, seu dispositio paterna tendit ad fauorem ipsorum liberorum, secus si in eorum odium, ut sup. proxime nu. 49. ostensum fuit, & ex hac generali illatione plura etiã particularia per doct. deduci solent, quale est primo, quod si in dicto testamento inter liberos unus esset præteritus, testamentum esset ipso iure nullum, nec haberet locum dispositio. d. §. ex imperfecto. cū præterito tendat in odium filii præteriti, iux. glo. cõiter approbatam. in l. si filius

M 2 qui

qui in potestate. ubi Bar. Bal. & ceteri, & post alios Ias. sub nu. 25. uers. secunda sol. & nu. 25. cū seq. ff. de libe. & post. & in auth. ex causa. in gl. pen. & si. in fi. C. de lib. prære. quod & uoluit Specu. de instr. edi. §. cōpendiose. nu. 29. quē refert & sequitur Rom. in cōsi. 385. col. j. in uers. secūdo principaliter. Bal. in d. §. ex imperfecto. nume. 2. & ibidem Ias. sub nu. 5. uers. sexta limita. Dec. consil. 105. ante nu. 6. uers. non obitat, quod sit testamentū inter liberos. ubi attestatur de cōi Alex. in cōsi. 126. col. fi. uers. præterea cum seq. uol. 2. Boer. decis. 240. nu. 11. ad med. Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 8. uers. sed quæro. M. Anto. Cucchus in tract. de legi. in §. quoq; relicti titulo. nu. 1. in fi. & 12. cum seq. car. 79. & nu. 22. car. 81. sed hic aduerte, quod istud exemplum parum facit ad propositum nostrum si quidem in isto casu testamentum quantumuis alias solenne esset nullū ex defectu prætentionis per l. inter cetera. ff. de libe. & post. 57 sthu. quæ non est correctæ per d. §. ex imperfecto. quia aliud est defectus solennitatis probatoriaræ, de quo loquitur. d. §. ex imperfecto. aliud est uitium prætentionis, ut declarat Bal. ibi nume. 2. & ut ibi dicit Ias. sub nu. 5. uers. sexto limita. hoc uitium uidetur respicere defectū iuris naturalis per l. scripto. in fin. ff. unde lib. & idcirco talis defectus non est relaxatus in huiusmodi testamento inter liberos.

57 Hinc quoq; inferri solet ad honorabilem titulum institutionis, quo filio relinqui debet, nec enim sufficit titulus legati, aut alio, quam instōnis ei relinquatur, quia testamentum esset nullum iux. tex in §. aliud quoque capitulum. ubi gl. in uer. prætendere. in auth. ut cum de appel. cogno. gl. celebris, & cōiter approbata in c. si pater. uer. instituit. de testa. lib. 6. & in l. Papi

nianus. §. si quis mortis. ubi Bar. & ceteri. ff. de inof. test. & in §. si. uer. iure legati. insti. eo. & glo. ord. ubi Cyn. Alber. Bar. Bal. Ang. Salyc. Fulgo. Pau. de Cast. & quotquot ibi scripserunt in auth. nouissima. ubi Ias. num. 13. dicit quod ita tenent omnes. C. eo. ti. & ista est regula secundum doc. utriusq; cēsuræ, inquit Boer. decis. 267. nu. 1. & firmant Bal. Imo. & Alex. qui attestatur de communi in l. inter cetera. nu. 2. ad fi. ff. de lib. & post. Guald. titu. 3. cau. 1. nu. 1. idem Ias. in l. si tibi. nu. 4. ad fi. ff. si cer. per. Alex. consi. 105. nume. 3. uol. 4. Dec. consi. 105. col. j. uer. si. sed tamen his non obstitibus. Ruy. consi. 1. nu. 3. & consi. 15. nu. 16. uol. 2. Natta. d. §. ex imperfecto. q. 23. nume. 112. latissime Fernan. Valq. de success. crea. §. 21. nume. 68. & seq. M. Antonius Cucchus in tracta. de legitima. pag. 75. nume. 1. cum seqq. ubi late; & Couar. in cap. Raynutius. §. 1. nume. 1. de testa. & latius Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 38. etiam de iure canonico secundum ueram & magis communem opi. de qua late per Ias. in d. auth. nouissima. nu. 31. & seq. & in rub. ff. sol. mar. idem nu. 31. in fi. & seq. ubi etiam Ripa. qui attestatur de communi. nu. 44. & uoluit Alexan. per eum allegatus cons. 70. nu. 6. uol. 2. & Couar. d. c. Raynutius. §. 1. num. 1. Iul. Clar. d. q. 38. in uers. hæc etiam conclusio. quicquid dixerit Alexan. in l. inter cetera. nume. 6. ff. de lib. & post. Ruyn. in consi. 11. nume. 2. uol. 2. & Zun. d. respō. pro uxo. nume. 564. & seq. post Bald. in l. fina. nume. 10. C. famil. hercif. sed latissime Cucchus. d. trac. de legitima. pag. 96. nu. 46. per totum, priorem opi. tāquam ueriores, & magis communē sequitur, & cōfirmat; licet enim hæc sit mera solennitas iuris ciuilibus nouissime introducta ex dispositione. d. §. 7. aliud

aliud quoque capitulum. trad. Bart in l. 1. nu. 62. C. de sacr. eccl. Ias. in auth. nouissima. nume. 19. C. de inof. testa. quæ etiam contraria constitutione, & consuetudine tolli potest Bald. in consi. 113. in uers. secundo quaritur. uol. 5. & firmat Boer. d. decis. 267. in uers. uel etiam si esset cōsuetudo. & uoluit idem Bal. in l. maximum uitium. nu. 15. C. de lib. prære. quem sequitur Pau. de Cast. in d. auth. nouissima. nu. 5. & in l. si. §. in computatione. in fi. C. de iud. delib. Soc. in l. cum filiis fam. num. 11. ff. de uer. obli. Alex. in consi. 35. nume. 11. & consil. 227. num. 3. & 249. num. 7. uol. 6. & præsупponit idem Alexan. sibi tamen in terminis illis contrarius, in l. inter cetera. num. 5. ff. de lib. & post. & in l. si quis priore. etiam nu. 5. ff. ad trebel. & Ias. in l. omnes populi. lec. 2. nu. 61. ff. de iust. & iu. & in d. auth. nouissima. nu. 24. & alios refert ibid. M. Antonius Cucch. in uersic. quoque relicti titulo. num. 30. & 31. & confirmatur ex late trad. in proposito infra limitatio. 7. cap. 2. 2. tamen quia hæc solennitas est introducta in commodū, & fauorem filiorum, quia est titulus honorabilior, & utilior iux. l. filium. uers. sed & si portio. iuncta gl. in uer. pleniore. ff. de leg. præstan. trad. Bart. in auth. de trien. & semif. in prin. sub nume. 4. in uers. & est duplex ratio. Bal. in d. auth. nouissima. nume. 2. & post alios Ias. nume. 13. C. de inof. testa. Cur. iun. in d. §. ex imperfecto. nume. 13. & Natta ibidem proxime alleg. num. 112. Pau. de Cast. in l. quoties. nume. 3. ibi, sed in quo consistit. C. de hæc. insti. 10. dilec. de arte testā. tit. 3. cau. 1. nu. 1. Alex. in d. consi. 105. num. 3. uol. 4. Cucch. d. tract. de legitima. pag. 25. nume. 2. & Couar. d. c. Raynutius. §. 1. num. 1. in fin. Iul. Cla. d. q. 3. uers. neq; credas. idcirco etiam

60 in hoc testamento inter ipsos liberos non censetur remissa iux. communē opi. quam dicit tutiorem, & sequendam. d. glo. celebris. in d. ca. si pater. de testa. lib. 6. & Alex. in d. l. inter cetera. sub num. 3. ubi dicit eam ueriores. ff. de lib. & post. idem in consi. 76. nume. 17. uol. 3. & 114. nume. 8. uol. 7. ubi attestatur de communi. licet idem Alex. in consi. 168. nu. 6. & 176. nume. 11. uol. 5. contrarium teneat post plures per eum relatos in d. l. inter cetera. num. 3. in qua opi. fuit contraria glo. in auth. nouissima. uer. titulo. C. de inof. testa. quam etiā sequitur Matthesil. sing. 104. & late Ias. in d. auth. nouissima. nume. 17. usque nume. 23. per plura fundamenta ibi per eum adducta dicens, quod ista est uerissima, quem refert, & sequitur Zun. d. respon. pro uxo. nume. 546. & late etiam Boer. decis. 267. ubi pro hac parte alios plures cumulat, referens pro hac quoq; opi. fuisse de anno 1536. & iterum de anno 1537. iudicatum.

Sed tamen prima opi. est magis cōmunis, ut patet ex adductis per Alexand. in d. l. inter cetera. Boer. & Ias. proxime allegatos, qui quidem Ias. in d. auth. nouissima sub nume. 16. in uers. contrarium. dicit quod illam tenet indifferenter utraque scola legistarum, & canonistarum, prout etiā attestatur Bertran. consil. 19. col. 1. & 130. sub nume. 2. uol. 3. quam etiam sequitur Cur. iun. respondendo ad fundamenta Ias. in contrarium adducta in d. §. ex imperfecto. num. 13. & seq. & Natta ibidem d. nume. 112. uers. ad corroborationem. & nu. 114. cum seqq. usque 120. Ioan. dilec. attestans de communi de arte testandi. lib. 3. cau. 1. num. 7. cum aliis adductis per Couar. d. c. Raynutius. §. 1. sub nume. 2. uers. uerum contrariam senten

tiam. & seqq. de testa. & Iul. Clar. d. lib. 3. sent. q. 8. uerfi. se l pono. & de communi attestatur Fernan. Vasq. de success. crea. §. 2. i. nume. 68. & distinguit. nume. 69. & latissime Cucch. re ipon. d. ens omnibus cōtrariis per Ias. ad. ductis in d. tract. pag. 80. num. 19. & pluribus seqq. & de communi nouissime quoque attestatur Zun. d. respō. num. 545. & seqq.

Ergo ab hac communi opi. nō uideatur ullo pacto esse recedendum; nam & ualidioribus fundamentis cōprobatur, & ad fundamenta partis cōtrariæ optime respōdet Cur. iun. in d. §. ex imperfecto. num. 14. & infra quoque latius clarior patebit solutio. fundatur enim hæc cōmunis opi. in generalitate dispositionis. dict. §. aliud quoque capitulum. supra inductum nume. 57. per quem doct. communiter, & indistincte concludunt, quod necesse est hodie relinqui filio titulo institutionis, alioquin testamentum est ipso iure nullum, ut attestatur Ruy. d. consi. 1. num. 3. uol. 2. cum aliis supra adductis d. num. 57. & seqq. qui cum generaliter, & indistincte loquatur, generaliter, & indistincte intelligi debet, siue simus in testamento solenniter condito de iure cōmuni, siue in testamento imperfecto inter liberos de iure speciali per iura uulg. ut per Cur. iun. Nattam, & Conar. proxime allegatos. sub num. 60. in uerfi. sed tamen prima opi.

Comprobatur, quia ut dicit Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 8. in d. uerfi. sed pone. ad fi. lex, quæ disponit testamentum imperfectum inter liberos ualere, fuit cōdita ad fauorem liberorū, ut latissime supra comprobauimus, quare ubicunque conditio filiorum efficitur deterior, prout efficitur si nō relinquatur eis titulo uniuersali honorabilis institutionis, sed alio titulo

63 particulari, ut patet ex supra trad. nū me. 59. non debet habere locū illius legis dispositio, ut supra generaliter ostensum fuit. nū. 49. & nū. 54. cessante enim causa fauoris, cessat. l. dispositio ob fauorē introducta. l. titia seio. §. usufras. ff. de leg. 2. Bal. in l. 1. nū. 8. C. si rector prouin. & multū in proposito Ang. uiden. in consi. 97. in fi. Dec. consi. 456. nū. 12. cum latissime adductis per Tiraquel. cessan. cau. par. 1. nū. me. 104. & 105. quibus accedant infra trad. par. 2. ca. 7. nū. 12. cum seqq. & quod generaliter definiuimus supra cap. 2. nū. 34.

64 Accedit, quod ubicunque testamentum est nullum ex defectu præteritionis non habet locum dispositio. d. §. ex imperfecto. quæ solum uendicat sibi locum ubi testamentum est nullū ex defectu solennitatis probatoriæ, quale non est uitium præteritionis, ut post Bal. d. §. ex imperfecto. nū. 2. latius supra nū. 54. in fi. cum seqq. ostēdimus; in proposito uero is dicitur præteritus qui non est expresse institutus, uel exhæredatus, licet de eo sit aliter facta mentio in testamento, uel aliquid ei relictum fuerit alio titulo, quā titulo institutionis, ut declarat Bar. in auth. ex causa. nū. 10. C. de lib. præ. Pau. de Cast. in d. l. quories. nū. 3. C. de hæ. inst. & in l. humanitatis. ante nū. 3. C. de impub. cum late adductis per Dec. d. consi. 105. col. 1. in d. uerfi. sed tamen his non obstant. & est communis opi. ut trad. Alexan. in l. inter cætera. col. 1. ff. de lib. & post. Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 3. 8. in prin. de quo tamen quomodo, & qualiter procedat uiden. est latius infra par. 2. c. 3. nū. 60. 61. & multis seqq. iunctis trad. nū. 79. & 80. cum alijs pluribus seqq. & per consequens dispositio. d. §. ex imperfecto. non uendicat sibi locum ubi filio, nil est relictum iure institutionis.

tutionis, prout arguit, & cōcludit Fernan. Vasq. de success. crea. §. 2. i. nū. 68. & 69.

65 Postremò alijs omisis probatur ista conclusio, quia cum tex. in d. §. aliud. quoque capitulum. nulla habita distinctione, ut dixi, generaliter disponat relinqui debere filio titulo institutionis, & quæ alias testamentum sit nullum, & non reperitur hoc expresse correctum per tex. d. §. ex imperfecto. quippe qui generaliter tantum disponit quæ ualeat testamentum imperfectum inter liberos, sed non loquitur in casu isto expresse præciso, ubi non est relictum filio iure institutionis utique, nec nos debemus trahere dispositionem illius. §. ex imperfecto. ad casum istum, quia sic inducitur legū correctio quæ est uitanda ubi expresse non reperitur correctio. l. præcipimus. in fi. C. de appell. l. fancimus. C. de testa. trad. Ripa. in l. fi. cōstante. nū. 58. ff. sol. mat. cum sim.

66 Non obstant ea, quæ in contrariū per Ias. post alios adducuntur in d. auth. nouissima. nū. 17. cū seqq. C. de inoffi. testa. quia ad illa respondetur, ut per Cur. iun. & latius Natta in d. §. ex imperfecto. & Cucch. in d. trac. de legitima sup. allegatos. nū. 60. in uerfi. sed tamen j. opi. nēpè ad primum, quod in testō inter liberos sint remissæ oēs solennitates iu. ciuiliis, & redactū ad meros terminos iuris naturalis, & gētiū, respondetur, nō esse remissas solennitates illas, quæ tendunt ad fauorē, & cōmodum ipsorum filiorū, qualis est titulus institutionis, ut supra cōprobauimus nū. 57. & sex seqq. ea enim, quæ sunt inducta ad fauorē, prout est quæ testamentū minus solenne, & imperfectum ualeat inter liberos, ut patet ex his, quæ late adduximus supra nū. 2. & plurib. seqq. non debent in odiū retorqueri. l. quod fauore. C. de leg. l. nulla iuris ratio. ff. eo. titu. c. quod ob

gratiam. cum sim. de reg. iu. lib. 6.

67 Non obstat secundo, quod cū in testō ad pias causas sint similiter remissæ oēs solennitates iuris ciuiliis, & redactū ad metas iuris naturalis, prout est testamentū inter liberos, nō sit necesse in eo reliquere filio titulo institutionis, ut concludit Bal. in l. 1. lec. 2. nū. 62. & seqq. C. de sacr. eccle. cuius opi. est cōis, ut attestatur Alex. in l. inter cætera. num. 4. ff. de lib. & post. & idem Alex. late hoc firmans in consi. 105. nū. 2. uol. 4. ubi attestatur iudicio suo nullum hoc habere dubium. Matthes. sing. 104. & Ias. qui ita argumentatur in d. auth. nouissima. nū. 20. Iul. Clar. d. lib. 3. sentē. q. 6. uerfi. sexto. & late Cucch. d. trac. de legitima pag. 83. nū. 28. cū alijs adductis per Tiraq. de priui. piæ cau. priui. 14. ubi post relatas auctoritates in contrariū facientes tandem primā hanc opi. ut ueriores ipse quoque sequitur; & sic pariter per eandem rationem idem quoque dicendum sit in testō inter liberos, quia præter quod contra præfatam Bar. opi. multum audacter tener Bal. in d. l. j. pariter. in 2. lect. nū. 58. C. de sacr. eccl. optima etiam ratione motus, eo quia fauore piæ causæ nō derogatur iuri liberorum, ut ibi latius per eum, præterea retēta opi. Bar. & cōi, de cuius ueritate non est hic discutiendū. sed infra par. 2. cap. 3. num. 41. 42. & 43. cum quampluribus seqq. usque 100. ubi late loco suo proprio uidentur est. respondetur, quod diuersa est ratio inter unum casum, & alium, tum quia filius magis dolet de inæqualitate in testamento condito inter ipsos filios, in quo quibusdam hæredibus institutis alijs aliquid simpliciter legatum esset, quā si nullo eorum instituto, sed ecclesia tantum hærede instituta ipsis filiis pariter iure legati aliquid relictum esset, ut de-

ducat M. Antonius Cucch. proxime allegatus. d. nu. 28. in uerfi. nec dicitur. tū quia prout etiam bene aduertit, & respondet Cur. iun. idcirco in testamento ad pias causas, censetur etiam remissa solennitas institutionis, quia hoc tendit ad eius fauorem, & eius interest, quod censetur remissa, quod totum contrarium est respectu filiorum quorum interest, quod non censetur remissa, ut latius per Cur. iun. d. §. ex imperfecto. sub nume. 14.

- 69 Non obstat ponderatio, quæ fit ex.º de tex. in capit. Raynutius. de testa. per Ias. in d. auth. nouissima. sub nume. 20. uerfi. tertio. quia præter responsiones, quæ dantur ad illum tex. per Cur. iun. & Nat. in d. §. ex imperfecto. respondetur cum communi nēpe, quod ibi Rom. Pōt. succincte atq; concise narravit seriem testamenti, in quo præsupponendum est, quod fuerit facta hæredis institutio, cum enim de substitutione in eo facta sit quæstio, præsupponitur habitas quoad reliqua, & sic quod interuenit hæredis institutio iux. l. si queramus. & l. qui testamento. la. secunda. in prin. ff. de testam. l. Titius. ibi, si nihil aliud esset impedimento. ff. de obseq. à lib. præstan. cui concinit opr. tex. in l. generali. ibi, quod tamen alia omni iuris ratione mun. tum sit. C. de sac. eccl. c. quia diligentia. ibi dummodo alia non impediunt, de elec. c. 1. ibi, si aliud non obstat canonicum. de æta. & quali. lib. 6. & cōcordat. c. 1. de fil. presb. eo. lib. 6. & bona glo. in omnibus exemplis per eam trad. in l. fin. in glo. 1. C. sine censu, uel reli. Dec. in c. cum omnes. lec. 2. in uerfi. tertio ult. rias. col. 1. & in c. quæ in ecclesiarū. in prin. de constit. & alibi passim, ut per Aym. de antiqui. tempo. par. 3. §. fi. nu. 2. 1. idemq; Aym. conf. 307. nu.

- me. 2. & hoc est tritum, inquit Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 1. titu. 13. num. 19. quo fit, ut uerba generalia restringantur de habilitate, ut late supra cap. 1. 2. num. 30. & iste est communis intellectus, ut attestatur Couar. in d. cap. Raynutius. §. 1. in quinto intellectu. nu. 7. & nihilominus cum iste tex. habeat uarios intellectus. ut late per Couar. in d. §. 1. per totum ubi recenset quinque intellectus per doc. uarie controuersos ad illum tex. merito super eo non potest fieri fundamentum ad trad. per Bar. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. Felin. in c. 1. col. fi. uerfi. tertio no. de consti. cum aliis latissime congestis supra ca. 4. nu. 38. & seq. quia prout est author Boetius relatus per doc. prædictos, & per nos loco proxime citato, quod multipliciter intelligitur eius ueritas ignoratur; hinc est quod sententia lata contra legem habentem uarios intellectus mero iure ualeat, ut trad. docto. in locis proxime allegatis, cum aliis latissime congestis per Gabr. com. opi. lib. 2. titu. de senten. conclusio. 7. nume. 19.
- 71
- 72
- 73 Non obstat præterea, quod in testamento inter liberos ob licito amoris ardorem subintelligitur clausula codicillaris, prout etiam clausula omni meliori modo, etiam si non exprimitur iux. glo. quam omnes ad hoc not. & dicunt communiter approbatam in l. cohæredi. §. cum filio. in uer. non ualuit. ubi late Ias. nume. 18. dicens, quod in hoc nemo cōtrariatur. ff. de uul. & pup. Bal. in l. si iure. C. de testam. manumiss. Alexan. conf. 186. sub nume. 3. in uerfi. secundo respon. deo. uol. 5. & conf. 105. nu. 6. uolu. 7. idem Alex. in d. §. ex imperfecto. nume. 12. Ias. num. 8. & Cur. iun. qui declarat. nume. 15. idem Alexan. in l. si parum sub nu. 4. C. de codicil. Rom. conf. 179.

- conf. 179. col. pen. in fi. uerfi. secundum dico. Ripa. qui hoc etiam declarat. in l. Centurio. nu. 86. ff. de uul. & pup. late Boer. decif. 240. nume. 6. ad med. uerfi. nisi non ualeat. & decif. 33. nume. 10. Iul. Clar. attestans de communi, & quod ab omnibus est approbata. d. lib. 3. senten. q. 8. uerfi. unum tamen scias. Tiraquel. in l. si unquam. uer. libertis. num. 103. C. de reuocan. dona. late Fernan. Vasq. de success. progress. §. 30. nu. 43. Aym. conf. 34. nume. 2. Francif. Mantica. de coniec. ult. uolun. lib. 1. titu. 9. nume. 5. & nume. 8. & latius lib. 6. tit. 2. nume. 25. cum aliis congestis per Anto. Gabr. commu. opi. lib. 4. titu. de testam. conclus. 5. nu. 2. & num. 6. & nouissime per Zun. d. respon. pro uxo. nu. 568.
- 74 & omnium latius Tiraquel. in tract. de pen. cau. 22. nume. 26. cum seq. quæ quidem clausula operatur etiam si testamentum sit nullum ex defectu solennitatis, ut expresse trad. Specu. tit. de instru. edi. in §. compendiose. nu. 18. Bar. in l. 1. nu. 7. ff. de iu. codicil. etiam defectu præteritionis filii, secundum eundem Bar. post alios antiquos per eum relatos. in d. l. 1. q. 5. ff. de iu. codicil. declarando, ut per eundem Bar. ibi in 6. & 7. q. & in auth. ex causa. nume. 14. C. de lib. præ. idem Bar. in conf. 6. nume. 7. in conf. 20. nume. 4. & seq. uol. 1. Bal. in conf. 391. in fin. ubi attestatur de communi, & conf. 431. uol. 3. & idem latius in cōsil. 36. col. 2. in uerfi. sed superuenit. eod. uolu. 3. & in conf. 395. in fi. ubi dicit, quod ista est ueritas, & ita tenendum esse uol. 1. Oldr. conf. 49. nume. 2. Ang. qui attestatur ita quoque iudicatum fuisse Perusii de consilio quasi omnium doc. ibi commorantium in conf. 99. col. 1. prout etiā attestatur in conf. 108. nu. 1. col. 1. & seq. Pau. de Cast. in conf. 200. nu. 4.

& 5. & conf. 375. nu. 6. & conf. 411. nume. 1. par. 1. late Alex. conf. 26. nume. 5. & conf. 37. num. 4. & conf. 41. nume. 5. in fi. uolu. 1. & conf. 142. nume. 4. & conf. 161. nume. 2. uolu. 2. & conf. 87. nume. 8. uolu. 3. latissime Dec. in conf. 242. col. 1. in uerfi. sed breuiter. & conf. 369. nume. 1. in fi. uerfi. sed dato. & num. 2. & conf. 490. sub nume. 10. uerfi. similiter. & conf. 570. num. 4. Cur. iun. in conf. 148. nume. 10. Paris. conf. 12. nume. 2. uolumi. 3. idemq; Paris. conf. 61. nu. 22. & 23. cum seq. & conf. 63. nume. 16. & 17. uol. 2. & conf. 3. num. 10. uol. 3. decif. Tholof. 455. Ang. Aret. inst. de codicil. in prin. num. 4. & tenent doc. omnes contra glo. quæ communiter reprobatur in auth. ex causa, ut ibi attestatur Pau. de Cast. sub nume. 15. & latius Alex. nume. 13. Ias. num. 22. cum seqq. Cur. iun. nume. 69. & multis seqq. C. de lib. præ. cū alijs in proposito congestis per Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 46. & nouissime per Zuntum d. respon. nume. 572. cum seqq. & M. Antonius Cucch. in tract. de legit. in uerfi. quoquo relicti titulo. nume. 37. & ultra omnes latissime copiosissimus Tiraquel. in l. si unquam. uer. donatione largitus. nume. 269. & seq. C. de reuocan. dona. & Gabr. commu. opi. lib. 6. titu. de clau. conclus. 7. nume. 1. ubi infinita cumulat, quamuis plures etiam fuerint in contraria opi. ut per eum ibi num. 2. Sed prima est magis communis, ut ipse attestatur nume. 3. & patet ex ibi adductis nume. 1. & per consequens, etiam si in hoc testamento inter liberos sit omissus titulus institutionis, prout apparet in doct. præallegatis prout de dicta clausula omni meliori modo trad. Bal. in l. quoties. nume. 3. C. de hæ. inst. & infra proxime ostendemus. nam & hæ clausulæ uidentur parem

71 parem uim obtinere, & promiscue per doct. accipiuntur, cum re pectū utriusq; se fundent in d. gl. l. cohæredi. §. cum filio. in uer. non ualut. cum tamen gl. recte intueno non loquatur de clausula omni meliori modo, sed de clausula codicillari, inter quas longa est differentia per supra adducta cap. 6. nu. 28. prout & bene aduertit Cur. iun. in d. §. ex imperfecto. sub num. 14. & Couar. in d. c. Raynutius. §. 1. sub nu. 4. ad fi. & infra latius quoque declarabimus.

Ad clausulam igitur codicillarem optime, & breuiter respōdet Cur. iun. in d. §. ex imperfecto; nempe quod licet illa subintelligatur iux. communē opi. de qua supra in hoc testamento inter liberos, non tamen hinc inferatur, quod operetur titulum instōnis, quæ operari non potest, quod clarissi-

76 me ex eo constat, quod hæredis instō in codicillis fieri non potest, nec in alia dispositione, quam in testō. l. 2. & l. si idem. C. de codicillis. cum aliis late adductis per Paris. consil. 35. nu. 5. uol. 2. & nos supra latius ca. 6. nu. 16. & 25. hæc enim clausula, ut in proposito inquit Couar. in d. c. Raynutius. §. 1. sub nu. 4. non arguit ut maiorem effectum habeat, quam ipsi codicilli, & consequenter non potest operari titulum institutionis, quamuis enim, ut supra dixi operetur etiam in testō nullo ex defectu solennitatis, non tamen hoc est ita intelligendum, ut per eam testamentum conuālidetur, perinde ac si solēnia interuenissent, hoc enim uirtute clausulæ codicillaris fieri non potest, ne per codicillos, qui ex testamento ualent ipsum testamē-

78 tum, quod uires per institutionē hæredum accipit, confirmari uideretur, uerba sunt in proposito Papiniani I. C. multū no. in l. quod per manus. ff. de iu. codicill. per quem sing. infert

Bal. in l. non codicillum. ad fi. C. de testamē. quod testator in codicillis de-clarare titulum institutionis in testamento ommissum, quem simpliciter refert, & sequitur Ias. in auth. nouissima. nu. 25. C. de inof. test. quicquid in contrarium late attentauerit M. Ant. Cucch. ibid. in uersic. quoquo relicti titulo. nu. 39. qđ hic nō est discutendum. sed in tantum clausula prædicta operatur, ut succedentes ab intestato censeantur rogati de restituēdo scriptis hæredibus per uiam fidei cōmissi. iux. l. si quis cum testamento nullo. & ibi Bar. ff. de iu. codicill. & l. posthumus. §. si paganus. ubi glo. allegat cōcordan. & ibi Bar. Bal. & Pau. de Ca. & cæteri. ff. de iniust. testamen. & opt. tex. in l. quærebatur. in uers. secundum hoc; & ibi Bal. in 4. notabili. ff. de mili. testa. & uoluit gl. in lex ea. §. 1. & ibi Bar. Bal. Pau. de Cast. & cæteri. ff. de testa. & glo. quæ late disputat, & distinguit in auth. ex causa. in gl. si. ad med. ubi tamen communiter doct. indistincte hanc conclusionem firmiter præsertim Bar. in fin. & late Bal. q. 7. sub nu. 46. cum seqq. Pau. de Cast. nu. 15. Alex. attestans de communi nu. 13. Ias. nu. 23. ubi dicit, qđ ista decisio non habet dubium. & Cur. iun. sub num. 68. ad fi. cum seqq. C. de lib. præ. Spec. post alios antiquiores per eum relatos de instr. edi. §. compendiose. uers. item uide. nume. 18. cum seqq. & bene declarat Bar. in l. 1. q. 1. ff. de iu. codicill. Bal. in l. codicillis. in §. fin. ubi etiam Pau. de Cast. nume. 2. ff. de lega. 2. Oldr. consil. 171. nu. 8. Angel. consil. 99. col. 1. & consil. 108. in primo dubio. Socin. ubi declarat in l. cum filiofam. sub nume. 32. ff. de lega. 1. late Roma. consil. 122. colum. 1. Alex. consil. 26. nu. 5. & seqq. & consil. 37. nume. 2. ad fi. cum seqq. uol. 1. & consil. 41. nume. 5. in fi. co. uolu. 1.

&

& consil. 176. nume. 14. uolumi. 5. & consil. 42. nume. 2. & consil. 142. nu. 4. & pluribus seqq. uol. 2. & late consil. 19. nume. 11. uolu. 6. Ias. consil. 104. colum. penul. in uers. sed cum in præfenti testamento. uol. 4. & Dec. de cōmuni attestans in l. posthumo. col. 7. in uers. & prædicta conclusio. sub nume. 10. C. de bo. pos. contra tabu. & idem sapius cōsulendo in consil. 242. nu. 2. & consil. 320. nume. 1. & seqq. & 369. num. 2. & consil. 384. nume. 2. & consil. 431. nu. 9. & consil. 561. num. 1. & consil. 671. nu. 4. & alibi sæpe Paris. consil. 68. nume. 13. & consil. 50. nume. 9. uolu. 2. cum aliis late adductis per eundem Paris. consil. 60. nu. 20. & consil. 61. nu. 19. & consil. 62. num. 14. & 15. & consil. 92. nume. 22. & consil. 93. nume. 11. uolu. 2. & in consil. 18. nume. 3. uol. 3. Ray. consil. 5. num. 8. & consil. 7. num. 1. idem 8. uolum. 3. Aym. consil. 22. nu. 8. & consil. 34. in prin. & late Cephal. consil. 138. num. 30. 31. & 32. uol. 1. Id. dilect. de art. testandi in tit. 3. cau. 1. num. 4. reperiens de ballio. in d. auth. ex causa. nu. 77. cū aliis adductis per Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 6. Lud. Zun. in respon. pro uxo. nu. 572. Franc. Mant. de conie. ul. uol. lib. 3. titu. 14. sub nu. 11. uers. item ea est uirtus. cum la titis per eundem adductis lib. 6. tit. 4. num. 16. & præterea quamplures ex doct. supra allegatis nu. 74. & renuerunt Domini de Rota in una Libeuetan. Castrorum coram R. P. D. Seraphino die 19. Iunii 1579. sed hoc nō aduersatur huic nostræ communi cōclusioni, quæ stat in hoc, quod clausula ista non operatur titulum institutionis in hoc testamēto inter liberos, & ista uidetur uerior, & melior solu. quam ea tradita per Couar. d. c. Raynutius. §. 1. sub nu. 4. ad fi. ibi cōcessa. tamen præterea responderetur, quod

81

ista clausula tacite in hoc testō subintellec-ta non idem operatur, nec est rātræ efficaciam; ac si esset expressa, ut in testamēto probat Aym. d. cōf. 34. nu. 2. in fi. in uers. præterea. & nu. 3. & latius infra comprobo. nu. 98. 99. cum pluribus seqq.

Sed ulterius arguit Ias. in d. auth. nouissima. sub nu. 20. in uers. quarto, & ultimo, quia si pater aliquid relinqueret filijs nō iure institutionis, sed forte simpliciter, aut titulo legati, deinde subiiceret clausulam, & omni alio meliori modo &c. certe propter uim huius clausulæ ualeret testamētum perinde, ac si reliquisset titulo institutionis, ut trad. Bald. no. in liquoties. sub nu. 3. C. de hære. inst. Alex. in l. nā quod. §. non omnis. ante nu. 10. ffi. ad trebel. & in consil. 112. num. 3. & seqq. uol. 3. & consil. 176. nu. 13. in fi. uol. 5. & consil. 50. ad fi. uol. 7. Dec. consil. 14. parum sub nu. 4. uers. similiter si filio. & consil. 77. parum etiā sub nu. 4. uers. facit qđ no. Bal. Fel. in c. cū super. col. fi. in uers. secundus effectus. de of. del. Cur. iun. consil. 142. nu. 16. & cōf. 71. nu. 12. & cōf. 73. sub nu. 22. & in consil. 86. nu. 4. & in cōf. 159. sub nu. 6. & seqq. Paris. consil. 3. nu. 8. uolu. 3. Ray. consil. 52. nu. 4. ad med. consil. 107. nume. 21. consil. 208. sub nu. 11. & consil. 219. nu. 2. uol. 1. idem in consil. 6. nu. 5. & consil. 11. nu. 4. uol. 2. & in cōf. 150. sub nu. 10. uol. 3. & consil. 9. in fi. uol. 5. optime Paul. de Cast. consil. 323. nume. 3. parte 1. Cur. iun. in dicto §. ex imperfecto. num. 14. uers. non obstat ultimo. Ioan. dilect. d. titu. 3. cau. 1. nume. 6. & titu. 6. caut. 2. nu. 5. Cucch. dict. tracta. de legitima. pagina 83. nume. 27. Marfil. singul. 36. Couar. d. c. Raynutius. §. 1. sub nu. 2. uers. præterea clausula illa. Fernan. Vasq. de succes. progres. §. 30. nu. 37. cum aliis nouissime adductis per Zun. in respon.

si interuenerunt solennitates requisi-
tæ ad codicillos, quod nec si eo iure
ualere potest, quia forte non sunt ad-
hibiti, nisi duo testes tantum ualebit,
ut ultima uoluntas in genere de iure
speciali, quia sub ea forma in qua cõ-
dium erat, cum duobus testibus tan-
tum poterat saltem ualere de iure
speciali iuxta dispositionem. d. §. ex im-
perfecto. & late per nos trad. supra
92 in prin. huius liti. quod si nec de iure
communi, nec ut inter liberos, de
iure speciali ualere possent, puta, quia
in eo deficeret titulus institutionis.
iuxta late per nos trad. sup. nume. 57.
cũ seqq. adeo quod in forma expres-
sa nullo iure ualere possent utiq; nec
in alia forma subintellecã, quæ adhi-
berì poterat, substentaretur, ratio ex
93 præmissis liquet, quia si non ualeat, quæ
ago ut ago, defectu formæ omis-
sæ, nec etiam ualeat, ut ualere potest, quia
94 maius est peccatum in forma, quàm
in materia, iux. glo. ord. in l. si unus. §.
si acceptilatio. ubi Bar. Bald. Paul. de
Cast. & Ias. nume. 3. & cæteris scriben-
ff. de pac. & in l. an inutilis. in princi.
ubi etiam Bart. ff. de acceptila. & per
Bar. & cæteros in d. l. 1. §. si quis ita.
ubi post alios Ias. & Ripa nume. 23. ff.
de uerbo. obliga. cum aliis sup. latius
adductis cap. 4. nume. 28. & 29. hæc
enim generalis præsumptio, quod
quis uelit actum ualere omni melio-
95 ri modo quo potest; uincitur ab alia
præsumptione magis speciali orien-
ex natura actus, & ex qualitate di-
spositionis iux. d. l. non codicillum.
cum ibi not. per docto. & Alcia. d.
præsumptio. 34. nume. 6. & num. 10.
in fin. prout nos supra late declarau-
imus. d. cap. 6. à nu. 13. usque ad fin.
præsertim. nume. 37. cum seqq.

Et hæc uera, prout ibi declarau-
imus sub nume. 24. in uersic. & hinc
quoque inferitur. cum multis seqq.

nisi aliter clare constet de mente te-
statoris, uel alterius disponentis, quæ
uoluerit testamentum, seu aliam di-
spositionem ualere non solum in for-
ma expressa, sed etiam omni alio
modo, quo ualere potest, apponendo
96 in eius dispositione clausulam istam
omni meliori modo; quæ est tantæ ef-
ficaciæ, ut sublineat actum nullum,
ex defectu formæ omis-
sæ, ita, quod
si non potest ualere in forma expres-
sa, ualebit in alia forma, qua actus il-
97 le geri potuisset, & procedit regula
illa, quod si non ualeat, quod ago ut
ago, ualeat ut ualere potest; quia in
casu isto clare constat de mente di-
sponentis, ut bene declarat Ripa in
d. §. si quis ita. nume. 24. & seq. Cur.
iun. in consi. 71. nume. 12. & late
nos supra dict. cap. 6. nume. 24. in
dict. uersic. & hinc quoque cum plu-
ribus seqq.

Et ista ratio est quare uirtute hu-
ius clausulæ omni meliori modo ex-
pressæ in hoc testamento inter libe-
ros nullo ex defectu omis-
sæ institu-
tionis substinetur, proinde ac si titu-
lus institutionis esset expressus, ut la-
te supra nume. 80. uersic. sed ultimus.
98 & seq. quia scilicet clare cõstat, quod
testator noluit se restringere ad for-
mam expressam, sed uoluit illud ua-
lere etiam iure institutionis, ut fieri
poterat, prout etiam bene declarat
Curt. iun. dict. consil. 169. sub nu-
me. 6. ibi fortius dicit Bal. & num. 7.
ubi uideatur. & faciunt supra addu-
cta multum in proposito cap. 6. nu-
me. 30. quod tamen non procedit
ubicunque non esset expressa clau-
sula omni meliori modo, uel aliunde
clare non constaret de mente testa-
toris, quod uoluerit relinquere etiã
titulo institutionis, & omni meliori
modo, quo potest, iux. trad. supra d.
cap. 6. sub nume. 29. uersic. & non
solum.

solum. cum seqq. & infra proxime la-
tius declarabitur. nu. 99. cum pluri-
bus seqq. quia extra istos casus illa
generalis præsumptio, quod quis ue-
lit ualere actum quem facit omni me-
liori modo, non operatur contra na-
turam dispositionis expressæ, sed re-
stringitur forma expressa, quatenus
in ea aliquo modo, seu aliquo iure
substineri possit, ut supra latius de-
clarauimus.

101
100
102
Ecce igitur apertum discrimen in-
ter clausulam istam omni meliori mo-
do, quando est expressa, & quando
tacite tantum est subintellecã, quia
primo casu substinet actum peccan-
tem in forma, secundo uero minime,
ut ex præmissis colligitur, & expres-
se trad. Rip. in d. §. si quis ita. num. 23.
cum seq. expressa enim sunt maioris
uirtutis, & fortius atque efficacius
operantur, quàm tacita, & præsum-
pta. l. 3. ubi Bar. Bal. & Pau. de Cast. in
summario. C. si penden. appella. facit
l. nonnunquam. in prin. & ff. de con-
di. & demon. & habetur in regula ex-
pressæ nocet. & ibi late declarat Dec.
ff. de regu. iur. & in cap. statutum. §. in
nullo. cum glos. in uer. expressus. de
rescript. lib. 6. & bo. glo. in clem. sæ-
pe. uer. partibus. de uerb. signi. quam
ut sing. sequitur Pau. de Cast. in l. si cõ-
uenerit. nume. 6. & Dec. sub nume. 2.
ff. de iurisdic. om. iudi. idem Paul.
de Cast. in consi. 334. nume. 6. par. 1.
& Dec. in c. clerici. sub nume. 14. de
iud. Ias. in l. filiusfamil. §. diui. lect. 1.
nume. 66. & lect. 2. nume. 100. & Ri-
pa nume. 47. cum seqq. ff. de leg. 1. Bar-
ba. inter consi. Alexan. consi. 52. nu-
me. 14. uolumi. 4. Dec. consi. 481. nu-
me. 10. & latissime infinitis propè
exemplis comprobatur Tiraquel. de
leg. connub. l. 16. glo. 7. nume. 49. &
multis seqq. usque nume. 73. & fa-
ciunt trad. infra cap. 22. nume. 64. 102

præsertim, quando tacitum uenit ex
sola præsumptione legis, ut per Ias.
in d. l. cum quid. lec. 1. num. 6. ff. si cer-
pet. sed quod quis uelit actum quem
facit ualere omni meliori modo quo
ualere potest. uenit ex legis præsum-
ptione sumpta ex l. 3. ff. de milit. testa.
ut supra ostensum fuit. ergo isthæc
præsumptio non idem, nec tantum
operatur, ac si id expressum foret, ut
in simili bene trad. Dec. consi. 10. sub
nume. 4. uersic. nec obstat si dicatur.
post Bald. per eum relatum in l. hu-
manum. sub nume. 3. in uer. si. secun-
do casu. ibi aduertatis. C. de leg. &
in terminis huius clausulæ omni me-
liori modo, declarat Ias. uiden. in l. si
quis extraneus. §. sciendum. nume. 2.
ff. de acquiren. hæredi. & multum in
proposito de clausula codicillari re-
spectu huius testamenti inter libe-
ros. Aym. dict. consil. 34. nume. 2.
in fin. & nume. tertio, & ita præcise
in terminis in quibus loquimur re-
spectu tituli institutionis in hoc te-
stamento inter liberos requisiti de-
clarat Marcus Antonius Cucchus. d.
tracta. de legi. car. 83. numero 27.
in fin. & latissime Natta in dict. §.
imperfecto. quæstio. 23. sub numero
119. quem postea sic reperi præcise
in hoc articulo distinguentem inter
istam clausulam omni meliori mo-
do expressam, & tunc operetur titu-
lum institutionis, & tacite tantum
subintellecã ex eo, quod sumus in
testamento inter liberos, & isto ca-
su non operetur titulum institu-
tionis; mouetur tamen alia ratione;
quia scilicet, ex ista clausula tacite
præsumpta, & subintellecã in hoc
testo inter liberos non debet oriri
alia præsumptio, uidelicet, quod tes-
tator cõseatur relinquere uoluisse si-
lio titulo institutionis id quod ei sim-
pliciter tantum relinquit, ne multipli-
centur

centur inconuenientia iux. l. si remunerandi. §. 1. ff. man. & trad. per Bar. in l. si is qui pro emptore. col. pen. ubi latissime tractat materiam ista duarum fictionum, & duorum specialium, an & quando possint simul concurrere, & post alios ibidem Ias. colum. etiam penulti. ad quos me remitto. ff. de usufrap.

103 Et quamuis nouissime Zun. in d. respon. pro uxo. nu. 573. & multis seqq. reprobando opi. Nartæ. contra hanc distinctionem adducat plures auctoritates Matthesil. Guil. Benedic. Alex. Dec. Fernan. Vasq. ad proban. quod ista clausula, omni meliori modo, prout etiam clausula codicillaris tacite tantum subintellecta in hoc testamento inter liberos idem operetur, ac si expressa foret, tamen est aduertendum quod licet aliqui ex doc. per eum allegatis uideantur arguere de clausula, omni meliori modo, expresse apposita, & tacite tantum subintellecta in hoc testamento inter liberos, tamen si recte aduertatur, non obstant, tum quia non tractant ex professo articulum istum, an talis clausula tacite subintellecta idem operetur sicut expressa, licet arguendo simpliciter de una ad aliam uideantur tacite id sentire iux. trad. per Abb. in cap. bone. et secundo, num. 30. ad fi. uers. sed mihi plus placet, de postu. præla. Ias. consil. 151. col. 2. in fi. in uers. dicitur etiam per d. motiuantem. uol. 4. bene Alcia. de præsump. reg. 1. præsumptio. §. 1. nume. 4. late Sylua nuptia. li. 5. nu. 29. & latissime post alios per Antonium Mariam Cora. de commu. opi. lib. 1. tit. 6. inspectione. 1. Tu quia non loquitur respectu omissionis tituli institutionis de quo nos loquimur, & loquitur etiam ipse Natta. quo respectu non procedit argu. de clausula ista quando est expressa,

& quando tacite tantum est subintellecta propter defectum formæ omissionis, ut supra latius ostensum fuit, sed loquitur respectu aliorum defectuum in quibus illæ clausulæ tacite subintellectæ forte operari poterant quicquid ipse Zun. in aduertenter dixerit. Tum quia auctoritates docto. sunt tantum probabiles nõ necessariæ gl. ord. in cap. 1. uer. interpretatus. & ibi Abb. sub nume. 23. uers. quarta species. de postula. præla. trad. Bart. & omnes in l. 1. ubi post alios Ripa. nume. 77. ff. si cer. pet. late Euerar. centu. 48. cum aliis supra adductis. nume. 13. quibus standum non est, etiã si esset communis opi. ubi possunt conuinci aliqua probabili ratione iuxta quoque late adducta supra nu. 51. tum & postremo, quia quicquid Zun. ipse dicat communis quippe opi. & quæ melioribus fundamentis roboratur, est pro hac parte quippe, quod testamentum illud inter liberos est nullum, ubi in eo deficit titulus institutionis iux. late supra adducta nume. 57. & quampluribus seqq. quamuis in eo tacite subintelligatur clausula ista omni meliori modo, ut Zun. ipse, & omnes doct. profitentur, quos ex bona parte supra congesimus, nume. 84. quod si clausula ista sit expressa, substatinetur hoc testamētum proinde ac si titulus institutionis expressus esset, ut omnes fatentur. quos est magna ex parte cumulauimus supra nume. 81. ex quibus duabus communibus conclusionibus fundatur, & probatur hæc nostra distinctio, quæ ut ex his clare liquet est communis, & uera quicquid dicat Zun. supra allegatus.

Nec obstat præmissis, quod cum in hoc testamento inter liberos pro forma requiratur titulus institutionis Alex. in l. nam quod. §. non omnis.

nis. nume. 17. ff. ad trebell. & supra firmatum fuit, clausula ista omni meliori modo, etiam expressa non uideatur posse illam supplere, cum forma non possit adimpleri per æquipollens. iux. Bal. & cæteros in l. 1. ff. de lib. & post. cum alijs supra allegatis cap. 4. numero 25. & sequen. quia præter quod clausula ista, ut sæpius diximus, iustinet actum peccantem in forma, ut post alios trad. Ripa in d. §. si quis ita. nume. 24. & sequen. cum alijs supra adductis. cap. 6. nume. 28. Præterea pro uera resolutione est animaduertendum, quod tex. in §. aliud quoque capitulum. in auth. ut cum de appell. cogno. super quo fundatur communis Theorica, quod filio relinqui det titulo, siue iure honorabilis institutionis, licet hoc requiratur pro forma, quod ex eo clare liquet, quia alias testamentum est nullum tanquam si filius esset omnino præteritus, ut probatur in l. inter cætera. & ibi Alexan. num. 2. ff. de lib. & pos. & supra latius num. 64. quod est maximum signum id esse inductum pro forma, ut trad. Bald. in d. l. 1. & Alexan. sub nume. 7. ff. de libe. & posth. Felin. in cap. cum dilecta. col. 7. uers. quintum signum. de rescript. & late ostendimus supra cap. 4. nume. 23. nihilominus id non requiritur pro forma specifica, non enim requiritur, quod titulus institutionis specificè exprimat. tex. enim in d. §. aliud quoque capitulum. non exigit formalem expressionem, ut ita dicam, & specificam mentionem huius tituli institutionis, sed bene reiiicit expressionem cuiuscunque alterius tituli particularis, quia non sufficit si filio relinquantur titulo specifico legati fideicommissi donationis &c. prout uoluit & declarat Alex. in l. humanitatis. nume. 2. ad fin. uers. si quis tamen uellet. C. de impube. & Boer.

decisio. 267. ad med. & bene faciunt trad. infra cap. 27. nume. 17. & seqq. & hoc tantum probat ille tex. sed quod titulus institutionis specificari debeat, tex. uult hoc non dicit quauis contrarium, & male iudicio meo teneat Matthesil. singul. 159. dicens oportere, quod filius habeat aliquid expresso titulo institutionis per tex. in d. §. aliud quoque capitulum. & Imo. & Salyc. relati per Alexan. in l. humanitatis. sub nume. 2. C. de impube. & per Ange. Aret. in §. fina. uers. quæro dixit testator. institui. de inoffi. testa. per eundem tex. qui tamen, ut dixi, hoc non probat.

Quare satis erit si constet de mente testatoris, quod uoluit testamētum ualere omni meliori modo quo potest, apponendo clausulam istam, quia per consequens uult, quod id quod reliquit filio habeat iure institutionis, licet hoc non sit expressum, cum alias testamentum ualere non posset, qui enim uult consequens dicitur uelle omne necessarium antecedens ad illud, & è conuerso. l. 2. ubi gl. & Doc. omnes. ff. de iurisd. om. iud. l. quamuis. ubi Bar. Bald. & cæteri not. C. de fideicommiss. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de procu. & uulg. l. illud. ubi Bar. not. & cæteri. ff. de acquir. hære. bo. tex. institui. quib. ex cau. manu. non licet. §. 1. in fi. & in c. quoniam. ubi Ancha. & alij de sentent. excommu. lib. 6. Aret. consil. 155. nu. 5. in fi. cum sequen. Aym. consil. 79. nume. 4. & consil. 174. nume. 2. & latissime Euerar. in locis lega. centu. 94. & 95. & faciunt infra trad. par. 3. ca. 2. nume. 44. prout in terminis bene de clarant Paul. de Castr. uiden. d. consil. 323. numero 3. par. 1. & Alexan. consil. 50. nume. 12. uolumi. 7. & in præcis terminis Aym. consil. 75. numero 2. & sequen. iuncto thema.

d. consil. cum aliis latissime supra adductis. nume. 81. & hæc est ratio, in qua fundatur communis conclusio, quod ista clausula expressa in testamento proinde operatur ac si esset expressus titulus institutionis, de qua supra nume. 81. quam assignant Paul. de Cast. & Alexan. proxime allegati, idem quoque erit, ubi ex aliis uerbis, seu aliunde ex coniecturis constaret de mente testatoris, quod uoluerit relinquere titulo institutionis, uel eo iure, quo relinquere tenetur, quamuis formaliter testatur non dixerit iure institutionis, ut per Paul. de Cast. proxime allegatum facit opt. tex. in proposito in l. quoniam indignum. C. de testamen. bene Roma. in consil. 179. colum. 2. uersu. tertio probatur. & habetur per Franc. Mantucam de coniect. ult. uolunta. lib. 4. titu. 3. numero 1. quia non omnes testatores, & tabelliones sciunt proferre titulum institutionis, ut est glo. singu. in l. quoties. uer. diuidit. C. famil. herci. & in proposito Angel. Aret. in d. §. fin. in uersu. quæro dixit testator. in fin. institui. de inoffic. testa. quem refert, & sequitur Boer. decisi. 267. Iul. Clar. lib. 3. senten. quæstio. 38. uersu. sed quid si dicat. in 5. Abb. in cap. Rainutus. nume. 3. in fine testa. ad quod Bald. in l. fin. nume. 10. C. famil. herci. & idem Bal. expresse omnino uidentur in consil. 30. uol. 5. nam & uulgares, & imperiti, & illiterati nesciunt uulgarizare aliud uerbum, quam relinquo, ut in proposito dicit Bald. in l. quoties. sub numero 3. C. de hæred. institu. & ideo, ut bene ibi determinat Bald. & sequitur Paul. de Cast. proxime allegatus, si sunt talia uerba, quæ possunt ad hunc sensum institutionis trahi, & adaptari, inspecta etiã qualitate personarum id sufficit, licet titulus institutionis, ut supra di-

xi, non sit formaliter, & specificè expressus, & multum not. idem Pau. de Cast. in auth. unde si parens. sub numero 4. ad med. C. de inoffic. testa. fecus si aliqua talia uerba non essent expressa, ut ibi latius per eum; nam (ut & hoc adiciã) satis expressum dici potest, quod ex uerbis ipsi colligi, & deduci potest, & quod ex mente, & coniecturis, & præiumpcione colligitur. l. nominis, & rei. §. uerbum ex legibus. ff. de uerborum signifi. l. prætor. §. i. iuncta glo. in uer. expressum. & ibi omnes Docto. qui illum §. legunt, sub principio. d. l. prætor. ubi Bart. numero 1. & 2. Angel. & Pau. de Cast. & late Alexan. nume. 2. & 3. & latius Ias. nume. 3. cum seqq. usque 11. ff. de nou. ope. nuncia. c. cum olim, ibi patebat expresse. Vbi Anto. de But. & Abb. in ultimo notabili de censib. Præpo. in cap. per uenerabilem. nume. 18. qui filii sint legitimi. Bar. in l. si fideiusor. §. meminisse. ff. de lega. 1. & in l. uxore. §. agri plagam. nume. 2. ff. de lega. 3. Paul. de Cast. in l. non dubium. sub nu. 8. uersu. nota etiam. C. de leg. Bald. in l. ad probationem la prima. C. de probatio. & in l. ubi adhuc. nume. 18. C. de iudic. & in l. 1. colum. fin. uersu. item facit. ff. de his, quæ in testa. delent. Alex. in l. iuris gentium. §. quod fere. numero 10. ff. de pac. Angel. Aret. in §. fuerat. nume. 1. ubi late Ias. nume. 58. 59. & 60. cum seqq. inst. de actio. & late Felin. in cap. translato. colum. 2. de constituto. Angel. consil. 389. numero 2. in fin. Dec. consil. 68. numero 3. Ruyn. consil. 56. numero 8. cum seq. & consil. 108. nume. 16. & consil. 122. numero 11. & consil. 133. numero 4. uolumi. 2. Paris. consil. 44. nume. 4. & consil. 97. numero 106. & sequen. uolumi. 1. Cepha. consil. 74. numero 20. cum sequen. & consil. 150. nume. 12.

&

& consil. 137. nume. 30. uolumi. 1. & consil. 152. nume. 176. & consil. 196. numero 12. uolu. 2. Cur. iun. consil. 139. nume. 5. & 7. cum seqq. Alexan. consil. 201. nume. 10. uolumi. 6. Aym. consil. 147. nume. 2. & 149. nume. 11. & consil. 150. nume. 3. & 257. nume. 6. & idem in l. cum filiosam. par. 3. nu. 9. ff. de lega. 1. Zanch. in l. hæredes mei. §. cum ita. numero 249. & sequen. ff. ad trebell. Tiraquel. de legibus conub. glo. 7. nume. 176 177. & 178. & in simili habetur late per Franc. Mantuc. de coniect. ult. uolunta. lib. 7. titulo 12. nume. 7. iuncto num. 10. & lib. 4. tit. 1. nume. 8. cum seq.

Ergo ad rem redeundo, non solum si ex clausula omni meliori modo in testamento expressa, de qua supra late differuimus, sed etiam si aliunde ex uerbis, & coniecturis constat testatorem uelle relinquere filio iure institutionis, uel eo iure quo filius habere debet, ualeat hoc testamen. cum perinde ac si esset expressus titulus institutionis, ut proxime quoque dixi iux. d. consil. Pau. de Cast. 323. nume. 3. par. 1. & Alexan. 50. nume. 12. uolu. 6. & Bald. in d. l. quoties. sub nume. 3. C. de hæred. institu. & latissime Cucch. de legitima. pag. 91. nume. 42. per totum exemplificant. Doct. inter alia quando relicto non esset filio pro sua legitima uel falcidia, uel pro parte sibi debita iure naturæ, quia in his casibus, ut dicunt Docto. satis uideretur constare de mente testatoris, qui relinquendo pro legitima &c. quæ de necessitate relinqui debet iure institutionis, uideretur considerasse iuris dispositionem, & expressisse dicta uerba pro legitima &c. ad denotandum iuris ministerium, ut sic censetur relicta eo iure institutionis, quo relinqui debet, ut trad. d. Bar. Bal. in auth. unde si parens. & ibidem not. Paul. de Cast. nume. 4.

ad med. C. de inoffic. testa. Bar. in l. fin. in fi. ff. de pecu. lega. idem Bar. in consil. 151. Marcellus uolu. 1. Franc. Tigris. qui approbat d. consil. Bar. in consil. seq. incip. Et ego Franc. cum remis. in appositi. ad Bar. in locis prædictis; idem not. trad. Bal. in l. humanitatis. nume. 20. Pau. de Cast. nume. 3. & latissime Alexan. attestans de communi nume. 2. & Dec. nume. 3. ubi etiam attestatur de communi, & respondet his, quæ in contrarium adducuntur. Cur. iun. nume. 11. C. de impube. & in hac opi. finaliter refidet Ange. Aret. in d. §. fin. in uersu. quæro dixit testator. institui. de inoffic. testa. Pau. de Cast. d. consil. 323. nume. 3. par. 1. Alex. consil. 50. nume. 11. uolu. 7. & consil. 176. numero 15. ubi id not. ampliatur, & declarat uolu. 5. Bal. in d. l. quoties. nume. 3. C. de hæred. institu. Aym. consil. 75. nume. 5. cum aliis adductis late per Boer. qui etiam attestatur de communi, & pro eo fuisse iudicatum d. decisi. 267. Co. uar. in cap. Raynutius. §. 1. nume. 6. de testam. qui licet ipse probet contrariam opi. tamen attestatur, quod ista est magis communis opi. & quod ab ea non est in iudicando, & consulendo recedendum, & Iul. Clar. d. lib. 3. senten. quæstio. 38. uersu. sed quid si dicat. ubi attestatur, quod ista est uerior, æquior, & magis communis opi. & in pratica non esse ab ea recedendum, ex quo satis uideretur constare de mente, & ut dicunt Docto. non omnis testator scit dicere hæredem institui, uel iure institutionis relinquo, ut etiam latissime Cucch. d. pag. 91. & nume. 42. & uouissime Franc. Mantuc. de coniect. ult. uolunta. lib. 4. titu. 3. nu. 22. cum seqq. quam opi. nos quoque uti ueriores, & communior rem probamus, & ab ea nullo pacto recedendum esse dicimus: nam & in dubio quoque testator censetur con-

formire suam dispositionem cum dispositione iuris iux. late adducta infra par. 3. cap. 3. numero 154. quamuis idem Bart. in l. filium. §. sed & si portio. in fin. ff. de lega. præstan. relinquat cogitandum, & contrarium, & male quidem iudicio meo consulerit quidam Petrus Ghiensis de Eugubio inter consi. Bar. consi. 153. & latissime Alex. in consi. 20. nume. 9. cum seqq. & consi. 70. nume. 10. & sequen. uolu. 2. & in l. Paulus reipondi. la. secunda, & in l. nam quod. §. non omnis sub numero. 7. sub dubio tamen forte. ff. ad trebell. quæ tamen dictio, forte, in doctore stat assertiue, ut supra numero 83. & idem quoque late Mathesil. probet singul. 159. ubi lata apostil. & Ioan. dilect. qui dicit istam communem, & male, d. titulo 3. cau. 1. numero 1. ad fin. & latissime per plura fundamenta Ias. in d. auth. nouissima. nume. 28. cum sequen. C. de inoffic. testa. cuius quidem fundamentis responder Dec. in d. l. humanitatis. sub d. numero 3. C. de impub. de quo etiam articulo remissive Soci. alios quoque allegans in l. 1. in princip. numero 23. ff. ad leg. Falcid. super quibus ulterius non uidetur esse insitendum, cum iste non sit locus suus proprius, & particularis.

Satis est ergo, quod per prædicta, uel alia uerba contet de mente testatoris, ut sæpius diximus, quod uoluerit relinquere iure institutionis, puta si pater relinquat filio suum peculiū, uel pro suo peculiū, ut uoluit Iacob. de Are. quem refert & sequitur Barr. in l. fin. nume. 3. ff. de pecu. lega. Ruy. in consi. 14. nume. 7. uolumi. 2. Mantica d. lib. 4. titu. 3. nume. 24. quicquid uoluerit Alexan. in rubri. ff. solu. mat. sub nume. 30. uersi. sed certe dicens, quod alicubi in iure hoc non reperitur expressum; sed certe iuffi-

cit, ut diximus; quod ex uerbis ipsi expressis uerisimiliter hoc colligi, & inferri possit, unde si aliquib. filius hæredibus expresse institutus, testator 119 subdat. Item relinquo aliis filiis meis centum, hoc sufficit propter illam dictionem, item, quæ repetit qualitates præcedentes. Item in potestate, & ibi Bar. ff. de his qui sunt sui, uel alien. iul. 1. in prin. ubi etiam Bar. Pau. de Cast. & alii. ff. de public. late Bar. in l. in repetendis. ff. de leg. 3. Alexan. consi. 37. nume. 10. uolu. 3. ut sic suppleatur iure institutionis iux. famosum consi. Bar. 23. uolu. 1. quod refert & sequitur Boer. d. decisio. 267. nume. 2. in fi. idem dicens procedere si fuerint adiecta similia uerba pariter, & similiter, ut ibi per eum referens 120 ita quoque fuisse iudicatum, & idem erit si ex aliis coniecturis, ut dixi, id constare posset, puta, quia grossus notarius, ut ait Bald. per imperitiam dixit, quod pater relinquit filio iure restitutionis, cum deberet d. cere iure institutionis, ut ipse not. determinat in l. si cum ante. lect. prima, qui semper ad hoc allegatur, numero 2. C. de dona. ante nupt. ubi dicit, ita se consuluisse, prout uere consuluit consil. 30. uiso testamento. uolu. 5. sequitur Alexan. in l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. num. 2. & 3. ff. de acqui. hære. Ias. in d. auth. nouissima. nume. 30. & in l. si tibi. nume. 4. ad fin. 121 ubi alibi, idem Bald. ff. si cer. peta. quia ut inquit Bal. imperitia, & grossities notarii non debent nocere paribus, cum non omnes tabeliones sciant d. cere iure institutionis. Imperator. la prima, cum aliis ibi per glo. allegatis. ff. de sta. homi. l. si librarius. & ibi in terminis istis Decius, qui allegat concord. ff. de regulis iuris, de quo etiam Ioan. dilect. d. titu. 3. cau. 1. ante nume. 3. & post alios Mantica d. lib. 4. titu. 3.

situ. 3. nume. 3. & latissime Marcus Antonius Cucch. de legitima, pagina 95. num. 44. & idem dicunt doctores, si relinqueretur pro parte sua Bald. in d. l. quoties. num. 3. C. de hære. insti. Alexan. consi. 105. sub num. 18. uolu. 4. consi. 50. nume. 11. uolu. 7. Cucch. d. nume. 42. & Mantica d. lib. 4. titu. 3. nume. 23. uel si fuerit relicta filia 122 pro dote sua, nam intelligitur iure institutionis, ut per Alexan. consi. 17. nu. 20. uolu. 3. ubi post il. ubi attestatur, quod ita obseruat consuetudo, licet ipse teneat contrarium, & idem Alexan. in consi. 125. num. 4. uolu. 6. & in rub. ff. solu. mat. nume. 30. attestatur de communi, idemq. Alex. in d. consil. 105. sub d. nume. 18. uolu. 4. & consil. 168. nume. 6. & 176. nume. 12. & seq. & consil. 17. num. 3. uolu. 2. licet infra ibi nume. 9. & seq. contrarium uoluerit, prout etiam late noluit Alex. sibi contrarius consi. 70. nume. 8. cum 124 seq. uolumi. 2. sed & priorem opi. uti magis communem probat nouissime Mantica d. lib. 4. titu. 3. nume. 25. & Iul. Clar. qui attestatur de communi. d. lib. 3. sent. quæst. 38. uersic. quid aut. & Zun. alios cumulans, & attestans etiam de communi d. respon. pro uxo. nume. 560. 561. & seqq. ubi uide ad quod profremo non est præmittenda glo. no. & singu. in l. 3. §. sed utrum. in glo. si. in fi. quam omnes sequuntur; & eam obseruat consuetudo, ut ibi Bar. attestatur. ff. de mino. & inter alia maxima coniectura 123 de mente testatoris esset, quando iussisset testamentum suum extendi dictamine sapientis, qui potest apponere ea, quæ sunt de natura actus, & de consuetis apponi. Spec. de emp. & uendi. §. 1. uersic. quid si in instrumento. & post Ricar. Malum. trad. Bar. & cæteri, in l. ex ea parte. in princ.

ubi post alios Ias. nume. 4. ff. de uerbo. obliga. & Bar. in l. illa institutio. sub nume. 5. uersic. item potest supplere. ff. de hære. insti. Cepha. consil. 28. nume. 37. uolu. 1. not. determinat Ioan. And. in add. ad Specu. de instru. edi. §. instrumentum. uersic. quid si a contrahentibus. Iac. de Are. relatus per Bart. in l. illa institutio. ubi latissime hunc articulum, & materiam discutit. ff. de hære. insti. quamuis ipse Bart. ibi contrariam opi. sequatur. & ibi quoque late Bal. Ang. Imol. & cæteri. Bal. in l. captatorias. nume. 4. C. de testa. mili. & in l. humanitatis. num. 20. C. de impub. Gabriel. commu. opi. lib. 6. titu. de consuetu. conclu. 3. nume. 28. cum late adductis per Iul. Clar. d. q. 38. uersiculo ulterius quæro. latissime Cucch. de legitima. pag. 93. nume. 48. Zun. d. respon. pro uxo. nume. 149. & habetur per Mantica. de coniectu. ult. uolunt. lib. 3. tit. 1. nume. 18. & seq. & si dictum esset iure benedictionis, & de aliis casibus 124 similib. uide plene per Ias. in d. auth. nouissima. nume. 25. & plurib. seqq. & doct. in aliis locis prædictis, & Bal. no. in l. si adulta. nume. 2. cum allegatis ibi per apostil. C. de hære. actio. ubi ponunt quæstionem quando in relicto facto filio simpliciter est subiecta clausula, quod plus petere non possit, de quo etiam Iul. Clar. d. lib. 3. sent. quæst. 38. uersiculo præterea quæro. & Paul. de Cast. in d. consil. 323. sub nume. 3. par. 1. Alexan. in l. nam quod. §. non omnis. nume. 9. quem legit sub l. apud Iulianum. ff. ad trebel. Ias. in d. auth. nouissima. sub nu. 24. in quinta limita. & ibid. Mar. Antonius Cucchus in uersic. quoquo relicti titulo, nume. 34. Et si relicta sit iure substitutionis, quod uidetur importare titulum institutionis iux. l. ex facto. §. Lucius. & ibi præcise Alex. uiden.

nu. 3. ff. de uul. & pup. idemque Alexan. in l. si pater impubes. num. 4. ubi etiam Imo. & late Iaf. nume. 2. & 3. eo. tit. & Alex. in l. inter cætera. nume. 7. ff. de lib. & post. Iaf. in d. auth. nouissima. nume. 26. ubi late M. Antonius Cucch. in uerfi. quoquo relicti titulo. nume. 40. Et an sufficiat iure fideicommissi uniuersalis iux. glo. in l. scimus. §. cum autem. C. de inof. testam. uide ibi Cyn. Bar. Bal. Pau. de Cast. & cæteros, qui teneat contra glo. & Bar. in l. cum ex filio in princip. nume. 4. ubi etiam alii. ff. de uul. & pup. & in l. si emancipatus. ff. de bo. pos. contratabu. Iaf. in d. auth. nouissima. num. 27. & ibi quoque late Marcus Ant. Cucch. in d. uerfi. quoquo relicti titulo. nume. 41. in uerfi. quid uero. demum cogita quid si in testamento esset appositum iuramentum, quod habet uim clausulæ omni meliori modo iux. l. cum pater. §. filius matræ. ubi Bar. & cæteri. ff. de lega. 2. & late supra tract. in proposito cap. 7. nume. 3. & seqq. usque ad fi. quæ hic pro transcriptis habeantur, ex quibus uidetur concludi posse, quod operaretur titulum institutionis, prout operatur dicta clausula omni meliori modo.

126 Et hæc uera, ut dixi, ubi sunt aliqua uerba expressa, quæ ad hunc sensum institutionis aliquo modo saltem generali trahi, & adoptari possint, uel ex his, & aliis coniecturis mens testatoris colligatur, secus ubi expresse, & specificè relicti esset titulus particulari legati donationis, &c. ut declarat Pau. de Cast. d. consil. 323. sub nume. 3. par. 1. quia in claris non est opus coniecturis, ut late supra capitu. 6. nume. 30. & capit. 9. nume. 26. & ubi uerba sunt clara, non admittitur uoluntatis quæstio. l. ille aut ille. §. cum in uerbis. & l. non aliter. ff. de

lega. 3. iam hoc iure. uerfi. hoc itaque casu. ubi Bart. ff. de uulga. & pup. l. si alii. ubi Bart. & alij not. ff. de usufruct. lega. not. glo. in c. si super uer. moderationis. de uerbo. sign. Bart. in l. Centurio. num. 16. ad fi. ff. de uulga. & pupil. Aym. in consil. 13. nume. 6. Alex. in consil. 170. in princip. uolu. 5. cum late cumulatis à Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 3. titu. 4. nume. 1. & alijs seqq. & latius Tiraq. in l. si unquam. uer. lib. 5. cum pluribus etiam seqq. C. de reuocan. dona. super quibus non uacat ulterius insistere, sed satis sit remississe, ubi hæc materia latius ex professo discutitur.

127 Postremò non omittam unum, quod ab alijs in hoc tractatu tactum non reperio, uidetur enim quod hæc omnis disputatio sit superflua, & quod testamentum semper sustineri possit, licet de titulo institutionis nihil fuerit dictum, aut cogitatum, ratio est, quia cum prout supra late ostensum fuit propter clausulam, omni meliori modo, in testamento expressam, suppleatur titulus institutionis in testamento omissus, & hæc clausula semper sit solita apponi ex consuetudine notariorum, & si non fuerit apposta, habetur pro apposta, ex quo notarius censetur rogatus, ut apponat clausulas conuetas. l. quod si nolit. §. quia assidua. & ibi Bal. ff. de ædil. edic. glo. not. in l. si fundus. §. penul. in uerfi. exigat. ubi etiam Bald. ff. de l. commis. Bal. in l. si quis sub conditione. in fi. ff. de cond. insti. & in rubri. C. de fi. instru. nume. 22. & idem in l. 1. col. si. uerfi. sed ponamus. ff. sol. mar. idemque Bald. in l. ita demum. §. 1. ff. de arb. & iterum ipse Bald. per illum tex. in l. si. nume. 1. C. de fideiuf. fo. & in l. huiusmodi. ad fi. princi. ubi Alexan. & Iaf. ff. de leg. 1. & ante Bal. Bar. in l. si prius. §. placuit. cum duab. latissime

latissime apostil. ff. de aqua plu. ar. cen. & in l. de die. in fi. prin. nume. 5. ff. qui satisda. cogan. & late, & not. in l. ex ea parte. ibique Alexan. Iaf. & cæteri. ff. de uerbo. obli. Alexan. per illum tex. in l. si finita. in princip. ff. de dam. in se. Iaf. in l. uni. §. si procurator. sub nume. 18. ff. si quis ius dicen. non obtemp. & in l. fina. num. 29. & seq. C. de iu. emphi. Felin. in cap. 1. col. 6. in uerfi. restringe dupliciter. ubi id declarat, ut lit. non contest. cum late cumulatis à Cagno. in l. si librarius. nume. 10. ff. de regu. iu. late Negusan. de pigno. primo membro 3. par. nume. 24. 25. & 26. Gramma. decis. 62. nume. 19. & seqq. latissime Bertran. consil. 73. nume. 8. usque. 14. uolumi. 5. latissime Soci. in l. Gallus. §. idem credendum. nume. 7. ff. de libe. & posth. Marfi. singu. 123. Claud. de Seyfel. in l. 2. nume. 38. cum cæteris seqq. ff. sol. mat. Guid. Papa consil. 194. ad fi. Curt. iun. in auth. ex causi. sub nume. 74. ibi in contrarium obstat. C. de lib. præ. Dec. consil. 490. num. 10. Ruy. consil. 15. num. 24. uolumi. 2. afflicti. decis. 265. num. 83. Iaf. in d. §. idem credendum. num. 20. 21. & 22. & seqq. ubi late de 128 materia Alexan. consil. 27. num. 2. cum lata apostil. & consil. seq. nume. 6. ubi etiam bona apostil. & consil. 105. nume. 7. & 142. nu. 11. uolu. 2. & in consil. 89. nume. 13. uolu. 3. & consil. 53. nume. 11. uolu. 7. late Couar. in rub. de testa. par. 2. sub nume. 14. in uerfi. & quamuis non desint, cum alijs adductis per Dec. in l. semper in stipulationibus. nume. 11. & seqq. ff. de reg. iu. & Iaf. in l. ut liberis. nume. 14. C. de colla. & in l. certi conditio. §. si numeros. nu. 24. & seqq. ff. si cer. pet. Felin. in c. ex litteris. nume. 12. & seq. de fi. instrumen. & in c. cum m. in quarto notabili Dec. in quinto. & latissime Ripa nume. 39. cum seqq. de constitu.

Fran. Mantica. de coniectu. ult. uolunt. lib. 1. titu. 9. nume. 2. & titu. 10. numero itidem 2. Tiraq. de constitu. par. 3. limit. 9. 1. per totam, præsertim num. 7. cum teqq. & omnium latissime Gabr. com. conclus. d. lib. 6. titu. de consuetu. conclu. 3. nume. 1. & seq. usque ad fi. prout doct. prædicti dicunt de clausula codicillari præsertim Dec. in d. l. semper in stipulationibus. nume. 13. & in d. c. cum M. nu. 7. & in d. consil. 490. num. 10. Alexan. d. consil. 142. num. 10. ad fi. cum seqq. uolumi. 2. Ruy. d. consil. 15. nume. 24. uolu. 2. Cur. iun. in d. auth. ex causa sub d. nume. 74. Ripa in l. Centurio. nu. 79. in fi. cum seqq. ff. de uulgar. & pupil. & Mantica in locis proxime allegatus, cum alijs late adductis per Anto. Gabriel. d. titu. de consuetu. conclu. 4. num. 1. cum seqq. & in terminis multum in proposito Aym. in consil. 75. num. 4. loquens respectu testamenti, in quo erat omissus titulus institutionis, iux. opi. Imo. in d. l. illa institutio, ubi de materia. ff. de hæc. institu. quam dicit communem. & sequitur illa late cõproban. Gab. d. c. conclu. 3. de consuetu. nu. 28. & bene. Io. And. in addi. ad Specul. titu. de instru. edi. §. instrumentum. nume. 13. adeo quod si tales clausulæ consuetæ apponi essent omissæ, posset notarius eas postea apponere tanquam per errorem omissas, licet nihil à partibus dictum esset. Socin. in d. §. idem credendum. sub nume. 2. uerfi. aliquando octauo & ultimo. Ripa in d. c. cum M. nume. 43. de constitu. Felin. in d. ca. ex litteris. nume. 12. de fi. instrumen. Gabriel post alios per eum relatos d. conclu. 3. nume. 6. & idcirco, licet in hoc testamento fuerit penitus omissus titulus institutionis, nihilominus testamentum nunquam ex hoc capite infirmari poterit propter clausulam omni meliori modo, quæ illud sustinet,

ut supra ostensum fuit, & quam notarius uti consuetam apponere poterit, licet per testatorem non fuerit expressa, ut supra proxime dictum fuit; quinimo hac eadem ratione consuetudinis poterit notarius apponere titulum institutionis, licet per testatorem fuerit penitus omissus, ut dixi, prout in terminis late cōsuluit Aym. d. consil. 75. col. 1. & seq. & per consequens uidetur reddi superflua, & frustratoria dispositio. d. §. aliud quoque capitulum. in auth. ut cum de appella. cognō. & linter cetera ff. de libe. & posthu. & conclusio de qua supra in uers. hinc quoque. nume. 57. cum seqq. penitus euacuabitur.

Quibus non refragatur, quod ista clausula, omni meliori modo, tacite subintellecta non operatur titulum institutionis, nec est eiusdem efficaciz, prout quando per testatorem fuit expressa iux. distinctio. supra trad. in uersicu. ecce igitur. num. 99. cum pluribus præceden. & seqq. quia aliud est, quod ista clausula tacite tantum subintelligatur ex quadam generali iuris præsumptione, qua quis censetur uelle facere actum ualidum, non autem inutilem, per ea, quæ ibi tradita fuerunt; aliud uero, quod ista clausula habeatur pro appolita, ex ui stili, & consuetudinis notariorum, quia isto casu, ut diximus, poterit nominatus illam expresse apponere in testamento, licet per testatorem fuerit penitus omissa, & sic per consequens operari potest effectum suum ex ui expressi, quod fieri non poterit in casu præcedenti, ubi tacite tantum subauditur.

131 Et quamuis Bar. in l. 1. quæstione 6. in ff. de iu. codicill. loquens de clausula codicillari in ea fuerit sententia, quod talis clausula posita magis de consuetudine notariorum, quam ex

deliberata mente testatoris nihil operetur, quod etiam sequitur Bald. in d. l. quoties. ante numero. 2. loquens de clausula iure institutionis. C. de hære. instit. Barba. inter consil. Alexan. consil. 52. numero 28. & sequen. uolumi. 4. Angel. consil. 364. numero 6. ad med. & consil. 254. colum. fina. trad. late Abb. in capitu. cum contingat. in nono casu. de iureiuran. Alexan. consil. penulti. ad fin. uolumi. 1. Dec. consil. 180. colum. fina. uersi. & primo. idem consil. 352. numero 7. & 379. numero 3. & 394. col. fin. uersiculo secundo potest responderi. & 399. sub numero 8. Ruyn. consil. 98. in fin. uolumi. 1. Paris. consil. 20. numero 8. 7. uolumine 1. & idem Paris. loquens de clausula præcisa omni meliori modo. in consil. 73. in fin. uolu. 1. & consil. 19. numero 20. uolumi. 3. & bene idem Paris. consil. 10. numero 11. eo. uolu. 3. Cur. iun. in consil. 101. col. fin. uersi. Præterea. Ripa in d. l. Centurio. sub nume. 80. ibi quod si ita fit. cum seqq. Couar. in d. 2. par. rubri. de testa. numero 14. Gramma. d. decisio. 62. numero 23. & sequen. Bero. quæst. 125. numero 3. Menoch. de recuperanda possessio. remedio primo nume. 262. Ripa in l. fi. nume. 181. C. de reuocan. dona. Franc. Mantica alios cumulans de coniectu. ult. uolun. lib. 1. titu. 10. nume. 1. & alios plures cumulat Tiraquel. de constit. d. limita. 31. nume. 12. & in præf. l. si unquam. numero 126. C. de reuocan. dona. & Gabriel. d. titu. lo de consuetu. conclusio. 4. nume. 3. & sequen. nihilominus opin. contra Bar. uidetur magis communis, quam reuicit imo. in l. filio præterito. numero 21. in fin. ff. de in iust. test. trad. Alexan. in consil. 142. nume. 12. ad fin. cum seq. uolu. 2. & consil. 1. nume. 22. uolumi. 5. Cur. iun. sibi contrarius. in auth. ex causa. nume. 74. ad med. C. de lib.

lib. præ. late Dec. consil. 490. num. 9. in fi. uers. non obit. cum seq. idem Dec. in d. l. semper in stipulationibus. nume. 13. & seq. ff. de regu. iu. & in cap. cum m. nume. 7. de constituto. Ruy. consil. 15. nu. 24. uolu. 2. & consil. 159. num. 17. cum seq. uolu. 3. Corn. consil. 195. ad fi. uolu. 1. & 158. in fi. uolu. 2. & 225. col. fin. uolu. 3. Grat. qui attestatur de communi reiecta opi. Bar. in consil. 112. num. 25. cum seqq. uolu. 2. & Neuiza. consil. 28. num. 14. & aliis seqq. & alios plures cumulans Menoch. in consil. 7230. cum aliis seqq. uolu. 1. Ripa in d. l. Centurio. sub nume. 83. uersi. in primis. Cagno. in d. l. si librarius. nume. 12. ff. de regu. iu. Tiraquel. alios cumulans, & attestans de communi. d. limit. 31. num. 13. & latissime Cucch. in proposito. d. tract. de legitima. pag. 88. sub nume. 38. in uers. ai debetur tamen. cum alijs relatis per Gabr. d. conclu. 4. nu. 1. & seq. Franc. Mantica d. ti. 10. nu. 2. cum seqq. lib. 1. qui omnes contra Bar. dicunt, quod huiusmodi clausula solita apponi, habentur pro appositis ex uoluntate, & intentione ipsarum partium, & uolunt communiter Doc. omnes, dum unanimiter dicunt, quod notarius ceteris rogatus à partibus, ut apponat clausulas consuetas, quos supra citauimus. nu. 127. & seqq. & per consequens uolunt, quod possunt apponi ex tacito mandato, & uoluntate ipsarum partium, ut expresse dicit Bald. à nemine ad hoc ponderatus in rub. C. de reuocā. his quæ in fraud. cred. col. fi. in uers. & not. Nam & generaliter id procedit in omni eo, quod reperitur scriptum à notario in instrumento quod censetur scriptus de ordine, & uoluntate eius qui eum rogauit, ut not. dixit Bal. in l. errore. sub nume. 2. C. de testam. & in l. 1. num. 9. ad fi. C. de priui. dot. idem Bal. in l. 2. num. 13.

in fi. C. de execu. rei iud. & in l. mater. num. 6. C. de rei uen. Dec. in l. si librarius. nu. 4. & Cagno. nu. 9. ff. de regu. iu. late Dec. consil. 450. & in consil. 653. nume. 5. in fi. & seq. & alibi sæpe; & Cur. sen. consil. 49. nume. 75. & Ruy. consil. 73. num. 3. & late Alcia. de præsumptio. regula. 3. præsumptio. 13. num. 2. & alius seqq. quare ista pars contra Bar. uidetur sine dubio magis communis, & uerior, declarando, ut bene per Couar. d. 2. par. rub. de testam. sub d. nume. 14. ibi uerum quæstionem istam; & sic remanet adhuc difficultas indecisa.

133 Quare omissio pro nunc, an notarius possit huiusmodi clausulas consuetas apponere in celebratione tantum ipsius instrumenti, dū est in fieri, prout tenet Bal. in rub. C. de reuocan. his quæ in frau. credit. proxime alleg. Marf. d. sing. 123. in fin. Alex. in l. Gallus. §. idem credendum. nume. 5. ff. de lib. & post. Paris. consil. 45. nume. 43. uolu. 1. & alios adducit Gab. d. titulo de consuetu. conclu. 3. nu. 33. uel etiam postea, ut per Felin. in c. 1. col. 7. uersi. restringe dupliciter, ut lit. non contest. & Ripa in d. cap. cum m. numero 47. de cōstitu. & late probat Gabr. proxime allegatus. numero 34. & 35. de qua materia habetur in l. si librarius. ff. de regu. iu. quam hic transferre non conuenit, huic difficultati sic forte responderi potest, quod prædicta conclusio de clausulis consuetis apponendis, etiam si à partibus nihil sit dictum, non procedit in substantialibus, sine quibus actus non potest subsistere, quia illa à principio sic insunt, quod sine illis actus uitatur, quare postea suppleri non possunt, ut optime in proposito isto, de quo nunc loquimur concludit Ioan. Andr. in addi. ad Specu. d. titu. de instrument. edi. §. instrumentum. in uers. quid.

quid si à contrahentibus sequitur Felian. in cap. ex litteris. col. 5. in uers. sed ad hæc, & similia. de fin. instrumen. & in d. cap. cum M. col. 3. in uers. hæc omnia. nu. 7. & Dec. etiam sub num. 7. uers. limitatur. & Ripa. nume. 44. de constitu. Dec. in d. l. semper in stipulationibus. nume. 16. in ff. de regu. iu. & alios cumulat Gabr. d. conclusio. 3. nume. 27. & idcirco in terminis nostris uidetur, quod ubi à testatore est omissus titulus institutionis, & clausula omni meliori modo, quod ista per notarium suppleri non possint, cum concernant substantiam, & ualiditatem ipsius testamenti, uel late supra not. nume. 57. & nume. 81. cum seq. & secundum prædicta redditur dubitabile consi. Aym. 75. in quo consuluit, quod notarius potuerit apponere in testamento paterno titulum institutionis ommissum à testatore tanquam solitum per notarios apponi. quam opi. Gabr. d. conclus. 3. de consuetu. nu. 28. asserit esse communem, quæ tamen ex prædictis redditur ualde periculosa, super quibus ulterius non insisto, ne de nimia digressione à præposita materia notarii, & iuste reprehendi possim.

136 Sed hoc tantum non est prætermittendum, quod ubi hoc testamentum inter liberos esset nullum ex defectu tituli institutionis, & sic uti testamentum sustineri non posset, sustineretur tamen uel iure codicillorum, ut declarat Alex. in l. hac consultiissima. §. ex imperfecto. sub nume. 2. C. de testam. Ruy. in consi. 126. nu. 3. uol. 1. & nouissime Franc. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 6. titu. 2. nume. 18. uel ut uoluntas intestati officio iudicis, ubi pro illius obseruatione additus esset tanquam si bona pater ab intestato inter filios diuississet, ut post Anto. de But. per eum relatam trad. Alexan. in

consi. 168. parum post num. 6. uers. & licet aliqui. uolu. §. Narrata in d. §. ex imperfecto. q. 23. sub nu. 129. cum aliis relatis nouissime per Zun. d. respon. num. 557. ad quos merefero.

Ad propositam autem materiam redeundo, ex hac ratione communi-fauoris liberorum inferri quoque solet per Doc. dispositionem d. §. ex imperfecto. cum sim. & consequenter hanc principalem nostram limitationem quam firmamus testamentum patris inter liberos minus solenne, & cum duobus tantum testibus ualidum esse, non habere locum ubicunque pater inter filios inæqualiter testatus fuisset, ut uoluit Rom. consi. 385. in uers. secundo principaliter. Decius in l. liberis. nume. 3. C. de colla. & in l. hac consultiissima. nume. 37. C. qui testat. face. po. & in l. 1. numero 2. ad fin. C. und. lib. & in consi. 105. numero 6. & 361. nume. 1. ad med. & 631. nume. 2. Cepha. consi. 280. nume. 9. & nu. 21. 22. & seq. Sozi. in consi. 189. num. 85. uol. 2. Ripa in l. Centurio. nu. 86. ff. de uulg. & pup. l. M. Antonius Cucch. d. tract. de legi. §. quoque relictus titulo. nu. 21. car. 80. cum aliis adductis per Gabr. com. opi. lib. 4. titu. de testa. conclu. 6. in uers. contrarium. Tiraquel. de iu. primoge. quaestio. 4. numero 4. Couar. d. c. Raynutius. §. 1. nume. 3. de testam. & Franc. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 6. titu. 2. nume. 8. 9. 10. & nu. 11. ubi plures alios cumulat.

138 Hæc inæqualitas autem inter filios est iuri communi contraria, & contra naturalem æquitatem, qua bonis inter filios æqualiter essent distribuenda iuxta l. inter filios. ubi glo. & Bal. C. fam. her. Alex. consi. 163. num. 8. in fi. uol. 7. Boer. deci. 240. sub num. 1. cum aliis adductis per Tiraquel. de iu. primoge. q. 4. nu. 1. Ruy. in consi. 112. num. 7. uol. 2. ubi dicit quod illam lex detestatur,

139 statur, & abominatur, ut etiam dicit ipse Ruy. in consi. 56. nu. 7. uol. 3. ex inæqualitate enim inter liberos oriuntur inuidia, rixæ, lites, discordiæ, & contentiones iuxta l. cum oportet. §. non autem. in fi. C. de bon. quæ lib. d. inquit, quatenus in omni pace inter se successio eius permaneat, nec altercationis cuiusdam (maxime inter fratres) oriatur occasio. & uulgata gl. in l. cum pater. §. euitis. ff. de leg. 2. Ang. consi. 394. nu. 2. in fi. & consi. 364. col. fi. in uers. secundo quia non est uerisimile, & iterdum odium mortale, ut habetur in sacra scriptura de filiis Isaac, uidelicet Esau & iacob. Gen. 142 c. 27. ubi dicitur, Oderat ergo se per Esau iacob pro benedictione, qua benedixerat ei pater, dixitque in corde suo, uenient dies luctus patris mei, & occidam iacob fratrem meum. & rursus cap. 37. idem quoque habetur de Ioseph. ubi dicit sacra scriptura, Videntes autem fratres eius, quod à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quicquam pacifice loqui. prout in proposito multum not. refert, & probat Pau. de Castro in consi. 150. col. 1. par. 2. cum alijs adductis per Cepha. d. consi. 280. nu. 5. Tiraquel. de iu. primoge. d. q. 4. nu. 10. Zanch. in l. hæredes mei. §. cum ita. numero 13. ff. ad trebell. unde æquiori animo frater fert extraneum etiam sibi inimicum aliquid habere de bonis patris, quam quod frater plus eo habeat unum iota, ut not. dicit Ang. in consi. 287. sub nu. 4. idem Ang. in consi. 394. nu. 3. Zanch. d. §. cum ita. d. nu. 13. & nu. 817. cum alijs in proposito adductis per Tiraquel. ubi supra. d. q. 4. nu. 7. & nu. 10.

140 Et quemadmodum inæqualitas inter fratres, ut dixi, est occasio inductiua (ut ita dicam) & nutritiua discordiæ, odij, litium, & contentio-

nis, ita & per contrarium æqualitas inter eos est inductiua, & nutritiua concordie charitatis, & affectionis, ut in d. l. cum oportet. ubi supra, ibi, quatenus in omni pace. C. de bon. quæ lib. late per Bal. in l. j. notabili. 1. C. de pac. Sozi. consi. 4. nu. 6. uol. 1. Rubeus consi. 7. nu. 7. Cepha. d. consi. 280. nu. 6. & plura ad propositum cumulat Tiraquel. d. q. 4. num. 8. cum seqq. Et hinc est quod lex uoluit filios æqualiter patri succedere ab intestato. d. l. inter filios. C. fam. her. cum concordan. ibi per glo. allegatis & Tiraquel. d. q. 4. nu. 1. & laborat quantum potest, ut inter eos seruetur æqualitas. l. fina. C. com. utrius. iud. & propter hoc fuit inductus titulus de collationibus. l. ut liberis. ibi glo. Dec. nu. 3. C. de colla. & idcirco lex hortatur parentes quantum fieri potest ad seruandam æqualitatem inter filios, optet. in §. illud quoque. in auth. de nup. per quem dicit Ang. ibi probari illud uulgare, quod pater non debet facere unum filium priuignum, & bastardum, & alium legitimum, ut late per Pau. de Cast. d. consi. 150. nu. 1. & 2. par. 2. Dec. in l. 1. nu. 2. C. unde lib. & in d. l. ut liberis. nu. 3. & consi. 26. col. 1. & consi. 59. nu. 3. Ruy. consi. 178. nu. 7. uol. 2. Bal. d. l. j. notabili primo. C. de pac. Rip. lib. 3. respon. cap. 10. sub nu. 2. cum alijs cumulat per Cepha. d. consi. 280. nu. 1. & pluribus seqq. & Tiraquel. d. q. 4. nu. 1. cum decem seqq. ubi latissime de æqualitate seruanda inter filios. & nouissime Zun. respon. pro uxo. nu. 752. & seqq. & latissime quoque Franc. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 6. titu. 2. nu. 5. & 6. & nu. 11. ubi etiam alios cumulat, quam semper in dubio pater censetur inter filios & suos descendentes seruari uoluisse iuxta l. cum pater. §. euitis. ff. de leg. 2. Bar. in l. pa-

ter filium nu. 3. in fi. ff. de colla. dot. 145 Alex. conf. 100. nu. 3. uol. 4. Aret. conf. 1. num. 14. Dec. conf. 122. in fi. Cur. iun. conf. 98. etiam ad fi. & conf. 111. sub num. 8. & 116. sub nume. 12. Ruy. Soz. iun. conf. 160. nu. 20. & alijs seqq. 146 etiam uol. 2. Sozi. sen. conf. 98. in fi. uol. 1. Aym. conf. 133. num. 7. & seq. & late Ruy. conf. 178. num. 7. uol. 2. & bene in conf. 143. nume. 11. uol. 3. & in conf. 92. nu. 8. uol. 5. & idem in conf. 145. nu. 6. cum seq. uol. 2. Ceph. conf. 28. nu. 46. uol. 1. cum alijs late adductis per Mantica. proxime allegatum. d. nu. 5. & Zanch. in d. §. cum ita. in 1. editio. sub num. 11. uersi. secundo principaliter.

144 Et per consequens priuilegium testandi inter liberos inductum fauore liberorum. per d. §. ex imperfecto. & apius allegato in l. hac consultissima. C. de testa. cum sim. cessare debet ubicunq; pater inter eos inæqualiter testatur eo, quia propter inæqualitatem, ut proxime ostensum fuit, cessat iste fauor liberorum à iure consideratus, ergo & c. ut supra late nume. 49. inuncto uer. Ex hac igitur ratione. sub nu. 53. & num. 54. cum alijs pluribus seqq. prout similiter. quoq; uidemus quod simile priuilegium concessum testamento fauore uenientium ab intestato per eandem l. hac consultissima. in §. si quis autem. tunc demum sibi uendicat locum ubi testamentum continet inter eos æqualitatem, secus si inæqualitatem, ut post Alex. trad. ibi las. colu. 2. in uersic. ultimo limit. Dec. in d. l. ut liberis. parum sub nu. 3. ibi & in simili. C. de colla. Ceph. d. conf. 280. nu. 10.

Accedit quod isto casu cessat secunda ratio principalis per doc. assignata ad hanc nostram limitationem de qua supra nu. 37. & seq. nam ubi pater in-

ter filios inæqualiter se habuit; causa testati non fouet, nec fauere potest causam intestati, ex quo ab intestato filii æqualiter fuissent successuri. d. l. inter filios. C. fa. her. cum sim. & potest isto casu subesse timor falsitatis, & præsumptæ fraudis, sicut in alijs, ut dixit Cur. iun. in d. §. ex imperfecto. nu. 3. ad med. imo data magna inæqualitate maior quam in alijs, ut per las. in l. hac consultissima. sub nume. 4. col. 2. ad med. uersi. sed certe data magna inæqualitate. C. qui testa. fa. poss. & late, & bene explicat & declarat Ceph. d. conf. 280. nu. 23. & seqq. & Francis. Mantica d. lib. 6. tit. 2. num. 9. & quod ex hac inæqualitate inter filios præsumatur dolus & fraus Ruy. d. conf. 56. nu. 7. in fi. & seq. uol. 3. propter quam fuerunt inuentæ huiusmodi solennitates, ut late supra ostensum fuit cap. 2. nu. 13. & per consequens, ubi filii sunt inæqualiter instituti, non uidetur posse procedere hæc prima nostra limitatio iux. dispositionem. d. §. ex imperfecto. tum quia militat ratio falsitatis, & præsumptæ fraudis prout in alijs, & cessat ratio quod causa testati fouet causam intestati ad trad. supra nu. 37. & seq. & late probat, & declarat in præcis terminis Ceph. d. conf. 280. nume. 21. & 22. cum seqq.

147 Contrariam tamen opi. quod imo testamentum minus solenne inter liberos ualeat iuxta dispositionem. d. §. ex imperfecto. & procedat præfens nostra limitatio, etiam si pater inter eos inæqualiter testetur tenet ibi Paulus de Cast. sub nume. 3. probans quod in hoc consistit utilitas illius. §. cuius dispositio aliàs redderetur frustratoria, ut ibi per eum, quem refert & latius explicat ibi Cur. iun. nu. 2. prout etiam sequitur, & considerat Alex. in conf. 146. sub num. 5. uersi. & prodest uol. 2.

uol. 2. & idem Pau. de Cast. in l. hac consultissima. §. ar. cum humana fragilitas. nu. 9. in fi. C. qui testa. face. poss. Bero. q. 36. in fi. sequitur Natta arteflans de communi. in d. §. ex imperfecto. nu. 30. & conf. 423. & 622. supra in proposito per nos relatus, sub nu. 42. in uers. & per hanc quoque uiam. & seqq. & late Boer. d. decif. 240. sub num. 8. cum seqq. ubi & ipse quoque post Pau. de Cast. considerat quod alias dispositio. d. §. ex imperfecto. redderetur frustratoria. Guli. de Bened. in rep. c. Rainutius. uer. testamentum. 1. nu. 32. Rapha. Cuma. Are. Riminal. Corn. & alii relati per Cur. iun. d. §. ex imperfecto. nu. 2. & Couar. d. c. Rainu- 149 tius. §. 1. sub num. 3. ubi attestatur de communi. & Gab. com. opi. lib. 4. titu. de testa. conclu. 6. nu. 1. quam opi. latissime probat Paris. conf. 34. per totum, & expressè firmat sub nu. 25. & 26. & num. 50 ad med. ibi non obstat ratio inæqualitatis. uolum. 2. Fernan. Vaq. de success. progress. §. 30. nu. 46. & idem de success. progress. §. 30. nu. 46. ubi latissime hoc probat, & declarat, & nouissime Zun. d. re pon. pro uxo. num. 781. 782. & seqq. uque 788. & Francis. Mantica de coniect. ult. uolun. d. lib. 6. tit. 2. sub nu. 12. in uers. & hæc sententia.

148 In hac autem uarietate doc. & opi. diuersitate Cur. iun. d. §. ex imperfecto. sub nu. 3. ad fi. scilicet distinctio nis nifus est rem hanc ad concordiam reducere, uidelicet, quod aut magna est inæqualitas, & procedit prima opi. supra relata. nu. 137. aut inæqualitas est parua, puta quando testator omnibus institutis diuisisset patrimonium inter filios, assignando forte bona aliquammodo meliora uni quam alteri inspecta qualitate personarum & c. & procedat hæc secunda opi. proxime relata, quia tunc cessat timor falsi-

tatis, ut ibi per eum, & probat l. hac apostil. ad Alexan. in conf. 168. uer. quod sic. uolu. 5. cui distinctioni optime conuenit & suffragatur tex. in athen. de nup. §. si. incip. illud quoque. & latius quoque Couar. in d. c. Rainutius. §. 1. sub nu. 3. qui tamen non loquitur respectu inæqualitatis bonorum, & substantiæ paternæ, sed respectu tituli institutionis, & alterius tituli ignobilioris, prout etiam loquitur, & declarat Fernan. Vaq. proxime allegatus ante nu. 148. & Guil. Bened. in d. uers. testamentum. 1. nu. 72. de quo dictum est supra latissime nu. 57. & pluribus seqq.

Et licet inter uarias scribentium opiniones doctore distinguenti, & uarietates opin. concilianti uideatur potius standu esse tanquam magis appropinquanti ueritati iux. tex. in l. antiqui. in uers. quidam ergo. ff. si pars hæred. pet. & inst. quib. ex cau. manumittere non licet. §. si. ad si. ibi, ideo nos mediam. & de rer. diuisio. in §. cum ex aliena. uers. & post multam. glo. not. in c. scientes. in glo. fin. in fi. quam not. Abb. ibi nu. 4. de cens. & fuit doctri- na glo. in l. apud antiquos. C. de fur. quæ semper ad id allegari solet (distingue tempora & concordabis scripturas) Ang. Aret. in fi. de empt. & uend. in princ. nu. 21. in fi. Alex. conf. 50. nu. 7. uol. 7. Cur. iun. conf. 20. sub nu. 1. ibi, in tanta enim doc. uarietate. Ripa. in l. ita stipulatus. nu. 6. ff. de uer. oblig. Paris. conf. 92. nume. 30. uol. 2. Ceph. d. conf. 16. num. 75. & conf. 32. nu. 6. ad fi. uol. 1. & conf. 195. num. 27. & conf. 208. nu. 2. & 283. num. 21. uol. 2. decif. Pedemon. 21. num. 16. Francis. Mantica alios adducens de coniect. ul. uolun. lib. 3. tit. 3. nu. 9. late Silua uolunt. lib. 5. nume. 32. cum alijs adductis per Zun. d. respon. pro uxo. num. 311. l. n. cellott. de atten. 2. par. cap. 20. limit.

mit. 24. nu. 26. & cum latissime cumu-
latis per Cora. com. n. opi. lib. 1. t. 6.
num. 80. & 81. cum seq. nih. lom. nus
indistincte hanc ultimam opi. tanquā
150 ueriores, & magis communem atq;
ualidioribus fundamentis roboratam
probanus, & ab ea nullo pacto recedendum esse ducimus.

Hæc enim opinio fundatur primo
in regula & generalitate tex. 1. §. ex
imperfecto. in quo traditur regula
generalis, quod testamentum imper-
fectum ex defectu solemnitatis inter
liberos ualet, à qua quidem regula
151 cum casus iste, ubi pater inæqualiter
inter eos testatur, non reperiatur ex-
presse exceptuatus, non est ullo pa-
cto recedendum, quia inhærendum
est regulæ in casibus expresse non ex-
ceptuatis iux. glo. in l. omnis diffini-
tio. ff. de reg. iur. & late supra cap. 10.
nu. 24. cum seqq. & c. 11. nu. 36. & seqq.
quæ pro reperiatis haberi uolumus. &
152 cum tex. in d. §. ex imperfecto. indi-
stincte loquatur, non debemus nos fa-
cere istam distinctionem, an æqualiter,
uel inæqualiter pater testetur, sed in-
distincte prout loquitur intelligi de-
bet. l. de precio. ff. de public. in rem
actio. cum concordan. ibi per glo. al-
legatis, & supra late cap. 10. nu. 33.

Secundo principali & inuincibili
fundamento probatur hæc commu-
nis conclusio, quia etsi æquum sit in-
ter liberos æqualitatem seruare, &
lex hortetur parentes ad illam seruandam,
153 tamen ad hoc eos non arctat, nec
per hoc testamentum uitiat, si plus
uni quàm alteri relinquat etiam da-
ta magna inæqualitate, dummodo sal-
ua sit eis portio iure naturæ debita,
iux. auth. nouissima. cum ibi no. C. de
inoff. testa. etenim excepta legitima li-
bera facultas est parentibus diuiden-
dæ hæreditatis inter liberos ad eorum
liberum arbitrium, & uoluntatem, &

plus uni quàm alteri relinquere. l. pa-
rentibus. & ibi opt. Pau. de Cattr. &
Ias. C. de inoff. testa. ubi Pau. nor. illum
tex. contra uulgares, qui credunt quod
pater, uel mater non possit plus relin-
quere uni filio, quàm alteri, quia di-
cunt quod non debet esse barardus
plus unus quàm alter, nam inquit
Pau. non tenentur parentes eos face-
re æquales si plus unum quàm alium
diligant, ut ibi est tex. not. & in l. hac
edictali. in princip. uer. si autem non
pro æquis portionibus. C. de secun.
nup. & melior tex. de toto corpore
iuris in auth. de nup. §. fin. incip. illud
quoque. ubi Imperator hortatur pa-
rentes quod debeant inter liberos
æqualitatem seruare, quod tamen si
facere nolint, sed unum forte magis
dilectum aliis præferre uelint, hoc eis
permittit dummodo non adeo inæ-
qualiter se habeat, ut nec legitimam
cæteris derelinquat, prout expresse
Bar. illum tex. summat dicens, paren-
tes ex principiis oratione debent in-
ter filios æqualitatem seruare, licet
inæqualitatem seruare possint si uelint,
dummodo filiis in legitima prouideant,
& bene Bal. in consi. 208. circa princ.
& consi. 356. in uers. quo ad tertium,
uol. 5. & consi. 161. in uers. modo qua-
ritur quid iuris. uol. 1. & idem consi.
328. col. 2. in uer. quaeritur secundo.
uol. 3. ubi in proposito dicit, & bene,
quod filius quaerit non dēt qui habuit
sibi debitū si pater plus debito gratis
alteri contulerit, ubi inter alia adducit
Euangelium, in quo dicitur, A mice non
facio tibi iniuriam; nonne ex denario
conuenisti mecum, &c. ut ibi late per
cum Ang. consi. 394. in fi. Paris. consi.
106. nu. 46. uol. 1. Dec. consi. 547. nu.
1. Ruy. consi. 56. num. 9. uol. 3. Paris. in
terminis consi. 34. nu. 24. & seqq. sub
nu. 50. uol. 2. late Cepha. in consi. 280.
num. 12. cum seqq. & in terminis con-
cludit

cludit Fernan. Vasq. ubi supra de suc-
cess. progress. §. 30. sub nume. 46. un-
154 de posset pater donare uni filiorum
totum matrimonium, reserua tamen
cæteris legitima. Bald. in consi. 81. uo-
lu. 5. Dec. 246. nume. 4. Cepha. ubi su-
pra nume. 13. quiniimo, ut ipse ibi sub-
dit nume. 14. & 16. potest pater reser-
uata filiis legitima dispoñere de toto
155 patrimonio ad eius arbitrium etiam
in extraneos, & omnia bona in mari
proicere, iux. l. cum quaeritur. C. de
inoff. testa. & opt. tex. in auth. de trien.
& semel. in prin. in uers. frequenter.
& in auth. ut lic. mat. & aui. etiam in
157 princ. Bal. consi. 24. in uers. secundo
præmitto. uol. 1. Pau. de Cast. in con-
sil. 351. col. 2. uers. respondeo. par. 1.
& consi. 415. nu. 1. par. 2. & late quo-
158 que Aym. consi. 142. nume. 1. & 256.
in prin. & idem consil. 217. nume. 2.
præsertim quando pater hoc facit cū
causa, quia forte aliqui ex filiis erant
inobedientes uolentes uiuere ex suo
capite, ut inquit Dec. d. consi. 547. nu-
me. 1. quibus propterea in aliqua re
particulariter pro eorum legitima in-
stitutus potest alios hæredes uniuersa-
les instituere, & eis totum patrimo-
nium relinquere, ut ibi per eum, &
late probat Cur. iun. in consi. 110. nu-
me. 8. & nume. 10. cum aliis adductis
159 per Franc. Mantic. de coniect. ult. uo-
lunta. lib. 6. titu. 2. nume. 7. ualebit ergo
testamentum patris inter liberos
minus solenne per d. §. ex imperfecto.
etiam si pater inæqualiter inter
eos testetur per supra allegata, ex qui-
160 bus inferitur patrem posse maiorem
dotem uni ex filiabus, quàm alteri cō-
stitueret, nec eam, quæ minorem dotē
habuit. posse agere ad supplementum,
& æqualitatem congruæ dotis, ut la-
tius per Bal. d. consi. 328. col. 2. in 2. du-
bio, uol. 3. Dec. consil. 26. col. 1. late
Ruy. d. consi. 56. nume. 9. & seqq. uo-

lum. 3. & latissime Cepha. d. consi. 280.
in primo dubio. per totum. Hinc præ-
ter, quod licet optimum sit æqualita-
tem inter eos seruare, tamen hoc non
est de necessitate ualiditatis testamen-
ti, dummodo legitima ad minus aliis
relinquatur, iux. tex. in d. §. fin. iuncta
glo. in uer. infirmare. in auth. de nupt.
cum aliis proxime allegatis, quæ iura
non reperiuntur correcta quando pa-
ter testatur inæqualiter inter filios, er-
go &c. l. præcipimus. in fin. cum sim.
supra allegatis num. 65. C. de appella-
ta. & ibi Bar. not. quod non inducitur
iurium correctio, nisi in casu specifi-
co, & expresso qualis nō est casus iste.

Quiniimo fortius est dicendum,
quod ubicunque uni ex filiis aliquid
minimum sit relictum, etiam multo
minus quàm sit legitima, iure tamen
institutionis, prout fieri debet, alteri
uero filio tota bonorum substantia,
& sic etiam data maxima inæqualita-
te etiam infra legitimam, nihilominus
non per hoc testamentum uitabitur,
sed tantum agi poterit ad supplemen-
tum legitimæ per filium cui minus
est derelictum, iux. l. omnimodo. ubi
omnes. C. de inoff. testa. qui tex. pari-
ter non corrigitur, nec immutatur,
159 ubi pater testatur inter liberos minus
solenniter ex dispositione d. §. ex im-
perfecto. & idcirco ueniat sibi lo-
cum etiam in casu isto, quod enim nō
mutatur, cur stare prohibetur. l. sâci-
mus. ubi glo. allegat cōcordan. & Do-
cto. omnes no. C. de testam. ex quibus
tandē (ut meum dicam iudicium) con-
cludimus in hoc testamento inter li-
beros minus solenniter condito iux.
tex. d. §. ex imperfecto. non esse neces-
se, ut inter ipsos seruetur æqualitas,
imo ualebit testamentum etiam data
maxima inæqualitate respectu bono-
rum, ut etiam dixi infra legitimam, dū
modo seruetur æqualitas respectu ti-
tuli

tuli institutionis, prout uoluerit Co-
uar. in d.c. Reynutius. §. 1. sub num. 3.
& Guil. de Bened. et. ibidem uer. testa-
mentum j. nume. 72. & sentit Boer. d. 163
decif. 240. numero 10. & late declarat
Fernm. Vafq. de success. progress. §.
30. nume. 46. & idem de success. crea.
§. 21. nume. 67. cum aliis adductis per
Ludou. Zun. in respon. pro uxo. nu-
me. 782. quod & nos probamus.

Et ex his quoque patet responsio
ad ea, quæ de inæqualitate pro con-
traria opi. adducta fuerunt, quæ om-
nia in summa ad hoc tendunt, quod
161 inter liberos seruanda est æqualitas, 164
nam licet hoc sit bonum, & æquum,
est tamen de consilio, non de præcep-
to, nec de necessitate, quia lex ad
hoc parentes non astringit, ut supra
nume. 253. & seqq. & idcirco ualebit
testamentum istud minus solenne ex
dispositione d. §. ex imperfecto. non
obstante inæqualitate, cum æqualitas
ut dixi, sit tantum de consilio non de
præcepto, lex uero consilij non obli-
gat. argumen. eorum, quæ ex Augusti 165
no, & Gregorio pulchre habentur. in
cap. fi. 14. q. 1. & in cap. denique. in fi.
4. distin. cum sim. alleg. per glof. in c. 1.
ubi Abb. & cæteri, & late Dec. lec. 1.
nume. 12. & seqq. de constitu. quare &
162 si in dubio sit seruanda æqualitas, nõ
tamen quando clare constat de uo-
luntate patris contraria, ut dicit Ias.
per illum tex. in l. parentib. C. de inof.
testa. Paris. in terminis d. consil. 34. nu-
me. 26. uolum. 2. Cepha. d. consil. 280.
nume. 19. cum sequen. Ruyn. consil.
9. num. 5. uol. 2.

Nec obstat, quod priuilegium con-
cessum parentibus testandi minus so-
lenniter inter liberos per d. §. ex im-
perfecto. obtinet locum, ubi pater te-
statur æqualiter in fauorem omniũ,
secus si in fauorem aliquorum, & in
odium aliorum, ut late supra nu. 49.

& sub num. 53. in uers. ex hac igitur
ratione. & nume. 54. & seqq. quia præ-
ter quod hoc procedit re pectũ inu-
rioriæ inæqualitatis, & ignobilis ti-
tuli; non autem respectu inæqualita-
tis bonorum, prout ex Couar. Guil.
de Bened. et. Boer. & Fernm. Vafq. la-
tius supra declarauimus; præsertim
nume. 148. in fi. & nume. 160. & præ-
ter quod aliter responderi potest, ut
per Boer. d. decifio. 240. num. 10. quem
refert, & sequitur, & latissime expli-
cat Zun. qui uideatur d. respon. nu-
me. 773. & pluribus seqq. præterea ta-
lis dispositio paterna, in qua uni filio-
rum magis forte dilecto plus quam al-
teri relictum sit non debet in dubio
ex hac tantum inæqualitate iudicari
odiosa, sed potius fauorabilis, attento
sine principali, quo mouetur pater ad
sic testandum, & diuidendum bona
sua inter eius filios prout sibi expe-
diens uisum fuit pro conseruatione
domus, & familiæ suæ, quamuis ex
hac inæqualitate aliquod præiudicium
considerari possit respectu eius cui
minus relictum est quam alteri, de
quo tamen is cui minus relictum est,
iuste queri non potest, cum habuerit
sibi debitum, ut opt. per Bal. in propo-
sito consil. 328. in 2. dubio. uolumi. 3.
Dec. consil. 26. nu. 21. Paris. consil. 106.
nume. 46. 47. & 48. cum seqq. uolu. 1.
& per consequens dispositio ista pa-
terna, ut dixi, iudicari debet fauora-
bilis, non odiosa, attento sine principa-
li, licet inde aliquod præiudicium,
seu odium resultaret. Bal. in l. fi. nu. 3.
C. qui non pos. ad liber. perue. tradd.
Bar. & cæteri in l. qui exceptionem. ff.
de cond. ind. & per illum tex. Bald. in
l. uni. sub nu. 19. in uers. sed hic quæ-
ro. C. de sum. Trini. & idem not. in
consil. 299. in uers. super alio autem
puncto. uol. 1. Cald. consil. 14. de uer-
bo. sig. Roma. consil. 39. col. 1. in uers.
ad

ad hoc enim potest responderi Paul.
de Cast. in consil. 92. in fi. par. 1. Alex.
in consil. 197. nume. 2. uolu. 7. Aret.
consil. 29. nume. 20. Milis in suo reper.
lex dicitur fauorabilis. Dec. in l. uen-
nia. sub nume. 5. uers. circa primum.
C. de in ius uocan. & in l. fin. sub nu-
me. 3. C. unde legi. Gozad. consil. 5.
sub nume. 6. & optime declarat Aym. 167
in consil. 118. num. 9. & seq. cum alijs
late adductis per Tiraquel. de retrac.
lignia. §. 30. glo. 1. nume. 5. cum seq. &
in materia latissime Menoch. de recu.
possef. primo remedio. nume. 33. &
seqq. usque 39. quibus postremo acce-
dant late in proposito adducta supra
cap. 3. nume. 22. & nume. 58. quæ hic
pro repetitis habeantur. præsertim,
quando id fieret ex causa propter
quam excluderetur præsumptio odii
ac doli, & fraudis, quæ alias posset
præsumi ex huiusmodi inæqualitate
in hoc testamento, ut per Dec. d. con- 168
sil. 547. nume. 1. Paris. 106. nume. 47.
uol. 1. & late Ruy. d. consil. 56. nu. 16.
& 17. uol. 3. ex quibus tolluntur om-
nia supra in contrarium adducta, præ-
sertim per Cepha. d. consil. 280. nu-
me. 21. 22. & sequen. & per nos supra
num. 145. & sequen. quibus etiam fi-
gillatim respondet (ut ipse ait) Franc.
Mantica de coniect. ult. uolun. lib. 6.
titu. 2. nume. 12. ad fin. in uers. neque
obstant. cum cæteris seqq. usque nu-
me. 18. sed de his satis.

Testamentum ergo, ut ad limita-
tionem nostram redeamus, minus so- 169
lenne ex defectu numeri testium, ua-
let inter liberos duobus tantum testi-
bus adhibitis secundum meros termi-
nos iuris naturalis, ut late supra nu-
me. 14. & 17. & seqq. quinimo, cum
in dicto testamento sit remissa omnis
166 solennitas iuris ciuiliis, ut inibi late
ostensum fuit, nullus testis requiritur
pro ualiditate, & solennitate illius,

nam quod pro solennitate, & ualidi-
tate dispositionis requirantur aliqui
testes, hoc non reperitur de iure natu-
rali, uel gentium, sed tantum de iure
positi uo, prout in terminis testamen-
ti probatur per ea, quæ late tradidi-
mus supra amplia. cap. 4. per totum.
ualet ergo testamentum hoc inter li-
beros absque ullo teste, quia ut dictũ
est, testes hic non requiruntur ad so-
lennitatem, sed bene requiruntur ad
probationem uoluntatis paternæ, quia
si negetur, oportet quod saltem per
duos testes probetur inspecto iure na-
turali, & gentium, ut bene declarat
Feli. in cap. cum nobis. col. 3. in fi. uers.
si limita tamen hoc. nume. 11. de præ-
scrip. & infra par. 2. cap. 3. nume. 5. 6.
& 7. prout probantur contractus, &
aliæ dispositiones, & actus humani.
iux. l. ubi numerus. ff. de test. cum sim.
latissime adductis supra cap. 1. nu. 1.
cum seqq. ita quod si de huiusmodi te-
stamento paterno aliter quam per te-
stes constare posset, puta per confes-
sionem ipsarum partium, illud absque
ullo teste ualidũ esset, & seruari de-
beret, ut bene declarat Natta in d. §.
ex imperfecto. num. 151. & 153. post
Corn. ibidem nume. 2. & in pulchro
casu Bal. in consil. 269. uolu. 2. & latissi-
me Zun. qui alios congerit. d. respon.
pro uxo. nume. 66. & 67. cum seqq.
ubi alios modos tradit, & explicat
quibus hæc uoluntas paterna proba-
bari poterit, quæ sufficit quibusuis in-
diciis elucescat, & appareat etiam si
nullus testis interfuerit, & optime re-
spondit Pau. de Cast. in consil. 374. nu-
me. 1. & 456. num. 10. in fi. par. 1. cum
aliis adductis per Zun. d. responf. nu-
me. 70. & latissime quoque Natta d. §.
ex imperfecto. q. 29. per totum. & So-
ci. in consil. 144. num. 35. uol. 2. si enim
de uoluntate legitime constet, ad quid
ultra egemus testibus: iux. illud Mat-
thæi

thæi 26. blasphemavit, quid adhuc egemus testibus: ecce nunc audistis blasphemiam &c. & Marc. 14. quid adhuc desideramus testes? audistis &c. & itidem Lucæ 22. quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audivimus ex ore eius. nam cum testes hoc casu non requirantur pro ualiditate, & solennitate testamenti, sed tantum ad effectum probationis, cuius plures sunt species, ut per Specu. titulo de proba. §. si. circo si per testes non potest haberi probatio, satis est, quod aliunde habeatur, argu. l. contrahitur. ff. de pigno. l. in re. ff. de fid. instru. l. pactum, quod bona fide. & ibi not. Bald. C. de pac. & l. cum res. ibique etiam Bal. 2. notabili, & Pau. de Cast. num. 2. C. de proba. ubicunque enim aliquid requiritur non pro forma, sed ad effectum, tunc si habemus effectum, non curamus de modo, nec tunc refert quid ex æquipollentibus fiat, ut probat tex. in l. fideicommissa. §. si cui ita. ubi not. Bal. ff. de leg. 3. cum quo concordat. l. mulier. & ibi Pau. de Cas. in ultima opo. ff. ad trebel. & in l. si ita. ff. quando dies lega. cedat. & l. si mater. ubi gloss. allegat concordant. & Docto. ibidem, præsertim Iaf. C. de instit. & substi. & post Bar. & alios late Socin. in l. Galus. §. & quid si tantum. nume. 6. ff. de libe. & post Pau. de Cast. consi. 84. nume. 9. par. 1. late Alex. consi. 100. nume. 6. uol. 4. Sozi. in l. 2. 1. notabili. ff. de cond. & demon. Dec. consi. 227. ad fi. Paris. consil. 97. nume. 118. uol. 1. & consi. 20. num. 4. uol. 3. Ruy. consil. 166. nume. 7. uol. 3. & consil. 74. in fi. uol. 5. Cepha. consi. 166. nu. 49. uol. 2. Sozi. iun. consi. 90. in fi. & 106. nume. 23. uol. 1. & 181. nume. 51. uol. 1. 2. & alibi sæpe, & trad. Euerar. in locis lega. loco ab effectu centu. 9. in uers. secundo. late Mantica de coniectu. ulti. uolunt. lib. 1. titu. 16. nu. 4.

171 cum aliis in proposito infra quoque late adductis cap. 27. nume. 19. cum seqq. quæ declaratio seruit etiam ad seqq. limita. prout in testamento militis, & similib. in quibus remittitur solennitas iuris postriui, nam in his nunquam testes requiruntur ad ualiditatem, & solennitatem testamenti, quia hoc est tantum introductum (ut dixi) 172 de iure positio, sed solum ad probationem, quæ ex instrumentis, & ex uariis rerum argumentis, & ex indubitatis indicijs, & præsumptionibus absque ullo teste assequi potest, cum nihil aliud sit plena probatio, quam ex uariis argumentis adducere Iudicem ad plenam fidem, & credulitatem iux. l. 3. §. 1. uers. eiusdem quoque principis. & ibi glo. ff. de test. trad. Bar. in l. admonendi. nume. 15. & seqq. latissime. cum quo omnes transeunt, ut dicit ibi Iaf. lec. 2. nume. 85. ff. de iure iu. Roma. cons. 7. col. 1. in uers. ex quibus omnibus. Aym. consi. 73. sub nume. 20. & sequen. & consil. 275. nume. 11. & optime tradit Bald. qui not. loquitur in rubri. C. de proba. sunt enim diuersæ species probationis, ne dum testes, sed instrumenta, & cætera enumerata per Bald. in d. rubri. nume. 5. per totum, ad quem relationem habemus; sed & prædicta declaranda sunt ex tradi. infra nume. 205. & seqq. ubi uide.

175 Hæc autem præsens nostra limitatio generaliter, & indistincte procedit, tam in testamento nuncupatio, quam in testamento in scriptis condito inter liberos per tex. qui generaliter, & indistincte loquitur, in d. §. ex imperfecto. & ideo in utraque specie locum habet iux. communem Docto. opinio. in auth. quod sine. ubi Alexan. nume. 3. attestatur de communi. C. de testa. & idem consil. 146. nume. 5. uol. 2. in consi. 176. sub nume. 9.

me. 9. uol. 1. §. & consi. 105. num. 4. & 8. uol. 1. 7. in quibus etiam locis attestatur de communi, late Boer. d. decisio. 240. nume. 1. Corn. Natta. & Riminal. quos refert, & sequitur Iul. Clar. d. lib. 3. senten. quæstio. 11. qui dicitur ab hac communi opin. in pratica non esse recedendum, & Zun. qui alios cumulat d. respon. pro uxo. nume. 62. Ideoque tam in uno, quam in altero casu nullus testis est necessarius quoad ualiditatem, ut dicit nouissime Zun. d. respon. sub nume. 5. 2. uers. atque in uno, & altero. iuncto num. 49. & bene etiam declarat Iul. Clar. d. lib. 3. quæstio. 14. in prin. sed tantum quoad probationem, prout ultra supra trad. nume. 167. cum seqq. in specie de testamento inter liberos in scriptis condito trad. Bald. & Alexan. in d. auth. quod sine. nume. 4. & Iaf. sub nume. 1. & bene etiam declarat Alex. consi. 76. nume. 2. & 3. uol. 3. & Iul. Clar. proxime allegatus; potest enim pater tam in scriptis, quam nuncupatiue inter liberos minus solenniter de iure speciali testari, & uterque casus suas proprias expositular probationes Zun. d. respon. nume. 49. & seq. & nuncupatiue quidem, ubi nullam scripturam adhibuit; in scriptis uero, ubi suam uoluntatem in scriptis manu propria redegit, iux. dispositione auth. de testa. imperfec. in princip. & d. auth. quod sine. ubi late Docto. omnes materiam hanc tractant. C. de testa. & latissime quoque Iul. Clar. d. q. 14. per totam. & nouissime Zun. d. respon. num. 50. cum seqq. usque 60.

178 Et quemadmodum dispositio d. §. ex imperfecto. est generalis quoad omnes species testamenti, ita quoque quo ad omnes liberos non solum primi gradus, sed posteriores descendentes in infinitum, prout etiam è conuerso generaliter procedit quoad om-

nes parêtes utriusq; sexus inter ipsos liberos testantes. tex. enim d. §. ex imperfecto. generaliter loquitur de liberis, & de parentibus utriusque sexus sibi inter solos liberos à parentibus utriusque sexus &c. quorum liberorum, & parentum appellatio comprehendit omnes descendentes, & ascendentes in infinitum. l. liberorum. de uerborum signifi. l. sed si hac, §. liberos. ff. de in ius uocan. & l. qui que litigandi. in uers. parentem hic utriusque sexus. eod. titu. & ideo quo ad omnes in infinitum locum habet iux. communem opinio. ut per Alexan. in consi. 176. colum. 3. in uersicu. non obstat. uol. 1. §. idem in consi. 114. nume. 9. uol. 1. 7. Sozin. in l. 2. sub nume. 9. ff. de uulga. & pupil. Iul. Clar. qui attestatur de communi. d. lib. 3. senten. quæstio. 12. uers. quæro etiam. & latissime cõprobat Boer. alios referens, & attestans de communi decisio. 241. sub nume. 3. ibi, tamen secundum ueram, & communem opinio. & sub nume. 5. & nu. 6. cum seqq. ubi etiam late probat dispositionem d. §. ex imperfecto. habere locum non solum quo ad descendentes per lineam masculinam, sed etiam foemininam; & per consequens comprehendit omnes descendentes, & ascendentes utriusque sexus, & per utramque lineam tam masculinam, quam foemininam in infinitum, ut per Boer. latissime, & alios Doct. præallegatos, quicquid uelit Curt. iun. in d. §. ex imperfecto. nume. 16. & consequenter in omnibus his ascendentibus, & descendentibus generaliter locum habet hæc nostra limitatio fundata in d. §. ex imperfecto.

Sed quod dictum est de ascendentibus, quod in infinitum comprehenduntur in dispositione d. §. ex imperfecto. ita accipiendum est, ubi paren-

tes ipsi testantur inter eorum liberos, secus è conuerso si liberi ipsi testari uellent in fauorem parentum in casibus in quibus testari possunt, puta in castrensibus, uel quasi, iunct. tex. institutu. de testa. mili. §. si. & institutu. quibus non est permis. fac. testa. in prin. & l. nemo. ubi late Ias. post alios col. si. uer. sicu. tertio not. C. qui testa. face. pos. glo. & Docto. in l. qui in potestate. ff. de testa. l. si. ubi post alios Ias. num. 3. C. de inoffi. testa. Specu. in eo. titu. de instru. edi. §. compendiose. uer. fi. sexto. nam tunc communi iure testari debent, nec habet locum dispositio d. §. ex imperfecto. quæ solum habet locum, ubi quis testatur inter eius liberos, non autem inter ascendentes, quod expresse probat tex. in d. §. ex imperfecto. ibi inter solos liberos, quæ dictio, solos, omnes alias personas excludit iux. illud Salomonis [Væ soli, quia cum ceciderit non habet subleuantem se] Eccle. 4. cap. monachi. de statu regula. cap. illud. 7. q. 1. c. in omnibus. distin. 8. 1. c. si solus Christus. distin. 5. c. quæsiuit. in prin. de uer. bo. signi. & l. 2. ff. de usu, & habita. l. 1. ibi, soli domino. ff. de cond. fur. l. 3. ibi solus princeps. C. si aduer. rem iud. l. j. C. ubi, & apud quem. l. his solis. ff. de cond. ind. & l. his solis. C. de reuocan. dona. l. si. & ibi Pau. de Castr. nume. 2. C. de leg. & late probat Dec. in l. 1. nume. 5. C. de bo. pos. contra tabu. quod declara. ut infra nume. 194. & rursus in eo. §. ex imperfecto. ibi (extranea mixta persona) Nam licet extraneus pluribus modis quis dicatur, quandoque omnis ille qui non est sub potestate parentum, in §. cæteri. institutu. de hæ. quali. & disse. in l. fin. §. simili quoque modo. C. de iu. dot. in l. uni. §. accedit. in uer. fi. extraneum. C. de rei uxo. actio. quandoque qui non est de ascendentibus, & descendentibus

in l. uni. in uer. fi. cæteri. ubi bo. glo. in uer. sicu. extraneos. & Bart. in 2. notabili. & Alexan. ad eum qui bene declarat. C. de im. luca. descript. lib. 10. quandoque omnis ille, qui non est de cognatione, ut ibi declarat Alexan. qui alios allegat, tamen in hoc proposito omnis ille dicitur persona extranea, qui non est de liberis. Iul. Clar. d. lib. 3. senten. quæstio. 10. in fin. prin. & Boer. d. decisio. 241. sub nu. 3. ad med. ibi & hanc sententiam. Et per consequens ille tex. non habet locum in testamento condito per descendentes inter ascendentes, seu per liberos inter parentes, sed tantum è conuerso, ut per Specu. in d. §. compendiose. nume. 3. in fin. uer. si. quid si filius. & Bal. in l. fin. nume. 5. C. fam. hercif. & post Specu. & Bal. per eum allegatum Alexan. in d. §. ex imperfecto. num. 7. & Ias. sub num. 4. in 4. limita. & Natta num. 227. ubi Riminal. nume. 1. attestatur de communi. Ias. in l. filium, quæ habentem. ante nu. 10. in uer. fi. confir. mo per aliud simile. C. fami. herci. cū aliis adductis per Boer. decisio. 240. nume. 23. qui in finalibus uerbis attestatur, quod ista est communis opi. quæ non habet nisi unum. Curt. iun. repugnantem, & Fernand. Vasq. qui etiam attestatur de communi, illam probans. de successi. crea. §. 21. nu. 67. & Iul. Clar. d. lib. 3. quæst. 12. uer. si. ulterius quæro. ubi fatetur hanc opi. propter Docto. autoritatem in practica tenendam esse, licet sibi in puncto iuris contraria forte uerior uideatur, quam nititur defendere Curt. iun. in d. §. ex imperfecto. nu. 4. qui in hoc est solus, ut dicit Boer. proxime allegatus.

Et in hoc contra Curt. tenendū est cum cōmuni opi. quæ etiam in puncto iuris est uerior, quod dicat Iul. Cla. quæ, ut dixi, expresse probant uerba

tex.

185
186
187
188

tex. d. §. ex imperfecto. ut supra nume. 182. & seq. quæ etiam optimo simili comprobatur, uidemus enim in simili, quod prærogatiua substituendi exemplariter filius mente captis; quæ datur parentibus utriusque sexus per l. humanitatis. C. de impuberis, non habet locum è contra, quod si liti possint eorum parentibus mente captis exemplariter substituere, quia tex. ille hoc non dicit, ut post Bar. Bal. & alios concludit ibi Alexan. nu. 4. Ias. nume. 1. Dec. sub nume. 4. in uer. subiicit. ubi attestatur de communi; Curt. iun. pariter attestans de communi nume. 8. & seqq. Ripa post alios in lex facto. sub nume. 59. ff. de uul. & pupilla.

Nec obstat argumen. sumptum à correlatiuis ex l. fin. quæ ad id passim allegatur, ubi Bart. & cæteri, & post alios latissime Ias. per tres primas coll. C. de indic. uidui. tol. & l. si ab eo. ubi id etiam not. Bar. Bal. Pau. de Cast. & cæteri scriben. C. de legi. hær. & l. j. ubi etiam Bar. & Alex. ad eum ubi firmat regulam. C. de cupres. lib. 11. l. cū emptor. ff. de rescin. uend. & l. si. ubi not. Bar. in fi. ff. de acceptilatio. & nõ. Bar. in l. liberorum §. notatur. in fi. ff. de iis qui not. infra. & in l. 1. etiam in fi. ff. de eo quod met. cau. Bal. in l. nemo martyres. itidem in fi. C. de sac. eccles. Ias. in l. transigere. nume. 2. C. de transac. & in l. qui condemnare. nume. 9. ff. de re iud. & in l. i. in 2. notabili. & latissime Dec. ibid. C. de in ius uocan. & late quoque Ias. in consi. 112. col. 2. per totam, uolu. 1. & Ruyn. consi. 174. nume. 6. uolu. etiam 1. & late Curt. iun. ubi bene declarat consi. 6. nume. 1. & 2. iunctis trad. infra sub nume. 13. in uer. secundo aduertendum. & nu. 14. & 15. Abb. & Felin. in c. fin. nume. 2. de iud. q. Abb. post Ioan. de Ligna. in procem. Gregorius. lect. 2. nu. 20. &

ibid. latissime Felin. nu. 4. cum pluribus seqq. & Euerar. in locis lega. centum. 76. cum aliis ad plenum congestis per Gabriel. cōm. concl. lib. 6. titu. de leg. conclu. 3. plurima inde deducens & Tiraquel. de retract. ligna. §. 1. gl. 9. nume. 171. & seq. quia huiusmodi argumen. non habet locum, ubi non est eadem ratio in utroque ex correlatiuis iux. glo. & Docto. in l. curatorem. C. de interdic. matrimo. Ias. in d. l. transigere. & in d. l. qui condemnare. ubi supra Dec. in d. l. 1. num. 9. C. de in ius uocan. Ruyn. d. consi. 174. num. 9. Abb. in c. 1. de loca. nume. 13. & late comprobatur Fel. in d. procem. Gregorius nu. 10. cum seqq. & Ias. in d. l. fin. nume. 18. cum aliis seqq. usque 29. C. de indic. uidui. tollen. Euerar. d. ceteru. 76. in uer. si. præmissa tamen limita. cum aliis latissime congestis per Gabrie. d. conclu. 3. num. 51. prout etiam in terminis huic argumento respondent Dec. in d. l. humanitatis. ubi supra in uer. si. sed replicari potest. & Curt. iun. nume. 10. non est enim tanta, nec eadem ratio remittendi solennitates in testamento liberorum erga parentes, prout è conuerso, quia non est ita debita liberorum hæreditas parentibus, prout hæreditas parètum liberis quibus naturæ simul, & communi uoto parentum debetur hæreditas. l. nam & si parentibus. ff. de inoff. testa. l. scripto. in fi. ff. unde lib. l. cum ratio. ff. de bo. damna. cum aliis supra adductis. nume. 25. & infra par. 3. ca. 3. nu. 161. 162. & seq. imo & de iure diuino numeri cap. 27. & probatur And. de Hier. quem refert & sequitur Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. num. 9. ff. de libe. & post. quare lex tam Diuina numeri d. cap. 27. quàm humana statuit ab intestato primam causam successio- nis esse liberorum, & ipsos descendentes cuiuscunque gradus, & sexus sint,

omnibus ascendentes, & transfuer-
salibus præferendos esse, in auth. de
hære. ab intestato uenient. in prin. &
§. si quis igitur. & in situ. eod. titu. §. 1.
quamuis enim pater, & filius sint in
189 uno, & eodem gradu sibi ipsis, quia
filius est in primo descendendum, &
pater in primo ascendendum, nihilo-
minus maior ratio est, ut hæreditas
patris debeatur filiis, quam è conuer-
so iux. glo. no. in d. §. si quis igitur. uer.
parentibus. ita ut dixerit Paulus, si fi-
lius, ergo hæres, ad Gala. 4. quem ibi
refert gl. & glo. in l. necessariis, uer. te-
neantur. in prin. ff. de acquiren. hære.
& in l. 1. C. si minor ab hære. se absti.
prout etiam concludit glo. no. quæ ta-
men non allegat dictum Apostoli, in
auth. ut ij qui obliga. se habe. & c. in
uerf. ut autem. uer. parentes. cum aliis
in proposito supra adductis num. 25.
est enim filius hæres suus, & necessa-
rius patris, licet habeat beneficium
191 abstinenti. §. sui autem. in sit. de hære.
qualita. & disse. l. in suis. ff. de libe. &
post. & in d. l. necessariis. & ubiq; Do-
cto. proxime allegati. ff. de acquiren.
hær. cum sim. & naturalis præsumptio
192 est, quod sit hæres, & successerit pa-
tri iux. gl. not. in d. uer. parentes. quam
sequuntur Iac. de Ra. Pet. & Iacob. de
Ate. Docto. antiqui, ut refert Bal. in l.
si cum. dotem. §. transgrediamur. in
uerf. quærit glo. ff. solu. matri. & eam
193 pro singu. allegat idem Bald. in l. apud
hostes. col. 2. in uerf. item sequeretur.
C. de su. & legi. & approbar. in c. an
agna. uel filius defun. ante nume. 2. in
uis. feu. & Alexan. in d. §. transgredia-
mur. nume. 11. Iaf. in l. non hoc. col. 1.
C. unde legi. Ripa in l. quod te. nu. 58.
ff. si cer. peta. cum aliis, ut late per Ti-
raquel. de retract. lignia. §. 1. glo. 9. nu-
me. 52. quamuis hæc præsumptio nõ
fit ita indistincte probata à iure, sed
tantum quando filius agit, & tracta-

tur de eius commodo, secus si conue-
nitur, uel tractatur de eius præiudi-
cio, ut per Bal. in l. 1. in fin. C. com. de
leg. & Bal. in cap. 1. in princ. ante nu-
me. 4. de capi. Corra. in uis. feud. ubi
dicit, quod filius est hæres in recipien-
do, sed non in præstando, tradd. Doct.
omnes. Bar. Bal. Pau. de Cast. & cæteri
in d. l. 1. C. si minor ab hære. se absti.
Bart. & cæteri omnes in l. si filius qui
patri. per illum tex. ubi post al. os Iaf.
in 2. & 3. notabili. ff. de uul. & pup. Ale-
xan. in consi. 34. sub nume. 4. in uerf.
nec obiit. & nume. 5. uol. 3. & in hoc
ultimo casu procedit opi. glo. in d. l. 1.
C. si minor ab hære. se absti. & in d. §.
transgrediamur. in glo. si. quæ est com-
munis, ut post Bal. Ang. & alios ibi la-
te Alexan. qui de communi attestatur
sub nume. 10. ad med. in uerf. in gl. in
uerf. existiterit. & glo. in l. necessariis.
uer. teneatur. & ibi opt. declarat Bar.
& post Bal. ibidem Ang. Imo. Rom. &
alios per eum relatos late habetur per
Alexan. nume. 5. ff. de acqui. hære. &
Iaf. in l. ei, qui se immiscuit. nume. 1.
& seq. eod. titu. & cano. in cap. 1. ubi
Abb. nume. 3. attestatur de communi
de solu. & latius cæteris. Francif. Man-
tica de coniect. ulti. uolunt. lib. 1. 2. ti-
tu. 10. nu. 1. 2. & 3. cum cæteris seqq.
ad quos lectorem remittimus. Veru-
tamen nostram redeundo, hæreditas
194 paterna in tatum dicitur filiis debita,
quod etiam in uita parentum exilti-
mentur quasi domini honorum, ut
est tex. not. in l. in suis. ubi late Iaf. nu-
me. 14. & 15. & nume. 19. & seqq. ff.
de lib. & post. cum aliis multis in hoc
proposito congestis per Tiraquel. in
præfa. l. si unquam. nume. 19. & pluri-
bus seqq. C. de reuocan. dona. & per
nos supra nume. 25. quamuis non sit
proprie debita, sed quasi debita, ut
infra par. 2. cap. 3. nu. 51. cum seqq.
quæ omnia cessant in persona paren-
tium

tum, & per consequens cum respec-
tu ipsorum non militet ille fauor,
nec eadem ratio, quæ respectu libe-
rorum merito cessat, argumen. Cur.
à correlatiuis, prout etiam pariter ces-
sat argumen. ab identitate rationis.
194 Et propterea non obstat si ulterius
diceretur, quod dictio (solos liberos)
in d. §. ex imperfecto. non excludit
personas similes, ut est pater, & filius,
ut per Iaf. in d. l. 1. nume. 2. C. de bo.
pos. contra tabu. cum huiusmodi di-
ctio taxatiua, & exclusiua non exclu-
dat casus similes, ubi est eadem ratio,
ut ibi late per Iaf. & glo. Bart. & cæte-
ros, in l. ob es. C. de præd. mino. glof.
ordi. in l. illud. ubi Bal. nume. 4. & alii.
C. de sac. eccle. trad. Bar. in l. serui no-
mine. ff. de usufrucap. & in l. si constante.
nume. 42. ubi post alios latissime Iaf.
nume. 84. cum pluribus seqq. ff. solut.
matri. Bal. in l. nullus. in fin. ubi dicit
196 quod excludit dissimilia, non similia.
C. ad leg. Jul. maie. Ripa qui declarat
in l. fina. q. 41. C. de reuocand. dona.
Euerar. in locis lega. centu. 721. in 2.
limita. de quo late Dec. in d. l. 1. nu-
me. 5. 6. & seqq. C. de bo. pos. contra
195 tabu. quia ex prædictis patet manife-
ste in terminis istis quanta sit diuersi-
tatis, & dissimilitudinis, ac inæqua-
litate ratio inter patrem, & filium,
197 licet alias dici soleat, quod una, &
eadem persona reputantur. l. fin. ad fi.
ubi glo. & Docto. ubi post alios late
Iaf. & Dec. nume. 2. & Curt. iun. nu. 5.
cum seqq. C. de impube. & in §. si ue-
ri. ubi etiam gl. in sit. de iusti. & in. est
enim filius pars corporis patris, & de
eius substantia, & cum eo una caro, ut
et habetur in l. cū scimus. in fin. C. de
agrico. & cens. lib. 1. 1. cap. contradic-
imus. ibi, cum una caro probentur
pater, & filius. 35. quæstio. 3. glo. in
cap. studeat. uer. & sui. distinctio. 50.
cap. tibi domino. in glo. magna. in fin.

distinctio. 63. & in cap. 5. de poeniten-
distinctio. 3. & in casu per eo. el. i. con-
do. in glo. 1. de test. Bal. in consi. 234.
col. 1. uerf. cæterum. uolu. 1. & bene
Pau. de Cast. in consi. 164. nume. 9. uo-
lumi. 2. quem refert Ruy. consil. 115.
nume. 15. & 16. uolu. 3. & Mantica de
coniect. ulti. uolunt. lib. 1. titu. 12. nu-
me. 36. & latissime Marfi. qui ex hoc
plura deducit, singu. 160. incip. pater,
& filius. cum latissime cumulat per
Tiraquel. in d. præfa. l. si unquam. nu-
me. 15. cum pluribus seqq. usque ut
aiunt ad nauseam, & consequenter
cum dispositio. d. §. ex imperfecto. si-
mulque hæc nostra limitatio non ob-
tineat locum in testamento condito
inter parentes, multo minus inter
transuersales, & alios extraneos.

Quod ampliatur procedere etiam
si de ipsis sit dispositum in eodem te-
stamento inter liberos condito, quia
& si illud minus solene, & cum duobus
tantum testibus inter liberos ua-
leat, non tamen quo ad alias personas
in eo mixtas, ut est tex. clarus in d. §.
ex imperfecto. & in d. l. si. ubi omnes
not. C. fam. hercisc. ne dum respectu
institutionis si forte cum filiis fuisset
etiam ipsi extranei instituti, de quo
nemo unquam dubitauit, sed nec etiã
si eis aliquid fuerit particulariter lega-
tum, nam, & talia legata filiis accre-
scunt, ut habetur in d. §. ex imperfec-
to. ubi hoc not. Iaf. nume. 9. & Curt.
iun. parum post nume. 18. in 2. notabi-
li. Ruy. consi. 1. nume. 11. uol. 2. quic-
quid uoluerit in hoc Couar. in ca. re-
larum. 1. sub nume. 2. in uerf. sed ni-
hilominus. de testa. quod & bene de-
clarat Pau. de Cast. in consi. 93. col. 2.
in uerf. præterea probatur. par. 1. cū
latissime adductis ad utramque par-
tem infra par. 2. cap. 7. nume. 19. ubi
de legatis factis in testamento ad pias
causas condito, idem quoq; compro-
bauimus.

198 bauimus . quamuis in testamento in scriptis , de quo loquitur auth. quod sequitur immediate post d. §. ex imperfecto. ualeant legata extraneis relicta, ut ibi expresse habetur , ubi hęc differentiam inter unum, & aliud testamentum not. Ias. nume. 1. in fi. Ruy. supra proxime allegatus, ubi hoc late declarat , & bene quoque declarat Alex. in consi. 76. nu. 1. 6. uol. 3. & in d. auth. quod sine. nu. 4. & Ias. in uerfu autem plenius. ad quos me refero.

Inter liberos uero , ut dictum est, in infinitum procedit hęc nostra limitatio per tex. in d. §. ex imperfecto. qui cum loquatur de liberis intelligitur de liberis iustis. i. legitimis, & naturalibus, tam suis, quam emancipatis, ut est tex. clarus in d. l. fi. & ibi not. Bald. nume. 1. C. fam. hercisc. & in auth. de testa. imperf. in prin. & Bald. in l. si qua Illustris. ante nume. 8. C. ad S. C. officia. & Alex. in d. §. ex imperfecto. nu. 10. ad fi. Rom. in consi. 179. col. 5. in uerfu. secundo respondetur. ad fin. non autem de naturalibus tantum, minusq; de spuris, & sim. nam bastardi tanquam extranei non succedunt ex testamento non solenni, ut dicit & plene probat Bal. in d. §. ex imperfecto. nume. 7. & in l. qui testamento. S. mulier. in fi. ff. de testa. & in d. l. si qua Illustris. nume. 7. C. ad S. C. officia. in l. parentes. uerfu. sed quid dicemus. ff. de in ius uocan. in l. humanitatis. C. de natu. libe. & latius in d. l. fi. col. 1. & 2. ubi late hoc probat, & declarat allegans Thom. de Cursi. & alios plerisque Docto. antiquos idem tenentes. C. fam. hercisc. & alibi sæpe, cum quo transit Ang. in eo. §. ex imperfecto. referens, quod cum quæstio de facto occurrisset, omnes Docto. ita confluuerunt, & sequuntur ibidem Alex. nume. 6. & Ias. sub nume. 4. in uerfu. secundo limita. ubi alios cumulant, &

Cur. iun. nume. 7. & latissime Natta in 14. quæst. prin. & seq. per totas illas duas. qq. & latissime quoque Alexan. in l. ex facto. §. si quis rogatus. el primo. num. 48. ff. ad trebel. & Dec. con sil. 610. nume. 3. Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 12. in prin. Tiraquel. plures cumulans in l. si unquam. uer. iul. ceperit liberos. nume. 60. C. de reuoc. dona. & ultra omnes latissime Boer. d. decis. 240. nume. 12. 13. & seqq. & nouissime Fernan. Vafq. de success. crea. §. 21. nume. 53. per totum, & seqq. qui ferè omnes attestantur de communi, quicquid contrarium uoluerint Specul. Paul. de Cast. Roma. & alii relati per Boer. d. nume. 12. & Tiraquel. d. nume. 60. in fi. & Fernan. Vafq. d. nu. 53. & licet punctus esset disputabilis, ut dicit Boer. tamen pro nunc transeo, cum cõmuni opi. quæ de plano procedit respectu patris, & lineæ paternæ, non autem respectu matris, cuius respectu procedit tex. d. §. ex imperfecto. etiam in naturalibus, nisi sit Illustris, ut per Bal. Alexan. Iul. Clar. Fernan. Vafq. & Nattam proxime allegatos, & late Boer. d. decis. 240. nu. 14. & seqq. & Tiraquel. ubi proxime supra num. 63. ad quos me refero, cum iste non sit locus suus.

200 Præterea si dicti filii naturales, & spurii essent per patrē legitimati isto casu, quia uere dicerentur legitimi, & naturales, ut probat tex. in auth. quib. mod. natu. effi. legi. in rub. & nigro per totum, & in auth. quib. mod. natu. effi. sui. in prin. ibi, per quem naturali iure priore liberati legitimi fierent. & rursus, & ex naturalibus ad legitimos eleuare. & alibi pluries, quæ cum sint uerba legis, uere & proprie intelligi debent, non fite. l. 3. §. hęc autem uerba. iuncta gl. ubi Bar. Bald. & cæteri. ff. de neg. gei. & ita late probat Bar. in l. si is qui pro emptore. nume. 29.

me. 29. ubi latissime Ias. a. nume. 224. cum cæteris seqq. usq; 291. ff. de usufructu. & fuit opi. Iaco. de Are. quem in notabili quõne refert & sequitur Io. And. ad Specu. de success. ab intest. in ultima addi. magna ad fin. probat Bal. in l. nuper. in fin. C. de natu. lib. & in l. cum acutissimi. nume. 3. C. de fideicommiss. ubi quod legitimatio est uerus status legitimorum, licet non sit uerum principium. Et in hoc omnes concordant, ut attestatur Pau. de Cas. in l. fin. nume. 5. C. de iis qui ueniam æta. impetra. & idem Paul. de Cast. in rubri. C. de iu. annu. aureo. nume. 3. & idem in consi. 180. num. 14. & 15. par. 1. & consi. 252. nume. 3. par. 2. Alexan. consi. 2. nume. 10. uolumi. 2. Dec. consi. 258. col. 3. uerfu. non obstant. consi. 316. nume. 10. 365. nume. 4. in fi. & seqq. 366. nume. 2. 399. nume. 5. & alibi sæpe Ruy. consi. 75. nume. 9. con 202 sil. 106. nume. 2. uolu. 3. & 194. nu. 6. uolu. 4. & alii consulentes ubique, & late disputat & declarat Bald. in l. manumissiones. in 2. oppo. ff. de iusti. & iu. & Soci. in l. Gallus. §. si eius. num. 5. ff. de libe. & post. & in l. sed si hac. §. patronum. nume. 18. & 19. ff. de in ius uocan. Ias. in l. 2. nume. 20. ff. de uulg. & pup. & in d. §. ex imperfecto. nu. 2. & de communi attestatur Couar. qui articulum late examinat in epito. de sponfa. par. 2. cap. 8. §. 8. num. 3. & aliis seqq. & Tiraquel. alia cumulat d. uer. iul. ceperit liberos. nume. 77. & pluribus seqq. & nume. 85. & Francif. Mantica late comprobans de coniect. uolunt. lib. 11. titu. 10. nume. 10. in uerfu. hęc autem magis communis sententia. & nume. 11. 12. & 13. cum seqq. & nume. 3. 1. ubi late ampliat, & declarat, idcirco in eis quoque obti 201 neret dispositio d. §. ex imperfecto. ubi late Ias. nume. 1. in fin. & Cur. iun. nume. 5. idem Ias. in d. l. si is qui

pro emptore. nume. 237. & in d. l. 2. nume. 20. ff. de uulg. & Tiraquel. proxime alleg. nu. 79. Boer. d. decis. 240. sub nume. 14. Dec. consi. 258. num. 6. & 264. col. 1. in uerfu. præterea dato. & latissime Natta d. §. ex imperfecto. ubi plene examinat, quæstio. 12. per totam. Fernan. Vafq. d. §. 21. num. 56. de success. crea. & est communis opi. ut attestatur Iul. Clar. d. lib. 3. senten. quæstio. 12. uerfu. sed quid in legitimitatis. quicquid uoluerit Dec. in consi. 610. col. pen. in uerfu. finaliter tamen resoluendo, per totam illam col. & seq. usq; ad fi. ubi latissime contrariam opi. probauit contra Bal. per eū relatum in c. de causis. de offi. delega. cuius tamen opinio contra ipsum Decium, ut ex prædictis constat, sine dubio uerior est, & communis, & ab ea non est recedendum, præsertim, si ut dicit Iul. Clar. proxime allegatus, essent legitimati per subsequens matrimonium, qui in nullo differunt à uere legitime natis. c. tanta. iuncta gl. & ibi Abb. & cæteri, qui fil. sint legi. & gl. communiter approbata. in c. innotuit. de elec. Dec. qui attestatur de cõmuni in ca. cum in cunctis. nume. 9. & seqq. de elec. Ripa in l. ex facto. §. si quis rogatus. parum post nume. 42. in uerfu. sed dubitatur. cum seqq. ff. ad trebel. & latissime Couar. in Epito. de sponfa. par. 2. ca. 8. §. 2. nu. 21. cum pluribus seqq. usque ad fi. ubi ex hoc plura correlaria deducit. & Tiraquel. d. uer. iul. ceperit liberos. nume. 71. cum seqq. & latius per eundem de iu. primoge. quæstio. 34. nume. 28. & latissime Franc. Mantica. d. lib. 11. tit. 12. nume. 1. 2. 3. & 4. cum cæteris seqq. usque ad fin. de quo Anto. Gabr. com. conclu. lib. 6. titu. de legitimito. per tres primas conclu. latissime.

Prout etiam habet locum tex. d. §. ex imperfecto. & consequenter præsens

sens nostra limitatio etiam in filiabus exclusis per statuta à successione ab intestato, uel per ipsarum renunciationem, ut per Alex. ibi nu. 10. & Ias. sub nu. 14. ibi, & ista communis conclusio, cum quo transit ibidem Cur. iun. num. 25. & late consuluit Roma. consi. 179. col. 5. in uerf. non refragatur. & seq. Iul. Clar. d. q. 12. uerf. & item quarto. Boer. deci. 241. nu. 9. Tiraquel. d. uer. suscepit liberos. num. 24. Cepha. consi. 99. in fi. Zanc. in §. cum ita. l. hæredes mei. nu. 1196. ff. ad trebel. Zun. d. respon. pro uxo. num. 952. Fernan. Valsq. de success. crea. §. 21. nu. 52. Guil. de Benedic. c. Rainutius. uer. testamentum. nu. 81. de testa. 204 qui omnes attestantur de communi, prout etiam de filijs adoptiuis Tiraq. d. uer. suscepit liberos. sub nu. 21. ad med. & latissime Natta. d. §. ex imperfecto. q. 16. per totam, ad quos me refero, cum iste non sit noster principalis sermo.

Valeret igitur hoc testamentum inter liberos (ut ad nostram limitationem redeamus) cum duobus tantum testibus, imo & absque ullo teste, ubi aliter de uoluntate patris constare possit, iux. late supra trad. sub nu. 165. in fi. uerf. testamentum. & in num. 166. & 167. cum seqq. & nihilominus oportet, quod illa constet ex uerbis, nec sufficeret si ex signis & nutu tantum constaret, quia non ualeat testamentum hoc inter liberos nutu conditum, prout patet exemplo illius Episcopi Perusini relati in proposito per Ang. & latius Alex. in l. discretis. n. 6. & 7. C. qui testa. fac. pos. idem Ange. Bal. Pau. de Cast. & post alios Ias. in l. iubemus. nu. 4. C. de testa. Bal. in l. & in epistola. nu. 2. & ibid. Pau. de Cast. C. de fideic. Ias. in l. licet. parum post nu. 7. C. de pac. & in l. tale pactum. §. si. nu. 12. & 13. ff. de pac. & in auth. si

qua mulier. nu. 7. C. de sac. eccl. Soc. in l. cum auus. num. 45. ff. de cond. & demon. Fel. in c. in præsentia. col. 20. in uer. præterea pro ista conclusione, nu. 43. ad med. de prob. Ias. consi. 212. col. fi. uol. 2. Rui. consi. 71. nu. 17. uol. 3. Tiraq. in l. si unquam. uer. donatione largitus. num. 326. C. de reuocan. dona. Franc. Mantica, qui alios congerit, de coniec. ult. uolun. lib. 4. titu. 4. num. 9. quod indistincte procedit in alijs quoque testamentis, prout indistincte firmauimus & comprobauimus infra par. 2. cap. 3. nu. 9. quamuis enim legata nutu dari possunt. l. nutu. ff. de lega. 3. non tamen hæreditas, quia ibi agitur de summa summarum, & ideo expressio, & claritas est necessaria in hæredis institutione, ut dicit Bald. in d. l. iubemus. nu. 1. etiam inter liberos, ut per doc. supra proxime allegatos. & late Bal. in l. & in epistola. sub num. 2. & ibi quoque Pau. de Cast. C. de fideicom. & nos supra latius cap. præced. nume. 5. & 6. cum seqq. prout etiam dicunt doc. in testamento militis per l. in fraudem. §. 1. iuncta glo. in uerf. nuda. & ibi Ang. ff. de mili. testa. licet secus dicant in testamento ad pias causas, & de equitate canonica, quod nutu factum ualeat, iux. glo. quam ita doc. communiter intelligunt, & sequuntur, in cap. cum tibi. ubi post alios late Couar. nu. 6. de testa. Ias. Socin. Ruy. Tiraquel. proxime allegati, & bene Alex. in d. l. iubemus. nu. 1. & nos infra latissime par. 2. cap. 3. num. 10. quia prout dicit Alex. hæc prohibicio testandi nutu non reperitur de iure naturali & gentium, quod solum attenditur in testamento ad pias causas, quod fundamentum concludit etiam in testamento inter liberos per quod posset tene ri cõtra communem, quod etiam inter liberos ualeat nutu factum, quod

pro nunc aliter non examino, sed satis sit hæc summo (ut aiunt) digito tetigisse, & ad loca propria ubi particulariter hæc tractantur, & discutuntur remississe.

Hæc autem testamentum inter liberos minus solenne, & cum duobus tantum testibus, licet inter ipsos tantum, & ipsorum fauore ualeat, ut supra latius ostensum fuit, ualeat tamen de iure speciali, iux. l. si non speciali. C. de testamen. quia in eo deficiunt solennitates inductæ de iure positiuo (ut est numerus septem testium & sim.) quæ requiruntur ad perfectionem testamenti de iure ciuili, est enim hæc solennitas una de quadruplici perfectione ipsius testamenti, quæ dicitur perfectio formalis, & legum diligentia, ut tradunt Bald. & Paul. de Cast. nu. 5. in l. 1. ff. de testa. & post alios Natta d. §. ex imperfecto. nu. 28. & per consequens hoc testamentum inter liberos minus solenniter conditum appellatur testamentum imperfectum. in d. §. ex imperfecto. & in auth. de testa. imperfec. à paren. & c. si in ipsa rub.

Ex quibus uidetur inferri posse, quod istud non sit uere, & proprie testamentum, sed improprie & abusiue dicitur testamentum, per tex. expressum in l. 2. §. 1. ff. quemad. testa. 212 ape. ubi est tex. clarus quod testamentum proprie dicitur, quod iure perfectum est, abusiue uero testamentum iniusta, falsa, & irrita, itè imperfecta & c. Põdera primo, quod proprie dicitur testamentum, quod iure perfectum est, & sic ubi est conditum solenniter de iure ciuili, quale non est istud minus solenne inter liberos, in quo deficit solennitatis perfectio, ut proxime diximus. Secundo pondera, quod (abusiue) inquit tex. imperfecta solemus testamentum dicere, quia illa qualitas,

abusiue, censetur in his uerbis repetita per illam dictionem, item, quæ repetit qualitates præcedentes. l. in repetendis. ubi late Bar. ff. de leg. 3. & supra nu. 119. & ita in specie Bar. in d. l. 2. §. 1. ante nu. 2. exemplificat textum inquit, item imperfecta & c. in hoc testamento condito inter liberos iux. tex. d. §. ex imperfecto. & sic expresse etiam sentit, quod istud non sit proprie testamentum, sed abusiue, & late supra cap. 4. nu. 45. 46. & seq.

Quod maxime confirmatur per tex. in d. l. 1. ff. de testa. ubi per I. C. traditur diffinitio testamenti, quod est iusta sententia & c. ubi glo. communiter approbata exponit iusta. i. solennis iuris solennitate subnixæ. & post alios latissime Couar. in rub. extra eo. par. 1. nu. 3. 4. cum seqq. & nos supra d. c. 4. nu. 3. 5. cum cæteris seqq. usque 42. inclusiue. diffinitio uero denotat essentiam, & proprietatem rei quæ diffinitur, unde ab ea sumitur propria rei significatio iux. glo. in l. omnis diffinitio. & ibi Dec. de reg. iur. & declarat Bar. in l. omnes populi. nu. 59. ff. de iust. & iure. ubi ad hoc in terminis allegat tex. in d. l. 1. ff. de testa. ubi etiã idem Bar. quem cæteri sequuntur, hoc declarat, & Ripa in rub. ff. solu. matr. nu. 42. cum alijs, ut supra. d. cap. 4. nu. 35. & seq. & per consequens illud proprie dicitur testamentum, quod est perfectum & solenne, prout ex hoc in proposito arguit Ias. in l. nemo potest. lec. 2. nu. 24. ff. de leg. 1.

Præterea hoc idem denotatur ex illo adiuncto (imperfecto) in d. §. ex imperfecto. si quidem, ut inquit ibi Ias. sub num. 15. quando aliquod non profertur simpliciter, sed cum adiuncto non dicitur proprie tale iux. doct. Bar. in l. lucius. §. quæsitum. ff. de leg. 3. prout etiam arguit idem Ias. in l. 1. lect. 2. nu. 30. C. de sac. eccl.

Quod

Quod confirmat Iaf. in d. §. ex imperfecto. per tex. in l. filij. & l. fi. C. fa. her. ubi expresse habetur, quod ex huiusmodi uoluntate minus solenni inter liberos succeditur parentibus ab intestato, quibus addo opt. tex. in proposito in l. hac consultiff. §. si quis autem. ibi, non quasi testamentum & c. C. de testa. & consequenter nullo modo potest dici testamentum, quia quando potest succedi ex testamento, non potest ab intestato. l. quando. la. 2. ff. de acqui. hær. & in regula quando. ff. de reg. iu. l. 2. C. unde lib. l. antequam. C. com. de success. cum sim. ibi per glo. allegatis.

Et in fortioribus terminis inquit Iaf. hoc uidetur decidere Bart. in testamento ad pias causas in l. 1. 2. lec. nu. 29. C. de fac. eccle. ubi concludit quod si accipimus testamentum proprie, ut diffinitur in d. l. 1. ff. de testa. si in eo deficiunt solennitates iuris civilis non dicitur proprie testamentum, sed magis proprie (inquit Bart.) dicitur ultima uoluntas, quam testamentum; ubi inter alia allegat tex. in d. §. ex imperfecto. & sic idem uult in hoc testamento inter liberos, de quo loquitur d. §. ex imperfecto. quem ipse allegat.

Cui postremo suffragatur gl. cõiter approbata i gl. fi. licet. C. de pac. ubi in terminis illius. l. decidit gl. secũdum ultimam opi. ibi relata quam censetur approbare iux. tex. ad hoc not. in l. manifestissimi. §. sed cum in secundam. ibi, non in prima, sed in secunda eius definitione. C. de fur. & c. capellanus. ibi posterior sententia. de fer. & glo. ord. in l. qui filium. §. fabinus. quam ibi not. Pau. de Cast. in fi. ff. ad trebell. Ioan. An. l. in cap. 1. uer. de nostra, de poen. lib. 6. & in ca. 1. sub num. 12. ubi loquitur de opi. Inno. de sent. excommu. eo. lib. 6. tradd. com-

muniter Docto. in l. si idem cum eodem §. in. fi. ubi post Bal. Ang. & alios late Iaf. nume. 3. & Dec. sub nume. 5. uerf. ultimo not. cũ seqq. ff. de iurisd. omni. iud. Bar. cum latissima apothil. in l. bona fides. ff. depo. Bald. in l. 1. in fin. lect. 1. ff. de const. prin. in l. si ego. §. par tus. ad fin. ff. de publicia. in l. si mater. num. 2. C. ne de sta. defun. & in auth. ex testamento. nu. 1. C. de colla. Ang. Aret. in §. responsa. nume. 4. inst. de iu. natu. gen. & ciui. & in §. item pretiũ. num. 2. insti. de emp. & uend. Alexan. in consi. 72. sub nume. 4. uerf. ista est ultima opi. & consi. 100. col. pen. in fi. sub nume. 5. uerf. & in hac opi. uol. 1. & in consi. 77. col. 3. in prin. & consil. 164. nume. 8. uol. 2. in consi. 29. nu. 3. uolu. 3. in consi. 10. nume. 18. & consil. 67. nume. 9. in fin. uolu. 5. Ioan. de Zan. inter consi. eiusd. Alex. 51. nu. 3. uolu. 4. Ruy. consi. 13. nume. 13. uol. 1. Iaf. in l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens sub nume. 6. & Dec. nume. 19. ff. si cer. peta. idem Iaf. in l. pacta nouissima. col. 2. in prin. in uerf. quarto decimo. C. de pac. & in l. 1. nume. 61. C. de iu. emph. Dec. post alios in cap. 1. lect. 1. sub nume. 12. de constitutio. Corfe. in suis sing. uer. opinio. incip. quãdo Iurisconsultus. cum aliis latissime adductis per Neuiza. in Silua nuptia. lib. 5. sub nume. 3. 2. ibi, si uero utrobique. late examinat Anto. Maria Corra. de commu. opi. lib. 1. tit. 6. nume. 79. & Zun. d. respon. pro uxo. nume. 606. cum seqq. quod illa dispositio non fit proprie testamentum, sed magis ultima uoluntas in genere, & innominata, licet habeat uim testamenti, ut declarat ibi Bald. nume. 5. & seq. & post eum Iaf. in d. §. ex imperfecto. col. fi. uerf. Item prædictis adde, de quorum ueritate, & declaratione d. l. licet. latissime Sarmien. olim Rotæ Auditor dignissimus selec. interpret.

216 terpret. lib. 2. cap. 5. nu. 3. & 8. usque ad fi. & late etiam Ruy. in rub. nu. 6. & seq. ff. de leg. 1. & nos infra latius sub nu. 250. in uerf. postremo. & nu. 251. cum seqq. usque 257. cum igitur hoc sit in dispositione militis, ergo & inter liberos, cum quo ad hoc à pari procedant, & de uno ad aliud recte arguatur, iux. sup. not. num. 18. & & seq. & prout in terminis arguit Bal. in d. l. filij. sub nu. 5. C. fam. hercif.

221 Et ita per prædicta quod istud testamentum inter liberos minus solenne iux. dispositionem d. §. ex imperfecto. non fit proprie testamentum, sed ultima uoluntas in genere, habens tamen uim testamenti, firmat ibi Iaf. sub d. nu. 15. Alex. sub nu. 2. Cur. iun. nu. 24. latissime Natta nu. 222. & seq. ubi hoc comprobatur, quia cum nõ ualeat quo ad alias personas in eo mistas, & sic quo ad omnia in eo disposita non potest dici proprie testamentum ex p̃lo legitimationis, quæ ubi est facta quoad quædam tantum, & non quo ad omnia non dicitur proprie legitimationis, sed dispensatio, arg. l. 2. C. de iu. aureo. annu. & Pau. de Cast. in rub. eo. nu. 1. 2. & 3. & in l. sed si hac. §. patronum. per illum quoque tex. nu. 5. & 6. ubi etiam Alex. nu. 4. & 5. & Iaf. nu. 6. ff. de in ius uocan. & ibid. latissime Sozi. num. 14. & 15. & idem Pau. de Cast. in l. si ab eo. ad fi. uerf. breuiter. C. de leg. hær. in l. solet. ubi etiã Dec. sub nu. 7. ff. de iur. om. iud. & in l. falsa demonstratio. §. 1. ff. de cond. & demon. idem quoque Pau. de Cast. in l. pactum dotali. in fi. & Dec. num. 15. C. de colla. Sozi. in rub. ff. de lib. & pos. nu. 6. & 7. Iaf. in l. cum acutissimi. sub num. 6. C. de fideicom. & in d. rub. de lib. & pos. nu. 13. cum seq. Dec. in l. 1. nu. 10. in fi. C. de bo. poss. con. tabu. Ripa in l. nemo potest. nu. 55. in fi. ff. de leg. 1. apothil. ad Cremen. singu. 16.

223 Guald. tit. 3. cau. 6. nu. 2. M. Ant. Cucc. in auth. nouissima. C. de inoff. testa. in præmis. nu. 4. Cœpol. caut. 114. Ripa in c. ad aures. nu. 36. de rescrip. & late consuluit Pau. de Cast. in consi. 30. præsertim nu. 11. par. 1. & consi. 34. nu. 6. par. 2. & consi. 200. sub nu. 5. in uerf. præterea. ea. par. 2. & Alexan. in consi. 25. nu. 5. uol. 1. consi. 30. nu. 5. uol. 4. & plenius consi. 189. col. 1. uol. 5. Iaf. qui late declarat in consi. 40. uolu. 3. Dec. consi. 52. col. 2. in uerf. secundo. & latius consi. 264. nu. 3. idem q̃s Dec. in consi. 257. sub num. 1. & 258. sub nu. 3. uerf. ult. obiicitur in consi. 338. sub nu. 3. ibi, & hoc idem. & consi. 576. nu. 6. in fi. Goza. consi. 6. num. 3. & nu. 63. & 67. in fi. & consi. 29. sub nu. 3. 1. uerf. præterea & secundo. & consi. 92. nu. 5. Ruy. consi. 75. sub nu. 3. & consi. 79. sub nu. 10. uerf. & alia ratione. & consi. 106. nu. 8. ad fi. uol. 3. & idem latius declarat in consi. 86. sub nu. 2. uerf. & ex alio. & nu. 3. & 4. cum seqq. eo. uol. 3. Cepha. qui alios citat consi. 278. nu. 28. uolu. 2. & Paris. consi. 7. nu. 6. & aliis seqq. uolu. 2. Corn. consi. 9. nu. 5. 6. & 7. uol. 4. Sozi. consi. 246. nume. 6. uol. 2. Cur. sen. consi. 73. etiam nu. 6. & late habetur per Anto. de But. & cæteros cano. in c. per uenerabilem. qui filij sint legi. & Couar. in epito. de sponsa. par. 2. c. 8. §. itidem. 8. nume. 1. & aliis etiam seqq. ut ibi latius per eum, & cum aliis adductis per Gabriel. comm. conclu. lib. 6. ff. de legitimatione. conclu. 8. per rotam; ad rem igitur ita quoque inquit Natta, cum istud testamentum minus solenne inter liberos ualeat quo ad eos, & non quo ad alia in eo disposita, non erit proprie testamentum, sed potius ultima quædam uoluntas in genere, ut per eum latius in d. §. ex imperfecto. ubi sup. & ante omnes hoc uoluit Specu. de instrum. edi.

edi. §. compediose. sub nu. 17. & Bar. in l. si ex duobus. §. si prius. uers. ulterius op. ff. de bo. poss. con. tabu. Guid. Pap. decif. 538. nu. 2.

224 Contrariam uero opi. uidetur firmare Bald. & Pau. de Cast. in l. filij. C. fam. hercif. & Pau. de Cast. in d. §. ex imperfecto. sub nu. 4. dum concludunt, quod testamentum minus solenne inter liberos cum duobus tantum testibus, si testator in eo usus est uerbo instituo, est testamentum ualidum de iure ciuili, & succeditur ex testamento, ut ibi latus per eos, & Bertr. qui attestatur de communi in consi. 141. nu. 5. uol. 3. Fernan. Vafq. de success. crea. §. 21. nu. 48. & seq. Zun. qui etiam attestatur de communi d. respon. pro uxo. nu. 48. quam opi. etiam ut communem, & ueriores amplectitur Brun. in tracta. de forma in rub. quotuplex est forma, & solenni. col. 2. in uers. unde pro declaratione, satis enim dicitur testamentum postquam lex illud approbat, pro testamento supplendo defectus solennitatum, & uult ex eo succedi, ut ex testamento, ut dicit Iul. Cla. d. lib. 3. senten. q. 13. in fi. & probant latius Bal. & Pau. de Cast. in d. l. filij. quia prout ipsi dicunt, cum pater habeat hoc priuilegium testandi minus solenniter inter liberos cum duobus tantum testibus, & lex approbat & confirmat hoc testamentum absque solennitatibus alias regulariter requisitis, erit testamentum proprie & ualidum, licet de iure speciali per d. §. ex imperfecto. exemplo 225 testamenti militis, quod ualet, ut dicit Bal. iure testamenti, licet lex solennitatem amoueat. l. 1. & l. diuus. ff. de mili. testa. sed est melior rex, de toto corpore iuris, quem Bal. non allegat. in l. miles si testamentum. eo. tir. ibi, perfecti testamenti potestatem obtinet. & rursus. nam militis testa-

226 mentum sola perficitur uoluntate. cum enim sit facta & equiparatio per legem a testamento perfecto de iure communi ad testamentum militis minus solenne censetur facta in omnibus, & per omnia. Iaf. in l. miles. §. iudicati. nu. 2. ff. de re iud.

Et stando, adhuc in exemplo testamenti adduco tex. clarum & concludentem, qui (ut dici solet) ponit gladium ad radicem, in l. huius militis. §. militia missus. in fi. eo. tit. dum ibi dicitur, quod uoluntas quaque militis testamentum est, quod uerbum (est) importat ueritatem, & denotat essentiam rei cui adiungitur iux. glo. & Bar. in l. mercis appellatione. ff. de uerb. sig. Bar. in l. si maritus. la. 2. §. legis Iulia. ff. ad l. Iul. de adul. Iaf. in l. 3. §. genera. nu. 2. ff. de acqui. poss. ergo idem est dicendum respectu testamenti inter liberos, in quo pariter est remissa omnis iuris solennitas, & sola etiam perficitur uoluntate prout militis testamentum, & de uno ad aliud in hac materia recte arguitur ut supra nu. 18. & 19. & prout etiam uidemus in testamento facto coram 228 Principe, quod ualet cum duobus tantum testibus, ut tradunt Bar. & ceteri in l. omnium. C. de testa. & infra latissime limitatio. 8. cap. 23. & tamen nemo negabit illud esse uere & proprie testamentum cum presentia Principis omnium testamentorum solennitatem superare uideatur, ut ibi dicit tex.

229 Confirmatur hæc opi. ex alia communi conclusione, quod ex huiusmodi testamento inter liberos minus solenni succeditur ex testamento, non autem ab intestato, iux. gl. communiter approbatam in d. l. filij. uer. ab intestato. & ibi Bal. sub nu. 5. & Pau. de Cast. sub nu. 3. & seq. C. fam. herci. & post Bar. Bal. Sal. Fulg. Pau. de Cast.

&

& alios late Alex. & Iaf. in d. §. ex imperfecto. sub nume. 14. ubi attestatur quod ista est communis opinio. contra glo. ibi quæ ab omnibus reprobatur, & ibidem Cur. iu. num. 23. ubi etiam Natta ipse hoc fatetur. num. 221. Bertran. etiam attestans de communi consi. 141. sub nu. 5. uol. 3. prout etiam attestatur & sequitur Dec. consi. 610. nu. 3. ad med. Ruy. consi. 1. nu. 18. uol. 2. & Iul. Clar. d. lib. 3. q. 13. Fernan. Vafq. qui alios cumulat de success. crea. §. 21. nu. 47. nam ad tex. in d. l. filij & l. si. C. fam. hercif. & in hac consultiissima. §. si quis autem. C. de testa. in contrarium supra alleg. nu. 216. respondent glo. & doc. in d. l. filij. & late Alexan. in d. §. ex imperfecto. nume. 2. & Cur. iu. nu. 23. & alii doc. ubi supra, & per consequens cum ex hoc testamento possit adiri hæreditas ex testamento, uidetur quod istud uere & proprie sit testamentum, ut post Bal. per eum relatum concludit Franc. Cur. in apostil. ad Alex. in d. §. ex imperfecto. in apostil. ualeat ut testamentum, circa fi.

230 Rursus comprobatur ex alia communi conclusione, quod per huiusmodi testamentum minus solenne inter liberos reuocatur primum perfectum, & solenne de iure communi, eo, quia istud testamentum minus solenne, quoad ipsos liberos est ualidum, & perfectum de iure ciuili, ut trad. Bar. in d. l. si ex duobus. §. si prius. in prin. ff. de bo. poss. contra tabu. Pau. de Cast. in auth. hoc inter liberos. nu. 6. C. de testa. Alexan. in d. §. ex imperfecto. num. 11. & in §. si quis autem. sub nume. 10. ubi etiam allegat simile de testamento militis iux. l. 2. ff. de iniust. testa. ubi multum in proposito not. Pau. de Cast. qui illam legit sub l. 1. sub nu. 2. quod secundum testamentum 231 non solenne de iure communi si est

ualidum de iure speciali tollit primū solenne de iure communi. Guil. de Benedic. in c. Raynutius. uer. testamentum. j. nume. 75. quem in specie allegat Zun. d. respon. pro uxo. num. 596. Alexan. consi. 146. nume. 12. uol. 2. late Iaf. consi. 223. uolumi. 2. non solum quando in primo solenni sunt instituti extranei, & in secundo minus solenni liberi, ut probatur per argumen. a fortiori in d. l. 2. ff. de iniust. testa. & in l. hac consultiissima. §. si quis autem. C. de testa. prout in specie loquitur Pau. de Cast. supra allegatus in d. auth. hoc inter liberos nume. 6. & Roma. consi. 385. col. 1. uers. prima. cum sequen. & Boer. decif. 240. nume. 11. & late deducit, & probat Zun. ubi supra nume. 705. cum pluribus seqq. de quo nemo unquam dubitauit, sed etiam quando in primo solenni essent pariter liberi instituti, prout loquitur Alexan. d. consi. 146. nume. 12. & sequen. & in l. hac consultiissima. §. si quis autem. nume. 10. C. de testamen. Roma. qui eam opi. declarat, & moderatur in consi. 179. col. 5. in fi. in uers. tertio. & hæc est uera, prout etiam Aym. consi. 152. nume. 12. Paris. consi. 34. ante nume. 59. uol. 2. & Gabr. latissime qui plures cumulat lib. 4. commu. concludit. de testa. conclus. 7. & late etiam comprobatur Socin. iun. consi. 144. nume. 34. 40. & 41. & pluribus seqq. uolumi. 2. quem & alios in proposito nouissime late cumulat Zun. d. nume. 596. cum seqq. & nume. 688. & 705. cum seqq. usque 723. & Franc. Mantica de coniect. ultima uolunta. lib. 6. titu. 2. sub nume. 17. uers. sed tamen hoc non uidetur sufficere. & sub num. 19. uers. quæ tamen decisio. & hæc opi. proculdubio uerior est, & communis, ut ex prædictis apparet, quicquid uoluerit Alexan. in d. §. si quis autem. nume. 10. iuncto sequen. & Iaf. col. 1.

in

in 3. limitatio. & alii allegati per Gabriel. ubi supra in uerfi. contrarium. & late Ruy. eos sequens, & alios cumulans in confi. 9. nume. 16. cum cætaris seqq. uolu. 2. quem refert, & sequitur Cepha. confi. 3. 2. nume. 10. uolumi. 1. quibus tamen omnibus his auctoritatibus in contrarium allegatis latissime & bene respondet Zun. à nume. 601. cum multis seqq. & sigillatim nume. 613. cum aliis plurib. seqq. 234 & rursus nume. 694. usque 722. ubi demum primam hanc nostram conclusionem firmam, solidā, quadratā, marmoream, & inconcussam testatur & probat, prout etiam de testamento solenni ad pias causas, quod reuocetur per secundum minus solenne, pariter ad pias causas optime consuluit Paul. de Cast. late probans in consil. 3 27. per totum par. 1. quem refert & sequitur Alexan. in d. §. si quis autē. uolu. nume. 10. & d. confi. 146. nu. 13. uolumi. 2. & 131. nume. 3. uolu. 7. & idem uoluit, & firmat Alexan. consil. 105. sub nume. 8. uolu. 4. Ias. in l. si ita sit ascriptum. nu. 29. ff. de lega. 1. Dec. in l. nihil tam naturale. sub nume. 5. ff. de reg. iu. Couar. in rub. de testa. par. 2. sub nume. 1. Franc. Mantica de coniectu. ult. uolunta. d. lib. 6. tit. 3. nu. 47. late Sozin. iun. d. confi. 144. nume. 37. in fi. & seqq. Tiraq. in 2. priui. piæ cau. & idem late priuileg. 53. & nouissime alia cumulans Zun. num. 593. & 592. & ex Theologis Sylue. in sua summa 235 uer. testamentum. 1. q. 6. in uerfi. quartum. ergo multo magis hoc dicendum est in testamento condito inter liberos, quorū causa est fauorabilior, ut præcise probat Zun. ibi, nume. 594. & seq. & rursus ibi nume. 633. & de testamento imperfecto, & minus solenni, in quo sunt instituti alii uenientes ab intestato ad derogandum primo solenniter condito, est tex. in d. l. 2.

ff. de iniust. testa. & in d. §. si quis autē. l. hac consultissima. ubi omnes præsertim Alex. num. 10. & seq. & Ias. nu. 1. & 2. & Riminal. sub eo. nume. 2. C. de testa. & trad. expresse Alexan. d. confi. 105. num. 6. uol. 4. & confi. 146. ad fi. uerfi. & similiter. uolu. 2. & Guil. de Benedic. d. uer. testamentum. j. nu. 76. de quo latissime post alios Zun. nume. 619. usque 634. nam id generale est, quod primum testamentum solenne tollitur per secundum minus solenne ualidum de iure speciali, ut est glo. singu. in §. ex eo. uer. perfecto. in fi. quib. mod. testa. infir. not. Paul. de Cast. in d. l. 2. ff. de iniust. testa. & idem d. confi. 3 23. sub nume. 4. par. 1. ubi dicit, quod tantam uim habet testamentum ualidum de iure speciali ad tollendum primum, quantam ualidum de iure communi Alex. in confi. 177. sub nume. 1. uerfi. etiam si posterius. uolu. 2. & d. confi. 146. nume. 12. uolumi. 2. Cepha. d. confi. 73. sub nu. 1. cum seqq. uolu. 1. Dec. confi. 475. sub nume. 1. idem Dec. confi. 264. num. 1. ad fi. in uerfi. sed tamen prædictis non obstantibus. & consil. 489. nume. 3. Zun. nume. 591. & 592. & uoluit Sozin. iun. d. confi. 144. num. 3. 2. uolu. 2. & Couar. d. rub. de testa. par. 2. nu. 1.

Et ratio prædictorum est, quia sufficit, quod secundum testamentum sit perfectum in sua specie, & habeat substantialem requisita ad sui ipsius perfectionem, licet primum habeat plures solennitates, nam maior solennitas non inducit maiorem perfectionem ubicunque utrunque est perfectum quoad solennitatem necessario requisitam, superflua enim solennitas, & non necessaria non attenditur iux. doctri. Bar. in proposito not. & communiter approbatam in l. hæredes palā. §. si quid post. sub num. 3. in uerfi. sed dubium est. ff. de testa. quid enim inquit

236 quæ Bar. si in primo sunt uiginti testes, requiruntur ne tot in seq. ad tollendum primum? certe non, sed satis erunt septem, qui necessario de iure communi requiruntur; & sequitur Ias. in d. l. si ita sit ascriptum. num. 28. de lega. 1. & bene Alex. d. confi. 146. nume. 12. uolu. 2. Dec. in d. l. nihil tam naturale. nume. 5. ff. de reg. iu. & ibidem Cagno. nume. 11. & 12. Paul. de Cast. d. confi. 3 27. sub nu. 6. cum seqq. par. 1. Couar. d. rubri. de testa. par. 2. nume. 1. Zun. qui alios etiam adducit 241 d. respon. num. 561. ex quo inferri potest, quod ita est perfectum testamentum, quo ad liberos cum duobus testibus, prout inter extraneos cum septem. Alex. in d. §. ex imperfecto. sub nume. 11. licet hoc sit perfectum de iure communi illud de iure speciali, & ideo utrunque eandem uim, & pariter potestatem obtinet iux. d. l. miles si testamentum. ff. de mili. testa. & consequenter utrunque pariter uere, & proprie erit testamentum, alterum uidelicet de iure communi, alterum de iure speciali.

238 His accedit, quod cum testamentum quo ad sui originem, & substantiam sit de iure gentium, licet quo ad solennitatem formalem sit de iure ciuili, ut supra cap. 2. num. 6. cum multis seqq. certe cum ista solennitas ex eodem iure ciuili sit remissa, & sublata, imo uerius nunquam requisita in hoc testamento inter liberos satis habens illud iux. meros, & simplices terminos iuris gentium conditum esse, illudque pro perfecto, & ualido approbans, & tribuens illi omne iuris ciuilis fomentum, & robur absque ulla alia ciuili solennitate, proinde ac si omnis solennitas interuenisset, ut nouissime per Zun. d. respon. pro uxo. nume. 45. & sequen. & nos supra nu-

239 me. 17. & seqq. sequitur hoc esse uere, & proprie testamentum, tam de iure gentium, quam ciuili saltem per approbationem, quia merito nostra facimus quibus auctoritatem nostrā impartimur, inquit Impe. in l. i. in uerfi. sed neque ex multitudine auctorum. C. de uer. iu. enucle. glo. fi. in cap. 1. de transac. cum simil.

Postremo aliis omisso, probatur conclusio uiuo fundamento, si quidē tette Boetio, omnis actus humanus perficitur uoluntate, & potentia, licet Aristo adiungat scientiam, ut refert Bal. in l. si testamentum. nume. 2. C. de iu. & fac. igno. & in repet. l. j. sub nume. 55. C. de iacr. eccles. & in consil. 3 26. col. 2. ubi late uolumi. 1. & Barba. inter confi. Alexan. confi. 52. nume. 30. uolu. 4. ubi attestatur Docto. omnes transire cum Boetio potius quam cum Aristo. idemque iuncta postil. quæ alios adducit in consil. 123. inter confi. eiusdem Alexan. nume. 1. eo. uolum. 4. Bal. in l. omne uerbum. nume. 8. C. com. deleg. Couar. in cap. cum effes. sub nume. 7. uerfic. tertio his accedit. de testamen. cui suffragatur tex. in l. cum te sponse. ubi etiam Bart. ante nume. 1. C. de dona. ante nupt. & in cap. cum super abbacia. ubi etiam Dec. in quarto notabili de offic. delega. & idem Dec. in l. quantum. nume. 14. C. de testa. mili. & nouissime comprobat Francif. Mantica de coniect. ult. uolunta. lib. 2. ritu. 14. nume. 3. quamuis idem Bald. in l. i. nume. 1. ff. de lega. quattuor requirat, potestatem scilicet, uoluntatem, scientiam, & formam; cum autem pater facit testamentum inter eius liberos cum duob. testibus, concurrat in hoc testamento eius uoluntas, & iuris auctoritas, ergo est testamentum. d. l. cum te sponse. in fin. ubi

quam tua uoluntas iurisque auctoritas fecit ratam. ergo proprie est testamentum, quia hoc pater uult, & potest ex iuris ciuili auctoritate.

Accedit quod lex potuit facere, prout in pluribus aliis casibus facit, quod pater possit facere testamentum inter liberos cum duobus testibus tantum, de cuius ualiditate circa hoc non est ambigendum, prout infra particulariter cap. 22. latius demonstrabitur, & hoc uoluit, prout potuit per d. §. ex imperfecto. cum aliis supra adductis, num. 2. cur ergo istud non sit proprie testamentum, prout illud in quo uoluit septem adhibere, ratio reddi non potest, cum in utroque eadem iuris uoluntas, & potentia concurrat per proxime allegata, nec maior solennitas inducat maiorem perfectionem, cum utrumque habeat solennitatem necessariam à iure requisitam, ut supra nu. 235. & seqq. Ideoq; prout ibi ostensum fuit, istud 242 testamentum cum duobus testibus ita est perfectum quo ad liberos, prout illud cum septem quoad extraneos, etenim cum in utroque concurrant necessaria requisita utrumque est solenne in sua specie, iux. glo. not. & singul. in l. si creditoris. in glof. 1. quam not. ibi Bald. in finalibus uerbis. C. de fideicommiss. ergo utrumque est proprie testamentum, cum utrique comperat definitio testamenti, quod est iusta sententia, idest solennis &c. iux. l. 1. ubi glof. & Docto. ff. de testa. à qua sumitur propria rei significatio, ut late supra demonstrauimus in argumento facto pro contraria parte num. 213. & seqq. quod hic retorquetur.

Quod ut euidentius pateat, quæro si lex disposuisset, quod regulariter ualeret testamentum cum duo-

bus testibus, uel tribus tantum, prout dispositum reperitur per l. Canoniam. in cap. cum esses. & cap. sequen. de testa. & prout l. Ciuili disponere potest, ut & late infra c. 22. per totum. quis dubirat, quod istud esset uere, & proprie testamentum, cum in eo concurrerent necessaria de iure requisita ad perfectionem testamenti iux. glo. & Bald. in d. l. si creditoris. C. de fideicommiss. & quod testantis uoluntas, & iuris auctoritas ratum fecit, ut dicit Imper. in d. l. cum te sponsa. in fin. C. de dona. ante nupt. quod ergo procederet in uniuersum, & quo ad omnes casus, si lex uniuersaliter quo ad omnes hoc disposuisset, id procedere debet quo ad casus speciales, prout est iste de testamento inter liberos, in quibus lex specialiter & particulariter hoc disposuit, quia tantum ualet dispositio specialis quo ad suam speciem, quantum generalis in suo genere. l. si duo. in fi. ff. de adm. tut. o. l. si chorus. & ibi Bar. ff. de leg. 3. Bar. in l. sed & si quis. §. quæ situm. num. 1. & post alios Ias. in primo nota bili. ff. si quis cau. Aym. consi. 162. sub nume. 2. uersi. sed præmissis. & quod iuris est de toto quo ad totum, idem est de parte quo ad partem. l. quæ de tota. ff. de rei uendi. l. qui scit. in prin. ff. de usu. l. si duo. in fin. ff. de administ. tur. l. si seruus eius. etiam in fin. ff. de acquiren. hæred. l. an pars. ff. pro derelict. l. iuris gentium. §. ad eo. cum similibus ubique allegatis per glof. & Docto. ff. de pac. & latissime Euerar. in locis lega. centu. 80.

Et ex his potest colligi responsio ad omnia, quæ pro contraria parte adducta fuerunt; nam ad primum, quod istud dicatur testamentum imperfectum. in d. §. ex imperfecto. & consequenter nō sit proprie testamen-
tum

tum per tex. in l. 2. §. 1. ff. quemad. testa. ape. ut supra nume. 212. & pluribus seqq. responderetur, quod dicitur testamentum imperfectum habito respectu ad perfectionem regularem, & formam trad. in l. hac consultissima. C. de testa. ad quam consuetudine, & immediate sequitur d. §. ex imperfecto. nam secundum iuris regulam trad. in l. hac consultissima. uerum est dicere, quod omne testamentum, in quo non est seruata forma ibi tradita, est imperfectum; itaque testamentum inter liberos cum duobus testibus tantum potest dici imperfectum non simpliciter, & absolute, sed respectiue, idest imperfectum regulari perfectione, sed tamen perfectum specialiter, & de iure speciali; ideoque uere, & proprie est testamentum de iure speciali, prout est testamentum conditum iux. formam d. l. hac consultissima. uere, & 247 proprie testamentum de iure communi, & regulari, & sic utrumque est perfectum, & uerum ac proprium testamentum in sua specie, & utrumque eandem uim, & potestatem obtinet iux. tex. opti. in proposito in l. miles si testamentum. ff. de milit. testamen. ut latius supra comprobauimus, nume. 230. & pluribus sequen. u'que 238. & ita quoque in effectu respondet Brum. supra allegatus. nume. 204. tex. autem in dict. l. 2. §. 1. ff. quemadmod. testa. ape. loquens de testamentis imperfectis, quæ abusive dicuntur testamenta, loquitur 248 & intelligitur de testamentis imperfectis in suo genere, quæ nullo iure regulari, aut speciali sustineri possunt; quod declaratur ex uerbis proxime præceden. ibi quæ falsa sunt, uel iniusta, uel irrita, uel rupta. & immediate sequitur, item imperfe-

cta; una enim pars legis ex alia declaratur. l. utrum. ff. de pet. hæred. ubi Bart. Bald. & cæteri. l. si seruus plurium. §. fin. in fi. ff. de lega. primo, cum simi. supra late adductis cap. 11. nume. 44. præsertim propter uim illius dictionis (Item) quæ repetit qualitates præcedentes, ut supra illum tex. ponderauimus nume. 212. qui hoc modo declaratus retorquetur in oppositum, si quidem testamentum inter liberos cum duobus testibus est ualidum, & perfectum in sua specie licet respectiue dicatur testamentum imperfectum, & sic cum adiuncto quo ad perfectionem communem, & regularem, ut proxime ostensum fuit.

Prout etiam in contrarium, & pro parte nostra retorquetur tex. in l. 1. ff. de testamen. ut latius supra sub nume. 241. in uersicu. accedit. quæ hic omitto, ne bis eade in (quæ ibi uideri possunt) repetamus; præter quod sufficit definitionem ueram esse secundum regulam iuris communis Alexan. in rubri. ff. solut. matri. sub nume. 26. & sic in d. l. 1. diffinitur testamentum, prout est solennis dispositio secundum regulam iuris communis traditam in d. l. hac consultissima, à qua, licet excipiatur testamentum inter liberos, & alia in quibus non est necessaria, illa solennitas non sequitur, quod hæc non sint proprie, & uere testamenta; imo contrarium ex eo inferri potest, quod licet exceptio non comprehendatur in regula quo ad iuris determinationem, comprehenditur tamen quo ad uim uerborum, quia exceptio est de genere regulæ, iux. opin. Placen. quam sequitur glof. & Dyn. in rubri. de regulis iuris libro sexto, Bar. in l. prima, ad fin. ubi cæteri post eum,

Præsertim Dec. nume. 22. & Cagno. Etiam sub nume. 22. cum sequen. ff. de regulis iuris tradd. Bart. Bald. Pau. de Castr. & cæteri in l. in iis. ff. de leg. Iaf. in l. nummis. nume. 11. ff. de in lit. iur. Aret. consil. 30. nume. 80. Paul. de Cast. in l. pluribus. §. & si placeat. num. 2. de uerborum obligatio. & Euerar. centu. 3. fol. mihi 24. in uersicu. secundo istud argumentum. Et hinc est quod exceptio non solum firmat regulam in casibus non exceptuatis, ut late supra capitu. 10. nume. 29. sed etiam illam declarat in quibus terminis procedat. l. nam quod liquide. §. fin. in fin. ff. de pe. lega. Anchara. in dict. rubric. de regulis iuris, libro sexto, num. 9. tradd. scriben. in capitu. qui ad agendum. de procu. libro sexto, ut per Alexan. in l. fin. sub nume. 4. ff. quod quisque iu. & Dec. in capitu. cum dilecta. colum. 2. de confirma. util. uel inutil. bene Roma. in consil. 107. uersicu. secundo. Alexan. consil. 216. sub nume. 29. uersicu. decimo. uolumi. 2. Dec. consil. 520. nume. 9. Felin. in dict. cap. quoniam frequenter. in princip. ut li. non contestata. Dec. in d. l. 1. sub nume. 22. ubi late Cagnol. nume. 27. ff. de regulis iuris, & late etiam Euerar. d. centu. 3. ubi supra in uersicu. tertio istud argumentum, & Aym. consil. 214. nume. 14. & 15. & Tiraquel. ad fin. retrat. lignia. nume. 96.

Pariter in contrarium, & pro parte nostra retorquetur argumentum, quod ex huiusmodi testamento inter liberos minus solenne succedatur parentibus ab intestato. iux. l. filii. C. famil. hercis. cum aliis prout supra in argumento pro parte contraria. nume. 216. si quidem uera, & communis opinio se habet in oppositum, quod imo succedatur ex te-

stamento, ut late supra nume. 229. ubi ad text. in d. l. filii. cum aliis in contrarium allegatis, responsum fuit, licet remissive, prout uideri potest.

Ad ea quæ trad. Bart. in l. 1. C. de sacr. eccles. in contrarium adducta supra nume. 218. in uersicu. & in fortioribus terminis. respondetur, quod dum Bart. uult, quod istud testamentum minus solenne, non fit proprie testamentum, prout diffinitur in d. l. 1. ff. de testa. iusta sententia & c. loquitur respectiue habito respectu ad testamentum solenne de iure communi, & regulari, sed non sequitur simpliciter, & absolute, quod non fit uere testamentum de iure speciali, prout supra latius de hoc argumentum fundatum in d. l. 1. ff. de testam. respondimus à nume. 243. in uersicu. & ex his. cum aliis sequentibus. præterea dici potest, quod etiam accipiendum testamentum, prout diffinitur in dicta l. 1. illud testamentum minus solenne inter liberos, est uere, & proprie testamentum, ex quo inter liberos est perfectum, & solenne, & sic comprehenditur sub diffinitione tradita in d. l. 1. ut supra nume. 241. clare ostensum fuit, quicquid uelit Bar. in d. l. 1. C. de sacr. eccle. in contrarium allegatus.

Postremo ad not. per glo. & Docto. in l. licet. C. de pac. in contrarium supra adducta nume. 219. & seq. respondetur primo, quod licet respectu testamenti militis, de quo text. glo. & Docto. ubi loquuntur, illa opi. esset uera, non sequitur idem quoque procedere quo ad testamentum inter liberos, quorum causa est fauorabilior & magis privilegiata, iux. communem opi. ut late Zun. respon. pro uxo. nu. 647. & supra per nos. num. 20.

Præterea

Præterea respondetur, quod quicquid ibi teneat gl. & Bal. contrarium tenent Pet. Cyn. Rapha. & Fulgo. ibi relati per Alex. sub nume. 5. quorum opi. uerior uidetur, quæ prout est rex. per eos alleg. in l. milites. C. de milita. testa. ubi in prin. expresse dicitur, quod si milites postremo uoluntatis affectu cuiuslibet generis homines amplecti uoluerint quomodo possint, & uelint testentur; ergo illud erit testamentum, quod importat illud uerbum testentur, & declaratur ex titulo sub quo est situata illa. l. milites. C. de testa. mili. l. imperator. & ibi Bar. ff. de in diem addic. glo. in prin. l. fin. in uer. repeti. ubi etiam Bar. & Docto. ff. de condi. ind. & bo. glo. in cap. ubi qui. in glo. 2. de rescript. lib. 6. & in c. si super gratia. de of. delega. eo. lib. 6. Abb. in c. bonæ. in fi. de confir. uti. & in c. ad audientiam. nume. 3. de reb. eccles. alienan. & bene Euerar. post alios per eum relatos centu. 45. in uersicu. quarto, potest sumi argumentum, quia, ut & ipse ibi dicit nigrum dubium recipit declarationem à rubro claro. ut not. gl. in l. uni. uer. retractare. & ibi Bal. nu. 6. ad fi. C. ne liceat in una ead. cau. tertio prouo. & glo. in l. 1. in glo. magna ad fi. C. ne si leuiss. not. dentur. Abb. in d. c. bonæ. ubi supra. Ang. Aret. i proce. in situ. sub num. 11. uersicu. quarto. Alexan. consil. 13. nume. 8. ad fi. uersicu. & si cut per rubricam. uol. 3. & conf. 101. nume. 4. eo. uol. 3. in consil. 109. nu. 4. uolu. 5. in consil. 70. nume. 8. uolu. 7. Iaf. in consil. 198. nume. 2. uolu. 2. Cepha. consil. 156. num. 7. uolu. 2. tradd. cano. in proce. decreta. rex pacificus. ubi Anto. de But. & Abb. nu. 8. tradd. omnes in l. 1. ubi post alios Iaf. nu. 2. Dec. lec. 1. nume. 9. & lec. 2. nume. 21. & Ripa nume. 14. & 15. ff. si cert. peta. Cur. iun. nume. 16. Alex. nume. 3. & cæteri ibid. quibus accedat infra trad.

par. 2. cap. 6. nume. 30. cum seq. quælibet igitur uoluntas militis uolentis testari testamentum est, ut est text. in l. eius militis. §. si. in fi. ff. de mili. testa. nam militis testamentum sola perficitur uoluntate inquit idem Papinia. in l. sequen.

Si ergo in perficiendo militis testamento sola eius uoluntas attenditur, nihil obstat cur in terminis d. l. licet. pactum illud de futura successione inter milites non fit proprie testamentum si ad id concurrat uoluntas militum, prout etiam fateatur Dec. ibi in fin. uersicu. fateor tamen. uerum, quia ut dicit ibi Dec. de hoc non contabatur, quod eo modo milites illi uoluerint condere testamentum, propterea dubitant ibi Docto. an illud pactum possit dici testamentum, uel donatio causa mortis, seu ultima uoluntas in genere, de quo ad eos latius ibi me remitto, ubi finaliter Bal. Alexan. Iaf. & post alios Cur. iun. ibi in fi. conclusum non esse curandum de nomine postquam idem resultat effectus, qui potius attendi debet, quam simplex sonus uerborum. l. si uno. in prin. ff. loca. l. infulam. ff. de præscript. uer. l. si olei. cum glo. C. loca. bo. tex. quem nemo allegat in l. qui sub prætextu. ibi, sub nudæ appellationis uelamine. C. de sac. eccle. in l. quoniam indignum. C. de testamen. tradd. Bart. in questione incip. publicanus. i. solutione questionis, sub nu. 2. Bal. in l. 2. C. como. & in rub. in fi. C. de in. emphy. & Iaf. in l. 1. eod. titu. nume. 45. Abb. in cap. constitutus. num. 22. de religio. dona. Iaf. in l. non codicillum. nume. 3. C. de testam. Dec. in l. si pascenda. nu. 10. C. de pact. & in cap. ad audientiam. in prin. de appella. Alexan. in consil. 40. parum sub num. 14. ibi pro hoc facit. uolu. 4. Dec. in consil. 190. col. 2. uersicu. sexto. in consil. 164. nu. 3. in consil. 305.

nume. 2. & consi. 687. nume. 12. Cur. iun. in consi. 141. nume. 15. & hanc dicit esse ueram iuris conclusionem idē in consi. 82. nume. 1. & sæpe Paris. in consi. 78. nume. 11. & consi. 89. nume. 10. uolumi. 1. consi. 12. nume. 5. uolum. 2. consi. 33. nume. 38. uol. 3. & consi. 72. nume. 14. uol. 4. Cepha. consi. 1. nume. 18. & consi. 178. nume. 7. Aym. in consi. 20. ubi id declarat. nume. 5. & consi. 301. nume. 1. & alij alibi passim.

257 Ex quibus finaliter concluditur, quod testamentum patris inter liberos cum duobus testibus est uere, & proprie testamētum, licet de iure speciali, & hoc intellige quando pater disposuit per uiam testamenti, ita quod apparet uoluisse condere testamentum, licet minus solenniter (quod ibi permittitur) uel quia id expressit, uel quia usus fuit uerbo institutio, uel hæredes facio, argumen. d. l. non codicillum. cum ubi no. C. de testa. & late declarauimus supra cap. 6. nume. 15. & 16. & pluribus seqq. uel alius uerbis aptis ad hæredis institutionem, ut in terminis trad. Bal. & Pau. de Cast. in l. filii. C. famil. herc. puta si dicat relinquo omnia mea bona, quod importat hæredis institutionem, ubi alius non est institutus hæres. iux. gl. in l. his uerbis. & ibi Bar. Bal. & cæteri. ff. de hæred. insti. & bene declarat Pet. Ghien. de Eugubio inter conf. Bar. 153. ad med. uerfi. nam uerbum relinquo. uolu. 1. uel ex aliis uerbis consistet de uoluntate patris, quod uoluerit condere testamentum, argumen. d. l. quoniam indignum. C. de testa. quod si id non consistet, puta quia non fuit usus uerbis aptis ad hæredis institutionem, uel alius ex quibus cõstet uoluisse condere testamentum, sed forte processit diuidēdo bona sua inter eius filios iux. tex. in d. l. filii. cum ibi not. per Docto.

C. famil. herc. uera erit cõtraria opi. quod istud non erit uere, & proprie testamentum iux. not. per Alexan. in d. l. ex imperfecto. sub num. 2. de quolatus Bald. & Paul. de Cast. in d. l. filii. Ruy. consi. 126. nume. 3. uolu. 1. Fran. cisc. Mantica de coniectu. ult. uolunt. lib. 6. titu. 2. nu. 18. quibus adde trad. per nos supra nume. 116. cum aliis decem seqq. ad quæ me refero. quod si clare conster, quod pater uoluit facere codicillos, non autem testamentum, & filios in codicillis hæredes instituerit, talis dispositio sustineri non poterit, neque ut testamentum, quia noluit neque ut codicilli, quia hæreditas dari non potest nisi in testamento, non autem in codicillis iux. supra adducta cap. 6. nume. 16. & 25. etiam filiis, ut trad. Bald. in l. institutio talis, quem sequitur ibi Pau. de Cast. in f. ff. de cond. inst. & idem Bal. in l. filii. nume. 7. C. fam. herc. & in l. non codicillum. in fi. & in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. num. 5. C. de testam. & late cõprobat Roma. in consi. 179. col. 3. in uerfi. quo ad secundum Ruy. in consi. 37. nume. 8. uol. 1. Paris. consi. 35. nu. 6. uol. 2. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 2. titu. 3. sub nume. 5. & Ang. in l. militis codicillis. in prin. reiecta contraria opi. Bar. ibid. in f. ff. de milita. testa. cum quo tamen transit Pau. de Cast. sibi contrarius in d. l. filii. in fi. C. fam. herc. & Alexan. in d. l. hac consultissima. §. si quis aurem. sub nume. 9. C. de testam.

260 Postremo, ut concludamus hæc omnia, quæ de testamento minus solenni inter liberos supra tradita sunt, recipiunt not. declarationem, & in practica maxime necessariam, ut procedant ubicunque testamentum est imperfectum ratione omiffæ solennitatis, secus si ratione imperfectæ, & incompletæ uoluntatis; exemplum nobis

bis adfert I. C. in l. si de commissis. uerfi. quoties. ff. de lega. 3. in l. ex ea scriptura. & in l. si quis cum testamentum. ubi in specie Bar. & Pau. de Cast. nu. 3. & nu. 5. & Aret. ibi dem ad fi. uerfi. secundo casu. ff. de testa. Bar. & Pau. de Cast. & not. Bal. in l. si. nume. 6. C. famil. herc. & tradunt omnes in d. l. ex imperfecto. ubi Bar. nume. 2. Bal. nu. 1. Paul. de Cast. & Alexan. nume. 3. Iaf. nume. 2. uerfi. limita. Cur. iun. qui attestatur de communi, nu. 1. & post alios latissime Natta nume. 139. cum seq. Angel. Aret. qui declarat in §. ex eo. col. si. uerfi. in glo. nullum. insti. quibus mod. testa. in fir. Ancha. in cap. 2. nume. 10. & in cap. cum effes. nume. 22. de testam. & Barba. in cap. relatum. el primo, num. 22. & pluribus seqq. eo. titu. & Guil. de Benedic. in cap. Raynucius. uer. testamentum. j. nume. 72. eo. etiam titu. de testamen. Bal. consi. 196. uol. 5. Fulgo. consi. 29. nume. 3. Guid. Pap. consi. 55. nume. etiam 3. Alex. in l. si certis annis. nume. 5. C. de pac. & in consi. 76. nume. 13. uolu. 3. Abb. consi. 98. in fin. & consi. 105. per totum. uol. 2. & in notabili casu. Corn. consi. 73. num. 8. 9. & 10. uol. 1. Ruy. attestans de communi in consi. 15. nume. 2. uolu. 2. & conf. 7. nume. 7. & sequen. & consi. 11. nume. 12. uolu. 3. Paris. consi. 146. nume. 7. 8. & seqq. uolumi. 4. latissime Iaf. consi. 196. col. 4. uolu. 2. & consi. 8. col. 8. uerfi. quinto facit. & uerfi. sexto. uolumi. 3. & idem loquens in testamento ad pias causas, quod æquiparatur testamento inter liberos, in consi. 155. num. 1. & col. 2. cum sequen. per totum. uolu. 4. Sozi. iun. consi. 147. nume. 29. in fin. nu. 30. & sequen. uolumi. 2. & 189. nume. 94. eo. uol. & consi. 71. nume. 24. uolu. 4. Guid. Pap. decisio. 538. ad fin. Gram. decisio. 62. sub nume. 11. & nume. 12. cum seqq. late Boer. decisio. 240. nu.

me. 5. Gual. titu. 2. cau. ii. nume. 6. Fernan. Vasq. de success. crea. §. 21. nu. 62. Anto. Gab. commu. conclu. lib. 4. titu. de testa. conclu. 9. nume. 1. 2. & per totam, & latissime Iul. Clar. lib. 3. senten. quæstio. 9. per totam. Lud. Zun. in respon. pro uxore. num. 11. & 12. & nume. 266. & 267. & num. 291. & 292 & Crescen. decisio. 164. lib. 1. & pro ut etiam de testamento ad pias causas Guil. de Benedic. & alii quoque ex supra citatis; & particulare, & latissime infra. par. 2. cap. 5. nume. 1. 2. & per totum ostendimus, & declarauimus

261 Testamentum enim, ut in proposito dicunt Doctores, est quid indiuiduum, cuius, qui partem fecit, nihil fecisse uidetur. l. furiosum. ubi glo. & Docto. C. qui testa. face. poss. cum aliis supra adductis. cap. 8. num. 27. cum sequen. & ideo in ultimo puncto indiuisibili stat forma essentialis testamenti, ut not. Bal. in d. l. si quis cum testamentum. quam legit sub l. si qui. in princip. ff. de testamen. ubi etiam Pau. de Cast. nume. 2. & nume. 6. Aret. ibidem. in princip. & Imo. in 4. notabili. Franc. Mantica de coniectu. ult. uolunt. lib. 2. titu. 4. nume. 4. Sozi. & Iaf. in rubri. sub nume. 12. & 13. ff. de lega. 1. & ibidem Ruy. nume. 4. & Sozi. iun. num. 37. idem Sozi. iun. in consi. 147. nume. 16. uolu. 2. Iaf. d. consi. 196. col. 3. uerfi. quod autem Alber. & sequentibus. uolumi. 2. & d. consi. 8. col. 5. in fi. ibi forma enim essentialis. & col. seq. uolum. 3. Cepha. consi. 294. nu. 5. & multis seqq. ex quibus uidetur inferri, quod ubi adest imperfectio uoluntatis, non sustineatur respectu liberorum, uel piae causæ etiam quo ad disposita, ut respectu liberorū no. trad. Bald. in l. si. nume. 6. C. fam. herc. cun. & latissime probat Natta in d. §. ex imperfecto. num. 140. & in terminis

minis piæ causæ infra par. 2. cap. 5. nume. 7. An autem ex eo, quod fuit uocatus notarius, ut se rogaret de testamento, qui se rogare (testatore morte præuento) nõ potuit, & an & quando testamentum dicatur imperfectum ratione imperfectæ uoluntatis, uidentur esse infra latius d. par. 2. cap. 5. nume. 8. cum cæteris seqq. tempus est enim, ut huic primæ nostræ limitationi finem faciamus in qua nimirum forte digressi sumus, parce autem lector si nimirum super ea nos dilatauerimus, nam & tanquam prima soboles ampliori dote eam ornari oportuit. Et plurimam hinc hinc deservit ad declarationem seqq. limitationum, ad quas accedamus.

Limitatio I I.

Testamentum in quo sunt instituti uenientes ab intestato, licet non sint de liberis, non requirit solennem numerum septem testium, sed quinque sufficiunt.

Cap. XVII.

S V M M A R I V M.

- 1 Solennis numerus septem testium non requiritur in testamento, in quo sunt instituti uenientes ab intestato, licet non sint de liberis.
- 2 Testamentum hoc, in quo sunt instituti uenientes ab intestato, requirit tamen quinque testes.
- 3 Quod testamentum istud in quo sunt instituti uenientes ab intestato ualeat cum quinque testibus, an procedat de iure quoque Digestorum, uel solum de iure Cod.
- 4 Testamentum istud an ualeat ut testamentum uel ut ultima uoluntas in genere.
- 5 Limitatio debet esse de regula.

- 6 Testamentum hoc cum quinque testibus tollit primum, quantumlibet solennissimum.
- 7 Effectus potius quam sonus uerborum attendi debet.
- 8 Dicitio, quasi, est nota improprietas.
- 9 Quod participat de duobus indicatur, prout de eo in quo magis incaluit.
- 10 Testamentum istud cum quinque testibus ualeat quo ad omnia in eo disposita.
- 11 Testamentum quod potest contrahi abulato ex consequenti est ualidum, & ex eo potest adiri hereditas.
- 12 Disposita in hoc testamento, an debeantur ut ab intestato, uel ut ex testamento.
- 13 Et utcumque debeantur necessaria est aditio hereditatis.
- 14 Ad locum legata debeantur ex testamento, uel ab intestato, semper est necessaria hereditatis aditio.
- 15 Dispositio hæc consuetissima, & si quis autem C. de testam. est fauorabilis, & late interpretanda.
- 16 Et procedit tam in testamento in scriptis, quam in nuncupatio.
- 17 Dum tamen omnes ab intestato uenientes sint in eo instituti, qui primum locum ab intestato obtinent tempore mortis testatoris.
- 18 Quod latius declaratur.
- 19 Testamentum hoc non est ita privilegium, ut est testamentum inter liberis.
- 20 Et ideo non consequitur omnia privilegia, que habet testamentum inter liberis.
- 21 Testator qui post testamentum conditum dicit nolle suum testamentum ualere, quia uult decedere intestatus, uidetur tacite instituisse uenientes ab intestato, & ita tollitur primum testamentum.
- 22 Scitis si solum dicat se nolle ualere testamentum ab eo factum.
- 23 Uoluntas testatoris tantum ablatiua, non est potens ad tollendum primum testamentum, sed bene uoluntas dispositiua.

C A P. XVII.

NON solum, ubi liberi uocati instituti reperitur relaxata solennitas numerus septem testium uox præced. nostram limitationem, sed etiam ubi sunt instituti alii, qui licet non sint de liberis, sunt tamen successores testatoris ab intestato, puta filii liberi non exstantibus, adiuuantes, uel alii transuersales ab intestato proximioris nominis in hoc casu. Et reperitur relaxatus solennis numerus septem testium, & sufficiunt quinque tantum, ut est rex. sing. qui alibi in iure non reperitur, & mirabilem appellat ibi Pau. de Cast. & de eo multum exclamat in l. hac. con. ultissima. §. si quis autem. C. de testa. nam quamuis etiam de iure digestorum reperitur dispositum, quod testamentum minus solenne, in quo sunt instituti uenientes ab intestato, tollat primum solenne in quo sunt instituti extranei, ut habetur in l. 2. ff. de iniust. testa. & in l. si de obus. §. si prius. ubi not. Bart. & ceteri. si de contra tabu. tamen nõ erat specialiter decretum, an illud ualeret, & cum quot testibus, quod determinauit postea Imp. in d. §. si quis autem, quod sufficiant quinque testes ad ualiditatem huius ultimæ uoluntatis, non tamen ut ualeat tanquam testamentum, sed ut ultima uoluntas intestati, & ibi not. Bald. Pau. de Cast. Alex. Ias. Cor. & ceteri, & Gulielm. in cap. Raynutius. uer. testamentum. j. num. 7. cum seq. ubi late de huiusmodi testamento, de testa. Et quauis iste casus recte intuendo nõ iudicatur recte adductus pro limitatione regulæ nostræ, quæ loquitur de testamento requirente septem testes, hæc autem ultima uoluntas, ut proxime dictum fuit, non ualeat ut testamentum, & sic limitatio non bona, quia

nõ est de regula, prout esse debet, iuxta gl. & Dyn. in rub. de reg. iu. lib. 6. cum aliis proxime in cap. præced. allegatis. num. 249. nihilominus, quia talis ultima uoluntas, licet non ualeat proprie ut testamentum, redigitur tamen ad instar testamenti, quod inde apparet quia tollit primum solenne, & legata, & fideicommissa in eo relicta ualent perinde ac si esset testamentum solennissimum, ex quo parem illius obtinet potestatem, ut supra nu. 3. & not. Bal. in d. §. si quis autem. ante num. 1. & post alios Ias. ibidem col. 2. uers. in rex. ibi, non quasi testamentum. cū alius latius adductis supra cap. proximo num. 233. Idcirco non attento sonu uerborum, sed potius effectu, qui attendi debet, ut in simili dicunt Docto. in terminis. l. licet. C. de pac. & Ias. in l. non codicillum. nu. 3. C. de testa. & supra cap. proximo. nu. 256. non ab re casum istum inter regulæ nostræ limitationes posuimus: nam & si nõ sit uerum, & proprie testamentum, nec etiam proprie uoluntas intestati, sed potius quedam tertia species, ut uideatur colligi ex illa dictione, quasi, bis posita in d. §. si quis autem. ut ponderat ibi Ias. supra proxime allegatus in d. §. si quis autem. col. 2. uers. in rex. ibi, non quasi. quæ dicitio est nota improprietas. l. 2. ubi Bar. Pau. de Cast. & alii no. ff. de inof. testa. l. item mela. §. sed si plures. ff. ad leg. Aquil. l. dimortio. §. si fundum. & l. si cū dotem. §. fin. ff. sol. ma. & no. in l. si ante nuprias. ubi post alios Ias. circa prin. eo. ti. l. posth. morum. ff. de iniust. testa. l. imperialis. uers. ita que. ibi, quasi nunquã seruissent. C. de nup. Alex. cõf. 2. nu. 4. & cõf. 15. nu. 7. uolu. 1. & alij alibi passim. unde merito potest dici ultima uoluntas in genere, & innominata, ut in simili dicunt Docto. in d. l. licet. C. de pact. tamen, quia ut dixi magis partici-

cipat de testō, prout infra quoq; pro-
xima ostendemus, merito de ea pro-
ut de testamento iudicare oportuit,
cum in eo magis incalcescat, arg. l. quā
ritur. ff. de sta. hom.

- 10 Hoc igitur testamentum, in quo
sunt instituti uenientes ab intestato,
ualet cum quinque testibus tantum
non solum quo ad effectum tollendi
primum testamentum solenne, ut ex-
presse disponitur in d. §. si quis autē.
sed etiam quo ad omnia in eo disposi-
ta, ita ut ne dum legata & fideicom-
missa ex eo debeantur, ut ibi dicit
Bal. ante nu. 1. sed etiam quo ad hære-
dum institutionem, ut per Fulg. per
eum relatum late trad. ibidem Alex.
sub nu. 9. & Ias. col. 2. uers. in tex. ibi
non quasi testamentum. idem Ias. in
l. si filius qui in potestate. col. 6. in uer-
si. & ad fundamentum. sub nu. 34. ff.
de lib. & post. & probat Alex. inter
alia concludenti ratione, nam hoc te-
stamentum de quo loquimur potest
contratabulari. d. l. si duob. §. si prius.
& ibi late Bar. ff. de bo. poss. con. tabu.
ergo est ualidum, & ex eo potest adiri
hæreditas, prout ista consequentia
probatur in l. quod uulgo, & ibi glo.
eo. ti. de quo articulo late etiam Doc.
præsertim Alex. & Ias. in l. si filius qui
in potestate. ff. de lib. & pos. & Corn.
in d. §. si quis autem. num. 8. & ualet
hoc testamentum etiam quo ad ex-
traneos in eo permixtos, ut fing. uoluit
Ruy. in consi. 1. nu. 10. 11. & 12.
cum seqq. uolu. 2. cuius tamen con-
trarium uoluit Corn. in d. §. si quis au-
tem. nu. 6. post Rapha. Cuma. ibi per
eum relatum, ubi uidentur est, quia
non hic expedit, nec instituto nostro
cōuenit circa intellectum d. §. si quis
autem. & quo ad omnes eius circun-
stantias ex professo immorari, fatis
autem erit si summam saltem ea at-
tingamus, quæ in discursu nostri tra-

status inciderint. &c.

- 12 Et nihilominus siue disposita in
hoc testamento debeantur, ut ex cau-
sa testati, ut uidetur per prædicta, si-
ue ut ex causa intestati, ut uidetur
potius innuere tex. in d. §. si quis au-
tem. & ibi Pau. de Cast. in j. oppo. exi-
gitur tamen ut disposita fortiantur ef-
fectum, quod hæreditas adeatur ab
intestato, ut dicit ibi Bal. ante nu. 1.
iux. l. 2. ff. de fideicommissa. lib. & l.
qui filio. §. seruus. [dic. tu] iuncta glo.
si. ad si. & ibi Bart. nu. 1. & 2. & Bald.
qui multum extollit illam glo. ff. de
hær. instit. quia ut ibi, & bene dicit
Bald. siue relicta debeantur ex testa-
mento siue ab intestato, ad hoc ut de-
beantur semper est necessaria hæredi-
tatis additio, uel ex testamento. iux. l.
si nemo. la. 1. ubi glo. allegat concord.
ff. de testam. tut. l. sed si plures. §. si ex
asse. ff. de uul. & pup. l. testamēto. ff. de
manumiss. testa. l. eam quā. ubi glo. &
doc. o. es. C. de fideic. l. 1. C. de fideicō.
lib. & bo. tex. in l. 2. C. si omis. sit cau.
testam. & est regula iuris in l. si nemo.
ff. de reg. iu. uel ab intestato, ut supra.
& idem Bald. qui dicit illam glo. fing.
& not. in auth. ex causa. nu. 25. C. de
lib. præ. & Ias. post alios in d. l. eam
quam. nu. 13. C. de fideicom. Alex. in
l. 3. in princ. & Ias. nu. 4. ff. de leg. 1. &
Alex. in l. nemo potest. sub nu. 10. &
Ias. lec. 1. nu. 23. & lec. 2. nu. 35. eo. ti.
Cuar. in c. Rainaldus. §. 3. sub nu. 8.
de testa. Natta consi. 231. nu. 7.
- 15 Et quia dispositio d. §. si quis autē.
fuit inducta fauore uenientium ab in-
testato, idcirco tanquam fauorabilis
est amplianda, & late interpretanda,
ut procedat nedum in testamento in
scriptis, ut uidentur innuere uerba
tex. sed etiam in testamento nuncupa-
tuo, ut ibi declarat Ias. col. 1. in ij.
amplia. & ita tam in uno, quàm in al-
tero testamento procedit etiam hæc
nostra

nostra limitatio; prout & præcedens,
ut supra cap. proximo numero 175. &
seqq. Guil. de Benedic. d. uer. testa-
mentum. 1. nu. 78.

- Et ex hac eadem ratione fauoris
uenientium ab intestato infertur di-
spositionem d. §. si quis autem. simul-
que hanc nostram limitatio. tunc de-
mum procedere. ubicunque testator
disposuit in fauorem omnium ab in-
testato uenientium, quia omnes eos
simul instituit, secus si aliquos tantum
instituit, alios uere præterit, ut post
Rapha. per eū relatum declarat Alex.
in d. §. si quis autem. sub nu. 9. & Ias.
col. 2. in ultima limit. & Corn. nu. 5.
& 6. cum seq. & Mantica de coniec.
ult. uolun. lib. 6. tit. 2. nu. 10. & prout
etiam in testamento inter liberos late
ostendimus supra c. proximo. nu. 49.
& nu. 137. 144. & seqq. & intellige ad
fauorem omnium in eodem gradu
successionis ab intestato, non enim
procedit dispositio d. §. si quis autem,
in fauorem omnium cuiuscunque gra-
dus sint, sed eorum qui tenent primū
locum in successione ab intestato tē-
pore mortis testatoris, ut declarat
Bar. in l. si duobus. §. si prius. ante nu.
5. ff. de bo. poss. con. tabu. & sequun-
tur omnes, ut dicit Ias. in d. §. si quis
autem. col. 2. in 5. limit. & Guil. de Be-
nedic. d. uer. testamentum. 1. sub nu.
76. uer. 4.

- 18 Ex hac quoque ratione inferri, &
declari potest dispositionem d. §. si
quis autem. & hanc quoque nostram
limit. non procedere, ubi in primo te-
stamento solenni essent instituti ali-
qui ex uenientibus ab intestato, &
in secundo facto coram quinque testi-
bus essent instituti alii pariter ab inte-
stato uenientes, quia tunc illud secun-
dum, quamuis esset in fauorem om-
nium, non tollit primum solenne,
in quo etiam sunt instituti uenien-

tes ab intestato, licet non omnes,
sed solum ubi in primo solenni es-
sent instituti extranei, ut uoluit glo.
not. in §. ex eo. in uer. perfecte. in-
stitu. quib. mod. testa. infr. & Alexan.
post Rapha. Cuma. quem refert in d.
§. si quis autem. num. 10. & seq. & Ias.
col. 1. limit. 3. & idem Alexan. in l. si fi-
lius qui in potestate. col. 3. in uers. sed
eam signanter limita. & Ias. ibidem
nu. 25. ff. de lib. & post. Ruy. consi. 1.
sub nu. 16. uer. secundo illud confir-
matur. uol. 1. Guil. de Benedic. d. uer.
testamentum. 1. sub nu. 76. uer. tertio
requiritur. uel quando secūdem esset
fauorabilis ipsis uenientibus ab in-
testato Alex. in d. §. si quis autem. d.
nu. 11. in fi.

- 19 Sed & si testamentum hoc inter ue-
nientes ab intestato sit multum fauo-
rabile & privilegiatum respectu nu-
meri testium, non tamen est compa-
randū testamento inter liberos quorū
causa est fauorabilior, ut dicit Pau. de
Cast. in d. §. si quis aut. in 1. oppo. & iō
nō consequitur cetera eius privilegia
respectu rogitus testium notarii, & sim.
quæ competunt testamento inter li-
beros, ut consuluit Rom. consi. 306.
proposita consultatio. per totum, ubi
loquitur in testamento in quo erant
instituti uenientes ab intestato, ut pa-
tet in uers. unū est quod refragatur.
& post eum latissime ostendit Zun.
in respon. pro uxo. num. 619. u' que ad
624. & rursus 680. & plurib. seqq.
atque iterum nu. 712. u' que ad 718.

- 20 Hoc autem testamentū cum quin-
que testibus ubi sunt instituti uenien-
tes ab intestato ualet nedum ubi sunt
expresse instituti, sed etiam si tacite
per consequentiam, exemplum trad.
Doc. ubi testator post factum primum
solenne testamentum, postea coram
quinque testibus diceret, quod
non uult testamentum ualere, quia
nult

uult decedere intestatus: nam per hæc ultima uerba uideretur institueré uenientes ab intestato iux. tex. not. licet uulgarum, quem tamen hic doc. non allegant in l. si quis cum testamento, & ibi not. Bar. etiam in li. conficiuntur. in prin. ff. de iur. codicil. unde hi ab intestato succedentes dicuntur succedere ex tacito iudicio testatoris, ut not. Bald. in d. l. conficiuntur. Cur. iun. in consi. 4. num. 8. & hoc sufficit, ut no. determinat Bar. in l. militis codicillum. §. ueteranus. ff. de mili. testa. & in l. si iure. sub nume. 3. ff. de lega. 3. Bal. in d. §. ueteranus. in primo notabili, & in l. sancimus. num. 2. in fi. & ibidem Salyc. num. 3. & Alexan. nume. 9. & post alios late Corn. num. 7. cum seqq. & Riminal. col. si in uerfi. ultimo tractant. C. de testam. Rapha. Cuma. in repet. l. si filius, qui in potestate. nume. 4. 2. & seq. ff. de lib. & posthu. Imo. & post eum Alexan. in l. si ita scripsum. §. regula. col. si in uerfi. plus dicit. not. Bar. ff. de lib. & post. & Iaf. ibidem nu. 19. & idem Iaf. in d. §. si quis autem. col. 1. in prima ampliatio. ubi etiam Riminal. sub nume. 2. uerfi. ex quibus. & Ang. Aretin. §. ex eo autem solo. col. 1. in fi. quib. ex cau. testa. infirmen. Ancha. in cap. cum esses. nu. 20. & Imo. nume. 28. de testam. Guil. de Benedic. d. cap. Raynutius. uer. testamentum. j. sub num. 18. de testa. Gual. de arte testan. titu. 10. cau. 3. nume. 1. & nume. 2. Alexan. consi. 104. uolu. 2. & consi. 30. nume. 3. uolu. 3. & consi. 159. nu. 1. uolu. 7. Ruy. consi. 6. sub nume. 5. uol. 2. Paris. consi. 10. nu. 66. uolu. 2. late Corn. consi. 39. per totum etiam uol. 2. Dec. consi. 582. nume. 1. Sozin. iun. consi. 145. nume. 7. uolu. 2. & consi. 62. num. 1. uol. 3. & idem latius in rub. ff. de acqui. poss. num. 126. iuncto nume. 136. & multis seqq. usq; 149. late etiam Couar. d. rubri. de te-

stamen. par. 2. sub nume. 21. in uerfi. sexta conclusio. & Natta in auth. hoc inter liberos. q. 6. C. de testa. Cagno. in l. nihil tam naturale. num. 4. iuncto preceden. ff. de reg. iur. cum aliis adductis per Franc. Manticam de coniect. ult. uolunt. lib. 2. tit. 15. nume. 18. secus autem esset, ut dicunt Doct. si solum testator post primum testamentum solenne solum diceret se nolle testamentum ualere ab eo factum nõ adiectis his uerbis posterioribus, quia uolo intestatus decedere, quia ista non esset uoluntas dispositiua, sed ablatiua; & ideo non sufficeret ad infirmandum testamentum iam perfectum, nisi effluxo decennio. iux. dispositione d. l. sancimus. & d. §. ex eo autem solo. institu. quib. mod. testa. infir. & d. l. militis codicillis. §. ueteranus. iuncta glo. in uer. mansisse. quæ allegat concordan. ff. de mili. testa. & trad. Doc. communiter in d. l. sancimus. & præsertim Salyc. nume. 3. Pau. de Cast. nu. me. 1. & nu. 5. ad si uerfi. in tex. ibi contrariam. Alexan. sub nume. 8. in uerfi. extra glo. Iaf. nume. 15. & late Corn. & Riminal. ibidem supra allegati nume. 21. & ceteri omnes, quos ibi nominatim citauimus, & præter eos bene Bal. in consi. 354. uolu. 5. Paul. de Cast. in auth. hoc inter liberos. nu. 3. ubi id tamen limitat speciali fauore liberorum. C. de testam. quem tamē in hoc reprobatur ibi Natta. q. 5. ubi indistincte hanc conclusionem firmat. & idem uoluit Bal. in repet. l. 1. num. 66. C. de sac. Eccle. Ruy. d. consi. 6. nu. 1. uolum. 2. Alexan. d. consi. 159. num. 5. & 6. cum seqq. uolu. 7. cum aliis adductis per Manticam d. lib. 2. titu. 15. nume. 19. licet plures fuerint in contraria opi. quos ipse ibi recenset in uerfi. sed contrariam sententiam. cum quibus pertransit, ut ibi latissime per eum usque ad fi. illius tituli; & ista est notabilis

bilis declaratio ad hanc nostram eandem limitationem, simulq; ad te x. in d. §. si quis autem. de cuius pleniori intellectu, & ceteris ad illum pertinentibus remitto me ad ibi not. per doc. cum hic satis sit ea explanasse, quæ ad propositum huius nostre limitationis facere eximauimus.

Limitatio III.

Testamentum militis non requirit solennem numerum septem testium, sed in eo duo tantum sufficiunt. Cap. XVIII.

S V M M A R I V M .

- 1 Plurima sunt à iure privilegia inducta ad fauorem militum, præsertim in materia testandi.
- 2 Placentinus doct. antiquissimus, & celeberrimus.
- 3 Testamenta militum nullis iuris vinculis subiiciuntur.
- 4 Simplex & nuda uoluntas militis habetur pro solenni testamento, & nu. 7.
- 5 Testamentum militis est redactum ad memorandum ius gentium, & in eo duo tantum testes sufficiunt.
- 6 Testamentum militis, & testamentum inter liberos aequiparantur.
- 7 Testamentum militis sola eius persequitur uoluntate, dummodo uerbis declarata.
- 8 Ad validitatem testamenti non requiruntur aliqui testes, dummodo legitime eius uoluntas probari possit.
- 9 Arma potius quam leges milites sciunt oportet.
- 10 Privilegia militibus concessa fuerunt contra regulas iuris ob præsumptam iuris imperitiam.
- 11 Ratio in lege expressa censetur finalis.
- 12 Privilegia militum non competunt militibus domi degentibus, & nu. 22.
- 13 Ratio imperitiam militaris non militat in imperitia rusticali.
- 14 Milites qui non uacant armis, non gaudet privilegio militaribus.

- 15 Ad effectum huius privilegii de quo in præfenti limitatione, non sufficit sola imperitia absque militia, & è conuerso, sed utraque qualitas requiritur.
- 16 Iuris ignorantia non excusat ubicunque quis potest consulere peritiores.
- 17 Præsertim in his, quæ respiciunt formam actus.
- 18 Privilegia concessa militibus ob iuris imperitiam non inuuant eos contra quos militat præsumptio scientia prout eos qui iura audierunt, & similes; & multo minus milites doctores.
- 19 In doctore & aduocato non est tolerabilis iuris error.
- 20 Clerici dicuntur milites caestis militia.
- 21 Nec tamen eis competunt privilegia militibus concessa ob præsumptam iuris ignorantiam.
- 22 Milites domi degentes non gaudent privilegio de quo in præfenti limitatione.
- 23 Ad effectum huius privilegii sufficit milites esse in castris, licet non in conflictu belli.
- 24 Milites nostri temporis, qui quotidie spantur per plateas, & uacant mercantiis, & alius exercitiis potius quam armis, non gaudet hoc privilegio militari, & nu. 36.
- 25 Prout milites Florentini & Tuscia, qui militant potius ad pompam, quam pro republica, & exercent se in mercantiis.
- 26 Negotiationes, & cetera exercitia, præter militaria, sunt militibus interdita.
- 27 Iura loquuntur de armata militia, non de inermi.
- 28 Descripti in matricula alicuius collegii, si non exercent professionem collegii, non gaudent privilegio illorum de collegio.
- 29 Cessante causa privilegii, cessat privilegium.
- 30 Milites creati à Principe, ut milites laureati, milites sancti iacobi à spata, & similes, an gaudent privilegio militaribus.
- 31 Milites gaudentes qui.
- 32 Ementes Roma officia militum S. Petri, S. Pauli, Lili, & sim. an gaudent privilegio militaribus.
- 33 Militis nomen generale est, comprehendens oēs qui in aliqua professione se exercent

- 34 Militat in suis catulis.
- 35 Milites armata militia debent habere sex requisita necessaria, ut possint gaudere privilegiis militaribus & nu. 46.
- 36 Milites hodierni non habentes hanc requisita, & insignia veteris obseruantia, an gaudeant privilegiis militaribus, & nu. 38. distinguuntur.
- 37 Miles non matriculatus, censetur ut priuatus.
- 38 Distinctio in presenti articulo ab authore probata.
- 39 Capitanei & stipendiarii nostri temporis ab ipso militia exercentes gaudent privilegiis militaribus & nu. 42. & 47.
- 40 Equites Malta succedunt loco equitum Rhodis.
- 41 Specu opi. reprobat.
- Stipendiarii nostri temporis, licet non obseruent veteres ceremonias, gaudent privilegiis militaribus.
- 43 Insignia noua obseruantia loco veteris succedere.
- 44 Insignia veteris obseruantia, licet deserint esse in usu, effectus tamen remanet.
- 45 Lex & qualibet dispositio tollitur per non usum.
- 46 Sex illa requisita (qua hic per ordinem describuntur) etiam in militibus hodiernis reperiri nouiter hic per authorem demonstratur.
- 47 Milites hodierni dum armis vacant, & in castris degunt, potiuntur privilegiis militaribus, quamuis extra castra aliis negotiationibus se exerceant, uel otio vacent.
- 48 Nulla est differentia inter milites veteris, uel temporis hodierni.
- 49 Vbi militat eadem ratio privilegii, idem privilegium militare debet.
- 50 Privilegia militum competunt tam militibus equestribus, quam pedestribus; & tam terrestribus, quam naualibus.
- 51 Milites vigilantes qui, & an gaudeant privilegio hoc iure militari testandi.
- 52 Milites aduentitii (vulgo venturieri) non gaudent hoc militari privilegio.
- 53 Prout nec milites veterani qui per missionem desinunt esse milites.
- 54 Testamentum iure militari conditum valet etiam post missionem si infra annum

- miles decedat à die missionis.
- 55 Cessante causa finali non cessat effectus, ubi remanent reliquia dignitatis & privilegii precedentis.
- 56 Testamentum militis iure militari conditum, qui ob causam ignominiosam fuit à militia missus, statim irritatur.
- 57 Caterum si miles domum ex iusta causa repetat testamentum in castris iure militari conditum, nunquam irritatur.
- 58 Qualitas militaris requiritur per modum causa permanentis, sed quod in castris degat, requiritur per modum causa principiantis.
- 59 Cessante causa privilegii, cessare debet privilegium.
- 60 Imputandum est testatori, qui potuit mutare testamentum iure speciali conditum, & solemnitates adhibere, si non fecit.
- 61 Facilius à principio aliquid fieri prohibetur, quam quod factum est tollatur.
- 62 Omnis res per quascumq; causas nascitur, per easdem dissoluitur.
- 63 Quod operatur propositum in proposito, idem operatur oppositum in opposito.
- 64 Non imputatur militi si testamentum iure militari factum non immutat, cum sciat ius suum durare.
- 65 Differentia inter veteres & modernos milites circa testamenta per eos iure militari condita.
- 66 Milites desertores maxima olim poena pledebantur.
- 67 Privilegium istud militare non competit belli officialibus, nisi sint etiam ipsi in conflictu belli, vel nisi quo ad alia privilegia qua ratione ordinis, uel dignitatis tribuuntur.

CAP. XVIII.

INTER cetera militum privilegia, quae plurima sunt, praesertim in hac materia testandi, ut dicit Iul. Cla. lib. 3. sentent. q. 15. in princ. & late plure enumerans Placen. doc. antiquissimus, & celeberrimus in summa, C. de testa. mili. & in eadem summa

ma Azo. num. 3. & seqq. & post Dyn. per eum relatum plenus, & perfectus. Bar. in l. neque etiam, num. 3. & seqq. usque ad si. ff. eo. & Bal. in l. milites, nume. 1. & seqq. C. eo. & Paul. de Cast. in rub. eo. tit. & Ang. Aret. latiss. me. in §. penul. nume. 3. usque ad fin. in l. i. eo. & in tract. de testamen. gl. 2. miles, nume. 3. & ceteris seqq. Guil. de Benedic. in rep. c. Raynutius. uer. testamentum. j. num. 2. 2. de testamen. hoc praecipuum est, quod eorum testamentum nullis iuris uinculis subicitur, sed eorum simplex uoluntas pro iure seruatur, ut dicit tex. not. in l. ex testamento. & l. quamquam. & l. i. C. de testam. mili. & concordat tex. in l. i. ff. eo. & in situ. eo. in prin. Et enim si quid in uagina, aut clipeo literis sanguine suo rutilantibus adnotauerint, aut in puluere inscripserint gladio, sub ipso tempore quo proelio uitae sorte derelinquant huiusmodi uoluntatem stabile esse oportet, no. inquit in proposito Imp. in d. l. milites. in si. C. eod. testetur ergo, ut ibi dicit Imper. quomodo uelint, & quomodo possint, rata erit eorum simplex, & nuda uoluntas ab omni iuris solemnitate positui, prout etiam habetur in l. i. & in l. diuus Traianus. ff. eo. cum pluribus sim. quae adduci possent.

Valet ergo huiusmodi testamentum absque ulla solemnitate ex speciali privilegio, & iure singulari iux. tex. in l. 2. ff. de mili. testamen. Placen. in summa, C. de testa. mili. in princ. & idcirco quamuis legitimis testium numerum non adhibuerint, neque alia testamentorum solemnitate milites obseruauerint recte, nihilominus testati uidebuntur, ut in specie est tex. eo. in princip. supra proxime allegatus; est ergo in hoc testamento remissa omnis solemnitas iuris civilis, & redactum ad merum ius gentium secū

dū quod duo testes in quolibet causa sufficiunt, iux. regulam, quod more duorum, uel trium testium fiat omne uerbum, iux. gl. not. in l. Lucius. uer. probationibus. ff. de mili. testa. & in terminis praecisus trad. Bar. in d. l. i. lute hoc probans. ff. de mili. testa. & in l. i. nume. 9. ff. de cond. ind. & in l. cum quis, nume. itidem. 9. C. de iur. & fact. igno. & est tex. iuncta glof. & ibi not. Bar. & ceteri in d. l. milites. ubi Alex. nume. 3. Ias. num. 1. & Dec. post alios nume. 9. & seqq. C. de testa. mili. Boer. decisi. 228. nume. 2. Pau. de Cast. conf. 415. nume. 2. par. 2. Ang. Aret. d. tracta. de testam. glo. 2. ad fin. uer. septimo. & post alios Guil. de Benedic. d. uer. testamentum. j. nume. 21. & prout in simili de testamento inter liberos latissime comprobauimus supra cap. 16. nume. 2. iuncto nume. 17. & seqq. quae duo testamentorum species in proposito aequiparari uidentur. ut inibi late ostendimus post Zun. in respon. pro uxore. nume. 651. & seqq. usque 659.

Sola igitur nuda, & simplex uoluntas militis ab omni legum obseruatione libera testamenti perfecti potestatem obtinet, quia tale testamentum sola militis perficitur uoluntate, ut praeter allegatos est tex. in l. eius militis. §. si. cum l. seqq. de mili. test. dummodo talis uoluntas constet uerbis, non nutu tantum, iux. glo. in l. in fraudem. §. 1. in uer. nuda. eod. titu. de quo latius supra cap. 16. num. 205. & seqq. non ergo requiruntur testes ad eius ualiditatem postquam perficitur sola uoluntate; ualeat igitur absque ullo teste dummodo legitimis probationibus, & sic duobus (altem testibus probari possit, ut est tex. in l. Lucius. iuncta glo. in uer. probationibus. eo. titu. & glo. no. quae distinguen. declarat in l. i. uer. si. nuda. eod. titu. & in l. milites ubi

ubi Bar. & alii. C. eod. & in §. plane. in uer. hominibus. iunctis trad. ibi per Ang. Aret. insti. eo. & ante glo. & ceteros optime declarat Placen. in d. sua summa. C. de testa. mili. in uerfi. porro. & infra titu. de testa. & quemad. testa. ord. in uerfi. excipitur testamentu militis. ita quod si aliter quam per testes de huiusmodi testamento constare posset, puta per confessione partis, hoc sufficeret absque ullo prorsus testium interuentu, ex quo testes non requiruntur pro solennitate, sed solum ad probationem, quae aliunde fieri potest, ut in proposito latius supra declarauimus cap. 16. nume. 166. & 167. & seqq. & in specie de hoc testamento. nume. 171.

Hoc autem priuilegium minus solenniter testandi cum duobus tantum testibus, de quo particularis est sermo, omisissis pro nunc aliis, quae non spectant ad praesentem tractatum, ea ratione militibus concessum fuit, quia ut in proposito, inquit tex. no. in l. fin. in prin. C. de iur. delibe. arma etenim magis, quam iura scire milites Sacratissimus legislator extimauit, & idcirco propter militarem simplicitatem, & nimiam militum imperitiam à iure praesumptam hoc eis priuilegium concessum fuit, ut est tex. in terminis. insti. de mili. testa. in prin. & l. 1. ff. eo. iun. Sta. l. 2. & l. diuus. eo. tit. & in l. quamquam. ubi Rom. Alexan. num. 6. Iaf. 4. & late Dec. nume. 9. cum seqq. C. eo. & bo. tex. in l. 1. ubi no. Doct. & in specie Pau. de Cast. nume. 3. C. de iur. & fact. igno. cum sim. per glof. allegatis in d. l. fin. in prin. uer. arma. C. de iur. delibe. quae ratio cum sit expressa in lege censetur finalis, iux. glof. quam ad hoc no. Bal. in l. cum tale. §. falsam causam legato. ubi Bal. in lib. meo p. 330. sterat uerba, leges, legato falsam. ff. de tondi. & demon. idemque Bal. in l. 2.

§. ultimo. ff. de dona. Oldr. consi. 224. parum sub nume. 18. uerfi. prae. ea quando causa. Tiraquel. cessan. cau. limitat. 1. num. 29. & 30. & in terminis Syl. in addi. ad gl. in §. illis autem. uerfi. adiuuantur. in tertia addi. insti. de mili. testamen.

Nec obstat quod Dec. in d. l. quamquam. in contrarium ponderet, quod istud priuilegium non conceditur rusticis, in quibus tamen militat haec ratio simpliciter, & imperitiae, quinimo nec ipsismet militibus domi degentibus, ut in §. illis autem. insti. eo. de testa. mili. cum sim. adductis infra nume. 22. quod secus esset secundum Dec. si haec ratio imperitiae fuisset finalis, quia ad hoc primo respondetur, quod ut bene ipse Dec. aduertit ratio imperitiae propter quam fuit concessum istud priuilegium est qualificata, quia est imperitia non omnis, sed militaris, in qua quidem uertitur utilitas publica, argumen. l. milites. C. loca. & l. aduocati. C. de aduo. diuer. iud. & iccirco aliud in milite, aliud in rustico, in quo solum uertitur utilitas priuata, ut in terminis hanc differentiam ponderat Bal. in l. 1. nume. 9. C. de iur. & fact. igno. & hinc est, quod etiam ipsi milites si non uacant armis pro utilitate Reipublicae, sed derelicto armorum, usu uacant aliis negotiationibus non fruuntur hoc priuilegio, ut per Bal. ibidem nume. 8. & ceteros, & infra latius ostendemus, quare ad effectum huius priuilegii sola imperitia absque militia non sufficit, & è conuerso, sed utraque qualitas copulatiue requiritur ad late trad. supra. c. 11. nume. 12. & seqq.

Sed & generalius secundo responderetur, quod rustici, & milites domi degentes, dato quod dicantur iura ignorare, & in eis militet simplicitas, & iuris imperitia, haec tamen imperitia

tia non debet eos iuuare, quia possunt consulere peritiores. l. in bonorum. ff. de bo. poss. gl. & Doct. in l. iuris ignorantia; ubi post alios Dec. lect. 2. nume. 10. & nu. 16. cum seqq. C. qui adm. praesertim in his, quae respiciunt formam actus, ut in terminis de numero testium in testamentis adhibendo Bal. ibi nume. 3. Alexan. 4. & Iaf. cum seq. cum latissime cumulatis supra c. 14. nu. 1. etenim hoc casu imputandum esset militi, quare cum potuerit non consuluit peritiores, ut in terminis declarat Bal. in d. l. 1. nume. 8. C. de iur. & fac. igno.

Hinc dixit not. Bal. in d. l. 1. nume. 7. in fi. C. de iur. & fac. igno. quod ubi militaret praesumptio scientiae contra militem, quia consuluit peritos, uel quia ipse audierat iura in scholis, uel esset diligens in litium exercitio, & in foro causarum tunc priuilegia concessa ob iuris imperitiam eum non excusarent neque iuuarent, & multo minus habebunt locum in milite doctore, quia in eo non est tollerabilis iuris error, nec iuris ignorantia, prout nec etiam in aduocato, licet & ipse dicatur militare. l. aduocati. C. de aduo. diuer. iudi. in his enim, ut dixi, non est tollerabilis iuris ignorantia, ideoque eos non excusat. l. 2. §. Sernius autem Sulpicius, ff. de orig. iur. prout in terminis tradd. Rom. & post eum Alexan. in d. l. quamquam. nume. 7. Iaf. 4. & seq. C. de mili. testa. tradd. Cyn. & ceteri in d. l. 1. ubi post alios Iaf. nume. 7. in fi. uerfi. item quae. C. de iur. & fac. igno. & late Iaf. in l. centurio. num. 5. & Soz. col. 1. per totam. ff. de uul. & pup. ubi etiam Alexan. nume. 7. & Ripa sub num. 16. in uerfi. & propterea. & in proposito quoque infra cap. 2. nume. 25. Prout nec eadem ratione huiusmodi priuilegia, quae conceduntur ob praesumptam iuris ignorantiam competunt

clericis, licet & ipsi dicantur milites caelestis militiae, cum non praesumantur ignorare iura, ut tenet in d. l. 1. Bar. in fi. & omnes alii prout attestatur ibi Iaf. nume. 8. C. de iur. & fac. igno. Sozi. proxime allegatus in d. l. 1. Centurio. & Ripa nume. 19. in fin. quicquid ibi uoluerit Alexan. cuius opi. posset forte procedere in aliis priuilegiis, non in his, quae sunt concessa ob imperitiam, & iuris ignorantiam, ut latius declarant ibidem Sozi. Iaf. & Ripa supra proxime allegati. & Iaf. in d. l. 1. sub nu. 7. in addi. C. de iur. & fac. igno. & Dec. in rub. C. de testa. mili. nume. 4.

Et hinc quoque fit, quod cum milites domi degentes possint consulere peritiores, non gaudent hoc priuilegio de quo agitur in praesenti nostra limita. sed solum, ubi sunt in expeditione, ubi non habetur copia peritorum, iux. l. fi. ibique not. Pau. de Cast. C. de testi. mili. & in terminis limitationis est tex. in l. milites. iuncta glof. & ibi Doc. omnes, & l. penul. C. de mili. testa. & inst. eo. in princ. & §. illis autem. & in §. sed haec tunc. ubi tex. declarat hoc debere intelligi, quatenus militat, & in castris degunt. siue sint in conflictu, & actu bellandi, siue in castris, licet non in conflictu belli, & actu pugnandi, prout etiam declarat Paul. de Castr. in d. l. milites. quam legit sub l. fi. à fratre. in princip. Angel. Aret. in §. fin. nume. 1. in fin. & sequen. insti. de testa. Placen. & aliis Summlta, ubi bene hoc declarat Azo. nume. 3. C. de testa. mili. & Aret. consil. 12. nume. 1. quamuis differentia sit inter hos duos casus respectu rogatus testium, ut latius distinguendo declarat glo. communiter approbata, in l. 1. ff. de mili. testa. & in l. milites. & ibi Bar. & alii. C. eod. & glof. in §. plane. uer. hominibus. insti. eod. Paul. de Cast. in consi. 456. nume. 8. par. 1. &

Ang. Aret. d. glo. in tract. de testam. in fi. uerf. septimo.

24 Ex his quoque communiter deducunt Docto. quod milites nostri temporis, qui quotidie sedent super bancheis, & spatiantur per plateas, nec exercent se in actu militari, nec uacant armis, sed mercantijs, & alijs exercitijs, non gaudent hoc priuilegio, ut communiter concludunt Docto. Cy. Olofred. Bart. Bald. nume. 8. Paul. de Cast. sub nume. 3. uerficu. in tex. ibi armatae militiae. C. de iur. & fac. igno. ubi etiam Ias. nume. 7. qui attestatur de com. nuni, & quod omnes ita tenent, prout etiam tenet Ang. Aret. in §. plane. nume. 4. institui. de testa. mili. Paul. de Cast. in l. scriniarios. nume. 6. C. eo. l. & in d. l. fin. nume. 2. C. de restitutu. milit. & in consil. 415. nume. 3. par. 2. Angel. Aret. d. tracta. de testa. glo. 2. nume. 1. & 2. Bald. qui eos appellat milites de nocte. in l. fin. C. quibus non ob. lon. temp. praescript. Bald. in consil. 248. in uerfic. sed certe. uolum. 1. Aret. d. consil. 12. sub nume. 1. Felin. in proce. decreta. Gregorius. col. fin. sub nume. 43. Lancel. Polit. in tracta. substitutu. in ritu. de compen. substitutu. nume. 13. Mantica de comiect. ult. uolum. lib. 6. titu. 1. sub nume. 33. uerf. sed si eius generis sunt. & nu. 34. cum seqq.

25 prout de militibus Florentinis, & Tusciae, qui militant potius ad pompam, quam pro Republica, & exercent se in mercantijs, & dicuntur populares, quod non gaudeant hoc priuilegio trad. l. not. Bar. in l. fin. nume. 3. & 4. C. de iur. omni. iudi. & Bald. in l. in testamento. la prima, in fin. C. de testam. milita. Alexan. late in d. l. Centurio. nume. 20. & 21. & in his de plano procedit communis conclusio, ut ibi per Alexan. qui alios plures cumulat. nume. 23. & Ripa, qui etiam de communi attestatur, nume. 9. quinimo huius-

26 modi negotiationes, & caetera exercitia praeter militaria sunt penitus militibus interdicta, ne illorum occasione, ab exercitio, & usu militari, qui in armis consistit diuertantur. l. milites. C. loca. & C. nego. ne mili. in rub. & nig. lib. 12.

Quae quidem communis conclusio comprobatur, tum ex praemissa ratione, quia istud priuilegium est militibus concessum ob iuris imperitiam, & non competit his, qui potuerunt consulere peritioses, ut in terminis hanc rationem trad. Bart. in d. l. 1. nume. 8. C. de iur. & fac. igno. & supra latius ostensum fuit. Tum quia iura loquuntur de armata militia, non autem de inermi, ut ponderat Paul. de Cast. ibi sub nume. 3. uerf. in tex. ibi armatae militiae. & C. negotiato. ne mili. in rub. & nig. lib. 12. & illam sentit Bart. in d. l. fin. nume. 3. & 4. C. de iur. omni. iudi. Tum etiam, quia priuilegia militaria non competunt his qui in militia, & armis se non exercent, quamuis essent descripti in matricula militum, ut est tex. in l. scriniarios. ubi trad. & not. Cyn. Bar. Bald. & Paul. de Cast. Alexan. Ias. Dec. post alios. nume. 14. & seqq. & caeteri. C. de testam. milit. & Bart. in l. ex eo tempore. nume. 7. ff. eo. nam & generale hoc est in omnibus artis, & in qualibet professione, quod illam non exercentes, licet sint descripti in matricula, & recepti in numero aliorum de illo collegio non gaudent priuilegijs collegij. l. qui sub praetextu, & ibi not. Bar. Bal. & caeteri. C. de sacr. eccles. repetita in l. 1. ubi etiam Bar. Ang. C. de collegia. & chartopa. & nummula. lib. 1. & l. j. iuncta glo. & ibi etiam Bar. & ubique late Alexan. in apostil. ad Bart. C. de tyro. lib. 12. l. geometrae. & l. si duas. §. decet. ff. de exec. tut. l. semper. §. final. ubi id not. Bar. ff. de iur. immu. bon. tex.

in

in l. generaliter. in uerficu. eos tamen clericos. C. de episcop. & cler. canonizata. in cap. generaliter. 16. quaestio. 1. not. Bald. post Iacob. de Butriga. in proce. digestorum. nume. 7. Doct. omnes proxime allegati in d. l. scriniarios. & cano. in proce. decreta. Gregorius. ubi post alios Felin. col. fin. sub nume. 43. Abb. in cap. 1. in fi. ubi etiam Dec. lect. 2. colum. fin. in uerfic. ultimo notandum. & Ripa nume. 94. de iudic. Felin. in cap. clerici. sub nume. 3. eod. titu. cum alijs latissime cumulat. more suo per Tiraquel. cessan. cau. par. 1. nume. 206. & 208. priuilegij enim causa cessante cessat priuilegium, ut ibi latissime, num. 203. & seqq. usque ad num. 214. & per nos infra cap. seq. num. 7.

29 Pari quoque ratione milites ex priuilegio tantum, qui actu militiam non exercent, prout sunt milites creati a Principe, non gaudent hoc priuilegio, ut milites laureati, milites Sancti Iacobi a Spata, milites Sancti Lazari Illustrissimi magni Ducis Sabaudiae, milites Sancti Stephani, qui creantur ab Illustrissimo magno Duce Florentiae, quos tota die per plateas otio uacare uidemus. Item & milites gaudentes, qui solo nomine militum gloriantur, & quos Italia uocat brauos, ut per Ripam in d. l. centurio. nume. 10. ff. de uulga. & pupill. Ias. in d. l. 1. nume. 7. C. de iur. & fact. igno. Dec. in rub. C. de testam. milita. nume. 2. & sequen. Franc. Mantica. d. libro 6. titu. 1. nume. 33. in fin. nu. 34. & 35. cum sequen. & qui militum officium emunt, ut Romae milites Sancti Petri, milites Sancti Pauli, milites laureati, milites lilij, & similes, nam hi solo nomine milites dicuntur non re ipsa, & effectu, & idcirco militum priuilegia potiri non deberent. l. uni. & ibi glo. & Docto. C. de nudo

30 in. quiri. tol. l. à nullo. quae semper ad hoc allegatur, ut ibi dicit Paul. de Cast. C. de fer. nisi forte aliter in eorum priuilegijs particulariter, & specificifice caueretur. c. porro. & sequen. de priuileg. uel quae ratione dignitatis tantum conferuntur, ut late per Dec. in d. rub. C. de testa. mili. sub nume. 3. uerficu. & ista conclusio. & nume. 4. de quibus nihil ad propositum.

31 Quamuis igitur nomen militis sit multum generale, quia omnis in sua professione dicitur militare, & est tex. in l. 1. C. de tabula. lib. 10. ibi in quocunque officio militent. iuxt. illud, Militat in syluis catulus. glof. in l. aduocati. uer. militare. quam no. Bal. C. de adu. diuer. iudic. & in l. uni. in glo. penul. ff. de bo. poss. ex testa. mili. tamen ad effectum de quo agimus, militis nomen strictius, & proprius accipitur pro militibus armatae militiae, qui arma exercent, & pro salute Reipublicae bellorum periculis, ubi sese offert occasio, parati sunt se exponere, & re ipsa milites sunt habentes sex requisita necessaria ad hoc ut tanquam milites gaudere possint priuilegijs militaribus, quae enumerat glof. magistra, & ab omnibus approbata in l. penulti. ff. ex quibus cau. maio. & similis glo. inst. de milit. testa. in rubri. & in auth. de man. princip. §. fin. in uerb. siquidem; & infra specificifice declarantur. nume. 46. istis ergo tantum dicunt glof. competere priuilegia militaria, & non alijs, & sequitur Specul. in titulo de procu. §. 1. uerfic. item quod est miles. nume. 21. ubi propterea concludit, quod hodie non habent locum ista priuilegia militaria eo, quia istae solennitates requisitae in militibus non seruantur, & quamuis aliqui, ut dicit Specul. teneant contra: quia etiam hodie ense cinguntur, ut olim, tamen ipse tenet, ut fu-

Q 2 pra

pra, ut ibi latius per eum.

36 Et consequenter indistincte uult Specul. quod milites hodierni etiam si uacent armis non gaudent priuilegijs militaribus, quia non habent insignia ueteris obseruantiae, nec solennia requisita ueteris militiae, quam etiam opi. tenent Hostien. ut ibi refert Io. And. in addi. & sequitur Bart. in tract. de quaestio. in fin. & idem uoluit Bar. in l. militum. C. de procu. ubi remissiuè per Alexan. & idem Alexan. in consi. 103. nume. 11. uolu. 1. & clarius affirmat Abb. in cap. in nostra. nume. 8. de procu. & sentit Abb. in cap. quanto de magis. ubi dicit, quod milites nostri temporis non sunt ueri milites. Aret. d. consi. 12. nume. 1. in fi. &

37 confirmatur, quia si iniles non est matriculatus, prout non sunt milites hodierni temporis, ceterum ut priuatus, ut late in proposito concludit Alexan. in d. l. Centurio. nume. 23. ff. de uulg. & ideo non debent gaudere priuilegijs militum, ut per eum ibi attestantem de communi, prout etiam attestatur ibi Ripa num. 9.

38 Sed pro clara, & uera resolutione praesentis articuli est animaduertendum, quod licet Alexand. & Ripa simpliciter, & indistincte attestentur de communi opinio. tamen ipsi postea distinguunt, & distinctio est communis, ut proxime ostendam; nam aut loquimur de militibus inermis militiae, qui uacent otio, seu alijs negociationibus potius, quam armis, uel qui solo nomine sunt milites, & ceteris, de quibus supra nume. 24. usque 33. & uerum est, quod communis opinio est, ut non gaudeant his priuilegijs militaribus; praefertim, quae conceduntur ob iuris imperitiam, ut late supra ostensum fuit, & ita quo ad istud genus militum Alexan. & Ripa bene attestantur

de communi, aut uero loquimur de militibus hodiernis armatae militiae, qui pro Republica, & seruitio sui Principis bellorum periculis continuo se exponunt, ubi sese offert occasio, de quibus supra num. 34. & sequen. prout sunt Capitanei, & stipendiarii nostri temporis, qui actu ipso militiam armatam exercent, prout olim paucis ab hinc annis erant milites Rhodiani, de quibus loquitur Ripa in d. l. Centurio. ante nume. 11. & Lancellott. Politus. d. titu. de compen. substitu. nume. 14. quorum loco nunc succedunt, qui uulgo dicuntur (li Cavalieri di Malta) & similes, & quicquid indistincte Alexan. & Ripa de communi attestantur, tamen auctoritates, quas ipsi pro communi allegant, non loquuntur in hoc genere militum, sed in praecedenti, prout etiam bene aduertit Sozi. in d. l. Centurio. nume. 2. & Dec. in d. rubri. C. de testam. milit. nume. 5. praeter Specu. & alios supra citatos, nume. 36.

41 Sed tamen quicquid Specu. & sequaces ibi adducti uoluerint, tamen contraria opi. est uerior, & magis communis, ut nunc ostendam, nam quod

42 stipendiarij nostri temporis, etiam, quod non obseruent ueteres ceremonias gaudeant militaribus priuilegijs tenet & bene Bald. in d. l. 1. nu. 8. C. de iu. & fac. ign. & in d. l. fi. in addi. in fi. C. quib. non ob. longi temp. praescrip. & latius idem probat Bal. in l. 1. in fi. C. qui. bo. cede. pos. ueri enim milites sunt, licet non habeant insignia ueteris obseruantiae, quia habent insignia obseruantiae nouae, quae loco ueteris successit, ut ibi latius per Bal. & Pau. de Cast. qui bene comprobat. in l. scriuarios. in fin. ubi etiam late Alexan. nume. 7. C. de testa. mili. ubi dicunt, quod licet ista uetus obseruantia, & ueteres ceremoniae

44 moniae deserint esse in usu, tamen effectus remanet. l. ex decreto. C. ex qui. cau. infra. irro. idem Paul. de Cast. in l. fin. C. de restitu. mili. & in consi. 415. nume. 1. in fi. & nume. 2. cum sequen. par. 2. Roma. in consi. 43. in uersicu. ad quartum. & in consi. 506. col. 1. circa prin. Felin. in c. translato. col. 3. uersicu. & adde Bald. de constitu. Dec. d. rub. C. de testa. milita. nume. 5. & latius Alex. in d. l. centurio. sub nu. 25. uersu. hoc tamen fallit. ubi ad hoc quoque allegat Iac. de Rau. Cyn. Gul. de Cun. & alios, ut ibi per eum, & ibidem Sozi. nu. 2. & Ripa ante nu. 15. ex quibus patet hanc esse ueram, & communem opi. prout etiam declarat, & attestatur Bertran. per Ripam allegatus in consi. 196. nu. 1. & seq. uol. 6. & post alios late Mantica d. lib. 6. de coniectu. ult. uolunta. titu. 1. nu. 3. 2. 3. & 34. cum seqq.

Nam ad fundamentum partis contrariae, quod solum stat in hoc, quod milites hodierni temporis, licet armigeri sint, tamen non habent illa sex requisita, quae uidentur necessaria ad effectum de quo agitur, & ut quis uere miles armatae militiae dici possit, bene respondet Doct. proxime allegati, quod illa uetus obseruantia, & cerimonia ab aula recesserit, sed tamen effectus remanet. d. l. ex decreto. C. ex qui. cau. infra. irro. quia noua obseruantia iure cuiusdam translationis successit loco ueteris, argu. cap. translato. de constitu. ut latius per Doct. locis proxime allegatis; ergo & si olim milites non descripti in matricula, prout requirebatur, censerentur, ut priuati, ut supra nu. 37. cum tamen hodie, ut Doct. praesupponunt, haec descriptio non fit in usu, cessat obiectio, quia quaelibet lex, & omnis dispositio tollitur per non usum, ut in auth. quib. mod. natu. effi. sui. §. fin. ibi quoniam. & non utendo perempta est. l. 2. in princ. ibi in iustato recessit uesti-

gio. & ibi not. Bal. C. de constitu. pecu. l. j. in uersu. sed & si quae leges in ueteribus libris positae, iam per desuetudinem abierunt. C. de uet. iu. enucle. l. 1. in princ. ibi, & per desuetudinem abolita. C. de cad. tol. & in prima consi. eiusd. §. quibus. ibi, illis etiam quae in desuetudinem abierunt. opt. tex. in §. conceptum. uersu. sed haec actiones, insitu. de obliga. quae ex delic. nascun. & de iniu. §. poena. in uersu. sed poena. & de testa. in princ. ibi ex ueteribus temporibus in desuetudinem abierunt. Et rursus, Et hoc in usu esse desit. & in proem. eiusd. §. igitur. ibi, & quod postea desuetudine inumbratum est. ubi glo. & late Ang. Aret. num. 3. & 4. & alii, & in proem. digestorum. §. & antea quidē. ibi, ceteris iam desuetis. ubi glo. & Bar. not. l. de quibus. in fi. ubi glo. & post alios late Iaf. nu. 33. & seq. ff. de leg. & in auth. de har. & fal. in princ. uersu. sed quoniam. ita positas leges iam plerumque neglectas, per desuetudinem, inquit ibi glo. & cap. in istis. §. leges. distinct. 4. glo. & Doct. in l. rem non nouam. ubi Bald. num. 7. & late Iaf. nu. 4. cum ceteris seqq. C. de iud. per Cyn. in l. 2. C. quae sit longa consuetu. & Io. And. & alios Cano. in cap. Ioannes. ubi late Abb. nu. 9. de cle. coniuga. idem Abb. in cap. cum olim in 3. notab. eod. tit. & per omnes in cap. 1. de treuga, & pace. & Bart. in l. fi. §. sed cum antiquitas. C. de cura. furio. & in consi. 144. uolu. 1. Oldr. consi. 259. sub nume. 1. uersu. secundo, quia illud statutum. Roma. consi. 512. col. fi. uersu. tertio. Alexan. consi. 132. nume. 4. uolu. 1. Iaf. in l. si filius qui in potestate. nume. 22. & 23. ff. de libe. & posthu. Nec ligat nisi moribus approbetur, & recipiatur in usum, ut in d. §. leges. distin. 4. & per omnes in d. c. 1. de tregua & pace, ubi plenissime Felin. col. 2. in uersu. lex noua. cum ceteris seqq. Aret. consi. 11.

sub nume. 5. uersic. sed ostenditur. & 153. Col. 1. uersic. sed tamen ex superabundanti. Alex. in d. consi. 13. 2. num. 1. & 2. uol. 1. & consi. 39. uol. 3. Inf. consi. 1. § 2. nume. 2. uolu. 2. Roy. consi. 13. nume. 27. & 28. uol. 2. Guza. consi. 23. nume. 9. & no. Bal. ab omnibus in proposito allegatus in auth. omnes peregrini. sub nume. 7. uersic. pone casum. C. commu. de successi.

46 Et præterea recte quoque intuen- do responderi potest, quod etiam in militibus hodiernis saltem re ipsa concurrunt sex dicta requisita enumerata per glo. in d. l. pen. ff. ex qui. cau. maio. cum concordan. supra alleg. nu. 3. 5. & sequen. nam quo ad primum quod non sit negotiator. l. uni. C. negotiato. ne mili. lib. 12. nullum ferè hodie uidemus, qui militia operam dat, quod aliis negotiationibus se exerceat, & saltem uerificabitur hoc requisitum in his qui non negotiantur.

Secundum est requisitum, quod non admittatur absque præuio superioris examine. l. 1. C. qui. mili. pos. eo. lib. 12. Sed nec hodie aliquis admitti solet in numero militum absque aliqua præuia cognitione sui præsidis, uel Centurionis, qui materna lingua dicitur Capitaneus.

Tertium Sacramentum de non euitan. mortem pro salute Reipublicæ, & nunc præstatur à militibus aliquod iuramentum fidelitatis, & saltem à Capitaneo, qui iurat pro omnib. suis militibus, ut dicit Paul. de Cast. in d. l. scriuarios. in fin. C. de testam. milit. & ibidem Alexan. & Sozi. in d. l. Centurio. sub nume. 2.

Quartum, quod ense cingatur iux. l. penul. ff. de mili. tasta. adhuc obtinet, quia cum re ipsa ense cingatur, non refert à quo cingatur, dummodo cingatur, nec lex illa requirit ab aliis potius quam à se ipsis cingi.

Quintum, quod stigmata militum brachijs infligerentur ad effectum, ut recognoscantur iux. l. 3. C. de fabricen. lib. 11. hodie quoque dici potest uice stigmata succedere cingulum militare coloris albi, uel rubei, & sim. iux. insignia sui Principis, quod collo deferunt, ut ab aliis non eiusdem factionis discerni possint, præter insignia quoque publica, quæ uexillis Ducum exercitus. ad hunc quoque effectum deferuntur.

Sextum, quod in numero aliorum in matricula describantur iux. l. ex eo tempore. ff. de mili. testam. ubi Bart. & alii utique, & hodie hoc præcipue penes omnes obseruatur, nam cum & hodie prout olim stipendia de publico recipiant iux. l. iubemus. C. de eroga. mili. anno. lib. 12. Publicus erogator de quo tex. in ibi facit mentionem nullum admittit, nisi qui descriptus in matricula reperitur, & saltem ipse est qui eos in matricula adnotat, quibus solatium (ut uerba tex. utar) enumerat, & stipendia præstat; sicque ut uides saltem uirtualiter etiam in militibus hodierni temporis concurrunt sex dicta requisita, & consequenter gaudere debent priuilegijs militaribus, ut supra summatum fuit.

47 Et ex his quoque rectius intuen- do deducitur conclusionem hanc generaliter, & indistincte procedere in omnibus hodierni temporis armigeris militibus, quatenus militant, & in castris degunt iux. tex. in §. sed hætenus. in situ. de milit. testam. etiam si alias dum extra castra sunt aliis negotiationibus dediti essent, uel per plateas, & super banchis quotidie uersarentur iux. supra trad. nume. 24. & sequen. quia eo tempore quo extra castra sunt, in confesso est non competere priuilegium hoc, ut supra nume. 22. & seq. sed loquimur ubi in castris militant, tunc.

tunc enim cum eadem belli pericula experiantur, & eadem ratio imperitiæ in eis militet, eadem quoque iura in eis merito seruari debent, opt. tex. in proposito in d. l. 1. ff. de bon. poss. ex testa. mili. Berran. d. consi. 196. ante nume. 2. uersic. hoc tamen fallit. quare nullam in proposito uideo differentiam inter milites ueteris, uel hodierni temporis, ubi etiam militat eadem ratio priuilegii ibi quoque idem priuilegium militare debet uulg. l. illud. ff. ad leg. Aquil. l. Titio. & ibi late Iaf. nume. 6. ff. de uerbo. obliga. cum sim. supra allegatis cap. 11. num. 3.

Competit igitur hoc priuilegium, de quo in hac nostra tertia limit. etiam nunc militibus nostris armata militia, qui pro salute Reipublicæ, & seruitio sui Principis belli periculis se exponunt; & tam equestribus, quam pedestribus (qui uulgo dicuntur fantacini) iux. tex. in l. 2. C. de offic. præfect. præto. Africæ. in uersic. quantos autem milites, siue pedites, siue equites &c. & tam militibus terretribus, quam naualibus, ut est opt. tex. in l. 1. ff. de bon. poss. ex testa. milit. in uersic. item nauarchas. subdens, quod in classibus omnes remiges, & nauarum milites sunt; ergo omnibus his competit hoc priuilegiū prout etiam post Mart. Land. per eum allegatum. trad. Dec. in d. rub. C. de testa. mili. nume. 5. ad fin. & Ripa in d. l. Centurio. num. 11. uersic. tertio. & uersic. quinto. prout etiam milites uigiles (uulgo le sentinelle) in proposito comprehenduntur, unde iure militari eos testari posse nulla dubitatio est, tex. ad literam (ut aiunt) in d. l. 1. ff. de bo. poss. ex testa. mili. uersic. item milites uigiles.

52 Sed milites aduentitii quos uulgo (uenturieri) appellamus, quia non recipiunt stipendia publica, nec subsunt Duci exercitus, nec sunt in numero

aliorum militum, sed militant potius ad pompam, & possunt ubicunque libet recedere, non gaudent hoc priuilegio, ut etiam per Ripam in d. l. Centurio. sub nume. 11. uersic. quarto dubitatur.

53 Prout nec competit militibus ueteranis, i. militia missis, ut in §. sed hætenus. in situ. de milit. testa. quia per missionem milites esse desinunt, & dicuntur ueterani, ideoque iure militari testari non possunt, sed testamentum quod tempore militiae in castris iure militari conditum fuit, ualet etiam post missionem si infra annum à die missionis decedunt, ut est tex. in d. §. sed hætenus. & in l. quod constitutum. & l. quod dicitur. ff. eo. & l. ex testamento. C. eod. nam & si alias iux. regulas iuris communis statim, quod per missionem definit esse miles deberet forte irritari per ea, quæ late tradentur limit. proxime sequen. tamen istud tempus anni fuit eis speciali iure indultum in memoriam fortasse militiae præcedentis argum. l. si. ff. de decu. l. unius. in uersic. seruus. ff. de quæstio. l. seruus. la secunda. iuncta glo. & l. nihil. in fin. C. eo. & l. 2. ff. rerum amo. glo. in c. accedens. ad med. ibi, in memoriam pristinae dignitatis, distinctio. 90. & glo. si etiam ad med. in cap. si quis episcopi. distinctio. 92. Ioan. And. & alii Cano. in cap. consulti. ubi Abb. nume. 7. de regula. & glo. fin. in §. si. in situ. de tute. trad. Specu. titu. de lega. §. finitur. nume. 8. ubi quod ei qui semel fuit legatus, semper debetur reuerentia in memoriam pristinae dignitatis. unde dixit Ioan. de Ligna. in clemen. ne in agro. de sta. mona. quod qui semel fuit Abbas, etiam finito officio obtinet primum locum in choro, & conuentu post Abbatem in memoriam pristinae dignitatis, & Imo. ibidem quæstione ult. Bal. in l. si genero. sub nume. 2. C.

de iu. dot. Iaf. in l. si ita stipulatus. sub
 nume. 26. & 27. ff. de uerbo. obliga. &
 Felyn. in cap. quæ in ecclesiarum. nu-
 me. 81. & seqq. de constit. & plura ad
 hoc congerit Marsi. sing. 107. & 179.
 & Tiraquel. cessan. cau. limita. 15. per
 totam. & per Bald. in proposito in l.
 obseruare. §. proficisci. quæstio. 7. ff. de
 offic. procon. nam & ut ibi dicit Bald.
 adhuc uidentur remanere reliquæ,
 quo casu cessante causa etiam finali
 non cessat effectus. Dyn. in regula de-
 cet. & ibidem Ioan. And. in Mercu. de
 regu. iur. lib. 6. Bart. in l. 2. §. si in fi. ff. de
 dona. Bal. in l. patre furioso. lect. 1. cir-
 ca prin. ff. de his qui sunt sui, uel alie.
 iur. & in l. si. num. 1. in fi. ff. de ser. Ale-
 xan. in l. si cum dotem. §. si maritus.
 col. 3. ff. solu. ma. Ripa in l. ex facto. nu-
 me. 16. ff. de uulga. & pup. cum aliis, ut
 late per Iaf. in l. sciendum. §. si. nu. 8. &
 seqq. ff. qui fati. d. cogan. & latissime
 Tiraquel. cessan. cau. limit. 16. per to-
 tam; hinc uidemus plurima priuilegia
 indulta esse ueteranis in memoriam
 bene actæ militiæ. ff. de priui. uetera:
 per totum. quod uerum est, si iusta fuit
 missio, & honesta, ut dicit Imperator
 in d. l. ex testamento. C. de testa. mili:
 secus si in honesta, & ignominiosa. l. te-
 stamenta. eorum. ff. eo. glof. & Docto.
 in d. l. ex testamento. tunc enim statim
 soluitur testamentum, quod si non fue-
 rint à militia missi, sed est iusta causa
 domum repetant, uel ex castris disce-
 dant, testamentum in castris conditum
 nunquam irritatur, quinimo semper
 durat ualidum quousque is qui illud
 condidit durat miles, ubicunque, &
 quocunque postea decedat, secus si
 miles esse desinat, tunc enim debet a-
 mittere priuilegium militare iux. l. fi-
 lius à patre. §. 1. ibi, militare desisset,
 ubi Docto. & post alios Iaf. nume. 3. &
 seqq. ff. de lib. & post. quia ista qualitas
 militaris requiritur per modum cau-

sa permanentis, sed prima quod fiat
 in castris requiritur per modum cau-
 sa principiantis, ut declarat Ripa in
 tract. de peste. inter priuileg. ulti. uo-
 luntæ. sub nume. 35. in uersic. non ob-
 stant adducta. & nume. 36. cum seq-
 iux. trad. per Bald. in l. si quis heredem.
 nu. 2. C. de institu. & substitu. & idem
 Bald. in repet. l. iusiurandum. col. 7. in
 uersic. uiso unde nascatur. ibi, quando
 uero casus. & col. 27. uersic. de tertia
 igitur. ff. de iureiu. & Bonauen. & alii
 quos in id allegat Tiraquel. cessan. cau.
 limita. 35.

Et quamuis in milite domum repe-
 tente, uel extra castra degente uidea-
 tur cessare ratio imperitiæ, propter
 quam fuit concessum istud priuilegiū,
 ex quo potest consulere peritiores, &
 consequenter in hoc casu cessare de-
 beret istud priuilegium, & irritari te-
 stamentum uigore huius priuilegii con-
 ditum iux. late supra trad. nume. 10. &
 nume. 18. cum seqq. usque 33. nam &
 ut ibi diximus. nume. 29. cessante cau-
 sa priuilegii, cessare etiam debet priui-
 legium. l. Titia seio. §. uisuras. quæ sem-
 per ad hoc allegari solet, ubi Docto.
 ff. de lega. 2. Bald. in d. l. 1. ante nume. 4.
 ff. de offic. eius. Iaf. post alios in l. filius
 à patre. §. 1. nume. 3. & seqq. ff. de lib.
 & posthu. de quo latius infra cap. pro-
 ximo tractabitur, ubi ad hoc plura con-
 gessimus. nume. 7. præsertim cum im-
 putandum uideatur testatori si cum
 potuit mutare testamentum iure spe-
 ciali militiæ conditum, & solennita-
 tes iuris communis adhibere non fe-
 cit, argumen. l. si mater. ubi post alios
 Iaf. nume. 2. & seq. C. de inoffic. testa.
 prout in simili de testamento peregrina-
 norum per hanc quoque rationem con-
 cludit Pau. de Cast. in l. nutritoribus.
 nume. 4. in fin. C. commu. de success.
 Iaf. in l. fin. sub nume. 9. C. de testamen-
 quamuis decisi. Pau. de Cast. de testa-
 mento.

mento peregrini non possit subsistere,
 ut latissime supra ostensum fuit c. 13.
 nume. 6. cum pluribus seqq. de quo la-
 tius, & specificè in sequenti limita. ubi
 aptius cadit, differendum est.

Nihilominus quo ad punctum par-
 ticulare præsentis limitationis spe-
 cificè respondendo, est aduertendum,
 quod in principali argumēto adest ma-
 xima æquiuocatio; nā uerum est quod
 si cessat ratio imperitiæ propter quam
 concessum fuit istud priuilegium mi-
 nus solenniter testandi, non poterit mi-
 les uti hoc priuilegio ad effectum mi-
 nus solenniter testandi, & ita loquun-
 tur, & procedunt in contrarium allega-
 ta; at nos hic loquimur ad alium effe-
 ctum, ut testamentum iure speciali re-
 ste conditum, & iam factum tollatur,
 inter quos casus longa est differentia,
 cum facilius quid à principio fieri pro-
 hibetur, quàm quod legitime factum
 est tollatur, argumen. l. patre furioso.
 ubi latissime Iaf. nu. 11. cum seqq. ff. de
 his quæ sunt sui, uel alie. iur. cum sim.
 ibi per glo. allegatis. & per nos infra
 par. 3. cap. 3. nu. 142.

Præterea argumen. in oppositum re-
 torquetur, quia ratio imperitiæ propter
 quam fuit concessum istud priuilegiū
 non consideratur per se sola, sed copu-
 latiuè cum qualitate militari, ita quod
 ad effectum, ut competat istud priuile-
 gium, duo copulatiuè requiruntur. i. in-
 ris imperitiæ, & militia, prout supra nu-
 me. 13. 14. 15. quare eodem modo ad
 effectum, ut testamentum iure militari
 factum tollatur ista duo quoque copu-
 latiue cessare oportet, quia omnis res
 per quascunq; causas nascitur, per eas-
 dem dissoluitur. c. 1. de reg. iuris. l. nihil
 tam naturale. & ibi late Dec. ff. eod. &
 quia quod operatur propositum in pro-
 posito, idem operari etiam debet oppo-
 situm in opposito. l. fin. §. si. ubi hoc sum-
 mat. Bart. ff. de lega. 3. & in proposito

Ripa in l. ex facto. nume. 17. in fi. ff. de
 uulg. & pup. & Tiraquel. cess. cau. par. 1.
 num. 17. in fi. quare ad hunc effectum
 non potest dici, quod cessat ratio pri-
 uilegii si solum cessat ratio imperitiæ,
 non tamen qualitas militaris, ex quo
 hæc duo in concessione priuilegii copu-
 latiuè considerantur ad latius supra
 trad. cap. 1. nume. 10. & seqq. merito ni-
 hil est, quod imputetur militi si testa-
 mentum rite factum non immutat, cū
 sciat saluum esse ius suum priuilegii
 militaris, illudq; adhuc durare. l. sicut.
 §. non uidetur. ff. quib. mod. pign. uel
 hypo. solu. & in proposito considerat
 Aret. consi. 165. ante nume. 6. & con-
 sil. 93. parum post nume. 5. ibi nec
 potest releuare legatarium. Tiraquel.
 in l. si unquam. uer. susceperit liberos.
 sub nu. 220. C. de reuocan. dona. & Iaf.
 in auth. ex causa. sub num. 5. C. de lib.
 præte. per tex. opt. in l. filio. §. seia. ff. de
 adim. leg. quem Iaf. ibi in alio tamen
 proposito inducit.

Ad simile de testamento peregrini
 supra adductum sub nume. 60. respon-
 detur primo, quod prout ibi diximus.
 decis. Paul. de Castr. de iure non potest
 subsistere, & nihilominus quatenus
 posset subsistere, responderetur secun-
 do, quod illud dictum Pau. de Cast.
 in l. nutritoribus. C. commu. de success.
 non sit uerum, ut uideatur clare proba-
 ri per aliud simile adductum per Bald.
 de testamento rustici. in l. si quis hære-
 dem. num. 2. in fi. C. de inst. & substitu.
 quem refert, & sequitur idem Pau. de
 Cast. consi. 184. in fi. par. 2. Iaf. in l. fi.
 col. 1. in uersic. tertio extendit. C. de testa.
 Ripa d. tracta. de peste. inter priui.
 ult. uolun. num. 35. & seqq. de quorum
 tamen ueritate in sequenti limita. latius
 est discutiendum.

Et quantum ad hunc effectum po-
 test esse differentia inter ueteres &
 modernos milites, nam ut plurimum
 hodie

hodie uidemus milites ad eorum beneplacitum tantum militare, & impune ubilibet recedere, at ubi ex castris recesserint, in militum numero non habentur, idcirco consequens est, ut testamentum iure militari factum debeat irritari, ex quo desinit in eis qualitas militaris, per supra adducta nume. 58. quod fecus erat in militibus antiqui temporis, quibus fas non erat post semel assumptam militiam illam deserere, imo maxima poena desertores huiusmodi plecebantur. l. desertorem. & l. non omnes. per totum. ff. de re mili. l. defunctorum. C. eo. lib. 12. cum sim.

67 Ex præmissis quoque deducitur ipsi militibus tantum in castris degentibus hoc priuilegium concessum esse non aliis belli officialibus, prout sunt scriniarii, qui uulgo cancellarii Capitanearum dicuntur, & similes, licet & ipsi in castris degant, & in matricula sint descripti, & bello deseruiant, ut est tex. ubi omnes not. in l. scriniarios. ubi post alios bene las. nume. 1. & seq. C. de testam. mili. nisi sint in conflictu belli iux. l. a. ff. de bon. poss. ex testa. mili. ut tradit glo. communiter approbata in d. l. scriniarios. de quo est particularis tractatus in proxima nostra sequenti limit. uel nisi quo ad alia priuilegia, quæ ratione dignitatis, uel ordinis tribuantur, ut per Dec. in d. l. scriniarios. num. 15. de quibus nihil ad presentem tractatum, illis ergo consulto prætermisissis ad seq. limit. accedamus.

Limitatio IIII.

Testamentum conditum in loco hostili, & flagranti bello non requirit solennem numerum septem testium, sed duo tantum sufficiunt. Cap. XIX.

S V M M A R I V M.

- 1 Quilibet etiam non miles si in loco hostili & in conflictu belli decedat gaudet priuilegio militari circa testamenti factio. nem.
- 2 Priuilegium hoc militare ex parte personarum generale est, ex parte uero temporis, & loci particulare.
- 3 I. C. arguit ab identitate rationis.
- 4 Plura requisita ad effectum, ut competat priuilegium de quo in presenti limit. qua hic per ordinem describuntur.
- 5 Cessante periculo cessat priuilegium ratione periculo concessum.
- 6 Metus causa cessante cessat dispositio, qua ratione metus processit.
- 7 Finita causa priuilegii, finire quoque debet priuilegium.
- 8 Ratio in iure expressa dicitur finalis.
- 9 Cessante causa finali cessat legis dispositio.
- 10 V. u. gatum axioma, cessante causa cessat effectus, quando procedat.
- 11 Ambulatoria est uoluntas testatoris usque ad mortem.
- 12 Testamentum non dicitur perfectum perfectione irrevocabili nisi post mortem.
- 13 Testamentum morte dicitur confirmari & eo tempore robur sumit.
- 14 Tempus in quo dispositio confertur inspicit debet ad illius ualiditatem.
- 15 Paria sunt aliquid fieri tempore licito, uel tempore prohibito, & conferri in tempus licitum, & econtra.
- 16 Actus non consummatus uitiatur si ad illum casum perueniat, à quo non poterat inchoari.
- 17 Regula. l. p. uiribus. §. & si p. aceat. ff. de uerbo. oblig. in quibus casibus procedat. & nume. 66.
- 18 Necessitate cessante, cessare debet quod propter necessitatem contra regulas iuris introductum fuit.
- 19 Imputandum est testatori, qui habuit tempus ad mandandum testamentum & sibi prauidentum si non prauidit.
- 20 Testamentum mulieris legitime factum an irritetur propter statutum superueniens requirens presentiam consanguineorum.
- 21 Testator qui habet tempus mutandi testamentum, si id non facit, uideretur uelle decedere

- decedere cum eadem uoluntate.
- 22 Uoluntas eadem semper durare presumitur.
- 23 Militis testamentum rumpitur nauitate posthumum, quum miles ignoranter prateriurat.
- 24 Nec conualescit nisi constet de noua militis uoluntate ex uerbis, uel indiciiis aliquibus.
- 25 Testamentum militis ruptum agnitione posthumum, si miles efficiatur paganus. non potest ex noua eius simplici uoluntate reuoualescere.
- 26 Qui scit actum nullum se fecisse & negligit cum potest illum conualidare censetur actum nugatorium facere uelle.
- 27 Difficilius est aliquid de nouo facere quam id quod legitime factum & ruptum est confirmare.
- 28 Tex. in l. qui ex liberis §. testamento. ff. de bon. poss. secundum tabu. declaratur.
- 29 Bal. opi. in l. si quis heredem. C. de insti. & subit reprobat.
- 30 Testamentum rustici conditum iux. formam. l. si. C. de testa. irritatur si rusticus postea in ciuitate decedat.
- 31 Ripa, Corn. & Bøer. reprobantur.
- 32 Tempus conditi testamenti quo ad solemnitates in eo adhibendas, & quo ad interpretandam testatoris uoluntatem inspicit debet.
- 33 Quod legitime factum est ex casu superueniente irritari non debet.
- 34 Cessante causa propter quam remittitur solemnitas, cessat remissio solemnitatis.
- 35 Ex separatis non fit illatio.
- 36 Separatorum separata quoque est ratio.
- 37 Regula factum legitime. de reg. iur. lib. 6. declaratur. & nu. 57. & 65.
- 38 Facilius tollitur id quod ualeat de iure speciali, quam quod de iure communi.
- 39 Diuersa ratio reformat pactum.
- 40 Reductio ad ius commune fauorabilis & amplianda.
- 41 Irritatio actus dicitur poena, adeo quod odiosa.
- 42 Fallit ubi actus irritatur ob non adhibitas debitas solemnitates.
- 43 Omnis recessus à iure communi dicitur odiosus.
- 44 Sufficit qualitatem adesse tempore requisito, licet postea cesset. & nu. 47.
- 45 Immunitas concessa ob numerum liberorum non cessat, licet postea aliquis ex liberis deficiat.
- 46 Qualitas loci hostilis, & qualitas militaris ad effectum minus solemniter testandi requiritur per modum causa permanentis.
- 47 Vbilimitat eadem ratio, idem ius militare debet.
- 48 An. & quando sufficiat qualitatem adesse tempore actus celebrati, & quando non.
- 49 Testamenti in instanti perficitur.
- 50 Causa cessante non cessat effectus consummatus & in esse productus. & nu. 66.
- 51 Testamentum mulieris iure conditum non irritatur ex superueniente. Statuto irritantur testamenta mulierum absque presentia duorum consanguineorum.
- 52 Lex iubemus. in si. C. de testam. inducitur.
- 53 Vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.
- 54 Non est semper in facultate testatoris mutare testamentum antea conditum.
- 55 Dicitio (plerumque) cuius sit efficacia.
- 56 Arg. à contrario sensu non recte sumitur propter dictionem (plerumque.)
- 57 Lex noua introducens aequam solemnitatem de nouo in actu adhibendam, an & quando porrigatur ad præterita. & nu. 59.
- 58 Regula factum legitime de reg. iur. lib. 6. quædo locum habeat, & quando non.
- 59 Debilius est ius speciale quam ius commune.
- 60 Lex noua respiciens executionem actus trahitur ad præterita respectu executionis de futuro.
- 61 Effectus testamenti non dicitur perfecte consummatus uiuente testatore.
- 62 Effectus consummatus cessante causa quando cesset, & quando non.
- 63 Dicitum doctoris intelligitur secundum legem quam allegat.
- 64 Ius quasius difficilius tollitur ex casu superueniente, quam ius quarendum.
- 65 Ius nobilis ex facto alieno quasius nobis in uitis auferri non potest, secus ubi ius ad huc non esset quasius, sed quarendum.
- 66 Regula. l. pluribus. §. & si placeat. ff. de uerbo. oblig. quando procedat, & quando non.
- 67 In hereditate uiuentis nullum ius re aut spe nobis competere potest.
- 68 Effectus consummatus dicitur ubi ius est nobis

*his quaestum irrevocabiliter, secus si reuo-
cabili ter tantum, ad effectum regula ces-
sante causa.*

69 *Regula praefata, quod cessante causa non ces-
sat effectus consummatus, habet locum quod
do est consummatus de iure communi, secus
si de iure speciali.*

70 *Dos restitua mulieri ob urgentiam viri ad
inopiam, cessante inopia non est retraden-
da viro iuxta communem, quamvis plures
contrarium firmaverint.*

71 *Cessante causa cessare debet legis dispositio.*

72 *Argumentum Ripa contra eum retorquetur.*

73 *Causa impulsiva cessante non cessat legis
dispositio.*

74 *Id dicitur fieri posse quod commode fieri po-
test, quod hic declaratur.*

75 *Id qua non sunt à iure determinata, remis-
suntur ad arbitrium iudicis.*

C A P. XIX.

QUAMVIS Privilegium mi-
litare minus solenniter te-
standi ipsis tantum militi-
bus, & non aliis ut dixi-
mus concessum fuerit, nihilominus
omnibus omnino, qui iure militari te-
stari non possunt si in loco hostili repe-
riantur, & in conflictu belli decedant,
idem privilegium testandi quomodo
velint, & quomodo possint perinde, ac
ipsis militibus tributum est, ut no. re-
spondet Vlpianus in l. 1. ubi assignat ra-
tionem, quia eadem pericula experian-
tur de bo. pos. ex testa. mili. & in l. si. pe-
ne per eadem verba praecisa. ff. de tes-
ta. mili. & est glo. communiter appro-
bata in d. l. scriuarios. C. eo. prout atte-
statur Iul. Clar. lib. 3. sentent. q. 1. & not.
Alex. in l. si. sub num. 5. & Ias. sub num.
3. C. de testa. Cur. iun. in l. licet. num. 8.
C. de pac. Dec. in consil. 284. col. 2. in
uersic. & pro conclusione. Paris. consil.
32. nu. 25. uol. 2.

Hoc autem privilegium, prout ex
parte personarum quibus conceditur

est generale, quia cuiuscunque gene-
ris & conditionis hominibus concedi-
tur, ita ex parte loci, & temporis est
particulare, quia in loco hostili tantum,
& eo tempore solum quo sunt in con-
fliktu, & flagranti actu bellandi com-
petit si illic decedant, ut in dd. ll. respon-
dit Vlpianus, & non immerito post-
quam ut dicit I. C. eadem pericula ex-
periantur, quæ & ipsi milites subeunt,
arguit. n. I. C. ab identitate rationis, ut
etiam facit in l. illud. ff. ad leg. Aquil.
cum concordan. ibi per glo. allegatis,
& Ias. in l. à Titio. nume. 6. ff. de uer-
bo. obliga.

Plura ergo requiruntur ad effectum,
ut competat istud privilegium. Primo,
quod quis sit in loco hostili. i. in loco
inimici exercitus, & in hoc differt à
conditione militum quos sufficit esse
in castris, ut in §. sed haec tenus. instituitur
de testa. milit. & supra cap. proximo, nu-
me. 23. Secundo, quod quis sit in pro-
cinctu. i. in conflictu, & acie belli, ut
de testat. Bart. summans tex. in d. l. 1. ff.
de bo. pos. ex testa. mili. & in ipso actu
bellandi, ut idem Bart. declarat in d. l.
scriuarios. C. de testa. milita. & in hoc
etiam differt conditio militum, quos
satis est degere in castris, licet non sint
in conflictu belli, prout d. nume. 23.
ostensum fuit. Tertio, quod illic dece-
dant, cum tamen in milite aliud supra
firmatum fuerit, uidelicet, quod ubi-
cunq; postea miles existens decedat,
semper ualet testamentum iure milita-
ri conditum, ut late supra d. cap. proximo.
nume. 54. & seqq. & huius ratio
patens est, quia ubi miles testatur, si a-
libi postea decedat, & cesset ratio im-
peritiæ propter quam militibus fuit
concessum istud privilegium, iuxta l. 1.
ff. de mili. testa. cum sim. supra allega-
tis d. cap. proximo. nume. 10. non ta-
men in totum cessat ratio privilegii,
cum adhuc ipse miles perseveret, ex
quo

quo ratio imperitiæ, ad hunc effectum
consideratur copulatiue, & coniun-
ctim cum qualitate militari, ut ibi sub
nu. 61. uersic. praeterea. & in aliis non
militibus si alibi, quam in loco hosti-
li decedant, cessat in totum ratio pri-
uilegii, prout proxime ostendimus.

Cum enim istud privilegium sit
concessum propter pericula, quæ su-
beuntur, qui in loco hostili, & in ip-
so conflictu belli decedunt, quæ ratio
expresse assignatur à I. C. in d. l. 1. ff.
de bo. pos. ex testa. mili. consequens
est, ut periculo cessante, cesset etiam
privilegium sub huius praetextu peri-
culi illis concessum. l. 1. & ibi Bald.
no. C. de nau. foeno. Dec. in c. cum
cessante. in prin. de appel. Ro. consil. 4.
nu. 4. col. si. ante uersic. ceterum. Tira-
quel. cessan. cau. par. 1. num. 198. prout
etiam metus causa cessante cessat di-
spositio, quæ ratione metus procedit
ut not. doc. ubi supra, & Tiraquel. d.
part. 1. num. 176. quare cum hi à loco
hostili secesserint, & euaserint pericu-
la, quæ fuerunt causa huius concessio-
nis privilegii, merito rumpi debet tes-
tamentum sub obtentu huius priui-
legii minus solenniter conditum eo,
quia cessante causa privilegii cessare
quoque debet privilegium istud. l. Ti-
tia Seio. §. ufuras. ubi in proposito ita
summat Bart. quod finita causa priui-
legii finitur privilegium. ff. de leg. 2. l.
non tantum. §. eos qui. ff. de excu. tut.
l. his oneribus. §. auctis. ff. de uaca. mu-
ne. Bal. in l. 1. ante nu. 4. ff. de offi. eius.
& est opt. tex. in proposito in l. filius à
patre. §. 1. ibi cum militare desisset;
& quæ sequuntur. & ibi doc. praeser-
tim Alex. nu. 2. & seq. & late Ias. num. 3.
& seqq. ff. de lib. & posth. & late quo-
que Ripa. per illum tex. in l. ex facto.
nu. 11. cum decem seqq. ff. de uulg. &
pup. & bo. tex. in c. generaliter. in uersic.
eos autem clericos. ubi glo. allegat

concord. 16. q. 1. sumptum ex l. genera-
liter. C. de epi. & cle. c. fin. uersic. si. cū
glo. in uer. cessauerint. 25. q. 2. c. ma-
gnæ in si. cum glo. etiam si. de uoto. c.
Abbate. ad si. ubi etiam gl. allegat con-
cordan. & ibid. doc. de uerb. sig. not.
Bal. in l. 1. §. & ideo uidetur. ff. de offi.
eius. Abb. in c. cum accessissent. sub
num. 6. de constituto. & faciunt trad. per
Bar. & ceteros in l. qui sub praetextu.
C. de fac. eccl. cum sim. late per nos
congestis supra cap. proximo, nu. 28.
& ibid. quoque num. 24. & in propo-
sito quod de causa fauoris cessante ad-
notauimus supra cap. 16. num. 63. &
praecise, ac latissime post alios Tiraq.
doc. fac. indiffimus. d. par. 1. cessan. cau.
nu. 203. usque 214.

Accedit quod cum ratio ista peri-
culi sit expressa in d. l. 1. ff. de bo. pos.
ex testam. mili. dicitur finalis iuxta glo.
quam ad hoc not. Bald. in l. cum tale.
§. falsam. ff. de cond. & demon. & latius
sup. c. prox. num. 11. qua cessante,
sine dubio cessat ipsius legis dispositio.
l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. pa-
tro. l. quod dictum. ubi Bar. & Ang.
ita summant. ff. de pac. cum aliis in
hoc cumulatis per Euerar. in locis le-
ga. cent. 85. & per totum. & per nos sup.
cap. 2. nu. 34. & ultra omnes latissime
Tiraq. d. par. 1. nu. 125. usque 174. nā
isto casu, ubi ratio est finalis procedit
illa uulgata conclusio, cessante causa
cessat effectus iuxta d. c. cum cessante.
& ibi doc. de appel. & declarat Eue-
rar. proxime allegatus, & Tiraq. d.
trac. cessan. cau. limi. 1. & per nos sup.
d. c. 2. num. 34. & infra par. 3. cap. 3. nu.
77. ostensum & declaratum fuit.

Confirmatur conclusio, quia cum
uoluntas testatoris sit ambulatoria
usq; ad mortem, & ad eius uitæ supre-
mum exitum. l. cum hic status. ad si.
prin. ff. de dona. inter uir. & uxo. l. 4.
ff. de adim. leg. l. si quis in princ. ff. de
leg.

leg. 3. gl. in c. ultima uoluntas. 13. q. 2. Aym. in confi. 143. nu. 1. cum sim. ut per Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 1. tit. 4. nu. 7. & idcirco non possit
 12 dici perfectum testamentum perfectione irrevocabilitatis nisi post mortem. arg. l. omnium ad med. ibi ita demum firmum sit. C. de testa. & est tex. expressus in c. cum Marthæ. de celebra. missa. declarat Bald. & post eum Pau. de Cast. in l. 1. parum post nu. 5. ibi est quarta perfectio. ff. de testa. & post alios Mantica de coniec. ult. uolunt. lib. 3. tit. 20. nu. 2. unde ait Apostolus, Testamentum in mortuis confirmatum est, alioquin nondum ualeat dū uiuit quia testatus est. ad hebræos
 13 9. relat. in d. c. cum Marthæ. propterea inspecto tempore mortis, in quod testamentum confertur, & robur sumit. l. tutoribus. in fi. ff. de testa. & d. c. cum Marthæ. de celebr. missa. ubi gl. allegat concordant. testamentum uidetur factum extra locum hostilitatis, & post pericula euasa, & eo tempore quo is elibi, quam in loco hostili decedit, ut bene considerat in proposito, & determinat Ang. quem referunt & sequuntur Fel. in c. fi. col. 3. uers. & quia uoluntas. de constit. & Ias. in l. iubemus. col. 2. uers. limita. ibi item quia. C. de testam. nam & ut hoc
 14 addam, ad ualiditatem dispositionis non inspicitur tempus quo sit dispositio, sed in quod dispositio confertur. l. si certarum. in si. iuncta glo. in uer. confirmati sunt. ff. de mili. testa. quam ad hoc not. Anch. in c. present. num. 1. ad fi. de offic. lega. lib. 6. & Fel. in c. cum dilectus. etiam nu. 1. de accusa. l. eum qui. & ibi glo. & doct. ff. de iurisd. om. iud. l. titio cū morietur. ff. de usufruc. l. cum hic status. §. si sponsus sponsæ. & l. si eum seruum. in si. cum seq. ff. de dona. inter ui. & uxo. l. pen. cum glo. ff. de pac. dota. & l. li.

bertas. cum concordant. ibi per glo. allegatis. ff. de manumiss. testa. Bald. in confi. 337. col. 1. uol. 1. & paria sunt
 15 aliquid fieri tempore prohibito, uel tempore licito, & conferri in tempus prohibitorium, & econtra, ut supra adducta est tex. in l. quod sponsæ. ubi hoc bene declarant Bar. & Bald. C. de dona. ante nup. & l. in tempus. ubi Bal. Imol. & alii. ff. de hæred. insti. l. si res. ubi not. Bald. ff. de iu. dot. l. stichus seruus. ff. de manumiss. testa. c. de uxore. ubi glo. Host. & præter alios Abb. nu. 2. & nu. 4. de sepul. not. Bart. in l. si sponsus. §. si uxor. ff. de dona. inter ui. & uxo. & in l. si constante. §. quoties. nu. 3. & nu. 7. ubi hoc doc. declarant. ff. sol. mat. & in l. cum filiusfam. §. fina. ff. de uerb. obl. late Feli. in d. cum dilectus. colum. 1. de accusa. & Tiraq. de constit. part. 3. limit. nu. 3. cum seqq. & in quæstione de citatione facta die feriata pro non feriata tradd. Cyn. & Bald. in l. dies festos. C. de fer. & Bart. plene in l. 1. §. nunciatio. nu. 30. & ceteri post eum. ff. de no. ope. nuncia. & cano. præsertim Abb. in c. si. sub num. 20. de fer. & de filio spurio instituto cum legitimabitur late Alex. & Soci. in l. gallus. §. instituens. col. 1. ff. de liber. & posth. & de Papa, quod non possit sibi eligere successorem, quia dispositio confertur in tempus inhabile quo non est futurus Papa, iux. gl. in c. apostolica. 8. q. 1. & communem late Abb. in c. accepimus. de pac. Ancha. & Card. & alij in clemen. ne romani. de elec. & Tiraquel. proxime allegatus. num. 4. quibus accedant not. supra. cap. 2. nu. 8.

Rursus, quia prout proxime dixi testamentum non dicitur perfectum, & consumatum, nisi post mortem, & is qui extra locum hostilitatis, & euasis belli periculis alibi decedit, nõ possit tunc absque iuris solennitate testari,

16 ri, propterea testamentum eius in dicto loco hostili uigore priuilegij minus solenniter conlitem irritari debet, quia actus legitime factus adhuc non perfectus, nec consumatus uitiatur si ad illum casum perueniat à quo non poterat inchoari. l. si in metallum. ff. de his, quæ pro non script. habent. l. pro parte. ff. de seruitu. l. existimo. in si. princ. & l. si sub una. §. 1. & l. plurib. §. & si placeat. & ibi Bart. ff. de uerbor. obliga. & isto casu procedit dicta regula ibi trad. ut declarat Dyn. in regula factum legitime. ubi allegat concordant. de regu. iur. lib. 6. Dec. in l. in ambiguis. §. non est nouum. nume. 2. ff. eo. prout etiam, quia in casu isto deficit ratio finalis dispositionis. ut supra. nume. 8. num. seqq. nam, & in hoc quoque casu procedit prædicta regula, ut in l. Vranus. uers. sed cum duo. & ibi Bar. col. 1. ff. de fideiuss. Dec. d. §. non est nouum. nu. 3.

Et consequenter testamentum isto casu irritari debet, nam cum ex causa necessitatis fuerit in hoc testamento relaxata, & remissa solennitas iuris cõmunis, & euasa periculum à loco hostili, & euasa periculum, & sic cessante necessitate cessare debet id quod propter necessitatem contra iuris communis regulas statutum fuit. cap. quod pro necessitate. 1. q. 1. c. quod pro remedio, cum alijs ibi per glo. allegatis. 1. q. 7. & cap. 2. de custo. Eucha. cap. ordinationes. in fi. 9. q. 1. cap. in argumentum. iuncta glo. de regu. iur. lib. 6. Ancha. in cap. 1. notabili 7. de statu monacho. lib. 6. & multum clare in proposito Bar. in l. 1. §. nunciatio. nume. 28. ff. de no. ope. ubi dicit, quod quando sit quid propter necessitatem propter quam aliquid contra regulas iuris cõmunis statuitur, eatenus durat quatenus necessitas imminet, & non ultra, ut ibi per eum, & in l. 1. §. fin. per illum

17 tex. ubi etiam Paul. de Caltr. nume. 2. ff. de fer. glo. no. & Bar. in l. solet. ff. de tute. & multum in proposito Ripa de priu. ult. uolunta. cau. pef. nu. 33. cum alijs cumulatis per Tiraq. cessan. cau. d. par. 1. nu. 179. & seqq.

19 Cõprobatum præmissa, quia cum testator recessit à loco hostili, & habuerit facultatem rescindi testamentum cum debitis solennitatibus, impu tandum est sibi si id non fecit, iux. l. 3. quæ ad hoc semper allegari solet, & ibi late Ias. post alios num. 2. & seqq. C. de inof. testam. l. tractabatur. & ibi not. Bar. quod non subuenitur testatori qui habuit tempus ad mutandum testamẽtum, & sibi prouidendum si non prouidit. ff. de mili. testa. idem Bar. in l. 1. ante nume. 33. ff. de uulg. & pup. quem plures sequuntur, ut ibi late refert Sozi. sub nume. 36. & in simili hoc eod. argumen. utitur Iaco. de Belui. in sua disputa. incip. quæritur quare pater quem refert Alexan. in authen. ex causa colu. 7. in uers. tamen in hoc contrarium tenet Iaco. de Bel. C. de lib. præ. refert, & sequitur idem Alexan. confi. 142. num. 6. uol. 2. & in pulchra quæstione hoc argumen. utitur etiam Arige. in auth. ut fac. no. confi. §. 1. per illum tex. à contrario sensu, uidelicet quod mulier, quæ facit testamentum iux. formam iuris communis, deinde factò testamento superueniat statutum disponens, quod non ualeat testamentum mulieris absque præsentia duorum consanguineorum, decidit Ang. quod si mulier ista post conditum testamentum superuixit tanto tempore, quod potuit rescindere testamentum cū præsentia consanguineorum, & non fecit, imputandum sibi est, & idcirco testamentum prius factum, licet rite, & legitime iux. for. iur. communis iur. petur; quod in proposito nostro refert, & sequitur Ias. in l. iubemus. col. 7.

in uerfi. limita. C. de testam. & in l. lex Cornelia. nume. 12. ubi tamen subobscure, nec se firmat. ff. de uulg. & pup. & Felin. in cap. si. col. 3. in uerfi. sed ad intellectum. & Dec. nume. 18. de confitu. & in proposito quoque refert Ripa de priuileg. ult. uolunt. caus. pef. nume. 31. & licet inferius ibi Ripa sub nu. 37. in uerfi. ad decisionem. & seqq. late reprobet istam decisio. Ang. prout etiam nos infra falsam esse latius ostendemus, tamen in terminis nostris præcisus arg. recte procedit propter diuersitatis rationem, ut ex infra dicendis latius apparebit.

21 Postremo firmatur conclusio nostra, quia ex quo, ut proxime dictum fuit, testator habuit tempus mutandi, & rescindi testamentum cum solennitatibus de iure communi requisitis, & facere noluit, uidetur cum eodem testamento minus solenni uelle decedere; & cum eadem uoluntate sic ut est condita permanere iux. tex. in d. l. 3. C. de inoff. testa. & gl. in l. athletæ. §. dat remissionem. uerfi. nisi postquam. ff. de excu. tuto. & in simili Bald. in l. 1. sub nume. 13. C. de inof. dona. & in pulchra quæstione Pau. de Cast. consi. 218. col. 1. in uerfi. confirmantur autem prædicta par. 1. quem refert Tiraquel. in l. si unquam. uer. suscepit liberos. nume. 218. cum latissime congestis supra nume. 163. C. de reuocan. dona. & in alia ardua quæstione Paul. de Cast. in l. sicut certi. num. 5. in fi. C. de testa. mili. & in l. 1. sub nume. 3. C. de post. hæ. inst. & pluries cõsuluit in consi. 200. ad fi. par. 1. & consi. 15. col. pen. in princ. par. 2. & iterum in consi. 271. colum. fin. in uerfi. præterea. & consi. 322. in fi. ea. par. 2. Roma. in consi. 122. col. fin. in uerfi. primo. & not. Ang. consi. 99. nu. 6. & consi. 364. nume. 5. Alexan. in consi. 123. col. fin. in uerfi. & hanc opin. uol. 1. & consi. 30.

nume. 2. & consi. 31. nume. 6. uolum. 3. Iaf. in d. auth. ex causa, nume. 25. C. de lib. præ. Paris. in consi. 64. sub num. 9. uolu. 2. & late comprobat Dec. consi. 490. nume. 7. & seq. Cur. iun. in consi. 150. sub nume. 12. Aym. consi. 67. nume. 2. Parisi. consi. 60. & 61. uolum. 2. Mantica plures cumulans de coniectu, ult. uolunta. lib. 12. titu. 1. nume. 12. & nume. 14. cum aliis latissime in proposito cumulatis per Tiraquel. in l. si unquam. uer. suscepit liberos. num. 212. 213. & seq. & iterum nu. 218. & seq. C. de reuocan. dona. & Gabr. commu. opi. lib. 6. titu. de clau. conclus. 8. nume. 15. & licet conclusio de qua per Doct. in locis prædictis sit admodum dubia, & controuersa, ut latissime per Aret. consi. ult. per totum, & patet ex latissime adductis pro contraria opin. per Gabr. proxime allegatum num. 16. & per Tiraquel. etiam proxime allegatum nume. 22. & ultra omnes Franc. Mantica proxime quoque allegatum d. nume. 14. ad fi. in uerfi. sed quoniam. & nume. 15. & 16. cum pluribus seqq. ubi attestatur hunc articulum esse difficilem, & de apicibus iuris, & in eo Docto. nostros sibi adinuicem dissentire, & contrariari (quem articulum non est meum hic diffinire) tamen ratio qua Docto. supra allegari mouentur nempe, quod testator censeatur uelle cum eadem priori uoluntate decedere, ex quo illam non mutauit cum potuerit, optime concludit in proposito huius nostræ limitatio. nam & alias

22 uoluntas semper eadem durare præsumitur, nisi constet de contrario. l. 3. & l. eum qui uoluntatem. ff. de probat. l. Lucius. in fi. ff. de lega. 2. l. in ipfius ubi hac not. Bal. C. fam. her. cap. maiores. §. fin. ubi glo. allegat concordat de baptif. & est tex. opti. in proposito in l. sancimus. in princ. ubi not. Iaf. nume. 6. C. de testa. cum aliis, ut per Alcia.

cia. de præsumptio. regula 2. præsumptio. 16. Cepha. consi. 272. num. 92. & 93. cum seqq. Zun. in respon. pro uxo. num. 530. & latius Franci. Mantica d. lib. 12. tit. 1. num. 2. cum multis seqq. ubi ex hoc plurima deducit.

23 Quibus ultra allegata optime suffragatur in proposito tex. in l. si filiufam. miles. ff. de mili. testamen. ubi habetur, quod si miles fecit testamentum more militari, deinde nascatur ei posthumus quem ignoranter præterierat, rumpitur eius testamentum iux. l. si cum uel iterato. ubi omnes. C. eo. uerum, inquit tex. si post natum posthumum miles superuiuat, & uoluerit testamentum prius factum ualere, ualebit tanquam de nouo si adhuc eo tempore militet, quod bis in eo tex. repetitur, & subiungit, sed si pagano eo factu, & sic postquam militare desit nascatur posthumus rumpitur testamentum, nec poterit postea conualescere ex simplici eius uoluntate superuenienti. pondera 1. tex. clarum in terminis fortioribus, quod testamentum militis ruptum agnatione sui posthumi milite adhuc superuiuente non conualescit, nisi ex aliquibus uerbis, uel indicis constet de eius uoluntate, quod uoluerit testamentum prius factum ualere, tunc enim ualebit quasi denuo factum, & in id concordat etiam tex. in l. Titius. ibi, nisi posteaquam. in eod. titu. ff. de milit. testa. ergo si non constet de hac noua eius uoluntate, testamentum non conualescit, & sic in dubio censeatur miles uelle decedere cum eodem testamento semel rupto, & inutili, prout etiam late in proposito concludit Ang. qui tamen de eo tex. non facit mentionem in d. consi. 364. nume. 5. pondera secundo in terminis ferè nostris, quod si miles post ruptum testamentum per agnationem sui posthumi efficiatur paganus, testa-

mentum non poterit conualescere, ex noua eius uoluntate, sed opus est denuo, ut cum iuris solennitatibus testamentum resciat, cuius. l. di. positio uidetur decidere casum nostrum.

Et ex eo tex. ut supra adducto tollitur motiuum, quod in contrarium fieri poterat, nempe quod si, prout proxime dicebamus, testator, qui in loco hostili more militari considerat testamentum, & post recessum a loco hostili illud non immuret, censeatur uelle decedere cum eadem uoluntate, per consequens uidetur uelle eius testamentum minus solenniter conditum adhuc ualere, prout illud ualere uoluit quando in loco hostili testatus fuit. hæc enim obiectio tollitur ex tex. d. l. si filiufam. miles. ubi habetur quod testamentum militis ruptum agnatione sui posthumi non conualescit si miles postea decedat nulla de nouo superueniente uoluntate, & sic miles de nouo nihil statuendo, sed cum eadem priori uoluntate decedendo, non uidetur uelle illam conualidare, sed cum eadem semel rupta, & sic ut rupta est, uelle decedere; & ratio est, quia cum quis scit, siue scire præsumitur actum nullum, uel irritum esse, & negligit cum potest illum conualidare, censeatur actum nugatorium facere iux. l. non solum. in fi. ff. de actio. & obligatio. l. an inutilis. ff. de acceptila. Dec. in l. 2. colum. fin. in prin. C. de bo. pos. secundum tabu. cum aliis adductis supra cap. 5. nu. 7.

Præterea ex eodem tex. apparet, quod si postquam testamentum illud iure militari factum ruptum est per natiuitatem posthumi, miles efficiatur paganus, testamentum semel ruptum conualescere non potest ex simplici superueniente uoluntate, nisi ut diximus denuo illud resciat adhibitis solennitatibus de iure communi

R requi-

requisitis, & consequenter applican. ad casum nostrum, cum is, qui in loco hostili iure militari minus solenniter testatus est, & post recessum à loco hostili testamentum illud iam ruptum non immutat, nec reficit cū debitis solennitatibus, quamvis censeatur in eadem uoluntate perseuerare, tamen ex quo scit, uel scire debet illam post recessum à loco hostili ruptam esse, uidetur cum ea sic rupta, & inutili uelle decedere, quin & si maxime uellet illam adhuc ualere, hoc tamen non sufficeret, nisi illam reficeret cum debitis solennitatibus, quam rationem in simili quoque adducit Bart. in consil. 210. sub nume. 4. & consil. 225. sub nume. 2. uolumi. primo. Aret. consil. 165. quod est ultimum in ordine, num. 5. quicquid dicat Angel. in consil. 108. sub nume. 3. ubi dicit, quod non est necesse adhibere solennitates, sed factis esset si de noua uoluntate ex aliquibus indicijs constaret, quia hoc non est nouum conficere testamentum, sed iam legitime factum, & postea ruptum confirmare, quod est facilius iux. text. not. & menti tenen. in l. qui ex liberis. §. testamento. ff. de bo. poss. secundum tabu. & Angel. refert Tiraquef. in d. uer. suscepit liberos. sub d. nume. 220. nam in contrarium est tex. clarus in d. l. si filius famil. miles supra per nos allegatus, & inductus. nume. 22. 23. & 24. nam tex. in d. §. testamento. in quo se fundat Angel. loquitur inspecta æquitate prætoria, & quo ad effectum excipiendum tantum, non quo ad effectum agendi, ut ibi uideatur uelle tex. in fin. ibi non enim de iure testamenti maxime quæritur, sed de uiribus exceptionis. & ibi glo. d. uer. sed de uiribus exceptionis. ita illum text. intelligit, & declarat, &

sequitur Bart. ibidem. uel si uolumus, quod hoc profit etiam quo ad effectum agen. ut uoluit Nicol. de Matta. relatus per Bald. ubi & ipsum sequitur, & late comprobat in l. sancimus. & ibi etiam Alexan. sub nume. 7. in uersu. in ea. ibi. 5. exceptionis. C. de testa. illud solum procedit de æquitate prætoria, non autem de iure ciuili, secundum quod testamentum semel ruptum non potest ex sola simplici uoluntate reconvalescere, & ibi declarat Bald. & Alexan. proxime allegati, Salyc. & Pau. de Castr. ibidem sub nume. 5. in uersu. glof. autem. & Bart. in d. §. testamento. text. autem per nos allega. in d. l. si filius famil. miles. procedit inspecta dispositione iuris ciuilibus, secundum quod ut diximus testamentum semel ruptum non reconvalescit ex simplici superueniente uoluntate, nisi in milite, ut ibi est text. ubi hoc aperte deciditur.

Ex quibus finaliter concluditur, quod testamentum iure militari conditum in loco hostili à non milite in terminis præsentis limitationis irritatur, si is postea, qui illud condidit à loco hostili recesserit, & alibi decedat, tum quia non adhiben. cum potuit debitas solennitates uidetur uelle in eadem irrita, & inutili dispositione decedere; tum quia & si maxime uellet illam ualere, non posset hoc facere, nisi adhiben. debitas solennitates; itaque testamentum in hoc casu remanet nullum, tam ex defectu uoluntatis, quam potestatis.

29 Et ex prædictis aperte confunditur decis. Bald. in l. si quis heredem. ante nume. 3. C. de institu. & substitu. ubi concludit, quod testamentum rustici conditum iuxta formam. l. fin. C. de testam. non irritatur, licet postea officia-

efficiatur ciuis, quem sequitur Paul. de Castr. Iaf. & Ripa, quos supra retulimus cap. proximo. sub nume. 64. in uersu. ad simile. nam cum priuilegium istud concessum sit rusticis ruri tantum testantibus, tam ratione iuris ignorantia, quam etiam ratione inopia testium, ut late supra cap. 11. nume. 9. 10. & seqq. & latius etiam uidebimus infra cap. proximo, limita. 6. ubi est locus eius proprius. idcirco postquam rusticus recessit à rure, & efficitur ciuis, debet tale testamentum irritari eo, quia cessat ratio ignorantia, & inopia testium, cum in ciuitate adsit, & adesse præsumatur copia peritorum, quo quis consulere potest, & multitudo testium, quos testator adhibere potest, ut bene probatur in d. l. fin. C. de testamen. & consequenter cum cesset ratio priuilegij, debet cessare priuilegium, & irritari testamentum in uim eius priuilegij conditum, quia est imputan. rustico si postquam est effectus ciuis, & potuit consulere peritiores, & adhibere sufficientem numerum testium, id facere neglexit, per ea, quæ in terminis huius nostræ limita. late supra deducta fuerunt, & prout etiam dicendum est de testamento condito tempore pestis, si cessante peste testator superuixerit, & habuerit facultatem ad mutan. & reficien. testamentum cum debitis solennitatibus, & facere neglexerit, aduersus Ripam, qui contrariam opinio. tanquam ueriores tuerit, in tracta. de priuileg. ultima. uolunt. cau. pef. in 4. quæstio. à nume. 28. usque 42. post Corn. per eum relatum sub nume. 35. & Boer. qui eorum opinio. sequitur decisio. 228. numero 12.

Non obs. ea, quæ pro contraria opinio. Bald. Rip. & sequacium ad-

32 duci possunt, & primo quo ad formam, & solennitatem inspicitur tempus conditi testamenti, quicquid postea contingat. l. ad testium. §. fin. ff. de testa. l. 1. C. eo. Iaf. in l. fin. colum. 1. in uersu. tertio. eodem titu. Ripa proxime allegatus, num. 34. prout etiam quo ad cognoscendam, & interpretandam testatoris uoluntatem, ut latissime habetur per Manticam de coniectu. ultima. uolunt. libro tertio titu. 11. per totum; nam & hoc regulare est, quod id quod semel legitime factum est, non irritatur ex casu superuenienti. cap. factum legitime. ubi Dyn. plura iura adducit in exemplum de regulis iu. libro 6. l. in ambiguis. la prima. §. non est nouum. ff. eo. & in præcis terminis opti. text. in auth. ut fac. no. constitu. §. præuinciarum. ibi, quamobrem ab initio factum recte. ad idem. l. sancimus. la prima. ad med. C. de administ. tuto. quia si intimius consideretur argumē. non est ad propositum, quoniam aliud est quod actus solenniter celebratus de iure communi saluus permaneat, nec irritetur, licet aliquid ex solennibus postea deficiat, & procedunt allegata, & iste non est casus de quo ad præsens quæritur, aliud uero quod actus minus solenniter conditus atq; inualidus de iure communi, licet ualidus de iure speciali, ex particulari priuilegio irritetur, & deficiat deficiente causa priuilegij, prout in his terminis procedit conclusio p nos firmata per latius adducta supra num. 5. cum seqq. arguitur ubi tunc de mum procedit ubicunque semel interuenit solennitas de iure requisita in actus celebratione, quia illa postea deficiente, actus legitime celebratus non irritatur, at in terminis testamenti, de quo ad præsens agitur, nõ dicimus quod testamentum irritetur, eo,

quia postea deficiat solennitas semel in eo adhibita, cum nulla solennitas in eo adhibeatur, sed quia cessat causa propter quam solennitas de iure in testamento regulariter requisita in hoc casu particulari remissa fuit, & ideo cessante causa irritatur testamentum, non quia cessat solennitas ad quod tendit uis argumenti, sed quia cessat causa propter quam fuit remissa solennitas qua cessante cessare debet specialitas, & redeundum est ad ius cōm. l. ex facto. ff. de uul. & pup. c. cupientes. in uers. in super. de elec. lib. 6. no. Io. mona. Arch. Io. And. & post eos Anch. in c. uni. in 7. notab. de sta. regula. eo. lib. 6. Tiraq. cessan. cau. par. 1. nu. 234. faciunt supra adducta nu. 5. 6. & 7. & sic ex separatis non bene inferitur. l. fin. ff. de calūmnia. l. Papinianus. i. prin. ff. de mino. separatorum enim separata debet esse ratio. l. si maritus. in fi. ubi gl.

36 in uer. separata allegat concordan. C. de dona. inter ui. & uxo.

Præterea ad arg. respondetur quod procedit ubicunq; actus est solēniter celebratus & ualidus de iure cōmuni, qui non irritatur ex casu superueniente, & procedit regula factum legitime. & §. non est nouum. supra allegata nu. 22. at nos loquimur in actu q̄ sustinetur solum de iure speciali, qui ex casu superuenienti facilius annullatur, quia debilius est, & facilius tollitur, quod ualet de iure speciali, quā quod ualet de iure cōmuni, ut in terminis testamēti est tex. qui semper ad hoc allegatur in l. eius militis. §. militia missus, ubi Bar. Bal. & ceteri no. ff. de mili. testa. gl. in c. si super. uer. principalis. de offi. deleg. lib. 6. trad. gl. ex sententia Mar. in l. i. ubi not. Bald. & Pau. de Cast. in fi. C. si aduers. uen. q̄ ibi late comprobatur. Azo. in summa eo. titu. ubi in id quod allegat opt. tex. in §. quia uero uerisimile. in uers. oport-

tet. in auth. de non alienan. & glo. ult. in l. uni. uers. item quarto. C. si de momen. poss. sue. appel. & glo. magna ad med. in l. affiduis. C. qui pot. in pig. habeat. Bal. in l. si pro ea. nu. 10. C. man. Alex. in l. 4. §. condemnatum. nume. 27. in fi. ff. de re iud. & in consil. 55. nu. 5. in fi. uolu. 5. quod, & uoluit Bar. in l. 1. num. 2. ff. de constit. prin. cum aliis adductis per Tiraq. cessan. cau. limit. 1. nume. 4. & eund. Tiraq. de retract. lignia. §. 3. 5. gl. 2. sub nu. 8. & gl. 4. sub nu. 42. Gibr. com. conclu. lib. 6. tit. de reg. iur. cōclu. 9. nu. 1. & seqq. & multū bene in proposito Aret. uiden. in consil. ult. parū sub nu. 6. cum ut ibi in simili proposito uoluit Aret. possit imputari culpa testatori si cessante causa propter quam fuerat remissa solennitas non reficiat testamentum minus solemniter conditum de iure speciali cum debitis solennitatibus iuxta supra no. nu. 18. cum seqq. quæ culpa non potest imputari testatori, qui testamentum solēniter conditū de iure communi propter casum superuenientem postea non imputat, & idcirco argumentū de actu ualido, & testamento solēni de iure cōi non bene applicatur ad terminos testamēti, q̄ solū ualet de iure speciali, quia diuersa ratio, ut dicitur in reform. pactū. l. interpositas. C. de transact. cum sim.

Accedit quod etiam si in testamento condito de iure communi solēnitatis sit attenden. tempore conditi testamenti ad effectum, ut ex casu superuenienti non debeat irritari, nihilominus testamentum minus solēniter conditum de iure speciali ex casu superuenienti, idcirco facilius irritari debet, & imputatur testatori si postea cum potuit solennitates non adhibuit, quia per hanc uiam reducitur ad ius commune, quo testamentum cum debitis solennitatibus fieri

40 fieri debet, alias non ualet, quæ reductio reputatur fauorabilis, & ideo semper admittenda, & amplianda, licet propter annulationem testamenti uideretur præiudicialis, imo etiam in correctorij, quia res de facili reuertitur ad naturam suam. l. si unus. §. pactus. in fin. ubi glo. Bart. & ceteri, & post alios late Ias. nume. 5. & 6. ff. de pac. gl. in cap. statutum. uer. numerandum. de præben. libro 6. & in cap. ab exordio. qui tex. ad hoc allegari solet 35. distin. tradd. Anto. de But. & Abb. in cap. olim tibi. nume. 5. de uerbo. signi. Roma. in consil. 318. in uers. ceterum. Alexan. in consil. 75. nume. 5. & 7. uolu. 5. & consil. 227. nume. 7. uol. 6. idemque Alexan. in l. si constante. nume. 5. & Ripa post alios nume. 61. ff. solu. matri. Ias. in l. 1. nume. 53. ff. de offic. eius. & in l. nemo potest. num. 40. & Ripa nume. 51. ff. de lega. 1. idem Ias. in l. Marcellus. nume. 47. ff. ad trebell. & in l. tertia nu. 10. ff. de re iud. in l. properandum. in princip. nume. 25. C. de iudic. itemque Ias. in auth. quas actiones. nume. 24. C. de sacr. eccles. & in l. omnium. nume. 10. & 11. C. de testamen. late quoque Ias. in consil. 137. nume. 13. uolu. 4. Aret. in consil. 97. circa princip. Dec. in auth. præterea. nume. 8. ad med. C. unde uir, & uxor. & in cap. ad nostram. nume. 6. in fin. Dec. in l. fin. nume. 3. C. unde legi. & in consil. 11. col. fin. sub nume. 19. in uers. sexto conseruatur. & consil. 353. nume. 2. Paris. in consil. 35. nume. 37. uolumi. 2. consil. 105. nume. 6. uolu. 3. & alibi sæpe Cur. iun. in consil. 5. nume. 29. & consil. 153. nume. 2. cum sequen. & consil. 102. sub nume. 5. uers. puto etiam. Goza. consil. 9. nume. 31. Aym. consil. 135. nume. 38. Ruy. consil. 195. nume. 10. uolum. 1. Felin. in cap. cum omnes. nume. 7. & 8. & in cap. cum accessissent. col. 2. in uers. hanc

41 declarationem. de constit. & Sarnen. in cap. 1. nume. 71. & 72. post septimum notabile. eod. tit. lib. 6. Euerar. in locis lega. centu. 35. in 4. fallen. Cōuar. uaria. resolu. lib. 3. cap. 6. nume. 4. Mantica de coniect. ulti. uolunta. lib. 7. titu. 1. nume. 13. Tiraquel. in præfa. retract. lignia. nume. 58. cum aliis late congestis per eund. Tiraquel. de iur. primoge. quæstio. 24. nume. 6. & 7. & Marc. Anto. Cucch. in tract. de legitima. in §. quocq; relicti titulo. pag. 55. nume. 33. Et quamuis per hanc uiam redundet annullatio testamenti, quæ potest uideri odiosa, cum imitatio actus sit pœna. l. non dubium. ubi not. Bald. post Iacob. Bur. & Paul. de Cast. nume. 6. & Ias. post alios nume. 7. C. de leg. in l. turpia. nume. 1. cum ibi late adductis per Alexan. & Ias. num. 2. ff. de lega. 1. Pau. de Cast. in l. fin. nu. 5. C. de posthu. hær. inst. Mantica de coniectu. ulti. uolu. lib. 2. titu. 15. num. 4. & per cano. in c. 2. ubi late post alios Dec. nume. 5. & sequen. de constit. cum aliis late adductis supra cap. 10. num. 60. nihilominus non est pœnalis, nec dispositio odiosa, quæ annullat testamentum ob non seruatas debitas solennitates, & isto casu annullatio actus non est pœna, ut bene declarat Alexan. in d. l. turpia. sub nume. 2. quia ut dicit Alexan. sequeretur, quod omnes leges, quæ irritant testamenta contractus, & alias dispositiones ob non seruatas solennitates dicerentur pœnales, & odiosæ, quod est absurdum, ut in proposito dicit Ioan. And. quem refert, & sequitur ibi Alexan. & Ancha. ibi in cap. fin. colum. si. in uers. quarto quæro. de elec. libro 6. prout in proposito late supra declarauimus cap. 10. nume. 60. ubi latius uidendum est; & consequenter ista reductio in terminis, in quibus loquimur, est fauorabilis & amplianda;

è conuerso omnis recessus à iure cõmuni dicitur odiosus. l. quod uero cõtra. ff. de leg. cap. cum dilectus. cum ibi not. per glos. & Docto. de consuetu. cap. 1. in fin. de sl. presby. lib. 6. Abb. in cap. cum dilecti. nume. 3. de dona. & in consil. col. 2. uolumi. 1. & consil. 51. nume. 3. uolumi. 2. Roma. consil. 448. col. 1. uersi. statutum enim istud. Aym. consil. 170. nume. 3. quod & sæpe dixit Corn. relatus per Tiraq. in præfa. retract. lignia. nume. 62. & Mantica de coniectu. ult. uolun. lib. 7. titu. 1. nume. 8.

Prout nec prædictæ principali nostræ conclusioni obst. quod ad effectum, ut possit confici testamentum, ex priuilegio. l. 1. ff. de bo. possel. ex testa. mili. requiritur, quod quis sit in loco hostili, & in conflictu belli tempore conditi testamenti iux. terminos præsentis nostræ limitationis, & cum ista qualitas loci hostilis, & conflictus requiratur certo determinato tempore, quo celebratur testamentum, non debet esse in consideratione, quod postea cesset, nec per hoc cessare debet testamentum iure conditum, cum qualitas semel adfuerit tempore requisito. l. sciendum. §. fin. & ibi Ias. nume. 13. ff. qui satisd. cogan. Bald. in l. generaliter. sub nume. 5. C. de episc. & cler. Dec. in cap. cum cessante. nume. 4. de appellat. & in auth. præterea. ad fin. C. unde uir, & uxor. & in consil. 24. nume. 2. & sequen. Ripa in l. ex facto. num. 17. ff. de uulg. & pupil. cum aliis adductis latissime per Tiraquel. cessan. cau. limita. 4. per totam ex quibus inferitur per Docto. prædictos ad illam utilem, & disputabilem quæstionem, an immunitas concessa ob numerum duodecim liberorum cessare debeat si aliquis ex liberis deficiat, in qua communis resolutio est, quod non cesset, inter alia,

quia sufficit istam qualitatem duodecim liberorum adfuisse tempore concessæ immunitatis, ut concludit Ioan. And. in regula decet. de regu. iu. lib. 6. in mercu. quem late referit, & sequitur Alber. in eod. cap. quem legit sub eod. tit. ff. de regu. iu. idemque Alber. in l. 2. §. 1. ff. de excu. tuto. Mart. Laudem. in tracta. de fisco. conclusio. 198. Fulgo. consil. 52. col. 2. late Ioan. de Ana. in ultimo consil. per totum, & Dec. in consil. 24. colum. 1. in fin. uersi. quinto. in l. fin. in fin. prin. ff. si cert. pet. in auth. præterea. etiam in fin. C. unde uir & uxor. & in l. in omnibus causis. nume. 17. ibique Cagno. in fin. ff. de regu. iu. idemque Dec. in cap. cum cessante. nume. 4. de appella. latissime Ias. in d. l. sciendum. §. fin. num. 3. cum pluribus seqq. ubi etiam late Sozin. nume. 5. 6. asserens, quod ab hac opi. uti magis communi, non est in iudicando, & consulendo recedendum. & Ripa in d. l. ex facto. nume. 13. & seqq. cum aliis latissime usque ad satisfactionem congestis per Tiraquel. d. limita. 4. num. 10. & multis seqq.

46 Quia pro responsione est animaduertendum, quod qualitas loci hostilis ad effectum, & in terminis de quibus loquimur, requiritur non solum quo ad producendam rem in esse, & ut nostri dicunt per modum causæ fiendi, seu causæ principiantis, sed etiam quo ad conseruand. rem in esse productam, & sic per modum causæ (ut itid. nostri dicunt) effendi, seu causæ permanentis, prout in proposito diximus de qualitate militari, quæ ad huc effectum requiritur per modum causæ permanentis, ut supra cap. proximo. num. 58. ad cuius exemplum concessum est idem priuilegium testantibus in loco hostili, de quo in præsentis nostræ limita. iux. d. l. r. ff. de bo. possel. ex testa. mili. ut supra uisum est nume. 1.

47 num. 1. & nulla ratio reddi potest cur magis quo ad milites qualitas militaris ad effectum, de quo agitur, requiratur per modum causæ permanentis, quam locus hostilis, & conflictus belli quo ad alios non milites, iux. l. à Titio. in fi. prin. ibi ratio reddi non potest. ff. de uerborum obliga. cum sim. supra allegatis cap. 11. nume. 3. & idcirco, prout in milite non sufficit qualitas militarem solum adesse tempore conditi testamenti, quia si postea desinat esse miles irritatur testamentum iure militari factum, ut supra d. cap. proximo. nume. 57. eod. modo dicendum est in terminis præsentis limita. quod per recessum à loco hostili, & conflictu belli testamentum inibi iure speciali conditum irritari debeat, ex quo (ut diximus) ista qualitas requiritur per modum causæ permanentis, & effendi, & ad conseruandam rem in esse, quod in idem recidit, quo casu non sufficit qualitatem adfuisse tempore actus celebrati, licet secus ubi qualitas requiritur per modum causæ fiendi, & principiantis, & ad producend. tantum quo casu sufficit qualitatem adesse tempore actus celebrati iux. supra in contrariū allegata nume. 43. & sequen. ut distinguen. declarat Bald. in l. si quis hæredem. nume. 2. C. de instit. & substit. & idem in repet. l. iusurandum. in 7. col. in uniuers. uiso unde nascatur. & colum. 27. ad fin. in uersi. de tertia igitur principali quæstione. ibi, si consideretur tertio modo. ff. de iure iuran. Ripa in l. ex facto. num. 17. ff. de uulg. & pupil. & latius Tiraquel. qui ad id Theologos citat d. tracta. cessan. cau. limita. 3. nume. 1. & sequen. Ripa de priui. ulti. uolunta. nume. 36. & 37.

49 Præterea non obst. quod testamentum est quid indiuiduum, quod in instanti pericitur. l. furiosum. ubi glos.

Cyn. Bart. & post alios Ias. nume. 11. C. qui testa. face. poss. Bald. & Paul. de Cast. in l. si is qui. nume. 6. ff. de testament. cum aliis supra adductis. cap. 16. nume. 261. & nume. 262. & idcirco postquam testamentum semel iure militari recte conditum, & absolutum fuit, non debet postea irritari, licet cesset causa priuilegij, quia ea cessante non cessat effectus in esse productus, & ut dicitur consummatus. Bald. in l. 1. ante nume. 4. ff. de offic. eius. Ias. in l. filius à patre. §. filiusfam. num. 5. ff. de libe. & posthu. Tiraquel. cessan. cau. limita. 12. nume. 3. nam & generale hoc est, quod cessante causa non cessat effectus iam consummatus. l. si. ff. unde lib. per quem ita ubique firmat Bar. in l. 2. §. fin. nume. 3. ff. de dona. in l. Titia. la seconda. §. Imperator. ante nume. 15. ff. de lega. 2. Cyn. & post eum Bald. in d. l. generaliter. sub num. 6. C. de episc. & cler. idem Bald. in l. ubi. nume. 26. C. de iu. dot. & in l. 1. ante nume. 2. ff. solu. mat. Alexan. in l. si constante. sub nume. 39. uersi. secundo non obst. & Ias. sub nume. 223. uersi. pro ista parte. eod. tit. ff. sol. mat. Dec. in cap. cum cessante. nume. 3. de appella. idem Dec. in l. 1. nume. 79. ff. de offi. eius. & in cap. quæ in ecclesiarum. nume. 23. in fin. de constit. & in consil. 24. col. 1. uersi. tertio suadetur. & consil. 31. colum. fi. uersi. tertio non obst. cum infinitis propemodum adductis more suo per Tiraquel. d. limita. 12. nume. 1. & multis seqq. & in terminis Ripa de priuileg. ulti. uolunta. nume. 40. & sequen. sed in casu isto habet locum regula factum legitime. de reg. iu. lib. 5. cum concordan. ut latius per Tiraq. d. limita. 12. nu. 15. & seq.

51 Et confirmo per ea, quæ multum in proposito uolunt Doct. contra Ang. in auth. ut fac. no. constit. §. 1. uidelicet, quod si post conditum testamentum

superueniat statutum adiciēs aliquā certam solennitatem, puta quod mulieris testamentum non ualeat absq; præsentia duorum cōsanguineorum, tamen testamentum mulieris ante statutum conditum non debeat irritari, etiam si mulier post statutum diutius superuixerit, ut uoluerūt Pau. de Cas. in l. iubemus. nu. 5. & seq. C. de testa. Corn. consi. 53. præsertim col. pen. ad fi. & seq. num. 11. ad med. ibi, & ex his deducitur. & nu. 12. & 13. uol. 4. & post eum late etiam Ripa de priui. ult. uol. lun. sub nu. 37. in uersi. ad decisionem Ang. cum seqq. & bene Aret. in consi. 165. sub nu. 5. ad med. ibi quid plura. per tex. clarum in d. l. iubemus. ad fin. ibi quid enim antiquitas peccauit; & in d. auth. ut fac. no. consti. in §. prouinciarum. quorum opinio uerior est aduersus Ang. & eius sequaces supra relatos. nu. 19. & probatur, ut dixi, concludenter, & clare in d. l. iubemus. ad fi. ubi præcise decidit Imperator, qd̄ testamēta ante. l. illam cōdita ualeat, nec irritentur ex eo quod in illis non fuit seruata forma ibi tradita, & assignat rationem Imper. quia nihil peccauit antiquitas si formam illam non seruauit illius. l. in scia, nec distinguit ibi tex. an testator post. l. illam diutius
52
53
54
superuiuat, necne, ideoque nec nos distinguere debemus. l. de precio. ff. de publicia. cum concordan. ibi in gl. allegatis. & supra cap. 10. nu. 33. ideo satis est, quod testator fuerit in scius tempore conditi testamenti prout ibi uult tex. licet postea superueniat sciētia, ut bene cōprobat Ripa aduersus Iaf. d. ti. de priui. ult. uolū. sub d. nu. 37. & seq. non enim imputandum est testatori si postea non mutauit testamentum, quia hoc non est semper in facultate testatoris, ut est tex. qui ponit (ut dici solet) falcem ad radicem in d. auth. ut fac. no. consti. d. §. prouin-

ciarum. declaran. ut per Aret. d. consi. 165. nu. 5. qui bene comprobatur, ut refert, & clare explicat, & sequitur Tiraquel. in l. si unquam. uer. susceperit liberos. sub nu. 220. C. de reuocan. dona. nam ut dicunt Aret. & Tiraq. proxime allegati, ac etiam ponderat Iaf. in l. lex Cornelia. sub nu. 12. ff. de uulg. & pup. ratio in eo tex. assignata ibi (plerunque enim incidunt hominib. mors testandi eis potestate auferentes) denotat idem esse etiā in casu quo mors non adimat eis testandi potestatem; & sic etiam in casu quo habeant facultatem mutandi testamentū, quod denotatur ex illa dictione plerunq; ut latissime probat Corn. d. consi. 53. ubi supra col. si. uol. 4. nam, & ut dicit Ripa de priui. ult. uolunt. nu. 39. ad fi. cū illud sit dispositum ratione frequentioris casus, quia plerunque hoc contingit, ergo locum habet etiam in casu quo hoc non contingat, hoc enim casu, ut ipse dicit, non potest sumi arg. à contrario sensu iux. l. meminere. ibi habito plerunq; colludio. iuncta glo. & ibi Bar. sub nu. 10. C. unde ui. & faciunt late adducta infra par. 2. cap. i. in si. nume. 30.
55
56
57
Quæ confirmantur ex communi Doc. resolutione in illo diffuso articulo de lege noua, an extēdatur ad præterita; in quo cōmuniter cōcluditur, quod lex noua introducens nouā formam, seu solennitatem in actu adhibendam, non porrigitur ad actus præteritos, & perfectos ratione formæ, & solennitatis, licet imperfectos respectu effectus qui pendet de futuro, ut in terminis per d. l. iubemus. C. de testa. & l. si. in si. C. de cura. furio. & alia iura per eum allegata concludit Bart. quem omnes sequuntur in l. omnes populi. sub nu. 44. i. sua dist. ibi, aut actus perfectus est ratione formæ. ff. de iust. & iu. & hoc uoluit Guid. de Suza. quē refert,

refert, & sequitur Bal. in l. leges, & cōstitutiones. sub nu. 2. C. de leg. Abb. & ibi omnes i. c. si. col. si. in prin. de consti. ibiq; Fel. col. 2. in uersi. amplia quarto. & in d. c. per totum diffusius, quā aliquis quætionem hanc pertractat, ubi uidendum est, & quamuis ibi Fel. col. 3. uer. sed ad intellectum. & Dec. nu. 18. sequantur opi. Ang. ubi testator habuit facultatem mutandi testamentum, quia uidetur imputandum testatori si non mutauit, tamen non intrat istud motiuum ubicunq; testamentū à principio fuit ualidum, & solēniter celebratum de iure communi, quia
58
59
60
61
isto casu, quod legitime factum est, ex casu superuenienti, irritari nō debet, & procedit regula factum legitime. de reg. iu. lib. 6. & in terminis est tex. qui hanc rationem assignat, & ponit (ut supra diximus) gladium ad radicē in d. auth. ut fac. no. consti. d. §. prouinciarum. in uersi. quamobrem. ubi Imperator postquam disposuit constitutionem illā non extendi ad testamenta præterita, & non esse imputandum testatorib. si post superuixerint, & nō mutauerint testamenta, quia plerūq; incidunt mortes potestatem mutandi eis auferentes (subdit) quamobrē ab initio factum recte eo quod nō fuerit mutatum, non arbitramur postea mutari, aut aliquo modo infringi, sed imputandum manere, & idcirco nō imputandum testatori, qui scit ius suum durare, ut in proposito per Aret. d. cōfi. 165. ante nu. 6. & sup. c. p. xime. nu. 64. licet secus sit ubi actus à principio solum subfinetur de iure speciali, qd̄ debilius est, & facilius tollitur ex casu superuenienti. ut declarauimus supra sub nu. 35. i. uersi. præterea. & nu. 36. cum seqq. & hoc casu, ut ibi diximus, bene imputatur testatori si non mutauit testamentum iux. late supra quoq; adducta nu. 18. & seqq. & p cō-

sequens (ut redeamus ad decisionē cōtra Ang.) statutum adiciēs nouā solennitatem in testamentis adhibendā non porrigitur ad testamenta præterita recte condita de iure cōi etiam, qd̄ testator superuiuat, & effectus pendeat de futuro, ut Bar. & ceteri supra allegati cōcludunt, licet secus, ubi lex noua respiceret, non dico celebratio nem, seu formam, & solennitatem in celebratione actus adhiben. sed effectum, & executionem actus, quia tūc bene trahitur ad actus præteritos quatenus pendet effectus de futuro, non autē quatenus de præterito effluxit, iux. l. pen. ubi Bal. in summario. C. de usu. de quo latissime Fel. i. d. c. si. nu. 11. p. tres coll. de consti. & Tiraq. cef. cau. d. limit. 12. nu. 24. ad quos me refero.
Et ut in uiam, à qua digressi sumus redeamus, dum contra conclusionem supra firmatā, quod testm̄ in loco hostili iure militari conditū in terminis præsentis limitationis per recessum à loco hostili uideatur irritandum, non obstant ea omnia, quæ in hoc præsentii fundamento in contrarium deduximus, quæ in effectu omnia eo tendūt, qd̄ cessante causa priuilegij nō cessat effectus iam consumatus, & in hoc re uoluitur totus iste progressus à num. 48. cū plurib. seqq. quia multipliciter respondetur. Primo, quia cum prout supra nu. 11. & multis seqq. ostensum fuit, uoluntas testatoris sit ambulatoria usq; ad mortē, & testamentū non dicatur absolute perfectum ante mortē testatoris, idcirco arg. de effectu cōsumato non intrat, nec bene applicatur in terminis istis, quia effectus priuilegij loci hostilis, qui consistit in cōfectione minus solēnis testamenti, nō est perfecte consumatus, & absolutus quousq; testator qui illud reuocare, & immutare potest, superuiuat, per ea quæ ibi latius deducta fuerunt.
Secundo

- 62 Secundò responderetur, quòd arg. de effectu consummato, ut nò cesset cess. n. te causa, procedit solù i causa essend, non etiam in causa fiendi, ut & specifice declarat Tiraq. d. limit. 12. nu. 23. & idcirco non procedit in casu de quo agitur, quia causa huius priuilegij non est solum causa fiendi, sed etiam essendi, ut supra latissime nu. 45. & seqq. ostensum fuit, & idcirco ea cessante non cessat effectus etiam consummatus, ut post Bald. concludit ibi Tiraquel.
- Tertiò responderetur, quòd argu. istud de effectu consummato tunc demum procedit ubicunque ex eo est ius quæsitum parti, & ita procedit, prout & loquitur rex. qui ad hoc propositum per Bar. & omnes allegatur in l. si. ff. unde lib. unde & hoc sensu accipi debet quod per eos traditur de effectu consummato, quia dictû Doctoris intelligi debet secundum legem quam allegat Bar. in l. non solum. §. si liberationis uerba. ante nu. 8. ff. de liber. leg. in l. cum quidam. ad med. ff. de his quib. ut indi. Dec. consi. 189. circa princ. uers. responderetur. Cepha. consi. 52. nu. 24. Zanch. in l. hæredes mei. §. cum ita. sub nu. 158. uers. pariter. ff. ad treb. qui & alios allegant, & in terminis per d. l. si. ff. unde lib. ita præcise declarat Bal. post Pet. per eum relatum in l. generaliter. sub nu. 4. ibi dico igitur quod si quidem. C. de epi. & cler. & idem uoluit in l. filiam. ff. de sena. ubi not. quod ius quæsitum non tollitur ex facto superuenienti secus ius quærendum per plura iura, quæ ad propositum nostrum ibi adducit Bald. & Iaf. latissime in l. fin. ubi opt. tex. nu. 2. ff. de pact. & bene declarat Dec. in d. c. cum cessante. nu. 3. de appella. debilius enim est ius quærendû, quam ius quæsitum, unde & facilius illi, quam isto præiudicatur. iux. late

adducta infra par. 3. cap. 3. nu. 143. & 173. & ita præcise uoluit, prout & loquitur Io. And. in d. regula decet. de reg. iur. lib. 6. in mercu. col. 2. ibi, & idem in similibus, ubi ius quæsitum retinetur cessante causa; & procedit decif. 9. ibi per eum formata; de qua supra nu. 44. in qua præsupponitur fuisse semel ius quæsitum uigore priuilegij concessi ob numerum liberorum, & latius declarat Tiraq. d. tract. cessan. cau. limit. 11. per totam, ubi enim est nobis ius quæsitum, licet ex facto alieno non potest absque facto nostro à nobis auferri, per regulam quod nostrum est. ff. de reg. iur. l. uer. procedit etiam in mihi debito, ut ibi dicit Cagno. nu. 3. & l. cum maritus. §. si. ff. de pac. dota. l. in insulam. §. si. ubi Bal. & Pau. de Cast. inducentes ad not. quæstionem. ff. sol. mat. l. uero procuratori. §. 1. ibi, quia certam conditionem habuit stipulatio quam mutare non potuit stipulator. ff. de solu. cui concordat. l. aliud. eo. titu. l. si post mortem. §. si. ff. de bo. poss. contra tabu. & d. l. fin. ubi post alios latissime Iaf. nume. 2. ubi allegat concordant. & cæteris seqq. ff. de pac. bo. tex. in cap. 1. de alien. pater. seu. in usu. feudo. & glo. in l. certi conditio. §. si nummos. in glo. 1. ibi, sed quid si nomine tuo. ff. si cet. pet. quam sequitur Bart. ibi in si. & Bal. in l. si absentis. nu. 9. C. eo. tradd. Bar. & cæteri in l. qui Romæ. §. flauius. ubi bene id declarat post alios Sozi. nu. 14. & 18. in 3. & 6. conclu. & Iaf. nu. 17. & alij etiã seqq. ff. de uerb. obl. & latissime Couar. lib. 1. uaria. resolu. c. 14. num. 11. & sub nu. 13. in uer. principaliter & quinto. not. Bald. in l. si constante. ad fi. C. de dona. ante nup. & in l. cum à focero. ubi late de m. nu. 5. & 6. C. de iur. dot. Fel. in c. uergentis. col. 2. de hæret. Cagno. in d. l. id quod nostrum.

65

strum. ubi not. ampliat. num. 3. & alij seqq. late Aret. consi. 74. nu. 9. & 10. in tertio dubio. Alex. consi. 27. nume. 2. uol. 3. Dec. consi. 58. nume. 3. consi. 239. col. 2. in fin. & col. seq. in tertio dubio consi. 608. nume. 12. late Iaf. consi. 213. sub nu. 3. uers. confirmatur. cum seq. uol. 2. Aym. consi. 19. nu. 11. ubi doc. alios etiam cumulant, & in notabili quæstione tradd. doc. in l. idem Iulianus. §. si quis alicui. ubi Dyn. Ang. Bal. in si. Pau. de Cast. nu. 4. Imo & Alex. qui ponit plures remiss. ff. de leg. 1. & bene Bar. cum lata apostil. in l. ut iusurandi. §. si liberi. col. fin. ff. de oper. lib. & in consi. 55. in princ. & consi. 60. num. 4. uol. 1. Fed. de sen. consi. 228. in si. Tac. Butr. quem refert Bal. in l. item uidendum. §. nunc uidea mus. & Ang. ibid. ff. de pet. hæret. late Bal. in c. 1. §. hoc quoque. nu. 4. de sue cess. seu. & Alex. consi. 8. nu. 15. cum latissima apostil. uol. 3. in consi. 90. nu. 11. consi. 606. nu. 8. & consi. seq. in princ. uol. 4. Dec. d. consi. 239. nu. 6. Grat. consi. 111. nu. 9. & 132. nume. 4. uol. 1. Rui. consi. 43. nu. 4. consi. 48. nu. 8. ad med. & 154. nu. 4. & 213. etiam nu. 4. uol. 1. Iaf. quoque d. consi. 213. nu. 4. uol. 2. & latissime idem Iaf. in l. 2. nu. 207. cum cæteris seqq. C. de iur. emphy. Couar. in rub. de testa. par. 3. sub nu. 26. & idem alios adducens lib. 2. uaria. resolu. cap. 18. nume. 2. & alios quoque adducit Tiraquel. de retract. Ligna. §. 11. glo. 6. nu. 24. quæntis contrariam partem ultimo loco relatum sequutus fuerit Specu. tit. de emphyteusi. uers. 78. & alij à Tiraq. citari ubi supra nu. 23. & Iul. Clar. in §. emphyteusis. q. 16. in uers. his præmissis. & in §. feudum. q. 40. in si. & q. 41. & in alia quæstione Abb. post alios cano. in c. ex conuestione. sub nu. 11. de restit. spolia. Ergo ut redeamus ubi nobis ius est quæsitum etiã

facto alieno non potest à nobis absque facto nostro auferri, secus ubi docet. omnes ubi ius non est perfecte quæsitum, quo casu procedunt trad. per Bar. in d. §. Flavius. ut ibi declarant Alex. & Iaf. præfati, & Sozi. in quinta conclu. nume. 16. iunctis supra trad. in 3. conclu. nu. 14. & Couar. d. cap. 14. uaria. resolu. lib. 1. in d. uers. principaliter & quinto. sub nu. 13. ubi uero ius est quæsitum, res non dicitur amplius integra, & isto casu quod legitime factum est ex casu superuenienti irritari non debet iux. l. pluribus. §. & si placeat. & ibi Bar. in sumario. ff. de uer. obl. quæ ratio cessat ubi nulli est ius quæsitum, & res est integra, argu. l. si. ubi Alex. nu. 2. C. de repu. hæred.

66

Ex quibus constat ad effectum de quo agitur totam uim stare in iure quæsito, uel non quæsito, & per consequens licet testamentum perficiatur quo ad sui formam, in irritati quo Testator testatur, tamen quia ante mortem testatoris ex eo nulli ius quæritur, cum in hæreditate uiuentis nullum ius nobis competere possit, nec re, nec spe. l. qui superstitis. quæ ad id allegari solet. ff. de acquir. hæred. Bar. in l. post emancipationem. §. illud. ubi hoc bene declarat. ff. de lib. leg. & in l. si. in si. ubi Iaf. nu. 4. & post alios late Cagno. nu. 281. & 286. cum seqq. C. de pac. & in proposito bene Ripa lib. 3. respon. cap. 16. nu. 6. idcirco in proposito huiusmodi testamentum ex speciali priuilegio minus solemniter conditum cessante causa priuilegij per recessum à loco hostili irritari debet, quia licet effectus priuilegij posset dici consummatus, nò tamen est ius quæsitum quousq; testator uiuit.

68

Rursus non satis esset ad effectum de quo agitur, effectum esse consummarum, & ius parti quæsitum reuocabiliter, sed opus est, ut sit ius quæsitum.

fitum irrevocabiliter, & sic in proposito effectus consumatus dicitur ubicunque ius est parti perfecte, & irrevocabiliter acquisitum, secus vero ubi revocabiliter tantum, ut late per Ias. in d. §. Flavius. nume. 17. iunctis trad. supra nume. 14. Dec. d. conf. 58. nu. 3. Ripa d. lib. 3. respon. cap. 16. num. 6. & post alios latius Couar. d. lib. 1. uaria. resolu. c. 14. sub nume. 13. in uers. principaliter & quinto. cum seq. & hoc est quod uoluit Bald. in l. ubi adhuc. sub nume. 26. ibi nec obstat, quod causa cessat. C. de iu. dot. in illis uerbis. Nec obstat, quod causa cesset propter quod restitutio facta est, quia cesset eo tempore quo effectus est consumatus per uiam translationis domini in uxore, ac etiam per uiam liberationis uiri ab obligatione dotis. Hæc sūt uerba Bal. quæ important, quod ius erat perfecte, & irrevocabiliter quæsitum, & in hoc casu Bal. admittit argumentum, quod cessante causa non cessat effectus iam consumatus.

69 Postremo respondetur, quod tunc demum cessante causa non cessat effectus consumatus ubicunque est consumatus de iure communi, secus uero ubi (prout in terminis nostris) effectus est consumatus solum iure quodam irregulari, & extraordinario ex speciali quadam dispensatione, quia tunc cessante causa cessat effectus etiam consumatus, quia istud ius & effectus productus, & consumatus de iure speciali facilius tollitur, quam ubi est consumatus de iure communi, ut bene trad. Bald. in l. si pro ea. nu. 10. C. man. & post eum Dec. d. c. cum cessante. nu. me. 3. de appellatio. Tiraquel. cessan. cau. limit. 1. i. nume. 3. & sequen. cum aliis in proposito adductis supra nume. 38. est aduertendum, quod Doct. præfati loquuntur non solum, ubi effectus est consumatus de iure spe-

ciali, sed etiam ius est parti quæsitum.

Veruntamen in terminis istis, ubi ius est quæsitum etiam de iure quodam speciali, irregulari, & extraordinario contra conclusionem Bald. de directo uidetur repugnare alia communis resolutio in q. de dote restituta mulieri ob uergentiam uiri ad inopiam constante matrimonio ex iure quodam speciali, & extraordinario ex l. si constante. ff. solu. matri. & l. ubi. C. de iu. dot. quod si postea cesset inopia uiri, & auctæ fuerint eius facultates, & consequenter cesset causa restitutionis dotis, non tamen cesset effectus restitutionis iam consumatus, quia non per hoc dos est retrodanda, seu retrotradenda uiro, ex quo iam est ius quæsitum mulieri per translationem domini, licet iure quodam speciali, & irregulari, prout firmat glo. in d. l. ubi. uer. abutatur. idemque Bald. post Iacob. de But. Cyn. & alios antiquiores ibi in 1. lect. num. 26. Bart. in d. l. si constante. nume. 107. & seq. & Alex. qui alios cumulat ibi nume. 39. & Ias. late comprobatur num. 223. & seq. ff. solu. mar. licet postea ipse contrariam opi. sequatur, sed prima est uera, & communis, quam etiam tenet Bar. & Pau. de Cast. in d. l. pluribus. §. & si placeat. nume. 3. ff. de uerborum obli. idemque Paul. de Cast. in l. sciendum. §. fin. in fi. ff. qui satisd. cog. tradd. cano. in c. per uestras. de dona. inter ui. & uxo. cum aliis late cumulatis per Tiraq. cessan. cau. limit. 14. nume. 1. ex quibus liquido constat hanc esse communem opi. ut dixi, licet Specu. in titu. de do. post diuortium restit. §. si. nu. 23. in fi. idemque Bal. sibi contrarius. in l. ad comparandas. in fi. C. man. & in d. l. si constante. in fi. ubi Ias. sub nume. 224. alios huius contrariæ opi. refert, & sequitur nume. 229. & alii plures relati per Tiraquel. d. limita. 14. nume. 4. contrariam

riam opi. sequantur, quam rem ipse pluribus distinctionibus componere nititur. nu. 6. & seqq. ad quem me refero. hæc enim obiter tantum attingere uolui, ut inde colligi possit hæc superiorum doc. conclusionem de iure quæsitum ex iure quodam irregulari & extraordinario, de qua supra proxime. nu. 68. nimium esse periculosam. ad arg. igitur quod causa cessante non cessat effectus consumatus, sufficienti aliarum responsiones, quas supra tradidimus, sub nu. 59. in uers. & ut in uiam. & nu. 60. cū seqq. usque 68.

Ad rem nostram igitur redeundo concluden. est, testamentum minus solenniter conditum in terminis huius nostræ limitationes irritum fieri, si is qui in loco hostili, & in procinctu belli testatus fuit, inde saluus recessit, & alibi decedat; cui conclusioni postremo non obstat ratio, qua contra mouetur Ripa d. titulo de priuil. ult. uolunt. cau. pef. sub nu. 35. ibi, & pro qua facit ratio; ubi in simili dicit, quod cū tempore pestis ualeat testamentum cum duobus tantum testibus, prout in testamento condito in loco hostili in terminis præsentis limitationis, & si moriatur tunc testator ualidum erit, quia non præsumitur interuenisse falsitas; ergo si testator diutius superuiuat, multo magis ualere debet, quia cum illud non immutauerit, ex tali perseuerantia arguitur uoluntas efficacior, quasi uideatur testator cum eadem uoluntate uelle decedere iux. gl. in l. athletæ. §. dat remissionem. ff. de excu. tut. cum latissime congestis supra nu. 20. & seq. & comprobatur. arg. quia si in tali testamento cessat præsumptio falsitatis, non est cur postea amodo quæren. sit de maiori numero testium, quia ut dicit Ripa, inductus fuit ad euitan. fraudes. iux. l. si. C. de fideicom. causa autem legis

71 cessante cessare quoque debet eius legis dispositio. l. adigere. §. quantum. ff. de iu. patro. Bart. qui ita summat. in l. quod dictum. ff. de pac. cum mille si. usque ad nauisem, ut dicitur solet, adductis per Tiraq. d. tract. cessan. cau. par. 1. nu. 125. & seq. & ut in terminis supra deduximus. nu. 9. & 10.

Ad prædicta etenim respondetur, & primo ad arg. Ripæ de perseuerantia uoluntatis, ex qua arguitur uoluntas efficacior, colligitur clara responsio ex late trad. supra. nu. 20. cum seqq. usque nu. 28. nempe arg. retorquetur, quia cum post recessum a loco hostili testator potuerit reficere testamentum cum debitis solennitatibus, & facere neglexerit, præsumitur cū eodem minus solenni testamento, & consequenter cum nullo & inualido testamento, & sic intestatus uelle decedere. Et præterea quod testamentum semel ruptum non potest ex simplici uoluntate conualescere, nisi cum debitis solennitatibus reficiatur, ut ibi sub nu. 25. in uers. præterea. & pariter tollitur nostra confirmatio, quia licet in tali testamento cesset falsitas, quæ fuit causa inducendi ampliolem numerum testium, non tamen ualet testamentum cum minori numero; hæc enim causa uitandæ fraudis, & falsitatis fuit causa tantum impulsua, & occasio quædam ad ita statum edum, qua cessante, non tamen cessat legis dispositio, ut latissime supra. cap. 2. nu. 20. & seqq. ostensum fuit.

73 Quibus omnibus contrariis absolutis remanet firma conclusio supra per nos firmata, quod testamentum minus solenniter conditum in terminis præsentis limitationis irritatur ubicunque testator euasit periculis recessit a loco hostili, & testamentum reficere solenniter neglexerit, quæ locum similiter sibi uendicat, in aliis quoque

quoque similibus testamentis conditis minus sollemniter de iure speciali ex aliquo particulari priuilegio, ut in testamento condito ruri, & tempore pestis in terminis proxime seq. ilmit. ut supra deduximus, nu. 28. & seqq. & in aliis similibus.

Hæc autem conclusio temperari debet, ut testamentum ita demum irritetur si testator habuit facultatem ad illud rescindendum cum debitis sollemnitatibus, & neglexerit. iux. l. 3. C. de inoffi. testa. cum aliis supra allegatis. nu. 18. uidelicet, cum id rescire potuit commode. iux. l. nepos Proculo. ff. de uer. sig. & l. 2. §. confestim. ff. ad tertullia. & l. si quis filium. §. stipulatio. ff. de colla. bono. & cum aliquo temperamento ita, quod non sit nimis arctandus, nec è contra nimis ei indulgendum. l. continuus. §. cum ita. ff. de uerb. obl. & l. tutor, qui reparatorium. §. 1. in fi. ibi non quidem præcipiti festinatione, sed nec moratoria cunctatione ff. de admi. tuto. & opt. tex. in l. 2. §. si non propter ualitudinem. in uers. si quis tamen. ff. si quis cautio. & in l. diuortio. ibi, non enim è uestigio. ubi opt. gl. in uers. si non protinus. ff. de neg. gest. facit. l. ratum. & l. quod dicimus. ff. de solu. cum sim. ergo intra modicum tempus quo quis recessit à loco hostili, & similiter à rure, seu postquam pestis cessauit, dum componit sarcinulas ad uocatum, seu notarium quærit &c. si decedat testamentum, non irritaretur. iux. tex. in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter, ubi glo. Bar. Bald. & ceteri. ff. quibus ex cau. maio. ubi not. quod ubicunque aliquid fieri debet postquam quis reuersus est, intelligitur intra modicum tempus, cū oportunitas sese obtulerit, & in simili gl. & Bar. in l. 3. §. eū igitur. ff. de ui. arm. glo. & cano. in c. significasti. cl. 2. ubi

75

late Abb. col. fi. de homi. & Abb. in c. olim. el. 1. num. 10. de resti. spol. ubi hæc omnia intelligunt attenda qualitate personæ, & rei, & temporis conditione, quæ remittenda sunt arbitrio iudicantis, qui ex bono, & æquo omnia hæc determinare debet, cum non sint à iure determinata. iux. l. 1. in fi. ff. de iur. delib. l. si domus. §. in pecunia. in princ. ff. de leg. 1. & d. l. continuus. §. cum ita. ff. de uerb. obl. c. de causis. in fi. ubi Abb. & Dec. nu. 4. de offi. deleg. c. fi. de transac. cum sim. ut multum in proposito post Hieron. Gabr. in consi. 113. per eum relatum declarat etiam Mantica de coniec. ult. uolunt. d. lib. 12. tit. 1. nu. 12. & nume. 22. Et nihilominus hoc plus fauoris in testamento militis specialiter indultum est, quod non statim, sed post annum tantum à die missionis, ubi missio honesta fuit irritatur eius testamentum. §. sed hæc hæctenus. in fi. de mili. testa. qui annus indulgetur in memoriam forte militiae præceden. ut supra cap. proximo. num. 54. & seqq. latius declarauimus.

Limitatio V.

Testamentum conditum tempore pestis in loco pestifero ab his, qui ibi remanent pro curandis infirmis, & alias pro salute, & seruitio Reipublicæ, non indiget solenni numero septem testium, sed duotantum sufficiunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Testamentum tempore pestis conditum regulariter non reperitur priuilegiatum.
- 2 Fallit in testamento eorum, qui remanent in

- in loco peste affecto pro curandis infirmis, & alias pro seruitio. & utilitate Reipublicæ.
- 3 Dicitio fortasse in Doctore. intelligitur assertiue.
- 4 Pestis dicitur bellum Dei, & ideo ualeat argumentum de tempore belli ad tempus pestis.
- 5 In exorbitantibus, & etiam in correctoriis fit extensio per rationem in l. expressam.
- 6 Pestis est fugienda.
- 7 Peccatum est tentare Deum.
- 8 Maxima pestis, qua sauit certis temporibus, & locis hic enumeratis.
- 9 Leuis contagio, & leuis fabricula non sunt in consideratione.

C A P. X X.

- 1 **Q**UAMVIS regulariter testamentum tempore pestis conditum non reperitur priuilegiatum, & idcirco etiam in eo requiratur solennis numerus septem testium iux. ueram, & magis communem opinionem, ut supra c. 11. latissime ostendimus, nihilominus cōtraria opi. Bal. & aliorum, quos ibi nu. 2. retulimus, locum
- 2 habet in testamento eorum, qui procurandis infirmis, & alias pro seruitio, & utilitate Reipublicæ remansissent in loco peste affecto, à quo communiter recedi solet, prout sunt medici, iudices, & ceteri officiales urbis, ut præcise concludit Alex. in l. fin. nume. 5. ad fi. & l. a. nume. 4. C. de testa. nam licet Alex. loquatur per uerbum
- 3 fortasse, tamen in doctore intelligitur stare assertiue, ut supra cap. 16. num. 83. & ut de eodem Alex. inquit Aym. in consi. 91. nu. 4. & hanc quoque opi. sequitur Ripa de priui. ult. uolunt. cau. pes. nu. 14. & seq. & post alios Boer. decisio. 228. ante num. 11. ibi, & hæc opi. uera. quam quidem opi. etiã nos probamus, quæ ex pro-

xima præceden. nostra limitatione infertur, & probatur.

Nam qua ratione testamētum conditum in loco hostili, & in acie belli, etiam ab his, qui milites nō sunt, gaudent priuilegio militari, eo quia, cum propter defensionem Reipublicæ eadem pericula experiantur, eadē quoque iura sibi uendicare debent, prout ita arguit, & probat I. C. in l. 1. ff. de bo. pos. ex testa. mili. & in l. fin. ff. de mili. testa. cum aliis adductis supra cap. proximo. nume. 1. eademmet quoque ratione eadem iura locum habere debent in testamento eorum, qui pro salute, & seruitio Reipublicæ remanent in ciuitate peste affecta, quo tempore dicitur esse prælium inter Deum, & homines, & ideo de tempore belli ad tempus hostilitatis ualeat argu. cum & fortior sit hostilitas Dei, quam hominis, ut per Bar. in l. naturaliter. nu. 23. ff. de usu cap. Bald. in l. cum notissimi. §. imo. ante nume. 7. in uersic. eadem æquitate. C. de præscript. 30. anno. cū alijs adductis in proposito per Boer. d. decisio. 228. nu. 8. & Balb. de præscriptio. 2. par. 6. partis prin. nume. 5. Ripa in tract. de pest. in præfat. sub nume. 8. & seq. & prout in terminis huius præsentis limitationis cōcludunt Alexan. nume. 5. ad fin. & Ias. nume. 4. in d. l. fin. C. de testam. cum alijs latius supra adductis cap. 11. nume. 16. & seqq.

- 5 Et confirmatur eo, quia cum ratio d. l. 1. ff. de bo. pos. ex testam. mili. ex qua depromitur hæc præsens nostra limitatio sit expressa, idcirco etiã in exorbitantibus à iure communi, prout in terminis, in quibus loquimur, & etiã in correctoris de casu ad casum recte argui potest, iuxta glo. ibi per cano. communiter approbatā in clem. j. in uer. eligatur. de elect. Bald. in auth. quas actiones. sub nume. 4. & Pau. de Cast.

Cast. sub nume. 8. & post alios Iaf. pa- rum sub nume. 22. in prima fallen. C. de sacr. eccle. cum alijs late adductis per Ripam. ubi bene declarat in l. fi. constante. nu. 63. & seqq. ff. solu. mat. & Tiraq. alios cumulans quifan. cau. par. 1. nu. 153. & pluribus seqq. & mul- tum in terminis Parif. conf. 32. nu. 19. & seqq. uol. 2. & Dec. conf. 284. sub nume. 2. uerfi. & cum ista ratio. cum alijs latissime supra congestis. cap. 10. nu. 142. & seq.

Quibus non obft. quod & in cæteris quoque in loco mortalitatis testan- tibus. arg. istud de prælio inter Deum & homines, non procedat iux. com- munem opi. supra firmatam in 8. am- plia. cap. 11. secundum quam non pos- sunt etiam affecti peste in loco pestife- ro testari absque solenni numero tes- tium, quia inter istos officiales, & me- dicos alios ue, qui pro ciuitatis, & ci- uium salute tuen. iux. præsentem limi- ta. remanent in ciuitate, & alios, qui pro eorum priuatis negotiis, uel alia ex causa particulari ibi existunt, extat apertum discrimen, cum in primis mi- litet ratio periculi ob seruitiũ, & uti- litatem publicam, quæ ratio publicæ utilitatis cessat in his, qui pro eorum priuato commodo ibi existunt, ut be- ne considerat Alex. in d. l. fi. nu. 5. C. de testa. Ripa d. tra. & de priui. ul. uolun- cau. pef. nu. 14. & 15. & Boer. d. deci- sio. 228. sub nu. 8. ibi licet hæc argu- mentatio; & nu. 10. ad fi. ubi dicit qd in isto casu quando quis remanet pro seruitio Reipublicæ militat ratio d. l. 1. ff. de bo. poss. ex testa. mili. quicquid uoluit Parif. d. conf. 32. nume. 25. & Dec. d. conf. 284. nume. 3. quorum motiuis respondimus supra cap. 11. nume. 22. & seq.

Hæc autem præfens nostra limita- tio recipit no. declarationem, ut pro- cedat quædo pestis esset magna, à qua

deterriti homines iustissime fugere so- lent, quia pestis est fugienda iux. c. ne gociatorem. 88. distin. & in terminis Dec. d. conf. 284. sub nu. 2. ad med. cum late adductis per Parif. conf. 33. nume. 12. & 13. uolu. 2. quia alias quis diceretur Deum tentare, & peccaret, absque causa in loco pestifero com- morando, scriptum est enim, non ten- tabis Dominum Deum tuum. Mat- the. 4. & Luc. etiam 4. & Deutero. 6. cap. quaritur. 2. 2. q. 2. cap. si nulla. 23. q. 8. cap. fi. de purga. uul. ut in termi- nis per Abb. in c. cum dilecti. sub nu- me. 16. de do. & contu. Alexan. in l. recufare. §. si quis alio. sub nu. 7. ff. ad trebel. Ripa in d. præfat. trac. de peste. nu. 8. & Boer. d. decisio. 228. sub nu- me. 1. qui loquuntur, ut dixi, quan- do pestis esset magna, & sæuieret in lo- co, procedens ab aeris corruptione, prout fuit tẽpore Bar. de anno 1348. de qua ipse loquitur in d. l. generali- ter. nume. 23. ff. de ufucap. ubi attestat- ur, quod erat tanta pestilentia, quod iura non reddebantur in ciuitate; & moriebantur infiniti homines, & eũ in hoc refert Pau. de Cast. in l. fin. sub nume. 3. C. de testam. & prout etiam fuit sæuissima ultra modum de anno 1522. hic Romæ, & durauit per an- nos quinque, & ultra, quæ in dicto tẽ- pore se dilatauit per totã ferè Italiã, ut urbi, & orbi est notorium, & à ma- ioribus nostris nos ipsi audiuius, & de qua loquitur Boer. d. decisio. 228. proxime allegatus, & nos mẽtionem fecimus supra cap. 11. nu. 3. & nouif- sime temporibus nostris de anno Iu- bilei 1575. & seqq. grauius etiam sæ- uit in pluribus ex ciuitatibus Lombar- diæ, prout de ciuitate Patauii atesta- tur Mantica de coniect. ul. uolunta. lib. 12. titu. 1. sub num. 8. uerfi. cum au- tem. secus autem, ubi esset leuis, & non timenda, prout in terminis no- stris

stris declarat Ripa. de priui. ult. uolũ- cau. pef. nu. 11. & latissime Boer. d. decis. 228. num. quoque 11. & Gabr. com. opi. qui alios in proposito addu- cit tit. de testa. conclu. 8. nume. 2. leuis enim febricula non est consideranda, ut dicit I. C. in l. 1. §. fed sciendũ. uer. proinde leuis febricula. ff. de edil. edi. ex quibus absoluta remanet hæc quin- ta limitatio.

Limitatio VI.

Testamentum rusticorum ruri- testantium valet absque solenni numero septem testium, dum- modo quinque modis omnibus adhibeantur. Cap. XXI.

S V M M A R I V M.

- 1 Simplicitas rusticalis regulariter non excu- sat in his, que sunt formã, & que ten- dunt ad rigorem iuris conseruandum.
2 Testamentum rustici ruri testantis, valet cum quinque tantum testibus
3 Tex. in l. fi. C. de testa. declaratũ.
4 Vbi plura simul requiruntur, in aliqua di- spofitione non habet illa totũ, nisi om- nia requisita conueniant.
5 Priuilegium d. l. fin. C. de testa. non habet locum in rustico in ciuitate testante, nec in ciue testante ruri.
6 Priuilegium d. l. fi. non est simpliciter con- cessum loco, sed personæ in loco.
7 Priuilegium contra ius commune non ex- tenditur de personæ ad personam, nec de casu ad casum.
8 Inopia testium non fuit ratio d. l. fi. C. de testa. contra Bal. & sequaces.
9 Imperator in d. l. fi. noluit dispensare cum Rusticis, nisi in quinque testibus tantũ, & idcirco non ualid est testamentum rusti- ci cum paucioribus, quamuis quinque haberi non possint.
10 Verba modis omnibus, & nullo modo sunt uerba præcisa, que non admittunt di- spensationem aliquam in contrarium.
11 Tex. in d. l. fi. C. de testa. non fundatur sine

- 12 Ratio. finalis non restringitur per dispo- sitionem, sed e contra.
13 Natura rationis finalis est, ut ipsa dispo- nat de lege, non e conuerso.
14 Ratio, qua non est æque generalis, ut legis dispositio, non dicitur finalis, sed impul- siva.
15 Rõ finalis colligitur ex præfatione dispo- nis.
16 Causa plures ubi simul & copulative con- siderantur, oẽs simul concurrere debent.
17 Secus ubi distinctum, & distributive re- quiruntur.
18 Vbi dispositio habet duas causas finales, sufficit unam ad. ff. licet altera cesserit.
19 Distinctio Ripa reuocatur.
20 Dispositio legis, qua loquitur cum aliquo præsupposito, non habet locum nisi illud præsuppositum verificetur.
21 Plura requisita ad hoc, ut competat priui- legium d. l. fi. C. de testa. hic per ordi- nem recitantur, & explanantur.
22 Primum requisitum respicit personam.
23 In rusticis præsumitur iuris ignorantia.
24 In rure raro reperiuntur homines literati.
25 Priuilegium d. l. fin. non competit ciuibus Doctoribus, aut Aduocatis, prout nec alia priuilegia, que competunt ob præ- sumptam iuris ignorantiam.
26 Rustici in proposito qui dicuntur.
27 Priuilegium concessum ob imperitiã rusti- calẽ locum non habet in rustico saga- ci, uel Squadrato.
28 Secundum requisitum respicit locum.
29 Nomẽ rustici et rusticani deriuatur à rure.
30 Priuilegium d. l. fi. est concessum rusticis ru- ri testantibus.
31 Rus quis locus sit.
32 Rus in terminis d. l. fi. accipitur pro uilla, & comitatu.
33 Plura uocabula locorum circa orbis diui- sionem, qua hic per ordinem declarantur.
34 Orbis diuisio ortum habuit de iure gentiũ.
35 Doct. Nauarra laudatur.
36 Villa, apud nostros; qua, & qua apud Gallos.
37 Tertium requisitũ respicit inopiã testiũ.
38 Priuilegium d. l. fi. habet locum tam in te- stamento in scriptis, quam in nũcupatio.
39 Testamentum rustici, qui post illud condi- tam ad ciuitatẽ se transfert, irritatur.

C A P. XXI.

T s i simplicitas rusticalis non excuset ab obseruatione formæ à iure in celebratione actus requisitæ, & in his, que tendunt ad rigorem iuris conseruandum, prout in terminis testamenti not. Bal. & ceteri post eum in l. iuris ignorantia. in fi. C. qui adm. & nos supra cap. 14. per totum latius demonstrauimus, in uno tantum casu inuenitur in terminis illis dispensatum, ut ualeat testamentum Rustici absq; solenni numero septem testium ubicunque Rusticus Ruri testatur, & in eo loco non adsit copia Peritorum, & sufficiens numerus testium, hoc enim casu ualebit testamentum Rustici absq; solenni numero septem testium, quin tamen modis omnibus adhibendis. iux. dispositionem. l. fi. C. de testa. ubi Imperator Iustinia. eorum antiquam consuetudinem in hoc tantum casu pro lege haberi decreuit, ubi omnes hoc not. & Iul. Clar. lib. 3. sent. q. 56. uers. sed quid in testamento. & Ang. Aret. in trac. de testa. glo. 5. nu. 7.

A d hoc igitur, ut d. l. pariterq; præsens nostra limitatio. in d. l. fundata locum habeat, plura simul requiruntur, primo quod is qui testatur sit rusticus, nam de his tantum personis specialiter loquitur Imp. in d. l. fi. per totam. Secundo, quod testetur Ruri simili uel loco, ubi communititer hoies literati, & copia peritorum adesse non solet, ibi in uers. sancimus. iuncto infra uer. in illis uero locis. Tertio, quod in eo loco non adsit tempore quo testatur copia hominum sufficiens ad supplendum numerum solennem septem testium, ut ibi in uers. si autem in illo loco. prout etiam supra declarauimus cap. 10. nu. 4. §. & seq. & c. 14. nu. 4. ita quod prout ibi etiam declarauimus si aliquod istorum deficiat, puta quis

sit rusticus, & testetur in ciuitate, uel sit ciuis, & testetur Ruri. imo & si sit rusticus, qui & Ruri testetur, & tamen ibi adsit copia hominum, saltè tanta, quæ possit supplere numerum septem testium, non erit locus dispositioni. d. l. fi. prout & considerat ibi Bar. num. 2. & Pau. de Cast. & ceteri, quia ubicunque prout in casu isto plura simul considerantur, & in dispositione enumerantur, non habet locum dispositio nisi omnia requisita simul concurrant. iux. l. si hæredes plures. ff. de hære. insti. cui concordat tex. inst. eo. §. pe. in fi. & l. fi. i. uers. ait lex. ff. de diuor. l. 3. §. hoc autè à superiore. & ubique not. glo. quæ allegat concordant. ff. de iti. actus; priua. l. cum ij. §. si prætor. ff. de transa. l. si quis ita stipulatus. ubi late Ias. post alios. ff. de uerbo. oblig. c. licet causam. & ibi cano. omnes, præsertim Dec. nume. 24. de proba. & tradd. cano. quoque in c. 2. ubi post alios bene Ripa nume. 39. de rescrip. & in clem. in plerisque præsertim Ancha. nu. 6. de elec. glo. not. in c. 1. uer. & contra iustitiam. de re iud. lib. 6. Io. And. in regula sine culpa. col. 1. uers. & hoc sic fortificatur. in Mercuria. tradd. legitæ in l. 1. ff. de iust. & in l. diuus. ubi post alios late Ias. nu. 19. cum alijs seqq. ff. de re iud. Bar. & post eum & alios Sozi. in l. si is qui ducenta. §. utrum. num. 3. ff. de rebus dub. & declarat Bart. in l. l. Fulciminis. §. cum hoc. ff. quib. ex cau. in pos. ea. Bald. dicens quod istud est arg. multum not. in materia probationis. in l. conuentulam. C. de epi. & cle. & in l. titia. in princ. ff. sol. matr. & pluribus exemplis probat Old. c. 6. fi. 262. in prin. Pau. de Cast. confi. 44. sub nu. 8. in uers. breuiter. par. i. Roma. confi. 131. in princ. 138. in uers. præmissis tamen non refragantibus. & 166. col. 1. uers. quo ad secundum. Alex.

Alex. confi. 48. num. 3. uolum. 1. Dec. confi. 89. col. 2. in prin. & 417. num. 1. Paris. confi. 19. nume. 27. uol. 2. Aym. confi. 80. nu. 13. Cur. iun. confi. 39. nu. me. 5. late post alios Ias. in l. dedi. la prima. in 1. notabili. ff. de cond. cau. da. & Euerar. in locis lega. centu. 26. cum alijs latissime congestis per Tiraq. ubi declarat cessan. cau. limita. 22. nu. 14. 15. & alijs etiam seqq. quib. postremo accedant infra per nos trad. nu. 16. cum seq. quæ omnia requisita infra latius nu. 21. 22. & plurib. seqq. explicantur.

Ex quibus inferitur, ut dixi, quod si rusticus ciuitate testetur, uel ciuis Ruri non competit hoc priuilegium, ut determinat Iac. de Aret. & post eum Bar. in l. conficiuntur. §. codicilli. nu. j. per illum tex. ff. de iur. codicil. & in d. l. fin. nume. 2. quem ibi sequuntur Fulgo. & Alexan. num. 2. & post alios per eum relatos Ias. sub eo. num. 2. in uers. si tene contra hanc extensionem. C. de testa. contra Bald. ibidem num. itidem 2. contra quem tenet etiam Pau. de Cast. ibi nu. 3. ad fi. & contra quem est cõmunis opi. ut attestatur Afflict. decisio. 25. sub nume. 2. Angel. Aret. in trac. de testam. glo. 5. sub nume. 8. in uers. quæro. & num. 9. ubi finaliter residet cum hac cõmuni opi. attestans quod ista opin. seruaretur in practica, licet altera sit multu æqua, ut ibi per eum. sed & communis uerior, & idcirco ab ea non est recedendum, quia ut dixit Bar. istud priuilegium non est simpliciter concessum loco, sed personis in loco, & idcirco non competit ciuibus, licet ruri testentur, nec rusticis extra locum Ruris testantibus, ut per Bar. cum quo est cõmunis opi. ut attestatur Iul. Clar. d. q. 56. in d. uers. sed quid in testamento. ad fin. & cum istud sit priuilegium contra ius commune non est nostrum illud extendere ad alias personas, nec alios casus, quam

ibi expressos. cap. sane. ubi opt. rex. de priuileg. l. si uero. §. de uiro. ff. sol. matr. Bar. in l. 1. in fi. C. de in. & fac. igno. & in proposito Ripa de priu. ult. uolum. nume. 6. cum alijs supra adductis late cap. 13. nu. 13. & 14.

Nec obstat, quod in ciue Ruri testante militet eadem ratio inopiæ testium saltem quando ibi casu repentino infirmaretur, ita quod non posset reuerti ad ciuitatem pro conficiendo testamento, uel illuc mittere ad cõuocandos testes, ut in his terminis sequitur Bald. & eius sequaces. Ripa ubi supra nu. 3. quam rationem inopiæ testium finalem esse dicit Bal. in d. l. fi. ante nume. 2. ibi ratio ergo finalis, quem in hoc sequitur Dec. confi. 284. col. 1. uers. si. sed supradictis non obstat. & Ripa ubi supra sub nu. 2. uers. tu uero aduerte. hoc enim esse falsum apertissime ex eo conuincitur, quod Imper. ibi noluit dispensare, nisi in quinq; testibus tantum, non autem in paucioribus, in tantum, quod si quinq; non reperiretur, nihilominus cum paucioribus testamentum non idcirco ualeret; ut clare habetur in illo tex. in uers. si autem. ibi, usque ad quinque modis omnibus testes adhiberi uolumus, minus aut nullo modo cõcedimus; quæ uerba, modis omnibus, & rursus, nullo modo sunt tãtæ efficacitæ, ut nõ admittat dispensationem, aut interpretationem aliquam in contrarium, ut late supra c. 10. nu. 39. & seqq. i terminis offensu fuit.

Et per consequens, licet Imper. in d. l. fi. cõsiderauerit casum, quo testes septem haberi nõ possent, non tamè simpliciter, & absolute uideretur habuisse respectum ad carẽtiam, & inopiam testium, quia non se restrinxisset ad numerum quinque, ut fecit, sed ad illum, qui reperiri potuisset, prout nec etiam restrinxisset dispositionem illam ad rusticos tantum, & eo casu lo

lum quo Ruri testantur, sed absolute id disposuisset, quo ad omnes personas, & omnes casus in quib. copia septem testium haberi non posset, prout etiam dicit ibi Alex. ante nu. 3. & Ias. sub nu. 2. uersi. secundo, & fortius, quod per illa uerba, ad Dei humanitatē respicientes, ibi posita, Imperator nō uideretur se principaliter fundare in iure Diuino, quia eo attento ualeret testamentum coram duobus testibus, quod tamen ibi negatur, quo fit, ut sola inopia testium non possit dici ratio finalis huius dispositionis, ex quo est restricta ad limites dispositionis illius. l. quod uidetur contra naturam rationis finalis, quæ non restringitur per dispositionem, sed ipsa dispositio per ipsam rationem finalem restringitur, & ampliatur. l. cum pater. §. dulcissimis. ubi Bar. Bal. Pau. de Cast. & ceteri. ff. de leg. 2. l. adigere. §. quamuis. ff. de iu. patro. l. quod dictum. ubi post alios late Ias. in l. & 2. notabili. ff. de pac. l. regula. §. si quis. & ibi Bar. & Bal. ff. de iu. & fac. igno. Aym. consi. 135. sub nu. 32. Cepha. consi. 134. num. 33. & seqq. & latissime Tiraquel. caus. par. 1. nume. 139. cum seqq. iuncto nu. 149. & aliis plurib. seqq. & nos supra c. 10. nu. 31. & etiam cap. 2. num. 34. & late declarauimus infra par. 3. c. 3. nu. 70. & pluribus seqq. etenim ubicunque prout in casu isto disponit de ratione attendi debet lex, & non ratio, eo quia ratio non potest dici eo casu finalis. de cuius natura est, ut ipsa ratio disponat de lege, non è conuerso. Aym. consi. 221. hucque spectat, quod ubi ratio non est æque generalis, ut legis dispositio, tunc non dicitur finalis, sed tantum impulsua, ut per lo. And. & ceteros post eum in c. quoniam. per illum tex. de immu. eccles. lib. 6. Bar. in extrauag. ad reprim. in uer. ne ex eorum absentia. in prin. Bal.

in l. de quibus. col. 10. in uersi. quo ad sextum. ff. de leg. idem Bald. in l. generaliter. sub nu. 3. C. de epis. & cle. Feli. in c. cum nuntius. col. 1. de testibus. Ias. in auth. que actiones. nu. 18. C. de sacr. eccle. Euerar. in locis lega. à cessatio. ratio. centu. 85. in fi. Aym. in consi. 192. sub nu. 21. in uersi. quinto. & post alios per eum relatos latissime Tiraquel. d. tract. ces. cau. limit. 1. nu. 62.

15 Confirmantur præmissa, quis prout ex præfat. d. l. fi. C. de testa. colligitur, ubi non semel, atque iterum de simplicitate rusticali fit mentio principalis, & finalis ratio, in qua se fundat Imper. est imperitia rusticalis. ad l. fin. quæ est melior lex, quæ in iure reperiatur, ut ibi no. Bar. Bald. & ceteri. ff. de hæred. insti. Bal. in l. ut liberis. nu. 1. C. de colla. Aym. consi. 135. num. 32. Dec. consi. 10, nu. 2. ad med. & alibi sæpius, ut per Cephal. consi. 5. nu. 28. bene Cur. iun. in consi. 185. quod est omnium ultimum. num. 2. Paris. consi. 69. nu. 5. uolu. 4. cum infinitis prope sim. congestis per faciudum Tiraq. cessan. cau. limit. 1. nu. 64. & seqq. & per nos supra propius cap. 11. nu. 9. ita quod cum ratio inopie testium non per se sola consideretur, sed simul cum imperitia rusticali merito non potest dici ratio finalis dispositionis. d. l. fin. ut per eundem Tiraquel. d. tract. limita. 22. nume. 3. & per consequens sola inopia testium non sufficit, ut sit locus dispositioni. d. l. fi. si cesset ratio imperitiæ rusticalis, quia ubi plures causæ, prout in casu isto, simul, & copulatiue considerantur, necesse est omnes quoque simul concurrere debere, ut locum habeat dispositio, & si una cessat etiam dispositio, ut per illum tex. not. Abb. in cap. quoniam frequenter. §. porro. in fi. ut lite non contest. & in cap. cum cessante. sub nu. 2. de appella. & late trad. Bart. in extrauag. an.

15

16

ad reprim. uersi. ne ex eorum absentia nu. 15. & seqq. Bal. not. in l. 1. nu. 12. C. de cond. ind. Abb. in c. cū nuntius. & Fel. quoq; nu. 1. de testib. idemque Abb. in consi. 70. in uersi. tertio probatur. uol. 2. Ripa in l. ex facto. sub nume. 14. ff. de uul. & pup. Ias. in l. de di. la prima. nu. 4. & seqq. ff. de cond. cau. da. cum aliis cumulatis per Tiraquel. d. limit. 22. num. 12. & seqq. quibus accedat supra trad. num. 4. licet secus esset ubi essent duæ causæ, non simul, & copulatiue, sed de per se disiunctim & distributiue considerata, ut per Abb. Bar. & Bald. & Fel. proxime allegatos & latissime Tiraquel. usque ut dici solet ad nauseam. d. limit. 22. nu. 1. & decem seqq.

17 Et consequenter sola inopia testium non est sufficiens, ut quis possit testari cum quinq; testibus iux. dispositionem d. l. fi. C. de testa. cū ibi plures causæ copulatiue & simul assignentur, ut etiam ibi considerat Ias. sub nu. 2. uersi. nec est bonum fundamentum ex quo tollitur motiuū Ripæ, qui ponerat has duas causas, inopiam scilicet testium, & imperitiā rusticalē ad partem contrariā de priuileg. ult. uolunt. ante nu. 3. ex eo quod cum sint duæ causæ finales, sufficit unā adesse, ut locū habeat dispositio, licet altera cesset iux. §. affinitatis. inst. de nup. cū aliis late adductis infra c. 23. nu. 27. tum quia id procedit prout loquitur tex. per eum allegatus in §. affinitatis. ubi sunt duæ causæ finales, ut ibi not. Ang. aret. in bonis. ubi hoc bene declarat. Ripa nu. 13. cum seqq. ff. de priuileg. credi. Abb. & Dec. in d. cum cessante. in 4. fallen. de appella. at in terminis d. l. fi. inopia testium nō est eius. l. causa finalis, ut supra ostensum fuit. Tum etiam quia motiuum non procedit ubicunq; prout in d. l. fin. plures cau-

17

18

sæ simul & copulatiue considerantur ut etiam proxime declarauimus.

Nec obit. dum distinguendo Ripa declarat has duas causas in d. l. fi. considerari ad diuersos fines, & effectus, uidelicet ut simplicitas rusticalis fuerit causa remittendi alias solennitates, quæ communiter requiruntur in testamento in scriptis, sed inopia testium fuerit solum causa remittendi numerum septem testium, quia ista sua distinctio nec sapit, nec iure probatur, quinimo contrariū probat tex. in d. l. fi. ubi dum loquitur de inopia testium, præsupponit, prout expresse loquitur, quod Rusticus testetur, & quod Ruri testetur, prout supra uerba tex. pōderauimus. nu. 3. ergo quod ibi statuitur propter inopiam testium non habet locum nisi alia ibi præsupposita uerificentur, iux. no. per glo. & doc. in l. mancipia. C. de ser. fugi. Roma. sing. 489. Dec. in consi. 259. nu. 6. & consi. 644. nu. 15. & seqq. & alibi sæpe cum aliis in proposito late adductis supra cap. 10. nu. 148. & seqq. ita quod (prout sæpius dictum fuit) sola inopia testium non est sufficiens, ut remittatur solennitas numeri septem testium.

Id quod etiam apertissime probat tex. in l. conficiuntur. §. codicilli. ubi in terminis. q. nostræ de cine Ruri testante hoc not. Iac. de Are. & post eū Bart. ff. de iu. codicil. & ad hoc illum tex. adducunt ceteri quoque doc. per nos ad id allegati supra nu. 5. & seqq. & late etiam ostendimus supra cap. 10. num. 34. & 35. & tribus seqq. ubi late explicauimus intellectū d. §. codicilli. & faciunt oia, quæ in d. c. 10. adducta fuerunt ad proban. quod est propter necessitatem non ualet testamentum absq; solenni numero septem testium iux. d. nostram septimam limitationē, ubi id latissime comprobauimus.

19

20

- 21 Plura igitur simul requiruntur (ut in prin. huius cap. diximus) ad hoc, ut cōpetat priuilegium, d. l. si. Primum autē & principale requisitum respicit personas, quia Rusticis tantū concessum est, quibus communiter non est litterarum peritia, ut habetur in prin. d. l. fin. & merito in eis præsuntur iuris ignorantia. l. fin. in princ. iuncta glo. uer. per errorem. ff. de do. excep. l. 1. in fi. ff. de eden. l. si quis graui. §. quoad causam. in uer. si quis ignorans. ff. ad Silla. l. 2. in fi. ff. de iu. fil. glo. in l. quicū que. & ibi doc. omnes tradd. C. qui admi. in l. si quis id quod. per illū tex. in uer. doli. ubi post alios late Iaf. nu. 3. 2. & Dec. etiam nu. 3. 2. ad fi. & nu. 33. cum seqq. ff. de iurisd. om. iud. & not. Bald. in l. 2. nu. 3. C. de fideic. Præsertim ruri degentibus, ubi homines literati quos consulere possint raro inueniuntur, ut in terminis ponderat tex. & considerat Imp. in d. l. si. nō ergo ciuibus, non Doctoribus, non Aduocatis, qui ius per se aut per alios quos consulere possunt iura scire debent. arg. l. constitutiones. C. de iur. & fac. igno. cum sim. in proposito supra adductis. c. 1. 8. nu. 18. & seq. ubi latissime ostendimus hęc & alia priuilegia concessa ob præsumptam iuris ignorantiam non competere Doctoribus, & alijs contra quos militat præsumptio sciētiae iuris. Rustici uero in proposito dicuntur qui continuo cōmorantur extra ciuitatē in uillis, & comitatu. iux. l. 1. ibi, extra muros. C. ne Rustica. ad ullū obse. deuocen. lib. xj. declarat Bar. in d. §. codicilli. ante nu. 4. Iaf. in d. l. si. nu. 1. Ang. Aret. d. glo. 5. in tract. de testa. nu. 8. quibus, ut dictum est, propter imperitiam rusticā. Iē hoc priuilegium specialiter indultum est; quare non uideretur sibi uendicare locum in rustico sagaci, uel squadrato. iux. gl. in lathletæ. §. de ru-

sticis. uer. interdum. ff. de excu. tuto. quæ uult quod in casibus quib. rusticitas excusat, id fallit in rustico sagaci Alex. in d. l. si quis id quod. nu. 1. 10. Iaf. sub nu. 3. 2. uer. pradietam regulā. & Cur. iun. nu. 3. 6. ad med. ff. de iur. om. iud. quāuis in hoc contrarium, & forte melius præsertim in terminis nostris teneat ibi Dec. nu. 3. 4. eo quia licet reperiatur rustici sagaces in eorū exercitio, uel in actibus moralib. non tamen habēt iuris peritiā pp quod indulgetur eis hoc priuilegiū in d. l. si. 28 Secundū principale requisitum respicit locū extra ciuitates, & castra, cui concessum est huiusmodi priuilegiū in d. l. si. uer. sancimus. iūcto uer. seq. in illis uero locis. qui quidē locus licet ibi noīe proprio nō specificetur, tamen quia Rusticis, & Rusticis cōceditur, quorū appellatio à Rure deriuatur, idcirco locus de quo meminit Imperator ibi proprio Ruris uocabulo continebitur, prout clare ēt præsупponunt, ibi Bal. & ceteri oēs, ubi expresse dicunt id concessum esse rusticis Ruri testantibus, & ponunt quōnē de ciue Ruri testante, ut ibi per Bal. & Alex. nu. 2. & ita summāt Pau. de Cast. & Iaf. & expresse ēt. I. Clar. d. lib. 3. sent. q. 5. 6. uer. sed quid in testō. & Boer. d. decif. 2. 28. parum sub nu. 31 10. est autem Rus locus extra ciuitates & castra, ut in d. l. si. ubi agri & uillæ positæ sunt, teste Cornucopio, & Ambr. Calepino in uer. Rus. & habetur in l. fundi. & in l. ager. iuncta glo. in uer. uilla. ff. de uer. sig. Rus ergo in proposito accipitur pro uilla, & comitatu, ut in d. l. fundi. ubi ædificia rustica uillæ appellantur, Ager locus ruris sine ædificio. & ita pro comitatu, & uilla in terminis. d. l. si. accipiūt ibi Doct. ut per Bart. ibi. nu. 2. & Bald. in summano, ubi loquuntur de comitatu. Alex. nu. 7. & Iaf. post alios nu. 1. & seq.

33 seq. ubi loquuntur de uilla, itaque in terminis istis de Rure Comitatu, & uilla promiscue Doct. loquuntur. Circa quod notandum est, quod in iure habemus plura nomina, seu uocabula in diuisione orbis distincta in tres partes principales Asiā, Africā, & Europā, quę sunt Mundi Regiones, & sic Regio, Regnum, Prouincia, Ciuitas, Castrum, Villa, ut dicit Anch. in cap. statutum. §. nec audiatur. num. 4. de rescrip. lib. 6. & latius declarat Bar. super constitutio. qui sunt rebel. in uer. Lombardiæ. per totum. Et pleraque alia, ut Vrbs, Castellum, Comitatus, Districtus, Burgus, Pagus, Vicus, Ager, Oppida, Pertinētia, Suburbia, Municipium, Territorium, Patria, Metropolis, Diocesis, Parochia, Terra, Insula, Colonia, Locus, & similia, de quibus habetur in cap. cum in partibus. de uerbo. signi. in cap. si ciuitas. ubi late Gemin. de sentent. excommu. lib. 6. in cap. tuæ. de cle. non residen. in cap. ego Lodouicus. ubi glo. & Doct. in uer. territorijs. distinct. 63. c. 1. cum ceteris seqq. distin. 80. cap. prouinciæ. & seq. distin. 99. clem. ne Romani. §. sane. de elec. in cap. 1. ubi bene Abb. de Ciuitate, urbe, & dioecesi in 3. 4. & 5. notabili. de offi. ord. & ibidem late Barba. post alios à nu. 1. usq; num. 11. ubi num. 2. de Ciuitate Metropolitana post Bal. in l. si in aliquam. ff. de offi. proconf. & de quo late quoque Arch. & post eum Io. And. in cap. fuelicis. nume. 1. 1. 2. & seqq. Ancha. col. fin. & ceteri, de pœn. lib. 6. c. Rodulphus. ubi de materia gl. late Abb. & ceteri cano. & latissime Felin. per quatuordecim prædictas coll. de rescrip. & de parochia, extra de paroch. & ibi Ioan. And. & Abb. in rub. & in l. 2. & l. ut Alphenus. & l. pupillus. §. urbs. §. opidum. & §. territorium. & l. fundi. & l. Ager. & l. locus. & l. municipes. ff. de

uerbo. signi. in l. 1. §. siue autem intra oppida. ubi Pau. de Cast. & latissime, & remissive Alex. ff. de nou. ope. nuncia. in l. qui ex uico. ff. ad municipa. in l. nam quod liquide. §. si ita letetur. ff. de pe. lega. & in l. 1. §. permittitur. ibique Bar. nume. 8. ff. de libe. agno. in d. uxorem. §. legauerat. & ibi etiam Bar. ff. de leg. 3. in l. si duas. §. grammatici. & §. decet. ubi etiam Bart. nume. 5. ff. de excu. tuto. & in l. si hæres. §. uicis. ubi Bar. & post alios late Iaf. ff. de leg. 1. in l. 1. in l. colonia. & l. fin. ff. de cens. fib. in l. insulæ. ff. de iud. in l. insula. l. adeo. §. insula. ff. de acqui. re. dom. & instit. de re. diui. §. insula. & in l. uni. ubi late Bart. & Alexan. ad eum qui alia adducit. C. de metro. beri. lib. 1. 1. & in l. 2. ubi de castello. & territorio. C. de fundis limitro. eo. lib. 1. 1. per gl. paruulam. in l. ex hoc iure. uer. collata. ff. de iusti. & iu. & late Bart. d. uer. Lombardiæ. & Ancha. d. §. nec audiatur. nume. 4. & habetur per Inno. in cap. ex literis. nume. 5. de iu. patro. in cap. cum ad sedem. col. 1. ubi etiam Abb. nume. 1. 1. cum latissima apostil. de restitu. spo. & per Bar. in l. si. col. 2. in princ. ff. de colleg. illi. & in l. 1. §. fin. autem. cum concordan. ibi adductis per Alex. ff. de nou. ope. Old. latissime de territorio in consi. 1. 2. 1. nume. 1. & decem seqq. & de oppido Bald. in l. 1. nu. 1. C. quæ sit longa consuet. & idem loquens de terra & patria in l. si non speciali. nu. 6. 7. & 8. C. de testam. & de pertinentiis idem Bal. in cap. 1. nume. 2. de capita. qui cur. uendi. in usi. feudo. & Sozi. in l. 1. num. 7. in fi. ff. de reb. dub. Papien. in for. libel. in actio. rea. uer. cum pertinentijs. Alex. consi. 23. nume. 5. cum sequen. uolumi. 5. Dec. consi. 516. nume. 23. cum seqq. & latius per Alexan. in l. 3. in prin. nume. 23. 24. & seqq. ff. de acqui. posses. & de oppido Cagno. in proem. dige-

storum. §. illud uero. nume. 274. & de districtu, & territorio tradd. late Bal. in consil. 499. uol. 4. Aret. consil. 77. nume. 4. Abb. consil. 20. nume. 2. uol. 1. Ripa in l. quominus. num. 93. ff. de flumi. & Alexā. ubi ponit quot homines constituent uillam, & castrum in l. fin. nume. 7. C. de testam. late Bal. qui loquitur de differentia inter diocesim territorium, & ciuitatē in consil. 326. col. fin. & consil. seq. col. 1. uerfi. præterea diocesis. uol. 1. quæ quidem orbis diuisio, & distinctio ortum habuit de iure gentium, ut habetur in l. ex hoc iure. ubi glo. & Docto. ff. de iust. & iu. cuius. l. intellectum noue explicat doctissimus, & nunquam satis laudatus Nauarra in sua celeberrima relec. c. nouit. de iud. in 3. notabili. nume. 95. idem trad. Bar. d. uer. Lombardiæ. nume. 2. & latissime declarat Doimi. Sorro de iusti. & iu. lib. 4. quæstio. 3. articulo 1.

In proposito igitur hoc priuilegiū de quo loquimur concessum est rusticis extra ciuitates, & castra, Ruri tantum. i. in uillis, & comitatu testatibus, nam in his locis raro inueniuntur homines literati, & legum peritia pollentes, ut habetur in d. l. fi. C. de testam. uilla autem in proposito dicitur quædam unitas domorum absque muris uallata extra castra, & ciuitates posita, ut habetur per Bar. & post eum Iaf. in d. §. uicis. nume. 7. & seqq. Abb. in cap. uenerabili. nume. 1. de cens. & in cap. tuæ. in 2. notabili. de cle. non residen. ubi etiam ponit notabilem differentiam inter castellum, & castrum, & de comitatu late Felin. d. cap. Rodolphus. col. 1. 2. uer. comitatus. ubi post Imo. subdit, quod in istis maxime etiā attenditur communis usus loquendi, unde uidemus, quod licet aliud sit ciuitas, aliud sit uilla, tamen in Francia apud Gallos ciuitas dicitur uilla, ut di-

cunt Bar. in d. uer. Lombardiæ. nu. 3. Iaf. in d. §. ciuis. & Abb. in d. cap. uenerabili. nume. 1. de cens. sed de his satis.

37 Deuenio ad tertium requisitum, d. l. fi. quod respicit inopiam, seu penuriam testium, nam in hoc tantum casu, ubi septem testes eo loco non reperiuntur, priuilegium testandi cū quinque testibus concessum est, ut habetur in uerfi. fin. autem, ex quo inferitur Doct. quod licet sex testes haberi possent, tamen ualebit testamentum cū quinque tantum, quia sufficit non posse haberi septem, ut ibi tradd. Pau. de Cast. sub num. 4. Alexan. sub num. 10. in fin. & Iaf. nume. 1. 1. & hinc quoque apparet, quod ratio inopiæ testium non est finalis, ex quo lex disponit de ratione, & ratio restringitur ad limites ipsius dispositionis, ut latius etiā supra nu. 12. & seqq.

38 Hoc autem priuilegium generale est tam respectu testamenti in scriptis, quā respectu testamenti nuncupatiui iux. opi. quæ communiter de consuetudine obseruatur, ut dicit Bar. in d. l. fin. nume. 1. Alexan. sub nume. 8. & post alios Iaf. col. 1. in uerfi. quarto extendende. Iul. Clar. attestans de communi d. lib. 3. senten. q. 56. in d. uerfi. sed quid in testamento.

39 Quod si rusticus post testamentum cum quinque testibus, ex priuilegio d. l. fin. conditum transferat se, ut sæpe uidemus, ad ciuitatem ibiq; moram trahat, eiusq; ciuitatis incola fiat, sicque rusticus esse desinat, utique testamentum istud irritabitur, ut late supra cap. 19. nume. 28. & seqq. ostensum fuit, quæ ne hic iterum frustra repetamus, consulto omitterimus.

Limitatio

Limitatio VII.

Testamentum non requirit solennem numerum septem testium, sed duo tantum sufficiunt ubicunque per legem Principis, seu statuta particularia, & consuetudinem ciuitatum esset in eo remissa iuris solennitas.

Cap. XXII.

S V M M A R I V M.

- 1 Libera facultas testandi concessa personæ inhabili intelligitur concessa seruatis iuris solennitatibus.
- 2 Testamentum ualeat absque numero septem testium ubicunque per legem seu statuta in eo est remissa iuris solennitas.
- 3 Papa, & Imperator sunt Principes supremi.
- 4 Supremus Princeps potest tollere solennitates introductas de iure positio, cum ipse sit supra ius positio.
- 5 In his, quæ sunt iuris positio uoluntas Principis est pro causa, & ratione, & nume. 49.
- 6 Supremi Principes, qui non recognoscunt superiorem, dicuntur habere iura Imperii.
- 7 Principes non recognoscetes superiorem sunt Rex Francia, & alii, qui hic late enumerantur.
- 8 Princeps non recognoscens superiorem tantam potestatem habet in locis suis, quam tam Imperator in imperio suo.
- 9 Principes supremi potuerunt de iure prescribere hanc superioritatem, & supremam potestatem saltem ex communi obseruantia de facio recepta, & an Imperator sit Dominus totius orbis.
- 10 Populi & Principes ex consuetudine temporis immemorabilis possunt prescribere iura Imperii, & alia regalia reseruatam in signum supreme iurisdictionis.
- 11 Facultas condendi legem generalem, competit habentibus perpetuam iurisdictionem.

12 Quod testamentum ualeat cum duobus tantum testibus etiam per statuta particularia inferiorum a Principe introducti potest. & nu. 14.

13 Vbicunque in testamentis est relaxata solennitas iuris ciuiliis ualeat testamentum cum duobus tantum testibus.

14 Iuris solennitas in testamentorum confessione potest remitti per statuta municipalia, & consuetudinem ciuitatis iux. communem.

15 Dispositio iuris ciuiliis per aliud ius ciuile tolli potest.

16 Statuta particularia, moresque ciuitatis dicuntur ius ciuile.

17 Consuetudo ciuitatis, quo ad ciues ipsos habetur pro iure communi, quin & ipso iuri communi proualeat.

18 Consuetudo dicitur lex non scripta.

19 Ciuitas qualibet habet potestatem legis condenda, & consuetudinem introducendi etiam Principe ignorante ex generalis ipsius Principis permissione.

20 Regia potestas competit ciuitatibus, tam de iure gentium, quā de iure natura ab exordio mundi.

21 Tex. in l. 2. C. quemad. testamenta aperi. inducitur.

22 Iaf. non bene percipit uim arg. & inductio nem Bar. de d. l. 2.

23 Vbi per statuta est remissa solennitas in confessione testamentorum cesset suspicio falsitatis, & presumitur ex iusta causa remissa.

24 Lex si non speciali. C. de testam. declaratur.

25 Quod multipliciter exponitur, eius ueritas ignoratur.

26 Quod lex non dicit. nec nos dicamus, sed uerbis legis contenti sumus.

27 Vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.

28 Persona extrinsecus subaudi non debet.

29 Statutum, & consuetudo potest probationem de iure inualidam facere ualidam, & e conuerso. & nu. 34.

30 Statutum disponens, quod testamentum ualeat cum paucioribus, quā septem testibus est fauorabile, & ampliandum.

31 Redis.

- 31 Reductio ad pristinum ius gentium reputatur favorabilis.
- 32 Statutum praebeat occasionem delinquenti, tanquam irrationabile non ualet.
- 33 Statutum & consuetudo contraria legi rationali uidetur irrationabilis.
- 34 Statutum, & consuetudo ualidans probationem de iure inuolidam non ualet, nisi ubi utilitas, uel necessitas subest.
- 35 Statutum, uel consuetudo contra ius commune in dubio irrationabilis iudicatur. C. nu. 44.
- 36 Statutum iniustum irrationabile, & dolo conditum, an sit ipso iure nullum.
- 37 Statutum & consuetudo, quod ualeat testamentum cum duobus tantum testibus, an sit bonum, & favorabile, uel praebeat occasionem fraudibus, & occasionem delinquenti.
- 38 Vbi adest statutum praedictum cessat timor falsitatis propter legalitatem personarum, qua praesumitur in loco, ubi statutum uiget.
- 39 Excusatione temporum, & locorum ius commune, & statuta ipsa consuetudinesque uariantur.
- 40 Lex debet esse loco temporisque conueniens.
- 41 Legum mutatio, & uariatio est non solum utilis, sed & quandoque necessaria.
- 42 Duo statuta contraria consideratis diuersis finibus, & motibus possunt simul esse rationabilia.
- 43 Statutum, & consuetudo, quod ualeat testamentum cum duobus, uel tribus testibus uidetur per Papam approbati, & ius civile in contrarium reprobati.
- 44 Statutum, & consuetudo contra ius commune in his, qua sunt de iure positio, in dubio praesumitur rationalis.
- 45 Consuetudo, tanquam lex municipalis derogat legi generali in loco, ubi consuetudo uiget.
- 46 Consuetudo sumit auctoritatem ex generali legis approbatione.
- 47 Coeundem uigorem, quem lex scripta.
- 48 In his, qua sunt de iure positio, lex est iustior eo ipso, quod hic opinatus est legislator.
- 49 Et in his procedit illud uulgatum, sic uolo sic iubeo. sit pro ratione uoluntas.
- 50 Sublato iure communi per contrariam consuetudinem non potest illi quis iniri etiam sub pena falsi.
- 51 Distinctio Dec. inter statutum, & consuetudinem inspicia reicitur.
- 52 In his, qua sunt iuris positio ratio, non est de substantia statuti, et consuetudinis.
- 53 Valet statutum, & consuetudo contrariationem, & statuta humana, dummodo non sint contra ius diuinum, nec contra fidem, nec contra mores bonos naturales, nec alias praebeat occasionem delinquenti.
- 54 Intellectus. l. prospexit ff. qui. & a quib.
- 55 Consuetudo, qua absque iusta causa ualeat adhiberi plenam fidem dicto unius testis, uel scriptura priuata non ualet.
- 56 Papa, & Imperator orbis duo magna luminaria.
- 57 Tex. in l. fin. C. de testa. quid disponat circa consuetudinem diminutionem numeri septem testium in confessione testamentorum.
- 58 Reprobatio consuetudinis porrigitur nedum ad praeteritam, sed etiam ad futuram.
- 59 Prohibitio per uerba praecisa, & uniuersalia aufert omnem dispensationem in contrarium.
- 60 Intellectus. l. fin. C. de testa. explanatur.
- 61 Aliud est quod lex resistat, aliud quod non assistat.
- 62 ex qua tendit ad approban. & ualidandum non debet operari reprobationem, & inuoliditatem.
- 63 Tacita reprobatio consuetudinis non porrigitur ad futuram, sed ad praeteritam tantum.
- 64 Tacita prohibitio, & reprobatio non est eius efficacia, prout expressa.
- 65 Statutum, & consuetudo per rusticos induci non potest.
- 66 Consuetudo contra ius commune reprobans etiam futuras consuetudines potest ex noua, & iusta causa denuo introduci.
- 67 Consuetudo immemorabilis praesumitur, ex iusta causa introducta, licet alias de iure sit reprobata.
- 68 Et talis consuetudo habet uim privilegii a Principe concessi.

- 69 Et operatur etiam in his in quibus ius commune repugnat.
- 70 Et habet tantam potestatem, quantum habet Imperator, quando cum causa procedit.
- 71 Consuetudo immemorabilis ubicunque est damnata ut irrationabilis, denuo introduci an possit.
- 72 Bal. in l. finon speciali. C. de testa. reprobatur.
- 73 Numerus duorum testium tanquam de iure naturali, & gentium per statutum, & consuetudinem tolli non potest.
- 74 Papa & Imperator, & alii supremi Principes non possunt statuere, quod indistincte uni tantum testi plena fides adhibeatur.
- 75 Non possunt statuere contra ea, qua sunt iuris diuini, uel gentium.
- 76 Non ualet constitutio, qua inuitat ad delinquendum.
- 77 Possunt tamen Papa, & Imperator ex causa statuere in aliquo casu particulari, quod unus testis plene probet.
- 78 Statuta, & consuetudines sunt paraefficaciae, ac lex Imperialis.
- 79 Papalicer non possit tollere ius diuinum, potest tamen in aliquo casu particulari illud limitare, & declarare.
- 80 Statutum, & consuetudo, qua in aliquo casu speciali, ex aliqua causa adhibet plenam fidem uni tantum testi non est irrationabilis, secus si sit indistincta.
- 81 Vbi dispositio Principis non ualet, nisi ex causa, in dubio causa non praesumitur.
- 82 Statutum, & consuetudo potest inducere quod ualeat testamentum absque ulla teste, dummodo possit aliter constare de uoluntate testatoris.
- 83 Castum, & ulla, an possint statuta condere, & consuetudines inducere.
- 84 Consuetudo, an per unam progeniem, uel familiam introduci possit.
- 85 Statutum, & consuetudo, circa solennitatem in testamentis adhiberi, an comprehendat forenses ibi testantes, uel subditos alicui testantes.
- 86 Et an hoc statutum porrigitur ad bonam extra territorium sita.
- 87 Testamenta condita in locis infidelium,
- testamenta Iudaorum, & Paganorum, an requirant solennitates iuris civilis.
- 88 Instrumentum non est de substantia contractus, & testamenti, sed ad facilitatem probationem.
- 89 Instrumentum, ut probet debet continere descriptionem testium.
- 90 Ex instrumento nullo, quis agere non potest, licet contractus aliunde probari possit.
- 91 Contractus potest esse ualidus, licet instrumentum sit nullum, & contra.
- 92 Contractus, & instrumentum sunt diuersa.
- 93 Instrumenta publica ex generali consuetudine habent executionem paratam.

C A P. XXII.

- 1 **Q**UAMVIS supra cap. 13. in 10. amplia. conclusum fuerit, quod per liberam facultatem testandi non intelligitur remissa iuris solennitas ubicunque illa concessa fuerit personae aliam inhabili ad testandum, & idcirco hoc etiam casu requiritur solennis numerus testium, licet secus si talis facultas concederetur personae aliam habili iuxta not. per glof. & Docto. in l. si quando. C. de inoffic. testa. ut ibi plenius declarauimus, tamen ubicunque per legem, seu statuta particularia expresse in testamento remissa, seu subblata esset iuris solennitas, tunc sine dubio indistincte ualet testamentum absque solenni numero septem testium, ex quo ista est solennitas iuris inducta, per tex. l. hoc consultiissima. C. de testa. cum aliis late adductis supra cap. 2. num. 1. ideo & c. l. si non speciali. & ibi not. Docto. C. de testam. qui text. ita per omnes intelligitur, ut dicit Ias. in l. 1. sub num. 38. C. de fun. Trini. & ad hoc semper allegari solet.
- 3 Et in supremo Principe, ut est Papa & Imperator teste Bal. in l. 1. nu. 7. ff. de

ff. de constit. prin. & duo urbis magna luminaria, ut infra num. 56. omnes hoc admittunt iux. glos. in d. l. si non speciali. quæ dicit [ab Imperatore] & sequitur Oldr. cum quo transit Bald. ibi nume. 5. & de Papa probat tex. in cap. cum effes. extra eod. titu. de testamen. iunctis late trad. ad interpretationem illius tex. infra par. 2. cap. 8. præsertim, nume. 20. & seqq. 4 quia cum Supremus Princeps sit supra ius positium. cap. proposuit. de concess. præb. cum alijs ad hoc allegatis per Aym. de ant. tempo. par. 1. lectio. 1. nume. 38. nulli dubium, quod istas solennitates introductas de iure positio tollere pot., sine causa quoque, iux. Innocen. in cap. cum ad monasterium. nume. 2. de sta. monacho. & not. per cano. omnes in cap. quæ in ecclesiarum. ubi Abb. nu. 17. & Dec. qui adducit concordant. nume. 29. de conflictu. & in proprijs terminis Ang. conf. 88. col. j. Ias. proxime allegatus in d. l. 1. lec. 1. nume. 38. C. de sum. Trini. Anto. Francisc. ad Abb. in cap. 2. ante nume. 5. uer. consuetudo. de probatio. Paris. conf. 46. num. 32. cum seqq. uolu. 3. Natta in repet. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. nume. 21. & sequen. C. de testamen. & Fernan. Vasq. de success. crea. 1. par. lib. 1. §. 2. nu. 19. quib. in proposito accedant late trad. infra cap. proximo. nume. 3. cum seqq. 5 in his enim, quæ sunt iuris positui, uoluntas Principis est pro causa, & sufficit pro ratione uoluntas, ut infra nume. 48. cum sequen. & late supra cap. 3. nume. 24. & prout in plerisque casibus hanc iuris solennitatē in proposito relaxatam esse præced. nostris limitationibus ostendimus. 6 Et consequenter hoc etiam est admitte dum in alijs supremis Principibus, qui habent iura Imperij, & non recognoscunt superiorem, prout est

7 Rex Franciæ, qui est super omnes Reges, ut dicit Bald. in cap. imperialem. §. si. nume. 24. de prohi. seu. aliena. per Fede. & late cōprobat Boer. in tract. de authorita. magni. conf. qui alios ad hoc citat. nu. 48. imo concurret etiam cum Imperatore, ut ibi late nume. 47. de cuius præeminentia, & superioritate extat peculiaris tract. de iur. & priui. Reg. Fraciæ, Rex Angliæ, Hispaniarum, & similes, de quibus in cap. per uenerabilem. ubi bene Abb. nu. 9. & 10. qui filij sint legi. ubi etiam late Præpo. nume. 90. per glos. & scriben. in cap. Hadrianus. el. secundo. distin. 63. prout de iure extat celebre conf. Oldr. 69. & per eund. in conf. 231. num. 1. ad med. ibi, nisi forte quis non improbabiliter diceret. & Bar. in l. hostes. nu. 6. ff. de cap. & in l. si duas. §. grammatici. lec. ult. sub nume. 2. ff. de excu. tuto. ubi loquitur de Rege Franciæ, prout etiam Specu. de appella. in §. nunc tractemus. in prin. & per Io. And. in addi. ad eum de instrui. edi. §. porro. uer. subscribat. in fin. & Alexandri. in cap. ius quiritum. uer. si. no. quod omnes reges. distin. 1. Abb. d. cap. quæ in ecclesiarum. num. 6. ubi etiam Felin. colum. 12. uersic. tertius casus. sub nu. 33. de constit. & Bero. num. 82. Abb. in c. noui. sub nu. 16. de iud. in c. pastoralis. nu. 2. de offi. deleg. Fran. in rub. de appel. col. 3. Ias. in l. ex hoc iure. nu. 25. ff. de iur. & iu. Balb. de præscript. 2. par. 5. par. princip. quæstio. 2. nume. 5. Cagno. in procem. digestorum. num. 23. Restau. de Impera. quæstio. 54. nume. 7. in fi. & sequen. & idem latissime de Rege Fran. & alijs eo. tract. quæstio. 53. per totam, & Purpura. in rub. ff. de iurisd. om. iud. col. 2. latissime Felin. in c. cum non liceat. col. 5. de præscrip. Couara. in relec. regulæ peccatum. par. 2. §. 9. nume. 9. de reg. iur. lib. 6. Gabriel. conclud.

conclu. lib. 5. de acqui. re. domi. conclu. 3. nume. 3. cum seqq. Gaspar Valas. in repet. l. Imperium. nume. 93. & pluribus seqq. ff. de iur. om. iud. & pie ne Corfiet. de potest. regia par. 3. nu. 19. 20. & 22. cum cæteris seqq. ubi hos, & alios Reges specificè recenset, qui non recognoscunt Imperatorem in Dominum, nec alium superiorem, & par. 5. q. 101. nu. 66. cum seqq. Et de Serenissimo Dominio Venetorum Alberic. & post eū Ias. in d. l. 1. lec. 1. num. 11. & præcisè ad effectum, de quo loquimur. nume. 38. & lec. 2. nume. 81. C. de sum. Trinit. & in d. l. ex hoc iure. nume. 26. & 27. & idem Ias. latissime in conf. 20. col. 1. & seq. uolumi. 3. Sozi. iun. in conf. 100. nume. 10. & 11. uolu. 2. quod & uoluit Bald. in rub. ff. de re. diui. num. 6. quia ut ipse dicit de iure gentium ciuitas fundata in mari est libera eorum, qui eam edificant; prout etiam de Ianuensisibus idem Bal. in conf. 182. col. 2. uer. si. præterea alia ratione. uolu. 5. Dec. conf. 534. & 649. col. 1. Rolan. à Valle conf. 29. nume. 20. uolu. 1. latissime Contar. inde oriundus in l. uni. C. si de momen. poss. sue. app. limita. 22. nume. 12. & plurib. seqq. ubi idem subdit de Venetis, & de Republica Florantina, prout de ea, & de ciuitate Pisana Bar. in d. l. hostes. ad fin. ff. de capt. Abb. conf. 91. col. 3. uol. 1. Roma. conf. 456. circa prin. Dec. conf. 357. nume. 1. in fin. & seq. Felin. latissime in proposito de quo agimus in cap. quæ in Ecclesiarum. col. 2. in uersic. prima conclusio. num. 2. de constit. & col. 12. in uersic. tertius casus. idem Felin. qui idem firmat, de suo Excelso Duce Ferrariæ in cap. cum à nobis. col. 2. de testibus. Ias. d. conf. 70. col. 2. uersic. hinc est. uolu. 3. & Gabriel. d. conclu. 5. nume. 13. & pluribus seqq. quæ Republica subacta hodie succedit illi Ma

gnus Dux Etruriæ, prout etiam succedit in ciuitate Senarum libera olim Republica, ut per Abb. conf. 20. nu. 1. uol. 1. Sozi. eiusdem ciuis in conf. 63. nume. 6. uolu. 4. Rolan. d. conf. 29. nume. 22. & de Serenissimo Duce Sabaudix Sozin. Paris. & alij plures relati in decisi. Pedemont. 155. nu. 1. Gabriel. d. conclus. 3. in fin. latissime Ias. conf. 227. col. 10. uer. si. duodecimo. & seq. uolu. 2. Purpura. d. rubri. de iurisd. om. iud. col. 3. & de Duce olim Mediolani Ias. in d. l. ex hoc iure. nume. 25. in fin. Ripa, qui alios citat, lib. 2. respon. c. 3. in fi. late Pau. de Cast. conf. 34. col. fi. par. 2. Bald. in conf. 359. uolu. 3. Alex. in conf. 2. nume. 9. uolu. 1. Paris. conf. 1. nume. 25. ubi alios etiam citat uolumi. 1. & Curt. iun. in conf. etiam 1. nume. 29. & seq. & conf. 61. nu. 8. 9. & 10. ubi etiam loquitur de Marchione nunc Duce Mantuæ, de quo etiam Paris. conf. 69. nume. 2. cum seqq. uolumi. 1. & d. decisio. Pedemont. 155. sub nume. 1. de quibus, & alijs Principibus, & ciuitatibus Italiæ non recognoscen. superiorem Bar. in l. infamē. ad fin. ff. de pub. iud. latissime Restau. d. q. 54. nume. 9. cum cæteris seqq. Hi enim omnes tantam habent potestatem in Regnis, ac locis suis quantam Imperator in Imperio suo. Et ideo omnia possunt, quæ potest ipse Imperator, ut latissime habetur per supra allegatos Doct. & præterea Bar. in l. 1. §. de qua re. ff. de postulan. in l. quidā consulebat. in fi. ff. de re iud. in d. l. infamē. etiam in fin. ff. de pub. iudi. in l. 1. §. si. nume. 3. ff. à quib. appell. non licet. in l. 1. nume. 11. C. de ho. uacat. lib. 10. & alibi sæpe, ut per Alexan. in conf. 15. nu. 4. uol. 5. & idem Alexan. in conf. 1. nume. 28. & 29. eo. uolu. 5. Bal. in l. exemplo. num. 4. C. de probatio. & in l. donationes. in fin. sub rub. C. de dona. regis in reginam. & sequitur

tur Abb. in consi. 103. uol. 1. & in d. c. quæ in ecclesiarum. num. 6. ubi etiam Felin. proxime allegatus de constiti. Abb. in cap. pastoralis. nume. 5. cum concordan. ibi adductis per Dec. col. 1. uersi. & quod dictum est. de appel. idem Abb. in cap. cum te. nume. 19. de re iud. & in d. c. per uenerabilem. nume. 10. & Præpo. nume. 90. qui filii sint legi. Corn. consi. 200. nume. 1. uolu. 1. & repeten. supra allegati in d. l. imperium. nume. 93. & alijs seqq. de iurisd. omn. iud. late Dec. in consi. 191. col. 2. Aym. qui alios cumulat in consi. 135. num. 2. Cepha. in consi. 3. nume. 24. & in consi. 58. num. 65. uol. 1. Paris. consi. 25. nume. 53. cum seqq. uolu. 1. Sozin. iun. de communi consi. 92. nume. 3. uol. 2. & alii cumulati in d. decisi. Pedemon. nume. 155. num. 1. & per nos infra nu. 10. & 11. & c. 24. nume. 6. & 7.

9 Et potuerunt hi omnes de iure præscribere hanc superioritatem iux. cōmunem, ut patet ex latissime ad utrāque partem adductis per Felin. in d. c. cum non liceat. col. 3. in uers. ceterū, & ceteris seqq. de præscrip. de qua at testatur Balb. eo. tracta. de præscrip. d. 2. par. 5. par. quæstio. 2. num. 5. & seq. Gabriel. d. conclu. 3. nume. 15. & latissime per Aym. de ant. temp. par. 4. sectio. materia ista. nu. 72. & 73. cum seqq. ubi etiam ipse attestatur de communi, & Restau. d. quæst. 54. & de cōmuni pro hac parte attestatur quoq; Couar. in relect. regulæ peccatum. par. 2. §. 9. ad fin. uersi. imo & præscriptione. quam etiam opi. sequitur, & erudite probat Nauar. uir profundæ scientiæ, & omni laude dignus in sua relect. cap. nouit. de iudi. in 3. notab. corrola. 35. 62. 63. & 65. nume. 116. & seqq. num. 158. cum quinque seqq. & nume. 167. quibus in locis fortius probat, nec de iure Imperatorē fuif-

se, nec esse Dominū totius orbis contra communem, neque totam Hispaniam unquam illi subiectam fuisse, qd̄ & ultra omnes latissime comprobāt Domi. Soto de iust. & iur. lib. 4. q. 4. articu. 2. per totum, & Couar. in relect. regulæ peccatum. par. 2. §. 9. nume. 5. cum ceteris seqq. usque ad fin. & ante omnes doctissime, & latissime hoc probat, & firmat Old. d. consi. 59. per totum. quamuis Antoninus ipse Impe. contra dicens. Ego quidem mundi Dominus. in l. de precatio. ff. ad l. Rhod. de iac. quam quæstionem ultra omnes latissime dicitur Ioan. Bap. de Sancto Seuerino. in repe. l. cunctos populos. num. 1. usque 10. C. de sum. Trini. ubi tandem residens cum communi. nume. 9. attestatur, quod cum ea uideatur tenere Sancta Mater Ecclesia, & Sancti, & Catholici Pontifices in c. cum ad uerum. 96. distinctio. & alijs in locis per eum latissime cumulatis. prout etiam cōmunem latissime probat Restau. de Impera. q. 52. per totā, ita ut contrarium asserere forte hæreticum esse asserat Bar. in l. hostes. nu. 7. ff. de cap. & postlim. reuer. quod minime est admittendum per late adducta in proposito per Nauar. d. 3. notabili. c. nouit. nume. 41. ad fi. in uers. ex qua resolutione. & nume. 42. cum sequen. sed & quod de iure non potuerint Reges, & alij Principes præscribere hanc superioritatem, ut non recognoscant Impe. in dominum tenent Hostien. & post eum Abb. in d. cap. per uenerabilem. num. 37. ubi dicit, quod non uideatur de iure possibile, quod Princeps possit præscribere, ut non sit sub Imperio, licet bene possit præscribere iura Imperij, ut ibi per eum, & alios cano. ibidem, & in d. c. cum non liceat. ubi idē firmat Abb. nume. 16. de præscrip. cum alijs pro hac parte adductis ibi per Feli. col. 6.

in

in uers. contrariam partem. num. 11. & ceteris seqq. & Aym. d. 4. par. de ant. temp. sectio. materia ista. num. 72. quod hic discutere esset nimis alienū a propria materia, nam etiam quicquid sit de iuris rigore, & subtilitate, satis est quod ex communi obseruantia ita fuerit receptum, ut per Felin. in d. cap. cum non liceat. col. 4. præterea Docto. omnes conueniunt, quod possunt populi, & Principes isti præscribere iura Imperij, ut dictum est, & alia regalia reseruata in signum supremæ iurisdictionis saltem ex consuetudine temporis immemorabilis, iux. c. super quibusdam. ubi Abb. num. 2. de uerbo. signi. & Balb. de præscrip. d. 2. par. 5. partis prin. in prin. nume. 2. & latissime infra ea. par. in 1. & 2. principi. q. per totum, cum alijs adductis per Aym. de ant. temp. par. 4. prin. sectio. absolutis differentiis. nume. 13. & seqq. & copiosissime cumulatis p̄ Gabriel. com. conclus. lib. 5. titu. de præscrip. conclu. 1. in prima amplia. nu. 3. & seq. inter quæ est potestas legis cōdendæ, ut per Bar. in l. imperium. nume. 8. cum quo omnes transeunt. ff. de iurisd. omn. iud. cum nulli dubium, qd̄ potestas ista condendi legem generalem in eorum territorio cōpetit istis Principibus, & alijs habentibus perpetuam iurisdictionē. ut ibi per Curt. iun. nume. 82. & per consequens possunt etiam remittere istas iuris solennitates ad trad. per Bar. in l. omnes populi. in 4. q. 1. quæstionis prin. num. 8. ff. de iust. & iur. & Pau. de Cast. in consi. 34. nume. 9. ad med. par. 2. quem sequitur Alexan. consi. 2. nume. 9. uol. 1. cum alijs late adductis per Curt. iun. in consi. 61. nume. 8. in fin. cum seqq. & Dec. in cap. pastoralis. colum. 1. in fin. de appel. & late Dec. in consi. 1516. nume. 3. & 4. & Præposi. in d. cap. per uenerabilem. nu. 91. & Cor. cōs. 200.

col. 1. & seq. uol. 1. Ruy. consi. 187. nume. 9. uol. 2. Cepha. consi. 152. nume. 47. uol. 2. Ripa in l. nemo potest. nume. 17. ff. de leg. 1. & plures etiam ex supra allegatis. nume. 7. & 8. & in terminis per Ias. in l. 1. lec. 1. num. 38. lect. 2. nume. 81. C. de sum. Trini. & Alexan. in l. fin. sub nume. 5. ad med. ibi tamen concordando opi. C. de testa. mili. & cum alijs in proposito infra adductis. cap. 24. nu. 6. & 7.

12 Quinimo, quod tamen magis dubitabile uideri potest, etiam per statuta inferiorum à Principe hoc statui potest, quod ualeat testamentum absque solennitatibus iuris positui, & consequenter cum duobus testibus tantum (est enim animaduerten.) qd̄ in casu isto cum sit relaxata solennitas iuris civilis, uideatur testamentum redactum ad pristinum ius gentium ita ut ualeat cum duobus testibus tantum iux. not. per Bar. in l. filiusfam. nume. 4. ff. de dona. & in propriis terminis bene probat Bar. in l. 1. ff. de milit. testa. & in l. cum quis. sub nume. 9. C. de iur. & fac. igno. pulchre Bald. consi. 285. in princ. uolu. 3. & late in prima nostra limita. cap. 16. nume. 17. 18. & 19. cum seqq. & limita. 3. cap. 18. nume. 5. & seq. ostensum fuit, ut igitur repetamus etiam per statuta municipalia, & consuetudinem ciuitatis remitti possunt huiusmodi iuris solennitates, nam de statuto, & consuetudine doc. promiscue loquuntur, cū quo ad hoc sint paris potentia, ut infra nume. 47. ut in proposito bene concludit Ang. in consi. 88. & consi. 126. nume. 1. & seq. & idem uoluit Bald. in l. si. nume. 3. & num. 6. C. de testa. in l. defuncto. in fi. C. ad Terullia. & in l. fin. nume. 6. C. de fideicom. Bar. in terminis proprijs, ubi promiscue loquitur de statuto, & consuetudine ciuitatis. in l. de quibus. nume. 28. ff. de leg. &

in

in repet. l. i. nume. 22. & sequen. C. de summa Trin. ubi latissime Ias. in l. i. lec. nume. 33. cum pluribus seqq. ubi pro ista parte attestatur de communi sub nume. 37. in uers. contraria opi. & in 2. lect. nume. 71. usque 82. ubi pariter sub num. 80. attestatur de communi, itidem in uers. contraria opi. & tradd. omnes in d. l. si non speciali. ubi not. Bal. sub nume. 5. & Pau. de Cast. nu. 1. Alex. qui alios cumulat, & attestatur etiam de communi. nume. 2. & seq. C. de testa. Bal. referens Andr. de Pisis, & Cyn. ita determinasse, & post eum Paul. de Cast. qui etiam attestatur, quod ita communiter tenetur, & seruatur in l. 3. sub num. 11. in uers. an autem per statutum. usque ad fi. ff. de testa. referens hanc fuisse questionem disputatam per Iacob. de Aret. super statuto Venetorum. Angel. Aret. in §. fin. sub num. 2. uers. no. quod ualet statutum. inferens ad statutum Senarum, instit. de testa. Dec. qui loquitur in statuto Burghi Sancti Sepulchri in cōsi. 612. nume. 1. & post alios latissime Ioan. Anibal. in repet. l. nemo pot. nu. 145. eum multis seqq. usque nume. 164. ff. de leg. 1. & per cano. in c. 2. de proba. ubi latissime Abb. nu. 5. cum seqq. usque 10. ubi nume. 9. concludit pro ualiditate statuti, & consuetudinis, prout etiam Dec. nume. 12. in fin. ubi etiam ipse attestatur de communi, & quod ab ista communi opi. non est recedendum, licet articulus sit disputabilis, & ita quoque attestatur Cepha. consil. 32. nume. 6. licet ipse inclinet postea ad partem contrariam, prout etiam facit Ang. Aret. in tracta. de testamen. glos. 6. nume. 1. de quo extat in fortioribus terminis consil. collegii Padua. inter consil. Alexan. consil. 87. sub nume. 6. ubi pro hac parte attestatur de communi obseruantia. uol. 7. & latissime Natta in l. hac consultissi-

ma. §. ex imperfecto. num. 25. & seqq. C. de testam. & Fernan. Vasq. de success. crea. lib. 1. §. 2. num. 20. usq; ad fi. & lib. 3. §. 21. nu. 44.

15 Quæ quidem opin. ultra quod tot Doc. auctoritate roboratur, præterea ex eo potissime cōprobat, quia huiusmodi numerus testium, prout etiā aliæ solennitates inductæ de iure ciuili per d. l. hac consultissima. C. de test. per aliud ius ciuile tolli possunt, ut in §. sed naturalia. instit. de iu. natu. & prout etiam in multis casibus huiusmodi iuris solennitates relaxatas uideamus, ut supra dictum fuit, & bene in terminis arguit, & probat Ang. d. consil. 88. num. 2. & consequenter etiam per statuta particularia moresque ciuitatis relaxari poterunt, quia & ipsa dicuntur ius ciuile, ut in §. ius autem ciuile. & in §. sed ius quidem ciuile. iūcto §. ex non scripto. instit. de iu. natu. l. de quibus. ff. de leg. c. consuetudo. j. distin. & l. omnes populi. ubi Bart. & cæteri. ff. de iust. & iu. & quo ad ipsos ciues eorum statuta, & consuetudines habentur pro iure communi, quia & iuri communi præualent, Bald. in l. qualem. in j. ff. de arb. & in l. illa instit. ad fin. prin. ff. de hæc. instit. Bal. tit. de pac. constan. in prin. sub nume. 22. ibi porro etiam locales consuetudines. & in l. 2. in fi. C. de bo. qua. lib. Abb. in rubri. de consuetu. cum aliis adductis per Dec. consil. 685. nume. 1. & seqq. & Ias. in l. præscriptione. ubi latissime à nume. 18. usque 22. C. si contra ius. & latissime quoque Dec. in cap. licet causam in 2. notabili. de proba. & Cagno. in l. 2. nume. 259. C. de pac. inter emp. & ued. & Boer. decif. 284. nume. 6. Felin. in c. ius generate. col. j. ad fin. uers. sed pro opi. d. Abb. 1. dist. Ripa in l. hæredes mei. §. cum ita. sub num. 29. ubi latissime Zanch. in 1. edif. nume. 1199. ad fin. & num. 1144. ff. ad

18 ad treb. est enim consuetudo lex non scripta, & paris potentia cum lege scripta, ut infra. nu. 47. quælibet autem ciuitas, & omnes populi habent potestatem legis condendæ, & introducendi consuetudines, quæ dicuntur iura municipalia etiam Principe ignorante, & abiq; alia speciali eius confirmatione, & approbatione, ut in terminis probat Bar. in d. l. 1. nume. 22. ad fi. & seq. C. de summa Trin. & Abb. in c. fi. nu. 13. de consuetu. ex generali licentia, & permissione ipsius Principis, qui eis concessit, quod possint facere leges & statuta, per d. l. omnes populi. & ibi declarat Bart. nu. 4. & post eum latissime Ias. num. 7. cum pluribus seqq. ff. de iust. & iu. & idem Bar. in l. re. gati. nu. 4. ff. de poen. & in l. de quib. ff. de leg. Bal. in l. receptitia. sub nu. 7. C. de constit. pecu. & sic possunt statuta condere etiam iuri cōmuni contraria, dum tamen non reprobata. l. item eorum. ff. quod cuiusque uniuers. nomi. l. prohibere. §. plane. ff. quod ui aut clam. Bar. in l. Antiochenium. ff. de priu. credi. cum alijs adductis per Dec. in d. c. quæ in ecclesiis. num. 4. de constit. late Ias. in l. omnes populi. nume. 7. & seqq. ff. de iust. & iu. Bar. ibi. nu. 26. per cano. in c. quod clericis. & ibi late Abb. sub num. 45. de fo. compe. & in proposito nostro late Ang. d. consil. 88. & 126. nume. 2. & Pau. de Cast. in d. l. si non speciali. etiam nume. 2. C. de testa. ubi not. in proposito dicit Bal. sub nu. 3. quod generalis consuetudo totius mundi seruat quod Patriæ, & Ciuitates uiuunt sua lege, & consuetudine, & quod hoc consonat cū iure gentium, ut ibi per eum; & quod et de iure nature, & ab exordio mundi cōpetat ciuitatibus hæc regia potestas latissime probat Nauar. d. c. nouit. notabili. 3. nu. 112. & trib. seqq. & rursus

119. & seq. & originem huius rei multū docte, & latissime explicat Inn. i. c. quod su p. his. de uoto. & post eum, & alios Nauar. proxime alleg. n. 94. & seq.

Præterea & secundo magis specifice, quod solennitates testamentorum possint per statuta particularia, & consuetudinē ciuitatum tolli, minui, mutari, & alterari, probat tex. in l. 2. ibi secundum leges moresq; ciuitatum. & ibi Bar. C. quemad. testa. ape. per quem ita in proposito nostro concludit Bar. in d. l. 1. nu. 22. in fi. cum seq. C. de sum. Trin. & Ang. consil. 126. nu. 1. in fi. & seq. quicquid respōdeat Ias. in d. l. 1. C. de sum. Trin. lec. 1. sub nu. 37. in uers. pro ista sententia. dicens quod in apertura, & publicatione testamenti in terminis. d. l. 2. quemad. testa. ape. non ita militat suspicio falsi propter præsentiam iudicis, & testium, prout militat in confectione testamenti, ubi non interuenit solennis numerus testium facit l. fi. C. de fideic. cum si. nā

22 salua pace Ias. non bene percipit uim argumenti, & inductionem Bart. de tex. d. l. 2. quia licet uerum sit quod de iure communi in publicatione testamenti reperitur præsentia iudicis, & testium, propter quā, ut dicit Ias. cessat præsumptio falsitatis, hæc tamen solennitas secundum Bart. potest per statuta locorū tolli, & alterari, arg. illius, tex. qui bene probat opin. Bart. quicquid dicat Ias. cuius motiū de suspicionē falsitatis in confectione testamenti, ubi nō adhibetur solennis numerus testium, tollitur ex eo, quia ubi cunq; per statuta, & consuetudinē ciuitatū reperitur relaxata iuris solennitas, & numerus testium in confectione testamentorum, idcirco nō militat suspicio falsitatis, quia præsumitur quod ciues hoc statuerint ex iusta, & rationabili causa, quia scilicet in illa ciuitate sint homines legales, & bonæ uitæ

- nec subest memoria quod in illo loco unquam fuit commissa falsitas, ut infra latissime ostendetur. nu. 3. 7. & 3. 8.
- 24 Tertio, ad idem magis in terminis adducitur tex. in d. l. si non speciali. quem omnes ibi ad hoc not. C. de testa. ubi uidetur clare probari, quod iuris solennitas ex speciali privilegio ciuitatis in consecutione testamenti remitti potest, etsi illud genitium (Patriæ) regitur ab illo uerbo Privilegio. & sic quo. Privilegium sit per Patriam concessum, ut ibi dicit Ias. sub nu. 1. ibi erit tex. pro hac parte clarus; si uero inquit Ias. illud genitium (Patriæ) refertur ad illud participium, relaxata, ut sic sit sensus, quod iuris solennitas ex speciali privilegio Patriæ concessio scilicet ab Imperatore, ut ibi exponit glo. (sit relaxata) nihil probat, & idcirco cum ille tex. dupliciter possit exponi, non uideatur super eo posse fieri fundamentum, quia, ut ait Boetius, quæ multipliciter exponitur, eius ueritas ignoratur, & multum in proposito trad. Bald. in consi. 228. in uers. cum igitur. uolu. 3. cum latissime adductis sup. c. 16. nu. 71. & seqq. nihilominus prima expositio uerior uidetur, quia magis amica literæ, & iuriconsona si quidem ibi de cōcessione facta ab Imperatore uerbum nullū,
- 25 unde quod lex non dicit, nec nos dicamus, quia uerbis legis debemus esse contenti, ut bene in proposito per Bal. in d. consi. 228. loquens super intellectu cuiusdam statuti cum aliis supra adductis. c. 16. nu. 3. loquitur enim lex simpliciter de privilegio Patriæ, nec distinguit à quo fuit concessam, an ab Imperatore, an ab ipsa Patria,
- 26 unde nec nos distinguere debemus, ut etiam licet Bal. in d. consi. 228. cum aliis supra adductis. c. 10. nu. 33. & cū tex. de Imperatore uerbum nullum faciat, nō debemus nos persona Im-
- 27 peratoris subaudire, quia persona extrinsecas subaudiri non debet. l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus. in fi. ff. de uerb. obl. & idcirco primus uidetur uerior intellectus.
- 28 Quarto, statutum, & cōsuetudo potest probationem de iure inualidam ualidam facere, & eō uerso. iux. tex. meliorem de corpore iuris loquentē de consuetudine Patriæ. in c. cum dilectus. ubi post alios Feli. nu. 3. 5. de fi. instr. & de Privilegio Patriæ. in d. l. si non speciali. ibiq; omnes præsertim Ias. in 1. & 2. notabili. C. de testamen. & est communis conclusio cano. in c. 2. de proba. ubi Abb. & late Fel. nu. 6. & Dec. qui plures cumulat. nu. 9. Bar. in l. 2. sub nu. 2. ff. de stipu. ser. Bald. in rub. C. de fi. instr. nu. 45. & in l. comparationes. sub nu. 10. uers. ego addo. eo. ritu. & in l. receptitia. sub nu. 7. C. de constitu. pecu. & in l. quædam. §. nummularios. ubi post alios late Ias. nu. 2. & seqq. ff. de eden. Fed. de sen. in consi. 119. in fi. Alex. consi. 53. col. 1. in uers. statumen uigore capitulorum. uol. 1. Dec. in consi. 618. nume. 1. cum alijs adductis per Aym. de antiq. tempo. par. 1. sectio. uiso de uerbis. nu. 27. & Ias. in repet. l. admonendi. sub nu. 120. in uers. ultra Bart. ff. de iureiu. & consequenter ualebit statutum, quod testamentū ualeat cum paucioribus quam septē testibus, prout in specie habetur per doc. oēs supra allegatos nu. 14. præsertim quod hoc statutum uidetur fauorabile, & ampliandum,
- 29 tum per adducta, per Bar. qui expresse hoc firmat, in l. 1. nu. 23. ad fi. C. de sum. Trin. & Abb. in d. c. 2. nume. 9. de proba. Tum et quia per illud reducitur testamentū ad pristinum ius gentium, ut sup. nu. 13. & ad regulā iuris cōis, quod est fauorabile. c. ab exordio. 35. distin. cum sim. allegatis per Fel. in c. cum oēs nu. 7. & 8. & in c. cum accessissent.

- 30 tino omnium consi. 217. nu. 7. uol. 7. cum alijs adductis per Fel. d. c. 2. nu. 5. & Dec. nu. 10. de proba. & Aym. d. sectio. uiso de uerbis. sub nu. 32. & Ias. in d. repet. l. admonendi. sub nu. 12. cum seqq. & Alex. consi. 3. nu. 5. & seqq. uol. 2. cum alijs infra late adductis. nume. 76. & supra cap. 3. nu. 12. & infra par. 2. cap. 9. nu. 14. & seqq. ubi ampliuimus, & declarauimus.
- 31 Et post Iac. de Aret. per eum relatū in nostro proposito trad. Io. Andr. in addi. ad specu. de instr. edi. §. cōpendiose. in uers. sed nunquid de consuetudine. & bene in proposito Dec. in d. cap. 2. sub nu. 3. in uers. confirmatur hoc. de proba. & in terminis præcisus Ias. in d. l. 1. lec. 1. nu. 34. & lect. 2. nu. 72. C. de sum. Tri. quia si lex civilis requirens septem testes ad euitandas fraudes est rationalis, per consequens statutum, & cōsuetudo illi contraria uidetur irrationalis, ut in proposito considerat Abb. in c. fi. nu. 6. de consuetu. ergo nulla. c. erit autem lex. 4. dist. & d. c. ex parte. ibiq; Abb. in 2. notabili. eo. ritu.
- 32 Quæ quidem ex eo confirmantur, quia non ualeat statutum, uel consuetudo ualidans probationem de iure inualidam, nisi ubi subest necessitas uel euidens utilitas, & sic iusta, & rationalis causa, & nō alias, ut per Io. Andr. supra relatam. nu. 32. & est conclusio communiter recepta per cano. in d. c. 2. ubi Abb. & Feli. nu. 6. & Dec. nu. 9. & seqq. de proba. prout ita declarari debent adducta supra in quarto fundamento num. 29. & seqq. de qua causa, & rationalitate statuti, & consuetudinis constare debet, quia in dubio uidetur irrationalis iudicandam eo ipso, quod est contra ius commune, præsertim ubi ius commune est fundatum, prout istud de numero septem testium in iusta, & rationali
- 33 tino omnium consi. 217. nu. 7. uol. 7. cum alijs adductis per Fel. d. c. 2. nu. 5. & Dec. nu. 10. de proba. & Aym. d. sectio. uiso de uerbis. sub nu. 32. & Ias. in d. repet. l. admonendi. sub nu. 12. cum seqq. & Alex. consi. 3. nu. 5. & seqq. uol. 2. cum alijs infra late adductis. nume. 76. & supra cap. 3. nu. 12. & infra par. 2. cap. 9. nu. 14. & seqq. ubi ampliuimus, & declarauimus.
- 34 Et per consequens, ut concludamus, nō solum per legē Imperialē, & statuta Principum, qui iura Imperii obtinent, sed etiam per statuta municipalia aliarum ciuitatum remitti possunt huiusmodi solennitates iuris positui in condendis testamentis, quo casu ualebit testamentum cum duobus tantum testib. iux. præsentem nostrā limitationē, quia per hoc uidetur redactum ad terminos iuris gentium, secundū quod duo tantum testes sufficiunt; nam reliquus numerus testium ultra duos est introductus per ius posituum ex l. hac consultiissima. cū sim. C. de testa. & idcirco per aliud ius posituum tolli potest etiam sine causa per adducta supra nu. 4. cum seqq.
- 35 Nec obstat si dicatur, quod ius commune requirens septem testes in testamentorum consecutione est fundamentū in ratione falsitatis euitandę, ideoque iusta, & salubris in hoc fuit prouisio legalis, ut latissime ostendimus supra c. 2. nu. 3. & seqq. & rursus nu. 13. usque 19. & c. 3. num. 1. & 2. adeo quod statutum illi contrarium pariterq; cōsuetudo posset uideri irrationalis, tanquā præbens occasionem delinquendi, & uiam aperiens fraudibus, & malitijs hominum, ad quas euitandas fuit inducta prouisio legalis, & ideo non ualere. cap. ex parte. ibique Abb. nu. 3. de consuetu. Host. Ant. de But. Card. Abb. & ceteri cano. in c. fi. eo. ritu. & multum in proposito Bal. in l. uni. ante num. 14. C. de confes. quem sequitur Ias. in l. quædam. §. nummularios. nu. 5. ff. de eden. & late Alexan. in consi. 3. nu. 6. uol. 2. idemq; Alex. in ul-

causa, ad tradd. per Abb. in c. 3. nu. 5. de eo qui mit. in poss. cau. rei seruan. & in d. cap. 2. ubi Felin. sub nume. 5. uerfi. limita secundo, & sub nume. 9. uerfi. limita secundum do. Abb. ubi latissime Dec. nu. 8. de proba. Sarnen. in cap. 1. nu. 224. in fi. de constit. lib. 6. qui ita concludunt in consuetudine contra ius commune.

36 Est enim pro resolutione aduertendum primo nō esse simpliciter uerū, quod statutum irrationabile sit nullū, imo etiam statutum iniustum, quin & dolo conditum dummodo solenniter, ualidum est donec per superiorē tollatur. Bal. not. in titu. de pace. constant. in prin. nume. 2. Alex. in l. 1. nume. 4. & Ias. 5. ff. quod quisque iu. & in l. 2. ubi Ang. & Pau. de Castr. nu. 4. Alexan. num. 1. & Ias. 2. eo. titu. & tenent Vin. & Doct. omnes in cap. cum omnes, excepto Abb. ut ibi attestatur Felin. sub nume. 4. & Dec. sub num. 5. in uerfi. tertio. ubi attestatur de communi, ibi sed tamen communis opin. de constit. & post alios Sarnen. in c. 1. sub num. 131. in uerfi. circa secundam conclusionem. eo. titu. lib. 6. ubi pluribus modis respondent ad tex. qui pro parte contraria allegatur in cap. erit. dist. 4. quibus adde infra trad. nu. 52. & seqq. quamuis in hoc cōtra sit Bar. in d. l. omnes populi. num. 26. ad med. ibi, ratio quia lex, & statutum. ff. de iust. & iu. Abb. & quidam alii relati per Dec. in d. cap. cum omnes. quod discutere hic nimis esset alienū a proposito principali huius nostri tractatus.

37 Et idcirco secūdo principaliter respondetur. negando quod hoc statutum, nec non consuetudo, quod ualeat testamentum iuris omiſsa solennitate cum duobus tantum testib. aperiatur uiam fraudibus, & præbeat occasionem malignandi, & delinquendi quinimo uidetur bonum, & fauorabi-

le, tam ratione personę testātis, quàm eorum quib. relinquitur, quàm testimoniū a suis negociis auertatur, ut in terminis not. respondet, & late declarat Bar. in l. 1. ante nu. 24. C. de sum. Trini. nam licet iste numerus septem testimoniū fuerit a iure inductus ad euitandas falsitates, tamē pōt esse, quod in aliquo loco, ubi uiget istud contrarium statutum cesset iste timor propter legalitatem forte personarū illius loci, in quo etiam nō sit memoria, quod unquam propter defectum numeri testimoniū fuerit in testamento adhibita fraus, uel commissā falsitas; itemque forte difficile erat habere semper septē testes, & ex defectu numeri testium saepe desiciebant morientium uoluntates; & sic ex iusta causa præsumendum est, quod ciues ita statuerint, prout in terminis de huiusmodi statuto, & consuetudine ciuitatis Venetiarum trad. no. Abb. in d. c. 2. sub num. 9. de proba. & post Bar. per eum relatum Ias. in d. l. j. lec. 2. sub nu. 72. C. de sum. Trini. ubi enim cessat timor falsitatis propter legalitatem personarum, ut præsumitur cessare in loco, ubi uiget istud statutum, sequenda est uoluntas testatoris, etiam absq; numero septem testimoniū, cum & ipsæ leges etiam absq; ullo teste uelint conseruare testamenta certa, & indubitata, ut in terminis quoq; considerat, & trad. Bal. uiden. in d. l. si non speciali. sub num. 5. C. de testa. & Fernan. Vasq. de success. crea. §. 2. nume. 20. uerfi. quid dicendum. & in eo. §. nu. 7. & sic ubi cessat timor iste falsitatis propter legalitatem personarum, illa est iusta causa statuendi contra ius commune, ut per Docto. proxime hic allegatos.

Et cessat motiuū, quod ius cōerequirens septem testes sit fundatum in iusta causa ad uitandas fraudes, & falsitates, quia potest esse, ut dixi quod

quod in multis locis propter legalitatem personarum cesset timor falsitatis, & causa ista iur. communis, qua cessante, pōt fieri iuste statutū contra ius commune, ut in proposito bene trad. Bar. in d. l. 1. sub nu. 41. in uerfi. ad cōtraria. C. de sum. Trini. & late Abb. in d. c. 2. sub nu. 4. de proba. & Fern. Vasq. in d. §. 2. nu. 7. & num. 20. unde non mirum si ex uarietate temporū, & 39 & locorum statuta, nec non consuetudines cōtrariae ius cōe introducuntur, & ex tempore ipsa quoque statuta, & 40 consuetudines uariantur, quia lex debet esse loco temporiq; conueniens. d. c. erit autem. 4. distin. c. si. dist. 14. c. c. non debet. ubi Abb. nu. 2. de consan. & affi. c. quia sancta. in §. uerum. & ibi glo. 63. distin. & not. Bald. per illum tex. in l. uni. nu. 8. C. de cad. tol. 41 & opt. tex. in c. alma mater. in princ. de senten. excom. lib. 6. ubi expresse probatur posse iustissime mutari, & abrogari ueteres leges, quæ etiam iustissimæ conditæ sint, si postea successu temporum uisum fuit subditorum utilitati id expedire, ubi Couar. in 2. par. in princ. nu. 2. allegat concordant. & parum infra in uerfi. nihilominus constituendum est. probat post grauissimos auctores per eum relatos hanc legum mutabilitatem non solū permissam esse, sed admodum utilē, & frequenter necessariam fore non solum in lege humana, canonica, & civili, sed etiam diuina, ut est tex. clarus in d. c. non debet. in prin. ibi quoniam ipse Deus ex iis, quæ in ueteri testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo, & idem Couar. ubi sup. in uerfi. ad primum igitur. usque ad fi. respondet iis, quæ in contrarium adducta fuere, quibus addo Fel. in c. si quando. col. 9. in princ. de rescrip. ubi ex hoc infert ad extrauag. Benedicti

xj. inter communes in titulo de schisma. per quam fuit reuocata restitutio Bonifacij. 8. edita in confusionem domus de Columna in c. 1. eo. tit. lib. 6. ut ibi per eum, & late Doct. Soto de iust. & iu. lib. 1. q. 7. art. 1. per totū. Quamuis igitur in proposito nostro lex cōis de numero septem testimonium fuerit iusta, & rationabilis, & ex iustissima causa introducta; non tamen subinfertur, quod statutum nūc diminuens istum numerum tanquam legi iustæ contrarium sit iniustum, & irrationabile, ut supra proxime demonstrauimus; nam consideratis diuersis finibus, & diuersis motiuis, posunt duo statuta contraria simul esse uera, & rationabilia, ut bellissime in proposito probat pluribus exemplis Abb. in c. fi. num. 6. de consuetu. & in c. 1. nu. 7. de no. ope. nuncia. & est gl. not. & sing. in c. 2. uer. lex ciuili. de arb. lib. 6. si enim in proposito consideremus, quod propter multitudinē astantium plurimorum testimonium occurrit multis fraudibus, quæ in testamento committi possent, prouiso legalis fuit iustissima, ut late supra cap. 2. nu. 3. 4. 5. & nu. 12. cum pluribus seqq. & rursus cap. 3. nu. 1. & seqq. ostendimus. si tamen consideremus, quod multoties propter defectum numeri testium solent deficere morientium uoluntates, contra tex. in l. 1. C. de sac. eccl. & alias rationes, quas pro iustificatione, & rationabilitate huius statuti considerat Bart. in d. l. 1. ante nume. 24. C. de sum. Trinit. certe hæc erit iustissima ratio statuendi, ut ualeat testamentum cum minori numero testimoniū contra ius commune, præsertim in locis ubi propter legalitatem personarum cessat timor falsitatis, ut supra nu. 38. & seqq. latius quoque ostendimus, præsertim etiam, quia tale statutum

reducit nos ad pristinum ius gentiū , & ad regulam iuris communis, secundum quam in ore duorum, uel triū stat omne uerbum; quæ reductio fauorabilis, & rationalis iudicatur, ut supra nu. 31. & conformatur cum iure Diuino, & Pontificio iux. c. cum esses. extra de testa. ut infra proxime latius ostendemus.

43 Ex his igitur tollitur obiectio, quod statutum contra ius commune, in dubio iudicatur irrationabile, nisi de iusta causa, & rationabilitate statuti constet, & idcirco non ualeat in proposito statutum ualidans probationem de iure communi in ualidam, nisi ubi subest euidentis utilitas, uel necessitas, ut supra num. 34. Tum quia ex præmissis constare potest de rationabilitate statuti, quæ quidem rationabilitas statuti in præcis nostris terminis potissime comprobatur ex tex. not. in d. c. cum esses. de testam. ubi summus Pontifex expresse reprobatur consuetudinem huic statuto contrariā per quam scilicet rescindebantur testamenta in quibus non erant adhibiti septem, uel quinque testes, secundum quod leges humanæ decernunt, eo quod nimis aliena uideatur à lege Diuina à sanctorum Patrū institutis, & à generali ecclesiæ consuetudine, secundum quam in ore duorum, uel trium testium stat omne uerbum; statuens propterea ualere testamenta duobus, uel tribus tantum testib. adhibitis præsentem Parrocho; & per consequens statutum istud ualidans testamēta cum duobus, uel tribus testib. expresse uidetur per Pōt. approbatum; & dispositio civilis illi contraria sub interminatione anathematis expresse reprobata; nemo tamen sani capitis dixerit determinationem Pont. ibi esse irrationabilem, quinimo inde potius colligitur nimia

rigoritas iur. ciuilib. prout ibi latius habetur, per Abb. de cuius tamen decretalis intellectu infra in 2. par. prin. huius tract. latissime est tractandum, satis nunc est ex præmissis ostendisse rationabilitatem huius, de quo loquimur statuti, & conformitatem quam habet cum iure Diuino, & Pontificio, & per consequens falsum esse, quod iudicari debeat irrationabile, quamuis aduersetur iuri communi legum ciuiliū.

44 Tum etiam quia licet statutum sit contra ius commune, non subinde infertur in dubio iudicari debere irrationabile iux. supra allegatos doc. nume. 35. quin præter quod præfati docto. loquuntur de consuetudine iuri contraria, non autem de statuto quod in his, quæ sunt de iure positio clarum est, quod præsumitur rationabile, ut sentit Dyn. in c. fin. de reg. iur. lib. 6. quem ad hoc allegat, & sequitur Bald. in consi. 218. col. 1. uers. præterea in statuto. uolu. 2. idem Bald. in consi. 89. uers. item fratres. uolu. 3. & in c. 1. uers. extra quæro. col. 1. de constit. Tiraq. in præfa. retract. Lignia. nu. 77. quicquid sit respectu consuetudinis, ut declarat distinguendo Dec. in c. 2. sub num. 8. in uers. non obstant rationes Aret. de proba. præterea est respectu consuetudinis, in his, quæ sunt de iure positio, idē uidetur concludendū, quod in statuto nepe quod in dubio præsumi debeat rōnabilis, & ex iusta causa processisse, ut dicit not. Bal. in l. de quibus. parum sub nu. 33. ff. de leg. Tiraq. d. nu. 77. et contra ius cōe, secundum opi. Ant. de Butr. quā comprobatur Aret. in d. c. 2. de proba. ut et ibi attestatur Dec. sub d. nu. 8. & sequitur Alex. in cōf. 223 nu. 2. uol. 5.

45 Et hæc opinio in his, quæ sunt de iure positio, proculdubio uerior uidetur etiā respectu consuetudinis, quæ dicitur

dicitur lex municipalis, & derogat legi generali contrarium disponenti in loco quo uiget. l. item eorū. in prin. iuncta gl. in uer. uel perpetua. ff. quod ciuiliq; unuer. l. prohibere. §. plane. iuncta glo. in uer. municipalis. quæ allegat concordant ff. quod ui. aut clam. l. 1. iuncta etiam glo. 1. C. de eman. lib. & in pluribus aliis casibus not. per gl. in cap. frustra. distin. 8. & in cap. consuetudo. distin. 1. & hoc idem in terminis probat tex. i. l. 2. & ibi Bar. C. quæ ad. testa. ape. prout supra adduximus. nume. 21. & seqq. in quibus tamen iuribus nulla apparet ratio consuetudinis contra legem adducta. Nec dicatur hoc procedere propter specialem approbationem legis in casibus illis particularibus, quia imo si recte perpendamus, iura illa se potius fundant in autoritate, quam habet consuetudo absque aliqua speciali approbatione legis, ex illa generali approbatione, de qua in l. omnes populi. ubi Bar. nume. 4. ff. de legi. & in l. de quibus. ff. de legi. & in terminis Barr. in l. 1. nume. 22. in fi. & seq. C. de sum. Trinir. & Bald. in l. si non speciali. sub nume. 5. ubi in proposito dicit, quod generalis consuetudo totius mundi hoc seruat. C. de testa. cum aliis adductis supra nume. 17. & seqq. nullum est enim ius mere positium, quod consuetudine mutari non possit. Bald. in cap. uni. §. præterea ducatus. nume. 3. de prohi. feud. aliena. per Fride. Abb. consi. 7. col. 4. ad fin. uol. 2. Aym. consi. 238. num. 7. est enim consuetudo ius non scriptum, habens eundem uigorem quem lex scripta. §. ex non scripto. in fi. de iur. natu. gen. & ciuili. d. l. de quibus. & d. l. omnes populi. iuncta glo. & cap. consuetudo. distin. 1. cap. 1. in prin. de iure iur. lib. 6. not. Fede. de Sen. consil. 17. col. fin. uers. non obstat, quod quinto loco. & sunt paris potē-

tia, ut est optimus text. in proposito, de quo nunc loquimur in d. l. 2. ibi, secundum leges maioresque locorum insinuentur. & ibi Bar. C. quem ad. testa. ape. l. si ibi, quibus hoc facere, uel legibus, uel ex longa consuetudine permittum est. C. de eman. lib. & in auth. iubemus. in fi. ibi legibus, & moribus consonātem. ubi post alios Ias. nume. 2. & 3. C. de iudi. & in cap. cum uenissent. ibi secundum ius, & bonā terræ consuetudinem. de eo qui mitti. in poss. facit. l. 1. C. de ser. & aqua. l. circa. C. loca. l. an in totum. ubi gl. allegat cōcordant. C. de ædifi. priu. cap. in his. distin. 11. tradd. cano. in cap. ceteri. ubi Abb. in 3. notabili. de iudi. & bene declarat Bal. in l. 2. sub nume. 4. C. quæ sit longa consuetudo. ubi quod statutum, & consuetudo non differunt penes causam efficientem, & eius potestatem, sed tantum penes modum, & formam, ut ipse ibi declarat, & per Alex. in consi. 190. num. 11. & 12. uolu. 2. & consil. 52. nume. 7. uolu. 5. & 225. nume. 6. uolu. 6. Ruy. consi. 25. nu. 15. uolu. 2. & consil. 156. nume. 8. uolu. 4. unde æquiparantur, & sunt idem in effectu, ut in pulchra quæstione etiam trad. Ioan. And. in regula nemo potest. col. 2. in uers. item statutum. de regu. iur. lib. 6. in mercu. Bal. in l. 2. ad fin. C. de bo. quæ lib. Felin. in cap. quod super his. num. 10. de maio. & obed. Sarnen. in cap. 1. nume. 58. & nu. 123. de constit. lib. 6. late Aym. d. consi. 238. sub nume. 5. uers. ex qua ratione. & nume. 6. cum plurib. seqq. & alijs pluribus in proposito adductis per Mantiam de coniect. ult. uolunt. lib. 6. titu. 8. etiam in his quæ sunt de iure Diuino positio, ut bene probat & sequitur Abb. in c. fin. super glo. 2. nume. 3. de consuetu. quibus adde late trad. & cumulata in proposito supra nume. 16. cum seqq.

quamuis statutum, & consuetudo in multis etiam differat, ut patet ex not. in d. cap. fin. ubi Abb. nume. 8. & 9. de consuetu. & Sarnen. post alios in d. c. j. in 4. notabili. nume. 58. cum seqq. de constitu. lib. 6. ita quod non ualet absolute argumen. de uno ad aliud, ut ibi per eum.

48 In his ergo (ut ad rem redeamus) quæ sunt de iure positio statutum, & consuetudo etiam contra ius commune præsumitur iusta, & rationabilis, & ex iusta causa introducta, ut supra nume. 4. 4. eo ipso quod id opinatus est legislator, ut de lege, statuto, & consuetudine simul not. Bal. in l. 7. §. initium. in prin. ff. de postu. ubi glo. in uer. ratus. dicit, quod ista est mirabilis ratio in omnibus, quæ sunt de iustitia positua. idem not. Bal. in l. non omnium. in prin. ff. de leg. cum aliis adductis per Dec. in cap. quæ in ecclesiariis. nume. 29. de constitu. & Aym. in consil. 135. nume. 41. & habet locum il-

49 lud uulgatum, sic uolo sic iubeo, fit pro ratione uoluntas, ut late supra e. 3. nu. 24. & seq. etiam ad tollendum, & immutandum ea, quæ de iure communi ex iustissima etiam causa introducta fuerunt, ut bene probat Couar. in cap. alma mater. in prin. 2. partis. nume. 2. de senten. excommu. lib. 6. cum aliis supra adductis. nume. 41. Nam & quia, ut dixi, in his, quæ sunt de iure positio, est pro ratione uoluntas, ubicunque constat de uoluntate, ibi quoque dici potest constare de ratione sufficienti pro huiusmodi statuti, & consuetudinis ualiditate.

Ex his quoque colligitur responsio ad fundamenta Dec. qui respectu consuetudinis contrarium tenet in d. c. 2. sub nume. 8. de probatio. nam ad primum, quod ille qui nititur iuri communi habeat intentionem fundatam, respondetur id procedere donec ui-

get ius commune, sed ex quo constitudo potest induci contra ius commune, ut supra nume. 46. & seq. idcirco sublato iure communi per consuetudinem contrariam, non potest quis amodo illi inniti, ut multum in proposito respondet quoque Dec. in cap. licet causam. sub nume. 4. in uersi. unde quarto & ultimo. de probat. etiam sub pœna falsi. l. uni. in uersi. hanc igitur. & ibi no. Doct. C. de Iustitia. co. d. confir. l. multi. in uersi. has itaque leges. ibi falsitatis crimini subiectus. C. de uete. iu. enucle. l. fin. iuncta gl. ubi plene Bart. cum latissima apostil. ff. de fals. Bar. in d. l. omnes populi. nume. 68. ff. de iust. & iu. & in l. 1. in fi. prin. ubi declarat. ff. de coniugen. cum eman. lib. glo. & scriben. in cap. nouit. in gl. quicunque. de iud. Abb. in procem. decret. rex pacificus. nume. 7. & cano. omnes. in cap. 1. ubi latissima apostilla ad eum in uer. abrogata. ibique Felin. nume. 19. Dec. num. 11. & cæteri de constitu. Bald. in l. fin. sub nume. 14. C. de edic. di. A. dr. toll. Ad cætera uero, quæ omnia ad hoc tendunt, quod consuetudo ad hoc, ut tollat legem, & ius commune debet esse rationabilis. c. si. de consuetu. ex proxime adductis patet responsio, nepe quod in his, quæ sunt de iure positio est pro ratione uoluntas, & idcirco non requiritur, quod sit rationabilis, sed satis est, quod sit tolerabilis, & usu approbata, ut dicit Bal. de feud. cogni. nume. 4. nec in his stringit argum. Dec. uidelicet, quod ex quo lex est rationabilis consuetudo contra legem debeat iudicari irrationabilis, nisi constet de ratione, ut latius ostendit Couar. proxime allegatus in d. c. alma mater. in prin. par. 2. nu. 2. præsertim in uersi. ad primum. ibi, & præterea non ita cogit. ubi hoc argumen. soluitur, potest enim lex ex iusta causa inducta ex alia quoque iusta

51 sta causa per consuetudinem tolli, hæc enim ex uarietate temporum, & locorum se ad inuicem compariuntur, ut in terminis supra latius ostendimus. Dec. inter consuetudinem, & statutum, cum in his, quæ sunt de iure positio tam in statuto, quam in consuetudine fit pro ratione uoluntas, & utrunque sit eiusdem uigoris, & paris potentia per supra latius deducta.

52 Quæ confirmatur ex eo, quod ubi statutum, & consuetudo disponit in his, quæ sunt de iure positio, ratio non est de substantia statuti, & consuetudinis, sed sufficit pro ualiditate sola autoritas, & idcirco tam statutum, quam consuetudo ualent, licet careant ratione. l. non omnium. & ibi Bal. in prin. cum l. sequen. ff. de leg. & idem Bal. in l. de quibus. sub num. 32. in uersi. & primo quo ad primum. e. titu. & in l. lege. ante num. 2. C. de leg. hæc. & in consi. 473. col. 2. uersi. item ratio non est de substantia uolumi. 5. & ideo ubi habemus determinationem statuti non debemus querere rationem, ut dicit idem Bald. in l. Gallus. §. si eius. notabili. 2. ff. de libe. & posthu. & in l. 1. col. pen. uersi. item allegatio Inno. C. si plu. una senten. Ias. in consi. 188. ad fin. uolu. 2. Dec. consi. 563. nu-

53 me. 7. quinimo ualet statutum, & consuetudo, licet sit contra rationem, & statuta humana, dummodo non sit contra ius Diuinum, ut dicit Bal. in d. l. de quibus. ubi supra, nec sit contra fidem, nec præbeat occasionem delinquendi, nec alias sit contra mores bonos naturales, ut post Bal. Io. Fab. & alios late habetur per Tiraquel. in d. præfat. retract. lignia. nu. 76. per totum quem in hoc nostro proposito refert & sequitur alios adducens Fernan. Vasq. de success. crea. lib. 1. §. 2. num. 7. quibus adde late adducta supra num. 36.

& ita procedit text. in l. prospexit. ff. qui & a quibus, ut dicit Tiraquel. de cuius. l. intellectu late habetur per Felin. in cap. si quando. nume. 11. de rescript. & supra cap. 3. nume. 28. & ita declarari debent, quæ uidentur approbare consuetudinem, dummodo non sit contra legem, secus uero si sit contraria iuri scripto, ut habetur in l. 2. & ibi late Bal. C. quæ sit longa consuetudi. & in cap. consuetudinis. 11. dist. & in cap. frustra. ubi glo. ordi. 8. dist. uidelicet, ubi consuetudo contra ius scriptum esset contra bonos mores, uel esset occasio delinquendi, uel contra rationem iuris naturalis, ut latissime per Abb. ad quem me remitto, in cap. fin. nume. 3. 4. & 5. cum sequen. & nume. 22. cum seqq. usque ad fin. de consuetu. prout etiam declarari debet communis conclusio cano. in d. c. 2. de proba. ubi in proposito concludunt, quod consuetudo faciens probationem ualidam de iure communi in ualidam, non ualet absque iusta, & legitima causa, ut ibi late p. Dec. post Abb. & alios num. 10. iux. supra trad. num. 34. quia Doct. loquuntur de consuetudine, quæ absq; aliqua iusta causa uellet præhibere plenam fidem dicto unius testis contra regulam. l. ubi numerus. ff. de test. cap. in omni. & cap. licet uniuersis. extra eo. fundatam in iure Diuino, & lumine iuris naturalis iux. latissime supra trad. cap. 1. nume. 1. & pluribus seqq. uel scripturæ priuatæ ad fauorem proprium, quæ esset præbere occasionem fraudibus, & materiam delinquendi, & in similibus casibus, prout patet per exempla tradita per Dec. proxime allegatum; in his enim fatendum est statutum; & consuetudinem imo legem ipsam, quinimo Imperatorem, & Papam, in temporalibus, & spiritualibus 56 Supremos Principes, orbis duo magna

gna luminaria, ut habetur in cap. solitæ. de maio. & obe. nihil posse absque iusta, & rationabili causa iux. nor. per Doct. in l. si. C. si contra ius. & in cap. quæ in ecclesiis de consuetu. & præcise, & latissime infra nume. 73. 74. cum aliis seqq. usq; 80. ubi latius declarauimus. secus in his solennitatibus de iure positiuo, in quibus nulla requiritur causa per supra allegata.

57 Postremò nõ obstat, quod consuetudo diminuens solennem numerum septem testium in testamētorum confectione uideatur reprobata per l. fin. C. de testa. ubi Imperator approbat tantum consuetudinem rusticorum diminutiua numerum septem testium dummodo quinque interuenerint, minus autem nullo modo concedit ex quo tex. uidetur inferri, quod omnis alia consuetudo præterquam rusticorum diminuens numerum septem testium, indistincte sit reprobata, & prohibita omnis dispensatio in contrarium iux. late adducta supra c. 10. nume. 39. cum sequen. prout in terminis ille tex. per Doct. pluribus modis inducitur, ut habetur per Ias. in l. 1. lect. 1. sub num. 34. cum seqq. & lec. 2. nume. 72. & seqq. C. de sum. Trinit. ubi inquit Ias. quod ille text. infinitis

58 modis inducitur, & per Dec. in d. c. 2. nume. 12. de proba. hæc autem reprobatio porrigitur nedù ad præteritas, sed etiam ad futuras consuetudines iux. communem opi. de qua post Bar. & alios attestatur Alexan. in l. si mihi & tibi. §. in legatis. sub nume. 7. & seq. & Ias. in l. 1. lect. nume. 21. & lect. 2. nume. 14. ff. de leg. 1. & in terminis idem Alexan. in l. si non speciali. sub num. 2. ubi de communi attestatur. C. de testa. Ias. in l. de quibus. nume. 55. ff. de leg. & i. l. j. lec. j. nu. 35. & lec. 2. nu. 73. C. de sum. Trinit. Felin. & Dec. post alios cano. in d. cap. 2. num. 11. de pro-

ba. & plures cumulat Alexan. in consil. 196. num. 13. uolu. 2. & consil. 134. nume. 35. uol. 6. Ruyn. consil. 109. nume. 14. uol. 4. & consil. 32. nume. 1. uolu. 5. Couar. uaria. resolu. lib. 3. cap. 13. sub nume. 4. in 2. conclu. Sarnen. in c. 1. nume. 230. de consuetu. lib. 6. cum aliis latissime cumulat per Tiraquel. de retract. lignia. in præfa. nume. 18. in tantum quod nõ uidetur posse de nouo introduci, ex quo semel est reprobata, quia eo ipso uidetur damnata ut irrationabilis, ut per Doct. proxime allegatos; nam in hoc casu, ubi esset reprobata ut irrationabilis, sine dubio reprobata esset tam præterita quam futura, ut per Bal. in l. dudum. nume. 2. C. de contrahen. empt. & in auth. omnes peregrini. nu. 4. C. com. de success. cum late adductis per Tiraquel. proxime allegatum nume. 19. & hæc est communis opi. ut dixi, quãuis in contrarium sit glo. ord. in clem. statutum. uer. consuetudine. de elect. quam plures sequuti fuerunt, ut per Couar. proxime allegatum. nume. 4. & late recenset Tiraq. ubi supra nume. 17. præsertim, quia uidetur prohibita consuetudo per uerba negativa geminata præcisa, & uniuersalia posita in d. l. fin. C. de testam. per quæ uidetur prohibita omnis dispensatio, & dispositio in contrarium, ut in terminis ibi ponderat Ias. ante num. 11. ibi, item dicta uerba. & in d. l. 1. lect. 1. num. 36. & in 2. num. 76. C. de summa Trinit. Alexan. in l. si non speciali. nu. 3. C. de testa. Dec. in d. cap. 2. col. 8. uers. tertio. inducitur. tex. de proba. cum aliis adductis supra cap. 10. nume. 39. & seq.

59 Ad hoc fundamentum multipliciter responderetur per Ias. in d. l. 1. tam in prima, quam in secunda lect. C. de sum. Trinit. & Dec. in d. cap. 2. de proba. quorum dicta nõ est opus hic transcribere

scribere cum in locis suis uideri possint, & enim ut bene aduertit Ias. in d. l. j. lect. 1. sub nu. 36. & latius lect. 2. nume. 77. & seq. C. de sum. Trinit. est animaduertendum quod in d. l. fin. nulla consuetudo reprobatur, quia de reprobatione ibi uerbum nullum, sed bene consuetudo rusticorum approbatur ibi [per præsentem legem Rusticis concedimus eorum antiquam consuetudinem legis uicem obtinere] quæ quidem sunt uerba clara consuetudinis approbatoria, non autem reprobatoria, & licet talis consuetudo limitetur, & approbetur usque ad numerum quinque testium, & non ultra ibi [minus autem nullo modo concedimus] non tamen ex hoc inferatur, quod sit reprobata consuetudo cum minori numero, sed tantum nõ approbata, quæ duo inter se ualde differunt, aliud enim est quod lex resistat, aliud uero quod non assistat, iux. Docto. Bar. in l. sed & si lege. §. scire. sub nume. 4. ff. de pet. hæc. & multum ad propositum idem Bart. in l. omnes populi. sub nume. 26. ff. de iusti. & iur. cum aliis adductis supra cap. 3. nume. 67.

61 Præterea quamuis concederemus, quod in d. l. fin. C. de testa. esset reprobata consuetudo rusticorum cum minori numero quinque testium, ut uoluit Dec. supra allegatus in d. c. 2. de proba. reprobata doct. Saly. in qua se fundat Ias. supra etiam allegatus in d. l. 1. lect. 2. nume. 77. in fin. & seq. C. de sum. Trinit. de qua late Alexan. in l. 1. nume. 6. ff. de libe. & posthu. & in consil. 24. nume. 3. uolu. 4. & Ias. in l. non dubium. parum post nume. 18. C. de leg. quam hic non expedit examinare, nihilominus ex hoc non esset reprobata aliorum consuetudo, quinimo in d. l. fin. nihil immutatum est circa aliorum testamenta, ut ibi expresse ca-

uetur per illa uerba, nullamque ex præsentis lege fieri innouationem, & late probat Dec. in d. c. 2. sub num. 12. in uers. sed tamen aduertendum est. de probat. & idcirco non potest sumi argumen. ex approbatione consuetudinis rusticorum ad reprobationem aliarum consuetudinum; quia prout & bene declarat Dec. per hoc fieret maxima innouatio, quia sic reproberetur consuetudo futura, quæ prius non erat reprobata, quod esset contra illum tex. ut latius per Dec. proxime allegatum, præsertim quia dispositio. d. l. fin. quæ tendit ad approban. non debet operari reprobationem, & inualiditatem, ut in proposito not. respondet Petrus, quem refert & sequitur Bar. in l. si quis in principio. nume. 2. in ff. de leg. 3.

63 Et nihilominus ista tacita reprobatio aliarum consuetudinum, quæ sumeretur ex approbatione consuetudinis rusticorum, & sic à contrario sensu non porrigeretur ad futuras consuetudines, sed tantum ad præteritas, ut in terminis respondet Ias. in d. l. 1. lect. 1. nume. 35. in ff. & lect. 2. num. 75. ad fin. C. de sum. Trinit. post Aret. in cap. 2. de proba. argumen. l. fin. iunctis ibi no. per Bar. ff. de leg. 2. & trad. Bar. in d. l. si quis in prin. nume. 2. de leg. 3. Bald. in l. humanum. sub nume. 3. uers. ficu. secundo casu. C. de leg. cum tacita prohibitio, seu actus reprobatio, non sit eius efficacis, prout expressa, ut multum not. per Sozi. in l. 1. nu. 5. ff. de lib. & posthu. & in l. 1. in prin. ante nume. 65. ff. ad leg. Falci. & faciunt plura trad. per nos supra cap. 16. nume. 100. & seq. quamuis Dec. in d. c. 2. sub nume. 12. in uers. ista responsio. conetur hoc fundamentum impugnare, ut ibi latius per eum, de cuius ueritate non expedit hic latius discutere, præsertim quia illa approbatio consue-

consuetudinis rusticorum in d. l. fin. fuit quo ad eos necessaria, quia alias absque specifica legis approbatione fuisset inualida, tum quia uidebatur potius introducta per errorem, & imperitiam rusticorum, quam ex aliqua causa rationabili, tum quia apud eos ruri degentes non est iurisdicção statuendi, & per consequens inducendæ consuetudinis, ut ibi not. trad. Bal. nume. 3. Pau. de Cast. sub nu. 2. in fin. & late Ias. sub num. 10. de quo tamen ultimo uiden. est infra nume. 82. in fi. & nume. 83. & idcirco ex eo tex. non bene infertur ad consuetudines aliorum non rusticorum in ciuitate commorantium, apud quos est potestas inducendi consuetudines, & præsumuntur moueri ex iusta, & rationabili causa, ut per Bal. Pau. de Cast. & Ias. proxime allegatos.

Postremo, ut omnis cesset difficultas, quamuis uerum esset, prout non est, quod per d. l. fin. esset reprobata consuetudo diminuens numerum septem testium, & traheretur ad futuras etiam consuetudines, nihilominus est aduertendum, quod hoc non obstante potest consuetudo de nouo introduci ex noua causa superueniente post legem consuetudinis reprobatoriam, uel etiam ex antiqua causa tunc uigente, sed tamen per legem ueterem non considerata, ut not. declarat Abb. in d. c. fi. nume. 24. de consuetu. & no. idem Abb. in proposito nostro in d. cap. 2. de proba. nume. 8. & ibi quoq; Feli. sub nu. 11. & Dec. ante num. 12. ibi & declaratur. idem Abb. in consil. 7. col. 4. in fi. in uers. quinimo si ius reprobet. uol. 2. cum aliis adductis per Couar. uaria. resolu. d. lib. 3. cap. 13. sub nume. 4. in tertia conclu. ubi attestatur de communi, ideoq; in proposito nostro præsumendum est, quæ consuetudo ex iusta causa de nouo

introducitur, uidelicet propter legalitatem personarum, de quibus non subest timor falsitatis, iux. latius adducta supra nume. 37. & pluribus seqq. 67 Et præsertim ubicunque essemus in consuetudine immemorabili, quæ ex cursu tanti temporis semper præsumitur ex iusta causa introducta, licet alias à iure sit reprobata, ut per Abb. qui hoc probat in pulchra quaestione in d. consil. 7. col. 4. in uers. his præmissis. uol. 2. cum aliis adductis per Gabriel. commu. conclu. lib. 5. tit. de præscrip. conclu. 1. nume. 41. nam: & per uerba quantumcunque generalia nunquam talis consuetudo censetur sublata, ut per Couar. d. cap. 13. sub nume. 5. cum latissime adductis per Tiraquel. de retract. conuen. §. 1. glo. 2. nume. 25. habet enim talis consuetudo uim priuilegij cõcessi à Principe. ut Abb. dicit iux. cap. super quibusdam. §. præterea. iuncta glo. in uers. non extat memoria. & ibi Docto. de uerbo. signi. cum infinitis sim. adductis per Gabr. commu. conclu. lib. 5. d. tit. de præscrip. conclu. 1. nu. 1. 2. & seqq. & idcirco nulli dubium, quod isto casu consuetudo posset tollere solennem numerum testium iux. tex. in terminis in l. si non speciali. iuncta glo. 69 C. de testa. nam & talis consuetudo operatur etiam in his in quibus ius commune repugnat, ut latissime per Gabriel. proxime allegatum. nume. 9. & latius nume. 27. & seqq. & habet tantam potestatem, quantam habet Imperator quando cum causa procedit, ut etiam latissime per Gabriel. ibi. nume. 67. 70 An uero, & quando talis consuetudo immemorabilis operetur, & de nouo introduci possit ubicunque esset damnata ut irrationabilis, uidentus est Couar. d. cap. 13. nume. 5. per totum, & latissime Gabriel. ubi supra nu. 36.

nu. 36. & seqq. iunctis supra nume. 9. 13. & 14. & nume. 27. 28. & seqq. ad quem in materia recurrendum est, quia non expedit hic latius insistere. Ex quibus tãdem satis clare, ut puto probatur conclusio supra per nos firmata iux. communem sententiam, quod ualeat statutum, & consuetudo relaxando iuris solennitatem in testamētis, & sic tam tacite quam expresse diminuens solennem numerum septem testium, & disponens ualere testamentum cum duobus tantum testibus, quicquid dixerit Bal. in l. si non speciali. nume. 3. C. de testa. cum quo simpliciter ibi transit Pau. de Cast. nume. 2. dicentes, quod ita demum ualeat statutum, & consuetudo in diminuendo hoc septenario numero testium, dum tamen interueniant quinque testes, non autem minus per tex. ibi minus autem nullo modo concedimus. nam ad illum tex. latissime supra respondimus nume. 60. cum multis seqq. cum enim ultra numerum duorum testium reliquus numerus sit solennitas iuris positui, merito talis solennitas per statuta, & consuetudines ciuitatum tolli potest, ut latissime supra ostensum fuit, iure ergo merito hæc restrictio Bal. reprobatur per eundem Pau. de Cast. in l. 3. ad fin. ff. de testa. 72 Est tamen hæc communis conclusio declaranda, ut bene declarat Pau. de Cast. dum modo statutum, & consuetudo requirat saltem duos testes, qui quidem numerus est de iure Diuino, naturali, & gentium, qui merito per statutum, & consuetudinem tolli non potest iux. not. per cano. in cap. que in Ecclesiarum. de constitu. & in terminis tradd. Ang. Imo. Pau. de Cast. proxime allegati in d. l. 3. ad fi. ff. de testa. l. in l. uni. lec. 1. num. 39. & lec. 2. nu. 8. 2. C. de sum. Trini,

74 Quinimo nec ipse Supremus Princeps, prout est Papa, Imperator, & Reges, alijq; non recognoscentes Imperatorem, iux. supra tradd. nume. 3. & nume. 7. cum seqq. potest minuere numerum duorum testium, & statuere, quod uni tantum testi plena fides adhibeatur Rom. sing. 707. & sing. 356. quem refert, & sequitur Feli. in cap. constitutus. col. 7. sub nu. 16. ibi non dicas hoc esse clarum. de rescrip. & in cap. sicut. de senten. excommu. & lara apostil. ad Abb. in cap. post translationem. in finalibus uerbis. uers. numero testium. de renuncia. & alia apostil. Zachariae ad eundem Abb. in cap. cum contingat. in 2. notabili. de recri. Ias. in repet. l. admonendi. num. 191. ff. de iureiuran. ubi declarat hoc uerum esse, ubi indistincte, & absque legitima causa id statueret, prout infra proxime latius declarabitur. Nam præter communem rationem, qua Doc. mouentur, quod Papa, & Imperator nõ possint absque legitima causa statuere contra ea, quæ sunt iuris Diuini, & gentium, prout est iste numerus duorum testium, præterea talis constitutio inuitaret ad delinquendum, & ideo non ualet. l. conueniri. ff. de pac. dota. l. si unus. §. illud. & ibi late Ias. num. 1. & 2. cum cæteris. seqq. ff. de pac. Hoff. in pulchro articulo in summa qui filii sint legi. §. qualiter, & à quo. sub nume. 13. uers. quid si Imperator. ad fin. late Fede. de Sen. consil. 227. nume. 2. & cõsi. seq. cum late adductis per Ias. in l. ait prætor. la prima. in prin. nu. 8. & pluribus seqq. ff. de iureiur. & Aym. in consil. 229. nume. 4. & Dec. in cap. cognoscentes. nume. 2. de constitu. Feli. in rub. de homicid. & de statuto, & consuetudine tradd. cano. Hoff. Anto. de But. Abb. & cæteri in c. fin. de consuetu. & latissime Aym. in consil. 137. nu. 1. 2. 3. & 4. quod & indistincte

stincte procedit in omni materia, ut ibi per eum cum aliis supra etiam adductis. nume. 3. 2. & ut supra cap. 4. nume. 1. 2. & infra par. 2. cap. 9. nume. 14. & seq. ubi amplius, & declarauimus, & iux. not. in terminis per Felin. post alios per eum relatos in cap. 2. nume. 8. & Dec. nume. 10. de probat. & eundem Dec. in cap. 1. nume. 11. de appella. & prætere i esset dare occasio nem auferendi ius unius, & dare alteri, ut considerat. d. apostil. ad Abb. in d. cap. post translationem, de renunc.

77 Est tamen aduertendum, quod, ut proxime dixi, licet Papa, & Imperator non possit simpliciter, & indistincte hoc statuere, quod in omni casu unus tantum testis sufficiat, prout in terminis loquuntur Docto. prædicti, quia hoc esset in totum tollere ea, quæ sunt iuris Diuini, & gentium, contra nota. in d. cap. quæ in Ecclesiarum. & in l. fin. C. si contra ius, uel util. publi. & in terminis supra in prin. tract. nume. 33. cum seq. tamen quod in aliquo casu speciali unus testis plene p- bet, uel qd stetur dicto alicuius certæ personæ attenda illius casus, uel personæ particularis qualitate, & cōditione, hoc bene statuere possent, ut post Inno. not. trad. Abb. in cap. nuper. nume. 1. de test. licet de hoc dubitet ibi Felin. sed & idem concludit Ias. in d. repet. l. admonendi. d. nume. 191. & ita quoque dicendum est de statuto,

78 & consuetudine, quæ sunt paris efficacitæ, ac lex imperialis iux. late trad. supra nume. 16. 17. & seqq. iuncto nume. 45. 46. & seq. uidelicet, qd in aliquo casu particulari inducere possit, ut uni tantum testi credatur, licet non simpliciter, & indistincte, prout in terminis distinguit Mathesia. singu. 51. quia hoc nõ est tollere ius Diuinum, seu naturale, & gentium, sed limitare

79 in aliquo casu particulari, qd ex causa

Papa, & Supremus Princeps facere potest, ut tradd. omnes in d. l. fi. C. si contra ius. & in d. cap. quæ in Ecclesiarum de constitu. & in terminis de consuetudine hoc idem trad. no. Abb. in c. fi. col. 2. sub nume. 3. in uersic. Item non intelligas. de consuetu. & in cap. 2. nume. 6. in fin. cum sequen. de probat. prout in pluribus casibus ex causa hoc statutum reperitur, ut ibi late per Abb. & post alios latissime Gabriel. de test. conclu. 1. nume. 7. & seqq. iuncto nume. 16. & seqq. usque ad fi. cum concordan. per nos adductis supra in prin. Tract. nume. 20. & 36. cum cæteris seqq. & latius infra par. 3. cap. 3. nume. 224. 227. cum seqq. ubi hanc distinctionem latius comprobauimus.

80 Nec in hoc casu potest statutum, lex, & consuetudo iudicari irrationabilis, aut occasionem præbens malignandi, & delinquendi postquam nõ indistincte hoc inducit, sed ex causa in aliquo casu speciali, & particulari attenda casus, uel personarum qualitate, & negotii instantis circumspetis, licet secus, ubi esset indisereta, ut not. in proposito, & in fortioribus terminis trad. Bal. in l. uni. nume. 13. ad fi. C. de cōfes. Alex. in l. quædam. §. numularios. nume. 1. & latissime Ias. nume. 2. & seqq. ff. de edend. Abb. in cap. bonæ. el. secundo, nume. 30. de postula. præla. Dec. in d. cap. 2. sub num. 10. de proba. & in c. 2. nume. 18. & Felin. nume. 26. de fi. instru. Aym. de antiq. temp. par. 1. sectio. 1. uidimus, & abun de nume. 6. cum seq.

Et quamuis in diminuendo numero septem testium, qui usque ad numerum duorum dicitur numerus solennitatis iurispositiui, ut supra cap. 5. nume. 38. & seqq. nulla causa requiratur, quia pro iusta causa est uoluntas, quinimo in dubio iusta causa adesse præsumitur, ut supra nume. 44. & 48. cum

81 cum latius adductis superius cap. 3. nume. 24. cum pluribus seqq. tamen in diminuendo numero duorum testium, qui est numerus ueritatis de iure naturali, Diuino, & gētium, ut eo. cap. 5. ubi supra requiritur iusta causa, & idcirco in dubio non præsumitur adesse, sed oportet, quod de illa constet aliter, quam per assertionem ipsius Principis, ex quo ista derogatio non dependet à sua libera uoluntate, nec ualet, nisi ex causa, iux. l. si forte. cum ibi not. per Bart. ff. de castren. pecu. glo. & Docto. in l. si donatione. ubi post alios late Dec. nu. 18. cum seqq. & sub nume. 30. in uersicu. quinto. C. de colla. & cano. in d. c. quæ in Ecclesiarum, ubi in terminis idem Dec. sub nume. 16. in uersicu. secunda conclusio. & sub nume. 27. in uersicu. sed circa istam conclusionem. & nume. 28. de constitutio. & Oldr. in con. fi. 226. nume. 6. ad fin. cum seq. & late Ioan. Andr. in rubri. ad Specu. de reb. Ecclesi. alienan. Alexan. in consil. 55. nume. 3. & consil. 101. col. 3. in fin. uers. Prætere dato. uolu. 1. & consil. 43. nume. 4. uol. 4. Ias. in consil. 101. col. pen. in uersic. secundo responderetur. uolu. 1. & in consil. 233. nume. 3. uolu. 2. Dec. in consil. 544. nume. 16. & 357. nu. 5. & 576. col. fin. & 602. nume. 15. Ruy. consil. 41. nume. 12. uolu. 1. & consil. 99. sub nume. 7. uol. 3. Paris. consil. 11. nu. 48. in fin. uolu. 1. Cepha. consil. 43. nume. item 48. uol. 1. Ripa lib. 2. respon. cap. 19. nume. 19. Aym. consil. 5. nume. 5. idem Aym. in consil. 135. nume. 41. & idē latius de antiqui. temp. par. 1. sectio. 1. nu. 18. 19. 29. & 32. cū seqq. & late etiam Alcia. de præsumptio. regula 3. præsumptio. 8. per totum. quicquid inaduerterter dixerint Alex. in consil. 2. nume. 20. uolu. 1. & in consil. 1. nume. 5. prout ubique aduertit apostil. uolumi. 2. & Ias. in con-

fil. 227. col. 11. in uersic. in tali autem Principe. uolu. 2. & alibi, ut etiam aduertit Aym. proxime allegatus; nam contraria per Alexan. & Ias. allegata, & per eund. Ias. in consil. 236. col. 2. uolu. 2. procedunt in his, quæ sunt iuris positiui, in quibus Princeps etiam sine causa ad libitum disponere potest, ut bene distinguendo declarat idem Ias. in l. quominus. nume. 5. 6. & 7. ff. de flumi. & in l. si testamentum. nu. 2. 3. & 4. C. de testa. & in d. consil. 233. nume. 3. uol. 2. & Aym. Ripa. Alcia. proxime allegati.

82 Et per consequens cum per legem, statutum, & consuetudinem possit libere tolli solennitas iuris positiui, quo casu reducitur res ad primæ uos terminos iuris naturalis, & gentium, ut supra nu. 13. idcirco isto casu nescum ualebit testamentum cum duobus tantum testibus, ut late supra ostensum fuit, sed quod est fortius etiam absq; illu teste, dummodo aliter constare possit de uoluntate testatoris, puta per scripturam eius manu scriptam, aut subscriptam, & recognitam, id quod etiam expresse per statutum, & consuetudinem induci possit, ut in terminis in quibus consuluit Alex. in consil. 37. num. 6. uolu. 7. quæ confirmantur, & declarantur ex his quæ in terminis latissime supra tradd. fuerunt cap. 16. nume. 166. 167. & pluribus seqq. potest enim statutum, & consuetudo loco testium providere de alia specie probationis, quæ plures sunt, ut ibi nu. 172. & seqq.

An autem in terminis propositis sufficiat statutum, & consuetudo unius castri, uel nullæ, tradit Specu. de instr. edi. §. compendiose. nume. 15. ubi determinat, quod sic, quem refert, & sequitur Ange. Atet. d. tracta. de testa. in gl. 6. circa prin. quod quidem dependet ab illo articulo, an castrum,

- 83 itum, & uilla possint statuta cōdere, & consuetudinem inducere, nam qui unum potest, potest & aliud Bar. in repet. l. de quibus. nu. 1. ff. de leg. quod possint uidetur text. expressus forte à nemine alleg. in cap. statutum ciuitatis, castri, uillæ, uel alterius loci. ubi hoc no. Ancha. & alii de hæret. lib. 6. de quo articulo Bar. in l. 1. nume. 3. ff. de dam. in fec. idem Bar. in l. omnes populi. sub nu. 3. ubi post alios late Iaf. col. 7. in uers. & quod uillæ, & castra. in 2. lec. ff. de iust. & iu. Bal. in l. 1. nu. 1. C. quæ sit longa consuetu. & in auth. defuncto. in fin. C. ad sen. Tertul. Alexan. in l. fin. nume. 10. C. de testa. idem Alexan. in l. 1. in princi. nume. 11. ff. si quis ius dicen. non obtempe. & late per Abb. in cap. quæ in Ecclesiastarum. nume. 5. & Dec. num. 11. & 12. de constitutio. Et de consuetudine unius familiæ, & progeniei trad. Ioan. And. ad Specul. proxime allegatum in parua addi. incipien. interposuit. & post eum Alexan. in terminis de quibus agimus in l. si non speciali. num. 5. C. de testa. Ang. Imo. & Rapha. Cuma. 11. 3. ff. eo. Ruy. consi. 19. nume. 6. & consi. 34. nume. 5. uolu. 1. & consil. 208. ubi bene declarat eo. uol. 1. & consi. 144. nu. 3. & nume. 18. uolumi. 2. Paris. consi. 72. num. 11. uol. 4. & Iaf. in d. l. omnes populi. in 2. lect. nume. 42. ff. de iust. & iu. quod pariter ab eodem articulo depēder an una scilicet familia, & progenies possit statuere, & cōsuetudinem inducere, de quo ultra Doct. in locis nunc allegatis late A. Gabriel. commu. conclu. lib. 6. tit. de consuetu. conclu. 5. per totam, & latissime ad utrāq; partem Valenti. Fonterus in tract. de success. ab intest. pag. 118. quæstio. 3. per totam, & Tiraquel. de iu. primoge. q. 16. etiā per totā, quib. in locis alios latissime cumulatōs iuenies, ad quos me refero, cum iste nō sit locus suus.
- 85 Et an tale statutum, & consuetudo comprehendat forenses ibi testantes, uel subditos alibi testantes, & cōprehendat bona extra territorium sita, & de materia uidentū est in terminis per Specu. d. §. compendiose. nu. 16. & in titu. de sen. §. qualiter. uers. item pone quod Flandrensis. & Bart. in repet. l. de quibus. nume. 29. ff. de leg. & latissime Cyn. post Iacob. de Are. & alios antiquiores. in l. uni. ubi etiam Bar. nume. 24. Bal. Salyc. Fulgo. & late Iaf. lec. 1. nu. 70. & lect. 2. sub num. 82. 83. & seqq. C. de sum. Trini. Bald. Pau. de Cast. & cæteri in l. 2. C. quemad. testa. ape. idemq; Bal. in l. si non special. nume. 2. & late Alexan. nume. 4. & cæteri. C. de testa. Bald. quoque in l. in hac. nume. 2. C. de dona. & in l. si argorator. col. pen. in uers. & facit ad plures. qq. post Bar. ibid. in repet. illius. l. nume. 22. & latissime Iaf. num. 40. 41. 42. cū pluribus seqq. ff. de adop. Ang. Aret. d. glo. 6. in tract. de testamen. nume. 2. & nume. 5. & 6. Bald. titid. consi. 119. col. fin. in uers. restat. uolumi. 3. in consi. 418. uolumi. 4. & consi. 60. & 226. uolumi. 5. Ang. consi. 233. nu. 2. Cald. consi. 17. titu. de constitu. & late inter eiusd. consi. Fran. de Rampo. consi. 34. titu. de testa. late quoque, & no. Lap. alleg. 91. nume. 2. & num. 7. cum cæteris seqq. & Rom. in consi. 39. per totum Signo. consi. 66. etiā per totum. Alexan. consi. 16. & 128. uol. 1. & consi. 44. uol. 5. & consi. 141. nu. 7. uolumi. 7. Aret. consi. 54. col. 1. in uers. tertia ratio principalis. & col. seq. & consi. 73. sub nume. 5. uers. his ergo præmissis. & nume. 6. cum seqq. Goza. consil. 49. & in eodem casu Paris. consi. 12. uolu. 3. & Paris. consi. 99. nume. 56. cum cæteris seqq. uol. 1. Ruyn. consi. 201. uolu. 1. consi. 53. nume. 13. cum seq. uolu. 2. & consi. 48. & 49. uol. 3. & 160. uol. 4. Gram. decis. 103. nu. 17.

- nu. 179. & pluribus seqq. Bero. q. 109. & 117. per totum. Fel. in c. postulati. col. 2. & seq. de fo. compe. & doc. com. munitur in l. si. ubi latissime Dec. per tres coll. ff. de iur. om. iud. cum aliis cumulatōs per Ant. Gabriel. com. conclu. lib. 6. titu. de statu. conclu. 8. & 9. & in terminis lib. 4. de testam. conclu. 4. & Mantican. de coniec. ult. uolunt. lib. 6. titu. 8. nume. 13. & 14. addo Guald. titu. de testam. ord. cau. 6. num. 3. late Papien. in for. libel. quō petitur hæred. ex testam. num. 4. cum seqq. Et de testamentis conditis extrā
- 87 Rom. Imperium in terris infidelium, uide not. Bar. Pau. de Cast. & alios in l. qui à latronibus. ff. de testam. Bald. Pau. de Cast. & Alex. in l. 2. C. quemad. testa. ape. Pau. de Cast. in l. nutritoribus. nume. 6. C. com. de succes. Bal. in l. ius ciuile. & ibi late Iaf. nume. 33. 34. & 35. de iust. & iur. & Bald. super quodam testamento condito in Damasco in consi. 265. uol. 4. & in consi. 308. in uers. & quia testamentū fuit factum apud infideles. uol. 3. ex quib. inferri pōt ad testamenta iudæorū & aliorū infidelium an in illis requiratur solennis numerus septem testium, an uero sint soluta à solennitate iuris ciuillis, de quo uideatur Pau. de Cast. in consi. 378. uolu. 2. quibus conferunt multum ad propositum supra trad. in princ. tract. nu. 30.
- Postremo pro complemento præsentis limita. est aduertendum quod quamuis, ut sup. diximus nu. 72. & 73. numerus iste septenarius sit numerus solennitatis iuris positiuus, & numerus duorum testium sit numerus ueritatis iuris naturalis, Diuini, & gentium; nihilominus hoc ultimū non est ita absolute intelligendum, quin etiam non possit pertinere ad solennitatē ubi quæque ius positiuum illum ad solennitatem requireret, prout uidemus in cō-
- fectione publici instrumenti, quod licet non sit de substantia contractus, sed fiat ad proban. ueritatem contractus, & ad illius faciliorem probationem. l. cōtrahitur. ff. de pig. l. neq; la. 1. C. de nup. & in terminis testamenti trad. Soz. iun. & Fernan. Vafq. nouissime relati per Lud. Zun. in respon. pro uxo. nu. 508. & seq. quia quoad essentialiam, & ualiditatem testamenti non differt testamentū scriptum à nō scripto, sed tantum quoad executionem, ut not. trad. Bal. in l. generali. nu. 2. C. de sac. ecclie. quem refert, & sequitur Ana. cons. 37. relatus per eundem Zūtum, ubi sup. nu. 670. & 671. tamen ad hoc, ut instrumentum probet, & ualeat, requiritur quod habeat debitas solennitates, inter quas est descriptio testium saltem duorum, ut in authen. de instru. cau. & fide. in §. sed & si instrumenta. glo. in l. generali. C. de tabula. lib. 10. & opt. gl. in auth. de hæret. & fal. §. si uero absunt. uer. quantum ad hoc. Spec. de instr. edi. §. breuiter. nu. 10. Bal. in l. 1. nu. 5. C. ad Velleia. cum aliis adductis per Alex. in l. iuris gentium. §. quod ferè. nu. 3. & seqq. ff. de pac. & per cano. in c. 1. ubi Abb. Fel. & Dec. nu. 12. de si. instr. quod tamen fallit, ut infra c. prox. seq. nu. 13. & nu. 15.
- 90 Hinc est quod ex instrumento nullo ex defectu omiſſæ solennitatis descriptionis testium non potest quis agere, licet actus, seu contractus de quo fuit confectum instrumentum possit aliunde probari, puta per testes non descriptos in instrumento qui interfuerunt contractui, iux. l. 1. & l. si conſiterit. & duabus seqq. cum sim. C. de si. instru. nec tamen ex eo quod instrumentum sit nullum erit et nullus contractus, ex quo ut dixi instrumentum non est de substantia contractus, & idcirco contractus pōt esse ualidus licet instrumentū sit nullum, & e cōtra-

cum sint diuersa contractus, & instrumētum, l. si quis legatum. ubi Bar. sub nu. 2. ff. de fal. Bar. in l. 1. §. & parui. nu. 4. ff. quod ui aut clam. l. si & ibi Bal. C. de fal. cau. adiec. leg. l. fal. post alios in l. seruum filii. §. eum qui chirographū. nu. 7. ff. de leg. 1. tradi. Doct. in l. 1. §. si quis ita. ubi post alios Ripa. nu. 38. & seq. ff. de uerb. ob. Dec. cons. 17. nu. 3. & 4. Boer. decif. 183. ad fi. sub nu. 16. uerf. & ideo aduocatus. & in terminis testamenti latissime probat Ruy. cons. 1. nu. 2. 1. & 2. uol. 2. Couar. in c. regulatum. el. 1. sub num. 1. in uerf. prima equidem assertio. & uerf. tertia cōclu sio. de testam. Zun. in respon. pro uxo. nu. 10. cum seq. & Narra. in hac. cons. ult. supra. §. ex impensecto. q. 36. C. de re sta. & consequenter poterit quis agere ex contractu, non tamen uigore instrumētum quod potest esse maximi effectus propter paratam, & faciliore executionem quam hodie habent instrumēta publica ex generali consuetudine, & dispositione statutorum, ad not. per Bar. in d. §. & parui. nu. 3. cum seq. & in urbe instrumētum in For. Cam. de quibus extat plenus tracta. Ant. Gallesij olim in Rom. Cur. præstantissimi in foro causarum Procuratoris.

Limitatio VIII.

Testamentum factum coram Principe non requirit solennem numerum. septem testium, sed in eo duo tantum sufficiunt. Cap. XXIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Princeps est supra ius posituum.
- 2 Testamentum coram Principe conditum omnium testamentorum solemnitates superat.
- 3 Præsentia Principis supplet omnem defe-

- ctum iuris positum, & eius scientia supplet omnem defectum cuiuslibet solemnitatis.
- 4 Princeps ubiunque procedit ex certa scientia, censetur tollere omne obstaculum, & ut plenitudine potestatis ad hoc actus ualeat.
- 5 Et eius scientia habet vim clausule non obstante, & de plenitudine potestatis.
- 6 Coram Principe presumitur semper a deesse multitudo nobilium personarum.
- 7 Et eo. am eo nihil occultum fieri potest.
- 8 In priuilegiis. & bullis Papa non apponuntur testes.
- 9 In testamento factio coram Principe cessat timor fraudis, & suspicio falsitatis.
- 10 Et huiusmodi testamentum censetur notorium.
- 11 Et in eo duo tantum testes sufficiunt, qui debent reddere duplicem rationem ueritatis scilicet, & notorietatis.
- 12 In instrumētis, que sunt in publico parlamento non sunt necessarii testes, propterea nec in instrumētis, que sunt coram Populo.
- 13 Testamentum factum coram Principe nullum testem requirit pro solemnitate, nil ad eius ualiditatem, sed tantum ad probationem.
- 14 Communis. opi. que uidetur requirere duos testes declaratur.
- 15 Instrumentum testamenti confectum coram Principe non potest impugnari propter omissionem solemnitatem descriptionis testium.
- 16 Et in hoc superat cetera testamentum, in quibus est remissa solemnitas iuris positum.
- 17 Instrumentum testamenti est diuersum ab ipso testamento.
- 18 Ex instrumētis testamenti quod caret descriptione testium agi non potest, nec ex eo probatur dispositio testatoris.
- 19 Testamentum condita secreta coram Principe, aq. gaudeant priuilegio. l. omnium. C. de testa.
- 20 Testamentum condita coram DD. inferioribus Principe no gaudent Priuilegio. d. l. omnium. iux. opin. Bellam. Con. Sarnen. & Sozi. iux. ab autore tam. n. reprobata.

Prin-

- 21 Princeps habet iura omnia in serinio peccatoris.
- 22 Et ubi est princeps tota legalis Philosophia concurrat ad testimonium perhibendum.
- 23 In Principe non cadit iuris ignorantia, licet et quandoque eos errare contingat.
- 24 Papa est doctor ueriusq. iuris, eo ipso quod est Papa.
- 25 Et in eo. & qualibet supremo Principe, presumitur iuris scientia propter multos peccatos, quos penes se habere debet.
- 26 Princeps in acta coram eo celebrata presumitur uis plenitudinis potestatis ad hoc ut actus ualeat.
- 27 Ex duobus rationibus in lege expressis, quarum qualibet per se sufficit, satis est, quod una locum habeat, licet altera cesset.
- 28 Princeps in quantum est homo errare potest.
- 29 Princeps dicitur habere omnia iura in serinio peccatoris auctoritate non scientia.
- 30 Neo propter se, sed propter consiliarios, qui sibi assistunt.
- 31 Contra presumptionem iuris, & de iure non admittitur probatio in contrarium, nisi per confessionem partis.
- 32 Admittitur tamen per indirectum.
- 33 Testamentum quando dicatur factum coram Principe.

C A P. XXIII.

QUANTA sit potestas Principis in his, que sunt introducta de iure positum, ut est ista solemnitas numerus septem testium, cum ipse sit supra ius positum. cap. proposuit. ubi glo. & Doct. de concess. præben. clare patet ex trad. supra cap. proximo; præsertim nume. 3. & pluribus sequentibus, & idcirco omnium testamentorum solemnitatem superare uidetur testamentum, quod coram Principe conditum reperitur. ut est text. in quo præcise probatur hæc nostra præsens

limitatio. in l. omnium. ubi Docto. omnes no. & in specie Bart. nume. 1. dicens ualere testamentum factum coram Principe cum duobus testibus. C. de testa. Couar. extra eod. in rubric. par. 2. nume. 2. & late Corn. consil. 200. col. 1. & col. 3. uolum. 1. iul. Clar. libro 3. senten. questio. 56. uerf. sicu. est etiam aliis casus: Soz. iun. in consil. 138. nume. 10. par. 1. attestantes de communi, a qua non est recedendum in iudicando, aut consulendo.

Et enim præter quod, ut diximus, Princeps est supra ius positum, & idcirco eius præsentia uidetur supple re omnem defectum iuris positum, ut præcise per d. l. omnium. no. Innocen. in cap. 1. ante num. 2. & Abb. num. 20. & Felin. nume. 9. de lit. contesta. Ripa in l. Centurio. sub nume. 20. in uerf. sicu. tertio, quia præsentia. ff. de uulg. & pupil. subiti. & bona gl. quæ similiter alleg. d. l. omnium. in cap. 1. in glo. fin. in fi. de transact. quia actus factus in eius præsentia uidetur factus de eius scientia, & conscientia, ut præcise not. fal. in d. l. omnium. nume. 2. cuius quidem scientia, & conscientia supplet defectum cuiuslibet solemnitatis. Bal. in l. nullus. num. 1. C. ad leg. Jul. maieft. ubi quæque enim Princeps procedit, ex certa scientia, uidetur tollere omne obstaculum iux. l. idem. Vlpianus. in fin. ff. de excusa. tuto. & l. quidam conuuebant. etiam in fin. & ibi Docto. ff. de re iud. ubi late Alexan. nume. 6. 7. & sequentibus, & gl. not. in cap. ad hæc. uerf. elegerint. in fi. ubi cano. omnes præsertim Abb. & post alios Dec. de rescript. & glof. in cap. 1. uerf. noscatur. ubi late Sarnen. post alios. nume. 195. de constitu. libro 6. & latissime comprobatur Oldr. in consil. 257. nume. 1. 2. 13. 14. & 15. idem in effectu uoluit Innocen. in c. fin. ut lit. penden. ut ibi bene declarat

V 2 Abb.

Abb. in 3. notabili. Bart. in consi. 196. nume. 2. in fin. uolumi. 1. Bald. per illum tex. in l. imperialis. §. si miles. nume. 1. C. de nupt. Felin. in cap. nonnulli. §. sunt & alii. nume. 51. de rescript. Paul. de Castr. in l. 3. §. si is pro quonume. 3. ff. quod quisque iur. Roma. in consi. 327. col. 2. in uerfi. quarta ratio. Ruyn. consi. 196. nume. 6. uolumi. 1. Alexan. in consi. 1. nume. 35. uolum. 5. Dec. & late Cagno. in l. in totum. ff. de regulis iur. & late per Felin. in cap. cum inter. nume. 5. & seqq. de except. & latissime per Felin. in d. cap. nonnulli. in prin. in 15. col. in 4. fallen. in uerfi. pro ista fallen. & col. sequen. in uerfi. ad idem de rescript. & uti plenitudine potestatis quando alias actus non ualeret, ut trad. Pau. de Castr. in l. ex imperfecto. C. de testa. Alexan. in l. quamquam. nume. 5. C. de testamen. milita. & in d. l. Centurio. num. 34. ff. de uul. Dec. in d. l. in totum. num. 6. in fi. Abb. in d. cap. ad hęc. nume. 7. cum ibi adductis per Dec. nume. 5. Dec. in l. in testamento. la prima. num. 16. in fin. C. de testa. milit. & in cap. quoniam Abbas. nume. 5. in fin. de offi. delega. late Ayin. consi. 177. num. 2. Alcia. de præsumptio. regula 3. præsumptio. 34. nume. 2. & in terminis etiam Ripa. in d. l. Centurio. sub nume. 20. uerfi. confirmatur. habet enim scientia certa Princeps uim clausule non obstante, & de plenitudine potestatis, ut de primo est glo. no. in l. fin. C. si contra ius. Staphi. de literis gratiæ, & ius. car. 67. nume. 15. & car. 69. nume. 37. cum late adductis per Alex. in consi. 111. nu. 9. uol. 6. Gabriel. commu. conclu. lib. 6. tit. de clau. conclu. 1. nu. 20. & de secundo gl. sing. in d. cap. ad hęc. quam ibi no. Abb. nu. 7. & Dec. num. 5. & ceteri de rescript. Abb. in d. cap. cum inter. num. 8. ubi etiam Fel. proxime allegatus de excep. Bald. in l. eos. nu. 1. C. de

appella. Alex. consi. 216. nu. 24. uol. 2. cum aliis adductis per eundem in consi. 92. nu. 3. cum seqq. uol. 6. Dec. consi. 191. col. 2. in uerfi. na quod Princeps facit. & consi. 516. nu. 8. & Gabriel. ubi supra alios cumulans nu. 6.

6 Præterea coram Principe non uidentur posse opponi de defectu numeri testium eo, quia cum eo semper adesse præsumitur multitudo nobilium, & probatarum personarum, & per consequens multitudo testium probatorum, ut habetur in d. l. omnium. ubi inter tot nobiles probatasq; personas. ubi dicit glo. quod Princeps non potest esse sine multis, ibiq; etiam Bald.

7 in 1. notabili dicens, quod ubi est Princeps, ibi sunt multi nobiles, itaque nihil occulte coram eo fieri potest. ut ibi per Alexan. nume. 8. & Iaf. col. fin. sub nume. 15. uerfi. ad idem facit, & Bald. in l. sanctus. nume. 4. C. de donat. & hinc est quod, ut dicunt Bald. Alexan. & Iaf. in privilegiis, & bullis Papæ non apponuntur aliqui testes propter multitudinem astantium, ut supra, & consequenter in tali testamento cessat minor sollemnitas propter quem fuit per legem induta ista sollemnitas numeri septem testium, ut subdit Iaf. in d. l. omnium. col. fin. ibi item ista opinio.

10 Accedat quod propter multitudinem procerum, & nobilium personarum, quæ cum Principe semper adesse præsumitur huiusmodi testamentum coram eo factum censetur esse notorium, ut declarat not. Bald. in d. l. omnium. nume. 1. adeo quod, ut ibi dicit Bal. post Old. per eum relatum in eo testamento nulli testes requiruntur pro ualiditate, & illius sollemnitate, sed tantum ad probandam ueritatem, quæ sit factum in præsentia Principis duo testes sufficiunt, qui debent reddere duplicem rationem ueritatis &

& notorietatis, ut ibi per Bal. & post alios late comprobatur ibi Iaf. sub nume. 15. & fuit de mente Specu. post Vber. de Bobio per eum relatum in titu. de instr. edi. §. restat. sub nu. 18. ubi dicit, quod in instrumentis quæ fiunt coram Populo, uel publico parlamento non sunt necessarij aliqui testes, allegat inter alia in argu. d. l. omnium. prope princ. adeo quod ut sit bonum arg. & concludat, manifeste uult quod testamentum factum coram Principe in terminis. d. l. omnium. nullum testem requirat, quem in proposito referunt, ibi Alex. nu. 7. & Iaf. sub d. nu. 15. & expresse etiã Fel. in c. 1. nu. 16. de si. instrum. ubi idem quoque concludit in instrumento facto coram Papa. per d. l. omnium. in qua omnes se fundant, & est clausis totius huius materie. & hæc opin. quod in huiusmodi testamento coram Principe non sint necessarij aliqui testes ultra præfatas autoritates probatur regia. l. 5. tit. 1. par. 6. ut attestatur Couar. d. rub. de testa. par. 2. nu. 2. & ultra omnes ratio est manifesta, quia cum prout supra ostensum fuit, præsentia, & scientia Principis suppleat defectum cuiuslibet sollemnitate, idcirco isto casu pro ualiditate actus, & illius sollemnitate non sunt aliqui testes necessarij, sed tantum ad probandam ueritatem actus gesti, quia quoad numerum testium censetur sublata sollemnitas iuris positiuæ, & redactum testamentum ad terminos iuris gentium unde ad nullum alium effectum testes requiruntur, nisi ut per illos possit constare de ueritate actus gesti, quæ etiam absq; ullo teste per aliam speciem probationis constare possit iux. late trad. supra cap. 16. num. 166. 167. & pluribus seqq. & etiam cap. proximo. nu. 82.

14 Et ita declarari debet communis

opi. Bart. & aliorum qui uidentur in hoc casu requirere duos testes de qua expresse attestatur Iul. Clar. Couar. & Sozi. iun. supra allegati. nu. 2. prout expresse loquitur Bart. in d. l. omnium. nu. 1. ubi dicit quod testamentum factum coram Principe potest probari duobus testibus, non ergo requirit eos Bar. pro ualiditate, & sollemnitate testamenti, sed tantum ad probationem, nec itidem dixit eos esse necessarios ad probationem, sed tantum quod per eos duos testes probari potest, quasi quod et per alias species probationis probari possit, quod ergo dicunt doc. de duob. testibus procedit, quando agitur de probando testamento per solos testes, tunc enim probari non potest minori numero quam duorum, quia hoc idem ius Diuinum, naturale, & gentium requirit. iux. latissime trad. supra in princ. huius tract. quod uero pertinet ad essentiam, & ualiditatem huius testamenti, nullius testis interuentus est necessarius, ut in simili testamento inter liberos declarat post alios, & bene Lud. Zun. in respon. pro uxo. nu. 66. & seqq. & nos supra d. c. 16. nu. 166. 167. cum pluribus seqq. latius explicauimus.

15 Quintimo hoc plus est in huiusmodi testamento facto coram Principe, quæ si de eo coram Principe sit confectum publicum instrumentum, per quod postea ueniat probandum testamentum, tale instrumentum testamenti non poterit impugnari propter omissionem sollemnitate descriptionis testium in publico instrumento de iure requisitam. iux. late trad. supra cap. proximo. nu. 88. & ceteris seqq. sed satis erit si postea duo ex proceribus, qui astabant cum Principe possint fidem facere, & testificare de hoc testamento si de eo in dubium reuocetur, ualebit autem ipsum instrumentum testamen-

ti, & ex eo agi poterit absque descriptione aliquorum testium ex quo huiusmodi solennitas non requiritur in instrumento facto in publico parlamento, uel in presentia Principis propter multitudinem personarum, quæ ibi adesse præsumuntur, ut per Fel. in c. 1. num. 16. de fin. instru. & per nos supra nu. 10. & pluribus seqq. quod tamen non potest procedere in aliis speciebus testamentorum, in quibus similiter apparet remissa quælibet solennitas iuris positivi, ut est testamentum inter liberos, testamentum militis, & similia, de quibus in præced. limit. particulariter tractauimus; nam licet in his nullus testis ad ualiditatem testamenti requiratur, sed satis sit quod alia specie probationis probari possit, ut late supra cap. 16. num. 166. & pluribus seqq. tamen quo ad ualiditatem instrumenti ipsius testamenti, quod est diuersum ab ipso testamento, ut supra cap. proximo. in si. non reperitur remissa solennitas descriptionis testium, aut alia solennitas iuris positivi, & idcirco ex tali instrumento imperfecto ex defectu descriptionis testium agi non posset, nec ex eo probaretur uoluntas, & dispositio testatoris saltem respectu institutionis hæredum, & ipsius uniuersalis hæreditatis, iux. latissime trad. sup. cap. 5. præsertim nu. 27. & multis seqq. quamuis per extraneos testes, ideit in instrumento testamenti non descriptos probari posset iuxta trad. in terminis per Nattam in d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. q. 36. & nouissime post eum bene declarat Lud. Zun. d. respon. num. 510. & seq. & nos supra latius c. proximo ad si. in uer. Hic est quod ex instrumento nullo. nu. 89. cum cæteris seqq.

19 Hac igitur ratione multitudinis

personarum attenditur inferri posse, quod ubi cessaret hæc ratio, & præsumptio interessentiarum personarum, puta quia testamentum esset secreta cõditum in camera ipsius Principis ab aliquo ex suis familiaribus, uel consanguineis, quod isto casu cessaret dispositio. d. l. omnium, prout per hanc rōnem dicunt doc. quod in istis dominis inferioribus coram quibus non præsumitur adesse copia peritorum, & multitudo personarum, non uendicat sibi locum dispositio. d. l. omnium, ut post Bellam. in consi. 1. & Corn. in consi. 200. uol. 1. per eum allegatos concludit Sarnen. in cap. 1. nu. 137. de consi. lib. 6. & Soz. iun. in consi. 138. num. 4. & seq. uol. 1. ubi loquitur de Alberico Marchione Masæ, de quo articulo particulariter infra cap. proximo. num. 5. & 6. cum seqq. uidendum est, ubi opin. hanc reprobauius.

Et nihilominus licet in specie hoc nostrum corrolarium ab alijs tactum, & declaratum non inuenierim, contrarium intrepide conuclendum esse censeo. per d. l. omnium. quæ non uidetur admittere hanc distinctionem. in uerf. sicut ergo securus; sed uidetur principaliter se fundare in sola dignitate Imperiali, & conscientia Principis, qui præsumitur habere omnia iura in scrinio pectoris, ut ibi not. Alexan. num. 2. & Iaf. 3. & tex. clarus in cap. 1. de constitu. lib. 6. ubi latissime Sarnen. in primo notabili. Gem. num. 92. cum seqq. & glo. not. quæ hoc declarat in cap. præterea. uer. fallit. 23. distin. & dicitur totius Philosophiæ plenus. in l. penul. post med. C. de his quibus, ut indig. merito dixit Bald. in d. l. omnium. in principio. quod ubi est Princeps, ibi nedum homines astant, sed etiam tota legalis Philosophia concurrat ad testimonium.

monium perhibendum, & Sarnen. in d. cap. 1. num. 137. de constitu. lib. 6. neque in eo cadit iuris ignorantia, ut per illum tex. no. ibi Gem. in 1. notabili, & post eum latissime Sarnen. num. 92. cum seqq. licet etiam aliquando Principem errare contingat; ut est bona glo. in l. 3. in fin. in glo. fin. & ibidem Bar. num. 3. ff. de supellect. lega. & glo. in cap. præterea. 23. distin. & Bal. in l. præscriptione. sub num. 12. ibi sed glo. ordin. decreti. C. si contra ius. latissime Sarnen. d. cap. 1. num. 93. & seqq. de constitu. lib. 6. Alexan. & Iaf. in d. l. omnium. ubi post Bald. subdit, quod licet Papa sit Doctor utriusque iuris, eo ipso, quod est Papa, tamen est Doctor autoritate, & non scientia. & refert Sarnen. d. cap. 1. num. 100. de constitu. lib. 6. & Cagnol. in l. fin. num. 20. C. de pac. quæ tamen scientia in eo, & quolibet alio Supremo Principe adesse præsumitur propter multos peritos, quos penes se habere debent, & solent.

Et per consequens cum Princeps præsumatur habere omnia iura in scrinio pectoris sui, idcirco ubi sit testamentum coram eo absque aliqua solennitate iuris positivi, eius sola presentia uidetur ualidare istud testamentum, quia uidetur remouere obstaculum, & uti plenitudine potestatis ad hoc, ut actus coram eo gestus sit ualidus, nõ autem nullus, & nugatorius, ut late supra num. 3. cum seqq. quæ ratio ita concludit quando sit testamentum coram Principe publice, prout quando sit coram eo secreta, licet isto casu cesset ratio multitudinis personarum, quæ consideratur in d. l. omnium. de qua late supra nu. 6. & multi seqq. tamen quia remanet, & militat altera ratio præsumptæ scientiæ pariter adducta, & considerata in d. l. omnium. idcirco etiã in casu isto

habet locum d. l. dispositio, quia ex duabus rationibus in l. adductis, quarum quælibet per se sufficit, satis est, quod una locum habeat, licet altera cesset, ad hoc ut locum habeat eius. l. dispositio, ut in §. affinitatis. qui semper ad hoc allegari solet. ut ibi dicit Ange. Aret. ante num. 2. in ff. de nupt. & not. glof. in l. si quis ad exhiben. ff. de except. rei iud. Bar. in l. si uentri. §. in bonis. & ibi post alios bene Ripa num. 13. & 14. ff. de priu. credi. Bart. in extra. ad reprim. uer. ne ex eorum absentia. num. 15. & in l. liberorum. ubi etiam Pau. de Cast. & ceteri. ff. de his qui not. in fa. Bald. in l. generaliter. num. 3. C. de epi. & cle. Iaf. in l. quod dictum. ante num. 4. ff. de pac. & in l. licet inter priuatos. in fin. C. eo. Abb. in cap. cum cessante. sub num. 2. & Dec. num. 5. de appel. Alexan. in l. 1. ante num. 6. C. de eden. Ripa in l. ex facto. num. 14. ff. de uul. & pup. cum concordan. latissime adductis usque (ut dicit solet) ad nauseam per Tiracquel. cessan. cau. limit. 22. num. 1. cum seqq. & latissime declarauimus supra c. 21. nu. 16. 17. & 18.

Nec obstit. si dicatur, quod Princeps nõ dicitur habere scientiam propter se ipsum ex eo, quod sit Princeps, quia licet sit Princeps, tamen est homo, & in quantum homo errare potest, ut supra num. 23. unde non dicitur habere omnia iura in scrinio pectoris propter scientiam, sed propter autoritatem, ut supra num. 24. & quia coram Principe propter eius maiestatem, & autoritatem semper assistere, & adesse solet copia nobilium, & peritorum. iux. d. l. omnium. & propterea dicitur habere omnia iura in scrinio pectoris sui, non propter se, sed propter consiliarios peritissimos & ualentes uiros, qui sibi assistunt, à quibus Princeps potest sumere consilium,

lium, ut declarat not. Paul. de Cast. in d.l. omnium. num. 4. Abb. in cap. cum ex literis. in 5. notabili. de integ. re. situ. Sarnen. d. cap. 1. num. 100. & sub nume. 136. uerfi. tenendo tamen com munem. de constitu. lib. 6. adeo quod in actu secreta gesto coram ipso Principe absque eius proceribus, & peritis uidetur cessare dicta ratio præsumptæ scientiæ, ut clare uoluit Cagnol. in d.l. fin. nume. 20. in fin. C. de pac. di. cens, quod ubi Princeps sapientes secum non habet, puta quando uenatum it, uel in lecto iacet solus, non dicitur habere omnia iura in scrinio peccatoris.

Quia respondetur, quod & si aliquando in aliquo casu particulari Princeps non utatur consilio peritorum, non ideo minus in eo præsumitur iuris scientia ex assidua, & diuturna conuersatione, & interuentia peritorum, à quibus etiam de illo actu particulari potuit prius informari, licet tunc cum celebratur periti sibi in actu non assistant, prout multum clare uoluit Fel. licet non ita declarat in cap. in nostra. col. 9. i quarto correllario. sub nu. 14. de rescript. dicens quod Princeps præsumitur habere scientiam iuris per d. l. omnium. & cap. 1. de constitu. lib. 6. licet non habeat semper secum sapientes, ut quando uadit uenatum &c. licet Cagnol. proxime allegatus inaduertenter eum in contrarium adducat.

31 Confirmantur præmissa, quia cum super ista præsumptione ius ita se fundauerit, ut propterea statuerit, quod testamentum coram Principe factum ualeat absq; iuris solennitatibus hæc dicitur esse iuris præsumptio, & de iure, contra quam quis non debet audiri, nec contra illam admittitur probatio, nisi per confessionem partis iuxta tex. in l. fin. in fin. prin. C. arb. tut. & in l. a diuo Pio. §. si pignora. iuncta gl. in

uer. cõtentus. quam ibi nott. Alexan. nume. 2. & 3. & Ias. nu. 5. ff. de re iud. cap. is qui fidem. ubi glo. & Doct. præsertim Abb. nume. 5. & 6. de sponsa. c. ad id. iuncta gl. in uer. per annum. eo. tit. & bo. glo. in cap. ferrum. distin. 50. & in cap. fraternitatem. in glo. fin. distin. 54. & illi similis gl. fin. in cap. fi. de iud. glo. not. in cap. quoniam frequenter. in fin. prin. uer. in fraudem. ut li. non contest. & in cap. de illis. de cond. appo. & glo. ord. de iur. ciuili in l. siue possidetis. ubi Nico. de Matta. & post eum Bal. & Pau. de Cast. nume. 6. C. de proba. gl. in auth. de æquali. dor. §. aliud quoque. uer. priuilegium. ibique Bar. nume. 11. & glof. & doc. in l. fin. in prin. ff. quod met. cau. late Specu. & Ioan. And. ad eum titu. de præsumptio. §. species. uerfi. necessaria. nume. 5. Bar. in l. si duo. ff. de acqui. hære. & in l. absentem. col. fin. sub nume. 4. ubi no. declarat. ff. de pæn. & in l. 1. lec. 2. nume. 5. & 6. C. plus uale. quod agitur &c. & in l. antique. nu. 1. ubi etiam Bald. in uerfi. tertio quæro. C. ad Velleia. idem Bar. cum lata apostil. in auth. sed iã necesse. ubi quoq; Bal. in uerfi. tertio quæritur. C. de dona. ante nup. Bal. in rub. C. de proba. sub nume. 5. in uerfi. ego alter proba. Pau. de Cast. in l. in ratione. l. prima, §. quod uulgo. in ff. ad leg. Fal. Alex. in l. qui iurasse. §. si pater. nu. 2. ff. de iure iu. & in rub. ff. de acqui. hære. nume. 7. in uerfi. pro hoc etiam facit. idemque Alexan. in l. fin. §. & si præfatam. nume. 3. C. de iur. delib. & in l. inter stipulantem. §. si stichum. nume. 3. ff. de uer. obl. & in consil. 77. num. 14. uol. 2. in consil. 114. nume. 4. uolu. 4. in consil. 91. nume. 9. uolu. 6. & in consil. 62. nume. 13. uolu. 7. Roma. in consil. 350. col. pen. uerfi. his tamen nõ refragantibus. cū seq. Ias. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. el se condo. nu. 9. ff. de iure iu. & in l. cum

tc.

te. la seconda, nume. 7. C. de transact. & in l. fin. §. & si præfatam. sub nu. 2. C. de iur. delib. & in l. 1. §. si is qui. cccc. nu. 14. ff. ad trebell. Abb. in cap. quanto. col. 2. uerfi. circa primum. cum concordan. ibi adductis per Felin. etiam col. 2. in uerfi. & ad cognoscendam. cum seq. nume. 3. de præsumpt. & late Felin. in cap. quoniam contra. col. 10. in 3. conclu. nume. 23. iuncta col. 14. in 5. fallen. sub nu. 30. de probatio. & in eo. cap. quoniã contra. Lanfranc. in uer. confessiones. in prin. Aym. con. fi. 217. nu. 9. Mantica. de cõiect. ult. uo lun. lib. 1. titu. 2. nume. 3. & latissime declarat Alcia. de præsumptio. in 2. par. prin. nume. 3. cum aliis seqq. Co. uar. in epito. de sponsa. par. 1. cap. 4. §. 1. nume. 3. & hanc regulam, & fallen. ponit Sozi. in tract. fallen. regula. 314. ubi & alias quoque congerit, & idcirco, licet sola persona Principis absque peritis possit errare, non tamen præsumitur, neque pars audiretur, si uellet directe probare iuris ignorantiam in Principe, quia hoc esset directo contra præsumptionem iuris, & de iure, secus si per indirectum, prout in proposito si quis uellet probare, quod testamentum fuerit secreta factum coram Principe absque peritis, quæ probatio per indirectum contra præsumptionem iuris, & de iure admitti debet Abb. in d. cap. is qui fidem. in uerfi. sed aduerte. Felin. in d. cap. quanto. nume. 4. & idem late in cap. Ioannes. nume. 38. de fi. instru. iuxta glof. not. in clemen. 1. de proba. in uer. fecisse nar ramus. ubi Ancha. & alii, & glo. in l. iurisgētium. §. quod fere. ubi Bart. Bal. & ceteri cū sim. ibi adductis per Alexan. nume. 9. & Ias. qui bene declarat, nume. 11. & 12. cum aliis seqq. ff. de pact. Bar. & Alexan. ad eum in l. quicumque. C. de apoch. pub. lib. 10. Alexan. in d. l. a diuo pio. §. si pignora, nu.

me. 4. ff. de re iud. Sozi. d. regula 314. in 6. fallē. & late Alcia. d. 2. par. de præsumptio. limita. 3. nume. 12. cum aliis seqq. & Doct. omnes in l. generaliter. C. de non num. pecu. tamen quicquid sit, satis est, quod licet in aliquo actu particulari non fuerit adhibita per Principem interuentia peritorum, non ex hoc præsumi deberet in eo iuris ignorantia, ut supra.

33 Testamentum uero tunc dicitur factum coram Principe, non solum quando quis coram eo testatur exprimendo illi oretenus suam uoluntatem, sed etiam quando quis porrigit preces Principi, in quibus de bonis suis ultimam suam exprimit uoluntatem, ut probat text. in d. l. omnium. & declarat Iul. Clar. lib. 3. senten. quæstio. 56. uerfi. est & alius casus. An autem d. l. omnium. procedat in Supremo Principe tantum, uel etiam in aliis inferioribus declarabitur in proxima seq. limit. ad quam accedamus.

Limitatio IX.

Testamentum Principis non requirit solennem numerum testium. Cap. XXI III.

S V M M A R I V M.

- 1 Testamentum à Principe conditum ualeat absque solenni numero testium.
- 2 Princeps est lex animata in terris.
- 3 Voluntas Principis non indiget solennitatibus legum.
- 4 Princeps non subiacet legi, quia est solutus legibus.
- 5 Reges Francia, Hispania, Anglia non recognoscunt superiores.
- 6 Duces, & Marchiones habentes merum, & mistum Imperium non ligantur legibus in eorum territorio.
- 7 Domini etiam inferiores, qui saltem de facto non recognoscunt Superiorem, obtemperant

ment iura Principis, & in illis uendicat sibi locum. l. omnium. C. de testa. aduersus Bellam. & eius sequaces.

8 *Quilibet presumitur scire iura.*

C A P. XXIII.

EX proxima præced. limit. in qua firmatū fuit ualere testamentum factum coram Principe absque solenni numero testium iux. tex. in d.l. omnium. C. de testam. in fertur id multo magis procedere in testamento facto ab ipso Principe, ut not. infertibi Pau. de Cast. nume. 2. & not. Bal. in l. precibus. sub nume. 30. C. de impub. idem Pau. de Cast. in l. si quis Imperatorem. C. qui testa. face. pos. & in l. ex imperfecto. ubi etiam Ias. sub nume. 2. uersic. adde. C. de testa. & Ripa in l. Centurio. sub nu. 20. uersic. tertio. ff. de uulg. & pupil. Ruy. in consi. 126. nume. 14. uolu. 1. & consi. 23. nu. 11. cum seqq. uolu. 2. cum alijs adductis per Franc. Mantic. de coniect. ult. uolunt. lib. 6. titu. 1. nume. 39. prout in testamento condito per quendam Dominum de Vrsinis in terminis consuluit Bar. quē refert, & sequitur Bal. in l. sancimus. ante nume. 6. uersic. recordor. C. de dona. Alexan. in d.l. omnium. nume. 8. & Ias. in d.l. ex imperfecto. nume. 2. in fi. C. de testa. & Alexan. in consi. 157. col. 2. in uersic. tamen Bal. sub nume. 7. uolu. 2. & Mantica proxime allegatus. 2 nā quia cum Princeps sit lex animata in terris eius testamentum, & nuda, 3 & simplex sua uolūtas est lex, & ideo non indiget alijs legum solennitatibus. argum. l. pen. ubi dicit Bald. quod non habet alibi illum tex. C. de dona. inter ui. & uxo. Alex. in d.l. Centurio. 4 sub d. nume. 26. & cum ipse Princeps sit solutus legib. l. Princeps. ff. de leg.

idecirco in actu quē facit non est subiectus solennitatibus legum. d.l. pen. C. de dona. inter ui. & uxo. & comprobatur late Ias. in d.l. ex imperfecto. C. de testa. & Dec. in consi. 516. num. 3. & 4. & cōfirmatur extra d. supra cap. proximo. num. 4. & 5. quæ hic pro repetitis habeantur.

Hæc autem non solum procedunt in Supremo Principe, ut est Papa, & Imperator, qui sunt duo magna luminaria orbis. cap. solitæ. de maio. & obedi. sed etiam in alijs obtinentibus iura Supremo Principis, & neminem in superiorem recognoscentibus iuxtrad. per Oldr. in consi. 231. nume. 1. ad med. ibi nisi forte quis non improbabiler diceret. & Ios. And. in addi. ad Specu. titu. de instrumen. edi. §. porro. ante nume. 5. uersic. subscribar. in fi. prout de Rege Franciæ, Angliæ, & Hispaniæ, & similibus not. Bar. in l. hostes. nume. 6. ff. de cap. & postlim. reuer. & habetur in cap. per uenerabilem. ubi Abb. nume. 9. 10. & num. 37. qui filii sint legit. cum latissime adductis supra cap. 2. num. 7. & seqq. prout etiam de Ducibus, & Marchionibus obtinentibus merum, & mixtum Imperium, & supremam iurisdictionem, nam isti omnes non ligantur legibus in suo territorio, & idcirco non tenentur seruare solennitates legum, cū ipsi habeant potestatem condendæ leges. ut not. Bald. in d.l. penul. in fin. C. de dona. inter ui. & uxo. de qua ipse facit rubri. particularem. de dona. Regis in Reginam. & Bald. loquens in testamento condito à quodam Domino de Vrsinis. & post eum Alexan. & Ias. supra allegati ante num. 2. & bene declarat Dec. in consi. 516. nume. 3. & 4. quem sequitur Mantica supra allegatus d. lib. 6. titu. 1. sub nume. 39. & alia in hanc sententiam cumulat Corn. cōfil. 200. col. 1. uolum. 1. cum alijs latiss.

per

per nos in proposito adductis supra cap. 2. nume. 10. & 11. ex quibus patet d.l. omnium. procedere etiam in iuris Dominis inferioribus, qui saltem de facto non recognoscunt Superiorem, uel obtinēt iura Principis in eorum dominio, aut saltem habent potestatem legis condendæ, ut d. cap. 2. nume. 11. latius ostensum fuit. quod no. aduersus Cor. Sozi. iun. Bellam. & Sarnen. supra allegatos. cap. proximo. nume. 20.

Nec obstat eorum motium, quod in istis inferioribus Dominis, licet habeant iura Principis, non tamen præsumitur apud eos adesse illa copia peritorum, quæ adest coram Principe, quia ad hoc patet respōsio ex his quæ inibi per nos tradita fuerūt sub d. nume. 20. uersic. & nihilominus. & nume. 21. cū multis seqq. ubi latissime ostensum fuit dispositionem d.l. omnium. uendicare sibi locum etiam in testamento secrete facto coram Principe, ubi copia Peritorum non adest, non enim potest impugnari testamētū ab eis, uel coram eis factum tanquā minus solenne ex defectu potestatis, cum tales non subiaceant legibus, ut supra nume. 6. prout nec ex defectu uoluntatis, quia cum quilibet præsumatur scire iura. l. leges sacratissimæ. C. de leg. l. 2. & l. penul. C. de iur. & fac. igno. cum sim. & late trad. Alcian. de præsumptio. regula 3. præsumptio. 31. & idē qui declarat ea. regula præsumptio. 10. sub nume. itidem 10. in uersic. non obstat. & per consequens cum isti Principes, licet nō supremi, sciant, uel scire debeant, & scire præsumantur testamentum, in quo non adest solennis numerus septem testium, non posse ualere de iure cōmuni, & potestate ordinaria, & idcirco ut actus ualeat censentur uti plenitudine potestatis, & huic solennitati iur-

ris communis derogare, ut late supra cap. proximo. nume. 3. cum sequentibus.

Limitatio X.

Testamentum factum apud acta iudicii ualeat absque solenni numero testium. Cap. XXV.

S V M M A R I V M.

- 1 Testamentum factum coram quocunque iudice in actis iudicii ualeat absque solenni numero testium.
- 2 Calor iudicii multum operatur.
- 3 Testamentum factum in actis iudicii uideatur notorium propter multitudinem personarum.
- 4 Prout etiam donatio apud acta insinuata.
- 5 In actu publice coram iudice gesto cessat omnis timor falsitatis.
- 6 Et in hoc testamento nullus testis requiritur.
- 7 In actis iudicialibus, & alijs gestis apud acta iudicii non requiruntur testes.
- 8 Prout nec in testamento facto in publico parlamento, nec coram principe, nec in actis iudicii.
- 9 Et quod in hoc testamento nullus requiratur uerius est aduersus Bald. & sequaces.
- 10 Mandatum, procura, contractus, testamenta, & similia apud acta iudicii celebrata, non sunt proprie de actis iudicii.
- 11 Hac tamen conclusio not. declaratur.
- 12 Insinuatio donationis quid sit.
- 13 Insinuatio potest fieri tam in donationis contractu, quam postea.
- 14 Scriptura actorum tabellionis creditur absque interuentu, & absque subscriptione testium.

CAP.

- N**ON solum testamentū factum coram Principe ualet absque solenni numero testium iux. tex. d. l. omnium. C. de testa. sed etiam coram quocunq; iudice in actis iudicii, ut habetur in ea. l. omnium. in uers. sicut ergo securus. ubi Bar. Bal. Pau. de Cas. & late Ias. nu. 15. & Alexan. nume. 4. & ceteri omnes. & idem not. Bal. in l. pacta nouissima. nume. 1. Pau. de Cast. ante num. 4. Alexan. nume. 3. & Ias. 10. C. de pact. nam prout ibi dicūt omnes, fortiores sunt actus iudicii, quam extra iudicium celebrati. l. cum ostendimus. §. ff. de fideiuss. tuto. tradd. Bart. & Doct. omnes in l. 1. in prin. ff. de uerbo. obliga. Ang. Aret. & Ias. in §. in personam. nume. 71. inst. de actio. calor enim iudicii multum operatur. ut late per Ias. qui pluribus exemplis comprobat in d. l. pacta nouissima. in 3. & 4. notabili. ubi etiam Dec. nume. 6. & ceteri ibidem. & idē. Ias. in l. siue apud acta. nu. 2. C. de transactio. & Felin. in proposito. in cap. quoniam contra. sub nume. 12. uers. & tenendo pro nunc. & nu. 13. de proba.
- 3 Sed principalis, & particularis ratio presentis limit. illa esse uidetur, quia apud acta iudicii uidetur adesse multitudo personarum, & sic testamentum uidetur quodammodo notoriū, unde superfluum uidetur aliorum testium priuatum testimonium, cū publica monumenta sufficiant, quam rationem in simili de donatione apud acta insinuata assignat Imp. in l. in donationibus. C. de dona. & de testamēto facto coram Principe per eandem rationem est tex. in d. l. omnium. ut late declarauimus supra cap. 23. nu. 6. & multis seqq. & prout etiam de testa-

mento facto in publico parlamento, uel alias notorio. ibi nume. 12. & latius uidebimus particulariter infra limit. sequen. & cessat tunc timor falsitatis quando actus geritur publice coram iudice. l. quicumque. ubi not. Bar. nu. 4. C. de præd. decurio. lib. 10. Bar. in l. frater à fratre. nu. 51. ff. de cond. ind. unde Bald. dat consilium, quod semper in actu adhibeatur decretum iudicis in liubeimus. ante nume. 4. C. ad trebel. Ang. in conf. 142. ad fi. Dec. in consi. 209. col. 1. late Ias. super usi. feud. titu. qui feud. dare pos. sub nu. 9. in uersic. confirmo. facit. l. transactio. nem. ubi id not. Paul. de Cast. Ias. & alii. C. de transa. & tradd. Pau. de Cast. Alex. & post alios late Ias. in d. l. pacta nouissima. nume. 5. & pluribus seqq. C. de pac. & in terminis cōprobat Ias. in d. l. omnium. sub nume. 15. uersicu. item ista opi. & Felin. d. cap. quoniam contra. nume. 13. de proba.

6 Ex hac principali ratione per nos deducta inferitur, quod in huiusmodi testamento facto coram iudice apud acta iudicii nullus alius testis requiratur, cū publica monumenta sufficiant, ut probat tex. in d. l. in donationibus. ubi expresse Bar. & Bald. not. quod in istis actis iudicialibus, seu gestis apud acta iudicis non sunt necessarii alii testes, ualent enim acta iudicii absq; testibus, prout ita obseruat consuetudo mundi, ut ibi attestatur Bald. in 2. lect. & est glos. not. quæ ita concludit per d. l. in donationibus. in l. si. uer. gesta. ad fin. quam ibi no. Bar. C. de re iudi. late, & no. Bal. in rubri. C. de fid. instrum. nume. 4. & Specul. de instrum. edi. §. restat. sub nume. 18. & glo. communiter approbata in cap. quoniam contra. uer. duos uiros. ubi late Abb. sub nume. 7. in uers. tertio oppo. cum seq. & post alios late Felin. nume. 12. & Dec. nume. 19. attestan. de commu-

ni

ni de proba, prout in simili per eandem rationem de testamento facto coram populo in publico parlamento, quod in eo non sint necessarii testes trad. Specul. proxime allegatus, & infra latius in seq. limi. & de testamento facto coram Principe ratione notorietatis propter multitudinē personarum coram eo assistantium. Bal. in d. l. omnium. nume. 1. cum alijs per nos latius adductis supra cap. 23. nume. 10. & multis seqq. & præcisē in hoc testamento condito in actis coram iudice firmat, & late probat Pau. de Cas. post Rapha. per eum relatum. in d. l. omnium. num. 3. & latius comprobat ibi Ias. nume. 15. & sequitur Felin. in d. e. quoniam contra. sub d. nume. 12. uers. firēm per hoc inde Fulg. de proba.

9 Quæ quidem opinio per fundamenta adducta per Ias. quæ uideri possunt, ne hic superfluo transferantur uerior est aduersus Bald. in rubri. de fid. instrum. nume. 4. in fin. & in l. sancimus. etiam nume. 4. C. de testa. & Alex. in d. l. omnium. ubi late examinat. istum articulum. nu. 4. in fin. tenentes quod requirantur testes saltem duo, quod uidetur sentire ipse quoque Bald. in d. l. pacta nouissima. nume. 1. Alex. 3. & Ias. ipse nume. 10. dum dicunt tale testamentum ualere cum duobus testibus, ubi etiam Pau. de Cast. ante nume. 4. dum inquit, quod in terminis d. l. omnium. presentia iudicis apud acta operatur, quod minor numerus testium requiratur, & sic in hoc testamento uidentur sentire, quod duo testes saltem requirantur, prout etiam uidetur sentire Bar. in d. l. omnium. diuens quod tale testamentum potest probari duobus testibus non dicit sine testibus, sed cum duobus, prout in proposito pōderat Dec. in d. cap. quoniam contra. sub nume. 19. in uersic. 2. ad idem. de proba.

Nec obit. eorum motuum adductum per Bal. in d. rub. de fid. instrum. ubi supra, quod licet acta iudicii non requirant testes, hoc tamen intelligitur in his, quæ sunt proprie de actis, secus in alijs, quæ de sui natura nō sunt explicanda in iudicio, licet apud acta extrinsecus gerantur, ut est mandatum procuræ apud acta cōfectum, ut sunt cōtractus, testamenta, & similia, quæ licet in actis iudicii inferantur, tamen non sunt proprie de actis iudicii ita, ut possint absq; testibus sustineri, ut late uoluit Lap. alleg. 81. num. 2. cum seqq. quæ sequitur Abb. in d. cap. quoniam contra. nume. 8. & post Bald. in d. rub. C. de fid. instrum. & in d. l. omnium. nume. 4. sequitur etiam ibidem Alex. nume. 4. ad fi. Tum quia ista opi. & distinctio prædicta est satis dubia, & cōtraria opi. tenet Aret. quem refert, & sequitur Felin. in d. cap. quoniam contra. sub num. 12. & seq. uidelicet, quod indistincte in omnibus actis, quæ geruntur in iudicio coram iudice, non requirantur testes, præsertim propter uim, & calorem iudicii, & per alia fundamenta ibi latius adducta per Felin. quæ uideri possunt. Tum quia testamentum celebratum coram iudice in actis iux. d. l. omnium. cōsetur propter multitudinem personarū in loco publico esse notorium, in quo non sunt necessarii alii testes ratione notorietatis, prout de testamento facto in publico consilio, seu alias notorio, ut supra nume. 3. & pluribus seqq. & cap. 23. num. 10. & infra latius cap. sequen.

11 Tum etiā, quia admitta contraria opi. Lapi, & aliorū, pro uera illa declarari debet, ut procedat quando notarius actorum esset rogatus de aliquo actu simpliciter ut notarius, secus si ut notarius actorum de commissione iudicis, ut declarat Dec. uiden. in d. cap. quoniam contra. nume. 19. ad fin. nam

&

& in casu isto procedit, & loquitur text. in d. l. omnium. C. de testa. & in d. l. in donationibus. C. de dona. ubi iura loquuntur de insinuatione testamenti, & de insinuatione donationis; quæ

- 11 quidem insinuatione nihil aliud est, nisi donationem, aut testamentum ipsum facere, seu factum redigere in actis coram iudice; & sic potest fieri insinuatione, tam in ipsius actus celebratione, quam postea, ut probat text. in d. l. data. ubi interveniente actorum testificatioe conficiantur. C. de dona.uncta l. si. §. similiq; modo. ubi etiam constat de matrimonio eam insinuare. C. de dona. ante nup. & l. in hac. & ibi declaratur Bal. nume. 5. C. de dona. & Bart. in l. Modestinus. num. 3. ff. eo. Alex. con. si. 1. 7. nume. 2. volu. 2. & late disputando hoc finaliter probat Ioan. And. in addi. ad Specu. de instru. edi. §. porro. ante num. 5. in uer. subscribat. Inl. Clar. in §. donatio. q. 1. 5. uersic. quæro etiam.

Et per consequens (ut concludamus) in hoc testamento coram iudice apud acta confecto, & insinuat non requiruntur aliqui testes, nec quo ad solennitatem, nec quo ad probandam ueritatem, quod testamentum fuerit apud acta insinuat eo, quia in hoc casu soli scripturæ tabellioni creditur absq; interuentu; & absque subscriptione aliquorum testium, ut late per Specu. de instru. edi. §. restat. nume. 18. per d. l. in donationibus. ubi hoc not. Bald. in 2. lect. dicens, quod ita seruat mundi consuetudo. C. de dona. cū aliis supra adductis. nu. 7. & in hoc istud tale testamentum uidetur præponderare testamento facto coram Principe ad trad. supra cap. 23. nu. 1. 2. & seqq. & nu. 1. 4. quod Doct. non aduertunt, & est notabilis declaratio ad d. l. omnium. C. de testa. in qua uterque casus pariter deciditur.

Limitatio XI.

Testamentum factum in publico consilio, & coram populo, seu alias notorio, ualeat absque solenni numero testium.

Cap. XXVI.

S Y M M A R I V M.

- 1 In testamento facto coram populo in publico parlamento, non sunt necessari testes.
- 2 Superfluum est priuatum testimonium, ubi ad sunt publica emonumenta.
- 3 In actu coram populo gesto ipse populus habetur pro testibus.
- 4 Testamentum factum in Ecclesia, quando Diuina coram populo celebrantur, non exigunt testes.
- 5 Peccatum uidetur in Ecclesia testari præsertim quando Diuina celebrantur officia.
- 6 Sacra prophana, & secularibus actibus, & colloquiis, impediri prohibentur.
- 7 Testamenta contractus, datio tutoris, & ceteri actus uoluntarii in Ecclesia celebrati tenent.
- 8 Testamentum ad pias causas ratione pietatis licite in Ecclesia celebratur.
- 9 Domina Aquila uxor D. Signo. de Homodeis peste affecta fecit se asportari extra domum in uiam publicam, ubi testata fuit.
- 10 Testamentum factum in foro publico, siue alias in conspectu populi, seu maioris partis uicinia, potest dici notorium.
- 11 In notorio facti permanentis nulla requiritur probatio, quia per rei euidenciam semper dicitur manifestum.
- 12 In notorio tamen facti transientis duo saltem testes requiruntur ad probandam facti notorietatem si negatur.
- 13 In testamento coram populo celebrato seu alias notorio, duo testes requiruntur non solum ad probandam eius notorietatem, sed etiam tenorem testamenti.

14 Impof-

- 14 Impoffibile est intelligere accidentia extra subiectum.
- 15 Notorium per usum nunquam potest probari per eum qui non uidit factum.
- 16 Qualitas non potest stare sine subiecto.
- 17 Prius discutendum est, an testamentum sit factum, deinde, an sit notorium.

C A P. XXVI.

- L** X tribus proxime præcedentibus limitationibus insertur ad præsentem in qua breuiter concluditur, testamentum factum coram populo in publico parlamento, seu consilio publico ualere absque solenni numero testium, cum in eo ratione notorietatis non sint necessarii aliqui testes, nam & superfluum uidetur aliud priuatum testimonium, cum publica emonumenta sufficiat. arg. d. l. in donationibus. C. de donat. & d. l. omnium. circa prin. in uersicu. sicut ergo. C. de testa. & opti. text. in proppito præsentis limita. in l. 1. iuncta glo. fin. C. de his qui in Eccl. man. ubi in actu publice gesto coram populo dicit glo. quod non sunt necessarii alii testes, quia totus populus sunt testes, ut per d. l. præcise in terminis huius nostræ limita. concludit post Vber. de Bobio per eum relatum Specu. de instru. edi. §. restat. su. b. num. 18. ubi nisi forte, quem in proposito sequuntur Alex. Iaf. Felin. per nos allegati supra c. 23. nu. 13.
4. Et per consequens per eandem rationem idem esset si testamentum fieret publice in ecclesia, ubi & quanto Diuina coram populo celebrantur argumen. d. l. iuncta glo. fin. C. de his qui in eccl. manunt. ubi est opti. text. hoc probans nam (ut & hoc obiter tangam) licet peccatum forte esset testari in ecclesia, præsertim quando Di-

- 6 uina celebrantur officia, quæ prophana, & secularibus actibus, & colloquiis impediri prohibentur, in cap. de cet. de immu. eccles. lib. 6. in cle. 1. de celebra. missæ. & nuper in Sac. Congal. Triu. Sess. 22. in decreto de obseruan. & euitan. in celebrat. missæ. quod et refert Nauar. in suo Manua. confes. c. 21. nu. 10. in fi. testamentum tamen ubi factum teneret, cū sit actus uoluntarius, prout sunt contractus, datio tutoris, & similia iux. no. per glo. & doc. ibi. §. fin. in glo. uer. processus. Bar. Bal. Pau. de Cast. & ceteri in l. nemo Apostolorum. C. de sacr. eccl. & Bart. in l. actus. C. de fer. Abb. in cap. cum eccl. fia. nume. 6. de immu. eccles. Angel. Aret. in §. multis. in l. de liberti. præsertim ubi esset testamentum ad pias causas, quod ratione pietatis licite etiam in ecclesia celebrari potest, ut no. per Doct. proxime allegatos.
- 9 Prout etiam idem esset si testamentum celebraretur in foro publico exemplo testamenti D. Aquilæ uxoris D. Signo. de Homodeis, quæ cum esset peste affecta, & uidetur quæ non possit habere testes in numero sufficienti ad testandum, fecit se asportari extra domum in uiam publicam, ubi testata fuit, ut referunt Fulg. & Iaf. in l. si. col. 2. uersic. contraria opti. C. de testa. & nos supra cap. 1. num. 20. & in quocunque alio testamento in loco publico confecto, & in conspectu populi, seu maioris partis uicinis, quod merito potest dici notorium iux. text. in cap. manifesta. iuncta glo. & in cap. de manifesta. 2. q. 1. & in cap. tua nos. de coha. cle. & mulie. & ibi late, & bene Inno. nume. 2. cum seqq. Ioan. And. quem refert, & sequitur Angha. in c. 1. in 14. notabili. de cens. & Specu. in titu. de nota. crim. in §. si. ubi latissime, præsertim nume. 1. nume. 3. & nume. 8. glof. in cap. uestra. & ibidem Abb. nume. 14. cum seq.

seq. de coha. cle. & mulie. Bar. in l. scriptus. nume. 2. ff. de religio. Bal. in l. ciues. nume. 6. in fin. cum seq. C. de appellat. & in l. i. nume. 7. C. qui & aduersus quos. & in a. u. quod locum. in fi. C. de colla. & multum bene. & late in l. cum fratre. C. de his quib. ut ind. & latissime in l. ea quidem. sub nu. 14. uerfi. notorium uero. & num. 15. cum seqq. C. de accusa. glos. & Docto. in l. si uero. §. qui pro rei qualitate. ubi late Alexan. sub nume. 5. & Ias. nume. 8. & seqq. ff. qui fati. d. cogan. Hiero. de Tortis. post. confi. Anto. de But. confi. 82. nume. 27. Iul. Clar. lib. 3. senten. §. fin. q. 9. in prin.

Ex quibus satis clare liquet huiusmodi testamentum in exemplis præmissis posse dici notorium facti transeuntis, & quauis in notorio facti permanentis non requiratur aliqua probatio, quia per rei euidenciam, quæ semper se exhibet oculis hominum, semper est manifestum. cap. de manifesta. & cap. quæ Lotharius. iuncta gl. 2. quæstio. 1. d. cap. tua nos. in uerficu. nos. igitur. de coha. cle. & mulie. & ibi Inno. nume. 4. ad fin. glos. in cap. dilectis. in uer. indicenda. de purga. cano. & in cap. de euidencia. de accusa. Specu. d. §. si. de noto. crimi. sub nume. 11. & bene declarat Abb. d. cap. uestra. nume. 19. de coha. cle. & mulie. glos. Bar. Bal. Pau. de Caf. & cæteri in l. 1. C. qui, & aduersus quos. Alexan. in d. §. qui pro rei qualitate. nume. 6. & late Ias. nume. 11. tamen secus est in notorio facti transeuntis, in quo duo saltè testes requiruntur ad proban. facti notorietatem si negetur, cum probabiliter negari possit iux. glos. in d. cap. de manifesta. Inno. Specul. Abb. Alexan. & Ias. proxime allegatos. & Bald. in d. l. ea quidem. nume. 44. C. de accusa. & post alios late Iul. Clar. supra allegatus d. q. 9. uerfic. item quæro. cum seq.

licet Bar. in d. l. scriptus. nume. 8. ff. de religio. & Bald. in d. l. ciues. nume. 3. C. de appella. indistincte dicant notorium non egere probatione, sed etiã ipsi quoque loquuntur de uero notorio, quod ante oculos hominum fuit est, & sic in notorio facti actu permanentis, ad quos non remitto, cum ista hic examinare non conueniat.

Et per consequens, licet in hoc testamento notorio in exemplis supra adductis non requirantur aliqui testes quo ad illius solennitatem, ex quo totus populus sunt testes, ut supra in prin. huius cap. firmauimus, tamen si negetur talis notorietas, quæ (cũ actu transferit) potest ut diximus probabiliter negari duo saltè testes requiruntur ad probandum non solum notorietatem testameti, sed etiam eius ueritatem, & tenorem, ut bene concludit in proposito Bald. in d. l. omnium. nume. 1. C. de testa. dicens, quod in casu isto testis debet reddere duplicem rationem, scilicet ueritatis, & notorietatis, quia (ut ipse subdit) nisi probetur substantia, & ueritas, non potest probari eius qualitas. i. notorietas, nã impossibile est intelligere acci-

dentia extra subiectum, unde per uisum nunquam potest probari notorium per eum qui non uidit factum, hæc Bald. & idem quoque in cap. bonæ. nu. 22. de elect. non enim potest stare qualitas sine subiecto. idem Bal. in l. 2. col. j. uerfic. gl. tenet contrarium; & ibidem Pau. de Cast. uerficu. glo. reprehendit istam opi. & Alexan. nume. 4. C. de bo. pos. secundum tabu. cum aliis adductis per Dec. in l. eius qui in prouincia. §. quod si stipulatus. nume. 6. ff. si certum peta. discutit. igitur prius e certum testamentum sit factum, deinde an sit notorium iux. glo. ordin. in cap. 1. uer. conseruatores. ad med. ubi Ancha. & alii de of. deleg. lib. 6. idem que

que Ancha. in c. si clericus. ubi etiam Anto. de But. & post eum late Abb. sub nu. 12. & cæteri de fo. comp. Fel. in c. super literis. sub nume. 32. de recept. uoluit Bellam. decis. 537. Rota decis. 6. de except. in no. cum aliis etiam adductis in proposito per Dec. in c. consuluit. el. 1. nu. 4. de appel. & latius Contar. in l. uni. limit. 9. nu. 35. cum seqq. C. si de momen. pos.

Limitatio XII.

Ultima uoluntas, in qua est electa fides hæredis, non exposulat solennem numerum septem testium. Cap. XXVII.

S V M M A R I V M.

- 1 Numerus septem testium est non solum de solennitate probatoria testamenti, sed etiam substantiali.
- 2 Non ualeat dispositio testatoris, quod testamentum minus solenne ex defectu numeri testium ualeat.
- 3 Vbicunque à testatore est electa sola fides hæredis grauati, nullus testis est necessarius.
- 4 Institutio hæredis non potest fieri nisi in testamento solenni, non autem in qualibet alia ultima uoluntate.
- 5 Regula septem testium procedit respectu ualiditatis testamenti, & uniuersalis hereditatis, non autem respectu fideicommissorum legatorum, & alterius cui insubiet ultima uoluntatis.
- 6 Intellectus magis notabiles ad d. l. §. C. de fideicom. & ad §. si. in fi. eo.
- 7 Primus intellectus Ioan. quem ubique glo. sequuta fuit, recitatur.
- 8 Secundus intellectus, qui fuit antiquorum, explicatur.
- 9 Vt omnia contenta in schedula, quam dimisit apud Guardianum fratrum Minorum.

- 10 Aliquid potest dici expressum generaliter, specialiter, & singulariter.
- 11 Expressio, quæ fit per relationem ad aliquod certum, & determinatum, dicitur uera, & propria.
- 12 Et sufficit etiam ubi requiritur formalis, & solennis expressio.
- 13 Forma non potest adimpleri per equipollens.
- 14 Nomen hæredis potest exprimi per relationem ad aliquod certum, & per quamcunque certam demonstrationem.
- 15 Quod aliquid sit de forma, & possit adimpleri per equipollens, repugnat.
- 16 Sufficit quomodocunque nomen hæredis exprimat, dummodo de corpore certitudinaliter constet.
- 17 Declaratio ad declarationem Ias. & Det. in l. certum. ff. si cer. per.
- 18 Expressio nominis hæredis non requiritur absolute pro forma, sed ad certificandam personam hæredis.
- 19 Vbicunque aliquid requiritur pro forma ad aliquem effectum, forma potest impleri per equipollens.
- 20 Condicio inducit formam, & in forma specifica adimpleri debet.
- 21 Vbicunque in conditione consideratur effectus potius quam modus, sufficit quod adimpleatur per equipollens.
- 22 Tertius & postremus Bar. intellectus explanatur.
- 23 Promissio hæredis facta testatori in testamento de soluendo legata sapit naturam contractus.
- 24 Hæres potest se obligare testatori in confessione testamenti ad soluendum legatariis, & tutor ad suscipiendam tutelam.
- 25 Contractus possunt fieri in testamento.
- 26 Contractus facti in testamento retinent naturam contractus, & sunt irrenocabiles, licet postea testamentum reuocetur.

1

VAMVIS numerus iste septem testium fit non solum de solennitate probatoria, sed etiam de solennitate substantiali testamenti, iuxta nostram primam & secundam ampliam in tantum quod non ualet dispositio testatoris in contrarium. per l. nemo potest. & ibi Bar. & ceteri. ff. de leg. 1. prout late ostensum fuit in tertia nostra amplia. tamen ubicunque est electa sola fides hæredis grauari fortasse restituere hæreditatem, uel aliqua legata soluere, tunc ad probationem & ualiditatem huius ultimæ uoluntatis nedum non requiritur solennis numerus septem testium, sed nullus prorsus testis requiritur, cum enim omnia sint posita in fide hæredis, frustra ad extraneam fidem recurritur, iuxta tex. in §. si. inst. de fideicom. hæredi. & l. si. ubi Doc. omnes. C. de fideicom.

Qua in re primo est aduertendum, quod ex quo in dd. iur. fit mentio de hærede cuius fides electa fuit, necessario præsupponitur, quod circa institutionem hæredis præcesserit ualidum & solenne testamentum, in quo tantum hæres institui potest, non autem in qualibet alia ultima uoluntate. l. quod per manus. ff. de iur. codic. l. 2. & ibi post alios Alex. num. 2. C. eo. cum aliis late adductis supra cap. 6. nu. 15. & 16. Sed quia testator uolebat fortasse secreta aliqua disponere, quæ testes nescirent, idcirco reliqua posuit in fide ipsius hæredis, & ita procedit iura pro hac nostra limit. allegata.

Secundo est aduertendum, quod iste casus recte intendo non uiderur recte per Doc. adduci pro limitatione regulæ nostræ, quæ loquitur respectu ualiditatis, & probationis testamenti, & institutionis hæredis, & uniuersalis

hæreditatis, ad quem effectum testes septem requiruntur, non autem respectu fideicommissorum, seu legatorum, aut alterius ultimæ uoluntatis, ut sup. cap. 5. sub nu. 26. in uers. quapropter. & nu. 27. cum multis seqq. latius declarauimus; nihilominus uestigijs aliorum communiter inhærendo, quia per hanc etiam limitationem, si limitatio dici debet, maxime regula nostra dilucidatur, idcirco eam sub silentio nolui præterire.

6 Tertio est aduertendum, quod quauis ad dicta iura, quæ pro hac nostra limitatione adducuntur, uarij intellectus per glo. & doc. tradantur, quos hic examinare non expedit, tamen tres sunt magis notabiles, & principales, quos etiam magis cõiter Doc.

7 sequuntur, unus fuit, & primus intellectus Ioan. quem ubique glo. sequuta fuit. in d. l. si. & in l. si ueritas. C. de fideicom. & in d. §. si. inst. de fideicom. hære. uidelicet quando testator minus solenniter, & absque ullo teste grauauit hæredem de restituendo hæreditatem, uel soluendo legata, & fideicommissarij, uel legatarij non ualentes aliter obtinere eis relicta eligunt fidem hæredis, quo casu aut hæres ab initio confitetur relictum, sed dicit minus solenniter, & idcirco non teneri, & securus erit, aut negat, & potest hoc casu ei deferri iuramentum, ut iurare an sit relictum, nec ne, quod si iurare recusabit, habebitur pro conuicto, & confesso, & in poenam, & odium mendacij compellitur soluere ex minus solenni uoluntate, ut post glo. latius declarat Bart. in d. l. fina. & sequuntur Bald. & Paul. de Cast. & post alios late Ias. ibidem col. 1. C. de fideicommissis. & Ang. Are. in d. §. si. nu. 3. inst. de fideicom. hære. & huc intellectum tanquam frequentissimo Doc. calculo receptum probat Couar. 1. cap.

cap. indicante. sub nume. 1. de testam. & nouissime Francif. Mantic. de contractu. ulti. uolunt. lib. 2. titu. 13. parum sub nume. 5. ibi id quod locum non habet. & hoc casu dicitur electa fides ipsius hæredis per sacramenti delationem ab his quibus derelicta est. quæ lect. satis uidetur probari. in d. l. si. in uers. cum autem. ut etiam ponderat Bar. ibi sub num. 1. & secundum hanc lecturam, quæ ut dicit Bart. est not. & solennis, hæres cogitur soluere ex minus solenni uoluntate in poenam mendacii, ut supra, in cuius odium plura statuta reperiuntur, ut late prosequitur Ias. ibi nume. 3. & pluribus sequentibus.

8 Alter fuit intellectus antiquorum, quod testator nolens solenniter testari, forte nolens, quod testes scirent eius dispositionem, omnia posuit in fide sui hæredis, cui in secreto exposuit suam uoluntatem circa legata, & fideicommissa, rogans eum, ut uelit uoluntatem suam, licet minus solennem, adimplere; hoc enim casu duobus his concurrentibus, uidelicet quod testator noluerit solenniter testari, & quod elegerit fidem hæredis, non est opus alijs testibus, sed hæres, cuius fides est electa, & ipsemet factus testis in causa propria, non potest recusare sacramenti delationem, nec se rueri ex defectu solennitatis testium, sed soluere compellitur ex minus solenni uoluntate postquam testator, de eius fide confusus non curauit alios testes adhibere; qui quidem intellectus uidetur probari in d. §. si. inst. de fideicom. hære. & illum sequuntur Francif. Accur. Mart. Silym. & alij Docto. antiqui de quibus attestatur Bart. in d. l. fina. C. de fideicom. in uers. alij uero. & sequuntur Pau. de Cast. num. 4. ad si. cum seq. & Ias. sub num. 1. 2. in uers. secunda lectura. & nu. 13. cum seq. Ripa in l. ne-

mo potest. nume. 29. in si. cum seq. & Alcia. nu. 26. in uers. ex capit. ff. de leg. 1. & nouissime Mantica d. titu. 13. sub d. nu. 5. in uers. quin etiam plerique.

9 Ex qua lect. inferat Bart. ibi in fin. ad quæstionem illam de testatore qui ius fit solui omnia contenta in schedula, quam dimisit, apud Guardianum fratrum Minorum, quam latius tractat, concludens hanc dispositionem ualere in l. si ita scripsero. ff. de cond. & demon. & in l. quæ hæredi. ff. de reb. dub. Ripa in d. l. nemo potest. nume. 3. 1. & post Saly. Ang. & alios per eum relatos sequitur Ias. in d. l. fina. nume. 1. 5. C. de fideicommissis. & licet respectu institutionis hæredis, qui debet nominatim institui. Pau. de Cast. in l. si ita scripsero. dicat semper se dubitasse de opi. Bar. ut per eum ibi nume. 3. & seq. & quod solum procedat respectu legatorum, & fideicommissorum, non autem respectu institutionis hæredis dicat Aret. in l. hæres palam. in princ. ff. de testa. & Ias. in l. hac consultissima. §. per nuncupationem. num. 1. & seq. C. de testam. latius in l. ubi autem. §. il lud. nu. 3. & seq. ff. de uerb. obli. tamen quod opi. Bar. indistincte procedat, est respectu institutionis hæredis tenent, Doc. omnes communiter Bal. in l. affe toto. in si. ubi etiam Ang. per illu. tex. ff. de hære. inst. & idem Bal. in l. captatorias. nu. 10. C. de testam. mil. & ipsemet Pau. de Cast. in d. l. hæres palam. in prin. nu. 2. cum seq. & in d. §. per nuncupationem. nu. 3. & in d. l. ubi autem. §. sed qui uirum. nu. 2. & Alex. ibidem sub §. illud. nu. 3. ff. de uer. obl. & Alex. in l. ait Prætor. §. si iudex. nu. 2. & ibidem Ias. sibimet contrarius nu. 3. ff. de re iudi. idemq; Alex. in l. hac consultissima. nu. 8. in si. cum seq. C. qui testa. fac. pos. Bal. in cõsi. 169. 1. si. uol. 2. Pau. de Cast. in cõsi. 93. sub nu. 3. cum seq. par. j. & cõsi. 415. col. si. in uers. secundo pot defendi.

defendi.par.2.Sози. confi.142.num.6.
uol.1.& 173.nu.2.uol.2.Gozac. col.3.
sub nu.11.& nu.12.usq; 17. Alexandri.
confi. 14.nu.7.late quoq; Alex.in con-
fi. 176.nu.6.& seqq.uol.5. & idem in
confi. 76.nu.5.& seqq.uolu.3.& confi.
14.nu.16.& confi. 239.col.1.uol.6.&
14.nu.5.uol.7.& Ruy.conf. 193.nu-
me.10.uol.2.& latissime Parif.ubi a-
lios cumulat, & attestatur de comuni
in confi. 19.nu. 12. 13.& 14.uolu.3.&
Sozi.qui late comprobat respondens
cōtrariis.in d.l.sita scripsero.nu.3.ff.
de cond.& demō.& Couar.in cap.cū
tibi.nu.5.de testam. Gual. de arte te-
stan.tit.2.caut.4.Guil. de Benedic.in
cap.Raynutius.uer. in extremis posi-
tus.nu.37.& nu.42. de testam.Ruyn.
ubi declarat in l.Gallus.§. & quid si tā-
tum,sub nu. 106.uerf. sed in contra-
rium.cum seq.ff.de lib. & posthu.Iul.
Clar.lib.3.senten.q.36.uerf. sed quid
si testator.ubi attestatur de cōi obser-
uātia, & quod ab hac opi.ēt respectu
institutionis hāredis, non est in practi-
ca recedendum,& idem ibidem.q.4.
uerf. sed pone.Riminal.conf. 254.nu-
me.5.& nu.7.Alcia.conf. 126.nu.1.&
2.tomo 3.lib.9.Afli.decif. 143.nu.6.
ad fi.& seqq.late Boer.decif. 240.sub nu-
me.5.ad med.ibi per quæ est dare res-
ponsum.Crot.in l.1.§. si quis ita.lect.
2.nu.4.ff.de uerb.obli. Natta in auth.
quod sine.n.10.& 11.C. de testam.Fer-
nan.Vasq. de success.crea.§.11.sub nu-
me.16.& nu.19.cum aliis plene con-
gestis per Anto.Gabri.com.conclus.
lib.4.ti.de testam.conclu.11.per totā.
& Lud.Zun.in respon.pro uxo.nu.71.
cum seq.iuncto nu.75. & 76.cum tri-
bus seqq.& rursum.nu.98. & nu. 236.
q̄ seqq.& Fran.Māt.de cōie.ul.uo.li.j.
§.7.nu.7.& latius lib.4.tit.13.nu.11.
Nam ad motiuum in contrariū ad-
ductum, quod hāres nominatim insti-
tuitur nōn eius exprimi debeat.iux.

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

& post alios latissime Alexand.num.
20.& 11.cum. seqq.Iaf. nume.18. &
pluribus seqq. & Ripa num.8.& plu-
13
ribus etiam seqq. ff. de re iud. & l.in
summa.eod.titu.& l.3. ubi etiam glo.
& doc.C. de sent.quæ sine cer. quan-
ti.profe.c.cum uenerabilis. ibi per au-
thentica scripta. iunctis tradd. ibi per
Jan.& ceteros cano.præsertim Abb.
num. 48. & pluribus seqq. & Fel. la-
tissime nume.41.42. & 43. cum aliis
seqq. de excep. ff. in c. cum uenera-
bilis.ubi etiam cano. de religio.dom.
bene Bal.in l.1.in fi.C. de sent.ex bre-
ui.recitan.& late Ang.Aret. in §. cura
re.nu.4. cum seqq.ubi Iaf.latissime nu-
me.36.& pluribus seqq.inst. de actio.
& Abb.in d.c. pen. ubi supra de iurei-
ur. Alex.conf. 53. nu.19. uol.5. & re-
spectu causæ in appellatione ab inter-
locutoria iux.clem. appellanti.de ap-
pella.ubi Ancha.late num.2.& ceteri
scriben.Bal.in l.minorib.num.5.C. de
his quibus ut ind. late Franch.in c.cō-
fultit.el.2.col.fin. quicquid ibi teneat
Dec.de appel. Alex.in d.l.ubi autem.
§. illud.nu.2. ff. de uerb.obli.& in l.hac
consultissima.nu.9. C. qui testa. face.
poss. & in confi. 80. parum sub nu.9.
15
in uersf. unde dicimus. uol.1.Fel.in c.
accedens.el.1.col.3. ut li. non contest.
de quo latissime Rota decif. 2. de ap-
pel.in no.& Thom.Fasto.dubio Rote.
43.& Tiraq.d. glo.7. nu. 191. ubi nu.
præced. allegat cōtrariæ factionis au-
thores, sed & respectu institutionis
hāredis est tex. in l.quoties. §. si quis
16
nomen. ff. de hær.inst. & præcise in d.
l.asse toto. cum concor. ibi per glo. al-
legatis, & ibi in terminis Bal. & Ang.
eo. tit. & trad. glo. & Doct. in d. l. hac
consultissima.ubi hoc mirabiliter pō-
derat Iaf.nu. 11. & 12. C. qui testa. fa-
ce.pof. Tiraq.ubi sup.nu. 193. & Zun.
d.nu.500. cum seqq. & uolunt omnes
supra allegati, nu. 9.

Nec obit. quod cum pro forma re-
quiratur, quod nomen hāredis nomi-
natim exprimi debeat, idcirco non
sufficiat exprimere implicite per rela-
tionem ad aliud, quia forma non pōt
adimpleri per æquipollens, ut trad.
Bar. quem omnes sequuntur in l.1. ubi
late Alex.num.5. & seqq. & latissime
Iaf.nu. 7. cum multis seqq. usque nu-
27. ff. de lib. & post. & tradd. doc. in d.
l. hac consultissima. ubi Alex.nu. 4. Iaf.
nu. 12. & Dec.nu. 19. & seqq. C. qui te-
sta. face. pos. Tiraq.d. glo. 7. nu. 188. cō-
fin. adductis supra cap. 4. nume. 25. &
seq. & in terminis arguit Iaf. in d. l. ubi
autem. §. illud. col. 2. in uer. ego teneo
14
contrarium. ff. de uerb. obl. Tum quia
in hoc habemus iura clara, quod suf-
ficit nomen hāredis exprimi per re-
lationem ad aliud certum. in d. l. asse-
toto. ubi Bald. & Ang. not. ff. de hær.
insti. & per quamcunque aliam cer-
tam demonstrationem absque nomi-
nis proprii expressione. i. d. l. quoties.
§. si quis nomē. ff. de hær. inst. ita quod
negari potest, quod talis expressio sit
de forma, cum ista repugnent, quod
sit de forma, & quod possit adimpleri
15
per æquipollens, ut declarat, & in ter-
minis respondet Dec. in d. l. hac con-
sultissima. ante nu. 23. C. qui testa. fa-
ce. pos. Tum quia dato quod expres-
sio hāredis nominatim fienda esset
de forma testamenti, non tamen mo-
dus per quem fieri debet expressio di-
ci debet de forma, & idcirco sufficit
16
quocunque modo exprimat hāres,
& nominetur, ita quod de corpore
certitudinaliter constet, iux. tex. in d.
§. si quis nomen, & in l. 2. ff. de lib. &
pos. & ibi Doc. & post alios late Iaf.
nu. 1. & seqq. l. nominatim. ff. de manu
miss. testa. & l. certum. ubi glo. & doc.
ff. si cer. pet. & ita declarari debet de-
claratio Iaf. & Dec. ibi ad illum tex.
dum dicunt regulam illius tex. quod
sufficiat
X 3

sufficiat aliquid esse certum per se, uel per relationem ad aliud declarari debere nisi expressio esset indulta pro forma, quia non sufficeret tunc certitudo & expressio per relationem, ut per Ias. ibi, sub nu. 1. & Dec. nu. 3. nam rursus hoc uenit declarandum, ut procedat quando tam expressio, quam modus exprimendi esset de forma, secus si expressio tantum, & non modus, ut supra proxime in proposito nostro declarauimus, & declarat Ruy. in d. l. 1. nu. 4. & sub nu. 6. ff. de libe. & pos. & prout in simili de titu. institutionis quo filio reliqui debet, cuius expressio licet sit de forma testamenti, non tamen modus per quem exprimi debeat, & ideo sufficit quod quouis alio modo constet quod ei sit relicta iure institutionis, licet hoc non sit singulariter, & formaliter expressum, sed per quacunque uerba idem importantia id declaratur, ut latius supra declarauimus. c. 16. nu. 1. 10

18 111. & pluribus seqq. Tum et postremo tollitur motium, quia cum ista expressio nominum hæredum in testamento requiratur pro forma non absolute, sed ad certificandum personam hæredis, ut probatur in d. §. si quis nomen. & in l. hæredes palam. in prin. ci. ff. de testa. ad effectum ne aliqua falsitas circa hoc committi possit, ut probatur in d. libemus. circa prin. C. eo.

19 ideo circa isto casu forma impleri potest per æquipollens, ut declarat Dec. in l. si mater. in 2. notab. C. de insti. & sub. Sarnen. in regula de publicat. resignat. q. xj. & Ruy. proxime allegatus in d. l. 1. nu. 4. ff. de libe. & pos. & in l. gallus. §. & quid si tantum. in addi. nu. 40. eo. ti. & ante eum Sozi. in ea. l. 1. ad si. ff. de libe. & posthu. & latissime trad. & comprobatur Brun. in trac. de forma in rub. de implemen. & obseruan. for. col. 15. in j. fallen. Ceph. consi. 35. nu. 45. &

46. uol. 1. & in præcis terminis ac in indu duo (ut aunt) trad. Paris. consi. 33. nu. 34. uol. 2. prout etiam uidemus in conditione, quæ formam inducit, Bal. qui ad hoc passim allegari solet in auth. matri & auia. uer. sed hic quaeritur. C. quando mulier tut. offi. fung. po. & que ad id allegat Ias. in l. 2. §. 1. nu. 2. ad med. ff. sol. ma. & in l. gallus. §. quidam recte. col. 1. uerf. sed aduerte. ff. de libe. & pos. & in l. si is qui pro emptore. nu. 44. ff. de usufr. Fel. in c. cū dilecta. col. 5. in uer. secundum signifi. de rescrip. & in rub. de prob. col. 2. in uerf. sed aduerte. & in c. quoad consultationem. col. 8. in uerf. remedia. ibi & ultra eum. de re iud. Dec. consi. 11. nu. 9. Paris. consi. 19. nu. 184. uol. 2. & consi. 97. nu. 86. uol. 1. Ruy. 99. nu. 1. uol. 1. & consi. 17. nu. 3. uol. 3. Goza. consi. 73. nu. 13. Afflic. deci. 355. nu. 5. Tiraq. de retract. conuentio. §. 2. gl. 1. nu. 3. & quæ in forma specifica adimpleri debet, uulg. l. qui hæredi. & l. me uius. cum sim. ff. de condit. & demonstra. quod ubi in ea est consideratus effectus, potius quam modus, & est in ducta ad aliquem effectum, potest eo casu adimpleri per æquipollens, ut uolunt Bar. & Doc. in d. §. & quid si tantum. ubi bene declarat Soz. num. 6. & Ruy. in lec. nu. 60. & hoc est notabile dictum Bald. in l. fideicommissa. §. si cui ita. ff. de leg. 3. & in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. sub num. 1. uerf. undecimo. ff. de iureiur. ut bene declarat Alexan. in consi. 100. nume. 6. uol. 4. & Paris. consi. 97. nu. 118. uol. 1. Ruy. consi. 137. num. 9. uol. 1. & consi. 81. nu. 2. & nu. 15. ubi id pot. declarat. uol. 2. & consi. 166. nu. 7. & 24. uol. 3. & consi. 89. nu. 5. uol. 4. & consi. 74. nu. 5. uol. 5. Socin. iun. in consi. 42. nu. 25. uol. 1. & 181. nu. 30. & nu. 51. uol. 2. Dec. consi. 227. ad fin. Grat. consi. 103. nu. 10. & seq. uol. 2. Euerar. centu.

centu. 55. Cagno. in l. si quis maior. nu. me. 218. decif. Pedemon. 62. num. 15. cum aliis adductis per Tiraquel. in l. si nunquam. uer. reuertatur. nume. 352. C. de reuocan. dona. & per nos supra late cap. 16. nu. 170. sed de his satis.

21 Ergo ut ad tertium, & postremum no. intellectum. d. l. si. C. de fideicom. accedamus, quem ad illum text. trad. Bar. in l. nemo potest. col. 1. ff. de leg. j. hic est quod testator elegit fidem hæredis, & in testamento fecit sibi promitti ab hærede, quod solueret legata, & alia per eum disposita, & quia ista promissio hæredis de soluendo legata &c. sapit naturam contractus, hæres poterit conueniri tanquam ex contractu, ad cuius probationem duo tantum testes sufficiunt, imo si hæres hoc neget, & delato ei iuramento recuset iurare, tenetur tanquam conuictus absque nullo penitus teste, iux. dispositionem d. l. si. quam sic not. intellexit Bar. in d. l. nemo potest. ut bene Alex. post Imo. per eum relatum. nume. 9. in fin. uerf. ex uerbis. Bart. & ibi late Ias. in 1. lect. nume. 18. ad si. & nu. 19. cum seqq. ubi dicit se ualde dubitare de hoc intellectu Bar. & lect. 2. sub nume. 27. uerf. extra glo. usque num. 33. ubi illum impugnat, & idem Ias. in d. l. si. sub nume. 17. pariter in uerf. extra glof. & nume. 18. C. de fideicom. ubi licet dicat se dubitare, tamen attestatur, quod omnes usq; ad illos dies tenent istum intellectum Bar. & idem Ias. in l. 2. num. 11. C. de bo. pos. secundum tabu. quem late sequitur, & descendit ab obiectio. Ias. Ripa in d. l. nemo potest. sub nume. 31. uerf. secundo sol. Bar. cum seqq. usque nume. 36. ex quo sumitur pulchra cautela, quam ponit Coepol. hunc intellectum probans caut. 129. legata communiter. Gual. titu. 2. cau. 3. nu. 1. & seq. quem intellectum probat Bart. argu. l. qui-

dam cum filium. ff. de hære. instit. ubi idem Bar. in fin. uerbis eundem intellectum trad. ad l. si. C. de fideicom.

24 Potest enim hæres se obligare testatori in confessione testamenti ad soluendum legatariis, ut probat d. l. quidam cum filium; & pariter tutor ad suscipiendum tutelam. l. spadonē. §. 1. ff. de excu. tuto. nam & generaliter uerum est, quod contractus possunt fieri in testamento iux. glo. no. & singu. licet uulgatam in l. hæres palam. §. fin. ubi Bar. Bal. Pau. de Cast. & cæteri. ff. de testa. Dyn. in cap. quod semel placuit. ad fin. de regulis iur. lib. 6. Oldr. consi. 114. nume. 2. Bar. in l. cum quis decedens. §. codicillis. nume. 5. ff. de leg. 3. Bald. in l. ex testamento. nu. 1. & seq. C. de fideicō. & in l. si auia. ubi etiam Salyc. Aret. Paul. de Cast. Alex. Ias. & Corn. nume. 2. C. de iu. delibe. ubi fortius not. quod unus, & idem actus potest operari contractum, & ultimam uoluntatem; sed & quod contractus possint fieri in testamento trad. Cyn. Bald. & cæteri in l. cum antiquitas. ubi post alios late Ias. num. 3. cum seqq. usq; 7. C. de testa. Alber. in rub. C. de dona. nume. 2. Ancha. in rub. de testamen. nume. 7. & ibidem Imo. nume. 10. Lap. allega. 91. sub nu. 5. uerf. super secundo membro. & seq. Butr. consi. 21. in prin. Gual. & Coepol. supra proxime allegati. Dec. consi. 293. col. 1. in si. in uerf. uerum supradictis non obstantibus. & consi. 195. in uerf. ex quibus omnibus. & est cōmunis omnium sententia secundum Rom. in cōsi. 171. col. 2. ad med. & in consi. 293. col. 1. in si. uerf. uerum supradictis non obstantibus. Paris. consi. 2. nume. 19. uolu. 3. & consi. 46. nume. 36. & seqq. uolu. 4. Couar. in rub. de testa. par. 3. sub nume. 17. Boer. decif. 353. nume. 4. & sequen. Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 75. per totam. Natta in repet. auth. hoc

inter liberos. nume. 65. & nume. 76. cum seq. C. de testamen. Mantica de coniect. ult. uolunta. lib. 3. titu. 18. nume. 11. cum seqq. & lib. 8. titu. 1. nume. 36. cum ceteris seqq. & tales contractus, licet facti sint in testamento retinere naturam contractus, & sunt irrevocabiles, licet testamentum reuocetur, ut declarant Bal. & Paul. de Cast. in d. l. hæredes palam. §. fin. Oldr. Dec. Paris. Rom. & Boer. proxime allegati Bal. in l. si ff. de reb. eo. & no. idem Bal. & ceteri supra allegati in l. si auia. nume. 2. C. de iu. delib. & in d. l. ex testamento. C. de fideicom. & late Rom. in consi. i. 7. col. 2. in si. uerfi. præmissis tamen nõ refragantibus. cum seqq. usque ad si. Natta in d. auth. hoc inter liberos. nume. 77. Mantica d. lib. 8. tit. 1. num. 36. Tiraquel. ad si. tituli de retract. lignia. nume. 7. & comprobat Ripa aduersus Ias. in d. l. nemo potest. nume. 34. & seq. ff. de leg. 1. ubi sufficienter respõdet omnibus contrariis per Ias. adductis ad hunc tertium no. Bar. intellectum, quem & ueriores, & cõmuniter probatum nos quoque recipimus, & probamus, quicquid etiam per Alcia. per eum relatum nouissime uoluerit. Francif. Mantica d. lib. 2. de coniect. ult. uolunta. tit. 13. sub nume. 5. uerfi. subiunxit. & num. 6. cum sequen.

Limitatio XIII.

Testamentum cuius scriptura est deperdita, potest probari duobus testibus, quamuis septem haberi non possint. Cap. XXVIII.

S V M M A R I V M.

1 Numerus septem testium non solum est de forma substantiali, sed etiam probatoria.

- 2 Vbi de testamento est confectum publicum instrumentum cum numero septem testium, si illud casu fortuito postea sit deperditum, testamentum poterit probari per duos testes.
- 3 Generale est, quod ubi actus est probandus per scripturam, quæ casu fuerit deperdita, potest casus ille, & tenor scriptura probari per testes.
- 4 Ratio est, quia in casu isto non agitur de probando testamentum principaliter per testes, sed accidentaliter, & in consequentiam.
- 5 Casus fortuitus non debet rescindere, quæ legitime gesta fuerunt.
- 6 Testes in proposito presentia limitati, tria probare debent, actum, scripturam, & casum.
- 7 Testes in casu proposito non oportet fuisse presentes celebrationi actus de quo testificantur, contra Ang.
- 8 Differentia est in probando actum per testes qui in eo presentes fuerunt, & per testes qui in eo non interfuerunt.
- 9 Testes qui deponunt de tenore scripturae, & de actu qui in scriptura continetur, debent esse periti, & ualde experti.
- 10 Vbicunque scriptura est subtracta, seu deperdita dolo aduersarii, non est opus testibus, sed statuitur iuramento parui de contentis in ea.
- 11 Scriptura deperdita in dubio, an presumatur casu fortuito, uel dolo aduersarii, & cui incumbat onus id probandi.
- 12 Testes deponentes de tenore scripturae, oportet quod illam diligenter legerint, & examinauerint.
- 13 Nisi sint talia acta, quæ per alios legi, & recitari consueuerunt.

C A P. XXVIII.

QVAMVIS solennis numerus septem testium non solum sit de forma substantiali testamenti, sed etiam de eius forma probatoria, ut late supra cap. 4. & 5. ostensum fuit, in tantum

tantum, quod non ualeat, nec etiã probari potest per pauciores, quàm septem testes, ut d. cap. 5. nume. 5. cum pluribus seqq. nihilominus si de testamento esset confecta scriptura cum solenni numero septem testium, prout bene hodie communiter fieri solet, & illa postea casu quodam fortuito sit deperdita, puta bello, incendio, flumini inundatione, & simili probato huiusmodi casu, poterit testamentum probari per duos testes, argum. l. testium, & ibi Bal. in ultimo notabili. Ang. Salyc. & alii. C. de test. Alex. in l. si unus. nume. 2. C. de testa. & in l. 2. ubi late num. 8. Ias. 1. 2. & Dec. sub nume. 6. uerfi. in uno tamen casu. C. de bo. poss. secundum tab. Ias. in l. hac consuetissima. sub num. 4. uerfi. item alius casus sing. C. de testa. Dec. in cap. 2. parum sub num. 14. in uerfi. tertio si instrumentum, de proba. Guald. titu. de testa. ordinar. cau. 2. nume. 6. quod late comprobat Marfi. sing. 156.

3 Prout etiam generaliter uidemus, quod ubicunq; aliquid uenit probandum per scripturam, quæ casu fuerit deperdita, probato casu actus ille, & tenor scripturae probari potest per testes communes. i. duos alias idoneos, ut habetur in d. l. testium. C. de testibus. & ibi no. Bar. in 1. & 2. lect. nu. 11. Pau. de Cast. nume. 9. Bal. in cap. 1. nume. 5. qui test. sint necessarii ad proban. no. in uerfi. & habetur in cap. cum olim. el primo. & ibi Abb. nume. 4. & nume. 8. de priu. no. Bar. in l. 1. §. sufficit. nume. 2. ff. de bo. poss. secundum tab. Bar. Bal. & Pau. de Cast. in l. emancipatione. nume. 1. C. de fid. instr. & in l. sicut iniquum. Ias. in l. 1. num. 63. C. de iu. emphy. eo. tit. & Abb. in cap. sicut. in tertio notabili. ubi etiam alii scriben. de re iud. Fel. in cap. quoniam contra. col. fi. & Dec. num. 53. de proba. & idem Dec. in d. cap. 2. sub nu. 14.

uerfi tertio. eo. titu. & ultra omnes latissime Felinus, qui alia cumulat in d. cap. sicut. per septem primas coll. de re iud. præsertim col. j. in uerfi. ubi scriptura. & seqq. & col. 4. uerfi. limita. nã prout in proposito dicit Dec. in d. l. 2. C. de bo. poss. secundum tabu. ubi supra non agitur in hoc casu principaliter de probando testamentum per duos testes, sed hoc uenit accidentaliter, & in consequentiam adducit in argum. no. caute. C. epol. 250. in prin. ut ibi latius per eum, nec debet casus fortuitus rescindere ea, quæ legitime facta fuere. Bald. d. cap. 1. quot testes sint necessarii ad proban. nouam inuestitu. num. 5.

6 In hoc autem casu tria debent testes probare, uidelicet actum, scripturam, & casum, ut trad. & declarat Bar. in d. l. testium. lect. 1. num. 5. & lect. 2. in ultimo notabili. C. de testib. & in d. l. emancipatione. lec. 1. C. de fid. instr. Abb. in d. cap. cum olim. nume. 8. de priu. & per Bart. in auth. si quis in aliquo. nume. 6. ibique post alios Ias. col. 3. & Dec. nu. 28. & sequen. C. de eden. Alex. consi. 196. num. 9. cum seqq. quod lu. 2. tradd. cano. in cap. Albericus. de test. & sequitur post alios Dec. in d. c. 2. proxime allegatus, de proba. ita quæ in proposito nostro isti duo testes debent probare actum. i. testamentum, siue eius tenorem; scripturam, i. instrumentum testamenti cum omnib. suis solennitatibus requisitis, & per consequens septem testes in eo fuisse descriptos. & casum idest dictum instrumentum casu deperditum, & amissum fuisse.

7 Circa quod notandum est primo, quod quicquid uoluerit Angelus relatus per Alexan. in d. l. 2. nume. 8. C. de bo. poss. secundum tabu. uolens quod oporteat testes fuisse presentes celebrationi actus de quo ipsi testificantur, tamen

tamen Bar. proxime allegatus hoc nõ requirit, quinimo contrarium sentit idem Bal. in l. sicut iniquum. & exprefse Pau. de Cast. ibidem nume. 2. C. de fid. instru. Alex. proxime allegatus, uolentes satis esse, quod testes legerint scripturam, & sic deponant de eius tenore, licet in celebratione actus, de quo confecta fuit scriptura testes non interfuerint. Secundo est aduertendum, quod differentia maxima est in probando actu per testes, qui in illius celebratione interfuerunt, quia satis est, quod sint testes communiter idonei, aut per testes, qui non deponunt de celebratione actus, quia nõ interfuerunt, sed tantum deponunt de tenore instrumenti, & consequenter de actu per lecturam scripturæ in qua actus continetur, & isto casu non sufficiunt testes communes ad plenam probationem, nisi sint testes maxime periti, & ualde experti, ut magni Doctores, & Aduocati, & notabiles notarii, ut per Bar. in d. l. testium. lect. 2. nu. 19. & in d. l. sicut iniquum. in 1. & 2. lect. ibidem etiam Pau. de Cast. nume. 2. & Bart. in l. 2. §. diuus. ad fi. de iu. fil. & in auth. si quis in aliquo. sub nume. 6. & bene Dec. ibidem nume. 28. C. de eden. Abb. in d. cap. cum olim. num. 8. ad fin. in uers. sed aduerte. de priuile. Alex. in d. l. 2. num. 8. C. de bo. poss. secundum tabu. Dec. in d. c. 2. sub nu. 14. ubi supra de probat. & in cap. quoniã contra. in fi. eo. titu. & in confi. 8 2. nume. 3. & latissime Felin. in d. cap. sicut. col. 1. & 2. de re iud. Tertio aduertendum est, quod ubicunque scriptura, puta in terminis nostris instrumenti testamenti esset amissa non casu fortuito, sed dolo forte aduersarij, qui illam subtraxisset, tunc non esset opus aliquibus testibus ad probandum tenorem testamenti, & uoluntatem testatoris, sed probata huiusmodi sub-

tractione de contētis in scriptura standum esset iuramento partis iuxta. not. per doc. in l. de possessione. ubi Bart. nume. 4. Pau. de Cast. nume. 3. & ceteri. C. de probatio. Paul. de Cast. in d. l. sicut iniquum. etiam num. 3. C. de fid. instru. Alexan. in d. auth. in fi quis in aliquo. col. si uers. item in quantum. Bar. C. de eden. de quo late Specu. titu. de instru. edi §. restat. nume. 20. & latissime Felin. uiden. in d. cap. sicut. nume. 7. de re iud. quomodo uero, & qualiter probetur amissio, & subtractio scripturæ, & cui incumbat onus probandi amissionem, & dolum aduersarij, uel casum fortuitum ultra ea, quæ habentur in locis præallegatis, quia hæc non est nostra principalis materia recurrendum est ad late trad. per Bart. in l. si quis ex argentariis. §. an & hæredi. cuius doct. est communiter approbata, ut ibi late per Alexan. & Ias. sub §. prætor ait. ff. de eden. & latissime Felin. in d. cap. sicut. nume. 8. & seq. de re iud.

12 Postremo notandum est, quod ubi testes habent probare cõrenta in scriptura, & actum ipsum per lectionem scripturæ, quando non fuerunt præsentibus illorum celebrationi iuxta. trad. supra num. 7. & seqq. necesse est quod ipsi illam legerint, & diligenter inspexerint, nec sufficit si ab aliis audierint legi iuxta. trad. per cano. in cap. pe. ubi Abb. & Felin. num. 2. de test. & ut declarat Dec. d. confi. 8 2. col. si. parum sub num. 3. ibi (& maxime) nisi sint talia acta, quæ per alios legi, & recitari cõsueuerunt, puta sententia, quæ cõ per iudicem fertur, per notarium legi, & recitari consueuit, & instrumentum, quod per notarium rogatum stipulatur. iuxta. trad. per Bal. in d. l. fin. nume. 18. C. de re iud. & latissime Felin. in d. cap. sicut. col. 7. in octaua declaratione. nu. 10. quod tamen intelligi debet

debet quando audierant eam a notario dum actus celebratur, quia isto casu nec in litat ratio per eos assignata, sed etiam quia fuerunt præsentibus in actus celebratione, secus uero ubi postea illam a notario legi audierint, quia tunc notarius non legit auctoritate publica, sed ut priuatus, & sic ratio per eos considerata non militat in isto casu, super per quo finem faciamus, & ad reliquas limitationes pergamus.

Limitatio XIII.

Testamentum in publicam scripturam redactum probatur absque depositione testium.
Cap. XXIX.

S Y M M A R I V M.

- 1 Testamentum, an probetur per publicum instrumentum absque depositione testium, questio inter Doct. satis controuersa.
- 2 Testamentum per omnes septem testes probari debet, in tantum quod uno deficiente non est locus iuramento suppletiuo.
- 3 Opinio Azo. et antiquorum, quod testamentum non probetur per publicum instrumentum absque depositione testium.
- 4 Contraria opinio, quæ fuit Ioan. & Hugo præualet de consuetudine, & de iure etiam uerius, & communis.
- 5 Publicum instrumentum æquiualeat tot testibus quot sunt necessarii ad ualiditatem actus, de quo est confectum instrumentum.
- 6 Et hæc etiam opinio procedit, tam respectu testamenti nuncupatiui, quam testamenti in scriptis.
- 7 Cautè a quod de testamento in scriptis semper rogetur notarius.
- 8 Notarius de testamento rogatus, an & quando computetur in numero testium.

REGO ex præcedenti proxima limit. pulchra sese offert occasio ad ill. m. satis cõtrouerfam & disputabilem questionem, an probetur testamentum per solam publicam scripturam absque depositione testium, de qua fuerunt opi. inter antiquos glossa. & gloss. late tractat, & disputat in l. fi. in uer. ostenditur. C. de fideicom. nam cõ iste numerus septem testium non solum sit de solennitate, sed etiã de forma probatoria testamenti, ut late in secunda amplia. ostensum fuit, in tantum quod per omnes septem testes probari debet, adeo quod uno deficiente, non potest esse locus iuramento suppletiuo in defectum probationis, prout in quinta ampliatione latissime ostendimus, idcirco non uideretur, quod sufficiat publicum instrumentum in quo sint descripti septem testes ad probationem testamenti, nisi etiam omnes dicti testes super eo examinentur, & deponant, prout uoluit Azon. & alij antiqui quos refert Hostien. in Summa tit. de testamen. §. quot testes. uers. si. quid si quis concedat; & illum refert, & sequitur frater Astesa. in sua doctissima summa, lib. 3. titu. 3. articulo primo. uers. quid si quis condatur; per plura fundamenta relata per glo. in d. l. fin. C. de fideicommiss. quæ dicit esse ualidiora, quàm sint fundamenta partis contraria.

4 Et nihilominus contraria opinio, quæ fuit Ioan. & Hugo. præualuit de consuetudine generali, ut late concludit glo. quam etiam tenuerunt Placen. & Marsi. quos refert Host. ubi supra in uers. Placen. uero. quam etiam de iure uerio rem esse dicit Dyn. & ibi late defendunt Doct. ut per Bar. num. 4. &

& latissime Bal. num. 15. cum seqq. in d. l. i. C. de fideicom. & idem concludant glo. & Doct. in l. 1. in uer. usque ad huc. & ibi Bar. nume. 2. & bene & clare Bal. nume. 15. & Alexan. ante nume. 7. C. de testa. & glossa. in l. 2. in uer. publicum. & ibi late Bar. ff. quem admodum testa. ape. & alia gl. in l. hæredes palam. in prin. & ibi late Bar. nume. 3. & seq. & Bald. in uerfi. secundo quæro. cum seq. & Pau. de Cast. nu. 9. ff. de testa. Bar. in l. conficiuntur. §. codicilli. nume. 5. ff. de iu. codicil. Pau. de Cast. in l. hac consultissima. in prin. nume. 2. C. qui testa. face. poss. & Iaf. in l. 2. nu. 3. & ibidem etiam Pau. de Cast. sub eo. nume. 3. in uerfi. item si tale testamentum. ibi. & loquor quando de testamento. C. de bo. poss. secundum tabu. & uoluit idem Pau. de Cast. in l. hac consultissima. §. per nuncupationem. ante nume. 2. C. de testa. Guald. titu. de testa. ord. caute. 1. num. 4. Iaf. consi. 67. col. 1. uolum. 3. Afflic. decisio. 166. nume. 2. late Abb. in cap. fin. nume. 9. ad fin. cum sequen. de fid. instrumen. Couar. in cap. cum effes. sub num. 1. de testamen. & post alios latissime Francisc. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 1. titu. 6. nume. 6. & lib. 2. titu. 1. 2. nume. 1. & 2. quia ut dicunt glos. & Doct. prædicti publicum instrumentum æquiualeat tot testibus quot sunt in eo descripti, & necessarii ad substantiam actus, & ualiditatem, prout bene declarant Bal. & Paul. de Cast. proxime allegati in d. l. hæredes palam. & Bal. in l. in exercendis. nu. 2. ubi etiam Pau. de Cast. C. de fi. instru. & uoluit Innocen. in cap. cum Ioannes. col. 1. uerfi. alii dicunt. cum seqq. extra eo.

6 Et procdit hæc præfens nostra limitatio, & communis hæc Doct. conclusio non solum respectu testamenti nuncupatiui, sed etiam respectu te-

stamenti in scriptis, de quo sit rogatus notarius, & confectum publicum instrumentum, ut bene declarat Bart. in d. l. 2. ff. quem ad testa. ape. & Bal. in d. l. fin. nume. 15. ad fi. C. de fideicom. & in d. l. 1. nu. 4. C. de testa. & tradd. Docto. in l. publicati. ubi late Alexan. & Iaf. nume. 4. eo. titu. Guald. titu. de testa. ord. cau. 1. num. 3. Pau. de Cast. in consi. 93. num. 3. par. 1. & hinc sumitur cautela, ut de testamento in scriptis semper rogetur notarius ad effectum, quod si testes ante illius aperturam moriantur, testamentum non deficiat, ut per Bart. in d. l. 2. ff. quem ad testa. ape. Guald. etiam d. caute. 1. nume. 2. & 3.

8 Notandum tamen est in terminis præfentis limitatio. plurimum referre, an testamentum probetur per instrumentum ipsum testameti, uel de positionibus testiu in testamento descriptorum. Primo enim casu tabellio non computatur in numero testium, itaque non satis esset sex testes in instrumento describi, & tabellio; secundo uero computatur, ita quod sex testes, & tabellio de testamento deponentes satis essent ad illius probationem iux. distin. Baldui. antiqui glossato. communiter receptam per glo. & Doct. in l. hac consultissima. ubi Cyn. & Bar. nume. 3. qui attestatur eum dicere ueritatem Bal. Ang. Albe. Salyce. nume. 7. & 8. Pau. de Cast. Alexan. & Corn. in fin. C. qui testa. face. pos. & Doct. communiter in l. Domitius. ubi Dyn. Bar. etiam nume. 3. Bald. Paul. de Cast. & ceteri. ff. de testamen. Io. And. ad Specu. in rub. de instru. edi. in uerfi. demum aggreditur quartum. Bald. in auth. sed nouo iure. post Nico. de Matra. per eum relatum sub nume. 19. C. si cer. peta. & in l. fi. nume. 18. C. de fideicommiss. & in tit. de pace constan. in §. uassalli nostri. nume. 3. in uerbis feudo.

feudo. Alexan. consi. 146. nume. 9. & 153. nume. 17. uolu. 2. Paris. consi. 34. num. 44. etiam uolu. 2. & consi. 51. nume. 3. uolu. 3. Ruyn. consi. itidem. 51. nume. 13. uolu. 1. & consi. 1. nume. 21. ad med. uolu. 2. Calca. consi. 91. col. 2. in uerfi. nec obit. quod notarius probat, & de communi attestatur Couar. in cap. relatum. el j. sub nume. 11. in uerfi. tertia conclusio. de testam. & ex his breuiter absoluitur præfens limitatio.

Limitatio XV.

Testamentum non requirit solennem numerum testium ad probandam uoluntatem declaratoriam testatoris, sed duo tantum sufficiunt. Cap. XXX.

S V M M A R I V M.

- 1 In probanda uoluntate testatoris declaratoria duo tantum testes sufficiunt, licet secus in dispositiua.
- 2 Solennitas requisita in principali dispositione non est necessaria in dispositione declaratoria.
- 3 Qui declarat, nihil de nouo facit.
- 4 Declaratio trahitur ad dispositionem declaratam, & fingitur una, & eadem cum ipsa.
- 5 Ubique agit de dispositione iam facta, declaranda duo testes sufficiunt.
- 6 Declaratio uera, & propria, qua sit.
- 7 Text. duo sunt Titii. ff. de testamen. tutel. declaratur cum seqq.
- 8 Incertitudo persona circa legatum, tutelam, & institutionem, an uitiet dispositionem.
- 9 Testator post conditum testamentum potest dispositionem iam perfectam, & apud se certam, licet apud nos obscuram, coram duobus testibus declarare.
- 10 Dispositio dubia, & obscura testatoris committitur declarationi iudicis.

- 11 Declaratio proprie dicitur, ubi tendit ad reddendam certam dispositionem, qua erat obscura, secus ubi de iure erat certa.
- 12 Declaratio, qua respicit dispositionem de iure certam, non dicitur proprie declaratio, sed noui iuris datio.
- 13 Differentia, an declaratio respiciat circumstantias, uel substantiam actus, reicitur contra Bal. & sequaces.
- 14 Dubia uoluntas testatoris per quem declarari possit.
- 15 Duo testes etiam non testamentarii possunt declarare dubiam uoluntatem testatoris.
- 16 Declaratio uoluntatis est personalissima, nec ad heredem transire solet.
- 17 Secus ubi declaratio non consistit in mera uoluntate disponentis, sed ex rerum diuersis argumentis deprehendi potest.

C A P. XXX.

QUAMVIS uoluntas testatoris non possit probari, nisi per solennem numerum septem testium, ut late supra cap. 5. & cap. 8. ostensum fuit, tamen quando agitur de probanda uoluntate non dispositiua, sed declaratoria, tunc non requiritur solennis numerus septem testium, sed duo tantum sufficiunt iux. tex. in l. hæredes palam. §. si quid post. iuncta gl. in uer. posse. & ibi bene declarat Bart. nu. 4. Pau. de Cast. num. 13. ff. de testa. & ceteri ibidem, ubi etiam Bal. in §. sed & si notam. in fi. Bart. in l. 1. nume. 2. Bal. in fi. Paul. de Cast. num. 3. & alii quoque ibid. C. de codicil. & idem Bar. in l. moribus. nume. 30. cum quo ceteri transeunt, ut attestatur ibi Iaf. num. 36. ff. de uulg. & pupil. substitui. Bart. in l. in testamento. la prima. num. 2. C. de testa. mil. & uoluit Bal. in l. errore. nu. 4. C. de testa. & in l. precibus. nume. 11. & 12. C. de impub. & in l. quauis. sub num. 1.

num. 1. cum concordan. ibi alleg. per Alex. nume. 1. & Iaf. sub num. 1. in prima fallen. eo. titu. idem Bald. in l. certum. num. 23. in fi. C. unde legi. & uoluit per plura recte intuendo Oldr. consi. 297. nume. 7. Bal. consi. 440. uolum. 2. & clare Alexan. consi. 54. nu. 5. uolu. 3. & consi. 100. nume. 12. uolu. 4. & consi. 75. nume. 14. uolu. 5. Sozi. in l. 1. parum sub num. 33. uerfi. tertio. ff. de uulg. & pup. Paris. consi. 34. nu. 36. & consi. 79. nume. 12. & consi. 94. nume. 46. & 47. uolu. 2. & consi. 13. nu. 14. uolumi. 3. & consi. 58. nume. 31. eod. uolu. 3. & late Cur. iun. consi. 56. nu. 10. cum aliis nouissime adductis per Fracif. Mantiam de coniect. ult. uolunta. lib. 3. titu. 1. nume. 12. & lib. 5. titu. 14. etiam nume. 12. & lib. 11. titu. 20. nume. 10. & lib. 12. titu. 16. num. 2. & ceteris seqq. ubi fufius declarat & Ant. Gabriel. commu. conclu. lib. 6. titu. de regu. iu. concl. 3. num. 30. iuncto præceden. non enim requiritur eadem solennitas in dispositione declaratoria, quæ requiritur in ipsa principali dispositione, quæ declaratur, sed sufficit forma communis, ut probat tex. qui semper allegari solet in d. l. hæredes palam. §. si quid post. & ibi doc. ff. de testa. & Bald. in d. §. sed & si notam. in prin. Aegy. decif. 746. col. 1. Roma. consil. 482. col. 2. in uerfi. tertio dico. Dec. in cap. pastoralis. §. uerum. nu. 3. de appel. cum aliis adductis per Ant. Gabriel. d. conclu. 3. nu. 29.

3 Est enim regula uulgaris, & generalis, quod qui declarat, nihil de nouo facit, sed iam factum aperit, & significat, & est tex. uulg. in d. §. si quid post. ubi gl. allegat concordan. prout dicit I. C. de eo qui excutit spicas non nouam rem facit, sed eam quæ est detegit in l. adeo. §. cum quis. in fi. ff. de acqui. re. dom. facit. l. affe toto. ff. de hæred. insti. & l. si ita scripsero. ff. de cond. &

demon. & in proœm. sexti, nunc anti quorum declaratione, nunc nouorum editione iurium, glo. in cap. per tuas. uer. de nouo. de dona. in cap. uni. uer. & filio. de sum. Trini. lib. 6. Ioan. And. ad Specu. de test. §. nunc uidentium. in pen. add. in prin. Fed. de Sen. cõf. 112. nu. 2. Gemi. consi. 33. nume. 15. Bar. in l. ab executore. sub num. 7. ff. de appella. Iaf. in l. non dubium. num. 10. C. de leg. Dec. in l. edita. nu. 47. C. de eden. bene Felin. in cap. super quæstionum. in prin. de offic. deleg. & in cap. qualiter & quando. el. 1. sub num. 23. & sequen. de accus. Rom. consi. 45. in prin. & d. consi. 482. ubi supra. & consi. 65. in uerfi. supradictis tamen non refragantibus. Bal. in l. cum testamento. ad fi. C. de testa. manumif. cum mille sim. congestis per Ant. Gabriel. d. conclu. 3. nume. 1. & 2. cum cæteris seqq. ubi plurima hinc deducit. & idcirco, ut dixi, declaratio non requirit illam solennitatem, quæ requiritur in ipsa principali dispositione, quia declaratio trahitur ad ipsam principalem dispositionem, & fingitur una, & eadem, cum ipsa, ut per Rom. proxime allegatum. Ioan. And. in addi. ad Specu. in tit. de test. §. nunc uident. uerfi. hoc quoque. in uer. similibus. Paul. de Cast. in d. §. si quid post. nu. 3. in fin. Ruy. consi. 225. num. 6. uolum. 1. cum aliis cumulatis per Anto. Gabriel. ubi supra nume. 9. & seq. & idcirco ubicunq; agitur de dispositione iam facta declaranda duo testes sufficiunt. Pau. de Cast. in l. cum proponebatur. ante nume. 5. ff. delega. 2. cum aliis proxime quoque allegatis.

5 Et procedit præfens nostra limitatio, & communis conclusio ubicunque sumus in uera, & propria declaratione, quæ consistit circa dispositionem dubiam, & obscuram, & multipliciter intelligibilem, exemplum attulit

tulit nobis I. C. in d. §. si quid post. de legato facto Titio, & Stichio, cū plures essent eiusdem nominis, & ibidē dicit glo. in uer. stichum. circa institutionem, puta si fuit institutus hæres Titius amicus testatoris, cū duo eius amici essent eiusdem nominis, & simile in donatione tutelæ est uulgatum exemplum in d. l. duo sunt Titii. ff. de testa. tute. hæc enim incertitudo personæ, licet uitiet legatum, institutionem, & tutelam nisi declararetur iux. d. l. duo sunt Titii. & l. si ita fuerit. ff. de reb. dub. glo. in d. §. si quid post. in uer. sentiret. cum aliis late adductis infra par. 2. cap. 3. num. 17. tamen quia in rei ueritate ualet ista dispositio, quæ apud legem est certa, licet impediatur executio donec certificatur, quia nõ deficit ius, sed tantum probatio iux. d. l. duo sunt Titii. ut & ibi uoluit Pet. & post eum Bar. & Bal. declarant, & est glo. not. & singul. in l. si quis seruū. §. si inter duos. ubi etiam Bar. & Paul. de Cast. sub nume. 3. ad fi. ff. de lega. 2. iure igitur merito potest testator post conditum testamentum hanc incertitudinem coram duobus tantum testibus declarare, quia ex hoc nihil de nouo disponit, sed dispositionem iā perfectam, & apud se certam, licet apud nos obscuram, aperit, & declarat, quæ etiam si non declarasset, committeretur declarationi iudicis, ut dicit Paul. de Cast. in d. §. si quid post. nume. 13. qui posset eam ex uariis circumstantiis declarare iux. l. uoluntatis. C. de fideicom. cum aliis, ut infra sub nume. 14. ut in terminis d. l. duo sunt Titii. trad. ibi Bar. in fin. & hæc rationem expresse ponderat I. C. in d. §. si quid post. in fin. ibi nam, & si adiecta non fuisset utique placeret coniectione fieri eius quod reliquit, uel ex uicinis scripturis, uel consuetudinis patris famil. uel regionis.

11 Ergo, ut ad rem redeamus, ubicunque declaratio tendit ad reddendam certam dispositionem iā factam, quæ erat obscura, & sic sumus in uera, & propria declaratione, procedit præfens nostra limitatio per supra deducta, secus autem ubi declaratio respiceret dispositionem, quæ de iure erat certa, & testator uellet illam aliter declarare, tunc enim requireretur solennis numerus testium, quia ista non est propria declaratio, sed noui iuris datio, & noua dispositio non ueteris declaratio iux. tex. sæpius allegatū, qui hæc omnia probat d. §. si quid post. in prin. & ibi glo. in uer. posse. Dyn. & late Bart. nume. 4. ubi optime declarat & ibidem Pau. de Cast. nume. 2. & nume. 4. in fi. ubi id adducit ad gratias, quæ per Pontifices solent in præiudicium alicuius declarari, & idem Bart. in l. qui ex liberis. §. testamento. nu. 2. ff. de bo. poss. secundum tabu. & Bald. in l. 1. C. de codicil. Pau. de Cast. in consi. 338. in fin. par. 1. Dec. in l. edita. nume. 49. C. de edend. & in l. 1. nume. 3. & seq. C. de impub. & in cap. si. nu. 13. de constity. late Sarnen. in regula. de non tol. iu. quæsi. quæst. 13. in uerfi. & ideo pro resolutione. Ripa in d. l. moribus. sub nume. 51. uerfi. secundo ob. ff. de uul. Paris. d. consil. 58. nume. 33. uolu. 3. Mantica d. lib. 3. de coniect. ult. uolunta. titu. 1. nume. 14. & lib. 12. tit. 16. num. 8. cum aliis adductis per Anto. Gabriel. d. conclu. 3. de reg. iu. nu. 62. & 63. cum seqq.

13 Rursus declaratur prædicta communis conclusio ubicunq; declaratio respicit circumstantias, secus si respicit substantiam actus, ut in terminis nostre limitati. uidetur uelle Bal. in l. quoties. §. sed si non in corpore. ad med. ibi per quot autem testes. ff. de hæred. inst. & idem late in l. errore. nume. 4. & seqq. C. de testa. Iaf. ibidem nu. 7.

- tates extrinsecas etiam substantiales.*
- 10 *Excommunicatus non potest rogari de testamento.*
- 11 *Quod vero tempore rogatus fuerit absolutus, per duos testes tantum probari potest.*
- 12 *Personarum habitus probatur per duos testes.*
- 13 *Error circa qualitates extrinsecas testamenti per duos quoque testes probatur.*
- 14 *Testamentum factum per duos testes probatur; sed ad probandum sic factum scriptum requiruntur.*

C A P. X X X I.

- 1 **R** E O ex dictis in proxima præceden. limit. postremo firmatur hæc ultima nota supra limita. quod ubicunq; non est questio de uoluntate, sed tantum de solennitate, an interuenerit, nec ne, ad probandum illam interuenisse duo tantum testes sufficiunt, iux. opi. Mart. & communem omnium sententiam in l. 2. C. de bo. pos. secundum tabu. quam licet ibi glo. uideatur reprobare eo respectu, quia non uidebatur posse dari casus, in quo sit questio de solennitate, quin sit etiam de uoluntate nihilominus, quia casus iste potest dari quod solum sit questio de solennitate, non autem de uoluntate, ut ibi doct. omnes tradunt, idcirco eo casu opi. Marf. communiter approbatur, ibi per Bar. Bald. Paul. de Cast. attestan. de communi. nu. 5. & 6. & Ias. nu. 6. & Dec. ante nu. 4. & ceteros, ita quod ut ibi doct. concludunt, ubi non esset questio de uoluntate, & dispositione testatoris, sed tantum an in tali dispositione interuenerit solennis numerus septem testium, ad probandum hanc solennitatem interuenisse duo tantum testes sufficiunt et non rogati, & non testamentarii, prout etiam concludunt doc. communiter

in l. hæredes palam. in princ. ubi bene Bart. sub nu. 5. Pau. de Cast. sub nu. 8. & ceteri quicquid inaduertenter dicat Bal. ibi in uers. tertio quæro. ff. de testa. & ante omnes hoc uoluit glo. fing. de iure canonico in c. Deus omnipotens. in uers. quando autem. uer. iudicis. ad fi. 2. q. 1. & Hosti. in summa de fi. instru. §. ex quibus. circa princ. & Spec. titu. de instru. edi. §. compendio se. uers. quid si unus. nu. 9. ubi attestatur, quod ista opi. præualet, & obtinet de consuetudine (adde tu) etiam de iuris rigore, quia quod septem testes requirantur ad probandum testamentum, hoc statutum reperitur, ut dicunt doc. quando agitur de probanda uoluntate testatoris, non etiam si aliquid aliud extrinsecum ab eius uoluntate, licet sit de substantialibus, ut bene declarant Bal. in d. l. 2. nu. 2. & seq. C. de bo. pos. secundum tabu. & Pau. de Cast. in l. errore. col. 1. in uers. sed quot testes. C. de testa. & ibidem Ias. nu. 8. & seq. Anch. confi. 337. de efficacia. nu. 2. ad fi. uer. ad hoc respon. de o. Franc. Mantica late comprobans de coniect. ult. uolun. lib. 12. titu. 16. nume. 13. in fi. & nume. 14. cum pluribus seqq.

5 Hinc est, quod licet rogatus testium in testamento sit de substantia testamenti eo quia alias testamentum est nullum d. l. hæredes palam. §. in testamento. ubi Bart. & omnes not. ff. de testa. l. hac consultissima. in princ. C. eo. Boer. decif. 34. nume. 8. Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 58. nihilominus, quia hoc non dependet principaliter à uoluntate, nec in eo consistit principalis dispositio testatoris, sed est solennitas introducta de iure ciuili, potest talis rogatus probari per duos testes etiam non testamentarios, ut concludit Bald. in d. l. 2. ante nu. 4. Alexan. nu. 6. Ias. nu. 13. & bene Dec. ubi decia-

- declarat nume. 8. C. de bo. pos. secundum tabu. & fuit opi. Mar. prout idem Bal. not. in l. comparationes. in 3. nota bili. C. de fid. instru. Alexan. attestans de communi in confi. 47. nume. 3. uolum. 2. Ias. in l. hac consultissima. in prin. num. 3. C. de testam. Ruy. conf. 1. num. 8. in fin. cum seq. uolu. 2. Dec. in confi. 1. r. col. 8. in fin. in uers. quarto de rogatu notariorum. & post alios Franc. Mant. de coniect. ult. uolun. d. lib. 12. titu. 16. nu. 16. similiter, licet legitima relinqui debeat filio titulo institutionis ad hoc, ut testamentum ualeat iux. tex. in §. aliud quoque capitulum. iuncta glo. in uer. præterire. in auth. ut cum de appel. cogn. & gl. in c. si pater. uer. instituit. de testa. lib. 6. Ias. in auth. nouissima. nume. 13. C. de inoffi. test. & latissime ostendimus supra cap. 16. nume. 57. & seqq. tamen quia hæc etiam est solennitas introducta de iure ciuili, potest pariter per duos tantum testes probari, ut not. idem Bal. in d. l. 2. nume. 2. Alexan. nume. 5. in fin. Ias. sub d. num. 13. & Dec. nume. 7. C. de bo. pos. secundum tabu. Mantica d. titu. 16. nume. 4. Ruy. conf. 1. nume. 8. uolum. 2. quia in hisce casibus, ut ibi bene declarat Dec. non agitur principaliter de uoluntate, sed de probanda solennitate legali.
- 9 Prout eadem ratione duo tantum testes sufficiunt ad probandum alias qualitates extrinsecas, non dependentes principaliter à uoluntate testatoris, licet sit aliquid substantiale testamenti, puta si obicitur notario, qui fuit rogatus de testamento, quod erat excommunicatus, & sic non potuit rogari de testamento, ut late per Specu. in tit. de instru. edi. §. restat. nu. 3. r. & glo. in cap. decernimus. in glo. fi. & ibi præcisè Ancha. uiden. nume. 4. de sen. excommu. lib. 6. poterit per duos testes probari, quod ipse tunc tempo-

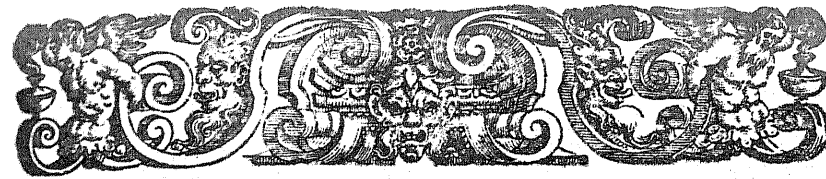
ris fuerat absolutus, ut bene Bal. in d. l. 2. nume. 3. C. de bo. pos. secundum tabu. uel quod persona testatoris fuerit habilis ad testandum, ut ibi per Bal. & Pau. de Cast. nume. 5. ibidem, & bene idem Pau. de Cast. in d. l. cum proponebatur. in fi. ff. de leg. 2. & Ancha. d. confi. 337. nume. 2. ad fin. uers. ad hoc respondeo. uel quod talis sit filius testatoris, qui ab eo, ut filius fuerit institutus Pau. de Cast. in d. l. errore. in uers. sed quod testes. & Ias. nume. 9. C. de testam. Mantica d. lib. 12. de coniectu. ult. uolun. titu. 16. nume. 12. Et generaliter hoc firmat Dec. in l. si librarius. nume. 10. & 11. ff. de reg. iu. & de similibus qualitatib. trad. not. Bal. in d. l. errore. sub num. 2. uers. secundo quæro. cum seqq. & Pau. de Cast. ibidem in uers. sed quot testes. & Ias. nume. 8. C. de testa. idem Ias. in d. l. 2. num. 13. C. de bo. pos. secundum tabu. & alibi per doc. in locis supra allegatis. & Mantica de coniectu. ult. uolun. d. lib. 12. tit. 16. per totum.

13 Prout etiam potest probari erratum circa huiusmodi qualitates extrinsecas per duos testes, ut est tex. in l. hæredes palam. §. 1. iuncta gl. in uer. posse. & ibi Bar. Pau. de Cast. & ceteri. ff. de testam. Bal. & alii in l. quoties. §. 1. ff. de hæ. inst. & per Bal. in l. fin. nu. 16. C. de fideicō. per Bal. in d. l. cum proponebatur. nu. 3. Pau. de Cast. num. 6. & ceteri. ff. de leg. 2. de quo late tradd. Doc. omnes Cyn. Bar. Bal. Ang. Rom. Fulgo. Pau. de Cast. & late Alexan. & post alios Ias. in l. errore. nume. 7. cum seqq. C. de testam. & Dec. in d. l. si librarius. num. 10. & in confi. 105. col. 2. nume. 2. in fin. & nume. 3. cum seqq. late Paris. confi. 3. nume. 35. uolum. 3. & Felin. in cap. ex literis. col. 3. in uers. tertia declaratio. de fid. instru. fecus si agatur de errore circa substantialia testamenti, seu de errore substantiali,

quia non potest probari per pauciores testes septem, prout testamentum ipsum iux. gl. communiter receptam in d.l. cum proponebatur. quam ad hoc sing. dicit Bal. si de inuestitu. inter dom. & uasal. lis oria. §. si quis. sub nume. 1. & in l. fin. nume. 16. C. de fideicom. & in l. quoties. §. sed si non in corpore. notabili tertio. ubi etiā alii. ff. de hære. insti. & in l. fi. nu. 20. C. de eden. & plene tradid. Bal. Alex. Corn. & cæteri in d.l. errore. ubi post alios Iaf. nume. 7. Alexan. consi. 140. nu. 2. in fin. & seq. uol. 1. Dec. in consil. 105. nume. 3. cum seq. & in l. si librarius. nume. 10. & 11. ff. de reg. iur. & nouissime Mantica de coniectu. ult. uolun. lib. 3.

14 Prout & postremo ad probandum testamentum factum duo tantum testes sufficiunt, licet ad probandum sic factum septem requirantur, licet primum probare parum possit, nisi probetur secundum, iux. glos. ord. not. & sing. in d.l. 2. in gl. magna. ad fin. C. de bo. pos. secundum tabu. quæ in primo dicto communiter approbatur, ut ibi per Bar. & cæteros, & Oldr. qui idem sequitur in consi. 297. num. 7. Sozin. consi. 92. nume. 10. uolu. 3. Mantica d. titu. 16. nume. 15. Ex quibus tandem cum laude Dei remanet absoluta hæc ultima limitatio, huiusque nostri tractatus pars prima.

Primæ partis Tract. finis.

PETRI DOMINICI MAGDALENI CAPIFERREI.

I. C. PRAECLARISSIMI,

Patricii, & Aduocati Romani,

DE NUMERO TESTIVM
IN TESTAMENTIS REQUISITO.

Tractatus . Pars Secunda.

Quod de iure Canonico duo vel tres tantum testes requiruntur
in testamento ad pias causas. Cap. I.

S Y M M A R I V M.

- 1 Differentia inter ius civile, & canonicum circa numerum testium in testamentis adhibendum in hac secunda parte discutitur.
- 2 De iure canonico duo, aut tres tantum testes sufficiunt in testamento ad pias causas. & nu. 6.
- 3 Relicta ecclesiasticuntur relictæ ad pias causas. & nu. 26. & seq.
- 4 Tex. in c. relatum. de testa. el. 1. procedit indistincte in omnibus relictis ad pias causas.
- 5 Omnia relictæ pro anima dicuntur relictæ ad pias causas. & nu. 28.
- 6 Doct. omnes indistincte & generaliter loquuntur de relictis ad pias causas quod valeant cum duobus testibus.
- 7 Tex. in d. c. relatum. an sit correctorius iur. civilis.

- 8 In correctoriis non fit extensio ex identitate, & maiore rationis.
- 9 Dispositio correctoria, & dispositio limitatoria, qua dicatur.
- 10 In limitatoriis solet fieri extensio ex identitate rationis.
- 11 In correctoriis fit extensio ex identitatis rationis, quando ratio est expressa.
- 12 Causa in qua agitur de pia causa, terminari debet secundum canones.
- 13 Relicta ad pias causas censentur spiritualia, & pertinent ad remissionem peccatorum, & salutem animarum.
- 14 Tex. in d. c. relatum. derogat iuri civili non solum circa numerum testium, sed etiam circa alias solemnitates in testamentis requisitas.
- 15 In relictis ad pias causas sufficiunt testes non rogati & etiam foeminae.
- 16 Ratio non debet esse eadem cum dicto.

- 17 Ratio que colligitur ex verbis dispositiuis habetur pro expressa etiam ad iur. communis correctionem.
- 18 Expressum dicitur illud quod sequitur ex aliquo expresso.
- 19 Extensio fit in correctoriis, & pœnalibus ex identitate rationis fauore pia causa, & ratione vitandi peccati & similium.
- 20 Dispositio d. c. relatum. reducit nos ad primatum ius naturale, & ad regulare ius commune.
- 21 Extensio fit in correctoriis ubicunque per eam reducitur ad ius commune, vel ad primatum ius naturale, quia reputatur materia fauorabilis.
- 22 Ecclesia dicitur locus pius.
- 23 Monasteria, & alia loca pia ueniunt appellatione ecclesia.
- 24 Priuilegia concessa ecclesiis censentur concessa aliis locis piis.
- 25 Arg. ab ecclesia ad alia loca pia ualidum.
- 26 Relicta ecclesiis dicuntur relicta loco pio & ad pias causas.
- 27 Relicta ecclesia dicuntur relicta Deo, & e conuerso.
- 28 Omnia relicta Deo pro salute anime, & remissione peccatorum dicuntur relicta ad pias causas.
- 29 Vbi militet eadem ratio non dicitur fieri extensio, sed unum & idem ratione dicere.
- 30 Dicitur gratia exempli, & frequentioris usus, non excludit casus similes.

C A P. I.

ABSOLUTA Prima parte in qua tractauimus de numero testium in testamentis requisito secundum iuris ciuilibis dispositionem, consequens est ut aggrediamur secundam in qua tractabimus quid in hoc de iure canonico statutum reperiatur, & quæ sit differentia in hac materia inter ius ciuile, & ius canonicum; cuius quidem resolutio dependet ab intellectu. c. c. cum esset. & c. relatum. el. j. de testa. ut igi-

haberi possit, distinguenda est quæstio in duo membra principalia, quorum alterum uersabitur circa testamenta ad pias causas, de quibus loquitur d. c. relatum. alterum circa testamenta ad causas prophanas, de quibus loquitur d. c. cum esset. quibus absolutus absoluta pariter remanebit tota huius secundæ partis disputatio.

- 2 In testamentis igitur ad pias causas secundum ius canonicum duo, aut tres tantum testes sufficiunt, quod clare disponitur in d. c. relatum. ibi, tribus aut duobus legitimis testibus requisitis. qui tex. loquitur præcise super relictis ecclesiæ, quæ quidem relictæ dicuntur ad pias causas, ut infra latius ostendemus, & idcirco ille tex. procedit indistincte in omnibus relictis ad pias causas, ut ibi trad. Inn. & post eum Abb. nu. 7. dicens hoc esse propter identitatem dispositionis, seu rationis, cum ecclesia (ut ipse subdit) sit priuilegiata propter animam, & contemplatione Dei, omnia autem relictæ pro anima dicuntur relicta ad pias causas, ut idem Abb. declarat cum aliis infra ad id latissime adductis. c. seq. nu. 79. & seq. & per consequens generaliter de relictis ad pias causas, quod in eis duo tantum testes sufficiant, firmiter, & per illum tex. loquitur doc. oēs, ut post Inn. & Abb. proxime allegatos, & ceteros ibi loquitur ibidem Couar. in prin. Spec. tit. de instru. ed. §. compendiose. nu. 11. Bar. in l. 1. lec. j. nu. 3. & in ij. num. 8. c. de sacr. eccl. & Bal. ibidem nu. 54. & Iaf. nu. 28. uterq; pariter in ij. lec. Bald. in consi. 20. in prin. uol. 5. & 167. in fin. uol. 2. & 327. uolum. 4. late Feder. de sen. consi. 217. per totum, & Cald. id etiam late comprobans consi. 26. tit. de testa. Pau. de Cast. consi. 75. nu. 2. & 327. nume. 1. & 456. num. 6. par. j. &

nume. 10. iuncto nume. 15. uolu. 4. & idem Alexan. in consi. 4. nu. 6. & 102. nume. 5. & 131. nume. 2. uolu. 2. & in l. si certis annis. sub nume. 5. uerfi. & tale relictum. C. de pac. Paris. consi. 32. in fi. uolu. 2. & consi. 24. num. 5. & nume. 8. uolu. 3. Boer. decis. 93. nume. 5. cum aliis adductis per Francif. Mantid. de coniect. ult. uolun. lib. 6. titu. 3. nume. 4. & Iul. Clar. lib. 3. sentent. q. 6. in princ. & uerfi. hinc inferitur. & Tiraq. de priu. piæ cau. in 1. priu. prout etiam ualet argumē. ab ecclesia ad pia loca, ut latissime per Euerar. in locis legat. centu. 32. & infra latius nume. 22. & 23. cum seqq.

7 Non obstat si dicatur, quod text. d. cap. relatum. sit correctorius iur. ciuilibis, secundum quod etiam in testamentis ad pias causas requiritur numerus septem testium. l. generali. ibi, quod tamen alia omni iuris ratione munitum sit. C. de sacr. eccl. & latissime super præ par. 1. cap. 12. ita quod non sit fienda extensio etiam ex idéitate, & maiori ratione, l. præcipimus. in fin. ubi hoc not. Bar. C. de appella. l. sancimus. in prin. ibi, quod enim non mutatur cur stare prohibetur. C. de testament. per quas. l. ita ubique conclusit doc. gl. ord. secundum opi. Py. & Ioā. communiter receptam in auth. quas actiones. ubi Bar. nume. 8. & seq. Bald. nume. 4. Pau. de Castr. etiam nume. 8. ubi dicit quod illa glo. ad hoc semper allegatur, & post alios ibi latissime Iaf. num. 21. & seqq. C. de sacr. eccl. Bar. cum quo Doc. communiter transeunt in repe. l. si constante. in 9. q. 1. q. principalis nume. 39. & nume. 43. ubi latissime Ripa nume. 57. & plurib. seqq. ff. solu. mat. Pau. de Cast. in l. neque leges. nume. 5. ff. de leg. Alex. in l. illam. nume. 2. C. de colla. Iaf. in l. Marcellus. nume. 28. 43. & 58. ff. ad trebel. & in consi. 164. nu. 1. uolu. 2. & consi. 127.

nu. 13. uolu. 4. Cur. iun. consi. 6. etiam nume. 13. Paris. consi. 16. nume. 17. & seq. & consi. 69. nume. 175. uolu. 3. & consi. 47. nume. 79. eo. uol. 3. Cepha. consi. 2. nume. 21. & consi. 55. num. 5. & consi. 278. nume. 69. & alibi doc. sæpe.

- 9 Quia pro responsione primo est aduertendum, quod dispositio d. cap. relatum. non uidetur correctoria iur. ciuilibis, sed potius limitatoria, quia non corrigit in uniuersum dispositionem iur. ciuilibis circa numerum testium, sed tantum in relictis ecclesiæ iuxta trad. per Bar. quem omnes sequuntur in d. l. si constante. num. 39. ad fi. & seqq. in qua fieri solet extensio ex idéitate rationis, ut ibi communiter per Doct. & post alios latissime Iaf. num. 71. 73. & pluribus seqq. & Ripa nume. 78. & seqq. not. Abb. per illum tex. qui ad hoc semper allegari solet, in cap. cum dilecta. in uerfi. nos igitur. nu. 5. cum lata apostil. de confir. uti. uel inuti. & in cap. ad audientiam. in 1. notabili. de cle. non residen. & alibi sæpe, Sozi. in rub. ff. solu. mat. nume. 8. Iaf. in l. 1. §. si is qui. cccc. nume. 7. ff. ad trebel. & in consi. 63. col. 5. in princ. ibi, item cum ista reformatio. uolu. 3. Dec. in consi. 284. num. 4. & Paris. consi. 83. nu. 40. & multum in proposito consi. 32. nume. 24. uol. 2. cum aliis adductis per Tiraquel. in l. si unquam. uer. libertis. nu. 44. C. de reuocan. dona.
- 11 Præterea respondetur, quod etiam in correctoriis fit extensio ex idéitate rationis quando ratio est scripta in lege corrigente iuxta glof. fing. communiter approbatam in clem. 1. uer. eligatur. de elect. Bald. Pau. de Cast. & post eos, & alios Iaf. in d. auth. quas actiones. nume. 22. Pau. de Cast. Imo. & alii in l. si uero. §. de uiro. ff. solu. mat. Alexan. in l. si pecuniam. nume. 7. ff. si cert. pet. & in d. l. si constante. sub nume. 5.

in 3. limita. ubi latissime Ripa nu. 63. cum aliis per nos supra adductis par. 1. cap. 10. nu. 4. 2. & seq. sed ratio quare in d. cap. relatum. Summus Pont. statuit in testamentis ad pias causas sufficere duos, aut tres testes colligitur ex uerbis d. cap. ubi dicitur, quod talis causa terminari debet nõ secundum leges ciuiles, sed secundum Decretorum statuta duobus, aut tribus testibus requisitis. Nam quia in præcedenti cap. idem Pont. improbauerat dispositionem iur. ciuilem requirentem numerum septem testium, tanquam nimis alienam à lege Diuina, & Sanctorum Patrum institutis, & generali ecclesiæ consuetudine, secundum quæ in ore duorum, uel trium stat omne uerbũ, idcirco immediate in cap. seq. uidelicet in d. cap. relatum. statuit quod in relictis ecclesiæ duo, uel tres testes sufficiant, quia talis causa terminari debet non secundum leges, sed secundum Sanctorum Patrum, & Decretorum statuta; & sic secundum ius Canonicum, & hæc est ratio ibi expressa, quæ est generalis ad omnia relictã ad pias causas, cum omnia, quæ concernunt piam causam terminari debeant secundum dispositionem iuris Canonici, non autem iuris ciuilem, quia censentur spiritualia, & pertinentia ad remissionem peccatorum, & salutem animarum, ut bene probat Bar. per illum tex. in l. priuilegia. ubi etiam Bal. & cæteri not. C. de sacr. eccles. & Bar. in repet. l. 1. nu. 80. & 81. & post alios Ias. lect. 1. nu. 36. eo. titu. Alex. consi. 209. nu. 2. cum seqq. uolu. 2. & consi. 105. nu. 10. uolum. 4. cum aliis infra latissime adductis hac par. c. 6. nu. 10. & pluribus seqq. ubi propius cadit, in his enim lex ciuilem cedit iuri canonico, & non dedignatur faceros Canones imitari. cap. clerici. & ibi omnes de iudi. glof. in regula pos-

seffor. de regulis iur. lib. 6. ut & d. cap. 6. nos ibi latius ostendimus, & declarauimus.

14 Et hinc est, quod per illam decretalem non solum est derogatum dispositioni iur. ciuilem circa numerum testium, sed etiam circa alias solennitates de iure ciuili in testamentis requisiti, ut not. concludit ibi Abb. in d. cap. relatum. nu. 3. cum aliis infra per nos latissime adductis hac par. cap. 3. nu. 2. cum seqq. usque ad fin. quia ut multum in proposito inquit Abb. licet propositio fuerit particulariter facta de numero testium, tamen Papa postea dat generalem doctrinam, ut hæc causa non tractetur secundum leges ciuiles, sed secundum Decretorum statuta, & sic clare uult Abb. quod ex huiusmodi expressa ratione, seu dispositione generali ampliari debeat dispositio illius text. ad omnes casus sub d. generalitate comprehensos, & propterea infert, quod in relictis ad pias causas non curatur, quod testes sint rogati, nec quod sint masculi, uel feminae, uel quod interuenerit alias solennitates iuris ciuilem per illum text. licet in eo de his nullum uerbum expresse habeatur, & infra latius per nos d. cap. 3. nu. 2. 4. & per totum ostensum fuit.

Et quauis Pont. in d. cap. relatum. statuerit, quod talis causa tractari debeat secundum Decretorum statuta, non autem secundum leges ciuiles loquatur disponendo, non autem rationem reddendo, cum ratio non sit, nec esse debeat eadem cum dicto, sed diuersa. l. qui interrogatus, ubi Bart. Bal. & alii. ff. de pet. hæc. glo. notabilis. in l. 1. uer. exceptione. in fi. & ibi Pau. de Cast. ff. de except. & in l. fi. ubi Bar. Bal. & post alios Ias. num. 2. cum seqq. ff. de of. procu. cesa. Paris. consi. 70. nu. 17. me. 27. uolu. 3. tamen, quia ratio sumi-

tur

tur, & colligitur ex his uerbis dispositiuis, habetur pro expressa, licet non sit expressa, ut infra par. 3. c. 3. sub nume. 70. etiam ad iurium correctione iux. glo. singu. in l. quamuis. quam ibi no. Bal. Fulg. Pau. de Cast. & post alios Ias. nume. 6. cum seq. C. de fideicom. & pro regula firmat Bal. in l. maximũ uicium. nume. 7. ad fi. C. de libe. præ. Pau. de Cast. in l. si uero. §. de uiro. nume. 2. cum seqq. ubi etiam Cuma. & alii. ff. solut. matr. idem Pau. de Cast. in consi. 40. nu. 4. iuncto nu. 6. & consi. 83. num. 3. par. 2. Abb. in cap. nihil. nu. 9. de elect. & in consi. 75. nu. 7. uolu. 1. Alexan. in d. l. si constanter. sub nume. 5. uerfi. fortius uidetur. & Ripa nume. 65. ff. solut. matr. idem Alexan. consi. 50. sub nume. 9. uolu. 2. & consi. 89. nu. 4. uol. 6. Ias. in l. de quibus. nu. 18. ff. de leg. & in l. si uere apud acta. nume. 6. C. de transact. & in auth. quas actiones. num. 22. in uerfi. adde idem esse. C. de sacr. eccles. & idem late in §. omnium. num. 38. cum seqq. in l. de actio. Ruy. consi. 31. nu. 3. uolu. 3. Euerar. in locis lega. cennu. 35. car. 119. litera B. & generaliter alios cumulat Tiraq. cessan. cau. limitatio. 21. nu. 8. & 9. cum seqq. nam

18 satis dicitur expressum illud, quod sequitur, & deducitur ex aliquo expresso. l. nominis, & rei. §. uerbum ex legibus. ff. de uerb. signifi. l. prætor. §. 1. iuncta glo. in uer. expressum. & ibi Doc. omnes. Bar. nume. 1. & 2. Ang. Pau. de Cast. & late Alexan. nume. 2. & 3. & post alios Ias. nume. 3. cum seqq. usque nume. 11. ff. de no. ope. cap. cum olim. ibi patebat expresse. ubi Anto. de But. & Abb. in ulti. notabili. de censu. & in proposito Cepha. consi. 196. num. 12. uolu. 2. cum aliis latissime adductis supra par. 1. cap. 16. nu. 115.

19 Accedat, quod etiam in correctoriis exorbitantibus, & pœnalibus fit

extensio ex identitate rationis, quæ alias non fieret quando sumus in his, quæ pertinent ad fauorem piæ causæ ecclesiarum ad fauorem fidei animæ, & euitandi peccati ad fauorem reipublicæ, & similium, eo quia talis materia reputatur fauorabilis, ut de hoc ultimo uidetur tex. in l. si ita uulneratus. in uerfi. quod si quis absurde. ibi multa autem. ff. ad leg. Aquil. de cuius tamen, l. intellectu late tractat Sarmien. olim Rotæ Auditor. Selec. interpret. lib. 1. cap. 12. sed & idem trad. Bar. in l. 2. §. exercitum. ff. de his quib. not. infra. & l. quemadmodum. nu. 4. C. de agri. & censu. lib. 11. cum quo ad litteram transit Roma. in consi. 105. col. fi. Bal. in l. non sine. num. 5. C. de bo. quæ lib. Paul. de Cast. in l. bona fides. nu. 2. & seqq. ff. de po. Corfet. in singul. uer. extensio. Alex. in consi. 50. nu. 8. & 216. nu. 37. uolu. 2. & consi. 68. nu. 6. uolu. 3. & 171. nu. 8. uolu. 7. Ias. in l. centesimis. §. fin. col. pen. uerfi. item quando agitur de delictis. ff. de uerbo. obli. in l. cum quidam. nu. 27. & seq. ff. de lib. & post. & in l. si filiufam. col. penul. uerfi. aliam notabilem regulam. ff. si cer. peta. idem que Ias. in l. 1. num. 40. & in l. si constanti. nu. 79. & 80. ff. sol. matr. ubi no. ampliatur etiam si agatur de fauore publico secundario tantum idem que Ias. in l. si quis id quod. num. 2. ff. de iuris. omnium iud. Dec. consi. 372. nu. 8. & in regula factum. §. in pœnalibus. num. 15. ff. de reg. iur. Paris. consi. 16. nu. 3. 1. cum seqq. uolum. 3. prout etiam quando agitur de obuiando fraudibus, quia pertinet ad publicam utilitatem late supra par. 1. cap. 2. nu. 17. & quando agitur de fauore animæ & c. trad. Bar. in auth. sacramenta puerum. nu. 19. & post alios Ias. nume. 16. & nume. 72. C. si aduer. uen. idem Ias. in d. auth. quas actiones. nume. 25. & in d. l. cum quidam.

not. ibi Bart. in l. si mater. S. hoc iure. ff. de except. rei iud. in auth. cassa, & irrita. C. de sacr. eccle. & in l. i. C. de iis qui ad eccle. confu. & in auth. imo. C. de act. & obli. & in l. i. uer. sponsam. C. de rap. uirgi. ubi uult. penam illius legis statutam contra uirum rapientem uirginem habere etiam locum, & e conuerso si mulier rapiat, quamuis raro inquit glo. hoc contingat, innuens id dictum fuisse de uiro rapiente mulierem, quia frequentius hoc contingit; hoc idem adnotauit Bar. in l. i. S. j. prima oppo. ff. ad trebel. Anto. de Bur. in consi. i. o. col. 2. Alexan. in consi. i. 19. in fin. nume. 4. 5. uolu. 6. Iaf. in l. i. sub nume. 14. in uer. si. tertio. ff. de leg. & in l. i. in l. lect. nume. 27. C. de sacr. eccl. & in consi. i. 12. col. penul. in uer. si. quarto principaliter. uolum. 1. atque iterum in consi. i. 16. ad fin. uolum. 4. Dec. in d. auth. cassa, & irrita. sub nume. 8. C. de sacr. eccle. Rebuff. in repe. Luni. super gl. in uer. in omnibus causis. nume. 8. C. de senten. quæ pro eo quod interest profe. Gerard. de Petra Sancti. singu. 97. ad med. in uer. sed uidetur. cum aliis adductis per Corfet. singul. suis in uer. frequentia. & pluribus aliis more suo latissime cumularis per facundiff. Tiraquel. de retri. lignja. S. 20. glo. uni. nume. 4. cum cæteris sequentibus, ubi hanc regulam ex sacrarum quoque, & humanarum literarum testimoniis fulcit, & exornat; imo & fortius, ubi quid exprimitur gratia (ut diximus) frequentioris usus, tunc fit extensio etiam in correctoris, ut præcise trad. Euerar. in locis legi. centu. 35. in decima tertia falen. car. i. 23. & faciunt supra trad. par. 1. cap. 19. num. 54. cum seq.

Secunda Par. Cap. II.

Relicta ad pias causas, que dicuntur.

S Y M M A R I V M.

- 1 Omnia relicta ecclesiis, monasteriis, & aliis locis piis dicuntur relicta ad pias causas.
- 2 Item hospitalibus, ubi curantur infirmi, & exercentur alia opera pietatis, & charitatis.
- 3 Hospitalia huiusmodi sunt loca sancta, & religiosa.
- 4 Et relicta illis facta dicuntur ad pias causas. & nu. 12.
- 5 Et gaudent omnibus privilegiis ecclesiarum, & pia causa.
- 6 Hospitalia in cuius fundatione non interuenit authoritas Episcopi dicitur locus profanus, nec est hospitalia formatum, licet in eo seruetur hospitalitas de facto.
- 7 Et tale hospitalia non dicitur locus pius.
- 8 Hospitalia potest considerari pro ipso adificio hospitalis.
- 9 Item in abstracto pro causa ipsius hospitalitatis.
- 10 Hospitalia priuatum licet proprie, & strictè non sit religiosum, est tamen locus pius, & gaudet privilegiis loci pii.
- 11 Hospitalia, & similia collegia secularia attento sine sunt sancta, quia deseruiunt eleemosinis, & pietati.
- 12 Et licet non sint loca religiosa, sunt tamen loca pia.
- 13 Item relicta Oratoriis, altaribus, capellis, siue sacris, siue profanis.
- 14 Nam ex sine, & opere iudicari debent indistincte loca pia, quia deputata ad orandum, & ad cultum Diuinum.
- 15 Relicta hospitalibus oratoriis, & aliis locis predictis dicuntur relicta pro anima, & contemplatione Dei.
- 16 Item relicta Imagini Salutatoris, Beate Virginis Mariae, uel alicuius sancti.
- 17 Pictura huiusmodi depicta in loco priuato an dicatur res sacra, & religiosa.
- 18 Relicta Imagini depicta in domo priuata non

- non cedunt domino domus, sed ecclesia parochiali.
- 19 Laycus non est capax iurium spiritualium.
- 20 Item relicta pro conscienda imagine, uel pictura Dei, & Sanctorum dicuntur ad pias causas.
- 21 Item relicta pro construendo hospitali, & aliis locis piis.
- 22 Item relicta pro fabrica ecclesia, monasterii, & similibus, & pro illorum ornamentis, & catervis ad cultum Diuinum pertinentibus.
- 23 Item relicta pro constructione monumenti, & pro sepeliendis mortuis, & pro sepulture.
- 24 Item relicta collegiis, religiosis, seu etiam confraternitatibus disciplinatorum, etiam secularibus, & profanis. & nume. 27 & 30.
- 25 Plurima huiusmodi confraternitates in urbe reperuntur.
- 26 Confraternitates huiusmodi sunt collegia licita, & approbata ratione religionis, & pietatis quam respiciunt.
- 27 Relicta confraternitatibus huiusmodi dicuntur relicta ad pias causas.
- 28 Confraternitates laycorum consideratis personis, non potest dici collegium piuum, sed profanus, & secularis.
- 29 De relictis factis huiusmodi confraternitatibus non debetur quarta canonica Episcopo.
- 30 Relicta huiusmodi confraternitatibus attento sine relinquuntur dicuntur proprie ad pias causas.
- 31 Balopi reprobat.
- 32 Item relicta templariis, hospitalariis, fratribus tertii ordinis, & eremitis dicuntur ad pias causas.
- 33 Persona prefata dicuntur Deo deuoti, & habent honestum uiuendi modum à se de Apostolica approbatur.
- 34 Item relicta pro maritandis puellis pro redemptione captiuorum, & similia respicientia piam causam dicuntur ad pias causas relicta.
- 35 Legatum factum diuiti quem testator putat esse pauperem respectu relinquens, dicitur ad pias causas.
- 36 Pauper in proposito quis dicatur remissive.

- 37 Legatum factum homini locupleti ratione amicitia, uel consanguinitatis sub falso colore paupertatis à testatore dicentur se legare pro anima sua, non dicitur ad pias causas, nisi sit posita in necessitate infra nu. 40.
- 38 Vera pietas non stat in nomine pietatis, sed in substantia ueritatis, & charitatis.
- 39 Ex qua'itate persona dicitur relictum causa pietatis, uel non pietatis.
- 40 Proximis, et consanguinitate coniumctis primum est subueniendum.
- 41 Legatum factum coniunctio pauperi in dubio, an uideatur relictum ex affectu naturali, uel amore Dei, & pro anima.
- 42 Modus est habendus etiam in ipsa liberalitate.
- 43 Executor deputatus ad distribuendum bona inter pauperes, an possit unum tantum elegeret.
- 44 Numerus pluralis uerificatur in singulari.
- 45 Executor qui tenetur eligere pauperem in singulari, an possit inter plures bona distribuere.
- 46 Legatum factum pauperibus, de quibus pauperibus intelligatur.
- 47 Relicta in redemptione captiuorum, carceratorum dicuntur ad pias causas.
- 48 Bona ecclesiastica, uasa sacra, & huiusmodi bona ecclesiastica possunt alienari pro redemptione captiuorum.
- 49 Etiam si quis sit carceratus pro maleficio.
- 50 Deus facit oriri Solem super bonos, & malos.
- 51 Carceratus pro maleficio obfignatus in malo non meretur, ut sibi subueniatur.
- 52 Item legata pro alimentis dicuntur ad pias causas, quando pietatis causa relinquuntur.
- 53 Alimenta relicta diuiti etiam, quod dicatur amore Dei, uel pro anima non sunt ad pias causas.
- 54 Alimenta relicta meretrici, ut desistat à fornicando, & ad meliorem uitam redeat, dicuntur ad pias causas.
- 55 Dos, & alimenta equiparantur, & de uno ad aliud argui potest.
- 56 Relicta pro dote dicuntur ad pias causas.
- 57 Legatum dotis tunc dicitur piuum, quando fit

- fit pro maritandis personis pauperibus, uel meretrici, ut abstineat à fornicatione, secus si ratione amicitia, uel consanguinitatis.
- 58 Quod declaratur, nisi consanguinea esset pauper attento statu, & conditione persona.
- 59 Causa dotis ex se ipsa non dicitur stricte, & proprie causa pia.
- 60 Item relicta monachis et aliis religiosis amore Dei dicuntur ad bias causas, secus si ex affectu humano ratione amicitia, & consanguinitatis.
- 61 Item relicta pro libertate dicuntur ad bias causas, quia libertas ipsa est actus pietatis.
- 62 Libertas, & pia causa equiparantur, & de uno ad aliud procedit argumentum.
- 63 Legatum libertatis tunc dicitur piū quando fit pro anima, & amore Dei, alias secus.
- 64 Legatum libertatis stricte, & proprie dicitur piū.
- 65 Opinio ultimo loco per gl. recitata uidetur approbat.
- 66 Item relicta ad constructionem, & refectionem Pontis, viarum, Portus, Murorum, Ciuitatis, & similitum dicuntur ad bias causas.
- 67 Item relicta pro fortificatione patria, & quicquid fit ad publicam utilitatem.
- 68 Legata pradiſta concernentia publicam utilitatem, qua tamen non respiciunt salutem anima, & amorem Dei principaliter, quo respectu dicuntur ad bias causas.
- 69 Item relicta causa studii possunt dici ad bias causas.
- 70 Causa studii, & dotis equiparantur, quia utraque continet publicam utilitatem.
- 71 Valet legatum incertum causa studii, dotis, alimentorum, et in ceteris piis causis.
- 72 Legatum causa studii non dicitur stricte ad bias causas, nisi causa studii sacra Theologia.
- 73 Item relicta pro incertis, & male ablati dicuntur ad bias causas. & nu. 77.
- 74 Legatum factum pro restitutione male ablatorum praefertur detractiōi legitima.

- 75 In ceteris uero legatis ad bias causas praefertur illis legitima detractio.
- 76 Relictum pro incertis, & male ablati reputatur ut ad alienum, & censetur relictum iure debiti potius quam iure legati.
- 77 Relicta pro male ablati, an et quando pauperibus debeantur.
- 78 Relicta pro incertis, & male ablati, quando proprie, & uere dicantur ad bias causas.
- 79 Restitutio male ablatorum per quem fieri debeat.
- 80 Item generaliter omnia relicta pro anima, & remissione peccatorum, & amore Dei dicuntur ad bias causas. & d. conuerso.
- 81 Quod rursus declaratur.
- 82 Item ubicumque quis committit omnia bona sua dispositioni talis ea dicuntur tunc relicta ad bias causas.
- 83 Dispositio captatorias ualeat ad bias causas.

C A P. II.

RELICTA

igitur ad bias causas in terminis d. cap. relatum, dicuntur omnia relicta ecclesiis, ut ibi habetur, & supra c. 1. nume. 3. 4. & seqq. & nu. 26. 27. & seq. monasterio, & aliis locis piis, quæ in hoc equiparantur ecclesiis iux. tex. in c. fi. de testa. & ueniunt appellatione ecclesie, ut supra cap. 1. nume. 24. & seqq. & in terminis, quod hæc omnia dicantur relicta ad bias causas est text. cap. requisisti, circa fin. ibi capellas, & monasteria, seu alia pia loca, ibique Abb. nume. 4. de testam. glo. melior de toto corpore iuris in auth. de ecclesia. tit. in §. si autem hæres. uer. ad bias causas. Specu. de instru. edi. §. nunc uero aliqua. in uerfi. & scias. num. 62. ad med. Bal. in auth. similiter. num. 3. C. ad leg. Fal. Ang. per illum tex. in §. sed neque curialem.

rialem in uerfi. si quis autem clericus. in auth. de sanctiff. Episc. Rom. in con. fil. 23. col. 2. in uerfi. secundo, quod à relicto libertatis. Tiraquel. in præf. tract. de priui. piæ cau. in uerfi. primus igitur. Francif. Mantica de coniect. ult. uolun. lib. 6. titu. 3. nume. 18. ad fin. uerfi. item quod simpliciter. Prout etiam sunt hospitalia in quibus curantur infirmi, aluntur egeni, & pauperes, atque expositi infantes recipiuntur peregrini, & exercentur opera pietatis, & charitatis, quæ uariis nominibus nuncupantur in l. illud. ubi glo. exponit, & in l. sancimus. la seconda. C. de sacr. eccle. & in l. omnia priuilegia. C. de epi. & cle. & in d. auth. de ecclesia. titu. in §. si quis ædificationem. & in prin. auth. de non alienan. in uerfi. hæc ergo nos omnia. & in auth. de aliena. & emphyt. in princ. & in cap. si quis omnem. ad fin. 1. quæst. 7. in cap. in qualibet ciuitate. §. sancimus, ubi etiam glof. exponit. 23. quæst. 8. & in clem. per literas. ubi Ancha. nume. 6. de præb. & in clem. quia contingit. in prin. de religio. dom. glo. in cap. de xenodochiis. extra eo. & Hostien. in summa eo. tit. §. 1. in prin. nam hæc omnia sunt loca pia sancta, & religiosa, prout ibi dicit Hostien. est enim de hoc tex. in d. l. sancimus. ad med. ibi, quæ huiusmodi piis consortiis deputatæ sunt uigorem suum pietatis intuitu & c. iuncto prin. & glo. notabilis in d. clem. per literas. uer. ecclesias. in prin. de præb. Specu. supra allegatus. in d. §. nunc uero aliqua. in uerfi. & scias. Bald. in confi. 465. in fin. uolu. 1. & in l. orphanotrophos. in fin. & Pau. de Cast. C. de epi. & cle. & idem Bal. in d. l. omnia priuilegia. nume. 2. & in l. si quis ad declinandam. §. in omnibus. nume. 21. eod. titu. Abb. in cap. cum sit generale. nume. 3. de fo. compet. & in cõf. 3. 2. nu. 4. uol. 2. Alex. conf. 209.

nume. 1. uolu. etiam 2. & optime comprobatur, & declarat Pau. de Cast. in cõf. fil. 167. num. 4. iuncto nume. 1. par. 2. Abb. in cap. 1. ad med. ibi, de hospitalibus, ac locis piis. de restitu. in integ. & in cap. 2. nume. 2. de consuet. Ruy. confi. 3. nume. 7. uolu. 2. latissime Iaf. in confi. 214. uol. 2. Gabriel. commu. conclu. lib. 6. tit. de pia cau. conclu. 2.

4 Et idcirco eis relicta dicuntur ad bias causas, ut est tex. in d. §. si autem hæres, quæ ad bias causas relicta sunt. iūcta gl. in auth. de ecclesia. titu. Specu. in d. §. nunc uero aliqua. uerfi. & scias. Bald. in d. confi. 465. in prin. uolum. 1. & in d. auth. similiter. nume. 3. C. ad l. Fal. Abb. d. confi. 3. nume. 1. cum tribus seqq. uolu. 2. Pau. de Cast. d. conf. 167. per totum par. 2. Alex. d. conf. 209. nume. 1. uolu. etiam 2. & in confi. 190. nume. 16. uolum. 6. Ruyn. etiam d. confi. 3. nume. 7. uolum. 2. & idem Iaf. d. conf. 214. col. 1. & aliis etiam sequentibus. uolu. 2. idem quoque trad. Dec. in confi. 273. col. 1. & Tiraquel. in præf. d. tract. de priui. piæ cau. uerfi. item relictum hospitali. Et gaudent omnibus priuilegiis ecclesiarum, & piæ causæ. l. omnia priuilegia. & ibi Bar. cum latissima apostil. C. de epi. & cle. Abb. in d. c. cum sit generale. sub nume. 3. de fo. compe. & in d. cap. 1. nume. 15. ad med. ubi supra de restitu. in integ. & in d. cap. 2. nume. 2. cum lata apostil. de consuetu. idemque Abb. in confi. 102. nume. 5. uolu. 2. Ant. de But. in confi. 40. per totum. Alex. confi. 9. nu. 1. uolu. 2. Dec. in d. confi. 273. in prin. & in cap. 1. nume. 15. in fin. de probatio. late Felin. in cap. de quarta. nume. 2. cum aliis seqq. per tres coll. de præscriptio. Balb. in tract. eo. tit. de præscrip. 1. par. 5. partis in prin. & nume. 6. & 7. cum latissima apostil. So. zi. in l. rem quæ nobis. nume. 5. ff. de acqui. possess. Iaf. d. confi. 214. col. 1. uolu. 2.

lu. 2. trad. etiam Paris. in confi. 36. nume. 15. & 16. uolu. 4. Gabriel. qui alios etiam adducit d. titu. de pia cau. conclu. 2. num. 4. & nu. 18. & late Bero. in cap. nulli. nu. 86. & 88. cum alijs seqq. de reb. eccl. non alienan.

6 Et quauis huiusmodi priuilegia nõ uideantur indistincte competere omnibus hospitalibus, sed tantum illis, quæ sunt fundata autoritate Episcopi, non autem alijs, quæ non sunt loca religiosa, sed potius domus priuatæ, & loca prophana. Nec enim est hospitale formatum, licet in eo seruetur hospitalitas de facto iux. glo. not. & sing. in clem. quia contingit. §. fi. in uer. alta re. ubi Ancha. in 14. notabili, & alii de religio. dom. Host. in summa de regula. §. 1. uersi. quid de rusticis. & in titu. de eccl. edifican. in §. cuius autoritate. cum quo concordat Specu. in titu. de sta. monacho. §. 1. nume. 41. Bal. in l. de beri. num. 4. C. de fideicom. liber. & in confi. 5. uol. 3. & confi. 320. uolu. 5. & bene Pau. de Cast. in confi. 167. in prin. par. 2. & late per Fede. de Sen. in conf. 130. & bene quoq; Cald. uiden. in confi. 23. de testam. per totum, & per Bal. in d. l. si quis ad declinandam. §. in omnibus. ubi supra nume. 21. C. de epi. & cle. & in auth. hoc ius porrectum. sub nume. 2. in uersi. sed hic quæro. C. de sacro. eccl. Paul. de Cast. i. d. l. orphanotrophos. in prin. C. de epi. & cle. Ang. in consil. 117. in uersi. sed dubitari potest. Abb. in d. c. de xenodochijs. nume. 3. & in cap. ad hæc. num. 2. de religio. dom. & in confi. 31. nume. 2. uol. 1. idemque Abb. in cap. fin. nume. 4. de censib. Ancha. in d. clem. quia contingit. nume. 14. de religio. dom. & in clem. per literas. nume. 9. de præben. Alex. in confi. 120. nume. 3. uolu. 1. & in confi. 9. nume. 1. uolu. 2. latissime Roma. in confi. 477. col. 1. & seq. & Cur. iun. confi. 20. nu-

me. 1. & pluribus seqq. Roch. de Cur. in tracta. de iu. patro. uer. in ecclesia. nume. 8. 9. & seq. Balb. de præscrip. 1. par. 5. partis. nume. 7. ibi, & intellige de hospitali fundato. & ibi quoque latissima apostil. cum alijs adductis per Gabriel. d. conclu. 2. de pia cau. nu. 1. concluden. etiam dicta hospitalia priuata, non dici loca pia, ut late etiam per Felin. in d. cap. de quarta. num. 9. de præscrip. & habetur late per Inno. & cæteros in cap. inter dilectos. ubi post alios Abb. sub nume. 7. uersi. in glo. cum seq. & nume. 12. de dona. & Io. de Selua. in tracta. de benefi. par. 1. quæst. 6. nume. 6. & nume. 26. & q. 7. nume. 5. & seq. & cæteri adducti per Tiraquel. in d. præfa. priui. piæ cau. in uersi. id quod plerique intelligunt. ad proban. quod relicta huiusmodi hospitali non dicantur relicta ad pias causas.

8 Nihilominus est aduertendum, quod licet considerato ipso hospitali in cuius fundatione non interuenit autoritas Episcopi (pro ipso edificio, & muris ipsius hospitalis) procedant auctoritates doc. proxime allegatæ ad proban. quod istud hospitalis non sit religiosus locus, sed secularis, & prophanus, & non gaudeat multis priuilegijs quibus gaudet hospitale religiosum, tamen considerato hospitali in genere, & abstracto pro causa ipsius hospitalitatis, quæ proculdubio est causa pia, cum ad hoc sit institutum,

9 ut in eo exercentur opera pietatis, & charitatis, locus iste, licet non sit proprius, & stricte sacer, & religiosus, est tamen locus pius, & gaudet priuilegijs loci pii, ut bene declarat Paul. de Cast. in confi. 167. per totum, præsertim. nume. 5. & seq. par. 2. Bald. in l. de beri. in fin. C. de fideicom. lib. & in confi. 465. in fin. uolu. 1. ubi not. dicit quod ex fine, & opere ista collegia sunt

sunt sancta, quia deseruiunt elemosynis, & pietati, & autoritate, & usu publico habentur pro talibus loquens de huiusmodi hospitalibus non religiosis, ut patet in thema. d. cõsi. quod & uoluit Ang. confi. 384. col. 1. Rom. d. confi. 477. col. fi. uer. unum est, quod refragatur. & Cur. iun. in confi. 20. nume. 7. & Felin. in d. c. de quarta. nu. 10. & seq. & Io. de Selua. d. q. 6. sub nu. 26 concludentes, post Pau. de Cast. quod licet hospitale huiusmodi non sit locus religiosus, & sacer, est tamen locus pius, & gaudet multis priuilegijs piæ causæ, ita quod relicta tali hospitali sine dubio dicuntur ad pias causas relicta, ut per Bald. d. confi. 465. in fin. uol. 1. & Calde. d. confi. 23. de titam. in uersi. in contrarium. dum dicit quod talia relicta tali loco legantur pro anima, ergo ad pias causas, ut infra late nu. 79. uidebimus, & præcise probat Pau. de Cast. d. confi. 167. nu. 3. & seq. par. 2. ubi in fin. concludit, quod talia hospitalia sunt loca pia, & illis relicta dicuntur relicta ad pias causas, & gaudent priuilegijs piæ causæ cum alijs in terminis adductis per Tiraq. in d. præfa. uer. sed alii indistincte tenent. & Bero. in d. c. nulli. sub nume. 90. uersi. non obstant not. per Pau. de Cast. de reb. eccl. non alienan. latissime Gabr. d. concl. 2. sub nu. 1. in uersi. contrarium. cum seqq. tit. de pia cau.

Et per consequens indistincte relicta hospitali dicuntur relicta ad pias causas, prout etiam relicta oratorijs, Altaribus, & Capellis siue sacris siue prophanis, prout de sacris & religiosis habetur toto titu. extra de religio. dom. de capel. monacho. de consecr. eccl. uel alt. c. 1. c. quod in dubijs. c. u duobus seqq. & 18. q. 2. c. quidam. c. u glo. & c. altaria. el. 1. & 2. de consecr. distin. 1. c. altare. 1. q. 3. & in proposito nostro opt. tex. ibique post alios

Abb. in c. 1. nu. 3. de success. ab intest. & per Felin. in c. ex parte. el. 2. nu. 4. de rescrip. & in c. dilectus. nu. 3. de offi. ord. & Francisc. Mantica de coniec. ult. uolunt. lib. 8. ti. 6. nu. 16. ubi reperies etiam quibus huiusmodi relicta cedant, & acquirantur; quibus uel relicta intelligantur. Et de prophanis de consecra. eadem distin. 1. c. placuit. & c. unicuique. & in c. parentibus. & ibi Abb. nume. 2. 3. & seq. de priui. per Inno. in c. inter dilectos. nu. 1. de dona. Ang. in d. confi. 384. col. 1. Gui. par. decif. 187. Abb. in c. parentibus. nume. 2. 3. & seq. de priui. & latius in d. c. inter dilectos. num. 8. de dona. ubi cano. omnes & late quoque Abb. in c. fi. de censib. & latissime Dec. in confi. 148. nam & de his possumus dicere, prout supra de hospitalibus dictum fuit, quod ex fine, & opere ista iudicari debet indistincte loca pia, quæ deputata sunt ad orandum, & ad cultum Diuinum, quamuis considerato muro & edificio locus sit prophanus & secularis, & quia eis relicta uidentur non ratione loci, nec principaliter loco, sed ob causam, & usum ipsius loci, ut in simili de hospitali priuato & prophano dicit Bald. in d. l. de beri. in fin. C. de fideicom. lib. & in auth. hoc ius porrectum. sub num. 2. C. de sacr. eccl. idcirco talia dicuntur relicta ad pias causas, & de relicta talibus hospitalibus late supra ostensum fuit. hæc enim omnia dicuntur relicta pro anima, & remissione peccatorum, contemplatione Dei, & sic ad pias causas, ut bene considerat Pau. de Cast. in d. confi. 167. nume. 3. par. secunda.

16 Prout etiam relicta imagini Saluatoris D. N. Iesu Christi, eiusque gloriosæ Virginis genitricis Mariæ, uel alicuius sancti dicuntur relicta ad pias causas, siue imago sit depicta in ec-

clesia siue altari, aut alio loco sacro, siue in aliquo muro, & loco priuato, & domo prophana, talis enim pictura per quam representatur Saluator, Beata Maria, & ille Sanctus, dicitur res sacra & religiosa, iux. glo. in l. statuta. ff. de usufruct. Abb. in cap. quoniam. in primo notabili in fi. de decim. & in cap. dilectus. post Ang. per eum ibi relatum colum. 3. & ibi late Feli. colum. 1. & 2. de offi. ord. & hæc dicuntur relicta ob reuerentiam Dei, & cultum Diuinum, & per Abb. in cap. pastoralis. sub nume. 2. de his, quæ sunt à prælat. sine consen. cap. & donata Deo, ut not. apostil. in l. 4. in princ. ibidemque alia bona apostil. ad Bar. ff. ad l. iul. pecu. bene Ang. cõsi. 224. col. fi. & Bal. in l. de beri. in fi. C. de fideicom. lib. ubi dicit, quod quicquid pro salute animæ relinquitur ad diuinum numen in ministerium spectat; & subdit, & idem si relinquatur Maieitati de Volta Peru sinæ. Ang. Aret. in tract. de testam. glo. 10. ad fi. in uers. quæro an tale relictum. & late Ias. in §. ex maleficijs. nume. 49. cum alijs seqq. usque 53. in fi. de actio. & Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 8. titu. 6. nume. 16. in fi. & per consequens talia relicta non cedunt Domino domus in cuius muro est depicta imago, sed ecclesiæ parochiali, quia laicus non est capax horum iurium spiritualium, iux. supra adducta par. 1. cap. 10. nume. 8. ut per Abb. in d. c. pastoralis. de his, quæ sunt à præla. ubi supra, & in alijs locis proxime allegatis, & in rubri. de paroch. sub nume. 7. & per Feli. & alios proxime quoque allegatos, & Dec. in consi. 148. sub nume. 2. & seq. & habetur in decis. tholos. cum la tissima apostil. decis. 482. & plene Ang. Aret. qui distinguit, & declarat in d. glo. 10. proxime alleg. & Troillu

Malui. in tract. de oblatio. in 3. & 4. dubio, ubi latissime de materia, & quibus cedant relicta altari ubi depicta est imago ultra Fel. & per eum allegatos. in d. c. dilectus. nu. 3. de offi. ord. & in cap. ex parte. el. 2. nu. 4. de rescrip. & Bald. Ang. Troillum, Ias. & Mantica supra proxime allegatos trad. etiam Abb. in cap. 1. nume. 3. de success. ab intest. Itaque sine dubio (ut uides) hæc relicta dicuntur ad pias causas, prout eadem ratione relicta pro faciendi imagine, uel pictura Dei, & Sanctorum, ut per Bart. in l. lineam margaritarum. in fi. & ibidem Pau. de Cast. nume. 6. & Alexan. nume. 7. ff. ad l. Falc. idem Alexan. post Ang. in l. 1. §. ad municipium. nume. 2. eod. tit. & in apostil. ad Bar. in l. titia. §. Seia. in fi. ff. de au. & argen. leg. Ias. in l. precibus. colum. 5. in uers. & postea confirmari: nume. 8. ad med. C. de impub. & Tiraquel. d. præfa. de priuilegiis. pia causa, uers. item relicta pro imagine.

Prout et sunt relicta pro construendo hospitali, monasterio, altari, & alijs locis pijs, de quibus habetur in cap. nos quidem. ubi Anto. de Buttr. & post eum Abb. nume. 2. & nume. 4. 5. 6. & seqq. ubi & ceteri cano. de testam. & per Bart. in l. seruos. ff. de alim. leg. & præcise per Ang. in consi. 129. & consi. 224. nu. 1. Ro. consi. 200. & Mantica d. lib. 8. tit. 6. nu. 12. & per alios doc. in locis alijs supra allegatis.

Prout etiam sunt relicta pro fabrica ecclesiæ, & pro ornamentis ecclesiasticis, pro luminarijs, cereis, annujs, & ceteris ad perpetuū cultum Diuinum, siue etiam temporalē pertinentibus, quæ omnia sunt ad pias causas, de quibus habetur in c. fi. de testa. & præcise per Specu. de instr. edi. in d. §. nunc uero aliqua. uers. & scias. sub num. 62.

Prout

Prout etiam relicta pro constructione monumenti, & pro sepultura, ac pro sepeliendis mortuis, seu fune ris impensa dicuntur relicta ad pias causas, ut per Bald. in l. hæreditas. §. si defuncto. ff. de pet. hæred. Angel. & post eum Pau. de Cast. in l. 1. §. fin. nume. 5. & late Alexan. col. 1. cum lata apostil. ff. ad leg. Fal. Bald. nouel. qui declarat in tract. de dot. par. 5. col. pen. in uers. sic quoque in actu expendendi, & Tiraquel. d. præfa. de priuilegijs. cau. uers. Item legatum factum ad constructionem monumenti, quod procedit indistincte etiam, quod legatum pro funeris impensa, & constructione monumenti esset quantumcunque magnum, & excederet necessitatem impensa funeris, & monumenti, & ad piam causam, quicquid uoluerit Imo. ut late probant Alex. cum apostil. & Tiraquel. proxime allegati.

Prout etiam sunt relicta Collegijs sacris, & Religiosis, seu etiam istis confraternitatibus. Disciplinatorum, & similibus etiam secularibus, & prophanis institutis ad exercenda opera pietatis, & charitatis (quorum plurima Dei gratia hic in Vrbe reperiuntur) de quibus omnibus habetur late per Felin. in cap. accedentes. col. 1. de præscript. nam ex quo sunt Collegia licita, & approbata ratione religionis, & pietatis quam respiciunt iux. glo. ord. à Doc. communiter receptam in cap. si qui clericorum. in glo. 1. in fi. 11. q. j. & in l. 1. uer. aliorum. ff. quod cuiusque uniuers. nomi. & ibi doc. & in l. j. per illum tex. in uers. sed religionis. & ibi trad. in terminis per Bar. ff. de colleg. illici. & idem Bart. in l. fin. nume. 6. eod. titu. idemque Bart. in l. cum senatus. nume. 4. ibique late Pau. de Cast. ff. de reb. dub. Bald. in auth. hoc ius porrectum. num. 3. C. de sac. eccle. Pau. de

Cast. in consi. 12. nu. 5. par. 1. & idem in l. collegium. nu. 3. cum ibi late adductis per Alex. C. de hæred. inst. Abb. in c. 1. in fi. de elect. Fel. in d. cap. accedentes. ubi supra & late Paris. consi. 34. nume. 39. uol. 4. idcirco eis relicta uidentur relicta ad pias causas, ut si recte aduertatur uoluit Bal. in l. id quod pauperibus. sub nu. 33. & in l. si quis. §. in omnibus. nu. 19. in fi. C. de epif. & cle. & in consi. 162. q. 4. uol. 5. Pau. de Cast. d. consi. 12. nu. 4. & consi. 5. par. 2. Abb. consi. 31. col. 1. sub nu. 1. ibi, sed dicta fraternitas. & col. 2. in uers. tertio induco. uol. 1. & idem clare in consi. 32. sub nu. 3. cum seq. uol. 2. & in cap. officii. ubi late Covar. nu. 12. de testam. & late, & clarius Alex. respondens his, quæ in contrarium adduci solent in consi. 102. nu. 1. cum plurib. seqq. uol. 7. Dec. consi. 72. col. 2. uers. tertio principaliter. Tiraq. alios allegat in d. præfa. uers. Item relictum fraternitatibus. cum alijs, ut latissime per Gabr. commu. conclu. lib. 6. titu. de pia cau. conclu. 1. nume. 10. & 11. quamuis. nisi confraternitates laycorum consideratis personis, & corpore ipsius collegii non possit eo respectu dici collegium pium, sed potius prophanium, & seculare Bal. in d. auth. hoc ius porrectum. nu. 3. C. de sac. eccle. & in l. lud. ante nu. 2. ibi, quid de eo. tit. eod. idem in consi. 133. uol. 2. & 162. uol. 5. & Pau. de Cast. in d. l. collegium. ubi supra Fed. de Sen. in consi. 130. Ange. consi. 384. sub nu. 1. latissime Ias. cõsi. 218. uol. 2. & Paris. d. consi. 34. uol. 4. per totum, & consi. 50. num. 26. cum seqq. uol. 2. Balb. de præscr. in prin. 1. par. 5. par. prin. sub nu. 6. in uers. & signanter. cum latissime congestis per Gabr. d. cõcl. 1. de pia cau. nu. 1. & seq. Et idcirco de talibus relictis non debetur quarta, & portio canonica Episcopo, ut late per Bal. in l. si quis. §. in omnibus.

- nibus.nu.19.C.de.epi.& cle.& in confi. 133.uol.1.Abb.in d.cap.officii.in fi. Gab.ubi supra proxime num. 13. cum alijs late adductis per Tiraq.ubi supra d.uerfi.Item relictum fraternitatibus. ibi contrarium tamen tenet Bald. nec gaudeat priuilegijs loci pii, ut prater Doct. praedictos late etiam consuluit d. Hieronymus Gab. Eugubi. cōf. 162.
- 30 uol. 1. Tamē attento sine, & usu ipsarum fraternitatum, quæ sunt institutæ ad exercenda opera pietatis, & charitatis, & ad colendum Deum, & attento etiam sine relinquendum causa de uotionis, & pro salute animarum, negari non potest pijs has confraternitates Collegium pietatis causa constituere Couar. d. e. officii. nu. 12. & dici loca pia late Paris. d. consi. 34. nu. 4. & plurib. seqq. uol. 4. & Dec. d. consi. 72. col. 2. ubi supra, & latissime Gab. d. cōclu. 1. de pia cau. nu. 4. & seq. Et cōsequenter quin talia relicta dicantur ad pijs causas, quia tali intentione relinquuntur, ut bene per Bal. in d. §. in omnibus. nu. 19. in fi. & late Alex. d. consi. 102. uol. 7. Paris. d. consi. 34. nu. 5. uol. 4. & alios supra proxime allegatos nume. 26. & seq. præsertim Couar. d. cap. officii. sub nu. 12. ubi fortius subdit de talibus deberi quartam Episcopalem iux. cōem de qua ipse attestatur, quicquid dixerit Bal. in d. illud. ante nu. 2. C. de sac. eccl. & d. consi. 133. uolu. 2. dum dicit (& male quidem meo iudicio) quod talia relicta non dicuntur proprie ad pijs causas.
- 32 Prout etiam dici potest de Téplarijs, Hospitalarijs, Militibus gaudentibus, fratribus de penitencia, seu tertii ordinis S. Frãncisci, & de istis eremitis qui eligunt solitariam uitam, & de Conuersis, de quib. omnibus habetur in cap. duo sunt genera. iuncta gl. uer. conuersi. 12. q. 1. & in cap. qui uere. iuncta et gl. 16. q. 1. & in cap. quisquis. iuncta

et gl. uer. ecclesiasticis. 17. q. 4. in cap. perlatū. §. è contra Paulus primus eremita. 19. q. 3. & in cap. ut lex cōtinentiæ. iuncta gl. 27. q. 1. & in c. scripsit. §. ecce. ubi opt. tex. & gl. de istis eremitis ea. cau. q. 2. de quib. et loquitur tex. in c. fi. uerfi. item uitas parum. dist. 15. & in c. super eos. de sent. excom. in c. uni. in fin. ubi Io. And. Ancha. nu. 2. & alii. de excess. prælato. lib. 6. Et in c. patientibus loquen. de Templarijs, & Hospitalarijs extra de priui. & in cap. nō dubium. c. de monialibus. & ubiq; doc. de sent. excom. & in c. ex eo. §. fi. & ibi gl. uer. conuersi. ibiq; Arch. & late Ancha. uiden. nu. 4. & 5. de elect. lib. 6. & opt. tex. cum glo. in clem. cum ex eo. ubi latissime quoq; Anch. nu. 4. 5. & seq. de sent. excom. gl. Inp. & ceteri cano. in cap. cum monasterium, ubi late Abb. col. j. in uerfio. contra. tex. & col. seq. de elec. gl. i. c. sciãt cūcti. i. uer. ecclesiasticas. eo. ti. lib. 6. & i. c. ex parte. el. secōdo. uer. propositū castitatis. ubi Abb. & ceteri de cōuer. coniug. & gl. in c. nulla. ubi loquitur de eremitis. dist. 93. nec omitto glo. unā & sing. de iu. ciuili. quæ loquitur de monachis & eremitis, & quā ibi no. Bar. & Ang. l. 2. ff. de in ius uoc. Bar. in l. 1. nu. 4. ff. de pen. & latius in l. sem. p. §. in quibusdā cū latissima apostil. ff. de iu. immu. Bal. in auth. si qua mulier. nu. 1. in fi. ubi loquitur de eremitis. C. de sacros. eccl. & idē Bal. multū late, & not. in consi. 272. uol. j. ubi loquitur de istis monialibus. tertii ordinis S. Frãncisci, de quib. et loquitur Fed. de Sen. in consi. 150. Anto. de But. loquens de eremitis, & fratribus Iesuatis in consi. 19. nu. itidē 19. & latissime Abb. in cōf. 104. uol. j. per totum, & Gemi. consi. 41. et p. totum, & Cald. consi. 30. sub titu. de regula. & idem in consi. 6. & consi. 31. eo. tit. & cōf. 7. titu. de iud. & fo. cōp. & cōf. 46. sub ti. de testam. nu. j. Ancha.

in

in cap. 1. notabili 4. num. 3. d. immu. eccl. li. 6. & in regula ea quæ. quæstione 15. nu. 20. de reg. iur. eo. lib. 6. & P. Pau. Cōsentinus in c. in præsentia. nume. 181. & num. 213. & seq. de proba. Staphi. de lit. gra. & iur. sub rub. de rescrip. in forma bre. car. mihi 144. nume. 12. & seq. & latissime Abb. in cap. 2. nume. 5. cum septem seqq. & Felin. ibidem col. 2. & seq. de fo. compe. nume. 5. cum cæteris seqq. usque ad fin. ubi latissime de istis eremitis, quorum duplex est genus, alterum uidelicet religiosum, prout sunt eremita Camaldulenses, quorū caput est in diocesi Aretina, secundū Io. And. in cap. sane. in fi. de regula. alterum uero seculare, seu prophanum, qui possunt habere proprium iux. tex. in d. §. è contra Paulus primus eremita. & ibi not. glo. & eorum caput est Christus, ut late per Felin. proxime allegatum. & latissime Boer. in suo tract. de ista. & uita eremita. nume. 10. in fin. cum cæteris seqq. Nam licet sit quæstio inter doc. An ista personæ, de quibus supra dictum est, sint personæ ecclesiasticæ, ut firmat glof. in d. cap. quisquis. uer. ecclesiasticis. 17. quæst. 4. quæ loquitur de conuersis, & penitentibus Templarijs, & Hospitalarijs, quod gaudet priuilegio clericali, & clare etiam sentit gl. quæ loquitur de eremitis in cap. qui uere. 16. q. 1. & glof. in d. l. 2. ff. de in ius uoc. & Inno. in d. cap. cum monasterium. de elect. Anto. de But. in d. consi. 19. sub num. itidem 19. & Ang. in consi. 121. col. 1. in fi. uerfi. quinimo etiam eremite. Anto. de But. in cap. 2. de fo. comp. & post eum Abb. loquens de inhumatis in consi. 55. nume. 4. & consi. 104. sub nume. itidem 4. uol. 1. ubi loquitur de fratribus della Scala, & de fratribus tertii ordinis S. Francisci, quod sunt personæ ecclesiasticæ, licet non religiose. & Ancha. qui etiā

loquitur de istis eremitis, conuersis, templarijs, & hospitalarijs in d. clem. cum ex eo. nume. 6. uerfi. præterea. & infra ibi, non ob. quod templarij, licet secus firmer ibi in fratribus tertii ordinis, de senten. excommu. sed & in fratribus tertii ordinis, & in militibus gaudentibus idem firmat Ancha. proxime allegatus in d. cap. 1. de immu. eccl. lib. 6. & Bar. in d. §. quibusdam & post alios per eum relatos latissime firmat, & concludit, & attestatur de communi, & ueriori Boer. d. tract. de ista. & uita eremita. sub nume. 13. 14. & nume. 22. uel prorsus seculares, ut uoluit gl. in d. cap. ex parte. el. secundo, uer. propositum castitatis. quā ibi ad hoc no. Abb. nume. 10. & ceteri ibid. de cōuer. coniug. & in d. cap. scripsit. in glof. fin. 27. q. 2. & firmat in d. cap. cum monasterium. nume. 2. ubi latissima apostil. de elect. idemque Abb. latissime in d. cap. 2. nume. 10. cum seq. ubi etiam loquitur de istis hospitalarijs, & Iesuatis, & sim. de fo. compe. Bal. qui etiam loquitur de istis eremitis, & fraticellis, qui habitant in montanis, in auth. si qua mulier. col. 1. C. de sacro. eccl. Calde. qui late hoc firmat in dictis fratribus de penitencia, & tertii ordinis Sancti Francisci in d. consi. 7. sub titu. de iudi. & fo. compe. quem refert, & sequitur idem Ancha. in d. clem. cum ex eo. nume. 5. & 6. de senten. excommu. & in d. regula ea, quæ. quæstione 15. num. 20. de reg. iur. lib. 6. de quo latissime Bal. in d. consi. 272. in 2. & 3. dubio. uolum. 1. & in consi. 60. in uerfi. modo sequitur aliud dubium. uolum. 5. & quod non habeant regulam, nec sint proprie, & stricte religiosi, ex quo non profitentur tria substantialia, iux. cap. consuluit. cum ibi not. per glo. in uer. renunciauit. Inno. & Hostiē. & ceteros, qui cle. uel nouen. glof. in d. clem. 1. uer.

obedientiam. de relig. dom. & in clem. cum ex eo. de senten. excomm. Specu. titu. de sta. monacho. uerfi. trigesimalofexto. nume. 42. & bene declarat Abb. in rub. de regula. cum latiff. apofitil. & in cap. dilecta. num. 4. de ma. jo. & obed. & Feli. in cap. ecclesia Sat. Cz Mariæ. col. 1. de constitutio. tamé cum, prout dicunt glo. & doc. in locis proxime allegatis, isti dicantur Deo de uoti, & habeant quendam modum uiuendi honestum, & à Sede Apostolica approbati. iuxta. d. cap. duo sunt genera. cum ibi not. 12. q. 1. & d. cap. quisquis. ibi (Deo deuotis) 17. q. 4. & clem. 1. iun. glo. in uer. obedientiam. de religio. domi. & Bar. in d. §. quibusdam. & Bal. in dd. confi. proxime allegatis. certe etiam eis relicta ratione deuotionis, & pietatis, dici debent relicta ad pias causas per prædicta, licet in specie de his tactum in proposito non reperiatur, quæ declarari debent ex infra trad. nu. 59.

34 Prout etiã sunt omnia relicta promaritanis puellis pro redemptione captiuorum, & incarcerationum, pro alendis pauperibus, & egenis, & similia respicientia piam causam, puta relicta personis miserabilibus, & opprefsis uidiuis, & aliis humano auxilio destitutis. l. si quis ad declinandum. per totam. C. de epi. & cle. l. si quis pro redemptione. C. de dona. cap. non satis. 85. distin. cap. 2. & per totam. 87. dist. bonus tex. in l. uni. ubi Bart. & cæteri declarant, quæ dicantur personæ miserabiles. C. quando impe. inter pup. & uid. & est tex. in cap. super quibusdam. ubi Abb. nume. 4. de uerb. sign. & in lid. quod pauperibus. iuncta gl. in uer. consitat. C. de epi. & cle. & bene per Specul. in d. §. nunc uero aliqua. nume. 62. & Io. And. ibi in addi. incip. legatur ad istum finem. Bald. in auth. similiter. nu. 2. & 3. C. ad leg. Fal.

& in d. l. illud. col. 1. C. de sacr. ecclef. ubi etiam Pau. de Cast. nume. 3. tradit. Bar. Bal. & cæteri in l. 1. ubi post alios Ias. lect. 1. nume. 34. C. eod. titu. & cano. in cap. significatibus. ubi Inno. & Abb. nume. 6. de offi. deleg. Ias. in l. Ticia. textores. num. 3. ff. de lega. 1. Alexan. confi. 121. nume. 14. uolum. 1. & confi. 158. nume. 7. & nume. 9. cum seq. uolum. 7. Ias. 183. uolum. 2. Cepha. confi. 216. nume. 1. uolum. 2. & Mantica d. lib. 6. de coniect. ul. uolunt. tit. 3. nume. 18. & late Tiraquel. in præfa. de priui. piæ cau. uerfi. item relictum pauperibus. & seqq. ubi particulariter tractat de legato facto pauperibus; quod indubie dicitur ad pias causas, per supra allegata; in tantum, quod si quis relinquit alicui, quem putat esse pauperem, licet uere ille sit diues, tamen quantum ad relinquentem legatum dicitur ad pias causas, ut per Bar. in d. l. 1. lect. 2. sub num. 35. & ibidem Bal. nume. 7. C. de sacr. eccl. Tiraquel. ubi supra uerfi. & hoc adeo procedit, 35 quis autem in proposito dicitur pauper declarat Bar. d. nume. 35. & Bald. nume. 26. in d. l. 1. C. de sacr. eccle. & late Bald. in l. si quis ad declinandum. nume. 5. C. de epi. & cle. Alexan. confi. 213. nume. 8. uolum. 6. & confi. 37. nume. 1. & confi. 91. nume. 3. cum seq. & confi. 158. nume. 10. uolum. 7. & latius Dec. confi. 120. nume. 2. & 3. & Tiraquel. ubi supra pag. 9. uerfi. intellige secundum. & Ripa in l. si constante. nume. 28. 29. & sequen. ff. solu. mar. & post alios latissime Cepha. d. confi. 216. num. 9. & 10. cum pluribus seqq.

37 Et hæc uera quando quis causa pietatis pro salute animæ motus legaret uere pauperibus, & similibus personis miserabilibus, secus si ratione consanguinitatis, uel amicitie, sub falso calore paupertatis legaret homini locupletati dicens se legare pro anima sua,

sua, quia non propterea diceretur legatum ad pias causas, quia colorata pietas, non est pietas, cum pietas stet non in solo nomine pietatis, sed in substantia ueritatis, & charitatis, ut in proposito dicit Lap. alleg. 91. nu. 5. iux. gl. not. in d. l. illud. & ibi bene Bal. num. 1. & Pau. de Cast. nume. 5. C. de sacr. eccle. late, & bene declarat Bald. in d. l. 1. lect. 2. sub nume. 33. uerfi. secundo quæro. cum seq. & Ias. ibi lect. 1. nume. 34. C. de sacr. eccle. Bal. in l. si quis Titio. in fin. prin. uerfi. in ea. gl. ff. de lega. 2. & in l. si hæres. in uerfi. & dicitur relictu ad pias causas. ff. de cod. cau. do. & in auth. similiter. num. 4. C. ad leg. Fal. idem Bal. in confi. 230. uolum. 5. & in confi. 8. eo. uolum. 5. Pau. de Cast. confi. 442. num. 3. par. 2. Alexan. in l. diui. nume. 3. ff. ad leg. Fal. Gual. titu. 2. cau. 2. nume. 5. Ias. in uerbis seu. titu. qui seu. dare pos. nume. 17. latissime Cepha. d. confi. 216. nume. 3. cum cæteris seqq. Franc. Mantica de coniectu. ul. uolum. lib. 6. titu. 3. nume. 23. & per nos infra nume. 8. nec statatur talibus uerbis postquam conditio personæ hoc non patitur, quia uidetur dictum in fraudem, ut per Pau. de Cast. proxime allegatum latissime Dec. d. confi. 120. col. 2. & bene Cepha. d. confi. 216. nu. 4. 5. 6. & 7. etenim ex qualitate personæ præsumitur relictu causa pietatis, uel non pietatis iux. glos. in lex duobus. §. fin. in glos. fin. quam ibi not. Bal. ff. de neg. gest. & Bald. per illum tex. in l. liber captus. C. de postlim. reuer. Ange. in l. cum ij. §. si in singulos annos. per illum text. iuncta gl. ff. de transact. cum aliis, ut per Mantica d. lib. 6. titu. 3. sub nu. 18. & Boer. decif. 94. per totam illam decif. & idcirco, secus esset, ubi talis coniuncta persona esset posita in necessitate, quia tunc primum illis subueniendu esset ex debito ordinatæ charitatis,

iux. illud, ordinauit in me charitatem canticis. 2. & alia infra adducta c. seq. num. 97. cum seq. declarando tamen, ut infra par. 3. cap. 3. nu. 14. & 15. cum seqq. cap. non satis. ubi opt. tex. & cap. est probanda. 86. dist. glo. no. in cap. si qui filii. distin. 30. & in cap. qui esca. mus. in uer. postulat. in fi. 42. distin. & in c. 1. uer. subministret. quam ibi not. Abb. nume. 4. cum latissima apofitil. de cohabita. cle. & mulie. & gl. in cap. 2. uer. decreuit. de sepul. Ioan. And. post Guid. de Suza. in addi. ad Specul. de instru. edi. §. nunc uero aliqua. nu. 62. in addi. incip. legatur. Abb. in cap. dilecto. nume. 2. ubi etiam Anto. Franc. in apofitil. de præben. & in proposito bene, & late declarat Bal. in d. l. illud. sub nume. 1. C. de sacr. eccle. in auth. similiter. num. 4. C. ad leg. Fal. & idem in l. illa institutio. col. 1. in uerfi. iuxta hoc quæro. ubi etiam Ang. Imo. & cæteri. ff. de hæc. inst. idemque Bald. in l. illud. in fi. prin. ff. quod cuiusque uniu. & in l. tutor. §. ff. de excu. tut. & in repet. d. l. 1. nume. 29. cum lata apofitil. C. de sacr. eccle. Ias. in d. titu. qui seu. dare pos. nume. 15. ad fin. & Paul. de Cast. in l. si is qui. nume. 5. Ias. nu. 7. in fi. & late Alexan. nume. 8. ff. de uul. & pup. Alexan. in d. l. diui. nume. 4. ad fi. cum seq. Abb. in rub. de testa. sub nume. 9. Ias. in d. l. 1. lect. 1. sub num. 34. in uerfi. quod ultimum. C. de sacr. eccle. Alexan. confi. 158. num. 9. & seq. uolum. 7. Ias. confi. 183. uolum. 2. Paris. confi. 26. nume. 3. uolum. 4. Alcia. de præsumptio. regula 1. præsumptio. 29. nume. 7. & 8. Afflic. decif. 290. num. 10. Stepha. Aufre. ad decif. Tholosa. 128. late Mantica d. lib. 6. titu. 3. nume. 20. & latius lib. 8. titu. 5. nume. 16. & 17. & omnium latissime Tiraquel. in præfa. de priui. piæ can. ubi tractat de relicto pro anima, in uerfi. quod adeo uerum est. & duobus seqq. quibus in lo-

cis quamplures etiam ex Doc. prædictis loquuntur de executoribus per testatorem deputatis ad distribuendum bona inter pauperes, quod possunt distribuere etiam in consanguineos, & proprios filios si uere pauperes sint, quia prima charitas incipit à seipso. l. præf. C. de fer. & aqua. & infra late cap. seq. nume. 97. & 98. & sic à suis, quicquid uoluerit Cald. conf. si. 3. & 39. sub titu. de testam. qui tamen saluatur, ut per Mantica d. lib. 8. titu. 5. nume. 9. cum seqq. Sed an relicta consanguineo pauperi in dubio, ubi nihil exprimitur, uideatur relicta ex affectu naturali, uel amore Dei, & animæ. uide Bal. in auth. similiter. nume. 5. C. ad leg. Fal. & in d. l. illud. nume. 1. C. de sac. eccle. & Roma. in d. auth. similiter. num. 3. & late Dec. conf. fil. 120. col. fin. nume. 4. usque ad fin. & Iaf. d. conf. 183. per totum, uolu. 2. & latissime Cepha. d. conf. 216. nume. 17. & 18. & pluribus seqq. Mantica d. lib. 6. titu. 3. nume. 17. 18. 19. 20. & 21. & lib. 12. titu. ulti. nume. 30. Tiraquel. de priu. piæ cau. ubi supra uerfi. quod tamen intelligendum est. & seq. & in l. si unquam. uer. donatione largitus. num. 72. 73. & seqq. C. de reuocan. dona. & faciât late trad. in proposito per Sozi. in l. ciuibus. num. 14. ff. de reb. dub. & Alcia. de præsumptio. regula 1. præsumptio. 29. per totam. & per nos infra nu. 60.

Et hæc uera quando legatum esset modicæ quantitatis, & proportionabile ad subueniendum paupertati, secus si esset excessiuum, quia tunc uideretur potius fieri ex affectu humano ratione consanguinitatis, & amicitia, quam causa pietatis, ut declarat Pau. de Cast. in d. l. illud. nume. 5. in fi. & bene Bal. in repet. d. l. 1. nume. 29. C. de sac. eccle. & in conf. 162. in 2. dubio. uolu. 5. quia etiam in ipsa libe-

ralitate habendus est modus, ut probat rex. in d. cap. non satis. cap. dominus. & cap. pulchra. 86. distin. Bald. in repet. d. l. 1. sub num. 31. C. de sac. eccle. & in d. conf. 162. ubi supra uol. 5. quem refert, & sequitur Mantica d. lib. 8. titu. 5. nume. 5. & in casu isto potest saluari Calde. d. conf. 31. & 39. de testam. & idcirco executor deputatus ad distribuendum bona inter pauperes, non uidetur quod possit unum tantum eligere, & illi soli omnia dare, sed debet inter plures bona distribuere, seruato modo, ut habetur in d. c. pulchra. ibi ut abunde pluribus, nec conciliandi fauoris gratia ultra modum fluere &c. Bal. in repet. d. l. 1. num. 31. proxime allegatus, gl. & Bar. in l. j. ff. de opt. leg. Pau. de Cast. in l. cum quidam. nu. 4. ff. de lega. 2. Alexan. ad Bar. in l. 2. §. sed si unus. ff. u. bo. rap. & bona apostil. ad Bal. in repet. l. 1. nume. 29. uerfi. suum filium. C. de sac. eccle. Ang. Aret. in tracta. de testam. glo. 97. executores. nume. 22. & Stepha. Aufr. ad decis. Tholo. 128. & Zacha. ad Abb. in cap. 3. num. 4. de cohabita. cle. & mulie. & Pau. de Cast. in conf. 97. sub nume. 6. in uerfi. secunda in pectio. & nu. 7. par. 1. Dec. conf. 471. nume. 9. Iaf. in l. Gallus. §. quid si is. nume. 12. ff. de libe. & post. Fel. in proposito latissime in cap. omnes leges. per tres primas coll. j. dist. & præf. col. 2. in uerfi. declara hæc ex dictis Bar. Iaf. in l. singularia. nu. 12. ubi latissime Cagno. nume. 35. & pluribus seqq. ff. si cer. pet. Zanch. in l. hæredes mei. §. cum ita. in 1. edi. nu. 870. ff. ad trebel. Tiraquel. in l. si unquam. uer. suscepit liberos. nume. 227. C. de reuocan. dona. nam & in pluribus, ut dicunt doc. uerfatur maior pietas, ut etiam late habetur post alios per Mantica d. lib. 8. tit. 5. num. 18. cum seqq. nisi forte, ut dicit Pau. de Cast. in d. l.

d. l. cum quidam. bona essent modici ualoris, & pauper ab executore electas multum meretur, quia nobilis, & uirtuosus, ut ibi latius per eum, uel nisi simpliciter esset relicto pro animo, ut per eundem Paul. de Cast. qui ita consuluit, in d. conf. 97. nume. 7. par. 1. & aduertit Cagno. in d. l. singularia. nume. 35. d. apostil. ad Bald. in d. uer. suum filium. proxime allegatum. quamuis in principali articulo contrarium teneat Bald. sibi contrarius in l. unum ex familia. §. itaque in fi. & Pau. de Cast. ibidem in §. si duos. sub nu. 2. ff. de leg. 2. late firmat Alexan. in l. qui quartam. §. 1. num. 2. & seq. ff. de leg. 1. & in d. l. Gallus. §. quid si is. nume. 2. ff. de libe. & posth. & in conf. 109. nume. 7. cum seq. uol. 7. & hanc partem sequitur finaliter Roma. singu. 449. testator dicit in fin. & latissime Cagno. supra proxime allegatus in d. l. singularia. ubi pro hac parte attestatur etiã de communi respondens fundamento contrariæ partis, quod in pluribus uerfetur maior pietas, ut ibi latius per eum, cui plura suffragantur adducta per copiosissimum Tiraquel. ad proban. quod numerus pluralis uerificatur in singulari. in d. uer. suscepit liberos. nume. 241. & nume. 244. cum cæteris seqq. usque 263. quamuis in hoc contrarium sit dicendum ex proprietate sermonis, ubi non eadem ratio militaret, ut etiã latissime per eundem ibi nu. 226. usque 241.

45 Et contra uero executor qui tenetur eligere pauperem in singulari, posset inter plures bona distribuere. Bar. in d. l. unum ex familia. §. si duos. ubi etiam Pau. de Cast. & cæteri. ff. de leg. 2. & Pau. de Cast. in d. l. cum quidam. nume. 4. eo. tit. & d. conf. 97. num. 7. par. 1. Fel. in d. c. omnes leges. col. 2. in d. uerf. declara. i. dist. Rom. d. sing. 449. in prin. Alex. in d. l. qui quartam. §. 1. in

46 d. l. uerfi. è contra. ff. de leg. 1. & de leg. 2. to facto pauperibus, quibus pauperibus factum intelligatur, & de materia uiden. est in l. si quis ad declinandum. in uerfi. ubi autem. C. de epif. & cle. & in l. quæ conditio. §. si. & ibi Docto. omnes. & in specie Paul. de Cast. nume. 3. ff. de condi. & demon. glo. & cano. in cap. 1. uer. pauperes. de testam. lib. 6. & infra latius cap. seq. nume. 20. & de his satis.

47 Sed & de relicto facto in redemptio nem captiuorum, & carceratorum, quod fit ad pias causas, probat in specie tex. in l. si quis pro redemptio captiuorum. ibi in piissimam administratione adimplere. C. de dona. & i. auth. ut cum de appella. cogno. §. si unum de prædictis. ad med. ibi, aliorum redemptio procuretur. & ipsorum quoque animæ ex hac causa piissima subleuentur. & in l. nulli licere. in princ. in illis uerbis, dispositione pii testatoris infringere. & rursus ibi, piæ rei negotio proficere, atque iterum ad fi. in uerfi. & ne pium defuncti prepositum. qui tex. particulariter loquitur de legato facto in redemptionem captiuorum. C. de epi. & cle. & in l. si quis ad declinandum. in prin. eod. titu. ibi captiuos scripserit hæredes. & paulo infra, talē institutionem pietatis intuitu ualere. & etiam in auth. de ecclesia. titu. §. interdicimus. ibi in captiuorum uero redemptionem, & egentium pabula, & alias pias causas &c. tradd. Specu. Bal. Pau. de Cast. & alii supra allegati nume. 34. & particulariter Tiraq. de priu. piæ cau. ubi supra in uerfi. Itē relicto pro redemptione. & Bal. nouel. ubi declarat in trac. de dote par. 5. col. pen. in uerfi. sic et uidemus in redimē te. In tantum quod et bona ecclesiæ, quæ alienari non possunt, & quorum redditus sunt deputati ad alimonia, & escam pauperum, & similiter uasa sacra

sacra & huiusmodi, alienari tamē pos-
sunt pro redēptione captiuorū. cap.
Apostolicos. & cap. sacrorū. 1. 2. q. 2. l.
fancimus. C. de sacr. eccl. cum sim. ēt
si pro maleficio quis captiuus detinea-
tur, nam relicūm pro eius redēptione
dicitur ēt ad pias causas iux. glo. in
d. c. sacrorum. Bal. in l. sed & si ideo. p
illum tex. ff. sol. matr. & in auth. simili-
ter. nu. 2. C. ad leg. Falci. late Alex. in l.
quamuis. nu. 10. & 11. ff. sol. ma. & post
Bal. & Pau. de Cast. per eum allegatos
Tiraq. proxime allegatus in d. uers. Irē
relicūm pro redemptione. nā in ista
materia debet inspicī finis, & intentio
relinquentis, qui misericordia motus
censetur conformare se cum pio Dei
beneplacito, qui facit oriri Solē super
bonos, & malos, & pluit super iustos,
& iniustos, Mart. 5. c. fi. 2. 8. dist. ut ī pro-
posito bene declarat Bal. i. repet. d. l. j.
nu. 2. 5. C. de sacr. eccl. qui no. loquitur
in hac materia; secus autē si talis car-
ceratus pro maleficio esset in malo
obstinatus, impius, & deteriora factu-
rus, quia tunc non esset pietas, nec le-
gatum ad pias causas, ut ibi per Bal. &
ita procedit, quod no. idē Bal. in auth.
cōtra rogatus. nu. 5. C. ad trebel. & ui-
de ī materia, quæ tradd. Bar. & ceteri
in auth. res quæ. in ult. q. Bar. ubi Cur.
iur. nu. 3. 2. & seqq. C. cō. de leg. ex cu-
ius dictis præsēs cōclusio declaratur.

Prout de legato quoq; alimentorū
est tex. in specie in l. mela. ad med. ibi,
pietatis intuitu. ff. de alim. leg. & in §.
si quis autem pro redemptione capti-
uorum, aut alimentis pauperum. & in
d. §. interdicimus. in auth. de ecclesia.
tit. ibi egentium pabula, & alias pias
causas; & sic quando pauperibus sunt
relicta alimenta uere intuitu pietatis,
ut loquuntur iura prædicta, secus si di-
uiti etiam, quod dicatur amore Dei,
uel pro anima. quod uoluit glos. in l.
fancimus. uer. animas hominum. ibi

pro alimentis pauperū & c. C. de sacr.
eccles. & bene declarat Bar. in tracta.
de alimen. nume. 23. & in l. lallo. nu. 4.
ff. de alimen. leg. & late declarat idem
Bart. in repet. l. 1. sub nume. 33. in uer-
si. secundo quæro. & nume. 34. cum
sequen. C. de sacr. ecclesi. Bald. & Ange.
in l. cum ij. §. si in singulos annos.
alias si in annos. ff. de transact. & Bald.
in auth. similiter. nume. 4. & præcise
ibidem Pau. de Cast. C. ad leg. Falci.
& præcise etiam Bal. in l. 1. lect. 2. col.
5. ff. de lega. 2. late Alexan. post Bart.
& alios in d. l. diu. nume. 2. 3. & 4. ff.
ad leg. Fal. idemque Alexan. in l. j. sub
nume. 13. in uers. item alimenta. ff.
solut. matri. & in l. si certis annis. sub
nume. 3. uers. ex quo dicit Angel. C.
de pac. Ias. in l. cum is. §. si mulier. in
uers. ego puto. ff. de cond. ind. Ang.
& Imo. in l. stichum. §. stipulatio. ff. de
de uerbo. obliga. Ias. in l. 1. col. 2. in
uers. tertio singulariter limitata. C. de
fideicommiss. Bald. nouel. de dote. 5.
par. prin. col. 2. uers. & idem dicen-
dum. Aret. consi. 94. nume. 4. & consi.
97. nume. 1. late Dec. consi. 72. nu. 3.
cum latius adductis per Franci. Man-
ticam de coniect. ult. uolun. lib. 6. tit. 3.
nume. 2. 2. & Tiraquel. supra sæpe alle-
gatum. in uers. item legatum alimen-
torum. & duob. seqq. & faciunt supra
tradd. num. 3. 7. & 8. cum seqq. uel a-
lias uere pietatis intuitu relinquun-
tur alimenta, puta meretrici, ut absti-
neat à fornicatione, & ad meliorem
uitam redeat, argumen. l. Imperialis.
ubi hoc not. Bald. C. de nup. & in spe-
cie Bald. in repet. d. l. j. nume. 2. 5. C. de
sacr. ecclesi. cuius dictum commen-
dat Barba. in cap. relatum. de testam.
nume. 15. relatus à Mantica d. libro 6.
titul. 3. nume. 25. quamuis indistincte
quoque legatum alimentorum etiam
diuiti relicūm posset dici pium eo
respectu, quia fauorabile, & quia
diues

diues potest effici pauper, ut post Sal.
in l. 1. in fi. declarat Ias. ibidem col. 2.
in 3. limit. C. de fideicom. & Alex. in
d. l. si certis annis. sub nume. 5. in uers.
quinimo dato. & ibi etiam Dec. sub
nu. 9. & nume. 10. & Alcia. nu. 6. C. de
pac. & post alios Tiraq. proxime alle-
gatus, in uers. quanquam tamen lega-
tum alimentorum. & Mantica d. lib. 6.
tit. 3. sub d. nu. 22.

Et quia dos, & alimenta æquipa-
rantur, & de alimentis ad dotem re-
cte argui potest, iux. glo. in l. ob es.
C. de præd. mino. quam in proposito
allegat & sequitur Bart. in auth. res
quæ nume. 9. cum quo doc. commu-
niter transeunt, ut ibi per Cur. iun.
nu. 30. & Ias. nume. 31. C. com. de le-
ga. Bar. in l. si. sub nume. 7. in uers. idē
dico. ff. de his quib. ut indig. Alex. in
l. centurio. nu. 13. ff. de uulg. & pup. &
in apostil. ad Bar. in l. cum is. §. si mu-
lier. uers. ad credendum. in fi. & Ias.
ibidem in uers. extra glo. ff. de cond.
ind. latissime Euerar. in locis lega. cen-
tu. 29. Tiraq. ubi supra uers. item cum
dos. idcirco ut ipse dicit legatum cau-
sa dotis, prout legatum alimentorum
dicitur ad pias causas Bal. in l. si ego.
ff. de iur. dot. & in l. 2. §. titio. nume. 1. ff.
de donatio. Bal. in d. l. cum is. §. si mu-
lier. alias incipit ille. §. si in ea opinio-
ne sit mulier. per illum tex. ibi pieta-
tis causa. & ibi late Ias. in d. uers. ex-
tra glo. usque ad fi. ubi declarat. ff. de
condi. ind. idem Bal. in l. superuacuū.
nume. 58. C. de his, quæ pene nomi.
& in l. post mortem. nume. 10. C. de fi-
deicom. & in auth. nisi rogati. sub nu-
me. 11. uers. & executores. C. ad tre-
bel. in d. l. 1. col. 5. ff. de leg. 2. Ana. in
consi. 57. in princ. Ruy. consi. 71. nu-
me. 15. uol. 3. Alex. in l. si cum dotē.
§. eo. autem tempore. num. 10. ff. sol.
mat. in l. 4. §. hoc autem iudicium. sub
nu. 5. ff. de dam. infect. & in l. si certis

annis. col. 2. uers. teneo opi. Bar. ubi
Dec. sub nume. 8. C. de pac. idem Ale-
xan. in consi. 190. nu. 28. uol. 6. Afflic.
decif. 83. num. 5. Dec. in l. captatorias.
nume. 25. C. de testa. mili. & latissime
Euerar. in locis lega. centu. 25. cum
aliis in proposito congestis per Tiraq.
supra proxime allegatum in d. uers. item
cum dos. & Bal. nouel. in tract. de
dote par. 5. in uers. secundo modo.
ubi attestatur de communi. & quia ut
diximus legatum dotis, & alimentor-
um in proposito æquiparantur, certe
præsens conclusio declarari debet ex
his, quæ supra de legato alimentorum
tradidimus, uidelicet, ut procedat ubi
cunque fieret legatum dotis pro ma-
ritandis puellis pauperibus, prout lo-
quitur Bald. proxime allegatus, in d.
auth. nisi rogati. secus si diuiti, uel ob
debitum, uel ratione amicitie, & con-
sanguinitatis, ut bene declarat Alex.
in l. si constante. nu. 18. & ibidem Ripa
sub nume. 46. uers. tertio causa dotis.
ff. sol. mar. idem Alex. ad Bar. in l. d. si
is. §. si mulier. uer. credendum. ff. de
cond. indeb. & ibidem late Ias. post
alios in uers. extra glo. usque ad fi. Ro-
ma. in auth. similiter nu. 5. C. ad l. fal.
Dec. in d. l. captatorias. nume. 25. &
seq. & in consi. 72. nu. 3. & latius de-
clarat idem Dec. consi. 120. nume. 2.
& 3. Ruy. d. consi. 71. sub d. nume. 15.
uol. 3. Cepha. consi. 216. nu. 3. uol. 2.
Ripa in l. si. sub nu. 170. C. de reuocā.
dona. late Boer. dec. 94. Mantica. d.
lib. 6. tit. 3. sub nume. 22. in uers. quod
autem. latissime Bal. nouel. in tract. de
dote par. 5. per totam, cum aliis cu-
mulatis in proposito per Tiraq. supra
proxime allegatum, in d. uers. item
cum dos. quod iterum intellige nisi
consanguinea cui relicta est dos, ue-
re esset pauper, saltem attento statu,
& conditione suæ personæ, ut per
doc. prox. allegatos. & bene declara-
Bal.

Bald. in l. si quis ad declinandum, in princ. sub nu. 5. uers. circa tertium. C. de episc. & cler. & Bald. nouel. in d. 5. par. col. penul. in princ. in uers. ex quo infero. Ias. in l. si constante. nu. 15. ff. fol. mat. uel quando legatum dotis esset factum meretrici, ut ad meliorem uitam redeat, & à fornicatione abstinereat, arg. l. Imperialis. ubi in terminis hoc not. Bal. C. de nup. & idem Bal. in 59 reper. d. l. r. nu. 25. C. de sac. eccl. alias causa dotis ex se ipsa non dicitur causa pia, saltem stricte & proprie, ut late declarant Dec. Ceph. Mantica, & latius Bald. nouel. supra proxime allegati sub num. 56. & Ripa in l. fin. parum sub nu. 170. uers. sed nec ista ratio. C. de reuocan. dona.

60 Prout legatum quoque Monacho, seu alicui Religioso amore Dei, seu pro indumentis eius, dicitur ad pias causas. c. Pontifices. ibi, pro redemptione animæ suæ non pro commodo sacerdotis probatur offerre. 12. q. 3. secus si ex affectu humano, & ratione consanguinitatis, ut bene declarat Bal. in l. 1. sec. 1. col. 3. in uers. circa personam. C. de sac. eccl. & idem uidentur in auth. similiter. nume. 5. C. ad l. Fal. Abb. in rub. de testa. sub nu. 9. ibi, ex quo infertur. Tiraq. ubi supra pag. 2. uers. sed non solum. sed an in dubio censeatur relictum ex affectu humano ratione consanguinitatis, & amicitiae, uel amore Dei, & causa pietatis latissime habetur in c. requisisti. qui est tex. principalis in hoc proposito. ubi glo. & cano. omnes de testam. & glo. in d. c. Pontifices. 12. q. 3. & post alios Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 8. tit. 6. nu. 17. & pluribus seqq. & lib. 12. tit. ult. nume. 30. cum aliis in si mili per nos adductis supra num. 41. ubi uideri potest. & generaliter legatum factum Ecclesiasticis, & Religiosis personis, ut ante omnes trad. Specu.

de instr. edi. §. nunc uero aliqua. uer. & scias. el. 2. num. 62. & nouissime ac latissime Mantica in d. suo tract. de coniec. ult. uolun. lib. 8. titu. 6. nu. 17. 18. 19. & 20. cum cæteris seqq. usque ad fin. ubi tam de clericis secularibus, quam regularibus, & tam de capacibus bonorum, quam incapacibus, & quibus talia relictæ acquirantur, & latissime de materia de qua quoque late Ang. Are. in tract. de testam. glo. xj. & glo. xij. ad quos merefero.

61 Prout etiam legatum libertatis dicitur ad pias causas, quia libertas ipsa est actus pietatis, & ita libertas & pia causa æquiparantur, & de uno ad aliud procedit arg. tex. est in l. 1. §. fin. autem ibi, ad hanc rationem pietatis peruenit. & ibi not. Bald. C. de com. fer. manu. & in l. contra uoluntatem. ibi, ne uidearis iura pietatis uiolare. C. de testa. manumif. Bar. in l. 1. nu. 9. C. de bo. uacan. lib. 10. Bal. in l. penul. uume. 1. C. de fideicom. liberta. & bene Bal. in consi. 244. ad med. uol. 5. & in terminis Bal. in l. si iure. in fi. & ibi bona apostol. C. de testam. manumif. Bar. in l. si unus. & ibi latissime Ias. nu. 8. C. de testa. Bar. in l. proxime. in fi. & ibi lata apost. Alex. ff. de his, quæ in testa. delen. Roma. in consi. 448. col. 1. in primo dubio. in uers. ego autem. Alex. in l. centurio. sub nume. 12. ff. de uulga. & pupil. & in terminis idem Alex. in l. captatorias. nu. 5. ubi etiam Ias. num. 11. & seqq. & late Dec. nu. 23. cum seqq. usque ad fi. C. de testa. mili. & Alex. in consi. 209. nu. 16. uol. 2. & consi. 76. etiam nu. 16. uol. 3. & consi. 190. nume. 14. ad fi. & seqq. uol. 6. Ias. in l. 1. §. si quis ita. nu. 15. in fi. & seqq. & in l. qui Romæ. §. Flauius. num. 7. ff. de uerb. oblig. & in l. 1. lec. 1. nu. 21. & lec. 2. nu. 26. C. de sac. eccl. Lap. alleg. 91. nume. 4. ad fi. dicens quod relinquere libertatem est quid ualde pium.

pium. Sarmien. olim Rotæ Auditor Selec. interpret. lib. 2. c. 6. sub nu. 35. uers. præterea si uerba. & ultra omnes latissime Euerar. ad quem recurrere in locis lega. centu. 23. per totam. cum aliis in proposito adductis per Tiraquel. ubi supra. in uers. item legatum libertatis. cum seqq. ubi declarat hoc esse uerum ubicunque libertatis legatum fieret pro anima, & amore Dei, alias secus, ut expresse uidetur uelle Bar. in repet. d. l. 1. nume. 64. in fi. C. de sac. eccl. ff. & quamuis Ias. ibi supra proxime allegatus, tam in 1. quam in 2. lect. reprobat hanc limit. Bart. tanquam non ueram (ut ipse dicit) & idem in d. l. captatorias sub nume. 11. C. de testa. mili. & in l. si unus. sub nume. 8. C. de testa. dicens indistincte hoc legatum esse ad pias causas, per iura peruenit allegata, tamen uerior est opin. Bar. quam late defendit, & bene declarat Dec. in d. l. captatorias. nume. 24. & seqq. quia ut dicit Dec. legatum libertatis largo modo dicitur pium, quia fauorabile, sed stricte, & proprie loquendo non dicitur pium, nisi intuitu pietatis, & amore Dei, & pro salute animæ relinquatur, prout etiam dicitur de dote, & alimentis, ut ibi latius per eum, & eundem in consi. 72. col. 2. ad fin. in uers. modo in casu proposito. & per nos supra nume. 51. 52. & 53. & nume. 58. & latissime, & bellissime declarat Bal. nouel. in tract. de dote. par. 5. prin. in uers. secundo modo. quamuis Tiraq. ubi supra in uers. limita. pag. 17. ad hæc non aduertens uidetur transire cum opin. Ias. quam ultimo loco refert Sax. glo. ordi. in l. qui filium. §. fabianus. in gl. fin. ff. ad trebell. trad. communiter Doctores in l. si idem cum eodem. §. fin. ubi Ias. nu. 3. & Dec. sub nume. 5. in ult. notabili. ff. de iurisd. om. iudi. cum aliis adductis supra par. 1. c. 16. nu. 219.

66 Sed & legatum ad constructionem, & refectionem pontium, & uiarum, portus, murorum, & fossarum ciuitatis, & similium iux. l. ad instructiones. C. de sac. eccl. & l. ad portus, & l. omnes. C. de ope. pub. dicitur ad pias causas. iux. glo. in l. 1. §. ad municipium. quam ibi. not. Nico. de Neap. & post alios Alex. nume. 2. ff. ad leg. Falc. Specu. qui id dicit procedere, ubi necessitas imminet in eit. de instr. edi. §. nunc uero aliqua. sub nume. 62. & approbat Alex. proxime allegatus. Bal. in auth. similiter. ante nume. 4. C. ad leg. Falci. & idem Bal. in repet. l. 1. col. 5. ff. de lega. 2. Et idcirco ualet legatum incertum ad uiam reficiendam, prout ad alias pias causas, ut l. quidam in testamento. ubi glo. Bar. & alii. ff. de lega. 2. & latissime principalem hanc conclusionem comprobatur Tiraquel. ubi supra. in uers. item legatum factum ad constructionem cum duobus seqq. & idem dicit de legato facto pro patriæ fortificatione, & quicquid sit ad publicam utilitatem, ut etiam per Paul. de Cast. in consi. 114. num. 6. par. 2. Sed & hæc declara. ut procedat largo modo loquendo, etenim dicitur istud legatum pium, seu ad piam causam largo quodam modo, quia fauorabile continens publicam utilitatem, non autem proprie, & prout in hac materia accipitur legatum ad pias causas, quia non respicit salutem animæ, & amorem Dei principaliter, ut bene declarat Dec. in d. consi. 72. col. 2. ad fin. ubi supra, & prout de legato libertatis, dotis, & alimentorum supra quoque nume. 63. uisum fuit, & ita intelligit Paul. de Cast. in d. consi. 194. si bene aduertatur.

69 Et pari quoque modo relictum causa studii potest dici quodam modo relictum ad pias causas iux. tex. in l. quæ pater filio. ibi, pietate debita ductus. ff. fam.

- ff. fam. her. Alexan. ad Bar. in l. Stichus. ff. de lega. 2. nam causa studii, & dotis
70 æquiparantur, quia utrumque continet publicam utilitatem, ut per Alex. ibi, & in addi. ad Bar. in l. si cui annuū. ff. de annu. lega. & trad. Bart. & ceteri post eum in l. 1. in fi. ubi Ias. num. 51. & seq. & Ripa nu. 129. & 139. cum seqq. ff. solu. mat. & consequenter potest dici causa pia, & favorabilis, ut per Pau. de Cast. d. confi. 194. num. 6. par. 2. & late Dec. in c. 1. sub nume. 19. uersi. septimo. de prob. & i terminis late probat Abb. loquens de relicto studii in Theologia, quod sit ad piam causam in cōf. 63. nu. 5. uol. 2. & latissime comprobat Tiraquel. ubi supra uersi. item
71 relictum causa studii. Et hinc quoque est quod ualet legatum incertum causa studii, prout causa dotis, ut late per Alexan. ad Bar. in d. l. Stichus. & in d. l. si cui annuum, proxime allegatum, & prout causa alimentorum, & ad refectionem pontium, uiarum, & in ceteris piis causis, ut latissime cap. proximo seq. declaratur nume. 17. cum septē seqq. Et similiter prout circa alia præfata legata pia supra ostēsum fuit,
72 hoc etiam legatum causa studii dicitur legatum ad pias causas largo modo, eo respectu, quod respicit utilitatem publicam, & favorabilem causam, non autem stricte, nisi tantum relictum pro subsidio studii sacre Theologiae, secus in aliis scientiis, quarum finis principalis est mundus, ut bene declarat Bald. in reper. d. l. 1. col. 5. in uersi. solutio. ff. de lega. 2. & post eum Ias. in l. 1. lect. 1. nume. 35. C. de sac. eccle. & in d. l. 1. ad fin. uersi. confirmatur. ff. solu. mat. & ita loquitur Abb. in d. confi. 63. proxime allegatus, & late etiam declarat Tiraq. proxime etiam allegatus.
73 Relicta uero facta pro incertis, & male ablatis sine dubio dicuntur reli-

cta ad pias causas, ex quo sūt pro exoneratione conscientie, & salute anime testatoris, ut uoluit Specu. in d. §. nunc uero aliqua. uersi. & scias. la. secunda. nume. 62. sapius allegatus in fin. dum loquitur de foris factis. & ibi latissime Ioan. And. in addi. & Bal. in l. hæreditas. §. si defuncto. ff. de pet. hære. idem Bal. in l. 1. lect. 1. sub nume. 5. C. de sac. eccle. Felin. in cap. cum sit in fin. post Abb. sub nume. 6. de iudæ. Ias. in confi. 110. sub num. 2. uersi. nec dicitur. uolum. 1. & Couar. in cap. nos quidem. sub nume. 8. in uersi. secundum. de testamen. Aret. not. in confi. 64. col. 5. in prin. uersi. uenio nunc ad secundum. Tiraquel. ubi supra. in uersi. item relictum pro incertis; & omnium latius, & not. Bart. in repet. d. l. 1. sub nume. 35. in uersi. tertio quæro. & nume. 36. & seq. C. de sac. ecclesi. & latius quoque Tiraq. qui tamen Bart. non allegat in l. si unquam. uer. libertis. nume. 88. C. de reuocan. dona. & Sozin. in l. moribus. sub nume. 32. in uersi. postremo extra Bar. ff. de uulga. & pupil. ubi fortius probat, & concludit hoc legatum pro restitutione male ablatorum potentius esse quibuscumque legatis ad pias causas, quia cum sit factum pro exoneratione conscientie, soluendum est ante detractionem legitime; & illi præfertur tanquam legatum necessarium pro salute anime
74 ne quis illam perdat, quod non contingit in alijs legatis ad pias causas, ut latius per eum ibi, & eundem in l. cit. auus. nume. 46. in fin. cum seq. ff. de conditio. & demonstra. & trad. Bald. in l. Titius. in uersanot. optimam glos. ibi, & distingo. ff. de libe. & posthu. & i l. filio præterito. col. 2. ff. de iniust. testamen. & ubique eum sequuntur Ang. & Imo. & idem Bal. in confi. 82. uersi. secundo quæritur. uolu. 1. Aret. in confi. 154. in fi. Ruy. confi. 182. sub nume. 9.

nume. 9. uolum. 2. Zanch. in l. hæredes mei. §. cū ita. in prima editio. parū sub nume. 1110. ff. ad trebel. & bene, & late Ias. in l. precibus. col. 5. in uersi. sed inuenio. sub num. 8. ibi etiam Dec. sub nu. 14. C. de impub. idem Ias. in auth. ex cau. nu. 6. C. de lib. præter. & in pulchra quaestione. Aret. in confi. 93. col. j. circa primum. & late Tiraquel. d. uer. libertis. sub d. nume. 88. & infra nos cap. seq. nu. 94. & 95. cum tribus seqq. nam & ut ibi diximus, quod relinquuntur pro incertis, & male ablatis detrahitur, ut æs alienum, quia uidetur potius relinqui iure debiti, quam iure legati iux. no. per gl. & doc. in cap. quamquam. ubi late Ancha. in 14. notabili. de usu. lib. 6. & idem Ancha. in cap. 1. notabili 7 ad fi. de testa. eod. lib. 6. Bal. in confi. 82. in uersi. secundo quaeritur. uolu. 1. & in confi. 476. uolu. 5. cum late adductis per Tiraquel. proxime allegatum d. nume. 88. Et hæc uera ubi male ablata sunt incerta, ita quod illorum restitutio sit faciēda pauperibus iux. text. & glos. in cap. cum sit. de iudæ. & glo. in cap. sicut dignum. §. eos in super. uer. non tamen aliena. de homicid. & habetur per Fran. Manticam de coniectu. ulti. uolun. lib. 8. tit. 4. nume. 3. cum sequen. tūc enim legatum
78 dicitur ad pias causas, secus ubi sunt certa, & personæ certæ, quibus fieri debet restitutio iux. text. d. §. eos in super. tunc enim non potest uere dici relictum ad pias causas, ut late, & bene declarat Bar. in repet. d. l. 1. C. de sac. eccle. proxime allegatus, & post eum Ang. Aret. in d. tract. de testamen. glo. 7. nume. 5. prout legatum factum creditoribus, non dicitur ad pias causas, ut per Inno. & ceteros. in cap. Ioannes. ubi Abb. notabili 4. de testamen. & de materia, & per quem fieri debet restitutio male ablatorum trad. Hosten. Abb. & post alios late Felin. in

d. cap. cum sit. de iudæ. nume. 3. cum in seqq. Co. uar. in cap. nos quidem. nu. 8. de testam. & per legistas in l. nulli lice re. C. de epi. & cle. & Ange. Aret. d. gl. 7. per totum. & Bald. d. confi. 82. col. 1. uolu. 1.
80 Et generaliter omnia relicta pro anima, & remissione peccatorum, & amore Dei dicuntur relicta ad pias causas iux. text. no. in auth. ut cum de appel. cogno. §. si unum de prædictis. circa med. ibi, & ipsorum quoque anime ex causa piissima subleuetur. Specu. sapius allegatus tit. de instru. edi. §. nunc uero aliqua. uersi. & scias. in fi. nume. 62. ubi late Io. And. in addi. & glo. quæ quotidie ad hoc allegatur. & ibi doc. in l. si quis Titio. ubi Bart. cum lata apostil. Bal. Pau. de Cast. num. 3. & ceteri. ff. de leg. 2. not. Bart. in reper. d. l. 1. nume. 33. C. de sac. eccles. Bal. ibidem. lect. 1. col. 1. in uersi. circa primum. ubi modo uideamus. & Ias. etiā lect. 1. sub num. 34. & Pau. de Cast. nume. 6. ubi dicunt glos. illam fing. licet glo. illa posset retorqueri in oppositum in illa alternatiua, seu dum dicit, nisi sit relictum pro anima, seu ad pias causas, sed hæc conclusio est indubitata, quam etiam firmiter Bar. in l. alio. nu. 4. ff. de alim. leg. & confi. 25. nume. 1. uolu. 1. Bald. per illum tex. in titu. qualiter seu alie. pos. §. donare. ante num. 37. & in auth. similiter. nume. 2. C. ad leg. Fal. & in l. & in legatis. in prin. eo. tit. & in l. fin. §. fed & si quis. sub num. 14. ibi, tu dic. contra. C. com. de leg. & in l. hæreditas. §. si defuncto. ff. de pet. hære. & in l. si hæres. in 1. notabili. ff. de cond. cau. dot. & in confi. 285. col. fi. ad med. uolu. 3. Pau. de Cast. in confi. 97. in prin. par. 1. & confi. 167. nu. 3. par. 2. Roma. confi. 69. circa prin. Ang. Aret. in tract. de testam. glos. 17. nu. 1. late Paris. confi. 24. nume. 7. uolum. 3. Dec. confi. 182. ante nume. 2. Aret. confi. 64.

confi. 64. col. pen. in uersu. uenio nunc ad secundum dubium. Abb. in rub. de testam. nume. 9. in cap. relatum. el primo. nume. 7. & in cap. requisisti. nu. 4. eo. titu. & in confi. 63. nume. 5. in fin. uolu. 2. Lap. alleg. 91. num. 5. cum aliis adductis per Tiraquel. in d. præfat. de priu. piæ cau. uersu. item relicto pro anima. & pluribus seqq. & è conuerso relicta ad pias causas dicuntur relicta pro anima, & remissione peccatorum ut probat. tex. d. cap. requisisti. ibi. quia hoc ille qui donat pro redemptione animæ suæ, non pro commodo sacerdotis probatur offerre. de testam. ubi hoc not. Abb. nume. 4. Sozin. in l. quibus dieb. §. termilium. in ff. de cond. & demon. Mantica de coniect. ulti. uo. 81 lunta. lib. 5. titu. 15. nume. 35. & declara quando uere relinquitur pro anima pauperi, secus si diuiti etiam si diceretur pro anima, uel pro amore Dei, quia pietas non stat in nomine pietatis, sed in substantia ueritatis, & charitatis, ut dicit Lap proxime allegatus; & Bah. in d. l. si quis Titio. & in d. auth. similiter: supra proxime allegatus. & Ange. Aret. d. glo. 17. nume. 1. iux. glo. not. in l. illud. & Bald. not. ibi nume. 1. & Pau. de Cast. nume. 5. C. de sacr. ecclési. Paul. de Cast. in confi. 442. nu. 2. par. 2. Francif. Mantica de coniect. ulti. uolunta. lib. 6. titu. 3. num. 23. & latissime per Tiraquel. proxime alle. & per nos supra, ubi de legato facto pauperibus tractauimus num. 37. & pluribus seqq. ubi uide.

82 Postremo non solum ea dicuntur relicta ad pias causas, quæ expresse ad pias causas relinquuntur, sed etiam ea, quæ tacite, ut si quis committat omnia bona sua dispositioni talis præsumitur enim uoluisse, quod distribuatur pauperibus ad pias causas, & uidetur institutus hæres executor nomine pauperum. cap. cum tibi. secun-

dum intellectum Inn. ibi num. 1. communiter approbatur per legistas, & cano. ut attestatur Abb. nu. 4. & post alios late Couar. nume. 10. de testam. Et Sarmien. olim Rotæ Auditor Selec. interpreta. lib. 2. cap. 6. num. 33. & 34. ubi latissime usque ad fi. cap. discutit de intellectu. d. cap. cum tibi. qui licet uariis sit, & ita in eo non possit fieri fundamentum solidum iux. late trad. supra par. 1. cap. 4. nume. 38. & seq. uera tamen est hæc communis conclusio quam probat Bar. in l. hæreditas ad statium. nume. 2. ff. de hære. insti. in l. si quis Titio. nume. 3. ff. de lega. 2. & in l. alio. num. 6. ff. de alim. lega. & in quaestione 13. incip. filium adulterum. in princ. solu. q. & in l. si quis ad declinandum. nume. 2. C. de epif. & cle. & in l. fundi trebatiani. num. 5. ff. de usufruct. lega. & confi. 3. num. 2. uol. 1. & idem Bart. latius in l. Centurio. nume. 2. 1. & ceteri post eum. ff. de uul. & pup. ubi Alex. sub nume. 78. in uersu. sed & si nullus. & post alios ibidem Ripa nume. 105. ff. de uul. & pup. Bald. in auth. licet. in prin. C. de natu. lib. & in l. executorum. num. 7. & 8. C. de execu. rei iud. in l. & in epistola. sub nume. 2. ubi recitat opi. Inno. in d. cap. cum tibi. licet ibi nihil clare firmet. C. de fideicom. sed & illam firmat in l. illa institutio in 2. notabili. in fin. ff. de hære. insti. & in d. l. hæreditas ad statium. eo. tit. & in confi. 296. uersu. præterea quando testator. uolu. 5. Alexan. confi. 51. sub nume. 20. præsertim ibi, & bene Pau. de Cast. in confi. 97. in prin. par. 1. & in confi. 273. col. 1. in uersu. ad secundum respondetur. par. 2. Ancha. inter confi. Cald. in titu. de testam. confi. 19. las. in auth. nouissima. sub nume. 24. uersu. adde quod idem est in uerbo succedit. C. de inof. testam. Abb. in confi. 110. nume. 2. uolu. 2. & uoluit Angel. confi.

Secunda Par. Cap. III.

Testamentum ad pias causas ualet cum duobus tantum testibus, & absque ulla solennitate iuris positui, & in eo solum attenditur ius naturale, & gentium.

S V M M A R I V M.

- 1 In testamentis ad pias causas duo testes sufficient.
- 2 Testamentum hoc est redactum ad meros terminos iuris naturalis, & in eo relaxata omnis solennitas iuris civilis.
- 3 Et indicatur iure Diuino non humano.
- 4 Et in eo non requiritur testes esse rogatos, vel masculos potius quam feminas.
- 5 Testes in hoc testamento non requiruntur pro solennitate, sed ad probationem uoluntatis.
- 6 Testamentum hoc ualet absque ullo teste dummodo uoluntas testatoris a iure probari possit.
- 7 Voluntas testatoris in hoc testamento potest probari per confessionem partis, vel cedula manu testatoris scripta, & recognita.
- 8 De iure civili non reperitur relaxata solennitas aliqua in hoc testamento ad pias causas, sed tantum de iure canonico.
- 9 Testamentum regulariter nutu, & signis conditum nihil ualet.
- 10 Valet tamen de iure canonico ad pias causas.
- 11 Voluntas nutu solo deprehendi potest.
- 12 Actus qui solo consensu, & nuda uoluntate perficitur uerba non requirit.
- 13 Matrimonium solo consensu perficitur.
- 14 Et contrahi potest nutu, & signis absque uerbis prout etiam confessio sacramentalis.
- 15 Testamentum & contractus scripti, signis, & xiferis inuitatis regulariter non ualet.
- 16 Valet tamen hoc testamentum ad pias causas notis etiam in solitis conscriptum.
- 17 Testamentum uitiatur ratione incertitudinis personarum.
- 18 Et tamen testamentum ad pias causas ratione incertitudinis non uitiatur.
- 19 Institutio pauperum, vel ecclesie in genere prout relicta in redemptionem captiuo

- rum nullis specificatis personis valet.
- 20 Relictum pauperibus, vel ecclesia in genere quibus debeat.
- 21 Incertitudo circa res non vitiat dispositionem ad pias causas.
- 22 Testator si iussit construi monasterium in certo loco quo construi non potest, vel pecunia per eum legata ad certum pium usum non sufficit debet dispositio in aliam piam causam conuerti.
- 23 Si Monasterium, vel hospitale cui relictum est legatum, destruat, legatum non extinguitur, sed debetur pauperibus.
- 24 Et remanet penes Papam, & Romanam Ecclesiam.
- 25 Hæredis institutio est caput testamenti sine qua testamentum consistere nequit.
- 26 Et in ea consistit forma substantialis, & perfectio testamenti.
- 27 Valet tamen testamentum ad pias causas sine expressa hæredis institutione de aequitate canonica.
- 28 Vbi in testamento ad pias causas non est expressa facta hæredis institutio censetur tacite institui pauperes, vel executor nomine pauperum.
- 29 Legata ad pias causas an debeantur hæreditate non adita questio est inter doct. satis controversa.
- 30 Nihil valet ex eo testamento ex quo non est adita hæreditas.
- 31 Solemnitas aditionis hæreditatis est introducta de iure civili.
- 32 Relicta in testamento militis valet etiam hæreditate non adita.
- 33 Et ita quoque relicta ad pias causas, rite, opi. communem doct. quibus recitantur.
- 34 Quamuis contrariam opi. teneant. Vber. de Bobio, & sequaces qui hic quoque enumerantur.
- 35 Quorum opin. declaratur & utraque per distinctionem saluatur, & ad concordiam reducit.
- 36 Aditto hæreditatis est quadam nimia subtilitas iuris positui.
- 37 Legata pia solo iudicis officio peti possunt.
- 38 Legata ex iuris civilis dispositione in pluribus casibus debentur hæreditate non adita.
- 39 Testamentum sola morte testatoris secundum Apostolum confirmatur.
- 40 Legatorum ad pias causas executio non deferretur pendente termino ad aduendum, vel consociendum inuentarium.
- 41 Testamentum in quo non est relictum filio titulo institutionis est ipso iure nullum etiam inter ipsos conditum.
- 42 Hac tamen est solemnitas introducta de iure civili authenticorum. & nu. 64.
- 43 Nec debet attendi in testamento ad pias causas.
- 44 Bald. nimis audaciter ac insolenter inuclitur contra Bar.
- 45 Priuilegium nunquam censetur concessum cum præiudicio tertii.
- 46 Dispositio iuris civilis iuxta quam relictus qui debet filio titulo institutionis est approbata etiam de iure canonico.
- 47 Non est præsumendum Papam unico verbo velle tollere dispositionem iuris civilis ubi expresse illi non reperitur derogatum.
- 48 Causa liberorum respectu legitimæ sine dubio est fauorabilior causa pia.
- 49 Dictum Augustini relictum in b. fi. 17. q. 4. procedit quoad legitimam & nu. 75.
- 50 Ecclesia non potest vti priuilegio sibi contra pariter priuilegiatos, & minus contra habentes potentius priuilegium.
- 51 Legitima præiudicat hæreditas non est propria debita filio, sed quasi debita.
- 52 Et comparatiue ad creditores indicatur titulus lucratius.
- 53 Nec debetur nisi prius deducto are alieno.
- 54 Debita legalia non sunt ita fortia sicut alia vere debita.
- 55 Filius in legitima respectu legatariorum, & si hæredis inuoluntarius videtur tractari de d. animo potius quam de iure.
- 56 Filius in hæreditate paterna, & in legitima indicatur, ut creditor.
- 57 Legitima filii non minuitur per legata pia, sed e conuerso.
- 58 Ecclesia est autrix, & cultrix iustitiæ nihil querens cum damno tertii.
- 59 Et omnibus prodesse nulli autem nocere desiderat.
- 60 Filius qui neque institutus, nec nominatum est exheredatus dicitur præteritus quamuis alio titulo particulari, seu etiam uniuersali fideicommissi ei relictum sit.

- ad ipsam naturalem veritatem.
- 81 Testamentum in quo filius erat iure præteritus de iure, C. erat ipso iure nullum, si eius ubi aliquid ei quocumque titulo relictum esset.
- 82 Et hoc idem procedebat de iure utriusque digitorum.
- 83 Filius tunc iure dicitur præteritus quando pater nihil relinquendo silentio eum præterit.
- 84 Verbi præterito propria significatio iuxta manarum literarum professores.
- 85 Filius cui non est relictum titulo institutionis dicitur præteritus respectu forma à lege introductæ non tamen simpliciter, & absolute.
- 86 Non dicitur proprie, & vere tale quod non est simpliciter tale.
- 87 Naturalis veritas, iuris autoritate immutari non potest.
- 88 Testamentum in quo filius est iure præteritus non valet etiam ad pias causas, quia est contra officium pietatis, & naturalis charitatis.
- 89 Naturalis, & civilis præteritionis differentia.
- 90 Solemnitas tituli institutionis non est remissa in testamento inter liberos.
- 91 Dispositio authenticæ causa, C. de lib. præ. habet locum in testamento nullo vitio præteritionis.
- 92 Et habet locum etiam quo ad legata pia.
- 93 Legata pia an conferuntur ex dispositione d. authent. si. io ignorant præterito. & nume. 99.
- 94 Legata facta pro exoneratione conscientie dicuntur necessaria saltem causatiue non mere liberalitatis.
- 95 In legatis factis pro exoneratione conscientie testator videtur potius cogitare de salute propria, quam de favore eius cui relinquitur.
- 96 Et præsumitur ea relictum fuisse etiam si haberet milia filios.
- 97 Prima charitas incipit à seipso.
- 98 Legata facta pro exoneratione conscientie debentur etiam filio ignoranti præterito.
- 99 In ceteris vero legatis piis distinguitur.
- 100 Testamentum minus solemne ad pias causas tolli præcedens quantumlibet solemne.
- 81 Testamentum ad pias causas utriusque se in eo filius est præteritus & nu. 88.
- 82 Testamentum in quo filius est præteritus dicitur factum contra officium pietatis & nu. 88.
- 83 In iure naturali nulla iniuria, aut præiudicium filio irrogatur, licet iure iusto sibi factum sit ommissus titulus institutionis.
- 84 Solemnitas tituli institutionis est introducta de iure civili positio.
- 85 Testamentum in quo filio est relicta portio legitima sibi debita non dicitur contra officium pietatis.
- 86 Legitima dicitur portio substantia, qua filium contingit.
- 87 De iure utriusque ante dispositionem si aliud quoque capitulum, non erat necessarium titulus institutionis in legitima filio relinquenda.
- 88 Licet integra legitima filio non relinquatur testamentum non dicitur inofficium, sed lex illam supplet.
- 89 Testamentum quod non indicatur inofficium non potest dici contra officium pietatis.
- 90 Titulus institutionis non solum est fauorabilior, sed etiam utilior propter ius accrescendi.
- 91 Ius accrescendi introductum de iure positio, & qua ratione introductum.
- 92 Non potest quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus.
- 93 Regula prædicta est de iure positio, qua cessat in testamento ad pias causas.
- 94 Vbi agitur de salute animarum materia tanquam fauorabilior est amplianda etiam in correctoriis.
- 95 Consilium Aug. relictum in c. fi. 17. q. 4. in quo casu procedat.
- 96 Anima cunctis rebus est præferenda.
- 97 Priuilegium pia causa (excepta legitima) præfertur priuilegio liberorum.
- 98 Priuilegium illud alteri præferri debet in quo maior fauoris causa uersatur.
- 99 Filius cui non est relictum titulo institutionis dicitur præteritus de iure positio, quantum ad nullitatem testamenti.
- 80 Non tam est iure præteritus quantum

ne etiam pariter ad pias causas.

302 In testamento ad pias causas est remissa
omnis solemnitas tam respectu forma ex-
trinsicæ, quam intrinsicæ.

C A P. III.

In testamentis igitur ad pias causas sine dubio sufficiunt duo testes ex dispositione tex. in d. cap. relatum. 1. de testam. ut late supra cap. 1. nu. 6. ostensum fuit, & comprobauimus; est. n. re dictum testamentum hoc ad meros terminos iuris gentium, & iuris naturalis, & relaxata in eo omnis solemnitas iuris ciuilibis nõ solum respectu numeri testium, sed cuiuscunq; solemnitate iuris positui, prout probatur ex generali determinatione Pontificis in d. cap. relatum. ut ibi bene declarat Abb. num. 3. Bar. in repet. d. l. 1. nu. 66. 80. cum seq. C. de sac. eccle. Paul. de Cast. consi. 327. nume. 7. par. 1. & consi. 456. ea. par. 1. nume. 6. & consi. 25. per totum par. 2. Gual. titu. de testa. ordi. cau. 2. nume. 5. & cau. 3. nume. 4. late Abb. consi. 32. nu. 1. & 2. cum seq. uolum. 2. Alexan. latissime consi. 105. nume. 8. cum pluribus seq. uolum. 4. & consi. 131. nume. 2. uolum. 7. & in l. inter cætera. nume. 4. ff. de lib. & post. tradd. doc. in l. captatorias. ubi post alios Dec. nume. 18. cum seq. C. de testa. mili. Ruy. consi. 71. nume. 18. & nume. 28. uolu. 3. & post alios per eum relatos. Couar. d. cap. relatum. num. 4. Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 6. in fin. princ. Franc. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 6. titu. 3. sub nume. 4. & late Tiraq. de priui. piæ cau. priui. 2. uersi. hoc autem intellige. el primo, & latissime priui. 164. per totum; & iudicatur iure Diuino non humano, Bal. consi. 20. in prin. uol. 5. Abb. cõf. 11. nu. 1. & seq. uol. 1. Alex. consi. 209. col. 1. in uersi. pro hoc etiam. uol. 2. Mantica proxime allegatus, & omnium latissime Tiraq.

d. priui. 164. per totum; unde ut idem ibi subdit, non est in eo de iuris apicibus disputandum iux. not. dictum Archi. in c. scriptum. 6. q. 3. Abb. in c. ueritatis. nu. 23. de do. & contuma. Bal. in consi. 216. in fi. uol. 1. & consi. 119. col. fi. super 6. puncto. uol. 5. cū aliis in proposito late adductis infra par. 3. cap. 2. num. 39.

4 Et hinc est quod in huiusmodi testamento nõ requiritur quod testes sint rogati, nec quod sint masculi potius quàm foemina, ut per Alexã. d. consi. 131. nu. 2. & consi. 102. nu. 5. uol. 7. Pau. de Cast. d. consi. 456. nu. 7. & consi. 26. ad fi. & consi. 327. num. 7. par. 1. & d. consi. 25. par. 2. Cald. consi. 26. num. 1. in titu. de testam. Sozin. in tract. fallè. regula 310. i. 32. & 36. priui. Alex. consi. 105. nu. 6. uol. 4. Dec. in l. 2. nu. 28. & seq. ff. de reg. iur. in c. 3. nume. 6. de test. Fran. Mantica proxime allegatus nu. 5. & late Couar. d. c. relatu. nu. 4. & seq. Iul. Clar. d. q. 6. uersi. secundo. & uersi. tertio. & per totum, cum pluribus concordant. adductis per Tiraquel. in 3. & 5. priui. piæ cau. sed tamen debent esse aliàs idonei, ut habetur in d. c. relatum. ibi, duobus legitimis testib. requisitis. i. omni exceptione maiores, ut late per Paris. in consi. 24. nu. 13. & 14. cum plurib. seq. uol. 3. & Mantica proxime allegatu sub nu. 5. uersi. fatendū. & nu. 6. cum seq. & quod de rogatu dictū est declara, ut bene per Ruy. in consi. 204. nu. 9. in fi. cū seq. uol. 2. quib. postremo adde que in simili de testō iter liberos tradidimus supra par. 1. c. 16. nu. 17. 18. & 21.

5 Et cū testes hic nõ requirantur pro solemnitate, & ualiditate testamenti, sed ad probationem uoluntatis. Bal. in repet. l. 1. ante nu. 37. C. de fac. eccl. Felin. in c. cū nobis. nu. 11. de præscr. & bene Tiraquel. in d. 2. priui. piæ cau. supra in prin. alle. id circo ualet hoc testam-
mentum

mentum absq; ullo prorsus teste si de uoluntate testatoris aliter quàm per testes constare possit, ut in terminis post Corn. per eum relatum bene declarat Tiraq. in d. 2. priui. prox. allegatus, & probatur per ea, quæ late tradidimus in testamento inter liberos supra par. 1. limit. j. c. 16. nu. 167. & plurib. seq. puta, ut ibi diximus per confessiones partis, uel per cedulam manu testatoris scriptam, & recognitã, ut in terminis per Dec. in consi. 159. nu. 3. Alex. consi. 4. nu. 10. uol. 1. & remiss. Ias. in auth. quod sine. nu. 2. C. de testam. cum aliis adductis per Couar. in d. c. relatum. nu. 12. qui tandem hæc opi. sequitur fauore piæ causæ, & in foro poli. Iul. Cl. d. lib. 3. senten. q. 7. uersi. aliquando. n. reperitur. in fi. & in distinte illam probat post alios Tiraq. in 4. priui. piæ cau. quãuis. n. tex. in d. c. relatum. requirat in hoc testamento saltè duos testes, propter quod cõtrariam opi. firmavit Are. in consi. 64. col. fi. in uersi. ueruntamè istis nõ obit. & Alex. consi. 76. col. fi. in uersi. super quarto. sub nu. 15. cū seq. uol. 3. & de communi post Sozi. iun. per eos relatum attestantur Couar. & Iul. Cl. prox. allegati: tamen est aduertendū, quod hi duo testes nõ requiruntur ad ualiditatẽ pro solemnitate testamenti, sed solum ad probandã uoluntatẽ testatoris ut supra. prox. nu. 5. quo casu satis est quod ista uoluntas aliunde probari possit licet testes non interuenerint, ut in terminis declarat Tiraq. in d. 2. priui. ubi supra, & latissime ostensum fuit supra. par. 1. c. 16. sub nu. 167. cum pluribus seq. prout nihil ualet arg. Alex. in d. consi. 76. prox. alleg. ex tex. in auth. de testa. imperfè. in §. si tamen aut uxori. quia ille tex. procedit de iure ciuili 3 quò nõ reperitur relaxatus numerus septè testium in hoc testō ad pias causas, nec aliqua solenitas iuris positui,

ut latissime supra par. 1. c. 12. in ix. ampl. ostensum fuit; nos aut loquimur modo de iure canonico quo reperitur remissa in huiusmodi testamento omnis solemnitas iuris positui, & illud iudicatur iure Diuino, & naturali, non iure humano, ut supra nu. 2. & seqq.

9 Hinc est quod licet aliàs testamentum nutu, & signis conditum nihil ualeat. l. iubemus. ubi Bald. Ang. Pau. de Ca. Alex. & post alios Ias. nu. 4. C. de testa. l. hæredes palã. in prin. ubi not. Pau. de Cast. nu. 3. ff. de testa. glo. cõiter approbata in l. & not. idẽ Pau. uer. nutu. C. de fideic. & non idẽ Pau. de Cast. in l. hac. consultissima. §. ad cū humana. nu. 7. & 8. & l. discretis. nu. 6. C. qui testa. fac. possi. Couar. in c. cum tibi. nu. 4. de testa. & nouiss. Franc. Mantica de coniec. ult. uol. lib. 4. ti. 4. nu. 6. et ut dicuntur doc. in testō inter liberos, & in testō militis, ut latiss. supra par. 1. limit. j. c. 16. nu. 205. & plurib. seq. ualet tamen ad pias causas, iux. glo. not. & cõiter approbatam in c. cum tibi. ubi Abb. nu. 5. cum lata apostil. & post alios Couar. alios adducens, num. 6. de testa. & illam glo. sing. sequitur Bal. in d. l. 1. lec. 1. col. 1. in uersi. quaro utrū furiosus. ad med. C. de fac. eccle. & in repe. d. l. 1. nu. 59. ubi bona apostil. & idem in l. si post diuisionem. nu. 4. C. de iur. & fac. igno. in l. discretis. num. 2. C. qui testa. fac. pos. ubi est Alex. nu. 6. & Dec. qui declarat nu. 12. cum seq. & idem Bal. in l. 2. ubi est Pau. de Cast. nu. 4. & Imo. ff. de testa. & Bal. late hinc & inde arguēs in d. l. iubemus. nu. 2. ubi late quoq; Alex. nu. 3. & Ias. nu. 5. ubi attestantur de cõi. C. de testa. Cald. cõf. 40. ti. de testa. Bald. consi. 174. circa princ. uol. 3. Ias. in auth. si qua mulier. nu. 7. C. de fa. eccl. & in l. licet. itidem nu. 7. C. de pac. & in l. si cui legetur. §. hoc aut. nu. 12. ff. de leg. 1. Soz. in l. cum auus. nu. 45. ff. de cond. & dem. Felin.

c. in præsétia. col. 20. in uer. pro ista cō
clu. sub nu. 43. de prob. Iul. Cla. lib. 3.
fent. q. 6. uers. quinto infertur. Ruy. d.
cōsi. 71. nu. 7. uol. 3. Iaf. in l. tale pactū.
§. si. nu. 12. & 13. ff. de pac. & in consi.
212. col. fi. uol. 2. Tiraq. in l. si unquam.
uer. donatone largitus. sub nu. 326.
C. de reuoc. dona. Fr. Mantica de con
iec. ult. uol. d. lib. 4. tit. 4. nu. 8. & lib. 5.
tit. 15. nu. 36. & lib. 6. tit. 3. nu. 15. & la
tiff. Tiraq. qui alios cumulat & hanc
opi. uti cōem & ueram sequitur, &
comprobat & declarat in 8. priui. piæ
cau. ubi ad plenum uidendum est.

Et ultra per alios adducta hæc cōis
sententia concludenti, & ualidissimo
fundamento confirmatur: nam post-
quam, ut diximus hoc testamentū so-
la perficitur uoluntate libera ab oīso
lénitate iuris positiui, satis erit, quod
11 ista uoluntas etiam nutu deprehendi
possit, iux. tex. in cap. qui recedunt.
in fi. 26. quæst. 6. alleg. in proposito
per glo. singu. in d. c. cum tibi. de te-
sta. ubicunq; enim res solo consensu,
12 & nuda uoluntate perficitur, ibi uer-
ba non desiderantur, nec sunt necessa-
ria ad ualiditatem actus. l. consensu; & l.
in quibuscunq; negocijs. ff. de act. &
obl. & l. obligamur. in fi. eo. tit. inst. de
obl. ex consen. in princ. l. si stipuler. §.
fina. ubi doc. & late Iaf. nu. 1. ff. de uer.
oblig. & glo. not. in l. 1. §. si quis ita. in
uer. annuisset. ubi et Iaf. nu. 12. eo. tit.
dummodo de uoluntate aliter cōstet,
etiā signis, & nutu ut habetur in uer.
13 & locis prædictis, & de matrimonio,
quod solo consensu perficitur, iux. l.
nuptias. ff. de reg. iur. c. matrimonium.
& c. seq. 27. q. 2. c. cum locum. de spon-
sa. c. si. & ubique Abb. nu. 3. de sponsa
duo. & late per Couar. in epito. de
sponsa. par. 2. c. 1. nu. 2. & per rotum
cum aliis infra per nos adductis par.
3. cap. 3. nu. 197. Quod etiam sine uer-
bis, signis, & nutu contrahi recte pos-

sit, firmiter glo. not. in c. pen. quam ibi
commendat Abb. nu. 6. de sponsa. &
post Host. latissime firmiter Abb. in c.
tuæ. nu. 2. at testans de communi eod.
tit. & post alios latius Couar. d. par. 2.
de sponsa. c. 4. in prin. nu. 1. cum seqq.
& latissime nos quoq; ostendimus. su-
pra par. 1. cap. 10. nu. 94. cum seqq. &
de confessione sacramentali ibidem
nu. 86. & plurib. seqq. & de constitu-
tione procuratoris in l. mutus. & ibi
bene Bald. ff. de procur. ubi tradit mo-
dum conficiendi super hoc instrumē-
tum per notarium.

15 Quibus accedit quod & si aliās te-
stamentum, prout etiā contractus scri-
ptum notis, aut signis, & ziferis inusi-
tatis regulariter non ualeat. l. sed cum
patrono. ibiq; Bar. ff. de bono. pos. &
bene Bar. in l. quoties. §. 1. nu. 4. & Bal.
& Pau. de Cast. in fi. ff. de hæ. insti. &
habetur i proemio. ff. de illud aut.
& in l. uni. ad fi. C. de emenda. Cod. &
l. 2. §. si. in uers. eandē pœnam aut falsi
tatis. C. de uere. iu. enucle. & de testō
inter liberos in auth. de testa. imperf.
in prin. in uers. nos igitur. & ibi quoq;
Bar. nu. 2. & in auth. quod sine. ubi et
Bar. cū bona apost. nu. 1. Bald. & Alex.
nu. 5. C. de testa. & generaliter de quo
libet instrumento bene Spec. ti. de in-
stru. edi. §. instrumentorum. nu. 26. ni-
hilominus, quia in hoc testamento ad
pias causas inspicitur solus cōsensus,
16 & nuda simplex & naturalis (ut ita di-
cam) uoluntas testatoris, idcirco ualeat
hoc testamentum quibusuis notis et
insolitis cōscriptū, dummodo de eius
uoluntate aliter cōstet, ut uoluit Dy.
in l. Lucius. arg. illius tex. loquen. in te-
stamento militis. ff. de mili. testa. quem
refert, & in terminis nostris sequitur
Sozi. in trac. Fallen. regula 310. in 37.
speciali, & post Ro. in auth. similiter.
nu. 67. in 17. speciali. C. ad l. fal. trad.
Euerar. cent. 27. in 2. illatione a milite
ad

ad ecclesiam, Tiraquel. in 12. priui. piæ
cau. & Francif. Mantica de coniect. ul-
ti. uolun. lib. 6. tit. 3. nu. 3.

17 Hinc quoque est, quod licet alias
testamentum uitetur ratione incerti-
tudinis personarum, ut de persona hæ-
redis est tex. in l. in tempus. §. quoties.
ubi Bar. Bal. niden. ff. de hæ. inst. l. hac
consultissima. in prin. ubi Bal. nu. 4. C.
qui testa. face. poss. Bar. ubi late decla-
rat in l. quidam. relegatus. nume. 3. ff.
de reb. dub. Paris. consi. 3. nu. 5. uol. 3.
Iul. Clar. lib. 3. fent. q. 36. in princ.
Francif. Mantica de coniect. ul-
ti. uolun. lib. 4. titu. 6. nu. 1. cum seqq. Et de
persona legatarii in §. incertis. inst. de
lega. & in l. paulus. la secunda. ubi gl.
& Doc. & in l. si ita fuerit. ff. de rebus
dub. in l. 3. §. si quis duob. ff. de adim.
lega. l. qui plures. in fi. ff. de usufruc. le-
ga. l. si quis de pluribus. ubi gl. allegat
concordan. ff. de reb. dub. l. si quis ser-
uum. §. inter duos. & ibi opt. gl. Bar.
Bal. Pau. de Cast. & ceteri. ff. de leg. 2.
tradd. glo. & doct. in d. l. quidam re-
legatus. & in l. si seruus legatus. §. huius
modi. ff. de lega. 1. Ruy. consi. 177. nu-
me. 3. uol. 2. Mantica ubi supra lib. 8.
titu. 4. num. 1. & nu. 4. cum seqq. & nu-
me. 18. & 20. & late distinguendo de-
clarat Ang. Aret. d. tract. de testam. gl.
7. num. 6. ad med. cum seq. & genera-
liter respectu cuiusuis aliæ dispositio-
nis in l. duo sunt Titii. ff. de testam. tu-
te. cum concordan. ibi, & in d. §. quo-
ties. per glo. allegatis. & late per Bart.
& doc. in d. l. si ita fuerit. & in d. l. qui-
dam. ff. de reb. dub. fallit tamen in te-
18 stamento ad pias causas, quod ratio-
ne incertitudinis non uitatur, puta
19 si instituti sint pauperes, uel ecclesia
in genere, uel relictum sit in redem-
tionem captiuorum nullis specifica-
tis personis iux. tex. in l. id quod pau-
peribus. & l. si quis ad declinandam.
& in l. nulli licere. C. de epi. & cle. gl.

in d. l. quidam relegatus. & ibi Bar. an-
re nume. 2. & Sozi. nume. 13. Archi.
in cap. sunt nonnulli. v. q. 1. & in cap. j.
ubi Io. And. & gloss. in uer. pauperes.
de testam. lib. 6. & glo. in cap. cum ti-
bi. in glo. magna. in fin. quam ibi not.
post alios Couar. nume. 14. extra eo.
tradd. Bart. & ceteri per illum tex. in
l. 1. ubi Iaf. lect. 1. num. 1. & lect. 2. nu-
me. 3. C. de sacr. eccle. Bart. consi. 25.
nume. 1. uol. 1. Bald. in l. illa institutio.
in 2. notabili. ff. de hæ. inst. & in con-
f. 86. uol. 5. Ang. consi. 117. in prin.
Anto. de But. & late Abb. post eum in
cap. ex parte. num. 5. de cens. idemq;
Abb. in cap. nos quidem. nume. 13. &
late post alios Couar. nume. 12. de te-
sta. Sozi. in trac. fallen. regula 310. in
51. priui. piæ cau. & idem in l. si ita fue-
rit. nume. 4. ff. de reb. dub. Anto. Fran-
cif. & Sebast. Sapia in apostil. ad Abb.
in cap. indicante. nume. 4. de testam.
Dec. in l. fin. nu. 54. C. de edic. di. A. dr.
tol. & in consi. 182. nume. 2. Ripa in l.
ita stipulatus. num. 23. & seq. ff. de uer-
bo. oblig. Paris. consi. 38. nu. 27. & 28.
uol. 3. Mantica de coniect. d. lib. 8. ti-
tu. 4. nume. 3. & sub nume. 20. in uers.
sed speciali fauore. & num. seq. & eo.
lib. 8. titu. 6. num. 5. & lib. 6. titu. 3. nu-
me. 35. cum aliis adductis per Tiraq.
de priui. piæ cau. priui. 56.

20 Et in tali incertitudine quibus pau-
peribus, & cui ecclesie relictum in-
telligatur est tex. & præcipuus de to-
to corpore iuris in auth. de ecclesi. ti-
tu. §. si quis in nomine magni Dei. &
in simili bon. tex. in l. quæ cōditio. §. fi.
ubi tradd. Bar. & i specie Pau. de Cast.
nume. 3. & latissime Sozi. ff. de condi.
& demonstra. & in l. si quis ad decli-
nandam. in uers. ubi autem. ubi Bald.
nume. 4. C. de epi. & cle. glo. commu-
niter approbata in cap. si pater. uer.
pauperes. ubi cano. omnes. de testam.
lib. 6. & similis glo. ibique etiam om-

nes cano. in d. c. indicante. & ibi Abb. cum lata apostil. nume. 4. & post alios Couar. nu. 2. de testam. & tradd. Specu. & Io. And. in addi. ad eum, in titulo de instru. edi. §. nunc uero aliqua. num. 63. 64. Cyn. & post alios late Iaf. in d. l. 1. lect. 1. num. 1. & seq. & lect. 2. nume. 4. & num. 5. & seqq. C. de fac. eccle. Ang. Aret. in §. sed ius quidem ciuile. in pen. notabili inst. de iu. natu. Fed. de Sen. in confi. 28 2. ad fi. in uers. ad contraria. Dec. in l. captatorias. nume. 13. C. de testam. milita. late Iaf. in §. ex maleficiis. nume. 46. & seqq. inst. de actio. & in l. qui insulam. nume. 2. ff. de uerbo. obliga. late quoque Abb. in confi. 99. nume. 5. uolu. 2. Paris. confi. 38. nume. 28. uolu. 3. & Couar. in c. cum tibi. nume. 14. de testa. & lauffime Mantica d. lib. 8. de coniectu. ul. uolun. titu. 5. num. 2. & 3. & cæteris seqq. & titu. seq. nume. 1. 2. & 3. cum pluribus etiam seqq. & cum aliis cumulatim per Tiraquel. d. 56. priui. piæ cau. quibus postremo addo Paul. de Cast. in l. unum ex familia. §. itaque. post Dy. & Bal. ibidem. ff. de lega. 2. & Troilum Malui. in tract. de oblatio. in 3. & 4. dubio ubi latissime.

21 Et quod de incertitudine personarum dictum est idem quoque dicendum est de incertitudine rerum, ut ad pias causas non uiriet, licet alias uiriaret per l. cum post. §. gener. ff. de iu. dot. & l. Titia cum testamento. & l. quidam in testamento. & ubique Bar. & Bald. ff. de lega. 2. & l. Stichus. & ibi Bar. not. ff. de leg. 3. l. pen. in prin. ff. de alim. lega. & l. si cui annuus. ibiq; etiã Bar. cum lata apostil. ff. de annu. lega. Bal. in l. hæreditas. §. si defuncto. per illum tex. ff. de per. hæc. & in l. nulli lice re. sub num. 6. uers. sed hic quæro. C. de fac. eccle. Specu. in d. §. nunc uero aliqua. nume. 25. Bal. confi. 457. in uers. si. nunc ergo uideamus. uolu. 2. Sozin.

d. regula 310. in 46. priui. piæ cau. Alexan. confi. 158. nume. 7. uolu. 7. Afflic. decis. 337. nu. 9. 10. & 11. Felin. post alios per eum relatos in cap. 1. col. 3. in uers. pro ista opi. communi. de pac. & Doct. communiter in l. ita stipulatus. in 4. oppo. Bar. ubi late Alexan. nume. 28. Iaf. nu. 11. & 13. & Ripa nu. 23. cum seqq. & pluribus præceden. ff. de uer. oblig. cum latissime congestis per Tiraquel. in 55. priui. piæ cau. & late declarat Mantica de coniect. ul. uolun. lib. 6. titu. 3. nume. 36. cum duobus seqq.

22 Quibus finitimum est, quod quemadmodum incertitudo à principio nõ uitiat relicta ad pias causas, ita nec si ex post facto incertitudo superueniat, puta si testator iussit construi monasterium in certo loco, ubi ex aliqua causa postea construi non possit, uel quia pecunia legata in aliquo certum piũ usum, non sit ad illud sufficiens per hoc legatum non extinguitur, sed in aliquam aliam piam causam conuerti debet. argu. l. legatum ciuitati. ubi no. Bar. ff. de usufruc. leg. cap. nos quid. & ibi Inno. & Abb. nume. 13. cum seq. & post alios Couar. nume. 9. 10. & 12. de testa. Ancha. in clem. quia contingit. nume. 2. cum seq. de religio. dom. & in cap. 1. notabili. 10. de testa. lib. 6. Bar. in l. pater filium. §. Tusculanus. ff. de leg. 3. & in l. liberto. §. Lucius. ubi declarat. ff. de annu. lega. & in l. 1. nu. 9. ff. de cond. inst. & in confi. 26. sub nume. 3. uolu. 1. Bald. qui not. loquitur in l. dictam legem. nume. 6. C. de cond. ob cau. & in l. cum alienam. etiam nume. 6. C. de lega. & in l. uni. in fin. ubi latissima apostil. Barba. C. de his quæ pœ. nomi. idemq; Bal. in l. si quis ad de clinandam. num. 9. 10. & 11. C. de epi. & cle. & confi. 453. ad med. uolu. 2. Pau. de Cast. in l. uni. §. 1. nume. 3. C. de cad. tol. Lap. alleg. 87. nu. 6. & 7. Abb.

in

in cap. tua nobis. nume. 7. & Couar. sub num. etiam 7. uers. nec tamen inficiar. de testa. Ang. Aret. in tracta. de testam. glof. 9. in uers. quando autem testator. cum seqq. & late etiã de materia idem ibi in glo. 13. Roma. singu. 475. & confi. 409. col. fin. in uers. dico tamen. & late Ruy. confi. 75. nu. 3. ubi postea id declarat nume. 6. 7. & 8. ubi uidendum uolu. 2. cum aliis adductis per Tiraquel. in 38. & 43. priui. piæ cau. Prout etiam si hospitale, uel monasterium, cui legatũ est factum, interim destruat, non estinguitur legatum, sed debetur aliis pauperibus, & remanet apud Papam, & Romanã Ecclesiam, quæ repræsentat Deum immortalem, cui relictum censetur, Bal. in l. hæreditas. la prima in fin. ff. de hæc. inst. in l. extraneum. num. 3. C. eo. & in l. monumenta. uers. extra quæritur. C. de lega. & in l. post mortem. nume. 9. C. de fideicom. & in confi. 457. in uers. potest etiam dici. uolu. 2. cum aliis adductis per Tiraquel. 91. priui. piæ cau. & de materia late Felin. in cap. cum dilecta. nume. 21. & 22. de rescript.

25 Prædictis præcipue accedit, quod cum hæredis institutio sit basis, & caput totius testamenti, sine qua testamentum cõsistere nequit. l. proxime. ff. de his, quæ in testa. delen. §. ante hæredis. inst. de lega. glof. & Doct. in l. 1. ff. de testa. ubi Bal. & Paul. de Cast. dicunt, quod in ea consistit forma substantialis, & perfectio testamenti cum aliis adductis supra par. 1. cap. 5. nume. 27. ualeat tamen ad pias causas, licet nullus in eo sit institutus hæres, prout uidetur uoluisse Abb. in cap. indicante. sub nu. 3. de testam. loquens de legatis factis ad pias causas, sine hæredis institutione. & Barr. in l. 1. nume. 65. C. de sacr. eccl. & Pau. de Cast. in cõsi. 97. in prin. par. 1. Aret. cõsi. 64.

col. pen. in uers. præterea etiam si nullus. & uoluit Bal. loquens in institutione hæredis pro non scripta, in l. si quis ad declinandam. nume. 11. C. de epif. & cle. & alios in specie allegat Tiraquel. qui hanc conclusionem firmat in 15. priui. piæ cau. & not. Bald. in l. 1. uers. in glo. quæ incipit. ff. de testam. loquens quando testator nullo hærede instituto iussit fieri monasterium de bonis suis, quem Imo. & Aret. ibi sequuntur & Mantica de coniect. ul. uolu. lib. 4. titu. 3. nume. 4. Et idcirco si quis relinquat omnia bona sua distribui debere inter pauperes nullo hærede instituto ualeat tamẽ testamentum, quia in effectu uidetur institui pauperes, seu executor nomine eorum, prout in terminis loquuntur Bar. & Pau. de Cast. proxime allegati, licet de subtilitate iuris non ualeret cum nemo sit hæres, ut dicit Specul. post Vber. de Bobio per eum relatum in d. §. nunc uero aliqua. ante nume. 24. Sed aliud de æquitate canonica ad pias causas, quia ualeat talis dispositio etiam si de pia causa nõ esset facta expressa mentio, ut patet ex late adductis supra cap. proximo. nu. 82.

29 Et hinc uidetur posse solui quæstio maxime controuersa inter doc. an de beantur legata ad pias causas ubicunque non esset adita hæreditas per hæredem in testamento institutum, nam si ualeat testamentum ad pias causas sine hæredis institutione, ut proxime dictum fuit, pari quoque ratione ualebit, ubi hæres omisit hæreditatem adire: quamuis. n. nihil ualeat ex eo testamento ex quo non est adita hæreditas. l. si nemo. la. 1. ff. de testamen. tute. leam quam. & ibi glo. & doc. ubi bene Pau. de Cast. nu. 5. C. de fideicom. l. 1. C. de fide com. liber. l. si nemo. ff. de reg. iu. cũ sim. supra allegatis par. 1. cap. 17. num. 14. tamen hæc est solentitas

31 nitas introducta de iure civili, quæ non requiritur de iu. naturali, & gentium, quod solum attēditur in hoc testamento ad pias causas, prout uideamus in simili in testamento militis, in quo cum sit remissa solemnitas iu. ciuili ualēt relicta etiam in eo disposita, licet non sit adita hæreditas. l. miles ita hæredem in ff. de mili. testa. Bart. in repet. l. 1. sub nume. 66. C. de sacr. eccle. Dec. in l. si nemo. in 2. fallen. ff. de reg. iu. ualeat autem argumen. à mi-
 32 lite ad piam causam, late Euerar. in locis lega. centu. 27. prout in terminis arguit, & late hanc conclusionem firmat Bart. proxime allegatus d. nu. 66. & seq. & mihi uidetur de hoc gl. uni. & sing. in d. l. eam quam. uer. tradi. in 10. fallen. ubi limitat illum tex. fauore pietatis, quæ Bar. ibi col. 1. in si. in uerf. diximus fauore pietatis. Bal. ante nume. 11. & cæteri sequuntur; & illam ad hoc in specie ualde no. Bal. & sequitur saltem, ut debeantur legata pia officio iudicis non adita hæreditate in repet. d. l. 1. sub nume. 5. uerf. primo dico. & idem Bald. ibidem lect. 1. sub num. 7. in uerf. iux. hoc quæro. ibi ueritas est. & in auth. si qua mulier. sub nume. 13. uerf. tertio no. eo. titu. & in lid. quod pauperibus. num. etiam 13. in fin. C. de epi. & cle. idemque Bal. in l. cum hi. lect. 1. in uerf. in text. ibi ab intestato. ff. de transact. & in l. hæreditas. §. si defuncto. tam in 1. lect. in fin. quàm in 2. ff. de pet. hæ. & in l. qui filio. §. 1. in fin. ff. de hæ. insti. & idem multum no. attestans de communi in l. 1. in fin. ff. de leg. 1. cuius uerba sunt hæc (fallit in legatis ad pias causas, quæ secundum opi. communem non desiderant aditionem hæreditatis; sed sola morte testatoris confirmantur, & secum trahunt suam executionem, & idem Bald. attestans etiam de communi in consi. 4. §. 2. in uerf. & quæ

relicta pro anima. uolu. 2. & cõf. 287. in fin. uolu. 4. & consi. 20. col. 1. & consi. 39. in uerf. & quia talia iudicia ad pias causas. & consi. 320. ad med. uerf. si autem quærat de legatis. uolu. 5. Bar. in d. l. eam quam. col. 2. uerf. possumus secundum quosdã. & ibi quoque Pau. de Cast. sub num. 6. ibi, item alium in legatis ad piam causam. Ancha. consi. 144. nu. 2. Barba. consi. 8. nume. 14. ubi de communi. uol. 1. Abb. d. cap. relatum. 1. sub nume. 6. uerf. & per prædicta. de testa. & in consi. 32. nume. 3. uol. 2. Matthesi. sing. 163. circa si. ibi præterea omnia fallunt. Dec. qui alios allegat in d. l. si nemo. nume. 3. ff. de reg. iu. Euerar. d. centu. 27. in uerf. item tertio istud facit. & centu. 23. in uerf. decimo. & firmat Lap. saltem de æquitate canonica alleg. 9. 1. sub nume. 4. uerf. item si quis est relictus. & est decif. Tholosa. 89. cū lata apostil. & plures alios congerit Tiraq. in 33. priuile. piæ cau. & in hac opi. finaliter residet Boer. decif. 93. in si. & post alios latissime Couar. in c. Raynaldus. §. 3. num. 11. ubi per octo casus articulum hunc exactissime explicat, & declarat in uno quoque firmans talia pia legata deberi, & conseruari etiam non adita hæreditate præsertim in octauo casu, ubi attestatur quod ista opinio communiter seruatur.

34 Contrariam uero opi. tenuit Vber. de Bobio antiquus Doct. quem refert Specul. licet in dictis eius sit error, ut bene aduertit Io. And. in addi. incip. hucusq; intelligibile. in d. §. nunc uero aliqua. nume. 60. de instr. edi. & Bald. subimet contrarium in d. l. eam quam. num. 5. iuncto nume. 13. & in auth. hoc amplius. sub nume. 17. uerf. in exequutione. & uerf. seq. C. de fideicom. ubi declarat nisi sint talia relicta, quæ non recipere dilationem, puta

puta pro sepultura, & sustentatione pauperum, & quæ essent necessaria pro salute animæ, ut pro restitutione usurarum, & male ablatorum, quam declarationem sequitur Ias. in d. l. eam quam. sub nume. 20. in limit. & in l. 1. lect. 1. nume. 33. C. de sacr. eccles. sed & hanc opi. indistincte tenet Alexan. de Peruffio inter cõf. Bal. in consi. 248. in uerf. sed secus est. uolu. 5. Alexan. attestans de communi. in l. 1. col. 10. in prin. ff. de leg. 1. & ibidem Ripa ante nume. 67. ubi dicit contrariam opi. falsam, & late Alexan. alios cumulans, & attestans etiã de communi in consi. 209. nu. 16. uol. 2. Ang. consi. 384. in fin. & Bar. in l. 1. nume. 9. & Angel. nu. 3. C. de bo. uacan. lib. 10. ubi tamen fatentur, quod competat remedium aditionis bonorum causa conseruandorum legatorum exemplo cõstitutionis Diui Marci pro conseruandis legatis liberatum, quæ sunt legata pia, ut late supra hac par. cap. 2. nume. 60. cum seqq. de qua habetur insti. de eo cui liber. cau. bo. addici. per totum. & l. 2. cum seqq. ff. de fideicom. lib. & latissime Ias. post Saly. Fulg. Ang. Imo. & Rapha. Cuma. per eum relatos in d. l. eam quam. nume. 19. & seq. & in d. l. 1. lect. 1. nume. 19. & 20. usque 34. & lect. 2. num. 34. & 35. C. de sacr. eccles. & ante omnes ista fuit opi. Nico. de Matta. quem refert, & sequitur Ioan. And. in addi. ad Specu. in d. §. nunc uero aliqua. nume. 60. in 2. addi. magna. incip. hic omittit author quæstionem. ubi concludunt, quod istud remedium introductum pro cõseruandis legatis liberatum competit multo magis pro aliis legatis piis; & sic per consequens nolunt, quod hæc legata pia debentur hæreditate non adita per uiam saltem ordinariã, sed solum, quod possint conseruari per hoc remedium anomalum, & ex-

35

traordinarium, prout etiam ponderat Ias. in d. l. eam quam. nume. 18. in si. cum seq. ubi attestatur, quod ista est communis sententia legistarum: pro qua uidetur glo. not. in d. l. qui filio. §. 1. in uer. liber ex codicillis. in fin. ff. de hæ. insti. ubi loquens in legatis liberatum, quæ sunt legata pia (ut proxime dictum fuit) concludit ea non deberi, nisi adita hæreditate, prout ibi Ang. & Cuma. & latissime Imo. nu. 8. per duas col. articulum hunc plene discutens in cæteris quoque legatis piis idem concludunt, & ita Ang. attestatur de facto fuisse Bononiæ determinatum.

Et sic ut uides ista est antiqua quæstio, ut etiam dicit Rom. in consi. 428. circa prin. & consi. 493. circa med. in uerf. & quidem est ista antiqua quæstio, in qua Doct. uario modo loquuntur, & sunt inter se contrarii, & hinc inde attestates de communi, & in qua Specul. proxime supra allegatus recitatis opi. antiquorum non se resoluit, nec figit pedes: Roma. uero nunc allegatus, & in auth. similiter. C. ad leg. Fal. nume. 78. per totum in 20. speciali ulti. uolun. hunc articulum per 5. col. latissime examinans distinguit ut ibi per eum. Ego uero, ut tandem meam interponam sententiam, reiecta distinctione Roma. sequor in hoc distinctionem Lapi. d. alleg. 9. 1. ubi nume. 4. in fin. distinguit quod aut loquimur inspecto rigore iu. ciuili, & procedat hæc ultima opi. quod legata pia non debeantur hæreditate non adita prout de hac iuris subtilitate expresse loquitur Vber. de Bobio Doct. antiquus primus huius opi. author, quem refert, & sequitur Specu. supra allegatus in d. §. nunc uero aliqua. nume. 60. iunctis supra his quæ dicit i uerf. quid si reliquit. ante nume. 24. sed solum competit remedium aditionis bonorum

- rum iux. opi. Nico. de Matta. Io. Andr. Bar. & aliorum quos supra citauimus. Aut loquimur inspecta dispositione, & equitate iur. canonici de quo ad præfens noster est sermo, & procedit prima opi. quæ intrepide est tenenda ex quo ista additio hæreditatis est solennitas iuris ciuiliis postitui, & quædam nimia subtilitas, ut dicit Couar. in d. §. 3. cap. Raynaldus. sub nume. 11. in 8. casu; quæ remissa est ex dispositione nostri cap. relatum. in huiusmodi legatis piis, ut supra nume. 31. cum seqq. & trad. Bart. Abb. & plures alii ex supra citatis ibi nume. 33. quæ & peti possunt solo iudicis officio, ut passim Bal. ibi citatus affirmat. Quod nec mirum uideri debet cum & plures sint casus in quibus etiam ex ipsa iuris ciuiliis dispositione debentur legata etiam nõ adita hæreditate de quibus late per glo. & Doc. in d. l. eam quam. C. de fideicommissis. & idcirco sine dubio id procedet in his legatis piis ex æquitate iuris canonici; cum & secundum
- 39 Apostolum ad confirmationem testamenti nil aliud requiratur nisi ut mors testatoris intercedat, supra par. 1. cap. 19. nume. 13. ut dicit Bar. in repet. d. l. 1. nume. 66. C. de sac. eccles. & Lap. d. alleg. 91. sub nume. 4. ubi in fi. attestatur, quod ita seruatur in practica, prout etiam attestatur Couar. supra allegatus num. 33. in fin. præsertim in his, quæ non recipiunt dilationem temporis, uel sunt necessaria ad salutem animæ testatoris, ut supra nu. 34.
- 40 Et hinc quoque proxime dimanant, quod in his legatis ad pias causas, licet differatur hæreditatis additio, uel pædeat terminus ad conficiendum inuentarium non tamen differatur eorum executio, ut post Ricar. ma lumb. & Cyn. per eum relatos trad. Bal. in l. fin. §. donec. & ibidem Salyc. Fulgo. Angel. Paul. de Cast. & Alexan.

C. de iur. delib. & idem Bal. in l. nulli licere. nume. 9. C. de epi. & cle. & in repet. l. 1. nume. 5. 2. in fi. C. de sac. eccle. Ias. in d. l. eam quam. sub nume. 20. C. de fideicommissis. & Tiraquel. alios citans in 24. priuileg. piæ cau.

- 41 Quibus quoque accedit, quod licet filio relinqui debeat titulo institutionis alias hodie testamentum est ipso iure nullum. §. aliud quoque capitulum; quod ad hoc semper allegatur in auth. ut cum de appel. cogno. cum latissime adductis par. 1. cap. 16. nu. 57. cum multis seqq. etiam prout ibi ostendimus si testamentum conditum fuisset inter ipsos liberos; nihilominus quia ista est solennitas iuris ciuiliis introducta de iure nouissimo authenticorum ex dispositione Imper. Iustini per d. §. aliud quoque capitulum, ut late supra par. 1. cap. 16. nume. 58.
- 43 quæ non debet attendi in hoc testamento ad pias causas in quo solum attenditur ius naturale, & gentium, ut supra sæpius replicauimus, idcirco ad ualiditatem huius testamenti nõ erit necesse, quod relinquatur filio titulo institutionis, ut concludit Bart. in repet. d. l. 1. nume. 62. & seq. C. de sac. eccle. Alex. qui dicit opi. Bar. communiter approbatam in l. inter cætera. nume. 4. ff. de lib. & posthu. & in consi. 105. nume. 20. uolu. 4. dicens, quod hæc opinio iudicio suo nullum habet dubium. Ias. in auth. nouissima. nu. 20. in uers. secundo illud confirmo. & nume. 23. in uers. secundo fallit. C. de inoff. test. Matthesi. singu. 124. ad med. in uers. secundo debet limitari. Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 6. uers. sexto. Tiraquel. qui alios refert in 14. priuileg. piæ cau: ubi post relatos autoritates hinc inde contrarias tandem ipse hanc opi. uti ueriores sequitur, Curt. iun. in l. hanc consultissima. §. ex imperfecto. parum post num. 14. ibi, non obstitit.

ctum

- etum Bart. C. de testam. addo Pau. de Cast. qui bene declarat in l. sicut certi. nume. 6. C. de testa. milit. & post alios Marc. Antonius Cucch. in tract. de leg. §. quoquo relicti titu. nu. 28. & seq. ubi ad hoc plura in similibus cumulat de testamento eius qui religioni se suaq; omnia additurus est.
- 44 Contra quam tamẽ tenuit Bal. multum audacter (ne dicam insolenter) inuehens contra Bar. in repet. l. 1. nume. 58. C. de sac. ecclesi. dicens quod uehementer errat, & quod non intellegit uerbum hoc ille bonus homo, & cum Bal. transeunt Salyc. & Barba. per Tiraq. in d. 14. priuileg. allegati, motus præcipue Bald. quia fauore piæ causæ non debet censi derogatum fauori liberorum, ut ibi late per eum; quod confirmatur ex regula generali, quod quæcunque sint priuilegia nunquam intelliguntur cõcedi cum præiudicio testis. l. 2. §. merito. & §. si quis à Principi. ff. ne quid in loco pub. opt. text. in proposito (licet uulgatus) in l. impuberi. ff. de admi. tut. l. nec ausus. C. de eman. lib. l. ex facto. ad med. ibi, etiam iniquum. ff. de uulg. & pup. cap. quamuis. in fi. de rescrip. lib. 6. Bar. & cæteri in l. quominus. ubi Ias. nume. 10. ff. de flumi. Ruy. consi. 29. nume. 2. uolu. 1. & in consi. 12. nume. 21. uolum. 3. & præcise Alex. in l. pactum quod dotali. nume. 4. ad fin. C. de pac. in uers. te neo opi. Bal. & præcise etiam Felin. in cap. in præsentia. col. 20. q. 4. sub num. 43. ad med. in uers. præterea ista conclusio. de proba. cum aliis late adductis supra par. 1. cap. 13. nume. 28.
- 46 Quinimo dispo. iuris ciuiliis in hoc reperitur approbata etiam de iure canonico, secundum quod relinqui etiam debet filio iure, & titulo institutionis secundum ueriores, & magis communẽ opi. de qua latissime supra par. 1. d. cap. 16. sub nume. 17. quare non

47 uideretur dicendum, quod Papa in d. c. relatum. 1. de testa. uoluerit unico uerbo tollere dispositionem iuris ciuiliis per ius canonicum approbatam, præsertim cum præiudicio liberorum. l. si quando. ubi bo. tex. C. de inoff. testa. postquam expresse in d. cap. relatum. hoc non reperitur immutatum. l. præcipimus. in fin. C. de appel. l. sancimus. C. de testam. cum sim.

- Confirmantur præmissa, quia licet maxima sit inter iur. utriusq; interpretes controversia, quæ potius fit fauorabilior causa liberorum, an ecclesiæ, & piæ causæ, ut patet ex supra latissime adductis par. 1. cap. 12. nume. 3. & nu. 25. tamen omnes absque ulla controversia in hoc unanimiter conueniunt, quod respectu legitimæ causæ liberorum sine dubio sit fauorabilior, & magis priuilegiata, quam si pias causas: hoc enim fatentur etiam illi qui tuerentur partem ecclesiæ, & piæ causæ ita intelligentes consilium illud Augustini si quis ex hæredato filio ecclesiam uult instituire hæredem, alium quærat qui suscipiat non Augustinum, regitratum. 17. q. 4. cap. fin. uidelicet, quod procedat respectu legitimæ, ut probat tex. in auth. si qua mulier. ubi not. id Ias. nume. 4. C. de sac. ecclesi. & glof. ordi. in l. si quis ad declinandam. uer. simili modo. C. de epi. & cle. Ant. de But. in consi. 25. sub nume. 5. uers. item in quantum Pater. Aret. in consi. 12. nume. 5. Alex. & post eum, & alios per eum relatos, Sozi. in d. l. pactum, quod dotali. ad med. in uers. secunda ratio. C. de pact. & in l. cum au. nume. 36. ff. de cond. & demon. & uoluit Pau. de Cast. in l. sicut certi. ad fi. C. de testa. mili. Ias. in l. si fundum sub conditione. §. itichum. nume. 6. ff. de leg. j. idem Ias. in l. generaliter. §. cum autẽ. col. 2. in uers. primo fundamentum Bal. C. de inst. & subst. idemque Ias. in l. licet.

llicet. nume. 5. & late etiam Dec. nume. 5. ubi alios refert eod. titu. C. de pac. & Iaf. in l. tale pactum. §. fin. sub nume. 11. uerfi. non obft. autoritas Aug. ff. eo. & in l. hac confultiffima. §. fi quis autem. col. 2. in 4. limita. C. de testam. & idem Iaf. in conf. 212. col. 3. in uerfi. nec prædictis habet obftare. uolum. 2. Dec. in l. generaliter. num. 7. ubi late declarat. C. de institu. & subftitu. & idem in conf. 426. nume. 5. & feq. & conf. 480. in fin. & conf. 529. sub nume. 6. uerfi. sed responderi potest. & idem in cap. in præfentia. ante nume. 61. in uerfi. & circa istam primam quæftionem. de probat. ubi etiã Felin. sub nu. 43. & idem Dec. in conf. 495. nume. 28. & alibi sæpe Sylua nupria. lib. 6. sub nu. 47. in uerfi. item in dubio fauetur illi. ad med. ibi. immo in legitima. & Cepha. qui alios citat in confil. 85. nume. 31. uolum. 1. cum aliis latiffime cumulatis per Tiraquel. de priui. pia cau. in 7. priui. & in l. si unquam. uer. libertis. nume. 83. & uer. donatione largitus. num. 326. C. de reuocan. dona. & Marc. Antonius Cucch. in tract. de legi. §. nec usu fructu defraudari liberi. nu. 88. cum feq. car. 130. quicquid circa hoc attentaerit Fortu. de ult. fi. iur. nu. 190. & tribus feqq. & ad intellectum d. cap. quicunque. 17. q. 4. uide late Felin. in d. cap. in præfentia. col. 20. q. 4. nu. 43. de proba. & ultra omnes latiffime Fortu. ubi supra sub nume. 185. in uerfi. sed contra ista oppo. & nume. 187. cum feqq. usque 194. & infra par. 3. cap. 3. nume. 184. Et idcirco non debet ecclesia posse uti suo priuilegio contra liberos pariter priuilegiatos imo habentes potentium priuilegium respectu legitimæ de qua agitur quæ ecclesia, & pia causa iux. text. in l. uerum. §. fin. & in l. feq. ubi not. Bar. ff. de mino. & declarat late Bar. communi-

ter receptus in auth. quas actiones. nume. 3. cum late adductis per Iaf. nume. 13. C. de sac. eccl. trad. Abb. & ceteri post eum in cap. in præfentia. ubi late Felin. nume. 29. & Dec. num. 51. de proba. & multum in proposito Tiraquel. in 26. priui. pia cau. sed quod primo, & duobus feqq. & infra num. 78. & latius infra cap. feq. nume. 14. & 15.

51 Nam & si legitima non sit proprie debita filio, sed quasi debita, prout est hæreditas paterna, iux. l. & q. 1. ff. pro foc. & l. fin. §. fin. autem parentes. in uerfi. fin. uero perpetuo furiosus. C. de cura. furio. l. 1. in prin. ibi, ueluti ad debitam successionem eos uocando. ff. de portio. qua lib. dâna. conce. l. un. l. 1. §. largius. ibi, qui penè ad bon. propria ueniunt. ff. de succes. edic. gl. communiter approbata l. 3. ubi post alios Iaf. nume. 4. C. de iu. & fac. igno. & in specie de legitima Paul. de Cast. ibidem nume. 2. & feq. & in l. quæ si deicommissi. nume. 4. & feq. ff. de leg. 2. Alexan. in l. lex Cornelia. sub nu. 6. ff. de uul. & pup. Cagno. in l. Papinianus. §. quarta. sub nume. 11. ff. de inof. testa. M. Antonius Cucchus in tracta. de legi. in ratio. dubitandi. nu. 9. cum aliis adductis per Tiraquel. in l. si unquam. uer. susceperit liberos. nu. 13. C. de reuocan. dona. quinimo comparatiue ad creditores iudicatur titulus lucratiuus, ut per Bald. in l. 2. in fin. C. de reuo. his quæ in frau. credi. Pau. de Cast. Alexan. & Iaf. post alios in l. fin. §. in computatione. sub num. 10. C. de iu. delib. Aret. confil. 17. nume. 7. ad med. & bene Barba. in apostil. ad Bar. in l. 2. in prin. in 1. apostil. C. si in frau. patro. & idcirco illa non debetur nisi deducto prius ære alieno, ut est text. in d. §. quarta. ubi Cagno. post alios d. nume. 11. ex quo ista debita legalia, prout est legitima non sunt ita fortia sicut

sicut uera debita, ut dicit Pau. de Cast. in d. l. quæ fideicommissi. in fin. tamen habito respectu ad patrem, & qui illam debet, & ad legatarios, & fideicommissarios præterentes merum lucrû quod nullo modo est debitum, nec quasi legitima iudicatur, ut æs alienû, & in ea dicitur filius tractare de damno potius quàm de lucro, quia illam percipit ut creditor, Pau. de Cast. no. in d. l. 3. nu. 3. C. de iu. & fac. igno. Bal. in d. §. in computatione. sub num. 12. in uerfi. sed contra hoc. & in l. quamquam. in prin. C. ad leg. Fal. Alexan. in l. si debitor. sub nume. 4. ff. eo. Iaf. in l. filiusfam. §. diui. lect. 1. nu. 12. & lec. 2. nume. 15. ff. de leg. 1. cum aliis adductis per Tiraquel. d. uer. susceperit liberos. num. 114. opt. text. in d. l. Papinianus. §. si quis impubes. in fin. ibi, ut æs alienum. ff. de inof. test. & de hæreditate paterna glo. quæ semper allegatur in l. si quis legatum. in uer. nõ posse. ff. ad leg. Corin. de fal. quam Docto. omnes trahunt ad legitimam præferunt Bal. in l. cum quis. sub nume. 3. C. de iu. & fac. igno. Barba. supra allegatus in apostil. ad Bart. in d. l. 2. C. si in frau. patro. & nouissime Marcus Antonius Cucch. tract. de legi. car. 3. a tergo. nu. 1.

Et per consequens tum quoad legitimam filius respectu pia cause in testamento patris instituta cui talis hæreditas nullo modo est debita, nec quasi, dicatur ut creditor tractare de dâno, pia uero causa de lucro cui merito filius in legitima est anteponden- dus & præferendus iux. adducta sup. name. 55. & 56. Et idcirco legitima non minuitur per legata pia, sed bene e contra, ut per Alexan. confil. 45. nume. 21. uolu. 1. & in conf. 18. uolu. 4. & post alios Marcus Anto. Cucch. in suprad. tracta. car. 22. nume. 28. & car. 130. nume. 87. 88. 89. & 90. post

Ruy. confil. 89. nume. 7. uolu. 3. & consil. 140. num. 11. uol. 5. & ante omne- uoluit glo. ordi. in d. l. si quis ad decli. nãdam. uer. simili modo. quam ibi no. Bar. in fin. C. de epi. & cle. & not. Bart. in repet. d. l. 1. nume. 55. & 56. & feq. C. de sac. eccl. & in lect. in fin. & ita filius in legitima dicitur habere poten- tius priuilegium ecclesia, & pia causa, non debet ecclesia posse uti suo pri- uilegio de quo in d. cap. relatum. con- tra filium, ut supra nume. 50. præfer- tim cum ecclesia nihil uelle debeât cum damno tertij, cum ipsa sit autrix, & cultrix iustitiæ, ut est tex. in cap. 1. ad med. in uerfi. ecclesia enim cultrix, & autrix iustitiæ. de aliena. seu. in usi- bus seu. ubi glo. no. dicit quod omni- bus prodesse, & neminem ledere uel- le debet iux. cap. denique. in fin. 14. q. 5. Nauar. alia adducens in relect. cap. no- uit. notabili 6. num. 22. de iud. & bene in proposito Tiraquel. in d. l. si unquã. uer. libertis. parum sub num. 79. C. de reuocan. dona. & alios post eum

60 Postremo hæc opt. ualidissimo fun- damento comprobatur, si quidem fi- lius, nisi ei à patre relinquatur titulo institutionis, sed alio quocunque titu- lo legati, donationis, aut fideicommissi etiam uniuersalis, dicitur omnino pre- teritus ex quo neque institutus, neq; nominatim ex hæreditate reperitur, ut in terminis exponit, & declarat Imp. in §. eadem. & ibi not. Ang. Aret. nu. 22. inst. de har. quæ ab intest. defe. & opt. tex. inst. de ex hæred. libe. in prin. ubi quoque id not. Ange. Aret. nume. 1. & l. inter cetera. ubi Bal. loquens præci- se etiam si filius sit relictus fideicom- missarius uniuersalis, & late Alexan. num. 2. & Iaf. nu. 9. ff. de lib. & posthu. pro quo tex. in l. ita tamen. §. qui roga- tus. & ibi not. Bart. & Paul. de Cast. in prin. ff. ad trebel. & est glo. in l. nam & ius. §. 1. uer. præteritum. in prin. quæ ad hoc

hoc semper allegatur. ut ibi dicit Bal. ff. de inof. testa. & in auth. non licet. uer. præterire. exponens, idest nec institueret, nec exheredare. & hoc etiam uoluit Mar. Doct. antiquus quem refert, & sequitur late comprobás Bar. in auth. ex causa. nume. 10. cum quo transit ibi Bal. nume. 2. & communiter Docto. ut ibi attestatur Curt. iun. sub nume. 3. in uerf. circa primam quæstionem. C. de lib. præ. & not. Bart. & communiter Doct. in l. posthumo. ubi Pau. de Cast. & Alexan. nume. 2. Iaf. & Dec. ubi late comprobatur nume. 5. & Cur. iun. nume. 19. C. de bo. pos. contra tabu. Iaf. in auth. nouissima. nu. 13. ubi attestatur quod omnes ita tenent. C. de inof. test. Pau. de Cast. in l. sicut certi. in prin. & in fi. C. de testa. milit. Card. consi. 60. nume. 1. Bar. & Iaf. in l. si quis filium. contra glo. ibi in uer. intelligitur. C. de lib. præ. Pau. de Cast. in l. quories. nume. 3. C. de hæ. inst. & in l. humanitatis. nume. 2. in fin. C. de impub. Dec. consi. 105. col. 1. in uerf. sed tamen his non obstantibus Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 38. in princ. & q. 42. in prin. & nouissime Marcus Antonius Cucch. in tracta. de legitima. d. §. quoque relicti titu. sub nume. 3. uerf. de iure pandectarum. car. 75. sed clarum est, quod testamentum etiam ad 61
62
pias causas uitiatur ratione præteritionis, quia isto casu testamentum uidetur factum contra officium pietatis, & contra dictum Augustini relatum in cap. fin. 17. q. 4. & idcirco non potest ualere etiam ad piar causas, nec ad fauorem ecclesiarum, quæ est mater pietatis. l. decernimus. ad fin. C. de fac. eccle. ut ipsemet quoque Bar. fateatur, & declarat in repet. d. l. 1. sub nu. 6. & nume. 61. C. de fac. eccle. & Bald. in ea repet. sub nu. 58.
Sed tamen prædictis non obstant. præcedens Bar. opi. tanquam uerior,

& communis intrepide sequenda est per fundamentum Bar. supra adductu nume. 43. cui per Bal. & sequaces non sufficienter responderetur; nam dum Bald. respondendo, & opin. suam fundando dicit, quod priuilegium piæ causæ nõ censetur concessum cũ iniuria, & præiudicio liberorum, nihil est, eo quia inspecto iure naturali, & gentium, quod solum attendi debet in hoc testamento ad piar causas, non dicitur iniuria, aut præiudicium aliquod liberis irrogari ex eo tantum quod in legato fit ommissus titulus institutionis cum ille solum fit introductus ex quadam solennitate iuris positui in §. aliud quoque capitulum. in auth. ut cum de appella. cogno. satis enim est, ut testamentum non possit dici factum contra officium pietatis paternæ, & naturalis charitatis quod filio fit relicta legitima, quæ est portio sua, quæ ei contingit etiam quouis relicti titulo, nam prout dicit Bart. etiam de iure ueteri, ante scilicet dispositionem. d. §. aliud quoque capitulum. satis erat relinquere legitimam filio quocunque relicti titulo legati, seu fideicommissi, nec propterea uti in officiosa subiacebat quærelæ, ut probatur in l. omnimodo. in uerf. & hæc quidem ibi in hæreditate, uel legato, uel fideicommissio. C. de inof. test. & in auth. nouissima. ibi debeat eis quoquo relicti titulo. eo. tit. & in auth. de trien. & semis. §. 1. ibi si quis illud institutionis, siue per legati idem est dicere, & si per fideicommissi relinquat occasionem; & si non integra legitima relicta erat lex supplebat, ut habetur in d. l. omnimodo. nec testamentum erat in officiosum, ut ibi, & idcirco, nec contra officium pietatis, ut in l. 2. ff. de inof. testam. nec poterat dici factum cum iniuria filii cum lege hoc 69
70
71
72
74
75
mitteretur iuxta infra trad. par. 3. cap. 3.

cap. 3. sub nume. 40.
Nec dicatur quod titulus institutionis non solum est honorabilior, sed etiam utilior ipsi filio propter ius accrescendi, ut trad. Cyn. Bar. Bald. & ceteri in d. auth. nouissima. ubi post alios Iaf. num. 13. Iul. Clar. d. q. 38. uerf. neque credas. M. Ant. Cucch. de legi. d. §. quoquo relicti titu. nu. 2. car. 75. & alij plures quos supra adduximus par. 1. cap. 16. nu. 59. & hoc saltem respectu possit considerari præiudicium filij si alio titulo quam institutionis legitima ei relinquatur, quia ultra quod hoc etiam permittebatur iure ueteri, præterea responderetur, quod attento iure naturali & gentium, quod ut sæpius diximus in hoc testamento inspicitur, non est præiudicium aliquod cum istud ius accrescendi sit inductum inter hæredes de iure positio, ut infra late par. 3. cap. 2. nume. 80. propter regulam iuris ne quis decedat pro parte testatus, & pro parte intestatus in l. ius nostrum. ubi id trad. Dec. nu. 2. ff. de reg. iur. & in §. hæreditas. uer. neque. insti. de hæ. insti. ubi text. hanc rationem assignat; gl. not. in l. si seruus communis. in glo. fin. in fi. ff. de acqui. hæred. & in l. quoties. in glo. fi. C. de hæred. insti. Bar. in l. mulieri, & Titio. sub nu. 3. ff. de cond. & demon. & in l. uni. §. his ita pariter. sub nume. 3. C. de cad. tol. Ruyn. consi. 54. nume. 6. uol. 2. Cagno. qui hanc dicit communem rationem, & ab ea non esse recedendum in d. l. ius nostrum. sub nu. 5. uerf. & hæc fuit ratio. Cæpha. consi. 59. nu. 17. Dec. consi. 378. col. 1. in uerf. nec ob. quod talis institutio bene Sozi. in l. si mihi & tibi. in princ. col. fi. in uerf. postremo Bar. nume. 4. & ibid. Iaf. in fi. nu. 25. ff. de leg. 1. Bar. & doc. communiter in l. re coniuñti. ubi post alios Ripa num. 77. ff. de leg. 3. & in l. uni. ubi late etiam

73
74
75
Dec. lec. 2. nu. 16. & pluribus seqq. & Cagno. nu. 8. & seqq. C. quando non peten. par. quæ quidem regula cessat in hoc testamento ad piar causas cum sit introducta de iure ciuili positio, ut in terminis trad. Bar. in repe. d. l. 1. num. 70. C. de fac. eccle. Dec. in d. l. ius nostrum. sub nu. 7. cum aliis adductis per Tiraquin 13. priuileg. piæ cau. & per nos infra cap. seq. nu. 39. cum seqq.
Ad secundum fundamentum de quo supra nu. 45. 46. & 47. respondetur, quod cum ex dispositione d. c. relatum in testamento ad piar causas sint sublata omnes solennitates iuris ciuilibus, & redactum sit testamentum istud ad meros terminos iuris naturalis & gentium, uirtualiter & in necessariam consequentiam erit sublata solennitas tituli institutionis in legitima filij, quæ est solennitas iuris ciuilibus, ut supra late nume. 42. & 43. nec ex hoc potest dici correcta per canonem dispositio iuris ciuilibus, nec in totum derogatum iuri liberorum circa titulum institutionis, sed tantum inducta limitatio in casu isto fauorabili particulari quando agitur de testamento ad piar causas: cum enim simus in materia fauorabili in qua agitur de salute animarum debet ampliari, & fieri lata interpretatio etiam si effemus in correctoriis, prout in terminis declarauimus supra hac par. cap. 1. nume. 9. iuncto nume. 19. ubi late ostensum fuit dispositionem d. cap. relatum. potius dici debere limitatoriam iuris ciuilibus, quam correctoriam, & in omnem euentum fauorabilem, & ampliandam etiam quod esset correctoria.
Nec obstat tertium quod causa filiorum sit fauorabilior pia causa respectu legitimæ, ut supra nume. 48. & 49. quia posset procedere arg. quãdo effemus, in casu in quo filio non
B B
esset

effet relicta legitima, sed omnino præteritus aut in totum exheredatus fuisset, quo casu habet locum consilium Augustini ibi relatum, ut latissime supra d. num. 49. & prout etiam firmuimus infra par. 3. cap. 3. nume. 184. nos uero loquimur, ubi legitima est filio relicta, sed non titulo institutionis, de quo solo parum est curandum habito respectu ad fauorem piæ causæ propter remissionem peccatorum & salutem animarum, quæ cunctis rebus sunt præponendæ, ut late supra par. 1. cap. 12. nume. 2. & seq. quinimo retenta opi. quod excepta legitima priuilegium piæ causæ sit filiis fauorabilius de quo latius ibi. d. cap. 12. nume. 2. & seq. & nume. 25. arg. retorquetur incontrarium, quia priuilegium piæ causæ excepta legitima filij tanquam potentius præferri debet, quia illud præferri debet in quo est maior fauor, & causa magis fauorabilis, iux. trad. per Bar. in trac. ad reprim. uer. non obstantibus. nume. 9. & seq. Bald. in auth. habita. nume. 33. C. ne fil. pro patre. & latissime Dec. in cap. in præsentia. sub nume. 51. in uers. secunda conclusio supradicta. de proba. cum aliis supra adductis nume. 50. & infra latius cap. seq. numero 14. & 15.

Ex quibus patet nihil obstare, quod filius quo ad legitimam uideatur tractare de damno, & idcirco antepone dus piæ causæ, quæ dicitur tractare de titulo mere lucratiuo, ut late sup. nume. 51. & pluribus seqq. quia ut proxime dixi in casu de quo agitur non agitur de præiudicando filio in ipsa legitima, & in portione substantiæ sibi debita, sed tantum de titulo quo relinqui debet.

Postremo non obstat quod filius, cui relicta est legitima, sed non titulo institutionis dicatur præteritus, quo

casu propter uitium præteritionis nõ sustinetur testamentum etiam ad piæ causas, ut supra nume. 60. 61. & 62.

79 quia pro responsione est animaduertendum quod licet hodie filius, cui non est relictum titulo institutionis dicatur præteritus ex dispositione. d. §. aliud quoque capitulum. in auth. ut cum de appel. cogno. hoc tamen procedit ex dispositione iuris ciuilibus quantum ad hoc ut testamentum sit

80 ipso iure nullum, prout si uere præteritus esset, sed tamen quoad ipsam naturalem ueritatem non est nec potest dici præteritus filius cui relictum est aliquid in testamento, licet non titulo institutionis, sed alio quocunque ut etiam præcise considerat, & respondet Ruy. consi. 11. nume. 3. uol. 2. quod præter quod patet ad sensum, ex eo quoque sit manifestum, quod licet iure ueteri C. testamentum in quo filius uere erat præteritus esset ipso iure nullum tamen fati erat, si legitimum, uel aliquid minus licet non titulo institutionis pater ei reliquisset nec ex hoc testamentum erat nullum, prout erat quando uere præteriebatur, ut utrunque probat tex. clarus in l. omnimodo. ad fi. prin. in uers. & hæc quidem iuncto uers. seq. incip. si uero uel præterierint. C. de inoff. testam. &

81 de iure pandectarum hoc idem probatur, quo etiam iure testamentum annullabatur uitio præteritionis. l. inter cætera. ff. de lib. & post. & tamen si fuisset relicta filio legitima sua titulo legati, uel alio quocunque; & in reliquo exheredatus non dicebatur præteritus, & idcirco testamentum non erat nullum prout fuisset si uere præteritus esset; & nouissime Mar. Ant. Cucc. de legi. in d. §. quoquo relicti titulo. sub nu. 3. uers. altero uero casu. car. 76. tunc aut uere & naturaliter loquendo dicitur præteritus, quando pater nihil penitus

nitus ei relinquendo silentio eum præterisset, quod ultra tex. in d. l. omnimodo. proxime allega. sunt, & alii ad literam, ut aiunt, in l. miles ita. in uers. si miles; ibi silentio præterit. ff. de milita. testam. & in l. si cum uel in utero. ibi, nullam eius in testamento fecit mentionem. C. eod. & in l. quidam filium. in princip. ibi eum præterijt nullo ei penitus relicto. C. de fideicommiss. & opti. text. in §. posthumi. in uers. sed foemini. ibi aliquid eis legaretur ne uiderentur præteritæ esse per obliuionem. insti. de exhereda. libe. ergo si aliquid filio sit legatum non dicitur præteritus, ut ibi est tex. clarus, & est glos. not. in l. si quis filium. uer. intelligitur. C. de libe. præter. ubi dicit, quod præterire est nullam de eo facere mentionem, ut uoluerit Jacob. de Are. Petr. & Cyn. relati per Bart. in auth. ex causa. nume. 10. eod. titulo; & quamuis Bart. eos reprober, hoc tamen uerum est, & glo. & Doct. prædicti uerum dicunt secundum uerbum, & propriam significationem uocabuli ipsius uerbi (præterire) quod significat penitus tacere, & nullam facere mentionem, ut habetur per Ambr. Calepi. in uer. prætereo. Ex Cicero, & Ouidio alijsque humanarum literarum professoribus per eum allegatis; quamuis ex iuris ciuilibus dispositione ad effectum, ut non seruata forma à lege introducta testamentum sit ipso iure nullum, filius dicatur præteritus ubicunque legitima non est sibi relicta iure institutionis, prout ad huc effectum, & hoc respectu loquuntur iura, & authoritates supra alle. nu. 60. & sic filius dicitur præteritus respectu formæ à lege inductæ, & sic secundum quid; sed uere simpliciter, & absolute loquendo non potest dici præteritus, quando sibi aliquid fuit relictum, & de eo fuit facta mentio, ut in terminis

bene considerat, & declarat Dec. omnino uiden. in d. l. posthumo. sub nume. 5. in uers. Et ulterius considerandum est. C. de bo. possess. contra tabu. & Cardi. consil. 60. nume. 2. cum seq. & idcirco filius, cui aliquid est relictum, cum non sit simpliciter præteritus, sed secundum quid, uidelicet respectu formæ à lege inductæ non potest dici uere præteritus, quia non dicitur uere, & proprie tale, quod non est simpliciter tale, Bar. in l. Lucius. §. quaesitum. ff. de leg. 3. & sup. par. 1. cap. 16. nume. 215. Et quamuis lex potuerit facere, quod habeatur pro præterito, & testamentum sit ipso iure nullum, quoad omnes iuris effectus proinde, ac si uere præteritus esset, tamen non potuit facere quod secundum ueritatem naturalem sit uere præteritus, quia naturalis ueritas iuris auctoritate immutari non potest, l. 2. §. 1. ff. de usufruc. ea. re. quæ usu consu. Ias. in l. si is qui pro emptore. num. 271. ff. de usucap. cū infra late adductis par. 3. c. 3. num. 216.

88 Quamuis igitur testamentum in quo filius secundum naturalem ueritatem est uere præteritus, cui penitus nihil relictum fuit non ualeat etiam ad piæ causas, quia hoc esset contra officium pietatis, & naturalis charitatis, secus tamen quando ipsa iuris ciuilibus tantum dispositione dicitur præteritus eo quod non fuerit sibi relictum iure institutionis cum non possit isto casu dici testamentum factum contra officium pietatis naturalis, prout bene declarat Bart. in repet. d. l. 1. nume. 61. & sequentibus. C. de sac. ecclesi. & Paul. de Cast. uiden. in d. l. sicut certi. ad fin. C. de testam. milita. Et de hac uera & (ut ita dicam) naturali præteritione intelliguntur contraria de quibus supra nume. 61. & sequen. non autem de illa ciuili

li, & ficta, ut ita quoque dicam, præritione, quæ prouenit ex constitutione iuris positui, quæ non attenditur in hoc testamento ad pias causas, sed in quo solum ueritas naturalis, & dispositio iuris gentiū attenditur, ut toties sup. replicatū fuit, sed de his satis.

90 Nec dicatur quod etiā in testamento inter liberos in quo pariter est remissa omnis solemnitas iuris positui, & est redactum ad ius naturale, & gentium, non tamen censetur remissa solemnitas tituli institutionis introducta ad fauorem ipsorum filiorum, ut uidimus supra latissime par. 1. cap. 16. nume. 57. 58. & multis sequentibus, ita ut idem quoque sit dicendum in hoc testamento ad pias causas condito, quia huic motiō colligitur respōsio ex trad. ibi num. 67. & sequentibus ubi ostendimus maximam esse diuersitatem rationis inter unum casum, & alium, quæ hic non repeto.

Et prædicta fortius sine dubio procederent ubicunque ageretur solum de legatis factis piæ causæ non autem de totali institutione, nam talia legata etiam filio totaliter, & uere præritito conseruarentur de iure communi ex dispositione auth. ex causa. & in corpore unde sumitur. C. de lib. præte. quæ locum habent in legatis piis, ut not. Bart. in repet. d. l. 1. nume. 60. & Bald. sub nume. 58. C. de sac. eccl. quamuis & ibi Bald. contrarietur Bar. in eo quod Bar. uoluit talia legata pia non conseruari quādo filius fuit ignoranter prærititus, ut ibi latius per eū nume. 59. cum late congestis pro hac opinio. per Tiraquel. in l. si unquam. uer. libertis. nume. 81. C. de reuocan. dona. cuius contrarium uoluit Bal. ibi sub d. nu. 58. uolens etiam filio ignoranter præritito huiusmodi pia legata firma remanere, cum quo Iaf. in d. auth. ex causa. num. 6. cum latius ad-

ductis per Tiraquel. d. uer. libertis. nume. 87. quæ quidem opinio sine dubio procedit in legatis pijs factis pro incertis, & male ablatis pro restitutione usurarum, & exoneratione conscientie, quæ uidentur quodammodo legata necessaria necessitate, scilicet causatiua ne testator animam perdat, non autem ex causa meræ liberalitatis, & in quibus testator uidetur potius cogitare de se ipso, & de anima propria, quā de fauore eius cui relinquitur, & idcirco debentur etiā filio ignoranter præritito, quia præsumitur idem relicturnum fuisse etiam si haberet mille filios, quia prima charitas incipit à seipso. l. præses. quæ semper ad hoc allegatur. C. de ser. & aqua. in x. illud, ordinauit in me. charitatem cant. 2. c. si non licet. ad med. ibi, quoniam regulam diligendi proximum à temetipso accepit; 23. q. 5. cap. qui uult. & ubique not. glof. de pœnitent. distinct. 3. & bo. glof. in cap. petitio. in glo. fin. ad med. de iureiur. cum aliis in proposito supra adductis cap. præceden. nume. 40. ut in terminis concludit Bal. i. l. filio præritito. col. 2. in princ. & post eū Ang. & Imo. ff. de iniust. testa. & in l. Titius. ad ff. de lib. & post. & idē in d. l. i. l. ec. sub nu. 5. C. de fac. eccl. Iaf. post alios in d. auth. ex causa. nu. 6. & i. l. precib. sub nu. 8. in uerf. sed iuenio. & Dec. sub nu. 14. C. de impu. & bene Aret. cōf. 93. col. j. in uerf. circa primū. Anch. i. c. j. notab. 7. ad med. ibi sed intellige sanē. de testa. li. 6. Soz. in l. morib. col. pe. ante nu. 33. uerf. & pro hoc bene facit. ff. de uul. & pup. & in l. cū auus. nu. 46. in fi. cum seq. ff. de cōdi. & demō. cū alijs late adductis per Tiraq. in 68. priuileg. piæ cau. & in d. l. si unquam. uer. libertis. nu. 88. C. de reuocan. dona. hæc enim legata pro exoneratione cōscientiæ sūt quib. loquimur sūt potētiora, & fauorabiliora cæteris pijs

pijs legatis, & fortius debentur quasi æs alienum, ut late supra hæc par. c. 2. num. 73. 74. & 75. cum tribus seqq. sed in cæteris quoq; legatis pijs, quæ testator uerisimiliter relicturnus fuisset etiam si sciuisset filios habere, idē est concludendum, ut debeantur etiā filio ignoranter præritito, ut per Pau. de Cast. in l. sicut certi. sub nu. 3. C. de testa. mil. secus uero ubi testator ignoranter posthumo præritito fecisset amplā legata pijs locis, quæ uerisimiliter relicturnus non erat si sciuisset filium habere, seu uxorem prægnantem, & in isto casu procedat op. Bar. in repe. d. l. 1. nu. 59. C. de fac. eccl. cum quo transit Bal. ibi in lec. nu. 5. & in hoc casu idem fatetur Bal. ipse ibidem in repet. sub d. nu. 58. & ita se declarat expresse Bar. in d. l. filio præritito. col. 4. in uerf. præterea hoc persuadet æquitas. ff. de iniust. testam.

Valet ergo hoc testamento ad pias causas absq; ulla testus solemnitate iuris positui ex sola simplici, ac rudi, & ut ita dicam, uoluntate naturali intantum, quod tollit prius præcedens testamento cum septem testibus, & quacunque alia iuris ciuilis solemnitate munitum etiam quod in eo esset pariter instituta causa pia, ut in terminis concludit Pau. de Cast. in consi. 27. per totum par. 1. cum alijs late congestis per Zun. in respon. pro uxo. nu. 593. & Tiraquel. in 2. & 5. priuileg. piæ cau. & nos sup. par. 1. c. 16. nume. 23. prout etiam in simili de testō inter liberos latissime ibi ostensum fuit nu. 230. & plurib. seqq. usq; 238.

101 Est ergo remissa in hoc testamento ad pias causas omnis, & quæcunque solemnitas iuris positui non solum respectu earum quæ concernunt formam extrinsecam ipsius testamenti, de quibus satis hucusque loquuti sumus, sed etiam quoad concernendū

formam intrinsecam circa efficaciam, & uigorem dispositionis, & habilitatem personæ ipsius testatoris, ut ex infra dicendis cap. proxime latius apparebit.

Secunda Par. Cap. IIII.

In testamento ad pias causas est remissa quæcunque inhabilitas tam circa efficaciam dispositionis, quā personam testatoris, proueniens à iure positui non autem à iure naturali, & gentium.

S V M M A R I V M.

- 1 Testamentum ad pias causas est solum ab omni obseruatione iuris ciuilis, tam circa solemnitates in testamento adhibendas, quā efficaciam dispositionis, & habilitatem personæ testantis.
- 2 Quæstio sabatina Pylei.
- 3 Vbi apparent duo testamenti diuersa, eodem tempore confecta, si non potest apparere quod eorum sit prius, uel posterius neutrum ualet.
- 4 Dispositio testatoris ratione incertitudinis uitiatur. & nu. 16.
- 5 Ex duobus testamentis eodem tempore confectis illud praualet, & efficax est in quo est instituta pia causa.
- 6 Dispositio ad pias causas non uitiatur ratione incertitudinis; & nu. 17.
- 7 In dubio iudicandum est pro pia causa.
- 8 Illa opinio praualet, quæ fauet pia causa prout & qua fauet sisco.
- 9 Valet argumentum à sisco ad piæ causam.
- 10 In dubio contractus, & testamentum illud praualet, quod fauet piæ causa.
- 11 Ex duobus heredibus in diuersis testamentis institutis in dubio is præfertur qui in possessione bonorum reperitur.
- 12 In pari causa, melior est conditio possidentis.
- 13 Priuilegium piæ causæ præfertur priuilegio, & conditioni possessoris.

- 14 Privilegiatus non vitur privilegio contra pariter privilegiatum, secus ubi privilegium unius est potētius & favorabilius.
- 15 Monasterium Monialium reputatur magis pium Monasterio virorum.
- 16 Dispositio testatoris vitatur ratione incertitudinis.
- 17 Non tamen vitatur favore pia causa.
- 18 Duplex species dispositionis captatoria distinguitur.
- 19 Sarmienti Rosa Auditoris inadvertentia.
- 20 Disputatio nominis, & verborum pertinacibus est relinquenda.
- 21 Ultima voluntas non debet pendere à voluntate tertii.
- 22 Institutio facta de Titio si ipse me instituet, tanquam captiosa, & deceptoria reprobat.
- 23 In prima specie dispositionis captatoria collata in voluntatem tertii valet dispositio ad pias causas.
- 24 Hac prima specie dispositionis captatoria, est prohibita mera iuris civilis dispositione, qua non attenditur ad pias causas.
- 25 Secunda species dispositionis captatoria solum quoque reperitur prohibita ex dispositione sen. con. Liboniani.
- 26 Et in hac specie valet quoque dispositio captatoria ad pias causas.
- 27 Dispositio iuris civilis prohibita reperitur, ita & contrario statuto, & consuetudine permitti potest.
- 28 In contractibus dispositio captatoria non censetur prohibita, sed permessa, quod exemplo declaratur.
- 29 Doctores quamplurimi tenentes dispositionem captatoriam etiam ad pias causas nullam esse recitantur.
- 30 Et talis dispositio tanquam contra bonos mores non est permessa etiam militibus.
- 31 Relicta nominatim ab uno heredem ab altero regulariter non debentur prout & relicta ab instituto ab eius substituto repetita non censentur.
- 32 Favore tamen pia causa censentur a coherede substituto repetita.
- 33 Legatum rei aliena à testatore ignorer
- relictum non valet.
- 34 Valet tamen speciali favore libertatis & pia causa.
- 35 Legatum rei aliena ad favorem pia causa an valeat de iure canonico. & nome. 37.
- 36 Tex. in cap. filius. de testam. habet varios intellectus.
- 37 Dispositio iuris civilis circa legatum rei aliena ad favorem pia causa videtur etiam de iure canonico approbata.
- 38 Regula iuris est quod quis non potest decedere pro parte testatus & pro parte intestatus.
- 39 Hac tamen regula iuris civilis non attenditur in testamento ad pias causas.
- 40 Nec in testamento militari, & ubicumque testamentum sustinetur de iure naturali.
- 41 Et in his testamentis hereditas ad tempus & ex certo tempore dari potest.
- 42 Substitutio directa post aditam hereditatem fieri potest ad favorem pia causa.
- 43 In primis semper de habilitate personarum quaerendum est.
- 44 Plures sunt persona, qua de iure testari prohibentur.
- 45 Et de iure civili non est cum eis dispensatum, etiam ad favorem pia causa.
- 46 Est tamen per ius canonicum virtualiter dispensatum respectu cuiuscunque inhabilitatis ex mera iuris civilis prohibitione proveniente.
- 47 Ius Divinum est indispensabile.
- 48 Bar. opin. in repet. l. i. C. de sac. eccle. reprobat.
- 49 Sermones licet circa generalia sint faciliores tamen circa particularia sunt veriores.
- 50 Filices familias de iure postituo prohibitus est testari etiam patre consentiente.
- 51 Potest tamen testari de iure canonico ad pias causas etiam in quibus patri quaeritur ususfructus saltem eo consentiente.
- 52 Dubius de statu suo an possit ad pias causas testari.
- 53 Damnatus ob crimen famosum per sen. conf. prohibitus testari, potest tamen testari ad pias causas.

Cacus

- 54 Cacus utroque lumine potest testari ad pias causas absque solemnitate requisita de iure civili per l. hac. consultissima. C. qui test. face. posf.
- 55 Et hac solemnitas potest per statutum remitti.
- 56 Surdus simul, & mutus à natura non potest facere testamentum.
- 57 Et tamen potest illud facere ad pias causas dummodo intelligat quod agit.
- 58 Miles etiam eodem morbo laborans testari potest.
- 59 Et Princeps potest in huiusmodi defectu dispensari.
- 60 Secus si talis propter morbi accerbitatem perdidisset etiam intellectum, quia tunc equiparatur pupillo, & furioso.
- 61 Et talis surdus, & mutus etiam ad pias causas testari non potest.
- 62 Vbi adest defectus iuris naturalis non potest per ius canonicum, aut per quemvis supremum Principem dispensari.
- 63 Surdus et mutus qui nihil intelligit habetur tanquam homo mortuus.
- 64 Opi. Doc. in hoc articulo, qua videntur contraria conciliantur.
- 65 Iura naturalia sunt immutabilia, nec per quacunque verba censetur circa ea dispensatum.
- 66 Prohibitio iuris civilis, quod pupillus testari non possit, est fundata in ratione iuris naturalis.
- 67 Nec valet dispensatio in contrarium.
- 68 Non potest pupillus etiam ad pias causas testari.
- 69 Et quid in pupillo doli capace, vel in quo malitia supplet atatem.
- 70 In testamento militis non est remissus defectus proveniens ex imbecillitate intellectus.
- 71 Miles pupillus testari non potest.
- 72 Pupillus doli capace obligatur naturaliter.
- 73 Et cum eo potest per Principem dispensari, ut testari possit.
- 74 Non est recedendum à communi opi. sine tex. vel efficaci ratione.
- 75 Pupillus proximus pubertati, & doli capace quis dicatur.
- 76 Pupillus doli capace dicitur habere aliquem intellectum, & obligatur naturaliter, & ex delicto & etiam iuramento.
- 77 Et tamen non dicitur habere mentem stabilem nec integrum iudicium.
- 78 In testamenti facitione requiritur integrum iudicium, & mentis stabilitas, quia in eo agitur de summa rerum.
- 79 Defectus integritatis iudicii provenit à natura non à iure positivo.
- 80 Vbi lex super iuris presumptione statuit, & figit pedes non admittitur probatio in contrarium.
- 81 In pupillo proximo pubertati malitia potest supplere atatem ad effectum etiam standi.
- 82 Malitiam supplere atatem quid importet.
- 83 Dispositio Principis presumitur facta cum causa sufficienti.
- 84 Pueri Florentini videntur senes in sensu, & in loquela.
- 85 Furiosi & similes propter defectum intellectus natura testari prohibentur.
- 86 Nec potest cum eis dispensari, ut testari possint.
- 87 Nec etiam possunt testari ad pias causas.
- 88 Possent tamen testari tempore quo haberet dilucidam intervallam.
- 89 Testamentum ad pias causas conditum, est actus qui convenit cuiuscunque optimo Christiano & homini sanam mentis.
- 90 Testamentum furiosi fuit à senatu approbatum, quia apparbat recte conditum.
- 91 Donatio furiosi ad pias causas valet, quod declaratur nu. 96. & 97.
- 92 Sententia prudenter lata à quodam fatuo Parisensi.
- 93 Actus gestus à furioso, an & quando presumatur gestus tempore furoris, vel dilucidam intervallam.
- 94 Actus quantumcunque recte gestus à furioso tempore furoris nihil valet.
- 95 Prudenter gesta à furioso videntur potius provenire à casu quam à iudicio rationis.
- 96 Donatio furiosi ad pias causas uotum, professio, & quivis actus religiosus gestus tempore furoris nihil valet.
- 97 Tex. in cap. sunt qui opes. 17. q. 4. declaratur.

BB 4 68 Pro-

- 98 Prodigus, & pupillus, furioso equiparan-
tur.
- 99 Prodigus, cui bonis est interdictum non po-
test testari etiam ad pias causas.
- 100 Status servorum, qui omnium bonorum
dominium amittunt, est annihilatus de
iure gentium, nec habent testamenti
factionem.
- 101 Nec cum eis Princeps videtur posse di-
spensare.
- 102 Nec possunt testari etiam ad pias cau-
sas.
- 103 Obsides non possunt testari, nisi permis-
su Principis.
- 104 An vero possint testari ad pias causas re-
missive.
- 105 Dammati ad mortem, deportati, & alii
effecti serui poene, bonis omnibus pri-
uantur, nec testari possunt etiam ad
pias causas.
- 106 Banditi, & dammati ad perpetuum car-
cerem, an possint condere testamentum
remissive.
- 107 Vbicumque poena adimit libertatem, &
bona, priuat etiam factione testamenti,
secus si bona tantum.
- 108 Institutio facta de pia causa ab eo cuius bo-
na sunt confiscata, an & quando possit
habere effectum.
- 109 Banditi nostri temporis in exilium missi,
dammati ad triremes, & similes, an tes-
tari possint.
- 110 Excommunicatus regulariter etiam ad
non pias causas habet testamenti fa-
ctionem.
- 111 Vfurarius manifestus non potest testari
etiam ad pias causas, nisi seruata
forma capituli, quamquam de usuris
lib. 6.
- 112 Publica meretrices, & alii criminosi exi-
stentes in peccato mortali, & infideles,
an possint testari ad pias causas.
- 113 Hæreticus, qui est priuatus ipso iure om-
nibus bonis testari non potest.
- 114 Monachi, & Religiosi incapaces bonorum,
an possint testari ad pias causas.

VM igitur testamentum istud ad pias causas fit solum liberumque; ab omni obseruatione iuris ciuilibus non solum respectu numeri testium, de quo est noster principalis tractatus, & cuiuscunque alterius solennitatis circa formam extrinsecam testamenti, prout cap. proximo præcedenti latius ostensum fuit, uerum etiam circa efficaciam dispositionis, & habilitatem personæ testatoris, idcirco nolui ea silentio prætereire, quæ ad materiam nostram propius accedere uidentur. Quantum autem attinet ad efficaciam dispositionis primo occurrit quæstio Sabatina Pylei posita per glo. in l. si. uer. missus. C. de edi. di. Adria. tol. & per Azo. ibi in summa nume. 5. de duobus diuersis testamentis eodem die, & tempore cõfectis, ubi diuersæ fuerint institutæ personæ, quia si non potest apperere, quod eorum sit prius, uel posterius, neutrum ualet, & ex nullo eorum potest adiri hæreditas arg. l. eum qui duobus. & ibi glo. Dyn. Bart. cum lata a postil. Bal. Ang. Paul. de Cast. & Imo. ff. de acqui. hære. Bart. Brixien. in suis qq. dominica. q. 56. incip. cū duæ mulieres. in solu. quæstionis in fi. post Hug. antiquum glossatorem ibi per eum relatam. & Azo. proxime alleg. d. nume. 5. glo. plenior in l. i. §. i. uer. ueteres. ubi latius Bar. ff. de bo. pos. secundum tabu. & gl. ordi. in d. l. si. uer. missus. ubi Doct. omnes, & late Albe. & post alios Iaf. nume. 30. & Dec. nume. 52. cum seqq. & Curt. iun. nu. 79. attestan. de communi. C. de edic. di. Adr. tol. & ibi allegant concordan. & late quoque Ang. Aret. in st. de ademp. lega. super glo. in uer. Seio. Old. conf. i. nume. 9. glo. i. Io. And. Ancha. & cæteri in cap. duobus. in fin. de rescri. lib. 6.

lib. 6. Euerar. in locis lega. in loco à fisco ad eccl. centu. 26. in uer. si. & in prius per istam æquiparationem. Aym. conf. 143. nume. 5. Alcia. de præsumptio. regula. 3. præsumptio. 43. nu. 2. & post alios per eum relatos Francif. Mantica de coniectu. ult. uolun. lib. 2. titu. ultimo. nume. 17. & ista est communis resolutio, ut dicit Boer. decif. 311. nume. 3. & Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 100. & ultima; nam & ratione incertitudinis dispositio testatoris uitiatur. l. si ita fuerit. ff. de reb. dub. cum sim. late adductis supra cap. proximo præcedenti nu. 17. & plurib. seqq.

Et nihilominus si in altero esset instituta pia causa illud præualet, & efficacax est, & ex eo potest efficaciter hæreditas adiri in quo reperitur instituta pia causa, tum quia ratione incertitudinis non uitiatur dispositio ad pias causas, ut latissime d. c. proxime præceden. num. 18. & pluribus seqq. tum quia in dubio iudicandum est pro pia causa, & illa opi. præualet, quæ fauet piæ causæ. l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. fune. l. inter pares. ubi late Iaf. nume. 1. & seqq. ff. de re iud. cum aliis congestis per Tiraquel. de priui. piæ causæ. priui. 146. & 148. tum etiã, quia idem uidemus constitutum in contractibus fauore fisci, in l. i. ubi late Bart. C. de iu. fil. lib. 10. à quo ualet argumen. ad piam causam, & ad Eccle. siam, ut habetur in l. fin. ubi glos. & Doc. not. C. de fac. eccl. & in auth. de non alienan. in §. finimus. ibi, utique cum nec multum differant. & ibi gl. & glo. not. in l. si procurator. in glos. ff. de iu. fil. & in l. uni. C. de senten. aduersus fil. lat. retract. lib. 10. not. cano. in c. 1. & 2. de in int. rest. & in cap. pe. iux. quintam lect. Gos. ut ibi per Abb. nume. 12. de iudi. & Abb. in cap. 2. in fi. de præca. & latissime Euerar. d. centu. 26. & in terminis per Rom. i. auth.

similiter. in 13. speciali contract. piæ cau. C. ad leg. Fal. Sozi. in tract. fallen. reg. 3 10. in 33. priui. piæ cau. Bald. no. uel. de dote in 1. priui. 9. par. in fi. Sozi. etiam in l. i. nume. 5. cum seq. & late Iaf. col. 1. in 4. amplia. & Rip. nume. 3. & seq. ff. solu. mat. & Dec. in l. in ambiguis. sub nume. 1. uer. si. & quod dicitur per Tiraquel. de priui. piæ cau. priui. 126. concluden. in dubio contractum pro pia causa quouis alio priorè præsumi, prout in contractu dotis, quæ dicitur pia causa communiter concludunt Docto. supra allegati in d. l. i. ff. solu. mat. Dec. & Cagno. in d. l. in ambiguis. ff. de reg. iu. & latissime Bal. no. uel. in d. 1. priui. 9. par. de dote. si ergo hoc est in contractibus, ergo & in testamētis, ut in terminis arguit, & probat Sozi. in d. 33. priui. & Iaf. in d. 4. amplia. post Roma. in d. auth. similiter. in 12. speciali ult. uolun. Felin. in c. pastoralis. col. 4. in uer. de duobus autem testamentis. nume. 7. de rescript. late Iaf. in d. l. fin. post nume. 30. in uer. si. tertio. C. de edic. di. Adr. tol. ubi idē dicit de contractibus, & ita dicit se consuluisse Brixie in causa hospitalis magni, & ita fuisse iudicatum, prout uere consuluit in conf. 61. uolum. 1. præsertim in tertio fundamento facto pro parte hospitalis; & ibidem quoque late Dec. num. 54. in d. l. fin. C. de edi. di. Adr. tol. & Tiraquel. in 35. priuileg. piæ cau. & Euerar. d. centu. 26. ubi supra, & post alios Franc. Mantica ubi supra d. lib. 2. titu. ul. sub nume. 17. & latius lib. 6. tit. 3. num. 42. cum seq.

Quod in tantum procedit, ut & si aliàs in hoc dubio si quis ex duobus institutis reperiat in possessionem, is sit alteri præferendus, ubi non apparet quod testamentum sit prius, uel posterius, eo quod in pari causa melior est conditio possidentis. cap. in pari. ri.

ri. ubi late Dyn. allegans concordant. de regu. iu. lib. 6. & regula in pari. ff. eo. titu. opt. tex. in cap. si a sede. de præben. lib. 6. cum aliis adductis per Dec. in cap. ex literis. nume. 4. de proba. & in terminis trad. Bar. in d. l. 1. §. 1. ff. de bo. pos. secundum tabu. Ang. Aret. in fti. de ademptio. lega. ubi supra, & late Dec. in d. l. fin. nume. 53. C. de edic. di. Atr. tol. & Alcia. de præsumptio. præf. 43. nu. 4. & ante oēs Hugo quē refert & sequitur Bar. Brixien. d. q. 56. in fi. & sequitur Ancha. in d. cap. duobus. in fi. de rescript. lib. 6. faciunt in simili trad. per Bal. & post eum Felin. in cap. capitulum. col. 14. in uerfi. de concurren. nume. 14. in fin. de rescript. & ibi latissime de materia p. plures col. & in simili de contrahentibus Ias. in d. l. 1. nume. 7. & Ripa nume. 6. ff. sol. mat. & late post alios Alcia. d. præsumptio. 43. nume. 5. cum cæteris seqq. usque ad fi. nihilominus testamētum ad pias causas præfertur alteri etiam si in altero hæres institutus esset in possessio-
 13 ne, quia priuilegium piæ causæ præfertur possessioni alterius argumen. c. fin. de re iudi. & l. inter pares. ff. eo. trad. Bar. multum in proposito in l. & quæ nondum §. quod dicitur. ff. de pigno. & per hæc in terminis Dec. in d. l. fin. ad fi. in uerfi. sed pulchra est dubitatio. C. de edic. di. Atr. tol. Ripa in d. l. ante nume. 7. ff. solu. mat. & Tiraq. d. 35. priui. piæ cau. uerfi. & hoc adeo uerum est. & Mantica de coniect. ult. uolunt. d. lib. 6. titu. 3. nume. 44. cum seq. quamuis contrarium in hoc uoluerit Ias. in d. l. 1. nume. 7. ff. sol. matr. dicens in hoc dubio præferri eum, qui est in possessione etiam ubi ex aduerso datur persona priuilegiata per tex. qui uidetur id probare in cap. si a sede. de præben. lib. 6. & eo tacito late Alcia. d. præsumptio. 43. sub nume. 4. & Cagno. in d. l. in ambiguis. nume. 7.

ff. de regu. iu. sed tamen per hoc non est recedendum à priori ueriori, & magis communi opi. nam & termini conclusionis nostræ sunt diuersi à terminis d. c. si à sede. si recte inspiciatur, sed hic non est locus de illius text. intellectu discutere.

Et hæc uera ubicunque in uno ex his testamentis esset institutus extraneus, in altero uero pia causa, quod si in utroque reperiretur instituta pia causa neutra esset præferenda, quia inter pariter priuilegiatos priuilegia confunduntur, ita quod neuter utitur priuilegio contra pariter priuilegiatum, sed utuntur iure communi. l. sed & milites. ubi hoc not. Bald. ff. de excu. tu. & in terminis est bo. tex. i. auth. de sanctis. Epif. §. sed & hoc præfenti. in fin. per quem id uoluit glo. fin. in c. in præsentia. quam ad hoc not. ibi Docto. & latissime Abb. nume. 36. in fin. & quattuor seqq. ubi late declarat de proba. & ibi quoque Felin. col. 13. uerfi. in ea glo. in fin. nume. 29. & 30. ubi post alios latissime Dec. omnino uidetur. num. 51. cum seqq. & Petrus Paulus Cofenti. ibidem nu. 114. not. Abb. per illum tex. in cap. cum causam. nume. 2. de præben. tractat Io. And. in regula in iudiciis. de reg. iu. lib. 6. in mercu. tradd. Docto. omnes, Pet. Cyn. late Bar. nume. 3. 4. & seqq. Bald. & cæteri in auth. quas actiones. C. de fac. eccle. & in terminis latissime Tiraquel. de priui. piæ cau. in 26. priuileg. uerfi. sed quod primo loco. & duobus seqq. qd si ex duobus piis causis una esset altera magis priuilegiata tunc illa præferenda esset, quæ haberet potētius priuilegium. l. uerum. §. fin. cum l. seq. & ibi Barr. & Bald. ff. de mino. tradd. omnes proxime allegati, & Alexan. in l. j. §. ad municipium. ff. ad leg. Falcid. & Bart. in extrauag. ad reprim. uer. non obstantibus. nu. 9. & seq. Bald. in auth. habita.

habita. num. 33. C. ne filius pro patre. & supra cap. præced. nume. 50. & nume. 78. puta si in uno esset institutum monasterium uirorum, & in altero monasterium monialium, quia hoc reputatur magis pium, ideo hoc esset in dubio præferendum, ut not. Cyn. & Bald. in l. cum multæ. nume. 3. C. de dona. ante nupt. Bald. in l. in multis. in fi. ff. de sta. hom. & Dec. in d. cap. in præsentia. sub num. 53. de probatio. & in terminis Dec. in d. l. fin. sub nume. 54. C. de edic. di. Atr. tol. per text. not. in auth. de eccle. titu. in §. si quis in nomine magni Dei, & ibi Ang. per Dec. al legatus, & Ias. in l. 1. lect. 1. nume. 2. & lect. 2. num. 6. C. de fac. eccle. Francif. Mantica de coniect. ult. uolun. lib. 8. titu. 6. sub nume. 6. uerfi. & ex hoc quidem deducitur.

Hinc inferitur ad aliud priuilegium circa efficaciam dispositionis ad pias causas, quia licet aliàs dispositio testatoris ratione incertitudinis uitari soleat iuxta l. duo sunt Titii. & l. tutor incertus. ff. de testam. tut. l. in tempus. §. quoties. ff. de hære. insti. l. 3. §. si quis duobus. ff. de adim. lega. l. si ita fuerit. ff. de reb. dub. l. cum ex pluribus. ff. de manum. ff. testa. §. incertis. insti. de leg. cum aliis supra allegatis, cap. præced. num. 13. & cum infinitis sim. quæ allegari possent, tamen fauore piæ causæ non uitatur, sed efficax est, ut not. gl. in d. l. tutor incertus. per text. in l. id quod pauperibus. & in l. nulli licere. & l. si quis ad declinandam. C. de epi. & cle. prout latissime supra cap. proximo præcedent. nume. 18. 19. 20. & 21. cum sequentibus ostendimus, ad quæ me refero.

Et ex hoc inferri solet ad arduam quæ de dispositione captatoria ad pias causas utrum ualeat, cuius difficultas prouenit ex intellectu cap. cum tibi. de testa. quem hic examinare non ex-

18 pedit; uerū pro clara resolutione breuiter tamen, & conclusiue procedendo distinguenda est duplex species captatoriarum dispositionis, altera est quando in effectu testator committit dispositionem suam in liberam uoluntatem tertii, & ad secretum alienæ uoluntatis, & regulariter nihil ualeat, de quo est text. in l. captatorias. & in l. si quis Sempronium. & in l. illa institutio. ff. de hære. inst. not. glo. & Doct. in l. captatorias. C. de testa. mili. ubi Pau. de Cast. nume. 2. & Dec. nume. 5. 6. 7. & 8. cū seqq. late probans in hac specie uere dici, & esse hanc dispositionem captatoriam Ang. confi. 201. nume. 2. & 3. & late declarat Guiliel. de Benedic. in cap. Raynutius. in uer. condidit. nume. 1. cum seqq. de testam. & Abb. in d. cap. cum tibi. i. 2. oppo. Paul. de Cast. in l. captatoria. circa princ. & Ias. nume. 2. ff. de leg. 1. & Ruy. confi. 20. nume. 7. uolu. 2. & Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 6. uerfi. quarto. à qua communi declaratione non est recedendum, quicquid uoluerint Couar. in d. cap. cum tibi. nume. 2. post Cuma. & alios per eum relatos d. nume. 2. in fi. & post alios nouissime Sarmien. olim Rotæ Auditor selec. interpreta. lib. 2. cap. 4. nume. 1. uolentes hanc non dici proprie captatoriam dispositionem, licet à iure reprobata fuerit; sed quia
 20 uis est i nomine, cuius disputatio pertinacibus est relinquenda iuxta glof. & Docto. in rub. ff. solu. matr. & hic non est locus proprius, idcirco, siue striete siue largo modo ista dicatur uoluntas captatoria, certum est quod nullius est momenti cum ultima uoluntas nõ
 21 debeat pendere ab alterius uoluntate, sed per se firma esse debeat, ut ait
 22 l. C. in d. l. illa institutio. Altera uero species captatoriarum dispositionis ea est quæ fit sub spe reciproce institutionis, puta instituo Titium, si ille me instituet;

stituere; quæ reprobata est per Sen. Conf. tanquam captiosa, & deceptoria, de qua in l. illæ autem institutiones. ff. de hæc. insti. & in l. 1. in fin. ff. de his quæ pro non scrip. habent. & post glo. declarat Docto. in d. l. captatorias. ubi Pau. de Cast. sub nume. 4. uerfi. tertio. Ias. nume. 9. & Dec. num. 1. 4. C. de testam. milit. Pau. de Cast. in d. l. captatoriæ. in fin. ff. de leg. 1. & latissime Couar. in d. cap. cum tibi. num. 1. uerfi. item illa dicitur. Sarmien. d. c. 4. per totum.

- 23 In prima itaque specie communis est conclusio, quod ualeat dispositio captatoria ad piâs causas per d. c. cum tibi. ubi est casus rotundus secundum Bar. in repet. l. 1. num. 64. C. de sac. eccl. idem uoluit Bar. in l. Theopompus. nume. 6. ff. de dote præle. Bart. Bal. & Pau. de Cast. in d. l. captatoriæ. in fin. ff. de leg. 1. & in l. 1. ubi Bar. num. 4. Bal. & Pau. de Cast. in fin. ff. de leg. 2. Bart. in l. utrum. §. cum quidam; & ibi Sozin. nume. 4. ff. de reb. dub. Bar. confi. 5. nume. 2. & confi. 6. in prin. uolu. 1. Doct. communiter in l. captatorias. C. de testa. mili. ubi Paul. de Cast. ad fin. & latissime disputat Alexan. qui tandem communem sequitur nume. 4. Ias. nume. 12. ubi attestatur de magis communi, & quod ab ea non est in confuendo, & iudicando recedendum, licet postea subdat in puncto iuris sibi magis placere contrariam opi. per ali qua leuia quibus bene respōdet Dec. communem late comprobans nu. 17. 18. & pluribus seqq. C. de testa. milit. late Ang. confi. 97. & confi. 201. Abb. confi. 3. nume. 3. uolum. 2. Alex. confi. 14. col. fin. uolu. 1. Ias. confi. 110. nume. 3. uolu. 1. Ruyn. confi. 21. nume. 4. ubi attestatur de communi uolum. 2. Paris. confi. 83. nume. 29. & 30. uolu. 2. & confi. 45. nume. 12. & 13. & confi. 89. num. 44. uolum. 3. tradd. cano. per

illum tex. in d. c. cum tibi. ubi Abb. nr me. 4. & post alios latissime Couar. testans de communi nume. 12. Guil. de Benedic. in d. c. Raynuitus. in uer. condidit. nu. 8. de testam. & Iul. Clar. lib. 3. sentent. qō. 6. uerfi. quarto. addo Euerar. centu. 27. circa fin. in uerfi. hinc est quod licet uoluntas, quod in hac specie admittit etiam Sarmien. d. cap. 4. nume. 8. cum aliis adductis per Tiraquel. de priu. piæ cau. priu. 64. & Anto. Gabr. commu. conclu. lib. 6. titu. de pia cau. conclu. 3. nume. 1. Et licet doct. præfati indistincte affirmant ualere dispositionem captatoriæ ad piâs causas, in exemplo tamen uere loquuntur in hac prima specie quando committitur dispositio in uoluntatem tertii, & in hac specie illam quoque admittit Ang. Aret. in tract. de testam. glo. 16. nume. 2. cum seq. secus dicens si dispositio committeretur in meram uoluntatem hæredis, ut latius ibi per eum; sed Docto. communiter contrarium sentiunt dum indistincte

- 24 loquuntur ut supra; cum enim ista sit mera prohibitio iuris ciuilibus idcirco ad piâs causas nō attenditur, ut bene declarat, & probat Alexan. in d. l. captatorias. sub nume. 4. uerfi. puto uerriorem. & Dec. num. 18. cum seqq. & Alexan. in d. confi. 14. nume. 7. uolu. 1. & Couar. in d. cap. cum tibi. sub d. nume. 12. uerfi. & licet præfatam opi. ubi probat non solum quo ad legata, sed etiam quo ad institutionem hæredis communem hanc assertionem procedere, cum utrobique militet eadem ratio, ut ibi per eum.
- 25 Et ex hac ratione idem concludendum est in secunda specie dispositionis captatoriæ de qua supra num. 22. nam & illa quoque reperitur solum prohibita ex mera dispositione iuris ciuilibus, uidelicet Sen. Conf. Liboniani in l. illæ autem institutiones. iuncta

glo.

- glo. uer. censuit. ff. de hæc. insti. in l. 1. ff. de his quæ pro non scrip. habent. & declarat Sarmien. d. cap. 4. selec. interpret. lib. 2. nume. 1. idcirco in hac specie etiam uidetur procedere communis conclusio, prout communiter Docto. indistincte loquentes de dispositione captatoria, quod ualeat ad piâs causas firmate uidentur; quod comprobatur ex eo, quod ante dispositionem huius Sen. Conf. talis dispositio cum non reperiretur prohibita utiq; permilla erat, ut in specie trad. Ripa in l. moribus. nume. 4. ff. de uul. & pupil. & Sarmien. d. cap. 4. nume. 9. ad med. & idcirco licet postea fuerit prohibita tamen etiam hodie contrario statuto, & consuetudine permitti poterit; ut per Alexan. in l. moribus. sub nume. 4. & post Ang. & alios per eum relatos ibidem late Sozi. nume. 3. & Ripa nu. idem 3. cum seq. ff. de uulg. & pup. substitui. Ange. & Imo. in l. captatorias. ff. de hæc. insti. & post eos Alex. in l. captatorias. nume. 2. & Dec. num. 3. cum seq. C. de testam. mili. Ruy. confi. 21. nume. 5. uolu. 2. de quo late Couar. in d. cap. cum tibi. num. 13. de testam. quod & admittit Sarmien. ipse in d. cap. 4. nume. 9. ubi ingenue fateatur hanc prohibitionem in specie de qua loquimur esse mere iuris positui, & ita per aliud ius posituum corrigi posse. Et ita quoq; uidemus in contractibus in quibus, ut dicit Sarmien. ista reciprocatio non est prohibita, sed permilla, ut in terminis liberationis captatoriæ, si tu me hæredem feceris, habetur per glos. & Docto. in l. cum donationis. secundum opi. Placen. quem refert ultimo loco ibi glo. & sequitur ibi Pet. Cy. Rayne. de Forli. Iac. Butrig. Albe. Saly. Fulgo. Cuna. & post eos Ias. nume. 4. de transact. licet contra Bul. quem sequuntur Bart. Ang. Paul. de Cast. & Alexan. ibidem

quod hic examinare non intendo.

- 29 Et quamuis contra hanc conclusionem communem de dispositione ad piâs causas tenuerit Ias. in d. l. captatorias. ad fin. post Bald. Saly. Ange. Imo. & Roma. per eum relatos, & alios in hanc partem refert Tiraquel. d. priu. 64. & Anto. Gabr. d. titu. de pia cau. conclu. 3. sub num. 1. in uerfi. contrarium. & ipsemet Ias. in l. more. nu. 3. ad fin. iuncto nume. 4. cum seqq. de acqui. hæc. eo quod uideatur talis dispositio contra bonos mores, & late comprobatur, & sequitur Couar. in d. c. cum tibi. num. 13. quem in hac specie sequitur etiam Sarmien. d. cap. 4. ante nume. 9. ibi sed cadet captio. non tamen est in decisuiis receden. a communi, ut etiam ipse Ias. faretur in d. l. captatorias. nam ad eius præcipuum fundamentum, quod talis dispositio uideatur contra bonos mores, & idcirco nō permilla militibus, ut ibi habetur, cum tamen eorum testamenta sint soluta ab omni solemnitate iuris positui, responderi potest ut per Alexan. & latius Dec. in d. l. captatorias. nume. 19. 20. & 21. cum seqq. C. de testam. mili. & per Rip. in d. l. moribus. ubi supra, ad quos me refero ne septa (ut aiunt) tracta. nostri transilire uideatur.
- 30 Ad efficaciam quoque dispositionis pertinere uidetur, quod & si regulariter relicta nominatim ab uno ex hæredibus institutis non debeantur ab altero cui portio illius accrescit. l. Celsus. §. 1. ff. de leg. 2. & relicta nominatim ab instituto nō debeantur, nec censeantur repetita a substituto. l. si plures. ff. de lega. 3. l. licet Imperator. ubi trad. Bart. & cæteri, & post alios Ias. attestans de communi nume. 36. ff. de lega. 1. fauore tamen piæ causæ
- 32 censentur à cohæredibus, & a substitutis repetita, ut sic testatoris uoluntas

tas efficacius impleatur. l. 4. §. Lucius. loquens in legato alimétorum, quod est pium, & ibi glos. & Bart. not. ff. de alim. lega. & indistincte in quouis relicto ad pias causas tradd. Doct. in d. l. licet Imperator. ubi Alexan. num. 1. r. & Ias. nume. 3. 8. Alexan. & Ias. in l. si duobus. §. 1. in ff. de leg. 1. Ias. in l. si fundum sub conditione. §. sticicum. nume. 4. eo. titu. Dec. consi. 182. col. 2. ad fin. ibi, & ad hoc etiam facit. & consi. 273. nume. 1. in fin. Ruyn. consi. 116. nume. 3. & 4. uolum. 3. Gual. de arte testan. titu. de lega. cau. 45. cum aliis adductis per Francif. Mantiam de coniect. ult. uolum. lib. 8. titu. 2. nume. 16. & Tiraquel. de priui. piæ cau. priuile. 36. & in simili tradd. Sozin. in tract. fallen. regula 310. priui. 49. & late Mantica ubi supra nume. 17. & Tiraquel. priui. 62.

33 Prout etiam licet aliàs legatum rei alienæ ignoranter a testatore relicto non ualeat, nec hæres eo casu alienam rem redimere teneatur, ut in lunum ex familia. §. si rem tuam. ff. de lega. 2. & in §. non solum. uersi. quod autem diximus. inst. de lega. l. cum alienam. ubi Doct. C. eo. tamen speciale est fauore libertatis, ut ualeat, ut ibi dicit glo. per tex. in l. Paulus respondi. ff. de fideicommiss. liber. & in l. quidam. §. si quis filium. ff. ad trebel. quod pari ratione etiam ad alias pias causas indistincte obtinere uoluit post Rapha. Cuma. Fulg. Pau. de Cast. & Rom. per eum relatos Alexand. late in d. l. cum alienam. nume. 6. & Ias. nume. 12. Alexan. in l. si domus. §. de euictione. nume. 7. ad si. cum seq. ff. de leg. 1. Rom. in consi. 235. col. 2. in uersi. ultimo uidentur. Tiraq. post alios per eum relatos. 66. priui. piæ cau. & Bal. qui hoc admittit de iure ciuili in repet. l. 1. ante nume. 45. C. de sacr. eccle. licet secus dicat de iure canonico, quia lex

34 glo. per tex. in l. Paulus respondi. ff. de fideicommiss. liber. & in l. quidam. §. si quis filium. ff. ad trebel. quod pari ratione etiam ad alias pias causas indistincte obtinere uoluit post Rapha. Cuma. Fulg. Pau. de Cast. & Rom. per eum relatos Alexand. late in d. l. cum alienam. nume. 6. & Ias. nume. 12. Alexan. in l. si domus. §. de euictione. nume. 7. ad si. cum seq. ff. de leg. 1. Rom. in consi. 235. col. 2. in uersi. ultimo uidentur. Tiraq. post alios per eum relatos. 66. priui. piæ cau. & Bal. qui hoc admittit de iure ciuili in repet. l. 1. ante nume. 45. C. de sacr. eccle. licet secus dicat de iure canonico, quia lex

35

Dei uenit per cap. filius. de testamen. secundum primam lect. glos. ibi quæ fuit Tan. dum dicit aliud de benignitate, prout etiam tenuit Accur. in d. l. cum alienam. in glos. r. C. de lega. & sequitur ibi late post alios Alexan. sub nu. 6. Ias. num. 1. r. & idem Alexan. in l. apud Iulianum. §. constat. num. 12. ad med. in uersi. non obst. tex. & Ias. ante num. 46. ff. de leg. 1. & late Abb. in d. cap. filius. post recitatas aliorum lect. & idem Abb. in repe. cap. cum esses. ubi latius examinat nume. 18. 19. & 20. de testamen. Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nume. 52. de constit. Imo. Rom. & alii relati per Alexan. & Ias. proxime alleg. & Tiraquel. d. priuile. 66. in uersi. contrarium. & Couar. in d. c. filius. nume. 6. & Franc. Mantica de coniect. ult. uolum. lib. 9. tit. 9. nu. 7.

Sed tamen re uere, & diligenter perspecta hæc differentia in specie proposita inter ius ciuile, & canonicum non satis concludenter probatur in eo. c. filius, ut recte animaduertit post alios per eum relatos Couar. ibidem d. nume. 6. & nume. 8. nam & cum ille tex. uarios habeat intellectus, ut patet in locis proxime allegatis, in eo non potest fieri aliquod solidum fundamentum iux. late trad. supra par. 1. cap. 16. nume. 71. & seq. & in specie ita etiam respondet Mantica proxime allegatus sub d. nume. 7. uersi. sed hæc sententia. quinimo ista dispositio iuris ciuilibus uidetur expresse comprobari de iure canonico in cap. si Episcopus. 12. q. 5. prout bene deducit Couar. in d. cap. filius. sub d. nu. 6. ubi in fi. attestatur post Corn. per eum relatam, quod talis differentia communiter reprobatur. Et idcirco etiam de iure canonico in specie proposita admittenda est iuris ciuilibus dispositio iux. intellectum Ber. in d. c. filius. ultimo loco in glo. ibi relatam, & sequuntur Cyn. Sa

36

37

40

43

44

Iyc. Pau.

Iyc. Pau. de Cast. Barba. Corn. & Fortun. relati per Couar. cum quibus ipse quoque transit late comprobans in d. cap. filius. nume. 8. cum seq. usque ad fi. & Tiraquel. d. priui. 66. in fi. & Francif. Mantica ubi supra qui post alios attestatur de communi, sed his omissis, quæ non multum faciunt ad eam de qua agitur rem, ad alia procedamus.

38 Hinc igitur est, quod licet quis non possit decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, ut habetur insti. de hæ. inst. §. hæreditas. uersi. neque. & in l. ius nostrum. ibique late Dec. ff. de reg. iu. cum aliis supra adductis c. 39 præceden. num. 72. tamen quia est ista solennitas iuris ciuilibus, prout probat text. in d. l. ius nostrum, prout etiam de iure accrescendi principaliter hac ratione inducto late ostendimus infra par. 3. cap. 2. num. 80. idcirco non attenditur in testamento ad pias causas, ut dicit Bar. in repet. d. l. 1. nume. 70. C. de sac. eccle. Cald. consi. 23. in fin. titu. de constit. Abb. in consi. 32. nume. 3. uolum. 2. Alexan. consi. 105. num. 23. uolum. 4. Soz. in tract. fallen. regula. 400. num. 6. Dec. in d. l. ius nostrum. sub nume. 7. Ias. in l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. colum. 4. in uersi. & tenendo istam partem. C. de testam. & alii relati à Tiraquel. in 13. priui. piæ cau. quicquid inaduertenter dixerit Bald. in d. l. 1. in lect. num. 8. & in repet. num. 61. C. de sac. eccle. prout etiam uidemus

40 in milite in cuius testamento, prout & in isto sola uoluntas spectatur; nã & in eo non habet locum regula d. l. ius nostrum. nec regula iuris accrescēdi, ut in d. uersi. neque. in §. hæreditas. inst. de hæ. insti. & in l. si miles unum. & l. si duobus. ff. de milit. testamen. & in l. 1. & 2. ubi glos. & Docto. & post alios Dec. nume. 1. & 2. C. eo. Dec. in d. l. ius nostrum. num. 6. ubi etiam Cagno. sub nume. 7. in l. limita. & cære-

ri. ff. de regu. iu. & generaliter non habet locum ubicunque testamentum sustinetur de iure naturali in quo nõ attenditur rigor iste iuris ciuilibus iux. gl. & per Docto. communiter in l. plane. §. si coniunctim. ubi late Ias. post alios nume. 13. & aliis seqq. & in l. huiusmodi. §. si Titio. ubi etiam Ias. num. 11. cum sequen. ff. de lega. 1. cum aliis per nos infra adductis par. 3. cap. 2. nume. 78.

41 Et eadem ratione poterit in hoc testamento hæreditas ex certo tempore, & usque ad certum tempus dari, prout de testamento militis est tex. in l. miles ita hæredem. ff. de milita. testamen. glo. in §. hæres. inst. de hæ. insti. cum sim.

42 Hinc quoque inferitur, quod potest ad fauorem piæ causæ directo substitui post aditam hæreditatem, prout & miles potest, iux. l. centurio. ubi gl. & Docto. ff. de uul. & pup. & in terminis Abb. d. consi. 32. nume. 2. Bart. qui tamen distinguit, in repet. d. l. 1. num. 71. C. de sac. eccl. quicquid dixerit nimis insolenter (ut ita dicam) aduersus Bar. Bal. in d. repet. nu. 13. & Poli. in tract. substit. in tit. de compen. substit. num. 17. cum seq. de quo late Ias. in d. l. centurio. nu. 9. & Ripa nu. 22. & Tiraq. in 21. priui. piæ cau. & hæc quo ad efficaciam dispositionis obiter tetigisse sufficiat.

43 Quantum autem attinet ad habilitatem personarum de qua in primis quærendum est. l. si quæramus. ff. de testa. l. quidam referunt. ff. de iu. codicil. licet. cum sim. C. de procu. & in terminis ita procedendum esse dicit Ange. Aret. in tract. de testam. post eius diffinitionem sub nume. 10. uersi. post itaque diffinitionem. generaliter concludendum est, quod licet plures sint personæ, quæ de iure testari prohibentur, de quibus inst. quibus nõ est permitt.

miss. face. testamen. per totum, & enumerat glos. ubi Bar. & alij in d. l. si quæramus. & late Abb. in rub. de testamen. nume. 3. & pluribus seqq. & latissime Io. dilecti de ar. testan. titu. 1. per totum, & latius Iul. Clar. lib. 3. sentē. q. 17. & 18. seqq. usque 35. & ante eos Specu. de instr. edi. §. compendiose. per tres col. à nume. 1. usque num. 6. ubi recurre, & ex Theologis Silue. in sua summa. uer. testam. titu. q. 3. per totum; cum quibus etiam in hoc testamento ad pias causas non inuenitur per ius civile in aliquo dispensatum ad late trad. supra par. 1. cap. 12. est tamen per ius canonicum uirtualiter dispensatum respectu cuiuscunq; inhabilitatis ex mera iuris ciuilis prohibitione illiusque mero rigore prouenientis, cuius quidem dispositio in tali testamento, ut sæpius diximus minime attenditur, sed solum iuris Diuini, & gentium, & idcirco respectu inhabilitatis dicto iure prouenientis non est per ius canonicum in hoc testamento dispensatum, quia ista iura sunt indispenabilia iuxt. infra late adducta nume. 65. par. 3. cap. 3. num. 225. prout in terminis distinguit, & declarat Bar. in repet. d. l. 1. nume. 17. C. de sac. eccle. quamuis ipse loquatur inspecta dispositione iuris ciuilis, & in hoc male, & optime in proposito Bald. in d. rub. C. qui accu. non poss. nu. 10.

Verum quia licet sermones circa generalia sint faciliores tamen circa particularia sunt ueriores, ut sup. par. 1. cap. 11. nume. 1. idcirco ad particularia descendendo, & primo quoad filium fam. qui prohibetur testari de iure positio etiam patre consentiente per tex. in l. qui in potestate. in princ. ff. de testa. & Insti. quibus non est permis. face. testa. in princ. & in l. senium. ubi glo. & Docto. & l. penul. C. qui testa. face. pos. hic enim poterit testari

ad pias causas etiam in his in quibus patri quæritur usufructus saltem patre consentiente iux. tex. ita communiter intellectum in c. licet. de sepul. lib. 6. ubi late Ancha. nume. 4. Gemi. Franch. & alij. & Fed. de Sen. latissime in consi. 298. per totum, Bar. in repe. d. l. 1. num. 20. 21. cum seqq. ubi etiam Bald. col. 4. in uers. nono quæro; & Ias. lect. 1. num. 23. ubi attestatur de communi. C. de sac. eccle. Bar. in d. l. qui in potestate. sub nume. 2. & ibidem Pau. de Cast. nume. 6. & cæteri. Bald. in l. 1. §. si filius. in si. ff. de lega. 3. & in l. hereditas. lect. 2. in uers. in tex. ibi d. §. si defuncto. ff. de pet. hgr. & in d. l. senium. nume. 7. ubi latissime Alexan. num. 4. usque ad nu. 7. qui tandem hanc opi. uti communem sequitur, & late comm. probat, & ibidem Ias. nume. 5. cum seqq. ubi diffuse recitat quotquot in hoc articulo fuerunt Docto. opi. ibiq; etiam attestatur, quod ista est magis communis sententia cum qua ipse tandem pertransit in fin. nu. 7. & ibi quoque late Dec. attestans de communi nume. 2. 1. usque nume. 3. 5. & Alexan. in l. 1. §. hoc autem. nume. 4. & Ripa nume. 5. ubi attestatur de communi. ff. ad trebel. Abb. in rub. de testa. nume. 10. Ang. Aret. etiam pro hac opi. attestans de communi inst. quib. non est permis. face. testa. in prin. nume. 7. & in d. tract. de testam. in prin. nu. 38. in uers. quæro an filiusfam. possit testari. & nume. 39. Ruyn. qui etiam attestatur de communi in consi. 62. nume. 1. 1. uolum. 2. Gual. cau. 1. titu. 1. nume. 1. in si. cum aliis late adductis per Tiraquel. in 78. priui. piæ cau. ubi etiã ipse omnium opi. recenset, qui tandem in si. hanc quam communem opinionem asserit sequitur, cuius difficultas depedet ab intellectu tex. d. cap. licet. de quo pulchre etiam Fed. de Sen. consi. 294. sed ut uidet iste est communis

&

& in quo fundatur communis opinio ut etiam per Couar. in d. rub. de testa. par. 3. num. 28. & Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 5. uers. sed nunquid filiusfam. & ex theologis Silue. in summa uer. testamentum. 1. q. 4.

Hinc etiam dubius de statu suo qui ex prohibitione iuris positio testari nō potest. l. de statu suo. ff. de testa. potest tamē testari ad pias causas, prout etiam potest miles. l. ex militari. §. si miles. ff. de mili. testa. prout in terminis, argu. illius tex. concludit Bar. in repet. d. l. 1. nu. 28. C. de sac. eccle. quicquid subdubius dicat Bal. ibi, nu. 20. prout etiam concludit Abb. d. rub. de testa. ad fi. & idem dicam de damnato ob carmen famosum, quia senatus consulto testari prohibetur in l. is cui. §. si. ff. de testam. nam & is testari poterit ad pias causas cum ista inhabilitas proueniēs ex mera iuris ciuilis dispositione in hoc testamento ad pias causas nō attēdatur ut sæpe diximus.

Et eadem ratione cæcus utroq; lumine, qui non potest testari nisi seruata solennitate. l. hac consilissima. C. qui testa. face. pos. quam late explicat Ang. Aret. in princ. d. tract. de testa. nu. 20. & Summa Sylue. uer. testamentum. 1. sub nume. 3. q. 3. in uer. decimo octauo. poterit tamen absque illius legis solennitate testari ad pias causas, ut ibi concludunt Alex. col. si. nu. 14. & Ias. col. 3. in uers. secundò limit. cum aliis adductis per Tiraq. in 10. priui. piæ cau. hæc enim est mera solennitas iuris ciuilis in qua etiam per statutum dispensari potest, ut per Alex. & Ias. proxime allegatos. & Bar. in d. l. si quæramus. nu. 7. ff. de testa.

Surdus quoque & mutus simul à natura licet testamenti factionem non habeat, iux. l. discretis. ubi omnes. C. qui testa. face. pos. & l. qui in potestate. §. si. cum l. seq. ff. de testa. & insti. quib.

non est permis. face. testa. §. item fur. dus. potest tamen testari ad pias causas dummodo intelligat quod agit, & uoluntatem suam saltem signis, aut nutu explicare possit, ut in terminis concludit Bal. & post eum Alex. in d. l. discretis. sub nu. 4. & Dec. nu. 12. cū seq. & late Abb. in d. rub. de testa. sub nu. 9. uers. de furdo. & Ang. Aret. ubi sup. nu. 19. cum & miles eodem morbo laborans eodem modo testari possit. liure milit. aucta glo. ff. de mili. testi. & §. quimimo. ubi bene declarat Ang. Aret. insti. eo. & Alex. in d. l. discretis. nu. 3. & Dec. nu. 7. cum seqq. & est communis opinio, ut per Ias. ibi col. 1. quicquid ipse teneat, & Tiraq. in 9. priui. piæ cau. nam & cum tali dispensari potest ad testandum saltem à Principe, ut concludit Bar. in d. l. si quæramus. nu. 7. ff. de testam. Alex. & Dec. in d. l. discretis. nu. 6. post Cyn. Bald. & alios relatos per Ang. Aret. & Tiraq. proxime allegatis: secus si propter morbi acerbiteriam perdidisset etiam intellectum uel nihil intelligeret, nec ullo modo cōceptum suum exprimere posset, quia talis æquiparatur pupillo, infanti, & furioso. opt. tex. in l. cum Prætor. §. non autem omnes. in uer. natura ut furdus. ff. de iud. l. seruo iuito. §. si pupillo. in si. ubi Bar. Pau. de Cast. & cæteri. ff. ad treb. & per Bar. in l. si. ff. de bo. pos. furio. infan. muto, furdo, ceco, compe. & in tali furdo, & muto procedit contraria opin. quæ habet quod talis furdus, & mutus etiam ad pias causas testari nō potest: quam firmant Bald. in d. l. 1. lec. 1. uers. quæro utrum furiosus. C. de sac. ecc. & Ias. in d. l. discretis. in 2. limi. & alij relati per Ang. Aret. proxime allegatum & Tiraq. d. 9. priui. piæ cau. in uers. contrarium. cum enim in tali furdo & muto qui nihil intelligit sit defectus iuris naturalis, ut est tex. in d. l. cū prætor. in d. uer.

C C

re; (quamvis hoc non sit necessarium in foro conscientie ad effectum non peccandi, ut infra par. 3. capit. 3. nume. 59.) aduertendum est, quod licet
 75 pupillus doli capax, qui est proximus pubertati, iux. l. haredibus. in si. iuncta glo. ff. de dolo. l. uer. Celsum. §. item quæritur. el. 2. in uersu. quæ in tuto- re. ibi, idemque Iulianus sæpissime rescripsit doli pupillos qui prope pubertatem sunt capaces esse. ff. de do. & mer. except. & institu. de obliga. quæ ex delic. nascun. §. in summa. ubi dicitur impuberem si proximus pubertati sit, & ob id intelligat se delinquere. ubi dicit Ang. Aret. quod iuris præsumptione pupillus proximus pubertati est doli capax. & l. impuberem. in princip. iuncta glo. ff. de fur. fact. l. 3. in fin. ff. de tributo. & l. excipiuntur. ibi, nam is puer nec multum à pubertate aberat. ubi nota. Bald. ff. ad Sylla. & cap. 1. qui loquitur de pueris gradiusculis, ubi cano. de delic. pue. not. glo. in l. impuberem. uer. ætatem. ff. de fal. & habetur in regula pupillum qui proximus sit pubertati capacem esse furandi. ff. de regul. iur. uide licet regulariter in masculo super decimum annum cum dimidio. iux. glo. in d. §. pupillus; quam dicit ibi Ang. Aret. nume. 2. comuniter per docto. teneri, Insti. de inuul. stipu. & in d. l. pupillum. ubi late Dec. nume. 1. & Cagno. nume. 2. ff. de regul. iur. & in d. §. in summa. ubi etiam Ang. Aret. nume. 2. Insti. de oblig. quæ ex delict. nasc. & in l. 1. quam Bart. ibi & Pau. de Cast. sub nume. 6. & ceteri sequuntur. ff. de noua. declarat Bart. in l. excipiuntur. ff. ad Syllan. & in l. non tantum. ff. de excu. tuto. & in d. l. si quis in tantam. nume. 5. C. unde ui. & Ias. in l. properandum. §. & si quidem. nume. 2. ubi etiam attestatur has gloss. esse communiter approba-

tas. C. de iudi. & in d. authen. sacra-
 menta puberum. nume. 15. C. si ad-
 uer. uendi. Anchar. in clemen. 1. nu-
 me. 8. de homic. cum aliis adductis
 per Couar. in epito. de sponsa. par. 2.
 capit. 5. nume. 5. quicquid dixerit glo.
 de puero septenni in d. cap. 1. de de-
 lic. pue. ubi Abb. attestatur commu-
 ne esse, ut puer in septimo anno sit
 doli capax, quod ex prædictis falsum
 esse constat, cum dolus malus in eam
 ætatem non cadat, d. l. impuberem. ff.
 de fal. & l. infans. ff. de fca. unde de
 hoc pupillo dicitur quod quicquid ui-
 det ignorat, & nescit quid agat, in l. 2.
 in uer. impuberes. C. de fal. mone. in
 l. fina. ad si. ubi dicitur quod ignorat
 omnia. ff. rem pupil. fal. fo. l. pupillus.
 ff. de acquiren. hared. & l. fina. ff. de
 iur. & fac. ignoran. & l. qui iurasse.
 ubi glo. & doct. ff. de iureiuran. & non
 habet uelle, nec nolle, ut habetur in
 regula pupillus. ff. de regu. iur. & me-
 rito illa glo. reprobatur à Barba. in
 apostil. ad Abba. in d. cap. 1. de delic.
 pue. & à Couar. d. cap. 5. in si. licet ac-
 cidentaliter hoc contingere possit, iux.
 Aug. relatum à glo. in cap. paruuli. el.
 1. de consecr. distin. 4. etiam in puero
 quinque annorum, de quo dicitur in
 dialogo Gregorii, quod detestans &
 blasphemans raptus fuit à diabolo, ut
 referunt Holt. Ioan. And. Anto. de Bur.
 Abb. & ceteri in d. cap. 1. de delic. pue.
 quin & secundum ueritatem casuum
 quis dicitur proximus pubertati, quan-
 do ab ea distat per sex menses tantum. l.
 non tantum. in prin. ff. de excu. tut. no.
 glo. & doct. in c. continebatur. & c. at-
 testationes. de despon. impub. Bart. in
 d. l. 1. sub nu. 6. ff. de noua. Bal. in d. l. ex-
 cipiuntur. ad Syll. & in l. si quis in tan-
 tam. sub nu. 5. C. unde ui. Ias. in d. auth.
 sacramenta puberum. sub nume. 5. &
 nume. 2. & in d. l. properandum. §. &
 si quidem. nume. 2. in si. Couar. qui
 alios

alios refert d. c. 5. sub nu. 5. ubi tandè
 notu hoc remittit arbitrio iudicis de-
 clarando, ut ibi per eum, & bene èt
 Cagno. in d. regula pupillum nu. 6. &
 7. ff. de reg. iur. talis inquam pupillus
 doli capax licet habeat aliquem intel-
 lectum, ut est tex. in d. §. pupillus. &
 ibi not. Ang. Aret. notab. 4. Mantica
 de coniec. ult. uolun. lib. 5. titu. ult. nu.
 me. 10. & idcirco ut dictum est obli-
 getur naturaliter, & in delictis & etiã
 77 iuramento, tamen adhuc non habet
 stabilem mentem, nec integrum iudi-
 cium, ut est tex. in d. l. §. C. de testa. mi-
 li. & in d. §. pupillus. in uer. aliquem
 intellectum. Insti. de inuul. stipu. nam
 hitex loquuntur de pupillo indistin-
 ctè etiam proximo pubertati, prout
 est tex. in d. l. cum prætor. in d. uerf.
 natura. ut furdus mutus, & perpe-
 tuo furiosus, & impubes quia ca-
 rent iudicio. ff. de iud. iuncta glo. in
 uer. impubes. ex qua apparet quod
 ille text. loquitur etiam de proximo
 78 pubertati, & idcirco quia in factio-
 ne testamenti agitur de summa reru,
 & de graui præiudicio, ut sup. par. 1.
 cap. 2. nume. 3. & pluribus seqq. late
 ostensum fuit, iure merito cum pu-
 pillus etiam pubertati proximus non
 habeat integrum iudicium, nec men-
 tem stabilem, quæ est necessaria in re
 tantæ importantiæ non potest etiam
 ad pias causas testari cum iste defe-
 ctus imperfectionis mentis & inte-
 gritatis iudicij sit à natura non à iure
 79 posituo, ut est tex. clarus in d. uer.
 natura. iunctis supra trad. num. 60. &
 pluribus seqq.

Non obft. quod cum eo possit per
 Principem dispensari, ut supra nu-
 me. 73. quia pro responsione est ani-
 maduertendum quod hæc propositio
 quod in pupillo etiam pubertati pro-
 ximo doli capace non adfit integrum
 iudicium uera est ut plurimum, & re

80 gulariter, & ex quadam iuris præ-
 sumptione, quæ in hac ætate fixit pe-
 des ita quod non potest admitti pro-
 batio in contrarium, ut not. declarat
 Pau. de Cast. in d. l. si frater. num. 2. C.
 qui testa. face. poss. uerum quia po-
 test contingere quod etiam in tali pu-
 81 pillu pubertati proximo adfit mentis
 integritas, & stabile iudicium tale qua-
 le in testando est necessarium malitia
 forte in eo supplente ætatem. l. 3. C. si
 min. se maio. dixit. c. uni. §. idem quo-
 que. ubi glo. Ancha. in 6. notabili, &
 ceteri, de despon. impub. lib. 6. &
 extra eo. cap. de illis. el. 2. ubi glo. &
 doc. de despon. impub. glo. & doc.
 in cap. puberes. in cap. à nobis. & in
 cap. fin. eod. titu. in cap. ad id quod.
 in glo. 1. de sponsa. in c. fin. de eo qui
 cogno. consangu. uxo. suæ. eo. tit. &
 in c. 1. de delict. pue. & bo. gl. in c. mo-
 nachus. uer. deuotio. distin. 78. & in
 summa 20. q. 1. Bart. in l. in pupillari.
 in fi. Alex. nu. 6. Ias. 11. & ceteri ibi-
 dem. ff. de uulg. & pup. quæ alibi pru-
 82 dentia. i. discretio iudicij appellatur,
 in c. fi. de despon. impub. & not. glo. in
 d. c. de illis. el. 2. & in d. c. à nobis. eo.
 tit. & prout in hoc sensu accipitur in
 d. l. 3. C. si min. si maio. dixit. & not.
 Couar. in epito. de sponsa. par. 2. ca-
 pitu. 5. nume. 3. merito poterit Prin-
 cepts cum aliquo tali pupillo dispen-
 83 sare ad testandum, & stante dispensa-
 tione, & ordinatione Principis præ-
 sumendum est, quod sit facta cum
 causa, & quod in eo pupillo, & in
 eo loco ubi adest talis ordinatio fit
 in eis pupillis mentis integritas, &
 iudicium stabile prout de pueris Flo-
 84 rentinis dicit Pau. de Cast. in d. l. si
 frater. nume. 2. quod uidentur senes
 in sensu, & in loquela tantæ sunt di-
 cretionis, & idcirco ualet in hoc
 Principis dispensatio, ut supra nu-
 me. 73. ad late trad. in proposito su-

tare. & Iaf. in l. si filium. sub nume. 6. uerf. secundo fallit. C. de inoffi. test. & Tiraquel. de priuileg. piæ causæ. priuileg. 108.

98 Et quia prodigi, & furiosi, ac pupilli idem est iudicium. l. furiosi; ubi post alios late Dec. & Cagno. ff. de reg. iur. l. i. cui bonis. ff. de uerbo. obli. l. certi conditio. §. quoniam. in fin. & ubique glos. & Docto. ff. si cert. pet. l. his qui. §. fin. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. Pau. de Cast. in l. i. cui. nume. 3. ff. de testamē. idcirco, nec etiam prodigus, cui bonis est interdictum, & qui reputatur inhabilis ad testandum ex uicio surgente a iure naturali poterit etiam ad pias causas testari, Bal. in d. l. 1. in lect. col. 3. in uerf. deinde quero, quid de prodigo. C. de fac. ecclē. Abb. in d. rub. de testa. nume. 10. in fi. & Ancha. eo. titu. cap. 2. nume. 13. Iul. Clar. qui post alios attestatur de communi d. libro 3. senten. q. 5. uerf. secundo infer tur. Cagno. in d. l. furiosi. num. 6. ff. de regu. iur. & latissime probat, & firmat alios adducens, & attestans de communi, Alexan. in consi. 182. uolum. 5. per totum, quicquid dixerit Bald. sibi parum constans in repet. d. l. 1. nu. 17. C. de fac. ecclē. & ex Theologis sequitur Silue. d. uer. testamētum. 1. q. 4. uerf. non potest similiter disponere.

100 De seruis in bello captis quorum status est annihilatus de iure gentium omniumque bonorum dominium amittunt iux. l. 4. ff. de sta. homi. & institu. de iur. natu. gen. & ciui. in princip. & §. 1. & cap. ius gentium. 1. distinc. cum sim. qui propterea non habent testamenti factionem, iux. l. filiusfam. & l. si filiusfam. ff. de testa. l. lex Cornelia. ad fin. ibi ut is qui nulla bona in ciuitate reliquit hæredes habeat. ubi id not. Bald. Alexan. & late Iaf. nume. 4. ff. de uulg. & pup. substitu. cum sim. cū quibus pariter nec Princeps ipse dispen

sare potest, ut uoluit Bar. in d. l. si queramus. nume. 5. eod. titu. nec etiam ad pias causas testari poterunt, cum in tali testamento ius gētium attendatur, ut in terminis uoluit Bar. in repet. d. l. 1. nume. 20. cum seqq. C. de fac. ecclē. Silue. d. uer. testamētum. 1. q. 4. circa fin. in uerf. nec seruus. De obsidib. uero de quibus in l. obsides. ff. de testa. & in l. diuus. cū seqq. & ubique glo. & Bar. ff. de iur. iur. & cano. in cap. ex rescripto. ubi late Abb. col. penul. in uerf. unde cum queritur; ibique post alios Felin. num. 6. uerf. fallit secundo. de iure iur. quos constat nō posse testari nisi permissu Principis, ut d. l. obsides. & d. l. diuus. & §. eius qui. iuncta gl. & ibi no. Ang. Aret. sub nume. 4. in uerf. in ea. ibi l. obsides. institu. quib. non est perm. face. testa. cum seq. an possint testari ad pias causas trad. in specie Bal. in repet. d. l. 1. nume. 19. C. de fac. ecclē.

De damnatis uero ad mortem, & ad metallum, de deportatis, & similibus, qui efficiuntur serui pœnæ, & bonis omnibus priuantur, adeoque efficiuntur intestabiles, ut l. eius qui. §. 1. ubi glo. Bar. Bal. & bene Paul. de Cast. & cæteri. ff. de testa. facir. d. l. lex Cornelia. ad fin. ubi Bald. & late Alexan. & Iaf. in 2. notabili. ff. de uul. & pup. substiti. Specu. de instru. edi. in d. §. compendioso. sub nu. 4. uerf. undecimo damnatus ad mortem. & per Bald. in l. fin. C. si a non compe. iud. num. 14. & 15. & latissime idem Bal. in consil. 382. & in consi. 448. col. 1. uol. 10. & Iul. Clar. qui attestatur de communi. d. libro 3. senten. q. 21. & 22. quod non possint testari etiam ad pias causas late concludit Ioan. Andr. in a. l. di. ad Specul. in d. uerf. undecimo. & in cap. quaquam. de usu. lib. 6. & post eum latissime ibi Ancha. omnino uident. in 14. notabili sub nume. 7. trad. late Barr. in repet. d. l. 1.

d. l. C. de fac. ecclē. nume. 26. & Bald. nume. 5. sub num. 6. uerf. tertio quero. & in lect. num. 3. Ang. Aret. in d. §. eius qui. nume. 4. Bald. in d. l. eius qui. §. 1. in secunda quaestione. in fi. & Pau. de Cast. nume. 11. ff. de testa. & Bald. d. consi. 448. ubi supra uolu. 1. Abb. d. 108 rub. de testa. sub nu. 11. uerf. de damnato ad mortē. & latissime Ang. Aret. in prin. d. tract. de testamen. nume. 21. & septem seqq. & est communis opi. ut per Alexan. in consi. 182. nume. 5. uolum. 5. Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 5. uerf. quero quid de damnato ad mortem. de quibus etiam Silue. d. uer. testamenti. 1. q. 4. uerf. nec similiter damnatus ad mortem. & de damnato ad perpetuum carcerem, & de bandito de batinito. nume. 5. Bald. in d. repet. l. 1. C. de fac. ecclē. sub nume. 6. uerf. sed quid de damnato ad perpetuum carcerem; & uerf. quinto queritur; & sub nume. 24. uerf. quid de bandito. & in l. 1. nume. 24. C. de hæc. instit. Abb. d. rub. de testa. sub nume. 4. uerf. dubitatur. de quibus late etiam Ang. Aret. ubi supra nume. 29. & ante eos bene, & late quoque declarat Bart. in lamissione. §. qui deficiunt. ff. de cap. diminu. & in disputatio. Lucanæ Ciuitatis statuto cauetur, quæ est prima in ordine in solutio. quæst. nume. 11. & nouissime Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 19. & quæst. 23. Et generaliter ubicunque pœna esset talis, quæ adimeret libertatem, & bona, hi tales non possunt testari etiam ad pias causas, ut no. per Docto. in locis prædictis; si uero bona tantum, puta si bona confiscarentur tunc nulli dubium, quod ex priuatione bonorum quis non efficitur intestabilis, ut uoluit Pau. de Cast. in d. l. eius qui. §. 1. nume. 6. iuncto num. 10. ff. de testamen. & concludit Iul. Clar. d. libro 3. senten. q. 19. uerf. aliquando. ad

fin. ibi neque in hoc ego facio differentiam; & q. 22. uerf. relegatus; & ita indubie testari poterit ad fauorē piæ causæ, non quidem de bonis quib. priuatus est, ad trad. per Bar. in repet. d. l. 1. C. de fac. ecclē. nume. 20. & 26. & Bald. nume. 5. sed ut possit instituere piam causam hæredem in totum, uel in partem, quæ institutio poterit habere effectum ubicunque fiscus nollet acceptare bona iux. l. ea sola. iuncta gl. & ibi Dec. nume. 2. & Cagno. nume. 3. ff. de regu. iur. Iaf. in lex factio. §. Iulianus. nume. 2. ff. de uul. & pup. & in l. uni. nu. 14. C. quando non pet. par. & præcise trad. Paul. de Cast. in d. l. eius qui. §. 1. nume. 11. ff. de testa. & probat tex. clarus in l. si seruus plurium. §. si quis ante, & ibi post alios Iaf. 2. notabili. ff. de leg. 1. Ex qua resolutione potest pariter concludi, quid dicendum sit de relegatis, & banditis nostri temporis, & in exilium missis, & de damnatis ad triremes, & ad membri mutilationem, & similibus, de quibus ultra Docto. in locis prædictis late habetur per Iul. Clar. in pract. crimi. q. 67. usque ad q. 72. ubi etiam habetur an, & quæ istarū pœnarum hodie sint in usu, & quæ non, de quo nihil ad propositum.

De excommunicato uero, quin possit testari ad pias causas, cum regulariter etiã ad nō pias causas testari possit, non uidetur dubitandum, ut probat tex. per locum à speciali. in cap. excommunicamus. §. credentes, de here. & in auth. credentes. ubi hoc not. Bar. C. eod. titu. nume. 10. in eum uoluntate. nume. 5. quo transi. Sp. in men. edi. §. compendio. l. 1. nu. 5. uerf. quid de excommunicato. Ioã. And. & post eum latissime Ancha. in cap. decernimus. nume. 4. cum seqq. per duas col. de sentē. excommu. lib. 6. Fed. de Sen. in

in consil. 74. & in consil. 118. ubi late hoc probat; & confirmat Bar. & Bald. in l. si quæramus. ad fi. ff. de testa. idem Bald. in l. 1. §. hi quibus. ff. de leg. 3. & in d. l. 1. C. de fac. eccle. in lect. col. 2. in uerfi. quid de excommunicato. & in repet. col. 4. in uerfi. septimo quæritur. & in l. fin. num. 7. C. si a non compe. iud. & in l. 1. nume. 11. C. de iur. & fac. igno. Ange. Aret. in §. fi. nu. 9. in ff. quib. non est permiff. face. testa. Abb. qui attestatur de communi in d. rubr. de testa. nume. 5. & in cap. ad probandum. num. 9. ubi late Felin. num. 1. de re iud. idem Felin. in cap. cum uoluntate. ad med. de senten. excommuni. Gual. titu. 1. cau. 10. nu. 1. Rota decif. 5. de præben. in not. Ioan. de Selua in tract. de benefic. par. 3. q. 7. nu. 4. quam opi. uti ueriores late probat alios ad ducens Couar. in rub. de testa. par. 2. nume. 18. & Iul. Clar. qui etiam attestatur de communi d. lib. 3. senten. q. 24. & latissime post alios per eum relatos Anto. Gabriel. commu. conclu. lib. 4. titu. de testa. conclu. 1. nume. 1. & per totam ubi ampliat, limitat, & declarat, & ex Theologis Silue. d. uer. testamentum. ante nu. 5.

111 De testamento uero usurarij manifesti, qui non potest testari, nisi seruata forma c. quanquam. de usu. lib. 6. de quo late Ange. Aret. in tracta. de testam. glo. 18. num. 1. cum sequen. & Iul. Clar. d. lib. 3. senten. quæst. 26. & latissime Couar. uaria. resolu. lib. 3. cap. 3. nume. 3. in fin. & nume. 4. cum seqq. usque ad fi. & omnium latius Io. Baptista Lup. de usu. commen. 4. §. 1. & tribus seqq. dicendum est quod forma illa non seruata, non ualet etiam ad pias causas cum de hoc sit specialiter prouidum per ius canonicum, quod seruatur in testamentis ad pias causas, Bar. in repet. d. l. 1. sub nu. 29. in uerfi. de usurario. & sequen. C. de

fac. eccle. Bald. ibidem in lect. col. 2. in uerfi. quid de testamento usurarij. & in repeti. col. 4. uerfi. octauo quæro. Abb. d. rubri. de testam. nume. 11. & Couar. d. cap. 3. in fi. Io. Baptista Lup. d. §. 1. nu. 39.

De alijs uero usurarijs non manifestis, nec compræhensis in d. cap. quamquam. alijs criminosis, & existentibus in peccato mortali, prout sunt publicæ meretrices, infideles, & similes quamuis Bar. in repet. d. l. 1. nume. 30. & 31. C. de fac. eccles. uoluerit, quod non possint testari ad pias causas cum pro eis nõ sic orandum, nec ab eis ecclesia recipiat oblationes quem sequitur Lap. allega. 125. nume. 2. Bald. in l. iubemus. nume. 2. ad fin. C. de testam. Imo. in cap. 2. nume. 37. de testamen. Gemin. in d. cap. quanquam. §. fin. col. 2. in uerfi. hæc uera. de usu. lib. 6. quod & uoluit Innocen. loquens de excommunicato in cap. cum uoluntate, nu. me. 4. & sequen. quem ibi sequitur Io. And. in nouel. de senten. excommuni. & de luxuriantibus contra naturam, qui propter enormitatem delicti testari non possunt, ut not. Specu. de instru. ed. d. §. compendiose. uerfi. 13. & post eum & Iaco. de Bel. Bart. in auth. ut non luxurien. contra natu. num. 7. contrarium tamen uoluit Bal. in d. l. 1. in lect. col. 2. & in repet. col. 4. in uerfi. sexto quæritur. & sequen. C. de fac. eccle. quem sequitur ibi Aret. num. 3. in fi. & Andr. de Besser. in illius. l. repeti. nume. 63. & seq. & late Franch. in rubri. de testam. lib. 6. nume. 33. & nouissime Mantica de coniec. ultima. uol. lib. 5. titu. 15. num. 43. quod & uerius est, ut late probat Abb. in d. rubri. de testam. declarando, ut ibi per eum nume. 11. qui tamen aliter concludit in hæretico, qui est priuatus omnib. bonis, ut per eum ibi. nume. 7. & idem per omnia concludit Silue. d. uer. testamentum.

stamentum. 1. q. 4. uerfi. nec usurarius. iuncto uerfi. nec feruus.

114 De seruo uero monacho, & alijs religiosis, qui sunt incapaces bonorum concludendum est, quod cum nihil habeant in bonis nihil possunt relinquere etiam ad pias causas in præiudicium eorum, quibus ipsorum bona acquiruntur, & acquisita fuerunt, ut concludit Bar. in d. l. 1. sub nume. 2. C. de fac. eccle. & Bald. nume. 15. & Abb. in d. rub. de testa. ad fi. num. 6. An autem & quando monachi, & alij religiosi, & qui testari possint trad. Docto. in auth. si qua mulier. C. de fac. eccl. Iul. Clar. d. lib. 3. senten. quæst. 28. latissime P. Paulus Consentini in cap. in præsentia. nume. 167. & 168. & cæteris seqq. usque 173. de probatio. & ex Theologis post Diuum Thom. Silue. d. uer. testamentum. 1. q. 3. uerfi. undecimo. ad quos me remitto.

Secundæ Par. Cap. V.

Quod testamentum imperfectum imperfectione uoluntatis incompletæ non ualet etiam ad pias causas.

S V M M A R I V M.

- 1 Testamentum imperfectum imperfectione uoluntatis non ualet etiam ad pias causas.
- 2 Testator si cœpit facere testamentum, & morte præsentis illud perficere non poterit, testamentum non ualet propter imperfectionem uoluntatis etiam ad pias causas.
- 3 Et contraria opin. Bart. tanquam falsa reprobatur.
- 4 Tiraquel. hallucinatio, & inaduertentia.
- 5 Tex. in l. in testamento. ff. de fideicom. lib. explanatur.
- 6 Defectus uoluntatis est defectus procedens

- 7 Voluntas testatoris imperfecta, an sustineatur, quoad perfecte disposita ad piam causam.
- 8 Testamentum dicitur imperfectum ratione imperfectæ uoluntatis quando notarius de illo se rogare non potuit, ut testator iusserat fieri, quod exemplo declaratur.
- 9 Dispositio testatoris, qui uoluntatem suam coram testibus expositam uoluit redigi per notarium in publicam scripturam dicitur suspensa in futurum notarii rogatum & nu. 12.
- 10 Et talis dispositio dicitur potius preparatio ad testandum, quam testamentum.
- 11 Nec ualet etiam ad pias causas, prout author in facto obtinuit.
- 12 Voluntas testatoris non dicitur perfecta, antequam sequatur rogatus notarii quem adhiberi uoluit, quia uidetur suspensa in futurum rogatum.
- 13 Multa tractantur, qua non perficiuntur.
- 14 Partes si conueniant, quod de contractu per eos celebrato conficiatur publicum instrumentum contractus, an dicatur perfectus donec notarius de eo se rogauerit, & instrumentum conficiatur.
- 15 Distinctio per quam opin. contraria in principali articulo conciliatur.
- 16 Testamentum de quo fuit confectum publicum instrumentum non dicitur perfectum nisi constet, quod notarius illud legit coram testatore & testibus.
- 17 Signum tabellionis appositum in instrumento, denotat illud habitum pro perfecto, & absoluto.
- 18 Verba in fine testamenti apponi solita actum ostendunt instrumentum perfectum & absolutum, uel quando notarius asserit se rogatum, & apponit diem.
- 19 Testator qui uoluntatem suam coram notario, & testibus expressit postea eos licentiat uidetur habere testamentum pro perfecto, & absoluto.
- 20 Prout idem quando post instrumentum confectum partes ad actus extraneos diuertunt.
- 21 Testamentum redactum in publicam scripturam per notarium, non tamen lectum, nec.

nec publicatum eorum testibus, an dicatur imperfectum ratione solemnitatis tantum, vel etiam ratione imperfecta uoluntatis, quaestio difficilis, et inter doctrinarios controuersa, qui hinc inde recitantur, et distinctione conciliantur.

22 Rosar. rot. axioma, et unde.

C A P. V.

IVAMVIS igitur, ut ex proxime dictis clare liquet testamentum quantumuis imperfectum ex defectu omiffae solemnitatis iuris positiui ualeat ad pias causas, non tamen ualeat ubi cunque uitium surgit ex iure naturali, & gentium, ideoque si testamentum sit imperfectum imperfectione, ut aiunt, incompletae uoluntatis, uidelicet quando testator coepit facere testamentum, & morte praeventus perficere non potuit, uel quando tantum praeparauerat se ad testandum iuxta exemplum a nobis allegatum per I. C. in l. si quis cum testamentum. & in l. ex ea scriptura. ff. de testam. & in l. si deicommissa. in uersu. quoties. ff. de lega. 3. non ualeat etiam ad pias causas, ut uoluit Bar. & expresse Pau. de Cal. in d. l. si quis cum testamentum. nu. 3. & nume. 5. & ibidem Rapha. Cuma. nume. 2. Aret. ad fin. in uersu. secundo casu. Bal. in repet. d. l. 1. sub nume. 6. I. C. de fac. eccle. & in d. l. ex ea scriptura. ff. de testa. de quo extat celebre consil. Oldr. 119. per totum. Ioan. And. in addi. ad Specu. tit. de instru. edi. §. copendiose. uersu. quid si prius. num. 3. 1. addi. ex parte. ibi, sed fuit quaestio de facto. Ancha. in cap. 2. nume. 10. & in cap. cum esses. nu. 22. de testa. idemque Ancha. in consil. 337. nume. 1. & nu. 2. ad fin. in uersu. sed contra ista. Imo. in consil. 91. in secundo dubio. Barba. in cap. relatum. 1. nume. 22. & pluribus

seqq. eo. ritu. Abb. consil. 105. sub nume. 2. & nume. 3. uolum. 2. & not. Paul. de Cal. in consil. 101. nume. 4. 5. & 6. uolum. 2. & consil. 451. col. 2. in princ. in uersu. sed tamen ipsis non obstant. eod. uolum. & in consil. 75. per totum, & 456. nume. 9. uolum. 1. Alexan. in consil. 105. nume. 3. & 9. uolum. 7. Dec. in cap. 1. sub nume. 15. uersu. sed tamen his non obstantibus. de fid. instrum. idem Dec. in consil. 159. col. 2. in uersu. quibus tamen non obstantibus. & col. seq. & consil. 488. nume. 11. & seqq. Paris. consil. 24. nume. 11. uolum. 3. & consil. 146. nume. 6. & seqq. uolum. 4. late Iaf. consil. 196. col. 4. in princ. in uersu. ad idem. uolum. 2. idemque Iaf. in consil. 8. col. 7. uersu. quarto ad confirmationem. uolum. 3. & latissime Iaf. consil. 155. nume. 1. & col. 2. uersu. sed praemissis non obstantibus. & sequen. uolum. 4. Soz. iun. consil. 147. nume. 29. in fin. & nume. 30. cum seq. & 189. nume. 94. uolum. 2. & consil. 71. nume. 24. uolum. 4. Ruy. consil. 193. sub nume. 8. in uersu. & clare probatur. & consil. 204. sub nume. 3. uersu. sed praedictis non obstantibus. & nume. 4. & nume. 7. in si. cum seqq. uolum. 2. & in consil. 7. nume. 6. & seqq. & consil. xj. sub nume. 12. uolum. 3. Gual. titu. 2. cau. 15. nume. 6. Ana. in consil. 57. col. 1. qui reprobatur contrariam opi. quam tenuit Bar. in l. in testamento. ff. de fideicom. liber. & latissime Ro. qui illam reprobatur tanquam falsam in auth. similiter. in 18. speciali pia cau. nu. 68. C. ad leg. Falc. & Guil. de Benedic. in cap. Raynutius. uer. testamentum. 1. nume. 72. de testam. ubi attestatur, quod contraria opi. ab omnibus tanquam falsa reprobatur. Boer. decis. 93. nume. 10. & decis. 240. nu. 5. ubi alios cumulat, & attestatur de communi, Gramma. decis. 62. nu. 14. & 15. cum alijs adductis per Couar. in d. cap. relatum. el primo, nume. 9. de

de testa. Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 7. uersu. aliquando, & quarto. & alios plures congerit Tiraquel. in 7. priuileg. pia cau. in uersu. contrarium. & Franciscus Vinius commu. opi. lib. 1. uer. testamentum imperfectum ratione uoluntatis. ubi attestatur de communi, & latissime quoque eam probat Natta in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. nume. 139. cum seqq. C. de testa. ubi loquitur tam de testamento inter liberos, quam ad pias causas, & late Cepha. consil. 294. nume. 3. cum seqq. & nume. 9. cum sequen. Anto. Gabriel. commu. conclu. lib. 4. titu. de testa. conclu. 9. nume. 2. & seqq. & prout etiam de testamento inter liberos ibi num. 1. & late Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 9. per totam, cum alijs latissime per nos adductis supra par. 1. c. 16. num. 260. & ceteris seqq. usque ad fi.

Et quamuis Bar. in d. l. in testamento. ff. de fideicom. lib. in contrariam partem uideatur accedere, quena simpliciter refert & sequitur Sozi. in tracta. fallen. regula 3. 10. in 38. priuileg. pia cau. & late comprobat, & firmat Abb. in cap. 1. nume. 2. de success. ab intest. & Imo. qui tamen illam opin. limitat, & declarat in d. l. si quis cum testamentum. quem refert, & ad plenum sequitur Ang. Aret. in §. ex eo. col. fin. in uersu. in glo. nullum. inst. quibus modis testamen. infirmen. & alios allegat Tiraquel. in d. 7. priuileg. in prin. quorum plurimi loquuntur quando est defectus solemnitatis non uoluntatis: tamen quicquid alij uoluerint, & ipsemet Tiraquel. ibidem ad fin. in uersu. sunt tamen praecedens opi. iuxta conclusionem nostram uerior, & magis communis est pluribus, ac ualidioribus autoritatibus, & rationibus roborata, & contraria pars fundata in opin. Bart. in d. l. in testamento. est tanquam falsa communiter reprobata, ut attestantur Rom. Ana. & Guil.

de Benedic. supra in princ. allegati.

4 Ex quibus patet hallucinatum fuisse Tiraquel. loco proxime allega. dum attestatur, quod d. opin. Bart. communior est, quam ipse inaduertenter sequitur per text. quem ait expressum in d. l. in testamento. qui tamen nihil

5 penitus concludit, cum solum probet ex testamento imperfecto deberi libertatem, & sic legata pia; non tamen loquitur quando est imperfectum ex defectu uoluntatis, & idcirco potest, prout debet intelligi de imperfectio-

6 ne solemnitatis, non autem uoluntatis, cum iste sit defectus procedens a iure naturali in quo leges non dispensant, ut late supra cap. proximo. numero 65. 66. & pluribus seqq. itaque uides quantum in hoc deceptus fuerit ibi Tiraquel.

7 Rursus quamuis aliqui uoluerint saluare opin. Bart. in d. l. in testamento, prout etiam ipsemet innuit quando uoluntas erat in se perfecta quo ad ipsam piam causam, puta quia non apparet, quod testator circa illam uoluerit ultra aliud disponere, quam disposuit, licet ad alia transierit, & morte, aut furore praeventus non potuerit testamentum complere, ut per Dec. post alios per eum relatos d. consil. 159. col. fin. in uersu. quarto & ultimo. & in d. cap. 1. col. 5. uersu. non obstat. de fid. instru. & Nicel. super concordan. Barto. 210. quem refert Gabriel. d. conclu. 9. nume. 7. titu. de testamen. & Tiraquel. d. priuileg. 7. in si. uersu. sunt tamen qui hoc intelligunt. quam opin. etiam sequitur & probat Couar. in d. cap. relatum. 1. nume. 10. de testam. nihilominus, quod indistincte non ualeat talis dispositio opt. probat, & firmat Iul. Clar. post Sigismun. per eum relatum. d. quaestio. 3. uersu. aliquando & quarto. & latissime Natta in d. §. ex imperfecto. nume. 140. qui uideatur.

8 Sed hic cadit ardua, & pulchra dubitatio, an ex eo quod testator iusserit uocari notarium, ut de eius ordinatione, & uoluntate, quam coram testibus explanauit, redigeret testamentum in publicam scripturam, & morte præuentus non potuerit notarius de testamento se rogare, prout testator fieri iusserat, dicatur testamentum imperfectum imperfectione uoluntatis ita, ut non ualeat etiam ad pias causas, uel solennitatis tantum. in quo articulo satis per doc. controuerso Oldra. in suo consi. 119. ab omnibus celebrato concludit hic adesse defectum, & imperfectionem uoluntatis eo quia licet testator coram testibus expresserit totam eius uoluntatem, tamen ex eo, quod uoluit illam redigi per notarium in publicam scripturam, talis uoluntas uidetur suspensa donec notarius de illa publice se rogauerit, unde antequam id fiat non potest dici

9 testamentum, sed potius quædam præparatio ad testandum, ut ibi latius per eum, & Ioan. Andr. qui attestatur ita fuisse iudicatum, Pau. de Cast. Ancha. Barba. Imo. Alexan. Paris. Dec. Ruyn. Gram. Iaf. Ana. & Sozin. iun. Cepha. & alii supra allegati num. 2. & alii quâplures, quos refert, & sequitur Couar. d. cap. relatum. el primo, nume. 9. & Iul. Clar. d. q. 7. uerfi. aliquando & tertio. Alberic. in l. hac consultissima. §. si quis autem. uerfi. quid si aliquis. C. de testam. Abb. consi. 98. ad fin. uolum. 2. Ang. in l. contractus. nume. 4. loquens tam in contractu, quam in testamento. C. de si. instru. & nouissime Zun. pro uxo. nume. 12. & num. 291. cum sequen. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 2. titu. 4. num. 6. quibus addo Guid. Papæ consi. 55. nume. 3. & decif. 538. ad fin. uer. sed quid si notarius. & Anto. Gabriel. latissime tiru. de testa. d. conclu. 9. nume. 3. & 4. per totam, ubi in spe-

cie, quod non ualeat in his terminis dispositio etiam ad pias causas ibi, nume. 6. Et ita quoque in terminis piæ causæ in casu isto, ubi fuerat uocatus notarius ad effectum se rogandi de testamento, ego secundum hanc opin. de anno 1579. in facto obtinui in quadam causa matris meæ, de qua supra mentionem feci par. 1. cap. 8. num. 32. contra oconomum capellanum, & canonicos Sancti Laurentii in Damaso supra quodam prætenso relicto Capellæ de Picchis in d. Ecclesia Sancti Laurentii, per q. Achillem de Picchis facto.

11 Et ratio principalis huius opin. ex mente Doct. ea uidetur, quia ut dixi uoluntas testatoris uidetur suspensa in futurum notarii rogatum quem uoluit adhiberi, unde non potest dici perfecta ante illum sequutum, ut præcise declarat Pau. de Cast. in consi. 75. col. fin. uerfi. sed tamen ipsis non obstantibus. par. 1. & consi. 451. col. 2. in princ. & in uerfi. sed tamen ipsis non obstantibus. par. 2. Abb. consi. 98. ad fin. uol. 2. Dec. consi. 159. col. 2. uerfi. quibus tamen non obstantibus. Paris. consi. 24. nume. 10. in fin. cum sequen. uolum. 3. Ruy. consi. 11. nume. 12. uolu. 3. nam & in ipso actu stipulandi (ut experientia ipsa docemur) testatores sæpe mutant, addunt, & reuocant plura per eos prius ordinata, ut in proposito considerat Iul. Clar. lib. 3. senten. quæstio. 7. in fin. quia multa tractantur, quæ non perficiuntur, & non ueniunt ad conclusionem, & finale effectum, ut dicit Bal. in l. multum. nume. 2. ad fi. uerfi. quandoque præcedit tractatus. C. si quis alt. uel sibi. idem Bal. in l. cum al legas. nu. 8. C. de usu. Alexan. consi. 13. nume. 17. & consi. 18. nume. 2. & consi. 28. nume. 3. uolu. 1. Dec. in l. non omnis, nume. 2. ff. si cert. pet. & in proposito idem Dec. d. consi. 159. col. 3. uerfi. &

si. & retenta conclusione supradicta. & latius consi. 488. sub num. 9. in uerfi. quibus tamen. & similib. & nu. 10. unde non sufficit probare tractatum, ut dicunt Doct. prædicti, & not. Iaf. in l. elegantior. in princ. nume. 2. ff. de cond. ind.

14 Quæ quidem opin. ex eo maxime confirmatur, quod in simili quoque uideamus in contractibus, in quibus licet partes sint de omnibus concordet, tamen si uolunt, quod de eo rogetur notarius, licet nõ ad substantiam contractus, sed ad faciliorem probationem iux. l. contrahitur. ff. de pigno. & generalem orbis obseruationem, nihilominus contractus non dicitur perfectus, nisi sequatur rogatus, ut partes fieri uoluerunt, & idcirco interim donec sequatur rogatus quilibet penitere potest, ut optime declarat Ange. in d. l. contractus. & post eum ibidem Pau. de Cast. nume. 9. & idem Pau. de Cast. in l. cum res. nume. 4. C. de proba. & in l. qui bis idem. nu. 2. ff. de uer. oblig. & in consi. 241. col. 2. in princ. in uerfi. secundus uero testis. par. 1. Aret. consi. 159. in secundo dubio. Ruy. consi. 1. nume. 10. uolu. 3. late Iaf. consi. 151. col. 1. in uerfi. secundo. & col. seq. uolum. 2. Sozi. iun. consi. 71. num. 14. uolum. 4. Boer. decif. 48. nume. 18. Affli. decif. 39. num. 4. Dec. d. c. 1. sub nu. 14. cum seq. de fid. instr. & consi. 11. col. 1. in uerfi. comprobatur. & consi. 159. nume. 3. in fin. & seq. Anto. Gabriel. qui alios refert, com. conclu. lib. 3. titu. de pac. conclu. 3. nu. 1.

Et quamuis non defuerint, qui in præfenti articulo contrariam partem firmauerint, prout Dec. in l. pactum, quod bona fide. nume. 3. C. de pact. & idem late consi. 340. col. 2. præsertim nume. 2. & nume. 3. ubi pluribus modis respondit ad fundamentum Paul. de Cast. proxime allegati, Gratianus

consi. 107. col. 1. uol. 1. & alij relati per Anto. Gabriel. d. conclu. 3. sub nu. 1. in uerfi. contrarium, & Rota ut patet ex decif. Peregri. 34. lib. 1. & Put. 43. lib. 3. & nouissime ex decif. facta in illa Romana hæreditatis de Picchis, de qua supra etiam mentionem feci nume. 11. coram Seraphino die prima Iunij 1583. & in principali articulo respectu testamenti late Alexan. consi. 4. num. 13. & 14. uolu. 7. Ruy. consi. 1. nume. 21. & 22. & consi. 15. nume. 20. uolum. 2. Couar. d. c. relatum. sub nu. 11. in uerfi. tertia conclusio. ad med. ibi, nec oberit huic tertiæ conclusioni, & latissime Cepha. consi. 99. num. 6. cum seqq. & nume. 18. uolu. 1. & Natta in repet. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. nume. 146. & 147. C. de testa. & alij quos ad plenum congerit Antonius Gabriel. qui hanc opi. late confirmat d. conclu. 9. nume. 8. & pluribus seqq. in titu. de testa. & latissime quoque Zun. d. respon. pro uxo. nu. 294. & pluribus seqq. & nume. 336. & ibi nume. 295. de communi attestatur contra Old. cuius tamen contrarium patet ex allegatis nume. 10. & secundum quam Old. opi. in facto obtinui, ut ibi dixi nu. xj.

15 Nihilominus possent istæ opi. non immerito ad concordiam reduci, ut facit Zun. proxime allegatus nu. 290. 291. & 292. iuncto nume. 293. & pluribus seqq. ut dicamus, quod aut ex uerbis testatoris apparet ipsum uoluisse differre dispositionem suam in aliud tempus, & in aduentum, & rogatum notarij, & isto casu licet explanasset illam coram testibus uideretur tamen ista præparatio potius testamenti, quam testamentum, & procedat i. opi. Old. & sequacium supra relata nu. 10. aut inspectis negocijs, circumstantijs, & ex uerbis ipsis apparet testatorem uoluisse omni mora postposita

sita testari, quia forte laborabat in extremis, & mori incipiebat, & totam eius uoluntatem coram testibus expressit, & pro perfecta, & absoluta illam habuit, & hoc casu, licet fuerit missum pro notario nō tamen ex hoc arguitur, quod uoluntas fuerit suspensa in aduentum ipsius notarij: sed quo magis eius uoluntas patens esset de ea conficeretur publicum instrumentum, quod licet factum non fuerit, quia testator morte forsitan, aut phrenesi præuētus fuit, nihil impedit quominus eius uoluntas ad pias causas, & inter liberos sortiatur effectū postquam per testes legitime probari potest, quamuis de illa nullum fuerit cōfectum instrumentum, ut testator ipse desiderabat, & procedat altera opinio contra Oldr. de qua supra proximo uerfi. Et quamuis, cui suffragatur Couar. in d. c. relatum. sub nume. 11. in uerfi. tertia conclusio. ad fi. quam etiā distinctionem probat, & repetit idem Zuntus ibidem, nume. 337. & sequen. & fuit consideratio Narræ in d. §. ex imperfecto. nume. 147. ut patet in finalibus eius uerbis. uerum quia Zuntus distinctio uidetur solum procedere in casu claro saltem ex ipsis negocij circumstantijs, nec per eam declaratur, quid dicendum in casu dubio. idcirco ex mente doc. alia uia res ista ad concordiam reduci debet, ut breuiter primam dicamus Oldr. opi. communiter a Docto. approbatam ueram esse, & regulariter procedere, adeoque iux. illius opi. regulam constituentem esse, ut ex uocatione notarij semper uoluntas imperfecta arguatur, & suspensa in futurum notarij rogatum, nisi clare ex uerbis ipsis testatoris, & negocij circumstantijs inspectis constet de contrario, & ita fallit regula prædicta in casu in quo clare, uel præsumptiue constat de uoluntate con-

traria testatoris, & procedat opinio contraria.

16 Et circa prædicta non est omnittendum, quod ubicunque fuit uocatus notarius qui de testamento publicam scripturam confecit nihilominus testamentum non dicitur perfectum, & absolutum nisi constet, quod notarius illud legerit coram testibus, & testatore qui illud cōfirmauerit, nec ex eo quod scripsit præsumitur illud legisse iux. glo. no. quam ibi no. Bart. & Bal. in l. fidei commissi. §. quoties. ff. de leg. 3. & not. idem Bal. in l. statutis. in prin. C. de sen. ex breui. reci. & i. auth. quod sine. sub num. 1. C. de testam. & idem Pau. de Castr. in l. hac consulti. §. at cum humana. nu. 3. C. qui testa. face. pos. & idem ubi bene declarat, in l. si is qui. aliās si quis cum testamentum. nume. 3. ff. de testam. & ibidem bene Rapha. Cuma. nume. 2. & Paul. de Castr. in consil. 75. in fi. par. 1. Bart. & cæteri in l. sciendum. ubi post alios Ias. sub nume. 39. ad fin. ff. de uerbo. oblig. Felin. in c. 1. nume. 17. & ibidem Dec. nume. 14. de fid. instrumen. Ruy. 1. consil. nu. 7. 8. & nu. 13. & Ioan. Campegius in subscriptione ad illud sub num. 28. in uerfi. ulterius, & quinto; & uerfi. ultimo. uol. 3. & late, & bene Ruy. consil. 7. nume. 6. & seqq. eod. uolum. 3. Sozin. iun. consil. 147. nu. 15. uolum. 2. Mantica de coniect. uol. 1. uolum. lib. 2. tit. 4. sub nume. 6. Couar. in d. c. relatum. 1. nume. 11. de testamen. in 1. conclusi. Celsus Vgo consil. 102. nume. 2. Euerar. in locis lega. centu. 27. in uerfi. Idcirco ad multa induci potest. nisi in scriptura sit appositum signum tabellionis, quia ex signi appositione præsumitur instrumentū perfectum, & absolutum, & uoluntas partium completa, quia est quidam terminus dispositionis redactæ in scripturam sicut termini lapidei sunt fines agrorum,

agrorum, ut not. declarat Bald. in l. 1. nume. 22. C. de fid. instrumen. & iux. ha. l. 2. §. f. lib. 10. & post eum Ias. in d. l. sciendum. nume. 39. in fin. & in l. si ita sit scriptum. sub nume. 15. ff. de leg. 1. Couar. in d. cap. relatum. sub d. nume. 11. in prima concl. in fi. uel nisi in fine instrumenti notariis appouerit illa uerba, quæ communiter apponi solent, actum ad significandum rem perfectam, ut not. tradit Bald. in d. auth. quod sine. col. 1. C. de testam. quem sequuntur Paul. de Castr. in d. l. si quis cum testamentum. num. 4. eod. tit. ff. de testamen. & in l. hac consulti. §. in fin. prin. C. de Alexan. consil. 14. nume. 14. & 15. uol. 6. Ias. in d. l. si ita sit scriptum. sub d. nume. 15. ff. de leg. 1. Ruyn. consil. 159. nume. 11. uol. 4. Cagnoli in l. si librarius. nume. 71. ff. de regulis iur. Ias. in consil. 8. col. 1. in uerfi. confirmatur. uolum. 3. Guald. titu. de testamen. ord. caute. 11. sub nume. 6. Barba. in consil. 32. col. 6. in uerfi. præterea bene ponderetur. uolum. 1. Couar. in d. cap. relatum. sub d. num. 11. ubi supra: Mantica de coniect. uol. 1. uol. 2. titu. 4. nume. 7. & Pau. de Castr. in consil. 25. par. 2. & ibi paulo ante idem concludit quando notarius asserit se rogatum, & appouit diem, quia ambobus significantrē perfectam; uel postquam testator totam suam uoluntatem coram notario, & testibus expresserit licentiat eos, & partes ad actus extraneos diuertunt iux. glof. communiter approbatam in l. in bonâ fidei. C. de pac. ubi Cyn. & Fulgo. in fin. Salyc. Alexan. & Dec. nume. 12. in fin. Alexan. consil. 74. sub nume. 3. uerfi. & ubicunque testator uoluit. 1. Tiraquel. de retract. conuentio. §. 1. glo. 5. nume. 25. ad fin. & not. Paul. de Castr. in d. l. si quis cum testamentum. nu. 6. ff. de testa.

21 Sed in hoc quoque magna oritur difficultas, & controuersia inter iuris interpretes ex eo, quod uoluntas, & dispositio testatoris scripta per notarium non tamen lecta sit, nec publicata coram testibus dicatur imperfecta ratione tantum solennitatis, de quo nullum est dubium per supra allegatum nume. 14. an uero, & in hoc stat difficultas, etiam ratione imperfectæ uoluntatis, in qua reperiuntur uariæ opiniones. Bar. in d. l. si quis cum testamentum. nu. 4. ff. de testa. uoluit hunc esse defectum solennitatis tantū, ideoque ualere inter liberos, loquitur tamen in testamento scripto manu testatoris non lecto, nec publicato coram testibus, & notario, de quo est text. in auth. quod sine. ubi omnes, C. de testamen. unde in istis terminis Bar. bene loquitur, & cum eo est communis opin. ut per Alexan. consil. 114. nume. 7. uolum. 7. sed isti non sunt termini quæstionis propositæ in casu, in quo fuit scriptum testamentum per notarium de mandato testatoris coram testibus, quod tamen nō fuit per notarium postea publicatum, nec stipulatum, & idcirco inaduertenter adducitur ibi Bar. per doc. ad hanc conclusionem firmam; sed & idem Bart. subdubie tamen hoc idem uoluit in quæstione præposita in d. l. fidei commissi. §. quoties. ff. de leg. tertio, & ante ipsum Dyn. in l. Lucius. ff. de milit. testa. ubi ex hoc infert in terminis propositis ualere testamentum ad pias causas: quem refert, & sequitur Sozi. in tract. fallen. regula 310. priui. 34. & Roma. in auth. similiter. nume. 63. C. ad leg. Fal. quā opin. sequitur etiam Alex. in l. hac consulti. §. ex imperfecto. sub nu. 3. & sub nu. 4. in uerfi. & ex no. per Imo. C. de testa. ubi dixit in quæstione præposita adesse defectum solennitatis non uoluntatis,

& clare Ias. ibi nu. 4. idem uoluit Alexan. si bene ponderetur in consi. 4. nu. me. 13. & seq. uolu. 7. & Pau. de Cast. in consi. 75. nu. 4. cum seq. par. 1. & consi. 25. par. 2. quamuis enim loquatur in testamento, quod fuerat nuncupatum, & scriptum per notarium, tamen non fuit relect. im. postea coram testibus, quæ relectio erat necessaria pro solemnitate, ut dicit ibi Paul. de Cast. non tamen fuit necessaria quo ad piã causam ex quo non fuit imperfectio uoluntatis, sed solemnitas, ut ibi per eum, & idem concludit in d. l. si quis cum testamentum. sub num. 3. ff. de testa. & ibidem clare Imo. nu. 6. & Aret. col. 2. per totam, ubi late disputat, & tandem hanc opin. sequuntur uti marginis communem Ana. in consi. 57. nu. me. 2. Guid. Papa decif. 538. in uersif. sed quid si notarius. Boer. decif. 93. nu. me. 10. & Dec. post alios per eum relectos in consi. 59. sub nu. 3. ubi dicit, quod omnes ita tenent. Couar. qui late hanc opi. comprobat in d. c. relatum. sub nu. 1. uersif. tertia conclusio. & Iul. Clar. alios referens, & hac conclusionem modificans, & bene lib. 3. sentent. q. 7. uersif. aliquando uero. Tiraquel. de priui. piã cau. priui. 6. & nouissime comprobat Simon. de Pretis cof. 85. nu. 9. & alij seqq. & latissime Ludo. Zun. in respon. pro uxore. nu. 285. & quarto etiam seqq. ac rursus nu. 502. cū seqq. ubi post plures alios per eum relectos attestatur de cõmuni, quod defectus publicationis testamenti est defectus solemnitatis non uoluntatis, & idcirco, quod non attenditur inter liberos, neque ad piã causas, ut per Tiraquel. & alios proxime allegatos.

Contrariam uero opinio. tenuit Bald. in auth. quod sine. col. 1. C. de testa. reprobans opinio. Bart. in d. l. si de commissis. §. quoties. ff. de lega. 3. um quo transit. ibi simpliciter. Paul.

de Cast. num. 3. & expresse & clarius idem Castren. in hac consultissima. in si. princip. num. 4. in si. cum seq. C. de testam. & Salic. in ea. l. §. ex imperfecto. num. 7. & bene Rapha. Cuma. in d. l. si quis. cum testamentum. alias si is qui. num. 2. ff. de testamen. Ang. Aret. in tract. de testamen. glo. 106. factum lectum & perfectum. ubi quod isto casu non ualet etiam quo ad liberos, & attestatur de communi contra Bar. in d. §. quoties. Ancha. consi. 337. de efficacia. nu. 1. & nu. 2. ad si. uersif. sed contra ista. ubi quod isto casu ultima uoluntas dicitur imperfecta. quo ad solemnitatem, & quo ad uoluntatem. Gui. papæ consi. 55. nu. 3. Ruinaz. nu. me. 15. & 16. uol. 2. & late in consi. nu. 7. 8. 9. & seqq. ubi nu. 21. ad si. attestatur de cõmuni uol. 3. & late comm. probat Ioan. Campegius in subscriptione seu confirmatione add. consi. 1. Ruyn. & uoluit Gellus Vgo consi. 102. num. 2. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 2. titu. 4. num. 6. Soci. um. consi. 147. num. 15. 85. 16. & consi. 189. nu. 94. uol. 2. & consi. 71. nu. 16. & 17. & nu. 24. uol. 4. & quando notarius ad scribendum testamentum fuit uocatus ex ordine testatoris; Couar. in d. c. relatum. sub nu. 11. uersif. uel aliter potest intelligi. post Ruy. consi. nu. 15. & 16. uol. 2. & hanc opin. communem esse attestatur idem Ruy. in consi. 1. nu. 2. in si. uol. 3. & Sozi. iun. d. consi. 71. num. 17. ubi in hoc alios etiam adducit uol. 4. & firmiter plures ex his, qui sequuti fuerant opin. Old. quos supra citauimus num. 2. & nu. 10. quos hic referre non expedit; in qua difficultate Ruy. fuit in noua consideratione in consi. 1. nu. 7. 8. 9. 10. & 11. uol. 3. quod aut loquimur in testamento condito. inter extraneos, & isto casu uera sit ista opinio. quod defectus publicationis, seu lectionis testamen-

amenti sit non solum defectus solemnitatis, sed etiam imperfectionis uoluntatis, ideoque non ualere etiam si per testes qui illud ex ore testatoris audiuerunt in testamento inter liberos uel ad piã causam, & procedat prima opi. quod tunc publicatio dicatur solum respicere solemnitatem, sed nõ uoluntatem, quam Ruy. late probat assignans rationem diuersitatis inter casum & casum, ut ibi latius per eum. quam distinctionem probat etiam Sozi. iun. in d. consi. 71. nu. 24. uol. 4. & est de mente Gui. papæ in d. deci. 538. ad si. supra pro parte contraria alleg. & aliter distinguit & declarat Couar. in d. c. relatum. sub nu. 11. uersif. tertia conclusio. ad si. uidelicet ut ex uocatione notarij tunc demum præsumatur imperfectio uoluntatis ubi expresse, uel ex quibusdam coniecturis constat testatorem non aliter testari uoluisse, quam si eius uoluntas per notarium in publicam scripturam redigatur; alias sit solum defectus solemnitatis, ut ibi per eum, sed nihilominus resolutio uera etiam in hac difficultate colligi potest ex resolutione; & distinctione supra tradita num. 13. quamuis in hoc alias inter uariauerint Domini de Rota, ut apparet ex decif. Crescen. 164. lib. 1. & etiã sibi ipsis parum constantes imo contrarij modo unum modo aliud tenuerint, prout etiam apparet ex decif. factis in causa matris meæ Romana hereditatis de Picchis de qua etiam supra mentionem feci num. 11. primo coram. r. p. d. Vicecomite die 15. Iunij. 1580. & postea ex alia illi contraria in eadem coram. r. p. d. Serafino die 13. Iunij. 1582. & prima Iunij. 1583. quod nouum non est ut apparet ex his, quæ super hoc late recensent, & attestantur Cassa. deci. ul-

ti. nu. 15. & 16. de cau. pos. & proprie. & Sarnen. in regula de trienna. q. 53. in uersif. non obstant iura. usque ad si. ita ut. nimitum si axioma in usum uenerit Rota rotat, ut dicebat practicus Casarellus antiquus cur. aduocatus, ut refert glo. in proem. regula. & Silua nuptia. lib. 5. sub nu. 62. Sarnen. in c. r. nu. 49. de iud. lib. 6. & post alios nouissime Cora. de com. opi. lib. 2. titu. 9. nu. 58. & 59. quæ obiter dicta missa faciamus.

Secunda Par. Cap. VI.

Quod in testamentis ad piã causas seruandum est ius canonicum tam in foro ecclesiastico, quam seculari etiam in terris imperij.

S Y M M A R I V M.

- 1 In testamentis ad piã causas duo tantum testes sufficiunt de iure canonico, ommissa quacunque solemnitate iuris positini, licet factus de iure ciuile.
- 2 In testamentis ad piã causas ius ciuile cedit iuri canonico.
- 3 In testamentis ad piã causas ius canonicum seruari debet etiam in terris imperij, in foro etiam seculari.
- 4 Et ita pronunciatum fuit per Inno. Quartum in publico consistorio.
- 5 Causa relictorum ad piã causas est mixta fori.
- 6 Episcopus habet iurisdictionem etiam in laycos ubicunque agitur de piã causis.
- 7 Executio ultimarum uoluntatum reputatur causa piã, in qua Episcopus potest se intromittere.
- 8 Pietas uersatur in adimplendo ultimis defunctorum uoluntates.
- 9 Causa, in qua agitur de relictis ad piã causas, reputatur quasi spiritualis, & ecclesiastica.

- 10 *Leges Caesaris, & alia statuta particularia disponen. contrarium eius quod est dispositum per ius canonicum super relictis ad pias causas, nihil valent.*
- 11 *Relicta ad pias causas debent iudicari secundum canones, non obstat aliqua lege Imperiali, seu municipali facta, vel fenda.*
- 12 *Leges seculares, & statuta nihil valent, nec possunt in his, qua sunt spiritualia.*
- 13 *Statuta contra libertatem ecclesiasticam sunt nulla, etiam ex iuris civilis dispositione.*
- 14 *Qua dicantur contra libertatem ecclesiasticam remissive.*
- 15 *Consuetudo Anglicana etiam temporis immemorabilis reprobatur.*
- 16 *Libertas ecclesiastica est de iure diuina.*
- 17 *Statuta sub verbis generalibus non comprehendunt casum contra libertatem ecclesia.*
- 18 *Statuta introducentia aliquam solemnitatem in testamentis adhibendam non comprehendunt testamenta ad pias causas.*
- 19 *Layci super relictis piis & spiritualibus, & concernentibus animam nullam habent iurisdictionem.*
- 20 *Generalis sermo non comprehendit illicita, nec casum in quo quis spiritualiter statuere non potest.*
- 21 *Leges & statuta specificè loquentia de actibus & personis piis & religiosi nihil valent etiam quod reperiantur incorporata in volumine Decretorum.*
- 22 *Leges per Gratianum in volumine Decretorum inserta non propterea dicuntur canonizata nisi sint alias per Pont. in aliquo canone approbata.*
- 23 *Liber Decreti an dicatur approbatus pro authentico.*
- 24 *Gratianus non habuit potestatem condendi leges.*
- 25 *Generalis & tacita approbatio voluminis Decreti non trahitur ad omnia dicta Gratiani ibi inserta.*
- 26 *Generalis confirmatio non trahitur ad illicita.*
- 27 *Gratianus ordinis Sancti Benedicti vir religiosissimus & eruditissimus in sacris &*

- diuinis scripturis.*
- 28 *Gratianus apud in multis reprobatur sicut alterius doctoris.*
- 29 *Martinus gloss. faceret mentium esse Gratianum.*
- 30 *Rubrica librorum iuris civilis, & canonici possunt allegari ad decisionem causarum.*
- 31 *Rubrica solis statutorum sine nigro habetur pro tex. & potest pro lege allegari.*
- 32 *Rubrica Decreti non sunt authentica, & a quo fuerint posita, & confecta.*
- 33 *Rubrica huiusmodi Decreti dicuntur apocrypha.*

CAP. VI.

- 1 **I**N testamentis igitur ad pias causas, sine dubio duo tantum testes sufficiunt, omnia quacunque solemnitate iuris positum ex dispositione text. d. cap. relatum. 1. de testa. licet secus de iure civili quo non inuenitur dispensatum, quo ad numerum testium in his testamentis, Bal. in consi. 20. in prin. uol. 1. & latissime supra par. 1. cap. 12. ostensum fuit; & tamen in hoc ius civile cedit iuri canonico, ut late per Bar. in repe. d. l. 1. nume. 80. cum seq. Bal. sec. 1. nume. 9. & Iaf. lec. 1. nu. 36 cum seq. ut que ad fi. C. de fac. eccle. Bal. d. consi. 10. & Alex. consi. 105. nu. 9. 10. 11. 12. & 13. uol. 4. quod seruandum est tam in foro canonico, & ecclesiastico, quam civili, & seculari etiam in terris Imperii, ut post Bar. no. Iaf. in d. l. 1. prima lec. nu. 2. ad fin. & lect. 2. nu. 28. C. de fac. eccle. Alex. in l. captatorias, sub nu. 4. C. de testa. mili. & idem late in consi. 209. col. 1. uol. 2. Abb. nu. 2. & Couar. post alios per eum. relatos in d. cap. relatum. nume. 1. de testa. Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 6. in fin. princ. & uers. hinc infertur, ubi post Io. And. & Imo. per eum relatos attestatur ita communiter obseruari, Matica de cōiect. ult. uolun. lib. 6. tit. 3. num. 4. cum alijs
- 2
- 3

alijs adductis per Tiraq. d. priui. pia cau. priui. 163. & ita fertur Inno. quartum pronunciaffe in publico confistorio, ut refert Bal. in consi. 284. uol. 3.

7 Hæc enim causa relictorum ad pias causas est mixti fori, quæ tractari potest in utroque foro tam coram iudice layco quam coram ecclesiastico, etiam si reus conuentus sit secularis, prout de hoc est tex. not. & singu. de iur. ciuili in l. hæreditas. uers. si defuncto. in si. iuncta glo. in uer. principali. ff. de pet. hæ. quem ad hoc not. ibi Bal. Ang. & Pau. de Cast. nume. 2. ubi dicit quod ille tex. ad hoc semper allegatur, & addo similem in §. si quis ædificationem. in auth. de eccle. titu. & in l. nulli licere. & in l. si quis ad declinandam. C. de epi. & cler. & in l. in testamento. la. 1. in si. iuncta glo. fina. quæ allegat concordant. ff. de cond. & demonstr. & de iure canonico in d. c. si hæredes. & in c. nos quidem. & ibi clare Innoc. de testam. Specu. titu. de instru. edi. §. nunc uero aliqua nu. 80. Bar. in l. solent num. 13. ff. de alim. leg. Ange. in consi. 137. in si. & præcise Alex. consi. 170. nu. 1. uol. 2. & Abb. in d. c. relatum. nume. 8. & post alios Couar. nu. 13. de testa. idemq; Abb. in c. si hæredes. nume. 3. & ibi etiam post alios Couar. nu. 1. eo. titu. late Barba. consi. 42. col. antepen. pen. & fi. uol. 4. & post alios latissime per eum relatos Tiraq. in 149. priui. pia cau. ubi in si. attestatur omnes ita tenere, quod sit mixti fori, quia, ut ipse late profertur, ubicunque uersatur causa pia habet Episcopus iurisdictionem etiã in laycos, prout de hoc sunt dicta iura clara, & in l. 1. ubi hoc not. Bald. C. de epi. audien. & ad idem tex. in c. 1. ubi id expresse not. Abb. num. 9. ad fi. de empt. & uend. Innoc. & cæteri in c. significantibus. de offi. deleg. Spec. titu. de instru. edi. §. nunc uero aliqua

nume. 74. & in specie ex Theologi's Silue. d. uer. testamentum. 1. q. 6. uer. tertium. & idcirco qui a pium est, ut ultimæ defunctorum uoluntates adimpleantur hæc cura pertinet ad Episcopum præsertim in relictis ad pias causas in d. l. nulli licere. & d. l. si quis ad declinandam. C. de Episc. & cler. & in d. c. nos quidem. & c. si hæredes. de testamen. cum alijs supra allegatis. & latissime declarat Barba. proxime allegatus, & multum bene Abb. in rep. c. cum effes. sub nume. 33. de testamen. ubi idem probat in relictis ad non pias causas, quia saltem pietas uersatur (ut dictum est) in adimplendo ultimas defunctorum uoluntates, ut probat tex. in l. contra uoluntatem. ibi, ne uidearis iura pietatis uiolare. C. de testam. manu. late & bene Bald. nouel. de dote; ubi declarat in §. par. col. 1. adeo quod Episcopus, ut illæ executioni demandentur potest se intromittere, quod & late probat Abb. in d. c. si hæredes. nume. 7. & idem in d. c. nos quidem. nu. 8. & in cap. tua. etiam nume. 8. de testamen. Alexan. in consi. 239. in si. uolum. 6. & post alios Couar. in d. c. si hæredes. sub num. 3. ante uers. cæterum. ibi, eadem uero glo. multo ergo magis in relictis ad pias causas, ut dictum est postquam causa ipsa, in qua agitur de relictis ad pias causas est ex se causa pia quasi spiritualis, & Ecclesiastica, Bart. in d. l. 1. nu. 80. ad fi. & seq. C. de fac. eccle. & ibidem Iaf. lec. 1. ante nu. 38. Alex. consi. 209. col. 1. in uers. præterea in his, quæ spiritualia sunt. uol. 2. & idem in consi. 105. nu. 10. uol. 4.

10 Et hinc est etiam quod si Imperator statueret contrarium eius quod statutum reperitur de iure canonico in relictis ad pias causas eius constitutio nihil ualeret, & omnes leges & statuta contrarium disponensia nihil ua

lent, ut concludit Bar. in repet. d. l. r. proxime allegatus. C. de sac. eccl. nu. 80. 81. cum seqq. ubi in fi. concludit quod non obstante aliqua lege communi municipali, uel Imperiali facta, uel fienda relicta ad pias causas debet iudicari secundum canones & iura diuina, & naturalia, uel gentium & non secundum leges, quem refert & sequitur ad plenum Alex. in d. consi. 209. nu. 2. per totum uol. 2. & d. consi. 105. nu. 10. etiam per totum, ubi idem repetit uol. 4. & firmat Bald. in d. l. r. in 1. lec. ad fi. C. de sac. eccl. & ibidem

12 Iaf. etiam lec. 1. nu. 36. leges enim & statuta secularia nihil possunt, nec ualent in his, quæ sunt spiritualia, nec possunt in eorū præiudicium aliquid statuere, nec in his, quæ concernunt animam & peccatum & sim. iux. tex. in c. fin. ubi cano. de præscrip. & in c. ecclesia Sanctæ Mariæ. de constitu. & in l. priuilegia. ubi Bart. Bald. Pau. de Cast. & cæteri not. C. de sac. eccl. & bo. tex. ubi glo. & doct. in cap. licet mulieres. de iureiur. lib. 6. glo. quæ allegat concordan. in regula possessor. de reg. iur. lib. 6. & in c. 1. & ibi tradd. cano. ubi Abb. nume. 5. & cæteri de nos. ope. nuncia. & cano. in c. clerici. ubi post alios Dec. in 1. notabili de iudi. Cald. consi. 18. in princ. de constituto. prout etiam determinat Bart. in repet. l. uni. nu. 28. cum seq. C. de sum. Trin. Bald. & Pau. de Cast. in l. generali. nu. 3. C. de sac. eccl. Alex. d. consi. 209. nu. 2. & seq. uol. 2. & d. consi. 105. nu. 11. & 12. uol. 4. Iaf. in d. l. r. lec. 1. nu. 39. & seq. C. de sac. eccl. faciunt late adducta supra par. 1. c. 10. nu. 8.

13 quia essent contra libertatem ecclesiasticam, quæ etiam ex ipsa iur. ciuilibus dispositione cassa, & irrita iudicantur, per l. priuilegia. & auth. cassa & irrita. ubi Bar. Bal. Pau. de Cast. & cæteri. C. de sac. ecc. & ibi post alios Dec. nu. 9.

14 ubi declarant, quæ sint ea quæ possent dici contra libertatem ecclesiasticam præsertim Dec. nu. 17. cum seqq. usq; ad fi. & habetur in auth. statuimus. & ibi Iac. de But. Bal. & Pau. de Cast. C. de epi. & cle. Fed. de Sen. consi. 85. nu. 5. c. nouerit. ubi late Inn. Abb. & Fel. nu. 2. de sent. excom. trad. Bar. in consi. 187. nu. 1. & seq. uol. 1. & in l. 1. §. quæ onerandæ. num. 3. ff. qua. re. actio non datur. Alexan. consi. 17. nume. 15. uol. 4. Abb. consi. 63. nu. 1. par. 1. Iatiff. Lap. alleg. 92. per totam, & per cano. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. ubi latissime Abb. lec. 2. nu. 26. in fi. iuncto nu. 27. 28. & seqq. & Fel. nu. 69. usq; 76. & Dec. nu. 2. usq; nu. 6. de constit. Ferrar. cau. 28. prouisū reperitur. i. prin. quib. addo postremo Nauar. ubi plura in proposito declarat in suo manua. consess. c. 27. nu. 119. & 120. & Rota deci. 10. de consuet. in ant. ubi per hoc decidit non ualere consuetudinem Anglicanam etiam quantous tempore obseruatam, quod Rex Angliæ habeat iurisdictionem in clericos in actionibus ciuilibus etiam cum tolerantia Papæ. quam deci. in proposito refert Fel. in c. 2. in prin. de maio. & obe. & Dec. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ nu. 5. in fi. de constit. Ferrar. d. cau. 28. & Gabriel qui alios citat com. conclu. lib. 5. tit. de præscr. conclu. 1. nu. 17. quia ut ibi dicit Rota in fi. libertas ista ecclesiastica est de iure diuino cõcessa clericis à Deo iux. illud psalmistæ, Nolite tangere Christos meos, Psal. 104. & est tex. qui passim ad hoc allegari solet in c. si imperator. cum glo. not. & singu. in uer. discuti. dist. 96. & in cap. quanquam. ibi, non solum iure humano quinimo & diuino. ubi etiam bo. glo. de cens. lib. 6. facit tex. in cap. continua. in fi. & cap. sacerdotibus. 11. quæstio. 1. & cap. futuram. 12. quæstio. 1. trad. Innoc. quem omnes sequuntur

15 obseruatam, quod Rex Angliæ habeat iurisdictionem in clericos in actionibus ciuilibus etiam cum tolerantia Papæ. quam deci. in proposito refert Fel. in c. 2. in prin. de maio. & obe. & Dec. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ nu. 5. in fi. de constit. Ferrar. d. cau. 28. & Gabriel qui alios citat com. conclu. lib. 5. tit. de præscr. conclu. 1. nu. 17. quia ut ibi dicit Rota in fi. libertas ista ecclesiastica est de iure diuino cõcessa clericis à Deo iux. illud psalmistæ, Nolite tangere Christos meos, Psal. 104. & est tex. qui passim ad hoc allegari solet in c. si imperator. cum glo. not. & singu. in uer. discuti. dist. 96. & in cap. quanquam. ibi, non solum iure humano quinimo & diuino. ubi etiam bo. glo. de cens. lib. 6. facit tex. in cap. continua. in fi. & cap. sacerdotibus. 11. quæstio. 1. & cap. futuram. 12. quæstio. 1. trad. Innoc. quem omnes sequuntur

16

quantur in d. c. 2. ubi late Felin. plura allegans de maio. & obed. & not. Abb. in cap. solitæ. nume. 4. eo. ritu & in cap. non minus. num. 17. de immu. eccl. & in cap. at si clerici. nume. 23. de iud. & in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. sub num. 6. & alibi pluries, ut ibi late per Felin. nume. 6. & Dec. nu. 5. de constitu. Oldr. late in consi. 83. præsertim nume. 5. Roma. singu. 414. sed an potest Papa facere. & Felin. post alios per eum allegatos in cap. si diligenti. col. 5. in prin. in 1. correla. quintæ fallen. nume. 17. de fo. compe. optime Card. in c. perpendimus. oppo. 7. de senten. excommu. Alex. in consi. 8. nume. 1. uol. 1. & hanc proculdubio constat esse communem opin. prout etiam attestatur Couar. pract. qq. cap. 31. nume. 1. contra quam tamen ipse ibid. cum alijs ab eo citatis tenet, ubi articulum hunc ex professo latius tractat, & declarat.

17 Et idcirco statuta sub uerbis generalibus non comprehendunt casum contra libertatem ecclesiæ eiq; præiudiciale. Bald. in l. iuubemus. la prima. nume. 2. C. de sac. eccl. & in l. generali. nume. 3. eo. titu. & de statuto introducente aliquam formam, seu solennitatem adhibendam in testamentorum confectioe, quod non comprehendat testamenta ad pias causas Bal. proxime allegatus, Salyc. & Iaf. d. l. 1. lect. 1. nume. 39. & seq. C. de sac. eccl. Abb. in d. cap. relatum. nume. 5. & sequen. cum latissima apostil. de testa. Abb. in repet. d. cap. ecclesia Sanctæ Mariæ. nume. 38. & sequen. de constitu. Alexan. d. consi. 209. nume. 3. & 4. uolum. 2. & d. consi. 105. num. 11. 12. & 13. uolum. 4. Felin. in d. cap. ecclesia Sanctæ Mariæ. sub nu. 70. id quod procedit tam ex defectu potestatis,

19 quia layci super his relictis pijs, & quasi spiritualibus, & concernentibus

animam, & remissionem peccatorum nullam habent iurisdictionem. cap. bene quidem. & cap. cum ad uerum. 96. distin. cap. non placuit. 16. q. 7. & habetur in d. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. & in cap. decernimus. & ubique glof. & Doc. allegan. concordan. de iudi. Ana. consi. 57. col. 1. uersi. hoc præmissio. cum alijs supra adductis par. 1. c. 10. nume. 8. quam uoluntatis, quia in generali sermone non censetur uelle

20 comprehendere casum illicitum, & contra libertatem ecclesiæ, seu illi præiudiciale, nec eum in quo specialiter statuere non possunt. l. si procurator. ubi gl. & Doc. no. ff. de cond. inde. l. quanquam. ff. de ri. nupt. l. si pater. ff. quæ in frau. cred. l. Lucius. §. imperatores. cum concordan. per glo. allegatis. in uer. uidearis. ff. ad municipa. c. a nobis. el primo, ubi bene in proposito no. Abb. in tertio notabili. de senten. excommu. & tradd. Io. And. in c. fin. & post eum Ancha. in uers. quæro post Ioã. An. Gemi. & alij de immuni. eccl. lib. 6. Anto. de But. Abb. & cæteri in cap. ecclesia Sanctæ Mariæ. ubi in specie late Felin. col. 25. in uers. quarto quæro. nu. 70. cum alijs seqq. de cõstituto. & fuit doct. Ioan. Mona. ut ibi attestatur Dec. nume. 50. Abb. in cap. si diligenti. ad fin. de fo. compe. Ancha. in c. 2. nume. 3. in fi. eo. titu. lib. 6. & in regula ea quæ. quæstio. 25. in uers. aut statutum, de reg. iur. eo. lib. 6. bene Fed. de Sen. consi. 85. nume. 5. Bart. in l. si quis sub conditione. in fi. ff. de cõd. inst. Pau. de Cast. in d. auth. cassa & irrita. etiam in fi. C. de sac. eccl. & Bald. in l. si. §. in computatione. in fina. uerbis, ubi And. Barba. in apostil. ad eum allegat concordan. C. de iu. delib. Alexan. consi. 33. nume. 16. uol. 5. Aym. etiam consi. 172. nume. 4. unde multo minus ualebunt leges & statuta, specifice disponent. super huiusmodi pijs

21

relictis, & super iuribus ecclesiasticis, & similibus, ut late per Fel. post Abb. & alios in d. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. sub nume. 40. uerfi. recipit autem prædicta regula. & ibidem Dec. num. 24. inferetes propterea omnes leges loquentes de actibus pijs, & religiofis, & spiritualibus, de clericis, & ecclesiasticis personis positus sub ti. C. de fac. eccl. & de Epi. & cle. & de Epif. au dien. nullius esse roboris, uel momenti, nec seruandas esse etiam si reperiatur incorporata in uolumine Decretorū, quia nisi sint approbata expresse per Pontificem, uel in aliquo canone inserta non dicuntur canonizata ex eo solum, quod Gratianus illas in Decretorum uolumine interseruerit, ut dicit Felin. in d. cap. ecclesia Sanctæ Mariæ. sub nume. 40. in uerfi. & ista limitatio. de quo, ut ipse dicit, est glos. ordi. in c. 1. uer. tractatus. ad med. ibi, sed quærit. de rebus eccl. non alien. lib. 6. ubi Do. Ancha. in 3. quæstio. & post alios Ripa in l. 1. num. 68. ff. si cer. pet. Ias. in l. uni. lect. 1. nume. 43. C. de sum. Trini. Dec. in auth. ingressi. nu. 2. C. de fac. eccl. Milis in suo reper. in uer. lex licet sit canonizata. nam & si liber Decreti possit dici approbatus pro authentico iux. opin. Abb. in c. ex parte. in fin. & communem ibi de rescrip. quam tandem sequitur Dec. ibi in fina. uerbis, & Felin. nume. 53. & late ibi post alios probat Ripa num. 77. & idem in d. l. 1. nume. 66. ubi attestatur de communi. ff. si cer. pet. non tamen ex hoc dicuntur approbata ibi dicta Gratiani qui non habuit potestatem. l. condendæ, nec leges ciuiles ibi per eum transportata, & registrata nisi de illis specialiter, ut dictum est sit factus canon, ut bene Abb. in d. cap. ex parte. num. 9. & post eum Felin. nu. 47. & seqq. & Ripa ibidem, num. 78. cum seqq. & in d. l. 1. nume. 66. ff. si cer. per.

& bene probat Fede. de Sen. conf. 76. ad med. & cano. in cap. super eo. el primo, ubi Abb. num. 4. & post alios per eum relatos Felin. nu. 3. de testib. Dec. in d. auth. ingressi. num. 2. & post alios Contar. in l. uni. C. si de momen. pos. fel. ad secundam rationem dicen. nume. 30. cum seq. & nume. 39. in si. quia ut dicunt doc. illa generalis, & tacita approbatio huius uoluminis per ecclesiam ex usu scolastico non trahitur ad omnia dicta Gratiani ibi inserta, ut dicit Fede. nec ad leges per eum ibi insertas contrariantes canonibus, uel aliàs contra libertatem ecclesiasticam, quia generalis confirmatio non trahitur ad illicita, ut per Abb. & latissime Felin. in d. c. ex parte. nume. 47. 48. 49. & seqq. & Ripa nume. 80. 81. 82. & idem in d. l. 1. nume. 66. ff. si cer. pet. frater enim Gratianus Sancti Felicis Bononiensis ordinis Sancti Benedicti fuit uir quidem religiosissimus, & eruditissimus in sacris, & diuinis Scripturis, ut legitur in eius uita inserta in dicto uolumine Decretorum, nõ tamen habuit potestatem legis condendæ. & ideo in multis eius opin. & eius dicta quotidie reprobantur sicut dicta alterius doc. ut per Abb. Felin. & Rip. proxime allegatos in d. c. ex parte. ubi Felin. ante nume. 52. enumerat quamplures gloss. quæ in uariis locis, & dictis eius opi. reprobant, inter quas est glos. præcipua relata per Ripam in d. c. ex parte. nume. 78. in cap. Euphemium. in uer. infamem. quæ refert M. dixisse ibi, hic fateor plane te mentitum Gratiane. 2. qd. 3. & quamplures eius errores adnotauit Archiepis. Floren. in sua summa par. 4. tit. 1. r. cap. 8. §. 1. & alijs seqq. quæ etiam refert Côtar. supra allegatus d. num. 39. & idcirco licet aliæ rubricæ Decretorum, & aliorum librorū iuris tam canonici, quàm ciuilis sint authenticæ, & allega

ri possint ut tex. ad decisionem causarum iux. glos. ord. in proem. lib. 6. in uer. titulis. & glos. in l. non idcirco. in glo. 1. in princ. quam ibi not. Angel. & Pau. de Cast. nume. 3. ff. de iud. glo. celebris in rubr. ff. si quis testam. lib. esse ius. sue. quam extollit Bald. in rubri. C. an seruus ex suo fac. similis glos. in l. 1. in gl. magna ad fi. C. ne fidei ius. dot. dentur. cum alijs allegatis per Ias. in sti. de actio. in prin. nume. 9. Specul. in titu. de dispu. & allega. §. fi. ad fi. & late Ioan. And. ibid. Host. in summa de sacra. non iteran. in princip. Arch. in cap. quis nesciat. distin. 9. Ant. de But. & alii cano. in proem. decreta. rex pacificus. ubi Abb. cum lat. apostil. nu. 2. Felin. in rub. de accusa. Alexan. in conf. 199. nume. 5. uolum. 2. in conf. 89. nume. 8. uolum. 6. & late in conf. 6. nume. 2. cum seqq. uolum. 7. & alibi passim Ias. in conf. 205. nume. 4. uolum. 2. Corn. & alii relati per Aym. conf. 61. num. 1. & Cepha. conf. 146. nume. 1. uolum. 1. late Cur. iun. conf. 5. nume. 15. & latius conf. 107. col. 1. & sequen. num. 2. late Ias. d. num. 9. & pluribus seqq. post Ang. Aret. num. 11. in proem. institutio. Bart. & omnes in l. 1. ff. si cer. pet. ubi late Alexan. nu. 6. 7. 8. cum seqq. & post alios Ripa nume. 8. 9. & pluribus seqq. in tantum, quod etiam hoc procedat in rubrica statutorum, quæ reperitur sine nigro, nã ipsa rubrica sola habetur pro rex. & potest pro lege allegari, ut no. Ang. Aret. sub d. nume. 11. uerfi. quid è contra. in fi. & Ias. in d. l. 1. nume. 10. ff. si cer. pet. tamen hæc regula fallit in rubricis Decreti, quia ex cepta prima aliæ non sunt authenticæ, nec possunt tales allegari, quia sunt positæ, & confectæ per Gratianum, uel ut alij dicunt, per quendam eius discipulum uocatum Palea, qui fuit Cardinalis, qui non habebant potestatem legis cõ

dendæ, ut per Specu. & Io. And. d. titu. de dispu. & alleg. §. fin. in fin. Felin. in d. cap. ex parte. nume. 52. ad fin. in uerfi. rubricæ. & ibidem Ripa nume. 79. Ias. de actio. in prin. nume. 12. Alexan. in d. l. 1. num. 7. ff. si cer. pet. & ibidem Ripa num. 10. ubi dicit quod illæ rubricæ sunt apocrophæ, sed hæc missa facciamus, & è diuerticulo (ut aiunt) in uiam redeamus.

Secunda Par. Cap. VII.

Testamentum minus solenne ad pias causas conditum ex priuilegio d. cap. relatum. el primo. de testa. an profit alijs quoque in eo dispositis etiam ad non pias causas.

S V M M A R I V M.

- 1 *Tex. d. cap. relatum. el primo. de testamen. habet locum etiam in eo testamento in quo pia causa est instituta hæres uniuersalis.*
- 2 *Verbum relinquo, seu relicum conuenit potius legatis particularibus, quam uniuersali institutioni.*
- 3 *Est tamen uerbum commune, quod utriusque adaptari potest.*
- 4 *Quis multoties per alium consequitur, quod per se consequi non potest, & nume. 15.*
- 5 *Persona priuilegiata, an & quando trahat ad se non priuilegiatam in eadem dispositione contentam, & nu. 13.*
- 6 *Tex. in §. ex impet. secdo. l. hac consultiissima. C. de testam. & in l. fin. C. famil. her. in quibus terminis procedant.*
- 7 *Causa liberorum, & pia causa procedunt à pari. & nu. 14.*
- 8 *Testamentum minus solenne ad pias causas tenet etiam quo ad liberos in eo institutos diuerso tamen iure.*
- 9 *Regula, una & eadem res diuerso iure censi non debet, iux. l. eum qui ades. ff. de usu.*

- usucap. declaratur.
- 10 Testamentum minus solenne ad pias causas nihil ualet quo ad extraneos simul cum ipsa pia causa heredes institutos.
 - 11 Limitata dispositio limitatum producit effectum.
 - 12 Cessante causa fauoris cessat dispositio propter fauorem introducta.
 - 13 Dispositio priuilegiaria respectu certa persona ad alias in eo contentas regulariter non porrigitur.
 - 14 Valet argumen. de testamento inter liberos, & ad pias causas.
 - 15 Regula quod quis consequitur per alium, quod per se consequi non potest in quibus terminis procedat.
 - 16 Testamentum est quid indiuiduum, quod non potest pro parte ualere, & pro parte non ualere.
 - 17 Quis potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus fauore pia causa.
 - 18 In testamento ad pias causas non est necesse, quod relinquatur liberis titulo institutionis.
 - 19 Legata facta extraneis in testamento minus solenni ad pias causas, principaliter condito, an sustineantur, late declaratur.
 - 20 Vbi lex indistincte loquitur non est nostrum illam restringere, & limitare.
 - 21 Specialia non sunt trahenda ad consequentiam.
 - 22 Tex. in auth. quod sine. C. de testam. latissime explanatur.
 - 23 Principale, an & quando trahat ad se accessoria, & dependentia.
 - 24 Legata an sint accessoria ad heredis institutionem.
 - 25 Tex. in d. l. si sponsus sponsa. S. si maritus, in fi. ff. de don. inter ui & uxo. decis.
 - 26 Legata relicta extraneis in testamento minus solenni ad pias causas, qua respectu extraneorum deficiunt, an accrescant pia causa, uel uadant aduenientes ab intestato.
 - 27 Quandiu potest succedi ex testamento non est locus successioni ab intestato.
 - 28 Tex. in l. mulieri & Titio. ff. de cond. & demon. latissime declaratur.

- 29 Ad ualiditatem legatorum sufficiunt quinque testes etiam non rogati.
- 30 Testamentum minus solenne principaliter conditum ad fauorem persona extranea, an ualeat quo ad legata in eo relicta ad fauorem pia causa, & nu. 34.
- 31 Heredis institutio est caput testamenti.
- 32 Principale ubi est nullum, & omnia ab eo dependentia.
- 33 Regula uile per inutile uitiatur, quando procedat, & e conuerso. nu. 37.
- 34 Relicta pia causa in testamento minus solenni in quo sunt instituti extranei ualent licet testamentum quo ad extraneos institutos sit nullum.
- 35 Verbum (relinquo) an & quando importat heredis institutionem.
- 36 Dispositio cap. relatum. el primo, de testam. in quibus terminis procedat.
- 37 Regula uile per inutile non uitiatur, quando procedat.
- 38 Regula cum principalis. ff. de regulis iur. declaratur.
- 39 Intellectus ad tex. in d. c. relatum. s. de testam. compendium.

CAP. VII.

INCIPALIS nostra conclusio de testamento ad pias causas, sine dubio procedit in eo testamento in quo est instituta pia causa hæres uniuersalis, ut ualeat absque ulla solennitate iuris positui ex dispositione d. c. relatum. 1. de testa. quod licet loquatur de relictis ecclesiæ, quod uerbum (relictis) uidetur potius adaptari ad legata particularia, quam ad institutionem ad trad. per Cyn. Bar. & cæterum in l. cogi. S. generaliter. ff. ad trebel. tamen uere id est uerbum commune, quod ad utrumque adaptari, & conuenire potest, ut uidetur probare text. in l. is cui sub conditione. ff. de condi. & dem. & in auth. de hæc. & fal. in §. si quis autem non implens. uerfi. & hæc quidem iuncta gl. in uer. relictis. ibiq; Bar.

Bar. num. 1. & Bar. & in l. his uerbis. & ibi late Bald. ff. de hære. insti. Alex. in d. §. generaliter. quem legit sub l. nam quod. §. non omnis. parum sub nu. 7. & idem in simili testamento condito inter liberos in consi. 105. nume. 8. & sequen. uolum. 4. de quo late Cardin. consi. 60. nu. 2. & sequen. & præcise, ac in fortioribus etiam terminis. c. fi. & c. officij. eo. titu. de testamen. consulti Ang. consi. 117. in uerfi. quæritur de uno. num. 3. ita quod respectu institutionis piæ causæ res transit sine difficultate.

Quod si simul cum pia causa aliæ quoque sint institutæ personæ nõ parua insurgit difficultas, an etiã uis priuilegij huius testamenti porrigatur ad alias quoq; personas, cum multoties uideamus, quod quis per alium consequitur, quod per se consequi non potest, ut in l. cum hæreditate. ff. de acqui. hære. ubi glo. allegat concordan. latissime Felin. in c. 1. num. 6. de præscrip. & per infinita exempla trad. Ias. in l. si emancipati. nume. 5. & multis seqq. usque 24. C. de colla. & in l. si mater. num. 10. C. de inoffi. testam. ubi multum quoque ad propositum colligit ibi ex glo. fin. regulam not. quod ubi in aliqua dispositione concurrit persona priuilegiata cuius fauore actus inualidus sustinetur, & persona non priuilegiata, tale priuilegiũ prodest etiam non priuilegiato, ut actus etiã quo ad ipsam sustineatur per plura per Ias. allegata; & tamen in contrarium urget text. in simili multum ad propositum in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. ubi glo. & doc. C. de testamen. in quo inquit Inip. loquens de testamento imperfecto inter liberos (si uero in huiusmodi uoluntate libera alia sit extranea mista persona certum est eam uoluntatem defuncti quantum ad illam duntaxat permitta

personam pro nullo haberi, sed liberis accrescere) & idem habetur in l. fin. C. famil. hercisc; quæ iura præcise procedunt in casu isto, ubi simul cum liberis extranei quoque sunt instituti, & sic i ipsa principali dispositione institutionis extraneæ quoque sunt admixtæ personæ, ut declarat Pau. de Cast. in consil. 93. col. 2. in uerfi. præterea probatur. par. 1. & late Couar. in d. c. relatum. 1. sub num. 2. in uerfi. sed nihilo minus ipse opinor. & nos supra par. 1. c. 16. nu. 196. & seqq.

Quare pro huius difficultatis resolutione, licet in specie casum istum ab alijs tactum non uideam, distinguendum est quod aut cum pia causa sunt alij quoque instituti, qui sint de ipsius testatoris quorum etiam fauore nulla quoque solennitas iuris civilis in testamento requiritur, & quorũ causa in proposito uidetur à pari procedere cum pia causa, ut patet ex latissime trad. supra par. 1. cap. 16. per totum, & ualebit sine dubio hoc testamentum solenniter conditum ad pias causas etiam quo ad ipsos liberos in eo institutos diuerso tamen iure; nam quo ad pias causas sustinetur testamentum tantum ex dispositione iuris canonici per d. c. relatum. 1. de testamen. non autem ex dispositione iuris civilis, ut latissime supra par. 1. c. 12. ostensum fuit, quo uero ad ipsos liberos sustinetur ex dispositione iuris civilis per d. §. ex imperfecto. & d. l. si. C. fam. her. Nam & si regulariter una & eadem res, una eademque dispositio, una eademque persona diuerso iure censerentur non debeat, uulgi. l. eum qui ædes. ff. de uisic. p. facit. l. iam hoc iure. & ibi omnes. ff. de uul. & pupill. l. 1. in uerfi. nec ratio paritur, ut una eademque res & c. ff. de re. permuta. & ridiculum, ac monstruosum sit uiduam, & nuptam, liberum & seruum, legit-

legitimum & illegitimum unam, & eandem personam cenferi. l. Titia si non nuplerit. ff. de condi. & demonst. l. duobus. ibi, & sane ridiculum. ff. de lib. cau. l. iudicata. cum glo. in uer. pro parte. ff. de except. rei iud. l. uni. in fi. princ. C. de lat. liber. tollen. l. fin. cum glo. uer. pro parte. C. de com. ser. manumif. c. cognouimus. 1. 2. q. 2. c. cū in tua. ad fin. ibi, & non debeat una eademq; ecclesia diuerso iure cenferi. de deci. cap. per uenerabilem. uerfi. præterea etiam si simplex epifco. ibi, uideretur siquidem monstruosum. q. fil. sint legi. c. quia circa. in fin. ibi, nec debeat una eademq; substantia diuerso iure cenferi. de priui. no. glo. in c. cum in hibitio. §. 1. uer. si ambo parentes. de clandest. despon. & est regula iuris in l. ius nostrum. ibi, testato & intestato decessisse. ff. de regu. iu. & illud Domini, non arabis in boue, & asino non indueris uestimento, quod ex lana linoq; contextum est. Deutero. 2. 2. c. in noua. ad med. 16. q. 7. c. cū causam. de elect. clem. 1. in prin. ubi scriben. de elect. & post alios comprobat late Iaf. in l. 1. §. hoc autem. lec. 1. num. 7. & pluribus seqq. ff. ad trebell. cum latissime more suo congestis per Tiraquel. in l. si unquam. uer. donatione largitus. num. 284. C. de reuocan. dona. & eandem de retrac. lignia. §. j. glof. 18. nu. 21. tamen ista regula non procedit concurrentibus diuersis rationibus diuersisq; causis, & diuersis inspectis circumstantijs, ut probat tex. in l. cohæredi. §. qui dicretas. ff. de uulga. & pupil. tradd. Imo, & post alios late Iaf. in d. l. iam hoc iure. nu. 10. cum seqq. eo. titu. per Abb. in cap. cum in tua. nume. 7. de decim. Bal. in l. filium quem. sub nume. 2. in uerfi. ista ratio. C. fam. her. cū alijs adductis per Dec. in cap. quoniam abb. in prin. de offic. deleg. & in l. in testamento. la prima.

nume. 8. C. de testa. mili. & latius Tiraquel. d. glo. 18. num. 22. & seq. quare una eademq; dispositio diuersis inspectis personis diuerso quoque iure cenferi iux. glo. ord. & no. in l. 2. uer. liberis. ibique Iaf. sub nume. 3. in uerfi. ex secunda parte. allegat concordan. C. de in ius uocan. late in proposito Zanch. in l. hæredes mei. §. cū ita. sub nume. 1222. ad med. in uerfi. contrarium; & nu. 1223. cum seqq. ff. ad trebell. in 1. illius. §. editio.

- 10 Si uero cum pia causa non liberitate statoris, sed persona extranea sit instituta, certe licet testamentum istud minus solenne ualeat quo ad piam causam ex dispositione d. c. relatum. in nō tamē quo ad alias personas extraneas in eo pariter institutas. Tū quia text. ille limitate loquitur de relictis ecclesiæ, & piæ causæ, & limitata dispositio producit limitatum effectum. l. in agris. ff. de acqui. re. dom. l. age. ubi latissime Iaf. in secundo notabili plura cumulans. C. de transact. l. ita autem. ff. de admi. tuto. l. cancellauerat. ff. de his quæ in testamen. de len. l. milites agrum. ff. de remilit. facit. l. 3. in uerfi. cæterum. ubi late & bene Bald. ff. nau. taupo. stabu. & l. fin. cum ibi not. per Bal. in tertio notabili. C. de iur. omn. iud. & l. antepen. ff. ex quibus cau. ma. io. l. 2. ubi Bal. ad hoc illam not. & dicit, quod ad hoc allegatur. ff. de ser. ex por. l. cum duobus. in fin. ff. pro loc. tradd. Bal. & cæteri post eum in l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de uul. glo. in clem. uni. uer. restituat. de sequetra. poss. & fruc. Aret. in confi. 84. num. 4. & plura congerit Feli. in cap. cum ordinem. col. 3. uerfi. limitata causa. nume. 4. cum seqq. de rescri. & Tiraquel. cessan. cau. par. 1. num. 142. cum seqq. & multum in terminis Iaf. in l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. nume. 13.
- 11
- 12 uerfi. item no. C. de testam. Tum quia in

- in alijs personis cessat ratio spiritualitatis, salutis animarum, & fauoris piæ causæ considerata in d. cap. relatum. unde in eis cessare quoq; debet eius dispositio. l. adigere. §. quamuis. ff. de iu. patro. l. quod dictum. de pac. l. maritum. cum l. sequen. ff. solut. matr. l. si cut. cum l. sequen. iuncta glof. not. in uer. succurrendum. quam doc. ibi ual de commendat præsertim Alexan. & post alios Iaf. num. 5. & seq. ff. de re iud. l. 2. ubi Bal. num. 1. C. qui non poss. ad liber. perue. Angel. confi. 97. in fin. cum mille sim. cōgestis per Tiraquel. cessan. cau. par. 1. uer. legis causa. nume. 125. & in uer. fauoris causa cessan. re. nume. 104. quibus accedat supra trad. par. 1. cap. 16. nume. 63. & quod generaliter definiuimus ea. 1. par. c. 2. num. 3. 4. & latius declarauimus infra par. 3. cap. 3. nu. 70. cum plurib. seqq.
- 13 Tum quia dispositio fauorabilis, & priuilegiatiua respectu certæ personæ ad aliam personam in eadem dispositione cōsentam non porrigitur, l. si ita scriptum. & ibi Bar. ff. de manumiss. testa. Bar. in l. Titia cum testamento. §. si. num. 9. ff. de leg. 2. Tum etiam postremo, quia idem in simili uideamus constitutum in testamento inter liberos, in d. §. ex imperfecto. & in l. si. C. famil. her. supra iuduct. sub num. 5. uerfi. Et tamen in contrarium. & nume. 6. & de uno testamento ad aliud recte arguitur, ut per Paul. de Cast. in confi. 93. nu. 2. par. 1.
- 14 Nec obstat contraria de quibus supra nume. 4. & 5. nam ad primum, quod quis consequitur per alium, quod per se consequi non potest, responderetur hoc multoties quidem procedere, ut dicunt doc. sed non semper, est enim hæc materia brōcardica, quæ solum procedit in materia indiuidua iux. l. si communem. ff. quemad. serui. amit. nō autem in diuidua, & separabili, ut

- benè declarat Roma. in consil. 195. in uerfi. secundo, quia ratione adiuncti usque ad si. Aret. in confi. 25. in secundo dubio. Feli. in c. 1. col. 5. in uerfi. primo quod nō habet locum. de præscri. Dec. in l. si emancipati. num. 5. & Cur. iun. nume. 23. & post alios Cagno. nume. 104. & seq. C. de colla. Sed licet aliàs testamentum sit quid indiuiduū, nec possit pro parte ualere, & pro parte non ualere, gl. Cyn. & doc. in l. furiosum. ubi post alios Iaf. nume. 11. C. qui testa. face. poss. Dec. in l. ius nostrū. in prin. ff. de regu. iu. cum alijs adductis supra par. 1. c. 16. num. 261. & sequen. tamen hoc nō obstat. in testamento ad pias causas cuius fauore potest quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, ut p. Dec. ibi nume. 7. & supra cap. 3. nume. 73. & idcirco potest quo ad piam causam ualere, licet non ualeat quo ad personas extraneas in eo permissas iux. text. in d. §. ex imperfecto. & in d. l. si. C. fam. her. quæ iura decidunt casum istum.
- 18 Hæc quando aliæ quoque persone sunt institutæ simul cum ipsa pia causa, si uero pia causa solum in testamento hæres instituta sit, & in eo testamento sint alijs personis facta legata, siquidem sint facta liberis testatoris clarū est ea ualere, licet non fuerint eis relicta titulo institutionis, ut late supra c. 3. nume. 43. cum multis seqq. usque ad fin. nam cenferunt relicta pro eorū legitima cum beneficio suppletionis iux. l. omnimodo. & l. quoniam in prioribus. C. de inof. test.
- 19 Et tamē maxime dubium est apud doc. an idem quoq; dicendum sit ubi legata facta essent personis extraneis. Nam quod idem sit, & quod talia relicta etiam extraneis facta ualeant tenuit, & per plura firmat Salyc. in authent. & irrita. q. 9. C. de sac. eccles. & Anto. de But. in c. quod clericis. de fo. compe.

compe. quos refert, & sequitur Alex in consi. 4. 1. sub nume. 5. uolum. 1. & consi. 10. 5. nume. 14. uolum. 4. Cepha. in consi. 7. 2. nume. 16. uolum. 1. Abb. quem nemo allegat in repet. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, sub num. 40. uerfi. & si dicatur ibi idem. puto in testamento laici. de consitu. Ruy. consi. 1. num. 1. 2. uolum. 2. Corn. in consi. 17. 8. uolum. 1. & cæteri qui se subscribere relati per Tiraquel. de priuil. pia. cau. priui. 80. in prin. Crot. & Guil. de Benedic. attestantes de communi quos refert Iul. Clar. lib. 3. senten. quæst. 6. uerfi. sed quæro. quam nouissime post alios comprobatur Couar. in d. cap. relatum. 1. sub nume. 2. de testa. & Boer. qui non firmat decif. 93. nume. 7. sed & eam firmat Gual. titu. de testa. cau. 3. nume. 4.

Verum & si neminem ab ea discrepare asserat Iaf. in d. §. ex imperfecto. sub nu. 10. ipse tamen Iaf. plurimum dubitauit de ueritate huius opi. in l. 1. lect. 1. nume. 22. & seq. & lect. 2. nume. 29. & 30. C. de sac. eccl. & contrariam expresse firmat idem Iaf. in d. §. ex imperfecto. d. num. 10. per totum, & Cur. iun. ibidem, nu. 18. & sequen. quos sequitur Iul. Clar. dic. uerfi. sed quæro. in fi. cum quibus finaliter uideatur transire Tiraquel. in d. 80. priui. ubi ad longū refert motiua Iaf. & eius solutiones ad motiua partis cōtrariæ; hanc etiam opin. præmittit, & firmat Pau. de Cast. in consi. 93. num. 1. & ante nume. 3. ibi, tunc autem procederet. par. 1. & consi. 97. num. 2. ea. par. 1. quam uti ueriores sequitur Alber. Bru. de poten. & effect. for. fallen. 31. quibus ego quoq; intrepide accedo, præsertim per text. principalem in hoc proposito in d. §. ex imperfecto. & in d. l. fin. C. famil. herci. per Paul. de Castr. & cæteros allega. per quæ iura

idem quoq; firmauimus in legatis relictis in testamento inter liberos supra par. 1. cap. 16. nume. 196. cum seq. quibus iur. non bene responderet Saly. supra allegatus. d. q. 9. ut bene demonstrat Iaf. in d. §. ex imperfecto. sub nume. 10. & fatetur etiam Couar. d. c. relatum. sub nume. 2. quamuis ipse postea aliter respondendo tentauerit restringere illos text. in casu quo etiam cum pia causa extranei quoq; essent instituti, de quo supra nume. 10. cum seqq. secus si non essent instituti, sed eis tantum relictæ legatæ; cuius responsio minime satisfacit, ueluti nimis restrictiua dictorum iurū, quæ indistincte disponunt huiusmodi minus solenne, & imperfectum testamentum, nisi inter solos liberos nō tenere, sed quo ad extraneos in eo permittos nullam esset, & pro nullo haberi; nam quicquid dixerit Couar. hoc ita conuenit quando in eo testamento extranei sunt hæredes instituti, prout quando eis sunt tantum relictæ legatæ, & cum talis dispositio distincte utrunq; casum comprehendere possit, & ad utrunq; conueniat non est nostrum eam uelle ad unum tantum restringere, & limitare argu. l. si seruum. §. prætor ait. uerfi. non dixit prætor. ff. de acqui. heredi. l. 1. §. generaliter. ff. de lega. præstan. & l. de pretio. ff. de pub. in rem act. cum alijs supra adductis par. 1. c. 10. nu. 33. sed indistincte locum habet quo ad omnia, quæ cōcernunt commodum, & fauorem extraneorum, Iul. Clar. d. lib. 3. senten. q. 10. in prin. & per totam illam quæstionem.

Accedit quia ut dixit Pau. de Cast. in d. consi. 93. nume. 1. hoc testamentum minus solenne ualeat fauore piæ causæ de iure speciali, quæ specialitas non est trahenda ad extraneos in quorum persona cessat ille fauor. l. ius singulare.

gulari. ff. de leg. c. quæ à iure. derog. iu. lib. 6. cum his quæ in proposito supra adduximus nume. 12. & 13. Et confirmantur optimo simili adducto p. Iaf. in d. §. ex imperfecto. sub nu. 10. & in d. l. 1. lect. 1. nume. 23. C. de sac. eccl. de testamento condito a filiofam. de consensu patris ad piæ causas, quod ualeat secundum magis communem, & ueram opin. ut latissime supra cap. 4. nume. 5. 1. & tamen si in eo fuerint relictæ legatæ extraneis nihil ualerent, ut post Bal. Paul. de Cast. & Alexan. in l. senium. C. qui testa. face. post concludit Iaf. proxime allegatus, & Cur. iun. in d. §. ex imperfecto. nume. 19. & Iul. Clar. d. libro 3. senten. quæstio. 5. uerfi. unum tamen: & obli. ter sequitur Tiraq. d. priui. 80.
 21 Nec huic opi. obstat auth. quod si- 23
 ne. C. de testa. in qua maxime fundatur opi. Saly. & seqq. actum, quia omisso sonatulo illo satis dubio in d. auth. procedat in testamento ad piæ causas, in quo reperitur doct. contrarij, & hinc inde attestantes de communi, ut pater ex adductis per Couar. in d. cap. relatum. nume. 12. & Iul. Clar. d. lib. 3. senten. quæst. 7. uerfi. aliquando enim, & præter responsionem, quam adfert Iaf. ad d. auth. in d. §. ex imperfecto. sub d. num. 10. quem simpliciter refert Tiraquel. d. priui. 80. est aduertendum, quod etiam in terminis d. auth. quæ loquitur de testamento in scriptis à patre inter liberos condito de quo latissime Iul. Clar. d. lib. 3. senten. quæstio. 14. per totam, & Zun. in respon. pro uxo. nume. 50. cum multis seqq. & supra par. 1. cap. 16. num. 175. & seqq. maxime differt conditio liberorum ab extraneis in eo testamento permittis; siquidem quo ad liberos in eo institutos sufficit illa scriptura manu patris absque ullo prorsus teste, ut in specie uidimus. d. c. 16. nume. 176.

& tamen quo ad legatæ facta extraneis ultra illam scripturam manu testatoris conscriptam requiruntur præterea ad ualiditatem testamenti duo testes pro solenitate, aliàs nihil ualerent, ut præcise hanc differentiam ponit Impe. in auth. de testamen. imper. in prin. in uerfi. nos igitur. iuncto uerfi. sequen. si tamen aut uxori. unde sumpta est d. auth. quod sine. ubi hoc tradit Alexan. nume. 4. & Iaf. sub nume. 1. & Zun. d. respon. pro uxo. nume. 52. Ex quo patet solutio ad motiuum Saly. & aliorum fundatum in d. auth. quod sine. postquam ut dixi etiam in terminis illius auth. maxime differt conditio liberorum ab extraneis, & sic non recte a liberis ad extraneos argui potest.

Et pari modo tollitur argu. Couar. in d. c. relatum. 1. sub nu. 2. ex d. auth. quod sine. quod principale trahat ad sese accedentia, cum prout ex præmissis patet, licet in terminis d. auth. institutio principalis liberorum absque ullo teste ualida sit, non tamē legatæ, quæ sunt accedentia relictæ extraneis, non enim argu. istud procedit u. bicunque, prout in terminis istis, non militat eadem ratio, sed diuersa in principali, & accedentibus, seu accessorijis, ut trad. Bart. in l. ita stipulatus. nu. 12. ff. de uerb. obli. Bal. in l. non dubium. nume. 23. C. de leg. & in l. & si is. per illum text. C. de præd. mino. Dec. in l. certi conditio. §. si nummos. sub nume. 20. uerfi. præterea dato. ff. si cert. petat. & Iaf. in d. l. non dubium. nu. 62. & seq. & in l. stipulatio ista. §. alteri. nume. 9. ff. de uerbo. obli. & late per Dec. post alios per eum relatos in regula cum principalis. nume. 2. & seq. ff. de reg. iu. in terminis enim de quibus loquimur ratio fauoris piæ causæ cessat in dispositis ad fauorem extraneorum, ergo &c. ut supra nume. 12.

24 & nume. 21. prout etiam cessat argu. istud ex quo legata non sunt accedentia necessaria ad institutionem, sed sunt dispositiones separatae, & idcirco cum non possint directe fieri legata extraneis absq; solennitate testiu, non etiam hoc fieri poterit in consequentiam institutionis pia causa iux. regulam in l. si sponfus spōsæ. §. si maritus. in si, ibi, si separari possunt. ff. de dona. inter ui. & uxo. & trad. Bart. in l. 1. num. 1. ff. de autho. tuto. & ita resideo in hac postrema opin. quod talia legata facta extraneis in testamento minus solenni ad pias causas nihil ualeant.

25 Qua retenta intrat alia difficultas, an dicta legata debeant accrescere pia causa, nec ne, in qua difficultate Ias. uidetur contra piam causam, ut illi non accrescant, sed uadant ad uenientes ab intestato in d. §. ex imperfecto. sub nume. 10. ad not. multum in simili per Bald. Paul. de Cast. & ceteros in l. senium. C. qui testa. face. pos. ubi in terminis testamenti conditi filiofamil. de consensu patris ad pias causas, determinant legata relicta extraneis non ualere, nec tamen accrescere pia causa, sed pertinere ad uenientes ab intestato, quia prout dicunt ibi Bal. nume. 7. & Paul. de Cast. sub nume. 8. pia causa capit de iure speciali ex quadam dispensatione, id eo non recipit ius accrescendi. l. mulieri & Titio. ff. de cond. & demonst. tradd. Bart. & ceteri post eum in l. re coniuincti. in tertia principali quaestione. ff. de leg. 3. sed tamen, quia in contrarium urget dispositio d. §. ex imperfecto, cui merito Ias. in resolutione sibi non satisfacit, idcirco nihil finaliter determinat, sed relinquit cogitandum.

Et tamen in terminis istis, ubi in testamento minus solenni est institu-

ta pia causa, & in eo sunt relicta legata extraneis, uel hi simul cum ipsa pia causa sunt pariter instituti, quod portio extraneorum deficiens accrescat pia causa iux. Luni. §. in primo. & §. his, ita definitis. cum materia. C. de cad. tol. est text. clarus in simili in d. §. ex imperfecto. ut ibi habetur per Fulgo. & per apostil. ad Bal. in repet. l. 1. sub nu. 8. C. de fac. eccle. dicen. quod talis portio non proprie accrescit, sed remanet penes piam causam, ut caduca: & ita quoque per d. §. ex imperfecto. determinat Bal. proxime allegatus. Et idcirco nulla est ratio cur peruenire debeat hæredibus ab intestato, quibus non est locus ubi quocumque est locus successioni ex testamento, quando iux. ff. de acqui. hære. la. secunda. & l. quando i. ff. de regu. iur. cum sim. nam & si ad pias causas possit quis decedere, ut dicit Ias. pro parte testatus, & pro parte intestatus, non tamen debemus recurrere ad hoc speciale remedium, & subsidiarium cum competat uia ordinaria ex remedio d. l. uni. C. de cad. toll. argumen. l. in prouinciali. §. 1. cum concordan. ibi per glo. alleg. ff. de no. ope. nuncia. cum alijs infra adductis par. 3. cap. 3. nume. 53.

28 Nec obs. argumen. in contrarium ex l. mulieri & Titio. supra alleg. nume. 26. Tum quia hic non agimus proprie de iure accrescendi de quo loquitur l. mulieri & Titio, sed potius de portione caduca, ut proxime diximus. Tum quia d. l. mulieri & Titio. procedit solum ubicunque succeditur de iure speciali contra uoluntatem testatoris non autem ubi (prout in casu isto) pia causa succedit secundum uoluntatem testatoris, ut ibi declarat Bar. in 3. oppo. Bald. Paul. de Cast. & Sozin. sub nume. 14. ubi attestatur de communi; idem Bart. quem Docto. commu-

communiter sequuntur in d. l. re coniuincti. nume. 43. & seq. Ias. num. 177. & 184. & seqq. & Ripa attestans de communi nu. 148. ff. de leg. 3. prout in proposito respondet Bal. in repet. d. l. 1. sub d. num. 8. C. de fac. eccle. & Ias. post eum in d. l. re coniuincti. nu. 190. tum quia text. ille, mulieri & Titio. competit inter plures legatarios qui succedunt titulo particulari prout in casu isto si bene aduertatur loquuntur Bald. & Pau. de Cast. in l. senium pro parte contraria supra allegati nume. 26. secus ubi prout in casu isto pia causa est hæres instituta & succedit titulo uniuersali quo casu cessat. l. mulieri & Titio. ut post Bar. ibi nu. 3. & ceteros declarat Ias. in d. l. re coniuincti nu. 191. & Ripa 150. & Bal. in repet. d. l. 1. sub nu. 8. C. de fac. eccle.

31 Hæc procedunt, ut diximus quando testamentum ad pias causas in quo sunt relicta legata extraneis est minus solenne, & imperfectum de iure communi, puta quia duo tantum testes in eo interuenerint iux. formam d. c. relatum. 1. de testa. qui non sufficiunt etiã pro ualiditate legatorum, sed si in eo fuisset adhibita talis solennitas, quæ sufficeret ad ualiditatem legatorum de iure communi, puta quinq; testes etiam non rogati, iux. l. si. in fi. C. de codicil. utique hæc dispositio ualeret tã quo ad piam causam in ea hæredem institutam de iure speciali canonico, quàm quo ad legata extraneorum de iure ciuili communi, ut late & subtiliter probat, & firmat Pau. de Cast. in d. consi. 93. col. 1. & 2. per totam. & consi. 97. nu. 2. par. 1.

30 Hactenus ubi testamentum principaliter conditum est ad pias causas, quia in eo pia causa est hæres instituta, ubi uero testamentum hoc minus solenne ex defectu numeri testium, iux. formam d. c. relatum. 1. de testa-

principaliter conditum esset ad fauorem personæ extraneæ licet aliqua legata in eo reperirentur facta pæ causa, res esset expedita quod talia legata pia nihil ualerent cum non ualeat caput testamenti consistens in hæredis institutione, ut dicit Ias. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. ante nu. 11. uers. in casu autem è contrario. C. de testa. post Saly. & Ant. de But. ibi per eum relatos, & idem Ias. in l. 1. l. ec. 1. nume. 24. C. de fac. eccle. & Alexan. qui hanc opi. Ant. de But. refert, & sequitur in consi. 177. nu. 6. uol. 2. & idem Alex. in consi. 209. sub nu. 15. uers. posset. eod. uol. 2. late Boer. decis. 93. nu. 6. cum enim in casu isto hæredis institutio, quæ est pars principalis imo basis, & caput totius testamenti, à qua legata tanquam accessoria, & cætera quoque dependent, §. ante hæredis. insti. de lega. cum alijs supra allegatis par. 1. c. 5. num. 27. fit nulla, etiam ipsa legata tanquam ab ea dependentia annullari debent. l. 1. & 2. ff. de pec. lega. §. liberis autem suis. insti. de pupilla. sub sti. l. 2. in princ. ibi, nam si principale testamentum, & rursus ibi, adeo autem. ff. de uulga. & pupil. c. qualiter. in fi. de elec. c. inter dilectos. in uers. cum ergo priuilegiu. ubi glo. allegat concord. de fi. instru. l. non dubium. ubi post Bald. & alios per eum relatos late Ias. nume. 56. cum seqq. C. de leg. & est regula iur. cum principalis. cum concordan. ibi per Dec. allegatis num. 1. ff. de reg. iur. accessorium enim sequitur naturam sui principalis, cap. si super gratia. de offi. deleg. lib. 6. & in regula accessorium. & ubique glo. & scriben. qui allegant concordan. de regu. iur. eod. lib. 6. & non uidetur separabile à suo principali, sed dicitur indiuiduum in quibus habet locum regula utile per inutile non uitiatur, ut declarat bene

Bart. in l. græce. §. illud. quem omnes sequuntur. ff. de fideiusso.

- 34 Et nihilominus contrariam opin. uti ueriores sequitur Couar. post Ana. Imo. Alexandri. & Alber. Bru. per eum relatos in d. cap. relatum. num. 3. quam nos etiam uti ueriores & magis communiter receptam sine dubio sequimur per tex. expressum in sui generalitate in d. cap. relatum. qui tex. loquitur generaliter de relictis eccle. 35 fia, quod uerbum (relictis) sine dubio importat legata particularia licet possit etiam importare hæredis institutionem, quando adiicitur uniuersitati bonorum, ut declarat Bart. in l. his uerbis. & ibi late Bald. ff. de hære. insti. & est saltem uerbum commune ad legata, & ad institutionem, ut supra nume. 2. cum seq. & idcirco etiam ubi nullus hæres esset institutus, sed tantum relictæ legata particularia ecclesie haberet locum dispositio d. c. relatum. 1. ut supra cap. 3. nume. 27. prout etiam si hæres institutus fuisset & hæreditatem non adiuisset, ut ibi latissime ostensum fuit nu. 29. cum multis seqq. quare eodem modo, & pari ratione ualere debent ubi hæres institutus est in minus solenni testamento, quia semper ualent legata pia licet hæredis institutio sit pro non scripta, ut late supra d. cap. 3. nume. 27.

- 36 Ex quibus patet quod huiusmodi legata pia in d. c. relatum. possunt per se stare absque aliqua hæredis institutione, & sic cum non habeant necessariam dependentiam ab ea, sed sint dispositiones separabiles, idcirco cessat motiuum extraneo adductum supra nu. 32. & 33. & habet locum regula iuris, uile per inutile non uitatur. de reg. iur. lib. 6. cap. utile. iux. tex. in l. 3. ff. de pecu. lega. & expressius in l. 1. §. sed si mihi. ubi omnes not. & post

38 alios latissime Ias. ad id plura cum uolans. nu. 7. & 8. cum pluribus seqq. ff. de uerb. oblig. c. si confirmationem. de elec. lib. 6. & est doct. Bart. in d. l. græce. §. illud. ff. de fideiuf. quæ est cõmuniter approbata, ut dicit Ias. in d. §. sed si mihi. sub nu. 4. uerfi. in ista materia. prout etiam cessat motiuum de regula cum principalis. supra adductum nu. 32. & seq. quia non procedit ubi adest diuersa ratio in principali, & accessorio, prout in casu isto ubi rō fauoris piæ causæ cessat in personis extraneis, ut per Bal. in d. l. non dubium. nu. 23. & post alios Ias. nume. 62. & seq. C. de legi. Ias. in l. stipulatio ista. §. alteri. nu. 9. ff. de uerb. obl. & late Dec. in d. regula cum principalis nu. 2. & seq. ff. de reg. iur. & in casu conuerso supra nu. 23.

- 39 Ex his tandem constat uerus intellectus d. c. relatum. de testam. de quo huc uelq; in hac secunda parte loquuti sumus, dum disponit quod super relictis ecclesie duo uel tres tantum testes iux. Decreto rum statuta sufficiant, quia ex prædictis apparet quod generaliter, & indistincte procedit in ecclesia & qualibet alia pia causa siue sit hæres. uniuersaliter instituta, siue legatis particularibus tantum honorata, & non solum numeri testium de quo præcise loquitur cap. illud. sed etiam cuiusuis solennitatis iuris positiui, ut latissime supra cap. 3. & 4. ostensum fuit, quod seruandum est ubique locorum; etiam in terris Imperii, & in quocunque foro, tam ecclesiastico, quam seculari, ut supra cap. proximo pariter ostensum fuit, & hæc est summa omnium eorum quæ in septem præced. cap. huius secundæ par. ad intellectum d. c. relatum. continentur. reliquum igitur est, ut deueniamus ad secundum membrum principale huius secundæ partis quod

quod uersatur circa testameta ad causas prophanas iux. dispositionem c. cum esses. eo. titu. de testam. ad cuius interpretationem accedamus.

Membrum secundum. Secundæ Par. Cap. VIII.

Quod in testamentis ad causas prophanas, de iure canonico duo, uel tres testes tantum cum interuentu presbyteri parochialis sufficiunt ex dispositione c. cum esses. de testa.

S V M M A R I V M.

- 1 Celebris decisio Alexan. 111. in c. cum esses. de testam.
- 2 In testamentis ad causas prophanas de iure canonico duo tantum testes sufficiunt cum interuentu parrochi
- 3 Primus intellectus gl. ad tex. in d. c. cum esses. cum communi reprobatur.
- 4 Differentia de iure canonico inter testamentum ad pias causas, & prophanas, & qua.
- 5 Presbyter de quo in d. c. cum esses debet esse parochialis, nec alius sufficit.
- 6 Parochus dicitur pater s. iurialis coram quo minor est suspitio falsitatis, quam coram extraneo sacerdote.
- 7 Et maior illi fides adhibetur; quam sacerdoti extraneo.
- 8 Parochus dicitur iudex animarum, quod non minus est, quam esse iudicem temporalem.
- 9 Quattuor testes absque interuentu parrochi sufficiunt in terminis d. c. cum esses.
- 10 Duo testes uim parrochi obtinent.
- 11 Parochus in testamentis non exigitur, ut testis, unde potest interuenire ut notarius, & eius sola presentia sufficit.
- 12 Testes etiam de iure canonico in terminis d. c. cum esses. debent esse idonei, prout de iure civili.
- 13 Femina non est idonea testis in testamentis ad non pias causas et de iure canonico.

- 14 In his qua non reperiuntur disposita per ius canonicum standum est dispositioni iuris civilis.
- 15 De iure diuino, & gentium circa idoneitatem testium non est differentia inter masculinum, & feminam.
- 16 Tex. in d. c. cum esses. & c. seq. differentia circa testes adhibendos.
- 17 Tex. in d. cap. cum esses. procedit in terris de temporali iurisdictione ecclesia in utroque foro.
- 18 Vbi ius canonicum, & ius civile discordant (in terris de temporali iurisdictione ecclesia) seruatur canon etiam inter laycos in utroque foro.
- 19 Et tamen generalis consuetudo totius ferè Italia uideatur esse in contrarium quo ad solennitates in testamentis adhibendas.
- 20 Terra immediata Papa subiecta, qua sint.
- 21 Patrimonium Beati Petri est quo ad utrumque gladium de iurisdictione Papa.
- 22 Cardinalis Iacobarius auctoribus auunculus magnus laudatur.
- 23 In terris qua à Regibus aliis Principibusque in feudum ab ecclesia tenentur, seruari debet dispositio d. c. cum esses. in utroque foro.
- 24 Roma primatus, & præminencia de iure diuino.
- 25 In testamentis ad non pias causas Roma seruatur ius civile.
- 26 Statutum Urbis libro primo cap. 42. in no.
- 27 Statuta urbis sunt per Pontificem confirmata; & de eorum ualiditate non est dubitandum.
- 28 Clerici non possunt condere statuta contra ius canonicum.
- 29 Laycorum tamen statuta contra ius canonicum ualent.
- 30 Facilius induci potest consuetudo contra ius canonicum, quam statutum.
- 31 Expressa statutorum reprobatio porrigitur ad præterita, & futura.
- 32 Statutum, & consuetudo etiam expressè reprobata potest ex noua causa denuo introduci, & presumitur ex iusta causa denuo introducta.
- 33 Statutum, & consuetudo contra dispositionem d. c. cum esses. an, & quando, & ex qua causa induci possit.

- 32 Reductio ad ius commune reputatur fauorabilis.
- 35 Dispositio iuris ciuiliis circa testamentorum solemnitas est iusta, & iuraturali maxime consentanea.
- 36 Persona ecclesiastica est omnino soluta a potestate seculari.
- 37 Testamentum clerici iudicari debet iuxta dispositionem. d. cap. cum esses. in quocunque foro.
- 38 Leges ciuiles non ligant personas ecclesiasticas ex defectu potestatis.
- 39 Statuta Cesaris non ligant subditos Papa.
- 40 Testamentum clerici potest ex post facto irritari ob non adhibitam solemnitatem insinuationis seu registrationis ex forma statutorum requisita.
- 41 Solemnitas insinuationis, & registrationis testamenti potest a quocunque interesse pretendente adhiberi.
- 42 Testamentum laici in quo clericus est haeres institutus irritatur ob non adhibitam solemnitatem insinuationis, & registrationis a statuto requisita.
- 43 Laicus in contrahendo debet seruire legi sui Superioris etiam si contrahat cum clerico alias contractus est nullus etiam ex parte clerici.
- 44 Dispositio d. c. cum esses. quo ad testamentum clericorum uendicat sibi locum etiam in terris Imperii in utroque foro.
- 45 Iudex attendere debet statuta ipsorum litigantium.

C A P. VIII.

RESOLVTO igitur in septem preced. cap. primo membro princ. huius secum. & partis circa testamenta ad pias causas consequens est pro huius part. complemento, ut denegamus ad secundum membrum in quo tractandum est de testamentis ad causas prophanas, quid de iure canonico circa numerum testium in eis adhibendum statutum reperiat, de quo extat celebris decisio Alex. III. Pont. Max. in in c. cum esses. de testa. qui rescribens

Hof. Episcopo super consuetudine sui Episcopatus circa numerum testium in testamentis adhibendum, in effectu disponit testamenta, quae sicut coram presbytero parochiali duob. uel trib. testib. idoneis adhibitis ualida esse, precipiens sub poena excommunicationis latae sententiae ne quis testamenta taliter condita rescindere audeat reprobando consuetudinem contrariam ibi uigentem tanquam a diuina lege, & Sanctorum Patrum institutis, & a generali ecclesiae consuetudine alienam, cum scriptum sit In ore duorum, uel trium testium stet omne uerbum.

Hac continet in summa decisio Alex. III. in d. c. cum esses. secundum quam firmatur principalis nostra conclusio, quod de iure canonico in testamentis ad causas prophanas duo tantum testes sufficiunt cum interuentu presbyteri parochialis, prout ea ita firmat Specu. tit. de instru. edi. §. C. pendiose. uers. item per ius canonicum. nu. 11. & Doc. communiter, ut dicit Paul. de Cast. in consi. 43. circa princ. ibi, sed quia factum fuit. par. 2. Boer. qui etiam de communi attestatur decisio. 93. nu. 2. Alex. consi. 177. sub nu. 2. uers. nec ob. uol. 2. & Paris. consi. 51. num. 1. & 2. & nu. 5. & seq. uol. 3. & Roma. in auth. similiter. in 34. speciali ult. uolun. sub nu. 95. uers. quamobrem ueriores esse puto. Ruy. consi. 24. nu. 4. uol. 2. Guald. caute. 2. titu. de testa. ordi. parum sub nu. 2. ibi, sed si testator ubi alios adducit, & attestatur de communi, & de communi post alios attestatur Iul. Clar. lib. 3. senten. quaestio. 57. in prin. iunctis his, quae dicit ibi, sed quicquid ipse dicat, quamuis enim aliqui uoluerint, quod ille rex. intelligatur in testamentis ad pias causas iuxta terminos c. seq. relatum. ut recitat gl. in primo intellectu d. cap. cum esses; quem finaliter ueriores dicit, & pro-

ut etiam illas decre. intelligit glo. Joa. 2. q. 4. in summa in glo. fi. & latissime Pau. de Cast. hunc intellectum probans in d. consi. 43. 2. par. 2. in uers. breuiter his non obstantibus. usque ad finem nihilominus intellectus iste nullo pacto stare potest, & communiter reprobat, quia in testamentis ad pias causas de quibus specialiter loquitur c. relatum. non est necessarius interuentus presbyteri parochialis qui tamen necessarius requiritur in d. c. cum esses. unde necesse etiam est fateri quod loquitur in aliis testamentis ad non pias causas, ut bene aduertit Abb. ibi lec. 1. sub nu. 4. & in illius reper. nume. 8. & post alios ibidem Couar. sub nume. 2. uers. primus. namque intellectus. Gem. consi. 49. nume. 5. & seq. & late Roma. in d. auth. similiter. ubi supra nu. 94. & post alios per eum relatos Iul. Cl. d. q. 57. proxime allegatus. ubi in si. princ. attestatur quod ab hac opi. magis communi, & quam consuetudo approbat ubiq. locorum, temerarium esset in practica recedere.

Est ergo differentia de iure canonico inter testamenta ad pias causas in quibus ex dispositione c. relatum. duo tantum testes sufficiunt etiam foeminae, & non rogati ut supra cap. 3. nu. 4. & testamenta ad non pias causas in quibus ultra duos testes idoneos requiritur etiam praesentia sacerdotis parochialis, loquitur enim tex. de presbytero suo & sic de proprio sacerdote, qui est parochus, ita quod non sufficeret alius presbyter ut late probat Abb. in repet. d. c. cum esses. nume. 6. Gual. qui alios adducit titu. de testa. ord. cau. 2. sub nu. 2. in uers. animaduertendum tamen est. nisi forte secundum eum esset ei commissa generalis cura sacramentorum licet non esset parochus, prout hic Romae est Vicarius Papae nunc Illustrissimus

& Reuerendissimus Cardinalis de Sabelis, & idem si esset confessor testatoris licet alius, quam parochus, ut declarat Corn. consi. 261. nu. 3. uol. 4. sed quod dictum est de presbytero parochiali confirmatur, praesertim quia ut Abb. dicit proprius sacerdos dicitur pater spiritualis, 30. q. 1. c. ques. coram quo minor est suspitio falsitatis, quam coram extraneo sacerdote, cui non tanta fides adhibetur quanta proprio sacerdoti iux. no. per gl. n. c. quamquam. uer. parochia. de usu. lib. 6. dicitur etiam iudex animarum quod non minus est, quam esse iudicem temporalem, ut dicit Bal. in consi. 285. col. 2. in prin. uol. 3. Gual. d. cau. 2. sub nu. 2. ad med. non ergo mirum (ut ipse quoque subdit) si testamentum coram eo factum cum minori numero testium ualet prout factum coram iudice temporalis, iux. l. omnium. ubi oes. C. de testa. & latissime sup. par. 1. c. 25. intantum quod si essent tres testes absque interuentu parochi non sufficeret, & tamen quattuor absque eius interuentu satis essent, quia duo uim parochi obtinerent, ut uoluit Spec. in d. §. compendiose. nu. 12. Cald. consi. 8. titu. de testa. Gem. d. consi. 49. num. 7. 8. cum seq. Abb. d. c. cum esses. in lec. nu. 7. & in repe. nu. 12. & nu. 17. & post alios ibi late Couar. ubi attestatur de coi. nu. 13. & latiss. Dec. consi. 284. in 2. dub. per eum. late etiam Alex. consi. 17. nu. 15. & 16. uol. 3. & consi. 176. nu. 10. uol. 5. Ruy. consi. 51. nu. 11. uol. 1. Paris. consi. 51. ante nu. 16. uol. 3. Roma. in d. auth. similiter in 34. speciali ult. uolun. C. ad l. fal. Iul. Clar. d. q. 37. uers. sed pone. Gual. d. cau. 2. nume. 3. Corn. d. consi. 261. col. fi. uers. & insuper. uol. 4. Por. consi. 12. nu. 15. ex quibus patet hanc proculdubio esse communem opin. quicquid dixerit Corn. per Iul. Clar. allegatus, & idcirco, ut

- 11 ipse subdit non esset in prac. ab ea recedendum, quod deduci potest in argu. ad intellectum sac. Concilij Tridentini irritan. matrimonium absque interuentu Parrochi & duorum, uel trium testium contractum sessio. 24. in decreto de reforma. matrimo. c. 1. de quo infra par. 3. cap. 3. nu. 200. Vbi uero interuenit presbyter parrochialis non est necesse quod interueniat tanquam testis, sed iussit sola eius presentia cum duobus aliis testibus quam solam exigit d. c. cum esses. unde satis esset quod interueniat ut notarius rogatus de testamento cum duobus testibus, ut late consuluit Paris. d. consi. 5. 1. nu. 4. iuncto nu. 5. cum seqq. quem sequitur Couar. in d. c. cum esses. ante nu. 13. quod sing. notandum est pro declaratione & intelligentia illius. c. & huius nostrae conclusionis, quod etiam seruit ad intellectum Concilij Tridentini supra proxime alleg.
- 12 Quamuis autem circa numerum testium in testamentis requisitum ius canonicum moderauerit rigorem iuris ciuilibus non tamen propterea dispensauit circa idoneitatem testium, ut expresse patet in d. cap. cum esses.
- 13 quod requirit duos, uel tres testes idoneos, adeoque foemina non poterit esse testis in testamento ad non pias causas etiam de iure canonico: cum enim ipsa repellatur tanquam non idonea de iure ciuili. l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. & §. testes. insti. eo. & hoc non reperiatur immutatum, nec
- 14 contrarium statutum de iure canonico merito standum erit dispositioni iuris ciuilibus, iuxta tex. in c. lege. & c. suscipitis. in fi. cap. si in adiutorium. & c. certum. c. quis autem. c. de capitulis. & cap. quoniam. ibi, & ut Christiani Imperatores pro aeterna uita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo re-

rum imperialibus legibus uterentur. distin. 10. cui concordat tex. in c. cum ad uerum. distin. 96. & tex. in cap. 1. ubi glo. & doc. & Abb. latissime nu. 5. & 6. cum seqq. de no. ope. nuncia. Sancta enim ecclesia legum secularium non respuit famulatum inquit tex. in c. super Specu. in princ. de priuilegiis. unde Papa multoties fundat suas decisi. in legibus Imperialibus, ut in c. accusatores. 3. q. 8. cap. ideo. 2. 5. q. 1. c. dicenti. 2. 5. q. 2. & c. cum deuotissimam. & duobus seqq. 1. 2. q. 2. c. 2. de alienatio. iud. c. innotuit. in fi. de arb. c. 1. de iuram. calum. c. inter alia. ubi Abb. in 1. notabili de immuni. eccle. c. dilecti. de iud. c. 2. in fi. & c. pastoralis. de cau. poss. & proprie. c. cum ab omni. in fi. de uita & honest. cle. c. 2. de concess. praeben. c. calumniam. de poen. opt. tex. i. c. quid per nouale. ibi, quarum utraque interpretatio ex ciuilibus legibus colligitur. de uerb. sig. cap. autoritate. in uerf. licet. iuncta glo. in uerf. contingit. de concess. praeb. lib. 6. c. si iudex laicus. ibi, sicut de illo qui in possessione ingenuitatis existit. de senten. exc. eo. lib. 6. c. ut inquisitionis. & c. cum secundum. de hære. eo. etiam lib. 6. cum aliis pluribus in proposito adductis per Fel. in c. ecclesia S. Mariae. ubi latissime de materia, col. 14. in uerf. quæritur. nu. 37. & 38. de consti. & bene distinguendo declarat Spec. tit. de disput. & alleg. §. porro. uerf. sed nunquid. & ita in terminis nostris concludit Alex. in consi. 70. nu. 14. & seq. uol. 2. & alios refert & sequitur Couar. in d. c. cum esses. nume. 14. Jul. Clar. qui attestatur de com muni d. quæst. 57. in uerf. quæ quidem conclusio. in fi. ibi, bene uerum est. quorum opinio uerior est & illam tenet glo. in c. forus. uer. non foemina. in fi. de uerb. sig. & in c. ex eo. uer. testimonium. 1. 5. q. 3. quamuis enim

Abb.

- Abb. in d. cap. cum esses. lect. 1. nu. 3. contrariam opin. firmauerit, & Crot. attestans de communi relatus per Couar. sub d. num. 14. eo quod Papa pro huius cap. decisione uideatur se fundare in regula iuris diuini, & gentium
- 15 secundum quam non est differentia inter masculum, & foeminam, tamen hæc ratio non satis urget, quia prout & bene aduertit Alex. & Couar. supra. proxime allegati, Papa ultra duos, uel tres idoneos testes requirit etiam
- 16 presentiam presbyteri parrochialis, ex quo patet, quod non reducit rem istam ad meros terminos iuris naturalis, & gentium, prout reducit testamenta ad pias causas in cap. sequenti neque hic contentatur de probatione ordinaria, prout contentatur ibi, & idcirco eo casu, licet iuxta ordinariam, & regularem probationem foemina dicatur testis idonea, ut supra cap. 3. num. 4. tamen fecus hic ubi Papa non contentatur de probatione ordinaria, & regulari duorum testium, ut bene declarat Dec. in l. foeminae nume. 3. i. ad fin. ff. de regu. iur. & licet etiam ibi text. loquatur de testibus idoneis, tamen sufficit, quod sint idonei secundum meros terminos iuris naturalis, & gentium, & secundum ordinariam probationem, ut bene declarat Dec. in d. l. foeminae. nume. 28. 29. & sequen. & in cap. 3. nume. 3. nume. 6. & seq. de test. & probat. Couar. d. cap. cum esses. nume. 14. sed omisso articulo idoneitatis redeamus ad numerum testium, de quo est noster principalis sermo.
- 17 Hæc igitur conclusio, quod de iure canonico ualet testamentum ad non pias causas cum duobus testibus, & interuentu presbyteri parrochialis, clarum est, quod sibi locum uendicat in terris de temporali iurisdictione ecclesie in utroque foro, tam secula-

ri, quam ecclesiastico; quod probatur ex communi theoria, quæ habet quod ubicunque in aliqua materia etiam prophana, & indifferenti est discrepantia inter ius ciuile, & ius canonicum, tunc in terris de temporali iurisdictione ecclesie seruat canon etiam inter laycos etiam in utroque foro, ut per cano. in d. cap. ecclesia Sanctæ Mariæ. ubi Abb. lect. 1. nu. 14. & in repet. num. 19. & late Felin. nume. 44. cum seqq. de constitutu. per tex. clarum in c. si duobus. §. si. ubi Fräch. in primo notabili Abb. & Dec. nu. 6. de appella. & est glof. ordi. communiter approbata in c. 2. uer. lex ciuilibus. in fi. de arb. lib. 5. Abb. in cap. quod clericis. nume. 45. de fo. compe. Cald. consi. 18. in titu. de constitutu. Felin. in c. 1. col. 8. in prin. uerf. idem ubi esse mens. sub nume. 29. eod. titu. Couar. in epito. de sponsa. par. 2. c. 7. §. 7. num. 15. trad. legitæ in l. privilegia. ubi Bald. Bar. Pau. de Cast. & ceteri. C. de sacr. eccle. & ita in terminis consuluit Calde. consi. 8. titu. de testamen. & Alex. attestans de communi in consi. 47. nume. 2. & 146. nume. 6. uolum. 2. & 177. nume. 10. uolum. 5. Ruyn. consi. 14. nume. 4. uolum. 2. Paris. consi. 50. nu. 15. uolum. 3. Ripa in tracta. de peste inter priuilegi. uolunt. nume. 12. Boer. decisio. 93. nume. 2. & sequen. Bertran. consi. 178. nume. 7. uolum. 3. Bal. consi. 35. 1. per totum. & consi. sequen. uolum. 4. Gem. in consi. 49. sub num. 3. uerf. fundamentum ipsorum. & nu. 4. cum seqq. ubi late firmat, & attestatur de communi, & hanc sequitur Fortu. de ult. fine. num. 180. & in hac opi. conueniunt, & concordant omnes cano. in d. cap. cum esses. tam illi qui tenent illud cap. indistincte seruandum iuxta secundum intellectum quem recitat ibi gl. quem sequuntur Bar. Brixien. Ala. Goffr. Lauren. Host.

Io. And. & latissime Abb. ut etiam dicit Gemin. d. co. nfi. 49. sub nume. 3. in uerfi. aliam opi. ibidem recitat; quàm illi qui sequendo tertium intellectu distinguunt inter terras Imperij, & feruentur leges, & terras de temporali iurisdictione ecclesie, & feruetur canon. d. c. cum esses. prout etiam de communi attestatur ibi post alios per eum relatos Couar. num. 12. de quo infra latius cap. seq. num. 4. 5. & 6. ita quod præsès nostra declaratio de plano procedit, nec de ea est dubitandum prout dicit Iul. Clar. eam late probas d. lib. 3. senten. quæstio. 57. uerfi. quæ quidem conclusio. Et quamuis Paul. de Cast. in consi. 432. par. 2. col. fin. in uerfi. nec ego unquam uidi feruari contrarium. dicat quod imò ipse semper uidit ubique feruari solennitates iuris ciuilibus, etiam in terris Ecclesie

19 Romanæ de quibus ipse est oriundus præterquam in relictis ad piam causam, prout etiam de consuetudine generali totius fere Italiae præterquam in quibusdam locis, ut Venetijs, idem quoque in terminis attestatur Bald. in consi. 235. col. fin. in uerfi. quid dicemus. uolu. 3. & nouissime idem quoque in effectu attestatur Domin. Soto de iust. & in lib. 4. quæstio. 5. articulo 3. col. fi. uerfi. igitur illic Pontifex, quibus adde Fortu. de ult. fin. num. 177. in fin. & sequen. quod quidem in practica maxime notandum est; tamen quicquid sit respectu obseruatiæ, quæ in facto consistit, & sustineri potest ratione statutorum particularium, & consuetudinis approbata, ut ex infra dicendis latius apparebit, de iure proculdubio hæc præsens declaratio absque ulla difficultate secundum omnes procedit.

20 In terris igitur immediatè subiectis Papæ sine dubio locum habet dispositio d. cap. cum esses. prout est

Roma cum toto eius territorio, & Ducato Spoletano, Prouincia Marchiæ, & Romandiola, Ferraria, & Insula Sardinia, & Sicilia, & alijs terris, & locis de orto (ut dicitur), Ecclesie Romanæ, & de patrimonio Beati Petri, in quibus habet usum, & exercitium temporalis iurisdictionis, & quo ad utrunque gladium, & Summi Pontificis auctoritatem exercet, & Summi Principis exequitur potestatem; prout de his habetur in cap. per uenerabilem ubi id not. Abb. nume. 7. qui filij sint legi. in cap. ego Ludouicus. & in c. tibi domino. 63. distin. & in c. Constantinus. 96. distin. in cad. apostolicæ. in uerfi. præter hæc Regnum Sicilia. de re iud. lib. 6. in c. si diligenti. in prin. ubi Abb. Felin. & ceteri, de præscri. in c. fundamenta. uerfi. ne autem ipsa mater Ecclesia. de elec. lib. 6. & in clemen. uni. in uerfi. ipsaq; omnia. de iureiu. glo. in auth. ut Eccl. Roma. §. quid igitur. uer. Petri. & per Bal. in auth. quas actiones. nume. 14. C. de sacr. eccles. Alex. consi. 2. sub nume. 8. in uerfi. secundo præsuppono.

22 uolum. 1. Felin. in cap. ad audientiam. col. pen. in 4. amplia. de præscrip. & latissime post alios Card. Iacob. senior tanto honore meritissimum patrum matris meæ mihi auunculum magni, cui successit Iun. de quibus supra mentionem fecimus par. 1. cap. 3. nu. 86. in suo celeberrimo doctissimo, ac secundissimo tract. de concil. ad fi. lib. x. articulo 8. sub rub. de utroque gladio

23 in eccle. quarum terrarum, & locorum plura hodie reperiuntur penes Reges & alios Principes feudum ab Ecclesia Romana concessa, in quibus pariter quo ad utrunque forum seruanda est dispositio d. c. cum esses. quales sunt Ciuitates Regni, Ferraria, & Vrbinū, ut declarat Corn. in consi. 261. col. fin. in princ. uolum. 4. Guald. d. titu. de restamen.

stamen. ordi. cau. 2. sub nume. 2. Port. d. consi. 12. sub num. 15. & nu. 16. 17. & sequen.

24 Et tamen (quod maxime est aduertendum) quamuis Roma cæteris alijs ciuitatibus, ac terrarum locis ecclesie Romanæ auctoritate præeminentia, ac dignitate præfulgeat, quæ ab ipso D. N. Iesu Christo primatum obtinet nationum, & eo iubente Sacrosacta Sedes Apostolica ab Anthiochia Romæ translata est, & caput totius orbis effecta, eamque Beatissimi Petrus, & Paulus omnibus urbibus in uniuerso mundo sua præsentia atque uenerando triumpho prætulerunt, ut habetur in cap. quamuis uniuersæ. 21. distin. in cap. Sacrosancta. 22. distin. in c. Beati Petrus & Paulus. 2. quæst. 7. & in c. rogamus. 24. q. 1. & in c. fundamenta. de elect. lib. 6. & late de illius prærogatiua prædictus Cardinalis Jacob. d. tract. de concil. pag. 423. col. 1. & latissime supra par. 1. cap. 3. nu. 82. & cæteris seqq. nihilominus inter laycos, ut ibi diximus, hic Romæ non feruatur dispositio, d. c. cum esses. sed solennitas iuris ciuilibus in testamentis cõficiendis adhiberi debet, prout usu adhiberi uidemus; quod tamen, ut ibi diximus mirum uideri nõ debet, eo quod hic extat particulare statutum

26 lib. 5. cap. 37. sub rub. quod feruetur ius commune. & in statutis nouiter compilatis lib. 1. cap. 42. sub rubri. de seruau. statu. quo specialiter cauetur, quod inter ciues incolas, & districtuales feruentur statuta, & ubi statuta non disponunt, feruetur ius ciuile, & in subsidium recurratur ad ius canonicum; quæ quidem statuta urbis cũ sint per Pont. confirmata non est de eorum ualiditate dubitandum, prout in terminis per Dec. in consi. 315. col. fin. uerfi. non obit. quod Romæ.

Sed difficilis quæstio nunc sese of-

fert, nunquid aliæ ciuitates, castra, & loca huiusmodi de temporali iurisdictione Ecclesie possint citra approbationem Pontificis statuta condere contra dispositionem d. c. cum esses; nam & si clerici, & personæ ecclesiasticæ contra dispositionem iuris canonici statuere nõ possint. c. quod super his. qui quotidie ad hoc allegatur, ubi no. Abb. in 2. notabili. & post alios latissime Felin. per sex col. de maio. & obed. & latissime etiam Fedes. de Sen. consi. 117. per totum Abb. in cap. fin. nume. 8. cum sequen. de consuetu. & in c. uenientes. nume. 4. de iureiu. Sarnen. in c. 2. §. statuto. sub nume. 2. ubi, sed modo pulchrum est uidere; cum seqq. de constitu. lib. 6. layci tamen bene possunt contra canones statuere, ut not. Abb. in c. quod clericis. col. fi. de fo. compe. Felin. in d. c. quod super his. col. 1. in fin. sub nume. 3. uerfi. pro quo adduco. ubi loquitur etiam, quod sint subiecti in temporalibus Ecclesie, prout in his terminis consuluit Cald. consi. 18. titu. de constitu. præsertim nume. 3. Dec. in d. c. si duobus. num. 6. in fin. de appel. Sarnen. in d. §. statuto. nume. 3. & a fortiori consuetudinem contrariam introducere, quæ facilis admittitur, & inducitur contra canones etiam ab ipsis clericis, quàm statutum, ut per Abb. in d. c. fin. num. 8. & sequen. de consuetu. Et nihilominus in contrarium satis urget text. in d. c. cum esses. in quo Pontifex expresse reprobatur contrariam consuetudinem tanquam nimis rigorosam, & a iure naturali, diuino, & Pontificio, & a totius Ecclesie generali consuetudine nimis etiam alienam, quæ ratio pariter quoque uiget in statutis particularibus, & talis expressa reprobatio porrigitur nedum ad præterita, sed etiam ad futura, ut in proposito per Alexan. attestan. de communi in l. si non

non speciali. sub nume. 2. C. de testa. cum latissime per nos adductis supra par. 1. c. 2. nume. 5. & seq. ita ut non uideatur posse de nouo introduci aliquid statutum, seu consuetudo in contrarium, ut ibi latissime ostensum fuit.

- 32 Verum ne longius in argumentis immoremur pro resolutione est aduertendum, quod huiusmodi reprobatione non obstante potest nihilominus introduci statutum, & consuetudo contraria ex noua causa post legem consuetudinis reprobatoriam superueniente, ut in d. c. 22. nume. 66. latissime ostendimus, & cum hic uersumur in solennitate iuris positiui circa numerum testium in testamentis adhibendum, præsumendum erit, quod statutum, & consuetudo, licet semel reprobata fuerit ex noua, & iusta causa nouiter introducta præsertim, ubi esse in consuetudine immemorabili, ut in d. nume. 67. cum seqq. late uisum fuit, exempli gratia si casu cõpertum alicubi esset, quod in testamētis, in quibus duo tantum testes cum interuentu parrochi iuxta d. c. cum esses. adhibiti fuissent, multoties falsitas aliqua commissa foret, certe hæc esset iustissima causa requirendi ampliore numerum testium iuxta l. fin. in uers. lex etenim, qui est melior textus de corpore iuris, qui ad hoc allegari possit. C. de fideicommiss. quod latius comprobauimus supra d. par. 1. c. 2. nume. 3. & seqq. & rursus nume. 13. usque 19. & c. 3. nume. 1. 2. & 3. Et idcirco hac ratione attendenda posset de nouo introduci statutum, & consuetudo contra dispositionem d. c. cum esses. & ubi tale statutum, seu consuetudo contra illius cap. dispositionem uigeret, præsumendum esset, quod ex huiusmodi, seu alia simili iusta causa introducta esset, ut proxime supra di-

ctum fuit. Et per consequens colligitur ex his resolutio propositæ quæstionis, uidelicet quod etiam in terminis, & locis temporaliter subditis Ecclesiæ ualeat statutum, & consuetudo requirens septem testes in testamentis ordinandis iuxta dispositionem iuris ciuilibus contra dispositionem d. c. cum esses. præsertim cum ex hoc credatur ad primæuum ius commune, quæ reductio favorabilis iudicatur iuxta gl. c. statutum. uer. numerandum de præben. lib. 6. cum alijs late adductis supra ea par. 1. c. 19. nu. 39.

Nec obstat quod Pontifex in d. c. cum esses. reprobet huiusmodi consuetudinem tanquam nimis alienam a iure naturali diuino, ut supra nu. 30. quia ad hoc, & cætera quæ ex d. c. cum esses. in contrarium adduci possunt, clara responsio colligitur ex latissime in terminis per nos traditis supra d. par. 1. c. 3. a nume. 35. in uers. Ex præmissis, cum multis seqq. usque nume. 79. ubi latissime ostendimus ualidam esse dispositionem iuris ciuilibus requirentium numerum septem testium in testamentorum confectione, & maxime iustam, ac consonam iuri naturali non obstant. his quæ in d. c. cum esses. in contrarium adducuntur, ad ibi dicta me refero, quæ ne hic superfluo repetantur consulto omitimus, ex quibus tandem habetur uera resolutio huius quæstionis iuxta. quam saluari, & procedere potest dictum Paul. de Cas. supra relatum nu. 19. ut ibi quoque animaduertimus.

Et quemadmodum in terris Ecclesiæ seruatur dispositio d. c. cum esses. in utroque foro, ita quoque in utroque foro seruanda est in personis ecclesiasticis. Etenim in testamento personæ ecclesiasticæ, quæ omnino soluta, & exempta est a potestate seculari, & subdita tantum potestati ecclesiasti-

36

cæ.

- cæ. cap. satis euidenter. cum pluribus seqq. 96. distin. & cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. ubi omnes tradd. de constituto. etiam de iure diuino, ut late supra c. 6. nume. 16. sine dubio standum erit dispositioni d. c. cum esses. in quocumque foro causa agitur, siue ecclesiastico, siue seculari, licet specificè huc casum de testamento clerici a nemine tactum reperiam. Et ratio est in proprio, quia cum leges ciuiles ex defectu potestatis non ligent personas ecclesiasticas, & statuta Cæsaris non ligent subditos Papæ, ut bene in proposito inquit Cald. consi. 18. nume. 2. in titulo de constituto. Bald. in auth. causa & irrita. q. 5. cum quo transit ibi Fulgo. & Ancha. relatus ibi per apostil. uer. insinuata. C. de sac. eccl. Abb. in repet. d. c. ecclesia Sanctæ Mariæ. nume. 39. cum ibi latissime adductis per Felin. nume. 81. idcirco satis erit quod in testamento clerici sit seruata solennitas requisita per canonem ex dispositione Papæ in d. c. cum esses. cui ipse clericus est subiectus, ut per Cald. proxime allegatum.

Hæc uero conclusio declaratur, ut procedat respectu solennitatis adhibendæ in testamento per ipsum clericum, prout in terminis numeri testium de quo loquitur d. c. cum esses. satis enim erit ad ualiditatem testamētis ipsius clerici, quod sit factum coram duobus, uel tribus testibus, & interuentu presbyteri parrochialis iuxta dispositionem d. c. cum esses. secus si post cõditum testamentum esset adhibenda aliqua solennitas per hæredem in eo instrumento puta insinuationis, uel registrationis testamenti in archiuo publico, nam si hæres institutus esset laicus subiectus foro seculari certe posset priuari commodo testamenti ob non factam insinuationem, uel registrationem iuxta formam statuto-

rum, quia hoc respicit factum ipsius hæredis laici potius quam testatoris clerici, ut no. declarant Bald. & Abb. proxime allegati nume. 39. & late Fel. in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nu. 83. in fin. in uers. & ista procedunt. ubi ex hoc distinguit, an hæres institutus sit laicus, uel clericus, ut ibi, & bene.

- Prout etiam è conuerso si clericus esset institutus hæres in testamento laici in quo esset ommissa solennitas insinuationis, uel registrationis a statuto requisita, licet clericus non sit adstrictus, ut supra dictum fuit, ad illam seruandam, tamen quia solennitas ista potest nedum adhiberi ab ipso hærede instituto, sed etiam a testatore, a legatarijs, & quocumque interesse prætendente, prout habetur in apostil. in ord. ad. Bart. in l. Modestinus. uer. insinuatione. ff. de dona. Bar. in l. si res. in fin. ff. quib. mod. pig. uel hypo. sol. Bal. in l. cum multæ. nu. 1. & in auth. eo decursum. C. de dona. ante nup. clare Ang. in consi. 179. col. fi. in uers. ad ultimum. Alex. consi. 157. nume. 9. uol. 2. de quo etiam Bar. in l. si. §. simili quoque modo. C. de in. dot. idcirco testator laicus si solennitatē hanc omiserit in suo testamento, testamentum irritum erit ex forma statuti, licet in eo clericus sit hæres institutus, quia hoc casu irritatur ex facto ipsius testatoris laici non adhibentis solennitatem statuti cui est subiectus; debet enim laicus in testando adhibere omnes solennitates legis suæ aliàs testamentum est nullum, licet instituat clericum, ut in terminis per Abb. in d. c. quod clericus. nume. 29. de fo. compe. & in d. repet. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nume. 45. & post Imo. ibi, & alios per eum relatos Felin. ibidem, nume. 83. Prout etiam dicunt Doct. de solennitate adhiben. in con-

tractu

tractu inito inter clericum, & laycū, quod nisi fuerit adhibita solennitas per legem, seu statutum seculare requirita contractum non tenebit etiam ex parte clerici eo quia laycus in contrahēdo debuit obseruare legem sui superioris, ut late declarat Abb. in d. c. quod clericis. nume. 26. cum seqq. & in d. repet. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. sub num. 43. in uersif. sed dubium maximum est. & nume. 44. cum seqq. & latissime Felin. nume. 81. ad fin. in quarto casu. & num. 82. cum sequen. Fede. de Sen. in confi. 85. col. 2. in uersif. non obit. quod dicitur, quod per statutum. Alexan. in confi. 143. nu. 5. uolum. 7.

44 Ex præmissis itaque, ut ad principale nostrum institutum redeamus concludendum est, quod nedum in terris Ecclesiæ, sed etiam in terris Imperij uendicat sibi locum dispositio canonis d. c. cum esset. ubicunq; agitur de testamento clerici non solum in foro Ecclesiastico, de quo nulla potest esse dubitatio, sed etiam in foro seculari, puta si de ualiditate, & in ualiditate illius esset quæstio inter hæredem a clerico institutum, & uenientes ab intestato mere laycos coram ipso iudice seculari, nam certe licet in decisorijs iudex debeat attendere ad leges, & statuta ipsorum litigantium iux. Inn. in rubri. de consue. sub nu. 6. in uersif. sed dic melius. Cyn. & Bar. in l. 2. in fi. Bal. nu. 7. & cæteri. C. de constitu. pecu. Abb. in d. c. quod clericis. nu. 21. & 22. & in repert. d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nu. 44. cū alijs infra late adductis c. seq. nu. 5. tamen quia in terminis præpositis non agitur de actu celebrato ab ipsis litigantibus, quo casu procedat proxime ad legata, sed de celebrato actu a clerico, merito iudicare debet secundum legem ipsius clerici.

Secunda Par. Cap. IX.

Quod per tex. cap. cum esset. de testa. non est derogatum dispositioni iuris ciuilibus in testamentis laycorum in terris Imperij.

S V M M A R I V M.

- 1 Intellectus quartus ad d. c. cum esset. recitatur.
- 2 Et secundum illum fertur per Innocentium Quartum pronuntiatum fuisse.
- 3 Et hunc esse communem, & consuetudine roboratum attestatur Iul. Clar.
- 4 In materia indifferenti data discrepantia inter ius ciuile, & canonicum, utriusque ius seruetur in foro suo.
- 5 Hac tamen conclusio procedit tantum in ordinatorijs, non in decisorijs.
- 6 Intellectus quartus, & communis ad d. c. cum esset. suppletur, & declaratur.
- 7 Dispositio d. c. cum esset. an corrigat iuris ciuilibus dispositionem, maxima inter doct. antiquos, & modernos uarietas, & controuersa difficultas.
- 8 Doct. tenent secundum intellectum per glo. recitatum in d. c. cū esset. quod per illud sit derogatum dispositioni iuris ciuilibus enumerantur.
- 9 Et iste secundus intellectus est communis apud antiquos.
- 10 Dispositio iuris canonici loquens in materia peccati est etiam in terris Imperij in utroque foro seruanda.
- 11 Imperator in concernentibus animam est Papa subiectus.
- 12 Paparatione peccati potest abrogare leges ciuiles.
- 13 Peccatum mortale est contrauenire rationabili uoluntati testatoris.
- 14 Lex peccati nutritiua, seu illi occasionem præbens nullius est ualoris.
- 15 Etiam ratione solius peccati uenialis.
- 16 Pœna excommunicationis supponit peccatum mortale.
- 17 Deus & natura nihil operantur frustra.

- 18 In ciuile circa numerum septem testium ita deniando à iure diuino uidetur potius illud destruere, quam distinguere, & limitare.
- 19 Qui nimis emungit elicit sanguinem.
- 20 Lex ciuilibus iuri diuino, & naturali aduersa nihil ualet.
- 21 Clausula non obstat. an requiratur quando fit expressa mentio iuris cui derogatur.
- 22 Sublata consuetudine censetur sublata, lex illi conformis, & e conuerso, & quando.
- 23 Correcta ratione legis censetur correctæ legis dispositio.
- 24 Ratio legis ita disponit sicut ipsa lex etiam ad iurium correctionem.
- 25 Reductio ad primæuum ius naturale est fauorabilis, & amplianda.
- 26 Ex obseruantia legis etiam mille annorum non inducitur consuetudo.
- 27 Consuetudo non inducitur per actus mere facultatis.
- 28 Consuetudo dispositiua, & imitatiua, quæ.
- 29 Sublato iure communi censetur sublata, consuetudo illi conformis.
- 30 Sublato iure communi, an sit sublatum statutum continens idem quod ius commune.
- 31 Consuetudo, an sit facti, uel iuris.
- 32 Non est presumendum, quod Papa uelie unico uerbo legibus derogare.
- 33 Author aliàs obiter sequutus fuit secundum intellectum glo. in d. cap. cum esset. communiter à Doct. antiquis receptum.
- 34 Tertius glof. intellectus ad d. cap. cum esset. & Doct. eum sequentes recitantur.
- 35 Vna opinio potest esse communis uno tempore, & contraria alio tempore.
- 36 Moderni dicuntur calices in capite Elephantis, qui uident priora, & posteriora.
- 37 Quanto iuniores tanto perspicaciores.
- 38 Author non ueretur mutare sententiam.
- 39 Sapientis est mutare consilium.
- 40 Deus semper idem, & immutabilis frequenter dicitur suam mutare sententiam.
- 41 Doctor excusatur qui mutat opin. quam aliàs tenuerat, & nu. 45.
- 42 Papiniani. l. C. laus.
- 43 Iur. Conf. suprema etiam autoritatis suam quandoque mutant sententiam.
- 44 Beatus Augustinus fecit librum retractationum.
- 45 Licitum est Doctori in tractat. consil. & lect. mutare opin. quam aliàs tenuerat.
- 46 Magis credendum est Doct. ex professione quæstionem tractantis, quam obiter loquenti.
- 47 Illa dicitur opi. Doct. quam maturius examinauit.
- 48 Lex diuina, & naturalis exigens duos testes non prohibet quin ex causa plures aliquando sint necessarii.
- 49 Præceptum affirmatiuum obligat semper, sed non ad semper.
- 50 Et potest pro tempore, & loco, & causa mutari, & alterari.
- 51 Leges ciuiles requirentes in aliquo casu testes plures duobus sunt rationabiles, & per ius canonicum approbata.
- 52 Ius Canonicum nihil approbat cum peccato.
- 53 Non reperitur iure diuino, aut humano prescriptus certus numerus testium qui transgredi non possit.
- 54 Leges ciuiles, quæ iuste sunt necesse est, ut seruentur in terris Imperij.
- 55 Papa in terris Imperij non exerceat temporalem iurisdictionem, & nu. 78.
- 56 Nec in eis derogat legibus temporalibus concernentibus.
- 57 Non est presumendum, quod Papa in præiudicium Imperialis autoritatis, uelie in terris Imperij legibus derogare.
- 58 Papa in terris Ecclesiæ, & in Patrimonio Beati Petri, est ut Papa, & ut Princ. in spiritualibus, & temporalibus.
- 59 Tertius intellectus glof. ad d. c. cum esset. hodie est magis communis, ac de consuetudine.

rudine roboratus, & per authorem approbatus.

- 60 *Sublato fundamento corrumpit edificium.*
 61 *Excommunicatio non afficit, nisi subditos excommunicantis.*
 62 *Excommunicatio pertinet ad clauem iurisdictionis, non ordinis.*
 63 *Papa potest dare layco potestatem excommunicandi.*
 64 *Excommunicatio pertinet ad iurisdictionem spirituales.*
 65 *Et quo ad illam omnes Christi fideles sunt subiecti Papa.*
 66 *Extra territorium statuentis non paretur impune.*
 67 *Pœna excommunicationis est maior, qua reperiri possit in Ecclesia Dei.*
 68 *Pœna & culpa sunt ad inuicem relativa.*
 69 *Pœna excommunicationis supponit maximam culpam.*
 70 *Iurisdictionis non potest exerceri in non subditum.*
 71 *Nulla pœna quis astringi potest ad obseruandam legem non sui superioris.*
 72 *Vbi principalis dispositio non tenet ex defectu potestatis, nec etiam pœna adiectio.*
 73 *Pœna excommunicationis apposta in d. c. cum esses. non concludit eos peccare qui non sunt de temporali iurisdictione Papa.*
 74 *Non est uerisimile Papam sub uerbis generalibus uelle comprehendere sibi temporaliter non subditos.*
 75 *Generalis dispositio statuentis restringitur ad limites sua iurisdictionis.*
 76 *Generalis dispositio non comprehendit ea, qua quis in specie disponere non potest.*
 77 *In statuto non sufficit rationalitas, nisi ad sit potestas in statuentis.*
 78 *Papa in terris Imperij temporalem iurisdictionem non exercet.*
 79 *Papa in quibus casibus habeat potestatem in leges Principum secularium.*
 80 *Dispositio d. c. cum esses. non uendicat sibi locum extra terras de temporali iurisdictione Ecclesie.*

C A P. IX.

VAMVIS in terris Ecclesie, & in testamentis personarum ecclesiasticarum seruari debeat (ut in precedenti cap. resolutum fuit), dispositio d. c. cum esses. tamen in testamento layci in terris Imperij ardua sese offert difficultas, an seruanda sit dispositio iuris ciuilibus, uel iuris canonici; quæ stat super ueritate intellectus d. c. cum esses; qui plures recitantur ibi per glo. & Doc. In hac igitur difficultate primo intellectu communiter reprobo, ut supra c. proximo. nume. 3. aliqui uoluerunt distinguere inter forum & fori, ut si quidem causa tractetur in foro ecclesiastico seruetur canon Papæ, si uero in foro ciuili seruetur lex Cæsarum iux. quartam lect. glo. in d. c. cum esses. secundum quam fertur pronuntiatum per Inno. Quartum, teste Bal. qui etiam hanc lect. approbat in consil. 284. uolu. 3. idem Bald. qui late disputat, & finaliter illam sequitur in sequen. consil. quod fuit editum in eodem et casu quo præcedens, ut patet ex utriusque casus positione, dicens finaliter, quod legista militat in foro Iustiniani, canonista autem transit in foro Beati Petri, & ideo tribunalia distinguere &c. Et hanc esse communem opi. & de consuetudine roboratam, & ab ea in practica non esse recedendum attestatur Iul. Clar. post alios per eum relatos lib. 3. senten. quæst. 57. uers. quæ quidem conclusio. subdens ita apud omnes seruari sine controuerfia; cui suffragatur communis theoricæ quod data discrepantia inter ius ciuile, & canonicum in materia indifferenti, prout est ista, & in foro seculari seruetur ius ciuile, in foro uero canonico seruetur ius canonicum iux. glo. ordin. in c. possessor. de regu. iur.

in lib. 6. Docto. communiter in c. 1. ubi Abb. nume. 7. de no. ope. nuncia. & in d. c. ecclesia Sanctæ Mariæ. & ibi Abb. in lect. num. 14. in repet. nu. 19. cum aliis adductis per Felin. num. 43. de constituto. Abb. & Dec. in c. clerici. in 1. notabili. de iud. tradd. legitæ in l. priuilegia. ubi Bar. num. 2. Bal. nu. 3. & Pau. de Cast. num. 2. in fi. C. de sac. eccle. Calde. consil. 18 in titu. de constituto. Alex. in consil. 167. nume. 4. in fi. cum seq. uolu. 2.

Qua in re est animaduertendum primo quod ista resolutio, quam communem esse post alios attestatur Iul. Clar. sic simpliciter, & absolute intellecta non est uera, nec habet iuris fundamentum in quo possit subsistere; nam communis theoricæ, quæ distinguit inter forum, & forum, de qua supra proxime num. 4. procedit solum in ordinatorijs, & preparatorijs iudiciorum non autem (prout nos loquimur) in decisorijs, ut declarat Abb. proxime allegatus in d. c. 1. num. 7. de no. ope. nunc. & in c. quod clericis. nume. 10. de fo. compe. & latius in repe. d. c. ecclesia Sanctæ Mariæ. num. 24. & seq. & post alios per eum relatos latissime Felin. nume. 55. idem Felin. in c. ad nostram. col. 2. in uers. ex eodem tex. considerando, quod ista consuetudo. de proba. Calde. consil. 11. in titu. de constituto. Bar. in l. uni. nume. 15. ubi post alios Iaf. lect. 1. num. 20. & lec. 2. nume. 57. & seq. C. de sum. Trini. & not. per glo. & Docto. in l. 1. C. quæ sit longa consuet. ubi ita distinguit Odo fred. & post eum Bald. & cæteri, & Bar. in l. sequen. quæstione 34. Alex. in consil. 167. in fin. uolu. 2. & trad. Specu. in titu. de fe. §. 1. num. 5. 6. & 7. Ancha. qui post Calde. per eum relatam attestatur, quia ista est uera, & communis opi. in regula ea quæ. col. fin. in uer. uera tamen, & communis opin.

de regu. iur. lib. 6. nam in decisorijs iudex non debet attendere forum iudicij, sed statuta, & leges litigantium, & eorum à quib. actus celebratus sit, ut supra cap. præced. in fin. Et idcirco etiam si ageretur in foro seculari de testamento clerici non esset attendenda dispositio iuris ciuilibus, sed iuris canonici, ut ibi latius ostendimus, & ita quoque è conuerso dicendum erit, ubi de testamento layci ageretur in foro ecclesiastico.

Quapropter ne ita supine putemus Docto. communiter decipere supplendum est ad istam communem resolutionem, uidelicet, quod cum Docto. distinguunt inter forum ecclesiasticum, & seruetur ius canonicum (supple) & agatur de testamento clerici, seu personarum ecclesiasticarum, & forum ciuile, & seruetur lex ciuilibus (supple) & agatur de testamento layci, seu personarum secularium. Et cum hac supplementione bene procedit communis resolutione, quia in decisorijs clericis iudicantur in foro ecclesiastico secundum canones tantum, & layci in foro seculari secundum leges tantum, ut ita bene declarat, & loquitur Abb. in d. c. 1. num. 7. in fin. de no. ope. & ita credendum est, quod Docto. in his terminis hanc communem resolutionem intellexerint, prout præcise in terminis illam intellexit, & late declarat. Hoffien. in summa in titu. de testa. §. qualiter constituatur. in uers. uerum super hac materia. & duob. uers. seqq. quæ refert, & sequitur Frater Asten. in sua Summa celeberrima. lib. 3. tit. 30. ar. 1. in uers. sed nunquid.

Secundo est aduertendum, quod licet in primo membro huius distinctionis omnes conueniant, quod si agitur in foro ecclesiastico de testamento clerici sit seruanda dispositio canonis d. c. cum esses. quod & procedit

cedit absque ulla dubitatione, ut supra cap. proximo. num. 3. in fin. in uer. si. Et quemadmodum. & num. 36. & seqq. latissime usque ad fin. ostensum fuit, tamen in secundo membro quando agitur de testamento laici in foro
 7 ciuili maxima est controuersia, & contrarietas inter Docto. praesertim antiquos, & modernos, an tunc seruari debeat dispositio iuris ciuilis, uel potius iuris canonici in hoc stat tota difficultas, quae dependet a ueritate intellectus d.c. cum esset. an scilicet per illud c. sit abrogata dispositio iuris ciuilis de numero septem testium in testamento adhib. en. nec ne, & hinc (ut aiunt) pendet leges, & prophetae, & omnis huius nostrae secundae partis principalis tractat labor, & assus. Et idcirco hunc articulum latissime discutere decreui.

8 Ergo ut incipiam in hoc articulo gl. in d. cap. cum esset. in secundo intellectu refert quosdam tenere, quod per illud cap. quod generaliter loquitur, sit derogatum omnibus legibus, quae disponebant minus solennem uoluntatem ex defectu, scilicet numeri testium non ualere. Et hi fuerunt, Ala. Vin. Goffred. Lau. & Host. ibi, & Tan. & Bar. Brixien. in Summa. 2. q. 4. in fin. multi. glo. & Ioan. quem refert, & finaliter sequitur idem Host. in Summa de testa. §. qualiter constituatur. in uer. si. Io. tamen scribit. Summa Asten. lib. 3. titu. 30. articulo 1. in fin. & hanc opi. probat Anto. de But. & post eum latissime Abb. tam in j. quam in 2. lec. d. cap. cum esset. qui dicit sibi semper placuisse hunc secundum intellectum, cuius opi. sequitur, & probat ex Theologis Silue. d. uer. testamentum. r. q. 5. in uer. tertium. licet finaliter dicat in hoc standum esse consuetudini ex quo Docto. uariant, & late quoque Gemi. confi. 49. per totum, Qual. tit. 2. cau. 2.

sub nume. 2. ibi tamen stricto iure, & ubiq; seruari dixit Alcia. in l. r. C. de fac. eccle. nume. 15. sed in hoc decipitur Alcia. (ut puto) nam & contrarium attestatur de directo Bal. & Pau. de Cast. Fortu. & Soto supra relati c. proximo. nume. 19. ipse tamen Alcia. hunc secundum intellectum probat, & latissime Roma. in auth. similiter. in 34. speciali ult. uolunta. nume. 94. & 95. C. ad leg. Falci. ubi post argumenta hinc inde adducta tandem in hac opi. residet, & eam multipliciter roborat, & confirmat.

9 Ex quibus constat hanc esse opin. communem saltem antiquorum, prout attestatur, & late probat Gemi. d. cō. sil. 49. nume. 4. in fin. & sequen. & idcirco concludit illam sequendam de iure, prout & nos aliās sequuti fuimus, & ualidissimis fundamentis comprobari potest. Et in primis pro hac opi. adducitur per Anto. de But. opr. fundamentum, quod refert Abb. & late comprobatur in repeti. d. c. cum esset. col. 2. in fin. & col. sequen. & Roma. proxime allegatus, uidelicet, quod
 10 istud c. loquitur in materia peccati, & in qua uertitur periculum animae, ex quo ut dixit Abb. peccatum mortale est non exequi uoluntatem rationabilem defuncti, prout in terminis latissime ostendimus, & comprobauimus supra par. r. c. 3. nu. 8. 9. & seqq. ubi latissime de ualiditate, & inualiditate iu. ciuilis requiren. septem testes in testamentis differuimus; ergo etiā in terris Imperij in utroq; foro seruandum iux. no. per glo. & Doc. in c. si. de praescrip. & glo. ord. in c. possessor. de reg. iur. lib. 6. & per Ioan. And. & ceteros in c. 1. ubi post alios Abb. num. 5.
 11 de no. ope. quia ut ibi dicit Abb. in hoc solus Papa habet auctoritatem, & Imperator in concernentibus animam est ipsi Papae subiectus. c. cum
 12 ad

ad uerum. & cap. si Imperator. diffin. 96. & habetur in cap. solite. de maio. & obed. in cap. nouit. de iud. in auth. ut cler. apud proprios episc. §. si uero ecclesiasticum. glo. ord. in cap. possessor. ubi etiam Anchar. nume. 29. de reg. iur. lib. 6. Fel. in cap. r. colum. 8. ad fin. in uer. tertia conclusio. sub nu. 29. de constitu. in his enim leges non dedignantur sacros canones imitari. c. fin. in si. de secun. nup. c. clerici. ubi gl. quae allegat concordant. de iud. cap. 1. ubi cano. de no. ope. nuncia. & in d. authen. ut clerici apud proprios. episc. ubi supra, & uoluit Specu. qui bene distinguendo declarat in d. §. porro. uer. si. sed nunquid in titulo. de disputatio. & idcirco ratione peccati potuit Summus Pontifex abrogare legem ciuilem canonice contrariam tanquam pestiferam & irrationabilem, ut not. Abb. in c. ad nostram in 2. notabili ad si. de proba. & Dec. in d. cap. Ecclesia Sanctae Mariae. sub nume. 25. & Fel. ibidem nume. 41. ubi enim ex obseruantia legis ciuilis potest induci peccatum mortale, prout in casu isto ubi
 13 ex obseruantia iuris ciuilis requiren. numerum septem testium in testamento saepe posset contraueniri rationabili uoluntati defuncti, quod est peccatum mortale, ut post Anto. de But. late deducit Abb. in repet. d. cap. cum esset. sub nume. 8. ad med. in uer. do. Anto. & nume. 15. & 16. & latius per nos supra. d. par. r. cap. 3. nume. 8.
 14 cum seqq. hoc casu lex ciuilis est spernenda, & nullius est roboris, uel momenti, ut per Abb. in d. cap. ad nostram. in 2. notabili cum late adductis per Fel. in ultimo notabili, idemque Abb. & late Felin. in d. cap. ecclesia Sanctae Mariae. nume. 41. & Dec. nume. 25. cum aliis late congestis supra par. r. cap. 22. nume. 32. & nume. 76.
 15 ubi hoc extendunt etiam si agatur de

solo peccato ueniali, prout etiam concludit Sarnen. in cap. 2. in princ. nume. 18. de constitu. lib. 6. & not. per glo. & Doct. in d. cap. fin. de praescrip. Bart. Bald. & ceteros in l. priuilegia. C. de fac. eccle. & nos latius d. cap. 3. & d. cap. 22. ubi supra, prout nec praecipuum superioris, nec iuramentum quod inuitaret ad peccatum mortale, uel etiam ueniale tantum teneret & obligaret, prout de praecipuo superioris est bonus tex. cum ibi not. per Franch. & alios canonist. in cap. uenerabilibus. §. potest. de senten. excom. l. b. 6. & de iuramento in cap. si aliquid. ubi bo. glo. 22. q. 4. & no. glo. & doct. in c. si uero. praesertim Abb. num. 3. cum alijs adductis ibi per Fel. nu. 4. de iure iur. & glo. Ioan. And. & ceteri in cap. quamuis. ubi bene Ancha. in 5. notabili de pac. lib. 6. & not. per Innocen. in cap. ad nostram. el. 3. de iure iur. Ias. in auth. sacramenta puberum. nume. 31. C. si aduersus uend. & bene Bald. uiden. de pa. iurament. firman. §. item sacramenta. nume. 20. in uer. pseudo. not. Host. in summa. de iure iur. in §. quot comites. & §. quomodo. censeatur illicitum. in uer. si. quod. quem ad litteram refert & sequitur. summa Asten. lib. 1. titu. 18. articu. 8. & latius declarat Nauar. in sua summa cap. 12. nu. 15. 16. & 17. iuramentum enim non debet esse uinculum iniquitatis. c. inter cetera. 22. q. 4. cap. quanto. de iure iur. & habetur in regula non est obligatoriu. de regu. iur. lib. 6. cū mille sim. quae allegari possent; quamuis contra id quod dictum est de peccato ueniali teneat post alios per eum relatos Alcia. in cap. nouit. nume. 25. & seq. de iud. & confirmatur fundamentum hoc ex poena excommunicationis apposta per Pont. in d. c. cum esset. contra audentes rescindere testamenta condita iuxta for
 F F mam

mam illius cap. sub prætextu non seruatæ solennitatis iuris ciuiliis circa numerum septem testium, quæ quidem poena excommunicationis supponit peccatum mortale, ut in terminis no. Abb. ibi in repet. nume. 7. cum alijs per nos adductis supra par. 1. cap. 3. nu. 10. 11. & seq.

- Rursus confirmatur fundamentum istud ex eo quod lex ciuiliis disponēs, quod in condendis testamentis adhiberi debeant septem testes, & aliter condita sint nulla, tanquam exigens superfluas probationes uidetur irrationabilis, & sic inualida, & reiciēda,
- 17 cum Deus & Natura nihil frustra operentur, & superfluis remedijs non sit utendum. In hæc stipulatio. §. diuus. ff. ut lega. seu fideicom. nom. cauea. cum concordant. per glo. allegatis in c. 3. de maio. & obed. & not. Ioan. And. & post eum Abb. in cap. 2. colum. 1. de probatio. & per nos supra latius par. 1. cap. 3. nume. 14. nec enim ratio fraudis uitandæ, in qua fundatur dispositio iuris ciuiliis, uidetur sufficiens pro illius ualiditate, cum huic periculo absque tot testibus occurrere potuerit prout occurrit Summus Pontifex in d. cap. cum esses. ut latissime deduximus, & comprobauimus. d. c. 3. par. 1. nume. 14. & 15. etenim ius ciuile requirens septem testes ita deuiando, & se alienando à iure diuino, à sanctorum Patrum institutis, ac totius ecclesiæ generali consuetudine, ut habetur in d. cap. cum esses. uidetur illis contrariari, & potius ius Diuinum confundere, & destruere, quam illud distinguere, & limitare, & adiuuare, nam qui nimis emungit, elicit sanguinem, c. denique. 4. distin. & ideo hęc ciuiliis dispositio tanquam iuri Diuino, & naturali aduersa non uidetur posse subsistere, sed tanquam talis inualida, & reicienda, ut late
- 18
- 19
- 20

per Abb. in d. cap. cum esses. in lee. nume. 4. ad fi. & nu. 5. cum seq. & in repet. nu. 14. 15. & 16. & latissime nos ostendimus & comprobauimus. d. c. 3. num. 4. 5. & seq. & rursus nume. 13. cum seq. ubi latius uidendum est, ne hic frustra membranas occupare uideamur.

- 21 Ergo ex iam deductis constare uidetur Papam in hoc potuisse abrogare leges ciuiles, prout fecisse uidetur, ex quo de dispositione iuris ciuiliis expressam facit mentionem in d. c. cum esses. in princ. ibi, secundum quod leges humanæ decernunt; & ea nihilominus non obstante contrarium decernit, unde eo ipso absque clausula non obstante uidetur illi derogatum, iux. glo. in c. 1. uer. noscatur. ubi post alios latissime Sarnen. nu. 19. de constit. lib. 6. & Fel. post Ioan. And. Abb. & alios in c. nonnulli. col. 15. in 4. fal. len. & col. seq. de rescrip. & faciunt late trad. per eundem in c. cum inter. nu. 2. & seqq. & Dec. num. 8. de exceptio. cum latissime per nos congestis supra par. 1. c. 23. nu. 5.
- 22 Accedit quod Papa ibi uidetur expresse abrogare consuetudinem illam conformem legi ciuili, quod testamentata confecta cum minori numero septem testium non ualeant; quæ quidem dicitur consuetudo imitativa iuris communis non dispositiua, ut dicit no. Bal. in l. si. C. quæ sit longa consuet. unde sublata consuetudine censetur etiam sublata lex ciuiliis illi conformis, prout in casu conuerso concludit Bal. proxime allegatus, iux. glo. ord. & communiter approbatam in d. c. 1. uer. facti. de consti. lib. 6. ubi latissime Ancha. qui eam probat & confirmat in 2. q. sub nu. 11. cum seqq. per duas col. & Sarnen. ibi post alios nume. 209. 210. & pluribus seqq. trad. Inn. Host. Ant. de Butr. & ceteri cano.

In c. 1. ubi post alios latissime Felin. in penult. col. de rescri. Io. And. in add. ad Specu. in rub. de testamen. Bart. & ceteri post eum in prin. l. 1. ubi plenissime Alex. per quattuor coll. à nu. 15. cum ceteris seqq. & Sozin. nu. 57. & pluribus etiam seqq. ff. ad leg. Falc. bene Bal. cum latissima apostil. in l. 1. C. de fer. reipub. manumitten. & Ang. Aret. in §. ius ciuile. nu. 8. cum seq. in sti. de in. natu. gen. & ciui. Old. in conf. 249. nu. 3. Alex. conf. 195. nu. 4. uol. 2. quauis enim Io. de Ligna. & alii plures eum sequen. relati per Fel. in d. c. 1. nu. 15. de rescript. & Sarnen. in d. c. 1. nume. 218. de constit. lib. 6. contrarium attentauerint, tamen hæc est communis opinio, ut ipsimet Felin. ubi supra & Sarnen. etiam ubi supra num. 209. & 218. attestantur; & nos etiam infra comprobauimus. nume. 30. & sine dubio hæc procedere debent quando utraque dispositio est fundata in una & eadem ratione, & ius nouum contrarium statuens disponit in ius antiquum, & in eius rationem, quia tollitur ius antiquum, & eius ratio ostenditur falsa, ut per Anto. de Butr. in d. c. 1. de rescript. quem refert & sequitur Alexan. in d. l. 1. nume. 16. ad fin. & Sozin. sub nume. 57. ff. ad leg. Falc. & Ang. Aret. in d. §. ius ciuile. sub nu. 8. in uers. circa secundum. unde dici solet, quod correctæ ratione legis, dicitur per consequens correctæ. l. dispositio iux. glo. quæ passim ad hoc allegari solet in l. 1. ff. de legi. tuto. & Bal. in confi. 179. ad med. uers. nec obft. l. Titia. uolum. 1. Iaf. in l. quod dictum. sub nu. 3. ff. de pac. in l. si quis filium. col. pen. uers. cogita. C. de inoff. testamen. & in l. posthumo. sub nume. 18. in uers. & pro ista sententia. C. de bo. pos. contra tabu. & bene Feli. in c. tua nos. colum. 2. uers. similiter uidemus. de iureiu. & Euerar. in locis lega. in lo.

co à cessatio. ratio. centu. 85. Aym. cō fi. 88. nu. 11. late Alex. in l. qd dicitur. la. secunda. nu. 10. ff. de uer. obli. cum latissime congestis more iuo p. Tiraq. cef. cau. pa. 1. nu. 127. & pluribus seqq. & ita cōtingit in casu nostro ubi Papa in d. c. cum esses. non solū tollit consuetudinē iuri ciuili conformē, sed etiam ostendit eius irrationabilitatem propter regulā contrariam iuris diuini, quod in ore duorum, uel trium stat omne uerbum, ex qua tollitur ratio motiua falsitatis uitandæ consideratā per ius ciuile tanquā nimis rigorosa, & aliena à iure diuino, ut late per Abb. in repet. d. c. cum esses. nu. 16. Sed aduerte, quia nō dicit Abb. qd ista iuris ciuiliis fuerit per Papā reprobata imo dicit quod fuit approbata, licet bene dispositio fuerit tanquā nimis rigorosa improbata, prout latius declarauimus supra d. c. 3. nu. 6. par. 1. Sed cōprobatur fundamentū ex eo quod rō per Papā expressa in eo. c. cum esses. per quā reprobatur cōsuetudinē, quæ testamenta absq; numero septē testū, prout leges humanæ decernit infirmabat, cū sit generalis, & militet tam respectu cōsuetudinis, quā respectu legis ciuiliis idē disponētis, dēt et generaliter tā respectu cōsuetudinis, quā ipsius legis, effectū suū operari, quia ratio legis expressa ita inducit dispositionē sicut eius uerba dispositiua. l. nominis & rei. §. uerbū ex legibus. ff. de uer. sig. l. cum mulier. ubi Pau. de Cast. nu. 8. dicens qd hoc semper allegatur. ff. sol. mat. et ad iurium correctionē, ut per Bal. in auth. quas actiones. sub nu. 4. C. de sac. eccles. & in c. dilectus filius. col. 1. de rescript. Dec. conf. 227. nu. 7. & conf. 284. sub nu. 2. ibi, sicut enim statutum. & conf. 372. nu. 6. ad fi. & plura in proposito cumulat Felin. in cap. tua nos. nume. 3. de iureiu. late Ripa in l. si con-

24

stante.

st. in te. nume. 63. & seqq. ff. sol. mar. cum latissime congestis per Tiraque. d. par. 1. cessan. cau. nume. 133. 134. & seqq. iuncto nume. 153. & per nos supra par. 1. cap. 10. nume. 142. & 143. quinimo etiam si nō sit expressa, sed unica tantum ratio reddi possit, quæ pro expressa habetur, ut infra par. 3. c. 3. nu. 70. præsertim, quod per huiusmodi interpretationē reducimur ad primæum ius naturale, & gentiū, secundum quod etiam in testamentis duo, uel tres testes tantum sufficiunt: iux. late trad. supra par. 1. c. 2. nume. 5. 6. 7. 8. & 9. cum seqq. etenim talis reductio uidetur fauorabilis, & amplianda, ut in proposito supra ea. par. 1. c. 22. num. 31. & cap. 19. num. 39. latius ostendimus.

Demum pro corroboratione, & pro intellectu d. c. cum esses. est maxime animaduertendum, quod licet ibi expresse Papa, & principaliter reprobet consuetudinem, quæ inibi uigebat de numero septem testium in testamentis adhiben. secundum quod leges humanæ decernunt; tamen in effectu re ipsa, & ueritate inspecta uidetur dicendum, quod potius ibi sit reprobata dispositio iuris ciuili, quàm aliqua consuetudo, eo quia ubicunq; populus obseruat legem, & ea quæ sunt per legem disposita, etiam si mille annis, non tamen ex hac obseruantia dicitur inducta aliqua cōsuetudo, quia nō uidetur id seruare aīo eā inducendi, sed obseruandi ius commune id disponens, ut trad. Anto. de But. & post eum & alios ibi relatos Fel. in c. 1. in fi. de rescrip. Imo. & post eum, & alios per eum relatos Alexā. in l. 1. sub nu. 16. in uers. non ob. alia etiam ratio. ff. ad leg. Fal. Pau. de Cast. in conf. 256. col. 1. par. 2. Ripa in c. inter cæteras. nume. 66. ad fin. de rescript. & Sarnen. post alios per eum relatos in

c. 1. ante num. 223. in uers. in eadem glo. de consti. lib. 6. quāuis fenserit cōtra Soz. in prin. l. 1. ff. ad leg. Fal. nu. 40. & nu. 41. Sicque licet in Episcopatu, Host. de quo loquitur ibi Papa, semper fuisset obseruata lex ciuili de numero septem testium, non tamen ex hoc potest dici ibi inducta circa hoc aliqua consuetudo, quæ erit per Papā reprobata, quia non eo animo populus ille legē seruauit, sed ut seruare id quod prius per legem inductum erat, prout etiam in simili uidemus, quod ex actibus meræ facultatis, non introducitur consuetudo, nec præscriptio, quia nō hoc animo fiunt ut not. in c. Ioannes. ubi Abb. num. 9. de cle. coniuga. & in c. ex parte. & ibi etiam Abb. nume. 6. in fin. & sequen. de concess. præben. & Abb. in cap. ad nostrum. nume. 11. de confirma. util. uel inuti. per Cyn. & Docto. in l. 2. C. quæ sit longa consuetu. & uoluit Innocen. in cap. cum ecclesia. Sarri. na. nume. 4. quem sequuntur Abb. nume. 24. & cæteri de cau. pos. & proprietaria. Abb. in c. quod translationem. num. 4. de of. lega. & in c. abbate. nu. 10. de uer. sig. & in c. inter cæteras. ad fin. de rescrip. ubi post alios. Ripa nu. 66. Fel. in c. cum m. col. 3. in uers. tertia declaratio. de consti. Dec. consi. 8. col. pen. in uers. quarto & ultimo. in conf. 175. col. 5. in uers. præterea, licet Summus Pontifex. & in conf. 215. col. 2. Corn. consi. 296. sub nu. 6. uers. & insuper, quia ex his uolu. 4. Ias. in repet. l. quomitus, nu. 19. 20. & seq. ff. de flumi. Roccus in trac. de cōsue. nu. 365. & seq. & tā respectu consuetudinis, quàm præscriptionis latissime Balb. de præscri. 4. par. 5. partis. q. j. & q. 5. Aym. de antiq. tēp. par. 4. sectio. mā ista. nu. 98. & 99. cū cæteris seqq. & sectio circa præmissa. nu. 35. cū cæteris est seqq. ubi alios quoq; citat, & fusius declarat.

Et

28 Et hinc est quod talis obseruantia iuris communis non habet uirtutem disponendi, nec est consuetudo dispositiua, sed potius imitatio iuris communis, in quo subsistit & fundatur, adeo quod sublato iure communi, quod est illius fundamentum in consequentiam tollitur etiam talis consuetudo, ut trad. Bald. in l. fina. ante nume. 2. C. quæ sit longa consuetu. cum alijs supra adductis nume. 22. nec agit ex tali consuetudine, sed ex ipso iure communi Bart. in l. de quibus. in decima oppo. ff. de leg. prout è conuerso si est factum statutum de eo quod erat inductum & decifum per consuetudinem non agitur ex statuto, sed ex consuetudine; eo quia statutum nihil de nouo facit, sed id tantum quod per ipsam consuetudinem inductum erat, recitat, & declarat idem Bart. in l. 2. nume. 7. C. quæ sit longa consuetu. & propterea talis obseruantia potest proprius, & uerius appellari ius commune, quàm consuetudo, prout etiam dicunt docto. de statuto continente idem quod ius commune, quod dicitur potius ius commune, quàm statutum, & iure communi sublato censetur etiam sublatum statutum, ut late firmat per plures rationes Ioan. And. in cap. 1. in glo. uer. facti. de constitu. lib. 6. & ultra alios latissime sequitur & comprobatur ibi Anchar. sub nume. 11. in uers. secundo quæro. cum seqq. usque ad fi. & ibidem Sarnen. attestans de communi nume. 209. & pluribus seqq. ubi alios cumulat, & hanc opi. pro regula firmat tanquam ueram & communem Feli. post alios per eum relatos in d. c. 1. colum. pen. de rescrip. cum qua transit Ias. in l. properadum. §. sin autem alterutra. sub nu. 6. uers. ad idem facit. C. de iud. Matthesil. in singu. 81. ad med. ibi, item hoc statu-

tum. cum alijs supra per nos in proposito adductis nu. 22. de quo articulo, quia non desunt plures contrariā partem sequen. quos refert, & sequitur Sarnen. proxime allegatus nume. 218. & multis seqq. uide ibi per eum latissime, ubi pro concordia ponit finaliter quasdam distinctiones sub nume. 222. in uers. & ideo pro concordia. & late quoque post Bar. & Imo. Alex. in l. 1. nume. 15. cum pluribus seqq. usque nume. 26. ubi ipse etiam aliter distinguit nu. 24. ff. ad l. falc. ubi ultra omnes latissime Sozi. ante nume. 24. usque 61. per quattuor col. pro resolutione distinguens plures casus, ut ibi per eum, & Feli. post alios in d. c. 1. de rescrip. col. pen. & si ponit regulam, ut proxime dixi cum duodecim limitatio. ad quos me refero, ne extra materiam ulterius deuagemur.

Quamuis ergo Papa in d. c. cum esses. appellet consuetudinem istam, quæ concurrebat cum iure communi, prout etiam in c. sopite. ubi not. Abb. in pen. notabili. de cens. & alibi sæpe ubi allegatur consuetudo, & ius commune circa idem, ut dicit Abb. in cap. fin. ante nume. 21. de consuetu. tamen in his locis Papa loquitur de consuetudine pro illa obseruantia iuris communis, quæ uidetur esse quid facti, & in facto consistere, uidelicet in moribus, & obseruantia populi, non autem de consuetudine, prout est quid iuris, iux. trad. per Cyn. in d. l. 2. nume. 2. in fi. in uers. sed ut intelligatur. C. quæ sit longa consuetu. per Bart. Albe. & post eos Ias. in l. de quibus. nume. 2. & seq. ff. de leg. & post alios per eum relatos Dec. in rubr. de consuetu. ante nume. 3. de quo pariter articulo, an & quomodo consuetudo sit facti uel iuris, quia non pertinet ad tract. u-

FF 3 strum

strum uide quoque latissime Sarnen. in d.c. 1. in 7. notabili. nu. 73. & seqq. usq; 82. de constit. lib. 6.

- 32 Ex quibus tandem uidetur concludi posse Papam in d.c. cum esses. non solum tollere uoluisse talem obseruantiam iuris communis circa numerum testium, sed & leges ipsas id disponentes iux. secundum intellectum per glo. ibi recitatum, à quo licet glo. recesserit, eo quod non sit uerisimile Papam unico uerbo uoluisse legibus derogare, præsertim, ut ibi dicit Couar. quod ius ciuile super ordinatione testamentorum à tot Cæsaribus, & uiris sapientibus conditum fuerit, & comprobatum; hoc obiectum resoluitur ex supra deductis, quia de uoluntate Papæ & eius potestate uidetur expresse cõstare in d. c. cum esses, per supra late deducta, quicquid dixerit in contrarium Dom. Soto de iust. & iu. lib. 4. q. 5. art. 3. col. ff. uers. igitur illic Pontifex; quem quidem intellectum nos etiam alias sequuti fuimus dum obiter & incidenter de eo occurrisset sermo, eo præcipue quod à tot doc. antiquis & supremæ authoritatis communiter receptum uiderimus, iux. tex. no. in l. 1. ibi, & sanè crebrior apud ueteres opinio est, ubi not. Bal. ff. de offi. quæsto. in c. de quibus ibi, seniores prouinciæ congregate. 20. distin. ubi subdit, facilius nanque inuenitur quod à pluribus senioribus quæritur. & cap. in canonicis. 19. distin. & trad. per cano. in c. 1. ubi late Fel. nume. 54. de constit. & Papien. in forma capitulo. quado testes producuntur ad æter. rei memo. §. si. nume. 8. ubi trad. regulam, quod in omnibus qq. occurrentibus, ubi est diuersitas opin. semper adhærere debemus opi. antiquorum potius quam modernorum, ut ibi latius per eum quem refert Eucrar. in locis lega. centu. 48. car. 163.

pag. 2. in fi. pro quibus late Iaf. in l. cum quid. lec. 2. num. 36. cum multis seqq. usque ad ff. si cer. peta. cum latissime in proposito cumulatis per Silua. nuptia. lib. 5. num. 5. & seqq. ubi ante d. nu. 5. refert Adria. Papâ dicentem quod opin. antiquorum propter authoritatem æquiparari solent multitudini modernorum, & post omnes latissime Cora. de communi opin. in lib. 1. tit. 5. nu. 8. usque nu. 15. ut merito dixerit Diuus Hieronimus: Bos senior, grauius figit pedem.

- 34 Contrariam nihilominus sententiam uidelicet quod per d. c. cum esses. non sint abrogatæ leges ciuiles, sed illæ seruandæ sint in terris Imperij, & dispositio d. c. cum esses, in terris Ecclesiæ, iux. tertium intellectum glo. uidentur tenere Ioan. And. & Io. de Fano. Ancha. Card. Imo. Henrichus d. c. cum esses. ubi latissime Couar. alios cumulat & attestatur de communi. nume. 12. idem quoque in effectu uoluerunt Imo. & post eum Feli. in c. licet uniuersis. in uers. in tex. ibi, quædam sunt causæ. de test. idem clare firmat Dom. Soto de iust. & iu. lib. 4. q. 5. articulo 3. colum. fin. per totum. ubi late differit de intellectu d. c. cum esses. & latius Fortu. de ult. fi. in 15. principali illatio. à nume. 168. 169. 170. cum pluribus seqq. usque 186. ubi latissime hanc opi. defendit, & omnibus respondet, quæ contra eam Abb. & alij adducunt Bertran. in consi. 178. uolum. 3. in 2. par. ubi ante nume. 8. attestatur hanc opi. de generali consuetudine esse roboratam, prout etiam firmat, & attestatur Iul. Clar. lib. 3. senten. quæst. 57. uers. quæ quidem conclusio; & sequitur Boer. decis. 93. nume. 6. Sozi. Corn. & alii quos uidere poteris relatos per Tiracquel. in princip. d. tract. de primi. præcau. in uers. alii item quod in terris Imperij,

- Imperij, ubi post eos attestatur de cõmuni, & de consuetudine generali, quod notandum est contra Alcia. in l. 1. nume. 15. C. de sacr. eccle. Et sic in effectu hodie ista est magis communis opin. saltè moder. licet olim apud antiquos alia esset communior, ut supra nume. 8. 9. & nume. 33. ostensum fuit, nec enim mirum uideri debet, quod una opi. sit communis uno tempore, & contraria alio tempore Sozi. iun. in consi. 158. nume. 71. & in consi. 174. nume. 21. uolum. 2. quem etiam in proposito refert Iul. Clar. lib. 3. senten. quæst. 77. col. pen. Silua nuptia. d. lib. 5. num. 4. & num. 9. cum alijs adductis per Anto. Mariam Cora. de commu. opi. in præfa. nume. 5. prout etiam sæpe uidemus in Rota contingere, ut late refert, & attestatur Cassad. decis. 9. num. 15. & seq. de cau. pos. & proprie. & latius Sarnen. qui plura exempla refert in regula de trienna. q. 53. in uers. non obstant iura. ubi pro modernis adducit illud, quod dici solet, quod moderni sunt culices in capite Elephantis, qui uident priora, & posteriora; unde emanauit illud uulgatum quanto iuniores tanto perspicaciores glo. in l. Galus. in prin. uers. si filius. in fin. ff. de lib. & posth. quam ibi not. Bar. nu. 10. & post alios Iaf. num. 57. cum sequen. & in proposito referunt Cassad. & Sarnenf. proxime allegati, adeo quod & ipsi seniores, & præstâtissimi I. C. Paulus & Iulianus non dedignantur sequi sententiam Celsi adolescentis in l. si seruum. §. sequitur. quem text. in proposito ponderat ibi Alexan. in 4. notabili, & Iaf. num. 9. ff. de uer. oblig. ubi inter alia refert illud B. Augustini quod senex, & episcopus tot annorum à iuueni, & collega nedum articulo paratus est edoceri. c. si habes. ad med. in uers. sed si tibi. 24. q. 3. fa-

cit. c. nullus. & ubique glof. distin. 38. & bo. glo. in cap. de Constantinopolitana. uer. distere. distin. 22. sæpe. n. re. leuatur minori, quod maiori absconditur, iux. illud D. N. Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis Matt. 11. & Apostolus, sed si aliquid fuerit reuelatum sedenti prior taceat. 1. ad Corin. 14. c. esto. in fin. distin. 95. Host. in proœm. suæ summæ, ubi pro modernis plura adducit, & pro modernis infinita cumulat Silua nuptia. d. lib. 5. num. 8. & pluribus seqq. usq; nu. 20.

- 38 Et idcirco, licet aliàs nos quoque obiter, ut diximus, & incidenter priorem opin. antiquorum sequuti fuimus, nunc tamen re maturius perpensa, & discussa non nos pudet mutare sententiam iux. text. not. in auth. de nupt. in prin. in uers. nos autem. & in auth. ut fratrum filij in prin. & in cap. qualiter, & quando. el. primo, ibi, non pudeat uos errorem uestrum corrigere. de accusa. ubi glof. notabilis, quæ plura cumulat, & ibidem Abb. nume. 1. & bene, & late Felin. in tertio notabili, & in cap. loci. §. his ita respondetur. & cap. graue. & c. fin. 35. q. 9. bonus tex. in l. non nunquam. ff. de colla. bo. ubi glo. allegat illud Salfomonis, Sapientis est mutare consiliū: quem refert etiam glo. & Bart. in d. S. nos autem. & Bald. de seipso loquens in consi. 477. in fin. uolum. 5. cui concinit Augustinus aien, magnæ sapientiæ est reuocare hominem, quod male loquutus est, cap. magnæ. 22. q. 4. & no. Abb. in c. cum cessante. per illum tex. nu. 6. ubi etiã Dec. in quinto notabili de appella. & idem Dec. in l. edita. in 5. itid. notabili. num. 11. & 12. C. de eden. Imo Deus ipse semper idem & immutabilis iux. illud, Ego Dominus, & non mutor. Malach. 3. frequenter suam dicitur mutare sententiam

iuxta illud etiam Hierem. 18. Si poenitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam; agam & ego poenitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei, ut habetur in c. unusquisque. in fin. & c. sequen. 22. quæst. 4. c. non debet. & ibi not. Abb. num. 5. de confang. & affi. & c. nouit Dominus, & c. prædixerat. de poeniten. distin. 1. & bonum exemplum Mechiæ, cui Dominus addidit annos quædecim post mortem illi comminată refertur Regum 4. cap. 22. Et Esa. 38. & simile exemplum de subuersione Niniuæ habetur Ionæ. 3. & in compedio Theolo. ubi hæc declaratur lib. 1. cap. 19. sub rub. de incommutabilitate Dei. & tradd. etiam Cagno. in regula nemo potest mutare, nume. 6. ff. de reg. iu. & Nauar. in cap. nouit. in 1. notabili sub num. 15. uerfi. 4. quod multa prænuñciauit Deus de iudi. & latius Nauar. in d. c. nouit Dominus. de poeniten. distinc. 1. unde excusari debet Doctor qui mutat consilium, & sententiam, quam aliàs tenuerat, ut uidemus contigisse Papiniano. I. C. facile Principi, si credimus Imperatori. in l. cum acutissimi in prin. C. de fideicommiss. qui sapius de eo loquendo honorificam eius mentionem facit, ut habetur per Ias. in l. post dotē. in prin. si solu. matr. & late Cagno. in proem. digestorum. §. itaque. nu. 13. 1. & tamen ipse quoque suam mutauit sententiam, ut habetur in l. fin. §. sed zū in secunda. ubi Bal. in fi. C. de fur. & idē quoque contigit Labeoni, ut not. glo. in l. Labeo. ff. de fer. rust. præd. & idem quoque Vlpiano profunda sapientia admirabili. I. C. in l. diui fratres. ff. de iure patro. Beatus quoque Augustinus fecit librum retractationum, & ita quoque licitam erit doctoribus in tract. consi. & lect. mutare sententiam, quam aliàs tenuerunt,

ut fecit Bart. prout ipsemet attestatur in l. qui Romæ. §. duo fratres. in 3. q. ff. de uerb. oblig. & in l. si pater. col. 2. in prin. C. de inst. & Bald. in consi. 56. in fin. uolu. 4. & in d. consi. 477. in fi. uolu. 5. & idem no. Bal. & Ang. in d. l. Labeo. ff. de fer. rust. præd. & late Ias. in l. ex toto. §. si ita legatum. nume. 27. cum cæteris seqq. ff. de lega. 1. Dec. in l. nemo potest. ff. de reg. iu. ubi etiam late Cagno. num. 4. & seqq. & Dec. in consi. 377. sub num. 7. in uerfi. aliquando & secundo. & in l. precipibus. nu. 4. C. de impub. & in d. l. edita. notabili quinto. C. de eden. Cassad. decif. ultima. num. 15. & 16. de cau. pos. & proprie. & Sarnen. in regula de trienna. quæstione 53. in uerfi. non obstant iura. usque ad fin. ubi loquuntur de uariatione Rotæ, prout supra quoque; hæc par. cap. 5. in fin. adnotauimus, cum latissime congettis per Anto. Mariam Cora. de commu. opi. lib. 1. titu. 6. nume. 19. iuncto nume. 23. & pluribus seqq. præsertim quod obiter, & perfunctorie (ut diximus) de intellectu cap. cum esses, tractauerimus, non autem principaliter, prout nunc tractamus, idcirco diximus magis credendum esse Doctori examinati quæstionem, quam perfunctorie loquenti, nam & illa dicitur esse sua opi. quam maturius examinauit, ut per Abb. in cap. bone. el. secundo. col. fin. in uerfi. dicit etiam. de postula. prælat. Fulgo. consi. 101. nume. 3. uerfi. nam aliter. Zun. pro uxo. nu. 698. Paris. consi. 91. num. 49. uolum. 3. Alcia. de præsumptio. regula 1. præsumptio. 51. nu. 4. & sequen. cum alijs adductis per Anto. Gabriel. commu. conclu. lib. 1. titu. de test. conclu. 4. num. 85. & latissime Silua nupt. d. lib. 5. num. 29. & nu. 26. cum seqq. & latissime Ant. Maria Cora. d. titu. 6. nume. 76. & 78. Cephal. consi. 278. nume. 10. ubi uidere licet

bit, nam obiter quoque hæc tangere libuit.

Pro uera igitur huius opi. demonstratione, & intellectus d. c. cū esses. enucleatione reperenda sunt memorizæ ea, quæ in principio huius nostri trac. firmata fuerunt, ubi latissime ostēsum fuit nu. 1. & multis seqq. quod licet numerus duorum testium sit probatus non solum iure humano, sed etiam naturali, & diuino, non tamen inde subinfertur, quod amplior numerus sit reprobatus, quia nec lex naturalis, nec diuina prohibet quin ex causa plurium aliquando fides sit necessaria, ut post S. Thom. probant Couar. d. c. cum esses. nu. 3. & Soto de iu. sti. & iu. lib. 5. q. 7. articu. 2. col. 2. cum alijs late per nos ibi allegatis nu. 10. & pluribus seqq. nam, & ut ibi diximus nu. 30. est hoc præceptum affirmatiuum, quod obligat semper, sed non ad semper, ita quod ut ibi diximus pro loco, & tempore, & causa mutari, & alterari potest, quapropter iura ciuilia requirentia ex aliqua causa si plures testes duobus non sunt irrationabilia, nec reprobata, quinimo et iure ipso canonico approbata. Abb. & Fel. in c. licet uniuerfis. de test. quos ad propositum ibi adduximus. nu. 22. & consequenter, ut inibi c. 1. & duobus seqq. latissime ostendimus

48
49
50
51
54
55
56

52 istæ iustæ salubres, & ualidæ sunt etiā in foro conscientia, & sic nullum continent peccatum, quia ius canonicum nihil approbat cum peccato, Sarnen. c. 2. in prin. nu. 15. & 16. de constitu. libro 6. cum alijs in proposito supra adductis d. par. 1. c. 3. nu. 32. Et quia non reperitur aliquo iure naturali diuino, aut humano circa numerum testium præfinitus aliquis certus numerus ultra quem lex transgredi non possit, sed totum hoc positum in arbitrio legislatoris, qui attentis uariis circun-

stantijs causarum quandoque duos, uel tres, quandoque quinque, septem, octo, pluresue, aut pauciores in hoc, uel in illo casu exigit, ut supra in d. prin. num. 10. & seqq. & in ultimis uoluntatibus non sine maxima, & ratio nabili causa lex ciuilis disposuerit duos, aut tres tantum testes satis non esse, sed plures exigi debere, merito quoque potuit pro eius arbitrio statuere, quod septē potius quam quinque, uel sex, aut octo requiratur, neque in hoc nimis rigorosa, aut excessiua redargui, aut diiudicari potest, prout etiam latissime supra d. par. 1. c. 3. nu. 23. & pluribus seqq. ostendimus, & declarauimus.

Ex quibus tandem in d. par. 1. & tribus primis cap. latissime adductis, & discussis, ubi de rationabilitate, & ualiditate dispositionis iuris ciuilis circa numerum septem testium in testamento adhiben. sufficienter, & ad plenū ostensum fuit, manifeste constat, & probatur ueritas opi. illorum, qui dicunt per ius canonicum non esse improbatas, nec correctas leges ciuiles id disponentes, quos supra retulimus nume. 34. quia si tales leges iustæ, & ualidæ sunt, necesse quoque erit illas in terris Imperii uim suam obtinere, nec ex dispositione Pontificis in d. c. cum esses. in terris Imperii abrogatas esse, quia cum in illis Papa non exerceat temporalem iurisdictionē, merito non potest in illis legibus temporalia concernen. derogare, quia iurisdictiones discretæ sunt. c. duo sunt. c. cum ad uerum. & c. si Imperator. 96. distin. c. quoniam. distinc. 10. bo. tex. in c. nos si incompetentes. §. sed notandum. 2. q. 7. & in c. solite. in uerfi. præterea nosse debueras, quod fecit Deus duo magna luminaria. de maio. & obed. cap. per uenerabilem. in uerfi. rationib. igitur his inducti. ubi not.

not. Abb. num. 15. qui filij sint legi. & & c. causam. el secundo. ubi gl. & Docto. eod. ti. & in auth. quomodo oporteat epif. in princ. ubi etiam hoc not. Bar. glo. ord. in c. possessor. ubi Anch. nu. 29. de reg. iur. lib. 6. & in c. si duob. in fi. in glo. fin. de appella. & bo. glo. in clemen. fin. uer. iuris. ad med. de iud. quam sequitur Bal. in l. eos. in fi. C. de usu. optime probat Inno. in cap. licet ex suscepto. de fo. compe. & late Oldra. confi. 83. nu. 1. & 2. Alexan. in cō. fi. 8. num. 1. uolum. 1. late Felin. in c. 1. col. 8. in uerf. tertia declaratio. nu. 29. de constit. & latissime comprobat Nauar. in repet. c. nouit. ubi opt. text. in tertio notabili a num. 21. cum cæteris seqq. usque ad fin. de iud. unde nec uerisimile fieri potest, nec præsumē. est quod mens Papæ fuerit per suam dispositionem in d. c. cum esses. legibus in terris Imperij in præiudicium auctoritatis Imperialis derogare uoluisset. d. e. cum ad uerum. & c. nouit. ubi gl. & Docto. de iud. prout etiam considerat Soro de iust. & iur. sup. per nos allegatus. nume. 34. sed tantum in terris de iurisdictione Ecclesiæ, & in patrimonio Beati Petri, ubi & Summi Pontificis auctoritatem exercet, & Summi Principis exequitur potestatem, ut dicitur in d. c. per uenerabile. cum alijs late adductis supra c. proximo. num. 21. iux. tertium intellectum gl. in d. c. cum esses. hodie magis com munem, & de consuetudine quoque generaliter approbatū, quem & nos uti ueriores quoque de iure sequimur, & approbamus, ut supra nume. 34. iuncto nume. 38. cum seqq.

Tota ergo uis est in respondendo ad fundamenta partis contrariæ, quæ (si recte animaduertatur) omnia in effectu ad hoc tendunt, quod leges ciuiles requirentes septem testes in cōficiendis testamentis uideantur pec-

cati nutritiæ, aut saltem præbere occasionem peccandi, & idcirco ratione peccati potuisse Papam legibus derogare iux. not. in cap. si. de præscrip. cum alijs supra adductis nume. 10. & 12. cum seqq. uerū assumptum istud parum stabile est postquam lex ciuilis requirens septem testes pro ualiditate testamentorum, ex iusta, & rationabili causa introducta, ipsa quoque iusta salubris, & rationalis erit, & in foro etiam conscientie obseruanda, ita quod nullum in ea peccatum, nec peccati occasio imaginari potest, ut supra num. 51. cum seqq. & patet ex latissime deductis in tribus primis c. par. Sublato igitur hoc fundamento peccati totum quoque ædificium corruui necesse est. c. cum Paulus. 1. q. 1.

Nec obstat ea quæ in contrarium supra adducebantur ad probandum, quæ lex ciuilis uideatur præbere occasionem peccandi, & primo ex eo, quod uideatur infringere rationabile uoluntatem defuncti solum ob non seruatum solennitatem iuris positui circa numerum septem testium, quod uidetur peccatum mortale, ut late supra num. 12. cum pluribus seqq. quia huic argumento fuit tripliciter latissime, & uerissime responsum supra par. 1. c. 3. a num. 35. in uerf. Ex præmissis cum infinitis sequen. usque 79. prima etenim responsio traditur a d. nu. 35. usque nu. 44. secunda a d. nu. 44. usque 65. tertia a d. nu. 65. usque 79. ubi nebis idem frustra repetamus Lectorem remittimus.

Nec obstat poena excommunicationis adiecta per Pont. in d. c. cum esses. quæ supponit peccatum mortale, ut supra num. 16. quia & huic motiui respondetur itidem d. cap. 3. d. nume. 79. & 80. nempe quod talis poena excommunicationis in hac materia de re temporali prolata non afficit

eos

eos qui non sunt quo ad temporalem iurisdictionem subditi Pontifici, sed solum illi temporaliter subiectos per cap. Romana. in uerf. porro. ubi Ancha. nume. 3. & cæteri de senten. excommu. lib. 6. cum alijs d. nume. 80. per nos allegatis. Et ut responsio ista latius hic confirmetur (prout ibi polliciti fuimus) aduertendum est, quod excommunicatio siue excommunicandi potestas pertinet ad clauem iurisdictionis non ordinis, & est pars ipsius iurisdictionis fori exterioris iux. glo. in c. præter hoc autem. §. ad hoc. uer. ducibus. distin. 3. 2. & in c. cum ab ecclesiarum prælatis. in glo. 1. ex hoc inferente illam competere alijs etiã clericis non episcopis tantum, de offi. ord. & glo. fin. in cap. transmissam. communiter receptam, ubi Abb. notabile 1. de elect. & idem Abb. in c. ab excommunicato. nume. 6. de rescrip. & in c. canonica. in fin. de senten. excommu. Felin. in c. dilecta. num. 3. de maio. & obe. late Hostien. in summatitu. de senten. excommu. §. quis possit excommunicare. in uerf. nedum autem. nume. 5. Summa Asten. lib. 7. titu. 4. & cæteri summatitu. in uer. excommunicatio. tradd. Thom. Palud. & cæteri in 4. senten. distin. 18. q. 2. ar. 2. & post alios latissime Couar. in c. al ma mater. par. 1. §. 11. nume. 1. & seqq. de senten. excommu. lib. 6. & Summa Nauar. c. 27. nume. 5. & seqq. & nos supra par. 1. c. 10. sub num. 66. & 67. & idcirco potest Papa concedere layco facultatem excommunicationis, & ab excommunicationis uinculo absoluendi, ex quo excommunicatio est iuris non ordinis, ut dicunt glo. Abb. & alij præcitati, quamuis secus quo ad absolutionem a peccatis, quæ pertinet ad clauem ordinis, non iurisdictionis, & in specie d. c. 10. par. 1. sub d. nume. 67. ad fin. nos quoque latius

63 adnotauimus. Et propterea non suppositus iurisdictioni non ligatur excommunicatione, & excommunicatio non comprehendit, ut diximus non suppositos iurisdictioni excommunicantis, ut proxime dictum fuit.

64 Quamuis enim excommunicatio pertineat ad iurisdictionem spiritualem. iux. glo. in d. c. præter hoc. uer. ducibus. distin. 3. 2. & in c. canonica. uer. presbyter. de senten. excommuni. & præcipue not. Abb. in d. c. ab excommunicato. nume. 5. ad fi. cum sequen. Couar. d. §. 11. nume. 3. cum alijs per nos supra adductis d. c. 10. sub d. nume. 67. ibi, nam & absolutio ab excommunicatione. & quo ad illam omnes Christi fideles sint subditi Papæ, & consequenter omnes ab ipso excommunicari possunt, cap. duo sunt. & seq. 96. distin. & in spiritualibus Papa sit supremus omnium Princeps. & Imperator Abb. in c. per uenerabilem. nu. 17. qui filij sint legi. tamen quando in materia prophana, puta circa solennitatem contractuum, testamentorum, iudiciorum, & id genus similitum, quæ non tangunt spiritualia, aliud statuit apponendo poenam excommunicationis contra non obseruantes, prout facit in terminis d. c. cū esses. tunc poena excommunicationis non afficit eos, qui non ligantur ipsa principali constitutione, & sic non subditos statuenti, quia extra territorium stauentis non paretur impune, ut in terminis inquit tex. in c. 2. in fin. de constitu. lib. 6. cum sim. ibi per gl. allegatis, & per nos supra latius par. j. c. 3. nu. 80.

67 Et confirmatur responsio, quia excommunicatio est maxima poena, qua, ut inquit Augustinus, nulla maior reperitur in ecclesia Dei, cap. corripiatur. 24. quæst. 3. c. sacro. ad med. iuncta gl. uer. poenam. de senten. excommu.

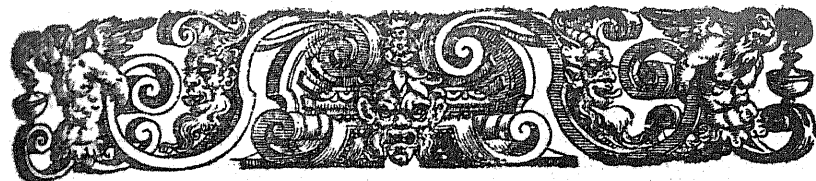
co uerbo, ut ibi dicit glos. tales leges abrogasse, præsertim, quod ius ciuile circa ordinationem testamentorum à tot uiris sapientibus probatum fuerit, ut ibi dicit Couar. ante nu. 3. præterea id concessio, non tamen subinfertur, quod hæc leges sint sublata nisi tantum quo ad Papæ subditos, ut sunt clerici, & quo ad laycos in terris de illius temporalis iurisdictione, non autem quo ad alios extra temporalē iurisdictionem ipsius Pontificis, quia generalis dispositio statuentis restringitur ad limites suæ potestatis, & idcirco ad non subditos eius iurisdictioni non porrigitur etiam si dispositio emanauerit sub potestate excommunicationis, ut probat tex. in proposito no. in d.c. à nobis. el primo. & ibi Abb. notabili. 3. de sent. excommu. & in cap. 2. §. statutum. ubi post alios latissime Sarnen. nume. 39. & multis seqq. de constitu. lib. 6. quia in generali dispositione quis non præsumitur uelle, quæ in specie disponere non potest, ut in proposito per Bar. in l. si quis sub conditione. in fin. ff. de cond. inst. Alexan. consi. 33. num. 16. uolum. 5. cum alijs late adductis supra hac par. cap. 6. nume. 20.

75 Quare non obstat, quod dispositio d.c. cum esses. uideatur fauorabilis, & amplianda, ut supra in comprobatione huius fundamenti adduximus

76 nume. 25. quia non sufficit statutum

78 esse fauorabile, & illius rationabilitas, nisi ubi datur iurisdictione in statu te, Dec. in c. ecclesia Sactæ Mariæ. sub nu. 36. de constit. & idcirco cum quo ad terras Imperij Pontifex temporallem iurisdictionem non exerceat, ut in c. cum ad uerum. & cap. duo sunt. & c. si Imperator. 96. distinct. cap. per uenerabilem. qui filij sint legi. c. nouit. & ubique doct. de iud. cum alijs supra adductis. nume. 56. nec habeat potestatem in leges Principum temporalium, nisi quatenus sunt contra ius diuinum, aut in materia concernen. spiritualia, & similia iuxt. not. per cano. in d.c. nouit. & in d. cap. ecclesia Sactæ Mariæ. & in terminis Domin. Soto. de iust. & iu. lib. 4. q. 5. articulo 3. col. fin. in uers. igitur illic Pontifex. propterea eius dispositio in d. cap. cum esses. quantumuis fauorabilis non porrigitur extra terras de sua temporalis iurisdictione, sed tantum in terris sibi temporaliter subiectis seruanda erit, quia in illis potuit legibus derogare iuxt. tertium intellectum glos. ibi quam hodie uti magis communem, & uerorem, & facto ipso de generali consuetudine roboratum, ut supra nu. 34. nos etiam sequimur, & comprobamus. Et sic remaneat perfecte (ut puto) declaratus tex. d.c. cum esses. simulque absoluta secunda pars principalis huius nostri Tractatus.

Secundæ partis Tract. finis.

PETRI DOMINICI MAGDALENI CAPIFERREI

I. C. PRAECLARISSIMI,

Patricii, & Aduocati Romani,

DE NUMERO TESTIUM
IN TESTAMENTIS REQUISITO.

Tractatus . Pars Tertia.

Quod in foro conscientiae ualeat testamentum absque ulla solennitate introducta de iure positio Ciuili, aut Canonico, ex sola simplici, & nuda uoluntate testatoris. Cap. I.

S V M M A R I V M.

- 1 Casus in foro conscientia in materia usurarum, decimarum, iuramenti, matrimonii, & similibus uadum pertinent ad Theologos, sed etiam ad Iuristas, & Canonistas.
- 2 Forus conscientia idem est quod forus anima.
- 3 Et idem cum foro Poli, & foro Poenitentiali.
- 4 Et potest dici forus ueritatis, & forus iuris naturalis, & iuris diuini.
- 5 Conscientia non ligat, quos natura non obligat.
- 6 In foro conscientia semper attenditur ueritas iuris naturalis.
- 7 Ius naturale est semper bonum, & aequum.

- 8 Quicquid est contra ius naturale est iniquum.
- 8 Forus conscientia est forus boni, & aequi, & tribunal ueritatis.
- 9 Conscientia idem est, quod bonus uir, & quod non conuenit bono uiro neque conuenit in foro conscientia.
- 10 Lex naturalis reputatur lex diuina.
- 11 Deus & ipsa ueritas, qua nec fallit, nec fallitur, & diiudicat hominem secundum eius propriam conscientiam.
- 12 Forus conscientia est forus interior.
- 13 Conscientia, est quid intrinsecus in mente latens, quod testibus probari non potest.
- 14 Et est in summa secretum secretorum.
- 15 Secretorum solus Deus cognitor, & iudex est.

Ecclesia

- 16 Ecclesia non iudicat de occultis.
- 17 Deus noluit peccata Sodoma condemnare, priusquam probaret ea uera esse.
- 18 Iudex in foro fori debet iudicare secundum acta & probata, non secundum propriam conscientiam, & ueritatem sibi priuatiuam notam.
- 19 Quis non debet agere contra conscientiam erroneam remordentem priusquam eam deponat.
- 20 In foro conscientia attenditur ueritas, quantumlibet priuatiuam cognita.
- 21 Et in hoc foro iudicatur sola facti ueritate inspecta prout ipse Deus iudicatus esset.
- 22 Coram Papa & Imperatore, & alio supremo Principe magis attenditur ueritas, quam ritus iudiciorum.
- 23 Et hi supremi Principes debent iudicare secundum propriam conscientiam potiusquam secundum acta, aliis peccarent.
- 24 Iudex minister dicitur legis, nec debet esse clementior lege.
- 25 Et non peccat iudicans secundum allegata, & probata contra suam priuatiuam conscientiam.
- 26 Iudex in foro fori exteriori representat personam publicam, non priuatiuam.
- 27 Conscientia erronea deponi debet ad consilium peritorum.
- 28 Forus conscientia, est forus priuatus, & singulorum, & non facit ius quo ad omnes.
- 29 Leges sunt uniuersales, non priuata, & particulares.
- 30 Duplex lex publica, & priuata, & qua.
- 31 Lex conscientia est scripta in cordibus hominum instinctu Spiritus Sancti.
- 32 Quia spiritus Dei dicuntur non sunt sub lege.
- 33 Conscientia dicitur lex intellectus nostri, & rationale iudicatorium.
- 34 Conscientia proprie sumpta, an differat a lege intellectus, & a lege naturali, prout etiam synderesis.
- 35 Conscientia potest dici lex illa naturalis, de qua habetur in Psal. 90.
- 36 Multiplex conscientia.
- 37 Qui agit contra conscientiam, adificat ad gehennam.
- 38 Obediens prelato contra propriam conscientiam, an peccet.
- 39 Sufficit deponere erroneam conscientiam uoluntate, & effectu, licet ratio, & intellectus repugnet.
- 40 Conscientia, & timor conscientia, quid inter se differant.
- 41 Conscientia alia practica, alia speculatiua.
- 42 Quis in eadem facto potest esse dubius conscientia speculatiua, & certus conscientia practica.
- 43 Non est peccatum agere contra conscientiam dubiam speculatiuam, ubi quis est certus in conscientia practica.
- 44 Conscientia erronea, an & quando obliget ad peccatum mortale, vel ueniale.
- 45 In foro conscientia ualet Testamentum ex sola, nuda, & libera uoluntate testatoris, qua duobus tantum testibus probari possit, omnia quacunque solemnitate iuris positui, & nume. 52. & 54.
- 46 Et in hoc foro testes non requiruntur ad solemnitatem, sed ad probandam uoluntatem, qua satis est, ut aliunde constare possit.
- 47 In foro conscientia ualet actus licet in eo non sit seruata forma iuris positui, quando sumus certi, quod in eo cessant scantala, & falsitates, ad quas uitandas lex formam illam introduxit.
- 48 Regula Immo in cap. quod sicut de elect. m. rifica celebrata, & communiter approbata.
- 49 Professio per religiosum sponte facta non seruata forma regulæ ualet in foro conscientia.
- 50 In omni actu humano in quo adest libera uoluntas disponens ualet actus in foro conscientia, licet in eo sit pretermissa forma iuris positui.
- 51 Actus potest esse ualidus de iure naturali, & nullus de iure positui.
- 52 In foro conscientia ualet testamentum ex sola uoluntate testatoris de qua quis

- quis est certus in secreto sua conscientia licet hac uoluntas probari non possit.
- 53 Quin, & in foro fori quandoq; hac uoluntas seruari debet.
- 54 Testamentum ualidum est & seruari debet in foro conscientia ex sola simplici uoluntate testatoris de qua quis certus est licet in eo sit pretermissa omnis solemnitas iuris positui.
- 55 Ratio naturalis dicitur uoluntatem hanc seruandam esse.

C A P. I.

IN so in duabus præcedentibus partibus huius tractatus, quid circa numerum testium in testamentis adhibendum de iure posituiuo, ciuili, & canonico statutum sit, reliquum nunc est pro complemento tracta. in hac parte tertia quid in foro conscientia dicendum sit diffinire; in quo quidem articulo ne quis me putet uelle in messem alienam falcem immittere, sciat illud nedum ad sacrae Theologiae professores, sed etiam ad iuris ciuili, & canonici interpretes pertinere; & ab his uariis in locis (ut ex infra dicendis patebit) late tractatum fuisse; siquidem etiam in foro conscientia ad hoc principaliter pertinet cognitio, & interpretatio iuris Diuini, & naturalis, quatenus ad moralem philosophiam attingit, quæ actus nostros in Deum dirigit, prout in materia usurarum, decimarum, uoti, iuramenti, matrimonij, homicidij, & similibus, de quibus plena sunt uolumina decretalium; quamuis etiam ad Theologos hæc pertineant, eorumque naturam ex suis principijs enucleare, ut dicit Domi. Soto de iusti. & iu. lib. 6. quæstio. 1. articu. 1. colum. 4. in princip. quorum tamen principale munus est de iure Diuino, & naturali qua-

tenus ad spiritualitatem, & ad opera D. N. Iesu Christi, & ad uera fidei, & sacramentorum supernaturalium cognitionem definire, ut late concludit Anchar. qui ab omnibus passim ad id allegatur in sua celebri disputatione incip. antiquis & modernis temporibus; quam late refert & sequitur Alexan. in consi. 1. nume. 10. uolum. 2. Dec. in consi. 1. 1. 1. nume. 34. & seq. & in cap. ne innitaris. in fi. de constitu. & Ioan. Baptista Lupo in tract. de usu. commen. 4. §. 4. Neuzan. in Silua. nup. lib. 5. sub nume. 69. in uers. non debet pudere. Anto. Maria Cora. de communi opin. lib. 2. titu. 10. nume. 75. & latissime Nicola. Euerar. in locis leg. centu. 48. car. 160. in fi. uers. sed circa istud. & car. seq. sed tamen quod magis ad Theologos, quam ad Canonistas & Legistas hæc pertineant nisi tantum quo ad ea quæ per ius humanum superaddita reperiuntur, ut sunt poenæ contra usurarios statuta & similia, uoluerunt Thom. Silue. in sua Summa, uer. usura. el. 1. in princip. & latius Corad. doctissimus Theologus in tract. de contract. quæst. 49. per totam declarando, ut ibi latissime per eum, & eundem in prologo d. tract. col. 6. & seq.

Pro clara igitur huius partis tertiæ resolutione aliqua ad rem pertinentia circa forum conscientia præmittamus; & primò quod forum conscientia idem est quod forus, seu qua si forus animæ, & idem cum foro poli, & foro poenitentiali, in quo agitur de conscientia & salute animarum, ut patet ex trad. per cano. in cap. 1. ubi per Abb. nume. 10. cum seq. Feli. nume. 41. in uers. tertius casus. & Dec. lec. 2. nume. 10. de constituti. o. & Sar. nen. in cap. 2. nume. 3. 1. e. o. titu. lib. 6. potest etiam dici forus ueritatis, &

forus iuris naturalis, & Diuini; quia ad terminos iuris Diuini, & naturalis forus conscientiae reducitur Bero. in cap. 1. sub nume. 228. de constitutio. unde not. dixit Bald. in l. 1. in fi. C. de uectiga. & commissi. quod conscientia non ligat quos natura non obligat. Dec. & Cagno. in l. quod à quoquam. uterque. nume. 4. ff. de reg. iur. Bero. in d. cap. 1. nume. 230. de constituto. unde in hoc foro conscientiae attenditur ueritas iuris naturalis, & illi innititur, & adaptatur Feder. de Sen. confi. 21. colum. 1. in uers. praeterea lex. & post Anto. de But. trad. Abb. in cap. quia plerique. nume. 31. de immu. ecclesia. & in c. 1. nume. 19. de integ. restitu. Dec. d. cap. 1. lec. 1. ante nume. 19. de constituto. Cagno. in l. 2. nume. 13. C. de rescinden. uend. Cur. Iun. confi. 170. nume. 33. & 35. Gigas de pensio. quaestio. 3. 4. nume. 7. 8. & seq. Dec. & Cagno. in d. l. quod à quoquam. nume. 4. ff. de reg. iur. Dec. in l. antepenulti. nume. 42. C. qui admitt. & Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 11. titu. 7. nume. 2. Alcia. in confi. 53. nume. 6. & nume. 8. tomo 3. lib. 9. Tiraquel. alios referens de leg. connubia. lib. 16. glo. 4. nume. 15. ubi latissime; unde uix reperitur aliquid contra rationem naturalem, quod non remordeat conscientiam, iux. glo. in l. in hac. in glo. magna ad med. ff. de cond. tritica, ut not. dixit Bald. in confi. 38. in fi. uolum. 1. quem etiam in proposito refert Silua nuptia. lib. 5. nume. 22. & Aym. in confi. 31. nu. 5. unde in hoc foro non attenditur praesumptio iuris ciuilibis ubicunque constat de ueritate in contrarium, ut infra latissime cap. proximo nume. 73. sed ipsa ueritas iuris naturalis, ut dictum est; quod quidem ius naturale semper bonum & aequum est. cap. ius naturale. in fi. 1. distin. quo quisque iu-

betur alijs facere quod sibi uult fieri, & prohibetur alijs inferre quod sibi non uult fieri, quod in lege, & Euangelio continetur, cap. humanum genus. ea. 1. distin. & quicquid contra ius naturale est, iniquum est, glo. in cap. 1. distin. 5. & late Cagno. in l. 2. sub nume. 20. C. de rescinden. uend. unde forus conscientiae est forus boni, & aequi coniuncti, & tribunal ueritatis, ut dicit Bald. in l. uni. nume. 6. C. de confess. quem refert Iaf. in §. sed iste. nume. 108. in fi. de act. & in rubr. ff. de acquiren. haered. nume. 20. & Gerar. de Petra Sancta sing. 22. in fi. unde illud quod non conuenit bono uiro, neque conuenit in foro conscientiae, quia conscientia idem est quod bonus uir, ut not. dixit Bald. in cap. cum causam. el. ij. de testam. in fi. quem in proposito refert, & sequitur Gerar. d. singu. 22. Ana. in cap. in ciuitate. de usu. Iaf. in d. §. sed iste. sub nume. 101. & 106. in fi. de act. & in l. penul. sub nume. 5. uers. & per hoc infert pulchre Bald. C. de pact. Sarnen. in cap. 2. in princip. nume. 5. de constituto. lib. 6. Dec. confi. 111. colum. 1. in uers. secundo non obfi. & Cagno. in l. 2. nume. 11. C. de rescind. uend. idem quoque uoluit Bald. in l. uoluntatis. C. de fideicom. quem refert Cur. iun. in d. confi. 170. sub nume. 35. ex quo docto. praallegati inferunt quod non est licitum contrahentibus in foro conscientiae se decipere, quia hoc non conuenit bono uiro, iux. glo. in l. semper in contractibus. ff. de regu. iur. prout infra latius cap. 3. nume. 102. potest etiam dici forus iuris diuini, ut supra diximus, quia lex naturalis, quae ut iam diximus in hoc foro attenditur lex Diuina reputatur, ut. auctoritate Apostoli ad Roma. 1. latissime probat Alfonso. à Castro. de l. poena. lib. 1. cap. 4. pag.

pag. 46. litera D. & duabus sequentibus, & est participatio legis aeternae, ut latius supra par. 1. cap. 1. nume. 5. & demum potest dici forus Dei, quia Deus est ipsa ueritas, qui nec fallit, nec fallitur. cap. a nobis. el. secundo, circa prin. de senten. excommunicata. cap. Deus. 24. quaestio. 3. ut & not. dixit Bald. in cap. uni. §. inuestitura. nume. 3. ad fin. de no. for. fidelita. Iaf. in rubr. ff. de acquiren. haered. nume. 25. & not. Nauar. in suo Manua. Confess. cap. 12. nume. 2. iuxta illud D. N. Ego sum uia, ueritas, & uita Ioan. 14. cum alijs supra adductis par. 1. cap. 16. nume. 11. ad fin. & iudicat hominem secundum eius propriam conscientiam, unde dicit Augustinus. senti. de Augustino quicquid libet sola me in oculis Dei conscientia non accuset; & idem quid obest homini, quod ex illa tabula uult eum delere humana ignorantia, si de libro uiuentium non deleat iniqua conscientia. cap. senti. & cap. quid obest. 11. quaestio. 3. idemque Augustinus in Psal. 28. quando Deus erit iudex, alius testis, quam conscientia tua non erit; & Iob. 16. cap. Ecce enim in caelo testis meus, & conscius meus in excelsis. & Gregorius inquit sola est (sicut nostris) Omnipotentis Dei distinctio pensanda, atque ad cor proprium recurrendum, ut nullius ibi lingua implicet, ubi conscientia non accusat; & quae sequuntur, ut habetur in cap. in cunctis. & cap. custodi. & cap. inter uerba. 11. quaestio. 3. unde ubi conscientia est, ibi Deus est, ut dicit Bal. quem refert Iaf. in d. §. sed iste. ante nu. 102. in fi. de act.

12 Secundo igitur est praemittendum, quod forus conscientiae est forus interior in quo agitur de secreto conscientiae iuxta illud Apostoli 2. ad Corinth. 1. Nam gloria nostra haec est te-

stimonium conscientiae nostrae. & Gregorius clare id explicat dicens, Liber sine accusatione esse non potest, si sola, quae interius addicit conscientia accuset. d. cap. inter uerba. & d. cap. in cunctis. 11. quaestio. 3. & glo. ibi uer. accusatione. exponit. i. interiori. & facit text. in d. cap. senti. & cap. quid obest. ea. cau. & quaestio. est enim conscientia quid intrinseca in mente latens, quod non potest probari per testes, ut dixit Bald. in l. si quis filio. §. eius qui. ff. de iniust. testamen. & alibi inquit, quod est cognitio sui proprii cordis, & sibi ipsi conscientia se ipsam diiudicans, & in summa secretum secretorum, ut post ipsum Bald. late habetur per Iaf. in d. §. sed iste. num. 101. in fi. de actio. Curt. iun. confi. 170. nume. 34. & 39. unde in hoc differt forus conscientiae, siue forus poli interior à foro fori iudicario exteriori, in quo de occultis, ubi scilicet res non potest probari per iuridicas, & extrinsecas probationes, nullum est humanum iudicium, quia secretorum solus Deus cognitor, & iudex est. c. erubescant. 32. distinctio. Domin. Soto de secret. tegan. in princ. membri secundi, in quo sensu glof. in d. cap. erubescant. dicit quod ecclesia non iudicat de occultis. cap. Christiana. ubi quoque glof. in uer. quiescit. 32. quaestio. 5. in cap. 2. uer. compellendi. de clan. desponsa. Cagno. in l. 2. nume. 13. C. de rescind. uendi. & Fortu. de ulti. fin. nume. 42. iuxta illud Apostoli. j. Corint. 4. Nolite (inquit Paulus) ante tempus iudicare quoad usque ueniat Dominus, qui manifestabit consilia cordium, & illuminabit abscondita tenebrarum. cap. sacerdotibus. ad fin. 11. quaestio. 1. Nam & ipse Deus cum omnia nuda, & aperta sint oculis,

eius, noluit tamen peccata Sodomaē condempnare priusquam probaret ea uera esse, dicens descendam, & uidebo; utrum clamorē, qui uenit ad me, opere compleuerint, an non; Gen. 18. c. & late habetur in c. Deus Omnipotens, ubi opt. tex. in proposito. 2. q. 1. & hanc differentiam inter forū conscientiaē, & forum fori trad. Fede. de Sen. in cōf. 2. 1. col. 1. in uerf. præterea lex, seu forum conscientiaē. & no. Ancha. in d. c. possessor. nu. 12. per totum & etiam Cagno. in l. 2. nu. 13. C. de rescind. uend. & Fortu. de ult. fi. nu. 41. & seq. & conferunt, quæ in proposito trad. Alfonso à Castro de leg. p. 2. lib. 2. c. fi. in 1. principali conclu. pag. 608. & sequentibus.

18 Ex hinc est, quod in foro fori exteriori non sufficit ueritatis sciētia, nec sola iudicis conscientia, sed res probari debet per extrinsecas, & legitimas probationes, & secundū acta, & probata iudex iudicare debet, non autē secundum propriam cōscientiam, & ueritatem sibipriuatim notam iux. l. illicitas. §. ueritas. ubi gl. ord. Bar. & cæteri. ff. de of. præf. c. iudicet. ubi etiam glo. in uer. audit. Gemin. & Card. de Turre Crema. 3. q. 7. glos. in l. 2. uer. aspectu. ff. de fer. & gl. in l. 2. uer. quanti. in litem. in fin. cum qua Bart. & Bal. & bene Paul. de Cast. & cæteri transeunt. & ibi latissime post alios Ias. nume. 5. 6. & seqq. ff. de in lit. iuran. & glo. in auth. de manda. princ. §. fit tibi quoque. in uer. æquitate. & glos. not. in §. si minus. uer. in eodem iudicio. & latissime tractat, & declarat Ange. Aret. nu. 4. cum seq. cum aliis ibi latissime adductis per Ias. nu. 15. inffit. de actio. quæ ubiq; approbat hanc opin. Io. contra Marti. & glo. in c. summo pre. in glo. fi. 1. q. 3. & glos. ord. in cap. 1. in glo. magna. ubi latissime de of. ord. & ibi Abb. Imo. & alij, & glo. in cap.

pastoralis. §. quia uero. uer. tenetur, ubi cano. omnes, & latissime Abb. nu. me. 8. & Feli. nu. 23. 24. & 25. ubi allegat concordant. de offic. deleg. & ibidem omnium latius Imo. & Barba. num. 29. & cæteris seqq. usq; ad fi. Inno. in c. uenerabili. col. 1. in fin. & seq. de censu. Specu. in tit. de senten. §. qualiter. nu. 1. & idem in tit. de noto. crim. §. fi. nu. 12. in fi. & in tit. de disputa. & allega. §. fin. uerf. licet autem. nume. 13. & ibi latissime Ioan. Andr. in addit. ubi recitat opin. Theolog. & quem ferē de uerbo ad uerbum refert Bal. in l. si irruptione. ff. fin. regū. & bene Bald. in l. c. si plu. uasa. sen. col. pen. in uerf. item allegatio. ubi no. dicit quod secreta conscientia parum ualet in iudicijs, quia de sinu iudicis, & de secretis peccatis ipsius non debet proficisci, sed de utero, ac sinu legis, & no. idem Bal. in l. ut uim. col. 1. ante uerf. sed hic quæritur. ff. de inst. & iu. ubi dicit, quod conscientia nō debet eos mouere, quia non sunt in foro pœnitentiā, sed iudiciali, qui fori non sunt eiusdem speciei, & sequitur Alexan. in consil. 225. nu. 20. uol. 6. & bene etiam Bal. in l. hac lege. nu. 16. C. de senten. ex breui. recitan. Abb. in proce. decreta. sub nu. 18. late Fed. de Sen. consil. 21. sub nu. 2. uerf. præterea lex. & nu. 3. latissime Silua nuptia. lib. 5. nu. 121. Ancha. in c. 1. nu. me. 3. de re iud. lib. 6. de quo idem latissime in c. possessor. nu. 26. ubi finaliter remanet sub dubio. de regu. iu. lib. 6. Cy. Bar. & alij in l. 1. in fi. ubi Alexan. alleg. cōcordant. nu. 17. C. ut quæ defunt aduo. & Ias. in d. §. sed iste. nu. 139. inffit. de acti. & cōprobat Casad. super regulis decif. 12. nu. 8. cum seq. trad. Ang. Saly. Fulg. & Alex. nu. x. in l. bonoru. l. ult. ubi post alios Dec. in fi. C. qui adm. Iul. Clar. in sua prac. crim. q. 8. uerf. sed pone. & q. 66. uerf. scias autem.

autem. & omnium latissime Couar. qui hanc quæstionem ex professo tractat uaria. resolu. lib. 1. cap. 1. ubi nu. me. 4. 5. & 6. hanc opin. late probat; prout etiam late illam probat & defendit Barba. in d. c. pastoralis. §. quia uero. à nume. 45. & cæteris seqq. de offi. deleg. post Imo. Card. & alios per eum ibi relatos; ubi postremo Nauar. ut ipse idem refert in c. si quis autem; nume. 121. ad fi. de pœnitent. distin. 7. & ex Theologis Thom. Gaieta. & Io. Maior. & Floren. per Couar. relati sub d. nume. 6. & Richar. de media Villa. in 4. distinct. i. 8. quæst. 3. artic. 2. quem refert & sequitur & latissime probat Summa Astem. lib. 1. tit. 18. artic. 10. in uerf. quid de iudice; & latius Silue. uer. iudex. 2. q. 5. ubi attestatur quod ista est cōs. opin. antiquorum, Theologorū & Canonistarum; & quam ipse finaliter approbat & sequitur tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, nisi iudex haberet conscientiam erroneam remordentem, quam deponere non possit, quia tunc non debet facere contra conscientiam, iux. late trad. per nos infra nume. 37. & pluribus seqq. & ita communiter declaratur hæc communis opi. ut per Ioan. And. ad Specu. in d. §. fina. de disputa. & allega. in fi. Holt. Cald. Imo. & Barba. supra allegatos in d. §. quia uero. ubi latius Nauar. ut & ipse quoque attestatur & declarat in d. cap. si quis autem. nume. 128. & 129. de pœnitent. distin. 7. & post alios Theologos & Cano. per eum relatos probat Couar. d. cap. 1. sub nume. 7. uerf. secundum. iuncto uerf. non obstant. sub num. 6. & Dom. Soto de iust. & iu. lib. 5. q. 4. art. 2. per totum.

20 Quod totum è contra seruari debet in foro conscientiaē, in quo reiectis extrinsecis probationibus, & iur.

ris præsumptionibus, solum attenditur ueritatis iuris naturalis quantuncunq; priuatim cognita, licet apud ecclesiam; & in iudicio exteriori probari non possit, iux. cap. inquisitioni. de senten. excommu. not. docto. in cap. is qui fidem. ubi Abb. nume. 4. de sponsa. nam in hoc foro conscientiaē iudicatur secundum quod Deus esset iudicaturus sola facti ueritate inspecta; ut not. dicit Bald. in princ. l. fin. nume. 9. ad fin. C. de iur. deliber. Cagno. in d. l. 2. nume. 13. C. de rescind. uend. reiectis apicibus iuris, ut infra late cap. seq. nume. 39. & idcirco supremus Princeps, ut Papa, & Imperator, qui est supra ius posituum; & coram quo magis attenditur ueritas iuris naturalis, quàm ritus iudiciorum, ut dicit Bald. in l. rescripta. nume. 6. C. de precib. imp. offe. debet iudicare potius secundum eius priuatam conscientiam, quàm secundum acta & probata, alias peccaret; ut not. trad. Cyn. & Bart. reuersita tenere Theologos in d. l. uni. nume. 4. C. ut quæ defunt aduo. & uoluit Bald. in d. cap. uni. §. in uerf. titu. ra. colum. fin. de no. for. fidelita. Dec. in d. l. bonorum. l. ultima. nume. 41. & 42. C. qui adm. & idem in c. dilecti. colum. 2. de iud. Ias. in d. §. sed iste. nume. 126. & in §. si minus. num. 15. in fi. inffit. de actio. & in l. 2. in fi. ff. de in lit. iur. Felin. in d. cap. pastoralis. §. quia uero. sub nume. 23. uer. secundum limita. & ibidem Card. Imol. Barba. & alij de offi. de leg. Silua nuptia. sub d. nume. 121. lib. 5. & post alios Couar. d. lib. 1. uaria. resolut. cap. 1. sub nume. 7. in uerf. tertium. ibi Princeps tamen. & in præcis terminis testamenti Dec. in consil. 631. num. 7.

24 iudex autem, qui est minister legis, & non debet esse clementior lege, ut in authen. de iudi. §. oportet. &

ibi glo. uer. uideri. & glo. in l. celsus. in princip. ff. de arb. non debet propter suam priuatam conscientiam recedere à legum tramite, ut not. inquit Felin. in d. cap. pastoralis. §. quia uero. nume. 23. de offi. deleg. unde ipse non peccat si iudicat iuxta legum tramites. i. secundum allegata, & probata contra suam conscientiam priuatam, & hoc est quod in proposito uoluit Ambrosius relatus in d. cap. iudicet. 3. quæstio. 7. dum inquit, bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, & proposito domesticæ voluntatis, sed iuxta leges & iura pronuntiat &c. & ratio est, quia iudex in foro fore iudiciario, & exteriori non repræsentat personam priuatam, sed publicam, unde debet iudicare secundum conscientiam publicam, quæ sunt acta & probata, non autem secundum conscientiam priuatam, & ueritatem sibi priuatim cognitam; quæ quidem est ratio fundamentalis & à glo. & docto. omnibus recepta, de quibus supra nume. 18. à quibus inuenies latius explicatam; non ergo peccat iudex hoc casu, nec dicitur agere contra conscientiam, sed uerius secundum conscientiam scilicet publicam, quæ ipse sequi tenetur nisi forte propter conscientiam erroneam, ut post Richard. concludit Summa Asten. d. lib. 1. titu. 18. articulo 10. in uersi. sed obijcitur. & declarat Couar. d. cap. 1. sub nume. 14. uersi. tertio. iuncto nume. 6. in uersi. non obstant. & uersi. secundo. & nume. 7. in uersi. ultima uero autoritas. cum seq. quam tamen si potest deponere debet ad consilium peritorum, ut trad. doct. prædicti, iux. cap. per tuas. el. 2. de simo. & in cap. inquisitioni. cum ubique not. per glo. & docto. de senten. excommuni. cum simi. infra adductis.

nume. 37. cum seqq.

Est ergo tertio præmittendū, quod forus conscientiæ est forus priuatus, & forus singulorum, & non facit ius quo ad omnes, sed quisque in eo iudicatur secundum priuatam particularem cuiusque conscientiam. Forus uero fori iudiciarius est forus publicus & uniuersalis quo ad omnes, ubi omnes eodem modo iudicantur secundum leges publicas, quæ sunt uniuersales non priuata, & particulares. l. 1. & l. iura. non in singulas. ff. de leg. prout latissime etiam ostendimus & comprobauimus supra par. 1. cap. 3. num. 44. cum pluribus seqq. & hanc differentiam inter forum conscientiæ, & forum fori trad. Felin. in d. §. quia uero. nume. 23. in cap. pastoralis. de offi. deleg. & bene Fortu. de ult. ff. nume. 187. duplex enim est lex, altera publica, ut est lex scripta per ora Principum promulgata; altera priuata, quæ est lex conscientiæ scripta in cordibus nostris instinctu Spiritus Sancti. & hæc est potentior lege publica, quia qui Spiritu Dei ducuntur non sunt sub lege, ut late habetur in cap. duæ sunt. 19. quæstio. 2. & in cap. licet. ubi Abb. & alii not. de regula. Abb. in d. cap. inquisitioni. nume. 3. de senten. excommuni. ubi enim spiritus Domini ibi libertas. 2. ad Chorin. 3. conscientia enim dicitur lex intellectus nostri, & rationale iudicatorium; ut ait Damas. lib. 4. c. 4. & Basiliius relati in com. pen. Theolo. lib. 2. cap. 52. Bald. in l. fina. §. sed & si quis. num. 26. C. com. deleg. Cur. iun. consi. 170. nu. 38. Iaf. in §. sed iste. nume. 101. in l. de actio. ubi post Bald. latissime quid sit conscientia. Tabiena in uer. conscientia. nume. 1. quamuis enim, ut ibi latius declarat Tabiena, conscientia proprie sumpta, ut diffinitur à Theologis,

gis, differat à lege intellectus, & à lege naturali, prout etiam de fidei testi declarat Iaf. Soto de iusti. & in lib. 1. quæst. 4. articu. 1. tamen quia hæc conueniunt ad unam electionem, & unum finem, ideo etiam in hoc sensu à Sacris Theologis conscientia assumitur. Et ita Urbanus Pontifex in d. cap. duæ sunt, dicit quod est lex priuata, quæ instinctu Spiritus Sancti scribitur in cordibus nostris; & sic potest dici lex illa naturalis impressa à Deo Optimo Maximo in intellectu nostro iux. illud Psal. 90. Signatum est super nos lumen uultus tui Domine. & Hieremias 31. Dabo legem meam in uisceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. & rursus, E legem tuam in medio cordis mei; Psal. 39. & Apostolus, qui habent legem Dei scriptam in cordibus suis relat. in d. c. duæ sunt. & originaliter ad Hebræos 8. c. Dabo (inquit) leges meas in mentem eorum, & in corda eorum superscribam eas; & alibi ad Romanos 2. Cū enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ sunt legis faciunt, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddit illis conscientia ipsorum &c. de quo Summa Asten. lib. 1. ti. 2. col. j. ad fin. ubi dicit, quod hoc est præceptum legis naturæ, quod est instinctum cuiuslibet conscientiæ; & alibi inquit Bald. in auth. ad hæc. col. 2. ad fin. sub nume. 6. C. de usu. quod est sensus animi cognoscentis bonum, & malum, quem refert Iaf. in rubri. ff. de acqui. hæ. nu. 19.

36 Quarto omittis his, quæ de multiplici conscientia pulchre trad. Hostien. in Summa de præscr. re. immo. §. quæ exigantur. in uersi. mihi uidentur. quæ in hac quæstione. & in Summa de clandeston. §. quare prohibeantur. nu. 4. & Bald. in l. si. num. 5. C. de pœna iud.

qui male iud. ubi not. ponit triplicem esse conscientiam, aliam uidelicet, quæ est ligata rebus uiuis, aliam ligatam rationibus legum, aliam mortuam, & adherens. quibusdam imaginationibus intellectus, quam dicit non ligare animam nostram, quia ista est conscientia impulsua non arctatiua, ut ibi per eum, quem refert & sequitur Barb. in d. c. pastoralis. §. quia uero; nume. 45. de offi. dele. & latius in d. cap. compen. Theolog. lib. 2. cap. 52. & per summistas in uer. conscientia. & Summa Nauar. cap. 27. nume. 280. & alios Theologos, quorum proprium munus est de his tractare, & diffinire, ad quos me remitto; hoc tantum non erit prætereundum in proposito nostro, quod duplex est conscientia, altera recta, uidelicet quando est recta secundum legem Diuinam nobis pro regula datam, & hæc semper ligat ad faciendum ea quæ dicit; altera est conscientia erronea, & hæc ligat ad deponendum ea quæ deponi debent ad consilium peritorum, & si deponi non posset, ligat ad ita faciendum, quia omnis qui agit contra conscientiam, ædificat ad gehennam. iux. illud Apostoli (Omne quod non est ex fide, peccatum est) ad Roma. 14. in fin. quod ita interpretum est in cap. omnes. in uersi. illud autem Apostoli. ubi glos. uer. conscientiam. 28. q. 1. cap. per tuas. el. secundo. de simo. c. literas. de restit. spolia. c. inquisitioni; & ubique glos. & doc. de senten. excommuni. Bald. in auth. ad hæc. sub nume. 6. C. de usu. Alexan. in l. nemo potest. col. pen. in prin. num. 24. ad med. ibi, nisi tamen uenientes ab intestato. & Ripa ibidem sub nu. 101. ff. de leg. 1. & in pulchro casu Abb. in c. officii. num. 4. de pœniten. quem sequitur Alcia. de præsumptio. regula 3. præsumptio. 37. nume. 6. late Thom. 1. 2. quæstio. 19. ar.

5. & super 2. senten. distin. 3. q. 3. ar. 3. & Duran. ibid. quæstio. 5. idem Thome late super Epistolis Pau. ad Roma. 1. 4. cap. lectio. 2. & quolib. 3. ar. 2. 7. Summa Silue. per. conscientia. ubi Tabie. & cæteri summistæ. & bene Hostien. de præscript. re. immo. ubi supra nume. 3. 6. & late. & doct. trad. præter alios Summa Asten. lib. 2. titu. 3. articulo 2. per totum; ubi in uersu uerum conscientia. erronea. not. concludit;

38 quod obediens prælato contra conscientiam captiuando iudicium propriæ conscientie affectu, uel effectu, uolens se subdere prælato non peccat, sed meretur, licet non possit deponere conscientiam, uel non deponat, sicut ille qui non potest respondere rationibus contra fidem, uoluntatem tamen suam captiuat uolens Deo obedire iux. illud Apostoli, in captiuitatem redigentes omnem intellectum uestrum in obsequium Christi, ad. Cor. 10. & sic sufficit secundum eum, quod deponatur affectu, & uoluntate propter bonum obedientie, licet secundum rationes in contrarium conscientiam pulsantes illa quis deponere non ualeat, nam satis deponitur quando quis uoluntate ad id consentit, licet ratio & intellectus proprius in contrarium urgeat & repugnet, de qua materia latissime quoque tractat, & eam post alios declarat Doctiss. Doctor Nauar. in d. cap. si quis autem. in uigesima secunda illatio. à nume. 81. cum cæteris seqq. præfertim nume. 119. & 120. usque ad fin. de poeniten. distin. 7. ubi etiam late, an & quando quis teneatur obedire prælato contra conscientiam, uel saltem quando quis habet conscientiam dubiam, de quo etiam latissime Domin. Soto de ratione tegen. secre. membro 3. q. 2. per totam, & Couar. in epito. de sponsa. par. 2. cap. 7. §. 2.

num. 7. 8. & seqq.

40 Quinto igitur præmittendum est, quod aliud est conscientia, aliud timor conscientie, unde licet contra conscientiam qua quis sententialiter & diffinitive iudicat aliquid esse faciendum, uel uitandum, quis agere non debeat etiam si conscientia sit erronea, quia peccaret, ut supra nume. 37. tamen quando quis agit contra timorem conscientie, non semper peccat; puta quando timor proleuit non ex diffinitua sententia, sed ex eo quod quis uacillat inter dubium nesciens, quid potius sit agendum, cum tamen non dimitteret quicquid sciret esse placitum diuinæ uoluntati, ut dicitur in d. copen. Theolog. lib. 2. c. 52. præsertim, ubi dubium oritur ex formidine, & pauore quodam tenuissimo animi timidissimi, qui proprie dici potest scrupulus, de quo nulla est habenda ratio, & contra quem agendum est, licet contra conscientiam erroneam, iux. superius dicta, agendum non esset, prout bene declarat Domi. Soto proxime allegatus de tegen. secre. memb. 3. q. 2. in uersu. hinc subsequitur. ad quod uide Nauar. in suo Manua. confess. prælud. 9. ante nume. 10. & quæ de conscientia dubia in proposito traduntur. infra c. 3. sub nume. 27. & nume. 30. 31. & 37.

41 Postremo notandum est, quod aliud est conscientia speculatiua alia practica, siue dicere uelimus, dubium speculatiuum, & dubium practicum; practicum, quod pertinet, & ordinatur ad opus, & mores. speculatiuum, quod solum pertinet ad intellectum;

42 & hæc duo possunt simul stare, quod quis sit dubius dubio speculatiuo, & tamen in eodem facto respectu operis agendi sit certus conscientia practica; exempli gratia contraxi matri-

mo-

monium cum aliqua muliere, quod postea ex aliqua probabili ratione dubito ratum, ac legitimum sit, necne, & tamen in praxi certus sum, quod ei debitum pecuniam reddere teneor iux. c. inquisitioni. & ibi not. per glo. & doc. de sent. excommu. cum sim.

43 & hoc casu agere contra conscientiam speculatiuam, siue dubium speculationis, ex quo sum certus in conscientia practica non est peccatum, ut late & doctè declarat idem Domin. Soto d. q. 2. in uersu. & quamuis solutio, quod comprobat Couar. in epito. de sponsa. par. 2. c. 2. §. 2. nume. 10. quod in effectu per aliam uiam idem latius declarat, & concludit Doctiss. Nauar. in d. c. si quis autem. nume. 102. usque 115. de poeniten. distinct. 7. Et in suo Manua. Confess. c. 27. nume. 288. & alio modo distinguendo inter conscientiam, & dubitationem generalem, & specialem idem in effectu explicat post Thom. à Vio per eum restatum idem Doctor grauissimus profundæ scientiæ, & sanctæ conscientie in d. suo Manua. prælud. 9. num. 9. ad med. ibi addo item qui d. nume. 9. declarat pariter quando erronea conscientia obliget ad mortale, uel ueniale peccatum tantum, de quibus etiam per eundem in d. c. si quis autem. de poeniten. distinct. 7. num. 61. 62. & 63. & no. idem infra num. 102. & pluribus seqq. ubi uidere licebit; sufficit autem nobis hic obiter quantum ad rem attinet hæc pauca circa forum conscientie præmonuisse.

44 His ergo ad clarjorem, & faciliorem huius terræ partis cognitionem & resolutionem præmissis, stabilitur prima & principalis nostra conclusio, quod in foro conscientie ualet testamentum, & seruari debet etiam si in eo non sit adhibitus solennis numerus testium de iure positiuo ciuili,

aut canonico requisitus, & absque ulla alia solennitate iuris positiuo ex sola simplici, nuda, & libera uoluntate testatoris, quæ duobus saltem testibus probari possit iux. regulam iure naturali, & Diuino probatur de qua supra in prin. tract. num. 1. 2. cum seqq. hæc conclusio probatur ex supra præmissis. num. 4. & pluribus seqq. quia cum in foro conscientie attendi debeat (ut ibi ostensum fuit) ueritas tantum iuris naturalis, & Diuini, & ita hoc casu, & respectu huius fori testamentum reducatur ad metas iuris naturalis, certe ualebit testamentum ex sola libera, nudaque uoluntate testatoris duobus tantum testibus ad probationem adhibitis absque ulla solennitate iuris positiuo, & tale testamentum arctabit, & obseruandum erit in foro conscientie iux. trad. per glof. communiter approbatam, ubi Bar. in l. 1. nume. 9. ff. de cond. ind. & in l. cum quis. ubi etiam Bar. num. 7. 8. & 9. C. de iu. & fac. igno. cum iustissime congestis infra cap. sequen. nume. 3. bene Bald. in consi. 285. in prin. uolum. 3. cum alijs supra per nos adductis par. 1. cap. 16. nume. 17. cum seqq. & cap. 18. num. 5. & latius cap. 2. nume. 7. & 9. & 10. & ita regulam hanc præcisè firmat Ancha. in c. postfessor. nu. 17. de regu. iu. lib. 6. Gemin. in consi. 49. nume. 1. & 2. Ias. in l. nemo potest. lect. 1. nume. 77. & lect. 2. nume. 97. & 98. ff. de leg. 1. Corn. consil. 10. num. 1. uolum. 1. & de communi attestatur Fernan. Vasq. post alios per eum relatos. de succes. crea. par. 1. lib. 1. §. 1. num. 23. declarando ut per eum d. nume. 23. & 24. quibus addo Bal. in l. non dubium. in 7. oppo. C. de testa. & Fernan. Vasq. de succes. progress. §. si. num. 30. cum alijs late congestis per Francif. Manciam de coniectu. ulti. uolunta. lib. 2. titu. 14. nu. 9. qui

qui materiam hanc per totum illud cap. late pertractat, & ex Theologis Silue. in sua Summa uer. testamen. 1. q. 5. in uersu. quartum. & uer. hæreditas. 3. sub nume. 9. & idem uoluit in uer. alienatio. sub nume. 12. cum seqq. cum quo concordat Adria. quolib. 6. articu. 1. relat. per Domin. Soto de iust. & iu. lib. 4. quæst. 5. articu. 3. in prin. ubi attestatur de comuni, prout etiam attestatur Couar. qui alios cumulat in c. cum esses. nu. 4. & seq. de testam. licet ipse fit contra communem. & probant doc. communiter infra allegati. nu. 54. & seq.

46 Quinimo cū hic testes non requirantur ad solennitatem, sed tantum ad probandum uoluntatem testatoris, satis erit quod de uoluntate testatoris aliunde constare possit, puta ex partis confessione, uel per scripturam manu testatoris factam, uel eius mandato à tertio scriptam, aut alijs modis de quibus late supra d. c. 16. nu. 166. & octo seqq. ipsum autem testamentum ualebit utique (ut ibi ostensum fuit) ex sola, & simplici uoluntate testatoris absque notario, & testibus, & absque ulla solennitate iuris positui, ut præcise in hoc foro conscientie firmanant Ancha. & Iaf. proxime allegati, & Silue. in d. sua Summa uer. testamentum. 1. q. 5. in uersu. quartum.

Confirmatur conclusio, quia cum numerus septem testium, & alie solennitates de iure positio in testamentis requisitæ sint adiuuentæ ad falsitates uitandas, & ut de libera uoluntate testatoris clare constare possit iux. tex. in l. f. C. de fideicommiss. & late supra par. 1. c. 2. ostensum fuit, idcirco ubi cessant falsitates, & sumus certi, quod adfuit liber consensus testatoris, ista dispositio tenere debet de iure naturali, & per consequens in foro conscientie, licet in ea sit præ-

48 termissa omnis solennitas, & forma iuris positui, ut post Ant. de But. late firmat & probat Abb. in c. quia plerique. num. 42. & 43. usque ad fin. de immuni. eccle. per regulam Inno. ab omnibus celebratam in c. quod sicut. de elec. quam miro modo extollit idem Abb. in c. 1. num. 19. de in integ. restitutu. & in eo. c. quia plerique. nume. 31. Ancha. in c. 1. q. 7. & latius in c. peccatum. q. etiam 7. de reg. iu. li. 6. Gemi. in c. generali. col. pen. de elect. lib. 6. & in terminis quoque Felin. in c. 1. nume. 39. & 40. & ibidem Dec. lec. 1. nume. 19. & Bero. num. 231. de constit. idemque Felin. in c. quoniam contra. col. 5. in uersu. & ad istud de peccato. de proba. Iaf. in d. §. sed iste. num. 131. & seq. insti. de actio. & in l. si post diuisionem. nu. 12. & 13. C. de iur. & fac. igno. & in auth. præterea. num. 19. in fin. ibi item aduerte. C. unde uir, & uxor. & in l. si inutiliter. num. 3. 4. & seq. C. de fideicommiss. & in rub. ff. de acqui. hæ. num. 21. & seq. & in præcis quoque terminis idem Iaf. in l. nemo potest. lec. 1. num. 77. 78. & seqq. & lect. 2. num. 97. 98. & multis seqq. ff. de leg. 1. & in l. si non sorté. in prin. num. 4. ff. de cond. ind. Marc. Mantua in d. c. 1. nume. 43. de in integ. restitutu. Bero. in c. quæ in ecclesiarum. nu. 44. de constituto. Gigas de pensio. q. 34. num. 9. Sarnen. in c. 2. num. 23. de constit. lib. 6. & late Iaf. in consi. 67. col. 4. in uersu. restat circa prædicta. uolu. 3. late Boer. decisi. nume. 13. & seqq. & nume. 71. ubi declarat. Tirzaquel alios cumulans de leg. connubia. lib. 16. gl. 4. nume. 17. & num. 21. & ex Theologis Silue. uer. alienatio. q. 13. sub nume. 12. & nume. 13. & in uer. hæreditas. 3. q. 7. sub nume. 9. Summa Tabie. uer. alienatio. nume. 10. & late in uer. lex. sub nume. 28. unde uidemus, quod professio spóte facta per Religiosum non

49 non seruata forma regulæ, ualeat tamé in foro conscientie quo ad Deum, ut not. Abb. in c. porrectum. ante nume. 14. de regula. quem in proposito referunt passim Iaf. & Felin. in locis proxime allegatis, & Boer. d. decisi. j. num. 14. & probat Alcia. in consi. 53. nume. 13. tomo 3. lib. 9. Et de contractu nullo ex defectu solennitatis iuris positui infra cap. 3. nume. 105. & 106. & est regula generalis in omni actu humano in quo adest consensus & libera uoluntas habentis actu explicare, quæ sola sufficit de iure naturali pro ualiditate actus humani, quod ualeat in foro conscientie, licet in eo sit prætermissa forma iuris positui, ut generaliter firmat Abb. in d. c. 1. nume. 19. de in integ. rest. Iaf. & cæteri supra proxime allegati. probat Alcia. d. consi. 53. nume. 13. tomo 3. lib. 9. & late Bero. in d. c. quæ in ecclesiarum. nume. 43. & 44. cum seq. & confirmatur ex alia regula de qua infra cap. 3. nume. 79. 80. & seq. potest enim actus esse ualidus ex solo consensu de iure naturali, & consequenter in foro conscientie, licet sit nullus ob formam non seruata de iure positio, ut per illum tex. not. Gemi. & Franch. in c. 1. de spons. lib. 6. Iaf. d. consi. 67. col. 5. in prin. sub uersu. restat. uolum. 3. Gigas d. q. 34. num. 7. & 8. & pluribus exemplis probat Ancha. in d. regula possess. for. nume. 14. ad fi. & nume. 15. & latissime Fernan. Vasq. de success. crea. §. 30. num. 12. & 13. & pluribus seqq. & per nos infra cap. seq. nume. 23. & seq. quibus postremo addo in proprijs nostris terminis tex. not. à nemine quem uiderim (nisi memoria me fallat) adductum in l. 2. C. de fideicommiss. in fin. dum inquit, non ex ea sola scriptura, sed ex conscientia relictæ fideicommissi de functi uoluntati satisfactum esse uideatur.

52 Et per consequens satis erit foro conscientie ad ualiditatem testamenti, quod de libera uoluntate testatoris constare possit, licet in eo nullus testis, nec nulla solennitas iuris positui interuenerit, quin & fortius cum forus conscientie sit forus interior, in quo reiectis quibusuis extrinsecis probationibus attenditur ueritas quantumlibet alicui priuatim, & in secreto proprij cordis cognita, ut late supra num. 12. cum cæteris seqq. usque 28. ualebit testamentum in foro isto ex solo consensu, & nuda, ac simplici uoluntate de qua quis est certus in secreto suæ conscientie, licet in foro exteriori talis uoluntas probari non possit; exempli gratia si testator mortui proximus uocato eius unico filio cui omnia bona sua reliquit in propria eius fide posuerit, ut post mortem suam sine filijs decedente bona prædicta, uel ex eis partem tali suo propinquo, aut tali ecclesie, aut alteri cuiquam restituat, nam licet talis uoluntas per extrinsecas probationes probari non possit, ualida tamen erit de iure naturali, & in foro conscientie illam filius de qua ipse est certus seruare tenebitur. Fernan. Vasq. de success. crea. d. §. 1. nume. 23. iuncto nume. 24. eo quia ultima uoluntas defuncti modi omnibus seruari debeat. c. ultima uoluntas. 13. q. 2. quibus conuenit in proposito opti. text. ponens exemplum hunc in §. fin. inst. de fideicommiss. hæredita. & in l. fin. C. de fideicommiss. iux. intellectum antiquorum de quo late supra par. 1. c. 27. nume. 1. 2. 3. iuncto nume. 8. & seq. quin & ipse Sacratissimus Imperator hanc dispositionem etiam absque ullo teste in propria fide, & conscientia hæredis, ut supra positam obseruare iubet, & ex ea etiam hæres in foro fori soluere quoque compellitur per iura

ra proxime allegata, & per nos d. cap. 27. latissime explanata; unde tanto magis hoc in foro conscientie indubie obtinere debet, prout etiam infra c. seq. latius demonstrabitur.

- 54 Quare ut concludamus in hoc foro conscientie ualidum est testamentum absque ullis testibus, & quauis alia solennitate iuris positui ex sola & simplici uoluntate testatoris quam qui de illa certus est seruare tenetur, prout conclusionem hanc supra firmamus nume. 4. §. post Bal. Ancha. Gemi. Iaf. Corn. Fernan. Vafq. per nos ibi allegatos, & ultra eos illam in effectu probant, & sequuntur Docto. communiter, qui concludunt ex huiusmodi uoluntate minus solenni oriri naturalem obligationem, & illam de iure naturali, & in foro conscientie seruandam esse, & quam seruari dicitur ratio naturalis, ut per text. in l. in testamento. & alia iura docet Bar. in l. i. nume. 10. ff. de cond. ind. & in l. cum quis. num. itidem 10. C. de iur. & fac. igno. & late probat Couar. in d. c. cum esses. nu. 5. de testa. & post alios per eum relatos Franc. Mantica d. libro 2. titu. 14. num. 16. in uerf. secundo considera. prout infra cap. seq. latius declarabitur.

Tertia partis. Cap. II.

Quod ex testamento minus solenni de iure positio ualido tantum de iure naturali, & gentium oritur naturalis obligatio.

S V M M A R I V M.

- 1 Ex testamento minus solenni, an oriatur naturalis obligatio: antiqua, & profunda quaestio.
2 Opi. Pet. de bella pert. & ultramontanorum negatiua recitatur.

- 3 *Contraria opi. glo. & citramontanorum communis, & uerior approbatur.*
4 *Ubiunque ualet actus de iure naturali ex eo naturalem obligationem oriri necessesse est.*
5 *Pactum nudum ualidum ex solo consensu de iure naturali producit naturalem obligationem absque alio fomento iuris ciuili.*
6 *De iure naturali, omnes liberi nascuntur.*
7 *Seruus cuius status nullus est de iure ciuili, licet ciuilitate non obligetur, obligatur tamen de iure naturali.*
8 *Naturalis obligatio multipliciter consideratur.*
9 *Duplex principalis species naturalis obligationis.*
10 *Prima, & principalis qua oritur ex consensu, qua dicitur de iure gentium.*
11 *Nihil est, quod magis congruat naturali aquirari, quam fidem seruare. & nomen.*
12 *Et cadit hac in seruum.*
13 *Secunda dicitur obligatio antidotalis, communis omnibus animalibus, etiam brutis.*
14 *Antidotalis obligatio non est proprie obligatio naturalis, sed abusus.*
15 *Effectus utriusque naturalis obligationis, qui sunt.*
16 *Ex uoluntate testatoris circa res suas disponens oritur naturalis obligatio.*
17 *Nihil magis congruit naturali aquirati, quam ut uoluntas custodiatur, & executioni demandetur.*
18 *Ex testamento minus solenni probatur uoluntas testatoris.*
19 *Aequum, & conueniens est quod haeres adimpleat uoluntatem testatoris etiam non solennem de iure positio. & nume. 25.*
20 *Bal. Couar. & Fernan. Vafq. error.*
21 *Valet argumentum de contractibus ad ultimas uoluntates, etiam de contra.*
22 *Argumentum Pet. de Bellapert. contra eum & sequaces reorquetur.*
23 *Ex contractu inutili, & minus solenni oritur naturalis obligatio ex puro consensu, & libera uoluntate contrahentium quod pluribus exemplis demonstratur.*

- 24 *Ex actu cui lex ciuili resistit, an oriatur naturalis obligatio.*
25 *I. C. iudicat pius esse adimplere disposita per testatorem in minus solenni testamento. & impie agere, qui illam adimplere recusant.*
26 *Aequitas naturalis, qua sit, & in quo consistat, & quem effectum producat.*
27 *Argumentum ab effectu in iure nostro ualidissimum.*
28 *Effectus prouenientes ex naturali obligatione qui.*
29 *Ex testamento minus solenni oritur exceptio, compensatio, & retentio, qui sunt effectus prouenientes a iure naturali, tam in foro contentioso, quam in foro conscientia.*
30 *Bal. & Fulgo opi. reprobat.*
31 *Nemo censetur ore proferre, quod mente prius non agitaerit.*
32 *Verba cur instituta ex Augustino.*
33 *Verba sunt earum qua sunt in animo passionum nota teste Philosopho.*
34 *Nullum est maius mentis nostra testimonium, quam qualitas inspecta uerborum.*
35 *Ex loquela animus hominis iudicatur.*
36 *Ad explorandam uoluntatem testatoris, tenor testamenti est inspicendus.*
37 *Quaere legem, aut rationem in his qua patent ad sensum non est aliud nisi infirmitas intellectus.*
38 *Naturalis obligatio ex testamento minus solenni, quamuis non oriatur respectu persona haeredis in eo instituti, oritur tamen respectu honorum testatoris, quod late declaratur.*
39 *In foro conscientia non est de iuris apicibus disputandum.*
40 *Possessor ratione bonorum potest quodammodo dici realiter obligatus.*
41 *Et procedit libellus in quo quis dicit aduersarium esse obligatum ad restituendum sibi bona.*
42 *Fideiussor potest accedere huic reali obligationi.*
43 *In foro conscientia non minus dicitur quis obligatus ratione possessionis bonorum, quam ratione promissionis.*
44 *Qui nult unum, censetur uelle omnia, sine quibus sua dispositio non potest fortiri effectum.*
45 *Multoties ex grauamine uni iniuncto alius tenetur.*
46 *Qui non est honoratus grauari non potest.*
47 *Vix reperiri potest qui nolit testamentum suum ualere omni meliori modo, quo fieri potest.*
48 *Ex actu qui peccat in forma, an & quando oriatur naturalis obligatio late explicatur.*
49 *Actus agentium non operantur ultra eorum intentionem.*
50 *Forma essentialis testamenti in quo consistat.*
51 *Breuis distinctio an, & quando ex actu peccante in forma oriatur naturalis obligatio, ex qua contrarietas inter doc. conciliatur.*
52 *Forma dat esse rei.*
53 *Aditio hereditatis est solennitas iuris ciuili, qua non impedit orium naturalis obligationis.*
54 *Ad confirmationem testamenti, nil aliud requiritur, nisi ut mors testatoris intercedat.*
55 *Testamentum absque solenni numero testium, an dicatur prohibitum de iure ciuili, & an lex illi resistat ita ut ex eo non oriatur naturalis obligatio late explicatur.*
56 *Stipulatio alteri facta non ualet.*
57 *Et tamen non est contra legem, licet lex illi non assistat.*
58 *Et ex ea oritur naturalis obligatio.*
59 *Naturalis obligatio, an & quando oriatur ex actu cui lex resistit. & nu. 68.*
60 *Error Bar. & Pau. de Cast. in l. cum lex. ff. de fideiuss.*
61 *Non refert an uerba statuti prohibitiua dirigantur ad actum, uel ad personam, contra Bart.*
62 *Prohibito contractui in effectu uidetur prohibita persona ne contrahat.*
63 *De iure naturali tenemur obedire Superioribus.*
64 *Praeceptum emanans ad fauorem prohibiti resoluitur in consilium.*
65 *Contrahentes contra praeceptum superioris licet peccent, non tamen debent contrahere*

- 66 *Contraveniens promissis pasculo nudo mortaliter peccat.*
- 67 *Et contra eum potest procedi per Evangelicam denunciationem.*
- 68 *Vbi lex resistit actui quando ex eo oritur: nec ne naturalis obligatio latissime declaratur.*
- 69 *Sola legis prohibitio non potest impedire ortum naturalis obligationis, sed tantum effectus ex ea provenientes.*
- 70 *Lex resistens actui impedit effectus naturalis obligationis in foro contentioso.*
- 71 *Lex civilis licet non possit tollere iura naturalia potest tamen tollere efficaciam, quam ipsa lex tribuit naturali obligationi.*
- 72 *Vbi adest liber consensus disponentis, prohibitio legis non impedit naturalem obligationem, nec eius effectus in foro conscientia.*
- 73 *Iuris presumptio non attenditur in foro conscientia, ubi constat de veritate in contrarium.*
- 74 *Voluntas & potentia simul requiruntur ad perficiendum omnem actum humanum.*
- 75 *Intellectus ad tex. in l. si post diuisionem. C. de iu. & fac. igno. late explanatur.*
- 76 *Error excludit consensus.*
- 77 *Bal. grauis deceptio.*
- 78 *Ius accrescendi cessat, ubi dispositio sustinetur, saltem de iure naturali.*
- 79 *Quis non potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus.*
- 80 *Ius accrescendi qua ratione introducitur.*
- 81 *Tex. in l. si veritas. C. de fideicommiss. declaratur.*
- 82 *Soluta ex minus solenni testamento, an repetantur.*
- 83 *Paria sunt promittere, & soluere.*
- 84 *Argumentum Iasonis contra eum retorquetur.*
- 85 *Ex minus solenni testamento oritur naturalis obligatio.*
- 86 *Nedum respectu legatorum, sed etiam respectu hereditatis contra communem.*
- 87 *Opi glo. omnes alias antecellit, & de eius auctoritate remissive.*

- 88 *A communi opin. recedi potest, propter urgentem rationem in contrarium.*
- 88 *Heres a seipso capit bona hereditaria.*
- 99 *Et an inter se ipsos heredes cadat aliqua obligatio.*

C A P. II.

- 1 **X** præcedenti nostra prima principali conclusione suboritur altera, uidelicet, quod ex testamento minus solenni de iure positio ex nuda, & simplici uoluntate testatoris ualido de iure naturali oritur naturalis obligatio; hæc fuit antiqua, & profunda questio uariis in locis per doc. diffuse tractata. & licet Petrus de Belapert. cum suis ultramontanis contra infurgat, & late Cy. qui hanc contrariam opin. sequitur. in l. cum quis. nume. 2. & ibi quoque latissime Fulgo. num. 4. in fi. & num. 5. 6. & 7. cum seqq. C. de iu. & fac. igno. & idem Fulgo. in l. r. nu. 1. r. usque 19. ubi se remittit ad dicta per eum in d. l. cum quis. ff. de cond. ind. quorum etiam opi. latissime probat ibi Rom. nu. 12. cum pluribus seqq. usque ad fin. & eam in effectu sequitur ibi Ias. nu. 16. & 17. quam opin. in effectu etiam sequitur Bald. in d. l. cum quis. nume. 4. & seqq. per decem fundamenta, licet postea distinguendo declaret, ut ibi late per eum, cum quo transit etiam Salyc. ibi, & Bald. qui etiam distinguit inter naturalem obligationem efficacem, siue præcisam, quam dicit non oriri, & naturalem, quæ stat in puris finibus iustitiæ naturalis ex quodam debito morali, quam tantum dicit oriri, ut latius per eum in l. 1. lect. 2. nume. 55. C. de sacr. eccles. quem refert & sequitur Alexan. in consi. 70. num. 18. uol. 2. & sequitur Couar. in c. cum effes. sub num. 9. in uers. tertium. de testam.
- 2

testam. & Fernã. Vafq. de success. crea. par. 1. lib. 1. §. 2. nume. 15. & idem ibi latius. §. 1. sub nume. 22. in uers. contrariam partem. cum seqq. & nu. 23.

3 Nihilominus contraria opin. quod imo simpliciter, & absolute ex tali testamento minus solenni oritur naturalis obligatio iuxta supra dictam nostram conclusionem uerior, & communis est, quam sequuntur, & ubiq; tenent glo. & communiter citramontani, & cano. in c. fi. de solut. ut attestatur Ias. in d. l. 1. nume. 16. ff. de cond. ind. Et illam in primis tenet glo. in d. l. 1. ff. de cond. ind. & in l. cuius per errorem. ff. de reg. iu. & in d. l. cum quis. & latius in l. si post diuisionem. C. de iu. & fac. igno. & ubique, ut dicit Ias. sequuta fuit; & sequuntur Iacob. Bal. & Iac. de Ra. Iacob. But. Mart. Syl. & Ray. doc. antiqui relati per Cy. in d. l. cum quis. & per Fulgo. in d. l. 1. nu. 13. ff. de cond. ind. & ibidem late Bar. nu. 6. cum pluribus seqq. ubi etiam idem tenet Bal. sibi contrarius. & Alex. nume. 7. & seqq. & Soz. num. 5. ubi attestatur, quod est communis opi. Bald. quoque ut dixi sibi contrarius. hanc opi. firmat, & comprobatur in l. non dubium. in 7. & 8. oppo. C. de testa. & in l. si ueritas. nume. 11. ubi Ias. attestatur quod est communis. C. de fideicommiss. & in l. 1. §. eum qui. ff. de const. pecu. idemque Bald. à nemine quem uiderim allegatum in l. ad exactionem. ad fi. ibi si uero est alia solennitas. C. de dot. promiss. & in consi. 28. uers. in contrarium sic probatur. uol. 3. quam etiam sequitur, & firmat Bar. qui ubique ita tenet in l. in testamento. per illum tex. ff. de fideicommiss. lib. in l. 2. §. 1. sub num. 2. ff. quem ad. testa. ape. & in d. l. cum quis. nume. 7. & multis seqq. & ibidem Alber. in princ. qui attestatur de communi, ubi finaliter Ias. sibi etiam contrarius cum hac opinione

residens dicit, quod licet in stricta disputatione posset contraria opin. defendi, tamen ab hac quæ est communis minime recedi oportet, ut ibi per eum sub nume. 13. in uers. & licet in stricta disputatione. & hanc conclusionem firmat etiam Bar. in l. nemo potest. nume. 18. & ibi quoque late Ias. in 1. lect. sub num. 75. uers. tu aduerte. & nume. 76. & lect. 2. num. 94. & Ripa num. 96. ubi attestatur quod cum hac conclusione transeunt omnes. ff. de leg. 1. idem Bar. ubi etiam ipse attestatur de communi in tract. minorica. distin. 1. cap. 3. num. 3. & latissime etiam probat Anch. in regula possessor. nume. 17. & num. 18. in fi. cum seqq. de regu. iu. lib. 6. Paul. de Cast. & Ias. in l. 2. ante num. 2. C. de fideicommiss. idem Ias. attestans de communi in l. plane. §. si coniunctim. sub num. 15. ff. de leg. 1. & in l. si post diuisionem. sub nu. 11. in uers. ego autem in contrarium. C. de iu. & fac. igno. & in l. si creditoris. nume. 10. C. de fideicommiss. & idem Ias. in l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. num. 11. C. de testa. & in l. huiusmodi. §. si Titio. nume. 15. ubi etiam attestatur de communi. ff. de lega. 1. & in l. re coniuncti. num. 202. ff. de lega. 3. & idem in l. si duo. ante nume. 7. ff. de iure iu. idemque Ias. in l. si pacto quo pœnam. ubi etiam attestatur de communi. C. de pac. Io. Annibal. in reper. d. l. nemo potest. nu. 111. ubi etiam attestatur de communi. ff. de leg. 1. Corn. in consi. 261. nume. 4. ad med. ibi, nec refragatur. uolum. 1. & consi. 119. num. 34. uolum. 2. Alcia. in c. nouit. sub num. 30. de iud. Capite decif. 89. nume. 1. Iul. Clar. qui etiam hanc opi. post alios sequitur, & attestatur communem lib. 3. sent. q. 90. uers. præterea. & in uers. sed hæc quidem. & nouissime Franc. Mantica. post alios per eum relatos. de coniect. ult. uolunt.

uolunt. lib. 2. titu. 13. num. 3. & tit. 14. num. 16. trad. d. cano. communiter in c. fi. de solu. ubi Abb. nume. 6. attestatur de cōmuni, & late post alios Imc. nu. 12. & seqq. & de communi etiam attestatur Fernan. Vasq. ubi plures cumulat de success. crea. d. §. 1. num. 22. & ex Theologis Silue. uer. h̄reditas. 3. q. 7. nu. 9.

Hęc nostra communis conclusio inuitabiliter ex alia proxima præcedenti communi conclusione probatur, in qua ostensum fuit tale testamentum minus solenne de iure positiuo ualidum tamen esse de iure naturali, & iure gentium primæuo ex sola & simplici uoluntate testatoris, ubicunque enim tenet actus de iure naturali ex eo oriri naturalem obligationem necesse est, prout præcise arguit & firmat Ias. in d. l. nemo potest. lect. 1. nume. 76. ff. de lega. 1. & prout etiam uidemus in pacto nudo, quod cum teneat de iure naturali, & gentium ex solo consensu paciscentium absque aliquo fomento iuris ciuilibus ex eo oritur naturalis obligatio. ut l. 1. in prin. iuncta l. iuris gentium. §. sed cum nulla. cum ubique not. ff. de pac. & l. stichum. §. naturalis. ff. de solu. & l. cum amplius. §. is natura debet. ubi Dec. nu. 2. ff. de reg. iu. Abb. qui bene declarat. in d. c. fi. nu. 5. de solu. & Bal. in d. l. cum quis. nume. 15. & in auth. ad hęc. num. 6. C. de usu. prout etiam uidemus, quod licet status serui sit de iure ciuili annihilatus, tamen quia secus est de iure naturali, quo iure omnes liberi nascebantur. l. quod atinet. ubi utrunque dictum probatur. & ibi late Cagno. ff. de regu. iu. idcirco ipse ciuilitate non obligatur, sed naturaliter bene obligatur, & obliget. l. serui. ubi etiam utrumque dictum probatur. ff. de actio. & obl. l. naturaliter. & l. si id quod. ubi opt. text. & ibi

tradd. Bar. & ceteri scribentes. & post alios late Ias. ff. de cond. ind. l. in personam. iunctis ibi not. per Dec. ff. de regu. iu. & in proposito Ancha. in d. regula possessor. num. 17. ubi aliis exemplis argumentum istud confirmat de regulis iu. lib. 6. & de seruo latissime Abb. uiden. in c. quia perique. nu. 9. 10. & 11. de immu. eccle.

8 Secunda igitur principali fundamento confirmatur conclusio, nam est aduertendum quod naturalis obligatio multipliciter consideratur, ut in proposito per Bart. in d. l. 1. nu. 10. ff. de cond. ind. & in d. l. cū quis. nu. 9. & seq. C. de iu. & fac. igno. & Ancha. in d. regula possessor. num. 19. tamen principaliter in duas species distinguitur, ut dicit Ias. in l. si non fortem. §. libertus. num. 5. ff. de cond. ind. & late declarant Cagno. & Dec. d. l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de regu. iu. uidelicet inter illam, quæ oritur ex consensu de iure gentium primæuo, de qua in d. §. is natura debet. & in d. l. stichum. §. naturalis. ff. de solu. quod post alios probat Fernan. Vasq. de success. crea. lib. 3. §. 30. nume. 6. cum nihil magis cōgruat naturali æquitati, quàm fidem seruare, ut l. 1. in prin. ff. de const. pecu. & l. 1. ff. de pac. & hęc cadit in seruum, quia eo iure nõ erat cognita seruitus, sed omnes homines liberi nascebantur iuxta d. l. naturaliter. & l. si id quod. ff. de cond. ind. cum alijs proxime allegatis. num. 7. distinguitur ergo naturalis obligatio inter istam, quæ proficiscitur à consensu, & illam quæ appellatur antidoralis, quæ prouenit ex quodam instinctu naturali, ut benefacienti benefaciamus commune omnibus animalibus etiam brutis, prout distinguit, & declarat glos. not. communiter recepta, in l. sed & si lege. §. cōsultuit. ff. de pet. hęc. trad. latius Bar. & ceteri. in l. ex hoc

hoc iure nu. 11. Ias. num. 50. 51. 52. & multis seqq. ubi latissime de effectu huius antidoralis obligationis. ff. de iust. & iu. & late quoque idem Ias. in d. §. libertas. nu. 5. 6. & seq. & Dec. & Cagno. in d. §. is natura debet. nu. 2. & seq. & bene declarat Abb. in d. c. fi. nu. me. 5. cum seq. de solu. & Ancha. in d. regula possessor. nu. 19. & hęc non proprie sed abusus dicitur obligatio naturalis; quia ut dicit Ancha. animalia non obligantur, & ita in meritis terminis æquitatis naturalis residens in puris terminis cordium, non redacta ad aliquam necessitatem, ut ibi per eum, unde hęc est debilis, & modici effectus, quæ solum impedit soluti repetitionem, non autem parat ius retentionis compensationis & exceptionis, prout parat altera quæ proficiscitur ex consensu, quæ est præcise naturalis, & efficacior, ut per glo. in d. §. cōsultuit. & latius Barr. & Ias. & ceteros proxime allegatos nume. 13. prout etiam in effectu distinguunt Bald. Alexand. & latius Couar. & Fernan. Vasq. supra allegati nume. 2. in fine.

Cum igitur ex testamento minus solenni de iure positiuo ualido tamen de iure naturali ex libero consensu, & simplici uoluntate testatoris, iuxta terminos propositæ conclusionis (hoc enim semper supponimus quod in eo adsit libera uoluntas testatoris) resultet uoluntas, & consensus testatoris circa dispositionem rerum suarum, prout etiam late infra sub num. 30. in uers. hoc solum superest. & nu. 31. cū ceteris seqq. usque nu. 63. ubi latissime declarabitur; ergo inuitis dentibus fateri oportet quod inde oriatur hęc naturalis obligatio, quæ oritur ex consensu & uoluntate disponentis de iure gentium primæuo, nihil enim est quod magis cōgruat naturali equi

tati, quàm ut uoluntas custodiatur, & executioni demandetur, iuxta d. l. 1. in princip. ff. de consti. pecu. & hoc est quod uoluit Imper. in l. 1. C. de sac. eccle. dum inquit, nihil esse quod magis hominibus debeat, quàm ut supremæ uoluntatis liber sit stilus, & licitum quod iterum non redit arbitriu, unde ex hoc testamento minus solenni de iure positiuo probatur tamen uoluntas & consensus testatoris, iuxta l. fin. ff. de reb. eo. cum aliis latissime adductis supra par. 1. cap. 5. num. 9. & multis seqq. ubi quomodo & quando hoc procedat late & sufficienter explanauimus; ita ut luce clarius constet, ob idq; indubitanter concludendum sit ex huiusmodi minus solenni testamento oriri hanc naturalem obligationem proficiscientem ex huiusmodi consensu & libera uoluntate testatoris Pau. de Cast. & Ias. in d. l. 2. ante nu. 2. C. de fideicom. nam & æquum est, & naturali rationi conuenit quod hæres adimpleat uoluntatem testatoris quamuis non solennem de iure positiuo, ut in proposito trad. Bart. in d. l. 1. nume. 9. & seq. ff. de cond. ind. & in d. l. cum quis. nume. 8. & seqq. C. de iu. & fac. igno. & late Anchar. post Iaco. But. per eum relatum in d. regula possessor. sub nume. 19. in uers. ad quæstionem ergo propositam. ibi, cui accedat, quod not. Iacob. de But. de reg. iur. lib. 5. & comproba, ut infra nu. 27.

20 Ex quibus patet quantum aberrauerint Bald. Couar. & Fernan. Vasq. supra relati nu. 2. in fi. qui dixerunt ex testamento minus solenni non oriri hanc naturalem obligationem, quæ habet effectum excipiendi, & retinendi, quæ est uera naturalis, prout illa quæ ex pacto nudo & ita ex consensu proficiscitur, sed tantum eam, quæ oritur ex solo instinctu naturæ, quæ

tantum impedit soluti repetitionem, ut est obligatio antidotalis, de qua supra nu. 13. 14. & 15. quorum error præter superius adducta infra quoq; latius demonstrabitur.

21 Tertio principaliter accedat recte argui posse de contractibus ad ultimam uoluntatem, & è contra. l. seruum filii. §. eum qui chirographum. ff. de leg. 1. ubi Dy, Bart. & cæteri not. l. pactum inter hæredem. iuncta gl. & ibi Guil. de Cun. Bart. & post. alios late Iaf. in 1. notabili. ff. de pac. l. si. ubi Bal. & Salyc. C. de lega. l. uni. & ibi plene Bal. C. de l. fus. cani. tollen. & plene Ang. Aret. & cæteri scriben. per illum tex. insti. eo. & plene Euerar. in locis leg. cæntu. 17. & latius Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 3. tit. 18. per totum, quo argumento utuntur Dec. cõf. 69. nu. 6. & 387. nu. 3. Cur. iun. confi. 171. nu. itidem. 3. Paris. confi. 32. nu. 71. uolu. 1. Cepha. confi. 156. nume. 25. unde prout se habet defectus formæ in contractu, ita se habet in ultima uoluntate, ut pro sua opi. fundamento arguebat Per. quem refert Bald. in d. l. cum quis. sub nu. 4. in uers. secundo arguit. quod tamen argumentum contra eum

22 & sequaces efficaciter retorquetur, prout illud retorquet, & pro hac nostra conclusione adducit Ancha. in d. regula possessor. nu. 17. etenim ex inutili contractu de iure positio, si tamen in eo adest consensus & uoluntas actum gerentis oritur hæc de qua loquimur naturalis obligatio, ut proxime ostendam, ita etiam ex minus solenni testamento.

23 Nam de contractu inutili & minus solenni de iure positio ualido tamen ex consensu & libera uoluntate actum gerentis, de iure naturali quod inde oriatur hæc naturalis obligatio pluribus exemplis comprobari potest, & primo ex eplo pacti nudi, ut late supra

nu. 5. cū seqq. ubi secundo adduximus exemplum in contractu per seruum celebrato inutiliter de iure ciuili, quo iure status eius est nullus, & tamen ex eius consensu oritur hæc naturalis obligatio. ut ibi nu. 6. & seq. tertio idem uidemus in stipulatione alteri facta, quæ est inutilis & nulla de iure ciuili, ut in §. si quis alij. insti. de inutil. stipu. l. ut inter. C. eo. tit. l. 1. §. si seruus communis. in si. ubi nullius momenti sit. ff. de stipu. ser. l. certi conditio. §. quoniam. ibi nulla est stipulatio. ff. si cer. per. & l. si stipulatio ista. §. alteri. ubi Bar. & cæteri. ff. de uerb. oblig. & tamen ex ea oritur naturalis obligatio ex consensu stipulan. iux. glo. in d. §. alteri. communiter approbatam. per Bar. ibi nu. 8. Alex. 7. & late Iaf. ubi attestatur de communi. nu. 20. & Dec. in d. §. quoniam. nu. 1. & post alios latissime probat & deducit Fernã. Vasq. ubi etiam attestatur de communi de success. crea. lib. 3. §. 30. num. 5. 6. cum seq. quamuis teneat non oriri effectus huius naturalis, ut ibi per eum latissime nu. 8. de quo tamen in proposito nostro infra num. 28. cum seqq. latius est differendum. Quarto idem est in gestis per pupillum sine tutoris auctoritate, ex quibus nulla obligatio nascitur de iure positio. §. præterea. ibi stipulatio inutilis fit, & rursus ibi, nulla est obligatio. inst. quib. mod. tollen. oblig. tamen si est doli capax ex eius consensu oritur naturalis obligatio, & naturaliter obligatur gl. ibi in uer. à pupillo. iux. l. 1. in si. ff. de noua. ubi late Bar. nu. 7. & 8. cuius doct. resumit Ang. Aret. in §. pupillus. nu. 3. inst. de inutil. stip. & idem in adulto habente curatorem. gl. & Bar. in d. l. 1. nu. 9. ff. de noua. per l. si curatorem habens. ubi gl. & doct. C. de integ. rest. min. Quinto idem erit in acceptilatione, quæ habet certam formam, & inueta est

est de iure ciuili, ut habetur in §. item per acceptilationem. inst. quib. mod. tol. oblig. & tamē licet deficiat, & nulla sit de iure ciuili, tamen si in ea adest consensus habet in se utile pactum, quia inde oritur naturalis obligatio. l. si unus. §. si acceptilatio. ff. de pac. & l. acceptilatum. ff. de acceptila. & bene in terminis nostris arguit, & probat Ancha. in d. regula possessor. num. 17. Sexto idem uidemus in stipulatione facta per nuncium, uel epistolam, ut trad. Bald. in auth. ad hæc. nume. 6. in fin. C. de usu. quæ tamen de iure ciuili taliter fieri non potest. §. item uerborum. ubi Ang. Aret. nume. 3. & cæteri inst. de inutil. stipu. gl. in l. ea quæ. ff. de dona. inter ui. & uxo. quin etiam si lex ciuilis resistat actui, nisi aliqua solennitas fuerit adhibita, uel alias prohibeat actum geri, tamen si in eo actu adest consensus, qui facit actum ualere de iure naturali, ex eo oritur naturalis obligatio, licet effectus naturalis obligationis isto casu in foro contentioso tantum impediatur, non autem in foro conscientie, de quo nunc agitur, ut per Iaf. in l. si non sortem. in princ. nu. 3. cum seqq. ff. de cond. ind. & latissime per plura exempla discurrendo comprobat & defendit Fernã. Vasq. de success. crea. d. §. 30. num. 12. & 13. cum infinitis seqq. & probatur ex illa celebri regula Inno. in c. quæ ff. de elect. de qua latissime supra c. præced. nu. 47. 48. cum seqq. prout èt infra nu. 68. 69. & trib. seqq. latius ostendimus, & declarauimus. Et per cõsequens multo magis sine dubio oriri debet hæc naturalis obligatio, etiã quo ad omnes effectus ex hoc testamento, in quo interuenit liber consensus, & uoluntas testatoris, licet nulla interuenit solennitas iuris positio, cui tamen propterea lex non resistit, licet non assit, quo casu, sine du-

bio oritur naturalis obligatio quo ad omnem effectum, ut supra, & infra in responsionibus ad contraria latius de monstrabitur, & declarabitur.

Quod probat in effectu Bart. conclusionem istam per tex. no. in l. in testamento. ff. de fideicom. lib. ubi dicit Bar. quod ibi est casus contra Petr. & Ultramontanos, quos sequitur Cyn. qui negant, quod relicta in minus solenni testamento sint debita naturaliter, ubi testamentum erat minus solenne, & tamen inquit I. C. pios filios debuisse adimplere disposita per testatorem. nota uerbum, pios, nota, debuisse, ex quibus clarissime infertur, quod ex uoluntate minus solenni quis tenetur, ut denotat uerbum illud, debuisse, non quidem rigore iuris inspecto, sed ex pietate, quã de iure naturali, prout etiã alia iura adducit Bart. in l. 1. ff. de cond. ind. & in l. cum quis. C. de iu. & fac. igno. nu. 10. in quibus probatur æquum esse, quã hæres adimpleat uoluntatem testatoris, licet minus solennem, ut etiam in proposito no. Ancha. in d. regula possessor. nume. 15. & è contra Imper. iudicat impios, & impie agere eos, qui recusant adimplere uoluntatem minus solennem, in l. penul. §. illo. quæ in proposito ad hæc no. Ange. C. de necess. ser. hæ. insti. ubi tamen uide Bal. & Paul. de Cast. quid dicant, & comprobatur Couar. in c. cum esses. num. 5. de testamen. & eum in proposito refert Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 2. titu. 14. nu. 16. in uers. secundo considera. Aequitas ergo ista naturalis est quæ producit hanc naturalem obligationem ex testamento minus solenni de iure positio, ut probat Bart. in d. l. 1. & l. cum quis. proxime allegatus. nume. 25. quamuis huic fundamento, & præsertim ad tex. in d. l. in testamento. in quo Bar. facit magnum capitale,

pitale, respondeant Roma. & Fulgo, qui contrariam partem tuerentur, ut per eos in locis de quibus supra nu. 2. & ultra eos responderi potest, quod argumentum non concludit, nisi tantum de quadam naturali æquitate ex quodam debito morali, quæ stat in puris finibus iustitiæ, seu æquitatis naturalis, & dependet mere à cordibus laycorum de qua supra nu. 13. cum sequitur. prout de hac loquitur rex. in d. S. illo. proxime allegatus, ut ibi declarant Bal. & Pau. de Cast. & quam omnes admittunt oriri ex hoc testamento minus solenni, etiam ij qui Ultramontanos sequuntur, ut supra nu. 2. & de hac in effectu uidetur Bar. loqui in hoc suo fundamento, non autem de illa quæ proficiscitur ex consensu, & uoluntate testatoris, licet minus solenni, in qua tantum stat controuersia, & pondus totius difficultatis.

27 Postremo igitur pro hac nostra cõ conclusionem arguitur ab effectu, quod est opt. & ualidissimum argum. in iure nostro. l. 3. uers. nã & in contemptores. iuncta gl. & ibi no. doc. C. de summa Trinit. l. debitor. ibi uideamus de effectu rei. & ibi no. Pau. de Cast. ff. ad trebel. no. per Bar. & ceteros. in l. cõstitutionibus. ff. ad municipa. gl. in l. nullus uidetur dolo facere. & in l. cuius effectus. ff. de reg. iu. no. Ang. Aret. per illu. rex. in proce. inst. §. quorũ in 3. notabili. Bal. in l. j. col. 2. in 4. oppo. C. de his qui accu. nõ pos. & Olasc. in sua di. sput. posita post decis. nu. 5. & Euerar. in locis lega. centu. 9. ab effectu. n. cognoscitur causa. l. rã non nouã. in fin. C. de iud. opt. gl. c. quattuor. uer. doce re. 1. 2. q. 2. Bar. in d. l. constitutionibus. ad municipa. Bal. proxime allegatus. & Euerar. d. cõtu. 9. ad fi. uers. quarto. nã ex fructibus. eorum cognoscetis eos si quidem ex fructu arbor cognoscitur. Matthæi 12. & Luc. 16. cap.

28 Si igitur attendimus ad effectum proueniẽtes ex naturali obligatione, prout à iure nostro considerantur, & approbantur respectu exceptionis, compensationis, retentionis, fideiussionis, nouationis, & similibus de quibus in iurisperitum. §. sed cum nulla. ff. de pac. in l. etiã. ff. de compen. in l. naturaliter. & l. si id quod. ff. de cõd. ind. in l. fideiussor. obligari. §. fideiussor. ff. de fideiussor. l. 1. & ubique not. per glo. & doct. ff. de noua. cum sim. certe uidebimus eos oriri ex huiusmodi testamento minus solenni, prout de effectu exceptionis, compensationis, & retentionis probatur in l. militis codicillis. §. ueteranus. ff. de milit. testamento. in l. nõ dubium. in fi. C. de testa. in l. 2. & in l. si ueritas. C. de fideicommiss. tradd. Bar. in l. nemo potest. num. 18. & post eum Alexan. num. 23. & seq. Ias. lect. 1. nu. 70. & lec. 2. nu. 94. & Ripa sub nu. 96. uers. ex ista conclusione. ff. de leg. 1. & nu. 97. Iul. Clar. alios allegans, & attestans de communi lib. 3. senten. q. 90. uers. hinc infertur. & infra latius demonstrabimus id procedere, tam in foro contentioso, quàm in foro conscientiæ, quicquid & male uoluerit Fulg. cui respondet Ias. in d. l. 1. sub nu. 16. in uers. capio. ff. de cond. ind. & quicquid etiam uelit in d. l. cum quis. num. 6. & Bal. in l. 1. num. 55. C. de fac. eccl. quæ propterea reprehendit Alexan. in d. l. nemo potest. num. 24. in fi. cuius etiam error infra num. 75. & alijs seqq. latius ostenditur, & consuetabitur. Ex quo manifestum fit ex huiusmodi testamento minus solenni oriri naturalem obligationem proficiscentem ex libero consensu simplici que nuda, & pura uoluntate testatoris iuxta hanc nostram ueram, & communiter approbatam conclusionem.

Hoc

Hoc solum superest dissoluere ea quæ ex aduerso contra hanc nostram conclusionem & pro opin. contraria Pet. & sequacium adduci solent, & primo dum ex aduerso negant doct. Pet. sequen. quod in testamento minus solenni de iure positio adsit uoluntas testatoris (à quo principali fundamento dependet ueritas huius nostræ conclusionis) hoc est contra stimulum calcitrare, ff. de supel. lega. nam & ut ibi ait. I. C. quorsum sunt nomina ac uerba nisi ut demonstrent uoluntatem loquentis cum alijs adductis per Aym. consi. 20. nu. 2. & consi. 294. col. 9. in uers. secundo cõsidera. Cur. iun. consi. 169. nu. 2. cum seqq. Boer. deci. 1. nu. 34. uerba enim eo instituta sunt, ut quisq; in alterius notitiam cogitationes proferat inquit Augustinus relatus in c. is autem. in princ. 2. 2. q. 2. facit. c. humanæ aures. 2. 2. q. 5. unde uerba sunt in uoce earum quæ sunt in animo passionum notæ, ut ex Aristotele, & Boetio passim attestantur nostri doct. ut Bal. in d. l. de quibus. nu. 4. ff. de leg. in l. uni. §. si autem ad deficientis. in princ. C. de cadu. tol. & in tract. schisma. ubi plura in proposito adducit. num. 27. posito sub rub. C. si quis aliquem testa. prohibue. & in l. iurisperitum §. pactorum. col. 1. ff. de pac. & idem in consi. 134. ad med. uol. 4. Alber. in d. l. labeo. nu. 4. ff. de supel. lega. Alex. consi. 5. 2. nu. 5. uol. 4. Ias. plura in proposito adducens in consi. 142. col. 10. in 11. ratione. & consi. 171. col. 1. uers. secundo facit. uol. 2. & in l. neque professio. nu. 6. 7. C. de testa. & in

l. si quis filium. in uers. tertio intellige. C. de lib. præ. Cur. iun. consi. 169. nu. 2. cum seqq. Boer. d. deci. 1. nu. 34. cū alijs latissime ad id adductis per Tiraquel. in l. si unquã. uer. libertis. nu. 17. & seq. C. de reuocan. dona. unde nullum est maius mentis nostræ testimonium, quàm qualitas inspecta uerborum iuxta Cassiodorum sæpissime ad id à Bal. citatum in l. generaliter. nu. 1. C. de non nu. pecu. in l. ad recogno-scendos. C. de ing. manumif. & in l. tres denunciations. sub nu. 5. C. quo modo, & quando iud. & consi. 160. uol. 1. Alex. Ias. & alii etiam proxime allegati & Dec. in consi. 305. nu. 1. & in l. semper in stipulationibus. nu. 5. ff. de reg. iu. Cur. iun. consi. 5. nu. 13. Frãci. Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 3. tit. 4. sub nu. 4. cum alijs adductis per Aym. d. consi. 20. nu. 2. & consi. 294. col. 9. ubi supra, & Cur. iun. d. consi. 169. nu. 2. cum seqq. & Boer. d. dec. 1. nu. 34. & alijs late congestis per Tiraquel. d. uer. libertis. nu. 18. & idcirco alibi dicit Bald. in l. sed & reprobari. ff. de excu. tuto. quod ex loquela animus hominis cognoscitur, cui conuenit illud Euangelij, loquela tua manifestum te facit Matthe. 26. & iste est certior modus illam indicandi, quàm sint alia signa quæ plura sunt, ut dicit Boer. d. deci. 1. nu. 37. habet enim nescio quid latentis energiæ uiuæ uocis actus, ut per eum ibi num. 34. cum alijs similibus in proposito ad plenum congestis per Tiraq. proxime allegatum Ias. in l. neque professio. nu. 6. & seq. C. de testa. & Zanch. in l. hæres dei. §. cum ita. in prima editione. nu. 143. ff. ad trebel. & nouissime Zun. in respon. pro uxo. nu. 543. & Mantica d. titu. 4. lib. 3. nu. 1. & multis seqq. & nos supra par. 1. c. 10. nu. 87. 88. 89. 90. & 91. ubi ostendimus hac præcipua ratione institutum esse ut confes-

HH 3 fio

35 fto sacramentalis uia uoce fieri debeat; ita ut minime negari possit quin ea sit uoluntas testatoris, quæ ex ipsius ore significatur, & ex uerbis ipsius demonstratur, cum ad explorandam uoluntatem testatoris tenor testamenti sit inspiciendus, ut habetur in authen. de restitut. fideicom. in §. nos igitur. quem ad hoc pōderat Bal. in cap. 1. §. 1. num. 3. de feu. guar. Ias. in l. si ancilla. nume. 4. ff. de leg. 1. Pau. de Cast. in consi. 177. colu. 1. in uers. primo quia ex tenore. par. 2. & consi. 71. nume. 4. in fi. & seq. ead. par. 2. cum aliis ad plenum congestis per Tiraquel. in d. uer. libertis. num. 10. & Zanch. d. nume. 143. ubi supra. & Manrica etiam proxime allegatam. d. tit. 4. nume. 1. cum pluribus seqq. & tenor stipulationis contractus & instrumenti. l. si quis stipulatus. ibi respiciendus erit sermo stipulationis, qui semper ad hoc allegatur, ut ibi dicunt Pau. de Cast. & Ias. nume. 4. & l. si ita stipulatus. §. chrisogonus. in fi. ibi, uerba ex quibus obligatio oritur inspicienda sunt. ff. de uer. oblig. l. fideiussores magistratum. §. 1. ibi, lecta subscriptione fideiussionis. ff. de fideiuss. l. 3. ad med. ibi, iux. pactorum tenorem. C. de inutil. stipulat. l. si operas. in fi. ibi, pacti tenor seruari debet. C. de solutio. cum aliis late congestis per Tiraquel. d. uer. libertis. nume. 7. tenor priuilegiatorum. ca. porro. & cap. seq. ubi opt. rex. de priui. tenor sententiæ commissi, & sim. de quibus specialiter & generaliter infinita cumulat Tiraq. d. uer. libertis. nume. 4. & §. cum seqq. usque 12. quæ cum pateant ad sensum, non est opus aliis autoritatibus, quia querere legem aut rationem in his, quæ patent ad sensum, non est aliud nisi infirmitas intellectus secundū Philosophū teste Ang. in consi. 275. col. si. cū aliis adductis sup. par. 1. c. 16. nu. 8.

Vnde motium Pet. qui dicebat, quod testator nō grauauit uenientes ab intestato ad quos uadit hæreditas relicta in minus solenni testamento, nec ipse hæres ab intestato præsumitur ad id quod in eo minus solennite testamento dispositum est uelle se obligare, prout ét arguunt Fulg. & Rom. eum sequentem sup. allegati nu. 2. præter responsonem Bart. in l. 1. nu. 6. & seqq. ff. de cond. ind. & in l. cum quis, C. de iu. & fac. igno. ubi respondet ad hoc motium Pet. ad quod etiam colligitur responso ex Bal. in l. non dubium. in 8. oppo. C. de testa. & præter quod illud omnino cessat respectu huius nostræ conclusionis, in qua pro firmo & certo supponimus hic adesse liberum consensum, & claram simplicem, & nudam uoluntatem testatoris, prout ita eā sup. firmauimus. nu. 1. præterea pro clara huius motiui resolutione est aduertendum, quod tota disputatio & inuestigatio an ex testō minus solenni oriatur naturalis obligatio ex consensu testatoris eo tendit, ut sciamus ad quos bona testatoris de iure naturali ex tali testō peruenire debeant, & sic quæstio est respectu bonorum, quo circa ad cōtrariū de quo sup. facilis est solutio, quia posito quod ipse ueniens ab intestato, non esset in personam naturaliter obligatus bona per ipsum forte possessa scripto hæredi tradere, tamen ex quo testator uoluit bona sua ad hæredē scriptū, uel ad legatarios, quibus legata reliquit peruenire, satis dicitur adesse uoluntas testatoris respectu bonorū, ut sic uere possint dici naturaliter debira his, ad quos testator ea pertinere uoluit, prout in effectu concludit Ripa multum in proposito in d. l. nemo potest. nu. 102. & seq. ff. de leg. 1.

38 Et confirmatur adhuc latius responso, quia cum testator in testō minus solen-

solenniter condito de bonis suis disposuerit, certe ex hac uoluntate debet oriri illa naturalis obligatio, quia æquum est ut uoluntas Domini de re sua disponentis seruari debeat, licet in eam uenientes ab intestato nunquam consenserint ad not. per Bar. in leg. Iulianus. nume. 26. & seq. & Ias. sub nume. 23. in uers. quarto & ultimo. ff. de cond. ind. & Imo. in c. si. nume. 14. de solu. ita ut ex hac uoluntate possit dici orta naturalis æquitas, & naturalis obligatio respectu bonorum per quam huiusmodi bona naturaliter dici possint ipsorum legatario, & hæredis scripti, ut testator uoluit, & ad ipsos naturaliter pertinere; nam cum de iure naturali & gentiū ualidum sit hoc testamentum minus solenne ex sola, & simplici uoluntate testantis, ut latissime cap. præceden. ostensum fuit, per consequens dicitur, est eodem iure bona illius acquiri, & eis deberi quibus in eo testamento relicta sunt, cum eodem iure naturali, & gentiū bona de uno in alium transferantur, & acquirantur. §. singulorum. & §. per traditionem. ibi, nihil enim tam conueniens &c. inst. de re. diui. cui est similis text. in l. qua ratione. §. hæ quoque; res. ff. de acqui. re. domi. l. ex hoc iure. cum ibi late per Bar. Ias. & ceteros no. ff. de iust. & iu. optime Old. consi. 107. nu. 3.

Accedat quod & si isto casu hæres ueniens ab intestato, qui non reperitur grauatus a testatore ex stricto iuris ciuilibus rigore, non posset proprie dici obligatus ad legata, seu ad tradendum bona scripto hæredi, ex eo solū, quod ipse in possessionem bonorum testatoris reperitur, cum obligatio non bona, sed personam respiciat. §. omnium. cum ibi not. inst. de actio. ni hilominus cum conclusio nostra loquatur respectu fori naturalis, & con-

39 scientiæ, in quo de iuris apicibus non disputamus. Archid. in cap. scriptum. 6. q. 3. & not. Bal. & Ias. in l. 2. nume. 2. C. de fideicommiss. Ias. in §. sed iste. nume. 108. inst. de act. & in rub. ff. de acqui. hære. num. 20. Dec. in cap. cum dilecta. col. fin. in uers. ex quo inferitur. de confir. uti. uel inuti. Sarnen. in regula de non iud. iux. for. sup. q. 14. uers. si. breuiter. & faciunt trad. per Bar. cū latissima apotit. in l. si fideiussores. §. quædam. ff. mand. & nos supra par. 2. cap. 3. nume. 3. merito saltem largo, & quodam grosso, & naturali modo loquendo potest dici possessor ratione rerum realiter obligatus iux. glos. not. in l. creditores. ff. de uer. signifi. & inst. de actio. in prin. in uer. debetur. quam ibi sequitur Ang. Aret. & Ias. num. 98. cum seq. Bal. in l. dominum. nume. 2. C. quod cum eo. idem Bal. in l. si. num. 3. C. de compensa. in tantum quod prout ibi dicit Bal. procedit libellus isto casu si quis dicat aduersarium esse sibi obligatum ad restituendum bona, prout uoluerunt Ross. & Pet. Doct. antiqui, quos refert, & sequitur Bart. in Lex diuerso. §. ubi autem. nume. 2. ff. de rei uendica. Angel. Aret. in §. omnium. sub nume. 10. in uers. aduertat tamen. ubi id late comprobatur Ias. nume. 140. & alijs seqq. & rursus num. 172. ad fin. insti. de actio. Alexan. in l. debitor. sub num. 10. cum seq. ff. ad trebel. Pau. de Cast. in consi. 85. nu. 3. par. 2. & idcirco potest etiā huic reali obligationi accedere fideiussores cum possessor dicatur debitor saltē largo & grosso modo Bald. in l. pen. nume. 2. C. quod cum eo. quod & probatur tex. in l. pecuniæ uerbum. §. actionis. & §. fin. cum glos. ff. de uer. signifi. ubi habetur quod debitum largo modo comprehendit, quod debetur actione reali, iuncta. l. fideiussores obligari. in §. fideiussores. ff. de fideiussor.

ubi aperte deciditur, quod fideiussor accedere potest etiam pro eo, quod abusuue & largo modo dicitur debitum, & sic etiã ut dicit Bal. reali obligationi quibus accedit Bar. ubi bene comprobatur in l. Marcellus. nume. 4. eo. ti. ff. de fideiuss. ubi Alexan. ad eum expresse transit cum hoc dicto Bald. & consequenter negari non potest quin saltem hæres ab intestato, licet non reperitur expresse à testatore grauatus, sit saltem in foro conscientie naturaliter obligatus ratione possessionis bonorum, qua quis obligatur naturaliter non minus, quam ratione promissionis, quin & fortius in conscientia, ut late per Hostien. in Summa de præscript. re. immobi. in §. quæ res præscribi possunt. in uersis. oppono tamen. quicquid dicat Bal. in auth. ad hæc. sub nume. 8. C. de usu. dum dicit, quod fortius obligat fides promissionis, quam sola bonorum possessio.

44 Præterea quamuis hæres ab intestato non reperitur expresse grauatus à testatore, tamen ex quo testator expresse noluit, quod bona sua deueniant ad legatarios, uel hæredem scriptum in minus solenni testamento, quibus ea reliquit, per consequens uoluit, quod quisquis, ad quem dicta bona peruenerint, teneatur ea illis dimittere, & restituere, ad hoc ut sua dispositio effectum sortiatur, argu. l. denique. §. interdum. ubi opt. text. ff. de pecu. lega. nam & qui uult consequens. & c. l. 2. ff. de iurisd. om. iudi. l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ubi glo. allegat concordant. ff. de procu. l. illud. & ubique doc. ff. de acqui. hære. cum alijs supra adductis par. 1. cap. 16. num. 111. & late in proposito Zanch. in d. l. hæredes mei. §. cum ita. nu. 651. & seq. ff. ad trebel. nec etiam mirum est si ex grauamine uni iniun-

cto alius sit grauatus, ut uoluntas testatoris fortiatu effectum. l. si seruus legatus. §. qui margaritam. ad med. ff. de lega. 1. ubi inquit I. C. non autem mirandum est, si cum alius rogatus sit, alius fideicommissio obstringatur; & quæ sequuntur, quem tex. in proposito not. Bal. in l. Titia Seio. §. Seia libertis. in fi. ff. de lega. 2. Zanch. ubi supra nume. 639. & quamuis in foro fori, & inspecta ciuili obligatione is cum honoratus non sit grauari non potuerit, nec bona hæredi scripto, aut legatarijs dimittere teneatur, cum ea non ex iudicio testatoris, sed ex legis dispositione consequatur iuxta. l. ab eo. C. de fideicommiss. l. sed & si sic; cum uulg. ff. de lega. 3. tamen sat est in foro conscientie, quod ex huiusmodi simpliciter uoluntate testatoris de bonis proprijs disponētis naturaliter teneatur ea naturali obligatione, quæ ex huiusmodi uoluntate proficiscitur per supra allegata.

Nec obstit. dum dicit Bald. comprobando fundamentum Pet. in d. l. cum quis. C. de iu. & fac. igno. col. 3. in uersis. sed ego impugno. quod qui potest adhibere solennitatem, & non adhibet, non uidetur uelle, quod late comprobari potest ex supra trad. par. 1. c. 5. nume. 7. Tum quia ut infra cap. seq. nume. 3334. & seqq. latius huic fundamento respondimus, hoc motiuum procedit ex quadam iuris præsumptione, quæ cessat in terminis nostre conclusionis, in qua pro certo supponimus, quod adit libera uoluntas testatoris. Tum quia plura possunt contingere propter quæ testator non fuerit solenniter testatus, & uix possit reperiri aliquis qui nolit testamentum ualere omni meliori modo, præsertim cum loquamur in foro conscientie, ut per Bart. in tracta. minorica. distinct. 1. cap. 3. sub nume. 8. uersis. tertio.

tis. prout ibi latius ostendimus, ubi melius cadit, ad ibi dicta me remitto.

48 Ad secundum principale fundamentum Pet. uidelicet, quod ubicunque actus peccat in forma, non oritur etiam naturalis obligatio. l. §. si quis ita. ubi late Bar. & ceteri. ff. de uerbo. obli. l. an inutilis; secundum communem literã, ut ibi per gl. Bart. & alios. ff. de acceptila. l. 1. §. eum qui. & ubiq; doc. ff. de cost. pecu. & ut dicunt Cy. & Bald. in d. l. cum quis. sicut se habet defectus formæ in contractu, ita se habet in ultima uoluntate, & idcirco si deficiat solennis numerus septem testium, qui est de forma substantiali testamenti, ut latissime supra par. 1. c. 4. per totum ostensum fuit, non potest oriri ex eo etiam naturalis obligatio; licet pluribus modis Docto. respondeant, mihi semper placuit responsio Sozi. in d. l. 1. nume. 5. ff. de cond. ind. uidelicet, quod argu. procedit ubicunque ex defectu formæ omiffæ deficiat uoluntas, & consensus, prout in stipulatione, quæ contrahitur ex uerbis, si partes agant stipulari, & uerba omitantur, seu non præcedat interrogatio, ut debet, hoc casu stipulatio non ualet etiam in uim pacti nudi, prout in hoc casu loquuntur iuxta. ex aduerso allegata, quia in eo non adest consensus cum partes noluerint pacisci, sed stipulari, & hoc est quod uoluit clare I. C. in d. l. an inutilis; quæ semper ad hoc allegari solet, dum inquit, & nisi in hoc quoque consensus est non habet pactum; quia actus agentium, ut dicit Sozi. non operatur ultra eorum intentionem. l. non omnis. ff. si cer. pe. ta. l. obligationum substantia. uersis. non satis. ff. de actio. & obli. cum firmat in testamento, ut ipse idem ait, licet deficiat numerus septem testium, non tamen deficiat uoluntas. l. si. ff. de reb. eo. ubi apparet, quod ex testamē-

to minus solenni ex defectu testium probatur uoluntas testatoris cum alijs ad hoc late adductis supra d. par. 1. cap. 5. nume. 9. & pluribus seqq. Et hoc est in effectu, ut dicit Sozi. quod uoluit Bar. in d. l. 1. sub nume. 10. 11. & 12. ff. de cond. ind. & in d. l. cum quis. num. 11. & 12. C. de iu. & fac. igno. ubi in Summa Bar. & bene respondendo ad hoc fundamentum Pet. dicit quod illud procedit ubicunque deficiat forma substantialis, quæ consistit in uoluntate, cum alijs supra ad hoc adductis par. 1. cap. 4. nume. 8. at testes in testamento non sunt de hac forma substantiali, quia in illis non stat uoluntas testatoris, merito non procedit arg. Pet. & idcirco, ut dicit Bar. si deficeret uoluntas testatoris in qua stat forma essentialis testamenti, puta, quia pupillus, uel furiosus, uel quia fuisset præteritus filius, quem testator ignorabat habere, tunc non oriretur etiam naturalis obligatio.

51 Et sic tota uis stat in hoc, an deficiat uoluntas illius, qui gerit actum peccantem in forma, & non oritur etiam naturalis obligatio, & procedit argumentum Pet. & procedunt iura pro hac opin. supra allegata. aut non deficiat uoluntas, & tunc oritur naturalis obligatio etiam si actus peccaret in forma, ut probatur in ea. l. an inutilis. in illis uerbis, Et nisi in hoc quoque consensus sit non ualet pactum; nam à contrario sensu si saltem partes consentiant in pacto, licet acceptilatio peccet in forma, ualebit ut pactum, & sic oriretur naturalis obligatio, & procedit. l. si unus. §. si. ff. de pact. & l. acceptilatum. ff. de acceptila. & l. cum emptor. ff. de rescind. uend. cum firmat. & trad. Ancha. in d. regula possessor. nume. 17. & comprobauimus supra nume. 23. cum seq. ubicunque enim adest uoluntas, tunc sustinetur actus, licet

licet peccet in forma, omni meliori modo quo potest, & sic oriatur naturalis obligatio, ut late post alios in terminis nostris Fernan. Vafq. de success. crea. lib. 1. §. 2. sub num. 5. uersi. ergo actus, & per nos supra par. 1. cap. 6. nume. 3. 2. unde si testator solum adhibuisset quinque testes, & constaret ipsum noluisse codicillari, sed tantum facere testamentum, sciens illud cum quinque testibus ualere non posse, tunc non ualere ut codicillum, quia noluit, nec ut testamentum, quia sciebat ut tale ualere non posse iux. l. non codicillum. iunctis ibi not. per Doct. C. de testa. & d. c. 6. per totum latius declarauimus, unde isto casu ex tali testamento inutili ex defectu formæ solennitatis testium non oriatur naturalis obligatio iux. opin. Vframon. & procederet argumen. Per. ut in terminis trad. Ripa in l. 1. §. si quis ita. ante nume. 24. ff. de uerborum oblig. quod tamen infra latius declaratur.

52 Prout nec obstat, quod ut arguit Bal. in d. l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. forma est, quæ dat esse rei, & sine forma res non incipit esse, per text. in l. si is qui. cccc. §. quædam. ff. ad leg. Falc. cum alijs latissime supra cumulatis. par. 1. cap. 4. num. 27. cum seqq. & rursus, quod ista est forma substantialis, & non probatoria tantum, prout etiã latius ostensum fuit supra par. 1. c. 4. per totum. nam præter multa, quæ dici possent, hoc sat est, quod cum hæc solennitas numeri septem testium sit forma introducta (si eam formam appellare uelimus) de iure ciuili, idcirco licet illa non adhibita actus sit nullus de iure ciuili, & non possit inde oriri ciuilis obligatio, tamen si adest uoluntas, ualeat de iure naturali ita, ut oriri debeat naturalis obligatio iux. latius adducta supra in primo, & tertio principali fundamento huius no-

stræ conclusionis.

Et simili quoque modo soluitur aliud fundamentum, quod tenentes partem Per. magnificiunt, uidelicet quod disposita in testamento recipiunt conditionem, si ex eo adeatur hæreditas. l. si nemo. ubi Dec. allegat concordant. ff. de reg. iur. cum alijs supra adductis par. 1. cap. 17. nume. 14. quæ tamen ex testamento nullo ex defectu numeri testium adiri non potest, ut ibi not. & in l. eam quam. cum sim. C. de fideicommissis. quia ex præmissis respondetur, quod ex quo additio hæreditatis est conditio subintellecta, & solennitas inducta de iure ciuili. & quædam nimia subtilitas, ut dicit Couar. in cap. Raynaldus. §. 3. sub nume. 10. in uersi. octauus casus. de testamen. quæ non requiritur de iure naturali, & gentium, ut late supra par. 2. cap. 3. nume. 31. 32. 36. & seqq. idcirco cum de iure naturali non sit in cõsideratione, ut ibi latius ostensum fuit, merito non impedit, quin illa oriatur ex sola uoluntate testatoris, quæ iure naturali inspecto, sola morte testatoris citra aliam additionem hæreditatis confirmatur; cum secundum Apostolum ad confirmationem testamenti nihil aliud requiratur, nisi ut mors testatoris interueniat, ut late supra par. 1. cap. 19. nume. 12. & 13. & in proposito trad. Bar. in repet. l. 1. num. 66. & seq. C. de sac. eccles. & latius supra d. par. 2. cap. 3. à num. 29. usque 41. & ita cessat quoque motuum Bald. in d. l. cum quis. quod additio hæreditatis sit confirmatio testamenti, quia ut modo ostensum fuit, istud uerum est de iure ciuili, non de iure naturali, & ita non concludit quod ad naturalem obligationem.

54 Minus obstat, dum idem Bal. ibidem in octauo fundamento pro hac opin. Per. argumentatur ex eo, quod lex ciuili

uili distinguit ius diuinum, quæ tamen non possent ualere tanquam peccati nutritiua si oriretur naturalis obligatio, quia ad hoc motuum, quod requirit altiore indaginem, & de eo particulariter tractandum est infra capit. proximo ex ibi adductis. responsio colligitur nume. 62. & seqq. & rursus nume. 81. in fin. in uersi. & ut res ista actio diuersitatis. usque nume. 104. in clusiu. ubi latius uidendum est.

55 Præterea non obstat, si dicatur, quod testamentum absque solenni numero testium est omni iure nullum. l. 2. C. si omis. sit can. testa. cum alijs late adductis supra par. 1. cap. 4. nume. 14. & seq. eo quia lex uidetur prohibere ne cum minori numero septem testium testamenta conficiantur, sed quod sepe omnino adhiberi debeant, in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. ibi uoluntatem tenere defuncti non uolumus. & §. per nuncupationem. ibi non alias ualere sancimus. & c. C. de testa. & l. fin. ibi minus autem nullo modo concedimus. eod. titu. & sic cum hoc casu lex uideatur resistere actui, prohibendo ne aliter fiat, nec ualeat, nec oritur etiã naturalis obligatio. l. si non fortem. in prin. ubi hoc not. Bar. Pau. de Cast. Alexan. & post alios late Iaf. in 4. notabili. ff. de cond. ind. & l. cum lex. ubi late Bar. ubi materiam hanc ex professo tractat. ff. de uer. obli. & late quoque Bar. in l. 1. nume. 8. ff. de noua. & Iaf. per illum text. quem dicit meliorem de toto corpore iuris in l. non dubium. nume. 8. C. de leg. & Bart. in l. seruus in scio. iuncta l. seq. cum glos. nume. 1. ff. de fideiuss. Sozin. in l. 1. in prin. nume. 62. ff. ad leg. Falc. Cepha. confi. 59. num. 13. uolum. 1. Ruyn. confi. 31. nume. 6. uolum. 2. & latissime firmat, & probat Fortu. in l. ueluti. nume. 11. cum se-

quentibus. ff. de iusti. & iure.

Quia pro responsione aduertendum est primo, & tollitur omnis difficultas, negatur testamentum minus solenne ex defectu numeri testium esse contra legem, seu per legem improbari, aut legem illi resistere, quãuis enim sit nullum, ut probant iura ad hoc proxime allegata, non tamen est contra legem, lex enim non prohibet, quod quis non testetur absque numero septem testium, sed testamentum aliter factum annullat eo respectu, quia illi non assistit, nec ei præstat fomentum iuris, ut late supra par. 1. c. 3. num. 65. & pluribus seqq. ostensum fuit, unde talis dispositio est nulla non tanquam contra legem, sed tanquam legibus non subnixæ, & tanquam legis auxilio destituta, ut est rex. qui hoc clare probat in l. non dubium. in fin. ibi legibus non sit subnixæ. C. de testamen. l. fin. ibi, etiam si solennitate legum huiusmodi dispositio sit destituta. C. fam. her. unde licet non habeat fomentum iuris, nec sit à iure approbata, non tamen est reprobata, lex enim non resistit, licet non assistat, & ita non dicitur contra legem, sed præter legem prout in terminis declarat Bar. uiden. in l. sed & si lege. §. scire. nume. 4. ff. de pet. hæc. & supra par. 1. c. 3. nu. 65. & pluribus. seqq. latissime ostensum fuit.

56 Prout idem quoque uidemus in stipulatione alteri facta, quæ licet sit nulla, & nullius momenti. l. 1. §. si seruus cõmunis. in fi. ff. de stipu. ser. quia alteri stipulari nemo potest. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de uerbo. oblig. ubi text. loquitur per uerba præcise negatiua, quæ denotant actum esse impossibilem, & præcise nullum, ut ibi per Iaf. num. 17. & sub nume. 20. ibi licet

57 ista sit communis. & tamen non dicitur contra legem, quia lex non resistit,

stit. licet non assistat. glo. in d. §. alteri. in uer. conueniet. & ibi Bart. nume. 4. & cæteri omnes indifferenter transeunt, ut dicit Ias. ibi nume. 16. & latissime Fernan. Vafq. de success. crea. §. 30. nume. 33. & sequen. ubi plures cumulat & attestatur de communi, licet ipse contra communem teneat nume. 35. & cum aliis supra adductis

58 par. 1. c. 3. num. 67. unde ex ea oritur naturalis obligatio, glof. ibidem in d. §. alteri. in uerfi. nihil interest. & est communis opin. ut attestatur ibi Ias. nume. 20. & latissime Fernan. Vafq. d. §. 30. nume. 6. cum sequen. & nedum lex non resistit testamento minus solenni quinimo dicit pios hæredes, qui illud adimplent, & impie agere eos, qui illud sub hoc prætextu adimplere recusant. l. in testamento. ff. de fideicommiss. lib. & l. penul. §. illo. & ibi Ang. not. C. de neces. ser. hæ. inst. Ancha. qui alias. ll. allegat in d. regula pos. fessor. nume. 15. de reg. iu. lib. 6. & aliis pluribus exemplis probauimus supra num. 23. cum seqq.

Præterea & secundo principaliter respondetur, & aduertendū est, quia tollitur obiectio alia uerissima respōsione, quod licet testamentum sit nullum ob non adhibitam solennitatem iuris positiui circa numerum testium, & dato etiam quod lex resisteret, tamen si adest consensus, & uolūtas testatoris, quæ est de iure naturali, & per legem prohiberi non potest, & cessant sanitates, & scandala propter quæ lex ciuiliis introduxit huiusmodi solennitatem tenere debet de iure naturali iuxt. late trad. supra cap. proximo. nume. 47. & 48. cum seqq. & ex eo oriri dēt naturalis obligatio quam tuncunque lex illi resisteret, nā ubique adest liber consensus, & uolūtas disponentis, ex ea oritur naturalis obligatio quātumlibet lex actui

resistat, ut latissime post alios pluribus exemplis comprobatur Fernand. Vafq. d. §. 30. nume. 17. & nume. 12. 13. 14. & pluribus seqq. usque ad nu. 30. quicquid uoluerit Fortu. supra allegatus in d. l. ueluti. nume. 11. cum seqq. de iust. & iu. qui finaliter subdubius remanet, unde constat errasse Bart. in d. l. cum lex. & post eum Paul. de

60 Cast. ff. de fideiuss. concluden. quod si statutum annullat contractum ex defectu omiffæ solennitatis, ex eo nō oriri naturalem obligationem, quia quoad obligationem iuris naturalis non est curandum de solennitate iuris positiui, ubi adest consensus, & cessat causa deceptionis, & scandala propter quæ fuit adinuenta talis solennitas per proxime allegata.

61 Quæ procedunt etiam si uerba legis, uel statuti prohibitiua sint directa ad personam, & sic nō solum, ubi lex resistit actui prohibendo actum, sed etiam si resistat personæ prohibendo personam ne contrahat, uel ne se obliget, nisi seruata tali solennitate, reiecta distinctione Bar. in d. l. cū lex. nume. 4. 5. & seq. quem ibi sequitur Pau. de Cast. & Bar. in d. l. 1. sub nu. 8. ff. de noua. & in simili idem Bar. in l. si quis pro eo. nume. 9. ff. de fideiuss. & in auth. sacramēta puberum. sub nume. 15. in uerfi. ego dico contra. C. si aduer. uend. & in auth. decernimus. C. de arb. & in terminis etiam sequitur Ang. confi. 160. col. 2. in uerfi. contrarium dico. Grammat. decis. 12. nume. 12. in fi. & seq. & alios in id allegat Ant. Gabriel. com. conclu. lib. 2. titu. de iureiu. conclu. 5. nume. 15. ubi Bart. ubique uoluit, quod in isto casu, ubi est prohibita persona nō oritur naturalis obligatio, nec firmitur actus iuramento; nam in hoc Bart. communiter est reprobatus, ut attestatur Aret. in confi. 54. circa prin. & Salyc.

Salyc. & post eum & alios per eum relictos, late Ias. in auth. sacramēta puberum. sub nume. 51. in uerfi. quid tenendum. & nume. 52. & seq. & Alex. in l. 15. cui bonis. nume. 25. in fi. & seq. & Ias. sub nume. 19. in uerfi. primo respondet Bar. & seq. ff. de uerbo. oblig. & etiam reprobatur Abb. in c. Apostolicam. in 1. notabili per illum text. de regula. Paul. de Cast. in l. legis uirtus. in fi. ff. de leg. & latius in d. l. si quis pro eo. nume. 7. ff. de fideiuss. & in l. si constante §. quoties. nume. 8. & ibid. Alex. col. 3. in prin. ff. sol. mat. idemque Alex. in confi. 3. nume. 5. uolu. 1. in confi. 29. sub nume. 14. uerfi. quinimo. in confi. 54. nume. 15. & confi. 62. nu. 21. in fi. uolum. 7. Ruy. confi. 103. nume. 7. uol. 4. Goza. confi. 16. nu. 5. Ripa lib. 3. respon. c. 10. nume. 3. ubi omnes attestantur de communi Legistarum, & Canonistarum contra Bart. & ut per cano. communiter in cap. cum contingat. ubi latissime Abb. nu. 9. col. 4. & duabus seqq. & Imo. nume. 80. 81. ubi hoc late declarat Alcia. num. 94. cum seqq. usque 111. de iureiu. cum aliis latissime adductis per Anto. Gabriel. proxime allegatum. sub d. nume. 15. in uerfi. tamen contrariam partem. Tum quia differentia Bar. ut dicunt Doct. est uerbalis non realis, cū in effectu non uideatur differentia, an uerba dirigantur in personam ne contrahat, uel se obliget, uel in contractum ne fiat, uel obligatio ne contrahatur, cum in effectu etiam isto casu sit prohibita persona contrahere, ut late probatur Abb. in d. c. cum contingat. col. 5. in uerfi. moueor primo. Tum quia ratio, quæ adducitur ubique per Bart. uidelicet quod persona prohibita contrahere, si contrahat, peccat contrahendo præcepto superioris, cum de iure naturali, & gentium primæuo teneamur obedire su-

64 perioribus ueluti. ff. de iust. & iu. & idcirco nō debeat oriri naturalis obligatio, non subsistit, & cōmuniter rejicitur, nam præter quod præceptum istud quod emanat fauore prohibiti resoluitur in effectu in consilium. l. 2. §. fin. ff. man. l. cum pater. §. mando. ff. de leg. 2. ubi gl. id nō. l. titio centum, in prin. ff. de cond. & demon. opt. tex. à nemine allegatus in l. generaliter. in uerfi. si petitur. ibi, quia consuluit hæredi. iunctis præceden. ff. de fideicommiss. lib. Ias. in l. filiusfam. §. diu. in 1. notabili. ff. de leg. 1. & in terminis per Abb. in d. c. cum contingat. col. 5. & seq. & Ias. in d. auth. sacramēta puberum. sub d. nu. 51. uerfi. quid tenendum. præterea non bene infertur, quod non debeat oriri naturalis obligatio, licet quis eo iure teneatur obedire Superioribus, & peccet contrahendo eius præceptis, quia licet quis peccauerit contrahendo, & contraueniendo, non tamen debet uenire contra contractum à se celebratum, sed debet illū obseruare, ex quo in illius obseruantia non uertitur peccatum, ne iterum peccet contrahendo promissis iux. tex. in cap. 1. iuncto cap. si. cum ubique nō. per glo. & Doct. de pac. prout in proposito respondet Abb. in d. cap. cum contingat. ante nu. 7. in uerfi. item posito; & Imo. col. 31. in uerfi. item aduerte. quia contra Bar. & Ias. in d. auth. sacramēta puberum. sub nume. 52. nam & si ipsi loquantur; quando interuenit iuramentum respectu transgressionis iuramenti, idē tamen est respectu transgressionis promissorum, ad quæ quis uoluntarie absque iuramento se obligauit etiam nudo pacto, cuius transgressio etiam inducit peccatum mortale iux. illud propheta: quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita. Psal. 88. Os enim quod mentitur occidit

cidit animam, Sap. 1. cap. si quis ad te cōfugerit. cap. ne quis arbitretur. 22. q. 2. c. iuramenti. 22. q. 5. & probatur in cap. 1. iuncta glos. & ibi cano. omnes de pac. ubi post alios latissime Felin. col. 3. uerfi. probatur ista communis opi. & Fortu. ibid. i. tertio not. Bal. in auth. ad hæc. num. 6. C. de usu. Ange. Aret. in §. in personam. num. 7. in fti. de actio. Couar. in cap. cum in officijs. sub nume. 10. in uerfi. sic etiam, licet ex pacto nudo. de testam. inter simplicem enim loquelam, & iuramentum Deus non facit differentiam, ut habetur in d. cap. iuramenti. 22. q. 5. glo. & Doct. in d. c. 1. de pac. & in c. pe mult. ubi id declarant de iure iuran. & post alios Berjo. in c. 1. num. 175. de iudi. In tantum, quod etiam in terris Imperij contra transgressores nudi pacti potest procedi per Euangelicam denunciationem, ut trad. Bal. in d. auth. ad hæc. proxime allegatus qui hoc bene declarat Bart. in extra. ad reprim. uer. denunciationem. nume. 10. Ang. Aret. in d. §. in personam. nume. 7. & Iaf. nu. 75. idemque Iaf. in l. iuris gentium. §. sed cum nulla. nu. 14. ff. de pac. Inn. in c. nouit. ubi Abb. nu. 49. & 50. & alij ibid. de iud. & cano. in c. quæ in ecclesiarum. ubi post alios Fel. nu. 58. de constitu. Abb. in cap. si. nume. 22. de præscrip. Ancha. in regula possessor. sub nume. 19. de regulis iuris, libro 6. quibus suffragantur trad. in proposito infra cap. proximo. nu. 50. & 51.

68 Quod ergo dicunt Docto. quod ubi lex resistit actui, non oritur etiam naturalis obligatio declaratur not. ut procedat ubicunque lex resistit propter defectum, seu imbecillitatem cōsensu, prout in pupillo doli non capace, prodigo, furioso, & sim. qui cū careant iudicio intellectus, ideo nec naturaliter obligantur sine solennita-

tibus à iure requisitis iux. l. is, cui bonis. cum ibi not. per doc. ff. de uerbo. oblig. & in l. 1. in fi. ubi Bart. nume. 8. ff. de noua. uel quando ratio legis respiciat ius naturale, seu gentium, ut puta quando lex resistit ratione doli ueri, uel præsumpti, prout in terminis intelligit glos. tex. in d. l. cum lex. ff. de fideiuf. & declarat not. Bal. in d. l. non dubium. sub nume. 20. uerfi. iux. hoc quæro. C. de leg. uel quando actus reprobaretur ratione turpitudinis, uel quia contra bonos mores naturales, quia in omnibus his, & similibus casibus non est æquum oriri aliquam naturalem obligationem iux. l. si quis inquilinos. §. fin. ff. de leg. 1. ubi glo. allegans concordan. & l. conditiones. & l. quidam. ff. de cond. inst. & l. 1. §. si ut maleficium. ff. de pac. & l. generaliter, & l. stipulatio hoc modo concepta. & l. si plagij. cum ubique not. per doct. & post alios Ripa in hac. l. si plagij. nume. 7. ff. de uerbo. oblig. Et generaliter ubicunque prohibitio, seu reprobatio legis esset fundata in iure Diuino, naturali, & gentium, quia in omnibus his casibus non potest oriri naturalis obligatio, non tam propter prohibitionem iuris ciuiliis, quam propter resistentiam ipsius iuris Diuini, & naturalis quo prohibetur omne maleficium, ac omnis rei turpis, seu contra bonos mores dispositio, ut in proprijs terminis bene declarat Fernan. Vasqu. de success. crea. d. §. 30. nume. 12.

Præterea cum hic incidit sermo de actibus quibus lex resistit (parce lector si extra particularem materiã, non tamẽ extra propositum aliquantulum sermo digrediarur) nõ est præmittendum, quod lex extra casus prædictos, in quibus cum prohibitione legis ciuiliis adest concursus iuris Diuini, naturalis, & gentium, sola legis

69 gis ciuiliis prohibitio non possit impedire ortum naturalis obligationis, ut probat Dec. in l. pacta quæ contra. nume. 3. quem ibid. sequitur Cur. iun. in prin. C. de pac. & comprobatur latissime Fernan. Vasqu. d. §. 30. nume. 7. & 12. cum seqq. tamen bene impedit effectus ex dicta naturali obligatione prouenientes, ut bene uoluit Dyn. & latius probat & declarat Bar. in l. si. §. procurator. ff. rem rat. hab. Bal. in l. si. §. 4. & latius in l. omnes. col. 2. in prin. C. de præscrip. 30. anno. & in proposito Dec. in d. l. pacta quæ contra. nume. 3. & Iaf. qui in hoc bene loquitur, in l. si non sortem. in prin. in 4. notabili ubi tu considera. ff. de cond. ind. & latissime Fernan. Vasqu. d. §. 30. nume. 8. 9. 11. & 12. uerum quia nec hoc est ita absolute recipiendum, idcirco circa prædicta est postremo aduertendum, & ad propositum huius fori conscientia, de quo est principalis sermo satis pertinenter, quod de huiusmodi naturali obligatione possumus duob. modis loqui, & ad duplicem effectum illam considerare, uidelicet primo in foro iudiciario respectu effectuum, qui ex huiusmodi naturali obligatione in eo foro de iure considerantur, & attenduntur, de quibus supra nume. 28. cum seqq. Secundo in foro conscientia respectu peccati, quod quis incurrit non obseruando uoluntarie, etiam nudo pacto, & contra iuris positui. dispositionem per eum promissa iux. supra trad. nume. 59. & 61. iuncto num. 66. & 67. & respectu Euangelicæ denunciationis contra transgressores. ut ibi iux. late trad. per cano. in cap. nouit. de iud. & infra cap. seq. num. 51. & respectu retentionis, de quo infra cap. proximo latissime est tractandum.

70 Igitur in proposito si loquimur de naturali obligatione respectu effe-

ctuum in foro cōtentioso, & uerum dicit Iaf. quod si lex resistit actui impeditur naturalis obligatio respectu effectuum, quos aliàs naturalis obligatio de iure producere solet, & ita loquendo respectu effectuum recte procedit doct. Bar. de qua supra nume. 55. quæ sic intellecta, & declarata saluari potest, ut per Iaf. & Fernan. Vasqu. proxime allegatos nu. 69.

71 Et ratio est, quia lex ciuiliis, licet non possit tollere iura naturalia, quæ sunt immutabilia. §. sed naturalia. in fti. de iur. natu. cum sim. infra late adductis par. 3. nume. 216. bene tamen potest tollere uim, & efficaciam, quæ ipsa lex ciuiliis tribuit naturali obligationi respectu effectuum supradictorum de quibus supra nume. 28. cum seq. ut sic non præstet illi aliquod momentum in foro contentioso, quia non tuum (ut dici solet) sed meum tibi denego auxilium, quod est in mea potestate, ut in simili proposito dicit Bald. in repet. l. 1. nume. 59. in fin. C. de sac. eccle.

72 Si uero loquimur de naturali obligatione respectu effectuum in foro conscientia, & procedit cōtraria opi. de qua supra nume. 58. in uerfi. Præterea. & nu. 59. cum sequen. uidelicet quod etiam si lex resistat, tamen si adest consensus, & in eo actu cessat ratio fraudis, doli, scandali, & deceptionis, propter quam lex prohibet actum fieri absque certa solennitate, quod non impeditur ortus naturalis obligationis, nec effectum ex ea prouenientium in foro conscientia, in quo stante libero consensu dispositis non est curandum de solennitatibus iuris positui iux. regulam Inno. in cap. quod sicut. de elect. de qua latissime supra cap. proximo. nume. 48. & seqq. & præcisè respectu effectuum naturalis obligationis in casu, quo

lex actui resistit, declarat Fernand. Valq. d. §. 30. nu. 9. 12. & seqq. & prout etiam supra hoc eo. cap. declarauimus. nu. 24.

Ad principalem nostram igitur conclusionem redeundo, quod ex minus solenni testamento ex defectu numeri testium oriatur naturalis obligatio ex nuda, & simplici uoluntate testatoris (quam hucusq; ab his, quæ contra eam obijci solent, sufficienter defendimus) non obst. ulterius dum dicit Bald. in d. l. cum quis. col. 3. in uers. septimo. C. de iu. & fac. igno. quod tale testamentum minus solenne deficit propter suspectam falsitatem, prout etiam uoluerunt Bart. & ceteri supra par. 1. c. 2. nume. 25. allegati, ita ut inde, ut dicit Ball. oriri non debeat naturalis obligatio. Tum quia respondetur primo negando, quod lex præsumat testamentum huiusmodi minus solenne fraudulentum, licet ratio uitandæ fraudis fuerit causa legis moti uæ ad introducendum huiusmodi septem testium solennitatem, ut d. c. 2. la tius declarauimus num. 35. & multis seqq. usque ad fin. Tum etiam secundo, quia licet lex præsumeret testamentum in quo non interuenit solennis numerus testium fraudulentum, tamen considerando naturalem obligationem in foro conscientie talis præsumptio fraudis attendi non debet, ubicunque constat de ueritate in contrarium iux. c. literas. de restit. spol. c. is qui fidem. cum ibi not. per doct. præsertim Abb. nume. 4. de sponsa. & cap. tua nos. cum ibique not. per Abb. nume. 6. per totum eod. titu. & bene not. Bal. in d. l. cum quis. sub num. 14. in tertio casu suæ distinct. C. de iu. & fac. igno. & tradd. cano. in cap. 1. ubi Abb. nume. 10. Felin. ibidem. col. 10. sub num. 40. in uers. hanc fallentiam. & Dec. nume. 18. in fin. uers. quarta

73

conclusio. & seq. & post alios Bero. nume. 228. & seq. de constitu. Abb. in c. quia plerique. nume. 39. & 41. de inu. niuni. eccle. & late, & not. idem Abb. in cap. Raynaldus. nume. 14. de testa. Aret. col. 2. & Ias. post alios in rubr. ff. de acqui. hæ. nume. 25. Fede. de Sen. in confi. 21. col. 1. in uers. præterea lex seu forum conscientie. & post eum late Ancha. in illa quaestione, an hæres qui non consecit inuentarium teneatur ultra uires hereditarias in foro conscientie in regula possessor. in 4. oppositio. col. 7. & seq. de regu. iu. lib. 6. ad quæ plures supra conuicimus par. 1. cap. 2. sub nume. 40. & idem Ancha. in præsumptione solutionis inducta vigore præscriptionis statuti in eod. c. possessor. col. pen. sub nume. 27. Abb. in c. si. nume. 23. de præscrip. Felin. in c. sicut dignum. col. fin. ad fi. de homicid. trad. Alcia. in c. nouit. num. 42. de iud. Curt. iun. in confi. 104. num. 6. & Alcia. in confi. 53. nume. 8. tomo 3. libro 9. Sarnen. in regula de non iud. iux. for. sup. quaestione. 14. in uers. postremo. Mantica de com. et. ult. uers. lib. 2. titu. 14. nume. 14. & ex Theologis præter alios bene Richar. in 4. distin. 28. ar. 1. in 3. & 4. quaestione per totam quibus postremo suffragantur trad. supra cap. proximo. num. 6. quando quis igitur est certus, quod in testamento minus solenni nulla fraus interuenit, tunc ex libera uoluntate defuncti oriri debet naturalis obligatio in foro conscientie, non attenda aliqua solennitate iuris positiui, ut per Feli. proxime allegatum cum alijs ad plenum allegatis supra c. præced. nume. 45. & nu. 47. cum seqq.

Non obstat fundamentum Bald. in rep. d. l. 1. nume. 55. C. de sac. eccles. quod cum testamentum minus solenne ex defectu numeri testium sit ipso iure nullum, & pro nullo habeatur iux.

74 iux. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. cum alijs per eum allegatis, idcirco non pariat naturalem obligationem, quia licet hic adsit uoluntas, non tamen adest potestas, quæ duo simul requiruntur ad perficiendum omnem actum humanum teste Boetio, ut ibi arguit Bal. & post eum quæ refert Couar. in c. cum esses. nu. 7. de testa. in uers. Tertio his accedit. cum alijs supra adductis par. 1. c. 16. num. 241. idem Bald. in d. l. cum quis. C. de iu. & fac. igno. dum in nono suo argumento dicit quod naturalis obligatio requirit consensum non remotum à iure communi; quia argumentum suum licet concludat quo ad iuris ciuilibus obligationem, quo iure inspecto testamentum est nullum, non tamen quod ad naturalem obligationem, quo iure ualidum est testamentum ex solo consensu testatoris absque ulla solennitate iuris positiui, ut latissime ostensum fuit supra cap. præceden. à nume. 45. cum pluribus seqq. usque ad fi. ita quod hoc iure inspecto non deficit uoluntas, nec potentia prout etiam huic fundamento respondimus infra cap. proximo sub nu. 126. uers. prout nihil obst. unde constat falsum esse quod dicit Bald. in d. l. cum quis. quod naturalis obligatio requirit consensum non remotum à iure communi, quinimo quo ad illam sufficit solus consensus absque ullo concursu iuris communis, ut latissime ostendimus supra in tertio principali nostro fundamento num. 21. 22. & seqq. quinimo etiam contra iuris communis prohibitionem, ut supra late nu. 59. 60. & pluribus seqq. declarando, ut nu. 68. & quattuor seqq.

75 Quibus tandem non obstat tex. in l. si post diuisionem. C. de iur. & fac. igno. allegatus per Bald. in d. l. 1. nume. 55. C. de sac. eccle. ubi apparet

quod retractatur diuisio facta præter tu testamenti, quod postea apparuit non solenne, ita quod ex eo non competit retentio, qui est effectus naturalis obligationis, ut late supra nume. 28. ut postremo arguit Bald. in suo ultimo fundamento in d. l. cum quis. nume. 6. quia respondetur quod in d. l. si post diuisionem. diuisio fuit facta per errorem facti ab eo qui putabat testamentum esse solenne cum non esset, ibi, per ignorantiam & c. ut 76 ibi declarat glo. quæ in hoc communiter approbatur, qui quidem error excludit consensum. l. si per errorem. ff. de iur. om. iud. l. cum testamentum. in fi. ibi, cum errantis uoluntas nulla sit. C. de iu. & fac. igno. l. 2. in princip. ff. de iudi. & est regula iuris in l. nihil consensui. §. non uidentur consentire qui errant, ubi dicit Dec. quod ista regula nullam habet limitationem. ff. de reg. iur. unde non potest competere ius retinendi. l. cum quis. eod. titulo. quod quidem in foro fori (secundum quod loquitur & procedit tex. in d. l. si post diuisionem) non potest competere ex uoluntate testatoris minus solenni, ex qua sæpius diximus oriri hanc naturalem obligationem, quia talis uoluntas in foro fori quo ad hæredis institutionem de qua loquitur tex. in d. l. si post diuisionem. non probatur ex testamento minus solenni, præsertim defectu numeri septem testium, ut latissime ostendimus, & declarauimus supra par. 1. cap. 5. per totum; quin etiam si de ea constare posset puta per confessionem partis, tamen in hoc foro etiam quo ad effectum retinendi attendi non posset, ut infra cap. proximo seq. la tius declarabimus, ubi proprius cadit; alias quo ad legato, & alia in eo minus solenni testamento disposita etiam in foro contentioso iudiciario, ubi constat de

uoluntate testatoris licet minus solenni competat effectus retentionis, & alij proueniētes ex ipsa naturali obligatione, iux. latius trad. supra in 4. principali nostro fundamento. nu. 29. & in fra cap. seq. nu. 1. & 2. & multis seqq. ex

77 cap. constar Bal. in hoc grauius deceptum fuisse, & arg. suum contra eum efficaciter retorqueri, licet eius opi. ut iam patet, procedere, & saluari possit in hoc foro tantum quo ad hāreditatem uniuersalem, de qua loquitur d. l. si post diuisionem. quæ notanda sunt ad illius legis intellectum.

Postremo non obst. duo fundamenta, quæ ultra alios adducit Ias. contra nostram conclusionē in d. l. cum quis. nume. 13. uers. tu pro ista opinione. & uers. tamen iterum contra communem. & in l. 1. ante nume. 18. in uers. quarto pro ista opin. & uers. pro ista parte. ff. de cond. ind. nam ad illud de iure accrescendi, quod habet locum etiam in hoc minus solenni testamento iux. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. quod tamen non habet locum ubicunq; dispositio sustinetur saltem de iure naturali. l. plane. §. si coniunctim. & l. huiusmodi. §. si Titio. cum ubiq; not. per gl. & doc. ff. de leg. 1. & not. per glo. & doc. in l. si duo. in princ. ff. de iure iur. & in l. re coniuncti. ubi Ias. ipse. nu. 200. ff. de leg. 3. & ibidem Ripa nu. 178. quibus accedunt late in proposito adducta supra par. 2. c. 4. nu. 39. & 40. prout etiam per illū tex. d. §. ex imperfecto. pungit ibi Bal. nu. 8. præter multas responsiones per ipsummet Ias. in locis prædictis trad. ad d. §. ex imperfecto. illa uidetur mihi satis probabilis, quam Ripa proxime allegatus assignat, uidelicet quod idcirco in d. §. ex imperfecto. habet locum ius accrescendi ne alias sequatur absurdum quod quis decedat pro parte testatus, & pro parte intestatus. con-

tra. l. ius nostrum. ff. de regu. iur. cum sim. supra adductis par. 2. cap. 3. nume. 72. declaro quia si in terminis illius. §. portio extranei, cuius respectu testamentum est ipso iure nullum, non deueniret ad filios ibi institutos per ius accrescendi certe deueniret ad eos uirtute successionis ab intestato, uel ad alios uenientes ab intestato, & sic quo ad illam portionem extraneis relictam testator decederet intestatus, quo uero ad partem liberis relictam testator contra regulam d. l. ius nostrum. Cum igitur ius accrescendi sit inductum de iure ciuili principaliter propter hanc regulam, ut per doc. communiter in d. l. re coniuncti. ubi Ripa nume. 77. cum aliis supra adductis. d. par. 2. cap. 3. nume. 72. nimirum si ad seruandam regulam in terminis d. §. ex imperfecto. uoluit Imperator ibi habere locum ius accrescendi, licet portio extraneis relictā sustineatur saltem de iure, & æquitate naturali; ius enim accrescendi non prouenit de iure naturali, sed tantum de iure ciuili à quo principaliter originem trahit, licet per consequens & secundario ex quodam tacito iudicio testatoris. l. interdum. §. paterfamilias. ibi potestate iuris in hæc re uoluitur & c. ff. de hære. inst. l. si in testamento. & ibi Barto. & cæteri trad. ff. de uulga. & pupil. l. celsus. §. fina. in si. iuncta glo. & ibi Bart. not. quod est inductum per l. 12. tabularum. ff. de leg. 2. iuncta. l. si titio & mæuio. §. Iulianus. ubi bene declarat Pau. de Cast. nume. 2. eod. titu. Dec. in consi. 378. sub num. 1. in uers. istud autem ius accrescendi. & idem Dec. latissime tractat in rub. C. quando nō pet. par. ubi etiam Cur. iun. id firmat nume. 10. & latius comprobat Cagn. ibid. nu. 19. & aliis seq. usque 25. & Cepha. cōsi. 59. nu. 18. & aliis itidē seqq. usque

usque 25. uol. 1. & Mantica post alios per eum relatos de coniec. ult. uolun. lib. 4. tit. 10. nu. 2. cum aliis decē seqq. unde ius ciuile pōt statueri quod in hoc, uel in illo casu locum habeat, uel nō habeat uarij: considerationibus, & rōnibus inspectis, & per consequens ut concludamus licet generaliter statutum reperitur quod ius accrescendi cessat ubi portio relictā ex toto non deficit, sed sustinetur saltem de naturali æquitate, tamen fallit ubicunq; si locum non haberet offenderetur alia regula d. l. ius nostrum. quia ad illam principaliter conseruandam, ut diximus, fuit inductum ius accrescendi, & ita tollitur obiectio de d. §. ex imperfecto.

81 Ad secundum argumentum Ias. de tex. in l. si ueritas. C. de fideicom. in uers. stipulantibus promissisti. dupliciter inducendo, ut per eum, & eundem latius in d. l. si ueritas. respondetur quod quicquid dicat Ias. illa uerba stipulantibus promissisti; denotant contingentiam facti, prout postea inueni ita ad illum tex. contra inductionem Ias. præcise respondere Cur. iun. in l. si pacto quo pœnam. col. 1. C. de pac. qui etiam alijs duobus modis ad inductionem Ias. de eod. tex. respondet, sed hæc magis applaudet, licet Ias. dicat quod hoc esset facere uiolentiam tex. sed hoc clare constat ex eo quod tex. loquitur de stipulatione facta ex causa transactionis; & tamen nemo dixerit, quod stipulatio non tantum causa transactionis, sed simpliciter interposita idem non operetur; unde in terminis d. l. si ueritas. satis esset quod hæres etiam pacto nudo promississet soluere legata ex minus solenni testamento, iux. tex. cum ibi not. per Bald. Ang. & Pau. de Cast. in l. si. C. ad l. fal. & quod hoc uerissimum sit, ex eo clarissime ostenditur, quod

82 sicut solutum ex minus solenni testamento causa agnoscendi uoluntatem testatoris, & pleniorē fidem illi exhibendi repeti non potest iux. tex. no. in l. 2. C. de fideicom. & in d. l. si. C. ad l. fal. ita etiam si hæres qualitercunq; agnouerit dictam minus solennem uoluntatem etiam nudo pacto, ad illam implendam efficaciter postea compelli potest, cum quo ad hoc paria sint promittere & soluere, iux. d. l. si. cum ibi not. per doct. C. ad l. fal. cui concordat. l. si patronus. in uers. de illo. ff. de dona. l. fuit quæstionis. in si. ubi hoc not. Alex. ff. de acqui. hære. l. iubemus. la. 2. in §. sane. iuncta glo. in uer. acquirantur. & doc. ibidem. C. de fac. ecclie. cum aliis latissime cumulatis per Tiraq. de retrac. conuentio. ad fi. tituli nu. 30. & pluribus seqq. & ut in his nō stris terminis est tex. clarus. in l. non dubium. in uer. nō agnouerit; iunctis ibi not. per doc. præsertim Alex. col. 1. per totam. & Ias. nu. 4. C. de testa. & est glo. not. in d. l. 2. C. de fideicom.

84 Ita quod argumentum Ias. contra ipsum retorquetur, & pro hac nostra cōclusionē efficaciter induci pōt, quia si hæres in approbando relictā in minus solenni testamento etiam pacto nudo, efficaciter contra eū ex tali pacto tanquam ex constituto agi potest, necessario dicendum est quod ex tali testamento erat orta prius saltem naturalis obligatio. l. 1. §. debitum. cum ibi not. ff. de consti. pecu. & ut per Alex. in d. l. non dubium. proxime allegatum, quod etiam uoluit satis clare Bal. ibidem in 7. oppo. & late Ias. in l. si pacto quo pœnam. nu. 6. C. de pac.

85 Firma igitur remanet nostra conclusio ab omnibus contrarijs defensata, quod ex tali testamento minus solenni & inualido de iure positiuo ex defectu testium, oritur naturalis obligatio ex sola & simplici uoluntate

te testatoris, qui uoluit per ipsum disposita sortiri effectum, quæ quantum ad legata, & legatarios communiter recipitur per doc. supra allegatos nu. 3. quamuis respectu hæredum inter seiplos doc. communiter ab ea recedere uideantur in d.l. si post diuisionem. iux. primam lec. glo. quam ibi approbant Bart. Bald. & Pau. de Cast. nu. 4. & communiter cæteri, ut attestatur ibi Ias. sub nu. 5. qui tandem dicit passum huc apud se esse dubium; sed & id not. Bal. in l. si in testamento. in princ. per illum tex. ubi etiam Ang. C. si quis omis. cau. testa. Bald. & Pau. de Cast. in l. ex parte. nume. 2. & Alex. nume. 3. ff. de acquir. hæ. Imo. & post eum Alexan. in l. nemo potest. nu. 23. ff. de leg. 1. ubi Ias. lec. 1. nume. 75. attestatur, quod ista est communis opi. & quod ab ea in consulendo, & iudicando durum esset recedere, & de cõmuni etiã attestatur ibi Ripa nu. 102. quam etiam sequitur Alex. consi. 70. nu. 17. uolu. 2. & hanc distinctionem inter legatarios, & hæredes inter se ipsos communem esse attestatur Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 90. in uers. Prærea. iuncto uers. sed hæc quidem. ac uers. cæterum in hæreditate.

86 Sed nihilominus quod præsens nostra conclusio tam respectu legatorum, quam hæreditatis indistincte procedat, prout illam indistincte firmauimus, uerius esse arbitramur, iux. glo. in d.l. si post diuisionem; quæ pro hac nostra conclusione determinat, quam per plura approbat ibi Ias. sub nu. 16. in uers. ego aut. & idem Ias. latissime in l. nemo potest. lec. 1. sub num. 75. in uers. tu aduerte. cum multis seqq. ff. de leg. 1. cuius quidem glo. opi. oēs alias excellit, ut dicit Bal. in l. cum hæreditas. C. de po. & à qua non est recedendum, & de cuius prærogatiua excellentia, & autoritate Iac. But. in l. j. C. qui

pro sua iurisd. Bald. in l. 1. in fi. ff. de uulga. & pup. & in anth. cessante. ante nume. 3. C. de leg. hæ. & in cap. 1. in fi. cum latissima apostil. Barba. de natu. successi. feud. idemque Bald. in l. 2. in fi. C. de sent. quæ sine cer. quan. unde dicit idem Bald. in l. fin. §. necessitate. sub nume. 9. in uers. alii dicunt. C. de bo. quæ libe. & ideo adhæreas rationi ueritatis. i. glossatori. & in perpetuum non errabis. & Alexan. consi. 51. nume. 3. in fi. & seq. uolum. 4. & in consi. 147. col. fin. in princ. uolu. 5. & consi. 92. nume. 4. cum sua apostil. uolu. 2. Dec. consi. 146. nu. 7. Thom. Ferrat. in tract. caute. cau. 17. col. 1. in uers. & ista in effectu. & late Ias. & Dec. post alios per eos allegatos in l. ut uim. nume. 34. ff. de iust. & iur. & in consi. 19. nu. 3. uol. 1. & in consi. 215. col. 5. in uers. quanta autem sit. uol. 2. Ceph. consi. 16. nu. 31. & consi. 32. nu. 8. uolu. 1. & consi. 283. nu. 16. uolu. 2. Nico. Euerar. in locis lega. centu. 4. ad fi. Silua nuptia. lib. 5. nu. 25. Cora. de com. opi. lib. 1. ti. 3. nu. 2. cum seqq. & lib. 2. titu. 9. nu. 21. & seqq. Dec. in c. 1. lec. 1. num. 30. de constitu. ubi Feli. sub nu. 54. in uer. secundo limi. uult opi. glo. præferendam esse communi licet allegata per eum id non probet, ut bene aduertit Dec. nunc allegatus, & idem Dec. in d.l. ut uim nu. 34. ff. de iust. & iur. de quo late Cora. d. ti. 9. nu. 21. cū seqq. sed tamē à cõi recedi pot ubi quicq; aliqua urgente ratione conuincitur, ut late sup. par. 1. c. 16. nu. 51.

88 In casu igitur præsentis conclusionis ratio nedum efficax, sed clarissima nos compellit ab hac cõi opi. recedere, & indistincte, ut dictum est, cum glo. in d.l. si post diuisionem. conclude re quod tam respectu legatariorum, quam hæredum in minus solenni testamento institutorum, oriatur naturalis obligo ex illa pura & libera uoluntate testatoris

testatoris qui uoluit omnia per ipsum disposita sortiri effectum iux. late trad. supra sub nume. 38. in uers. & confirmatur. cum pluribus seqq. & sic nulla uidetur constituenda differentia, inter legatarios, & hæredes scriptos, cum quo ad utrosque pariter eadem æquitas naturalis militet, ut uoluntas testatoris sortiatum effectum suum, ex qua quidem naturali æquitate fundamentam uoluntate testatoris, oritur, ut toties replicauimus, hæc naturalis obligatio uulg. l. illud. ff. ad leg. Aquil. & l. à Titio. in fi. cum concordan. ubique per glo. allegatis. ff. de uerbo. oblig. & per nos supra par. 1. cap. 11. nu. 3.

Præterea, ut bene aduertit Ias. in d.l. si post diuisionem. in d. uers. ego autem sub nu. 11. & in d.l. nemo potest. lect. 1. nume. 76. cum istud testamentum minus solenne de iure positio in quo adest libera uoluntas testatoris, ualidum sit de iure naturali, quod supra cap. præced. latissime per nos ostensum fuit, merito tam quo ad legatarios, quam quo ad hæredes ori ri debet naturalis obligatio iux. late trad. supra num. 4. 5. & seqq. & sic eodem iure etiam inducitur communio inter ipsos hæredes institutos, per quam unus alteri teneatur dare partem suam, & quilibet ultra partem suam quicquam petere non debeat, licet non sit orta communio talis, quæ causet obligationem efficacem de iure, scilicet positio, sed tantum de iure naturali, prout supra ostensum fuit, & late deducit Ias. proxime allegatus.

Nec quicquam obest fundamentum Bart. Bald. & sequacium in d.l. si post diuisionem. in quo præcipue fundatur communis opi. uidelicet quod cum hæres sit directus dominus, & à se ipso capere debeat bona hæreditaria, & non de manu alterius, per con-

sequens unus alteri non teneatur dare partem, l. ex parte. ff. de acquir. hæ. cum sim. & ita nulla inter se ipsos cadere possit obligatio, etiam si testamentum ualere, ut latius per Bal. in d.l. si post diuisionem. sub nume. 4. Tum quia istud est introductum de iure civili positio, & idcirco nõ concludit quoad naturalem obligationem proficilcentem ex uoluntate testatoris, quæ ea uidetur esse, ut si bona ab uno ex hæredibus possideantur, uel aliàs quocunque modo aliquis plus parte sua possidere, & detinere reperitur, quod portionem alteri relicta ei tradere teneatur iux. late trad. supra nume. 38. cum pluribus seqq. Tum etiam, quia saltem oriri debet naturalis obligatio quoad effectum, ut hæres bona in testamento minus solenni sibi relicta tanquam de iure naturali debita aduersus alios cohæredes in eo descriptos licite possit retinere, licet non aduersus uenientes ab intestato iux. late trad. infra c. proximo ad cuius explicationem accedamus.

Tertia partis. Cap. III.

Quod ex huiusmodi testamento minus solenni de iure positio ex defectu numeri testium licita est retentio, tam in foro fori, quam in foro poli, & conscientia.

S Y M M A R I V M.

- 1 Naturalis obligatio non est potens ad agendum, sed tantum ad retinendum.
- 2 Legata in testamento minus solenni possunt etiam in foro fori per legatarios retineri.

- 3 *Hæreditas tamen in hoc foro fori ex testamento minus solenni per scriptos hæredes retineri non potest.*
- 4 *Vera ratio differentiæ inter legata, & hæreditatem assignatur.*
- 5 *Intestatus decedere quis dicitur.*
- 6 *Venientes ab intestato dicuntur succedere ex tacita mente testatoris.*
- 7 *Hæreditas non potest dari, neque adimi in testamento.*
- 8 *Legata etiam ab intestato ex sola voluntate testatoris dari, & adimi possunt.*
- 9 *In foro conscientia attenditur solum veritas iuris naturalis, & simplex voluntas testatoris omiſſa solemnitate iuris positivi.*
- 10 *Et in hoc foro non est differentia inter legatarios, et hæredem scriptum, sed utriusque competit ius retinendi.*
- 11 *Et hæc conclusio est communiter recepta, tam à Theologis, quam à legistis, & canonistis, aduersus solum Couar.*
- 12 *Aequitas non scripta attendi non debet.*
- 13 *De iure naturali rerum dominia, de uno in alium ex sola voluntate Domini trāsferuntur.*
- 14 *Tex. in cap. est probanda. 86. distinctio. declaratur.*
- 15 *Pater excepta filiorum legitima potest de residuo ad libitum disponere.*
- 16 *Pater quarens per fraudem priuare filium integra legitima peccat, & num. 166. & seqq.*
- 17 *Magis est de iure naturali liberum arbitrium testatoris de bonis suis disponens, quam successio filiorum.*
- 18 *In foro conscientia, tam legatarii, quam hæres scriptus possunt licite retinere bona eis relicta in minus solenni testamento dummodo sint certi de voluntate testatoris.*
- 19 *Quando vero dicantur certi ad effectum, de quo agitur declaratur. & pluribus seqq.*
- 20 *Vnus testis non probat plene, nec de iure ciuili, nec etiam de iure naturali.*
- 21 *Quis potest esse certus de voluntate testatoris iure naturali inspecto pluribus modis hic enumeratis.*
- 22 *In foro conscientia potest quis effici certus*
- de voluntate testatoris ex depositione duorum testium ad effectum retinendi.*
- 23 *Fernan. Vsq. error, & deceptio.*
- 24 *De iure naturali non est differentia inter probationem contrarium, & ultimam voluntatem.*
- 25 *Numerus septem testium dicitur numerus solennitatis iuris positivi, numerus uero duorum testium dicitur numerus ueritatis iuris naturalis.*
- 26 *Dubius & ignorans equiparantur.*
- 27 *Conscientia in dubio debet conformari cū dispositione legis. & nume. 39. Et an agens contra dubium conscientia peccet.*
- 28 *Vbi uerba sunt clara non est ab illis recedendum.*
- 29 *Voluntas testatoris talis esse presumitur qualis ex uerbis colligitur.*
- 30 *Dubitatio non inducit malam fidem, nec conscientiam erroneam.*
- 31 *Dubius in conscientia non dicitur facere contra conscientiam donec sibi innotescat ueritas in contrarium.*
- 32 *Faciens actum nullum scienter censetur uelle nugari.*
- 33 *Testator omittendo solemnitates requisiti in suo testamento, an censeatur nugari nec ne.*
- 34 *Non est credendum, quod quis eligat uiam ad impugnandum sua iudicia ubicunque potest capi aliqua alia coniectura.*
- 35 *Plura accidere possunt propter, quia testator in suo testamento non adhibuerit solemnitates de iure requisiti.*
- 36 *De his, quæ raro accidunt non curant legislatores.*
- 37 *Conscientia erronea, seu scrupulosa, an & quando sequenda.*
- 38 *In foro conscientia quis non est obligatus adhibere fidem minus solenni testamento ex defectu numeri testium.*
- 39 *In dubio potest quis nisi auctoritate legis etiam in conscientia.*
- 40 *Venientes ab intestato possunt in foro conscientia licite retinere bona per eos possessa aduersus hæredes scriptos in minus solenni testamento.*
- 41 *Leges dicuntur diuinitus per ora Principum promulgata.*

Deus

- 43 *Deus Optimus Maximus pro utilitate Mundi, & sano regimine uniuersi dedit potestatem Principibus statuendi inter eorum subditos.*
- 43 *Omnis potestas à Deo esse dicitur.*
- 44 *Leges, quæ iusta sunt, seruandæ sunt etiam in foro conscientia declaratur. nu. 104.*
- 45 *Quemadmodum ex minus solenni testamento hæres scriptus potest tuta conscientia retinere hæreditatem aduersus uenientes ab intestato ita & è conuerso uenientes ab intestato aduersus scriptos hæredes.*
- 46 *Fallit ratio conscientia erronea.*
- 47 *Venientes ab intestato qui certi sunt de uoluntate testatoris non possunt in foro conscientia illi contrariuere, nec eam oppugnare sub prætextu omiſſæ solennitatis, & nu. 78. 79. & nu. 96.*
- 48 *Testamentum minus solenne de iure positum, ubi interuenit libera uoluntas testatoris validum est de iure naturali, & ardeat in foro conscientia.*
- 49 *Qui certus est de uoluntate testatoris, & illi contrariuere sub solo prætextu omiſſæ solennitatis peccat mortaliter & nu. me. 96.*
- 50 *Et idcirco potest contra eum procedi per uiam Euangelicæ denunciationis.*
- 51 *Naturalis obligatio proficiens ex libera uoluntate, licet in foro iudiciario non mereatur executionem, tamen ratione peccati pro uoluntate saluanda competit uia denunciationis Euangelicæ.*
- 52 *Naturalis obligatio ex consensu proficiens non potest statuto prohiberi.*
- 53 *Remedium denunciationis Euangelicæ non competit, ubi ordinaria uia iuris agi potest.*
- 54 *Ad effectum obtinendi in remedio denunciationis Euangelicæ, quid probandum sit.*
- 55 *Et in hoc remedio standum est in anima iudicio solius dicto ipsius denunciati.*
- 56 *Qui uia iuris bona sua, uel sibi debita recuperare non potest, potest in foro conscientia illa occulte subtrahere.*
- 57 *In actibus moralibus, ubi est uarietas opi. inter doc. licitum est eligere opi. quam quis uult.*
- 58 *Non peccat qui in hac uarietate eligit unã opi. licet postea appareat contrariam uerioram esse.*
- 59 *In foro fori iudiciario stante diuersitate opi. sequenda est communis opi. quando de ea apparet, secus in foro conscientia, prout hic latius declaratur.*
- 60 *Opi. Couar. & Domi. Soto contra communem in articulo principali recitatur.*
- 61 *Responsio auctoris ad primum argumentum Couar. & Domi. Soto.*
- 62 *Lex non reprobatur testamentum absque septem testibus conditum, licet illud non approbet.*
- 63 *In lege magis principalis est intentio legislatoris, quam litera.*
- 64 *Litera occidit, spiritus autem uiuificat.*
- 65 *Quis dicitur obseruare legem si eam secundum intentionem adimpleat, licet non secundum uerba, & è conuerso.*
- 66 *Lex accidentarios casus non respicit, quia est uniuersaliter posita, non autem in particulari.*
- 67 *Ratio legis, licet cesset in particulari, an deficiat uis legis, uel opus sit ut cesset in communi, & uniuersali, late disputatur.*
- 68 *Lex quamuis uniuersaliter, & in communi constituatur, applicatur tamen ad actus particulares.*
- 69 *Vbi in aliquo casu particulari cessant uerba legis, ibi quoque cessat legis dispositio.*
- 70 *Legis ratio, aut causa cessante, cessare debet legis dispositio.*
- 71 *Dictum determinatur secundum suam causam.*
- 72 *Ratio legis est ipsa lex, & ita disponit ratio, prout lex ipsa.*
- 73 *Dispositio generalis per rationem restringitur, & è conuerso.*
- 74 *Homo quantumuis perfectus non est solutus à lege ieiunii.*
- 75 *Iuramentum sine causa prohibetur, ne ex incauta iuratione perituria oriantur.*
- 76 *Non est licitum absque causa iurare etiam si quis uerum iuret.*
- 77 *Cessante causa finali cessat lex, secus cessante causa impulsiva, quæ distinctio*

- vera, & communis ab autore approbatur.
- 78 Ratio vitandi fraudes propter quam lex introducit solemnitatem numeri septem testium, fuit impulsiva non finalis.
- 79 Lex requirens aliquam solemnitatem propter aliquem finem in certo actu subhibendam, non habet locum in foro conscientia ubicunque in eo casu cessat ratio legis, & non contravenitur fini legis.
- 80 Transgrediens legem precepti si non contravenit fini legis non incurrit peccatum mortale.
- 81 Transgrediens preceptum ieiunii dummodo non ex contemptu, si non contravenitur fini propter quem ieiunium fuit institutum non incurrit peccatum mortale.
- 82 Finis iuris civilis est conservatio civilis societatis inter homines pro bono publico mundano.
- 83 Lex humana, quo iusta sit debet habere respectum ad bonum commune.
- 84 Pro iustitia, & validitate legis civilis sufficit quod sit iusta in communi, quamvis non in quolibet casu particulari.
- 85 Non est recedendum à forma legis propter casum particularem.
- 86 De duobus malis minus est eligendum.
- 87 Vna & eadem est rectitudo legis humanae, & legis naturalis.
- 88 Ius legale derivatur à iure naturali tanquam digniori, & antiquiori.
- 89 Lex naturalis est aeterna legis participatio, & lex Divina reputatur.
- 90 Omnis lex, in quantum iusti quippiam continet ab aeterna derivatur.
- 91 Forus conscientia non est univialis, sed singularum, & particularis.
- 92 Et eius iustitia, & rectitudo pensatur per respectum non ad bonum commune, sed ad casus particulares, quod temperat.
- 93 Lex naturalis, & conscientia est particulariter infusa à Deo menti cuiuslibet mortalis.
- 94 Forus conscientia nihil iniustum, aut oppositum charitati, & rectitudini legis aeternae admittere potest.

- 95 Lex Dei aeterna iusta, & immaculata, tam in communi, quam in particulari.
- 96 Peccatum mortale est contravenire libera voluntatis testatoris, sub praetextu omnia solemnitatis.
- 97 Licitum est recedere à iure naturali in aliquo casu particulari rationi boni communis, & publica utilitatis.
- 98 In foro conscientia validitas legis humana potest considerari in abstracto, & in concreto.
- 99 Ratio differentia inter forum fori, & conscientia in principali articulo explanatur.
- 100 Vna ex pluribus causis, seu rationibus legis cessante, non cessat legis dispositio.
- 101 Ratio differentia inter forum fori, & forum conscientia procedit ratione diversis finis.
- 102 In foro fori licitum est contrahentibus in precio se decipere, secus in foro conscientia.
- 103 Hac deceptio infra dimidiam iusti pretii est permessa in foro fori ad vitandas lites ratione publica utilitatis, secus in foro conscientia ratione peccati, & idcirco contra hos deceptores potest procedi via denunciationis Evangelica.
- 104 Lex fovens lucrum odiosum ex quodam rigore contra naturalem aequitatem, & contra voluntatem testatoris non ligat, nec est servanda in foro conscientia.
- 105 Contractus nullus de iure positivo, ex defectu omnia solemnitatis, tenet in foro conscientia si in eo adest liber consensus disponentis, cesser causa propter quam lex solemnitatem inducit.
- 106 Contractus minorum, mulierum, & ecclesiarum non servata forma statutorum tenent in foro conscientia stante libero eorum consensu.
- 107 Opi. Iano. quando loquitur interpretando, non legem condendo est solum probabilis non necessaria.
- 108 Inadvertentia Dom. Soto ad lecturam Innocentii. c. quod sicut. de elec.

Incivilis

- 109 Incivile est tota lege non perspecta respondere.
- 110 Contractus qui beneficio restitutionis in integrum restitui potest, an teneat in foro conscientia.
- 111 In precepto ieiunii pura bona considerantur.
- 112 Solemnitas numeri septem testium per legem non precipitur.
- 113 Et idcirco lex civilis non obligat in foro conscientia ad sic testandum, prout obligat lex ieiunii, quod est de precepto.
- 114 Lex ieiunii ex sui natura est utilis. & salutaria propter plura bona, qua ex eo proficiuntur.
- 115 Preceptum ieiunii cadit sub precepto legis naturalis, & iuris Divini.
- 116 Preceptum ieiunii fuit primum preceptum traditum à Deo in Paradiso voluptatis.
- 117 Delatio armorum quo respectu possit pertinere ad legem iuris naturalis.
- 118 Deferens arma prohibita per edictum Superioris si ea deferat absque scandalo, et malo animo non incurrit peccatum mortale in foro conscientia.
- 119 Transgrediens preceptum ieiunii ex causa rationabili nullum peccatum incurrit.
- 120 Incauta & frequens iuratio est mala, & quaratione prohibetur.
- 121 Iuramentum de sui natura est bonum, sed incautum, & frequens sine causa reprobatum.
- 122 Responsio auctoris ad fundamenta Coenae, & Dom. Soto.
- 123 Pralatus habens conscientiam de re aliena quam possidet ecclesia, cuius ipse est administrator quid agere debeat.
- 124 Index potest, & debet contra suam privatam scientiam condemnare eum, qui ex actis convictus reperitur, quia hoc facit ratione officii publici sibi iniuncti.
- 125 Tutor non tenetur cum dispendio bonorum suorum praetermittere curam pupilli, ne a iis damnatum inferatur quod hic declarat.
- 126 Solemnitates in alienatione bonorum ecclesiae cur introducta.
- 127 Canones emanarunt instinctu Spiritus Sancti.
- 128 Et nihil precipiunt, nec permittunt contra peccato.
- 129 Finis principalis iuris canonici est salus animarum, & vita aeterna.
- 130 Forus contentiosus iuris canonici non semper concordat cum foro conscientia.
- 131 In foro conscientia non est curandum de solemnitate Parochi introducta per ius canonicum in testamentorum confessione ubicunque in certo actu cessaret ratio fraudis propter quam talis solemnitas introducta fuit.
- 132 Plures sunt modi per quos rerum dominus de uno in alium transferuntur, tam de iure naturali, quam civili.
- 133 Translatio dominiorum de iure civili, et humano est iusta in foro conscientia.
- 134 In foro conscientia licite retineri possunt bona praescriptione qualitate licet post eam completam superveniat scientia rei aliena.
- 135 Leges civiles inducentes praescriptionem longissimi temporis cum mala fide sunt per ius canonicum abrogatae, etiam in terris Imperii.
- 136 Hodie nulla praescriptio quantumlibet longissimi temporis procedit cum mala fide praescribentis.
- 137 Praescriptio tamen cum bona fide est eodem iure canonico iustissime approbata.
- 138 Quae etiam de iure quoque Divino introducta reperitur.
- 139 Et licita quoque est in foro conscientia.
- 140 Praescriptio, an & quo respectu dicatur recedere à naturali aequitate.
- 141 Ius civile nihil potest statuere circa ius naturale nisi ex iusta, & rationabili causa respiciente bonum commune.
- 142 Facilius impeditur ne dominium queratur, quam iam questum tollatur.
- 143 Ius querendum facilius tollitur, quam ius questum.
- 144 Ignorans verum rei valorem si illam minori pretio emat, & postea innotescat sibi rem pluri valere, an possit licite in foro conscientia illam retinere.

Disse-

- 145 Differentia inter approbationem prescri-
ptionis, & emptionis lesiva.
- 146 Detractio falcidia, & trebellianica dicitur fieri contra voluntatem testatoris.
- 147 Portio, qua per falcidiam, & trebellianicam defalcatur est naturaliter debita legatariis, & fideicommissariis.
- 148 Heres potest has quartas detrabere etiam in foro conscientia.
- 149 Detractio falcidia, & trebellianica est probata etiam de iure canonico. Et in hoc standum est determinationi iuris postriui etiam in foro conscientia.
- 150 Paris error in consi. 26. nu. 61. uol. 2. ab antiochore reprobatus.
- 151 Falcidia hodie an detrahatur contra uoluntatem testatoris, uel potius secundum eius tacitam uoluntatem, quod magis per authorem approbatur.
- 152 Testator si non prohibet detractionem falcidia, uidetur illam permittere.
- 153 Tex. in cap. Raynaldus. de testa. declaratur.
- 154 Testator censetur conformare dispositionem suam cum dispositione iuris communis.
- 155 Falcidia detractio, an sit contra naturalem aequitatem, & qua ratione inducitur.
- 156 Portio falcidia quo respectu sit legatariis naturaliter debita.
- 157 Filius familias, an possit licite in foro conscientia se tueri exceptione S. C. Maced.
- 158 Et quid in muliere respectu S. C. Velleiani.
- 159 Filius potest detrabere legitimam sibi debitam in bonis paternis etiam contra expressam patris dispositionem.
- 160 Detractio legitima est approbata etiam de iure canonico.
- 161 Legitima portio appellatur quarta iure natura debita.
- 162 Legitima prout & paterna hereditas debetur filio de iure natura.
- 163 Legitima respectu quota est de iure positio, sed quatenus subrogatur loco alimentorum est de iure natura.
- 164 Legitima dicitur inducta de iure positio, naturali tamen ratione suadente.
- 165 Legitima filiorum, an possit per statutum tolli, uel minui.
- 166 Parentes fraudantes liberos integra legitima eis debita dicuntur peccare mortaliter. & nu. 180. 184. & 185.
- 167 Pater non relinquendo filii integram legitimam dicitur agere contra officium pietatis.
- 168 Quota legitima cum non sit de iure natura determinata, potest per ius positum eius arbitrio determinari.
- 169 Filius, cui non est relicta integra legitima, potest in foro conscientia residuum petere etiam contra dispositionem, & uoluntatem paternam.
- 170 Et nihilominus heres uniuersaliter institutus, qui habet pro se uoluntatem testatoris, potest tuta conscientia omnia bona retinere quousque pro legitima supplemento in iudicio conueniatur, & condemnatur.
- 171 Supplementum legitima fit ipso iure si petatur.
- 172 Praescriptio contra ius petendi legitimam, & eius supplementum procedit etiam scienter, tam in foro fori, quam in foro conscientia.
- 173 Praescriptio contra ius nondum perfectè questum, sed per acceptionem querendum, procedit etiam scienter, antequam acceptetur, tam de iure Ciuili, quam Canonico.
- 174 Filius pro legitima non habet dominium, neque etiam hypothecam in bonis hereditariis antequam fuerint sibi pro legitima assignata.
- 175 Lex licet concedat filio actionem pro legitima supplemento consequendo, non tamen obligat heredem ad bona sponte filio testatoris dimittenda.
- 176 Heres censetur una, & eadem persona cum defuncto, & in eum transeunt omnia bona, & iura defuncti actiue, & passiue.
- 177 Fallit in spiritalibus, qua ligant animam, quam heredem non transeunt.
- 178 Antonius Galleffius olim Cur. Rom. Procurator Primarius.
- 179 Filius non portabit iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filii.
- 180 Pater an & quando mortaliter peccet non relin-

- 181 velinquendo filii integram legitimam 200 nonne declaratur. & nu. 184. 185.
- 181 Lex positio, tam canonica, quam ciuili etiam, ut talis potest obligare ad peccatum mortale.
- 182 Lex loquens de legitima filii relinquenda, non loquitur per uerba preceptiua, nec prohibitiua, sed solum per uerba ordinauiua, seu constitutiua.
- 183 Leges loquentes per uerba communia statueno, uel per uerba preceptiua, aut prohibitiua, an & quando obligent ad peccatum mortale.
- 184 Tex. in c. si 17. q. 4. declaratur.
- 185 Parentes non relinquentes filii integram legitimam, an & quando peccent mortaliter, & quando non.
- 186 Legitima non minus pie ascendentibus, quam descendentibus debetur.
- 187 Legitima ascendentium difficilius tolli dicitur, quam legitima descendentium.
- 188 Legitima ascendentium dicitur etiam iure natura debita.
- 189 Alimenta iure naturali parentibus debentur prout liberis.
- 190 Crudelè est excludere mortem à legitima, & addere afflictionem afflicta.
- 191 Pater et mater caeteriq; ascendentes possunt retinere legitimam eis debitam contra expressam uoluntatem liberorum etiam in foro conscientia.
- 192 Pupillariter substitutus in testamento paterno in foro fori excludit matrem pupilli à legitima in bonis filii debita.
- 193 Fallit in foro conscientia secundum opi. Archid. quem plures sequuntur.
- 194 Opi. Archid. super sexto omnes alias antecellit.
- 195 Et tamen in quaestione proposita opin. Archid. communiter reprobatur.
- 196 Saluatur tamen in certo casu particulari, prout hic declaratur.
- 197 Matrimonium solo consensu perficitur.
- 198 Plura impedimenta per leg. canonicam inducta reperiuntur contra matrimonia, alias libero consensu contracta.
- 199 Matrimonium ex libero consensu ualidum de iure naturali potest esse nullum propter impedimenta inducta à iure positio.
- 200 Matrimonia absque interuentu Parochi hodie ex dispositione Concilii Tridentini irrita sunt.
- 201 Matrimonia irrita in foro fori obstant e canonico impedimento irrita quoque sunt in foro conscientia.
- 202 Matrimonium contrahentes contra iuris canonici dispositionem, tanquam adulteri per ecclesiam separantur.
- 203 In qualibet dispositione prius querendum est de legitimitate persona.
- 204 In matrimonio contrahendo persona debent esse legitima.
- 205 Matrimonio diffinitio secundum Theologos, an differat à diffinitione tradita per Iuristas & Canonistas.
- 206 Papa potest ex causa personas aliquas inhabiles reddere ad matrimonium contrahendum.
- 207 Persona considerantur, ut materia in sacramento matrimonii.
- 208 Impedimenta canonica matrimonium dirimentia, inducta fuerunt per uiam inhabilitationis personarum, prout etiam impedimentum inductum per Concilium Tridentinum.
- 209 Votum professionis emissum per minorem 14. annis etiam doli incapax non tenet.
- 210 Hodie professio facta ante decimum sextum annum nulla est, & nullam obligationem inducit ex definitione Sacri Concilii Tridentini.
- 211 Religio non est sacramentum, nec in eo imprimatur character.
- 212 Sacramenta non subsunt iudicio ecclesiae, nec in illis Papa habet auctoritatem statuendi, nec dispensandi.
- 213 Papa potest facere de monacho non monachum, & cum eo dispensare, ut matrimonium contrahat.
- 214 Interdictum, aut prohibitio Papa, an possit irritare matrimonium. & nu. 230.
- 215 Fortius dicitur vinculum matrimonii, quam interdictum Papa.
- 216 Iura naturalia sunt immutabilia.
- 217 De iure natura omnes persona reputantur legitima ad matrimonium contrahendum prater patrem, & filiam, filium, & matrem.

- 218 *Tex. Gen. cap. 2. in fi. declaratio.*
 219 *Matrimonium in primo gradu ascendenti-
 um, & descendenti prohibitum
 est, tam iure Diuino, quam iure natu-
 ra.*
 220 *An vero in ulteriori gradu huius lineae, &
 in primo gradu linea transuersalis sit
 etiam iure natura, & Diuino prohibi-
 tum.*
 221 *Maxima inter doct. dissensio de quo remis-
 sive.*
 222 *Papa quamuis matrimonium, ut est sa-
 cramentum irritare non possit, potest ta-
 men aliquas personas subtrahere tan-
 quam materiam a sacramento matri-
 monii*
 223 *Matrimonium prout est contractus, & in
 officium communitatis subest determi-
 nationi iuris positivi prout alii contra-
 ctus, & nu. 265.*
 224 *Papa ex causa potest circa ius naturale sta-
 tuere, distinguere, limitare, & de-
 clarare.*
 225 *In gradibus iure Diuino, & naturali pro-
 hibitis Papa dispensare non potest.*
 226 *Dispensatio stricta, & proprie dicitur iu-
 ris communis relaxatio.*
 227 *Papa quamuis contra ius diuinum, vel na-
 turale proprie dispensare non possit, po-
 test tamen illud declarare, & inter-
 pretare.*
 228 *Et de hac impropria dispensatione decla-
 ratiua, seu interpretatiua loquuntur ca-
 no. passim asseuerantes Papam ex causa
 posse contra ius diuinum, & naturale
 dispensare, & ita eorum opi. per autho-
 rem saluatur.*
 229 *Leges positivae sunt determinationes qua-
 dam iuris naturalis circa casus parti-
 culares.*
 230 *In terditu, & prohibitio Papa an & quan-
 do irritet matrimonium, contra eius
 prohibitionem contractum, & quando
 non distinguitur.*
 231 *Papa potestas in matrimonio adhuc non con-
 sumato amplissima.*
 232 *Iure diuino veteris Testamenti prohibetur
 matrimonium cum relicta fratris leui.
 18. cap.*
 233 *Papa tamen est causa potest in eo gradu
 dispensare iux. opi. doc. qui hic recitari-
 tur per auctorem approbatam, & plu-
 ritus ex. m. s. in practica reboratam*
 234 *Gradus matrimonii Leui. 18. cap. prohibi-
 titi, non omnes sunt prohibiti iure
 natura nec diuino noui Testamenti.*
 235 *Lex Mosayca veteris Testamenti per Ad-
 uentum & Passionem D.N. Iesu Chri-
 sti expirauit.*
 236 *Prohibitio legis Mosayca in matrimonio
 cum relicta fratris fuit conditionaliter
 lata, nisi ad semen sui fratris susci-
 tandum.*
 237 *Et hac ratione Imo. III. dispensauit in eo
 gradu cum populo Linonien. nouiter ad
 fidem conuerso.*
 238 *Et ita multo magis ex eadem, uel simili
 causa in casu particulari poterit per Pa-
 pam dispensari.*
 239 *Præceptum de ducendo fratrissem ad semē
 fratris sui suscitandum fuit misicium
 & figuratum.*
 240 *Contraria opin. quod imo in relicta fra-
 tris Papa non possit dispensare reci-
 tatur.*
 241 *Papa potest dispensare, ut matrimonium
 carnis copula non consumatum dissol-
 uatur*
 242 *Doctor Nauarra laudatur.*
 243 *Et pluries eius consilio per Felin. re. Pau-
 lum Tertium, & Pium Quartum
 iux. hanc opin. dispensatum, & in
 practica seruatum fuisse idem Nauar.
 attestatur.*
 244 *Non potest tamen dispensare in matrimo-
 nio consumato.*
 245 *Indissolubilitas matrimonii consumati est
 de iure diuino, contra quod Papa non di-
 spensat.*
 246 *Matrimonii sacramentum, tam carnalis
 copula consumati, quam non consuma-
 ti, quid significet.*
 247 *Verba cum consensu absque carnis copula
 sufficiunt ad essentiam Sacramenti ma-
 trimonii, & gratiam, qua in eo con-
 fertur.*
 248 *Sacramentum matrimonii est verum, &
 completum ante illius consumationem.*
 249 *Carnis copula non est de integritate matri-
 monii.*

Inter

- 250 *Inter Beatam Virginem, & Ioseph eius vi-
 rum fuit uerum Sacramentum coniu-
 gi, cum tamen nunquam interuenerit
 copula coniugalis.*
 251 *Matrimonium etiam non consumatum est
 uerum Sacramentum, & unum ex se-
 ptem sacramentis nouae legis gratiam
 conferens.*
 252 *Sacramenta nouae legis est latere D.N. Iesu
 Christi profuerunt.*
 253 *Opi. glos. qua tenebat in hoc sacramento
 matrimonii gratiam non conferri iure
 merito ab omnibus reprobatur.*
 254 *Sacramenta nec ab ecclesia, nec ab Apo-
 stolis, nec ab ipso Papa, sed tantum a
 Iesu Christo instituti, & pariter immu-
 tari, aut irritari possunt.*
 255 *Indissolubilitas matrimonii etiam ante il-
 lius consumationem dicitur de iure Di-
 uino.*
 256 *Matrimonium considerari potest ut sa-
 cramentum, & ut contractus.*
 257 *Inter infideles est uerum, & legitimum
 matrimonium, non ut Sacramentum,
 sed ut contractus.*
 258 *Matrimonium, prout contractus subest
 determinationi ecclesiae, & iuris positi-
 ui, & prout alii contractus dissolui po-
 test.*
 259 *Matrimonium quatenus est Sacramen-
 tum regulatur a natura, & significato
 ipsius rei significata.*
 260 *Matrimonium non consumati Sacramen-
 tum, significat coniunctionem, qua est
 inter Deum, & fidelem animam,
 qua saepe dissoluitur intercedente pecca-
 to mortali.*
 261 *Sacramento uero matrimonii consumati
 designatur unitas inseparabilis uerbi
 ad humanam naturam, qua in aeternum
 permanet.*
 262 *Matrimonium soluitur per ingressum
 Religionis, & an per suspensionem
 Sacri ordinis.*
 263 *Copula coniugalis, quid addat ad Sacra-
 mentum matrimonii.*
 264 *Prohibitio illa euangelica (quos Deus con-
 iunxit homo non separet) refertur ad
 matrimonium carnis copula consu-
 matum.*
 265 *Matrimonium non consumatum, quoad
 ratificationem sortitur naturam ex con-
 stitutione ecclesiae.*
 266 *Papa circa matrimonium non consuma-
 tum potest statuere etiam circa illius
 separationem, & dissolubilitatem, &
 omnia determinare, qua Diuina in-
 stitutione non sunt determinata.*
 267 *Tex. in cap. ex parte. el. secondo, de con-
 uers. coniuga. declaratur.*
 268 *Papa dispensando in matrimonio non con-
 sumato procedit ut Deus, & ut Vica-
 rius Iesu Christi.*
 269 *Protestatio Auctoris.*

C A P. III.

REGO cum ex hoc testa-
 mento non solenni ex de-
 fectu numeri testium orta
 fit naturalis obligatio iux-
 ta proximam nostram, & commu-
 nem conclusionem, quam cap. pro-
 ximo præcedenti latissime comproba-
 uimus, inde consequens fit, ut quis
 possit licite retinere bona in eo testa-
 mento sibi relicta, quia naturalis obli-
 gatio, licet non sit potens ad agen-
 dum, potens est tamen ad retinen-
 dum. l. iuris gentium. §. sed cum nulla.
 ff. de pac. & est opt. tex. in proposito
 in l. 2. & l. si ueritas. C. de fideicom-
 mis. cum aliis ad hoc allegatis supra
 cap. præceden. nume. 28. & sequen.
 & concludunt communiter doc. ibi
 per nos latissime adducti.
 Hæc igitur generalis conclusio ne-
 dum in foro conscientie, in quo ius
 naturale attenditur, sed etiam in foro
 fori procedere debet, prout lo-
 quuntur iura proxime allegata, & Bar.
 & cæteri post eum in l. nemo potest.
 ff. de lega. 1. per nos latius adducti. c.
 proximo præcedenti. nume. 29. quæ
 quidem conclusio clare procedit re-
 spectu legatorum, quæ possunt etiam
 in foro fori ex huiusmodi testamen-
 to.

to minus solenni per legatarios retineri, ut precise probant iura, & doct. ibi per nos allega. Bar. scilicet in l. nemo potest. num. 18. Alexan. nume. 23. cum seq. & Iaf. qui attestatur de communi lect. 1. num. 70. & lect. 2. nu. 94. Ripa sub num. 94. in uers. ex ista conclusionem. ff. de leg. 1. & præter eos Capit. decif. 89. nume. 2. & Bertran. & alii quos refert, & sequitur Iul. Clar. lib. 3. senten. q. 90. in uers. hinc inferitur; ubi etiam post eos attestatur de communi.

Veruntamen in hoc est aduertendum, quod quamuis hæc ratio fundata in naturali obligatione, quæ oriatur ex uoluntate etiam minus solenni testatoris, æque militet respectu hæreditatis, prout legatorum iuxta late trad. supra cap. proximo. nume. 85. & 86. cum seqq. usque ad fin. nihilominus quo ad hæreditatem, & respectu hæredis scripti contrarium est cõcludendum, uidelicet, quod is in hoc foro fori non possit retinere hæreditatem ex huiusmodi minus solenni testamento aduersus uenientes ab intestato contra eum agentes, prout expresse concludit, & declarat Alexan. in d. l. nemo potest. nu. 23. & ibidem Iaf. nume. 71. in 1. lect. per tex. in l. si post diuisionem. qui proprie loquitur ad effectum retinendi hæreditatem ex minus solenni testamento. C. de iu. & fac. igno. & hoc respectu scilicet retentionis hæreditatis saluari possunt not. per Bar. ibi & Doct. communiter concludentes, quod ex huiusmodi testamento respectu hæredum inter se nõ oriatur naturalis obligatio, uidelicet ad effectum, ut illam aduersus hæredes ab intestato retineri non possint, prout etiam supra cap. proximo. num. 75. & seqq. ad intellectum d. l. si post diuisionem. adnotauimus.

4 Et tamen quicquid dicant ibi doc. uera ratio differentie inter legata, & hæreditatem hæc est, quia de iure ciuili positio, in cuius foro nõ loquimur, ubi testamentum non est solenne, ut quia solennis numerus testium in eo non fuit adhibitus, & sic est nullum. l. si unus. cum sim. C. de testam. perinde est ac si testator nullum fecisset testamētum, sed decessisset ab intestato, inst. de hæred. quæ ab intestato. dese. in princ. ubi intestatus dicitur decedere qui testamentum nõ fecit, aut non iure fecit. & in proposito Fernand. Vasq. qui ita arguit de success. crea. lib. 1. §. 2. nume. 11. cum late adductis supra par. 1. cap. 4. num. 53. absurdum autẽ esset dicere, quod alius, quàm ueniens ab intestato possit hoc casu retinere, & habere hæreditatẽ, cum hæreditas ipso iure deferatur uenientibus ab intestato inst. eo. tit. §. 1. etiam ex tacita mente testatoris sic à iure interpretata. l. cõficiuntur. in princ. ff. de iu. codicil. ubi glo. in uer. credit. dicit, quod ista est fictio ita ut nõ possit probari contrarium, & supra par. 1. cap. 17. sub nume. 21. & propterea huiusmodi naturalis obligatio respectu hæredis scripti ex minus solenni uoluntate non potest aduersus uenientes ab intestato esse in hoc foro ciuili in aliqua consideratione, cum eo iure hæreditas, neque dari, neque adimi possit, nisi in testamento. l. hæreditatem. C. de codicil. & inst. eo. §. codicil. l. l. non codicillum. cum ibi not. per glof. & doct. C. de testamen. cum sim. supra allegatis par. 1. cap. 6. nume. 16. Quæ ratio cessat respectu legatorum, quæ etiam ab intestato sola uoluntate, & etiam solo nutu dari, & adimi possunt, prout etiam põderat in proposito Iaf. licet non ita explicet. in d. l. nemo potest. lect. 1. num. 74. & seq. per tex. opt. in proposito in l. ex parte.

te. ff. de adim. leg. cui adde similitudinem pro hac distinctione inter legata, & hæreditatem in l. militis codicillis. §. ueteranus. ff. de milit. testa.

Hæc ut dixi procedunt respectu retentionis in foro fori, quæ multo magis fortius sibi locum uendicare debent in foro conscientie, de quo hic principaliter tractamus, in quo solum attenditur ueritas iuris naturalis; & sola libera nuda, & simplex uoluntas testatoris, omiffa quacunq; solennitate iuris positui, præsupposito semper, quod in tali casu cesset suspicio fraudis propter quam fuit à iure introducta talis solennitas, ut in terminis per Abb. in c. quia plerique. in fin. de immu. eccle. & late Ripa post alios in d. l. nemo potest. num. 97. 98. cum seqq. nullo habito discrimine inter legatarios, & hæredem scriptum, quia utrisque in hoc foro competit ius retinendi si habeant compertam uoluntatem testatoris, ut patet ex trad. per Doct. qui promiscue loquuntur tam de hærede, quàm de legatarijs, ut per Bal. in l. 1. nume. 5. C. de testa. Pau. de Cast. qui eum refert & sequitur. in l. ad testium. §. conditionem. num. 6. ad med. ff. eo. & licet Bal. & Pau. de Cast. loquantur in casu in quo testamentum non fuit solenniter conditum, quod tamen probari non possit, tamen & in minus solenni testamento idem cõcludit latissime Ancha. loquens in hærede scripto in regula possessor. q. 1. per totum præsertim col. 9. sub nume. 17. in uers. ex quibus concludo. & col. 1. in princ. in uers. ad quæstionem ergo propositam. de regu. iu. libro 6. quem sequitur Felin. in cap. 1. num. 40 de conitit. Imo. & post eum Alex. in d. l. nemo potest. sub nu. 23. & Iaf. lect. 1. nume. 76. in fin. cum seqq. & lect. 2. nume. 95. & latius nu. 107. qui omnes loquuntur de hærede scri-

pto, & ibidem Ripa loquens, tam de legatarijs, quàm de hærede scripto, ubi etiam attestatur de communi. nume. 97. 98. & 99. Capit. d. decif. 89. nu. 2. cum seq. addo Marc. Mantuanum idem firmantem in c. 1. sub nume. 43. in uers. tertio. de restitu. in integ. & Iaf. in conf. 67. col. fi. in uers. non obstant in oppositum adducta. uol. 3. & Paris. conf. 33. nume. 40. uolum. 2. & nouissime alios cumulans Franc. Mantica de coniect. ult. uolum. 2. titu. 14. nume. 9. & nume. 28. ubi precise loquitur quo ad retentionem respectu hæredis scripti, cum latissime adductis per Tiraquel. de ll. connubia. lib. 16. glo. 4. nume. 22. & de communi etiam respectu hæredis in hoc foro conscientie attestatur Iul. Clar. libro 3. senten. q. 90. in uers. sed quid si iste hæres; prout etiam attestatur Fernand. Vasq. de success. crea. lib. 1. §. 2. nume. 13. & nume. 18. à qua licet ipse recedat, ubi hæres scriptus est dubius de uoluntate testatoris, ut ibi. d. nume. 13. cum seqq. tamen eam admittit, & sequitur ubi talis uoluntas esset illi pro certo cõperta, ut ibi nume. 11. & 18. usque ad fin. & latissime quoq; ibidem nu. 9. prout nos quoq; intelligimus, & infra latius declarabimus; & uolunt Doc. communiter idẽ concludentes in contractu nullo ob non adhibitas solennitates iuris positui, quod si in eo adest liber consensus contrahentium teneat in foro conscientie, ut infra late num. 105. cum seq. & est de mente omnium qui sequuntur regulam Inno. in cap. quod sicut. de elect. de qua latissime supra hac par. cap. 1. nume. 48. Et in principali articulo ex Theologis hanc etiã opi. firmat, & explicat tam respectu legatarij, quàm hæredis scripti Dom. Soto de iust. & iu. lib. 4. q. 5. articu. 3. col. penul. in uers. nunc igitur. explanatione

catione opus est. in tantum, quod ut ipse subdit, etiam si hæres legitimus ignoret testamentum esse nullum, & idcirco taceat, & bona ab intestato nõ petat, tamen possessor id illi in foro conscientie reuelare nõ tenetur, quæ quidem conclusio in his terminis, tã à Theologis, quàm à Legistis, & Canonistis, ut ex præmissis constat, communiter recipitur, quamvis cõtra sit solus Couar. in c. cum esses. sub nume. 10. in uers. secundo inferitur. de testam. per plura fundamenta, quæ infra latius dissoluentur, cum quo etiam consentit Iul. Clar. proxime allegatus.

Hæc igitur conclusio limitatur per Ripam in d. l. nemo potest. nu. 99. nisi testator inconsulte prætulisset extraneum suis propinquis, prout latius declarat Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 9. ad med. num. 90. in fi. cum seq. de constit. & ut ipse Feli. dicit hæc fuit quædam consideratio peritissimi & deuoti fratris Thadei de Vrbe ueteri ordinis Prædicatorum in sacra Theologia magistri maxima certe æquitate fundata, prout latius refert Anch. qui eum ut ipsemet attestatur consuluit in d. regula possessor. col. 12. ad med. ex quo testator præferendo extraneos eius filijs, & alijs propinquis indigentibus nõ esset sequutus ordinem charitatis, secus si extranei instituti essent pauperes, & uenientes ab intestato diuites, quia tunc licite in conscientia possent retinere hæreditatem, ut ibi latius per Anch. ubi dicit quod ista consideratio est multum æqua.

12 Sed tamen cum ista æquitas non reperiatur in iure scripta, non uideatur mihi attendenda. l. placuit. C. de iud. l. i. iuncta glof. & ubique doc. C. de leg. cap. fi. cum glo. & ibi Abb. nume. 9. & cæteri de transac. tradd. Cagno. & Dec. in regula in omnib. qui-

13 dem. nume. 9. & 10. ff. de reg. iur. neq; etiam in foro cõscientiæ, in quo multo æquius uidetur, & naturali rationi conueniens, quod uoluntas domini de re sua in alium transferenda disponens, rata habeatur, ut habetur in §. per traditionem. inst. de re. diu. & in l. qua ratione. §. hæc quoque res. ff. de acqui. re. dom. & multum ad propositum Old. consi. 107. num. 3. & supra cap. proximo præced. sub nu. 38. in uers. & confirmatur. præsertim in ultima uoluntate postquam aliud uelle non possumus. l. 1. C. de sacr. eccle. adeoquod licet bonum esset, quod testator potius reliquisset sua bona suis filijs, & propinquis indigentibus, quàm extraneis, tamen ad id non est obligatus, cum de bonis proprijs possit, ut ei libet disponere, argumen. tex. ad id not. in l. hac lege. C. de pac. conuen. Nec obstat. quod testator in hoc non seruat ordinem charitatis iux. latissime trad. supra par. 2. cap. 2. nume. 40. c. est probanda. 86. distinct. quia tex. ille quem ad hoc allegat Ancha. loquitur de consilio non de præcepto, & de ordine perfectionis non necessitatis, ut probatur in cap. non satis. ea. distinct. Ibi item perfecta liberalitas & c. nam dummodo pater filijs legitimam relinquat, de residuo potest ad libitum disponere, ut not. in cap. fin. 17. q. 4. & est tex. in auth. ut lice. mat. & aui. in princ. cum late adductis supra par. 1. cap. 16. nu. 155, quare si propinqui testatoris pauperes essent, teneretur hæres scriptus de bonis testatoris eis subuenire, prout ipse testator, & quilibet alius in dicto casu teneretur. iux. cap. pasce. & cap. in singulis. ea. distinct. non tamen teneretur in totum restituere bona ei per testatorem relictæ; quo fit ut hæc limitatio non procedat, nisi tantum quando pater testando in fauorem extraneorum

17 neorum quæreret priuare filium intergra legitima quod tuta conscientia facere non posset, ut infra nu. 166. cum seq. quo casu excepto limitatio non procedit, quia magis est de iure naturali liberum arbitrii testatoris, quàm successio filij, ut not. concludit Bald. in l. lege. nu. 1. uers. ex testamento. C. de leg. hæres. & idem in effectu Old. d. cõsi. 107. nu. 3. unde magis etiam fauemus liberæ uoluntati testatoris, quàm dispositioni legis illi aduersantis, ut in his terminis respectu legitimæ Ripa in l. in quartam. nu. 45. in fi. cum seq. ff. ad leg. falc.

18 Ergo reiecta hac limitatione remanet indistincte firma præsens nostra conclusio, quæ tã legatarijs, quàm hæredi scripto liceat in foro conscientie retinere bona eis relicta in minus solenni testamento, supposito semper ut diximus quod eis sit nota clare uoluntas testatoris, ut supponit & declarat Ancha. in d. regula possessor. col. 2. in uers. ex prædictis concludo. ubi dicit quod ista fuerunt uerba cuiusdam magistri Michaelis ordinis Carmelitanorum profundæ scientiæ, & optimæ conscientiæ, quæ ipse ad plenum refert; exempli gratia si testator in recto sensu existens uoluntatem suam legatarijs, uel hæredibus scriptis ad eum uocatis clare & in aperto siue etiam tantum in secreto manifestauerit, & animo deliberato significauerit, iux. supra trad. hac par. c. 1. nu. 52. & c. 2. nu. 31. cum quinque seqq. & infra quoque hoc cap. nu. 21.

19 Et ut magis clari simus, an & quando ex huiusmodi testamento minus solenni ex defectu numeri testium dicatur clare constare de uoluntate testatoris in hoc foro poli & conscientie ad effectum ut quis licite possit bona in eo sibi relicta retinere (quia hic iacet magna difficultas, nec per

Ancha. nec per alium hoc clare determinatum reperimus) idcirco pro clara huius difficultatis reuoluntate aduertendum est quod quicquid circa hoc dicendum sit in foro poli, quod supra par. 1. cap. 5. per totum latissime explicatum reperies; tamen in foro poli, & conscientie distinguendi sunt duo principales casus (prout ad duplicem effectum circa hanc difficultatem in foro conscientie loqui possumus) primo quantum ad effectum utrum quis possit tuta conscientia huic minus solenni testamento fidem adhibere, secundo utrum illi fidem adhibere teneatur, & ita ad fidem illi adhibendam in conscientia sit obligatus.

Circa primum dicendum est, quod aut tale testamentum, & ultima uoluntas deficit non solum probatione iuris ciuili positiui, sed etiam iuris naturalis, quia de ea non deponit nisi unus testis tantum, qui solus non plene probat nedum de iure ciuili, sed nec etiam de iure naturali, cum etiam eo iure duo ad minus requirantur in actibus humanis ad plenam rerum probationem, iux. late trad. per Dom. Soto de iust. & iur. lib. 5. quæst. 7. artic. 2. & nos supra latius in princip. tract. nume. 1. & multis seqq. iuncto num. 34. & seq. & iste casus uidetur indubitatus, siquidem non probatur sufficienter uoluntas testatoris etiam de iure naturali, ita ut neque eo iure quis bona defuncti licite retinere possit; quod si ultra unum testem scriptus hæres, aut legatarius aliunde haberet notam uoluntatem testatoris, & ex ore eius proprio illam audiuisset & percepisset, per quem modum inducitur certa, & indubia notitia, iux. glo. not. in cap. cupientes. in princip. uers. notitia. de elec.

elec. lib. 6. quam præter doc. ibi not. & sequitur Fel. in cap. cum contingat. colu. 4. in uers. Secunda conclusio. de rescrip. iste etiam est casus clarus, quod licite retinere posset, ut supra proxime nume. 18. seu etiam constaret de uoluntate per scripturam manu propria testatoris, uel de eius mandato scriptam, & ceteris uoluntatem ita quod legatarius, seu hæres scriptus esset certus, & indubius de uoluntate (quantum ad ius naturale pertinet) per hos, uel per alios modos iux. late trad. multum in proposito per Lud. Zun. in respon. pro uxo. nume. 67. 68. 69. & 70. cum multis seqq. & nos supra par. 1. cap. 16. num. 167. & pluribus etiam seqq. & ita procedat quod præcise firmat Silue. in summa. uer. hæreditas. 3. nume. 9. ubi loquitur quando unus tantum testis deponeret de uoluntate testatoris; qui tamen solus absque aliis indicijs & coniecturis non sufficeret ut supra, quamuis alias dictum unius probi uiri & spectatæ conscientie iustam inducat credulitatē ad effectum excludendi dolum & malam fidem, iux. l. si à bonæ fidei possessore. ff. de rei uen. & glo. singu. in l. titio fundus. quam doc. omnes not. ff. de condi. & dem. & ad effectum retinendi, & præscribendi bona in quorum possessione quis reperitur. l. fin. ubi Bar. in fi. ff. pro suo. & late Bart. & ceteri in l. cellus. cum ibi latissime in proposito adductis per Balb. in 1. par. prin. nume. 45. & 46. ff. de uicup. & Iaf. in l. 1. nume. 17. cum cæteris seqq. ff. de eo per quem fac. erit. & Felin. in d. cap. cum contingat. ubi fufius declarat col. 2. in uers. prima conclusio. nume. 3. & 4. & col. seq. de rescrip. quin & in pluribus casibus plenam inducat quandoque probationem, ut supra par. 1. c. 1. nume. 36. cum tribus seqq. & cap. 22.

nume. 77. ostendimus & declarauimus; non tamen ad effectum de nouo occupandi & retinendi bona in præiudicium uenientium ab intestato ad quos de iure nullo condito testamento peruenire deberent, ut supra iux. etiam not. per Bar. & ceteros in d. l. 1. ubi Iaf. nume. 7. ff. de eo per quem fac. erit. & Alcia. de præsumptio. regula. 3. præsumptio. 2. num. 2. & seq. ad quæ effectum nos loquimur.

22 Aut igitur, ut ex præmissis quoque dictis constat, tale testamentum, & ultima uoluntas deficit quidem probatione iuris positui, quia non interfuit solennis numerus septem testium, tamen non deficit probatione iuris naturalis, eo quia duo saltem testes fide digni interfuerunt & illam probant (qui duo satis sunt ad probandam ueritatem cuiuscunque actus humani, ut supra in d. princ. trac. nume. 5. & 6. cum seq. late ostensum fuit) ut merito iste dici possit numerus ueritatis, ut late etiam supra par. 1. cap. 5. num. 38. & certe ex his duobus testibus dicitur clare constare de uoluntate testatoris ad effectum, ut hæres scriptus, & legatarij possint ex tali minus solenni testamento in foro animæ tutæque conscientia bona retinere, nam quicquid sit de iure positio, de quo late supra d. cap. 5. differuimus; tamen de iure naturali hæc est sufficiens probatio etiam respectu testamenti, & tam respectu legatorum, quam respectu institutionis hæredis, & ipsius hæreditatis uniuersalis, ut patet ex late quoque trad. per Lud. Zun. d. respon. pro uxo. num. 40. & seq. & nos etiam supra latius d. par. 1. cap. 16. nume. 17. & 18. & cap. 5. nume. 38. cum cæteris seqq.

23 Ex quibus patet in hoc deceptum fuisse Fernan. Vasq. de succes. crea. lib. 1. §. 2. sub nu. 7. & late nu. 13. 14. 15. &

& 18. dicen. quod legatarius, aut hæres scriptus in minus solenni testamento non potest in foro conscientie bona retinere, eo quia si unus tantum testis deficiat de solenni numero non debet reliquis fidem adhibere, quia etiam sex nõ plene, nec legitime probant uoluntatem. l. si unus. C. de testamen. prout nec quis posset in foro conscientie unico testi in materia contractuum fidem adhibere; Nam præter quod etiam per duos testes probatur uoluntas testatoris etiam in foro foro quo ad legata, licet secus quo ad hæredis institutionem, ut late supra d. c. 5. par. 1. ostendimus, & declarauimus; præterea in foro conscientie probatur quo ad utrunque effectum, cum prout ex proxime dictis apparet, hæc sit sufficiens probatio de iure naturali etiam quo ad hæredis institutionem, cum hoc iure, quod in hoc foro conscientie attendi debet, ut late supra hac par. cap. 1. nu. 6. nulla reperiatur differentia inter proban. contractus, & ultimas uoluntates, sed quæ sufficiens est in uno, eadem est & in altero casuum; unde licet argu. Fernan. Vasq. concludat respectu institutionis hæredis in foro foro de iure positio, non tamen concludit in foro conscientie de iure naturali, cum numerus

25 iste septem testium pertineat ad solennitatem tantum iuris positui, ut merito dici possit numerus solennitatis, numerus uero duorum testium pertinet ad probandam ueritatem de iure naturali, & merito dicitur numerus ueritatis iuris naturalis, ut late d. c. 5. par. 1. nu. 38. ostendimus, & declarauimus.

Quod si aliunde legatarius, uel hæres scriptus probabiliter dubitare posset de spontanea, & libera, & sincera uoluntate testatoris, puta & si de uoluntate constaret per duos fide dignos testes, aut per scripturam publicam duo-

bus, aut pluribus. etiam testibus munitam, tamen ex alia parte testator fuisset uir prudens, sciensque; testamentum non solenni numero septem testium confectum, nullius esse momenti, & legatarius, siue hæres scriptus nimium forte illi importunus, & parum dilectus, & huiusmodi; ita quod ex huiusmodi circumstantijs posset probabiliter dubitari, an ex animo sincero, & deliberato id fecisset, uel potius, ut se ab importunitate liberaret, & illudere ualuisse, & nugari faciendo actum nullum iux. late adducta sup. d. par. 1. c. 5. nu. 6. 7. & in hoc casu maior difficultas est, an hæres scriptus, uel legatarius in hoc dubio possit in foro conscientie extra li testum minus solenni bona retinere, & Fernan. Vasq. ubique pro comperito habuit hos in casu dubio minime bona retinere posse in d. suo tract. de succes. crea. lib. 1. §. 2. sub nu. 7. & nume. 13. 14. 15. & 18. prout et uoluit Ripa in d. l. nemo pot. nu. 101. ad fi. Tum quia in casu dubio cessat fundamentalis ratio fundata in uoluntate testatoris propter quam dicebamus licite in conscientia bona ex minus solenni testamento retineri posse, cum n. dubius,

26 & ignorans æquiparetur, ut ipse dicit iux. l. manifestissimi. in uers. si uerem nescius. quæ semper ad hoc allegari solet. ubi Bar. & ceteri no. C. de fur. & l. 2. in prin. in uers. fieri. ubi bon. tex. ff. quis ordo in bo. pos. ser. ue. tradd. doc. in l. fi. C. de cond. ind. cum alijs late allegatis per Iaf. in l. quædin. nu. 2. & pluribus seqq. C. qui adm. & l. 1. nu. 25. & seq. ff. de cond. ind. merito qui dubitat, de uoluntate ignorat. Tu quia in dubio debet quis conformare conscientiam suam cum dispositione legali Antcha. in regula peccati. nu. 22. de reg. iul. 6. nec debet illam fabricare ex ingenio suo, ut no. dixit Bal. in quaestione statuto cauetur, quæ fenerator. col.

fin. quem refert Alex. in consi. 218. nu. me. 5. uol. 2. Iaf. in l. 2. nu. 6. & seqq. C. de fideic. & in §. sed iste. nu. 137. insti. de actio. & in consi. 191. sub nu. 3. uer. si. itē magis in specie. uol. 2. bene Bar. in tract. minorica. dist. 1. c. 3. sub nu. 8. uer. si. tertio. cū alijs in proposito per nos infra adductis. nu. 39. & sic nō adhiberē fidem minus solenni uoluntati ex quo nō est certus de contrario, eo qđ leges, quę iustę sunt, prout sūt hęc de solennitatib. in testō adhiben. seruandę sunt in foro cōscientię. Bal. consi. 285. col. 1. & infra latius ostēdimus nu. 38. 39. & plurib. seqq. præsertim nu. 44. Tum quia stante dubietate si quis ageret cōtra dubiū cōscientię mortaliter peccaret in illud Salomonis, Qui amat periculū peribit cū illo, Ecclesiast. 3. & probat tex. in c. inquisitioni. in fine de senten. excom. & in c. per tuas. el. secundo, ubi Abb. & alii de simo. & latissime Nauar. qui hęc, & alia plura adducit in c. si quis autē. in 22. principali illatio. a nu. 81. cum cæteris seqq. de peniten. dist. 7. ubi ex professo articulū hunc tractat firmat, & declarat, & idem in suo Manua. Confes. c. 27. nu. 288. quę tamen rursus declaranda sunt ex trad. supra per nos hac par. c. 1. sub nu. 40. & 41. cum seqq. prout etiam de gente cōtra conscientiam erroneam habetur in iur. & per Nauar. ubi supra allegatis, & per nos supra hac par. c. 1. i. quarto præmissio. num. 36. 37. cum seqq. & ita præcise stante huiusmodi probabili dubitatione concludit Summa Ange. ut refert Silue. uer. hęreditas. 3. q. 7. sub nume. 9. ad med.

Contrarium uero quod non obstate huiusmodi dubitatione possint hęc res scriptę, & legatarij in foro conscientię retinerē bona ex tali uoluntate minus solēni, ut supra, testet ibi Silue. & credo uerissimum eo, quia ut ēt

28 dicit Silue. cum hi habeant pro se uerba clara testatoris ab illis non est recedendum, nisi ubi clare constat de contraria uoluntate. l. non aliter. & l. ille, aut ille. §. cum in uerbis. ff. de lega. 3. cum concordant. ibi per gl. allegatis, & late supra par. 1. c. 6. nu. 30. & c. 16. nu. 126. nam uoluntas testatoris talis esse præsumitur qualis ex uerbis colligitur. l. Labeo. §. idem tubero. ff. de supellec. leg. cum latissime in proposito supra adductis c. proximo. nu. 31. & multis seqq. Et quamuis alia ex parte militent, ut supra, tales circumstantiæ per quas incidit probabilis dubitatio de libera, & sincera uoluntate testatoris, nihilominus ea non impedit, quin licite in conscientia bona interim retineri possint, quousque quis clara, & certior factus sit de contraria uoluntate testatoris; dum enim dubitat ignorat, quātum attinet ad hoc forum conscientię, bona aliena possidere. arg. c. si uis go. 34. q. 1. & multū in proposito Abb. iux. gl. & communem in c. si. nu. 40. quem sequitur Fel. nu. 9. de præscript. talis enim dubitatio, ut tradd. glo. & communiter ibi Doct. non inducit malam fidem, & sequitur Nauar. ubi etiam attestatur de cōmuni in d. cap. si quis autem. nu. 89. de peniten. distinctio. 7. nec inducit ut dicit Feli. conscientiam erroneam referens Bald. in cap. fin. de consuetu. quod dubius in conscientia non dicitur facere contra conscientiam, donec sibi clare innotescat ueritas in contrarium, & bene Bald. post Archi. per eum. relatum in consil. 298. colum. 2. ad fin. uersicu. & si in conscientia. uolum. 1. prout etiam late Iaf. in l. 3. §. genera. nume. 16. & sequen. ff. de acqui. possel. & in d. l. 1. nume. 26. ff. de cond. ind. d. l. quando. nume. 6. C. qui adm. cum prout dicunt Doct. in tali dubio non teneatur

32 rur quis ius suum indiscussum relinquere. l. illo. ff. de per. hær. imo potius sibi ipsi fauere, quàm dissuadere, ut dicit Bal. in d. consi. 298. prox. allega. Non obstat quod faciens actum nullum sciens, & prudens uideatur uelle nugari. l. an inutilis. ibi, fingamus eum qui accepto ferebat scientem prudentē; nullius esse momēti & c. ff. de acceptila. cum alijs late in proposito adductis supra par. 1. cap. 5. nu. 6. & seqq. Tum quia in terminis nostris negatur quod testator non adhibendo in testamento solennitates legales uoluerit facere actum nullum, quin potius confidere uoluerit in probitate, & integritate hęredis scripti, qui persoluet legata, licet non in solenni testamento relicta, & uenientium ab intestato, qui se non opponent tali eius uoluntati, arg. §. fin. insti. de fideicom. hær. & l. si. cum ibi not. per glo. & doc. C. de fideicom. Nam ubicunque potest capi aliqua coniectura, tūc nunquam credendum est, quod quis elegerit uiam ad impugnan. sua iudicial. 3. ff. de mil. testa. late Alcia. de præsumptio. regula. 3. præsumptio. 35. cū alijs latius adductis supra par. 1. c. 16. nume. 84. & 85. & in terminis nostris multū clare & notabiliter hoc uoluit Bar. in trac. minorica. distin. 1. c. 3. sub nu. 8. in uer. tertio quando ille. Tum etiam quia licet testator omitendo solennitates requisitas de iure positiuo sciat eo iure testamentum suum nullius momenti esse, scit tamen illud uolidum esse de iure naturali, & idcirco in foro conscientię censetur uelle illud eo iure subsistere, & obseruari debere prout potest, iux. trad. per Bar. proxime allegatum & nouissime post Abb. & Ant. de But. per eum relatos respondet huic moti uo Franc. Mantica. lib. 2. de coniec. ult. uolun. titu. 24. sub nu. 12. in uer. quarto. cum seqq.

35 Tum quia quicquid sit in foro exteriori de quo loquuti sumus in d. p. 1. c. 5. nu. 6. & 7. cum seq. ut ibi aduertimus, tamen in foro conscientię præsumptio ibi allegata non est necessario sequenda, quia præter proxime allegata plures alię præsumptiones in cōtrarium militare possunt, uel quod talis testator mortis cogitatione turbatus, non fuerit memor huiusmodi solennitatum, uel ad ea non aduertit, uel quod ipse etiam iuris peritus esset illius opin. quod leges ciuiles de hac materia loquentes sint hodie correctę p. ius canonicū ex dispositione. d. c. cū esses. de testa. iux. secunda lec. glo. cōiter à doc. antiquis receptam, & ab Ant. de But. Abb. Gemi. Silue. & cæteris quos supra par. 2. cap. 9. nu. 8. cum seq. latius congesimus. tū quia licet possit quis conformare conscientiam suam cum dispositione legali, iux. trad. sup. nu. 27. non tamen ad id tenetur ubicunque actus est ualidus de iure naturali, & sic in foro conscientię licet inualidus sit de iure positiuo iux. late trad. supra hac par. c. 1. in primo præmissio. num. 2. cum seqq. usque nu. 12. iunctis ibid. tradd. nu. 45. & cæteris seqq. usq; ad fi. Tum & postremo quia licet quis sit dubius dubio speculationis de uoluntate libera, & sincera testatoris, certus tamen est in actu pratico, quod in hoc dubio non tenetur ius suum indiscussum relinquere, sed quod potest bona interim retinere absq; peccato donec certior factus sit de contraria uoluntate testatoris, iux. et late tradd. eo. c. 1. huius 3. par. in ult. præmissio. nu. 41. & trib. seqq. ex quib. et sublata remanent fundamenta pro opi. contraria sup. adducta sub nu. 25. in uer. quod si aliunde. cum seqq.

Poterunt ergo hęredes scripti & legatarij licite in conscientia retinere bona quamuis dubij sint de libera uo

- luntate testatoris, quod si testator nulla ratione, aut necessitate adductus consulto prætermisisset has solennitates, ut testamentum subiaceret uitio nullitatis, idque scriptis hæredibus, uel legatarijs innotesceret, fateor hoc casu huiusmodi uoluntate tanquam nugatoria, & uentosam non esse aliquo pacto sequendam in foro conscientiarum, sed quia uix casus iste contingere potest, cum uix reperiatur qui uelit suam dispositionem non debere fortiri effectum omni modo quo potest, ut in proposito not. Bar. in trac. minorica. proxime allegatus, idcirco illum omissum faciamus, quia de his, quæ raro accidunt non multum curant legislatores. l. iura constitui. cum trib. seqq. ff. de leg.
- 37 Sed tamen non est hic prætermittendum, quod si hæredes scripti, & legatarij in casibus in quibus firmamus eos in foro conscientiarum licite posse retinere bona ex tali minus solenni uoluntate, habent læsam conscientiam putantes id eis nullo pacto coram Deo licere, forte adhærentes opi. Couar. supra relati sub nu. 11. uel quia conscientia scrupulosa id eis diceret, quam deponere non possent, tunc sequenda esset eorum conscientia licet erronea, & ita ratione conscientiarum ita distantis non possent bona retinere, quia omnis qui facit contra conscientiam ædificat ad gehennam. c. per tuas el. 2. de simo. cum sim. sup. in proposito adductis hac par. cap. 1. num. 37. 38. & seq. & in proposito trad. Alexan. in d. l. nemo potest. col. pen. in princ. nu. 24. ad med. ibi nisi tamen ueniens ab intestato. ff. de leg. 1. & Dom. Soto de iust. & iur. d. lib. 4. q. 5. art. 3. col. pen. uers. si quis autem contraria teneatur opinione. & hæc quo ad primum membrum principale.
- 38 Quo uero ad secundum, utrum scilicet quis sit obligatus in conscientia se-

qui hanc minus solennem uoluntatem ex defectu numeri testium, & illi fidem adhibere, certe secundum omnes concludendum est quem ad id non esse obligatum, quia licet per duos testes, ut superius ostensum fuit, dicatur clare constare de uoluntate testatoris ad effectum retinendi bona in foro conscientiarum, tamen hæc non est adeo sufficiens probatio, ut quis in eo foro sit obligatus & attrictus illam sequi, ita quod aliter peccet, nam ex quo non fuit adhibitus in tali testamento solennis numerus testium, potest quis inniti auctoritati legis, & iuste suspicari, quod res non absque fraude processerit, aut saltem quod fraus interuenire potuit conformando conscientiam suam cum dispositione legis. Anch. in regula peccatum. nu. 22. de reg. iur. lib. 6. cum alijs supra allegatis. nu. 27. & in tali testamento fidem non adhibere ex quo lex illi fidem non adhibet Bal. in cons. 437. in uers. sed pone. uol. 5. & cons. 295. in uers. non ob. allegationes. & cons. 298. col. 2. in uers. & si in conscientia. uol. 1. & in terminis bene declarat Alcía. in c. nouit. nu. 42. in fi. & nu. 43. cum seq. de iud. & late quoque Fernan. Vasq. de succ. crea. lib. 1. §. 2. nu. 6. & 7. & nu. 9. & nouissime Fran. Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 2. titu. 14. nu. 7. & seq. ubi hoc probat exemplo filii regis, qui non tenetur credere matri suæ quod sit natus ex adulterio, ut habetur in l. imperatores. in uers. mulier grauida, & ibi Bald. ff. de probatio. & per doc. in l. filium. ubi Bart. nu. 2. & cæteri. ff. de his, qui sunt sui, uel alie. iur. post Iac. Arret. per eum relatum, & Cyn. in l. si uicinis. in fi. ubi Salyc. Ang. & Alb. C. de nup. & cano. in c. officij. ubi Abb. nu. 3. cum seq. de pœni. & remis. & in c. per tuas. ubi et Abb. num. 4. de probatio. Bald. d. cons. 437. ubi supra uol. 5. Alcía. de præ-

presumptio. regula 3. presumptio. 37. num. 6. Silua nuptia. lib. 1. sub nu. 83. cum seq. Couar. in relect. regulæ peccatum. par. 1. sub nume. 6. uers. secundo illud est obseruandum. de reg. iur. lib. 6. cum alijs adductis per Boer. decif. 299. nume. 6. & seq. Domi. Soto de iust. & iur. lib. 4. q. 7. articu. 2. col. 5. in uers. ego uero. ibi nam spurius. quod declara. ut per eum ibi & Abb. in d. c. officij proxime allegatum. & Alfon. à Castro de lege pœna. lib. 2. cap. 11. pag. mihi 477. uers. & ad hoc apertius conuincendum.

40 Et per consequens ueniens ab intestato, qui uident testamentum hoc carere solenni numero testium, poterunt tuta conscientia retinere bona testatoris, & ea à scriptis hæredibus, & alijs detentoribus auocare iux. legum humanarum dispositionem, ut multum in proposito concludit Cald. in quadam disputatione, quam in effectu in præcis terminis refert, & sequitur Ancha. in regula possessor. nu. me. 13. in fi. cum seq. de regu. iur. lib. 6. & bene etiam Fede. de Sen. in consil. 21. & 131. & P. de Palu. Rayne. Abb. in subscrip. ad d. consil. Bald. si de feu. defun. conten. sit inter dom. & agna. uasal. §. si quis per triginta. col. fin. in princ. idem que Bald. in auth. ingressi. col. 5. uers. nam regula est. ibi, dubitat tamen Bar. C. de fac. eccle. & in l. pen. §. illo. ibi que; latius Pau. de Cast. & Alexan. eos sequens nume. 3. C. de necess. ser. hæ. inst. Alex. consil. 209. nume. 7. cum seq. uol. 2. & consil. 119. nu. 16. uolum. 6. & præcise idem Alex. post Imo. & alios per eum relatos. in d. l. nemo potest. nume. 24. Ias. nume. 73. in l. lect. & in 2. nume. 172. cum pluribus seqq. & Ripa ibidem. nume. 100. & late Ias. consil. 67. col. pen. in uers. sed præmissis non obstantibus. & col. seq. uol. 3. cum late adductis per Ti-

raquel. de ll. connubia. l. 16. glo. 4. nume. 23. & 25. & Ferran. Vasq. de succ. crea. §. 2. nu. 6. 7. & 8. ubi attestatur de communibus, quia ut dicunt Doc. cum hoc faciant legis auctoritate non peccant, nec ullam pœnam merentur. l. Graccus. ubi bene Bald. C. de adul. l. in concubinato. in fi. ff. de concubi. l. 1. §. si proponatur. & l. quia autem. in uers. plane si nominatim. ff. si quis omis. cau. testam. c. qui peccat. 23. q. 4. c. dixit. cum glo. 14. q. 5. & in pulchro casu not. Abb. in c. cum autem. in fin. de iur. patr. & in alio casu notabili nos infra ostendimus. nume. 149. & in occidente bannitum auctoritate statuti, & zelo iustitiæ trad. Alber. in 4. par. statuto. q. 19. Io. And. ad Specu. in rubri. de constitu. in ult. add. Bar. in l. ut uim. num. 4. ubi Bal. & post alios Dec. col. 4. in prin. ff. de iust. & iur. & in l. omnes populi. num. 23. ubi Ias. num. 45. & 46. alios citat eo. titu. Bart. & Bal. in l. amissione. §. qui deficiunt. sub nu. 2. per illum rex. ff. de cap. diminu. idem Bar. in l. ubi pactum. num. 10. Bal. nume. 11. & post alios Ias. parum sub nume. 15. uers. no. etiam diligenter. C. de transac. notr. Bar. & Bal. in l. 1. & 2. C. quando liceat unicus. sine iud. se uin dica. & idem Bar. in consil. 188. in fi. uolum. 1. & latius in disputa. Lucanæ ciuitatis statuto. per totam. Bal. in l. 1. nume. 8. in fi. C. de sum. Trinit. & in l. fin. sub nume. 4. C. si contra ius. & in l. 1. num. 12. C. si à non compet. iud. Alexan. qui attestatur de magis communi in l. si plagij. ubi latissime Ias. col. 1. per totam. ff. de uer. obliga. Alexan. in consil. 114. nume. 1. uol. 1. & consil. 65. nume. 2. uol. 3. & late Dec. consil. 327. col. 2. uers. sed tamen prædictis non obstat. Gemi. consil. 51. nume. 3. tradd. ca. no. in c. si. ubi Abb. num. 4. de consue. & in c. quæ in ecclesiarij. ubi late Dec. nume. 14. & latissime Felin. nume. 3.

cum 13. seqq. & latius Bero. num. 109. cum alijs seqq. usq; 127. de constitu. Couar. in epito. de spon. par. 2. cap. 7. §. 7. sub nume. 18. Gome. inst. de act. in prin. sub nume. 54. Iul. Clar. latissime lib. 5. senten. §. homicidium. uers. plerunq; etiam. cum ceteris seqq. Summa Sil. uer. homicidium. 1. §. 2. nume. 5. in fin. uers. sextum. & nume. 6. & Tabie. in uer. bannitus. ex mente S. Thom. 2. 2. q. 64. ar. 3. quamuis axioma hoc (qui peccat. l. autoritate non peccat) uideatur in se non modicam continere repugnantiam, ut subtiliter aduertit Fortu. de ult. fin. nu. 133. & declara. ut per glo. no. in cap. inter hæc. 3. q. 2. communiter receptam, ut per Ias. Felin. & alios supra allegatos Io. de Ana. Abb. & Felin. in c. inter fecisti. de homicid. Abb. in c. 1. in 1. notabili. in fi. & late Felin. nume. 1. & 2. de præscript. Abb. in c. ueniens. el secundo. in fin. de sponsa. & in c. si uero. el primo. num. 10. cum lata apostil. de senten. excommuni. idem que Abb. in proposito. de quo principaliter agimus in reper. c. cum esses. nume. 10. in fin. de testam. Felin. in c. ecclesia Sanctæ Mariæ. nume. 42. de constitutio. Ias. in l. ut uim. nume. 22. ff. de iust. & iu. cum alijs ad hoc adductis à Couar. d. par. 2. de sponsa. cap. 7. §. 7. sub nume. 9. in uers. quarto accedit autoritas gl. quam, & probant Theologi quoque in 4. senten. distin. 37.

41 Etenim leges, quæ iustæ sunt, pro ut iustissimæ sunt hæc, quæ disponunt de septem testibus in testamento adhibendis ad fraudes uitandas, ut latissime par. 1. cap. 2. & 3. ostensum fuit, iustæ quoque sunt, & seruari debent in foro conscientia, ut infra late nume. 44. cū diuinitus sint per ora Principum promulgatæ. c. fin. 16. q. 3. l. fin. iuncta glo. uer. diuino. C. de præscrip. lon. temp. cum alijs adductis per Ca-

42 gno. in l. 2. nu. 14. C. de rescin. uen. iux. illud prouer. 8. per me Reges regnât, & conditores legum iusta decernût, per me Principes imperant, & potentes decernût iustitiam; & habetur in epistola inter claros. C. de summa Trini. & bene declarat Silua nup. libro 5. sub nume. 69. uers. & idem Fortu. Nam pro utilitate Mundi, & sano regimine uniuersi Deus dedit potestatem Regibus, & Cæsaribus statuendi inter subditos faciens eos Vicarios suos in temporalibus ius. c. solite. de maio. & obe. ut no. in hoc nostro proposito dicit Bal. in consi. 285. uolu. 3. & habetur in auth. de instr. cau. & fi. in princ. in uers. quia igitur Imperium. unde regius Propheta, Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis. Psal. 71. Est igitur ciu. uis sapientia res sanctissima inquit Vlpia. in l. 1. uers. proinde. ff. de uar. & extraord. cogni. & Imperator appellat leges sacratissimas in l. leges sacratissimæ. C. de leg. & no. Abb. in c. inter alia. in 1. notabili. de immuni. eccle. ut merito Oratorum Princeps Demosthenes dixerit leges esse donû Dei. l. 2. & ibi glo. ff. de leg. omne enim donum perfectum (ut ibi refert glo.) de sursum est descendens à patre Luminum. Iacob. 5. & habetur in c. quàm pia. 1. q. 2. non est enim potestas, nisi à Deo ad Roma. 13. c. mouer. uers. sed sciendum. 22. q. 1. c. quid culpatis. ad fin. 23. q. 2. cap. 1. in uers. cum igitur. ubi glo. Io. And. Ancha. nume. 2. & ceteri de homi. lib. 6. unde inquit Aug. quod ipsa iura humana per Impe. & Rectores seculi Deus distribuit humano generi. c. quo iure. distin. 8. scriptû est enim, Cor Regis in manu Dei est, & ubi uoluerit inclinabit illud, ut habetur in epistola inter claros. C. de summa Trini. & late comprobatur Boer. de authorita. magni. cons. nu. 127. cū seq. Vnde

Vnde Saluator noster ait, Qui uos audit me audit, qui uos spernit me spernit. Luc. 10. Nam & si illud dictû fuerit Apostolis, tamê indistincte Petrus Apostolorû Princeps. 1. 2. inquit, subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi tãquàm præcellenti, siue Ducibus tanquàm ab eo missis ad uindictam malefactorû laudem uero bonorum. cap. solitæ. in prin. de maio. & obe. c. magnum. 11. q. 1. & Paulus ad Titum 3. admonet illos Principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire. & rursus latius, & clarius ad Rom. 13. omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo (subdens) itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistit ipsi sibi damnationem acquirit. & c. c. qui resistit, 11. q. 3. c. omnis anima. de censu. Ergo qui non obedierit Principi morte moriatur. cap. 2. ubi cano. omnes de maio. & obed. cum alijs in proposito adductis infra nume. 181. Et idcirco ut dictum est, ubi leges iustæ sunt, seruandæ sunt etiam in foro conscientia, ut ex Theologis probatur Thom. 1. 2. q. 96. art. 4. & 2. 2. q. 60. articu. 5. Archiep. Floren. l. par. titu. 18. c. uni. §. 2. Summa Alten. lib. 1. tit. 46. articu. 7. uers. nunquid lex humana. Siluest. uer. lex. num. 9. Tabie. eo. uer. lex. nume. 24. quod & aperte docet Alphon. à Castro de l. poena. lib. 1. c. 4. in 6. & 8. argumen. suæ conclu. & bene declarat Domi. Soto de iusti. & iu. lib. 1. q. 6. articu. 4. Et ex cano. in primis extat glo. celebris in c. quæ in ecclesiarum. gl. 1. dicens, tam iure fori, quàm iure poli. quam ad hoc ibi no. Bal. Barba. Felin. Dec. & alij de constituto. Io. And. in c. quanquam. ubi Ancha. quoque num. 9. & alij scriben. de usu. lib. 6. quod & uoluit Inno. in rubri. de consuetu. ad fin. Ancha. in regula pos-

essor. num. 14. de reg. iu. lib. 9. tradd. Anto. de But. & Abb. in c. quia plerique. nume. 7. de immun. eccl. Abb. in procem. decre. rex pacificus. nume. 4. & in c. 1. nume. 9. Felin. 44. cum seqq. Dec. lect. 1. nume. 18. & post alios Ie. ro. nu. 223. cum multis seqq. de constitu. & late comprobatur Fede. de Sen. in consil. 21. & consil. 131. per totum Sarnen. in c. 2. in prin. num. 15. & nume. 35. de constitu. lib. 6. & Alcia. qui attestatur, quod in hoc concordant omnes Theologi in c. nouit. sub nume. 35. in uers. tertia fuit princ. opin. & nume. 36. de iud. & in præcisis nostris terminis. Couar. in c. cum esses. nume. 9. de testamen. & in epito. de sponsa. par. 2. cap. 7. §. 7. nume. 9. Et probant Legistæ omnes, & in terminis Bal. in consi. 285. col. 1. uers. nec aliter uidetur dicendum. col. 3. & in l. cū quis nume. 14. C. de iu. & fac. igno. & in auth. ingressi. col. 5. uers. nam regula est. C. de fac. eccles. & in procem. feu. nu. 5. & 6. & in l. pen. §. illo. ubi q. 6. q. Pau. de Cast. & Alex. C. de necess. fer. hæc. inst. Pau. de Cast. in rubr. ff. de acqui. hære. nume. 4. ubi dicit ita tenere Theologos, & ibid. late Ias. nume. 24. cum sequen. Alexan. consi. 209. nu. 8. uolum. 2. & consi. 119. num. 17. uol. 6. Ruy. consi. 4. num. 11. uol. 5. Ias. consi. 191. nume. 3. uolum. 2. & in terminis idem late Ias. in consi. 67. in uers. ad idem facit, quia et in foro conscientia. uol. 3. & in d. l. nemo potest. lec. 2. nume. 105. & latissime in d. l. repetitio. Io. Annibal. nume. 145. cum alijs seqq. usque 164. ff. de leg. 1. Cagno. in rub. ff. de orig. iu. nume. 27. & sequen. & in l. si quis maior. nume. 163. C. de transac. Fortu. de ult. fin. in 16. prin. illatio. nume. 186. cum alijs plene congestis per Tiraquel. de ll. connubia. l. 16. glo. 4. nume. 20. & in præfa. retra. l. ligia. num. 73. aliàs 74. in uers. uerum Corn.

Corn. & in præcis terminis Fernan. Vasq. de success. crea. §. 2. nume. 7. & Mantica de coniect. ult. uolunt lib. 2. titu. 14. nume. 1. Hæc tamen conclusio præter alia not. limitatur, & declaratur, ut infra in proposito late nume. 104. & aliter ut supra cap. proximo. nume. 73. & late per Abb. Felin. Dec. & Bero. supra allegatos in d. c. 1. de constitutio.

45 Et idcirco quemadmodum scriptus hæres potest tuta conscientia, ut superius ostendimus, ex tali testamento minus solenni duobus tantum testibus munito bona retinere, ita est contra hæres ueniens ab intestato tuta conscientia poterit in hoc casu ea à scriptis hæredibus auocare, & si ab eo possideantur pariter retinere iuxta late adducta supra nume. 40. hæc enim non sunt inter se contraria, aut aduersa, ut putauit Couar. in d. c. cum esses. sub nume. 10. in uersu. sexto. & in relect. regulæ peccatum. par. 2. §. 3. ad fin. ibi quamobrem miror. de regu. iu. lib. 6. sed quodlibet horum uerum est, & si mul optima ratione conuenire possunt iuxta communem opin. quæ uera est, ut distinguendo declarat Alex. in d. l. nemo potest, nume. 23. & 24. & Iaf. d. consi. 67. col. si. in uersu. non obstant. uolum. 3. & bene declarat Fernan. Vasq. de success. crea. d. §. 2. nu. 18. Nam & ut hoc silentio non prætermittam, potest quis, tam in foro fori, quam in foro conscientie, de quo ad præsens agimus credere aliquid uerum esse ad unum effectum, & itidem idem non credere quo ad alium effectum, ut pluribus exemplis luce clarius probat, & in proposito multum not. declarat doctis. Doctor Nauar. in c. si quis autem. nume. 102. & pluribus seqq. usque 115. de poeniten. distin. 7. Itaque poterit scriptus hæres in proposta facti specie credere illam uere

fuisse uoluntatem testatoris qui ipsi fecit hæredem ad effectum licite in conscientia bona hæreditaria retinendi, & tamen ueniens ab intestato poterit id non credere ad effectum excludendi hæredem scriptum, ut supra; quæ omnia hæcenus ab alijs non ita declarata reperies; & ita pariter hæc conclusio declarari debet, ut dictum est supra de scriptis hæredibus, num. 37. in uersu. sed tamen, uidelicet nisi ueniens ab intestato haberent 46 conscientiam læsam, & erroneam quam deponere non possent, prout in terminis bene declarat Alexan. in d. l. nemo potest. col. pen. in princ. uersu. nisi tamen ueniens ab intestato. & per late adducta supra par. hac 3. cap. 1. nume. 37.

47 Prout etiam nisi scirent pro certo uoluntatem testatoris, quod uoluerit bona sua peruenire ad hæredes scriptos, & quod nulla fraus in huiusmodi testamento interuenit, quia tunc non possent retinere bona absque peccato mortale, nec ea à scriptis hæredibus auocare in hoc foro conscientie sub solo prætextu omissionis solennitatis, prout nec posset hæres scriptus, aut legitimus, quisque bona possideret, recusare soluere legata, ubi certi essent de uoluntate testatoris sub eo tantum prætextu, quod in ea non interuenerit solennis numerus testium, aut alia solennitas iuris positiuæ, puta registrationis, prout in terminis questionis Cald. ut tradd. Ang. in §. si uero expressim. in auth. de hære. & fal. Abb. in d. c. quia plerique. nume. 42. cum seqq. de immuni. eccl. & in c. cum esses. 2. lec. num. 7. & sub nume. 10. de testamen. Ripa in d. l. nemo potest. nume. 101. Rube. Alexandri. consi. 107. nume. 2. Neuiza. consi. 26. nume. 13. Port. consil. 12. nume. 14. & latissime Fernan. Vasq. de success. crea. d. §. 2. nu. 9.

nu. 9. & seqq. Alcia. in l. quinq; pedum. nume. 15. C. fin. regun. & in consi. 53. nume. 12. tomo 3. lib. 9. & consi. 157. nume. 6. eo. lib. 9. late quoque Alcia. in d. c. nouit. nu. 29. & 30. cum seqq. de iud. & nouissime quoque Francif. Mantica d. lib. 2. titu. 14. nume. 27. & ex Theologis hoc uoluit Silue. uer. testamentum. 1. q. 5. ad fi. uer. quartum. ubi secundum Archi. & ueritatem (ut is dicit) si quis sanus, uel infirmus sanæ mentis non uiolentatus, nec circumuentus, sed liber disponit de rebus, quibus potest per scripturam, aut uerbo solum sine notario, & testibus debitis, standum est huic dispositioni in foro conscientie, & hæredes, quibus de hoc costat certitudinaliter ad hoc tenentur in foro animæ iuxta cap. ultima uoluntas. 13. q. 2. quamuis aliter dicendum sit in foro causarum, ut ibi per eum; non enim potest omitti ultima uoluntas citra læsam conscientiam, ut est tex. melior de toto corpore iuris ciuilibus in l. militis. cum gl. uer. conscientiam. ubi not. Bald. C. de religio. & sump. fune. ad idem quod idem Silue. post Anto. de Butr. & alios firmat in uer. alienatio. sub nume. 12. cum quo consentit Adria. quolib. 6. art. 1. relat. per Domi. Soto de iust. & iu. libro 4. q. 5. articu. 3. in princ. & Couar. alios quoque citans in d. c. cum esses. sub nume. 5. in uersu. postremo. de testamen. ubi attestatur de communi, quibus accedant late trad. infra nume. 105. cum seqq.

48 Hoc enim testamentum minus solenne de iure positiuo in quo interuenit libera uoluntas testatoris ualidum est de iure naturali, & arctat, & obseruari debet in foro conscientie, ut late supra hac par. cap. 1. num. 45. & ceteris seqq. usque ad fin. & inde oritur naturalis obligatio, ut ibi nume. 55. & latissime cap. 2. nume. 3. cum seqq.

unde ut dicunt Abb. in d. c. cum esses. lec. 2. nume. 7. Fernan. Vasq. & plures ex proxime allegatis. nume. 47. omnis qui certus est de uoluntate testatoris, & illi contrauenit sub prætextu quod non interfuit solennis numerus, aut alia solennitas de iure positiuo requisita, peccat mortaliter, prout etiã uoluit Ange. in l. pen. §. illo. nume. 3. & sequen. C. de necess. ser. hære. instit. Corn. consi. 119. nume. 34. uolum. 2. late Alcia. d. c. nouit. nume. 29. cum seqq. & aliis in locis proxime allegatis Boer. decif. 249. nu. 19. post med. uersu. & peccat mortaliter. & post alios per eum relatos late etiam Lud. Zun. qui attestatur, & probat hanc esse communem, & ab ea non esse recedendum in respon. pro uxo. num. 41. cum seqq. quibus addo supra in terminis adducta par. 1. cap. 3. nume. 8. cum sequen. & idcirco contra eum 50 qui certus est, ut supra potest procedi per uiam denunciationis euangelicæ, ut per Ang. Corn. & Alcia. proxime allegatos Gemi. in consi. 49. nu. 1. & 2. Iaf. in l. cum quis. nume. 14. C. de iu. & fac. igno. Ripa in d. l. nemo potest. nume. 98. Imo. in d. c. cum esses. col. fin. post Anto. de Butr. quem ibi refert Abb. sub nume. 8. ad med. & est communis, ut attestatur Fernan. Vasq. de success. crea. d. §. 2. nu. 17. quamuis ipse ibi, & Couar. in d. c. cum esses. sub nume. 10. in uersu. octauo. & in regula peccatum. par. 2. §. 3. nu. 9. & sequen. contrarium uoluerint, sed tamen à communi non est recedendum, quia communis est, & uerior; prout ultra præmissa, inde luce clarius comprobatur, quia ex tali testamento, ut proxime dictum fuit oritur naturalis obligatio proficiscens ex libera uoluntate testatoris, quæ licet in foro causarum non mereatur executionem, tamen ratione peccati ad illam obser-

obseruandam competit uia denunciationis euangelicæ, ut per Imo. proxime allegatum iux. trad. per Inno. in d. c. nouit. & Bar. in tract. ad reprimen. in uer. denunciationem. sub num. 10. ubi indistincte concluditur eam competere ubicunq; adeft naturalis obligatio proficiscens ex consensu, ut in pacto nudo, & similibus, prout etiam per Anch. in regula possessor. col. 10. sub num. 19. in uersif. quo ad factum. de regu. iu. lib. 6. & Abb. in cap. si. nume. 22. de præscript. & in d. c. nouit. nume. 49. in addi. & supra cap. proximo. nume. 67. circa quod uide not. Theoricam Bald. in auth. ad hæc sub num. 8. uersif. sed ponamus. C. de usu. ubi in effectu uoluit, quod etiam statuto talis naturalis obligatio est consensu proueniens prohiberi non possit per quæcunq; uerba loquatur, siue fingendo, siue disponendo, quia autoritas statuentium non potest eneruare naturalem rationem, & ipsam ueritatem, nec ipsam ueram iustitiam abolere, in qua fundatur euangelica denunciatio, ut ibi latius per eum.

Est præterea circa prædicta aduertendum, quod ubicunq; testamentum esset conditum iux. formam d. c. cum esses. cum duobus tantum testibus adiuncto parocho in locis, ubi seruandum esset ius canonicum, licet id minus solenne esset de iure ciuili, non tamen competeret uia denunciationis euangelicæ, eo quia tunc competere remedium ordinarium in foro fori, quo casu cessat istud extraordinarium, & subsidiarium denunciationis euangelicæ iux. l. in cause. la seconda, in prin. ff. de mino. l. quædam. in prin. & ibi no. doc. ff. de eden. & l. in prouinciali. ubi latissime Bar. Alber. & cæteri. ff. de no. ope. nuncia. & in terminis post Inno. Host. & Io. And.

in d. c. nouit. trad. Bar. in d. trac. ad reprim. uer. denunciationem. nume. 9. Bal. in auth. ad hæc. C. de usu. num. 6. Ancha. in regula ea quæ. nume. 15. & 16. de reg. iu. lib. 6. de quo late & docte Doctor Nauar. doctissimus in relectio. d. cap. nouit. notabili sexto. nume. 22. de iud.

54 Præterea est multum caute animaduertendum, quia uideretur multum difficile, & penè impossibile in terminis quibus loquimur obtinere per hanc uiam denunciationis euangelicæ, siquidem non satis esset probare liberam, & nudam hanc uoluntatem testatoris per duos, tres, aut plures testes, minus tamen septem à iure requisiti, cum possit ueniens ab intestato tuta conscientia illis fidem non adhibere cõformando suam cõscientiam cum conscientia legum, ut late supra nume. 38. & multis seqq. declarauimus, adeoquod non posset per hanc uiam obtineri, nisi adiuctis alijs quibusdam manifestis indicijs, ex quibus liquido constaret ipsum hæredem legitimum ab intestato habere certam conscientiam de uoluntate deliberata & sincera testatoris, & ita bona cū peccato retinere, aut saltem cum conscientia erronea iux. trad. per Bart. in d. uer. denunciationem. nume. 17. in fi. cum seqq. Inno. Io. And. & cæteri in d. c. nouit. ubi Abb. no. & latissime nume. 53. cum seqq. & Bald. in d. auth. ad hæc. num. 6. & 7. quod qualiter constare possit nimis uidetur difficile, imo ut dixi penè impossibile, cū semper possit denunciatus negare se habere talem conscientiam, & certam conscientiam de intima, & sincera uoluntate testatoris, & quod illa absque ulla seductione, fraude, & dolo processerit, cum in animæ iudicio standum sit solum dicto ipsius denunciati, ut dicunt Inno. & cæteri proxime allega-

ti iux. c. significasti. el secondo. de homicid. & c. tua nos. cum ubique not. per glof. & doct. de sponfa. & glof. in clemen. 1. in fi. in uer. quam cito com. mode. de poen. saltem accedente eius iuramento, ex quo non sumus mere in foro poenitentiali, in quibus terminis procedunt doct. proxime allegata, prout & loquuntur, & declarat gl. not. in cle. 1. uer. habita. in fi. de priui. stabitur ergo eius dicto saltem, ut dixi cum iuramento de his quæ ab eius animo, & de secreto conscientia dependent iux. text. in c. in lectum. iuncta glo. 34. q. 2. & in c. presentium. de testin. e. pastoralis. de except. & in c. si uero. el secondo. ubi glo. allegat concordant. de senten. excommu. & opt. glo. in c. significasti. el primo. ubi late Felin. de homicid. & gl. in c. proposui. l. 82. distin. cum alijs allegatis per Felin. Bar. in l. inter omnes. §. recte. nu. 2. ff. de furt. & alibi passim, ut latissime per Iaf. in §. sed iste. num. 88. cum pluribus seqq. insit. de actio. præsertim quod etiam in casu certo possent uenientes ab intestato licite etiam in foro conscientia bona retinere sequendo opi. Couar. & Domi. Soto, ut infra proxime in uersif. postremo. sub nume. 56. & nume. 57. cum seqq. latius ostendetur.

Sed tamen in subsidium, quando nec per hanc uiam denunciationis legatarij, & hæredes scripti contra uenientes ab intestato (bona testatoris forte detinentes). obtinere possent propter difficultatem forte probationis iux. proxime adducta, possent saltem eis relicta, aut tantundem æquiualens in hoc foro conscientia occulto subtrahere, quia quocunq; ingenio possunt sibi satisfacere non peccant iux. Bald. in l. 1. nu. 5. & post eum late Iaf. alios cumulans, & attestans Theologos ita tenere. col. 4. in uersif.

aliam utilitatem. C. de testa. & Iaf. in d. l. cum quis. sub num. 14. C. de iu. & fac. igno. quod uerius est contra Couar. in d. c. cum esses. sub nume. 10. in uersif. sexto. iux. Inno. & cæteros in c. olim. el primo, & ibi Abb. nume. 23. de restitu. spo. & gl. ordi. in c. ius gentium. in gl. 1. distin. Bal. in l. 2. nu. 72. C. de ser. & aqua. & in l. 1. ad fi. C. unde ui. Floria. in l. itaque. ff. dd. l. aqua. Hyppo. de Marfil. singu. 177. in uersif. item etiam ad propositum. Cagno. in l. 2. num. 207. ff. de orig. iu. Alex. consil. 127. num. 8. uolu. 4. quod late com. probat Pau. de Cast. in cõsi. 399. col. j. par. 1. & Ancha. in regula peccatum. nume. 11. ad fin. uersif. sed in foro conscientia. in 12. col. de regu. iu. libro 6. Abb. in cap. 1. sub num. 7. de his quæ ui. & in cap. sicut. el terzo. nume. 15. de iure iu. Ripa. in c. 1. sub num. 89. in uersif. tertius casus. de iud. Iul. Clar. lib. 3. senten. §. furtum. uersif. excusatur autem. Tiraq. in præfa. retrac. lignia. nume. 70. & bene declarat Alexan. in cõsi. 135. col. 1. uol. 1. & Felin. in c. 2. nume. 36. in fi. de sponfa. & in c. quoniam. nume. 13. de simo. late Alexan. cõsi. 135. col. 1. & seq. uolum. 1. cum alijs adductis ab ipso Couar. uaria. resolu. lib. 1. cap. 2. nume. 15. Rebus. in l. uni. notabili 9. nume. 13. & 14. C. de senten. quæ pro eo quod interest. & ex Theologis Conrad. & contraft. quæst. 32. & q. 42. ubiq; in 2. concl. Caieta. 2. 2. q. 66. art. 5. in respon. ad tertium. S. Anto. par. 2. titu. 1. cap. 51. §. 1. Per. de Palu. in 4. senten. distin. 5. q. 2. ar. 2. concl. 5. Silue. uer. furtum. q. 13. Soto de iust. & iu. lib. 5. q. 3. articulo 3. col. 4. in uersif. restat enim dubium. usque ad fin. & alij quos refert Couar. proxime allegatus. Prout etiã qui bonum ius fouet in causa principali potest uti cauillationibus pro illius defensione, dum tamen abstineat

à mendacio, ut præter Abb. in d.c. 1. nume. 7. de his quæ in Martil. & Tiraquel. proxime allegatos est glos. ordi. & communiter approbata in c. cupientes. uers. malignantium. de elect. lib. 6. in c. dominus. uers. ex insidijs. 23. q. 2. Dec. in confi. 690. nume. 3. & in l. ea est natura cauillationis. num. 2. & 3. ubi latius Cagno. num. 12. & 13. cum seqq. ff. de reg. iu. & post Imo. in cap. 1. ad fi. de muru. petitio. bene declarat Alex. in l. qui totam. nume. 2. & 3. cum seqq. ff. ad trebel.

Postremo est maxime aduertendū, quod licet uerum sit ut supra firmamus iux. communem nume. 47. cum pluribus seqq. uenientes ab intestato peccare mortaliter contraueniendo uoluntati testatoris, illamq; oppugnādo sub solo prætextu omiffæ solennitatis numeri septē testū, aut similis, quam tamen ipsi pro certo comperitam habent, nihilominus licite in foro conscientiæ, & absque ullo peccato poterunt illam oppugnare adhærendo contrariæ opin. quam etiam in casu nostro tenent, & firmant per plura non leuia fundamenta Domi. Soto maximus Theologus de iust. & iu. libro 4. q. 5. articulo 3. & doctissimus Cano. Couar. in d.c. cum esses. nu. 6.

57 cum seqq. de testam. quia in huiusmodi actibus moralibus, ubi adest uarietas opinionum inter doc. licet eligere opi. quam quis uult iux. trad. per Cano. communiter in c. ne innitaris. ubi post alios Felin. nume. 5. & Dec. lect. 2. in fin. de constit. Silua nuptia. lib. 5. sub num. 74. late Cora. de com. opi. lib. 2. titu. 9. nume. 172. Nauar. in suo manua. confes. cap. 27. num. 286.

58 nec peccabit is qui unam elegit, licet postea appareat contrariam opi. fuisse ueriores, & illam, quæ tenebatur non subtiliter inuestigatam falsam esse. iux. gl. no. ibique Abb. in cap. ca-

pellanus. num. 6. de fer. Silua nuptia. lib. 6. nume. 4. & nume. 7. Alexan. in confi. 1. nume. 9. uolum. 2. Iaf. in l. cum prolatis. num. 16. ff. de re iud. Marza. in materiam fidei commif. pag. 18. in fin. in uers. illud tamen est tenen.

59 Et late Silue. in uer. opinio. nume. 1. & licet in foro contentioso, ubi est diuersitas opin. inter doct. sit eligenda communis quando de communi apparet iux. latissime per nos adducta supra par. 1. cap. 16. nu. 50. quod etiam in foro conscientiæ dicit procedere Cora. de com. opi. lib. 2. titu. 8. nu. 17. cum hoc etiam teneant Summistæ, ut ibi per eum, prout de communi apparet in terminis istis de quib. nūc loquimur, ut supra nume. 47. tamen in foro conscientiæ ea non est necessario sequenda, sed in hoc foro ad effectum non peccandi sufficit pro uera eligere unius opi. quem merito censemus uirum ad id idonea scientia, & conscientia præditum, ut not. declarat huius qualitatis prædictus eruditissimus Nauar. d. cap. 27. nume. 288. in fin. & seq. cui adde Tabie. uer. opi. sub nu. 4. in uers. sexto. quicquid dicit Cora. proxime allegatus.

60 Ergo, ut diximus contra hanc nostram declarationem communiter approbatam per plura fundamenta tenent doctissimi Couar. & Domi. Soto proxime allegati ante nume. 57. firmantes hæredes legitimos ab intestato uenientes posse licite in foro conscientiæ retinere bona testatoris, & ea à scriptis hæredibus auocare etiā quod certo comperitam habeant contra se uoluntatem liberam testatoris, eo quod iure legitimo (quod obseruandum est in foro conscientiæ) testamentum deficiat, ubi in eo solennis numerus testium adhibitus non fuerit, quinimo in hoc casu secundū Couar. hæredes scripti, & legatarij quæ-

uis

uis & ipsi habeant pro se comperitā, & certitudinaliter cognitam uoluntatem liberam testatoris, non poterunt in foro conscientiæ bona eis relicta retinere, sed ea legitimis intestati hæredibus restituere tenebuntur, ut per eum in d.c. cum esses. num. 10. quamuis in hoc ultimo minime contentiat Domi. Soto. d. articu. 3. col. pen. in uer. si. nunc igitur.

Verum sustinendo nostras supra firmatas communes conclusiones, ad fundamenta in oppositum per Couar. & Domi. Soto adducta opus est re-

61 spondere, quibus absolutis remanebit pariter absoluta totius huius nostri tract. disputatio. Ad primum igitur, quod leges ciuiles, quæ huiusmodi testamentum minus solenne ex defectu numeri testium reddant ipso iure nullum, sint ualidæ, & consequenter seruandæ in foro conscientiæ, ut supra nume. 38. 39. & pluribus seqq. respondetur. Primo, quod argumentum non concludit nisi quo ad ualiditatem actus in foro fori, quia lex non prohibet, quod quis aliter non testetur, nisi cum solenni numero testium, sed testamenta aliter facta non approbat, & ita illis non dat fomentum in foro fori, ut late supra par. 1. cap. 3. nume. 65. 66. & pluribus seqq. & supra cap. proximo. num. 55. & multis seqq. & idcirco nihil obstat, quin seruandum sit in foro conscientiæ, ut patet ex his quæ late tradidimus supra hac par. cap. 1. num. 45. & multis seqq. usque ad fin. ubi ostendimus, quod huiusmodi testamentum, licet sit nullū de iure positiuo, tamē cum in eo adsit liber, & spontaneus consensus testatoris, ualidum est de iure naturali, & idcirco seruandum est in foro conscientiæ in quo attenditur ueritas iuris naturalis, omiffa quacunque solennitate iuris positiuo, ubi certum est,

quod in eo actu cessant fraudes, & deceptiones propter quas uitandas lex ciuilis eas solennitates introduxit, & idcirco in casu isto non attenditur, nec arctat lex positiuā in foro conscientiæ, ut late per Felin. in cap. 1. nume. 39. & 40. de constit. & latius supra d.c. 1. nume. 47. & nume. 48. cum multis seqq. usque ad fi. præsertim, quod lex positiuā in casu isto annullans testamentum ex defectu omiffæ solennitatis testium etiam ubi clare constat de uoluntate testatoris, puta ex confessione patris, uel aliter quis de ea certus est iux. late trad. supra nume. 19. cum pluribus seqq. uidetur nimis rigorosa, & fouere lucrū odiosum uenientibus ab intestato contra naturalem æquitatem, & idcirco minime seruanda in foro conscientiæ, ut per Abb. sing. in c. filius noster. nume. 3. de testam. & infra num. 104. latius declarauimus.

Præterea ad fundamentum istud respondetur, ut per magistrum Michaelem Ordinis Carmelitarum utrū profundæ scientiæ, & optimæ conscientiæ, quem in proposito refert & sequitur Ancha. in d. regula possessor. colu. 12. de regu. iu. lib. 6. uidelicet quod in lege duo attenduntur, littera, & intentio legislatoris, quarum principalior est intentio legislatoris, cum uirtus legis in mente principaliter consistat. l. non dubium. ubi Bal. not. & post eum Iaf. in primo notabili. C. de legib. l. scire leges. iuncta glo. & l. contra legem. ff. de leg. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iu. patro. l. in conuentionibus. ff. de uerbo. signifi. l. sed Celsus. §. si fundus. ad med. ibi, potius id quod actum, quam id quod dictū sit sequendum est. ff. de contrah. emp. l. si. ad med. ibi, cum sit iustum & c. C. quæ res pigno. l. promittēdo. in prin. ibi, magis enim res, quam uerba inueniendā

tuenda sunt. ff. de iur. dot. l. 3. ibi, non quod scriptum est, sed quod gestum inspicitur. C. plus uale. quod agi. l. si quis id quod. ibi, edicti quidem uerba cessabunt &c. ff. de iurisd. om. iud. l. sed Iulianus. §. mutui. ff. ad macedo. l. cum hic status. §. oratio. in uers. si sponius sponse. ff. de iur. dot. l. fin. ibi, incidit quidē in uerba &c. ff. qui pet. tuto. l. scire. §. aliud. ibi, sed & si maxime uerba legis hunc habeant intellectum, tamen mens legislatoris aliud uult. ff. de excu. tut. l. Gallus. §. & quid si tantum. in fin. ff. de lib. & post. l. 3. §. cōditio. ibi, sed melius est sensum magis, quam uerba amplecti. ff. de adim. lega. l. filiū. §. uideamus. ibi, quamuis edicti uerbis &c. ff. de bon. poss. con. tabu. l. si quis adulerium. ibi, ex sententia legis tenetur, quamuis uerbis non contineretur. ff. ad l. iul. de adul. & diuus pius rescripsit sententiam magis sequendam esse, quam scripturam. in l. diuus. ff. de fal. & l. impuberē. §. qui liberti. eo. titu. l. 1. §. incidit. ad fin. ibi, non ex uerbis, sed ex sententia. ff. ad turpilia. l. 2. in uers. sed ut subtilitati. C. de constitu. pecu. prior enim atq; potentior est, quam uox mens dicentis. inquit Cellus in l. Labeo. in fin. ff. de suppellect. leg. unde uerborū interpretatio nusquam tantum ualet, ut melior sensu existat. l. 3. ubi præter alios late Ias. C. de lib. præte. non ergo oportet ius civile calumniari, nec eius uerba captare, sed qua mente, quid diceretur animaduertere. inquit Paulus I. C. in l. pe. ff. ad exhiben. & idem Paulus in l. ubi pure. §. 1. ibi, nec uerba senatus consulti spectatur, sed sententia. ubi bene Ripa nume. 4. & §. ff. ad trebel. bonus tex. in c. sedulo. 38. distin. melior in cap. marcion. & basilides. 1. q. 1. optimus in c. humane aures. 22. q. 5. ubi refertur Gregorius dicens, quod non debet quis uer-

ba considerare, sed uoluntatem, & intentionem, quia non debet intentio uerbis deferuire, sed uerba intentioni. c. secundo requiris. de appella. & in c. in ijs. in fin. de uerbo. sig. & alibi idem Gregorius, rogo non uerbum ex uerbo, sed sensum ex sensu transferri, quia plerumque dum proprietates uerborū attenditur, sensus ueritatis amittitur. cap. propterea. eod. titu. de uerbo. sig. & Beatus Hilarius inquit intelligentia dictorum ex causis est assu menda dicendi, quia nō sermoni res, sed rei est sermo subiectus. c. intelligētia. itidem. eod. titu. de uerbo. signi. c. si postquam. ibi, sed etiam ex sui mente. ubi bo. glo. & late Ancha. & alij de elect. lib. 6. clem. 1. in uers. uerum, quia sepe factus H. ibi, non uirtutem, & mentem, sed nudum uerborum infectans corticem sensumque confundens. de iure iur. & per trad. Ang. in cōsil. 389. sub nume. 2. Abb. late in consi. 75. num. 6. ad si. cum seq. uolu. 1. & per Dec. in l. semper in stipulationib. ff. de regu. iur. & infinita cumulat Tiraquel. in l. si unquam. uer. libertis. nume. 47. & 48. cum alijs seqq. C. de reuocan. dona. & quo ad ultimas uoluntates latissime supra par. 1. cap. 3. nume. 37. & 38. cum seqq. Cum igitur conscientia debeat se legibus conformare, ut ipsi Couar. & Domi. Soto testantur; sequitur quod recta conscientia debet se potius conformare intentioni, quam literę, prout etiā sic oportet facere in l. Diuina, quæ non minus obligat, quam ciuilib. & hoc est quod intendit Apostolus 2. ad Corinth. 3. littera occidit, spiritus autē uiuificat; nam & is dicitur seruare legem, qui eam adimplet secundum sententiam, licet eam non adimpleat secundum uerba; illam infringit qui eam infringit secundum intentionem, & sententiam, licet non secundum uerba iuxta

tex.

tex. in c. si. & ibi Dyn. de reg. iur. lib. 6. & d. l. non dubium. in princ. ubi Bal. & Ias. proxime allegatus not. quod uirtus legis non consistit in uerbis, sed in mēte. Nauar. in rub. de iud. sub nu. 75 uers. quare certo credo. & opt. in simi li proposito Asten. lib. 5. tit. 28. ar. 3. q. j. ad med. ibi præcepta iuris positiu. & quia solennis numerus septem testium a iure positiuo principaliter est intro ductus, ut malitijs & fraudibus obuietur, utq; uoluntas clare cognoscatur, & cognita obseruetur, & suum fortia tur effectum, ut probat tex. in l. fin. C. de fideicō. cum lausime adductis supra par. 1. c. 3. nu. 36. 37. sequitur quod uoluntas testatoris, de qua clare constat obseruari debet etiam si scriptura testamenti solennitate iuris careat, quia sic obseruatur principalis intentio legislatoris, ut latius per Ancha. proxime allegatum in d. regula possessor. col. 12 de reg. iur. lib. 6.

66 Quibus secundo non obstat quod lex, ut inquit Do. Soto accidentarios casus non respiciat, sed eos qui ut plurimum contingunt. Iura constitui. cū tribus seqq. ff. de leg. quod & nos latissime ostendimus & comprobauimus supra par. 1. c. 3. nu. 44. cum pluribus seqq. & consequenter licet solennis numerus testium sit introductus ad obuiandū fraudibus, & fraus in aliquo casu particulari cesset, non tamen cessare debeat eo casu legis uinculum, quod pluribus exemplis nititur cōfirmare Dom. Soto de quibus infra particulariter erit discutiendum.

Et confirmatur fundamētum, quia cum lex sit posita uniuersaliter & in communi, non autem in aliquo casu particulari. l. 1. & l. iura. non in singulas. ff. de leg. c. erit autem lex. 4. dist. & probat Dom. Soto de iust. & iur. lib. 1. q. 6. artic. 1. cum alijs late adductis supra par. 1. cap. 3. nu. 44. & nu. 56. nec

67 eius ratio tendat ad aliquem particularem finem, idcirco non fat est, quod causa, ratio, & finis legis cesset in aliquo casu particulari, ut deficiat uis legis, sed opus est, ut cesset in communi & uniuersaliter, ut per Dom. Soto in d. lib. 4. q. 5. art. 3. in 2. ratione suæ opi. & in solu. ad argumenta partis contrariæ, & late per Couar. in d. c. cum effes. nu. 8. ad fi. & seq. quod firmat & late probat Sarmien. olim Rotæ auditor præstantissimus Selec. interpre. lib. 3. c. 12. num. 8. per totum. idemq; Dom. Soto de iust. & iur. lib. 1. q. 6. arti. 8. col. fi. in uers. quod si fisciteris; ex quibus nituntur soluere aliud nostrū principale fundamentū huic fere aduersum, dum dicebamus, quod ubi cessat in aliquo casu particulari fraus, & deceptio, propter quas uitadas lex introduxit in certo actu aliquas solennitates, puta in terminis testamenti, de quib. est principalis sermo noster, solennem numerum septem testium, & adest liber consensus testatoris, tūc in foro conscientię ualet actus omiffa. l. solennitate, & sic eo casu cessat legis uinculum, ut latissime supra hac par. c. proximo. nu. 47. & seqq. non. n. sufficit, ut ipsi Dom. Soto, Sarmien. & Couar. dicunt causam legis in particulari cessare, sed opus est, ut cesset uniuersaliter ad hoc ut cesset. l. dispositio, prout ante eos uoluit Bald. in l. nō dubiū. sub nu. 7. C. de leg. & in l. 1. lec. 1. col. j. in uers. in ea. gl. ibi, sed impulsua. ff. de fer. & Bald. refert & sequitur Alex. in consi. 32. sub nu. 6. ibi per quam letiam dicit Bald. uolu. 7. & Aret. in l. 2. ff. de uulga. & pupil. sub st. quem refert & sequitur Tiraquel. san. cau. limit. 32. & idem Tiraquel. limit. 7. & limit. 9. ibidem. Aym. in consi. 192. qui loquitur in præcis terminis quæstionis proposiæ. nu. 21. ad fi. Mantica de coniec. ult. uolun. lib. 2.

LL tit.

ut. 14. sub nu. 15. uerf. secundo. & uoluit Caiet. sup. 2. q. 120. per plura fundamenta, quæ refert doctissimus Nauar. in sua famigerata relec. cap. nouit. de iud. in rub. iud. nu. 72. in uerf. decimum octauum. & fuit opinio antiquorum, quos refert Innoc. in c. quia plerique. in fi. ubi Anch. Ant. de But. Card. & late post alios Abb. num. 38. 39. de immu. eccle. quos ad longum refert, nihil tamen firmans Tiraquel. eo. trac. cessan. cau. par. 1. nu. 169. usq; 174. sed & id firmat Fortu. de ult. fi. illa. 15. & 16. quem refert & sequitur Couar. proxime allegatus, & idem Couar. in epito. de sponsa. par. 2. c. 6. §. 9. nu. 8. unde in hoc casu particulari, ubi cessat ratio legis, nihilominus opus est dispensatione superioris, qua opus non esset si in eo casu cessaret uinculum iuris, ut concludit Couar. ibi, & late etiam Dom. Soto de iust. & iur. lib. 1. q. 7. art. 3. & eo. lib. 1. q. 6. ar. 8. & Sarmien. supra proxime allegatus sub d. nu. 8. in uerf. & hoc manifeste apparet. prout etiam respectu fori contentiosus, hæc omnia quoque deduximus supra par. 1. c. 2. nu. 32. & 33.

Hoc inquam fundamentum quod Dom. Soto. & Couar. ubiq; solidissimum arbitrantur, parui est ponderis, & momentis, hæc enim fuit antiqua quæstio, de qua in terminis huius totius conscientia per Inno. in d. c. quia plerique. ad fi. & cano. omnes, & præsertim Abb. nu. 38. & seq. ex cuius dictis potest colligi responsio, & firmari conclusio contra Couar. & Dom. Soto. Sarmien. & alios proxime allegatos; nam & si lex sit uniuersaliter posita, & in communi, tamen applicatur ad casus particulares, ut docet Caiet. ad Thom. super 1. 2. q. 90. artic. 2. & idcirco quemadmodum uerbis legis cessantibus in casu aliquo particulari cessat legis dispositio. l. 4. §. toties. ibi, si sit cui

denuncietur. ubi Pau. de Cast. & cæteri. ff. de dam. in se. l. hos accusare. §. oibus. ff. de accus. cum mille sim. allegatis per copiosissimum Tiraq. in l. si unquam. uer. libertis. nu. 2. C. de reuoc. dona. & per nos sup. c. 10. nu. 148. & 149. ita quoque legis ratione, aut causa cessante in casu particulari cessare debet legis dispositio, ut probat tex. in l. quod dictum. ff. de pact. l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patr. & uideret tex. in c. & si Christus. ad fi. uerf. quemadmodum ergo Paulus, licet Couar. eum in contrarium adducat, de iure iur. ad idem. c. cum cessante. ubi cano. de appel. & c. post translationem. in uerf. cæterum. ubi glo. in uer. cessante. allegat concordant. de renuncia. latissime Nicco. Euerar. in locis lega. centu. 85. per totam. cum mille etiam sim. adductis per eundem Tiraq. cessan. cau. par. 1. nu. 125. & per nos supra par. 1. cap. 2. nu. 3. præsertim ubi ratio est expressa iux. late trad. supra par. 1. cap. 10. nu. 142. cum seq. uel unicitantum reddi potest quæ habetur pro expressa, arg. l. nominatim. ff. de lib. & post. iux. glo. quæ semper ad hoc allegari solet. in l. quamuis. quam ibi summe not. Bald. Pau. de Cas. & cæteri, ubi late Ias. post alios num. 6. cum seqq. C. de fideic. & pro regula firmat Bal. in l. maximum uitium. C. de lib. præter. & alibi passim, & bene declarat Pau. de Cast. in l. si uero. §. de uiro. ff. sol. mar. trad. Alex. in l. si constante. cum ibi late adductis per Rip. nu. 65. eo. tit. & Ias. in auth. quas actiones. iud. nu. 22. C. de fac. eccle. & Franch. per illum tex. in c. suggestum. ubi etiam Dec. in 2. not. attestans de communi & alia adducens de appel. Abb. in c. si. nu. 11. de rescri. Fel. in c. translato in fi. de constitu. & consulentes omnes cum infinitis propè congestis per Tiraq. cessan. cau. lim. 2. nu. 7. 8. & 9. cum seqq. et in correctorijs, u. sup.

- 71 sup. par. 2. c. 1. nu. 17. & prout in terminis declarat Abb. in d. c. quia plerique. nu. 39. dictum enim determinatur secundum suam causam. lita tamé.
- 72 in prin. ubi Bar. ff. de adm. tut. rō enim legis est ipsa lex, unde ita disponit rō legis, prout ipsa lex, prout hæc & plura sim. copiosissime congerit Fel. in c. tua nos. n. 3. de iure iur. & latius Tiraq. proxime allega. nu. 133. 134. & 135. cum seqq. & per nos supra par. 2. c. 9. nu. 24. quo fit, ut & si legis dispositio sit generalis, tamen per rationem restringatur, & est diuerso dispositio specialis per rationem generalem amplietur, ut latissime quoque probat ibidem Tiraq. num. 139. & 140. cum infinitis seqq. usq; 160. cū alijs ad hoc per nos supra adductis par. 1. cap. 10. nu. 31. & pluribus quoque fundamentis hæc comprobatur contra opi. Caiet. Nauar. in d. rub. de iud. nu. 73. & 74. cum seqq.
- Et nihilominus est diuerso quoque uidemus, quod cessante ratione, aut causa legis, non tamen cessat ipsa lex, pro quo Couar. in locis superius allegatis allegat tex. in clem. ad nostram. de hæret. ubi in uerf. secundo. apparet quod quamuis in homine quantumcunque perfecto cesset causa propter quam fuit institutum ieiunium, quæ est carnis castigatio, nō tamen ipse est solutus lege ieiunij. & in d. cap. & si Christus; quem nos pro contraria parte adduximus, apparet quod & si iuramenta sine causa sint prohibita, ad hoc ne ex incauta iuratione periuria facile oriantur, non tamen cuiquam licitum est sine ulla causa iurare, etiam si uerum iuret, cum alijs congestis per Tiraquel. proxime allegatum d. nume. 160. ex quibus patet quod uis non stat in eo, quod lex sit posita in communi, & ratio seu causa cesset in particulari, nec ne, sed aliunde ueritas, & resolutio huiusmodi brocardi pen

det, uidelicet à cōi distinctione inter causam finalem & impulsuam, ut prima cessante cesset lex, & procedant primo per nos supra adducta nu. 70. secunda uero uidelicet impulsua cessante non cesset lex, iux. secundo loco adducta nume. 74. & seqq. cum latissime congestis sup. par. 1. c. 2. nu. 22. quam distinctionem inter causam finalem, & impulsuam, ut supra glo. ubiq; approbat in c. quod pro necessitate. 1. q. 1. in c. duæ sunt. uer. propter criminolos. 1. q. 2. in c. post translationem. uer. cessante. ubi cano. omnes Host. in uer. impedimento. Ioan. And. Collecta. Card. Zabarel. col. fi. Abb. nu. 17. & latissime Imo. nu. 37. & alijs seqq. ac cæteri omnes. de renuncia. gl. in d. c. & si Christus in gl. pen. ubi præter alios late Henr. Boic. de iure iur. in c. cupientes. in princ. uer. periculosus. ubi Io. And. & alij de elec. lib. 6. & gl. quoque de iur. ciuili. in l. 1. uer. occupati. ff. de fer. in l. 1. §. 1. uerf. sexum. uer. causam. ff. de postulan. in l. si pecunia. in glo. magna ad med. ibi (item causa defectus). ff. de cond. ob cau. & in l. si repetendi. C. eod. in l. 2. §. fin. ubi Dyn. & late Bar. & cæteri. ff. de dona. & glo. fin. in l. generaliter. C. de epif. & cler. ubi Cyn. & latissime Bald. col. 2. & alijs etiam seqq. ubi refert Pet. dicens. quod ista materia fecit eum mutare. glo. in l. si mulier. C. de iur. dor. & in §. illis autem. uer. adiuuantem. & ibi Ang. Aret. nume. 3. insti. de milita. testam. Spec. tit. de disputa. & alle g. §. post hoc. nume. 12. & de instru. edi. §. nunc autem uiden. restat. uerf. item quod fuit ob causam. Io. Monac. in c. fin. ad fi. nu. 4. de hæret. lib. 6. late Dyn. in c. decet. & Franch. ibid. de regu. iur. eod. lib. 6. Bar. in l. in omni. ff. de adop. & in extrag. ad reprim. in uerf. ne ex eorum absentia. Bald. in repet. l. iurifurandum. col. 27. in uerf. de tertia

igitur principali q. ff. de iureiu. & in l. 1. col. pen. in prin. uer. item an cessatio rationis. ff. sol. matri. & in l. fin. in prima opposi. ff. de hæred. institu. Pau. de Cast. in conf. 3. 14. col. j. par. 1. Alex. in l. fi. notabi. primo. C. de edi. di. Adrol. Ripa in l. 1. nu. 30. C. de pac. Abb. in prin. proce. decretal. col. pen. in uer. sic. unde primo quæritur. Cano. omnes in cap. cum cessante. ubi post alios late Dec. in primo notabili de ap. pel. Fel. in c. cum nunciis. col. 1. de testib. Euerar. in locis leg. centu. 85. uer. si. sed istud debet limitari. & latissime, ut nihil ultra Tiraq. d. tract. c. essan. cau. limi. 1. per totam. Et ista est uera, & communis in hac materia omniū distinctio, & resolutio, quicquid absolute, & minus aduertenter cōtra cōmunes doct. dixerit Sarmie. uir alioquin doctiss. d. c. 1. 2. Selec. interpret. lib. 3. nu. 8. quāuis quod de causa finali dictū est, ut ea cessante cesset lex, non ita absolute procedit, sed plures recipit distinctiones, & declarationes per doct. præfatos, & late refert Tiraq. d. tracta. num. 160. & pluribus sequentibus par. prima. quibus postremo accedant late in proposito supra adducta par. prima cap. 2. nune. 22. & rursus nu. 29. cum aliis seqq. usq; 35.

78 Quare reducendo prædicta ad terminos de quibus est nostra principalis disputatio, uidelicet testamenti, nō solennis ex defectu numeri testium, est aduertent. quod cum ratio uitandi fraudes, & falsitates, quæ in ultimis uoluntatibus facile committi possunt, propter quam lex mota fuit ad introducendam hanc solennitatem amplioris numeri testium iux. l. fi. C. de fidei. cō. fuerit occasio quædam, & causa impulsua non finalis, ut late sup. par. 1. c. 2. nu. 20. cum seqq. idcirco ea cessante, ut puta, quia in aliquo casu res abiq; fraude processerit, non tamē cessare debet. l. dispositio, prout est de natura causæ impulsuæ iux. d. l. 1. §. 1. in uer. sexum. ff. de postulan. cum latissime adductis per Tiraq. cef. cau. limi. j. nu. 1. & 2. cum seqq. ut ibi nos. d. par. 1. c. 2. latissime ostendimus nu. 22. & pluribus seqq. quinimo etiam si hæc posset dici causa finalis, adhuc tamen ea in aliquo casu particulari cessante, nō tamen cessaret. l. dispositio annullando testamenta condita abiq; solenni numero testium, non quidē ea ratione, qua mouetur Couar. & Soto, qd̄ lex sit posita in communi, quæ (ut supra diximus) parū ualet, sed per alia plura per nos adducta ibi in d. c. 2. num. 22. & seqq. & rursus sub nu. 26. uer. ff. nec obit. isto casu. cum cæteris seqq. usq; nu. 34. ubi uiden. est; & consequēter remanet adhuc difficultas insoluta.

79 Pro cuius uera resolutione est animaduertendum, quod licet hæc procedant in foro fori, de quo in d. c. 2. ubi supra nos loquuti sumus, tamen prout ibi aduertimus sub nu. 33. secus in foro conscientie in quo traditur, & firmatur certa, & infallibilis regula, quod lex requirens aliquam solennitatem propter aliquem finem in certo actu adhiben. nō habet locum in eo foro ubicunq; in aliquo casu cessat ratio, & causa legis, nec contrauentū est fini propter quem lex introduxit illam solennitatem, & idcirco in foro conscientie ualet actus in casu hoc abiq; legis solennitate, licet secus in foro fori iux. regulam illam Inn. in c. qd̄ sicut. de elec. ab omnib. celebratū, de qua in proposito latissime sup. hac par. c. 1. nu. 48. cum seqq. cui in effectu conuenit similis regula, de qua

80 per Archi. in c. utinam. 76. dist. qd̄ si quis transgrediatur legem præcepti, & non contraueniatur fini legis pp̄ quē præceptū emanauit, nō incurrit peccatū mortale secluso cōtēptu, qd̄ alias

alias incurreret post S. Th. per eū relatū, qui hanc regulam trad. 2. 2. q. 147. ar. 3. in resp. ad secundum. idem in 4. senten. distin. 15. q. 3. ad quartam quæstionem in respon. ad tertium. & late sequitur Gem. in c. generali. sub nu. 12. in uer. si uero poena. de elec. lib. 6. Abb. in c. quoniam contra. nu. 6. Feli. nu. 11. & Dec. nu. 17. & Bero. sub nu. 60. & 61. notabili 9. de proba. Cur. iu. consi. 12. nu. 10. ad fi. & seq. Tiraq. cef. san. cau. par. 1. nu. 18. Nauar. in d. rubr. de iud. sub nu. 74. in uer. sexto facit. bene in proposito declarat Alfonso. à Cast. de lege poena. lib. 1. c. 5. in tertio documento pag. 83. & seq. & in quinto documento pag. 90. & 91. inferrentes propterea ad præceptum ieiunij, quod si quis illud transgrediatur dum modo non ex contemptu, nec cōtraueniatur fini propter quem est institutum ieiunium non incurrit peccatum mortale, ut uoluit Tho. in locis supra citatis & late Caieta. ad eum 2. 2. d. q. 147. ar. 3. in respon. ad secundum. de quo Silue. uer. ieiunium. nu. 21. Tabie. eo. uer. ieiunium. q. 8. sub nu. 9. & summa Asten. lib. 5. ti. 28. ar. 3. q. 1. & Alf. à Castro proxime allegatus, unde dixit Arch. in d. c. utinam. quod constitutio humana non eodē modo obliget oēs, sed prout requiritur ad finem propter quem est inducta; & consequenter ad arg. Couar. & Dom. Soto formaliter respōdetur, quod & si procedere possit in foro fori, nō tamē in foro poli, & conscientie, prout et in effectu respondet & declarat Dec. in d. c. quoniam contra. nu. 17. ad fi. de proba.

Et ut res ista ac ratio diuersitatis inter forum fori, & conscientie patentior fiat, quia hinc pendet ueritas, & resolutio totius huius difficultatis, repetenda sunt ea, quæ supra par. 1. c. 3. à nu. 44. & multis seqq. tradidimus, 82 nempe quod finis, & principale in-

83 tentum iuris ciuile est conseruatio ciuile societatis inter homines pro bono publico mundano, intentum quod omnis lex humana quæ iusta sit & ualida debet habere respectum ad bonum commune, & non ad actus particulares, quia nec possibile, nec expediens id fuisset, ut ibi late ostensum fuit, attento fine boni cōmunis, quod præcipue fit procurando quietū, & pacificū itarum Reipublicæ obuiando litibus, & discordijs, quæ est præcipua cura legislatoris, iux. l. properandū. in prin. C. de iud. cum sibi adductis. nu. 47. & seqq. sufficit ergo pro iustitia, & 84 ualiditate legis ciuile, quod eius rō, & dispositio sit uniuersaliter, & in cōi iusta & utilis Reipublicæ, quāuis non in quolibet casu particulari; exempli gratia in terminis præcisiss. testamēti, de quib. est principalis noster sermo, lex ut ibi latissime ostendimus quæ statuit in defunctorū ultimis uoluntatibus septē testes esse adhibēdos ad hoc, ut res libere absq; dolo, & fraudis suspicionē procedat, ut ultimæ uoluntates morientium liberū fortiantur esse cōi, iusta salubris, & utilis fuit Reipublicæ propter bonū cōe, & publicam ciuiliū 85 utilitatē; unde quamuis accideret aliquis casus particularis, in quo forte testator non potuisset tot testes adhibere, non tamen esset expediens scdm̄ finē boni cōis, in quem intendit ius ciuile propter hunc casum particularē, quod in eo recederetur à forma per legē introducta, quāuis ex hoc in eo casu particulari contraueniatur uoluntati testatoris, quia alias esset præbere materiā litibus, & fraudibus ipsis, quibus lex ipsa maxime obuiare intendit, ut ibi latissime ostendimus d. nu. 44. & cæteris seqq. usq; 65. & per consequens quāuis attento iure isto propter bonum publicum introducto lædantur aliqui singulares, & in particu-

lari, non tamen lex pro cōi utilitate introducta uiolari debet, ut ibi nu. 53 unde quamuis lex in casu isto particulari, & eo attento dura uideatur, seruāda est iux. l. prospexit. ff. qui, & à quib. de cuius intellectu latissime Fel. in c. si. quando nu. 11. & 12. de referi. & sup. par. 1. c. 2. nu. 54. ut per Anch. in d. regula possessor. col. 1. in uers. sed antequam procedam. de reg. iu. lib. 6. nec propterea quod in casu quopiam particulari contrarietate uoluntati testatoris & lædantur aliqui in particulari lex communis, & quæ principaliter ad bonum cōe respectum habet, ut iniusta aut peccati nutritiua censerī debet, cum minus malum in Republica habito respectu ad bonum cōmune hoc sit, quàm propter huius, aut illius particularis casus prouisionem præbere in uniuersum materiam litibus, occasionemq; fraudes excogitandi, nam de duobus malis illud per quod minus Republica ciuili societatis, & communis utilitas læderetur, eligendum fuit, ut in d. c. 3. ubi supra, præsertim nume. 54. & seq. latissime ostensum fuit.

Et hæc est uera ratio quare cum lex ab initio ex aliqua iusta & rationabili causa mota fuerit, ut in aliquo actu solennitates aliqua adhiberentur, prout in testamentis septem testes, in alienatione per minorem faciendā auctoritas tutoris, uel curatoris ac iudicis decretum. C. de præd. min. in rub. & nigro. per totum, quamuis postea in aliquo casu particulari cesset causa à lege considerata, propter quam huiusmodi solennitates introductæ fuerunt, nō tamen cesset iuris uinculū, & legis dispositio, sed lex quauis dura sit seruanda in foro fori, quia si bene consideramus, licet cesset in hoc casu causa uitandi fraudes, militat tamen alia causa uitandi lites, non minus ciuili

iustitiæ, & Reipublicæ expediens, quæ attenda talis lex non potest etiam in casu isto particulari censerī iniusta, nec contra ius naturale, ut per Imo. in c. si. sub nu. 43. & 44. de consue. & per nos latissime. d. c. 3. ubi supra, præsertim nu. 56. cum pluribus seqq.

87 Quamuis autem ut eo. cap. 3. nu. 16. & seqq. ostendimus & declarauimus, una sit tantum reſtitutio legis humanæ, & legis naturalis, à qua naturali tanquam digniori, & antiquiori, iux. tex. & glo. in cap. 1. dist. 5. ius legale originem sumit & deriuatur, ut latissime probat Dom. Soto de iust. & iu. lib. 1. q. 5. arti. 2. & Fortu. de ultimo fine nume. 7. & 8. & latissime Neuiza. post alios per eum relatos in Silua nuptia. lib. 5. sub nume. 69. in uers. dicit tamen burgos. & docet S. Thom. 1. 2. q. 95. arti. 2. Io. Driedo. de liber. christ. pag. 76. in secunda sententia. est enim lex naturalis participatio legis æternæ summæ Asten. lib. 1. titu. 3. artic. 5. q. 2. & lex Diuina reputatur, ut supra hac par. cap. 1. num. 10. & latius par. 1. cap. 1. nume. 5. ostendimus, & declarauimus; à qua omnis lex in quantum iusti quippiam continet deriuatur, iux. Augustinum relatum per Dom. Soto d. lib. 1. q. 3. artic. 3. & latissime post Thom. per eum relatum declarat Fortu. de ultimo fi. ubi supra, & nume. 55. & Sarmien. Selec. interpre. lib. 1. cap. 8. sub nume. 18. & bene Neuiz. in sua silua nuptia. lib. 5. sub nume. 69. in uers. & idem Fortu. Io. Driedo. prox. me allegatus, & tradūt canon. omnes, ubi post alios Præpo. & latissime Card. de Turre Crema. in cap. 2. dist. 1. nihilominus ratio proxime assignata per respectum ad bonum cōmune in foro fori quoad ius legale, cessat in foro conscientie quoad ius naturale, tum quia cum forus conscientie non sit forus uniuersalis,

91 salis, nec constituat ius in communi; sed sit forus singulorum, & particularis, ut supra hac par. cap. 1. in tertio præmissio. nume. 28. cum multis seqq. eius iustitiæ, & reſtitutio non consideratur per respectum ad bonum commune, prout consideratur in lege humana, & in foro fori, ut supra nu. 82. & 83. cum seqq. sed per respectum ad casus particulares, prout etiam hinc differentiam optime trad. Fortu. de ult. fine. num. 187. Tum quia lex naturalis, quæ in foro conscientie attenditur, ut supra d. cap. 1. in primo, & tertio præmissio late ostensum fuit, est particulariter infixā à Deo Opt. Max. menti cuiuslibet mortalis iux. illud Psalmi. 90. signatum est super nos lumen uultus tui Domine. & probat Dom. Soto d. lib. 1. q. 4. artic. 1. & idcirco nihil iniustum, aut oppositum charitati, & reſtitutioni legis æternæ, & Diuine in foro conscientie admittitur, quia ut habetur Psalm. 18. lex Domini immaculata cōuertēs animas &c. tam in communi, quàm in particulari Couar. in epito. de spōsa. par. 2. c. 6. §. 9. num. 4. in fi. & quia contrauenire uoluntati testatoris de rebus suis libere disponentis propter omiffam solennitatem iuris positui est peccatum mortale late supra nume. 47. & pluribus seqq. per consequens in nullo casu particulari in foro cōscientie hoc admitti debet; ut late multum quoque in proposito comprobatur Cagno. in l. 2. nume. 19. 20. & 24. C. de reſcin. uend.

92

93

94

95

96

97 Non obstat ergo ratio illa publicæ utilitatis à lege humana considerata propter quam, ut diximus, in foro fori non est conueniens, quod in aliquo casu particulari possit contraueniri uoluntati testatoris, ut alia maiora mala, quæ contra bonum commune, & pacificum statū Reipublicæ oriri possent euitentur, propter quod etiam licitū est recedere à iure naturali iux. late trad. per cano. in c. quæ in ecclesiasticarum: ubi post alios late Fel. nu. 26. & 27. & Dec. nume. 18. & seqq. de constit. & gl. & doc. in l. fi. C. si contra ius uel uti. pub. & glo. no. in c. ius generale. 1. dist. cum alijs supra adductis par. 1. c. 1. nu. 19. & 20. quia pro responsione huius difficultatis, in qua tota machina præsentis disputationis reuoluitur, est animaduertendum, quod de ualiditate legis humanæ in foro conscientie dupliciter loqui possumus.

98 Primo, quo ad ualiditatem legis in communi, & in abstracto; & hoc modo uerum est, quod licitum est recedere ex causa publicæ utilitatis à iure naturali, etiam in foro conscientie, quia etiam in hoc foro ualeat legis dispositio dummodo aliter nō sit contra fidem, nec contineat in se peccatum. iux. late adducta supra nu. 41. 42. 43. & 44. Secundo in concreto, & prout applicatur ad certū casum particularem; & tunc aut in illo casu militat causa propter quam lex recessit à iure naturali, & non est dubium, quod prout ualeat in utroque foro in communi, ita etiam & in casu illo particulari, ubi dicta ratio militat, & ita in utroque foro seruanda est per prædicta; aut causa dicta cessat in illo casu particulari, & tunc in casu illo non est seruanda in foro conscientie, quia perinde est, ac si quo ad casum illum lex condita esset sine causa quo casu contra ius naturale nihil ualeat, ideo in foro conscientie in casu illo, ut diximus non est seruanda ad trad. per Inno. in c. quæ a plerique. ad fin. de immu. eccle. & Abb. ibidem num. 37. & seqq. & Sarmen. in cap. 2. nume. 20. de constitu. lib. 6. ita quod nec illa generalis dispositio in tali foro trahitur ad casum illum, arg. not. per Bart. in l. fi.

L L 4 quis

quis sub conditione. in fin. ff. de cond. inst. cum lata apostil. quæ ibi allegat concordant. & cum alijs per Dec. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nume. 50. & seq. de constitu. quamuis secus ubi disponderet in his, quæ sunt de iustitia positina, in quibus nulla requiritur causa, sed satis est pro ratione uoluntas iux. late trad. sup. par. 1. c. 3. nu. 23. cū seqq. & c. 22. nu. 48. 49. & nu. 52.

Nec obstat, quod in casu illo particulari, licet cesset causa uitandi fraudes, militat tamen alia ratio non minus utilis, & expediens publicæ utilitatis, & expediens publicæ utilitati uitandæ lites, & discordias, propter quâ diximus in casu isto iuste seruandam esse in foro fori, quia si bene aduertatur (attende lector, quia in hoc stat uera ratio differentiarum inter hos duos foros) hæc postrema ratio uitandi lites, licet militet in foro fori publico exteriori, nõ tamen in foro conscientiarum priuato, & interiori, ut modo ostēdemus, & idcirco ex hac causa in hoc foro lex sustineri non potest; exēplo in terminis de quibus est principalis noster sermo res comprobabitur; lex requirens solennem numerum septē testium in testamentorum cōfectione, quamuis uideatur contra ius naturale, secundum quod in ore duorum, uel trium testium stat omne uerbū, ut late supra in prin. nostri tract. tamē cum sit facta ob causam publicæ utilitatis ad uitandas fraudes, tenet etiā in foro conscientiarum, ut latissime supra nume. 39. 40. & 41. & pluribus seqq. detur nunc casus in quo cōditum sit testamentum absque præfinito numero testium, quia forte repentina morte præuentus testator non potuit testes habere, sed tamen libere, & animo deliberato testatus fuit, resq; candidè, & sincere absque ulla fraude processit; certe si res deferatur ad fo-

rum fori, clarum est quod à forma legis non est recedendum, secundum quam huiusmodi uoluntas testatoris minus solennis pro nulla, & nullius roboris haberetur iux. latissime trad. supra par. 1. c. 4. per totum. & seq. qđ & si uellemus eam in hoc casu particulari sustineri, ex eo qđ nulla fraus hic interuenit, iam lites in medium proderent, quia opus esset super celsatione fraudis iudiciū agere, & probationes adducere, ut supra num. 83. & 84. & seqq. latius cōprobauimus. Quod si res deferatur ad forum conscientiarum, certe in eo nulla datur occasio litibus, aut discordijs, cū ipsemet, qui est pars, sit etiam iudex propriæ conscientiarum, qui non ex externis probationibus, sed ex sui proprijs intellectus dictamine, & ratione habeat iudicare iuxta late trad. supra hac par. c. 1. in secundo præmisso, nume. 12. & pluribus seqq. & in tertio, num. 28. 29. cum cæteris seqq. & est text. multū no. in proposito, in quo probatur hæc nostra distinctio, & ratio differentiarum inter utrumque forum in l. fin. C. de fideicom. ibi, cum ipse sibi iudex, & testis. & quæ sequuntur; nullus n. potest esse timor lites, aut discordiarum in hoc foro conscientiarum postquam nemo in eo potest oppugnare uoluntatem testatoris liberam, quam pro certo scit absque ulla fraude processisse, non quidem hæres scriptus, & legatarius, qui habent pro se hanc licet minus solennem uoluntatem ualidam saltem de iure naturali, quam merito in hoc foro tute sequuntur, ut late supra nume. 9. & 10. non item legitimi hæredes ab intestato, qui sub prætextu omiffæ solennitatis non possunt in hoc foro absque reatu peccati mortalis oppugnare clare eis notam hanc testatoris uoluntatem, ut etiam latissime supra nume. 47. cum seqq. Et sic nullum

nullum est periculum excitandi lites, & discordias in hoc foro, si in casu isto solennis forma testamentorum non attendatur; quinimo tollitur occasio litium postquam utraque pars tenetur claram, & liberam testatoris uoluntatem in foro conscientiarum obseruare.

Ecce igitur apertum discrimen, & clara ratio differentiarum inter forum fori, & conscientiarum, nam (ut breuiter repetamus) in foro ciuili causarum, licet in hoc casu particulari cesset una prima ratio ex qua lex mota fuit ad introducendum hanc solennitatem numeri septem testium, uidelicet ad fraudes uitandas, postquam nulla in hoc casu fraus interuenit, militat tamen ratio alia uitandi lites, propter quam lex etiam in hoc casu seruari debet, quia non sufficit unam ex pluribus causis cessare, ut cessat. l. dispositio, uulg. §. affinitatis. inst. de nup. l. si non lex Aelia sentia. ubi Bar. Bald. & omnes. ff. de hære. inst. cum latissime cumulatis per Tiraq. cessat. cau. limitata. 22. nume. 1. & 2. cum multis seqq. & per nos supra par. 1. c. 23. num. 27. At in foro conscientiarum utraque causa cessat, ut supra ostensum fuit, unde non mirum si cessat. l. dispositio, quæ cum remaneat in hoc foro conscientiarum ab omni causa nuda, & destituta, non potest contra ius naturale uim ul-

lam obtinere, ut multum in proposito trad. Nauar. in rub. de iud. parum post nume. 75. & Alfon. à Castro de l. pena. lib. 1. c. 5. documēto 5. pag. 90. & 91. nã & ut ait Nauar. ibidem, idem esset in foro fori exteriori, uidelicet quod non esset seruanda legis dispositio introductentis ex aliqua iuita causa solennitatem contra ius naturale, ubi in aliquo casu particulari cessaret omnis causa legis, nec posset militare alia ratio ad uitandas lites; & è cōuer-

so si in foro conscientiarum posset militare hæc secunda ratio uitandi lites, quamuis cessaret prima uitandi fraudes, non tamen legis dispositio cessaret iux. opi. Couar. & Domin. Soto de qua supra nume. 60. quod & declarat Alfon. à Castro d. c. 5. in tertio documento pag. 83. & 84. uerfi. sed in hac parte necessarium censui. ita quòd data paritate terminorum, nullum esset discrimen inter forum fori, & forum conscientiarum, ut concludit Nauar. loco proxime allegato; uerum quia in terminis nostræ præsentis disputationis inter hos foros adest disparitas manifesta, quam non ponderarunt Couar. & Domin. Soto nimirum si dispariter quoque inter utrumq; forum est definiendum.

Pro qua differentia, & disparitate inter forum fori contentiosum, & forum conscientiarum ratione diuersi finis, uidendum est infra sub nume. 122. in uerfi. nec oblt. dum subdit; & multū ad propositum post Tho. & alios per eum allegatos Cagno. in l. 2. num. 23. & 24. C. de rescind. uendi. & Abb. in cap. quia plerique. nume. 28. in fin. de immuni. eccle. & Papien. in forma libelli in cau. uendi. uer. pro pretio. nume. 2. Couar. uaria. resolu. lib. 2. c. 4. nume. 11. & plures alii ex infra proxime allegan. ubi assignat rationem differentiarum, cur in foro fori ciuili, & canonico licitum sit contrahentibus (ut uulgarum est axioma) in pretio inuicem se decipere iux. l. item si in pretio. §. fin. ff. loca. & l. in causa. la. secunda. §. pen. ff. de min. c. cum dilecti. ubi Bero. nu. 18. & 19. cum seqq. late declarat post Anto. Bürg. ibidem nu. 15. & num. 22. & c. cum causa. de emp. & uend. Bal. in rub. nume. 12. C. de contrahen. emp. Io. Baptista Lupo. tracta. de usu. commen. 3. §. 5. nu. 104. Fortu. de ul. fi. num. 194. cum pluribus seqq.

seqq. ubi id latissime prosequitur, & declarat Cagno. in d. l. 2. nume. 5. 6. 7. & 8. Couar. proxime allegatus. d. nume. 11. non tamen in foro conscientie etiam citra dimidiam iusti pretii, quia hoc esset peccatum mortale. nec conuenit bono uiro, ut trad. Tho. 2. 2. q. 77. artic. 1. & 2. & quodlib. 2. ar. 10. Anto. in 2. par. sum. titu. 1. cap. 16. §. 3. per totum. Scot. in 4. dist. 15. q. 2. ar. 2. in 3. conclu. late Corad. de contract. q. 57. in 3. conclu. & alij Theologi de quibus in fra mentionem faciemus. Inno. in c. in ciuitate. nume. 2. & post eum Anto. de But. Io. de Ana. latissime nume. 8. 9. 10. & 11. & Abb. sub nume. 6. de usu. Bal. in c. cum causam. el secundo. in fi. de test. Anto. de Butr. in c. 1. nume. 6. & Abb. ante nume. 3. de emp. & uendi. Bero. in c. cum dilecti. nume. 24. eo. titu. ubi quoque Anto. Burg. nume. 22. & 23. cum seqq. & Abb. post Anto. de But. in d. cap. quia plerique. nume. 28. cum seqq. de immuni. eccl. Fed. de Sen. consil. 21. col. j. & de iu. ciuili glo. ordi. in l. semper in coniunctionibus. alias contractibus, ut ibi late per Dec. nume. 9. & seqq. ubi id moderatur, nisi uenditio fieret scienti, ut ibi per eum num. 11. ff. de reg. iu. Gerar. de Pet. Sancta sing. 22. per totum Iaf. in §. sed iste. num. 104. cum seqq. insitu. de actio. trad. Doct. communiter in l. pen. ubi Iaf. & Curt. iun. in 4. notabili. & Dec. in tertio notabili. nume. 7. cum seqq. C. de pac. & ut attestatur Curt. iun. communiter Cano. in d. cap. cum causa. de emp. & uend. Fortu. de ult. fi. in 17. principali illa. d. nu. 194. cum seqq. Aret. conf. 92. nume. 2. Iaf. in l. si quis cum aliter nume. 17. ad fi. ff. de uerbo. oblig. & in l. quoties. nu. 119. C. de rei uend. Curt. iun. in l. precibus. nume. 15. C. de impub. Thom. Ferrat. caute. 19. in fi. latissime Sarnen. in cap. 2. in prin. sub nu-

me. 4. in uers. sed retenta. & nume. 5. cum pluribus seqq. de constit. lib. 6. ubi attestatur hoc comuniter ab omnibus approbari, prout etiam attestatur Dec. in consil. 111. col. 1. in uers. secundo non obstat. & latissime quoque Bartol. Veronen. in tract. de simula. contract. in tertio casu principali in secunda presumptio. & Cagno. in d. l. 2. num. 11. 12. & 13. cum infinitis sequentibus usq; 37. ubi hoc declarat per quatuor principales conclu. C. de rescinden. uend. & Tiraquel. qui, ut eius moris est, omnes alios latissime cumulat in legibus connubia. l. 9. nu. 8. & 9. & nume. 11. ubi attestatur de comuni, & ueriori Couar. uaria. resolu. d. l. 2. c. 4. nume. 11. & Io. Baptista Lupo. de usu. commen. 3. §. 5. nume. 111. ubi inuenies latissime omnes Legistas, Cano. & Theologos pro hac opinione, qui in proposito hoc etiam nititur argumentum de coniect. ult. uolun. lib. 2. titu. 14. sub nu. 24. ubi preterea non sequitur. quam opi. nouissime late, & docte pariter, & clarissime probat, & comprobatur uir profundæ scientiæ, & optimæ conscientiæ Doctor Nauar. in c. qualitas. in glo. ult. præsertim nume. 26. & cæteris seqq. usque ad fi. de poeniten. distin. 5. & latius in sua doctissima relect. d. c. nouit. notabili 6. in 1. & 2. & seqq. præsuppositis. nu. 47. cum infinitis seqq. & ex Theologis Alfonso à Castro. de l. poena. lib. 2. c. 10. fallen. 3. pag. 441. & seq. late Tabien. uer. emptio. nume. 5. uers. quarto. latissime Dom. Soto de iust. & iu. lib. 6. q. 3. articu. 1. per totum. ubi attestatur omnes in quarto senten. q. 15. communiter ita sentire Thom. Caieta. Scot. Bernard. Senen. Io. Maior. Adria. Gabriel. Anto. Silue. Corad. per Couar. & Io. Baptista Lupo. & Nauar. ad ple-

quam-

quamuis non defuerint qui contrarium uoluerint, ut Bald. in c. si proponente. nume. 4. de rescript. in auth. ad hæc. nume. 16. C. de usu. Dec. in cap. 1. lect. 1. col. 6. in tertia conclu. in fin. de constit. late & subtiliter Ancha. in regula peccatum. nume. 21. & 22. de regu. iu. lib. 6. & Aret. in d. c. cum causam. el secundo. in fin. de test. & Abb. etiam ibidem, nume. 4. & alij relati per Couar. & Io. Baptista Lupo proxime allegatos, & quos late cumulat Tiraquel. ubi supra num. 10. tamen ab eo quod firmauimus nõ est recedendũ, cum sit uerius, & communiter teneatur, ut per eum ibi nume. 11. etiam si post contractum innotescat uerus rei ualor, ut infra num. 144. nam licet id sit permissum, ut impunitum in foro fori exteriori ad uitandas lites, & diffinitiones, & ne commercia inter homines impediatur, quod esset contra bonum commune, & utilitatem publicam, ut per Cagno. & Abb. allegatos supra nume. 101. non tamen in foro conscientie interiori ratione peccati, ut late per eos, & alios proxime allegatos nume. 102. ita quod contra tales deceptores, licet non sit prodita actio in foro fori iudiciario potest tamen contra eos procedi per uiam denunciationis Euang. licet ratione peccati, ut latissime probat Nauar. præsertim nu. 79. & 80. cum multis seqq. usq; nu. 102. inclusiue in d. c. nouit. notabili 6. de iud.

104 Nam & cum in terminis istis dispositio iuris ciuiliis, & canonici in foro contentioso uideatur nimis rigorosa, & fouere lucrum odiosum contra naturalem æquitatē, prout præcise euenit, ubi ex defectu solennitatis testium, uel alterius cuiusuis solennitatis lex defert bona testatoris uenientibus. ab intestato contra expressam uoluntatem testatoris, qui uoluit bona sua ad

hæredem scriptum deuenire, idcirco talis lex, siue ciuiliis, siue canonica nõ ligat, nec seruanda est in foro conscientie, ut sing. & not. determinat Abb. p. illum tex. in c. filius noster. num. 3. de testamen. & ita sing. limitatur, & declaratur conclusio. S. Thom. & communis Theorica, ut ibi dicit Abb. quæ habet, quod lex, quæ iusta est, nullum continens peccatum, nec procedit ex falsa præsumptione, sed super certo, est seruanda etiam in foro conscientie, de qua latissime supra nume. 40. in si. uers. etenim leges. num. 41. 42. 43. & 44. nam limitatur, ut non procedat ubicunque lex positua fouet quodammodo lucrum odiosum, nec est fundata in æquitate naturali, sed in rigore, ut per Abb. proxime allegatum Felin. in cap. ecclesia Sanctæ Mariæ. col. 17. nume. 52. de constit. Cagno. in l. si quis maior. nume. 157. C. de transac. & sequitur Sarnen. in c. 2. nume. 20. de constit. lib. 6. & Ferrat. caute. 19. cui concinit Aug. quicumque exheredato filio. in cap. si. 17. q. 4. ubi, in potestate habebat Episcopus non reddere, sed iure fori non iure poli; per quem text. in proposito ita quoque arguit Alcia. in c. nouit. nu. 4. de iudi. & Galia. in repet. l. centurio. nu. 368. ff. de uul. & pup. substit. Prout & quædam legis dispositio est contraria, & aduersa liberæ uoluntati testatoris, ut in terminis late quoque Alcia. in l. quinque pedum. nu. 15. & aliis seqq. C. fin. reg. & in consil. 53. nume. 6. & pluribus seqq. & 157. num. 6. tomo 3. lib. 9. & late supra nume. 47. & pluribus seqq. est enim in proposito animaduertendum, quod quamuis dispositio iuris ciuiliis in communi, & in abstracto considerata super solenni numero septem testium in testamentis adhibendo sit fundata (ut sæpius replicauimus) in iusta causa uitandi fraudes.

fraudes, qua attempta iusta est, & rationi naturali, non solum non aduersa imo maxime consona, & idcirco ualida etiam in foro conscientiae, ut latissime par. 1. cap. 2. & 3. ostensum fuit, & supra hac parte hoc in quo sumus cap. nume. 8. usque 87. & nume. 98. iuncto nume. 3. usque 46. nihilominus quando (prout nunc loquimur) in aliquo casu particulari cessat omnis suspicio fraudis, & sumus certi de uoluntate defuncti, tunc quod ob hunc solum defectum non adhibita solennitatis bona defuncti aduenire debeant uenientibus ab intestato contra defuncti uoluntatem, in hoc lex uidetur nimis rigorosa, & fouere lucrum odiosum uenientibus ab intestato contra naturalem aequitatem, & ita conuenit, & procedit in terminis istis praesens conclusio Abb. in d. c. filius noster. nume. 3. de testa. & Alcia: in d. c. nouit. nu. 4. de iud. cum aliis supra allegatis; quae est summe notanda, & menti perpetuo commendanda.

Ex his finaliter proferuntur principale fundamentum Couar. & Domi. Soto, quod & si cesset in aliquo casu particulari causa uitandi fraudes, propter quam lex mota fuit ad introducendum in testamentorum compositione solennem numerum septem testium, non tamen cessare debet legis dispositio, quia ut latissime supra ostensum fuit, argumentum hoc, licet concludat in foro iudiciario, non tamen in foro conscientiae de quo tractamus.

Nec obstant exempla pro sua opi. adducta per Dom. Soto d. lib. 4. de iust. & iu. q. 5. articu. 3. quae demirandum ait Panor. & suos non inspexisse, primum enim de puero, qui sapienter res suas sciat administrare, & aliqua ex his absque tutore alienauerit contra legis dispositionem, cuius utique finis fuit obuiare eorum impruden-

tiae, & facilitati; nam licet in huiusmodi puero sagaci cesset ratio imprudentiae, non tamen secundum eum tenebit contractus in conscientia; hoc inquam primum exemplum refellitur, ex eo, quia licet argumen. concludat in foro fori, non tamen in foro conscientiae, unde ipse repetit principium disputationis, uidelicet an talis contractus nullus ex defectu solennitatis de iure positio teneat, nec in foro conscientiae, ex quo adest consensus disponentis, & cessat causa motiua legis; & quamuis ipse uelit non tenere, prout etiam uoluit Couar. in d. c. cum esset. sub nume. 10. & in relect. d. regulae peccatum. par. 2. §. 3. etiam nu. 10. de regu. iu. lib. 6. & prout in simili respectu alienationis bonorum ecclesiae arguit, & inclinatur, licet non firmet Hier. Paulus in pract. cancella. in uers. ubi Papa concedit gratiam. ibi, in illo autem semper dubitauit. fol. mihi 173. & arguit, & firmat late Bero. in cap. j. nume. 163. & pluribus seqq. de in int. restit. de quo latissime quoque Bero. in c. quae in ecclesiarum. num. 43. 44. & 45. cum seqq. contrarium tamen tenent communiter Doct. prout concludunt Anto. de Butr. & post eum Abb. in c. quia plerique. nume. 31. de immuni. eccle. & multum ad propositum Ias. in l. nemo potest. lect. 1. nume. 78. & lect. 2. nume. 98. & seqq. ff. de leg. 1. & in §. sed iste. num. 132. in f. de actio. Felin. in c. 1. sub num. 40. ibi, & ideo dixit d. Abb. de constitutio. & ibidem Dec. lect. 1. nume. 19. & post alios Bero. nume. 231. late Ias. in l. 2. nume. 3. 4. & 5. C. de fideicom. & in l. si post diuisionem. num. 12. & 13. C. de iu. & fac. igno. late Boer. decif. 1. nume. 13. & seqq. & nume. 71. Gigas de pensio. q. 34. num. 8. & seq. Silue. uer. alienatio. q. 13. Tabie. eod. uer. alienatio. nume. 10. & in uer. lex. sub

nu. 28.

nu. 28. ubi concludunt quod ualeat alienatio, seu contractus mulieris, seu ecclesiae, & similia in foro conscientiae non seruata forma statutorum, uel contra illorum prohibitionem, ubi cessat causa prohibitionis, quod ualeat in omni actu in quo est ommissa forma iuris positui, ut per Abb. in c. 1. in fi. de restit. in int. quem sequitur ibi Marc. Mantua ubi late de alienatione rei ecclesiae num. 43. cum sequen. quicquid in contrarium arguat, & sequatur Bero. ibi nume. 163. & pluribus seqq. sed & opi. Anto. de Butr. Abb. & aliorum proxime alleg. sequitur etiam Silue. & Gigas proxime quoque allegati per regulam Innocen. in c. quod sicut. de elect. latissime probatam supra hac parte cap. 1. nume. 48. & sequentibus.

Et quamuis in hoc exemplo pro opi. Domi. Soto uideatur concludere Inno. in d. c. quia plerique. in uers. sed quid dices. tamen quicquid dicat ibi Inno. contrarium concludunt communiter Doct. ut dixi, & opi. Inno. ibi licet esset probabilis, non tamen esset necessaria, quia loquitur interpretando, non legem condendo ad trad. per Felin. in c. ne innitaris. num. 7. de constitu. Silua nuptia. lib. 5. nume. 25. & late post alios per eum relatos Cora. de commu. opi. lib. 2. titu. 9. nume. 78. & sequen. prout & de autoritate Bart. ipsiusque Inno. & aliorum Docto. late ostendimus, & comprobauimus supra par. 1. c. 16. nu. 13. cum alijs etiam seqq. ubi latius declarauimus. Et tamen re uera Inno. ibi non loquitur quando clare constaret, quod contractus minoris esset factus, abique simplicitate, sed cum debita prudentia, prout loquitur Domin. Soto, quinimo contrarium in hoc casu expresse sentit Innocen. in d. regula per eum trad. in d. cap. quod sicut. de elec. proxime

per nos allegata; quamuis Domi. Soto in d. articu. 3. col. pen. in uers. ueruntamen nihilominus huic nostrae assertioni. parum aduertenter respondens ad d. regulam reprehendat Abb. & eius sequaces, qui illa pro se adducunt, eo quod ut ipse dicit non fuerit ab illis candide, & sincere intellecta, quia secundum ipsum Inno. non loquitur quando electio a principio fuit nulla de iure positio, sed quando esset infirmata ex contemptu alicuius, qui non fuisset uocatus ad electionem, quo casu tenet electio, licet contemptus si uult possit agere de contemptu, & petere illam infirmari; fateor equidem Inno. hunc casum ibi decidere referens circa illum tres Docto. opin. & paulo inferius in uers. si autem nulla sit electio propter formam non seruata. distinctione suae doct. prosequendo expresse determinat idem esse in casu, quo electio est a principio nulla de iure positio ob formam non seruata de qua in cap. quia propter eo. titu. ubi expresse dicitur quod aliter electio facta non ualeat; inquit enim Inno. quod licet in casu isto nulla sit electio, de iure positio ob formam non seruata, tamen si in ea interuenit mutuus consensus electi, & eligentium, qui sufficit de iure naturali, quod licite in conscientia talis electus beneficium tenet, & ordines confert, ex quo canonica est electio de iure naturali, maxime ubi ex hoc nullum scandalum oritur, ut ibi; rationem subdens, quia hoc ius posituum de forma seruanda inuentum est propter pericula ecclesiarum, quae erant in litibus, quae iam cessant postquam consecratus est pacifice. Haec in Summa Inno. cuius uerba tam clara sunt, ut mirum sit Domi. Soto a dea non aduertisse, & parum modeste eroga Abb. & eius sequaces se habuerit

cum

fraudes, qua attentata iusta est, & rationi naturali, non solum non aduersa imo maxime consona, & idcirco ualida etiam in foro conscientiae, ut latissime par. 1. cap. 2. & 3. ostensum fuit, & supra hac parte hoc in quo sumus cap. nume. 82. usque 87. & nume. 98. iuncto nume. 38. usque 46. nihilominus quando (prout nunc loquimur) in aliquo casu particulari cessat omnis suspicio fraudis, & sumus certi de uoluntate defuncti, tunc quod ob hunc solum defectum non adhiberi solennitatis bona defuncti aduenire debeant uenientibus ab intestato contra defuncti uoluntatem, in hoc lex uidetur nimis rigorosa, & fouere lucrum odiosum uenientibus ab intestato contra naturalem aequitatem, & ita conuenit, & procedit in terminis istis praesens conclusio Abb. in d. c. filius noster. nume. 3. de testa. & Alcia: in d. c. nobilit. nu. 4. de iud. cum aliis supra allegatis; quae est summe notanda, & menti perpetuo commendanda.

Ex his finaliter prostermitur principale fundamentum Couar. & Domi. Soto, quod & si cesset in aliquo casu particulari causa uitandi fraudes, propter quam lex mota fuit ad introducendum in testamentorum consecutione solennem numerum septem testium, non tamen cessare debet legis dispositio, quia ut latissime supra ostensum fuit, argumentum hoc, licet concludat in foro iudiciario, non tamen in foro conscientiae de quo tractamus.

Nec obstant exempla pro sua opi. adducta per Dom. Soto d. lib. 4. de iust. & iu. q. 5. articu. 3. quae demirandum ait Panor. & suos non inspexisse, primum enim de puero, qui sapienter res suas sciat administrare, & aliqua ex his absque tutore alienauerit contra legis dispositionem, cuius utique finis fuit obuiare eorum impruden-

tiae, & facilitati; nam licet in huiusmodi puero sagaci cesset ratio imprudentiae, non tamen secundum eum tenebit contractus in conscientia; hoc inquam primum exemplum refellitur, ex eo, quia licet argumen. concludat in foro fori, non tamen in foro conscientiae, unde ipse repetit principium disputationis, uidelicet an talis contractus nullus ex defectu solennitatis de iure positio teneat, nec in foro conscientiae, ex quo adest consensus disponentis, & cessat causa motiua legis; & quamuis ipse uelit non tenere, prout etiam uoluit Couar. in d. c. cū esset. sub nume. 10. & in relect. d. regulae peccatum. par. 2. §. 3. etiam nu. 10. de regu. iu. lib. 6. & prout in simili respectu alienationis bonorum ecclesiae arguit, & inclinatur, licet non firmet Hier. Paulus in pract. cancella. in uers. ubi Papa concedit gratiam. ibi, in illo autem semper dubitauit. fol. mihi 173. & arguit, & firmat late Bero. in cap. j. nume. 163. & pluribus seqq. de in int. restit. de quo latissime quoque Bero. in c. quae in ecclesiarum. num. 43. 44. & 45. cum seqq. contrarium tamen tenent communiter Doct. prout concludunt Anto. de Butr. & post eum Abb. in c. quia plerique. nume. 31. de immuni. eccle. & multum ad propositum Ias. in l. nemo potest. lect. 1. nume. 78. & lect. 2. nume. 98. & seqq. ff. de leg. 1. & in §. sed iste. num. 132. in fti. de actio. Felin. in c. 1. sub num. 40. ibi, & ideo dixit d. Abb. de constitutio. & ibidem Dec. lect. 1. nume. 19. & post alios Bero. nume. 231. late Ias. in l. 2. nume. 3. 4. & 5. c. de fideicom. & in l. si post diuisionem. num. 12. & 13. C. de iu. & fac. igno. late Boer. decif. 1. nume. 13. & seqq. & nume. 71. Gigas de pensio. q. 34. num. 8. & seq. Silue. uer. alienatio. q. 13. Tabie. eod. uer. alienatio. nume. 10. & in uer. lex. sub nu. 28.

106 nu. 28. ubi cōcludit quod ualet alienatio, seu contractus mulieris, seu ecclesiae, & similiarum in foro conscientiae non seruata forma statutorum, uel contra illorum prohibitionem, ubi cessat causa prohibitionis, quod ualet in omni actu in quo est ommissa forma iuris positui, ut per Abb. in c. 1. in fi. de restit. in int. quem sequitur ibi Marc. Mantua ubi late de alienatione rei ecclesiae num. 43. cum sequentibus quicquid in contrarium arguat, & sequatur Bero. ibi nume. 163. & pluribus seqq. sed & opi. Anto. de Butr. Abb. & aliorum proxime alleg. sequitur etiam Silue. & Gigas proxime quoque allegati per regulam Innocen. in c. quod sicut. de elect. latissime probatam supra hac parte cap. 1. nume. 48. & sequentibus.

Et quamuis in hoc exemplo pro opi. Domi. Soto uideatur concludere Inno. in d. c. quia plerique. in uers. sed quid dices. tamen quicquid dicat ibi Inno. contrarium concludunt communiter Doct. ut dixi, & opi. Inno. ibi licet esset probabilis, non tamen esset necessaria, quia loquitur interpretando, non legem condendo ad trad. per Felin. in c. ne innitatis. num. 7. de constituto. Silue. nuptia. lib. 5. nume. 25. & late post alios per eum relatos Cora. de commu. opi. lib. 2. titu. 9. nume. 78. & sequentibus prout & de autoritate Bart. ipsiusq; Inno. & aliorum Docto. late ostendimus, & comprobauimus supra par. 1. c. 16. nu. 13. cum alijs etiam seqq. ubi latius declarauimus. Et tamen re uera Inno. ibi non loquitur quando clare constaret, quod contractus minoris esset factus abique simplicitate, sed cum debita prudentia, prout loquitur Domin. Soto, quinimo contrarium in hoc casu expresse sentit Innocen. in d. regula per eum trad. in d. cap. quod sicut. de elec. proxime

per nos allegata; quamuis Domi. Soto in d. articu. 3. col. pen. in uers. ueruntamen nihilominus huic nostrae assertioni. parum aduertenter respondens ad d. regulam reprehendat Abb. & eius sequaces, qui illam pro se adducunt, eo quod ut ipse dicit non fuerit ab illis candide, & sincere intellecta, quia secundum ipsum Inno. non loquitur quando electio à principio fuit nulla de iure positio, sed quando esset infirmata ex contemptu alicuius, qui non fuisset uocatus ad electionem, quo casu tenet electio, licet contemptus si uult possit agere de contemptu, & petere illam infirmari; fateor equidem Inno. hunc casum ibi decidere referens circa illum tres Docto. opin. & paulo inferius in uers. si autem nulla sit electio propter formam non seruata. distinctionem suam doct. prosequendo expresse determinat idem esse in casu, quo electio est à principio nulla de iure positio ob formam non seruata de qua in cap. quia propter. eo. titu. ubi expresse dicitur quod aliter electio facta non ualet; inquit enim Inno. quod licet in casu isto nulla sit electio, de iure positio ob formam non seruata, tamē si in ea interuenit mutuus consensus electi, & eligentium, qui sufficit de iure naturali, quod licite in conscientia talis electus beneficium tenet, & ordines cōfert, ex quo canonica est electio de iure naturali, maxime ubi ex hoc nullum scandalum oritur, ut ibi rationem subdens, quia hoc ius posituum de forma seruanda inuentum est propter pericula ecclesiarum, quae erant in litibus, quae iam cessant postquam consecratus est pacifice. Haec in Summa Inno. cuius uerba tam clara sunt, ut mirum sit Domi. Soto ad ea non aduertisse, & parum modeste eroga Abb. & eius sequaces se habuerit, cum

109 cum tamen Abb. non meruerit reprehendi, sed potius ipse Domi. Soto qui inciuilliter tota doctr. Inno. non perspecta respōderit. l. inciuile. ff. de leg. bene uerum est, quod Abb. ibi recedit in col. fin. ab hac regula Innocen. propter consensum à iure reprobatū iuxta. l. cum lex. cum ibi not. ff. de fideiuf. sed tamen ipsemet Abb. ibi fatetur, quod communiter Docto. eam sequantur; nam eam doct. & regulā prædictam in omnibus, & per omnia approbat Ancha. in regula prima. in 7. q. principali sub num. 8. de regu. iur. lib. 6. & ipsemet Abb. passim & cæteri qui hanc regulam Inno. ubique sequuntur supra ad plenum cōgesti hac par. c. 1. nume. 48. cum seqq. ubi eam 110 latius comprobauimus. nam ad argu. Abb. de l. cum lex. ff. de fideiuf. fuit clare, & sufficienter supra per nos respōsum hac parte cap. 2. sub nume. 58. in uersu. præterea. & secundo. & nu. 59. 60. & multis seqq. usque 72. inclusive ubi uidendum est. Quod si cōtractus nō esset ipso. quidem iure nullus, sed beneficio restitutionis in integrū solum rescindi posset, ut in terminis d. cap. 1. de in integ. restit. & cap. ad nostram. cum ubique not. per gl. & doc. de reb. eccles. non alie. multo fortius prædicta in eo sibi locū uendicarent, ut uoluit Inno. in d. c. quia plerisque. in uers. sed quid dices. ubi & alij communiter sequuntur de immu. eccle. & firmat Couar. in rele. ct. regulæ peccatum. par. 2. §. 3. nume. 8. & latius probat, & declarat lib. uaria. resolu. c. 3. nume. 5. per totum, & præterea Alexan. consil. 222. nume. 7. uolum. 2. Tiraquel. de retract. lignia. §. 1. glos. 18. nume. 67. & in hoc casu idem quoq; fatetur ipsemet Domi. Soto dum respondet ad regulam Innocen. quem supra parum sub nu. 103. retulimus. Et tradd. Inno. in c. cum olim. in uersu.

sed nunquid salua conscientia. & ibidem cæteri cano. de censu. Ex his tandem remanet primum exemplū Domi. Soto nedum resolutum, sed satis clare, ut puto contra eum retortum.

Ex prædictis etiam resolui potest aliud exemplum Domi. Soto de præcepto ieiunii, cuius finis est, ut ipse ait, carnis maceratio, & tamen licet quis maceratione non indigeat, nō idcirco erit solutus à lege ieiunii, ad quod est tex. ubi glos. & doct. in clemen. ad nostram. de hæret. quem pro hac parte allegat Couar. in c. cum esses. nu. 9. de testamē. nam præter quod ad hoc potest colligi respōsio ex adductis supra num. 86. & 81. & præter quod in 111 præcepto ieiunij non solum attenditur causa macerationis carnis, sed Dei meditatio, debiti Dei redditio, item plura alia bona, quæ ex ieiunio proficiuntur; unde Aug. ieiunium mentem purgat, sensum subleuat, carnem spiritui subiicit, cor contritum, & humilitatum facit, concupiscentiæ nebula dispergit, libidinum etiam ardorē extinguit, castitatis lumen accēdit. & Ambro. indictum est ieiunium abstinentiæ lex à Domino Deo, præuaricatio legis à diabolo. culpa per cibum, latebra post cibum; cognitio infirmitatis in cibo, firmitatis uirtus in ieiunio; serpens suastit gulæ, Dominus ieiunare decreuit. Itaque gula à Paradiso regnantem expulit, abstinentia ad Paradisum reuocauit errantem. c. sexto die. distinctio. 35. Tabien. uer. ieiunium. col. 1. Asten. lib. 5. titu. 28. art. 1. q. 2. & probat Duran. in 4. senten. distinctio. 15. q. 9. art. 1. per illud quod habetur Dan. 10. cap. ubi Daniel post ieiunium trium hebdomadarum accepit reuelationem à Deo, ut late habetur d. cap. 10. Sed & ecclesia in præfatione tempore quadragesimali dum ait, Qui corporali ieiunio uitia comprimis,

mentem eleuas, uirtutem largiris, & præmia. & de illius celebritate, & auctoritate late quoq; habetur per Specu. in ratio. Diuino. offi. lib. 6. c. 7. in uers. auctoritas. ita quod licet una ex his causis cesset, (puta macerationis carnis) remanent tamen alia, idcirco nō cessat legis obligatio in hoie quouis perfecto, prout respondet, & declarat Alfonso Castro d. cap. 5. de lege poena. documento tertio, pag. 84. in uers. sed in hac parte necessarium censui. at in terminis testamenti nō solenni in foro conscientiæ cessante sal 114 sitatis causa, nulla alia causa remanet propter quam lex introducens solennitatem numeri septem testium seruanda sit iuxta. late trad. supra nu. 98. & seq.

Præterea est animaduertendum, quod exemplum hoc de ieiunio non 115 est simile, nec conuenit materiæ de qua agitur. Tum quia ut supra in responsione ad primum argumen. Couar. & Domi. Soto num. 62. ostensum fuit, lex non præcipit, quod quis non 112 testetur, nisi cum interuentu septem testium sub poena reatus, sed solum non præstat illis fomentum iuris, ita quod lex non obligat in hoc casu ad 116 sic testandū in foro conscientiæ, prout obligat lex ieiunij quæ est de præcepto iux. not. per cano. in rub. de obserua. ieiun. ubi Abb. col. fi. & Summistas omnes in uer. ieiunium. ubi Silue. nume. 21. & bene, & late Tab. e. nu. 9. & Asten. libro 5. titu. 28. articulo 3. Tum etiam quia lex, quæ requirit solennem numerum septem testium in testamentis condendis sustinetur solum ex causa uitandi fraudes, quæ in 113 ultimis elogiis committi possunt, qua seclusa, lex esset iniusta, & contra ius naturale, tanquam exigēs superfluas probationes, & præbens occasionem contraueniendi liberæ uoluntati te-

statoris, quod est peccatum mortale iuxta late adducta supra par. 1. cap. 3. nume. 7. & octo seqq. & idcirco nimirū si in aliquo certo casu cessante causa uitandi fraudes, propter quam solū talis lex sustinetur in foro conscientiæ cessare debet legis uinculum, licet secus in foro contentioso propter aliā causam uitandi lites, & scandala, quæ cessant in foro conscientiæ iux. etiam late adducta supra num. 97. 98. & 99. at non sic in præcepto ieiunij, quod ex sui natura est bonum, utile, & salutare propter plura bona, quæ etiam seclusa causa castigationis corporis, ex eo proficiuntur, ut supra proxime num. 111. Vnde ex se est actus uirtuosus, ut concludunt Asten. & Tabien. ibi allegati. & tantum abest, quod sit contra ius naturale, quod imo cadit sub præcepto legis naturalis, & iuris diuini, prout de præcepto legis naturæ saltem in communi tradd. Summistæ omnes in uer. ieiunium. ubi Silue. nume. 4. late Tabien. num. 1. & nume. 9. & Asten. d. lib. 5. titu. 28. articulo 3. q. 1. & de iure diuino patet, quia fuit prima lex, & primum præceptū traditum à Deo Opt. Maximo in paradiso uoluptatis, ut probat Ambros. in sermone quodam de ieiunio, & late comprobatur Specu. supra allegatus. nume. 111. & habetur in c. sexta die. 35. distinctio Et originaliter Genes. cap. 2. ubi postquam Dominus Deus posuit primum hominem Adamum in paradisu uoluptatis, præcepit ei dicens. Ex omni ligno Paradisi comedes, de ligno autem scientiæ boni, & mali non comedes, in quacunque. n. die comederis, ex eo morte morieris &c. cuius quidem præcepti transgressio fuit originale peccatum, quod fuit causa mortis, & omnium malorum; nimirum ergo si secluso sine castigationis corporis seruadum est ieiunium

iunium indictū ab ecclesia, quod per se bonum est utile, & salutare homini quantumuis perfecto, originē trahēs à iure diuino, & naturali per proxime allegata.

Ad tertium autem exemplum Domi. Soto de lege prohibente arma nocturna, cuius uinculum non cessat ē in homine pacifico, & de quo nulla subest causa scādali, dupliciter respōdetur. Primo, quod cum hoc sit præceptum de pertinentib. ad iustitiam mere positiuam, ex quo delatio armorum non pertinet ex se ad ius naturale, nisi per accidens, puta pro defensione uitæ corporis, & bonorum iux. l. ut uim. cum ibi not. per glo. & doc. ff. de iust. & iu. merito etiam si aliquo particulari casu cesset causa prohibitionis armorū, non cessabit legis obligatio ex quo in his, quæ sunt mere de iustitia positua nulla causa requiratur, sed sufficit sola uoluntas, & auctoritas statuentis etiam respectu fori conscientiæ, ut supra nume. 98. in fin. non sic in his, quæ pertinent ad iustitiam naturalem, & in quib. requiritur causa pro ualiditate legis, iux. late adducta supra par. prima. cap. 22. num. 74. cum seqq. iuncto num. 79. & in terminis testamenti. de quibus nunc principaliter agimus supra proxime nume. 99. & nume. 113. Secundo respondetur, quod hoc etiam exemplum non concludit, nisi quo ad forū fori, in quo lex esset uniuersaliter posita pro bono communi, non etiā respectu fori conscientiæ, quia si quis non causa scandali, aut alicuius mali perpetrandi, propter quam lex prohibuit arma nocturna, sed uel leuitatis causa, aut ut iuuenes, ut appareāt pulchriores, facere solent, ea deferret, in foro conscientiæ non peccaret saltē mortaliter propter supra adducta nume. 80. cum seq. præsertim si quis ea

deferret ob defensionem personæ, uel rerū, & sic ex causa licita, & permessa etiam de iure naturali iux. d. l. ut uim. cum ibi not. per glo. & doc. quia tunc absq; dubio nullum incurreret peccatum in foro conscientiæ, tum per late adducta supra in terminis nostris num. 63. & seqq. tum per ea quæ in simili dicunt Theologi de præcepto ieiunij. de quo proxime loquitur sumus, quod si quis illud transgrediat̄ ex causa rationabili, non est reputandus transgressor, nec ullum incurrit peccatum, ut post Thom. & Petr. de Palud. tradd. Asten. d. lib. 5. titu. 28. artic. 3. q. 1. & Silue. uer. ieiunium. q. 8. & supra nu. 81.

Ex his quoque colligitur responsio ad cap. & si Christus. de ieu. adduct. per Couar. in d. c. cum esses. nume. 9. de testamē. circa aliud exemplum de prohibitione iurandi ex causa, quia ex frequenti, & assidua, & incauta iuratione periuria faciliter & sæpe contingunt, & tamen non ideo est licitū frequenter absque causa necessitatis iurare, quāuis id sit de quo nullus subest timor peierandi; itaque quamuis in aliquo homine, seu certo casu particulari cesset causa propter quā fuit prohibita frequens, & incauta iuratio, non tamen cessat legis dispositio. Est enim pro resolutione aduertendū quod non solum ex hac causa prohibetur frequens, & incautum iuramentum, quia scilicet ex eo, ut dictum est periuria sæpe oriri, & contingere solent iux. illud, Vir multum iurans implebitur iniquitate. Ecclesiast. 23. Sed etiam quia hoc est de sui natura malum, quia exhibetur quædam irreuerentia Deo assumendo nomen Dei in uanum, & absq; causa, Thom. 2. 2. q. 98. artic. 1. Silue. uer. iuramentum. 2. q. 1. Tabien. uer. iurare. q. 3. & Abb. in d. c. & si Christus. in antepen. notabili de

de iureiu. aduerte tamen, quia non dico simpliciter quod iuramentum de se sit malum, quia imo est licitum, & honestum, ut præfati doct. dicunt & contrarium credere, & pertinaciter asserere esset peccatum & hæreticū, ut post Tho. probat Nauar. in suo manua. c. 12. nu. 2. & nu. 4. quia & Deuter. 6. præcipitur, ibi, dominum Deum tuum timebis & illi soli seruias, & per nomen illius iurabis, & Hiere. 4. & iurabis (inquit) uiuit Dominus in ueritate & in iudicio & in iustitia. c. & iurabunt. 2. 2. q. 1. c. & si Christus. de iure iu. unde & laudantur oēs qui iurāt in eo, Psal. 62. Et Dominus iurauit & non pœnitebit eum, Psal. 109. & rursus, iurauit Dominus Dauid ueritatē, & non frustrabitur eum, Psal. 131. atq; iterū, quib. iurauit in ira mea, Psal. 94. & Ecclesi. 44. ideo iureiurando dedit illi gloriam in gente sua. ac rursus, per memetipsum iurauit dicit Dominus Gen. 22. & in cantico Zach. iusurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, Luc. 1. & rursus, iurauit Dominus eis in sancto suo. & Christus D. N. sæpe cum iuramento affirmabat, Amen amen dico uobis, ut præcipue habetur Io. 3. cap. ubi ter id replicatur, & alibi sæpe. Angelus quoque iurauit per uiuentem in secula seculorum Apocal. 10. cap. & Apostolus dū ait. Testis enim mihi est Deus, quo cupiam oēs uos in uisceribus Iesu Christi, ad Philip. 1. cap. si peccatum. ibi, testis est mihi Deus. 2. 2. q. 1. & rursus; quotidie morior propter uestram gloriam fratres. 1. ad Corin. 15. c. ut noueritis. & c. iurabunt. 2. 2. q. j. & in ueteri testamento, Viuit Dominus, & uiuit anima tua. 4. Regum. 4. & rursus, Hæc mihi faciant Dij, & hæc ad- 122 dant. 3. Regum 19. & 4. Regum 6. & habetur in d. c. & peccabunt. 2. 2. q. 1. summa Asten. lib. 1. tit. 8. artic. 6. &

late habetur in d. c. & si Christus. de iureiu. & latissime Io. de Selua in trac. de iureiur. par. 1. q. 3. ex quibus patet non esse peccatum iurare, nec malum iuramentum. c. non est. c. tu malum. & c. si peccatum. & fere per totum. d. q. 1. sed incautum iuramentum & frequens sine causa reprobatur, quia per hoc (ut dixi) assumitur nomen Dei in uanum, quod est de se malum, & contra secundum præceptum Decalogi, Non assumes nomen Domini Dei tui in uanum, Exod. 20. & trad. magister & ceteri Theologi post eum in 3. senten. dist. 39. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2. & latissime profequitur & declarat Alex. de Hales in 3. par. summa. q. 31. ar. 5. §. 1. & 2. & arti. 6 §. 1. & rursus. q. 63. late quoque Dom. Soto de iust. & iu. lib. 8. q. 1. artic. 2. & 5. per totum, & late summa Asten. lib. 1. titu. 18. ar. 3. In proposito igitur quamuis in aliquo casu particulari ex incauta iuratione, seu in iuramento præfinito sine causa sufficiente, cessaret causa peierandi, quia uerū esset quod iuratur, militat tamen alia. i. irreuerentia quæ Deo exhibetur, quia sic assumitur nomē Dei in uanum, quod ipsa lege Dei, & naturæ prohibetur ut supra.

Resolutis ergo exemplis Couar. & Dom. Soto firma remanet conclusio supra firmata, quod si in aliquo casu particulari cesset causa fraudis & deceptionis ad quas uitandas lex introduxit solennem numerum septem testium, cessabit etiam in foro conscientiæ legis dispositio, & idcirco seruanda est in hoc foro huiusmodi uoluntas minus solennis de iure positua ab his quibus ea certitudinaliter nota est. Nihil enim prorsus obstat ratio illa adducta per Dom. Soto. d. lib. 4. q. 5. artic. 3. de iust. & iu. quam dicit esse potentissimam, uidelicet quod

si prædicta conclusio procederet leges scrupulos pusillorum conscientijs relinquerent, cum sæpe ambiguum, & obscurum esse posset, an interuenirent tanta fraus, ut parèdum esset legi, an tã parua, ut illa attendi nõ deberet sed potius ius naturale; & idcirco legislatores noluisse ciues esse horum iudices, sed legis obseruatores. Hæc enim rô non est ad propositum, quia qõ nostra & sua ibi, est de casu certo & claro ubi scilicet clare compertum est his (quorum interest) quod nulla fraus in hoc uel in illo testamento interuenit, nã in casu dubio procul nos quoq; fatemur, & oēs admittunt ueniens ab intestato posse tuta cõscientia niti legis autoritate contra hanc minus solennem uoluntatẽ illamq; licite oppugnare per late adducta supra nu. 3. 8. & 3. 9. cum multis seqq.

Et quãuis idem Dom. Soto subdat leges & rem publicã posse hac de cãnitã fraudes naturalẽ ciniũ uoluntatẽ cohibere & modum illis præscribere, ita ut iuste hac de causa statuere potuerit septẽ testes in testamẽtis ordinandis adhibendos esse, & aliter cõdita testamẽta minime ualere, quod & nos fassus probauimus sup. par. 1. c. 2. & 3. per totum, tamen huic argumento respondetur, ut supra nu. 61. & multis seqq. iuncto nu. 78. cum pluribus et seqq. ubi latissime ostendimus quod lex ciuiliẽ introducens certam formã & solennitatem adhibendam in aliquo actu ob aliquam iustam causam para in terminis testamẽti numerum septẽ testium ad fraudes uitãdas, si in aliquo certo & particulari casu cessat causa illa quod ualebit actus ille in foro conscientia & de iure naturali prætermissa solennitate iuris positum, quia cum cesset causa legis, cessat in foro conscientia legis uinculũ, licet aliud sit in foro fori propter aliã

causam uitandi lites, quæ non militat in foro conscientia, ut ibi nu. 97. & 98. cum seqq. cuius nostræ conclusio nis immobile fundamentum stabilitur super illa celebri regula Inn. de qua late supra hac parte cap. 1. nu. 48.

Per quam quidẽ regulã dissoluitur tertiuẽ principale fundamentũ Do. Soto. quod pro sua opi. huic nostræ contraria adducit, nempe quod secundũ leges perinde est oĩno decedere intestatũ, & cũ minus solenni & legitimo testamento, imo (ut & hoc obiter addam) & in hoc casu is uere intestatus dicitur decedere. l. 1. ff. de su. & legi. & insti. de hæred. quæ ab intest. def. cum aliis supra adductis par. 1. cap. 4. nu. 53. cum seq. eo quod lex (ut inquit Soto) iuste ad fraudes uitandas potuerit irritare uoluntatem testatoris minus solennem non obstante iure natura præsertim in pœnam negligentia testatoris qui omisit & negligens fuit in non adhibendo solennitatem à iure requisitam, in suo testamento, ut ibi per eum, quia quamuis ratio hæc concludat respectu ualiditatis legis in communi, & in abstracto, quæ ex tali causa iuste potuit irritare huiusmodi minus solennem dispositionem non obstante iure natura, etiam in foro conscientia, non tamen respectu casus particularis, in quo cessaret causa illa, quia tunc remanet dispositio ualida de iure naturali, quæ attendi debet in foro conscientia, postquam in eo casu cesset causa per quã legis dispositio contra actũ ualidum de iure naturali sustinebatur iux. late adducta supra nu. 97. & plurib. seqq. iuncta regula de qua sup. d. c. 1. nu. 48. & multis seqq. Nec est ad propositũ pœna negligentia, quia non eam lex considerauit, nec ea ex causa mota fuit ad irritandum testamẽta minus solennia, sed solum causa uitandi fraudes,

fraudes, & falsitates, quæ in eis committi possent iux. l. fin. in uers. lex etenim. C. de fideicom. & l. iubemus. circa princ. C. de testa. & supra par. 1. c. 2. nu. 3. & multis seqq. usque 19. latissime ostensum fuit; sed ad motiuum de præscriptione, de quo postremo latius est discutiendũ patet reipõsio ex ibi late adductis nu. 13. 5. & decẽ seqq.

Ad quartum autem argumentum Dom. Soto, quod est secundum Couar. in d. c. cum esses. nu. 7. de testa. qd̃ iudex in foro iudiciario exteriori nõ obstante uoluntate defuncti minus solenni adiudicabit hæreditatem legitimis hæredib. ab intestato ueniẽtibus, etiam quod ipsi fateantur in eo testõ nullam fraudem interuenisse, qd̃ nos latissime probauimus supra par. j. c. 2. nu. 23. cum cæteris seqq. usq; ad fin. & per consequens idem sit dicendũ in foro conscientia, ex quo iudiciũ exterius fundatur super certo, nec procedit ex falsa præsumptione iux. Tho. & alios relatos per Felin. in c. 1. nu. 44. iuncto nu. 40. in uers. primus est qd̃ canon. de constit. & latius supra nume. 38. 39. & 40. cum plurib. seqq. latius et ostẽdimus, & cõprobauimus, respondetur quod iudex in iudicãdo repræsentat personam publicam non priuatam, & idcirco iudicare debet secundũ leges Reipublicæ postposito foro conscientia, iux. late adducta supra hac parte c. 1. in secũdo præmisso præsertim nu. 18. & multis et seqq. & idcirco, licet iudex tanquã persona publica, & minister legis id iuste statuatur in foro iudiciario, non tamen id sequendum est in foro conscientia. Tum propter diuersam rationẽ, quæ militat inter unũ & aliũ forũ, de qua latissime supra à nu. 79. cum omnibus seqq. usq; nu. 104. quæ hoc pro repetitis habetur. Tum etiam quia doct. S. Tho. ne quũ supra non proce-

dit ubicunq; lex ciuiliẽ, siue etiam canonica fori cõtentiosi fouet lucrũ odiosum ex quodam rigore cõtra naturalem æquitatẽ, ut in proposito. d. nu. 104. ostẽdimus, & deciarauimus.

Nec obstat dum subdit Dom. Soto, & idem Couar. supra proxime allegatus, quod nisi leges in hoc casu obligarent in conscientia, essent illaqueatrices conscientiarum, ut etiam arguit Bal. in consil. 285. col. 1. in uers. nec aliter uidetur dicendum. ibi alioquin uolu. 3. nec illas ecclesia tolleraret cũ peccato. c. fin. de præscri. cum ibi not. ad hoc enim primo dici potest, quod imo ecclesia eas propter hãc causam expresse reprobauit. in c. cum esses, de testam. iux. secundam lect. glof. ibi à Doct. antiquis communiter approbatam, ut late ostendimus supra par. 2. c. 9. nu. 8. & 9. cum multis seqq. usq; nume. 34. uerum quia contra eam se habet communis moder. quæ hodie sine dubio est magis communis, quã sequitur Dom. Soto. & nos ibi latius probauimus d. num. 34. cum cæteris seqq. usque ad fi. idcirco Secundo respondetur, quod non est absurdum, nec nouum, aut inconueniens, quod aliquod sit licitum, & permissum in foro fori exteriori, quod tamen non sit permissum in foro conscientia et ubi non proceditur ex præsumptione, sed super certo, iux. late not. per Io. And. in regula peccatum. col. 11. in uers. ad propositum. & uers. ulterius. de regu. iu. libro 6. n. mercu. Ca. gno. in l. 2. nu. 23. & seq. C. de rescin. uend. & tã respectu fori ciuiliẽ, quã canonicã, prout trad. Anto. de Butr. in c. inquisitioni. de sent. excom. & ibidem Felin. num. 2. & Dec. in c. 1. l. c. 2. col. pen. uers. de constit. Ferrat. cau. 19. Felin. in c. noui. col. 4. ad med. ubi, & allego D. Anto. de iudi. & late probat

Sarnen. in c. 2. num. 21. & num. 32. & seqq. de constitu. lib. 6. & in regula de non iudi. iuxta for. suppl. q. 14. in uers. breuiter. usque ad fi. ubi etiam dicit quod iste forus conscientia ad contumeliosum sicut coelum a terra differt, & Gigas de pensio. q. 34. per totam. & probatur ex trad. & late adductis supra nu. 101. & 102. & pluribus seqq. nec enim pertinet ad forum exterius omnia uitia cohibere, sed ea tantum, quae habent impedire ciuilem societatem, & bonum commune ad quod principaliter intendit ius legale in foro exteriori Asten. lib. 1. titu. 46. art. 5. cum aliis supra in proposito adductis par. 1. c. 3. nu. 44. & pluribus seqq. iuncto numero. 78. Nec tamen ex eo, quod in hoc, uel illo casu particulari contrahatur uoluntati testatoris sub obreptu omittae solennitatis numeri septem testium de iure requisiti, potest dici ius ciuile in hoc continere peccatum, aut peccato occasionem praebere, nec ullo modo iniquum, aut iniustum reputari, ut latissime d. c. 3. nu. 60. in fin. in uers. ex quibus. & nu. 61. cum pluribus seqq. usque nu. 79. latissime ostendimus, & nihilominus, quamuis in foro fori exteriori haec testamenta minus solennia non mereantur executionem, non tamen excusandus est in foro conscientia qui certus de uoluntate testatoris sub eo praetextu nititur ea oppugnare, ut ibi nu. 72. & 73. cum seqq. declarauimus iuxta latissime adducta supra. hoc in quo sumus cap. nu. 47. 48. & 49. cum seqq. ubi ex hoc firmauimus posse et contra tales procedi per uiam denunciationis Euangelicae, declarando latius, ut ibi prosecuti fuimus, usque ad nume. 53. in clusue.

Quinta ratio Dom. Soto de absurdo, quod sequi posset de tutore qui habeat clare notam uoluntatem testatoris contra pupillum legitimum haere-

dem ab intestato uenientem, nam nisi pro pupillo haereditatem petat contra hanc minus solennem uoluntatem, teneretur illi postea propter negligentiam actione tutelae resarcire omnia damna, si uero petat incurreret peccatum mortale contrahendo huic, licet minus solenni uoluntati, in qua ipse tutor pro certo scit nullam fraudem interuenisse pluribus modis dissoluitur, prout illi pluribus modis consuli potest tuta conscientia ne damnum ullum incurrat, uel procuratio ob aliquam causam legitimam a tutelae officio se remoueri, fingendo puta causam absentiae, uel alterius legitimi impedimenti, contra suam tamen existimationis aut famae laesionem, prout in similibus iudice, qui certo scit innocentem esse eum, qui super aliquo crimine in iudicio exteriori per falsos sorte testes conuictus est, quod procurare potest, ut a iudicandi munere se abstineat, & causam superiori remittat, ut consuluat S. Tho. 2. 2. q. 64. art. 2. & artic. 6. ad tertium, quem sequitur Silue. in summa uer. iudex. 2. q. 5. & referunt Couar. uaria. resolu. lib. 1. c. 1. ante nu. 10. uers. Septimo. & Dom. Soto de iust. & iur. lib. 5. q. 4. arti. 2. col. 4. in uers. sunt autem. Vel negotium differendo usque quo pupillus maior efficiatur a quo liberationem a tutelae administratione obtinere possit, cui res pro palare poterit, & quod ipse non petit hereditatem legitimam ab intestato eo quod sciat uoluntatem defuncti licet minus solennem ueram esse, & absque ulla fraude processisse, dicendo munda sunt manus meae a sanguine huius causae, petas tu si uis, ut melius nosti, ut dixit Pilatus Matth. 27. c. & exemplo Apostoli ad Ephesios act. Aposto. cap. 20. & habetur in c. Ephesius. dist. 43. & in simili quoque de iudice in casu proposito trad. Couar. ante d. nu. x. ibi,

ibi, fatius me hercle erit. & multum in proposito de praelato habente conscientiam laesam de re aliena, quam possidet ecclesia cuius ipse administrationem gerit trad. glo. & late Gem. & alij in c. generalis. dist. 54. Host. de praescr. re. immo. in summa. §. quae exigantur. uers. quid si praelatus habet conscientiam. & duob. seqq. gl. & doc. in cap. fi. ubi late Abb. nu. 41. & seqq. Imo. col. pen. & Fel. nu. 10. de praescr. summa Asten. lib. 3. tit. 2. ar. 6. uers. quid si praelatus. ubi consulunt etiam quod denuntiet ei quem credit esse dominum, ut in iudicio petat, cum non uideatur in hoc praelatus dolum malum facere ratione iuris sui seruanda causa, iuxta lat. qui natura. §. si cum me absente. (ubi ponitur haec cautela) ff. de neg. gest. & glo. in c. si uirgo. 34. q. 2. & in terminis trad. glo. in d. c. generalis. & in d. c. fi. in glo. fi. & Inn. ibid. & alij de praescr. & in c. bonae. el. 2. in uers. diffidere. ubi tamen uide Abb. sub nu. 22. de postula. praela. cui tutor, ubi adest eadem ratio, & in fauorabilibus saltem comparatur, iuxta glo. in c. auditis. uer. ecclesia. de integ. restit. & respectu administrationis glo. in c. qualiter & quando. el. 2. uer. redde rationem. de accusa. & in c. ex literis. in pen. glo. de iud. Abb. in c. cum deputati. in fi. ubi late Fel. col. pen. uers. quando praelatus. nu. 8. ubi allegat concord. de iud. Bero. q. 27. & q. 68. nu. 4. & idem Bero. in c. 1. nu. 99. de integ. restit. quamuis non me lateat in pluribus quoque eos differre ita ut non ualeat indistincte, argu. de uno ad alium, iuxta glo. ord. in c. fin. 5. q. 3. Abb. et q. 3. inci. S. pronius. col. 9. uers. nec ob. quod tutores. & late Fel. in d. c. cum deputati. col. fi. nu. 9. & in d. c. qualiter & quando. col. 3. in fi. in uers. in glo. in uer. rationem. de quo late et Bero. in c. nulli. nu. 65. de reb. ec-

cle. non alien. Nam ut ad institutum eadem non debet tutor contra conscientiam pro utilitate pupilli aliquid agere, & impendere animam suam commodis alienis & pro alio peccare, iuxta c. fi. ubi bo. glo. dist. 46. & c. quod ait. iuncta gl. magna ad fi. dist. 14. & opt. tex. in proposito loquens de tutoribus & curatoribus in l. uideamus. in prin. ibi, graue. n. uidebatur. ubi omnes. ff. de in lit. iuran. ubi no. Bal. i. tertio no. ex eo tex. not. quod non debet quous grauare conscientiam suam ratione officii quod gerit, sed debet salutem animae praeferre cuicunque officio, & bo. glo. loquens de praelato in c. breui. & ibi doct. de iure iur. & de uasallo glo. in c. paruuli. uer. causa. 22. q. 5. unde non debet tutor, nec praelatus fouere causam iniustam pupilli, & ecclesiae. l. quoties. §. sicut. ff. de adm. tut. gl. in c. 1. 14. q. 1. & in terminis et bene Bart. in l. tutor secundum dignitatem. §. non est. in prin. ff. de adm. tut. Host. & post alios Abb. in c. per ueltras. in fi. de dona. inter ui. & uxo. uel etiam quando alia uia sibi consultum non esset, quia forte in expectando, & differendo aliquod periculum occurrere posset, tunc sine dubio posset tutor tuta conscientia petere hereditatem, & causam in iudicio peragere pro pupillo cuius tutelam gerit, quia hoc ageret coactus ex munere publici officii sibi iniuncti, ut est tutela instituta de excu. tut. in prin. cum concord. ibi per gl. allegatis. iuxta l. cum quaedam mulier. C. de adm. tuto. & in terminis propositis de praelato respectu ecclesiae cuius ipse curam gerit tradit Arch. in d. c. generalis. dist. 54. & post eum Abb. in d. c. fi. nu. 41. ad med. ibi, tertia est opinio. de praesc. & prout et de iudice qui ex munere publici officij sibi iniuncti coactus potest & debet contra suam propriam certam conscientiam eum qui exactis conuictus reperitur condemnare, quamuis iudex

ipse indubitanter & pro certo sciat illum innocentem esse, ex quo hoc facit tanquam persona publica ratione muneris publici sibi iniuncti, tradd. doc. omnes quos supra hac parte. c. 1. nu. 18. late conguessimus iunctis, ceteris seqq. usque nu. 28.

125 Quod postremo confirmatur, quia non tenetur tutor cum dispendio, & periculo bonorum suorum prætermittere curam pupilli, & officium sibi ex publico iniunctum, ut alius puta scriptus hæres non lædatur & dano afficiatur, dütamen à dolis, & fallacijs abstineat, & uia iuris experietur; nã hoc in casu licitum esset tutori hac uia redimere uexationem suam, & occurrere dano quod sibi aliter immineret, et cum dano eorum ad quos uere ex uoluntate testatoris bona deuenirent, quia hoc nõ faceret aïo oppugnando uoluntatem testatoris, sed ne ipse teneatur de negligẽtia cum periculo & euidenti iactura bonorum suorum, arg. eorum quæ multum ad propositum in simili trad. Ancha. in regula peccatum. sub nu. 11. in uers. sed restat dubium. & in uers. sed occurrit quæstio. de reg. iur. lib. 6.

Sexta & postrema rō Dom. Soto, quod nõ esset prouisum fini legis, quæ solennitates in actibus humanis induxit nisi talis obseruantia attendenda esset in conscientia, ponens exemplum in solennitate requisita in alienatione rei ecclesiasticæ, tantum abest, ut pro sua opi. faciat, quo d. imo contrariam maxime fulciat, & cõtra suam retorqueatur; nam cū finis, propter quæ fuerunt introductæ solennitates in huiusmodi alienatione, fuerit occurrere læsioni, quam ecclesia ex ea incurrere posset, ut not. in c. sine exceptione. ubi gl. uer. profuturum. 12. q. 2. & in c. 1. de reb. eccl. non alien. lib. 6. idcirco si in aliquo casu particulari cesser læsio, & omnis fraus in huiusmodi alienatione absq;

ulla solennitate celebrata, nihil est in causa cur in foro conscientie talis alienatio subsistere non debeat, ex quo in eo casu particulari satis est prouisum fini, cum nulla læsio, aut fraus interuenierit, prout tradd. Ant. de But. & post eum Abb. in c. quia pleriq;. nu. 31. de immu. eccl. idem Abb. aliud sentiens in foro fori in c. 1. nu. 19. de rest. in inte. Silue. uer. aliena. sub nu. 12. cū seq. & Tabien. eo. uer. alienatio. nu. 10. Bero. c. 1. nu. 23. de constit. & alii supra allegati nu. 105. & seq. iux. regulam Inno. in c. quod sicut. de elec. pluries probatam, de qua late supra hac parte c. 1. nu. 48. cum seqq. licet secus in foro fori, in quo tantum procedit exemplum hoc à Do. Soto adductum, iux. glo. ord. in summa. & in c. sine exceptione. 12. q. 2. & in d. c. 1. ubi Abb. & alij de in integr. restit. & habetur in c. tua nuper. ubi est Abb. nu. 8. de his, quæ si a prela. & in c. 1. de reb. eccl. non alie. lib. 6. & ita præcise quoq; declaratur regula Inno. ut per Boer. de c. 1. nu. 13. & seq. iuncto nu. 71.

Prout nihil obstat quod in confirmationem huius opi. adducit Couar. in d. c. cum esset. sub nu. 7. in uers. tertio his accedit. de testam. uidelicet quod cum omnis actus humanus teste Boetio perficiatur uoluntate, & potentia iux. late adducta supra par. 1. cap. 16. num. 241. non satis sit uoluntas quantumlibet manifesta in huiusmodi testamento non solenni postquam non adest potentia testandi absq; solennitate legali, etiam si quis id expresse facere uellet. in nemo potest. ubi omnes not. ff. de leg. 1. l. testandi. ibi, mutare formam aut iuri publico derogare cuiquam permillum est. C. de testam. & latissime supra par. 1. c. 6. ostensum fuit, quia huic argumento quod fuit Bald. in repet. l. 1. nu. 55. C. de fac. eccl. respondimus supra c. proximo. nume.

nume. 74. ubi ostendimus argumentum nõ concludere inspecto iure naturali, & consequenter in foro conscientie, sed tantum inspecto iure ciuili, prout etiam reperi postea Mantacam ita respondere de coniect. ult. uolunt. lib. 2. tit. 14. nu. 22.

Et inde quoq; colligi potest responsio ad aliud argumentum Couar. in eo. c. cum esset. num. 7. in fin. in uers. quarto. & nume. 8. quod in effectu in idem recidit, uidelicet quod iste solennis numerus testium sit de forma substantiali testamenti sine qua actus est ipso iure nullus, quod plenissime ostendimus, & comprobauimus supra par. 1. cap. 4. & idcirco nihil referat, quod aliunde possit constare de hac uoluntate minus soleni, secundum Couar. etiam in animæ iudicio, & in foro conscientie, si quidem hoc argumentum concludit solum inspecta dispositione iuris ciuili, non autem iuris naturalis, secundum quod ualet testamentum absq; ulla solennitate ex sola uerba, libera, & simplici uoluntate testatoris, quæ attendi debet in foro conscientie, ut late supra huic argumento, quod in effectu fuit Pet. ut referunt Cyn. & Bal. in l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. latius responsum fuit supra cap. proximo. num. 48. 49. & 50. cum seqq. & hoc c. 3. num. 61. & seq.

Postremo non obstat quod etiam iure Pontificio, ut idem Couar. d. c. cum esset. sub d. nu. 8. arguit, non ualet testamentum ex sola uoluntate testatoris, nisi ultra duos testes interueniat etiam præsentia presbyteri parochialis, ut ibi est text. de quo latissime supra par. 2. c. 8. differuimus, quæ solennitas de iure naturali non est necessaria, & tamen in foro conscientie omnino seruanda uideatur, cum prout dicit Couar. ius Pont. & Canonicum legi Diuinæ propius accedat, & saluti

animarum diligenter consulat. c. filius noster. ubi Abb. in tertio notabili de testam. quod & no. Gemina. Ancha. & alij in c. 2. in prin. per illum tex. ubi post Crot. & alios latissime Sarnè. nume. 2. & infinitis seqq. de consti. lib. 6. quia cum Canones emanauerint in finctu Spiritus Sancti. c. si quis diaconus. in prin. 50. distin. & idcirco lex canonica nihil præcipiat, nec permittat cum peccato. c. si de præscript. cū alijs supra adductis par. 1. c. 3. num. 32. seruari omnino debent in foro conscientie, prout etiam arguit Sozi. in l. 2. nume. 21. ad fin. ff. de uul. & pup. Dec. in l. precibus. nume. 10. & Curt. iun. nume. 14. & 15. C. de impu. & alijs subft. & opt. trad. Abb. etiam respectu fori contentiosi. in c. uigilanti. col. fin. ubi etiam Felin. nume. 11. de præscript. & latissime comprobatur Sarnen. d. c. 2. nume. 15. 16. & 17. cum seqq. de constit. lib. 6. Mantica de coniect. ult. uolunt. lib. 1. tit. 7. sub num. 2. & per nos infra num. 149. quod quamuis etiam regulariter dici soleat de iure Cæsareo circa leges ciuiles diuinitus per ora Principum promulgatas iux. latissime adducta supra nume. 41. & pluribus seqq. tamen multo fortius, & magis principaliter, & in uniuersum id procedere debeat quo ad ius Canonicum, cuius principalis finis est uita spiritualis æterna, & supernaturalis, ac salus animarum, cum tamen iuris ciuili finis sit bonum publicum mundanum, & tranquillitas huius uitæ mortalium temporalis iux. late adducta supra par. 1. c. 3. nu. 44. & seqq.

Huic enim motiui facilis est responsio si quidem etiam forus contentiosus iuris canonici non semper cõcordat cum foro conscientie, quia ille nõ semper tendit ad salutem animarum, & idcirco non omnia, quæ in eo licita sunt, erant licita in hoc foro conscientie

tiā, ut post alios bene declarat Sarnē. in c. 2. num. 3 2. & seq. de consi. lib. 6. cum alijs late adductis supra sub nume. 1 2 2. in uers. nec obstit. dum subdit. & nume. 1 0 1. & pluribus seqq. latius cōprobauimus, & declarauimus. in proposito quamuis lex canonica iustissime ad obuiandum fraudibus mota fuerit ad statuendum, ut testamentum confici debeat cum interuentu presbyteri parochialis, ut trad. Specu. in titu. de instr. edi. §. compendio

131 se. nume. 1 2. & latissime Abb. in repet. c. cum effes. sub num. 1 2. 1 3. 1 4. & 1 6. in fin. de testa. & nos supra par. 1. c. 3. num. 1 5. & par. 2. c. 8. nume. 4. 5. & 6. cum seqq. nihilominus ubicunque in aliquo casu particulari cessaret ratio ista fraudis, tunc in foro conscientie non esset curandum de huiusmodi solennitate iuris positui ex causa uitandæ fraudis introducta, sed ualere testamentum ex sola, & simplici libera uoluntate testatoris iuxta sapius allegatam regulam Inno. in c. quod sicut. de elect. prout in terminis huic motui respondimus late supra nume. 6 3. & seqq. & nu. 7 9. cum seqq. nec tamen quod in hoc, aut altero casu particulari ob dispositionem iuris canonici possit contraueniri liberæ uoluntati testatoris, eius dispositio ullo pacto cenferi debet iniusta, aut peccati nutritiua, seu illi occasionem præbens, ut in terminis quoque dispositionis iuris civilis late ostensum fuit supra nume. 8 2. & pluribus seqq. & rursus nu. 9 7. & 9 8. cum seqq. & supra quoque latissime par. 1. c. 3. num. 5 2. cum cæteris seqq. usque 7 9. ubi ne frustra

134 membrana occupemus lectorem reijcimus.

Ex quib. sufficienter, ut puto sublatam remanent, & resoluta omnia fundamenta per Couar. & Domi. Soto pro eorum opin. contra nostram, & com-

munem adducta; hoc ergo tantum superest, ut alia quædam, quæ illam maxime oppugnare uidentur pariter resoluamur. Nam cum certi sint modi per quos rerum dominia, de uno in alium transferantur, tam de iure naturali, quam ciuili, inter quos est legitima successio ab intestato, ut habetur in l. 1. iuncta glo. uer. ciuitatis. ff. de acqui. re. dom. & in §. singulorum. iuncta etiam glo. uer. ciuili. inst. de re. di. ui. & iusta sint rerum dominia eo modo de iure ciuili, & humano translata, & quæ sita, prout ex Augustino super Io. habetur in c. quo iure. 8. distinctio. & probat Fede. de Sen. multum in proposito in consi. 1 3 1. sub num. 3. uers. item appropinquando. & nu. 4. Pet. de Palu. & Rayne. Abb. qui se subscripserunt illius consi. & late Domi. Soto de iust. & iu. lib. 4. q. 3. articulo 1. in tertia, & quinta concl. idcirco ubicunque non obstante minus solenni testamento quis ab intestato de iure ciuili iuste successerit, poterit utique bona testatoris iusto titulo sibi quæ sita, licite in foro conscientie & retinere, & ab ipsis possessoribus auocare, cum earum rerum legitime ipse dominus sit effectus, quantumcunque sciat testatoris aliam fuisse uoluntatem, ut multum in terminis per Bald. in auth. ingressi. colum. 5. in uers. nam regula est ista. C. de sac. eccle. & prout in simili per plura fundamenta, quæ huic conclusioni adoptari possunt, concludunt doc. in materia præscriptionis, quod si post illam completam superueniat præscribenti scientia certa, & indubitata, quod res erat aliena, non tamen tenetur in foro conscientie eam restituere, quinimo licite retinere potest, cum iuste uigore præscriptionis de iure ciuili, etiam cōtra dominii uoluntatem dominium quæserit. iuxta glof. ordi. in c. si uirgo. 3 4. q. uni. & in

c. si

c. si res. 1 6. q. 4. & hoc no. Inno. in c. cura. in fin. ubi opt. tex. de iu. patro. glo. Inno. Abb. num. 3 7. & cæteri in c. fin. de præscript. & glof. in c. uigilantis. in secunda opi. quam tenet omnes doct. antiqui. & moderni, ubi late Bal. Cardi. Imo. Abb. Felin. & cæteri communiter, prout de communi, & ueriori attestantur Abb. ibi, ubi late nu. 6. eo. tit. & latissime Hostien. in summa de præscri. re. immo. §. quæ exigantur. in uers. sed quid si iam completa. Dyn. & latissime Io. And. in regula possessor. in sexta quæstione principali, de reg. iu. li. 5. in mercu. & ibi etiam Ancha. nume. 9. & seq. & Franch. parum sub num. 1 3. ubi referunt Ray. & omnes summistas ita tenere, & ita tenuit Pet. doc. Ultramon. quem refert, & sequitur Bal. in l. cum quis. nu. 1 4. ad fin. uers. in secundo uero casu. C. de iu. & fac. igno. & Io. de Ligna. quem etiã refert Bal. in consi. 2 9 5. in fin. uolu. 1. idem Bal. in auth. ad hæc. nume. 8. ubi bene declarat hoc procedere quo ad præscriptionem rerum corporalium, ubi præscribitur earum dominium, non autem quo ad præscriptionem actionum; & declarat Inno. in c. quia plerique. nume. 3. & 4. quem omnes ibi

135 sequuntur, præsertim post alios Abb. nume. 2 5. de immuni. eccles. & bene ad propositum nostrum Ancha. in regula peccatum. col. 1 1. nume. 1 1. ad med. in uers. pone statutum. de regu. iu. lib. 6. Felin. in c. nouit. col. 3. in uers. nam præscripta. sub num. 5. & ibid. Dec. nume. 1 1. de iudi. Cagno. in l. 2. nume. 2 8. C. de rescind. uend. Bero. in rub. de præscrip. parum sub num. 1 2. in uers. secundum quoque. & latissime comprobatur Balb. de præscrip. 2. par. 3. par. principalis. quæst. 9. per totum. ubi alios etiam cumulat, & attestatur de cōmuni; & ex Theologis Tho. quodlibet. 1 2. articu. 2 5. Scot. 4. distn. 1 5.

q. 2. articu. 1. Asten. lib. 3. titu. 2. arti. 6. in uers. pone quod præscriptum sit canonice. Silue. uer. præscriptio. 1. nume. 1 3. ubi refert cano. omnes antiquos, uidelicet Ioã. Vin. Tancre. Goffred. Ber. Ioan. And. Hostien. Innocē. Hugo. Mona. Vlde. Lauren. & alios ab eo nominatim citatos ita tenere, affirmans indubitanter hoc esse tenendum, & Tabien. eo. uer. præscriptio. nu. 1 2. & latissime Dom. Soto de iustit. & iu. lib. 4. q. 5. artic. 4. cum latissime cumulatis per Tiraquel. cessan. cau. limi. 1 2. nume. 1 6. & 1 7. ubi & alios cano. & Theologos per eum relatos uidere poteris.

Quamuis autem hoc fundamentum, ut diximus, maxime uideatur oppugnare hanc nostram communem conclusionem, nihilominus pro illius resolutione est aduertendum, quod prædicta communis opinio de præscriptione, de qua proxime num. 3 4. tunc demum procedit ubicunque præscriptio completa fuit cum bona fide præscribētis, & in his terminis loquitur doc. omnes pro opi. ibi allegati, & cæteri qui de hac re tractarunt; nam leges ciuiles, quæ permittebant, & inducebant præscriptionem longissimi temporis 3 0. uel 4 0. annorum, et cum mala fide præscribentis saltem ad effectum retinendi iuxta. sicut. & l. omnes. & clarius in l. si quis emptoris. §. 1. ubi Bal. & cæteri. C. de præscr. 3 0. uel 4 0. annorum. & l. 1. §. ad hæc. C. de anna. except. & habetur. in cap. placuit. in uers. quod si mala fide. 1 6. q. 3. & late trad. Hostien. in summa de præscrip. re. immo. §. quæ exigantur. uers. in præscriptione uero longissima. & uers. igitur secundum leges. & post alios Balb. de præscript. 2. par. 3. par. principalis. q. 6. nume. 1 2. & seq. hodie non habent locum, sed sunt abrogatæ per ius canonicum etiam

in

136 in terris Imperij ratione peccati, quo iure cautum est, ut nulla præscriptio quantuilibet longissimi temporis procedat cum mala fide præscribentis, sed oportet ut in nulla temporis parte præscribens habeat conscientiam rei alienæ. c. uigilanti. & c. fin. & ubiq; doc. de præscrip. c. possessor. ubi gl. Dyn. Ioan. And. Anch. & cæteri de regu. iu. lib. 6. late Host. in d. §. quæ exigantur. in uerfi. uerum quicquid dicant legistæ. usq; ad uerfi. aliquoties. 139 Bar. in l. naturaliter. nume. 8. ff. de usufrucap. Bald. in l. super longi. lect. 1. nu. 9. ubi etiam Ang. & alij. C. de præscript. lon. tempo. & latissime Fortu. qui late profequitur. & declarat in tract. de uerfi. fin. in secunda prin. illa. nume. 26. 140 27. & cæteris seqq. usq; 147. & Balb. d. q. 6. nume. 9. & q. 7. nume. 3. & 4. & Astens. d. arricu. 6. q. 2. & Bero. in rub. de præscrip. num. 20. & 40.

Et quemadmodum præscriptio cum mala fide est improbata, de iure canonico ratione peccati non obstante, quod lex civilis ex iusta causa ad puniendam negligentiam præscribentis, & ad conseruandum statum quietum Reipublicæ, & ad uitandas lites, quæ inde oriri possent, eam introduxerit iux. tex. in d. c. uigilanti. ibi Ephesinus enim legislator. & latissime pariter, & doctissime trad. per Ioan. And. in d. regula possessor. in tertia principali quaestione. de reg. iu. lib. 6. in mercu. quem ibidem late etiam refert, & sequitur Ancha. in secunda principali oppo. sub nume. 1. & num. 2. & 3. & 4. cum seqq. quibus tamen plurimum aduersatur Fortu. proxime allegatus; ita quoque præscriptio cum bona fide, & sic cessante peccato, est eodem iure canonico iustissime approbata p. c. si uirgo. 34. q. uni. & c. sanctorum. c. ad aures. & per totum ex. de præscript. cap. 1. & 2. eo. titu. lib. 6. tradd.

Host. Io. And. & Ancha. proxime allegati. quinetiam de iure diuino approbata, & introducta reperitur Leuiti. 25. ad med. ibi, qui uendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi donec unus adimpleatur annus; si non redemerit, & anni circulus fuerit resolutus, emptor possidebit eam, & posterius eius in perpetuum, & redemi non poterit etiam in Iubileo; & ita quoque licita est in foro conscientiæ, Dom. Soto supra allegatus d. lib. 4. de ius. & iu. q. 5. ar. 4. col. 4. in uerfi. his ueruntamen non obstantibus. quod & uolunt omnes supra relati num. 134. & quamuis ex eo quod quis uidetur locupletari cum aliena iactura uideatur huiusmodi præscriptio recedere à naturali equitate iux. l. nam hoc natura. ff. de cond. ind. & regulam iure naturæ. ff. de regu. iu. & c. locupletari. eo. titu. lib. 6. tamen attentis pluribus alijs causis, quia scilicet per eam punitur negligentia, & desidia eorum, qui tanto tempore negligunt prosequi ius suum, & ne dominia rerum semper sint in incerto, & ut continuis, ac frequentissimis litibus obuietur, præsertim, ubi adest bona fides præscribentis, hæc præscriptio non potest iudicari contra ius naturale, imo per has causas ad ipsum ius naturale reducitur, ut ex sententia cuiusdam fratris Gerardi de Senis Ordinis Eremitarum doctissimi Theologi late probat Io. Andr. in d. regula possessor. in 2. q. principali, & late coprobat etiam Ancha. ibidem in tertia oppo. sub num. 6. & num. 7. & 8. cum seq. glo. & Gemi. in c. ius generale. 1. distin. Abb. & Felin. in rub. de præscri. late Balb. de præscrip. 1. par. principali. q. 5. num. 7. & num. 13. & per consequens licitam esse in foro conscientiæ; etenim in hoc casu præscriptio non solum toleratur, quin est approbata

bata tanquam actus uirtuosus, tam ex lege canonica, quam civili, ut per Nauar. in relect. c. nouit. notabili 6. nu. 69. de iud.

141 His ergo breuiter circa præscriptionem in proposito prænotatis ad argumen. respondetur, quod & si regulariter per ius civile rerum dominia iuste de uno in alium transferantur, tamen ubicunque ius naturale à principio acquisitionis, & translationis dominij resistit, talis acquisitio, & dominij translatio non potest esse licita in foro conscientiæ, in quo attenditur dispositio iuris naturalis, ut supra hac par. cap. 1. in primo præmissio. num. 2. & 3. cum pluribus seqq. circa quod ius civile nihil statuere potest, nisi ex iusta, & rationabili causa boni communis, ut supra nume. 97. & seq. & idcirco, prout ibi diximus, & declarauimus, quamuis lex civilis ex iusta causa uitandi fraudes, ut sæpius dictum fuit, statuerit, ut testamenta condita absque interuentu septem testium irrita sint, & consequenter hereditas transferatur, & acquiratur etiam contra uoluntatem testatoris uenientibus. ab intestato, tamen ubi in aliquo certo casu cesset causa ista moriua legis, lex quo ad casum illum nuda est à causa, & consequenter in foro conscientiæ seruari debet libera uoluntas testatoris, quæ est de iure naturali, ac de qua uenientes ab intestato certi sunt non attenda solennitate legali iux. late trad. supra nume. 79. cum multis sequentibus usq; 104. inclusiue. Et hinc patet clara responsio ad simile de præscriptione supra in contrarium adductum nume. 134. quia in eo casu, ubi præscriptio legalis completa est cum bona fide, & sic semel licite est facta translatio, & quaesitum rei præscriptæ dominium, non debet ex superuenienti scientia, quod res fuerit aliena irri-

tari, cum iam, ut dicunt doc. ibi allegati, non sit aliena, sed propria præscribentis, & huic præscriptioni, & translationi dominij ius naturale nunquam resisterit, ex quo interuenit bona fides continuata per totum tempus præscriptionis, prout multum bene in proposito considerat Ancha. supra allegatus in d. regula peccatum. num. 11. ad med. in uerfi. pone statutum. de regu. iu. lib. 6. at in terminis nostræ conclusionis ius naturale à principio inuenitur resistere translationi dominij inuenientes ab intestato propter liberam uoluntatem testatoris in contrarium, quæ sola ualida est de iure naturali, & seruari debet in foro conscientiæ, ex quo causa uitandi fraudes, propter quam lex mota fuit ad cohibendas has ultimas uoluntates cessat in illo casu, prout in terminis nostræ conclusionis præsupponitur, & uenientes ab intestato, de libera uoluntate certi sint, & ita in mala fide constituti iux. latissime trad. supra hac par. cap. 1. nume. 47. & 48. cum seqq. usque ad fin. & hoc cap. nu. itidem 47. cum pluribus etiam seqq.

Quinimo simile hoc de præscriptione intimius considerando in oppositum retorquetur, & conclusionem nostram maxime fulcit; quia si à principio præscriptionis, uel saltem ante illam completam innotesceret præscribenti, quod res esset aliena, & sic ius naturale repugnaret præscriptioni civili propter malam fidem præscribentis, talis translatio dominij in foro conscientiæ non esset licita, nec admittenda iux. supra trad. num. 135. & seq. Et è conuerso si in terminis conclusionis nostræ ius naturale non repugnaret, eo quia uenientes ab intestato non essent certi de uoluntate libera testatoris, & quod res sine ulla fraude procefferit, tunc licite possent con-

conformare conscientiam suam cum dispositione legis, & licite retinere bona sic eis ab intestato legum dispositione quaesita, & illa à quibuscunq; possessoribus auocare ad late trad. supra nume. 38. & 39. cum seqq. usque nume. 46. quia in hoc casu stante bona fide, seu saltem non mala fide uenientium ab intestato, ius naturale non repugnat eo casu acquisitioni dominij, & ita licite transfertur etiam foro conscientiae iux. etiam late trad. supra nu. 134. & 137. cum trib. seqq. Ita quod recte considerando nulla est differentia inter casum, & casum data paritate terminorum, sed uis stat solit in hoc, an ius naturale ante translatum dominium resistat illius acquisitioni, & tunc translatio impeditur in foro conscientiae, aut post illud legitime, & bona fide quaesitum, & translatum superuenit scientia talis, quae à principio de iure naturali impedisset acquisitionem dominij, & tunc dominium semel legitime quaesitum non retractatur, tum per late adducta in his terminis de praescriptione pBalb. de praescri. 2. par. 3. par. prin. q. 9. cum alijs latissime cumulatim per nos supra d. nu. 134. Tum quia facilius impeditur ne dominium quaeratur, quam quod iam quaesitum tollatur per regulam l. patre furioso. cum concordan. ibi per glo. allegatis. ff. de his qui sunt sui, uel alie. iu. c. quemadmodum. in fi. prin. ibi, quamuis interdum contractum non dirimat quod impedit contrahendum. de iure iu. c. fin. §. his ita responderetur. 15. q. 1. cum late trad. 142 per nos infra nume. 262. ad med. ibi, licet sacer ordo. qd in hoc foro conscientiae multum in proposito trad. Couar. in relect. regula peccatum. par. 2. §. 8. sub nume. 6. ibi, quod de lege penali dicitur. de regu. iu. lib. 6. nã 143 & differentia maxima est inter ius

quaerendum & ius quaesitum, cum illi facilius, quam isti praedicitur, iux. l. qui autem. ff. quae in fraud. credi. l. fi. C. de acqui. posses. l. si sponsus. §. si maritus. el secundo. ff. de dona. inter ui. & uxo. l. 1. §. utrum autem. ff. si quid in frau. patro. cum sim. alleg. per glof. in d. l. qui autem. glo. & doc. in l. seruus. ubi late Dec. sub nume. 8. in uersu. tertio regula procedit. & nume. 9. cum seqq. C. de pac. & late probat Fed. de Sen. in consil. 9. per totum. Roma. in consil. 184. uis quae narrantur. etiam per totum. cum latissime adductis pIaf. in l. legatum. num. 15. & 16. cum caeteris seqq. & in l. filiusfam. §. diu. lect. 1. num. 80. & pluribus praeced. ff. de leg. 1. Dec. consil. 269. sub nu. 8. uersu. & hoc praesertim. & num. 9. Felin. in c. quae in ecclesiarum. col. 16. in uersu. primus est. cum seqq. nume. 49. & 50. de constitu. Aym. in consil. 114. nume. 13. 14. & 15. cum latissime cumulatim per Tiraquel. in l. si unquam. uer. donatione largitus. nu. 180. 181. & seqq. unde & facilius illi praescribitur iux. latissime trad. infra num. 173. & facilius tollitur, & aufertur iux. supra quoque adducta par. 1. cap. 19. nume. 64. cum seqq. Tum & postremo quia dispositio postquam est perfecta nõ retractatur, licet res deueniat ad eum casum à quo non poterat inchoari. l. pluribus. §. & si placeat. ubi not. Bart. & caeteri. ff. de uerbo. oblig. per regulam factum legitime. de reg. iu. lib. 6. & l. in ambiguis. §. 1. & ubique gl. quae allegat concordan. ff. eo. 144 Nec refragatur huic resolutioni, quod si quis bona fide ignorans uerum rei ualorem illam emat minori pretio, quam ualeat, & sic à principio acquisitionis fuit in bona fide, nihilominus si post illam emptam, & sic post quaesitum dominium innotescat sibi rem pluris ualere, non potest licite in foro

foro conscientiae illam retinere iux. opi. Abb. in c. quia plerique. num. 30. de immu. eccles. & communem Scoti, & aliorum Theologorum in 4. distinct. 15. q. 2. & S. Ant. in 2. par. Summæ tit. 1. c. 16. §. 3. Conrad. & aliorum quos referunt, & sequuntur Couar. uaria. resolu. lib. 2. c. 4. sub nume. 11. in uersu. quin & communis opin. Io. Bap. Lupo de usu. comen. 3. §. 5. nume. 111. ad fin. uersu. unde communis hæc Theologorum sententia. Nauar. in suo Manua. c. 23. ante num. 88. uersu. si. qui uero. & latius in relect. cap. nouit. notabili 6. nu. 66. & 67. cum seqq. & sentiunt plures ex alijs supra citatis. nume. 102. Tum quia contrariam opi. in his terminis late firmarunt Aret. in c. cum causa. el secundo. num. 9. & caeteris seqq. de testibus. Cagno. in l. 2. nume. 27. & 28. C. de rescind. uend. & Anto. Burg. in c. cum dilecti. de empt. & uend. nume. 22. adducti hac simili resolutione, quam in materia praescriptionis supra constituimus. nu. 134. 145 Tum etiam, quia diuersa est ratio inter praescriptionem, & emptionem minus iusto pretio factam, prout declarat huic moti uo respondens Domi. Soto de iust. & iu. lib. 6. & q. 3. ar. 1. col. 4. in fin. uerbis. uersu. sed aiunt isti. & aliter respondens Nauar. proxime allegatus num. 68. & 69. probans praescriptionem approbatam esse à iure tanquam actum uirtuosum, prout nõ est emptio læsua, quae non approbatur, sed tantum toleratur, ut impunita, reprehendens Aret. & Burgen. ad hoc non animaduertisse, ut ibi latius per eum, quib. suffragantur trad. per Felin. in c. ecclesia Sanctae Mariae. nume. 42. de constitu. & post alios per eum relatos. Couar. in ep. to. de spon. sa. par. 2. c. 7. §. 7. & nu. 13. & in alio simili proposito per nos supra par. 1. c. 3. nu. 54.

Postremo contra nostram communem conclusionem plura exempla adduci possunt, in quibus apparet iuris ciuilibus dispositionem contra liberam & apertam uoluntatem disponentis tam in ultima uoluntate, quam in actibus inter uiuos ualidam, & seruandam esse etiam in foro conscientiae; nam ut incipiamus ab actu ultimarum uoluntatum, de quib. principalis est noster hic sermo, hoc uidemus in detractione falcidiae, & trebellianicae, quae licet detrahi dicantur contra uoluntatem testatoris. l. titia. in fin. ubi glo. & doc. ff. ad l. falcid. etiam hodie, ut per Alexan. ibi. num. 5. & est tex. in c. Raynaldus. in fin. ubi similiter glo. & doc. praesertim Abb. num. 16. & post alios Couar. sub num. 6. de testa. Bart. post Albertum per eum relatum in l. nemo potest. nume. 7. ff. de lega. 1. Paul. de Cast. in l. qui totam. per illum text. ubi etiam Alexan. nume. 6. ff. ad trebel. Paul. de Cast. in l. 1. in princ. C. ad l. falcid. Iaf. in l. 1. num. 57. ff. de leg. 1. & Iaf. in l. filium quem habentem. nume. 23. C. famil. her. Alexan. in l. cogi. §. si pater. sub nume. 4. ff. ad trebel. Ripa in l. centurio. sub nume. 110. ff. de uulg. & pup. Cur. iun. consil. 54. nu. 15. Ruy. consil. 77. nu. 5. uolu. 2. consil. 86. sub nume. 19. & consil. 146. nume. 13. uolu. 3. Cepha. in consil. 153. num. 74. uolu. 2. & Hier. Gabri. consil. 137. nume. 42. & nouissime Franci. Mantica, qui relatis hinc inde autoritatibus hæc opinionem uti communem, & ueriorum sequitur de coniect. ult. uoluntate lib. 7. titu. 11. sub nume. 8. & libro 9. titu. 13. nume. 15. & ex uoluntate eiusdem testatoris, qui censetur uelle legata integraliter ad legatarios peruenire dicitur naturaliter debita eadem quarta portio ipsis legatariis iux. opti. tex. in l. 1. ubi hoc no. Bar. contra opi. Ultramon. & Pau. de Cast. ibid. col. 1. &

& ceteri. C. ad l. falc. & opt. tex. illi si-
mitem. in l. si sponsus. §. si quis roga-
tus. ff. de don. inter ui. & uxo. & in d.
l. qui totam. ubi id etiam not. Paul. de
Cast. ff. ad trebel. & communem opi.
citramon. in l. ubi glo. quam sequuntur
Guil. Iac. Butr. Bart. qui omnes re-
fert ibi nume. 3. & seq. Alexan. nu. 4.
cum seqq. & Iaf. nume. 19. & ceteri
communiter. ff. de cond. ind. & in l. cū
quis. ubi etiam late Bar. nume. 2. & 3.
cum seqq. & num. 12. Saly. & Iaf. post
alios num. 5. & 6. cum seqq. C. de iur.
& fac. igno. Bar. in l. si patronus. in fin.
ff. de dona. Bart. in l. in uerf. sequenti
capite. ubi Paul. de Castr. Alex. & late
post alios Soz. nu. 6. cū omnib. seqq.
usque ad fin. ff. ad l. falc. glof. & cano.
148 communiter in c. fin. de solu. nihilo-
minus hæres potest illam detrahere
etiam in foro cōscientiæ, cum sit per-
missa etiam de iure canonico, & ap-
149 probata in d. c. Raynaldus. quod tamen
nihil approbat cum peccato, &
contra cōscientiam, ut supra nu. 128.
& par. 1. cap. 3. nume. 32. prout in ter-
minis arguit, & firmat Bal. in d. l. cum
quis. sub nume. 2. in uerf. sexto. & nu-
me. 3. C. de iur. & fac. igno. & determi-
nat Bar. in extra. ad reprim. in uer. de-
nunciationem. num. 10. quem refert,
& sequitur Ancha. in d. regula posses-
sor. col. 6. in uerf. in primo scilicet de
hærede. de reg. iur. lib. 6. Sozi. in l. mo-
ribus. sub num. 2. ff. de uulg. & pup.
late Cur. iun. in l. precibus. nume. 14.
& 15. C. de impub. optime Franch. in
c. 1. nu. 109. de testa. lib. 6. dicens, quod
153 licet istæ quartæ detrahantur contra
uoluntatem testatoris, tamē quis eas
detrahendo non peccat, quia hoc fa-
cit autoritate iuris ciuilib. quod eas
introduxit propter publicam utilita-
tem iux supra trad. sub nume. 40. & la-
te tractant Inno. & ceteri Canonistæ
in d. c. quia plerique. de immuni. ec-

clesubi Hofst. & post eum Abb. latissi-
me nume. 15. & duobus seqq. conclu-
dit etiam in foro conscientiæ standū
esse circa hoc in omnibus, & per om-
nia determinationi iuris positui cū
aliis per nos supra adductis num. 128.
quicquid uoluerit Paris. in consil. 16.
nume. 6. uol. 2. ubi concludit pecca-
re filium detrahentem trebellianicā,
quia circa hoc loquitur contra com-
munem, & eius error ex præmissis
manifeste conuincitur; nam & Fräch.
in d. c. 1. de testam. lib. 6. quem pro se
allegat dicit totum contrarium, pro-
ut eum nos modo citauimus, nec alii
per eum allegati sibi suffragantur.

Sed pro resolutione difficultatis
est aduertendum circa exemplū hoc
de falcidia, quia illa cessare uidetur si
tenemus opi. quod hodie falcidia nō
detrahatur contra uoluntatem testa-
toris, sed potius secundum eius taci-
tam uoluntatem, qui cum hodie pos-
sit illam prohibere auth. sed cum tes-
tator. C. ad l. falc. si non prohibet ui-
detur illam permittere, ut in terminis
Roma. in consil. 79. in uerf. ad prima
etenim duo iura. Dec. consil. 257. nu-
me. 3. late Cur. Sen. consil. 75. num. 6.
Riminal. consil. 328. nume. 39. cum se-
quētib. uol. 2. & Pau. de mōte Pico. in
repet. l. in quartam. num. 66. ff. ad l. fal-
cid. Alcia. quoq; lib. 5. paradoxo. c. 19.
& in proposito Ripa in d. l. centurio.
nume. 49. ff. de uulg. & pup. & Io. de
Ana. in consil. 67. quorum opi. uerior
proculdubio uidetur non obitante
153 tex. in d. c. Raynaldus. in quo se fundāt
contrariam tenentes, ibi etenim con-
stabat tacite ex coniecturis resulantibus
ex ipso testamēto de contraria
uoluntate testatoris nolentis detrahi
falcidiam, quæ tamen tacita uoluntas
non sufficit ad effectum, ut detrahi
non possit, sed requiritur expressa, ut
omnes dicunt, auth. sed cum testator.

&

& in corpore unde sumitur. C. ad l.
falcid. & hoc respectu dicitur ibi de-
trahi contra uoluntatem. i. detrahi pos-
se contra uoluntatem nō expressam,
sed tacitam, & ex coniecturis colle-
ctam, ut bene declarat Sozin. iun. in
consil. 170. nume. 25. & 26. uol. 2. &
ante eum ita uidetur uoluisse Sozin.
Sen. in consil. 140. nume. 8. uolum. 1.
Secus autem ubi non adessent conie-
cturæ de uoluntate testatoris nolen-
tis fieri detractionem, quia simplici-
ter legando, & disponendo, & non
prohibendo uidetur conformare di-
154 spositionem suam cum dispositione
iuris, & sic eam permittere secundum
quod ius disponit, ut dicunt doc. pro
hac parte pxime allegati iux. l. si duo.
ubi not. Bal. Pau. de Cast. nu. 2. & alii.
ff. de acqui. hæ. Bar. in l. ut iusiurandi.
§. si liberi. ff. de ope. libert. & bene in
proposito Bal. in l. precibus. num. 44.
ad fi. C. de impub. Alex. consil. 15. nu-
me. 1. cum latissima apostil. & num. 5.
155 uol. 4. Rebus. in l. uni. in glof. proferun-
tur. num. 2. 1. C. de senten. quæ pro eo
quod int. profe. late Iaf. in l. cum filio-
famil. num. 38. ff. de leg. 1. & in consil.
84. num. 1. uolum. 1. & Alcia. qui de-
clarat de præsumptio. regula 3. præ-
sumptio. 37. per totam, & bene quo-
que in proposito Dec. consil. 257. co-
lum. 2. uerf. & hoc idem confirmatur.
idem consil. 397. num. 7. Alex. in con-
sil. 4. num. 12. uol. 4. & consil. 55. nu-
me. 2. cum latissima apostil. eo. uol. 4.
Afflic. decis. 44. num. 2. cum alijs ad-
ductis per Cepha. consil. 105. num. 13.
& pluribus seqq. uolum. 1. & latissime
post Bar. Alex. Rip. & alios ibi Zanch.
in l. hæredes mei. §. cum ita. in prima
editio. nume. 119. cum seqq. & nu-
me. 1139. cum multis etiam seqq. ff.
ad trebel. Tiraq. in l. si unquam. uer. su-
sciperit liberos. num. 101. C. de reuo-
can. dona. & nouissime alios etiam cu

mulans Mantica de coniect. ult. uo-
lunta. lib. 6. titu. 6. præsertim nume. 8.
cum seqq. & titu. seq. per totum, ad
quos ne in re clara immoremur lecto-
rem remittimus; quibus demum suf-
fragantur ea quæ latissime congesti-
mus supra par. 1. c. 16. nu. 118.

Ergo ut ad rem redeamus tenēdo
hanc opin. ut diximus uidetur cessare
difficultas supra mota, quia postquam
in detractione falcidiæ cōcurrit etiā
uoluntas tacita testatoris, non mirum
si etiam in foro conscientiæ detrahi
potest. Verum quia contraria opi. ui-
delicet, quod etiam hodie detrahatur
contra uoluntatem testatoris habet
pro se grauissimos authores, & saltē
procedit eo respectu, quia etiam ho-
die potest detrahi cōtra uoluntatem
testatoris tacitam ex cōiecturis resul-
tantem iux. tex. in d. c. Raynaldus. su-
pra declaratum. nu. 153. Idcirco pro
resolutione est iterum aduertēdum,
quod licet falcidia in quantum detra-
hitur contra uoluntatem testatoris,
qui censetur uelle solui integraliter
legata per ipsum facta, & relicta, ui-
deatur detrahi contra naturalē æqui-
tatem Bal. in l. cum quis. sub nu. 2. C.
de iur. & fac. igno. & idcirco hæc quar-
ta sit naturaliter debita legatariis, ut
latissime supra nume. 147. fuit tamen
ob iustam, & rationabilem causam
inducta ad effectum, ut testamenta
debeant fortiri effectum suum, & ne
irrita fiant hæredibus recusantib. ob
nullum, aut min. num. lucrum adire
hæreditatem, & sic tam gratia, & fa-
uore ipsorum testatorum, quàm etiā
ad beneficium publicam, quod inde
resultat, inst. de l. falcid. in princ. & ibi
declarat Ang. Arer. nume. 1. Ita quod
attento hoc sine propter quem lex
mota fuit ad illam introducendam,
non solum non est contra naturalem
æquitatem, quinimo ipsa lex dicitur
continere

Sed pro resolutione huius motiui est aduertendum quod legitima portio quam filius detrahere potest de patris bonis appellatur quarta debita de iure naturæ, ut est tex. expressus in d. c. Raynurius; & c. Raynaldus. & in c. 1. eo. tit. de testa. lib. 6. & in authen. hoc amplius. ibi debitum naturale ubi glo. & doc. C. de fideicom. Alex. ita eam appellans in consi. 3. nu. 9. uol. 7. Capel. Tholof. decis. 43. 7. in princ. & not. Ripa post Bart. & alios in l. in quartâ. nu. 13. ff. ad l. fal. eo quod secundum ipsam naturam legitima, prout etiam paterna hereditas filijs debita sit, ut in auth. de hæc. & falc. in prin. in uers. primum itaque. ubi glo. & doc. l. pen. in princ. in uers. omnia igitur. ibi, & ab eo naturalia debita percipere. C. de adop. l. scripto. in fi. ff. unde lib. l. cū ratio. in prin. ff. de portio. quæ lib. dāna. concedun. Bald. in l. lege. nume. 1. C. de leg. hæc. Bart. post Iac. de Bel. in d. auth. de hæred. & fal. in prin. nu. 11. Old. consi. 107. nu. 2. Ripa in l. moribus. sub nu. 4. ff. de uulg. & pupil. & idem lib. 1. respon. c. 7. nume. 1. Card. Alex. in c. ius naturale. 1. distin. Alcia. de præsumptio. regula prima præsumptio. 8. nume. 3. Cagno. post alios per eum relatos in l. papinianus. §. quarta. nu. 5. ff. de inoff. testa. latissima apostil. ad Alcia. nunc allegatum. quibus postremo accedant late per nos supra adducta par. 1. cap. 16. nume. 25. & nume. 187. cum alijs seqq. usque 194. quamuis enim legitima, quo ad formalitatem respectu quoræ sit de iure positio, tamen quatenus subrogatur loco alimentorum dicitur debita iure naturæ, prout ipsa alimenta debentur. c. ius naturale. distin. 1. insti. de iu. natu. gen. & ciui. in fi. princ. l. 1. §. 1. ibi, hinc liberorum procreatio hinc educatio. ff. de iust. & iu. l. fin. §. ipsum autem filium. & ibi not. Bal. C. de bo.

quæ lib. not. Dec. in l. iura sanguinis. nu. 2. cum seq. & post eum Cagno. nu. me. 6. ff. de reg. iu. & latius Couar. in 2. par. de sponsa. c. 8. §. 6. nu. 1. 2. 3. & 4. & ita præcise uoluerunt Iac. de Bel. & Bar. proxime allegati. Rich. Malfi. quæ referunt Cy. & Bal. in l. fancimus. nu. 1. C. de nup. Bar. Pau. de Cast. in l. titio centum. §. titio genera. col. pe. ff. de condi. & dem. late Bal. in l. 1. §. ius naturale. nu. 8. cum lata apost. ff. de iust. & iu. & in d. l. fi. §. ipsum autem filium. nu. 1. C. de bo. quæ lib. Abb. in c. Raynurius. sub nu. 12. de test. & bene Ripa. in l. in quartam. nu. 13. 2. ff. ad l. fal. cuius conclud. nouissime sequitur Marcus Anto. Cuc. de legitima car. 3. nu. 7. Silue. uer. legitima. q. 3. sub nu. 3. Sarmien. Selec. interpre. lib. 2. c. 14. sub nu. 6. in uers. hæc aut. & saltē dicitur inducta de iure positio, naturali tamen ratione suadente, ut per Dyn. in regula indultū. in fi. de reg. iu. lib. 6. Dec. in l. iura sanguinis. nume. 5. ff. eod. titu. Alexand. in consi. 75. nume. 5. uol. 1. Marcus Antonius Cucch. d. trac. de legi. car. 128. nu. 71.

Hinc per doc. ubi supra infertur ad decisionē illius profundæ ac satis cōtrouersæ quōnis, utrū per ius municipale legitima filiorum tolli, uel minui saltē possit, de qua late ultra supra adductos tractant quoq; Alex. in l. quod de bonis. §. fin. ubi plures cumulat. ff. ad l. fal. Cur. iun. consi. 10. nu. 7. & seq. Rota decis. 1. de consue. in no. Gram. dec. 101. nu. 61. & post Dec. & alios per eum allegatos Cagn. in d. l. iura sanguinis. nu. 10. & latissime alios referens Couar. in epito. de sponsa. par. 2. c. 3. §. 6. nu. 4. & seq. & Silue. d. uer. legitima. ubi supra, & Tabie. eo. uer. c. 3. nu. 4. & nouissime Marcus Anto. Cucch. d. tract. de legitima car. 127. nu. 68. 69. 70. cum pluribus seqq. usque 83. ubi latius uidere licebit, cum inibi non hic

hic sit locus suus principalis.

Et hinc quoq; est quod parentes dicuntur peccare mortaliter fraudates liberos legitima eis debita, & illam integre non relinquentes, ut habetur per Bar. in l. hæreditarium. ff. de bo. au. tho. iud. pos. Ioā. Fab. & Gram. qui eum refert decis. 101. nu. 59. Ripa in d. l. moribus. nu. 4. 5. ad fi. Marcus Anto. Cucch. d. trac. de legitima car. 20. nu. 4. & car. 126. nu. 66. Sūm. Nauar. c. 26. nu. 39. quibus late & bene accedat Paul. de Cast. in consi. 305. nu. 5. & 6. cū seqq. par. 2. nā prout dicit Ripa hoc est contra officium pietatis, impius. n. uideatur pater erga filium non relinquendo illi integram legitimam. Cur. iun. consi. 159. nu. 5. Fel. in c. in præsentia. col. 20. q. 4. sub nu. 43. in uers. itē no. quod ubi quis. ibi, quia fatendum est. quod probatio. quæ tamen declarari debeat, ut infra latius nu. 180. & pluribus seqq.

Cum igitur legis dispositio circa detractionem legitimæ sit fundata in æquitate iuris naturalis, nimirū si obtinere debet in foro conscientiæ non obstante contraria uoluntate testatoris, quæ hoc casu in hoc foro attendi non debet, tanquam aduersa æquitati iuris naturalis, & officio pietatis proxime adducta. & sup. nu. 15. & 16. nam etsi respectu quotæ, ut diximus, legitimæ detractio sit mere de iure positio, tamen quia de iure naturali æquum est aliquid relinqui filio saltē ratione alimentorum, nec eo iure reperiatur præfinita quota bonorum, quæ sit relinquenda, merito illa reposita est in arbitrio legislatoris, qui potuit quotam hanc arbitrio suo determinare, cui determinationi standum erit, tam in foro fori, quam conscientiæ iuxta late trad. in proposito supra par. 1. c. 3. nu. 23. cum pluribus seqq. & in præcis terminis bene declarat

Sarmien. d. lib. 2. Selec. interpret. c. 14. sub nu. 6. uers. hæc autem. & nu. 7.

Hæc tamen non ita absoluta sunt recipienda, sed sanè intelligenda, & declaranda, ut procedant ad effectū, ut filius cui est relictum minus integra legitima, & prohibitus plus petere possit, non obstante uoluntate paterna in contrarium, residuum petere ex legis ciuili dispositione etiam in foro conscientiæ, prout ita loquitur allegata supra nume. 159. cum sequen. sed nihilominus hæres uniuersaliter institutus, qui habet pro se uoluntatem liberam testatoris, possit omnia bona tuta conscientia retinere quousq; pro legitimæ supplemento in iudicio conuentus, & condemnatus fuerit. Tum quia licet supplementum legitimæ fiat ipso iure, hoc uerum est si petatur. l. scimus. iuncta gl. in uer. ipso iure. quam sequuntur Bar. & Doct. communiter. C. de inoffic. testa. gl. in l. is qui in potestate. uer. honorū possessionem. ff. de leg. præ. Ias. in l. de pupillo. §. qui opus nouum. nume. 3. ff. de nou. ope. nunciatio. Ripa in l. 4. §. hoc autem iudicium. nume. 8. ff. de damno infecto. cum alijs cumulatis per Tiraquel. in l. si unquam. uer. reuertatur. num. 14. & late comprobatur in simili ibi, nume. 15. & 16. cum sequentibus, & supra ibidem nume. 10. C. de reuocan. dona. adeo quod interim, ut diximus hæres licite, ac tuta conscientia retinet bona, quin & licite præscribit contra istam actionem, & ius petendi legitimam, & illius supplementum etiam scienter, tam in foro fori, quam in foro conscientiæ, quia non dicitur in mala fide quousque filius non petit, ut in terminis Paris. consi. 32. nume. 16. & sequen. uolu. 3. & late concludit Balb. de præscript. 2. par. tertiæ par. princ. quæstio. 13.

ad fin. Ripa in l. si unquam quæst. 43. nume. 110. cum sequentibus, & ibidem in l. que. uer. reuertatur. nume. 392. C. de reuocan. dona. & idem Ripa in l. fin. quæstio. 69. nume. 233. ad fin. eod. titu. Nam & hoc generaliter est in omni iure, quod non acquiritur nisi acceptetur; & sic in iure nondum perfecte, & incommutabiliter quæsit, sed quærendo per acceptationem, quia contra illud præscribitur etiam à sciente antequam acceptetur, tam de iure ciuili, quam canonico, & consequenter in foro conscientie, prout in legatis, in iure aduendi hæreditatē, in acceptatione fideicommissi, in iure luendi, & similibus trad. Ancha. in regula sine possessione. col. 8. circa fin. uer. si item intelligas. de regu. iu. lib. 6. late Sozini. consil. 63. col. 3. uer. sic. præterea hanc partem. uolum. 1. & consil. 2. col. fin. in fin. uolum. 3. Aym. consil. 312. num. 1. late Balb. supra allegatus d. q. 13. nu. 9. cum seqq. u. que ad fi. & idem eo. trac. 4. par. 5. par. prin. q. 3. sub nu. 2. in uer. si. confirmatur. cum seqq. & 5. par. d. 5. par. q. 3. nu. 3. Dec. in consil. 54. nu. 2. & seqq. Paris. consil. 87. nu. 56. uolu. 2. & consil. 66. nu. 93. & seq. uolu. 3. & d. consil. 32. nu. 15. cum seq. & consil. 92. nu. 7. eo. uolu. 3. & cōf. 7. nu. 26. & seq. uol. 1. Rapha. Cuma. consil. 67. per totum. Ripa proxime allegatus d. q. 43. & d. q. 69. per totum. Rebus. in l. uni. notabili. nume. 54. C. de senten. quæ pro eo quod inter. profe. Cagno. in l. 2. nu. 79. cū seq. C. de pac. inter empt. & uend. Negusan. de pigno. secundo memb. 6. partis. nu. 21. cum seqq. Soz. iun. cōf. 145. nu. 71. & seqq. uol. 1. Co. uar. uaria. resolu. lib. 1. c. 9. nu. 5. Anto. Gabr. com. concl. lib. 5. ti. de præscri. conclu. 3. nu. 13. cum alijs late conge-
175
stis per Tiraq. in l. si unquam d. uer. reuertatur. nu. 391. & seqq. & moder. de

statu. Urb. præscri. gl. 19. nu. 70. & 71. cum pluribus seqq. & ita demum resolutum fuit me informantem in causa propria Rom. fideicō. coram R. P. D. Blâchetto sub die prima Martij 1574. Debilius. n. est ius quærendum, quam ius quæsitū, unde & facilius tollitur, & facilius illi præiudicatur, iux. late adducta supra nu. 143. & par. 1. c. 19. nume. 64. cum sequentibus.

Potest ergo ut repetamus hæres licite in conscientia retinere bona omnia quousque ratione legitime fuerit in iudicio conuentus, tum per prædicta, tum quia filius ratione legitime non habet dominium in bonis hæreditarijs antequam bona sibi fuerint pro legitima assignata, ut per Marcus Antonius Cucch. dict. tracta. de legit. car. 4. imo neque hypothecam, ut per eundem latissime ibidem in præceden. articulo iux. ueram, & communem opin. quam probat Alexan. in l. in quartam. nu. 16. ubi Ripa attestans de communi nume. 114. ff. ad l. falcid. idem Alexan. in consil. 78. nu. 5. uol. 3. & consil. 117. num. 21. uolu. 6. late Dec. consil. 235. col. fi. & Ruy. consil. 17. sub num. 8. uer. si. non enim reperitur. uolu. 5. & de communi attestatur Afflic. decif. 162. nu. 4. & late etiam Negusan. de pigno. quarto membro 2. par. prin. sub num. 164. in uigesimo quarto casu. Gabri. commu. conclu. lib. 6. titu. de legitima. conclu. 5. nec potest aliquam re propria autoritate ratione legitime occupare Bar. in l. 2. nu. 4. C. quando & quibus quarta pars debet. lib. 10. Ripa in l. in quartam. nu. 113. ff. ad leg. falc. Marc. Anto. Cucch. eo. trac. car. 20. nu. 8. adeo quod interim hæres tãquam uerus dominus bonorum hæreditariorū licite omnia retinet. Tum etiam, quia lex nihil aliud facit, nisi quod dat actionē filio pro legitima, siue eius supplemento quatenus
illam

illam petere uelit ut supra nu. 171. sed non obligat heredem ad bona sponte dimittendum pro legitima filijs testatoris, sed solum concedit filijs actionē personalem pro illius consequutione ut per doc. proxime allegatos, & si nō petant, pōt hæres probabiliter credere se sibi ab eis dilationem dari, & sic interim excusatur à peccato & ab onere restituendi, ut in proposito bene summa Nauar. c. 17. nu. 79. post alios ibi relatos, unde hæres, qui habet pro se liberam uoluntatem testatoris, licite in conscientia illam retinet quousque in iudicio conuentus & condemnatus fuerit, ut in simili multum in proposito concludit Do. Soto de iust. & iu. lib. 4. q. 5. ar. 3. col. pen. uer. nunc igitur explicatio opus est. cū alijs in proposito latissime cōgestis sup. nu. 10. Nec aduersatur quod uoluntas testatoris qui non relinquit integram legitimam uidetur contra officium pietatis, & idcirco parens in hoc uidetur mortaliter peccare, ut supra nu. 166. & seqq. Tum quia licet hoc simpliciter admitteremus, tamen non propterea peccaret hæres, qui licet censetur una & eadem persona cum defuncto & in eum transeant omnia bona, & omnia iura defuncti actiue & passiuè, ut in auth. de iureiu. à mori. prætti. in prin. & in regula heredem ubi late Dec. ff. de reg. iu. tamen hæc non procederent in spiritualibus quæ ligant animā, ut periuria, & alia peccata, quæ ad heredem non transeunt, iux. trad. per Host. & doc. cōiter in c. ueritatis. ubi late Abb. nu. 3. de iureiu. Bal. in l. 2. col. 1. C. plus uale. quod agi. Guid. Papæ decif. 414. Paris. consil. 75. nu. 4. cum seq. uol. 3. Fel. in c. cum sit. nu. 9. de fo. comp. Gabri. com. concl. lib. 2. tit. de iureiu. concl. 6. nu. 1. cum seqq. Cassa. decif. 2. nu. 8. 9. 10. cum seqq. de iureiu. & post alios late Cagno. in l. si

quis maior. sub num. 200. uer. tertius casus. & nu. 201. cū seqq. u. 3. nu. 210. C. de transact. qui respondet rationib. Ang. & Pau. de Cast. qui in contrariū adduci solent, quorum opi. defendere nititur Antonius Galle. sui temporis Cur. Rom. procurator primarius in trac. oblig. in for. Cam. par. 2. prin. q. 1. per totam. sed tamen quicquid sit in terminis quæstionis de qua per doct. proxime allegatos; tamen quo ad peccata commissa per defunctum quod non transeant ad hæredes hoc uidetur indubiū, quia ut habetur Ezech. 18. c. anima quæ peccauerit ipia morietur, filius nō portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij, iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum tradd. magister & cæteri in 2. sent. dist. 33. Tum etiam quia nec absolute est uerum quod pater peccet mortaliter nō relinquendo filijs integram legitimā, sed solum quatenus esset illis ad alimenta necessaria, iux. tex. in proposito not. & sing. in auth. de trien. & semis. ad fi. prin. in uer. quam obrem arbitror. & uer. non licebit. ubi Imperator reprobatur testatoris dispositionem, qui totius substantiæ usum fructum reliquit uxori, filijs non habentibus unde se alant, sed iubet eis relinqui legitimam portionem ad effectum, ne fame pereant, sed inde possint percipere alimēta, ad quæ solum pater tenetur de iure naturæ, non autem ad integram legitimam respectu quotæ ad quam solum tenetur de iure positiuo, ut nume. 163. & idcirco non relinquendo integram quotam de iure positiuo debitam, dum tamen non sit necessaria ad alimenta nō peccabit mortaliter, quia & si lex positiuam tam canonica, quam ciuiliis possit obligare ad peccatum mortale iuxta sententiam Pauli ad Rom. 13. dum in-
NN 3 quit

quit omnis anima potestibus sublimioribus subdita sit. & paucis interpositis, itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt &c. & probat tex. in c. qui resistit. cum duobus seqq. 1. 1. q. 3. c. omnis anima. de cens. unde qui non obedierit Principi, morte moriatur, ut habetur in libro Reg. relat. in cap. 2. ubi Host. Ioan. And. & Abb. in fi. late Fel. col. 2. & alii de maio. & obe. nam & ut ait Gregorius ad Iovinianum, quod 182 præcipitur imperatur, quod imperatur necesse est fieri, si non fiat poenam habet c. fi. 14. q. 1. c. nulli phas. & c. uiolutores. 2. 5. q. 1. c. quis autem. & ibi bo. glo. distin. 10. cum alijs adductis per Gem. in cap. detestanda. nu. 7. de concess. præb. lib. 6. post Archid. ibid. nu. 4. idem in cap. 2. in glo. 3. ubi post alios Sarnen. num. 59. cum seq. de constit. 183 lib. 6. Bar. in auth. sacramenta pueri. sub nu. 15. C. si aduersus uendi. & in l. cum lex. col. 2. & in l. si quis pro eo. nu. me. 9. ff. de fideiuf. & uoluerit Innoc. Host. Io. And. Ant. de But. Abb. & post alios Fel. in c. 1. nu. 17. & 18. de sponsa. tradd. cano. omnes in c. nã concupiscentiã. ubi Ant. de But. & latius Abb. & post alios Feli. & Dec. in utraq; lec. de constit. Cald. confi. 19. parum sub nu. 2. de constit. Sarmien. Selec. interpret. lib. 2. c. 14. nume. 8. & est doct. S. Thom. 1. 2. q. 96. artic. 4. communiter approbata per Theologos & cano. ut refert & probat Nauar. uir undecunque doctissimus in summa c. 23. nu. 48. & latius, ut ipsemet etiam ibi attestatur in c. fraternitas. 12. q. 2. & latissime Alfon. à Cast. de potesta. legis pœ. lib. 1. c. 4. per totum. D. Anto. 1. par. ti. 18. cap. uni. §. 2. Io. maior. & alij etiam Theologi quos refert & sequitur Couar. in relec. regulæ peccatum. par. 2. §. 5. nu. 2. & 3. cū seqq. de reg. iu. lib. 6.

& Dom. Soto de iust. & iu. lib. 1. q. 6. artic. 4. & 5. per totū. quib. postremo accedant latissime in proposito adducta sup. nu. 41. 42. 43. & 44. ubi ex his, & alijs ostendimus leges has et seculares seruandas esse in foro cōscientiæ.

Tamen ista conclusio non potest sibi uendicare locum in terminis de quibus ad præsens loquimur. Tum quia nulla lex reperitur in toto corpore iuris, quæ in hac materia loquatur per uerba præceptiua, seu prohibitiua præcipiendo patri quod relinquat integram legitimam uel prohibendo ne minus relinquat, sed solū per uerba ordinatiua, seu cōstitutiuua, seu per uerba communia, statuendo quanta debeat esse legitima filiorum, ut in authen. nouissima. & in l. omni modo. & l. quoniam in priorib. & per totum. C. de inoff. testa. & in auth. de trien. & semis. in princ. quo casu nulli dubium quod lex et canonica non obligat ad peccatum mortale. iux. Tho. communiter receptum. 2. 2. q. 186. art. 9. quæ sequuntur communiter cano. in d. c. nam concupiscentiam. ubi Abb. sub nume. 4. summa Nauar. c. 23. sub nu. 49. uers. 111. quod non obligant ad mortale. Tum quia & si tex. in d. auth. de trien. & semis. in prin. in uers. prohibemur. & uers. non licebit. loquatur per uerba prohibitiua, tamē loquitur in casu illo speciali, quando quis relinquit uxori totius substantiæ usufructum non habentibus filijs unde se alant, ibi (filijs forte famæ pereuntib.) & quæ sequitur, iux. not. sup. nu. 180. sed secluso eo casu, non obstant et uerba præceptiua, aut prohibitiua, quæ in legibus secularib. non ligantur ex se solis cōtrauenientes ad peccatum mortale, de quo ipsi seculares legisla- tores præsertim gentiles regulariter curare non solent, nisi aliunde clare constare posset de uoluntate. Summa

Nauar.

Nauar. d. c. 23. ubi supra in uers. quinto, ex hoc quarto dicto; & uers. seq. 185 Tum etiam quia cōmuniter uidemus in testamentis fieri huiusmodi prohibitiones à parentibus etiam peritis, & timorata cōscientiæ eorum filiis, & filiabus, & aliis descendentes, quæ ultra eis relicta non possint aliud petere etiam occasione legitima &c. & tamen nunquam auditum est, hoc eis imputari ad peccatum mortale, & idcirco nō est dicendum huiusmodi leges ad illud obligare tum per no. per 186 Io. And. Gem. Ancha. & alios in c. fi. de cognat. spi. lib. 6. & in terminis Fel. in d. c. nam concupiscentiam. col. 2. in 1. limi. & Dec. ibid. lec. 1. sub nu. 3. in uers. secundo fallit. tum per trad. per Nauar. d. c. 23. nu. 59. in uers. octauo, quod seruandū est. præsertim, ubi parentes mouentur ex aliqua iusta causa, puta si instituto uno ex filiis hærede uniuersali, qui forte esset adstrictus oneribus matrimonij, & uacaret procreationi sobolis, & à quo dependeret cōseruatio familiæ, altero uero 187 forte in sacris, uel cœlibatu cōstituto habent. sufficienter, unde se aleret aliquid relinquerent pro sua legitima cum prohibitione aliud non petendi, uel alia simili causa, prout quotidie fieri uidemus.

184 Nec obit. tex. in c. fi. 17. q. 4. tū quia rex. ille procedit, prout loquitur quando quis filio in totum ex hæredato instituit locum pium, & sic quando nec etiam alimenta relinquuntur iux. sup. no. nu. 163. & 180. prout et supra declarauimus par. 2. c. 3. nu. 75. Tū quia rex. ille loquitur de consilio tantū nō de necessitate, ut declarat Dec. in consil. 391. col. fi. ad fi. & in l. generaliter. sub nu. 7. C. de insti. & substi. de cuius etiã text. intellectu uide late Feli. in c. 189 in præsetia. col. 20. q. 4. nu. 43. de probatio. & latius supra par. 2. c. 3. nu. 49.

& consequenter non dicuntur peccare parentes saltem mortaliter non relinquentes integram legitimam dūmodo non sint ad alimenta necessaria; quāuis uerum sit eos grauius peccare, ubi per excogitatas fraudes, & cōtractus fictiue, & simulate, ut ita dicam, onerosos querere liberos eorum legitima fraudare, & fraudulenter priuare, & ita loquitur Bar. in l. hæreditariū. ff. de bo. autho. iud. possid. quæ alij sequuntur sup. alleg. nu. 166.

Et quæ dicta sunt de legitima liberorum uendicabunt sibi locum etiam respectu legitime iure etiam naturæ ascendentes. debita, quia nec illa liberi prohibere possunt. c. si pater. in fin. de testam. lib. 6. ubi Archid. in 2. 1. notabili, & cæteri, nec in ea parentes grauari cum non minus præ ascendentes, quàm descendentes, relinqui debeat. l. nã & si parentib. ff. de inoff. test. Guid. Papa decis. 478. & late comprobatur Cephal. confi. 278. nu. 38. cū pluribus seqq. uol. 2. & post alios Marcus Anto. Cucch. de legi. car. 108. num. 4. 187 quia & difficius tollitur legitima ascendentes, quàm descendentes, ut per Cephal. d. confi. 278. nu. 50. cū seqq. & Cucch. d. tract. car. 12. nu. 69. nam & hæc quoq; legitima dicitur de iure naturæ debita. in d. c. si pater. in fi. ubi no. Franch. nu. 16. Cephal. d. cōfil. 278. nu. 38. & Cur. iun. in l. precib. nu. 16. C. de impub. & quamuis Bal. in l. 1. §. ius naturale. nu. 8. in fi. ff. de iustit. & iu. & in l. de emancipatis. nu. 2. C. de leg. hæ. dicat illam esse solum de iure positio, & sequitur Roma. in d. confi. 32. col. fin. in tertio dubio. Ripa in d. l. mōrib. nu. 45. ff. de uulg. & pup. & lib. 1. respon. c. 7. nu. 2. tamē id procedit, prout etiam diximus de legitima liberorum, respectu quorū nō autem quatenus legitima consideratur respectu alimentorum, quæ eodē iu-

re naturali debentur parētibus, pro-
ut liberis Bal. d. §. ius naturale. nu. 6.
& post alios late comprobat Couar.
in epito. de sponfa. par. 2. c. 8. §. 6. nu. 5.
& Marcus Antonius Cucch. d. tracta. 193
de legi. car. 3. nu. 7. ad fin. & aduersus
Bar. opi. late quoq; confirmat Alfon. à
Castro de iusta hæretico. punitio. li. 2.
c. 26. cum & magis, ut ipse probat, te-
neatur filius ad subueniendum patri,
quam è contra, ut & uoluit Tho. 2. 2.
q. 26. ar. 9. & nos supra adnotauimus
par. 1. c. 16. nu. 25. in fin. Et hinc est qđ
prout peccatum reputatur priuare fi-
lium totali successione, & à legitima
190 sibi ad alimenta necessaria, prout la-
tius supra declarauimus, ita quoque
crudele est excludere matrem à legi-
tima, & addere afflictionem afflictæ,
Bal. in d. l. precibus. sub num. 14. uers.
194 aduerte. quem sequitur ibi Dec. sub
nu. 10. in uers. sed tamē. C. de impub.
Ripa in d. l. morib. sub nu. 45. ibi tamē
pro Ancha. facit & Ferrat. in tract. cau-
te. cau. 19. ad med. Sarnen. c. 2. nu. 19.
in fi. de consti. lib. 6. Itaq; poterunt pa-
191 trere & mater ceteriq; ascendentes re-
tinere legitimam eis debitam contra
uoluntatem, & expressam dispositio-
nem liberorum ne dum in foro fori,
sed etiam in foro conscientie iux. la-
tius sup. adducta circa legitimā libero-
rū à nu. 159. cū cæteris seqq. usq; 186.
Hinc inferri potest ad illam diffici-
lem, & satis controuersam quæstionē,
an pupillariter substitutus in testamē-
to paterno, qui in foro fori excludit
matrem pupilli etiā à legitima in bo-
192 nis filii sibi debita iux. l. papinianus §.
sed nec impuberis. ubi Bart. & cæteri
not. ff. de inof. testa. & de iure canonico.
est tex. clarus, ubi omnes in c. si pa-
ter. in fi. de testa. lib. 6. tradd. Bar. & cæ-
teri post eum in d. l. moribus. in tertio
effectu pupillaris substitutionis. q. 5.
principal. ff. de uulg. & pup. & in d. l.

precibus. C. de impub. & est commu-
nis sententia scribentium, ut dicit Fer-
rat. d. caut. 19. in prin. illam quoq; ex-
cludat in foro conscientie; nam quod
illam non excludat, & quod tex. in d.
c. si pater. solum procedat in foro fo-
ri, non in foro poli, & conscientie te-
nuit ibi Archi. quem sequitur late Fer-
rat. caute. 19. & Dec. in d. l. precib. nu-
me. 10. & Corassi. ibidē, nu. 43. & 44.
iuncto nu. 48. cum seqq. ubi nimis au-
dacius, & impiissime inuehitur cōtra
constitutionem d. c. si pater. illiusque
authorem Bonifa. Octauum, & latif-
sime quoq; Sarnen. hanc quæstionem
tractans in d. c. 2. de consti. libro 6. à
nu. 14. cum seqq. usq; 2. ubi tandem
hanc opin. Archid. quam communem
asserit probat.

Sed tamen quamuis opi. Archid. sit
per sexto maximæ sit autoritatis su-
per omnes alios, ita ut etiam commu-
ni quam plures eam præferri uelint,
ut per Felin. in c. 1. ad fin. 4. limit. de
constitu. Ferrat. d. caute. 19. in fi. Eue-
rar. in locis lega. cētū. 48. in uers. quar-
to occurrit. Archi. & alios nouissime
relatos per Ant. Mariā Cora. de com-
opi. lib. 2. tit. 9. in sexto casu. nu. 17. &
tribus seqq. nihilominus contrariam
opinionem in quæstione proposita,
uidelicet quod dispositio. d. c. si pater.
procedat etiā in foro poli contra Ar-
chid. per plura fundamenta tenuit
Franch. in d. c. si pater. nu. 116. col. 1.
Soz. qui tamen dicit opi. Archid. esse
menti tenendam propter eius autho-
ritatem in d. l. moribus. nu. 2. 1. & Ripa
nu. 45. qui hanc opinionem cōtra Ar-
chid. communē attestatur. ff. de uulg.
Corn. in d. l. precibus. nu. 13. cū seqq.
ubi quoq; Lancellot. Dec. col. 3. in uer-
si. reperio tamen. & Curt. iun. nu. 13.
in fi. & nu. 14. cum seqq. Alcia. in c. no-
uit. nu. 41. de iud. Crot. in d. c. 2. nota-
bili primo, de consti. lib. 6. Alexand.
in

in consi. 69. nu. 3. cū seqq. Bero. in c. 1.
nu. 218. de consti. latissime Galia. in
repet. l. centurio. nu. 365. cū seqq. us-
que 377. ubi num. 371. & seq. optime
respōdet fundamento opi. cōtrariæ,
Lancellot. Poli. in tract. substi. titu. de
pupil. sub nu. 39. in quinto effectu. &
Couar. alios etiam in hanc opin. refe-
rens in c. cum esse. nu. 11. & in c. Ray-
nutius. §. 5. sub nu. 6. de testam. ex qui-
bus palam est hanc esse magis cōmu-
nem, quam etiā uti ueriores ex fun-
damentis, quæ per doc. pro hac parte
adducuntur nos etiam sequimur con-
tra Archid. & sequaces quorum opi.
196 saluari posset ubi mater esset pau-
per non habens unde se aleret, uelletque
à substituto alimentari, ut per Ripam
& Cou. p. xime allegatos, & faciūt late
trad. sup. nu. 15. & 16. sed de his satis.
Postremo igitur ad principale no-
strum institutum redeundo, cōtra no-
stram principalem conclusionem ulti-
mum sese offert exemplum de matrimo-
nio, quod licet solo consensu perfici-
atur, & ualidū sit, nec aliud quo ad
eius essentiam requiratur. c. sufficiat.
cum trib. seqq. 27. q. 2. c. cum locū. &
c. cum apud. & ubiq; no. Abb. & cæte-
ri cano. de sponfa. c. si. ubi etiam Abb.
nu. 3. & alij quoq; de spon. duo. l. cum
fuerint. ff. de cond. & dem. l. nuptias.
ubi Dec. qui alleg. concordan. ff. de re-
gu. iu. glo. in c. cum initiatur. & latius
in c. quapropter. & ibid. Archid. 27. q. 199
2. Ruy. consi. 150. nu. 17. uolu. 5. Cur.
iun. consi. 170. nu. 10. & seqq. Dec. in
consi. 112. col. 1. in uers. unde secūdo
quæritur. Goza. consi. 77. nu. 1. & 2. Pa-
ris. consi. 86. nu. 39. uol. 3. & consi. 51.
nu. 10. uolu. 4. tradd. Theologi magi-
ster & cæteri in 4. senten. distin. 27. &
Summistæ in uer. matrimonium. late
Summa Alten. lib. 8. tit. 8. arti. 1. cum
septem seqq. Couar. in epito. de spon-
sa. par. 2. c. 1. nu. 2. cum seqq. in prin. &

in §. 1. nu. 1. ita quod neq; èt uerba sine
necessaria, sed satis sit cōsensus, & uo-
luntas signis tātum, & nutu deprehē-
sa, & elicita iux. gl. & doc. cōmuniter
in c. tuæ. de sponfa. ubi Abb. attestatur
de communi cum late adductis supra
par. 1. c. 10. nu. 95. cum seq. neq; etiā
copula carnalis ad huius locisiam sa-
cramenti, ut habetur in essentia proximi-
me allegatis, & infra latissime nu. 245.
& plurib. seqq. nihilominus uidemus
198 per legem canonicam plura impedi-
menta induci cōtra matrimonia alias
libero consensu contracta, prout im-
pedimenta affinitatis, cognationis, tū
legalis, tum specialis iustitiæ publicæ
honestatis, ordinis, disparis cultus, &
similium, de quibus sunt tituli specia-
les i lib. 4. decreta. & habetur p. Hoff.
in summa rubri. de matrimonio. in §.
qualiter impediatur. per totū, & Spe-
cu. in lib. 4. tit. de conditio. appo. cum
plurib. seqq. latissime Couar. in epito.
de sponfa. d. par. 2. c. 6. in prin. & §. 1.
cum decem seqq. Summa Nauar. c. 22.
nu. 39. cum cæteris seqq. usq; 84. Ta-
bien. uer. impedimētū. j. & quattuor-
decim seqq. 10. Lupi. in tracta. de ma-
trimonio. par. 2. & nu. 6. & multis èt
seqq. & melius cæteris Summa Asten.
lib. 8. tit. 13. cum decem & octo seqq.
Ita quod non obstante libero consen-
su contrahētium sicq; huiusmodi ma-
trimonia ualida de iure naturali, erūt
tamen nulla propter impedimēta in-
ducta de iure positio iux. text. in c. 1.
in prin. ubi not. Gem. Franch. & An-
cha. de sponfa. lib. 6. & in c. 1. ubi latif-
sime Ancha. in tertio notabili de uo-
to. eod. lib. 6. & idem no. Ancha. in re-
gula possessor. nu. 12. de reg. iu. eo. li-
bro 6. & nouissime diffinitum extitit
sub poena anathematis in Sac. Conc.
Trident. sessio. 24. tit. de sacramen. ma-
trimo. Cano. 4. per hæc uerba, si quis
dixerit Ecclesiam non potuisse consti-
tuere

tuere impedimenta matrimonium dirimentia, uel in his constituendis errasse anathema sit, concordat text. in 203
 200 c. ad abolendam. de hæret. Et nouissime uidemus matrimonia absque interuentu parochi, aut alterius sacerdotis de ipsius parochi, aut ordinarij licentia, & duorum, uel trium testiu alijs quantumlibet libero consensu contracta irrita fieri ex dispositione eiusdem Sac. Conc. Trident. d. sessio. 24. c. 1. de refor. matrimo. ad med. in uerfi. qui aliter, quam præsentate parochi, de cuius intellectu late Summa Nauar. d. c. 22. nu. 69. & 70. & nos supra par. 2. c. 8. nu. 10. in fi. & nu. 11. Et tamen nemo audeat dicere hæc matrimonia attento consensu de iure naturali solum ad id necessario ualida, & seruanda esse in foro cōscientiæ iuxt. 205
 latissime per nos adducta supra c. j. huius par. nu. 49. cum cæteris seqq. usq; ad fi. quinimo cum ea irrita sint oblatē canonico impedimento in foro fori, irrita quoq; erunt non obstante cōsensu in foro cōscientiæ, quia quo ad uinculum matrimonij nullum est discrimen inter hos duos foros, sed qd̄ ualidum est in foro fori exteriori ualidum erit in foro interiori conscientiæ, & quod nullum est in foro fori, nullum itidem erit in foro poli. ut bene declarat Couar. in d. 2. par. de spōsa. c. 2. nu. 1. in fi. cum seq. & probatur expresse. in c. cum haberet. de eo, qui dux. in matrim. quam pollu. per adul. 201
 201 ubi taliter copulati mortaliter peccāt & tanquam adulteri sunt per ecclesiā ab inticem separandi, ad quod etiam rex. est in c. si. in fin. qui cle. uel uouen.

Pro resolutione igitur huius difficultatis est aduertendum, quod quantum matrimonium, quo ad eius essentiam, ut diximus, solo consensu perficiatur, intelligitur tamen inter personas legitimas ad illud contrahendum,

quia ubicunque agitur de ualiditate, & inualiditate dispositionis, in primis quærendum est, an persona, quæ disponit sit legitima iuxt. l. si quæramus. ff. de testa. & supra par. 2. c. 4. nu. 43. unde etiam in matrimonio contrahendo personæ debent esse legitimæ, ut probatur in d. de nupt. in prin. & §. 1. cum plurib. seqq. & est gl. ibidem in §. illud certum est. uerfi. sunt & aliæ. in gl. enumerari. & opt. text. in c. ex parte. el secondo. uerfi. nos autem. de cōuer. coniuga. dum inquit, ex quo matrimonium inter legitimas personas per uerba de præsentate contrahitur, & similis tex. in c. si. de sponsa. duo. ibi, ut postquā inter legitimas personas cōsensus legitimus interuenerit de præsentate & c. trad. magister in d. 4. senten. distin. 34. Et ita matrimonium diffinitur per Theologos, coniunctio maris, & fœminæ maritalis inter legitimas personas in diuina uita consuetudinem retinens, magister in d. 4. senten. distin. 27. quem refert, & sequitur Tabien. uer. matrimonij. j. in prin. Summa Asten. lib. 8. tit. 7. arti. 1. & Io. Lupi. in trac. de matrimo. par. 1. nu. 6. & ultra omnes latissime Ioan. Brunel. eo. tracta. de sponsa. & matrimo. conclu. 1. nu. 1. cum octo seqq. nota, inter legitimas personas, quamuis hæc uerba sint omissa in diffinitione tradita. in d. de patria potest. in prin. & 27. q. 2. in prin. & in c. illud. in fi. de præsump. eo quia implicite continentur sub illis uerbis, coniunctio maris, & fœminæ, sed addita sunt a magistris ad maiorem declarationem, ut bene declarat Asten. proxime allegatus.

Potest autem Summus Pontifex tanquam Supremus Princeps in istis spiritualibus, ut est matrimonium, ex aliqua iusta causa prohibere aliquas personas, & illas reddere inhabiles ad matrimonium contrahendum, & ita illud

illud reddere irritum, ut trad. Host. in Summa, titulo qui filij sint legit. in §. qualiter, & à quo. in uerfi. sed Papa. 208
 208 uer. legitimas, & titulo qui cle. uel uouen. in §. quis uouens. uerfi. hæc etiā locum habent. ibi, sicut Papa. & in titulo de matrimo. contract. contra interd. Eccle. §. si. in fi. quem in hoc loco refert Summa Asten. lib. 8. titu. 3. 1. in uerfi. quid si contra interdictum Papæ. & optime Ancha. post Ioā. Calde. per eum relatum, qui ita hanc difficultatem resoluit in regula possessor. nu. 12. & in regula peccati uenia. col. 16. in uerfi. item habent locum proxime dicta. sub nu. 13. & seqq. de reg. iu. lib. 6. & hoc passim firmat per bonas rationes Tabien. uer. impedimentū. j. in communi. nu. 3. in uerfi. secūdo notandum. post Thom. ibidem relatum quodlibet. 5. arti. 15. ad j. & in 4. senten. dist. 40. arti. 4. ad j. & Tabien. uer. matrimonium. nu. 1. in fi. & uer. dispēfatio. q. 2. in 3. conclu. & q. 3. ad fin. in uerfi. tertio quoniam matrimonij. 209
 209 sub nu. 4. Pet. de Palu. in 4. dist. 26. q. 4. ar. 3. Dom. Soto post alios in 4. distin. 40. q. uni. art. 5. Adri. de sacramen. matrimo. q. 1. in uerfi. ad rationes in oppositum. optime Couar. in epito. de sponsa. par. 2. c. 6. §. decimo. nu. 17. ubi quod Papa potest subtrahere aliquas personas à matrimonio tanquam materiam à sacramento post Pet. de Palu. & Adri. graues Theologos per eū & nos proxime relatos; nam personæ istæ considerantur, ut materia in sacramento matrimonij, ut ibi etiā per eundem Couar. in ea. 2. par. de spōsa. c. 1. §. uni. nu. 8. post eundem Petr. de Palu. in 4. senten. dist. 26. q. 4. art. 3. & Adri. d. q. 1. ubi supra, quamuis diuersi diuersa de hac materia senserint, de quo in c. tua nos. ubi gl. Abb. & ceteri cano. de sponsa. Summa Asten. d. libro 8. tit. 7. q. 3. & Summa Nauar. c. 22.

sub nu. 20. in uerfi. secundo præsuppono. & per hæc uiam inhabilitatis personarum inducta fuerunt impedimenta matrimonium irritantia, de quibus supra nu. 198. cum seqq. & post Ioan. Cald. declarat Aneh. in d. l. regula possessor. & in d. regula peccati uenia. proxime allegatus. & ita quoq; processit Sac. Concil. Trident. in irritando matrimonia absq; interuentu parochi, & duorum, uel trium testium contra eius prohibitionem contracta sup. alleg. nu. 200. per hæc uerba, qui aliter quam præsentate parochi, uel alio sacerdote de ipsius parochi, seu ordinarij licentia, & duobus, uel tribus testibus matrimonium contrahere attemptabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsentate decreto irritos facit, & annullat.

Sic etiam uidemus in matrimonio quasi spirituali, quod contrahitur per uotum professionis, siquidem ecclesiā inhabilitat minores quattuordecim annis ad illud contrahendum, in tantum quod etiam doli capaces ante dictam ætatē ex huiusmodi uoto quantumlibet spontaneo nullatenus obligantur, & professio ante facta est ipso iure nulla. c. ad nostram. ubi Abb. nota bile 1. de regula. & c. 1. ubi Ancha. & alij eo. tit. lib. 6. Host. in Summa, qui cle. uel uouen. §. si quis uouens. in uerfi. hæc etiam locum habent. sed & hodie iuxt. diffinitionem Sacri Concilij Tridentini non ualet professio ante decimum sextum annum emissa, & nullam inducit obligationem, prout diffinitum est sessio. 25. de regula. & monia. c. 15. & consequenter, nec ciuilem, nec naturalem ita quod in nullo foro quis tenetur.

Et quamuis non sit per omnia par ratio in uoto religionis, quod facilius potest

211 potest per Ecclesiam irritari, cum religio non sit sacramentum, Hostien. in c. si de sacra. non ite. Bal. qui hoc ipsū adnotauit de mili. uasal. qui arma bellica depo. in fi. it. q. in eo nō imprimatur character, ut not. Inno. in d. c. fin. nu. 3. Host. Io. And. Ant. de But. Card. Zabarel. & Abb. de sacra. non iteran. Felin. in c. si quando. nu. 5. de rescrip. prout in sacramento matrimonij, & ordinis sacri, quæ ut sacramenta non subsunt iudicio ecclesiæ, nec super illis Papa habet auctoritatem statuendi, aut dispensandi, ut aduertit Domi. Soto de iust. & iu. lib. 7. q. 3. arti. 2. in uersif. contra tertiam deinde conclusionem. & post Pet. de Palu. in 4. sentent. dist. 24. q. 1. art. 1. & Thom. ibidem dist. 17. q. 3. art. 1. & quodlibet. 4. articulo 13. declarat Summa Tabien. uer. dispensatio. q. 2. in secunda principali conclu. num. 3. & eiusdem quæstionis conclu. 4. & post alios probat Couar. uaria. resolutio. lib. 1. c. 10. nu. 7. iuncto etiam nu. 3. cum à Christo tantum Sacramenta institui possint, & fuerint instituta, ut infra nu. 254. Sed (& ut hoc obiter tangam) Religio assumpsit substantiam auctoritate Summi Pontificis, qui instituit ordinem monachatus, unde potest facere de monacho non monachum, ut no. declarat P. de Palu. in 4. distin. 38. q. 4. artic. 4. in 12. conclu. iuxt. glo. & Host. in c. cum ad monasterium. de sta. monacho. & Ab. ibidem nu. 21. ad med. Inno. Host. Io. And. & cæteri supra allegati. in d. c. si de sacra. non iteran. Host. in Summa qui cle. uel uouen. §. quis uouens. sub nu. 5. Summa Asten. lib. 1. tit. 20. ar. 11. uersif. sed contra. ad med. & ita ex urgentissima causa dispēsare ut matrimonium contrahat, ut per cano. communiter in d. c. cum ad monasteriū. ubi in specie Inn. Hof. Io. And. Ant. de Butr. Ancha. Card. Zab. latissime & Abb.

nu. 2. & seqq. itidemq; omnes in c. 7. de uoto. & late quoq; Archid. in c. sūt quidam. 25. q. 1. Gemi. in c. de illo. & ibi latissime examinat, & firmat Card. à Turre Crema. dist. 32. prout etiam latissime Io. And. in regula semel Deo de reg. iu. lib. 6. in mercu. Host. in sūma de uoto. §. qualiter. in uersif. sed & de uotis. Ancha. in clemen. abusionibus. nu. 8. ad med. de pœnitent. Dec. in c. quæ in ecclesiis. sub nu. 13. de cōlitu. & in consi. 112. nu. 4. Gozad. cōsil. 51. num. 16. Paris. consi. 68. nu. 147. & 148. ubi attestatur de communi uolu. 4. Soz. consi. 13. num. 16. uolum. 1. Præpo. in c. sicut ex literis. nu. 11. de sponsa. late Felin. qui alios etiam adducit in c. si quando. num. 5. de rescri. & latius comprobat Couar. in cap. 2. sub num. 10. cum seqq. de testam. & post alios Nauar. in relec. c. nouit. notabili tertio num. 50. de iudi. & ex Theologis Thom. in 4. dist. 38. q. 1. ar. 4. q. 1. in respon. ad tertium Pet. de Palu. ea. distin. q. 4. art. 4. in 11. conclu. Richar. q. j. & Duran. q. 2. & Ioan. Maior. & alii in ea. distin. 38. Henric. de Gand. quodlibet. 5. q. 28. Summa Angelica uer. impedimentum. 18. sub num. 2. ubi attestatur de communi Theologorum, & Cano. late Summa Asten. lib. 1. tit. 20. arti. 11. & latissime Caie. ad Thom. 2. 2. q. 88. arti. 11. ubi Thom. sibi contrarius sequutus est opi. contrariam anti qui Altissiodorē. Alber. Magni. & Alexan. de Hales, & gl. in d. c. cum ad monasterium. & in d. c. sunt quidam. 25. q. 1. & in c. 1. de uoto. quā & Almain. & Bonauentura, & alii quoque sequuti sunt, quos Couar. proxime allegatus, & Domi. nunc allegandus referunt, Domi. inquam Soto qui hanc postremam Thom. opi. latissime probat, & defendit in 4. sentē. ea. dist. 38. q. 2. arti. 2. & idem latius de iust. & iu. lib. 7. q. 4. arti. 2. per totum, & Silueri uotum.

uotum. 4. q. 5. & latissime etiā Tabien. uer. dispēsatio. §. 7. sed prior forte uerior, & magis communis, ut ex prædictis apparet, quæ obiter dicta missa faciamus. Ex his tandem consequitur 217 sacramenta (ut diximus) non eodem modo subesse iudicio ecclesiæ, prout religio monachorum; Et idcirco non uidetur, quod inter libere consentientes, qui iure naturæ possunt se matrimonio coniungere, possit ex interdicto, aut prohibitione Papæ, & ecclesiæ matrimonium irritari, ut per Domi. Soto proxime allegatum, nam & 215 fortius est uinculū matrimonij, quàm interdictum Papæ, ut præter eū hoc uoluit gl. no. in c. ad dissoluendum. in gl. si. in si. quam singulariter not. Abb. ibi nu. 9. de sponsa. impub. & Specul. in titu. de mat. contra interdic. ecclesiæ contract. in prin. cum quibus refidet Summa Asten. lib. 8. titu. 31. uersif. quid si contra interdictum Papæ. præsertim, quod de iure naturæ, quod est immutabile, ut in §. sed naturalia. inst. de iu. natu. l. 2. §. si. ff. de usufruc. ea. re. qua usu consumun. l. eas obligationes. ff. de cap. diminu. l. ius autē agnationis. ff. de pac. l. iura sanguinis. ubi late comprobant, & declarant Dec. & Cagno. ff. de regu. iu. l. abdicatio. cum glo. & ibi doc. C. de patria potest. c. 1. in prin. 5. dist. & c. fin. §. his itaque re- 219 spondetur. & ibi Alexan. 6. distin. glordin. in c. si. uer. naturali iuri. & ibi late Abb. nu. 3. & nu. 22. & alij cano. de consuetu. Bar. in auth. de hæc. & fal. in prin. nu. 11. Paris. consi. 68. nu. 32. & 33. uolu. 4. Gozad. consi. 51. nu. 43. & plura ex hoc deducit Felin. in c. si diligēt. nu. 3. & trib. seqq. de fo. compe. bene declarat Summa Asten. lib. 1. tit. 3. artic. 5. per totum, & Domin. Soto de 220 iust. & iu. lib. 1. q. 4. articu. etiam quinto. quibus postremo accedunt supra trad. par. 2. c. 4. nu. 65. & infra hoc cap. 221

nu. 225. 227. 228. & pariter de iure diuino, quod quo ad graduum prohibitionem, & permissionem in nullo differt à iure naturæ, ut bene probat Couar. in d. par. 2. de sponsa. c. 6. §. 10. nu. 1. omnes personæ sunt legitime ad matrimonium contrahendum præter patrem, & filium, & matrem iux. illud Gen. c. 2. in fin. quam obrem 218 relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, relat. in c. debitum. de bigam. iux. gl. ord. in c. literas. uer. diuina lege. la prima. & ibi declarat bene Abb. nu. 16. de rest. spol. & similem glos. in c. 1. in §. his ita respondetur. uer. per Moysen. ubi optitex. & ibi bene etiam declarat Card. à Tur. Crema. q. 3. sub nu. 8. 35. q. 1. cui etiam suffragatur tex. in cap. seq. & ibi bona glo. uer. religione. dicens, quod consanguinitas nō impedit matrimonium, sed constitutio ecclesiæ, & late cōprobat post plures Theologos, & alios per eum relatos. Paris. d. cōf. 68. nu. 352. cum duob. seqq. uol. 4. Goz. etiam d. consi. 51. nu. 8. & num. 11. & Summa Asten. lib. 8. titu. 17. in uersif. utrum consanguinitas præster impedimentum. & Io. Brunel. in tracta. de sponsa. & matrimo. conclus. 23. nu. 5. cum seq. & latissime quoq; Ioā. Lupio. tract. de matrimo. par. 2. num. 1. & seqq. in hoc enim primo gradu ascendentium, & descendentiū nulla est difsonātia inter diuini, & humani iuris professores, quin de iure naturæ sit prohibitus, ut post Tho. & Cajeta. 2. 2. q. 154. art. 9. attestatur Couar. in epito. de sponsa. par. 2. c. 6. §. 10. num. 4. & plura ex naturalibus historiis ad hoc adducit Tiraq. de legib. connubial. 7. nu. 47. quamuis in secūdo, & cæteris huius lineæ gradibus, & in primo trās uersalium maxima sit dissentio inter 220 Tho. & alios latissime quoq; per Domi.

mi. Soto q. uni. art. 3. & 4. & alios alibi quos hinc inde ad plenum refert Couar. proxime allegatus d. nu. 4. & nu. 5. ubi & ipse probat sententiam eorū qui firmant hos etiam gradus prohibitos esse de iure naturali, ac diuino, quibus etiam suscribit Alfonso à Castro de iusta heretico. punitio. lib. 3. cap. 7. pag. mihi 343. de quo p. cano. ubi gl. ordi. in d. c. literas. uer. diuina lege. la seconda de rest. spo. & gl. no. in c. pyctacium. 3 o. q. 3. & in c. i. in fi. in uer. per Moysen. & ibi opt. tex. in d. c. 1. & c. seq. 3. q. 1. & latius cæteris latissime examinat post alios Cano. & Theologos per eum relatos Paris. d. consil. 68. ante nu. 355. usq; 394. uol. 4. & Nauar. in d. c. literas. de rest. spol. Ioan. Brunel. d. conclu. 23. & conclu. 24. nu. me. 1. & 2. & Io. Lupi. d. par. 2. ubi sup. nu. 1. & quattuor seqq.

222 Nihilominus est aduertendum, quod & si Papa non possit quo ad essentiã sacramenta immutare, aut irritare, & idcirco matrimonium, ut sacramentū non subsit iudicio ecclesiæ iux. supra allegata nu. 212. potest tamen aliquas personas subtrahere à sacramēto matrimonij, tanquam materiam à sacramento, ut etiam supra sub nu. 206. & seq. Et in quantum matrimonium est in officium communitatis, & ut contractus subest determinationi iuris positiui, prout alij contractus Couar. in epit. de sponsa. par. 2. c. 6. §. 10. nu. 17. post med. Sūma Tabien. uer. matrimonium. 2. §. sexto. post Tho. per eum relatum in 4. dist. 36. artic. 5. & idē Tho. eo. lib. 4. sent. dist. 40. q. 1. arti. 4. in responsione ad secundum. & post alios latissime Dom. Soto ibid. q. uni. arti. 5. & per nos infra latius nu. 256. & seqq. & ita personas ad illud ineundum ex causa inhabilitare potest, ut in ead. Summa Tabie. uer. impedimentum. in communi nu. 3. cū alijs sup. adductis

224 d. nu. 206. prout etiam potest ex causa circa ius naturale statuere, distigere, limitare, & declarare, ut supra in prin. tract. nu. 19. cum seqq. ostensum fuit, & consequenter nō mirum si potest aliquas personas ex causa inhabilitare ad matrimonium cōtrahendū, quāuis enim de iure naturæ tales personæ sint legitimæ, & possint eo iure matrimoniose coniungere, non tamē hoc ius uetat quin ex causa legislatoribus bene uisa possint prohiberi, & idcirco hoc non est cōtra, sed præter, uel citra ius naturale statuere, quā fieri potest, prout etiam in simili de numero duorum testium eo. prin. nu. 12. cum seq. ostēdimus, & declarauimus. Tūc uero esset cōtra quando Sūmus Pont. uellet aliquas personas iure naturali prohibitas, ut in primo gradu ascendentiū, & descendentiū, patrē cum filia, matrē cū filio, ut supra proxime num. 217. habilitare, & in dicto gradu, & in alijs gradib. iure diuino, & naturali prohibitis dispensare, quā indubie minime ei licebit, cū in his, quæ sunt iuris diuini, & naturalis dispensare nō possit iux. tex. in d. c. literas. ubi est gl. Abb. nu. 12. & 17. & cæteri Cano. de rest. spol. glo. ord. in c. fi. uer. sacramentum. de transac. & in c. pyctacium. 3 o. q. 3. Specu. ti. de dispen. in §. nūc breuiter dicēdū. præsertim nu. 4. Staphi. in fi. trac. de lite. gra. & ius. ubi enumerat casus in quib. Papa non dispensat in octauo casu. Sūma Asten. d. lib. 8. tit. 17. q. 5. Sūma Nauar. d. c. 22. nu. 84. & latius, ut ipsemet ibi attestatur, in d. c. literas. de rest. spol. & Io. de Tur. Crema. in c. coniunctiones. 35. q. 3. & latissime Paris. d. consil. 68. nu. j. cū infinitis seqq. & rursus nu. 200. 201. & plurib. etiam seqq. uol. 4. capiēdo. n. proprie, & strictē dispensationē, prout est iuris cōis relaxatio, non potest Papa contra ius diuinū, & naturale dispensare,

dispensare, licet bene possit illud declarare, & interpretare, ut docet S. Tho. quodlibet. 4. art. 13. & quodlibet. 9. artic. 15. Io. de Tur. Crema. lib. 2. de eccle. c. 107. & eo. trac. lib. 3. c. 53. & 57. Summa Asten. lib. 1. tit. 20. artic. 11. in prin. Couar. uaria. resol. lib. 1. c. 17. sub nu. 8. i. uer. quib. mehercle opinionibus. & Card. Zabarel. in c. cum ad monasterium. nu. 6. de sta. monacho. & latissime Io. Baptista de S. Senerino in trac. de pētio. q. 10. ubi nu. 13. 2. cū quā plurib. seqq. latissime declarat quotuplīciter in hac materia ius diuinum sumatur, & post Thom. Io. Maior. Silue. & alios Theologos per eum relatos optime declarat Coua. d. par. 2. de spon. c. 6. §. 9. nu. 4. iunctis nu. 1. 2. cū seqq. Sarmie. de reddi. eccl. par. 4. c. 2. Gozad. d. consil. 51. nu. 3. & seqq. & latius cæteris Paris. d. consil. 68. nu. 200. & plurib. seqq. iunctis nu. 194. & quinque seqq. ubi est alios cumulat cū alijs per nos supra adductis par. 1. c. etiam 1. nu. 20. iunctis late est trad. par. 2. c. 4. nu. 65. & iure merito Iac. Almain. de pote. eccl. c. 13. reprehēdat nostrates, ut ait Coua. passim asserentes Papam ex causa posse contra ius diuinum, & naturale dispensare, ut cōiter concludunt Inn. & cæteri Cano. in c. quæ in ecclesiarum. ubi Abb. nu. 9. & 11. Felin. nu. 25. 26. cum seqq. Dec. nu. 8. & 25. de consti. & late Fel. in c. 2. nu. 2. & seq. de maio. & obe. & in terminis istis de gradib. diuina lege prohibitis uoluit Io. And. in c. per uenerabilem. ubi Abb. nu. 22. ad fi. dixit hoc esse perpetuo notandum. qui filij sint legitimi. Mil. post alios per eum relatos in uer. dispensare potest Papa matrimonium contrahi. & Abb. in c. fi. nu. 3. de diuor. & quamplures alios ex Cano. & Theologis in hoc congerit Paris. d. consil. 68. num. 12. & infinitis seqq. quorum opinio saluatur capiēdo dispensationē

large, & improprie pro dispensatione declaratiua, interpretatiua, limitatiua, & determinatiua in casibus particularibus, prout loquitur Feli. proxime allegatus si bene aduertatur, & idem clarius declarat in c. fi. col. fi. nu. me. 7. 8. & 9. de maio. & obed. & aduertit Coua. d. §. 9. sub nu. 4. proxime alleg. Gozad. d. consil. 51. nu. 43. Card. Zabarel. in d. c. cum ad monasterium. nu. 6. & latius clarius, & optime declarans Paris. d. consil. 68. nu. 194. cum quinque seqq. proxime etiam allegatus; cum leges positiuæ nil aliud sint nisi determinationes iuris naturalis circa casus particulares, ut latius explicat Sarmien. uir eruditissimus Selec. interpret. lib. 2. c. fi. & idem de reddi. Eccl. 4. par. c. 2. & c. 5. post Tho. & alios per eum allegatos.

Quare ad rem nostram redeundo poterit Summus Pōtifex ex causa aliquas personas inhabiles reddere ad matrimonium ineundum, ut supra latius ostēsum fuit, sed tamen circa causam iterum dubitari contingit, an & quæ causa sit sufficiens ad irritandum matrimonium contra interdīctū, & prohibitionē Papæ, & Ecclesiæ alias libero consensu contractum; in qua materia hæc est uera, & cōmunis doc. resolutio, quæ aut interdīctū, & prohibitio continet causam perpetuā prohibitionis, puta quia non est restricta ad certum tempus, sed in perpetuum propter malum, & peccatum, quod inde oriri potest aut propter consanguinitatem, uel aliud simile, & matrimonium contra huiusmodi prohibitionem contractum irritum est, & ipso iure nullum, & procedunt supra adducta nume. 197. & quinque seqq. & nu. 206. cum alijs quattuor seqq. aut temporalem puta propter tēpus feriarum, uel propter litis pendentiam, & isto casu, licet sic contrahentes peccent,

peccent, matrimonium tamen merol iure tenet iux. text. in c. ex literis. & c. fi. & ubiq; Abb. nu. 3. de matrimo. contrac. contra interdic. eccl. & in c. cum in Apostolica. & ibidem Abb. nu. 2. & seqq. de spōsa. Bal. in l. Deo nobis. sub. nu. 5. C. de epi. & cle. Ruy. confi. 150. sub nu. 19. uerfi. nec ob. uol. 5. Dec. confi. 163. col. 4. in uerfi. tertio respōdetur. Late Gemi. confi. 33. nu. 11. Couar. d. 2. par. de spon. in prin. c. 6. nu. 6. ad fi. & late Lancellot. de atten. 2. par. c. 4. limit. 17. ubi loquuntur de matrimonio prohibito contrahi ob litis pēdentiam; & in istis terminis procedūt supra adducta nu. 211. & nouē seqq. & hæc est communis (ut diximus) & uera doc. resolutio iux. gl. ord. cōiter approbatā in c. tua. & ibi Abb. nu. 4. qui bene declarat. & Præpo. nu. 3. de spon. duo. late Host. in Summa de matrimo. contrac. contra interdic. eccl. in §. quid iuris. bene Abb. & Præpo. in c. ad dissoluendum. nu. 9. de spon. impub. idemq; Abb. in c. ad Apostolicā. nu. 11. de regula. Fel. in c. ex parte. col. pen. in uerfi. quartus casus. de constit. late, & no. Gemin. in confi. 33. nu. 11. Dec. in c. 2. nu. 7. de test. Couar. proxime allegatus, de sponsa. in prin. d. c. 6. nu. 6. quæ distinctio generaliter adaptari potest in omni actu gesto contra prohibitionem legis iux. glo. celebrem. in clem. 1. in uer. inhibentes. in fi. de iu. patro. Alex. in l. 1. num. 8. ff. de lib. & posthu. Laf. in l. nō dubium. ante nu. 19. C. de leg. cum alijs late adductis supra par. 1. c. 10. nu. 102. quicquid dixerit Dec. in d. c. 2. de test. proxime allegatus.

Et ita patet, quod in omnib. impedimentis dirimentib. matrimonium, alijs libero consensu contractū iux. tex. in c. 1. de sponsa. lib. 6. & alia late adducta supra nu. 197. & quinq; seqq. in illis si recte animaduertatur subest

perpetua causa prohibitionis, ita ut ex tali consensu à iure, & huiusmodi causa reprobato nulla oriri possit obligatio ciuili, aut naturalis iux. late adducta sup. c. proximo. nu. 68. & in nullo foro exteriori, aut interiori matrimonium teneat Ancha in regula possessor. num. 12. de regu. iu. lib. 6. & supra nume. 200. cum seqq.

Præsertim propter amplissimā potestatem, quam habet Papa in materia matrimonij adhuc non cōsumari iux. gl. ord. in gl. fi. c. ex publico. ibiq; Host. & cæteri cano. & late Ab. nu. 14. cū seqq. de cōuer. coniug. & patet ex late trad. per Ioā. And. in regula. actus legitimi. de regu. iu. lib. 6. Fel. in c. quæ in ecclesiarū. nu. 20. de consti. & multum in proposito Ancha. d. c. 1. nu. 1. & seq. de spōs. li. 6. & confi. 239. 373. & 409. per totū. Dec. confi. 112. col. 1. in fi. sub nu. 2. uerfi. sed tamen prædictis non obstantib. cū seq. & cōf. 603. nu. 7. & late Goza. confi. 51. nu. 16. & alijs et seqq. & latius Paris. cōf. 68. nu. me. 112. 114. 138. & alijs plurib. uol. 4. cū alijs infra per nos adductis. nu. 241. & cæteris seqq. ita ut etsi iure diuino ueteris testamenti prohibitū reperitur fratrem accipere relicta fratris sui prædefuncti, Leuiti. 18. c. 161. & uxore fratris sui nullus accipiat. & rursus c. 20. qui duxerit uxore fratris sui, rē facit illicitam. & Paris. late d. conf. 68. nu. 1. cum seqq. uol. 4. nihilominus Papa ex causa poterit in eo gradu dispensare, pat. aduersus Palud. & alios probat Couar. d. 2. par. de spons. c. 6. §. 10. nu. 10. iuncto sup. nu. 2. & nu. 7. & Goza. latius hoc probās in cōf. 51. nu. 8. 9. & 10. in uerfi. decimo. Aegy. cōf. 28. & alij relati p. Paris. d. conf. 68. nu. 14. & latissime probat & declarat F. Bartholomæus de Sp na i suo trac. super hoc edito de potest. Papa super cōiug. Milloquēs in primo gradu affinitatis in

in uerfi. dispensare potest Papa, prout est gradus iste circa relictam fratris. c. porro. 35. q. 5. declarat glo. ord. in cap. non debet. uer. in secundo & tertio. 235 ibiq; cano. de consangu. & affin. Host. in Summa sub rub. de affin. nu. 4. trad. magister sent. in 4. dist. 41. & ibidem cæteri Theologi. & post Tho. & alios per eum relatos, late Paris. d. confi. 68. nu. 10. 11. 12. 13. uol. 4. & prout in hoc gradu cum relicta fratris nouissime dispensatum fuit per Iulium II. cum Henrico Rege Angliæ, de qua & alijs similibus dispensationibus in gradib. d. c. 18. leuiti. prohibitis. post Archi. Ancha. Fel. in d. c. quæ in ecclesiarum. nu. 20. Mil. in uer. dispensare potest Papa. & post plures alios tam Theologos, quam cano. per eum relatos, Paris. d. confi. 68. nu. 114. & 116. iuncto nu. 138. pro qua dispensatione facta per Iulium II. cum illam Henricus Rex uti nullam tanquam iuri Diuino aduersam post irritare tentasset, fuit ad fauorem Reginae per omnes tunc temporis uiros doctissimos Theologos, & Canonistas ac totius ferè orbis Christiani celebres uniuersitates consultum, & demum per sententiā Clementis VI I. Summi Pont. etiam de assensu & consilio omnium Cardinalium in Cōsistorio publico promulgatam, dispensatio huiusmodi approbata fuit, prout late refert Alfonso à Castro de lege poena. lib. 1. cap. ult. pag. mihi 211. & tribus seqq. ubi ad litteram inserit dictam sententiā. & Summa Nauar. c. 22. nu. 84. cū prout ipsi Alfonso, & Nauar. ibidem idemq; Nauar. latius in d. c. litteras. de resti. spol. & Couar. proxime etiam allegatus d. 2. par. de sponsa. cap. 6. §. 10. nu. 2. probant, non omnes gradus d. c. 18. Leuiti. prohibiti, sint etiam de iure naturæ, nec etiam de iure Diuino euangelico noui Testamenti prohibiti,

quamuis lege Mosayca ueteris Testamenti essent prohibiti, inter quos est casus iste, cuius obligatio per Aduentum & Passionem D. N. Iesu Christi expirauit, quia ut dicit Paulus ad Hebræos 7. translato sacerdotio, necesse est ut & legis translato fiat. c. translato. de constit. & not. in c. 1. de purifica. post par. & late declarat Couar. uaria. resolu. lib. 1. cap. 17. in princ. & latissime Dom. Soro. de iust. & iu. lib. 2. q. 5. art. 4. & in proposito nostro post quamplures Theologos, & alios per eum relatos late quoque Paris. d. confi. 68. nu. 313. cū quindecim seqq. usq; 328. & supra latius par. 1. c. 1. nu. 26. cum seqq. ostendimus & declarauimus. & idcirco talis lex, nec ut diuina ammodo obligabit, nec ut lex naturæ cum gradus iste non sit (ut diximus) iure naturæ prohibitus, ut per Couar. d. §. 10. nu. 2. & 1. Alfonso à Castro & Nauar. proxime allegati. & Paris. post alios d. confi. 68. nu. 313. & 318. cum multis seqq. sed solum ut lex humana per sacros canones renouata in c. 1. & cap. seq. 35. q. 1. ut per Paris. d. nu. 318. præsertim quia affinitas solo statuto ecclesiæ uidetur prohibita, ut post Scot. in 4. senten. dist. 41. & alios attestatur ibidem Paris. nu. 317. & 359.

Ira ut indubie in eo gradu Summus Pontifex possit ex aliqua magna causa dispensare tum per proxime allegata, tum quia lex ipsa Mosayca uidetur conditionaliter lata, nisi quis uellet accipere relictam fratris sui sine sobole defuncti ad semen fratris sui suscitandum, quia in hoc casu nō solum per eandem legem uidetur dispensatum, sed etiam fuit lege præceptum Deutero. c. 25. ubi hoc expresse habetur. & Gene. cap. 38. & habetur Matth. c. 22. Marc. 12. & Luc. 20. colim. 8. q. 1. & cap. 1. 35. q. 1. qua ratione motum uideamus Inn. I I I. cum

cedit, ut Deus, & tanquam Vicarius Iesu Christi, & sic fit separatio, & dissolutio matrimonij diuina potiusquã humana auctoritate, ut respondet, & declarat idem Summus Pontifex Innocen. III. in c. inter corporalia. 269 & in c. quanto. & cap. licet. de transla. epif. Ancha. in confi. 239. & post eum Dec. d. confi. 112. sub d. nu. 6. in uerfi. secundo respondetur. ad cætera uero patet responsio ex supra adductis, super quibus non expedit hic latius insistere, cum nimis aliena à principali nostro instituto uideri possint.

Omnibus igitur contrarijs absolutis firma remanet principalis nostra conclusio, quod in foro conscientie

ualida est, & seruanda nuda, & simplex uoluntas testatoris absque ulla sollemnitate iuris positiui, quam latissime supra explanauimus, & declarauimus.

Ad summum igitur, ut concludamus, protestor cuncta, quæ per me Petrum Dominicum Magdalenum de Capiteferreo in hoc opere prodire, subiecta esse uelle determinationi Sanctæ Matris Ecclesiæ, cui semper in omnibus, & per omnia humillime me subiectum esse profiteor, ad laudem Omnipotentis Dei Patris Filij & Spiritus Sancti, ac Gloriosissimæ semper Virginis Dei Genitricis Mariæ. Amen.

Tertiæ Partis totius Tractatus Finis.

Venetijs, ex Typographia Guerrae.

M D LXXXVI.

